

ଓଁ ଚତ୍ ସତ୍

ବିଦ୍ଵାରୀ-କର୍ମକାଣ୍ଡ

ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଶ୍ଳୋକ

ଓଁ ତତ୍ ସତ୍

ବିହାରୀ-କର୍ମକାଣ୍ଡ

(ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ଏକତ୍ର)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଓ ପରିଶିଷ୍ଟ ସହିତ

ରାଜସଂସ୍କରଣ - ୨୦୧୫

✓ ବିହାରୀଲାଲ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସଂଗୃହୀତ
ସତ୍ସାଧୁକାରୀ - ବିହାରୀଲାଲ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପୌତ୍ର
ଶ୍ରୀ ମୋତିଲାଲ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଅନୁମତି କ୍ରମେ

ପ୍ରକାଶକ ଓ ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ :

ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଷ୍ଟୋର

ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା- ଶ୍ରୀ ବିଦ୍ୟାଧର ସାହୁ

ପରିଚାଳକ- ଶ୍ରୀ ମହିମା ପ୍ରସାଦ ସାହୁ

ଅଲିଶା ବଜାର, କଟକ-୨

ଫୋନ୍ : ୦୬୭୧-୨୫୦୮୨୯୬

Whatsapp : 8895307936

www.dharmagranthastore.com

ବନ୍ଧାଇ ସହିତ ମୂଲ୍ୟ : ଚାରିଶହ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର

ବିଜ୍ଞାପନ

ବିହାରୀଲାଲ ଗୀତା
 ପକେଟ୍ ଗୀତା (ବାସୁଦେବ)
 ଜ୍ଞାନେଶ୍ଵରୀ ଗୀତା
 ସଚିତ୍ର ଗୀତା ଦର୍ପଣ
 ବାଳଗଙ୍ଗାଧର ତିଳକଙ୍କ
 ଗୀତା ରହସ୍ୟ, ୧ମ ଏବଂ ୨ୟ
 କୈବର୍ତ୍ତ ଗୀତା
 ଗୀତାର୍ଥ ତତ୍ତ୍ଵସାର
 ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା
 ବାୟାଗୀତା
 ବ୍ରହ୍ମ ନିରୂପଣ ଗୀତା
 ଆଦିଅନ୍ତ ଗୀତା
 ବ୍ୟାଧି ଗୀତା
 ପ୍ରଣବବ୍ୟାହୃତି ଗୀତା
 ଶ୍ରୁତି ନିଷେଧ ଗୀତା
 ଭଗବତ୍ ଗୀତା (ବଳରାମ ଦାସ)
 ଅବଧୂତ ଗୀତା
 ବୃହତ୍ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଗୀତା
 ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଗୁରୁଗୀତା (ସାନ)
 ରାଧାରସାମୃତ ଗୀତା
 ଗୁପ୍ତମହିମା ଗୀତା
 ଗୀତା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ
 ଧର୍ମ ଗୀତା

ବୈତନ୍ତ ଗୀତା
 ପାଣ୍ଡବ ଗୀତା
 ବିରାଟ ଗୀତା
 ଗରୁଡ଼ ଗୀତା
 ସଂସାର ସାର ଗୀତା
 ମହାମଣ୍ଡଳ ଗୀତା (ବଡ଼)
 ମହାମଣ୍ଡଳ ଗୀତା (ସାନ)
 ଇନ୍ଦ୍ର ଗୋବିନ୍ଦ ଗୀତା
 କୃଷ୍ଣସିଂହ ଗୀତା
 ଅମରକୋଷ ଗୀତା
 ଭଞ୍ଜବ ଗୀତା
 ପାର୍ଥବ ବ୍ରହ୍ମଗୀତା
 ନାମ ବ୍ରହ୍ମଗୀତା
 ନାରଦ ଗୀତା
 ଛତିଶ ଗୁପ୍ତ ଗୀତା
 ତତ୍ତ୍ଵବ୍ରହ୍ମ ଗୀତା
 ବ୍ରହ୍ମ ଏକାକ୍ଷର ଗୀତା
 ଗୁପ୍ତଗୀତା
 ନୀଳସୁନ୍ଦର ଗୀତା
 ଜ୍ଞାନ-ପ୍ରଦୀପ ଗୀତା
 ସାରସୁଧା ଗୀତା
 କଳିକଳ୍ପ ଗୀତା
 ସୁଧାସାର ଗୀତା
 ଫକୀରମୋହନ ଗୀତା

ପ୍ରକାଶକ ଓ ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ : **ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ଷ୍ଟୋର**

ଅଲିଶା ବଜାର, କଟକ-୨, ଫୋନ୍ : ୦୬୭୧-୨୫୦୮୨୯୭

ଦ୍ଵିତୀୟ ସଂସ୍କରଣର ଭୂମିକା

ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶରେ ଉତ୍କଳୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଉପଯୋଗୀ ଏକତ୍ର ସଂଗୃହୀତ କୌଣସି କର୍ମକାଣ୍ଡ ପୁସ୍ତକ ନ ଥିବାରୁ ମୋର ପୂଜ୍ୟ ପିତାମହ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ବିହାରୀଲାଲ ପଣ୍ଡିତ ଏତଦେଶୀୟ ବିଶିଷ୍ଟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ଗୋଟିଏ ପଣ୍ଡିତ-ସଭା ସ୍ଥାପନ କରି ନାନାବିଧ ଶାସ୍ତ୍ରାଲୋଚନାପୂର୍ବକ ଏହି ‘ବିହାରୀ-କର୍ମକାଣ୍ଡ’ ପୁସ୍ତକକୁ ପ୍ରଥମରେ ସନ ୧୩୧୮ ସାଲରେ ପ୍ରକାଶ କରି ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ବିତରଣ କରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରୁ ପ୍ରାୟ ୧୭ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ପୁସ୍ତକଟି ଜିଜ୍ଞାସୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିତରିତ ହୋଇ ଅବଶେଷରେ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ତତ୍ପରେ ବିତରଣ ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାଜରେ ଏହାର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ଉପଲବ୍ଧି କରି ବିଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଏହି ପୁସ୍ତକକୁ ପୁନର୍ବାର ମୁଦ୍ରିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମୋର ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ପିତୃଦେବ ଗଣେଶଲାଲ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାଥିଲେହେଁ ଅସୁସ୍ଥତା ହେତୁ ଏହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରି ନଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ପରମେଶ୍ଵରଙ୍କ କୃପାରୁ ଏହି ପୁସ୍ତକକୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ରୂପେ ଆପଣମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଅଛି ।

ଏହି ପୁସ୍ତକର ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣରେ ଟିପ୍ପଣୀ ପ୍ରଭୃତି ଛୋଟ ଅକ୍ଷରରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ଥିବାଯୋଗୁଁ ପଠନ ପାଠନ ପକ୍ଷରେ ଅସୁବିଧା ହେଉଥିବାରୁ ଏଥର ତାହା ସବୁ ବଡ଼ ଅକ୍ଷରରେ ଯୋଜନା କରାଯାଇଅଛି ।

ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ବିନ୍ଦାଧର କର, ବ୍ୟାକରଣ ସାଂଖ୍ୟ ବେଦାନ୍ତତୀର୍ଥ ଓ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ଵନାଥ ଶତପଥୀ ଏହି ପୁସ୍ତକର ଭ୍ରମସଂଶୋଧନ ବିଷୟରେ ବହୁ ପରିଶ୍ରମ ସ୍ଵୀକାର କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଅଛି । ତଥାପି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଶୁଦ୍ଧି ରହିଯାଇଥିଲେ ପାଠକମାନେ କ୍ଷମା କରି ତାହା ସଂଶୋଧନ କରିନେବେ ।

॥ ଇତି ॥

ଓଁ ତତ୍ସତ୍ ।

ଶ୍ରୀ ମୋତିଲାଲ (କାଶ୍ମୀର) ପଣ୍ଡିତ ଶର୍ମା, ବି.ଏ.

ଚାନ୍ଦିନୀଚୌକ, କଟକ

ତା ୬।୧ ୨।୧ ୯୩୭

ଭୂମିକା

ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜ ଯେପରି ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ, ସାହିତ୍ୟ, ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଚାରର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ପରିଣତ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଚାରିଆଡ଼େ ନାନାପ୍ରକାର ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ କରି କ୍ରମଶଃ ଉନ୍ନତିପଥରେ ଧାବମାନ ହେଉଅଛି, ସେହିପରି ହିନ୍ଦୁସମାଜର ଆତ୍ମସ୍ଥିତି ଓ ପାରତ୍ରିକ ଉନ୍ନତିର ଅନ୍ୟତମ ନିଦାନ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାଚୀନ ମୁନିମାନଙ୍କ ଉପଦେଶ କ୍ରିୟାକଳାପର ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା ଅନୁଭବ କରି ସୁଦ୍ଧା ତାହା କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଯେ ସେ ଉପାୟମାନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଅଛି ତାହା ଆଶାନୁରୂପ ଫଳଦାୟକ ହେବ ବୋଲି ବୋଧ ହେଉ ନାହିଁ; କାରଣ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମାଜ ଅପେକ୍ଷା ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସର ମାତ୍ରା କ୍ରମେ ନ୍ୟୁନ ହୋଇଗଲା ପରି ଅନୁମାନ ହୁଏ । କାହିଁକିନା ପୂର୍ବକାଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମୁଖରୁ ଅଗ୍ନି ବାହାର କରିପାରୁଥିଲେ ଓ ସେମାନେ କୁଷ୍ଠହୋଇ ତାବୁଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଦେଲା ମାତ୍ରେ ମନୁଷ୍ୟ, ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ବୃକ୍ଷ, ପାଷାଣାଦି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚରାଚର ଜୀବଗଣ ଭୟସ୍ୱାର୍ତ୍ତ ହୋଇଯାଉଥିଲେ ବୋଲି ପ୍ରାଚୀନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୁଖରୁ ଓ ପୁରାଣାଦିରୁ ଶୁଣାଯାଏ । ଏ ବିଷୟ ଘୋର ଦୂରାବସ୍ଥା ଆଧୁନିକ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ, ବିଭିନ୍ନ ସମାଜଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କରି ଉପହାସ୍ୟାସବଦ ହେଉଅଛି । କାରଣ ଆର୍ଯ୍ୟରଷିମାନେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ବିଧିନିଷେଧ ପ୍ରଚାର କରିଅଛନ୍ତି ସେ କଦାପି ଉପହାସ୍ୟାସବଦ ନୁହେଁ; ଆମେମାନେ ତାହାର ଗୁଡ଼ମର୍ମ ବୁଝି ତାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିପାରୁ ନାହିଁ । କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଯେ ଏପରି ଡେଜେବିଶିଷ୍ଟ ଥିଲେ ତାହା ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱ ସ୍ୱ କର୍ମରେ ବିଶେଷ ଧୂରନ୍ଧର ଥିଲେ । ଜନକ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ଭରତ, ମାନ୍ଧାତା ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ରାଜା ଏହାର ଜ୍ୱଳନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ପ୍ରାତଃସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ମୁଁ ଏହିସବୁ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରି ଦେଖିପାରିଲି ଯେ ଇହଜଗତରେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଐହିକ ପାରତ୍ରିକ ଉନ୍ନତି ସାଧନର ହେତୁଭୂତ କେବଳମାତ୍ର ବେଦ; ଯାହାର ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ଆଶ୍ୱିନୀୟନ, ଜୈମିନି, ଗୋତିଳ, ପାରସ୍କର, କାତ୍ୟାୟନ, ମନ୍ୱ, ଯାଜ୍ଞବଲକ୍ୟ, କଠ, ବାଲ୍ମୀକି, ଯାସ୍କ, ପାଣିନି, ମାର୍କଣ୍ଡେୟ, ବ୍ୟାସ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ମହର୍ଷିଗଣ ଗର୍ଭାଧାନାଦି ସଂସ୍କାରସୂତ୍ର, ଶ୍ରାବସୂତ୍ର, ସ୍ନାନସୂତ୍ର, ସୂତି, ବ୍ୟାକରଣ, ପୁରାଣ, ମାମାଂସା, ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଅସ୍ତ୍ର, ଶସ୍ତ୍ର ବ୍ୟୋମଯାନ, ଧୂମ୍ରଯାନାଦିର ସୃଷ୍ଟି କରି ସାଂସାରିକ ସୁଖଲାଭ ଓ ବୁଦ୍ଧପଦପ୍ରାପ୍ତିରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ସେହି ଈଶ୍ୱର ମୁଖନିର୍ଗତ ବେଦ ଜ୍ଞାନକାଣ୍ଡ ଓ କର୍ମକାଣ୍ଡ ଏହି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ବେଦର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଯଜ୍ଞାଦି କର୍ମମାନ ନିରୂପିତ ହୋଇଅଛି ତାହାର ନାମ କର୍ମକାଣ୍ଡ । ସେହି ଯଜ୍ଞାଦିକର୍ମ ଇହପରଲୋକ ସୁଖସାଧନର ମୂଳଭିତ୍ତି, ଏହା ସ୍ୱୟଂ ଭଗବାନ ଗୀତାରେ କହିଅଛନ୍ତି- “ଅନ୍ନାଦ୍ଭବତି ଭୂତାନି ପର୍ଜନ୍ୟାଦନ୍ନସମ୍ଭବଃ । ଯଜ୍ଞାଦ୍ଭବତି ପର୍ଜନ୍ୟୋ

(ଗ)

ଯଜ୍ଞଃ କର୍ମସମୁତ୍ତରଃ । କର୍ମ ବ୍ରହ୍ମୋତ୍ତରଂ ବିଦି ବ୍ରହ୍ମାକ୍ଷର ସମୁତ୍ତରଂ । ତସ୍ମାତ୍ ସର୍ବଗତଂ
ବ୍ରହ୍ମ ନିତ୍ୟଂ ଯଜ୍ଞେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଂ ।” ସେହି କର୍ମକାଣ୍ଡ ଅଗାଧ ମହାସାଗରତୁଲ୍ୟ ଅନନ୍ତ
ଓ ଅପାର । ମହାତ୍ମା ପାରଞ୍ଜରାଚାର୍ଯ୍ୟ ଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ବର୍ଣ୍ଣତତ୍ତ୍ୱମୟଙ୍କ ମଙ୍ଗଳସାଧନ
ନିମିତ୍ତ ତହିଁରୁ ସାରାଂଶ ଗ୍ରହଣ କରି ଗୋଟିଏ, “ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର” ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା
କରିଥିଲେ । ତାହା ଲୋକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ ଓ ଦୁଷ୍ଟାପ୍ୟ ହେବାର ଦେଖି
ଦେଶବିଦେଶରେ ଲୋକହିତେଷୀ ପଦ୍ଧତିକାରମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପଦ୍ଧତିମାନ ରଚନା
କରିଯାଇଅଛନ୍ତି । ବଙ୍ଗ, କାଶ୍ମୀର ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରେ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ଦେଶୀୟ ପଦ୍ଧତିମାନ
ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିବାରୁ ତତ୍ତ୍ୱଦେଶବାସୀଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପଠନାଦିର ଅସୁବିଧା ଘଟିବା
ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ଏତଦେଶୀୟ ପଦ୍ଧତିମାନ ତାଳପତ୍ରରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ
ଲେଖକଙ୍କ ଦୋଷରେ କିମ୍ଭୂତକିମାକାର ଧାରଣ କରିବାରୁ ଇଷ୍ଟପରିବର୍ତ୍ତରେ ପଦ
ପଦେ ଅନିଷ୍ଟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେବାର ସମ୍ଭବ ସମ୍ଭାବନା; କାହିଁକି ନା ପୂର୍ବକାଳରେ
ଦେବାସୁର ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ “ଇନ୍ଦ୍ରଶତ୍ରୋ ବିବର୍ଦ୍ଧସ୍ୱ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କଲାବେଳେ
ଥାଉ ଅନ୍ୟ କଥା, କେବଳମାତ୍ର ସ୍ୱରର ବୈଲକ୍ଷଣ୍ୟ ଘଟିଥିବାରୁ ବିପରୀତପକ୍ଷ ବିଜୟଲାଭ
କରିଥିଲେ ଏବଂ “ଅଶୁଦ୍ଧଚଣ୍ଡାପାଠେନ ରାବଣସ୍ୟ କୁଳକ୍ଷୟଃ” ଇତ୍ୟାଦି ବହୁତର
ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଏତଦେଶୀୟ ଲୋକଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମହାନ
ଦୋଷ ଏହି ଯେ ଯାହା ଗୃହରେ ପୁସ୍ତକ ଖଣ୍ଡିଏ ଅଛି ସେ ତାହା କାହାରିକୁ ପଢ଼ିବାକୁ
ଦେବା ଦୂରେ ଥାଉ ଦେଖିବାକୁ ଦେବାକୁ ସୁଦ୍ଧା କୁଣ୍ଠିତ ହୁଏ । ସେମାନେ ମନେ
କରନ୍ତି କି ଆମ୍ଭ ଚିରସଞ୍ଚିତ ଗଣ୍ଡିଧନ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲେ ନିଜର ଆଦର କମିଯିବ ।
ଅତଏବ ପୁସ୍ତକ ଓ ଶିକ୍ଷାର ଅଭାବରୁ କର୍ମର ମର୍ମ ଜାଣି ନ ପାରି ଲୋକଙ୍କର
କ୍ରିୟାକଳାପ ପ୍ରତି କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଅନାସ୍ଥା ଓ ଅବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମୁଥିବାର ଦେଖି ସେହି
ଅଭାବମାନ ପୂରଣ କରିବା ନିମିତ୍ତ ମୁଁ ବହୁ ଆୟାସ ସ୍ୱୀକାର କରି ମୋହର କ୍ଷୁଦ୍ର
ବୁଦ୍ଧିରେ ଏବଂ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ କର ଶର୍ମା ମହାଶୟ ଓ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଧନେଶ୍ୱର
ଶତପଥୀ ମହାଶୟଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର, ମନ୍ତ୍ରସଂହିତା, ମାଧ୍ୟାଦିନୀ ଶାଖା,
କାଶ୍ମୀଶାଖା, ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟ, ହରିହର ଭାଷ୍ୟ, ଜୟରାମଭାଷ୍ୟ, କର୍କଭାଷ୍ୟ,
ଗୃହସୂତ୍ରକାରିକା, କାତ୍ୟାୟନସୂତ୍ର, ବହୁଚକାରିକା, ରାଜମାର୍ଗଶ୍ଚ, ଛନ୍ଦୋଗପରିଶିଷ୍ଟ,
ଶ୍ରୀଧୀବିବେକ, ମନ୍ତ୍ର, ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସିନ୍ଧୁ, ଉଦ୍‌ବାହ ତତ୍ତ୍ୱ,
ବ୍ରତୋଦ୍‌ଯାପନକୌମୁଦୀ, ତନ୍ତ୍ରସାର, ପଣ୍ଡିତ ସର୍ବସ୍ୱ, ଗଦାଧର ପଦ୍ଧତି, ମହାଭାରତ,
ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ, ମହ୍ୟସୂକ୍ତ, ବୌଧାୟନ, କଳକିପୁରାଣ, କାଳିକାପୁରାଣ, ବିଶ୍ୱକୋଷ,
ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ଆଉ ଏତଦେଶୀୟ କେତେକ ତାଳପତ୍ର ପୁସ୍ତକମାନ ମନ୍ତ୍ରନ କରି
ତହିଁରୁ ଗଢ଼ିଧାନାଦି ସଂସ୍କାରର ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଯଜ୍ଞତିତ୍ତ୍ୱ ସାରାଂଶବାକ୍ୟାବଳିଗୁଡ଼ିକ
ଉଦ୍ଧୃତ କରି ଓ ତାହା ଏତେଦେଶୀୟ ଦିବ୍ୟସିଂହବାଜପେୟୀ ପଦ୍ଧତି ସହିତରେ
ସଂଯୋଜିତ କରି ଓ ଏହି ପୁସ୍ତକକୁ ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ରନାମ ଦେଇ “ବିହାରୀ କର୍ମକାଣ୍ଡ”

(ଘ)

ନାମରେ ପ୍ରଚାର କଲି । କିନ୍ତୁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅବଶ୍ୟ ଗୁରୁତର, ଏହା କେବଳ ଦୟାମୟ ଜଗତ୍‌ପିତା ଜଗଦୀଶ୍ଵରଙ୍କ କୃପାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣକାର ଧାରଣ କଲା । ଏଥିରେ ଈଶ୍ଵର ଅବଶ୍ୟ ଧନ୍ୟବାଦାର୍ହ ଅଟନ୍ତି । ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଲକ୍ଷଣ, ବିଷୟ ପ୍ରଭୃତି ଓ ଶୁଦ୍ଧ, ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରଭୃତିର ଲକ୍ଷଣ, କୁଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳାଦିର ପ୍ରମାଣ, ଗ୍ରହ ଓ ଦିକ୍‌ପାଳଙ୍କ ଜାତ୍ୟାଦି ବିବରଣ, ଗ୍ରହପୂଜା, ସପ୍ତାଙ୍ଗ ହୋମ, ଗର୍ଭାଧାନ ପୁଂସବନାଦି ଦଶକର୍ମ ଓ ବିବାହ, ଚତୁର୍ଥୀ, ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନା ବୃଦ୍ଧିଶ୍ରାଦ୍ଧ, ବର୍ଷ ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରଭୃତି କର୍ମମାନ, ଆଉ ପରିଶିଷ୍ଟରେ ଦରକାରପୁତ୍ରଗ୍ରହଣ ବିଧି, ଜନ୍ମଦିନ ପୂଜାପଦ୍ଧତି, କର୍ଣ୍ଣବେଧ, ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ, ଶାଶୋଚକବିବାହ, ତୁଳସାବିବାହ, ବଟ ଅଶ୍ଵତ୍ଥବିବାହ ଓ ଶୁଦ୍ରସଂସ୍କାର ପ୍ରଭୃତି କର୍ମମାନ ସଂଯୋଜିତ କରି ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରମାଣଗୁଡ଼ିକ ଟିପ୍ପଣୀରେ ଦେଇ ଅର୍ଥବ୍ୟୟରେ କୁଣ୍ଡିତ ନ ହୋଇ ଏହି କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତକଖଣ୍ଡକୁ ଉତ୍କଳାକ୍ଷରରେ ମୁଦ୍ରିତ କଲି । ଏଥିରେ ବିଶେଷ ସୁବିଧା ଏହି ଯେ ପୁରୋହିତଙ୍କ ଅଭାବରେ ସର୍ବସାଧାରଣ ଏ ପୁସ୍ତକ ସାହାଯ୍ୟରେ ନିଜେ ନିଜେ କର୍ମ ତଳାଇପାରିବେ, ଏତଦ୍‌ନିମିତ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନମ୍ବରର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସରଳଭାଷାରେ ତାହାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦିଆଯାଇଅଛି ଓ ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ଅନାୟାସରେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ନିମିତ୍ତ ପୁସ୍ତକର ଆଦ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ସୂଚିପତ୍ର ଓ ଶେଷରେ ଶୁଦ୍ଧିପତ୍ର ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଇଛି । ପରିଶେଷରେ ବକ୍ତବ୍ୟ ଏହି ଯେ ଏଠାକାର ପ୍ରଧାନ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ଵନାଥ ଶତପଥୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ପୁସ୍ତକର ସଂଶୋଧନରେ ତୁଟି କରିନାହାନ୍ତି । ଅତଏବ ସେମାନଙ୍କୁ ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛି । ମୁଁ ଏହି ପୁସ୍ତକ ପୁତ୍ରତୁଲ୍ୟ ଅତି ସ୍ନେହରେ ଆର୍ଥିକ ଓ ପାରିଶ୍ରମିକ ବ୍ୟୟଦ୍ଵାରା ଯଥାସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟୋପଯୋଗୀ କରି ଦେଶହିତେଷା ସୁଶିକ୍ଷିତ ପାଠକବର୍ଗଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କଲି । ପ୍ରାର୍ଥନା କରୁଅଛି ଯେ ଯଦି ସେମାନେ ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ବକ ଏହାକୁ ପାଠ କରି ଓ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରି ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ସାଧନ କରନ୍ତି ତାହାହେଲେ ମୋହର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ ଓ ପରିଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହେବ ଏବଂ ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ହେଲେ ମୁଁ ଉପକୃତ ଓ ଆନନ୍ଦିତ ହେବି ।

“ପ୍ରକାଶ ଆଉ କି ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ କଲାବେଳେ ବନ୍ଧନାମଧସ୍ତ ବାକ୍ୟ ()ମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଥାତ୍” କିମ୍ବା “ଭାଷାର୍ଥ” ଜ୍ଞାନ କରିବେ ଓ ପ୍ରଥମେ ଶୁଦ୍ଧିପତ୍ରଦ୍ଵାରା ସଂଶୋଧନ କରିସାରି ପାଠ କରିବେ । ଭ୍ରମବଶତଃ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଶୁଦ୍ଧି ରହିଯାଇଥିଲେ ତାହା କ୍ଷମା କରି ସଂଶୋଧନ କରିନେବେ ।

॥ ରଚି ॥

ଓଁ ତତ୍‌ସତ୍

ଆପଣମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପରିଚିତ ଶ୍ରୀ ବିହାରୀଲାଲ କାଶ୍ମୀର ପଣ୍ଡିତ
ଚାନ୍ଦିନୀଚୌକ, କଟକ

ବିହାରୀ କର୍ମକାଣ୍ଡର

ସୂଚୀପତ୍ର

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
(ଅ) ଅଗ୍ନିଙ୍କର କର୍ମବିଶେଷରେ		ଅୟନ ହୋମ	୧୮୭
ନାମ ବର୍ଣ୍ଣନ ଓ ଧୃତିହୋମ		ଅରତ୍ନ ପରିମାଣ	୪୩(ଟି)
(୧ ଚିଷ୍ଟଣା)	୧୪୬	ଅର୍ଘ୍ୟଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି	୪୩୩(ଟି)
ଅଗ୍ନିପୂଜା	୧୪୭	ଅଳଙ୍କାରଧାରଣ ମନ୍ତ୍ର	୩୬୦
ଅଗ୍ନିର ଗର୍ଭାଧାନାଦି ସଂସ୍କାର ହୋମ	୧୬୩	ଅଶ୍ୱେତରେ ବିବାହ କରିବାର ବିଧି	୩୯୩
ଅଗ୍ନିର ଶୁଦ୍ଧବର୍ଣ୍ଣନ	୧୪୬(୨ଟି)	ଅଷ୍ଟକୃଷ୍ଣସ୍ନାନ	୩୫୦
ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେବାର		ଅଷ୍ଟବସୁ ନାମ	୧୬୯(ଟି)
(ଅବସ୍ଥା ଭେଦେ) ନିଷେଧବାକ୍ୟ	୧୬୦	ଅଷ୍ଟବସୁ ହୋମ	୧୭୯
ଅଗ୍ନିଚୈତ୍ତ୍ୱାଦିହୋମ	୪୬୦	ଅଷ୍ଟାଦଶ ମାତୃଗଣଙ୍କୁ ପ୍ରତିମାଦିରେ	
ଅଗ୍ନିବାରୁଣମନ୍ତର ରକ୍ଷିତ୍ୱ	୨୨୩(୪ଟି)	ବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକ ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତରେ	
ଅଗ୍ନି ଶାନ୍ତିକରଣ ମନ୍ତ୍ର	୨୦୭	ପୂଜା କରିବାର ବିଧି	୬୯
ଅଗ୍ନିସ୍ତାପନବିଧି	୧୪୬	ଅଷ୍ଟାଦଶ ମାତୃଗଣ ପୂଜା	୧୩୧
ଅଗ୍ନିଆକାଶାନ୍ତରାକ୍ଷାହୋରାତ୍ର		ଅଷ୍ଟାଦଶ ମାତୃଗଣ ମଣ୍ଡଳ ଲକ୍ଷଣ	୬୮
ପକ୍ଷହୋମ	୧୮୪	ଅସିତାଜ୍ଞାଦ୍ୟଷ୍ଟଭୈରବ ନାମ	୧୮୦(ଟି)
ଆଞ୍ଜନଗ୍ରହଣମନ୍ତ୍ର	୩୬୨	ଅସିତାଜ୍ଞାଦ୍ୟଷ୍ଟଭୈରବ ହୋମ	୧୮୦
ଅନନ୍ତାଦ୍ୟଷ୍ଟକୁଳାନାଗହୋମ	୧୭୬	(ଆ) ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ	୧
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ କର୍ମ	୨୬୪	ଆୟାତ୍ର ଓ ଆଜ୍ୟଭାଗ ଲକ୍ଷଣ	୧୫୫(୨ଟି)
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ ମନ୍ତ୍ର	୨୯୪	ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ମାଣବକଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର	୩୨୧
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ କର୍ମକାରିକା	୨୮୯	ଆଚାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତୃକ ମାଣବକର	
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ କର୍ମବିଚାର	୨୮୭	ହୃଦୟାଲୟନ	୩୨୦
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ କର୍ମାରମ୍ଭ	୨୯୦	ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଣବର୍ଣ୍ଣନ	୧୪୮(ଟି)
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାବ୍ଧ	୨୯୨	ଆଚାର୍ଯ୍ୟବରଣ	୧୪୮
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନର କର୍ମାଙ୍ଗସଂକଳ୍ପ	୨୯୧	ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀଲକ୍ଷଣ	୩୪
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନର କୁଶାଣ୍ଡ ଓ ହୋମ	୨୯୩	ଆଠପ୍ରକାର ହୋମକୁଣ୍ଡ	୪୦
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନର ଶୁଭାଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୨୮୮	ଆଠପ୍ରକାର ହୋମକୁଣ୍ଡର ଲକ୍ଷଣ	୪୧
ଅବିଧାୟୁକ୍ତ	୪୭୨(ଟି)	ଆଦିତ୍ୟାଦି ନବଗ୍ରହଙ୍କର	
ଅଭିବାଦନ ନିୟମ	୩୨୪(ଟି)	ଆବହନ ମନ୍ତ୍ର	୧୨୧
ଅଭ୍ୟାତାନ ହୋମ	୪୫୯		

(ଟ)

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
ଆନନ୍ଦହର୍ଷ ପରିବର୍ତ୍ତରେ		ଉପନୟନ କର୍ମର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ-	
ବ୍ୟାଘ୍ରାଦିତଶିଳାରୋହଣ ବିଧି	୪୭୦	ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବିଧି	୩୧୪
ଆବାହାଦିସପ୍ତମଗୁଣୋପ	୧୯୦	ଉପନୟନ କର୍ମର ଆରମ୍ଭ	୩୧୨
ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା	୧୧୮ (ଟି)	ଉପନୟନ କର୍ମ ବିଚାର	୩୦୬
ଆଭ୍ୟୁଦୟିକରେ ନିଷେଧ ବାକ୍ୟ	୪୭୬ (ଟି)	ଉପନୟନ କାଳରେ	
ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧକର୍ତ୍ତୃ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୮୨	ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ବସ୍ତ୍ର ନିୟମ	୩୧୭ (ଟି)
ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧକାଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୮୪	ଉପନୟନ ପୂର୍ବଦିନର ଅଧିବାସ ବିଧି	୩୧୧
ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କେଉଁ କେଉଁ		ଉପନୟନର ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନବିଧି	୩୧୬
କର୍ମରେ କରିବା ବିଧି	୮୫	ଉପନୟନର କୁଶାଣ୍ଡ	୩୨୨
ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ନ କଲେ ଦୋଷ	୮୬	ଉପନୟନର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୩୦୯
ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବିଚାର	୮୩	ଉପନୟନରେ ଗୌଣକାଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୩୦୮
ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସଂକଳ୍ପ	୧୩୦	ଉପନୟନରେ ହବିଷ୍ୟାନ୍ତ-	
ଆୟୁଷ୍ୟକରଣ କର୍ମ	୨୬୨	ଭୋଜନ ନିୟମ	୩୧୫ (୧ଟି)
ଆଲମ୍ବନ ମନ୍ତ୍ର	୩୫୪	ଉପସ୍ଥାପନ ମନ୍ତ୍ର	୩୫୨
ଆବର୍ତ୍ତାଦି ଚତୁର୍ଦ୍ଦେଶ ହୋମ	୧୮୯	ଉପାନହ ପିନ୍ଧିବା ମନ୍ତ୍ର	୩୬୫
ଆଶୁଷଶିଶାନ ମନ୍ତ୍ର	୪୨୬	ଉଷାଷବନ୍ଧନ ମନ୍ତ୍ର	୩୫୯
ଆସନ ନିୟମ	୯୧	(ବ) ରତ୍ନ ସମୟରେ	
ଆସନର ଗୁଣ	୯୨	ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗମ କରିବାର ଦୋଷ	୯
ଆସନାଦି ଉପଚାର		(ଏ) ଏକ ଦିବସରେ ପିତୃଗୃହ ଓ	
ଦାନର ନିୟମ	୧୨୪ (୧ଟି)	ଶ୍ୱଶୁର ଗୃହରେ କନ୍ୟାର ଭୋଜନ	
ଆସାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ସ୍ଥାନ ପରିମାଣ ୪୩୯ (୨ଟି)		କରିବାର ନିଷେଧ ବାକ୍ୟ	୪୮୪
ଆହୁତି ସଂଖ୍ୟାନୁସାରେ କୁଣ୍ଡର ପରିମାଣ ୪୩୩		ଏକା ବର୍ଷରେ ଦୁଇ ସହୋଦରର	
(ଇ) ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦଶଦିକପାଳକର		କିମ୍ବା ଦୁଇ ସହୋଦରର	
ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ର	୧୨୨	ବିବାହ ନିଷେଧ	୩୮୬
ଇକ୍ଷେଦ୍ୱାଦି ମନ୍ତ୍ର	୩୪୦	(କ) କଟ (ମସିଣା) ଆସନର	
ଇକ୍ଷେଦ୍ୱାଦି ମନ୍ତ୍ରର ରକ୍ଷିତ୍ୱ	୩୩୧	ପ୍ରଶଂସା	୪୪୦ (ଟି)
(ଉ) ଉଗ୍ରାୟବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର	୩୫୭	କନିଷ୍ଠବେଦୀ କର୍ମ	୪୩୨
ଉପନୟନ କର୍ମ କର୍ତ୍ତୃନିର୍ଣ୍ଣୟ	୩୦୭	କନିଷ୍ଠବେଦୀ ବିବରଣ	୪୩୨ (ଟି)
ଉପନୟନକର୍ମ କାରିକା	୩୧୦	କନ୍ୟାକୁ ବରର ସୂର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ	
ଉପନୟନ କର୍ମ କାଳାତୀତରେ		କରାଇବା ବିଧି	୪୬୭
ଅନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଧି	୩୧୩	କନ୍ୟାଦାତୃ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୩୭୯
		କନ୍ୟାଦାନ	୪୪୨
		କନ୍ୟାଦାନ ଦକ୍ଷିଣାବାକ୍ୟ	୪୪୫

(ଛ)

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
କନ୍ୟାଦାନର ଫଳ	୪୪୨ (୮ଟି)	କଲସରେ ଫଳଦେବା ମନ୍ତ୍ର	୧୧୪
କନ୍ୟାଦାନରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନୁମତିର		କଲସରେ ମାଲ୍ୟବେଷ୍ଟନ ମନ୍ତ୍ର	୧୧୦
ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ	୪୪୨ (୧ଟି)	କଲସରେ ଗୁଡ଼ାଦିଚିତ୍ତନ ମନ୍ତ୍ର	୧୧୭
କନ୍ୟାଦୋଷ ବର୍ଣ୍ଣନ	୩୬୮	କଲସରେ ସର୍ବୋଷ୍ଠ୍ୟ ପ୍ରକ୍ଷେପଣ ମନ୍ତ୍ର	୧୦୮
କନ୍ୟାପିତାର କାଞ୍ଚନଦାନ	୪୪୧	କଲସରେ ସିନ୍ଦୂର ଦେବା ମନ୍ତ୍ର	୧୧୫
କନ୍ୟାର ଅଧିବାସ	୪୨୩	କଲସସ୍ଥାପନ ମନ୍ତ୍ର	୧୦୪
କନ୍ୟାର ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନ	୩୬୯	କଲସସ୍ଥାପନ ବିଧି	୧୦୧
କନ୍ୟାର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ କୌତୁକ		କଲସୋପରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶରାବସ୍ଥାପନ ମନ୍ତ୍ର	୧୧୩
ସୂତ୍ର ବାନ୍ଧିବାର ପ୍ରମାଣ	୪୨୭ (୨ଟି)	କାଳାତିକ୍ରମେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ବିଧି	୨୨୨ (ଟି)
କନ୍ୟାର ପିତୃଗୋତ୍ରରୁ ନିବୃତ୍ତି	୩୮୫	କାଳାତୀତରେ ମେଧାଜନନ	
କନ୍ୟାର ବରସମାପାନୟନ		କର୍ମ କରିବାର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ	୨୬୧ (୧ଟି)
ଓ ନାମଗ୍ରହଣ	୪୪୮	କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକର ଅସାଦନ	୩୨୭
କନ୍ୟାବାସ ପିନ୍ଧିବା ବିଚାର	୪୨୯ (ଟି)	କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକ ହୋମ	୩୨୮
କନ୍ୟା ସମର୍ପଣ ବିଧି	୪୪୯	କାଷ୍ଠାସନର ପରିମାଣ	୯୩
କରଣମାନଙ୍କର ଅଧିପତିଙ୍କ ନାମ	୧୭୨ (ଟି)	କୁଣ୍ଡ ଓ ସୁଷ୍ଟିଲର	
କରଣହୋମ	୧୭୨	କର୍ମାନୁଯାୟୀ ନିର୍ମାଣ ବିଧି	୫୦
କର୍ଣ୍ଣବେଧ	(ପରିଶିଷ୍ଟ) ୩	କୁଣ୍ଡ ଓ ସୁଷ୍ଟିଲାଦିରେ ହସ୍ତର ନିୟମ	୪୪
କର୍ମଭେଦେ କୁଣ୍ଡବ୍ୟବହାର ନିୟମ	୧୫	କୁଣ୍ଡମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ଓ ଫଳାଫଳ	୪୨
କର୍ମାଙ୍ଗ ସଂକଳ୍ପ	୧୨୫	କୁଣ୍ଡର କଣ୍ଠ କରିବାର ବିଧି	୪୭ (ଟି)
କଲସକଣ୍ଠରେ ବସ୍ତ୍ର ଦେବା ମନ୍ତ୍ର	୧୧୨	କୁଣ୍ଡର ଗରାଗତା ତାରତମ୍ୟରେ	
କଲସ ଧାନ୍ୟର ପରିମାଣ	୧୦୩ (ଟି)	ଦୋଷାଦୋଷ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୪୭
କଲସଧାନ୍ୟସ୍ଥାପନ ମନ୍ତ୍ର	୧୦୩	କୁଣ୍ଡର ନାଭିନିର୍ଣ୍ଣୟ	୪୮
କଲସ ଭୂମିସ୍ପର୍ଶନ ମନ୍ତ୍ର	୧୦୨	କୁଣ୍ଡର ଯୋନି ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୪୬
କଲସର ପରିମାଣ	୫୧	କୁମାରର ଅଭିମର୍ଶଣ	୨୬୬
କଲସର ବ୍ୟାଖ୍ୟା	୫୧ (୧ଟି)	କୁମାରର କ୍ଷୌର, ସ୍ନାନ ଓ	
କଲସରେ ଆଗ୍ରାଦି ପଞ୍ଚପଲ୍ଲବ-		ନିରାମିଷ ଭୋଜନ କର୍ମ	୩୧୫
ଦାନ ମନ୍ତ୍ର	୧୧୧	କୁଣ୍ଡ ଅଭାବରେ ଦଶପ୍ରକାର	
କଲସରେ ଗନ୍ଧପ୍ରଦାନ ମନ୍ତ୍ର	୧୦୯	ଦର୍ଜ ବର୍ଣ୍ଣନ	୧୭
କଲସରେ ଜଳପୂରଣ ମନ୍ତ୍ର	୧୦୫	କୁଣ୍ଡ, ଦୁବ ଓ ବରକୋଳି ପତ୍ରର	
କଲସରେ ତୀର୍ଥବାହନ ମନ୍ତ୍ର	୧୦୬	ଜନ୍ମ ବିବରଣ	୧୩୧
କଲସରେ ଦୁର୍ବାଦେବା ମନ୍ତ୍ର	୧୧୬	କୁଣ୍ଡର ଅବସ୍ଥା ଭେଦରେ ନାମାନ୍ତର	୧୬
କଲସରେ ପଞ୍ଚରତ୍ନ କ୍ଷେପଣ ମନ୍ତ୍ର	୧୦୭	କୁଣ୍ଡବତ୍ସ ଧାରଣ ନିୟମ	୨୨
		କୁଣ୍ଡାନ୍ତ ବିଧି	୧୫୫

(କ)

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
କୁଶାଣ୍ଡି ବିଧିକାରିକା	୧୫୪	ଗର୍ଭର ପ୍ରଥମ ମାସଠାରୁ ଦଶମ	
କୃତାଦି ଚତୁର୍ଯୁଗ ହୋମ	୧୯୧	ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସ୍ଥା ବର୍ଣ୍ଣନ	୧୧
କେଉଁ କେଉଁ କର୍ମରେ ପ୍ରବରର ଉଚ୍ଚାରଣ		ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ମାସାଧିପତି କଥନ	୧୨
କରିବ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ୪୪୨ (୩ଟି)		ଗର୍ଭାଧାନ କର୍ମ	୨୧୧
କେଉଁ କେଉଁ କର୍ମରେ ମହାବାକ୍ୟ		ଗର୍ଭାଧାନ କାଳ ନିରୂପଣ	୪
କରାଯାଏ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ ୪୪୨ (୨ଟି)		ଗର୍ଭାଧାନର ନିଷିଦ୍ଧ ଦିବସ	୫
କେଉଁ କେଉଁ ଗୋତ୍ରରେ ବିବାହ ନିଷିଦ୍ଧ		ଗର୍ଭାଧାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା	୨
ବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାହାର ବର୍ଣ୍ଣନ ୩୭୨		ଗାଳିନୀ ମୁଦ୍ରା	୧୨୪ (୪ଟି)
କେଉଁଠାରୁ ପୁରୁଷ ଶର୍ମାପଦ ବାଚ୍ୟ ହେବ		ଗୁରୁ କନ୍ୟା ବିବାହରେ ଦୋଷ	୩୮୧
ଓ କନ୍ୟା ଦେବାପଦବାଚ୍ୟ ହେବ		ଗୋତ୍ର ପ୍ରବର ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୩୭୧
ତାହାର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ ୪୪୨ (୯ଟି)		ଗ୍ରହମଣ୍ଡଳ ବିଧାନ	୬୧
କେବଳ ଘୃତପ୍ରାଶନ କରିବାର		ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଜାତ୍ୟାଦିବିବରଣ	୬୨
ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ ୨୬୧ (୨ଟି)		ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ର	୧୨୩
କୌତୁକ ସୂତ୍ରଗ୍ରହମାନଙ୍କର		ଗ୍ରାମଦେବତା ହୋମ	୧୭୮
ଅଧିଷ୍ଠାତୃ ଦେବତା ୪୨୫ (୩ଟି)		(ଘା) ଘୋଷାବନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ କଥନ	୨୭୮ (ଟି)
କୌତୁକ ସୂତ୍ରମାନଙ୍କର		(ଚ) ଚତୁର୍ଥୀ ଦିବସର କର୍ମ	୪୭୫
ଅଧିଷ୍ଠାତୃ ଦେବତା ୪୨୫ (୨ଟି)		ଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚ ବାସୁଦେବତା ହୋମ	୧୭୫
କୌତୁକ ସୂତ୍ରର ପ୍ରମାଣ ୪୨୫ (୧ଟି)		ଚତୁର୍ଥୀ ଦିବସର ରାତ୍ରି କର୍ମ	୪୭୭
କୌତୁକ ସୂତ୍ରର ବନ୍ଧନ କ୍ରମ ୪୨୭ (୧ଟି)		ଚତୁର୍ଥୀ ଦିବସର ଭୋଜ୍ୟାତ୍ମକ-	
କୌତୁକ ସୂତ୍ର ବନ୍ଧନ ମନ୍ତ୍ର ୪୨୭		ଦୃଷ୍ଟିଶ୍ରୀଷ୍ଟ ବିଧି	୪୭୩
କୌତୁକ ସୂତ୍ର ବିଧି ୪୨୫		ଚତୁର୍ଥୀ ହୋମ	୪୭୯
(ଗ) ଗଣପତି ଓ ଅଷ୍ଟକୁଳନାଗଙ୍କ		ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶମନ୍ତ ହୋମ	୧୯୨
ପ୍ରାର୍ଥନା ୨୩୬		ଚତୁର୍ବେଦ ହୋମ	୧୮୧
ଗଣପତିଙ୍କୁ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ର ୧୧୯		ଚନ୍ଦନାନୁଲେପନ ମନ୍ତ୍ର	୩୫୫
ଗଣପତ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚଦେବତା ପୂଜା ୧୨୪		ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନାକୃତ୍ୟ	୪୮୧
ଗଣପତ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚଦେବତା ହୋମ ୧୯୪		ଚମସ ଲକ୍ଷଣ	୩୩
ଗଣେଶଗଣ (ପରିଶିଷ୍ଟ) ୧ (୧ଟି)		ଚରୁପାକ ନିୟମ	୩୬
ଗଣେଶଗଣଙ୍କ ଶକ୍ତିଗଣ (ପରିଶିଷ୍ଟ) ୧ (୨ଟି)		ଚରୁସ୍ଥାଳୀ ଲକ୍ଷଣ	୩୫
ଗଣ୍ଡଲକ୍ଷଣ ୪		ଚରୁହୋତୃ ବରଣ	୧୫୧
ଗନ୍ଧାଧିବାସ ବିଧି ୨୩୪		ଚୁଡ଼ାକରଣ କର୍ମ	୩୦୪
ଗର୍ଭଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ ମନ୍ତ୍ର ୨୨୮		ଚୁଡ଼ାକରଣ କର୍ମର କୁଶାଣ୍ଡି ଓ ହୋମ	୩୦୫
ଗର୍ଭଧାରଣ ଉପାୟ ୨୧୨			

(୫)

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
ତୃତୀକରଣ କର୍ମାରମ୍ଭ	୩୦୧	ଜାତକର୍ମର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧସଂକଳ୍ପ	୨୫୬
ତୃତୀକରଣ, ମେଖଲାବନ୍ଧନ, ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନ ଓ ବେଦପଠନ		ଜାତକର୍ମର ଆରମ୍ଭ	୨୫୩
ଇତ୍ୟାଦି କର୍ମରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ		ଜାତକର୍ମର କର୍ମାଙ୍ଗସଂକଳ୍ପ	୨୫୫
ବସିବାର ଦିଗ ନିରୂପଣ	୪୪୨(୭ଟି)	ଜାତକର୍ମର ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରୋକ୍ତ	
ତୃତୀକରଣର ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ, ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ ଓ		ବିଶେଷ ବିଧି	୨୬୯(ଟି)
ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ	୩୦୩	ଜାତକର୍ମର ବସୋଦ୍ଧାରାଦାନ ବିଧି	୨୫୮
ତୃତୀକର୍ମକାରିତା	୩୦୦	ଜାତକର୍ମ ବିଚାର	୨୫୦
ତୃତୀକର୍ମର ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ		ଜାତିଭେଦରେ ଭିକ୍ଷାଚରଣର	
ହୋମ ସଂକଳ୍ପ	୩୦୨	ନିୟମ ଓ ତାହାର ଫଳ	୩୩୦(ଟି)
ତୃତୀକର୍ମର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୨୯୯	ଜାପକ ବରଣ	୧୫୩
ତୃତୀକର୍ମରେ ପତ୍ନୀ ରଜସ୍ବଳା		ଜାମାତୃଗୃହେ ଭୋଜନ ନିଷେଧ	୪୮୩
ହେଲେ କର୍ମ କରିବାର ନିଷିଦ୍ଧ ବାକ୍ୟ	୨୯୬	ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠକନ୍ୟାର	
ତୃତୀକର୍ମରେ ମାତା ଗର୍ଭବତୀ		ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସରେ ବିବାହ ନିଷେଧ	୩୯୭
ଥିବା ସମୟରେ କର୍ମକରିବା-		ଜ୍ୟୋତିଷମତେ ଗର୍ଭାଧାନ କର୍ମର	
ନିଷେଧ ବାକ୍ୟ	୨୯୭	ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୧୩
ତୃତୀକର୍ମ ବିଚାର	୨୯୫	କୃତପାତ୍ରିତ ଶିଶୁର ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟ	
(ଛ) ଛତ୍ରଧାରଣ ମନ୍ତ୍ର	୩୬୪	କରିବାର ନିଷେଧବାକ୍ୟ	୨୯୮
(ଜ) ଜାତକର୍ମ	୨୬୦	(ଡ) ଡାକ୍ତରୀ ଶିକ୍ଷାମତେ ଗର୍ଭସ୍ଥ	
ଜନନୀଶୈତରେ ଦାନ-		ଶିଶୁର ନିର୍ମାଣ ବର୍ଣ୍ଣନ	୧୧(ଟି)
ପ୍ରତିଗ୍ରହ ବିଚାର	୨୬୯(୬ଟି)	(ଚ) ଚିତ୍ତହୋମ	୧୬୮
ଜନ୍ମଦା ମାତୃଗଣଙ୍କ ବଳି-		ଚିତ୍ତମାନଙ୍କର ଅଧିଦେବତା	୧୬୮(ଟି)
ଦାନର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ	୨୬୯(୫ଟି)	ଚିଳକଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର	୨୦୮
ଜନ୍ମଦିନ ପୂଜା ପଦ୍ଧତି (ପରିଶିଷ୍ଟ)	(୨)	ତାଆଁବାହନ ମନ୍ତ୍ର	୧୨୬
ଜନ୍ମସ୍ଥାନର ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ	୨୬୫	ତୁଳସୀ ବିବାହ (ପରିଶିଷ୍ଟ)	(୬)
ଜୟାହୋମ	୪୫୮	ତ୍ରିମଧୁର କଥନ	୧୫୯(ଟି)
ଜାତକର୍ମ କାରିକା	୨୫୨	ତ୍ରିବାର ସୃଷ୍ଟି ଉଦ୍ଧାରଣର ପ୍ରମାଣ	୯୯(ଟି)
ଜାତକର୍ମର ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ	୨୫୪	(ଦ) ଦର୍ପଣ ମନ୍ତ୍ର	୩୬୩
ଜାତକର୍ମର ଅଷ୍ଟାଦଶ ମାତୃଗଣ ପୂଜା	୨୫୭	ଦକ୍ଷିଣାସ୍ତନ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ ଓ ପାନମନ୍ତ୍ର	୨୬୯
ଜାତକର୍ମର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧବିଚାର	୨୫୧	ଦରକ ପୁତ୍ରଗ୍ରହଣ ବିଧି (ପରିଶିଷ୍ଟ)	(୧)
ଜାତକର୍ମର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧବିଧି	୨୫୯	ଦନ୍ତକାଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ	୩୫୩(ଟି)
		ଦନ୍ତଧାବନ ମନ୍ତ୍ର	୩୫୩
		ଦଶକର୍ମ କ୍ରମ	୨୧୩

(୭)

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
ଦଶଦୋଷ ଲକ୍ଷଣ	୪୫୨ (୨ଟି)	ନାଗପତ୍ନୀ ହୋମ	୧୭୭
ଦଶଯୋଗ ଭଙ୍ଗ	୨୧୮	ନାଡ଼ାଛେଦନ	୨୬୮
ଦଶବିଶ୍ୱେଦେବାଳ ନାମ	୧୮୨ (ଟି)	ନାଡ଼ାଛେଦନ ବିଚାର	୨୬୮ (ଟି)
ଦଶବିଶ୍ୱେଦେବାହୋମ	୧୮୨	ନାମକରଣ କର୍ମ	୨୭୮
ଦାତା ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହାଚାର		ନାମକରଣ କର୍ମାଙ୍ଗ ସଂକଳ୍ପ	୨୭୭
ଉପବେଶନ ନିୟମ	୪୪୨ (୨ଟି)	ନାମକରଣ କର୍ମାରମ୍ଭ	୨୭୪
ଦାନରେ ନାମ ଗୋଡ଼ାଦି		ନାମକରଣର ଅନାଦେଶ	
ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରମାଣ	୪୪୨ (୪ଟି)	ହୋମ ବିଧି	୨୭୫
ଦାନରେ ଗୋଜନ ବିଚାର	୪୨ (୫ଟି)	ନାମକରଣର ଆତ୍ମ୍ୟଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧବିଧି	୨୭୭
ଦିକ୍‌ପାଳଙ୍କର ଆୟୁଧାଦି ବିବରଣ	୬୪	ନାମକରଣର ବିଚାର	୨୭୧
ଦିକ୍‌ପାଳମଣ୍ଡଳ	୬୩	ନାମକରଣ ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୨୭୨
ଦିକ୍‌ପାଳ ମଣ୍ଡଳ ପୂଜା	୧୪୪	ନାମକର୍ମ କାରିକା	୨୭୩
ଦିକ୍‌ପାଳ ହୋମ	୧୬୬	ନିରାକରଣ ଜପମନ୍ତ୍ର	୩୪୧
ଦିବସ ବା ରାତ୍ରିରେ ସଂକଳ୍ପ		ନିଷିଦ୍ଧ ସମିଧର ଫଳାଫଳ	୩୯
କଳେ ଅବ୍ୟଶୀ ପ୍ରୟୋଗ		ନିଷିଦ୍ଧ ସମିଧ ଲକ୍ଷଣ	୩୨
କରିବାର ପ୍ରମାଣବାକ୍ୟ	୧୨୮ (୧ଟି)	ନିଷେକାଦି ସଂସ୍କାର କ୍ରମ	୩
ଦୁଇଥର ବରଣ କରିବାର		ନିଷେକାର୍ଥ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦାନର ସଂକଳ୍ପ ବାକ୍ୟ	୧୯୭
ପୁରାତନ ପ୍ରଥା	୪୩୮ (ଟି)	ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ ବିଧି	୧୨୪ (୯ଟି)
ଦୃଢ଼ ପୁରୁଷ ଲକ୍ଷଣ	୪୭୦ (ଟି)	ନୈବେଦ୍ୟ ମୁଦ୍ରା	୧୨୪ (୧୦ଟି)
ଦେବତା ବିସର୍ଜନ ମନ୍ତ୍ର	୨୦୯	ନୈବେଦ୍ୟ ସଂସ୍କାର	୧୨୪ (୬ଟି)
ଦୈବୀ ବିପଦରେ ବିବାହ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୩୯୨	(ପ) ପଞ୍ଚପଲ୍ଲବ ନାମ	୧୧୧ (ଟି)
ଦ୍ୱିତୀୟ ବରଣ	୪୩୮	ପଞ୍ଚରତ୍ନ ପ୍ରମାଣ	୧୦୭ (୧ଟି)
ଦ୍ୱିରାଚମନ ଲକ୍ଷଣ	୩୧୮ (୬ଟି)	ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣା ତୁର୍ଣ୍ଣ ଲକ୍ଷଣ	୫୯
(ଧ) ଧୂପଲକ୍ଷଣ	୭୧ (ଟି)	ପଞ୍ଚବିଂଶତି ତରୁର ନାମ	୧୪୩ (ଟି)
(ନ) ନକ୍ଷତ୍ର ହୋମ	୧୬୯	ପତାକାମୁଦ୍ରା	୧୨୪ (୭ଟି)
ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଅଧିପତିକ ନାମ	୧୬୯ (ଟି)	ପଦ୍ମମଣ୍ଡଳ ନିର୍ମାଣ କ୍ରମ	୭୩
ନଗରସ୍ଥାନ	୪୭୮	ପର୍ବଦିବସ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୪ (ଟି)
ନବଗ୍ରହ ପୂଜାପଦ୍ଧତି	୧୪୩	ପବିତ୍ରଧାରଣ ବ୍ୟତିରେକ	
ନବଗ୍ରହ ମଣ୍ଡଳ ପୂଜାବିଧି	୧୪୨	କର୍ମ କରିବା ନିଷେଧ	୨୬
ନବଶକ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣନ	୧୬୨ (ଟି)	ପବିତ୍ର ପ୍ରଣାମ	୨୭
ନବଶକ୍ତି ହୋମ	୧୬୨	ପବିତ୍ର ଲକ୍ଷଣ	୧୯
ନାଗନାଡ଼ା ଚକ୍ର	୪୧୩	ପବିତ୍ର ଅଥବା କୁଣ୍ଡବନ୍ଧୁର ପ୍ରମାଣ	୨୦
		ପାଣିପାଦାର୍ପଣ ବିଧି	୪୫୨
		ପାତ୍ର ଲକ୍ଷଣ	୫୨

(ଟ)

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
ପିଣ୍ଡାତ୍ମକ ବୃଦ୍ଧି ଶ୍ରାବ	୪୭୭	ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନ ଶାନ୍ତି କର୍ମାରମ୍ଭ	୯୭
ପିତୃତାପ୍ତ ଲକ୍ଷଣ	୩୫୪(ଟି)	ପ୍ରଥମ ବରଣ	୪୨୦
ପିତୃବନ୍ଧୁ ଓ ମାତୃବନ୍ଧୁ ବର୍ଣ୍ଣନ	୩୭୩(ଟି)	ପ୍ରଥମ ବାମଚକ୍ଷୁରେ କଜ୍ଜଳ	
ପୁଂନକ୍ଷତ୍ର ନାମ	୨୧୬(ଟି)	ଘେନିବାର ପ୍ରମାଣବାକ୍ୟ	୩୬୨(ଟି)
ପୁଂସବନ କର୍ମ	୨୨୬	ପ୍ରଭବାଦିଷ୍ଟସମ୍ବର ହୋମ	୧୮୮
ପୁଂସବନ କର୍ମକର୍ତ୍ତୃ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୨୧୫	ପ୍ରାଜାପତ୍ୟବ୍ରତ ନିୟମ	୩୪୨(ଟି)
ପୁଂସବନ କର୍ମକାରିକା	୨୧୯	ପ୍ରାଣାଦିପଞ୍ଚମନ୍ତ୍ର	୧୨୪(୧୨ଟି)
ପୁଂସବନ କର୍ମର ଆତ୍ମ୍ୟଦୟିକ ସଂକଳ୍ପ	୨୨୫	ପ୍ରାଣାଦିପଞ୍ଚମୁଦ୍ରା	୧୨୪(୧୧ଟି)
ପୁଂସବନ କର୍ମ ବିଚାର	୨୧୪	ପ୍ରାଦେଶ ପରିମାଣ	୧୫(ଟି)
ପୁଂସବନ କର୍ମସଂକଳ୍ପ	୨୨୪	ପ୍ରାଣନ ପାତ୍ରରେ ପାନ ଓ	
ପୁଂସବନ କର୍ମାରମ୍ଭ ଓ ବରୁଣ ପୂଜା	୨୨୦	ସଂସ୍ରବ ଧାରଣାର ନିୟମ	୪୫୬(ଟି)
ପୁଂସବନ କାଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୨୧୬	ପ୍ରାଣନ ମନ୍ତ୍ର	୨୦୪
ପୁଂସବନ କାଳାତିକ୍ରମେ ଅନା-		ପ୍ରୋକ୍ଷଣାପାତ୍ର ଲକ୍ଷଣ	୩୧
ଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ ସଂକଳ୍ପ	୨୨୧	(ଫ) ଫଳପୁଷ୍ପଦାନ ବାକ୍ୟ	୨୦୧
ପୁଂସବନ ମନ୍ତ୍ର	୨୨୭	ଫଳପୁଷ୍ପଦାନର ପ୍ରାର୍ଥନା ବାକ୍ୟ	୨୦୨
ପୁଂସବନର ଅନାଦେଶ		ଫଳପୁଷ୍ପ ଦାନର ସଂକଳ୍ପ ବାକ୍ୟ	୨୦୦
ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ	୨୨୩	(ବ) ବତୁଧାରଣ ମନ୍ତ୍ର	୨୪
ପୁଂସବନର ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟ-		ବଟ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବିବାହ ବିଧି (ପରିଶିଷ୍ଟ)	୭
ଶ୍ଚିତ୍ତହୋମାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ ଓ କୁଶାଶ୍ୱି	୨୨୨	ବତୁମନ୍ତ୍ର ନ ଜାଣି ବତୁଧାରଣରେ ଦୋଷ	୨୫
ପୁଂସବନରେ ବାରର ଫଳାଫଳ	୨୧୭	ବତୁମନ୍ତ୍ରର ରକ୍ଷିତ୍ତ୍ୱ	୨୩
ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ ପ୍ରମାଣ	୮୧	ବତୁମନ୍ତ୍ରର ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାର	୨୪(ଟି)
ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ ବାକ୍ୟ	୧୦୦	ବଡ଼ଭଉଣୀ ଆଉଁ ଆଉଁ ସାନ	
ପୁଣ୍ୟାହଶବ୍ଦ ତିନିଥର		ଭଉଣୀର ବିବାହ ନିଷିଦ୍ଧ	୩୮୪
କହିବାର ପ୍ରମାଣବାକ୍ୟ	୧୦୦(ଟି)	ବଡ଼ଭାଇ ଆଉଁ ଆଉଁ ଅବସ୍ଥା	
ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟାଜନ୍ମର ନିୟମ (କାରଣ)	୭	ଭେଦରେ ସାନ ଭାଇର ବିବାହ ବାକ୍ୟ	୩୮୩
ପୁତ୍ରମୁଖ ଦର୍ଶନରେ ଦାନ	୨୬୯(୨ଟି)	ବଡ଼ଭାଇ ଆଉଁ ଆଉଁ ସାନଭାଇର	
ପୁନର୍ଭୁବର୍ଣ୍ଣନ	୩୬୯(ଟି)	ବିବାହ ନିଷିଦ୍ଧ	୩୮୨
ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର ଦକ୍ଷିଣା ବାକ୍ୟ	୨୦୬	ବଦଳ ବିବାହାଦି ବର୍ଣ୍ଣନ	୩୯୧
ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର ଲକ୍ଷଣ	୮୯	ବଧୂର ଅଭିଷେକ ବିଧି	୪୬୭
ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ହୋମ	୨୦୩	ବରଜନ୍ୟାର ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ	୪୫୧
ପୂର୍ବକାମାତୃବରଣ	୪୩୭	ବରଜନ୍ୟାଙ୍କର ଅଗ୍ନି-	
ପୌଷ୍କଳ ଗାୟତ୍ରୀ	୧୪୦	ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ନିୟମ	୪୫୧(ଟି)
ପ୍ରଣାତାପାତ୍ରଲକ୍ଷଣ	୩୨	ବରଜନ୍ୟାଙ୍କର ପରସ୍ପର ସମାକ୍ଷଣବିଧି	୪୫୦
ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନଶାନ୍ତିକର୍ମ କାରିକା	୯୫		

(୦)

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀକରଣ	୪୪୦	ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଦେବତାଙ୍କ ନାମ	୧୩୪(ଟି)
ବରକନ୍ୟା ଚତୁର୍ଥସ୍ତ୍ର ହୋଇ		ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ପୂଜନ ବିଧି	୧୩୪
ଲାଜାହୋମ କରିବାର ପ୍ରମାଣ	୪୬୧(୧ଟି)	ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ମନ୍ତ୍ର	୧୩୩
ବରକନ୍ୟାର ପୁନର୍ବାର		ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ପ୍ରମାଣ	୮୮
ମନ୍ତ୍ର ସହିତ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ	୪୬୪	ବହିଃଶାଲାଗୋପଣ	୨୩୫
ବରଣରେ ବରଧାରାର		ବହିର୍ନିଷ୍ପ୍ରମଣ କର୍ମ	୨୮୬
ଦେୟଦ୍ରବ୍ୟ	୪୧୮(ଟି)	ବହି ନିଷ୍ପ୍ରମଣ କର୍ମ କାରିକା	୨୮୧
ବରଦୋଷ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୩୭୪	ବହିର୍ନିଷ୍ପ୍ରମଣ କର୍ମାଙ୍ଗ ସଂକଳ୍ପ	୨୮୪
ବରଦ୍ୱାରା କନ୍ୟାର ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ ବିଧି	୪୬୯	ବହିର୍ନିଷ୍ପ୍ରମଣ କର୍ମାରମ୍ଭ	୨୮୨
ବରଦ୍ୱାରା ବଧୂର ହୃତସ୍ଥାଳମ୍ବନ ବିଧି	୪୬୮	ବହିର୍ନିଷ୍ପ୍ରମଣର ଅନାଦେଶ	
ବରର ଅଧିବାସାଦି କର୍ମ	୪୨୮	ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ	୨୮୩
ବରର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସ୍ପର୍ଶନ ବିଧି	୪୩୬	ବହିର୍ନିଷ୍ପ୍ରମଣର ଆତ୍ମ୍ୟଦକ୍ଷିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧବିଧି	୨୮୫
ବରର କନ୍ୟା ବାସପରିଧାପନ ବିଧି	୪୨୯	ବହିର୍ନିଷ୍ପ୍ରମଣର ଶୁଭାଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୨୮୦
ବରର ଗାଥାଗାନ	୪୬୩	ବହିର୍ନିଷ୍ପ୍ରମଣର ବିଚାର	୨୭୯
ବରର ଗୁଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୩୭୫	ବାଗ୍ଦାନ କର୍ମ	୪୨୧
ବରର ଚିଳକାଞ୍ଚନ ଦାନ	୪୫୩	ବାଟବରଣ	୪୧୮
ବରର ଦକ୍ଷିଣରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଯେଉଁ ଯେଉଁ କର୍ମରେ		ବାସପମନ୍ତ୍ର	୨୬୩
ବସିବ ଚାହାର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ	୨୪୬(ଟି)	ବାଦ୍ୟାଦି ଉତ୍ସବର ଫଳ	୪୧୯(୨ଟି)
ବରର ପାଦଧୌତ ନିୟମ	୪୧୯(୪ଟି)	ବାମସ୍ତନପାନମନ୍ତ୍ର	୨୭୦
ବରର ସ୍ପୃଷ୍ଟି ମନ୍ତ୍ରପାଠ	୪୪୪	ବାଳଗ୍ରହ ନିବାରଣ	୨୬୯(୩ଟି)
ବରର ସ୍ପିଷ୍ଟକୃତହୋମ ବିଧି	୪୭୧	ବାସୋର୍ଦ୍ଧାତ ବ୍ରହ୍ମହୋମ	୧୯୩
ବରବଧୂକୁ ଧୂବଦର୍ଶନ କରାଇବାର ବିଧି	୪୭୨	ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ	(ପରିଶିଷ୍ଟ) ୪
ବରୁଣଙ୍କର ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ର	୧୨୦	ବିଧିପୂର୍ବକ ଆଚମନ କରିବାର ନିୟମ	୪୩୫(ଟି)
ବରୁଣ ପୂଜା	୧୧୮	ବିବାହ ଆଠପ୍ରକାର	୩୭୬
ବଳିତ କୁଣ୍ଡ ଲକ୍ଷଣ	୧୮	ବିବାହ କର୍ମାରମ୍ଭ	୪୧୯(କ)
ବର୍ଷଭେଦରେ ବିବାହର ବର୍ଣ୍ଣନା	୩୭୭	ବିବାହ କାରିବା	୪୧୬
ବର୍ଷୁଳଗ୍ରନ୍ଥି ଓ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରନ୍ଥିର ନିୟମ	୨୧	ବିବାହ କାଳରେ କନ୍ୟା ରତ୍ନ-	
ବର୍ଷନାୟକ ପୂଜା	୧୪୫	ମତା ହେଲେ ବିବାହ ବିଧି	୩୯୪
ବର୍ଷକୃଷ୍ଣି କର୍ମ	୪୮୨	ବିବାହ କାଳରେ ମାତା ରଜସ୍ୱଳା	
ବସନ୍ତାଦିଷ୍ଟତୁତ୍ତହୋମ	୧୮୬	ହେଲେ ବିବାହ ବିଚାର	୩୯୫
ବସ୍ତ୍ରପରିଧାନ ମନ୍ତ୍ର	୩୫୬	(ବିବାହ) ଜାତିବର୍ଗରେ ନିଷେଧ ବାକ୍ୟ	୩୭୩
ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଦାନର ପ୍ରୟୋଜନ	୮୭	ବିବାହ ନକ୍ଷତ୍ର ଫଳ	୪୦୫
ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଦାନ ବିଧି	୧୩୨	ବିବାହ ପରେ ଉପନୟନ ନିଷେଧ	୩୮୭

(ତ)

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
ବିବାହ ବେଦୀ ଲକ୍ଷଣ	୫୭	“ବିଷ୍ଣୁ” ଚିନିଦାର ଉଚ୍ଚାରଣ	
ବିବାହ ମଣ୍ଡପ ଲକ୍ଷଣ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା	୫୬	କରିବାର ପ୍ରମାଣ	୧୨୭(ଟି)
ବିବାହର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାବ	୪୨୪	ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ମରଣ	୯୭
ବିବାହର କୁଶାଣ୍ଡି	୪୫୫	ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ମରଣ ମନ୍ତ୍ର	୧୨୭
ବିବାହରେ ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ	୪୩୯	ବିଷ୍ଣୁଦି ପଞ୍ଚଦେବତା ହୋମ	୧୭୪
ବିବାହରେ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱିଦ୍ୱାଦଶ ଓ ମିତ୍ରଦ୍ୱିଦ୍ୱାଦଶ	୪୦୯	ବୃହତ୍ ଅର୍ଘ୍ୟସଂସ୍କାର ବିଧି	୧୨୪(୩ଟି)
ବିବାହରେ ଅଗ୍ନିଷତ୍ୱକ ଓ ମିତ୍ରଷତ୍ୱକ	୪୦୮	ବେଦାରମ୍ଭ	୩୩୭
ବିବାହରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣା	୪୭୧(କ)	ବେଦାରମ୍ଭ କର୍ମ	୩୩୫
ବିବାହରେ କନ୍ୟାର ବୟସ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୩୬୭	ବେଦାରମ୍ଭ କର୍ମକାରିକା	୩୩୪
ବିବାହରେ ଗଣ ଫଳ	୪୧୧	ବେଦାରମ୍ଭ ବିଚାର	୩୩୨
ବିବାହରେ ଗଣବିଚାର	୪୧୦	ବେଦାରମ୍ଭ ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୩୩୩
ବିବାହରେ ଗୁରୁଶୁଦ୍ଧି	୪୦୦	ବେଦାହୁତି ହୋମ	୩୩୬
ବିବାହରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶୁଦ୍ଧି	୪୦୨	ବେଦାହୁତି ହୋମ କାରିକା	୩୩୫(ଟି)
ବିବାହରେ ତିଥିଶୁଦ୍ଧି	୪୦୪	ବୈଶାବଦନ୍ତଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର	୩୬୬(କ)
ବିବାହରେ ନବପଞ୍ଚକ	୪୦୭	ବୈଶାଖାଦିଦ୍ୱାଦଶ ମାସ ହୋମ	୧୮୫
ବିବାହରେ ନାଗନାଡ଼ା	୪୧୨	ବ୍ୟାହୁତି ହୋମର ଆହୁତି ପ୍ରମାଣ	୨୨୩(୨ଟି)
ବିବାହରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବରଣ	୪୫୪	ବ୍ୟାହୁତି ହୋମର ରକ୍ଷିତ୍ୱ	୨୨୩(୩ଟି)
ବିବାହରେ ବାଦ୍ୟାଦିଉତ୍ସବ		ବ୍ୟାହୁତି ହୋମର ବିଚାର (ପରିଶିଷ୍ଟ)	(୧-୩ଟି)
କରିବାର ବିଧି	୪୧୯(୧ଟି)	ବ୍ରହ୍ମଚାରୀକୁ ଗୁରୁଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦାନ	୩୩୧
ବିବାହରେ ବାରଶୁଦ୍ଧି	୪୦୩	ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଅକ୍ଷତ	
ବିବାହରେ ଯୋଗଶୁଦ୍ଧି	୪୦୬	ଅଭିମନ୍ୟୁ ମନ୍ତ୍ର	୩୬୬(ଖ)
ବିବାହରେ ରବିଶୁଦ୍ଧି	୪୦୧	ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଅଭିବାଦନ ମନ୍ତ୍ର	୩୩୮
ବିବାହରେ ରାଜଯୋଗକ	୪୧୪	ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଦଣ୍ଡ ପ୍ରମାଣ	୩୧୮(୨ଟି)
ବିବାହରେ ରାଜଯୋଗକ ପ୍ରଣୟା	୪୧୫	ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଧର୍ମ	୩୩୧(ଟି)
ବିବାହସ୍ୱାକରଣ ବିଧି	୪୧୭	ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ନମସ୍କାର ବିଧି	୩୨୫
ବିବାହହୋମ	୪୫୬	ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ବେଦପଠନ	
ବିବାହାଦି ଶୁଭକର୍ମ ଜନ୍ମମାସ,		ନିୟମ	୩୩୮(୧ଟି)
ଜନ୍ମତିଥି ଓ ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ରର ନିଷେଧ	୩୯୯	ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ମେଖଳା ପ୍ରଭୃତି	
ବିବାହେ ମାସର ଫଳାଫଳ	୩୯୮	ପରିଧାପନ ବିଧି	୩୧୮
ବିଷର ଆଦି ଅର୍ପଣ ବିଧି	୪୩୫	ବ୍ରହ୍ମା ଓ ବିଷର ଲକ୍ଷଣ	୨୮
ବିଷରାଦିର ଆସାଦନ	୪୩୪	ବ୍ରହ୍ମା କାହିଁକି ଦକ୍ଷିଣରେ ବସନ୍ତି ?	୪୫୪(ଟି)
		ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବରଣ	୧୪୯

(ତ୍ୱ)

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
ବ୍ରହ୍ମାଞ୍ଜଳି ନିୟମ	୩୩୮ (୨ଟି)	ମଧୁପର୍କ ଭାଗ ପରିମାଣ	୩୩୫ (୨ଟି)
ବ୍ରହ୍ମାନ୍ତାଳବଧ ଲକ୍ଷଣ	୧୫୫ (୧ଟି)	ମହାବାକ୍ୟ	୪୨୨
ବ୍ରହ୍ମପ୍ରଭୃତିକ ବସିବା ନିୟମ	୧୪୯ (୧ଟି)	ମାଣବକ ପ୍ରତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର	
ବ୍ରାହ୍ମ ଆଦି ବିବାହର ଲକ୍ଷଣ	୩୭୮	ଉପଦେଶ	୩୨୩
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ	୯୦	ମାଣବକର ସୂର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ ବିଧି	୩୧୯
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନୋତ୍ସର୍ଗ ବାକ୍ୟ	୨୧୦	ମାତାର ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ	୨୬୭
(ଭ) ଭସ୍ମଗ୍ରହଣ ବିଚାର	୩୨୯ (ଟି)	ମାତୃଗଣ ପୂଜା ନ କରି	
ଭିକ୍ଷାକରଣ ବିଧି	୩୨୯	କର୍ମ କଲେ ଦୋଷ	୬୬
ଭିକ୍ଷାକରଣ	୩୩୦	ମାତୃଗୋତ୍ର କନ୍ୟାର ବିବାହ ନିଷେଧ	୩୮୮
ଭିନ୍ନମାତୃକର ବିବାହ ବିଧି	୧୮୯	ମାତୃନାମ୍ନୀ କନ୍ୟା ବିବାହରେ ଦୋଷ	୩୮୦
ଭୂରାଦିହୋମ	୩୯୫	ମାଜନ ମନ୍ତ୍ର	୨୦୫
ଭୂସଂସାର ହୋଇଥିବା ଆସାଦିତ		ମାସପକ୍ଷାଦି ଉଚ୍ଚାରଣ	
ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଦିଗମାନଙ୍କରେ		ନ କଲେ ଦୋଷ	୧୨୮ (୨ଟି)
ପକାଇବାର ଫଳାଫଳ	୪୩୯ (୧ଟି)	ମୁକୁଟ ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର	୪୩୦
ଭୋଜ୍ୟଦକ୍ଷିଣାବାକ୍ୟ	୧୩୭	ମୁଣ୍ଡନ ବିଧି	୩୦୫ (୨ଟି)
ଭୋଜ୍ୟଦାନପ୍ରାର୍ଥନା ବାକ୍ୟ	୧୩୮	ମେଖଳା ଓ ଐଶାଜିନ	
ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ସର୍ଗ ବାକ୍ୟ	୧୩୬	ଉତ୍ତରାୟପ୍ରମାଣ	୩୧୮ (୧ଟି)
ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ସର୍ଗ ବିଧି	୧୩୫	ମେଖଳା ନିଃସାରଣ ମନ୍ତ୍ର	୩୫୧
ଭୂଶହତ୍ୟା ନିବାରଣ ବାକ୍ୟ	୧୦	ମେଖଳା ନିର୍ଦ୍ଦୟ	୪୫
(ମ) ମଙ୍ଗଳାଷ୍ଟକ	୪୧୯	ମେଖଳା ପ୍ରଭୃତିର ଆସାଦନ ବିଧି	୩୧୭
ମଣ୍ଡପରେ କେଉଁ କେଉଁ କର୍ମ		ମେଧାଜନନ କର୍ମ	୨୬୧
କରିବାର ପ୍ରମାଣ	୫୫	(ଯ) ଯଜମାନ ଓ ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର	
ମଣ୍ଡପସ୍ଥିତ ବେଦୀ ଲକ୍ଷଣ	୫୪	ଆସନ ପରିମାଣ	୯୪
ମଣ୍ଡଳ ରେଖାନ୍ୟନାୟକ୍ୟର ଫଳାଫଳ	୬୦	ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ନିର୍ମାଣ ବିଧି	୩୧୮ (୪ଟି)
ମଣ୍ଡଳ ବିଧାନ	୫୮	ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଲକ୍ଷଣ	୩୧୮ (୩ଟି)
ମତାନ୍ତରେ ଲାଜାହୋମ		ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ସଂସ୍କାର ବିଧି	୩୧୮ (୫ଟି)
କରିବାର ବିଧି	୪୬୧ (୨ଟି)	ଯମକ ବିବାହ ନିର୍ଦ୍ଦୟ	୩୯୦
ମସ୍ତୁତ୍ୱ	୧୨୪ (୫ଟି)	ଯୁଗ୍ମ ଓ ଅଯୁଗ୍ମ ରାତ୍ରିର ସ୍ତ୍ରୀ-	
ମଧୁପର୍କ ଦ୍ରବ୍ୟାଭାବର ନିୟମ	୪୩୪ (ଟି)	ସଙ୍ଗମର ଫଳାଫଳ	୮
ମଧୁପର୍କ ନିରାକ୍ଷଣର ଫଳାଫଳ	୪୩୫ (୪ଟି)	ଯୁପପ୍ରମାଣ	୨୩୭
ମଧୁପର୍କପ୍ରାଣନର ଫଳ	୪୩୫ (୫ଟି)	ଯୁପ ବା ବାଂଶଦଣ୍ଡ ପୋତିବା ମନ୍ତ୍ର	୨୩୮
ମଧୁପର୍କ ଭକ୍ଷଣ ବିଧି	୪୩୫ (୩ଟି)	ଯୋଗହୋମ	୧୭୧
		ଯୌତୁକ ଦାନ	୪୪୬
		(ର) ରକ୍ଷାକରଣ ମନ୍ତ୍ର	୧୫୭

(ଶ)

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
ରତ୍ନ ବନ୍ଧନର କାରଣ	୪୪୩(୧ଟି)	ଷୋଡ଼ଶମାତୃକାଙ୍କର	
ରବ୍ୟଂଶହୋମ	୧୭୩	ଷୋଡ଼ଶୋପବାର ପୂଜା	୭୧
ରବ୍ୟାଦିସପ୍ତବାରହୋମ	୧୬୭	ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃକାମଣ୍ଡଳ ବିଧି	୬୭
ରାତ୍ରିଦାନର ବିଧିନିଷେଧ	୩୯୬	ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃଗଣଙ୍କ ନାମ	୬୫
ରାଶିହୋମ	୧୭୦	ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃଗଣ ପୂଜନ ବିଧି	୭୦
ରାଷ୍ଟ୍ରଭୃତହୋମ	୪୫୭	(ସ) ସଂକଳ୍ପ ପଦାର୍ଥ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୮୦
ରିକ୍ତ ହସ୍ତରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ		ସଂକଳ୍ପ ପାତ୍ର ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୭୯
ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ନିଷେଧ	୪୪୯(ଟି)	ସଂକଳ୍ପ ଫଳ	୭୮
(ଲ) ଲବଣତାମରାକର୍ମ	୪୩୧	ସଂକଳ୍ପର ପ୍ରୟୋଜନ	୭୬
ଲବଣତାମରୀ ପୂଜା	୪୩୧(୨ଟି)	ସଂକଳ୍ପବାକ୍ୟ	୧୨୮
ଲବଣତାମରୀ ଲକ୍ଷଣ	୪୩୧(୧ଟି)	ସଂକଳ୍ପଯୁକ୍ତ	୧୨୯
ଲାଜାହୋମ	୪୬୧	ସଂପ୍ରବର୍ତ୍ତନ	୨୨୩(୧ଟି)
(ଶ) ଶରମୁଦ୍ରା	୧୨୪(୮ଟି)	ସକାର ସହିତ ଗୋଡ଼ୋଜାରଣ-	
ଶାଖୋଟକ (ଶାହାଡ଼ା)		କରିବାର ପ୍ରମାଣବାକ୍ୟ	୯୮(ଟି)
ବିବାହ ବିଧି ପରିଶିଷ୍ଟ	(୫)	ସଦସ୍ୟବରଣ	୧୫୨
ଶାନ୍ତିକ ଓ ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମରେ		ସନକ୍ୟାଦିସପ୍ତମନୁଷ୍ୟ ହୋମ	୧୮୩
କଳସପୂଜାର ନିୟମ	୧୦୧(୧ଟି)	ସପ୍ତସ୍ତୃତମା ତୃକା	୧୩୨(ଟି)
ଶିରୋମାଲ୍ୟଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର	୩୫୮	ସପ୍ତଜିହ୍ୱାର ନାମ ଓ ସ୍ଥାନ ବର୍ଣ୍ଣନା	୧୬୧(ଟି)
ଶିଳାରୋହଣ ନିୟମ	୪୬୨(ଟି)	ସପ୍ତଜିହ୍ୱା ହୋମ	୧୬୧
ଶିଳାରୋହଣ	୪୬୨	ସପ୍ତପଦୀ	୪୬୫
ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟରେ ହୁଳହୁଳି		ସପ୍ତବ୍ରାହି, ପଞ୍ଚଶସ୍ୟ ଓ	
ଧ୍ୱନି କରିବାର ବିଧି	୪୧୯(୩ଟି)	ପଞ୍ଚଧାନ୍ୟର ପ୍ରମାଣ	୨୩୮(ଟି)
ଶୁଦ୍ରସଂସ୍କାର	ପରିଶିଷ୍ଟ (୮)	ସପ୍ତମଙ୍ଗଳା କର୍ମ	୪୮୦
ଶୁଦ୍ରାଦିଙ୍କର ଚତୁର୍ଥୀ ଶ୍ରାଦ୍ଧବିଧି	୪୭୪	ସମର୍ପଣ ବିଧି	
‘ଶ୍ରୀ’ ନାମର ଆଦ୍ୟରେ		(ବ୍ରାହ୍ମଣେତରପକ୍ଷେ)	୪୫୧(୧୧)
ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପ୍ରମାଣ	୧୨୮(୩ଟି)	ସମାବର୍ତ୍ତନ କର୍ମ	୩୪୬
ଶୁଚଲକ୍ଷଣ	୨୯	ସମାବର୍ତ୍ତନ କର୍ମକାରିକା	୩୪୪
ଶୁବଧାରଣ ନିୟମ	୧୫୮	ସମାବର୍ତ୍ତନ କର୍ମର ଅଗ୍ନି-	
ଶୁବଲକ୍ଷଣ	୩୦	ସ୍ଥାପନ ଓ କୁଶାଣ୍ଡ	୩୪୭
(ଷ) ଷଡ଼ାର୍ଯ୍ୟକର୍ମାରମ୍ଭ	୪୩୩	ସମାବର୍ତ୍ତନ କର୍ମର ଦ୍ରବ୍ୟଆସାଦାନ	୩୪୮
ଷଷ୍ଠୀଦେବୀ ପୂଜା	୨୬୯(୪ଟି)	ସମାବର୍ତ୍ତନ କର୍ମର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୩୪୩
		ସମାବର୍ତ୍ତନ କର୍ମବିଚାର	୩୪୨
		ସମାବର୍ତ୍ତନ କର୍ମାରମ୍ଭ	୩୪୫

(ତ)

ବିଷୟ	ନମ୍ବର	ବିଷୟ	ନମ୍ବର
ସମାବର୍ତ୍ତନ ହୋମ	୩୪୯	ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମର ବରୁଣ ପୂଜା	୨୪୦
ସମିକ୍ଷାତୁବରଣ	୧୫୦	ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମ ବିଚାର	୨୨୯
ସମିଧ ଲକ୍ଷଣ	୩୭	ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମ ସଂକଳ୍ପ	୨୪୩
ସର୍ବତୋଭାଦ୍ରମଣ୍ଡଳ	୭୨	ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମାରମ୍ଭ	୨୪୬
ସର୍ବୋଷଧି ପ୍ରମାଣ	୧୦୭(୨ଟି)	ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନର ଅନାଦେଶ	
ସହସ୍ରାକ୍ଷମନ୍ତ	୧୯୬	ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସଂକଳ୍ପ	୨୪୧
ସହିରଣ୍ୟତିଳ ପାତ୍ରରେ		ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନର କାଳନିର୍ଣ୍ଣୟ	୨୩୧
ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ		ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନର କୁଣ୍ଡାଣ୍ଡି ଓ ହୋମ	୨୪୮
କରିବାର ପ୍ରମାଣବାକ୍ୟ	୨୫୯(ଟି)	ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନର ପୂର୍ବଦିନ କର୍ମାରମ୍ଭ	୨୩
ସାତଦାପରେ ବନ୍ଦାପନା-		ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନର ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ସର୍ଗ	୨୪୫
କରିବାର ବିଧି	୪୪୭(ଟି)	ସୁବର୍ଣ୍ଣଦାନବାକ୍ୟ	୧୯୮
ସାଧାରଣ ମଣ୍ଡପ ଲକ୍ଷଣ	୫୩	ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦାନର ପ୍ରାର୍ଥନାବାକ୍ୟ	୧୯୯
ସାଧୁଦୈବତ ପ୍ରତ୍ୟାଧୈବତ		ସୁତକାଶୌଚରେ ପୂର୍ବ	
ରକ୍ଷାଦି ନବଗ୍ରହ ହୋମ	୧୬୫	ସଂକଳ୍ପିତ କର୍ମ ବନ୍ଦ	
ସାପିଣ୍ୟରେ ବିବାହର ନିଷେଧବାକ୍ୟ	୩୭୦	ନ ହେବାର ବାକ୍ୟ	୨୫୫(ଟି)
ସାପିଣ୍ୟବର୍ଣ୍ଣନ	୩୭୦(ଟି)	ସ୍ତ୍ରୀଶୁଦ୍ଧି ବ୍ୟବସ୍ଥା	୪୬
ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ହୋମ	୧୬୪	ସୁଷ୍ଟିଳ ଲକ୍ଷଣ	୪୯
ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର	୧୪୧	ସୁଷ୍ଟିବର୍ଣ୍ଣତୋଭାଦ୍ର ମଣ୍ଡଳ	୭୪
ସାବିତ୍ରୀ ପୂଜା	୧୩୯	ସୁଷ୍ଟିବାଚନ ପ୍ରମାଣ	୭୭
ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନ କର୍ମାରମ୍ଭ	୩୨୪	ସୁଷ୍ଟିବାଚନ ବାକ୍ୟ	୯୮
ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନ ନିୟମ	୩୨୬	ସୁଷ୍ଟିବାଚନ ମନ୍ତ୍ର	୯୯
ସାବିତ୍ରୀ ମଣ୍ଡଳ ଲକ୍ଷଣ (ବୃହତ୍)	୭୫	ସୁଷ୍ଟିକୃତହୋମ, ଚରୁହୋମବିଚାର	୨୪୮(ଟି)
ସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଘ୍ୟ ସଂସ୍କାର ବିଧି	୧୨୪(୨ଟି)	ସ୍ନାତ୍ତାଚମନ ଲକ୍ଷଣ	୪୩୫((୧ଟି)
ସିନ୍ଦୂର ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର	୩୬୧	(ହ) ହରିଦ୍ରାଧିବାସବିଧି	୨୩୯
ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମ	୨୪୯	ହଳଦୀରୁନାର ପ୍ରଶଂସା	୧୩୯(୧ଟି)
ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମକର୍ତ୍ତୃ ନିର୍ଣ୍ଣୟ	୨୩୦	ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥି	୪୪୩
ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମକାରିକା	୨୩୨	ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥି ମୋଚନ	୪୪୭
ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମର ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ	୨୪୭	ହସ୍ତବନ୍ଧନ ପ୍ରାର୍ଥନା	୪୪୩(୨ଟି)
ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମର ଅନ୍ୟ		ହୋମ ନିମିତ୍ତ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ	୧୫୬
ଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ	୨୪୨	ହୋମ ନିୟମ	୧୫୯
ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମର ଆଭ୍ୟୁଦ-		(କ୍ଷ) କ୍ଷୁର ବିଚାର	୩୦୫(୧ଟି)
ୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସଂକଳ୍ପ	୨୪୪		

ଓ

ବିହାରୀ କର୍ମକାଣ୍ଡ

୧ — ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ

ସତ୍ୟବାକ୍ ଧୃତିମାନ୍ ଦକ୍ଷଃ ସର୍ବଭୂତଦୟାପରଃ ।
ଆସ୍ତିକୋବେଦନିରତଃ ଶୁଚିରାଚାର୍ଯ୍ୟଉଚ୍ୟତେ ।
ବେଦାଧ୍ୟୟନସମ୍ପନ୍ନୋବୃତ୍ତିମାନ୍ ବିଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟଃ ।
ନ ଯାଜଯେଦ୍ବୃତ୍ତିହୀନଂ ବୃଣୁୟାଜ ନ ତଂ ଗୁରୁଂ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରହରିହରଭାଷ୍ୟେ ଯମଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ସତ୍ୟବାଦୀ ଧୈର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ, କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ, ଦୟାଳୁ ଆସ୍ତିକ,
ଦେବଜ୍ଞ ଓ ପବିତ୍ର ଏପରି ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କରିବ; କିନ୍ତୁ
ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ, ବୃତ୍ତିମାନ୍ ଓ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯଦି ସେ ବୃତ୍ତିହୀନ
ଲୋକର ପୌରୋହିତ୍ୟାଦି କର୍ମ ନ କରେ ତେବେ ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ
ପଦରେ ବରଣ କରିବ ନାହିଁ ।

୨ — ଗର୍ଭାଧାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା

ବ୍ରହ୍ମକ୍ଷତ୍ରିୟବିଚ୍ଛୂଦ୍ରାବର୍ଣ୍ଣସ୍ନାଦ୍ୟାସ୍ତ୍ରୟୋଦ୍ଦିଜଃ ।

ନିଷେକାଦିଶ୍ଳଶାନାନ୍ତାସ୍ତେଷାଂ ବୈ ମନ୍ତ୍ରତଃ କ୍ରିୟାଃ ।

(ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ଏହି ଚାରିଙ୍କୁ ବର୍ଣ୍ଣ କୁହାଯାଏ ।
ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଶୂଦ୍ର ଛଡ଼ା ଆଉ ତିନି ବର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଦ୍ଵିଜ କହନ୍ତି । ଏହି ଦ୍ଵିଜାତିମାନଙ୍କର
ନିଷେକାଦି ଶ୍ଳଶାନାନ୍ତ (ଗର୍ଭାଧାନଠାରୁ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ସମସ୍ତ କର୍ମ
ବେଦବିହିତ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ଵାରା କରାଯାଏ ।

* ଯେ ଇଶ୍ଵରଙ୍କୁ ମାନନ୍ତି ।

୩ — ନିଷେକାଦି ସଂସ୍କାରକର୍ମ ।

ଗର୍ଭାଧାନମୃତୌ ପୁଂସଃ ସବନଂ ସ୍ବଦନାତ୍ ପୁରା
 ସଂସ୍ପେଷ୍ମେ ବା ସାମନ୍ତଃ ପ୍ରସବେ ଜାତକର୍ମ ଚ ।
 ଅହନେ୍ୟକାଦଶେ ନାମ ଚତୁର୍ଥେ ମାମି ନିସ୍ତମଃ ।
 ସଂସ୍ପେଷ୍ମନ୍ନପ୍ରାଶନଂ ମାସି ତୃତ୍ତା କାର୍ଯ୍ୟା ଯଥାକୂଳଂ ।
 ଗର୍ଭାଷ୍ମେଷ୍ମେଷ୍ମେ ବାସେ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟୋପନାୟନଂ ।
 ରାଜ୍ଞାମେକାଦଶେ ସୈକେ ବିଶାମେକେ ଯଥାକୂଳଂ ।
 ଅବିପୁ ତତ୍ରହ୍ନଚର୍ଯ୍ୟୋ ଭକ୍ଷଣ୍ୟାଂ ସ୍ତ୍ରୀୟମୁଦ୍ବହେତ୍ ।

(ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ରତୁକାଳରେ ଗର୍ଭାଧାନ କରିବାର ତିଥି ଓ ଗର୍ଭରେ ଭ୍ରୂଣ ବୁଲିବା ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଗର୍ଭାଧାନର ଦ୍ଵିତୀୟ ବା ତୃତୀୟ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ପୁଷ୍ପା ପ୍ରଭୃତି ପୁରୁଷ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଯୁକ୍ତ ଥିଲେ ସେହି ଦିନ ପୁଂସବନ (ଗର୍ଭସଂସ୍କାର) କର୍ମ କରିବ । ଷଷ୍ଠମାସ କିମ୍ବା ଅଷ୍ଟମ ମାସରେ ପୁଷ୍ପା ପ୍ରଭୃତି ପୁରୁଷ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଚନ୍ଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଥିଲେ ସେହିଦିନ ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ (ଗର୍ଭସଂସ୍କାର) କର୍ମ କରିବ । ସନ୍ତାନର ଜନ୍ମସମୟରେ ଜାତକର୍ମ ଓ ଜନ୍ମଠାରୁ ଏଗାରଦିନରେ ନାମକରଣ କରିବ । ଚତୁର୍ଥମାସରେ ନିସ୍ତାମଣ (ପିଲାକୁ ବାହାରକୁ ବାହାର କରିବା), ଷଷ୍ଠ ମାସରେ ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ (ସାରିଖିଆ) କର୍ମ କରିବ । ଗର୍ଭାଧାନଠାରୁ ଅଷ୍ଟମବର୍ଷରେ କିମ୍ବା ଜନ୍ମଠାରୁ ଅଷ୍ଟମବର୍ଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଉପନୟନକର୍ମ କରିବ, କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ଏକାଦଶବର୍ଷରେ ଓ ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଦ୍ଵାଦଶବର୍ଷରେ ଉପନୟନକର୍ମ କରିବ; ମତାନ୍ତରେ କୁଳବିଧି ଅନୁସାରେ ଉପନୟନକର୍ମ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କରି ସୁଲକ୍ଷଣା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବିବାହ କରିବ ।

୪ — ଗର୍ଭାଧାନକାଳ ନିରୂପଣ

ଷୋଡ଼ଶର୍ଗୁନିଶାଃ ସ୍ରୀଶାଂ ତାସୁ ଯୁଗ୍ମାସୁ ସଂବିଶେତ୍ ।

ବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟେବ ପର୍ବଣ୍ୟାଦ୍ୟାଃ ତସ୍ମିନ୍ ବର୍ଜୟେତ୍ ।

(ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ସ୍ରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ରତୁଦିନଠାରୁ ଷୋଳଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ଭାଧାନ ଯୋଗ୍ୟ କାଳ, ଏହି ଦିବସମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯୁଗ୍ମରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ ପ୍ରଶସ୍ତ; କିନ୍ତୁ

ପ୍ରଥମ ଚାରିଦିନରୁ ତ୍ୟାଗ କରିବ ଓ + ପର୍ବଦିବସମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟବ୍ରତ ଧାରଣ କରିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗ କରିବ ନାହିଁ ।

୫ — ଗର୍ଭାଧାନର ନିଷିଦ୍ଧ ଦିବସ

ତାସାମାଦ୍ୟାଷ୍ଟତସ୍ରସ୍ତୁ ନିନ୍ଦିତେକାଦଶୀ ତଥା ।

ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଚ ଶେଷାଃ ସ୍ତୁଃ ପ୍ରଶସ୍ତାଦଶରାତ୍ରୟଃ । (ମନୁଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ରତୁର ଷୋଳଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ଚାରିରାତି ଏବଂ ଏକାଦଶ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶ ରାତି ଏରୁପ ଛ'ରାତ୍ରି ବର୍ଜନ କରି ଅନ୍ୟ ଦଶରାତିରେ ଗର୍ଭାଧାନ କରିବ ।

୬ — ସ୍ତ୍ରୀ ଶୁଦ୍ଧି ବ୍ୟବସ୍ଥା

ଶୁଦ୍ଧା ଭର୍ତ୍ତୁଷ୍ଟ ତୁର୍ଥେହି ସ୍ନାନେନ ସ୍ତ୍ରୀ ରଜସ୍ବଳା ।

ଦୈବେ କର୍ମଣୀପୈତ୍ରେ ଚ ପଞ୍ଚମେହନି ଶୁଧ୍ୟତି । (ହାରୀତଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ସ୍ନାନାନିମିତ୍ତ ରଜସ୍ବଳା ସ୍ତ୍ରୀ ଚାରିଦିନରେ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ ଏବଂ ଦେବତା ଓ ପିତୃକର୍ମ କରିବା ନିମିତ୍ତ ପାଞ୍ଚଦିନରେ ଶୁଦ୍ଧିଲାଭ କରେ ।

୭ — ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟା ଜନ୍ମର ନିୟମ

ଯୁଗ୍ମାସୁ ପୁତ୍ରା ଜାୟନ୍ତେ ସ୍ତ୍ରୀୟୋଽୟୁଗ୍ମାସୁରାତ୍ରିଷୁ ।

(ହେମାଦ୍ରୈ ଶଙ୍ଖଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ଯୁଗ୍ମରାତ୍ରିରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସହବାସ କଲେ ପୁତ୍ର ଓ ଅୟୁଗ୍ମ ରାତ୍ରିରେ କନ୍ୟା ଜାତ ହୁଏ ।

୮ — ଯୁଗ୍ମ ଅୟୁଗ୍ମ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗମର ଫଳାଫଳ

ରାତ୍ରେ ଚତୁର୍ଥ୍ୟାଂ ପୁତ୍ରଃ ସ୍ୟାଦନ୍ତାୟୁର୍ଦ୍ଧନବର୍ଜିତଃ ।

ପଞ୍ଚମ୍ୟାଂ ପୁତ୍ରିଣୀ ନାରୀ ଷଷ୍ଠ୍ୟାଂ ପୁତ୍ରସ୍ତୁ ମଧ୍ୟମଃ ।

* ପର୍ବଦିବସ, ଯଥା —

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ୍ୟଷ୍ଠମୀ ଚୈବ ଅମାବାସ୍ୟାଅପୂର୍ଣ୍ଣମା ।

ଚତୁର୍ଥ୍ୟେତାନି ପର୍ବାଣୀ ରବିସଂକ୍ରାନ୍ତିରେବ ଚ । (ମନୁଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ, ଅଷ୍ଟମୀ, ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣମା ଏହି ଚାରି ଦିବସକୁ ପର୍ବଦିବସ କହନ୍ତି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ସଂକ୍ରାନ୍ତିକୁ ପର୍ବଦିବସ କହନ୍ତି ।

ସପ୍ତମ୍ୟାସପ୍ରଜା ଯୋଷିଦଃମ୍ୟାମୀଶ୍ଵରଃ ପୁମାନ୍ ।

ନବମ୍ୟାଂ ସୁଭଗା ନାରୀ ଦଶମ୍ୟାଂ ପ୍ରବରଃ ସୁତଃ ।

ଏକାଦଶ୍ୟାମଧର୍ମା ସ୍ତ୍ରୀ ଦ୍ଵାଦଶ୍ୟାଂ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଃ ।

ତ୍ରୟୋଦଶ୍ୟାଂ ସୁତା ପାପା ବର୍ଷଣଂକରକାରିଣୀ ।

ଧର୍ମଜ୍ଞଃ କୃତଜ୍ଞଃ ଆତ୍ମବେଦୀ ଦୃଢ଼ବ୍ରତଃ ।

ପ୍ରଜାୟତେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ୍ୟାଂ ପଞ୍ଚଦଶ୍ୟାଂ ପତିବ୍ରତା ।

ଆଶ୍ରୟଃ ସର୍ବଭୂତାନାଂ ଷୋଡ଼ଶ୍ୟାଂ ଜାୟତେ ପୁମାନ୍ । (ବ୍ୟାସଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ରତୁର ଚତୁର୍ଥ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ହୁଏ, ସେ ଅଶ୍ଵାୟ ଓ ଧନହୀନ ହୁଏ । ପଞ୍ଚମ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ କନ୍ୟା ହୁଏ, ସେ ପୁତ୍ରବତୀ ହୁଏ । ଷଷ୍ଠରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ ପୁତ୍ର ହୁଏ, ସେ ମଧ୍ୟମ ହୁଏ । ସପ୍ତମ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ କନ୍ୟା ହୁଏ । ସେ ବନ୍ଧ୍ୟା ହୁଏ । ଅଷ୍ଟମ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ ପୁତ୍ର ହୁଏ, ସେ ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ହୁଏ । ନବମ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ କନ୍ୟା ହୁଏ, ସେ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ହୁଏ । ଦଶମ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ ପୁତ୍ର ହୁଏ, ସେ ଅତି ଉଦ୍ଭୁଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏକାଦଶ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ ପୁତ୍ର ହୁଏ, ସେ ଧର୍ମହୀନୀ ହୁଏ । ଦ୍ଵାଦଶ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ ପୁତ୍ର ହୁଏ, ସେ ପୁରୁଷ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୁଏ । ତ୍ରୟୋଦଶ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ କନ୍ୟା ହୁଏ । ସେ ପାପଚାରିଣୀ ଓ ବର୍ଷଣଂକରକାରିଣୀ ହୁଏ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ ପୁତ୍ର ହୁଏ । ସେ ଧର୍ମଜ୍ଞ, କୃତଜ୍ଞ, ଆତ୍ମବିତ୍ ଓ ଦୃଢ଼ବ୍ରତ ହୁଏ । ପଞ୍ଚଦଶ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ କନ୍ୟା ହୁଏ, ସେ ପତିବ୍ରତା ହୁଏ ଏବଂ ଷୋଡ଼ଶ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ କଲେ ପୁତ୍ର ହୁଏ, ସେ ପ୍ରାଣିମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଵରୂପ ହୁଏ ।

୯ — ରତୁ ସମୟରେ ସ୍ରୀସଙ୍ଗ ନ କରିବାର ଦୋଷ

ରତୌ ସ୍ନାତାଂ ତୁ ଯୋ ଭାର୍ଯ୍ୟାଂ ସନ୍ନିଧୌ ନୋପଗହ୍ଵତି ।

ଘୋରାୟାଂ ଭୂଶହତ୍ୟାୟାଂ ଯୁଜ୍ୟତେ ନାତ୍ର ସଂଶୟଃ । (ପରାଶରଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ରତୁସ୍ନାତା ଭାର୍ଯ୍ୟା ନିକଟରେ ଥାଇ ସଙ୍ଗମ ନ କରେ ସେ ଭୟଙ୍କର ଭୂଶହତ୍ୟା ପାପରେ ମଗ୍ନ ହୁଏ, ଏଥିରେ ସଂଶୟ ନାହିଁ ।

ଭୂଶହତ୍ୟାର ନିବାରଣ ବାକ୍ୟ

ବ୍ୟାଧୂତୋବନ୍ଧନସ୍ଥୋବା ପ୍ରବାସେଷ୍ଠଥ ପର୍ବସୁ ।

ରତୁକାଳେଽପି ନାରୀଣାଂ ଭୂଶହତ୍ୟା ପ୍ରମୁଚ୍ୟତେ । (ମଦନରତ୍ନେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ବ୍ୟାଧିଯୁକ୍ତ ଓ ବନ୍ଦି ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କିମ୍ବା ପ୍ରବାସରେ ଥିବା ସମୟରେ, ଆଉ ପର୍ବଦିନମାନଙ୍କରେ ସ୍ତ୍ରୀର ରତ୍ନ ରକ୍ଷା ନ କଲେ ଭୁଣହତ୍ୟା ଦୋଷ ହୁଏ ନାହିଁ ।

୧୧ — ଗର୍ଭର ପ୍ରଥମ ମାସଠାରୁ ଦଶମ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବସ୍ଥା ବର୍ଣ୍ଣନା *

କଳଳଂ ଚ ଘନଂ ଶାଖାସ୍ଥିତଗ୍ରୋମୋଦ୍ ଗମଃ ସ୍ମୃତିଃ ।

ଭୂକ୍ତିରୁକ୍ତେଗଃ ସଂସ୍ମୃତିର୍ମାସେଷ୍ଠାଧାନତଃ କ୍ରମାତଃ । (ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ଗର୍ଭର ପ୍ରଥମ ମାସରେ ଶୁକ୍ଳ ଓ ଶୋଣିତ ମିଶ୍ରିତ ହୁଏ, ଏହାକୁ କଳ୍ପାବସ୍ଥା (ଜରାୟୁ ଅବସ୍ଥା) କହନ୍ତି । ଏହି ଭୂଣ ଦ୍ଵିତୀୟ ମାସରେ କ୍ରମେ କଠିନ ହୁଏ । ତୃତୀୟ ମାସରେ ହସ୍ତ ପଦାଦି ଅଙ୍ଗ ଅଙ୍କିତ ହୁଏ । ଚତୁର୍ଥ ମାସରେ ଅସ୍ଥି ସଞ୍ଚାର ହୁଏ । ପଞ୍ଚମ ମାସରେ ଚର୍ମର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ । ଷଷ୍ଠ ମାସରେ ରୋମ ଜନ୍ମେ । ସପ୍ତମ ମାସରେ ଚେତନା ହୁଏ । ଅଷ୍ଟମ ମାସରେ ଭୋଜନ ଶକ୍ତି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ନବମ ମାସରେ ଉଦ୍‌ବେଗ ଜନ୍ମେ । ଦଶମ ମାସରେ ପ୍ରସବ ହୁଏ ।

୧୨ — ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ମାସାଧିପତି କଥନ

ମାସେଶ୍ଵରାଃ ସତିକୁଜେଜ୍ୟରବାୟୁ ସୌର —

ଚନ୍ଦ୍ରାମ୍ବଜାସ୍ତନୁପଚନ୍ଦ୍ର ଦିବାକରାଃ ସୁଧଃ । (ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ଭୂଣର ପ୍ରଥମ ମାସର ଅଧିପତି ଶୁକ୍ଳ, ଦ୍ଵିତୀୟ ମାସର ଅଧିପତି ମଙ୍ଗଳ, ତୃତୀୟ ମାସର ଅଧିପତି ବୃହସ୍ପତି, ଚତୁର୍ଥ ମାସର ଅଧିପତି ରବି, ପଞ୍ଚମ ମାସର ଅଧିପତି ଚନ୍ଦ୍ର, ଷଷ୍ଠ ମାସର ଅଧିପତି ଶନି, ସପ୍ତମ ମାସର ଅଧିପତି ବୁଧ, ଅଷ୍ଟମ ମାସର ଅଧିପତି ଲଗ୍ନାଧିପ, ନବମ ମାସର ଅଧିପତି ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଦଶମ ମାସର ଅଧିପତି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।

* ୧୧ — ଭାଲରୀ ଶିକ୍ଷାମତେ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ନିର୍ମାଣ ବର୍ଣ୍ଣନା —

ପ୍ରଥମ ମାସରେ — ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ (ଭୂଣର) ଆକୃତି ପ୍ରାୟ ଏକଇଞ୍ଚର ଅଷ୍ଟମ ଭାଗ ହୁଏ, ସେ ସମୟରେ ଭୂଣ ଅବୟବହୀନ ଓ ଜେଲିର (ବସାବହି) ପ୍ରାୟ ଥାଏ । ଦ୍ଵିତୀୟ ମାସରେ — ସେହି ଭୂଣର ଦୀର୍ଘତା ପ୍ରାୟ ଏକଇଞ୍ଚର ଅଧେ ବା ତିନିପା ବୃଦ୍ଧି ପାଏ, ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ମସ୍ତକ ଏବଂ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵ ଓ ଅଧଃ ଶାଖାମାନଙ୍କର ସୁକ୍ଷ୍ମଛାଞ୍ଚ ଦେଖାଯାଏ, ନୟନଦ୍ଵୟ କଳାବିନ୍ଦୁ ପରି ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ ଏବଂ ଯକୃତ ଅତିବଡ଼ ଦେଖାଯାଏ, ହୃଦ୍‌ପିଣ୍ଡ, ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍ ଓ ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟର ଗଠନ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କଣ୍ଠର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ଵ ହାଡ଼ ଓ ଗାଲର ହାଡ଼ ସୁକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ ।

୧୩ — ଜ୍ୟୋତିଷମତେ ଗର୍ଭାଧାନକର୍ମର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଶୁଭକ୍ଷତାରାଥିଲଗ୍ନଯୋଗେ ଜୀବାକ୍ ଭୌମେ ନ ବୁଧସ୍ୟ ବାରେ ।
କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ତି ସେକଂ ଭରଣୀଶପୂର୍ବାବିଶାଶାଖାବହ୍ନୀହୁମଘାହିତେଽନ୍ୟେ ।

(ପଣ୍ଡିତସର୍ବସ୍ୱେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ଶୁଭନକ୍ଷତ୍ର, ଶୁଭବାର, ଶୁଭତିଥି, ଶୁଭଲଗ୍ନ ଓ ଶୁଭଯୋଗରେ ଏବଂ ଗୁରୁ, ରବି, ମଙ୍ଗଳବାରରେ ଗର୍ଭାଧାନକର୍ମ ପ୍ରଶସ୍ତ, ବରଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବାରରେ କରିପାର; କିନ୍ତୁ ବୁଧବାରରେ କଦାପି କରିବ ନାହିଁ । ଦ୍ୱିଜା, ଆଦ୍ରୀ, ପୂର୍ବାଫାଲଗୁନୀ, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା, ପୂର୍ବାଭାଦ୍ରପଦ, ବିଶାଖା, କୃତ୍ତିକା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ମଘା ଓ ଅଶ୍ଳେଷା ଏହି ସବୁ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଗର୍ଭାଧାନ କର୍ମ କରିବ ।

ତୃତୀୟ ମାସରେ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ସାଢ଼େ ଦୁଇ କିମ୍ବା ସାଢ଼େ ନିତି ଇଞ୍ଚ ବଢ଼େ, ଓଜନ ପ୍ରାୟ ଏକ ଆଉନ୍ସ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଢ଼େଇ ଭରି ହୁଏ । ଉଦରର ଗହର ଭିତରେ ଥିବା ଯନ୍ତ୍ରମାନ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଅଙ୍ଗୁଳି ସମୂହର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଏବଂ ନାଭି-ରଜ୍ଜୁ ଗୁଡ଼ାଇ ହେବାର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ଏବଂ ଲିଙ୍ଗ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଚତୁର୍ଥ ମାସରେ — ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପାଞ୍ଚ କିମ୍ବା ଛ' ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ, ଓଜନ ପାଞ୍ଚ ବା ଛ' ଆଉନ୍ସ ହୁଏ, ମସ୍ତିଷ୍କର ଆକାର କିଛିତ୍ର ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ ଏବଂ ଲିଙ୍ଗ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଇପାରେ । ଲଲାଟ ଓ ପଶ୍ଚାତ୍କପାଳର ଅସ୍ଥିଗଠନ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ପଞ୍ଚମ ମାସରେ — ଦୈର୍ଘ୍ୟ ନଅ କିମ୍ବା ଦଶଇଞ୍ଚ ହୁଏ, ଓଜନ ଆଠ ବା ଦଶ ଆଉନ୍ସ ହୁଏ, ନଖ ଓ ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଉଠିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ, ଯକୃତରୁ ପିତ୍ତ ନିର୍ଗତ ହୁଏ, ଅନ୍ନନାଡ଼ୀରେ ମଳ ଦେଖାଯାଏ । ଷଷ୍ଠ ମାସରେ — ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଏଗାର ବା ତେର ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ, ଓଜନ ଏକ ପାଉଣ୍ଡ (ବାଲେଶ୍ୱରୀ ଅଧସେର) ହୁଏ, ଆଖିପତା ଫିଟେ ଓ ପଞ୍ଜରା ହାଡ଼ ଗଠିତ ହୁଏ । ସପ୍ତମ ମାସରେ-ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଚଉଦ ବା ପନ୍ଦର ଇଞ୍ଚ, ଓଜନ ତିନି ବା ଚାରି ପାଉଣ୍ଡ ଓ ମସ୍ତିକ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ କେଶରେ ଆବୃତ ହୁଏ । ଚର୍ମର ନିମ୍ନଭାଗରେ ବସା ଦେଖାଯାଏ, ପୁରୁଷ ସନ୍ତାନର ଅଣ୍ଡକୋଷର ମଞ୍ଜି ଅଣ୍ଡକୋଷକୁ ଖସିଆସେ, ଭୂଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଏହିମାସଠାରୁ ସ୍ୱାଧୀନଭାବରେ ଜୀବନ ଧାରଣ କରେ । ଅଷ୍ଟମ ମାସରେ-ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୧୫ ବା ୧୮ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ, ଓଜନ ୬ କିମ୍ବା ୮ ପାଉଣ୍ଡ ହୁଏ, କୌଣସି କୌଣସି ଭୂଣ ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଭାରି ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଉପରୋକ୍ତ ଦୀର୍ଘ ଓ ଓଜନ ପରିମାଣ ଯୁରୋପୀୟ ଭୂଣର ଦିଆଯାଇଅଛି; କିନ୍ତୁ ଭାରତବର୍ଷ ଭୂଣର ଦୀର୍ଘତା ପ୍ରାୟ ଦୁଇଇଞ୍ଚ ଛୋଟ, ଓଜନ ୬ ଆଉନ୍ସ କମ୍ ଦେଖାଯାଏ । ଦଶମ ମାସରେ-ପ୍ରସବ ହୁଏ ।

ପାପାସଂଯୁତମଧ୍ୟଗେଷୁ ଦିନକୃଲ୍ଲଗ୍ନସପାସ୍ମାମିଷୁ,
ତଦ୍ଭ୍ୟନେଷ୍ଠଶୁଭୋକ୍ତୃତେଷୁ ବିକୃକେ ଛିଦ୍ରେ ବିପାପେ ସୁଖେ ।
ସଦ୍‌ଯୁକ୍ତେଷୁ ତ୍ରିକୋଣକଣ୍ଠକ ବିଧୁଷ୍ଟାୟତ୍ରିଷଷ୍ଠାନ୍ୱିତେ,
ପାପେ ଯୁଗ୍ମନିଶାସ୍ତ୍ରଗଣ୍ଠସମୟେ ପୁଂଶୁଭିତଃ ସର୍ଙ୍ଗମଃ ।

(ଶ୍ରୀନିବାସଦୀପିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ରବି, ଲଗ୍ନ ଓ ଚନ୍ଦ୍ର ଏମାନେ ପାପ ଗ୍ରହଯୁକ୍ତ କିମ୍ବା ପାପମଧ୍ୟଗତ ହୋଇ ନ ଥିବେ ଏବଂ ଏମାନଙ୍କର ସପ୍ତମ ସ୍ଥାନରେ ଅଶୁଭଗ୍ରହ ନ ଥିବେ ଓ ଅକ୍ଷମରେ ମଙ୍ଗଳ ଏବଂ ଚତୁର୍ଥସ୍ଥାନେ ପାପଗ୍ରହ ନ ଥିବେ, ଆଉ ନବମ, ପଞ୍ଚମ, ଲଗ୍ନ, ଚତୁର୍ଥ, ସପ୍ତମ ଓ ଦଶମ ସ୍ଥାନରେ ଶୁଭଗ୍ରହ ଥିବେ; କିନ୍ତୁ ଏକାଦଶ, ଦ୍ଵିତୀୟ ଓ ଷଷ୍ଠରେ ପାପଗ୍ରହ ଥିବେ, ନକ୍ଷତ୍ରର ଗଣ୍ଠ ସମୟ ତ୍ୟାଗ କରି ଯୁଗ୍ମରାତ୍ରିରେ ପୁରୁଷର ତାର ଚନ୍ଦ୍ରାଦି ଶୁଦ୍ଧିରେ ଗର୍ଭାଧାନ କରିବ ।

୧୪ - ଗଣ୍ଠ ଲକ୍ଷଣ

ଅଶ୍ଵିନୀମଘାମୂଳାନାଂ ତିସ୍ରୋଗଣ୍ଠାଦ୍ୟନାଡ଼ିକଃ ।

ଅନ୍ତେ ପୌଷୋରଗେନ୍ଦ୍ରାଣାଂ ପଞ୍ଚେବ ଯବନାଜଗୁଃ ।

(ଶ୍ରୀନିବାସଦୀପିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ଅଶ୍ଵିନୀ, ମଘା ଓ ମୂଳା ଏମାନଙ୍କର ଆଦ୍ୟ ତିନିଦଣ୍ଡ ଗଣ୍ଠ, ରେବତୀ, ଅଶ୍ଳେଷା ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଏମାନଙ୍କର ଶେଷ ପାଞ୍ଚଦଣ୍ଡ ଗଣ୍ଠ, ଏହା ଯବନାଚାର୍ଯ୍ୟ କହିଅଛନ୍ତି ।

୧୫ - କର୍ମଭେଦରେ କୁଶ ବ୍ୟବହାର ନିୟମ

କୀଦୃଶା ଯଜ୍ଞିୟାଦର୍ଭାଃ କୀଦୃଶାଃ ପାକଯଜ୍ଞିୟାଃ ।

କୀଦୃଶାଃ ପିତୃଦୈବତ୍ୟାଃ କୀଦୃଶା ବୈଶ୍ଵଦୈବିକାଃ ।

(ଯଜ୍ଞପାତ୍ରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ଯଜ୍ଞକର୍ମ ଓ * ପାକଯଜ୍ଞକର୍ମ, ପିତୃକର୍ମ ଏବଂ ଦେବକର୍ମରେ କି ପ୍ରକାର କୁଶ ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ତାହାର ନିୟମ ଯଥା —

ହରିତାୟଜ୍ଞିୟାଦର୍ଭାଃ ପୀତକାଃ ପାକଯଜ୍ଞିୟାଃ

ସମୂଳାଃ ପିତୃଦୈବତ୍ୟାଃ କଳ୍ପାଷାଃ ବୈଶ୍ଵଦୈବିକାଃ ।

(ଯଜ୍ଞପାତ୍ରେ)

* ଯେଉଁ ହୋମରେ ଚରୁ ପ୍ରଭୃତି ପାକ ହୁଏ, ତାହାକୁ ପାକଯଜ୍ଞ କହନ୍ତି ଅର୍ଥାତ୍ ବୃଷୋହଗାଦି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଯଜ୍ଞକର୍ମରେ ହରିଦ୍‌ବର୍ଣ୍ଣ (ସାଗୁଆରଙ୍ଗ) କୁଶ, ପାକଯଜ୍ଞକର୍ମରେ ପାତବର୍ଣ୍ଣ (ଅନ୍ଧ ହଳଦିଆ) କୁଶ, ପିତୃକର୍ମରେ ମୂଳ ସହିତ କୁଶ ଓ ବିଶ୍ୱେଦେବାଦି ଦେବକର୍ମରେ ମିଶ୍ରିତବର୍ଣ୍ଣ (ଶାଗୁଆ ଓ ହଳଦିଆ) ମିଶା କୁଶ ପ୍ରଶସ୍ତ ଅଟେ ।

ପ୍ରାଦେଶୀଦଧିକା ଦର୍ଭାସ୍ତି ପତ୍ରାଦିଯୁତାଃ ଯେ ।

କୁଶାସ୍ତେ ଯାଜ୍ଞକୈଃ ପ୍ରୋକ୍ତାଃ ସ୍ନାନାଦିଷୁ ପବିତ୍ରକାଃ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରଗଦ୍ୟାଧରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଯାଜ୍ଞିକମାନେ * ପ୍ରାଦେଶରୁ ଅଧିକ ଓ ତ୍ରିପତ୍ରାଦିଯୁକ୍ତ କୁଶକୁ ସ୍ନାନାଦିକର୍ମରେ ପବିତ୍ର ବୋଲି କହିଅଛନ୍ତି ।

୧୬ - କୁଶର ଅବସ୍ଥାଭେଦରେ ନାମାନ୍ତର

ଅପ୍ରସୂତାଃ ସୂତାଦର୍ଭାଃ ପ୍ରସୂତାଃ କୁଶାଃ ସୁ ତାଃ ।

ଅମୂଳାଃ କୂତପାଞ୍ଜେୟାଲତେୟା ନୈଗମୀଶୁତିଃ ॥

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରଗଦ୍ୟାଧରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କୁଶର ଅପ୍ରସୂତ (କଢ଼) ଅବସ୍ଥାକୁ ଦର୍ଭ କହନ୍ତି । ପ୍ରସୂତ (କଢ଼ ଫିଟିଯିବା) ଅବସ୍ଥାକୁ କୁଶ କହନ୍ତି, ମୂଳରହିତ ହେଲେ ସେହି କୁଶକୁ କୂତପ କହନ୍ତି ।

୧୭ - କୁଶ ଅଭାବରେ ଦଶପ୍ରକାର ଦର୍ଭବର୍ଣ୍ଣନ

କୁଶକାଶଶରାଦୁର୍ବାଯବଗୋଧୂମବଲ୍ଲକାଃ ।

ସୁବର୍ଣ୍ଣଂ ରଜତଂ ତାମ୍ରଂ ଦଶଦର୍ଭାଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତାଃ ।

ଦର୍ଭାଭାବେ ତୁ କାଶାଃ ସୁଃ କାଶାଃ କୁଶସମାଃ ସୁତାଃ ।

କାଶାଭାବେ ଗ୍ରହୀତବ୍ୟାଅନେୟ ଦର୍ଭାଯଥୋଚିତାଃ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରଗଦ୍ୟାଧରଭାଷ୍ୟେ)

୧୫-ପ୍ରାଦେଶ ପରିମାଣ-

*ଅଲୁଷ୍ଟସ୍ୟ ପ୍ରାଦେଶିନ୍ୟାବ୍ୟାସଃ ପ୍ରାଦେଶ ଉଚ୍ୟତେ । (ଦେବୀପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ବୁଢ଼ାଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ରଭାଗଠାରୁ ଡର୍କନୀ ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ର ଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେ ବିସ୍ତାର ଚାହାକୁ ପ୍ରାଦେଶ କହନ୍ତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କୁଶ, କାଶ (ତୃଣବିଶେଷ), ଶର (କାଣ୍ଡଶରଗଛ), ଦୁର୍ବା (ଦୁବଗଛ), ଯବ (ଯଅଗଛ), ଗୋଧୂମ (ଗହମ ଗଛ), ବଲ୍ଲଭ (ଖଡ଼ ଗଛ, ଯେ କି କୁଶ ପରି ଦିଶେ; କିନ୍ତୁ କୁଶଠାରୁ ବଡ଼), ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ରଜତ ଓ ତାମ୍ର - ଏହି ଦଶଗୋଟି ପଦାର୍ଥକୁ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଭ କହନ୍ତି । ଦର୍ଭ ଅଭାବରେ କାଶ ବ୍ୟବହାର କରିବ, କାଶ ବ୍ୟବହାରର ଫଳ କୁଶ ତୁଲ୍ୟ; କିନ୍ତୁ କାଶର ଅଭାବ ହେଲେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦର୍ଭ ଯଥାକ୍ରମେ ବ୍ୟବହାର କରିବ । କର୍ମ ଲୋପ କରିବା ନାହିଁ ।

୧୮ - ବର୍ଜିତ କୁଶ ଲକ୍ଷଣ

ପଞ୍ଚଦର୍ଭାଭିତୌ ଦର୍ଭା ଯେ ଦର୍ଭା ଯଜ୍ଞକର୍ମଣି ।
ତର୍ପଣାସନପିଣ୍ଡେଷୁ ସତ୍ ଦର୍ଭାନ୍ ପରିବର୍ଜୟେତ୍ ।
ପିଣ୍ଡାର୍ଥଂ ଯେ ସ୍ମୃତା ଦର୍ଭା ଯୈଃ କୃତଂ ପିତୃତର୍ପଣଂ ।
ମୃତୋଽହିଷ୍ଠପ୍ରଲିପ୍ତେ ଚ ତ୍ୟାଗସ୍ତେଷାଂ ବିଧୀୟତେ ।

(ହାରୀତଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ବାଟରେ ଉଠିଥିବା ବା ପଡ଼ିଥିବା କୁଶ, ଶୁଶାନରେ ପଡ଼ିଥିବା କିମ୍ବା ଜାତ ହୋଇଥିବା କୁଶ, ଯଜ୍ଞକର୍ମରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା କୁଶ, ତର୍ପଣ, ଆସନ ଓ ପିଣ୍ଡରେ ଦିଆଯାଇଥିବା କୁଶ, ଆଉ ମଧ୍ୟ ପିଣ୍ଡତଳେ ବିଛା ହୋଇଥିବା କୁଶ, ପିତୃତର୍ପଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବା କୁଶ, ମୃତୁ ଓ ଉହିଷ୍ଠ ଆଦି ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିଥିବା କୁଶ, ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବର୍ଜନ କରିବ ।

୧୯ - ପବିତ୍ର ଲକ୍ଷଣ

ଅନନ୍ତର୍ଗର୍ଭିଣଂ ସାଗ୍ରଂ କୌଶଂଦ୍ୱିଦଳମେବଚ ।
ପ୍ରାଦେଶମାତ୍ରଂ ବିଜ୍ଞେୟଂ ପବିତ୍ରଂ ଯତ୍ର କୁତ୍ରଚିତ୍ ।

(କାତ୍ୟାୟନଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଗର୍ଭଶୂନ୍ୟ ଅଗ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଦେଶ ପରିମିତ ଯୋଡ଼ିଏ କୁଶକୁ ପବିତ୍ର କୁହାଯାଏ ।

୨୦ - ପବିତ୍ରା ଅଥବା କୁଶବତ୍ସର ପ୍ରମାଣ

ଦ୍ୟୁଜ୍ଞୁଲଂ ମୂଳବଳୟଂ ଗ୍ରନ୍ଥିରେକାଜ୍ଞୁଲି ଭବେତ୍ ।
ଚତୁରଜ୍ଞୁଳମଗ୍ରଂ ସ୍ୟାପବିତ୍ରସ୍ୟ ପ୍ରମାଣକଂ ।
ପୌଷ୍ଟିକେ ପଞ୍ଚଦର୍ଭାଷ୍ଟ ଚତୁର୍ଦ୍ଭାଷ୍ଟ ଶାନ୍ତିକେ ।
ପୈତୃକେ ତୁ ତ୍ରିଦର୍ଭାଷ୍ଟ ଦ୍ୱୌ ଦର୍ଭୌ ନିତ୍ୟକର୍ମଣି ।

(ଆହ୍ନିକସୂତ୍ରାବଲ୍ୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କୁଶବତ୍ସର ମୂଳବଳୟ (ପିନ୍ଧିବା ପାଶ) ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଳ ଓ ଗ୍ରନ୍ଥି ଏକ ଆଙ୍ଗୁଳ ଏବଂ ସେହି ଗ୍ରନ୍ଥି ମଧ୍ୟ ଦେଇ ତଳକୁ ବାହାରିଥିବା କୁଶର ଅଗ୍ର ଓ ମୂଳଭାଗ ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳ ହେଲେ ପବିତ୍ରା ବା କୁଶବତ୍ସର ପ୍ରମାଣ ହୁଏ, ପୁଷ୍ପକର୍ମରେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଦର୍ଭରେ, ଶାନ୍ତିକର୍ମରେ ଚାରିଗୋଟି ଦର୍ଭରେ, ପିତୃକର୍ମରେ ତିନିଗୋଟି ଦର୍ଭରେ ଓ ନିତ୍ୟକର୍ମରେ ଦୁଇଗୋଟି ଦର୍ଭରେ ପବିତ୍ରା ବା କୁଶବତ୍ସ କରିବ ।

୨୧ - ବର୍ତ୍ତୁଳଗ୍ରନ୍ଥି ଓ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରନ୍ଥିର ନିୟମ

ଦ୍ଵିଗୁଣୀକୃତାନାଂ ଦର୍ଭଶିଖାନାଂ ପାଶଃ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣମର୍ଦ୍ଧବେଷ୍ଟନଂ ବିଧାୟ
ପକ୍ଷାଭାଗେନ ଯଦା ପ୍ରବେଶ୍ୟତେ ତଦା ବର୍ତ୍ତୁଳୋଗ୍ରନ୍ଥିଃ । ଯଦା
ପ୍ରାଦକ୍ଷିଣ୍ୟେନ ସର୍ବବେଷ୍ଟନଂ ବିଧାୟ ପୁରୋଭାଗେନ ପ୍ରବେଶ୍ୟତେ ତଦା ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରନ୍ଥିରିତି ।

(ଆହ୍ନିକସୂତ୍ରା ବଳ୍ୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଦ୍ଵିଗୁଣୀକୃତ କୁଶର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ବଳି ନୁଆଁଇ ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ଅର୍ଦ୍ଧବେଷ୍ଟନ ଗ୍ରନ୍ଥି କରି, ସେହି କୁଶର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଗ୍ରନ୍ଥି ଭିତରେ ଦେଇ ତଳଆଡ଼କୁ ପ୍ରବେଶ କରାଇଲେ ତାହାକୁ ବର୍ତ୍ତୁଳ ଗ୍ରନ୍ଥି କହନ୍ତି; ଆଉ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଦ୍ଵିଗୁଣୀକୃତ କୁଶର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ବଳି ଓ ନୁଆଁଇ ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ସର୍ବବେଷ୍ଟନ ଗ୍ରନ୍ଥି କରି ସେହି କୁଶର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ତଳୁ ଗ୍ରନ୍ଥି ଭିତର ଦେଇ ଉପରକୁ ବାହାର କଲେ ତାହାକୁ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରନ୍ଥି କହନ୍ତି ।

୨୨ - କୁଶବତ୍ସ ଧାରଣ ନିୟମ

ଅନାମିକାମୂଳଦେଶେ ପବିତ୍ରଂ ଧାରୟେଦ୍ଵିଜଃ । (ଅତ୍ରିଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଅନାମିକା ମୂଳଦେଶରେ (ଅନାମିକାଙ୍ଗୁଳିର ମୂଳପର୍ବରେ) ଦ୍ଵିଜାତିମାନେ କୁଶବତ୍ସ ଧାରଣ କରିବେ ।

୨୩ - ବତ୍ସମନ୍ତ୍ରର ରକ୍ଷିତ୍ତ୍ଵ

ଓଁ ବତ୍ସମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମାରକ୍ଷିଃ, ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ,

ବତ୍ସର୍ଦ୍ଦେବତା, ବତ୍ସଗ୍ରହଣେ ବିନିଯୋଗଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ବତ୍ସମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ, ଏହା କହି ଦୁଇହସ୍ତକୁ ଯୋଡ଼ିବ । ବ୍ରହ୍ମାରକ୍ଷି ଏହା କହି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ବୁଢ଼ାଅଙ୍ଗୁଳି ଛାଡ଼ି ଆଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କୁ ଫଣାକୃତି କରି ମସ୍ତକ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ, ଏହା କହି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ତର୍ଜନୀ, ମଧ୍ୟମା

ଓ ଅନାମିକା ଏହି ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ଏକତ୍ର କରି ମୁଖ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ବଚ୍ଚଦେବତା, ଏହା କହି ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ବଚ୍ଚ ଗ୍ରହଣେ ବିନିଯୋଗଃ, ଏହା କହି ଉଭୟହସ୍ତକୁ ଯୋଡ଼ି ନମସ୍କାର କରିବ ।

* ୨୪ - ବଚ୍ଚଧାରଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଶ୍ରୀ ହ୍ରୀଁ କ୍ଳାଁ ବଚ୍ଚକାୟ ନମଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରଂ ପଠିତ୍ୱା

“ଅତସୀକୁସୁମଶ୍ୟାମଂ ପଦ୍ମାକ୍ଷଂ ପାତବାସସଂ ।

କଦମ୍ବମାଳିନଂ କୃଷ୍ଣଂ ଧ୍ୟାୟତାଂ ନାସ୍ତି ଦୁର୍ଗତିଃ ।”

ଇତି ବିଷ୍ଣୁଂ ଧ୍ୟାତ୍ୱା ବଚ୍ଚଂ ଗୃହଣୀୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ଉପରୋକ୍ତ ବଚ୍ଚମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଓ ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ମରଣ କରି ଅନାମିକା ମୂଳପର୍ବରେ ବଚ୍ଚ ଧାରଣ କରିବ ।

୨୪ - ବଚ୍ଚମନ୍ତ୍ର ନ ଜାଣି ବଚ୍ଚ ଧାରଣାରେ ଦୋଷ

ଅଜ୍ଞାତ୍ୱା ବଚ୍ଚମନ୍ତ୍ରଂ ଚ ବଚ୍ଚଂ ଯୋ ଧାରୟେଦ୍ବିଜଃ ।

ତସ୍ୟ ଯାବନ୍ତି କର୍ମାଣି ନ ସିଦ୍ଧନ୍ତି କଦାଚନ ।

(ଭୁବନେଶ୍ୱରୀକଣ୍ଠେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା — ଯେଉଁ ଦ୍ୱିଜାତି ବଚ୍ଚମନ୍ତ୍ର ନ ପଢ଼ି ବଚ୍ଚଧାରଣ କରେ ତାହାର ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକାଦି ସମୟ କର୍ମ ନିଷ୍ଫଳ ହୁଏ ।

୨୬ - ପବିତ୍ର ଧାରଣ ବ୍ୟତିରେକେ କର୍ମ କରିବା ନିଷେଧ

ସ୍ନାନେ ହୋମେ ତଥା ଦାନେ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟେ ପିତୃତର୍ପଣେ ।

ସପବିତ୍ରୌ ସଦର୍ଭୌ ବା କରୌ କୁର୍ବାତ ନାନ୍ୟଥା ।

(ଆହ୍ନିକସୂତ୍ରାବଲ୍ୟାଂ)

* ୨୪-ବଚ୍ଚ ମନ୍ତ୍ରର ମନ୍ତ୍ରୋଦ୍ଧାର-ରମାମାୟାକାମବାଜୟତାୟବଚ୍ଚକାୟ ଚ । ନମୋଃତେନ ତୁ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ବଚ୍ଚମନ୍ତ୍ରଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତୟ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ରମାବାଜ (ଶ୍ରୀଂ), ମାୟାବାଜ (ହ୍ରୀଂ), କାମବାଜ (କ୍ଳାଂ) ତତ୍ପରେ (ବଚ୍ଚକାୟନମଃ) ଏହା ଯୋଗ କଲେ ବଚ୍ଚମନ୍ତ୍ର ହୁଏ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ସ୍ନାନ, ହୋମ, ଦାନ, ବେଦପାଠ ଓ ପିତୃତର୍ପଣ ପ୍ରଭୃତି ଯାବତୀୟ କର୍ମରେ ଦୁଇହାତରେ ପବିତ୍ର (କୁଶବତ୍ସ) ତିମ୍ବା ଦର୍ଜ (କୁଶ) ଧାରଣ କରିବ । କିନ୍ତୁ ପବିତ୍ର ଶୂନ୍ୟ ହସ୍ତରେ କର୍ମ କରିବ ନାହିଁ ।

୨୭ - ପବିତ୍ର ପ୍ରଶଂସା

ଯଥାବକ୍ରଂ ସୁରେନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ଯଥା ଚକ୍ରଂ ହରେଷ୍ଠଥା ।

ତ୍ରିଶୂଳଂ ଚ ତ୍ରିନେତ୍ରସ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ପବିତ୍ରକଂ ।

(ଆହ୍ନିକ କାରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଯେପରି ଚକ୍ରାସ୍ତ୍ର, ହରିଙ୍କର ଯେପରି ଚକ୍ରାସ୍ତ୍ର, ଶିବଙ୍କର ଯେପରି ତ୍ରିଶୂଳାସ୍ତ୍ର, ସେହିପରି ପବିତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅସ୍ତ୍ର ସ୍ବରୂପ ଅଟେ ।

୨୮ - ବ୍ରହ୍ମା ଓ ବିଷ୍ଣୁର ଲକ୍ଷଣ

ପଞ୍ଚାଶତ୍ରିଭବେଦ୍ ବ୍ରହ୍ମା ତଦର୍ଶେନ ତୁ ବିଷ୍ଣୁଃ ।

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକେଶୋ ଭବେଦ୍ ବ୍ରହ୍ମା ଲମ୍ବକେଶସ୍ତୁ ବିଷ୍ଣୁଃ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରପରିଶିଷ୍ଟେ)

ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତକୋବ୍ରହ୍ମା ବାମାବର୍ତ୍ତସ୍ତୁ ବିଷ୍ଣୁଃ ।

ବିଷ୍ଣୁଃ ପଞ୍ଚଦର୍ଭୋଃ ସ୍ୟାଦ୍ଗ୍ରନ୍ଥିରେକାଙ୍ଗୁଳିର୍ଭବେତ୍ ।

(ସଂସ୍କାରତତ୍ତ୍ବେ)

ସପ୍ତଭିର୍ନବଭର୍ତ୍ତାପି ସାର୍ବଭୂତୟବେଷ୍ଟିତଂ

ଓଁ କାରେଶୈବ ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦ୍ବିଜଃ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ କୁଶଦ୍ବିଜଂ ।

(ଶାନ୍ତିଦୀପିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପଞ୍ଚାଶଗୋଟି କୁଶରେ ବ୍ରହ୍ମା ଓ ପଚିଶଗୋଟି କୁଶରେ ବିଷ୍ଣୁ ନିର୍ମାଣ କରିବ । କିନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମା ଓ ବିଷ୍ଣୁ ଏ ଉଭୟଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥି ଏକ ଆଂଗୁଳ ପ୍ରମାଣ ହେବ । ଉଭୟ ଗ୍ରନ୍ଥିର ଏତିକିମାତ୍ର ପ୍ରଭେଦ ଯେ ପଞ୍ଚାଶଗୋଟି କୁଶର ଅଗ୍ରକୁ ବଳି ଓ ତଳକୁ ନୁଆଇଁ ଅଧୋଭାଗରେ ଅଢ଼େଇଥର ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ବୁଲାଇ ଓ ସେହି ଗଣ୍ଡି ମଧ୍ୟ ଦେଇ ତଳଆଡୁ ଉପରକୁ ଅଗ୍ରଭାଗ ରଖିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥି ହୁଏ । ସେହିପରି ପଚିଶଗୋଟି କୁଶକୁ ବାମାବର୍ତ୍ତରେ ଅଢ଼େଇଥର ବୁଲାଇ ଗଣ୍ଡି ମଧ୍ୟ ଦେଇ କୁଶର ଅଗ୍ରଭାଗ ଉପରୁ ତଳକୁ ବାହାର କରି ଲମ୍ବମାନ ରଖିଲେ ବିଷ୍ଣୁଗ୍ରନ୍ଥି ହୁଏ ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥି ପକାଇବା ସମୟରେ ଓଁକାର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ । କାହାରି କାହାରି ମତରେ ୫ ବା ୭ କିମ୍ବା ୯ ଗୋଟି କୁଶରେ ମଧ୍ୟ ବିଷ୍ଣୁ ହୁଏ ।

୨୯ - ଶୁଚ ଲକ୍ଷଣ

ପ୍ରକୃତସ୍ଥେତୁ ଚଂ ଯାଗେ ବନ୍ଧ୍ୟମାଶେନ ବର୍ମନା ।
 ଶ୍ରୀପର୍ଣ୍ଣାଶିଂଶପାକ୍ଷୀରୀଶାଖିଷ୍ଟେକତମଂ ଗୁରୁଃ । (ଶାରଦାୟାଂ)
 ଶୁଚଂ ବାୟୁପ୍ରମାଣେନ ହୋମାର୍ଥଂ ବିଧିଧୀତ ବୈ ।
 ବିଂଶତ୍ୟଂଶୈର୍ଭବେଦ୍ବିଶୋବେଦୀ ତୈରଷ୍ଠଭିର୍ଭବେତ୍
 ଏକାଂଶେନ ମିତଃ କଣ୍ଠଃ ସପ୍ତାଂଶେନ ମିତଂ ମୁଖଂ ।
 ବେଦୀତ୍ର୍ୟଂଶେନ ବିସ୍ତାରଃ କଣ୍ଠସ୍ୟ ପରିକୀର୍ତ୍ତିତଃ ।
 ମୁଖଂ କଣ୍ଠପ୍ରମାଣଂ ସ୍ୟାନ୍ନ ଖେ ମାର୍ଗଂ ପ୍ରକୃତସ୍ଥେତ୍ ।
 କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳିମାନେ ନ ସର୍ପିଷୋନିର୍ଗମାୟ ଚ ।
 ବେଦୀମଧ୍ୟେ ବିଧାତବ୍ୟା ଭାଗେନୈକେନ କର୍ଣ୍ଣକା ।
 ବିଦଧାତ ବହିଷ୍ଠସ୍ୟାଏକାଂଶେନାଭିତୋବଚଂ ।
 ତସ୍ୟ ଖାତଂ ତ୍ରିଭିର୍ଭାଗୈର୍ବୃତ୍ତମର୍ଦ୍ଧଂଶତୋବହିଃ ।
 ଅଂଶେନୈକେନ ପରିତୋଦଳାନି ପରିକୃତସ୍ଥେତ୍ ।
 ମେଖଳା ମୁଖବେଦ୍ୟାଃ ସ୍ୟାପୁରିତୋଽର୍ଦ୍ଧାଂଶମାନତଃ ।
 ଦଣ୍ଡମୂଳାଗ୍ରୟୋଃ କୁମ୍ଭୌ ଗୁଣବେଦାଙ୍ଗୁଳୈଃ କ୍ରମାତ୍ ।
 ଗଣ୍ଡୀୟୁଗ୍ମଂ ସମାଂଶଂ ସ୍ୟାଦଣ୍ଡସ୍ୟାନାହଲ୍ଲରିତଃ ।
 ଷଡ୍ଭିରଂଶୈଃ ପୃଷ୍ଠଭାଗୋବେଦ୍ୟାଃ କୂର୍ମାକୃତିର୍ଭବେତ୍ ।
 ହଂସସ୍ୟ ବା ହସ୍ତିନୋବା ପୋତ୍ରିଶୋବା ମୁଖଂ ଲିଖେତ୍ ।
 ମୁଖସ୍ୟ ପୃଷ୍ଠଭାଗେ ସ୍ୟାହଂପ୍ରୋକ୍ତଂ ଲକ୍ଷଣଂ ଶୁଚଃ ।

(ତନ୍ତ୍ରସାରେଅଗସ୍ତ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଶ୍ରୀପର୍ଣ୍ଣା ବା ଶିଂଶପା କିମ୍ବା କ୍ଷୀରୀବୃକ୍ଷମଧ୍ୟରୁ ବହୁ ପରିମାଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଛତ୍ରିଶ ଆଙ୍ଗୁଳି ପରିମାଣରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠ ଆଣି ଶୁଚ ନିର୍ମାଣ କରିବ । ସେହି ଶୁଚର ଦଣ୍ଡ, କୋଡ଼ିଏ ଆଙ୍ଗୁଳ, ବେଦୀ ଆଠ ଆଙ୍ଗୁଳ, କଣ୍ଠ ଏକ ଆଙ୍ଗୁଳ ଓ ମୁଖ ସାତ ଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ଏବଂ ବେଦୀର ତିନିଅଂଶର ଏକଅଂଶ କଣ୍ଠର ବିସ୍ତାର ରଖିବ ଓ ମୁଖର ଅଗ୍ରଭାଗ କଣ୍ଠର ସମାନ କରି ତହିଁରେ କାଣିଆଙ୍ଗୁଳି ମୋଟରେ ଘୃତ ନିର୍ଗମନାର୍ଗ ରଖିବ । ଶୁଚର ବେଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଏକାଙ୍ଗୁଳରେ କର୍ଣ୍ଣକା ଅଙ୍କିତ କରି ତାହାର ଚାରିପାଖରେ ଅଙ୍ଗୁଳିଏ ପରିମାଣରେ ଗୋଟିଏ ବଟ

* ଗଣ୍ଡୀକମ୍ପଃ କଳଶଂ ଚ । ଗଣ୍ଡୀ କଳଶକମ୍ପୟୋରିତି ଭାଗରିଃ । (ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ଅର୍ଥାତ୍ ବୃତ୍ତ କରିବ । ସେହି ବୃତ୍ତର ତିନିଭାଗ ପରିମାଣରେ ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭ କରିବ ଏବଂ ଗର୍ଭର ବହିର୍ଭାଗରେ ଅର୍ଦ୍ଧଆଙ୍ଗୁଳ ପରିମାଣ ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତ ଅଙ୍କିତ କରି ସେହି ବୃତ୍ତର ଚତୁର୍ଥାଂଶରେ ଆଙ୍ଗୁଳିଏ ପରିମାଣରେ ଜଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ । ମୁଖ ଓ ବେଦୀର ଚାରିଆଡ଼େ ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ପରିମାଣରେ ମେଖଳା (ବନ୍ଧସ୍ବରୂପ) କରିବ । ଦଣ୍ଡର ମୂଳ ଓ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଯଥାକ୍ରମେ ତିନିଆଙ୍ଗୁଳ ଓ ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳ ପରିମାଣରେ ଯୋଡ଼ିଏ କୁମ୍ଭ କରି ସେଥିରେ ସମାନାଂଶରେ ଯୋଡ଼ିଏ ଗଣ୍ଡୀ (କଙ୍କଣ) କରିବ । ଏହି ରୂପ ଦଣ୍ଡର ଦୀର୍ଘତା କଥିତ ହେଲା । ଶୁଚବେଦୀର ପୃଷ୍ଠଭାଗକୁ କୂର୍ମପୃଷ୍ଠ ସଦୃଶ ଛ' ଆଙ୍ଗୁଳ ବିସ୍ତାର କରିବ । ମୁଖର ପୃଷ୍ଠଦେଶରେ ହଂସ କିମ୍ବା ହସ୍ତୀ ଅଥବା ଶୁକରମୁଖ ଅଙ୍କିତ କରିବ । ଏହିପରି ଶୁଚର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲକ୍ଷଣ କଥିତ ହେଲା ।

୩୦ - ଶୁବ ଲକ୍ଷଣ

ଶୁଚଃ ତୁର୍ବିଂଶତିର୍ଭାଗୈରାରଚୟେନ୍ନୁ ବଂ ।
 ଦ୍ଵାବିଂଶତ୍ୟା ଦଣ୍ଡମାନମଂଶୈରେତସ୍ୟ କୀର୍ତ୍ତିତଂ ।
 ଚତୁର୍ଭିରଂଶୈରାନାହଃ କର୍ଷାଜ୍ୟାଗ୍ରାହି ତଞ୍ଚ୍ଚିରଃ ।
 ଅଂଶଦ୍ଵୟେନ ନିଖନେପ୍ଲକ୍ଷେ ମୃଗପଦାକୃତିଃ ।
 ଦଣ୍ଡମୂଳାଗ୍ରଯୋଗଶ୍ଚା ଭବେକ୍ଳଙ୍କଣ ଭୂଷିତା ।
 ଶୁବସ୍ୟ ବିଧିରାଖ୍ୟାତଃ ସର୍ବତନ୍ତ୍ରସମନ୍ୱିତଃ ।

ତୟୋରଭାବେବାଶିଷ୍ଟେ

ପଳାଶପତ୍ରେ ନିହିତ୍ଵେ ରୁଚିରୌ ଶୁକ୍ଶୁ ବୌତତଃ
 ବିଦ୍ୟଧ୍ୟାଦ୍ ବାଶ୍ଵଥପତ୍ରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତେ ହୋମକର୍ମଣି ।

(ତନ୍ତ୍ରସାରେ ଅଗସ୍ତ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଶୁଚ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିବା କାଠର ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ଚବିଶ ଆଙ୍ଗୁଳ କାଠରେ ଶୁବ ନିର୍ମାଣ କରିବ । ସେହି ଶୁବର ଦଣ୍ଡ ବାଜଣ ଆଙ୍ଗୁଳ ଓ ଦଣ୍ଡର ସ୍ଥୂଳତା (ମୋଟ) ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳ କରିବ ଏବଂ ତାହାର ଦୁଇଅଙ୍ଗୁଳ ଶିରୋଭାଗ ରଖି ତହିଁରେ ପଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିଥିବା ମୃଗର ପାଦଚିହ୍ନ ପରି ଗୋଟିଏ ଖାତ ଖୋଳିବ । ଯେପରି ସେଥିରେ କର୍ଷିଏ (ଅଶୀ ରତି) ଘିଅ ଧରେ ଏବଂ ଦଣ୍ଡର ମୂଳରେ ଓ ଅଗ୍ରରେ କଙ୍କଣ ଭୂଷିତ ଗଣ୍ଡୀ (କୁମ୍ଭ) କରିବ । ଶୁବ ଶୁଚର ଅଭାବ ସ୍ଥଳରେ ଅଛିତ୍ର ପଳାଶ ପତ୍ରରେ କିମ୍ବା ଅଶ୍ଵତ୍ଥ ପତ୍ରରେ ଠୋଲା କରି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋମ କରିବ ।

୩୧ - ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ର ଲକ୍ଷଣ

ଚତୁରଙ୍ଗୁଳବିଷ୍ଟାରଂ ଦୀର୍ଘଂ ଚ ଦ୍ଵାଦଶାଙ୍ଗୁଳଂ ।

ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗୁଳସମୁଦ୍ଧାୟଂ ଗର୍ଭଂ ଚ ଚତୁରଙ୍ଗୁଳଂ ।

ବୈକଙ୍କତଂ ବାରଣଂ ବା ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରମୁତ୍ୟତେ ।

ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରଂ ବାରଣଂ ଦ୍ଵାଦଶାଙ୍ଗୁଳଦୀର୍ଘଂ -

କରତଳମିତଖାତଂ ପଦ୍ମପତ୍ରାକୃତି କମଳମୁକୁଳାକୃତି ବା ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରଗଦାଧରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ବରୁଣକାଠ ବା ଭଙ୍ଗିତକାଠରେ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ର କରିବ ।

ତାହାର ଦୀର୍ଘ ବାରଅଙ୍ଗୁଳ, ପ୍ରତି ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳ ଓ ଉଚ୍ଚ ଆଠ ଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ।

ତନ୍ମଧ୍ୟରେ କରତଳ, ପଦ୍ମପତ୍ର କିମ୍ବା ପଦ୍ମକଢ଼ ସଦୃଶ ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳ ଗର୍ଭ କରିବ ।

୩୨ - ପ୍ରଣୀତାପାତ୍ର ଲକ୍ଷଣ

ପ୍ରଣୀତା ବାରଣା ଗ୍ରାହ୍ୟା ଦ୍ଵାଦଶାଙ୍ଗୁଳ ସମ୍ମିତା ।

ଖାତେନ ହସ୍ତତଳବଦ୍‌କୃତ୍ୟା ପଦ୍ମପତ୍ରବତ୍ ।

(ମାଧ୍ୟମିନିଶାଖାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ବରୁଣକାଷ୍ଠରେ ପ୍ରଣୀତାପାତ୍ର କରିବ, ତାହାର ଦୀର୍ଘ ବାର

ଆଙ୍ଗୁଳ ଓ ପ୍ରତି ବାର ଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ, ତାହାର ଆକୃତି ପଦ୍ମପତ୍ରପରି କରିବ ଓ ତହିଁ

ମଧ୍ୟରେ କରତଳ ପରି ଗର୍ଭ କରିବ ।

୩୩ - ଚମସ ଲକ୍ଷଣ

ପଲ୍ଲୀଶାଦ୍‌ବା ବଟାଦ୍‌ବାନ୍ୟଦ୍‌ ବୃକ୍ଷାଦ୍‌ ବା ଚମସାଃ ସ୍ଵ ତାଃ ।

ଦଶାଙ୍ଗୁଳମିତାଦୀର୍ଘାଃ ତୁରଙ୍ଗୁଳବିଷ୍ଟତାଃ

ଚତୁରଙ୍ଗୁଳଖାତାଃ ଦଶାସ୍ତ୍ର ଦ୍ଵ୍ୟଙ୍ଗୁଳାମତାଃ ।

ଷଡ଼ାଙ୍ଗୁଳମିତୋଦ୍ଧାୟାସ୍ତେଷାଂ ଦଶେଷୁ ଲକ୍ଷଣଂ ।

(କାତ୍ୟାୟନଶ୍ରୌତସୂତ୍ରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପଲ୍ଲୀଶ, ବଟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯଜ୍ଞୀୟକାଷ୍ଠରୁ ଦଶ ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବା,

ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳ ଚୌଡ଼ା ଓ ଛ' ଆଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚା ଖଣ୍ଡେ କାଷ୍ଠ ଆଣି ତହିଁରେ ଦୁଇଆଙ୍ଗୁଳ

ଦଣ୍ଡ, ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳ ଗର୍ଭ ଓ ଗର୍ଭର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ଵରେ ଦୁଇ ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଳ କାଷ୍ଠ

ରଖିଲେ ଏହାକୁ ଚମସ କହନ୍ତି ।

୩୪ - ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ ଲକ୍ଷଣ

ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀତୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟା ତୈଜସଦ୍ରବ୍ୟ ସମବା ।
ମାହେୟୀ ବାପି କର୍ତ୍ତବ୍ୟା ନିତ୍ୟଂ ସର୍ବାଗ୍ନିକର୍ମସୁ ।
ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳ୍ୟାଃ ପ୍ରମାଣଂ ତଦ୍ୟଥାକାମଂ ତୁ କାରୟେତ୍ ।
ସୁଦୃଢ଼ମବ୍ରଣାଂ ଭଦ୍ରାମାଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀଂ ପ୍ରଚକ୍ଷତେ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରଗଦ୍ୟାଧରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ସମସ୍ତ ହୋମ କର୍ମରେ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ ସୁନାରୂପା ପ୍ରଭୃତି ଧାତୁ ଦ୍ରବ୍ୟ କିମ୍ବା ମୃତ୍ତିକାରେ କରିବ । ସେ ଯେପରି ସୁଦୃଢ଼, ଅଛିଦ୍ର ଓ ସୁଗଠିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ତାହାର ପରିମାଣ କର୍ମ ଅନୁସାରେ କରିବ ।

୩୫ - ଚରୁସ୍ଥାଳୀ ଲକ୍ଷଣ

ମୃଶ୍ମୟୋଥୁମ୍ବରୀ ବାପି ଚରୁସ୍ଥାଳୀ ପ୍ରଶସ୍ୟତେ ।
ତିର୍ଯ୍ୟଗୂର୍ଭଂ ସମିନ୍ମାତ୍ରଂ ଦୃଢ଼ା ନାତିବୃହନ୍ନୁ ଖା ।
କୁଲାଳତକ୍ରଘଟିତମାସୁରଂ ମୃଶ୍ମୟଂ ସ୍ବ ତଂ ।
ତଦେବ ହସ୍ତଘଟିତଂ ସ୍ଥାଳ୍ୟାଦି ଖଲୁ ଦୈବିକଂ ।

(ଗଦ୍ୟାଧରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ମୃତ୍ତିକା ବା ଔଦୁମ୍ବର (ତାମ୍ର) ଦ୍ବାରା ଚରୁସ୍ଥାଳୀ କରିବ । ତାହାର ଚାରିଆଡ଼ ବକ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରାଦେଶ ପରିମାଣରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକୁ ଉଠିଥିବ, ସେ ଦୃଢ଼ ହେବ ଓ ତାହାର ମୁଖ ଅତି ବଡ଼ ହେବ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ କୁମ୍ଭାକୃତି ହେବ । କୁମ୍ଭାରତକରେ ଯେ ମୃଶ୍ମୟ ପାତ୍ର ହୁଏ ତାହାକୁ ଆସୁର ପାତ୍ର କହନ୍ତି । ଅତଏବ ଦୈବକର୍ମରେ ନିଜ ହସ୍ତରେ ମୃଶ୍ମୟପାତ୍ର କରିବ ।

୩୬ - ଚରୁ ପାକ ନିୟମ

ସ୍ବଶାଖୋକ୍ତଃ ପ୍ରସୁସ୍ଥିନ୍ନୋହ୍ୟଦଗ୍ଧଂ ଧୋଃକଠିନଃ ଶୁଭଃ ।
ନ ବାତିଶିଥିଲଃ ପାତ୍ୟଃ ଚରୁଃ ସ୍ୟାନ୍ନ ଚାରସଃ ।

(କର୍ମପ୍ରଦୀପେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ନିଜ ଶାଖାର ବିଧି ଅନୁସାରେ ଉତ୍ତମ ଅନ୍ନ (ଚରୁ ନିର୍ମିତ ଦ୍ରବ୍ୟ)କୁ ମୃତ ସହିତ ପାକ କରି ଚରୁ କରିବ । ସେହି ଚରୁକୁ ଅତି ଟାଣ, ଯାଉଆ କିମ୍ବା ପୋଡ଼ି ନ ଦେଲେ ଟିକିଏ ଆର୍ଦ୍ର ରଖିବ ।

୩୭ - ସମିଧ ଲକ୍ଷଣ

ନାଜୁଷ୍ଠାଦଧିକା ନ୍ୟୁନା । ସମିତ୍ସୁଳତରା କୃତିତ୍ ।
ନ ନିର୍ମୁକ୍ତତା ଚୈବ ନ ସକାଟା ନ ପାଟିତା ।
ପ୍ରାଦେଶୀନ୍ନାଧିକା ନୋନା ନ ତଥା ସ୍ୟାଦ୍ବିଶାଖିକା ।
ନ ସପତ୍ରା ନ ନିର୍ବାୟୀ ହୋମେଷୁ ଚ ବିଜାନତା ।

(ଛନ୍ଦୋଗପରିଶିଷେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ବିଜ୍ଞବ୍ୟକ୍ତି ହୋମରେ ଯେଉଁ ସମିଧ ବ୍ୟବହାର କରିବେ ତାହାର ସୁଳତା ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଳିରୁ ନ୍ୟୁନ ବା ଅଧିକ ହେବ ନାହିଁ । ସେ ବଳକଳଶୂନ୍ୟ, କୀଟଯୁକ୍ତ ବା ଫଟା ହୋଇ ନ ଥିବ । ତାହାର ଲମ୍ବ ପ୍ରାଦେଶରୁ ଅଧିକ ବା ନ୍ୟୁନ ହେବ ନାହିଁ । ତହିଁରେ ଶାଖା ବା ପତ୍ର ନ ଥିବ କିମ୍ବା ସେ ଅତି ଶୁଖି ପାପରା ହୋଇ ଯାଇ ନ ଥିବ ।

୩୮ - ନିଷିଦ୍ଧ ସମିଧ ଲକ୍ଷଣ

ବିଶୀର୍ଣ୍ଣାବିଦଳାହସ୍ତସ୍ତ୍ରାବକ୍ରାଃ ସୁଳାଦ୍ବିଧାକୃତାଃ ।
କୃମିଦକ୍ଷାଃ ଦୀର୍ଘାଃ ସମିଧୋନୈବ କାରୟେତ୍ ।

(ସଂସ୍କାରତତ୍ତ୍ୱେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଶୁଷ୍କ, ପତ୍ରଯୁକ୍ତ, ପ୍ରାଦେଶରୁ ଛୋଟ, ବକା, ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଳିରୁ ବେଶୀ ମୋଟ, ଚିରା, ପୋକା କିମ୍ବା ପ୍ରାଦେଶରୁ ଅଧିକ ଲମ୍ବ ଏପରି ସମିଧ କରିବା ନିଷେଧ ।

୩୯ - ନିଷିଦ୍ଧ ସମିଧର ଫଳାଫଳ

ବିଶୀର୍ଣ୍ଣାୟୁଃକ୍ଷୟଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ବିଦଳା ପୁତ୍ରନାଶିନୀ ।
ହସ୍ତା ନାଶୟତେ ପତ୍ନୀଂ ବକ୍ରା ବନ୍ଧୁବିନାଶିନୀ ।
କୃମିଦକ୍ଷା ରୋଗକରୀ ବିଦ୍ୱେଷକରଣୀ ଦ୍ବିଧା ।
ପଶୁନ୍ ମାରୟତେ ଦୀର୍ଘା ସୁଳା ଚାର୍ଯବିନାଶିନୀ ।

(ତତ୍ତ୍ୱେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଶୁଖିଲାସମିଧ ଆୟୁଃ କ୍ଷୟ କରେ, ପତ୍ରଯୁକ୍ତସମିଧ ପୁତ୍ର ନାଶ କରେ, ହସ୍ତସମିଧ ପତ୍ନୀ ନାଶ କରେ, ବକ୍ରସମିଧ ବନ୍ଧୁ ନାଶ କରେ, ପୋକାସମିଧ ରୋଗଜାତ କରେ, ଚିରାସମିଧ ଶତ୍ରୁ ବୃଦ୍ଧି କରେ, ଦୀର୍ଘସମିଧ ପଶୁବଧ କରାଏ ଓ ସୁଳସମିଧ ଅର୍ଥନାଶ କରେ ।

୪୦ - ଆଠପ୍ରକାର ହୋମକୁଣ୍ଡ

ଚତୁରସ୍ରଂ ଯୋନିମର୍ଦ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ତ୍ର୍ୟସ୍ରଂ ସୁବର୍ତ୍ତୁଳଂ ।

ଷଡ଼ସ୍ରଂ ପକ୍ଷଜାକାରମଷ୍ଟ୍ରଂ ତାନି ନାମତଃ ।

(ବଶିଷ୍ଠସଂହିତାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ୧. ଚତୁରସ୍ର (ଚାରିକୋଣିଆ) କୁଣ୍ଡ, ୨. ଯୋନି କୁଣ୍ଡ, ୩. ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି କୁଣ୍ଡ, ୪. ତ୍ର୍ୟସ୍ର (ତିନିକୋଣିଆ) କୁଣ୍ଡ, ୫. ବର୍ତ୍ତୁଳ (ଗୋଲ), ୬. ଷଡ଼ସ୍ର, (ଛ'କୋଣିଆ) କୁଣ୍ଡ, ୭. ପଦ୍ମକୁଣ୍ଡ ଓ ୮. ଅଷ୍ଟ୍ରାସ୍ର (ଆଠକୋଣିଆ) କୁଣ୍ଡ, ଏହି ଆଠପ୍ରକାର କୁଣ୍ଡ ଚନ୍ଦ୍ରସାରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।

୪୧ - ଆଠପ୍ରକାର ହୋମକୁଣ୍ଡର ଲକ୍ଷଣ

(୧) ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କୁଣ୍ଡଂ ମଧ୍ୟେ ସ୍ୟାଦ୍ ଗୌରାପତିମହେନ୍ଦ୍ରୟୋଃ ।

ହସ୍ତମାତ୍ରମିତାଂ ଭୂମିଂ ପୂର୍ବବତ୍ ପରିସୂତ୍ରୟେତ୍ ।

ସମନ୍ତାତ୍ କୁଣ୍ଡମେତନ୍ନୁ ଚତୁରସ୍ରଂ ଶୁଭାବହଂ ।

(୨) ଚତୁରସ୍ରାକୃତଂ କ୍ଷେତ୍ରଂ ପଞ୍ଚଧା ବିଭଜେସୁଧାଃ ।

ନ୍ୟସେପ୍ତ ରସ୍ତାଦେକାଂଶଂ କୋଣାର୍ଦ୍ଧାର୍ଦ୍ଧପ୍ରମାଣତଃ ।

ଭ୍ରାମୟେତ୍ତେନ ରୂପେଣ ତଥାନ୍ୟପଦି ମନ୍ତ୍ରବିତ୍ ।

ସୂତ୍ରଯୁଗ୍ମଂ ତତୋଦଦ୍ୟାକୁଣ୍ଡଂ ଯୋନିନିଭଂ ଭବେତ୍ ।

(୩) ଚତୁରସ୍ରାକୃତଂ କ୍ଷେତ୍ରଂ ଦଶଧା ବିଭଜେସୁଧାଃ ।

ଏବମେକଂ ତ୍ୟଜେଦଂଶଂ ଅଧର୍ଭର୍ତ୍ତ୍ତଂ ଚ ତନ୍ତ୍ରବିତ୍ ।

ଜ୍ୟାସୂତ୍ରଂ ପାତୟେଦଗ୍ରେତନ୍ମାନାଦ୍ ଭ୍ରାମୟେତ୍ତତଃ ।

ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରନିଭଂ କୁଣ୍ଡଂ ରମଣୀୟମିଦଂ ଭବେତ୍ ।

(୪) ଚତୁର୍ଦ୍ଧାଭେଦିତେ କ୍ଷେତ୍ରେ ନ୍ୟସେଦୁଭୟପାର୍ଶ୍ଵୟୋଃ ।

ଏକୈକମଂଶଂ ତନ୍ମାନାଦଗ୍ରେତୋଽସ୍ତୟେତ୍ତତଃ ।

ସୂତ୍ରତ୍ରୟଂ ବୁଧଃ କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ରଂ କୁଣ୍ଡମୁଦାହୃତଂ ।

(୫) ଅଷ୍ଟାଦଶାଂଶଂ କ୍ଷେତ୍ରେଂଶଂ ନ୍ୟସେଦେକଂ ବହିର୍ବୁଧଃ ।

ଭ୍ରାମୟେତ୍ତେନ ମାନେନ ବୃତ୍ତଂ କୁଣ୍ଡମୁଦାହୃତଂ ।

(୬) ଅଷ୍ଟଧା ବିଭଜେତ୍ କ୍ଷେତ୍ରଂ ମଧ୍ୟେ ସୂତ୍ରସ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ଵୟୋଃ ।

ଭାଗଂ ନ୍ୟସେଦେକମେକଂ ମାନେନାନେନ ମଧ୍ୟତଃ ।

କୁର୍ଯ୍ୟାପାର୍ଶ୍ଵଦ୍ଵୟେ ମହ୍ୟଚତୁଷ୍ଟଂ ମନ୍ତ୍ରବିତ୍ ।

ସୂତ୍ରଷଟ୍କଂ ତତୋଦଦ୍ୟାତ୍ ଷଡ଼ସ୍ରଂ କୁଣ୍ଡମୀରିତଂ ।

- (୭) ଚତୁରସ୍ରୀକୃତଂ କ୍ଷେତ୍ରଂ ବିଭଜ୍ୟାଷାଦଶାଂଶତଃ ।
 ଏକଂ ଭାଗଂ ବାହିର୍ନ୍ୟସ୍ୟ ଭ୍ରାମୟେତ୍ତେନ ବର୍ତ୍ତୁଳଂ ।
 ବୃତ୍ତାନ୍ତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟାଦାନାଂ ବହିଃସ୍ଥାଣି ପ୍ରକଟୟେତ୍ ।
 ପଦ୍ମକୁଣ୍ଡମିତି ପ୍ରୋକ୍ତଂ ବିଲୋଚନମନୋହରଂ ।
- (୮) ପୂର୍ବୋକ୍ତଂ ବିଭଜେତ୍ କ୍ଷେତ୍ରଂ ଚତୁର୍ବିଂଶତିଭାଗତଃ ।
 ଏକଂ ଭାଗଂ ବାହିର୍ନ୍ୟସ୍ୟ ଚତୁରସ୍ରଂ ପ୍ରକଟୟେତ୍ ।
 ଅନ୍ତଃସ୍ଥଚତୁରସ୍ରସ୍ୟ କୋଣାର୍ଦ୍ଧାର୍ଦ୍ଧପ୍ରମାଣତଃ ।
 ବାହ୍ୟସ୍ୟ ଚତୁରସ୍ରସ୍ୟ କୋଣାଭ୍ୟାଂ ପରିକଟୟେତ୍ ।
 ଦିଶଂ ପ୍ରତି ଯଥାନ୍ୟାୟମଶୌ ସୂତ୍ରାଣି ପାତୟେତ୍ ।
 ଅଷ୍ଟାସ୍ରଂ କୁଣ୍ଡମେତଦ୍ଧି ତନ୍ତ୍ରବିଭିରୂପାରିତଂ ।
 ଯାବାନ୍ କୁଣ୍ଡସ୍ୟ ବିସ୍ତାରଃ ଖନନଂ ତାବଦେବ ହି ।
 କୁଣ୍ଡାନ୍ତିଂ ଯାଦୃଶଂ ରୂପଂ ମେଖଳାନାଞ୍ଚ ତାଦୃଶଂ ।

(ବଶିଷ୍ଠସଂହିତାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - (୧) ଈଶାନକୋଣ ଓ ପୂର୍ବଦିଗ ମଧ୍ୟରେ କୁଣ୍ଡ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଏ । ପ୍ରଥମେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଭୂମିକା ସମତଳ କରି ଓ ସୂତ୍ରଦ୍ୱାରା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଏକ ଏକ ହସ୍ତ ପରିମିତ ଭୂମିକୁ ମାପି ଗୋଟିଏ ସମତତୁରସ୍ର କୁଣ୍ଡଖୋଳିବ, ତାହା ଯେପରି ଦୀର୍ଘ, ପ୍ରତି ଓ ଗଭୀରତା ସମାନ ହେବ, ଏହାର ନାମ ଚତୁରସ୍ର କୁଣ୍ଡ । ଏହି କୁଣ୍ଡ ସବୁକର୍ମରେ ବିଶେଷ ଶୁଭଫଳଦାୟକ ।

(୨) ବିଜ୍ଞବ୍ୟକ୍ତି ଚତୁରସ୍ରୀକୃତ ହୋଇଥିବା ଭୂମିକୁ ପାଞ୍ଚଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି, ତାହାର ପୂର୍ବଭାଗରେ ଏକାଂଶ ପରିମିତ ସ୍ଥାନ ବିନ୍ୟସ୍ତ (ସ୍ଥିର) କରିବେ; ସେହି ସ୍ଥାନରେ ସୂତ୍ରପାତ କରି ସେହି ସୂତ୍ରକୁ କୋଣମାନକର ଅର୍ଦ୍ଧାର୍ଦ୍ଧ ପରିମାଣରେ ବୁଲାଇବ, ଯେପରି ଦୁଇଗୋଟି ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାର ହେବ ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତରଦିଗର ଅର୍ଦ୍ଧରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପୂର୍ବଦିଗର ଅର୍ଦ୍ଧରେ ଶେଷ କରିବ ଓ ସେହିପରି ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗର ଅର୍ଦ୍ଧରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପୂର୍ବଦିଗର ଅର୍ଦ୍ଧରେ ଶେଷ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ସେହି ଚତୁରସ୍ରଭୂମିରୁ ପଶ୍ଚିମଭାଗ ମଧ୍ୟରେ ଯୋନି ଆକାରରେ ସୂତ୍ରଦ୍ୱୟ ପାତ କରି କୁଣ୍ଡ ଖନନ କରିବ । ଏହି କୁଣ୍ଡର ନାମ ଯୋନିକୁଣ୍ଡ ।

---

* ଅନ୍ତ୍ର ବହିଃ ଶବ୍ଦୋପାଧିବାଚକଃ, ଅବ୍ୟୟାନାମନେକାର୍ଥଦ୍ୱାଦିତି ଗୁରବଃ ।
 ବୃତ୍ତାନ୍ତି ବହିର୍ବହି କୁର୍ଯାଦିତି ଭଜଃ ।

(୩) ବିଜ୍ଞବ୍ୟକ୍ତି ସମତତୁରସ୍ତ ଭୂମିକୁ ଦକ୍ଷିଣୋତ୍ତରକୁମ୍ଭେ ସମାନ ଦଶ ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରି ତାହାର ଅଧ ଓ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଭାଗରୁ ଏକ ଏକ ଅଂଶ ତ୍ୟାଗ କରି ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରକୁ ଧନୁର ଗୁଣ ପରି ସୂତ୍ରପାତ କରିବେ, ସେହି ସୂତ୍ର ଉପରେ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରକୁ ଧନୁ ଆକାରରେ ଆଉ ଏକ ସୂତ୍ରପାତ କରିବେ, ଯେପରି ସେ ରମଣୀୟ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ହେବ । ଏହି ପ୍ରକାର ଅଙ୍କିତ କରି ଖନନ କଲେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି କୁଣ୍ଡ ହୁଏ ।

(୪) ସମତତୁରସ୍ତ ଭୂମିକୁ ଦକ୍ଷିଣୋତ୍ତରକୁମ୍ଭେ ଚାରିଭାଗ କରିବ; ତତ୍ପରେ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍ତରପାର୍ଶ୍ୱରେ ଏକ ଏକ ଅଂଶ ଜମି ସ୍ଥିର କରିବ । ସେହି ଜମିର ଶେଷଭାଗରେ ଓ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତଳରେଖାର ସଳଖରେ ଏକ ଏକ ବିନ୍ଦୁ ଦେବ । ସେହିପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପରିଭାଗରେ ଏକ ଅଂଶ ଜମି ସ୍ଥିର କରି ତାହାର ମଧ୍ୟଦେଶରେ ଏକ ବିନ୍ଦୁ ଦେବ । ସେହି ବିନ୍ଦୁଠାରୁ ଉତ୍ତର ପାର୍ଶ୍ୱର ବିନ୍ଦୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଏକ ସରଳରେଖା ଟାଣିଲେ ଗୋଟିଏ ତ୍ରିକୋଣ ହେବ । ଏହିପ୍ରକାର ଅଙ୍କିତ କରି ଖନନ କଲେ ତ୍ର୍ୟସ୍ତ୍ରକୁଣ୍ଡ ହୁଏ ।

(୫) ଗୋଟିଏ ଚତୁରସ୍ରଭୂମିକୁ ଦକ୍ଷିଣୋତ୍ତରକୁମ୍ଭେ ଅଠର ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ତାହାର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରିବ ଓ ତାହାର ବହିର୍ଭାଗରେ ଏକ ଅଂଶ ଜମିର ମଧ୍ୟରେ ଚିହ୍ନ ଦେଇ ସେହିଠାରୁ ବୃତ୍ତ ଆରମ୍ଭ କରିବ, ଏହିପରି ଅଙ୍କିତ କରି ଖନନ କଲେ ବୃତ୍ତକୁଣ୍ଡ ହୁଏ ।

(୬) ଗୋଟିଏ ଚତୁରସ୍ରଭୂମିକୁ ପୂର୍ବପଶ୍ଚିମ କ୍ରମେ ଆଠଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ତାହାର ଉତ୍ତରପାର୍ଶ୍ୱ ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣରେ ଏକାଂଶ ପରିମିତ ସ୍ଥାନ ଚିହ୍ନିତ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଚତୁରସ୍ରସ୍ଥିତ ମଧ୍ୟସୂତ୍ରର ଉତ୍ତରପାର୍ଶ୍ୱ ରେଖାକୁ ତଳ ଓ ଉପରକୁ ଏକାଂଶ ପରିମିତ ସ୍ଥାନ ବର୍ଦ୍ଧିତ ଚିହ୍ନ ଦେବ, ସେହି ଚିହ୍ନମାନଙ୍କୁ ରେଖାଦ୍ୱାରା ଯୋଗକଲେ ଛ'ଗୋଟି କୋଣ ହେବ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ମଧ୍ୟସୂତ୍ରର ଉତ୍ତରପାର୍ଶ୍ୱରେ ଚାରିଗୋଟି ମହ୍ୟରୂପ ଅଙ୍କିତ କରି ତତ୍ପରେ ଖନନ କଲେ ଷଡ଼ସ୍ରକୁଣ୍ଡ ହେବ ।

(୭) ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ଚତୁରସ୍ର ଅଙ୍କିତ କରି ତାହା ମଧ୍ୟରେ ତଳୁ ଉପରକୁ କ୍ରମେ ଚାରିଗୋଟି ବୃତ୍ତ ଏରୂପ କରିବ ଯେ, ଅଷ୍ଟଦଳପଦ୍ମର ଯେପରି ପ୍ରଥମବୃତ୍ତରେ କର୍ଣ୍ଣିକା, ଦ୍ୱିତୀୟବୃତ୍ତରେ କେଶରୀ, ତୃତୀୟବୃତ୍ତରେ ଦଳର ମଧ୍ୟଭାଗ ଓ ଚତୁର୍ଥବୃତ୍ତରେ ଦଳର ଅଗ୍ରଭାଗ ନିର୍ମିତ ହେବ । ଏହିପରି ଅଙ୍କିତ କରି ଖନନ କଲେ ପଦ୍ମକୁଣ୍ଡ ହୁଏ ।

(୮) ଚତୁରସ୍ର କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଦକ୍ଷିଣୋତ୍ତରକ୍ରମେ ଚବିଶ ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରି ତାହାର ବହିର୍ଭାଗରେ ଏକାଂଶ ପରିମିତ ସ୍ଥାନରେ ଚିହ୍ନ ହେବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ଚିହ୍ନିତ ସ୍ଥାନରୁ ଆରମ୍ଭି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚତୁରସ୍ର ତାହା ଉପରେ ଅଙ୍କିତ କରିବ । ଏହି ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଚତୁରସ୍ରର କୋଣାର୍ଦ୍ଧର ଅର୍ଦ୍ଧ ପରିମାଣରେ ବହିଷ୍ଠ ଚତୁରସ୍ରର ଚାରିଦିଗରେ ଆଉ ଦୁଇ ଦୁଇ କୋଣ ଅଙ୍କିତ କରିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏପରି ଭାବରେ ଆଠଗୋଟି ସ୍ପୃତପାତ କରିବ ଯେପରି ଆଠଗୋଟି କୋଣ ହେବ । ଏହିପରି ଅଙ୍କିତ କରି ଖନନ କଲେ ଅଷ୍ଟାସ୍ର କୁଣ୍ଡ ହୁଏ । ତନ୍ଦ୍ରବିତ୍‌ମାନେ ଏହିପରି ଅଷ୍ଟାସ୍ରକୁଣ୍ଡର ଲକ୍ଷଣ କହିଅଛନ୍ତି । କୁଣ୍ଡର ବିସ୍ତାର ଯେତେ ପରିମାଣ ହେବ ତାହାର ଗର୍ଭ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ପରିମାଣ ହେବ । ଯେପରି କୁଣ୍ଡ କରିବ ତାହାର ମେଖଲା ସେହି ଅନୁକ୍ରମେ କରିବ ।

୪୨ - କୁଣ୍ଡମାନଙ୍କର ପ୍ରଶଂସା ଓ ଫଳାଫଳ

ଶାନ୍ତୋ ପୁଷ୍ପୋ ତଥାରୋଗ୍ୟେ କୁଣ୍ଡଂ ଚ ଚତୁରସ୍ରକଂ ।

ଆକର୍ଷଣେ ତ୍ରିକୋଣଂ ସ୍ୟାଦୁଚ୍ଚାତେ ବର୍ତ୍ତୁଳଂ ତଥା ।

ମାରଣେ ଚ ତଥାୟୋଜ୍ୟଂ ବର୍ତ୍ତୁଳଂ ମନ୍ତ୍ରିଭିଃ ସଦା ।

ବିପ୍ରାଣାଂ ଚତୁରସ୍ରଂ ସ୍ୟାଦ୍ରାଜ୍ଞାଂ ବର୍ତ୍ତୁଳମିଷ୍ୟତେ ।

ବୈଶ୍ୟାନାମର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାଭଂ ଶୂଦ୍ରାଣାଂ ତ୍ର୍ୟସ୍ରମାରିତଂ ।

ଚତୁରସ୍ରଂ ତୁ ସର୍ବେଷାଂ କେଚିଦିଚ୍ଛନ୍ତି ତାନ୍ତ୍ରିକାଃ ।

ଚତୁରସ୍ତ୍ରେ ମହେଶାନି ସର୍ବକର୍ମାଣି ସାଧୟେତ୍ ।

ସର୍ବାଧିକାରିଣଂ କୁଣ୍ଡଂ ସର୍ବଦଂ ଚତୁରସ୍ରକଂ ।

(ସିଦ୍ଧସାରସ୍ୱତେ)

ସର୍ବସିଦ୍ଧିକରଂ ପୁଂସା ଚତୁରସ୍ରମୁଦାହୃତଂ ।

ପୁତ୍ରପ୍ରଦଂ ଯୋନିକୁଣ୍ଡମର୍ଦ୍ଦେଦ୍ୱାଭଂ ଶୁଭପ୍ରଦଂ ।

ଶତ୍ରୁକ୍ଷୟକରଂ ତ୍ର୍ୟସ୍ରଂ ବର୍ତ୍ତୁଳଂ ଶାନ୍ତି କର୍ମଣି ।

ଛେଦମାରଣଯୋଃ କୁଣ୍ଡଂ ଷଡ଼ସ୍ରଂ ପଦ୍ମସନ୍ନିଭଂ ।

ବୃଷ୍ଟିଦଂ ରୋଗଶମନଂ କୁଣ୍ଡମଷ୍ଟାସ୍ରମାରିତଂ ।

(ନିବନ୍ଧେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଶାନ୍ତିକର୍ମ, ପୁଷ୍ଟିକର୍ମ ଓ ଆରୋଗ୍ୟସାଧନ କର୍ମରେ ଚତୁରସ୍ରକୁଣ୍ଡ, ଆକର୍ଷଣ କର୍ମରେ ତ୍ରିକୋଣକୁଣ୍ଡ, ଉଚ୍ଚାତନ ଓ ମାରଣ କର୍ମରେ ବର୍ତ୍ତୁଳକୁଣ୍ଡ କରିବ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଚତୁରସ୍ରକୁଣ୍ଡ, କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବର୍ତ୍ତୁଳକୁଣ୍ଡ, ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର କୁଣ୍ଡ ଓ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ତ୍ର୍ୟସ୍ରକୁଣ୍ଡ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । କେହି କେହି ତାନ୍ତ୍ରିକମାନେ

ବ୍ରାହ୍ମଣାଦି ସମସ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଚତୁରସ୍ରକୁଣ୍ଡ କହିଅଛନ୍ତି । ମହେଶ ପାର୍ବତୀଙ୍କୁ କହିଅଛନ୍ତି ହେ ପାର୍ବତି ! ଚତୁରସ୍ର କୁଣ୍ଡରେ ହୋମ କଲେ ସମସ୍ତକର୍ମ ସିଦ୍ଧ ହେବ । ଚତୁରସ୍ରକୁଣ୍ଡ ସର୍ବପଳପ୍ରଦ ଓ ସମସ୍ତ କର୍ମର ଅଧିକାରୀ । ନିବନ୍ଧରେ କଥିତ ଅଛି ଚତୁରସ୍ରକୁଣ୍ଡ ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ କର୍ମ ସିଦ୍ଧିକାରକ, ଯୋନିକୁଣ୍ଡ, ପୁତ୍ରକାରକ, ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରକୁଣ୍ଡ ଶୁଭକାରକ, ତ୍ର୍ୟସ୍ରକୁଣ୍ଡ ଶତ୍ରୁକ୍ଷୟକାରକ, ବର୍ତ୍ତୁଳକୁଣ୍ଡ ଶାନ୍ତିକାରକ, ସ୍ପତ୍ସ୍ରକୁଣ୍ଡ ଏବଂ ପଦ୍ମକୁଣ୍ଡ ବିଚ୍ଛେଦ ଓ ମାରଣକାରକ, ଆଉ ଅଷ୍ଟାସ୍ରକୁଣ୍ଡ ରୋଗ ଶାନ୍ତିକାରକ ଓ ବୃଷ୍ଟିପ୍ରଦ ଅଟେ ।

୪୩ - ଆହୁତି ସଂଖ୍ୟାନୁସାରେ କୁଣ୍ଡର ପରିମାଣ

ମୁଷ୍ଟିମାତ୍ରମିତଂ କୁଣ୍ଡଂ ଶତାର୍ଦ୍ଧେ ଚ ପ୍ରଚକ୍ଷତେ ।
 ଶତହୋମୋଽରତ୍ନି ମାତ୍ରଂ ହସ୍ତମାତ୍ରଂ ସହସ୍ରକେ ।
 ଦ୍ଵିହସ୍ତମୟୁତେଲକ୍ଷେ ଚତୁର୍ହସ୍ତମୁଦାହୃତଂ ।
 ସପ୍ତକରେ ବେଦଲକ୍ଷଂ ଚାଷ୍ଟକରେ ଦଶଲକ୍ଷକଂ ।
 ଦଶହସ୍ତଂ ତୁ କୋଟ୍ୟାଂ ବୈ ହସ୍ତସଂଖ୍ୟା ବ୍ୟବସ୍ଥିତା ।
 ଦଶହସ୍ତାପୁରଂ କୁଣ୍ଡଂ ନାସ୍ତିହୋମୋମହାତଲେ ।

(ଶରଦାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପଞ୍ଚାଶତ ଆହୁତିଦାନରେ ମୁଷ୍ଟି ପରିମାଣ କୁଣ୍ଡ, ଶତାହୁତିଦାନରେ ଅରତ୍ନି ପରିମାଣ, ସହସ୍ର, (ହଜାର) ଆହୁତିଦାନରେ ହସ୍ତପରିମାଣ, ଅୟୁତ (ଦଶହଜାର) ଆହୁତିଦାନରେ ହୁଲହସ୍ତ ପରିମାଣ, ଲକ୍ଷ ଆହୁତିଦାନରେ ଚାରିହସ୍ତ ପରିମାଣ, ଚାରିଲକ୍ଷ ଆହୁତିଦାନରେ ଛ'ହସ୍ତ ପରିମାଣ, ଦଶଲକ୍ଷ ଆହୁତିଦାନରେ ଆଠହସ୍ତ ପରିମାଣ ଏବଂ କୋଟି ଆହୁତି ଦାନରେ ଦଶହାତ ପରିମାଣ କୁଣ୍ଡ କରିବ । ଏଥିରୁ ଅଧିକ କୁଣ୍ଡ ହୁଏ ନାହିଁ ।

୪୪ - କୁଣ୍ଡ ଓ ସୁଷ୍ଟିଳାଦିରେ ହସ୍ତର ନିୟମ

ମୁଷ୍ଟ୍ୟରତ୍ନି ପ୍ରମାଣାନି ଯତ୍ନିଂଚିକ୍ତଧୂତାନି ଚ ।
 ଯଜମାନସ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ନାନ୍ୟସ୍ୟାପିକଦାତନ ।

(ତନ୍ତ୍ରସାରେ ଗୌତମଃ)

* ୪୩-ଅରତ୍ନି ପରିମାଣ: ଯଥା-

ବନ୍ଧମୁଷ୍ଟିକରୋରତ୍ନିଃସୋଽରତ୍ନିଃ ପ୍ରସୂତାଂଗୁଳିଃ । (ଉଦ୍ଧୃତଦତ୍ତଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- କହୁଣୀଠାରୁ ମୁଠା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ମୁଠୁଣିଏ) ବିସ୍ତାରକୁ ରତ୍ନି କହନ୍ତି ଏବଂ କହୁଣୀଠାରୁ କାଣି ଆଙ୍ଗୁଳି ଅଗପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତାରକୁ (କାଣିଏ) ଅରତ୍ନି କହନ୍ତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଉପରେ କୁଣ୍ଡ ଓ ସ୍ଥୂଳାଦିର ମୁଷ୍ଟି, ଅରତ୍ନ ପ୍ରଭୃତି ଯେ ସବୁ ମାପ ଦିଆଯାଇଛି ତାହା ଯଜମାନର ହସ୍ତମାପରେ କରିବ, ଅନ୍ୟହସ୍ତର ମାପରେ କରିବ ନାହିଁ ।

୪୫ - ମେଖଳା ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ ମେଖଳା ପୂର୍ବାଦିତୀୟା ରାଜସୀ ସ୍ବ ତା ।
 ତୃତୀୟା ତାମସୀ ପ୍ରୋତ୍ତା ମେଖଳାନାଂ ବିନିର୍ଣ୍ଣୟଃ ।
 କୁଣ୍ଡାନାଂ ମେଖଳାସ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ରୋ ମୁଷ୍ଟିମାତ୍ରେ ତୁତାଃ କ୍ରମାତ୍ ।
 ଉତ୍ସେଧାୟାମତୋଞ୍ଜେୟା ଦ୍ୟୈକାର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗୁଳି ସନ୍ନିତାଃ ।
 ଅରତ୍ନିମାତ୍ରକୁଣ୍ଡେ ତୁ ତାସ୍ତ୍ରଦ୍ୟୈକାଙ୍ଗୁଳାମ୍ବିକାଃ ।
 ହସ୍ତମାତ୍ରମିତେ କୁଣ୍ଡେ ବେଦାଗ୍ନିନୟନାଙ୍ଗୁଳାଃ ।
 କୁଣ୍ଡେ ଦ୍ୱିହସ୍ତେ ତାଞ୍ଜେୟା ରସବେଦଗୁଣାଙ୍ଗୁଳାଃ ।
 ଚତୁର୍ହସ୍ତେ ତୁ ତାଞ୍ଜେୟାବସୁତର୍କୟୁଗାଙ୍ଗୁଳାଃ ।
 କୁଣ୍ଡେ ରସକରେ ତାସ୍ତ୍ର ପଂକ୍ତ୍ୟଷ୍ଟ୍ୱାଙ୍ଗୁଳାଃ କ୍ରମାତ୍ ।
 ବସୁହସ୍ତମିତେ କୁଣ୍ଡେ ଭାନୁ ପଂକ୍ତ୍ୟଷ୍ଟ୍ୱାଙ୍ଗୁଳାଃ ।
 ଦଶହସ୍ତମିତେ କୁଣ୍ଡେ ମନୁଭାନୁଦଶାଙ୍ଗୁଳାଃ ।
 ବିଷ୍ଣାରୋହେଧତୋଞ୍ଜେୟାମେଖଳାଃ ସର୍ବତୋବୁଧୈଃ ।

(ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ମେଖଳା ତିନିପ୍ରକାର - ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ, ରାଜସୀ ଓ ତାମସୀ । ଏହିସବୁ ମେଖଳାର ଉଚ୍ଚତା ଓ ବିଷ୍ଣାର ଭେଦରେ ସାତ୍ତ୍ୱିକାଦିଗୁଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରମାଣ କୁଣ୍ଡର ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ ମେଖଳା ଦୁଇଆଙ୍ଗୁଳ, ରାଜସୀ ମେଖଳା ଏକ ଆଙ୍ଗୁଳ ଓ ତାମସୀ ମେଖଳା ଅର୍ଦ୍ଧଆଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚ ଓ ବିଷ୍ଣାର କରିବ । ଏହି କ୍ରମରେ ଅରତ୍ନ ପରିମିତ କୁଣ୍ଡର ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ ମେଖଳା ତିନି, ରାଜସୀ ଦୁଇ ଓ ତାମସୀ ଏକ ଆଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚତା ଓ ବିଷ୍ଣାର କରିବ । ତଦୁପ ଏକହସ୍ତ ପରିମିତ କୁଣ୍ଡର ମେଖଳା ଚାରି, ତିନି ଓ ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚତା ଓ ବିଷ୍ଣାର କରିବ । ଦୁଇହସ୍ତ ପରିମିତ କୁଣ୍ଡର ମେଖଳା ଛଅ, ଚାରି ଓ ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚତା ଓ ବିଷ୍ଣାର କରିବ । ଚତୁର୍ହସ୍ତ ପରିମିତ କୁଣ୍ଡର ମେଖଳା କ୍ରମେ ଆଠ, ଛ' ଓ ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚତା ଓ ବିଷ୍ଣାର କରିବ । ଏହିପରି ଛ' ହସ୍ତ ପରିମିତ କୁଣ୍ଡର ମେଖଳା ଦଶ, ଆଠ ଓ ଛ' ଆଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚତା ଓ ବିଷ୍ଣାର କରିବ । ଆଠହସ୍ତ ପରିମିତ କୁଣ୍ଡର ମେଖଳା ବାର, ଦଶ ଓ ଆଠ ଆଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚତା ଓ ବିଷ୍ଣାର କରିବ ଏବଂ ଦଶହସ୍ତ ପରିମିତ କୁଣ୍ଡର ମେଖଳା କ୍ରମେ ଚଉଦ, ବାର ଓ ଦଶ ଆଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚତା ଓ ବିଷ୍ଣାର କରିବ ।

୪୭ - କୁଣ୍ଡର ଯୋନି ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ହୋତୁରଗ୍ରେ ଯୋନିରାସାମୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତପତ୍ରବତ୍ ।
 ମୁଷ୍ୟରତ୍ନେକହସ୍ତାନାଂ କୁଣ୍ଡାନାଂ ଯୋନିରୀରିତା ।
 ଷଟ୍ତତ୍ତ୍ୱ୍ୟଙ୍ଗୁଳାୟାମବିଷ୍ଟାରୋନ୍ମତିଶାଳିନୀ ।
 ଏକାଙ୍ଗୁଳଂ ତୁ ଯୋନ୍ୟଗ୍ରଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦୀଷଦଧୋମୁଖଂ ।
 ଏକୈକାଙ୍ଗୁଳତୋଯୋନିଂ କୁଣ୍ଡେଷ୍ଟନ୍ୟେଷୁ ବର୍ଦ୍ଧୟେତ୍ ।
 ଯବଦ୍ୱୟପ୍ରମାଣେନ ଯୋନ୍ୟଗ୍ରମପି ବର୍ଦ୍ଧୟେତ୍ ।

(ଶାରଦାତିଳକେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ହୋମକର୍ତ୍ତାର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ମେଖଳାମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥପତ୍ର ପରି କୁଣ୍ଡର ଯୋନି ନିର୍ମାଣ କରିବ । ମୁଷ୍ଟିପରିମିତ କୁଣ୍ଡର ଯୋନି ଛ' ଆଙ୍ଗୁଳ, ଅରତ୍ନ ପରିମିତ କୁଣ୍ଡର ଯୋନି ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳ ଓ ହସ୍ତପରିମିତ କୁଣ୍ଡର ଯୋନି ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଳ ପରିମାଣ ବିଷ୍ଟାର ଓ ଉଚ୍ଚତା କରିବ । ଯୋନିର ଅଗ୍ରଭାଗ ଏକଆଙ୍ଗୁଳ ଓ ଶେଷତ୍ ଅଧୋମୁଖ (ତାଲୁ) ହେବ । ଅନ୍ୟ କୁଣ୍ଡମାନଙ୍କ ବିଷ୍ଟାରର ତାରତମ୍ୟରେ ଯୋନିକୁ ଏକ ଏକ ଆଙ୍ଗୁଳ ବୃଦ୍ଧି କରିବ ଓ ଯୋନିର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ଦୁଇ ଯବ ବୃଦ୍ଧି କରୁଥିବ ।

୪୭ - କୁଣ୍ଡର ଗଭୀରତା ତାରତମ୍ୟର ଦୋଷାଦୋଷ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଯାବାନ୍ କୁଣ୍ଡସ୍ୟ ବିଷ୍ଟାରଃ ଖନନଂ ତାବଦିଷ୍ୟତେ ।
 ଖାତାଧିକ୍ୟେତଦ୍ୱେତୋଗୀ ହୀନେ ବନ୍ଧୁ ଧନକ୍ଷୟଃ ।
 ବକ୍ରକୁଣ୍ଡେ ତୁ ସତ୍ତାପୋ ମରଣଂ କ୍ଷିନ୍ନମେଖଳେ ।
 ମେଖଳାରହିତେ ଶୋକାହ୍ୟଧିକେ ବିଭସଂକ୍ଷୟଃ ।
 ଭାର୍ଯ୍ୟାବିନାଶକଂ ପ୍ରୋକ୍ତଂ କୁଣ୍ଡଂ କଣ୍ଠବିବର୍ଜିତଂ ।

(ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କୁଣ୍ଡର ବିଷ୍ଟାର ଯେତେ, ତାହାର ଗଭୀରତା ସେତିକି କରିବ । ତହିଁରୁ ନ୍ୟୁନ ବା ଅଧିକ କରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ବିଷ୍ଟାର ଅପେକ୍ଷା ଗଭୀରତା ଅଧିକ ହେଲେ ହୋମ କର୍ତ୍ତା ରୋଗୀ ହୁଏ ଏବଂ ନ୍ୟୁନ ହେଲେ କର୍ତ୍ତାର ବନ୍ଧୁ ଓ ଧନ କ୍ଷୟ ହୁଏ । କୁଣ୍ଡ ବକ୍ର ହେଲେ ସାଧକର ସନ୍ତାପ ଜାତ ହୁଏ, କ୍ଷିନ୍ନ (ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ) ମେଖଳାରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ଓ ମେଖଳାହୀନ ହେଲେ ଶୋକ ଜାତ ହୁଏ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ମେଖଳା ପରିମାଣରୁ ଅଧିକ ହେଲେ ଧନ କ୍ଷୟ ହୁଏ । କୁଣ୍ଡ-ଯୋନିବିହୀନ ହେଲେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ନାଶ ହୁଏ । *କଣ୍ଠବିହୀନ ହେଲେ ଅପତ୍ୟଧିକ ହୁଏ ।

* ୪୭ କୁଣ୍ଡର କଣ୍ଠ କରିବାର ବିଧି-

ଖାତାଦ୍ୱାହ୍ୟେଃକ୍ଷୁଳଃକଣ୍ଠଃ ପର୍ବକୁଣ୍ଡେଷ୍ଟୟଂ ବିଧିଃ । (ତିଥ୍ୟାଦିତତ୍ତ୍ୱେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଖାତର ବାହାରେ ଏକ ଆଙ୍ଗୁଳ ପରିମାଣରେ କଣ୍ଠ କରିବ, ସର୍ବ କୁଣ୍ଡର ଏହା ନିୟମ ।

୪୮ - କୁଣ୍ଡର ନାଭି ନିର୍ଣ୍ଣୟ

କଞ୍ଚୟେଦନ୍ତରେ ନାଭିଂ କୁଣ୍ଡସ୍ୟାୟୁସନ୍ନିଭାଂ ।
ମୁଷ୍ୟରତ୍ନେୟକହସ୍ତାନାଂ ନାଭିରୁହେଧବିଷ୍ଠତା ।
ନେତ୍ରବେଦାଞ୍ଚୁଲୋପେତା କୁଣ୍ଡେଷ୍ଟନେୟସ୍ତୁ ବର୍ଦ୍ଧୟେତ୍ ।
ଯବଦୃଶକ୍ରମେଣୌବ ନାଭିଂ ପୃଥଗୁଦାରଧୀଃ ।
ନାଭିକ୍ଷେତ୍ରଂ ତ୍ରିଧା କୃତ୍ବା ମଧ୍ୟେ କୁର୍ବାତ କର୍ଣ୍ଣକାଂ ।
ବହିରଂଶଦୃଶେନାଷ୍ଟୌ ପତ୍ରାଣି ପରିକଞ୍ଚୟେତ୍ ।
ଯୋନିକୁଣ୍ଡେ ଯୋନିମବଜକୁଣ୍ଡେ ନାଭିଂ ଚ ବର୍ଜୟେତ୍ ।

(ପଞ୍ଚରାତ୍ରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଉପରୋକ୍ତ କୁଣ୍ଡମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଦ୍ମସଦୃଶ ନାଭି ନିର୍ମାଣ କରିବ । ଯଥା - ମୃଷ୍ଟି, ଅରତ୍ନ ଓ ହସ୍ତ ପରିମିତ କୁଣ୍ଡରେ ନାଭିର ଉଚ୍ଚତା ତିନିଆଞ୍ଚୁଳ ଓ ବିଷ୍ଠାର ଚାରିଆଞ୍ଚୁଳ କରିବ, ଯେପରି କୁଣ୍ଡମାନଙ୍କ ବିଷ୍ଠାର ବୃଦ୍ଧି ହେଉଥିବ, ସେହିପରି ନାଭି ମଧ୍ୟ ଦୁଇଯବ ପରିମାଣରେ ବୃଦ୍ଧି ହେଉଥିବ; କିନ୍ତୁ ନାଭିର ବୃଦ୍ଧିରେ ପଦ୍ମର ଆକାର ଯେପରି ବିଭିନ୍ନ ନ ହୁଏ । ସେହି ନାଭିକ୍ଷେତ୍ରକୁ ତିନିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ତାହାର ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ କର୍ଣ୍ଣକା ଓ ସେହି ପାର୍ଶ୍ବ ଦୁଇଭାଗରେ ଅଷ୍ଟଦଳ ନିର୍ମାଣ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଯୋନିକୁଣ୍ଡରେ ଯୋନି କରିବ ନାହିଁ ଓ ପଦ୍ମକୁଣ୍ଡରେ ନାଭି କରିବ ନାହିଁ ।

୪୯ - ସୁଷ୍ଟିଳ ଲକ୍ଷଣ

ନିତ୍ୟଂ ନୈମିତ୍ତିକଂ କାମ୍ୟଂ ସୁଷ୍ଟିଳେ ବା ସମାଚରେତ୍ ।
ହସ୍ତମାତ୍ରଂ ତୁ ତତ୍କର୍ମ୍ୟାଦ୍ବାଲୁକାଭିଃ ସୁଶୋଭନଂ ।

(ତିଥ୍ୟାଦିତତ୍ତ୍ୱେ)

ସୁଷ୍ଟିଳଂ ଯଦି ଚ ନିର୍ମଳଂ ତଦା ଚାଳିନୀଗଳିତବାଲୁକାକୁଳେଃ ।
ଉକ୍ଷିତୈଃ ସପଦି ଗୋମୟମୁନା ନିର୍ମିମୀତ୍ ଚତୁରସ୍ରମୁରମଂ ।
ହସ୍ତମାତ୍ର ମପି ଶସ୍ତ୍ରମଞ୍ଜୁଳେଃ ସମ୍ମିତଂ ଖଲୁ ଚତୁର୍ଭରୁଚ୍ଛୟେ ।
ନିତ୍ୟହୋମମଥବା ନିମିତ୍ତତୋ ହୋମମତ୍ର ବିଦଧାତ ସାଧକଃ ।

(ଦୁର୍ଗୋଷ୍ଠବଚନ୍ଦ୍ରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପ୍ରଥମେ ଭୂମିର ବାଲିକୁ ଚାଲୁଣୀରେ ଚଳାଇ ତାହା ଉପରେ ଗୋମୟଜଳ ଛିଞ୍ଚି ସୁଷ୍ଟିଳ ନିର୍ମାଣ କରିବ । ସେହି ସୁଷ୍ଟିଳର ପରିମାଣ ଦୀର୍ଘ

ହାତେ, ପ୍ରତି ହାତେ ଓ ଉଚ୍ଚତା ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ଏବଂ ସେ ଯେପରି ଚତୁଷ୍ପାଶ ଓ ଶୁଶୋଭନ ହୁଏ । ଏ ରୂପେ ସୁଷ୍ଟିଳରେ ନିତ୍ୟ ନୈମିତ୍ତିକ ଓ କାମ୍ୟହୋମ କରାଯାଏ ।

୫୦ - କୁଣ୍ଡ ଓ ସୁଷ୍ଟିଳର କର୍ମାନୁଯାୟୀ ନିର୍ମାଣ ବିଧି

ବ୍ରତେ ବିବାହେ ତୃତୀୟାଂ ବେଦେ ଚ ସ୍ନାତକେ ତଥା ।

ବେଦ୍ୟାଂ ଭୂମୌଚରେନ୍ଦୋମମନ୍ୟତ୍ର ସୁଷ୍ଟିଳେଷୁ ଚ ।

(ଶୁଦ୍ଧି ପ୍ରଦୀପେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଉପନୟନ, ବିବାହ, ତୃତୀକର୍ମ, ବେଦାରମ୍ଭ ଓ ସମାବର୍ତ୍ତନ ଏହିସବୁ କର୍ମରେ ବେଦୀ ଉପରେ ଭୂମିରେ ହୋମ କରିବ । ଏତଦ୍ଭିନ୍ନ ଆଉ ସବୁ କର୍ମରେ ସୁଷ୍ଟିଳ ନିର୍ମାଣ କରି ହୋମ କରିବ ।

୫୧ - କଳଶର ପରିମାଣ*

ପଞ୍ଚାଶଦଞ୍ଜୁଳ ବ୍ୟାସ ଉଚ୍ଚସେଧଃ ଷୋଡ଼ଶାଙ୍ଗୁଳଃ ।

କଳଶାନାଂ ପ୍ରମାଣଂ ତୁ ମୁଖମଷ୍ଟାଙ୍ଗୁଳଂ ସ୍ମୃତଂ ।

ଷଟ୍ତ୍ରିଂଶଦଞ୍ଜୁଳଂ କୁମ୍ଭଂ ବିଷ୍ଟାରୋନ୍ନତିଶାଳିନଂ ।

ଷୋଡ଼ଶଂ ଦ୍ଵାଦଶଂ ବାପି ତତୋନ୍ୟନଂ ନ କାରୟେତ୍ ।

(ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କଳଶର ବ୍ୟାସ (ବିସ୍ତାର) ପଞ୍ଚାଶ ଆଙ୍ଗୁଳ, ଉଚ୍ଚତା ଷୋଳ ଆଙ୍ଗୁଳ ଓ ମୁଖ ଆଠ ଆଙ୍ଗୁଳ କରିବ । ଅଭାବପକ୍ଷେ ଛତ୍ରିଶ ଆଙ୍ଗୁଳ କିମ୍ବା ଷୋଳ ଆଙ୍ଗୁଳ ଅଥବା ବାର ଆଙ୍ଗୁଳ ବିଷ୍ଟୃତ ଓ ଉନ୍ନତଶାଳୀ କୁମ୍ଭ କରିବ । ଏଥିରୁ ନ୍ୟୁନ କରିବ ନାହିଁ ।

୫୨ - ପାତ୍ର ଲକ୍ଷଣ

ହୋମପାତ୍ରେଣ ସର୍ବାଣି ଲଭେତ ଚେତି ତାନ୍ ମୁନେ ।

ଅର୍ଘ୍ୟଂ ଦତ୍ତ୍ଵାତୁ ଗୌପ୍ୟେଣ ଆୟୁରାକ୍ୟସୁତାନ୍ ଲଭେତ୍ ।

*୫୧କଳଂ- ବଧୂରାବ୍ୟକ୍ତଶବ୍ଦଂ-

ଶବ୍ଦତି-କଳପୂରଣ ସମୟେ ପ୍ରାୟୋଗି ଇତି କଳଶଂ । କଳପୂରଣ ସମୟରେ କଳକଳ ଶବ୍ଦ କରେ ବୋଲି ତାହାର ନାମ କଳଶ ।

ତାମ୍ରପାତ୍ରେଣ ସୌଭାଗ୍ୟଂ ଧର୍ମଂ ମୃଶ୍ମୟସମ୍ପଦେଃ ।
 ବାର୍ଷପତ୍ରାଣି ରମ୍ୟାଣି ନୈଷ୍ଠିକାଦିଷୁ କାରୟେତ୍ ।
 ବିବାହଯଜ୍ଞ ଶ୍ରାଦ୍ଧେଷୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠାସୁ ବିଶେଷତଃ ।
 ପାତ୍ରାଣାଂ ଚାଦରଃ କାର୍ଯ୍ୟଃ ପାତ୍ରାଣ୍ୟେବୋତ୍ତମାନି ଚ ।
 ବଳିହୋମକ୍ତିୟାଦାନି ବିନାପାତ୍ରେର୍ନସିଧ୍ୟତି ।
 ତସ୍ମାଦ୍ ଯଜ୍ଞାଙ୍ଗମେବାତଃ ପାତ୍ରଂ ଚାଗ୍ର୍ୟଂ ମହାମୁନେ ।
 ଷଟ୍ତ୍ରିଂଶଦଙ୍ଗୁଳଂ ପାତ୍ରଂ ଚୋତମଂ ପରିକୀର୍ତ୍ତିତଂ ।
 ମଧ୍ୟମଂ ତତ୍ତ୍ରିଭାଗେନ ଭାଗଂ * କନ୍ୟ ସମୀରିତଂ ।
 ବସ୍ତ୍ରଙ୍ଗୁଳ ପ୍ରମାଣଂ ତୁ ତପାତ୍ରଂ କାରୟେତ୍ କୃଚିତ୍ ।
 ନାନା ବିଚିତ୍ରରୂପାଣି ପୌଷ୍ଠରୀକାକୃତାନି ଚ ।
 ଶଙ୍ଖ ନୀଳୋତ୍ପଳାକାର ପାତ୍ରାଣି ପରିକଳ୍ପୟେତ୍ ।
 ବିନା ପାତ୍ରେଣ ଯଃ କୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଂ ଯାଜ୍ଞିକୀଂ କ୍ରିୟାଂ ।
 ବିଫଳା ସା ଭବେତ୍ ସର୍ବା ବାହନାଦି ଧନାପହା ।

(ଦେବୀପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଅଥବା ରୌପ୍ୟପାତ୍ରରେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଲେ ଆୟୁଷ, ରାଜ୍ୟ ଓ ପୁତ୍ରାଦି ସମସ୍ତ ସୁଖ ଲାଭ ହୁଏ । ତାମ୍ରପାତ୍ରରେ ସୌଭାଗ୍ୟ ଓ ମୃତ୍ତିକାପାତ୍ରରେ ଧର୍ମଲାଭ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ମନୋହର ଦାରୁକ (କାଷ୍ଠ) ପାତ୍ର ନୈଷ୍ଠିକାଦି କର୍ମରେ କରିବା ବିହିତ । ବିବାହ, ଯଜ୍ଞ, ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରଭୃତି କର୍ମରେ ପାତ୍ର ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ଅତଏବ ପାତ୍ର ଆଦରଣୀୟ । ପାତ୍ର ବ୍ୟତୀତ ବଳିହୋମ ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଏହି ହେତୁରୁ ପାତ୍ର ଯଜ୍ଞ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି କଥିତ ହୋଇଅଛି । ଯଜ୍ଞାଦିରେ ଛତ୍ରିଶ ଆଙ୍ଗୁଳ ପରିମିତ ପାତ୍ର ଉତ୍ତମ, ସତାଇଶ ଆଙ୍ଗୁଳ ପରିମିତ ପାତ୍ର ମଧ୍ୟମ ଓ ନ’ ଆଙ୍ଗୁଳ ପରିମିତ ପାତ୍ର ଅଧମ । କୌଣସି କୌଣସି କର୍ମରେ ଆଠଆଙ୍ଗୁଳ ପରିମିତ ପାତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହି ପାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନାନାପ୍ରକାର ବିଚିତ୍ରରୂପ କରିବ । ଏହାର ଆକୃତି ଯେପରି ପଦ୍ମ, ଶଙ୍ଖ କିମ୍ବା ନୀଳୋତ୍ପଳାକାର ହେବ । ଯେଉଁ ଲୋକ ପାତ୍ର ବ୍ୟତିରେକେ ଯଜ୍ଞ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରଭୃତି କ୍ରିୟା କରେ ତାହାର ସକଳକର୍ମ ବିଫଳ ହୁଏ ଏବଂ ବାହନାଦି ଧନ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ ।

୫୩ - ସାଧାରଣ ମଣ୍ଡପ ଲକ୍ଷଣ

ମଙ୍ଗଳେଷୁ ଚ ସର୍ବେଷୁ ମଣ୍ଡପୋଗୃହବାମତଃ ।
 କାର୍ଯ୍ୟଃ ଷୋଡ଼ଶ ହଷ୍ଠୋ ବା ନୂ୍ୟନହଷ୍ଠୋ ଦଶାବଧୂଃ ।

* କନ୍ୟାଦେନ ସାୟତେ ଅବସାୟତେ ଅନେକ ଇତି = କନ୍ୟାସଂ ।

ସ୍ତମ୍ଭେଷ୍ଠ ତୁର୍ତ୍ତରେବାତ୍ର ବେଦୀମଧ୍ୟେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା

(ସପ୍ତର୍ଷିମତଂ)

ବାସୋରୀଶାନ ଭାଗେ ତୁ ମଣ୍ଡପଂ ରତୟେଷୁଧୀଃ ।

ସ୍ବତ୍ୱାଦଶାଷ୍ଟିର୍ହସ୍ତେଃ ଷୋଡ଼ଶୈର୍ବା ସମନ୍ତତଃ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦାରସମାୟୁକ୍ତଂ ଚୋରଶାଦୈ୍ୟରଳଂକୃତଂ ।

(ବଶିଷ୍ଠ ସଂହିତାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ସପ୍ତର୍ଷି କରିଅଛନ୍ତି, ସମସ୍ତ ମଙ୍ଗଳକାର୍ଯ୍ୟରେ ଗୃହର ବାମ ଭାଗରେ ମଣ୍ଡପ କରିବ । ସେହି ମଣ୍ଡପର ପରିମାଣ ଷୋଳହାତରୁ ଅଧିକ ଓ ଦଶହାତରୁ ନ୍ୟୁନ ହେବ ନାହିଁ । ଏହାର ଦୀର୍ଘ ପ୍ରତି ସମାନ ହେବ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ସେହି ମଣ୍ଡପରେ ଚାରିକୋଣରେ ଚାରିଗୋଟି ସ୍ତମ୍ଭ ପୋତି ତାହା ଉପରେ ଛାୟା କରିବ ଏବଂ ସେହି ମଣ୍ଡପର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଗୋଟିଏ ବେଦୀ କରିବ । ବଶିଷ୍ଠସଂହିତାରେ ଉକ୍ତ ଅଛି ଯେ ଘରର ଲିଙ୍ଗାନଭାଗରେ ଛ'ହାତ, ବାରହାତ, ଆଠହାତ କିମ୍ବା ଷୋଳହାତ ପରିମିତ ସମଚତୁରସ୍ର ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦାରବିଶିଷ୍ଟ ଏବଂ ଚୋରଶାଦିଦ୍ୱାରା ସୁଶୋଭିତ କରି ଗୋଟିଏ ମଣ୍ଡପ ନିର୍ମାଣ କରିବ । ଏ ଉଭୟମତରେ କେବଳ ହାତର ତାରତମ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ଓ ଆଉ ସବୁ ବିଷୟରେ ଉଭୟଙ୍କର ସମାନ ।

୫୪ - ମଣ୍ଡପସ୍ଥିତ ବେଦୀ ଲକ୍ଷଣ

ତ୍ରିଧାମଧ୍ୟସୂତ୍ରଂ ବିଭଜ୍ୟାଥ ମଧ୍ୟେ ତ୍ରିଭାଗେନ ବେଦୀଃକାର୍ତ୍ତିର୍ବିଧେୟା ।

ସମାବେଦ କୋଟି ତଦୁଚ୍ଛ୍ଵୟଇଷ୍ଠିବେଦେଷୁ ସପ୍ତଗ୍ରହେଶାଂଶକୈଷ୍ଠ ।

(ପଣ୍ଡିତ ସର୍ବସ୍ୱେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ମଣ୍ଡପମଧ୍ୟସ୍ଥ ଭୂମିର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ବିସ୍ତାର ସୂତ୍ରା ପକାଇ ସମାନ ତିନି ଅଂଶରେ ବିଭକ୍ତ କରି, ତାହାର ମଧ୍ୟ ଅଂଶରେ ଲଟାଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ସମଚତୁରସ୍ର ବେଦୀ ନିର୍ମାଣ କରିବ ଏବଂ ସେହି ବେଦୀର ପ୍ରସାର ଯେତେ ହେବ, ତାହାର ଷୋଳଅଂଶରୁ ତିନିଅଂଶ କିମ୍ବା ଚାରିଅଂଶ, ପାଞ୍ଚଅଂଶ, ସାତଅଂଶ, ନଅଅଂଶ, ଅଥବା ଏଗାରଅଂଶ ପରିମାଣରେ ବେଦୀକୁ ଉଚ୍ଚ କରିବ ।

---

* ଚୋରଶ-୧ ପତ୍ର ପୁଷ୍ପାଦି ଗ୍ରନ୍ଥତ ବହିର୍ଦ୍ଦାରସ୍ଥିତ ମାଳା; ୨-ଦ୍ୱାର ଚୋରଶ କାଷ୍ଠ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)

୫୫ - ମଣ୍ଡପରେ କେଉଁ କେଉଁ କର୍ମ କରିବାର ପ୍ରମାଣ
 ପଞ୍ଚସୁ ବହିଃଶାଲାୟାଂ ବିବାହେ ତୃତୀକରଣ ଉପନୟନେ
 କେଶାନ୍ତେ ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ ଇତି ।

(ପାରଦ୍ବର ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର ୧ମ କାଣ୍ଡ ୪ କଣ୍ଠିକା ୨ ସୂତ୍ର)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ବିବାହ, ତୃତୀକରଣ, ଉପନୟନ, ସମାବର୍ତ୍ତନ ଓ
 ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ ଏହି ପାଞ୍ଚଗୋଟି କର୍ମ ବହିଃଶାଲା ଅର୍ଥାତ୍ ଗୃହର ବାହାର ମଣ୍ଡପରେ
 କରିବ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମ ଗୃହ ଭିତରେ ବା ଗୃହ ବାହାର ମଣ୍ଡପରେ ଉଭୟତ୍ର
 ହୋଇପାରେ ।

୫୬ - ବିବାହମଣ୍ଡପ ଲକ୍ଷଣ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା

ଷୋଡ଼ଶାରତ୍ନିକଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଚ୍ଚତୁର୍ଦ୍ଧାରୋପଣୋଭିତଂ ।

ମଣ୍ଡପଂ ତୋରଣୌର୍ଯୁକ୍ତଂ ତତ୍ରବେଦୀଂ ପ୍ରକ୍ଷୟେତ୍ ।

(ବଶିଷ୍ଠ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଷୋଡ଼ଶ ଅରତ୍ନି ଦୀର୍ଘ ଓ ଷୋଡ଼ଶ ଅରତ୍ନି ପ୍ରତି ଏରୂପ ଗୋଟିଏ
 ମଣ୍ଡପ କରିବ । ତାହାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଚାରିଗୋଟି ଦ୍ବାର କରି ଓ ତାହାକୁ ତୋରଣ
 ଦ୍ବାରା ସୁଶୋଭିତ କରି ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ବେଦୀ ନିର୍ମାଣ କରିବ ।

ବିବାହମଣ୍ଡପପ୍ରତିଷ୍ଠାବିଧି ଯଥା - ତତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାନୁପବେଶ୍ୟ ସ୍ବସ୍ତିବାଚନଂ
 କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ମଣ୍ଡପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଂ ଚୈବଂ । ଦୁର୍ବାଶମାପଲ୍ଲବବକୁଳବୃକ୍ଷପଲ୍ଲବାନାମ୍ରାଦି
 ପ୍ରଶସ୍ତବୃକ୍ଷପତ୍ର ବେଷିତାନ୍ ସୁଦ୍ରେଶ ପଞ୍ଚଧା ବେଷୟେତ୍ । ଆଗ୍ନେୟକୋଶସ୍ତୁ
 ମଣ୍ଡପସ୍ତମ୍ଭୋପରି ନନ୍ଦିନୀନାମକଂ ବେଷିତଂ ମନୋଜୁତିର୍ଜୁଷ୍ଟତାମାଜ୍ୟସ୍ୟ
 ବୃହସ୍ପତେର୍ଯଜ୍ଞମିମଂ ତନୋତୁ । ଅରିଷଂ ଯଜ୍ଞଂ ସମିମଂ ଦଧାତୁ ବିଶ୍ବେଦେବା
 ସଜହମା ଜୟନ୍ତ ମୋଂପ୍ରତିଷ୍ଠ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଜୀବନ୍ୟାସଂ କୃତ୍ୟୁ ନନ୍ଦିନଂ ପୂଜୟେତ୍ ।
 ତଜେଥ୍ ଓ ଆପୋହିଷ୍ଠା ମୟୋଭୁବସ୍ତାନ ଉର୍ଜେ ଦଧାତନ ମହେରଣାୟ ଚକ୍ଷସେ ।

* ପଞ୍ଚସୁ ସଂସ୍କାର କର୍ମସୁ ବହିଃ ଶାଲାୟାଂ-ଗୃହାଦ୍ବହିଃଶାଲା-ବହିଃଶାଲା
 ମଣ୍ଡପ ଇତି ଯାବତ୍ । ତସ୍ୟା କର୍ମ ଭବତି । ଯଥା-ବିବାହେ-ହରିଶମନେ, ତୃତୀକରଣେ-
 କ୍ଷୌରକର୍ମଣି, ଉପନୟନେ-ମେଖଳାବନ୍ଧେ, କେଶାନ୍ତେ-ଗୋଦାନକର୍ମଣି,
 ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନେ-ଗର୍ଭସଂସ୍କାରେ । ଏତେଷୁ ପଞ୍ଚ ବହିଃଶାଲାୟାଂ ଅନୁଷ୍ଠାନଂ ଅନ୍ୟତ୍ର
 ଗୃହାଭ୍ୟନ୍ତରେ ମୁଖ୍ୟଶାଲାମେବ ।

(ହରିହରଭାଷ୍ୟ)

ଇତିପାଦପ୍ରକାଶନଂ । ଓଁ ଗନ୍ଧଦ୍ୱାରାଂ ଦୁରାଧର୍ଷାଂ ନିତ୍ୟପୁଷ୍ପାଂ କରାସିଣାଂ । ଇଶ୍ୱରୀଂ
ସର୍ବଭୂତାନାଂ ଦ୍ୱାନିହୋପହ୍ୱୟେଶ୍ଚିୟଂ । ଇତି ଗନ୍ଧାକ୍ଷତଂ । ଦଧିକ୍ରାବଣୋ ଅକାରିଷଂ
ଜିଷ୍ଠୋରଶ୍ୱସ୍ୟ ବାଜିନଃ । ସୁରଭିନୋମୁଖା କରତ୍ ପ୍ରଣ ଆୟୁଜସ୍ୱିତାରିଷତ୍ । ଇତି
ଦଧି । କଣ୍ଡାକାପୁରୋହତୀ ପୁରୁଷଃ ପରୁଷସ୍ୱରି । ଏବାନୋଦୁର୍ବେ ପ୍ରତନ୍ତୁ ସହସ୍ରେଣ
ଶତେନ ଚ । ଇତି ଦୁର୍ବାପୁଷ୍ପାଣି ଚ ସମର୍ପୟେତ୍ । ତତୋନୈରୁତ୍ୟ
ବାୟବ୍ୟଶାନସ୍ତମେଷୁ ମଣ୍ଡପମଧ୍ୟୋପରିଭାଗେ କାଷ୍ଠେ ଚ କ୍ରମେଣ ନଳିନୀ
ମୈତ୍ର୍ୟମା ପଶୁବର୍ଦ୍ଧନୀ ନାମକ ବେଷି ତାନି ପୂର୍ବବତ୍ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା ପୂଜୟେତ୍ ।
ତତୋ ମାତୃପୂଜନଂ । ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ପୂଜନଂ ଆୟୁଷ୍ୟଂ ବର୍ଜସ୍ୱ ଇତ୍ୟାୟୁଷ୍ୟ ଜପଂ
ଭୋଜ୍ୟୋହର୍ଗଂଚ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଇତି ।

(ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟୋଦ୍ୱତା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମଣ୍ଡପରେ ବସି ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ କରିବେ । ତତ୍ପରେ
ସେହି ମଣ୍ଡପସ୍ତମ୍ଭରେ ଦୁର୍ବା, ଶମୀପତ୍ର, ବକୁଳପତ୍ର, ଆମ୍ବପତ୍ର ପ୍ରଭୃତି
ପ୍ରଶସ୍ତବୃକ୍ଷମାନଙ୍କର ପତ୍ର ବାନ୍ଧି ସୁଶୋଭିତ କରିବେ । ତତ୍ପରେ ଉକ୍ତ ଚାରି ଗୋଟା
ସ୍ତମ୍ଭରେ ପାଞ୍ଚଥର ସୂତା ଗୁଡ଼ାଇବେ । ମଣ୍ଡପର ଆଗ୍ନେୟକୋଣ ସ୍ତମ୍ଭରେ
ଉପରଲିଖିତ “ମନୋଜୁତି” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ନନ୍ଦିନୀକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପୂଜା କରିବେ ।
ଉପରଲିଖିତ ‘ଆପୋହିଷ୍ୟ’ ମନ୍ତ୍ରରେ ନନ୍ଦିନୀଙ୍କର ପାଦ ଧୋଇଦେବେ । ଉପରୋକ୍ତ
“ଗନ୍ଧଦ୍ୱାରା” ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଗନ୍ଧ ଅକ୍ଷତ ଦେବେ । ଉପରୋକ୍ତ “ଦଧିକ୍ରାବଣୋ”
ମନ୍ତ୍ରରେ ଦଧି ଦେବେ । ଉପରୋକ୍ତ “କାଣ୍ଡାକାଣ୍ଡାତ୍” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦୁର୍ବା ଓ ପୁଷ୍ପ
ଦେବେ । ତାହାପରେ ନୈରୁତସ୍ତମ୍ଭରେ “ନନ୍ଦିନୀଙ୍କୁ ଉପରୋକ୍ତ ବିଧିରେ ପୂଜା
କରିବେ । ବାୟୁକୋଣ ସ୍ତମ୍ଭରେ “ମୈତ୍ରୀ” ଓ ଈଶାନକୋଣ ସ୍ତମ୍ଭରେ “ଉମା”
ମଣ୍ଡପମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାଠରେ ପଶୁବର୍ଦ୍ଧନୀଙ୍କୁ ଉପରୋକ୍ତ ବିଧିରେ ପୂଜା
କରିବେ । ତତ୍ପରେ ମାତୃପୂଜା, ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା, “ଆୟୁଷ୍ୟମନ୍ତ୍ର” ଜପ ଓ
ଭୋଜ୍ୟୋହର୍ଗପ୍ରଭୃତି କର୍ମ କରି ପ୍ରତିଷ୍ଠା କର୍ମ ଶେଷ କରିବେ ।

୫୭ - ବିବାହବେଦୀ ଲକ୍ଷଣ

ହସ୍ତୋକ୍ତିତାଂ ଚତୁର୍ହସ୍ତେଷ୍ଚ ତୁର୍ହସ୍ତାଂ ସମନ୍ତତଃ ।
ସ୍ତମ୍ଭେଷ୍ଚତୁର୍ଭିଃ ସୁଶ୍ଲକ୍ଷଣାଂ ବାମଭାଗେତୁ ସଦ୍ବନଃ ।
ସମାଂ ତଥା ଚତୁର୍ଦିକ୍ଷୁ ସୋପାନୈରତି ଶୋଭିତାଂ ।
ପ୍ରାଗୁଦକ୍ ପ୍ରବଣାଂରମାସ୍ତମହଂସ ଶୁକାଦିଭିଃ ।
ଏବଂ ବିଧାମାରୁରରୁକ୍ଷେନ୍ନିଥୁନଂ ସାଗ୍ନିବେଦିକାଂ ।

(ନାରଦଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଚାରିହାତ ଦୀର୍ଘ, ଚାରିହାତ ପ୍ରସ୍ଥ ଓ ହାତେ ଉଚ୍ଚ ଏପରି ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ବେଦୀ ଗୃହ ଦ୍ଵାରର ବାମଭାଗ ମଣ୍ଡପରେ କରିବ ଏବଂ ସେହି ବେଦୀର ଉପରିଭାଗକୁ ସମାନ କରି ପୂର୍ବ ଓ ଉତ୍ତରପାର୍ଶ୍ଵକୁ କିଞ୍ଚିତ ଗଢ଼ାଣିଆ କରିଦେବ ଓ ତାହାର ଚାରିକୋଣରେ ଚାରିଗୋଟି ସ୍ତମ୍ଭ ପୋତି ତାହା ଉପରେ ଚାନ୍ଦୁଆ ଓ ହଂସଶୂଳାଦି ଦ୍ଵାରା ସୁସଜ୍ଜିତ କରିବ ଏବଂ ବେଦୀର ଚାରିପାଖରେ ଚାରିଗୋଟି ସୋପାନ (ପାହାଚ) କରିବ । ଏହିରୂପ ବେଦୀରେ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କରି ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ବସାଇବ ।

୫୮ - ମଣ୍ଡଳ ବିଧାନ

ସମଂ ସ୍ଥାନଂ ଶୁଭଂ କୃତ୍ଵା ଗୋମୟେନୋପଲେପିତଂ ।

ଚନ୍ଦନାଗୁରୁ କର୍ପୂରକ୍ଷୋଦଧୂପାଧିବାସିତଂ ।

ସବ୍ୟାବଲମ୍ବହସ୍ତସ୍ତୁ ରଜଃ ପାତଂ ସମାଚରେତ୍ ।

ମଧ୍ୟମାନାମିକାଞ୍ଚୈରୁପରିଷ୍କାଦ୍ୟଥେଚ୍ଛନ୍ୟା ।

ଅଧୋମୁଖାଞ୍ଚୁଲିଂ କୃତ୍ଵାପାତୟେତ୍ତୁ ବିଚକ୍ଷଣଃ ।

(ଦେବୀପୁରାଣ ପୁଷ୍ପାଭିଷେକଚିନ୍ତାମାଧାୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପ୍ରଥମରେ ମଣ୍ଡଳସ୍ଥାନକୁ ସମତଳ କରି ଓ ତହିଁରେ ଗୋମୟ ଲେପନ କରି ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଚନ୍ଦନ, ଅଗୁରୁ, କର୍ପୂରଚୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ଧୂପଦ୍ଵାରା ସୁବାସିତ କରିବ । ତତ୍ପରେ ବାମହସ୍ତ ଦ୍ଵାରା ଦକ୍ଷିଣସ୍ତକୁ ଧରି ଓ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ମଧ୍ୟମା, ଅନାମିକା ଓ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଏହି ତିନି ଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ଅଧୋମୁଖ କରି ମୁରୁଜ ଧରି ରେଖାବିନ୍ୟାସ କଲେ ସେ ସବୁ ରେଖା ସମାନ ଓ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବ । ସାରକଥା ଏହି ଯେ କେବଳ ଡାହାଣହାତ ଦ୍ଵାରା ରେଖାବିନ୍ୟାସ କଲେ ହାତର କମ୍ପନଦ୍ଵାରା କାଲେ ରେଖାସବୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଯିବ, ଏଥିସକାଶେ ବାମହସ୍ତରେ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତକୁ ଧରି ମୁରୁଜବିନ୍ୟାସ କରିବ ।

୫୯ - ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣୀଚୂର୍ଣ୍ଣ ଲକ୍ଷଣ

ପୀତଂ ହରିଦ୍ରାଚୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୟାତ୍ ସିତଂ ତଣ୍ଡୁଳସମ୍ଭବଂ ।

କୁସୁମଚୂର୍ଣ୍ଣମରୁଣଂ କୃଷଂ ଦଗ୍ଧପୁଲକଜଂ ।

ବିଲ୍ୱାଦି ପତ୍ରଜଂ ଶ୍ୟାମମିତୁତ୍ତଂ ବର୍ଣ୍ଣପଞ୍ଚକଂ ।

(ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପୀତ (ହଳଦୀଚୂନା), ଶୁକ୍ଳ (ଚାଉଳଚୂନା), ରଜ (କୁସୁମ ପୁଷ୍ପଚୂନା), କଳା (ଅଗାଡ଼ି ଧାନକୁ ପୋଡ଼ି ତାହାର ଚୂନା), ଶ୍ୟାମ (ବିଲ୍ୱଧାତ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି ପତ୍ରର ଚୂନା), ଏହି ପଞ୍ଚବିଧଚୂର୍ଣ୍ଣ କୁଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

୧୦ - ମଣ୍ଡଳରେ ଖାନ୍ତ୍ୟନାୟକଙ୍କର ଫଳାଫଳ

ସମାରେଖା ତୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବିଚ୍ଛିନ୍ନା ପୁଞ୍ଜବର୍ଜିତା ।
 ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠପର୍ବ ବୈପୁଲ୍ୟା ସମାକାର୍ଯ୍ୟା ବିଜାନତା ।
 ସଂସକ୍ତଂ ବିଷମଂ ସୁଳଂ ବିଚ୍ଛିନ୍ନଂ କୃଶରାବୃତଂ ।
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତସର୍ପିତଂ ହ୍ରସ୍ବମାଲିଖେନ୍ନ କଦାଚନ ।
 ସଂସକ୍ତେ କଳହଂ ବିଦ୍ୟାଦ୍ବକ୍ତ୍ରରେଖେ ତୁ ବିଗ୍ରହଂ ।
 ଅତିସୁଲେ ବଭେଦ୍ବ୍ୟାଧିର୍ନିତ୍ୟଂ ପାତ୍ରା ବିମିଶ୍ରିତେ ।
 ବିନ୍ଦୁଭିର୍ଭୟମାପ୍ନୋତି ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷାନ୍ ସଂଶୟଃ ।
 କୃଶାୟାଂ ଚାର୍ଯ୍ୟହାନିଃ ସ୍ୟାଦ୍ବିଚ୍ଛିନ୍ନେ ମରଣଂ ଧ୍ରୁବଂ ।
 ବିପ୍ରଯୋଗୋ ଭବେତ୍ତସ୍ୟ ଇଷ୍ଟଦ୍ରବ୍ୟ ସୁତସ୍ୟ ବା ।
 ଅବିଦିତ୍ବାଲିଖେଦ୍ଯସ୍ତୁ ମଣ୍ଡଳତ୍ବ ଯଥେତ୍ସୟା ।
 ସର୍ବଦୋଷା ନ ବାପ୍ନୋତି ଯେ ଦୋଷାଃ ପୂର୍ବ ଭାଷିତାଃ ।

(ଦେବୀପୁରାଣ ପୁଷ୍ପାଭିଷେକ ଚିନ୍ତନାମାଧ୍ୟାୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ମଣ୍ଡଳର ରେଖାଗୁଡ଼ିକ ସମାନ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଓ ପୁଞ୍ଜବର୍ଜିତ କରିବ ।
 ସେମାନେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ପବରୁ ଅଧିକ ମୋଟ ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସଂସକ୍ତ (ପରସ୍ପର
 ମିଳିତ), ବିଷମ (ଅସମାନ), ଅଧିକ ସୁଳ (ଅଧିକ ମୋଟ) ବିଚ୍ଛିନ୍ନ (ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ),
 କୃଶରାବୃତ (ଏକାରଙ୍ଗ ଉପରେ ଅନ୍ୟରଙ୍ଗ ପକାଇବା), ପ୍ରାନ୍ତବିଷର୍ପି
 (ସାମାଲଘିତ), ହ୍ରସ୍ବ (ଛୋଟ), ଏପରି ରେଖାବିଶିଷ୍ଟ ମଣ୍ଡଳ ଲେଖିବ ନାହିଁ,
 ଲେଖିଲେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଫଳ ହୁଏ; ଯଥା - ସଂସକ୍ତ ରେଖାଯୁକ୍ତ ମଣ୍ଡଳରେ କଳହ,
 ବକ୍ତ୍ରରେଖାଯୁକ୍ତ ମଣ୍ଡଳରେ ବିଗ୍ରହ (ଯୁଦ୍ଧ), ଅତିଶୟ ସୁଳରେଖାଯୁକ୍ତ ମଣ୍ଡଳରେ
 ବ୍ୟାଧି, ମିଶ୍ରିତ ରେଖାଯୁକ୍ତ ମଣ୍ଡଳରେ ପାତ୍ରା ହୁଏ । ବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ରେଖାରେ ଶତ୍ରୁ
 ଭୟ, କୃଶ (ସରୁ) ରେଖାରେ ଅର୍ଥହାନି ଓ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ରେଖାରେ ମୃତ୍ୟୁ, ଇଷ୍ଟନାଶ,
 ଧନହାନି ଓ ସୁତବିଚ୍ଛେଦ ପ୍ରଭୃତି ନାନାବିଧ ଅଶୁଭ ଘଟଣା । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
 ମଣ୍ଡଳର ଏସବୁ ବିଷୟ ନ ଜାଣି ମଣ୍ଡଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରେ, ସେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସର୍ବପ୍ରକାର
 ଦୋଷ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

୧୧ - ଗ୍ରହମଣ୍ଡଳ ବିଧାନ

ଗ୍ରହାଣାଂ ମଣ୍ଡଳଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ ହସ୍ତମାତ୍ରଂ ପ୍ରଶସ୍ୟତେ ।
 ଚତୁଷ୍ଟୋଶଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୁସୁଶୋଭନଂ ।

ତ୍ରିଶୀ ପ୍ରାଦେଶ ମାତ୍ରାଣି ଗ୍ରହସ୍ଥାନାନି କାରୟେତ୍ ।
 ମଣ୍ଡଳସ୍ୟ ଲିଖେନ୍ନଧ୍ୟେ ରବିଂ ରକ୍ତଂ ସୁବର୍ଣ୍ଣଲଂ ।
 ଅଗ୍ନିକୋଶେ ସିତଂ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ଚନ୍ଦ୍ରାର୍ଦ୍ଧସଦୃଶା କୃତିଂ ।
 ଦକ୍ଷିଣେ ମଙ୍ଗଳଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ତ୍ରିକୋଶଂ ଲୋହିତଂ ଶୁଭଂ ।
 ଐଶାନେ ଧନୁରାକାରଂ ପୀତବର୍ଣ୍ଣଂ ତୁ ସୋମଜଂ ।
 ଉତ୍ତରେ ପୀତବର୍ଣ୍ଣଂ ଚ ପଦ୍ମାକାରଂ ବୃହସ୍ପତିଂ ।
 ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣଂ ତୁ ପୂର୍ବସ୍ୟାଂ ଚତୁରସ୍ରଂ ଭୃଗୋଃସୁତଂ ।
 ପଶ୍ଚିମେ ପୁରୁଷାକାରଂ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣଂ ଶନୈଶ୍ବରଂ ।
 ନୈରୂତ୍ୟାଂ ମକରାକାରଂ କୃଷ୍ଣାଙ୍ଗଂ ସିଂହିକାସୁତଂ ।
 ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣଂ ତୁ ବାୟସ୍ୟାଂ କେତୁଂ ସର୍ପାକୃତିଂ ଲିଖେତ୍ ।
 ଦ୍ଵାଦଶାଙ୍ଗୁଳମାଦିତ୍ୟଂ ହିମାଂଶୁ ଷୋଡ଼ଶାଙ୍ଗୁଳଂ ।
 ପଞ୍ଚାଙ୍ଗୁଳଂ କୁଜଂ ବିଦ୍ୟାଦ୍ବୁଧଂ ଚ ଚତୁରଙ୍ଗୁଳଂ ।
 ଜୀବଂ ଷଡ଼ାଙ୍ଗୁଳଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ତା ଗର୍ବଂ ଚତୁରାଙ୍ଗୁଳଂ ।
 ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗୁଳଂ ଶନିଂ ବିଦ୍ୟା ଦ୍ରାହୁଂ ଚ ଚତୁରଙ୍ଗୁଳଂ ।
 କେତୁଂ ଷଡ଼ାଙ୍ଗୁଳଂ ଚୈବ ଗ୍ରହ ବିଷ୍ଠତିରୁଚ୍ୟତେ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ ବାମଦେବଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପ୍ରଥମେ ଧଳା ମୁରୁଜରେ ହସ୍ତପରିମିତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦାର ବିଶିଷ୍ଟ ସମଚତୁର୍ଭୁଜ କ୍ଷେତ୍ର ଅଙ୍କିତ କରିବ । ତାହାମଧ୍ୟରେ ଧଳା ମୁରୁଜ ଦ୍ଵାରା ଦୀର୍ଘରେ ଦୁଇଗୋଟି ରେଖା ଓ ପ୍ରତିରେ ଦୁଇଗୋଟି ରେଖା ଏପରି ଭାବରେ କାଟିବ ଯେପରି ପ୍ରାଦେଶ ପରିମିତ ସମାନ ନଅଗୋଟି କୋଠି ହେବ । ଚନ୍ଦ୍ରଧ୍ୟରୁ ମଧ୍ୟକୋଠିରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜ ଦ୍ଵାରା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ମୂର୍ତ୍ତି ଲେଖିବ, ଯେପରି ତାହାର ଘେର ବାରଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ।

ଅଗ୍ନିକୋଶ କୋଠିରେ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜ ଦ୍ଵାରା ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ମୂର୍ତ୍ତି ଲେଖିବ । ଯେପରି ତାହାର ସମୁଦାୟ ଆକୃତି ଷୋଳ ଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ।

ଦକ୍ଷିଣ କୋଠିରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ମଙ୍ଗଳଙ୍କର ତ୍ରିକୋଣାକାର ମୂର୍ତ୍ତି ଲେଖିବ, ଯେପରି ତାହାର ଆକୃତି ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ।

ଶିଶାନକୋଶ କୋଠିରେ ହଳଦୀରୂପା ଦ୍ଵାରା ବୁଧଙ୍କର ଧନୁରାକାର ମୂର୍ତ୍ତି ଲେଖିବ । ଯେପରି ତାହାର ଆକୃତି ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ।

ଉତ୍ତରକୋଠିରେ ହଳଦୀଚୂନା ଦ୍ଵାରା ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ପଦ୍ମାକାର ମୂର୍ତ୍ତି ଲେଖିବ,
ଯେପରି ତାହାର ଆକୃତି ଛ'ଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ।

ପୂର୍ବଦିଗ କୋଠିରେ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ଶୁକ୍ରଙ୍କର ଚତୁରସ୍ର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଙ୍କିତ
କରିବ, ଯେପରି ତାହାର ଆକୃତି ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ।

ପଶ୍ଚିମ କୋଠିରେ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ଶନିଙ୍କର ପୁରୁଷାକାର ମୂର୍ତ୍ତି ଲେଖିବ,
ଯେପରି ତାହାର ଆକୃତି ଆଠ ଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ।

ନୈର୍ଋତ କୋଣ କୋଠିରେ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ରାହୁଙ୍କର ମକରାକାର
ମୂର୍ତ୍ତି ଲେଖିବ, ଯେପରି ତାହାର ଆକୃତି ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ।

ବାୟୁକୋଣ କୋଠିରେ ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜ ଦ୍ଵାରା କେତୁଙ୍କର ସର୍ପାକୃତି ମୂର୍ତ୍ତି
ଲେଖିବ, ଯେପରି ତାହାର ଆକୃତି ଛ'ଆଙ୍ଗୁଳ ହେବ ।

୬୩ - ଦିକ୍‌ପାଳମଣ୍ଡଳ

ରେଖାଞ୍ଚତୁଃ ସମାଃକାର୍ଯ୍ୟା ଦୀର୍ଘ ପ୍ରତି ସମଂ ଭବେତ୍ ।

* ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍ଷୁ ଚତୁର୍ବାସ୍ତୁ ଚତୁଃଷୋଣେଽପି ତଭବେତ୍ ।

ବାସବେଶାନୟୋର୍ମଧ୍ୟେ ଭବେଜ ବ୍ରହ୍ମଣୋ ଗୃହଂ ।

ନୈର୍ଋତବରୁଣୟୋର୍ମଧ୍ୟେ ଅନନ୍ତସ୍ୟ ଗୃହଂ ଭବେତ୍ ।

ବକ୍ରପାଣିଂ ଲିଖେତପୂର୍ବେ ବହିଃ ଚ ଅଗ୍ନିକୋଣକେ ।

ଦକ୍ଷିଣେ ଧର୍ମରାଜଂ ଚ ନୈର୍ଋତ୍ୟାଂ ନିର୍ଋତ୍ୟାଂ ନିର୍ଋତିଂ ତଥା ।

* ପୂର୍ବ, ଦକ୍ଷିଣ, ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତର ଏ ଚାରିଗୋଟି ଦିଗ । ପୂର୍ବ ଓ ଦକ୍ଷିଣ
ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ ଅଗ୍ନିକୋଣ, ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମଦିଗ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀସ୍ଥାନ ନୈର୍ଋତ କୋଣ,
ପଶ୍ଚିମ ଓ ଉତ୍ତରଦିଗ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ ବାୟୁକୋଣ ଏବଂ ଉତ୍ତର ଓ ପୂର୍ବଦିଗ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ
ସ୍ଥାନ ଜ୍ଞାନ କୋଣ । ଏ ରୂପ ଚାରିକୋଣ । ଦିଗ ଓ କୋଣ ସହିତ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵ ଓ ଅଧଃ
ମିଶିଲେ ଦଶଦିଗ ହୁଏ ।

ବାରୁଣ୍ୟାଂ ବରୁଣଂ ତଦ୍‌ବଦ୍‌ବାୟସ୍ୟାଂ ବାୟୁମେବ ଚ ।
 କୁବେରଂ ଚୋରରେ ତଦ୍‌ଦୈଶାନ୍ୟା ମୀଶ୍ଵରଂ ତଥା ।
 ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ତୋ ଯଜେନ୍ନଧ୍ୟେ ରପରାନ୍ ମଣ୍ଡଳେଷ୍ଠପି ।
 ପୀତବର୍ଣ୍ଣୋଽଭବେଦିନ୍ଦ୍ରୋ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣୋ ହୃତାଶନଃ ।
 କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣଃ ପ୍ରେତପତିଃ ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣସ୍ତୁ ନୈର୍ଋତଃ ।
 ବରୁଣଃ ଶ୍ଵେତବର୍ଣ୍ଣସ୍ତୁ ବାୟୁଃ ଧୂମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣକଃ ।
 କୁବେରୋ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣୋଽପି ଈଶଃ ଷ୍ଟଟିକବର୍ଣ୍ଣକଃ ।
 ହାରିଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣୋ ବ୍ରହ୍ମା ଚ ଅନନ୍ତଃ ଶୁକ୍ଳ ବର୍ଣ୍ଣକଃ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟଂ ସିନ୍ଧୁଦ୍ଵୀପଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପ୍ରଥମରେ ଗୋଟିଏ ସମତତ୍ତ୍ଵରସ୍ତ୍ର ମଣ୍ଡଳ କରିବ । ତାହା
 ମଧ୍ୟରେ ଦୀର୍ଘରେ ସମାନ ଦୁଇଗୋଟି ରେଖା ଓ ପ୍ରତିରେ ସମାନ ଦୁଇଗୋଟି
 ରେଖା ଏପରି ଭାବରେ କାଟିବ ଯେପରି ସମାନ ନଅଗୋଟି କୋଠି ହେବ ।
 ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପୂର୍ବଦିଗ କୋଠିରେ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜ (ଚୂନା)ରେ ବଜ୍ରର
 ଆକୃତି ଲେଖି ତହିଁରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପୂଜା କରିବ । ଅଗ୍ନିକୋଶ କୋଠିରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ
 ମୁରୁଜରେ ଶୁବର ଆକୃତି ଲେଖି ତହିଁରେ ଅଗ୍ନିଙ୍କର ପୂଜା କରିବ । ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗ
 କୋଠିରେ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜରେ ଦଣ୍ଡର ଆକୃତି ଲେଖି ଯମଙ୍କର ପୂଜା କରିବ ।
 ନୈର୍ଋତ କୋଶ କୋଠିରେ ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜରେ ଖଡ୍ଗର ଆକୃତି ଲେଖି
 ନୈର୍ଋତଙ୍କର ପୂଜା କରିବ । ପଶ୍ଚିମଦିଗ କୋଠିରେ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜରେ ପାଶର
 ଆକୃତି ଲେଖି ବରୁଣଙ୍କର ପୂଜା କରିବ । ବାୟୁକୋଶ କୋଠିରେ ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ
 ମୁରୁଜରେ ଧ୍ଵଜର ଆକୃତି ଲେଖି ବାୟୁଙ୍କର ପୂଜା କରିବ । ଉତ୍ତର ଦିଗ କୋଠିରେ
 ଗୌର (ଶ୍ଵେତ) ବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜରେ ମନୁଷ୍ୟର ଆକୃତି ଲେଖି କୁବେରଙ୍କର ପୂଜା
 କରିବ । ଈଶାନ କୋଶ କୋଠିରେ ଷ୍ଟଟିକ (ଅତିଧଳା) ବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜରେ ତ୍ରିଶୂଳର
 ଆକୃତି ଲେଖି ଶିବଙ୍କର ପୂଜା କରିବ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ର ଓ ଶିବଙ୍କ କୋଠି ମଧ୍ୟରେ
 ହଳଦୀ ଚୂନାର ପଦ୍ମର ଆକୃତି ଲେଖି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ପୂଜା କରିବ । ନୈର୍ଋତ ଓ ବରୁଣ
 ଏହି ଦୁହିଙ୍କ କୋଠି ମଧ୍ୟରେ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜରେ ସର୍ପର ଆକୃତି ଲେଖି ତହିଁରେ
 ଅନନ୍ତଙ୍କର ପୂଜା କରିବ ।

୨୫ - ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃଗଣଙ୍କ ନାମ

ଗୌରୀ, ପଦ୍ମା, ଶତୀ, ମେଧା, ସାବିତ୍ରୀ, ବିଜୟା, ଜୟା, ଦେବସେନା, ସ୍ୱଧା, ସ୍ୱାହା, ମାତରଃ, ଲୋକମାତରଃ, ଧୃତିଃ, ପୃଷ୍ଠି ଓ ଥା ତୁଷ୍ଟିରାମ୍ବନଃ କୁଳ ଦେବତା ।

(ଭବିଷ୍ୟପୁରାଣେ)

୨୬ - ମାତୃଗଣ ପୂଜା ନ କରି କର୍ମ କଲେ ଦୋଷ

ଅନିଷ୍ଟା ପିତୃଯଜ୍ଞେ ନ ବୈଦିକଂ କିଂଚିଦାଚରେତ୍ ।
ତତ୍ରାପି ମାତାରଃ ପୂର୍ବଂ ପୂଜାନୀୟାଃ ପ୍ରଯତ୍ନତଃ ।
ଅକୃତ୍ୱା ମାତୃଯାଗଂତୁ ବୈଦିକଂ ଯଃ ସମାଚରେତ୍ ।
ତସ୍ୟ କ୍ରୋଧସମାବିଷ୍ଟା ହିଂସାମିଚ୍ଛନ୍ତି ମାତରଃ ।

(ଶାତାତପଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପିତୃଯଜ୍ଞ (ଶ୍ରାଦ୍ଧ)ରେ ପିତୃଗଣଙ୍କ ପୂଜା ନ କରି କୌଣସି ବୈଦିକ କର୍ମ କରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ପିତୃଯଜ୍ଞରେ ପ୍ରଥମେ ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ମାତୃଗଣଙ୍କ ପୂଜା କରିବ । କାରଣ ମାତୃଗଣଙ୍କ ପୂଜା ନ କରି କୌଣସି ବୈଦିକ କର୍ମ କଲେ ସେମାନେ କ୍ରୋଧାବିଷ୍ଟ ହୋଇ କର୍ମକର୍ତ୍ତାର ଅନିଷ୍ଟବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ।

୨୭ - ଷୋଡ଼ଶମାତୃକା ମଣ୍ଡଳ ବିଧି

ପଞ୍ଚୋର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଃ ପଞ୍ଚତିର୍ଯକ୍ ଚ ରେଖାଃ କାର୍ଯ୍ୟାଃ ପ୍ରଯତ୍ନତଃ ।
ଭବେତ୍ ଷୋଡ଼ଶକୋଷା ହି ମାତରଃ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ।
କୁଳଦେବୀଂ ଗଣେଶଂ ଚ ଗୌରୀଂ ପଦ୍ମା ସମନ୍ୱିତାଂ ।
ପୂଜୟେନ୍ମଧ୍ୟମେ କୋଷେ ଶେଷାବାହ୍ୟେହି କୋଷକେ ।
ଗଣେଶୋ ବାୟୁକୋଶେ ଚ ଈଶାନେ ଚ କୁଳେଶ୍ୱରୀ ।
ଗୌରୀ ଚ ନୈର୍ଗତେ ପୂଜ୍ୟା ପଦ୍ମା ପାବକକୋଶକେ ।
ଶତୀ ଚ ପଞ୍ଚମେ ପୂଜ୍ୟା ମେଧାଚୈବ ଦ୍ୱିତୀୟକେ ।
ସାବିତ୍ରୀ ଦକ୍ଷିଣେ ପୂଜ୍ୟା ବିଜୟା ଚ ଦ୍ୱିତୀୟକେ ।
ଜୟା ଚ ଉତ୍ତରେ ପୂଜ୍ୟା ଦେବସେନା ଦ୍ୱିତୀୟକେ ।
ସ୍ୱାହାଗ୍ନେଶ୍ୱରୀଂ ସମଭ୍ୟାର୍ଚ୍ୟା ଐଶାନ୍ୟାଂ ଚ ସ୍ୱଧା ତଥା ।
ପୂର୍ବେତୁ ମାତରଃ ପୂଜ୍ୟାସ୍ତଦଗ୍ରେ ଲୋକମାତରଃ ।
ଧୃତିଃ ପୃଷ୍ଠିର୍ବାୟୁକୋଶେ ତୁଷ୍ଟିଃ ନୈର୍ଗତେ ତଥା ।
ଏବଂହିମାତରଃ ପୂଜ୍ୟାଃ ସ୍ୱସ୍ତସ୍ତାନେ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ।

(ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସଂଗ୍ରହେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଦୀର୍ଘରେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ସମାନ ସରଳରେଖା ଓ ପ୍ରତିରେ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ସମାନ ସରଳରେଖା ଏ ରୂପ କାଟିବ ଯେପରି ସମାନ ଷୋଳଗୋଟି କୋଠି ହେବ । ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଚାରିଗୋଟି କୋଠି ଭିତରେ ବାୟୁକୋଣରେ ଗଣେଶ, ଈଶାନକୋଣରେ କୁଳଦେବତା, ନୈର୍ଋତକୋଣରେ ଗୌରୀ ଓ ଅଗ୍ନିକୋଣରେ ପଦ୍ମାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବ । ଅବଶିଷ୍ଟ ବାରଗୋଟି କୋଠି ମଧ୍ୟରେ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ଥିବା ଦୁଇଗୋଟି କୋଠି ମଧ୍ୟରୁ ବାୟୁକୋଣ ପାଖ କୋଠିରେ ଶତୀ ଓ ନୈର୍ଋତକୋଣ ପାଖ କୋଠିରେ ମେଧା, ସେହିପରି ଦକ୍ଷିଣଦିଗର ଦୁଇକୋଠି ମଧ୍ୟରୁ ଅଗ୍ନିକୋଣ ପାଖ କୋଠିରେ ସାବିତ୍ରୀ ଓ ନୈର୍ଋତକୋଣ ପାଖ କୋଠିରେ ବିଜୟା, ଉତ୍ତରଦିଗର ଦୁଇକୋଠି ମଧ୍ୟରୁ ଈଶାନକୋଣ ପାଖ କୋଠିରେ ଜୟା ଓ ବାୟୁକୋଣ ପାଖ କୋଠିରେ ଦେବସେନା ଏବଂ ପୂର୍ବଦିଗ ଦୁଇକୋଠି ମଧ୍ୟରୁ ଈଶାନକୋଣ ପାଖ କୋଠିରେ ମାତୃ ଓ ଅଗ୍ନିକୋଣ ପାଖ କୋଠିରେ ଲୋକମାତୃଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବ । ତତ୍ପରେ ମଣ୍ଡଳର ଅବଶିଷ୍ଟ ଚାରିକୋଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିକୋଣ କୋଠିରେ ସ୍ବାହା, ଈଶାନକୋଣ କୋଠିରେ ସ୍ବଧା, ବାୟୁକୋଣ କୋଠିରେ ଧୃତି ଓ ପୁଷ୍ଟି ଏବଂ ନୈର୍ଋତକୋଣ କୋଠିରେ ତୃଷ୍ଟି ଏହିପରି ଷୋଡ଼ଶମାତୃଗଣଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଠିରେ ଗୁଆ ବସାଇ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ପୂଜା କରିବ ।

୬୮ - ଅଷ୍ଟାଦଶ ମାତୃଗଣମଣ୍ଡଳ ଲକ୍ଷଣ

ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍ରେଖାଃ ତସ୍ରସ୍ତଦୂପରି ବିଲିଖେଦୁର୍ଦ୍ଧ୍ବରେଖାଃଷ୍ଟଥାଷଟ୍ ।

ମଧ୍ୟେତ୍ରେକୋଷ୍ଠି କାନାମୁପରିବ୍ୟନ୍ଦଦେ ପୂର୍ଣ୍ଣରେଖାଂ ଚ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍

ତନ୍ମଧ୍ୟେ ଖଣ୍ଡରେଖା ରଜନୀସୁରଜସା ବିମ୍ବମେବଂ ବିଧାୟ ।

ପୀଠେ ପୁଞ୍ଜେଃକ୍ଷତାନାମିଭବଦନ ମୁଖା ମାତୃବାହୟେଜ୍ଜ ।

(ବିବ୍ୟସିଂହବାଜପେୟିପଦ୍ମଗୋ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ହରିଦ୍ରାଚୂର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ବାରା ପ୍ରତିରେ ଚାରିଗୋଟି ରେଖା ଓ ଦୀର୍ଘରେ ଛ'ଗୋଟି ରେଖା ଏପରି କାଟିବ, ଯେପରି ପନ୍ଦର ଗୋଟି ସମାନ କୋଠି ହେବ, ତାହା ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ତିନିଗୋଟି କୋଠି ଉପରେ ପ୍ରତିରେ ଏପରି ଭାବରେ ସରଳରେଖା କାଟିବ, ଯେପରି ସେଥିରେ ସମାନ ଛଅଗୋଟି କୋଠି ହେବ ଏବଂ ସେହି ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିବା ମଧ୍ୟକୋଠିର ଉପରକୋଠିରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବକୁ ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡରେଖା କାଟିବ । ଏରୂପ କଲେ ଉଣେଇଶ ଗୋଟି କୋଠି ହେବ; ସେହି ମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟରେ ଗଣେଶ ସହିତ ଅଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ପୂଜା କରିବ ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ମାତୃଗଣ ମଣ୍ଡଳ

୧	୨	୩	୪	୫
୬	୭	୮/୯	୧୦	୧୧
	୧୨	୧୩	୧୪	
୧୫	୧୬	୧୭	୧୮	୧୯

୬୯ - ଅଷ୍ଟାଦଶ ମାତୃଗଣଙ୍କୁ ପ୍ରତିମାଦିରେ ବ୍ୟାହୃତି ପୂର୍ବକ
ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରରେ ପୂଜା କରିବାର ବିଧି

ପ୍ରତିମାସୁ ଚ ଶୁଦ୍ଧାସୁ ଲିଖିତାସୁ ପଟାଦିଷୁ ।

ଅଧବାକ୍ଷତପୁଞ୍ଜେଷୁ ନୈବେଦ୍ୟେଷୁ ପୃଥଗବିଧୈଃ ।

କର୍ମାଦିଷୁ ଚ ସର୍ବେଷୁ ମାତରଃ ସଗଣାଧିପାଃ ।

ପୂଜନୀୟାଃ ପ୍ରୟତ୍ନେନ ପୂଜିତାଃ ପୂଜୟନ୍ତିତାଃ ।

(ଛନ୍ଦୋଗ ପରିଶିଷ୍ଟେ କାତ୍ୟାୟନଃ)

ହରିଦ୍ରାରଜସା କୃତ୍ୱା ଯବପୁଞ୍ଜେଷୁ ମଣ୍ଡଳଂ ।

ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ପୂଜନଂ ଚତ୍ର ବିନାୟକ ପୁରଃସରଂ ।

ପ୍ରଣବାଦି ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତଂ ମହାବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକଂ ।

ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ନାମାନୁକାର୍ଯ୍ୟ ଭକ୍ତ୍ୟା ସଂପୂଜୟେତତଃ ।

(ଦିବ୍ୟସିଂହ ବାଜପେୟି ପଞ୍ଚତୌ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ସମସ୍ତ କର୍ମର ଆଦ୍ୟରେ ମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟରେ ମାତୃଗଣଙ୍କ ପ୍ରତିମା
କିମ୍ବା ବିଶୁଦ୍ଧ ବସ୍ତ୍ରରେ ରୂପ ଲେଖି ଅଥବା ଚାଉଳବେଦୀରେ ହଳଦୀଗୁଣ୍ଡା ଦ୍ୱାରା
ମଣ୍ଡଳ ନିର୍ମାଣ କରି ମହାବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକ ସ୍ୱନାମ ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତମନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରଥମେ ଗଣେଶ,
ତତ୍ପରେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ମାତୃଗଣଙ୍କୁ ଉପଚାର ସହିତ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେଇ
ପୂଜା କରିବ । କାରଣ ଯେ ମାତୃଗଣଙ୍କର ପୂଜା କରେ ସେ ଲୋକରେ ପୂଜ୍ୟ
ହୁଏ ।

୭୦ - ଷୋଡ଼ଶମାତୃଗଣ ପୂଜନ ବିଧି

ଓଁ ଆଶୁଃ ଶିଶାନୋ ବୃଷଭୋ ନଭୀମୋଘନାଘନକ୍ଷୋ ଭଣ୍ଡର୍ଷଣୀନାଂ
ସଂକ୍ରନ୍ଦନୋ ନିମିଷ ଏକବାରଃ ଶତଂ ସେନା ଅଜୟସ୍ବାକମିନ୍ଦ୍ରଃ ।

ଇତି ପଠିତ୍ବା, ଗଜବକ୍ରତ୍ର ଗଣାଧ୍ୟକ୍ଷ ସର୍ବବିଘ୍ନ ବିନାଶନ । ଲମ୍ବୋଦର
ତ୍ରିନେତ୍ରଦ୍ୱିମା ଗଛ ଗଣନାୟକ । ଗଣାନାନ୍ତେତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବାୟୁକୋଣେ ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ
ସ୍ୱଃ ଶ୍ରୀମହାଗଣପତେ ଇହାଗଛ ଇହ ତିଷ୍ଠ, ହିମାଦ୍ରିତନୟାଂ ଦେବୀଂ ବରଦାଂ
ଭୈରବପ୍ରିୟାଂ । ଲମ୍ବୋଦରସ୍ୟ ଜନନୀଂ ଗୌରୀମାବାହୟାମ୍ୟହଂ । ଆୟଂ ଗୌଃ
ପୃଶ୍ନିରକ୍ରମାଦସନ୍ନାତରଂ ପୁରଃ । ପିତରଂ ଚ ପ୍ରୟଂସ୍ତଃ । ଗୌରୀମାବାହୟାମି
ସ୍ଥାପୟାମି ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ଗୌରୀ ଇହାଗଛ ଇହତିଷ୍ଠ । ୧। ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦ୍ୱ୍ୟାଂ ପଦ୍ମହସ୍ତାଂ
ବିଷ୍ଣୋର୍ବିକ୍ଷୟସ୍ଥଳସ୍ଥିତାଂ । ତ୍ରେଲୋକ୍ୟପୂଜିତାଂ ଦେବୀଂ ପଦ୍ମମାବାହୟାମ୍ୟହଂ ।
ହିରଣ୍ୟରୂପା ଉଷସୋ ବିରୋକ ଉଭାବିନ୍ଦୋ ଉଦିଥଃ ସୂର୍ଯ୍ୟଶ୍ଚ । ଆରୋହତଂ
ବରୁଣମିତ୍ର ଗର୍ଭଂ ତତଶ୍ଚକ୍ଷାଥାମଦି ତିଂ ଦିତିଂ ଚ ମିତ୍ରେଽସି ବରୁଣୋଽସି ।
ପଦ୍ମମାବାହୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ପଦ୍ମେ ଇହାଗଛ ଇହତିଷ୍ଠ । ୨।
ଉଦ୍‌ଲକ୍ଷୀଂ ସୁଦଶନାଂ ସତୀ କୁଣ୍ଡଳଧାରିଣୀଂ । ଦେବରାଜପ୍ରିୟାଂ
ଭଦ୍ରାଂଶତୀମାବାହୟାମ୍ୟହଂ । କଦାଚନେ ସ୍ତରୀରସିନେନ୍ଦ୍ରସଖ ସିବାଶୁଷ୍ପେ ।
ଉପୋପେନ୍ନୁ ମଘବନ୍ ଭୂୟ ଜନ୍ମତେ ଦାନନ୍ଦେବସ୍ୟ ପୂତ୍ୟତେ । ଶତୀମାବାହୟାମି
ସ୍ଥାପୟାମି । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ଶତୀ ଇହାଗଛ ଇହତିଷ୍ଠ । ୩। ବିବସ୍ୱକ୍ରରସପୁଲ୍ଲ
ରକ୍ତପଦ୍ମନିବାସିନୀଂ । ନୁଷ୍ଠି ପ୍ରସାଦିନୀଂ ସୌମ୍ୟାଂ ମେଧାମାବାହୟାମ୍ୟହଂ । ଓଁ
ମେଧାଗ୍ନି ବରୁଣୋ ଦଦାତୁ ମେଧାମଗ୍ନିଃ ପ୍ରଜାପତିର୍ମେଧାମିନ୍ଦ୍ରଃ ବାୟୁଶ୍ଚ ମେଧାନ୍ତଧାତା
ଦଦାତୁ ମେ ସ୍ୱାହା । ମେଧମାହ୍ୱୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ମେଧେ ଇହାଗଛ
ଇହତିଷ୍ଠ । ୪। ଜଗତ୍ସ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ରୀଂ ଜଗନ୍ନାତ୍ରୀଂ ଜଗତ୍ସଂହାରକାରିଣୀଂ ଓଁ କାରାକ୍ଷୀଂ ଭଗବତୀଂ
ସାବିତ୍ରୀମାହ୍ୱୟାମ୍ୟହଂ । ଓଁ ତସ୍ତର୍ବତୁର୍ବରେଣୀଂ ଭର୍ଗୋଦେବସ୍ୟ ଧାମହି ଧୂୟୋ
ୟୋ ନଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ ସାବିତ୍ରୀମାବାହୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ସାବିତ୍ରୀ
ଇହାଗଛ ଇହ ତିଷ୍ଠ । ୫। ଦୈତ୍ୟରକ୍ଷଃକରାଂ ଦେବାନାଂଚାଭୟପ୍ରଦାଂ ।
ଗାର୍ବାଣବହିତାଂଦେବୀଂ ବିଜୟାମାହ୍ୱୟାମ୍ୟହଂ । ବିଜ୍ୟଂ ଧନୁଃ କପର୍ଦ୍ଦିନୋବିଶଲ୍ୟେ
ବାଣ ବା ଉତ । ଅନେଶ୍ୱନୁସ୍ୟ ଯାଜ୍ଞସବ ଆଭୂରସ୍ୟ ନିଷଙ୍ଗଧୂଃ । ବିଜୟା
ମାବାହୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ବିଜୟେ ଇହାଗଛ ଇହତିଷ୍ଠ । ୬।
ବିଶ୍ୱଭଦ୍ରାଂ ଜୟାଂ ରିକ୍ତାଂ ରକ୍ତାମ୍ବରଧରୀଂ ସଦା । ତ୍ରେଲୋକ୍ୟବହିତାଂ ଦେବୀଂ

ଜୟାମାବାହୟାମ୍ୟହଂ । ଯାତେରୁଦ୍ରେ ଶିବା ତନୁରଘୋରା ପାପନାଶିନୀ ।
 ତୟାନସ୍ତନ୍ମାଶନ୍ତମୟା ଗିରିଶତାଭିତା କଶୀହି । ଜୟାୟେ ନମଃ ଜୟା ମାବାହୟାମି
 ସ୍ଥାପୟାମି । ଓଁ ଭୁଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ଜୟେ ଜହାଗଛ ଜହତିଷ୍ଠ । ୭। ମୟୁରବାହନାଂ
 ଦେବୀଂ ଶକ୍ତିଶତ୍ରୁପନ୍ନୁର୍ଦ୍ଧରାଂ । ଆବାହୟେଦେବସେନାଂ ତାରକାସୁର ମର୍ଦ୍ଦିନୀଂ ।
 ଦେବସେନାଂ ଭଦ୍ରା ସୁମତିର୍ଜିଜ୍ଞୟତାୟେବାନାଜଂ ରାତିରଭିନୋନିବର୍ତ୍ତତାଂ
 ଦେବାନାଜଂ ସଖ୍ୟମୁପସେଦି ମାବୟୟେବଦା ଆୟୁ ପ୍ରତିରନ୍ତୁ ଜୀବସେ ।
 ଦେବସେନାୟେ ନମଃ ଦେବସେନ ମାବାହୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି । ଓଁ ଭୁଭୁବଃ ସ୍ଵଃ
 ସ୍ଵଦେବସେନେ ଜହାଗଛ ଜହତିଷ୍ଠ । ୮। କବ୍ୟମାଦାୟ ସତତଂ ପିତୃଭ୍ୟୋ ଯା
 ପ୍ରୟଚ୍ଛତି । ପିତୃଲୋକର୍ଚ୍ଚିତାଂ ଦେବୀଂ ସ୍ଵଧାମାବାହୟାମ୍ୟହଂ । ପିତୃଭ୍ୟଃ ସ୍ଵଧାୟିତ୍ୟଃ
 ସ୍ଵଧାନମଃ ପିତାମହେଭ୍ୟଃ ସ୍ଵଧାୟିତ୍ୟଃ ସ୍ଵଧାନମଃ ପ୍ରପିତାମହେଭ୍ୟଃ ସ୍ଵଧାୟିତ୍ୟଃ
 ସ୍ଵଧାନମଃ । ଅକ୍ଷନ ପିତରୋଽମୀମଦନ୍ତ ପିତରୋଽତୀ ତୃପ୍ୟନ୍ତ ପିତରଃ
 ପିତରଃଶୁନ୍ଧଧୁଂ । ସ୍ଵଧାୟେ ନମଃ ସ୍ଵଧାମାବାହୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି । ଓଁ ଭୁଭୁବଃ ସ୍ଵଃ
 ସ୍ଵଧେ ଜହାଗଛ ଜହତିଷ୍ଠ । ୯। ହବିର୍ଗୁହୀତ୍ଵା ସତତଂ ଦେବେଭ୍ୟସ୍ତତଃପ୍ରୟଚ୍ଛତି ।
 ସ୍ଵର୍ଗଲୋକାର୍ଚ୍ଚିତେ ସ୍ଵାହେ ସମାଗଛ ମମାଧିରେ । ସ୍ଵାହା ଯଜ୍ଞ
 ନମସଃସ୍ଵାହୋରୋଚନ୍ତରାକ୍ଷାଂସ୍ଵାହା । ସ୍ଵାହାୟେ ନମଃସ୍ଵାହାମାବାହୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି ।
 ଓଁ ଭୁଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ସ୍ଵାହେ ଜହାଗଛ ଜହତିଷ୍ଠ । ୧୦। ଭୂତଗ୍ରେମୋଽୟମୁପ୍ସନ୍ନୋ
 ଯାତ୍ୟଃକୃଷ୍ଣଃ ପୁରାକିଳ । ତ୍ରେଲୋକ୍ୟପୂଜିତା ଦେବୀ ମାତୃରାବାହୟାମ୍ୟହଂ ।
 ଆପୋ ଅସ୍ମାନ୍ନାତରଃ ଶୁନ୍ଧୟନ୍ତୁ ଘୃତେନନୋଘୃତଫଃ ପୁନନ୍ତୁ । ବିଶ୍ଵିକଂ ହିରିପ୍ରମ୍ଭ
 ବହନ୍ତି ଦେବୀରୁଦୀଦାତ୍ୟ ଶୁଚିରାପୁତ ଏପି । ଦୀକ୍ଷାତପସୋ ସ୍ତନୁରସିତାନ୍ ଶିବାଜଂ
 ଚାଗ୍ନ ପରିଦଧେ ଭଦ୍ରଂ ବର୍ଷଂ ପୁଷ୍ୟନ୍ । ମାତୃଭ୍ୟୋ ନମଃ ମାତୃରାବାହୟାମି
 ସ୍ଥାପୟାମି । ଓଁ ଭୁଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ମାତାର ଜହା ଗଚ୍ଛତ ଜହ ତିଷ୍ଠତ । ୧୧।
 ଆବାହୟୋଲ୍ଲୋକମାତୃର୍ଜଗତ୍ତାଳନସଂସ୍ଥିତଃ । ଶକ୍ତାଦ୍ୟୈର୍ବନ୍ଦିତା ଦେବୀ ସ୍ତବ୍ରତ୍ୟୈଷ୍ଠ
 ସୁରେରପି । ଭବତନ୍ମଃସମନସୌ ସଚେତସା ବରେପସୌ । ମାୟଜ୍ଞଜଂହିକଂସିଷ୍ଠଂ
 ମାୟଜ୍ଞପତିଂଜାତବେଦସୌ ଶିବୌ ଭବତ ମଦ୍ୟନଃ ଲୋକ ମାତୃଭ୍ୟୋ ନମଃ ।
 ଲୋକମାତୃରାବାହୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି । ଓଁ ଭୁଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ସ୍ଵର୍ଲୋକମାତର ଜହା ଗଚ୍ଛତ
 ଜହ ତିଷ୍ଠତ । ୧୨। ମମ ତୁଷ୍ଟିକାରୀ ଦେବୀ ଲୋକାନୁଗ୍ରହକାରିଣୀଂ
 ସର୍ବକାମସମୃଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ଧୃତିମାବାହୟାମ୍ୟହଂ । ଯତ୍ପ୍ରଜ୍ଞାନମୁତତେତୋ ଧୃତିଷ୍ଠ
 ଯଜ୍ଞୋତିରନ୍ତରମୃତଂ ପ୍ରଜାସୁ । ଯସ୍ମାନ୍ନରତେ କିଞ୍ଚନକର୍ମକ୍ରିୟତେ ତନ୍ନେ ମନଃ
 ଶିବସଂକଳମସୁ । ଧୃତିୟନମଃ ଧୃତିମାବାହୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି । ଓଁ ଭୁଭୁବଃ ସ୍ଵଃ

ସ୍ୱର୍ଗତେ ଇହାଗଚ୍ଛ ଇହ ତିଷ୍ଠ । ୧୩। ପ୍ରଣତାସି ଇମେ ଲୋକେ ପୁତ୍ରପୁଷ୍ଟି ସୁଖପ୍ରଦା ।
 ଭକ୍ତେଭ୍ୟଶ୍ଚାପି ବରଦା ବିଦ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱଳକୁଣ୍ଡଳା । ୧୪। ଯାମି ବ୍ରହ୍ମଣାବନ୍ଦନାମସ୍ତଦାଶାସ୍ତେ
 ଯଜୋମାନୋ ହବିର୍ଭିଃ । ଅହେତୁମାନୋ ବରୁଣେ ହବୋଽଧ୍ୟୁରୁଶଚ୍ଚ । ସମାନଆୟୁଃ
 ପ୍ରମୋକ୍ଷାଃ । ପୁଷ୍ଟୈନମଃ ପୁଷ୍ଟିମାବାହୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି । ୧୫। ଭୁର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ପୁଷ୍ଟେ
 ଇହାଗଚ୍ଛ ଇହ ତିଷ୍ଠ । ୧୬। ଆବାହୟାମି ତାଂ ତୁଷ୍ଟିଂ ସର୍ବଲୋକେଷୁ ପୂଜିତାଂ ।
 ସନ୍ତୋଷ ଭାବନାଦାନାଂରକ୍ଷଣାୟାଧିରେ ମମ । ବୃହସ୍ପତେ ପରିଦାୟା ରଥନେ
 ରକ୍ଷୋହାମିତ୍ରାଂ ଅପବାଧମାଂନଃ । ପ୍ରଭଞ୍ଜଂ ସେନା ପ୍ରମୁଣୋୟୁଧା ଜୟନ୍ନସ୍ଥାକମେଧ୍ୟା
 ବିତାରଥାନାଂ । ତୁଷ୍ଟେ ନମଃ ତୁଷ୍ଟିମାବାହୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି । ୧୭। ଭୁର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ତୁଷ୍ଟେ
 ଇହା ଗଚ୍ଛ ଇହ ତିଷ୍ଠ । ୧୮। ତାମାମ୍ନାଦିହିତାଂ ଦେବୀଂ ସର୍ବକାମଫଳପ୍ରଦାଂ ।
 ବଂଶରକ୍ଷାକାରୀ ଗୋତ୍ର ଦେବୀମାବାହୟାମ୍ୟହଂ । ପ୍ରାଣାୟ ସ୍ୱାହା, ଅପାନାୟ
 ସ୍ୱାହା, ବ୍ୟାନାୟ ସ୍ୱାହା, ଆୟେ ଅମିତେ ଅମାଳିକେ ନମାନୟତିକଣ୍ଠନ । ସମସ୍ତ୍ୟ
 ଶ୍ୱକଃ ସୁଭଦ୍ରିକାଂ କାମ୍ପୀଲ୍ୟବାସିନୀଂ । ଆତ୍ମନଃ କୁଳଦେବୈଃ ନମଃ
 ଆତ୍ମନଃକୁଳଦେବୀଂମାବାହୟାମି ସ୍ଥାପୟାମି । ୧୯। ଭୁର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ଆତ୍ମକୁଳଦେବ
 ଇହା ଗଚ୍ଛ ଇହ ତିଷ୍ଠ । ୨୦। ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାବାହନଂ ସ୍ଥାପନଂ ଚ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 “ମନୋଜୁତିରିତି” ମନ୍ତ୍ରୋଽଽପ୍ରତିଷ୍ଠା କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ମନୋଜୁତିର୍ଜୁଷ୍ଟତାମାଜ୍ୟସ୍ୟ
 ବୃହସ୍ପତିଯଜ୍ଞମିମଂ ତନୋଦ୍ବରିଷ୍ଠଂ ଯଜ୍ଞଂ ସମିମଂ ଦଧାତୁ । ବିଶ୍ୱେଦେବାସହ ଇହ
 ମା ଦୟାନ୍ତାମୋଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠା । ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶମାତରଃ ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତଃ
 ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତଃ ସତେୟା ବରଦା ଭବନ୍ତୁ ।

୭୧ - ଷୋଡ଼ଶମାତୃକାଙ୍କର ଷୋଡ଼ଶୋପଚାର ପୂଜା

ସୁବର୍ଣ୍ଣମଣିଭିର୍ଦିବ୍ୟରତ୍ନତେ ଦେବନିର୍ମିତେ

ଦିବ୍ୟସିଂହାସନେ ସ୍ଥିରଥେ ପ୍ରବିସନ୍ତୁ ସୁରାଳୟେ ।

ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶମାତୃଭ୍ୟୋ ନମଃ ଆସନଂ
 ସମର୍ପୟାମି । ପାଦ୍ୟଂ ପାଦୋଦକଂ ତୁ ଭୋଦେବ୍ୟଃସୁବର୍ଣ୍ଣକଲଶେ ସ୍ଥିତଂ । ଗନ୍ଧ
 ପୁଷ୍ପାଦିର୍ଯୁକ୍ତଂ ଗୃହ୍ୟତାଂଚ ନିବେଦିତଂ । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶ
 ମାତୃଭ୍ୟୋନମଃ ପାଦ୍ୟ ସମର୍ପୟାମି । ଅର୍ଘ୍ୟ । ଅଷ୍ଟଦିବ୍ୟସମାୟୁକ୍ତଂ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରସ୍ଥିତଂ
 ଜଳଂ । ଭବତେୟା ଗୃହ୍ୟତାମର୍ଘ୍ୟଂ ମୟା ଭକ୍ତ୍ୟା ନିବେଦିତଂ । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ
 ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃଭ୍ୟୋ ନମଃ ଅର୍ଘ୍ୟଂ ସମର୍ପୟାମି । ଆଚମନଂ । ମୟା
 ନିବେଦିତଂ ଦେବେୟା ଗୃହୀତ୍ୱା ଗମନଂ ଶୁଭଂ ସୁପ୍ରସନ୍ନାଶ୍ଚ ବରଦା ଭବନ୍ତୁ

ମମ ସର୍ବଦା । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃତେୟା ନମଃ ଆତମନଂ
 ସମର୍ପୟାମି । ପଞ୍ଚାମୃତସ୍ନାନଂ । ପଞ୍ଚାମୃତେଷ୍ଠତଃ ସ୍ନାନଂ ମନ୍ତ୍ରେ ବୈଦୋଭବେରପି ।
 ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ପ୍ରପୂଜାଂ ତ ମଧୁପକ୍ ପୁରଃସରଂ । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି
 ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃତେୟା ନମଃ ପଞ୍ଚାମୃତ ସ୍ନାନଂ ନିବେଦୟାମି । ଶୁଭୋଦକସ୍ନାନଂ ।
 ନଦୀନାଂ ତୈବ ସରସାଂ ମୟାନୀତଂ ଜଳଂ ଶୁଭଂ । ଅନେନ ସ୍ନାନମନ୍ତ୍ରଣ
 ମେନ୍ତ୍ରିର୍ବିରୁଣସମ୍ଭବୈଃ । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶମାତୃତେୟା ନମଃ
 ଶୁଭୋଦକସ୍ନାନଂ ସମର୍ପୟାମି । ବସ୍ତ୍ରଂ । ବସ୍ତ୍ରଯୁଗ୍ମ ସମାନୀତଂ ପଞ୍ଚସୂତ୍ର ବିନିର୍ମିତଂ ।
 ବସ୍ତ୍ରଂ କାର୍ଯ୍ୟସତତ୍ତ୍ୱତାଂ ସୁବର୍ଣ୍ଣେନ ପରାଜିତଂ । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି
 ଷୋଡ଼ଶମାତୃତେୟା ନମଃ ବସ୍ତ୍ରଂ ସମର୍ପୟାମି । ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ । ଗଣାଧିପ ନମସ୍ତୁଭ୍ୟ
 ତ୍ରାହି ମାଂ ଭବସାଗରାତ । ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରଂ ସୋତରାୟଂ ଗୃହାଣ ଗଣନାୟକ । ଇତି
 ବିନାୟକାୟ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଯଜ୍ଞୋପବୀତାଭାବ ଏବ ବୋଧ୍ୟଃ ।
 ଆଭରାଣାନି । କେୟୁରେମ୍ବିକୁଟୈ ଶ୍ଵେବ ନୁପରେରଜ୍ଜୁରାୟକୈଃ । ପୂଜିତା
 ସୁପ୍ରସନ୍ନେନରତ୍ନେ ରାଭରଣୈର୍ମୟା । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି
 ଷୋଡ଼ଶମାତୃତେୟା ନମଃ ଆଭରଣାନି ସମର୍ପୟାମି । ଗନ୍ଧାଦିଦ୍ରବ୍ୟଂ । ଚନ୍ଦନଂ
 ମଳୟୋଭୂତଂ କଷ୍ଠୁର୍ଯ୍ୟଗୁରୁସଂଯୁତଂ । କର୍ପୂରେଣ ସମାୟୁକ୍ତଂ ଗୃହ୍ୟତାଂ ମାତରଃ
 ଶୁଭଂ । କୁଙ୍କୁମଂ କାମିନୀଂ ଦିବ୍ୟଂ କାମିନୀଂ କାମସମ୍ଭବାଂ । କୁଙ୍କୁମେନାର୍ଚ୍ଚିତା
 ଦେବ୍ୟା ଭବନ୍ତୁ ବରଦାଃ ସଦା । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶମାତୃତେୟା
 ନମଃ ଗନ୍ଧଂ ସମର୍ପୟାମି । ଅକ୍ଷତାନି । ଅକ୍ଷତାଃ ମହାବିଦ୍ୟାମୁକ୍ତାଫଳସମନ୍ୱିତାଃ
 ଗୃହ୍ୟନ୍ତାଂ ଭୋ ଶୁଭା ଦେବ୍ୟା ମୟା ଭକ୍ତ୍ୟା ନିବେଦିତାଃ । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ
 ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶମାତୃତେୟା ନମଃ ଅକ୍ଷତାନି ସମର୍ପୟାମି । ପୁଷ୍ପାଣି । ଶତପତ୍ତ୍ରେଃ
 କର୍ଣ୍ଣକାରେଷ୍ଠକ୍ଷେମକୈର୍ମଲ୍ଲକାଦିଭିଃ । ପୁଷ୍ପେର୍ନାନାବିଧୈଶ୍ଚେବ ଭବନ୍ତୁ ପୂଜିତା ସଦା ।
 ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶମାତୃତେୟା ନମଃ ପୁଷ୍ପାଣି ସମର୍ପୟାମି ।
 ଧୂପଂ ଦଶାଙ୍ଗ ଗୁଗ୍ଗୁଳୋଧୂପ୍ୟଃ ସୁଗନ୍ଧଃ ମନୋହରଃ । ମୟାନି ବେଦିତୋ ଭକ୍ତ୍ୟା
 ଗୃହ୍ୟତାଂ ମାତରଃ ସଦା । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶମାତୃତେୟା
 ନମଃ ଧୂପଂ ସମର୍ପୟାମି । ଦୀପଂ ସୁପ୍ରକାଶୋ ମହାଦୀପଃ ସର୍ବତ୍ର ତିମିରାପହଃ ।

*ମଧୁମୁଷ୍ଟଂ ଘୃତଂ ଗନ୍ଧୋ ଗୁଗ୍ଗୁଳଗୁରୁ ଶୈଳଜଂ ।

ସରଳଂ ସିହ୍ନାସିଦ୍ଧାର୍ଥଂ ଦଶାଙ୍ଗ ଧୂପ ଉଚ୍ୟତେ । (ସ୍ମୃତି)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମହୁ, ମୁଥା, ଘିଅ, ଚନ୍ଦନଗୁଣ୍ଡି, ଅଗୁଳ, ଗୁଗ୍ଗୁଳୁଶିଳାକତୁ
 ଦେବଦାରୁକାଠ ଝୁଣା ଓ ସୋରିଷ ଏସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ମଧୁ, ଘୃତ ମିଶ୍ରିତ କଲେ
 ଦଶାଙ୍ଗ ଧୂପ ହୁଏ ।

ବାହ୍ୟାଭ୍ୟନ୍ତରଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠ ଗୃହ୍ୟତାଂ ମାତରଃ ସଦା । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି
 ଷୋଡ଼ଶମାତୃଭ୍ୟୋ ନମଃ ଦୀପଂ ସମର୍ପୟାମି । ନୈବେଦ୍ୟଂ । ଅନ୍ନ ଚ ପାୟସଂ
 ଭକ୍ଷ୍ୟଂ ସିତାନ୍ନପ୍ରସମ୍ନିତଂ । ଦଧିକ୍ଷୀରନ୍ନପିର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତଂ ଗୃହ୍ୟତାଂ ମାତରଃ ଶୁଭଂ ।
 ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶମାତୃଭ୍ୟୋ ନମଃ ନୈବେଦ୍ୟଂ ସମର୍ପୟାମି ।
 ତାମ୍ବୁଲଂ ନାଗବଲ୍ଲିଦଳୈର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତଂ ପୂର୍ଣ୍ଣାଫଳସମନ୍ୱିତଂ । ଏଳାକର୍ପୂରସଂଯୁକ୍ତଂ ତାମ୍ବୁଲଂ
 ପ୍ରତିଗୃହ୍ୟତାଂ । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶମାତୃଭ୍ୟୋ ନମଃ ତାମ୍ବୁଲଂ
 ସମର୍ପୟାମି । ପୂର୍ଣ୍ଣାଫଳଂ ମହାଦିବ୍ୟଂ ଦେବାନାଂ ଚ ପ୍ରିୟଂକରଂ । ମୟା ନିବେଦିତଂ
 ଭକ୍ତ୍ୟା ଗୃହ୍ୟତାଂ ମାତରଃ ସଦା । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃଭ୍ୟୋ ନମଃ
 ପୂର୍ଣ୍ଣାଫଳଂ ସମର୍ପୟାମି । ନୀରାଜନଂ । ନୀରାଜନଂ ଗୃହ୍ୟତାଂ ଚ
 ପଞ୍ଚବର୍ତ୍ତବିରାଜିତଂ । ତେଜୋରାଶିମୟଂ ଦିବ୍ୟଂ ଲୋକନନ୍ଦକରଂ ଶୁଭଂ ।
 ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶମାତୃଭ୍ୟୋ ନମଃ ନୀରାଜନଂ ସମର୍ପୟାମି ।
 କୁସୁମାଞ୍ଜଳିଂ । ନନ୍ଦନସ୍ୟ ପ୍ରସୁନାନାଂତଥା କଷ୍ଟଦୁମସ୍ୟ ଚ । ସୁରହସ୍ତ୍ୟରୁତୋ
 ନିତ୍ୟଂ ଗୃହ୍ୟତାଂ କୁସୁମାଞ୍ଜଳିଂ । ଶ୍ରୀଗଣପତି ସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ଷୋଡ଼ଶ ମାତୃଭ୍ୟୋ
 ନମଃ କୁସୁମାଞ୍ଜଳି ସମର୍ପୟାମି । ପ୍ରାର୍ଥନା । ମନ୍ତ୍ରହୀନଂ କ୍ରିୟାହୀନଂ ଭକ୍ତିହୀନଂ ଚ
 ଯଜ୍ଞତଂ । ପୂଜନଂ ଗୃହ୍ୟତାଂ ଦୋଷଃ କ୍ଷମତାଂ ମାତରଃ ସଦା । ଇତି ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।

ଇତି ଷୋଡ଼ଶମାତୃକାପୂଜନଂ ।

୭୭ - ସର୍ବତୋଭଦ୍ରମଞ୍ଚଳ

ଚତୁରସ୍ତ୍ରେ ଚତୁଃକୋଣେ କର୍ଣ୍ଣସୂତ୍ରସମନ୍ୱିତୋ ।
 ଚତୁର୍ଷ୍ପିତ କୋଣେଷୁ କୋଣସୂତ୍ର ଚତୁଷ୍ଟୟଂ ।
 ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଯଥା ମହ୍ୟା ଭବେୟୁଃ ପାତୟେତ୍ ।
 ପୂର୍ବାପରାୟତେ ଦୈଦୈ ମନ୍ତ୍ରା ଯାମେପାଭରାୟତେ ।
 ପାତୟେତେଷୁ ମହ୍ୟେଷୁ ସମଂ ସୂତ୍ରଚତୁଷ୍ଟୟଂ ।
 ପୂର୍ବବତ୍ କୋଣକୋଣେଷୁ କର୍ଣ୍ଣସୂତ୍ରାଣି ପାତୟେତ୍ ।
 ତତ୍ତତ୍ ଭୂତେଷୁ ମହ୍ୟେଷୁ ଦଦ୍ୟାସୂତ୍ରଚତୁଷ୍ଟୟଂ ।
 ତତଃ କୋଣେଷୁ ମହ୍ୟାଃ ସ୍ତୁତ୍ରାଣି ପାତୟେତ୍ ।
 ଯାବତ୍ ଶତଦ୍ୱୟଂ ମନ୍ତ୍ରା ଷଟ୍ପଞ୍ଚାଶତ୍ ପଦାନ୍ୟପି ।

ତାବ୍ରେନୈବ ବିଧୁନା ତତ୍ତ୍ୱ ସୂତ୍ରାଣି ପାତୟେତ୍ ।
 ଷଟ୍ତ୍ରିଂଶତା ପଦୈର୍ମଧ୍ୟେ ଲିଖେତ୍ ପୂଜାକ୍ଷଣଂ ।
 ବହିଃ ପଞ୍ଚମା ଭବେତ୍ ପାଠଂ ପଞ୍ଚି ଯୁଗ୍ମେନ ବାଧୁକା ।
 ଦ୍ୱାରଗୋଭୋପଗୋଭାଭ୍ୟାଂ ଶିଷ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ପରିକଳ୍ପୟେତ୍ ।
 ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧୁନାଂ ମନ୍ତ୍ରୀ ତତଃ ପଦ୍ମଂ ସମାଲିଖେତ୍ ।
 ପାଦନିତ୍ରାଣି ପଦାର୍ଥ ପାଠକୋଶେଷୁ ମାର୍ଜୟେତ୍ ।
 ଅବଶିଷ୍ଟେଃ ପଦୈର୍ବିଦ୍ୱାନ୍ ପାଠଗୋତ୍ରାଣି କଳ୍ପୟେତ୍ ।
 ପଦାନି ବାଧୁସଂସ୍ଥାନି ମାର୍ଜୟେତ୍ ପଞ୍ଚଭେଦତଃ ।
 ଦିକ୍ଷୁଦ୍ୱାରାଣି ରତୟେଦ୍ଵି ଚତୁଃକୋଷ କୈଷ୍ଠତଃ ।
 ପଦୈଷ୍ଠିରିତୈକେନ ଶୋଭାଃସ୍ୱୟଂଦ୍ୱାର ପାର୍ଶ୍ୱୟୋଃ ।
 ଉପଶୋଭାଃ ସ୍ୱ୍ୟରେକେନ ତ୍ରିଭିଃ କୋଷ୍ଠେରନନ୍ତରଂ ।
 ଅବଶିଷ୍ଟେଃ ପଦୈଃ ଷଡ୍ଭିଃ କୋଶାନାଂ ସ୍ୟାଜ୍ଜତୁଷ୍ମୟଂ ।
 ରଞ୍ଜୟେତ୍ ଅଭିର୍ବର୍ତ୍ତେର୍ମଣ୍ଡଳଂ ତନ୍ମନୋହରଂ ।
 ଗାତ୍ରାଣି ତସ୍ୟ ଶୁକ୍ଳାନି ବାଧୁଶୁ ଚ ଚତସ୍ତଷୁ ।
 ଆଲିଖେନ୍ନୁଷ୍ଠଳତିକା ଦଳପୁଷ୍ପସମନ୍ୱିତାଃ ।
 ବର୍ଣ୍ଣେ ନାନାବିଧୈର୍ଘୈର୍ତ୍ତ୍ରେଃ ସର୍ବଦୃଷ୍ଟି ମନୋହରାଃ ।
 ଦ୍ୱାରାଣି ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣାନି ଶୋଭା ରକ୍ତି ସମୀରିତାଃ ।
 ଉପଶୋଭାଃ ପୀତବର୍ଣ୍ଣାଃ କୋଶାନ୍ୟସିତଭାନି ଚ ।
 ତ୍ରିସୋରେଖା ବହିଃ କାର୍ଯ୍ୟାଃ ସିତରକ୍ତାସିତାଃ କ୍ରମାତ୍ ।
 ମଣ୍ଡଳଂ ସର୍ବତୋଭଦ୍ରମେତତ୍ ସାଧାରଣଂ ମତଂ ।

(ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ମଣ୍ଡଳ କରିବାର କ୍ରମ ଯଥା - ପ୍ରଥମତଃ ସୂତ୍ରା ପକାଇ
 ଗୋଟିଏ ସମତତ୍ତ୍ୱରୂପ ମଣ୍ଡଳ କରିବ, ଯେପରି ରେଖା ସବୁ ସାନ ବଡ଼ ନ ହୁଏ ।
 ତାହାମଧ୍ୟରେ ଦୀର୍ଘରେ ପଦ୍ମରଗୋଟି ସମାନ ସରଳରେଖା ଓ ପ୍ରତିରେ ପଦ୍ମରଗୋଟି
 ସମାନ ସରଳରେଖା ଏପରି ଭାବରେ କାଟିବ, ଯେପରି ସମାନ ଦୁଇଶହ
 ଛପନଗୋଟି କୋଠି ହେବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ମଣ୍ଡଳରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ଛତିଶଗୋଟି
 କୋଠିକୁ ଲିଭାଇ ଗୋଟିଏ ସମତତ୍ତ୍ୱରୂପ ମଣ୍ଡଳ କରି ତାହା ମଧ୍ୟରେ ମୁରୁଜ
 ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ଅଷ୍ଟଦଳପଦ୍ମ ନିର୍ମାଣ କରିବ । ପଦ୍ମଥୁବା ମଣ୍ଡଳର ବାହାର
 ପଞ୍ଚିରେ ପାଠ କରିବ, ଯେପରି ତାହାର ଚାରିକୋଣ ପାଠର ଗର୍ଭ ହେବ !
 ତତ୍ପରେ ସେହି ପାଠର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଏକ ପଞ୍ଚିରେ ଥିବା ଅଠେଇଶ
 କୋଠି ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଣରୁ ତିନି ତିନି କୋଠି ଲିଭାଇ ପାଠର ପାଦ ନିର୍ମାଣ

କରିବ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଷୋଳଗୋଟି କୋଠି ଲିଭାଇ ପାଠର (ତାହାର ସ୍ଥୁଳତା) ନିର୍ମାଣ କରିବ । ସେହି ଶରୀରର ଚାରିଆଡ଼େ ଦୁଇ ପଂକ୍ତିରେ ଥିବା ଅଶୀଗୋଟି କୋଠିକୁ ଲିଭାଇ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବାଥ୍ ନିର୍ମାଣ କରିବ ଓ ସେହି ବାଥ୍‌କୁ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ପତ୍ରପୁଷ୍ପାଦିଯୁକ୍ତ କଞ୍ଚଳତା ଲେଖି ଶୋଭନ କରିବ । ସେହି ବାଥ୍‌ର ଚାରିଆଡ଼େ ଅବଶିଷ୍ଟ ଦୁଇ ପଂକ୍ତିରେ ଥିବା ଶୀଘ୍ର ବାରଗୋଟି କୋଠି ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଣର ଛଅ ଛଅ ଗୋଟି (୨୪) କୋଠି ଲିଭାଇ ମଞ୍ଚଳର ଚାରିଗୋଟି କୋଣ ନିର୍ମାଣ କରିବ । ସେହି କୋଣମାନଙ୍କର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଚାରି ଚାରି (୩୨) କୋଠି ଲିଭାଇ ଆଠଗୋଟି ଉପଶୋଭା କରିବ ଏବଂ ସେହି ଉପଶୋଭାର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଚାରି ଚାରି (୩୨) କୋଠି ଲିଭାଇ ଆଠଗୋଟି ଶୋଭା କରିବ । ସେହି ଶୋଭା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଛଅ ଛଅ (୨୪) କୋଠି ଲିଭାଇ ଚାରିଦିଗରେ ଚାରିଗୋଟି ଦ୍ୱାର କରିବ । ଆଉ ଏହାର ସନ୍ଧି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ସାନ ନ କରି ମାପି ସମାନ କରିବ । ବାଥ୍‌କୁ ନାନାବିଧ ବର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ରିତ କରିବ, ଯଥା ଦ୍ୱାର ସବୁ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ, ଶୋଭା ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, ଉପଶୋଭା ପାତବର୍ଣ୍ଣ ଓ କୋଣ ଚତୁଷ୍ଟୟ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ କରିବ ଏବଂ ମଞ୍ଚଳ ବାହାରେ ଶ୍ୱେତ, ରକ୍ତ ଓ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ତିନି ତିନିଗୋଟି ରେଖା କାଟିବ, ତାହା ଯେପରି ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ହେବ - ଏହାକୁ ସର୍ବତୋଭଦ୍ରମଞ୍ଚଳ କହନ୍ତି । ଏହାର ସମସ୍ତ ମାପ ଠିକ୍ ରଖିବା ସକାଶେ ୨୫୬ ଗୋଟି କୋଠିର ସଂଖ୍ୟା ଦିଆଗଲା । ସେଥିରୁ କ୍ରମେ ଲିଭାଇ ମଞ୍ଚଳର ଅଙ୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରିବ ।

କୋଠିର ବର୍ଣ୍ଣନା

ମୋଟ କୋଠି ୨୫୬ ମଧ୍ୟରୁ

ପଦ୍ମ	୩୬	କୋଠି
ପାଠପାଦ	୧୨	,,
,, ଶରୀର	୧୬	,,
ବାଥ୍	୮୦	,,
କୋଣ	୨୪	,,
ଉପଶୋଭା	୩୨	,,
ଶୋଭା	୩୨	,,
ଦ୍ୱାର	୨୪	,,
ମୋଟ	୨୫୬	କୋଠି

୭୩ - ପଦ୍ମମଣ୍ଡଳ ନିର୍ମାଣ କର୍ମ

ପଦ୍ମକ୍ଷେତ୍ରସ୍ୟ ସନ୍ତ୍ୟଜ୍ୟ ଦ୍ଵାଦଶାଂଶଂ ବହିଃ ସୁଧୀଃ ।
 ତନ୍ମେଧ୍ୟ ବିଭଜେଦ୍ ବୃତ୍ତେଷ୍ଠିଃ ଥି ସମ ବିଭାଗତଃ ।
 ଆଦ୍ୟଂ ସ୍ୟାନ୍ନାଶ୍ଟିକା ସ୍ଥାନଂ କୋଶରାଶାଂ ଦ୍ଵିତୀୟକଂ ।
 ତୃତୀୟଂ ପଦ୍ମପତ୍ରାଶାଂ ମୁକ୍ତାଂଶେନ ଦଳାଗ୍ରକଂ ।
 ବାହ୍ୟବୃତ୍ତାନ୍ତରାଳସ୍ୟ ମାନେନ ବିଧୁନା ସୁଧୀଃ ।
 ନିଧାୟ କେଶରାଗ୍ରେଷୁ ପରିତୋଃର୍ଦ୍ଧଂ ନିଶାକରାନ୍ ।
 ଲିଖିତ୍ଵା ସିନ୍ଧି ସଂସ୍ଥାନି ତତ୍ର ସୂତ୍ରାଣି ପାତୟେତ୍ ।
 ଦଳାଗ୍ରାଶାଂ ଚ ଯଦ୍ଵାନଂ ତଦ୍ଵାନାଦ୍ ବୃତ୍ତମାଲିଖେତ୍ ।
 ତଦନ୍ତରାଳ ତନ୍ମେଧ୍ୟ ସୂତ୍ରସ୍ୟୋଭୟତଃ ସୁଧୀଃ ।
 ଆଲିଖେଦ୍ ବାହ୍ୟ ହସ୍ତେନ ଦଳାଗ୍ରାଣି ସମନ୍ତତଃ ।
 ଦଳମୂଳେଷୁ ଯୁଗଶଃ କେଶରାଣି ପ୍ରକଟୟେତ୍ ।
 ଅଙ୍ଗୁଳୋଽସ୍ତେଧବିସ୍ତାରାଃ ସୀମାରେଖାଃ ସିତାଃ ଶୁଭାଃ
 କର୍ଷିକାଂ ପୀତବର୍ଣ୍ଣେନ କେଶରାଣ୍ୟରୁଣେନ ଚ ।
 ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣାନି ପତ୍ରାଣି ତହ୍ନୀନ୍ ଶ୍ୟାମଳେନ ଚ ।
 ରଜସା ରଞ୍ଜୟେଦ୍ଘୃତୀ ଯଦ୍ ବା ପୀତେବ କର୍ଷିକା ।
 କେଶରାଃ ପୀତରକ୍ତାଃ ସୁଧରରୁଣାନି ଦଳାନିଚ ।
 ସନ୍ଧୟଃ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣାଃ ସୁଧଃ ଶୀତେନାପ୍ୟସିତେନ ବା ।
 ରଞ୍ଜୟେଦ୍ଘୃତୀଗର୍ଭାଣି ପାଦାଃ ସୁଧରରୁଣପ୍ରଭାଃ ।
 ଏତତ୍ ସାଧାରଣଂ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ପଞ୍ଜକଂ ତନ୍ମତ୍ତେବଦିତ୍ତିଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପଦ୍ମନିର୍ମାଣକ୍ରମ ଯଥା - ପଦ୍ମକ୍ଷେତ୍ରକୁ ସମାନ ବାର ଭାଗରେ
 ବିଭକ୍ତ କରି, ଉପରରୁ ଏକଭାଗ ଛାଡ଼ି ଅବଶିଷ୍ଟ ଏଗାରଭାଗକୁ ତିନି ଅଂଶରେ
 ବିଭକ୍ତ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବୃତ୍ତ ଅଙ୍କିତ କରିବ ।
 ତତ୍ପରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ସାନ ପ୍ରଥମ ବୃତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ବର୍ଷିକା, ଦ୍ଵିତୀୟ ବୃତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ
 କେଶର ଓ ତୃତୀୟ ବୃତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ପତ୍ର ଅଙ୍କିତ କରିବ । ସେହି ପତ୍ରର ଅଗ୍ର
 ଯେପରି ତ୍ୟାଗ କରିଥିବା ଅଂଶକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପତ୍ରର ମୂଳରେ ପୁଣି
 ଦୁଇ କେଶର ଅଙ୍କିତ କରିବ ଏବଂ ସେହି କେଶରର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି

କରିବ । ଏହାର ସାମାରେଖା ସବୁ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ମୋଟ କରିବ । ପାତବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ପଦ୍ମର କର୍ଣ୍ଣକା, ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା କେଶର, ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ପତ୍ର ଏବଂ ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ସନ୍ଧିସ୍ଥାନକୁ ରଞ୍ଜିତ କରିବ, ଅଥବା କର୍ଣ୍ଣକାକୁ ପାତବର୍ଣ୍ଣ, କେଶରମାନଙ୍କୁ ପାତ ବା ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, ପତ୍ରମାନଙ୍କୁ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ, ସନ୍ଧିମାନଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ପୀଠପାଦ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଓ ପୀଠର ଗାତ୍ର (ଦେହ) ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ କରିବ । ଏହିରୂପ ସାଧାରଣ ପଦ୍ମମଣ୍ଡଳ ତନ୍ତ୍ରବିତ୍ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତ ଅଟେ ।

୭୪ - ସ୍ୱଚ୍ଛ ସର୍ବତୋଭଦ୍ରମଣ୍ଡଳ

ଚତୁରସ୍ରାଂ ଭୁବଂ ଭିତ୍ତା ଦିଗ୍ଭେୟା ଦ୍ୱାଦଶଧା ସୁଧୀଃ ।
 ପାତୟେରତ୍ର ସୂତ୍ରାଣି କୋଷ୍ଠାନାଂ ଦୃଶ୍ୟତେ ଶତଂ ।
 ଚତୁଷ୍ଠ ଦ୍ୱାରିଂଶ ଦାତ୍ତ୍ୟଂ ପଞ୍ଚାତ୍ସବତ୍ରିଂଶତାମ୍ଭୁଜଂ ।
 କୋଷ୍ଠେଃ ପ୍ରକଞ୍ଚୟେତ୍ପୀଠଂ ପଂକ୍ତ୍ୟା ନୈବାତ୍ର ବୀଥୁକା ।
 ଦ୍ୱାରଶୋଭେ ଯଥା ପୂର୍ବମୁପଶୋଭା ନ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
 ଅବଶିଷ୍ଟେଃ ପଦୈଃ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ସତ୍ତ୍ୱିଃ କୋଶାନି ତନ୍ତ୍ରବିତ୍ ।
 ବିଦଧ୍ୟାତ୍ ପୂର୍ବବଚ୍ଛେଷଂ ଏବଂ ବା ମଣ୍ଡଳଂ ସ୍ମୃତଂ ।

(ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପ୍ରଥମ ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ଚତୁରସ୍ରମଣ୍ଡଳ ଅଙ୍କିତ କରିବ, ସେହି ମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟରେ ଦୀର୍ଘରେ ଏଗାର ଓ ପ୍ରତିରେ ଏଗାରରେଖା ଏପରି ଭାବରେ କାଟିବ, ଯେପରି ସମାନ ଶ୍ୟବଚ୍ଛରାଳିଶ କୋଠି ହେବ । ତତ୍ପରେ ଏହାର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରୁ ତିରିଶ ଗୋଟି କୋଠି ଲିଭାଇ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ଅଷ୍ଟଦଳ ପଦ୍ମ ଅଙ୍କିତ କରିବ । ତଦନନ୍ତରେ ପଦ୍ମମଣ୍ଡଳର ଚାରିଆଡ଼ରୁ ଉପର ଏକ ପଂକ୍ତିରେ ଥିବା କୋଠିମାନଙ୍କୁ ଲିଭାଇ ପୀଠଗାତ୍ରା ଓ ପୀଠକୋଣ କରିବ । ଉପରୋକ୍ତ ଭଦ୍ରମଣ୍ଡଳାନୁଯାୟୀ ଶୋଭା ଓ ଦ୍ୱାର ଅଙ୍କିତ କରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଣରୁ ଛଅ ଛଅ କୋଠି ଲିଭାଇ ଚାରିଗୋଟି କୋଣ ନିର୍ମାଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଭଦ୍ରମଣ୍ଡଳ ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ରିୟା କରିବ । କିନ୍ତୁ ଏ ମଣ୍ଡଳରେ ଉପଶୋଭା ଓ ବୀଥୁ କରିବ ନାହିଁ ।

୭୫ - ବୃହତ୍ ସାବିତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଲକ୍ଷଣ

ସାବିତ୍ରୀମଣ୍ଡଳଂ ବକ୍ଷ୍ୟେ ଶ୍ଵଶୁଷ୍ଠ ନଗନନ୍ଦିନୀ ।

ଚତୁରସ୍ରୀକୃତେ କ୍ଷେତ୍ରେ ଗୋମୟେନୋପଲିପିତେ ।

ତତ୍ର ମଣ୍ଡଳମାଲିଙ୍ଗ୍ୟ ସାବିତ୍ରୀନାମକଂ ଶୁଭଂ ।
 ଅଷ୍ଟାଦଶାଷ୍ଟାଦଶାଃ ସୁସ୍ତ୍ରୀୟଗୁର୍ଭଗତାଃ ସମାଃ ।
 ଦ୍ଵିଜୁଲ୍ଲାତରିତାଃ କାର୍ଯ୍ୟ ରେଖାଘୋଭୟତଃ କ୍ରମାତ୍ ।
 ପଦାନିଚୈକୋ ନ ନବତ୍ୟଧିକଦ୍ଵିଶତାନି ବୈ ।
 ଐଶାନ୍ୟାଦିଷ୍ଠ କୋଶେଷ୍ଠ ଶୃଙ୍ଖଳାଃ ଚତୁଷ୍ପଦଃ ।
 ପ୍ରାହ୍ମଧ୍ୟପଦମାରତ୍ୟ ଯାମ୍ୟମଧ୍ୟ ପଦାବଧି ।
 ଯା ମ୍ୟମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାପ୍ରତ୍ୟଗ୍ ଦିହ୍ମଧ୍ୟପଦାବଧି ।
 ପ୍ରତ୍ୟଗ୍ ଦିହ୍ମଧ୍ୟ ପଦତସ୍ତୁଥୈବୋତ୍ତର ମଧ୍ୟତଃ ।
 ସର୍ବାସାଂ ଶୃଙ୍ଖଳାନାଂ ଚ ବଲ୍ଲୀଚୋଭୟପାର୍ଶ୍ଵକେ ।
 କୋଶବଲ୍ଲ୍ୟଭୟୋଃ ପାର୍ଶ୍ଵେ ଶୋଭାଂ କୁର୍ମ୍ୟାକତୁଷ୍ପଦୈଃ ।
 ପଞ୍ଚବିଂଶତିର୍ଭିର୍ମଧ୍ୟେ ଶୁକ୍ଳପଦ୍ମଂ ସମାଲିଖେତ୍ ।
 ପଦ୍ମସୈ୍ୟବଚତୁର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଠ ଚତୁର୍ବିଂଶତିକୈଃ ପଦୈଃ ।
 ପରିଧିଂ କାରୟେକ୍ଷୀମାନଂ ଭୃଷୟେପ୍ରୀତ ବର୍ଣ୍ଣ କୈଃ ।
 କର୍ଣ୍ଣକା ପୀତବର୍ଣ୍ଣାଭା ରକ୍ତାନି କେଶରାଶି ଚ ।
 ଦଳାନି ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣାନି ମଣ୍ଡଳଂ ପୀତବର୍ଣ୍ଣକଂ ।
 ପଦ୍ମଭୂମେ ଷ୍ଟତୁଷ୍ଟୋଶଂ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣେନ ଭୃଷୟେତ୍ ।
 ପଦ୍ମସୈ୍ୟବଚତୁର୍ଦ୍ଦାରଂ ରକ୍ତପୀତସିତାସିତୈଃ ।
 ଦିକ୍ ଶୃଙ୍ଖଳାଃ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣାଃ କାରୟେନ୍ନୁଷ୍ଠଳଂ ସୁଧୀଃ ।
 କୋଶଶୃଙ୍ଖଳ ଭୃଷାଂଚ ରକ୍ତପୀତସିତାସିତୈଃ ।
 ପୂର୍ବଶୋଭା ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣା ଭବେ ଦୈଶାନ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ଵିଣା ।
 ଅପରା ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣା ଯା ହୃତଭୁକ୍ କୋଶ ପାର୍ଶ୍ଵିଣା ।
 ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା ହୃତଭୁକ୍ କୋଶ ପାର୍ଶ୍ଵିଣା ।
 ଅପରା ପୀତବର୍ଣ୍ଣା ଯା ନିର୍ଗତି କୋଶ ପାର୍ଶ୍ଵିଣା ।
 ପ୍ରତ୍ୟକ୍ସ୍ଥିତା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା ନିର୍ଗତିପାର୍ଶ୍ଵିଣା ଚ ଯା ।
 ଅପରା ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣା ଯା ବାୟୁକୋଶସ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ଵିଣା ।
 ଉତ୍ତରସ୍ଥା ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣା ବାୟୁପାର୍ଶ୍ଵିଣତା ଚ ଯା ।
 ଅପରା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣା ଚ ରୁଦ୍ରକୋଶଗତା ଚ ଯା ।
 ଶୋଭାବୃତା ତା ଯା ବଲ୍ଲୀ ସାକୃଷ୍ଟେନ ବିଭୂଷିତା ।
 ଦିକ୍ ସଂସ୍ଥିତାଃ ଷ୍ଟତୁର୍ବଲ୍ଲ୍ୟା ନୀଳେନ ପରିପୂରିତାଃ ।
 ଉପଶୋଭାଃ ଷ୍ଟତୁର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଠ ପରିଧ୍ୟେଃ ପାର୍ଶ୍ଵିଣାଃ ଯାଃ ।
 ଭୂଷିତାଃ ପ୍ରୟତ୍ନେନ ରକ୍ତପୀତସିତାସିତୈଃ ।

ତିସ୍ରୋରେଖା ବହିଃ କାର୍ଯ୍ୟା ରକ୍ତପୀତସିତାଃ କ୍ରମାତ୍ ।

ସାବିତ୍ରୀ ପୂଜିତା ଯତ୍ର ତତ୍ତ୍ୱେଦଂ ମଣ୍ଡଳଂ ଲିଖେତ୍ ।

ସାବିତ୍ରୀନାମକଂ ଖ୍ୟାତଂ ଦେବୈରପି ସୁଦୁର୍ଲ୍ଲଭଂ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୈରାଦୃତଂ ସମ୍ୟଗ୍ବ୍ରାହ୍ମଣେହଗୌପିତଂ ସଦା ।

ମଣ୍ଡଳଂ ଦୃଶ୍ୟେତ ଯେନ ସୋଽପି ପାପାତ୍ ପ୍ରମୁଚ୍ୟତେ ।

(ହୟଶୀର୍ଷୋକ୍ତମାର୍ଗଶପକ୍ଷତୈ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ମହାଦେବ କହିଲେ ହେ ପାର୍ବତି ! ସାବିତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଲକ୍ଷଣ କହୁ ଅଛୁ, ଶ୍ରବଣ କର । ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ଚତୁରସ୍ରାକୃତ କ୍ଷେତ୍ର ନିର୍ମାଣ କରି ତାହାକୁ ଗୋମୟଲେପନ ଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧ କରି ସେଥିରେ ସାବିତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ ଲେଖିବ । ଯଥା - ଦୀର୍ଘରେ ସମାନ ଆଠଗୋଟି ସରଳରେଖା ଓ ପ୍ରତିରେ ସମାନ ଆଠରଗୋଟି ସରଳରେଖା ଦୁଇ ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଳି ଛଡ଼ାରେ ଧଳା ମୁରୁଜରେ ଏ ରୂପ କାଟିବ ଯେପରି ସମାନ ୨୮୯ କୋଠି ହେବ । ସେହି କୋଠିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ୨୫ କୋଠିରେ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜରେ ଗୋଟିଏ ପଦ୍ମମଣ୍ଡଳ ଲେଖିବ । ସେହି ପଦ୍ମର କର୍ଣ୍ଣକାକୁ ହଳଦିଆ ଓ କେଶରଗୁଡ଼ିକୁ ନାଲିଆ ଏବଂ ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକୁ ଧଳା ମୁରୁଜରେ ରଞ୍ଜିତ କରିବ । ମଣ୍ଡଳକୁ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ପଦ୍ମମଣ୍ଡଳର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଥିବା ୨୪ କୋଠିରେ ହଳଦିଆ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ପରିଧି କରିବ । ପରିଧି ଓ ପଦ୍ମମଣ୍ଡଳର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ କୋଣମାନଙ୍କୁ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ରଞ୍ଜିତ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ସାବିତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଈଶାନାଦି ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଣରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ସରଳଭାବରେ ଚାରି ଚାରି କୋଠିରେ ଧଳା ମୁରୁଜରେ କୋଣଶୃଙ୍ଖଳା କରିବ । ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳାର ଉଭୟପାର୍ଶ୍ୱ କୋଠିମାନଙ୍କୁ ନାଲିଆ, ହଳଦିଆ, ଧଳା ଓ କଳା ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ରଞ୍ଜିତ କରି ସେହି ଶୃଙ୍ଖଳାର ଉଭୟପାର୍ଶ୍ୱରେ ବହ୍ନୀ କରିବ । ତତ୍ପର ପୂର୍ବଦିଗରେ ପ୍ରଥମପଂକ୍ତି ମଧ୍ୟ କୋଠିରୁ ଆରମ୍ଭି ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗର ପ୍ରଥମପଂକ୍ତି ମଧ୍ୟକୋଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ସେହି ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରଥମପଂକ୍ତି ମଧ୍ୟକୋଠିରୁ ଆରମ୍ଭି ପଶ୍ଚିମଦିଗ ପ୍ରଥମପଂକ୍ତି ମଧ୍ୟକୋଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ସେହି ପଶ୍ଚିମ ମଧ୍ୟକୋଠିରୁ ଆରମ୍ଭି ଉତ୍ତରଦିଗ ପ୍ରଥମପଂକ୍ତି ମଧ୍ୟକୋଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଉ ସେହି ଉତ୍ତର ଓ ମଧ୍ୟକୋଠିରୁ ଆରମ୍ଭି ପୂର୍ବଦିଗ ପ୍ରଥମପଂକ୍ତି ମଧ୍ୟକୋଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିପରି ବତିଶ କୋଠିରେ ଚାରିଗୋଟି ଦିକ୍ ଶୃଙ୍ଖଳା କରିବ । ସେହି ଦିକ୍ ଶୃଙ୍ଖଳା କୋଠିମାନଙ୍କୁ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ରଞ୍ଜିତ କରିବ । ଏହି ଦିକ୍ ଶୃଙ୍ଖଳା ମାନଙ୍କର ଉପୟପାର୍ଶ୍ୱରେ ବଲ୍ଲୀ (ଲତା) କରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିଗରେ ଦିଗ୍ବଲ୍ଲୀ ଓ ଉଭୟ କୋଣବଲ୍ଲୀ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟରେ ଚାରି ଚାରି କୋଠିରେ ଦୁଇ ଦୁଇ ଶୋଭା କରିବ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶୋଭା

ଦିଗରେ ପ୍ରଥମପଂକ୍ତିରୁ ତିନିକୋଠି ଓ ତାହାର ପରପଂକ୍ତିର ଏକକୋଠି ଏପରି ଚାରିଗୋଟି କୋଠିରେ କରିବ । ତତ୍ପରେ ପରିଧିପାଖ ପ୍ରଥମ ପଂକ୍ତିର ଏକ କୋଠି ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ତୃତୀୟ ପଂକ୍ତିରୁ ତିନି ତିନି କୋଠି ଆଉ ଚତୁର୍ଥପଂକ୍ତିରୁ ଏକ କୋଠି ଏପରି ଆଠ ଆଠ କୋଠିରେ ଚାରିଦିଗରେ ଚାରିଗୋଟି ଦ୍ଵାର କରିବ । ଅନନ୍ତର ସେହି ପରିଧିର ପାଖ ପ୍ରଥମପଂକ୍ତିରୁ ତିନିଗୋଟି ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ପଂକ୍ତିରୁ ଏକ କୋଠି ଏପରି ଚାରି ଚାରି କୋଠିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦ୍ଵାରର ଉଭୟପାର୍ଶ୍ଵରେ ଦୁଇ ଦୁଇ ଉପଶୋଭା କରିବ । ଆଉ ପୂର୍ବଦିଗ ଛିଣାନକୋଣ ପାଖ ଶୋଭାକୁ ଧଳା ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ଓ ସେହି ଦିଗର ଅଗ୍ନିକୋଣ ପାଖ ଶୋଭାକୁ ନାଲିଆ ମୁରୁଜ ଦ୍ଵାରା, ଦକ୍ଷିଣଦିଗ ଅଗ୍ନିକୋଣପାଖ ଶୋଭାକୁ କଳା ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ଓ ସେହି ଦିଗର ନୈରୂତକୋଣ ପାଖ ଶୋଭାକୁ ହଳଦିଆ ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ପଶ୍ଚିମ ଦିଗ ନୈରୂତକୋଣପାଖ ଶୋଭାକୁ କଳା ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ଓ ସେହି ଦିଗର ବାୟୁକୋଣପାଖ ଶୋଭାକୁ ନାଲିଆ ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ଆଉ ଉତ୍ତରଦିଗର ବାୟୁକୋଣପାଖ ଶୋଭାକୁ ଧଳା ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ଓ ସେହି ଦିଗର ଛିଣାନ କୋଣପାଖ ଶୋଭାକୁ ନାଲିଆ ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ରଞ୍ଜିତ କରିବ । କୋଣ ବଲ୍ଲୁକୁ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା, ଦିଗବଲ୍ଲୁକୁ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ଵାରା ରଞ୍ଜିତ କରିବ । ଦ୍ଵାର ଓ ଉପଶୋଭାମାନଙ୍କୁ ନାଲିଆ, ହଳଦିଆ, ଧଳା ଓ କଳା ଏହି ଚାରିପ୍ରକାର ମୁରୁଜରେ ଏପରି ରଞ୍ଜିତ କରିବ ଯେପରି ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ହେବ । ଆଉ ଏହି ସାବିତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ନାଲିଆ, ହଳଦିଆ ଓ ଧଳା ଏହି ତିନି ପ୍ରକାର ମୁରୁଜରେ ତିନି ତିନି ରେଖା କାଟିବ । ଏହି ସାବିତ୍ରୀମଣ୍ଡଳର ସାବିତ୍ରୀଦେବୀଙ୍କୁ ପୂଜା କଲେ ସର୍ବପାପରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବ । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ବୁଝିବା ସକାଶେ ନିମ୍ନରେ ଶୋଭା, ଉପଶୋଭା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର କୋଠି ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା । ଯଥା—

ମୋଟ ୨୮୯ କୋଠି ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ		
ପଦ୍ମ	୨୫	କୋଠି
ପରିଧି	୨୪	,,
ଚତୁର୍ଦ୍ଦାର	୩୨	,,
ଶୋଭା	୩୨	
ଉପଶୋଭା	୩୨	
କୋଣ ଶୃଙ୍ଖଳା	୧୬	,,
ଦିଗ ଶୃଙ୍ଖଳା	୩୨	,,
କୋଣବଲ୍ଲୁ }	୯୬	,,
ଦିଗବଲ୍ଲୁ }		
ମୋଟ	୨୮୯	କୋଠି

୭୭ - ସ୍ଵସ୍ତିବାଚନ ପ୍ରମାଣ

ସଂପୂଜ୍ୟ ଗନ୍ଧମାଲ୍ୟାଦୈର୍ଘ୍ୟବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ସ୍ଵସ୍ତି ବାଚୟେତ୍ ।

ଧର୍ମକର୍ମଣି ମାଜାଲ୍ୟେ ସଂଗ୍ରାମେଽଭୂତଦର୍ଶନେ ।

(ଗଦାଧର ଭାଷ୍ୟେ ବ୍ୟାସଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଧର୍ମ କର୍ମ, ମାଜାଲ୍ୟକର୍ମ, ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା ଓ ଉପାତଶାନ୍ତି ପ୍ରଭୃତି କର୍ମରେ ପ୍ରଥମେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଗନ୍ଧମାଲ୍ୟାଦି ଦ୍ଵାରା ପୂଜା କରି ସ୍ଵସ୍ତିବାଚନ କରାଇବ ।

ଅଲକ୍ଷିତୋଽସ୍ମିନ୍ ରହସି ମାମକୈରପି ଗୋବ୍ରଜେ ।

କୁରୁ ଦ୍ଵିଜାତିସଂସ୍କାରଂ ସ୍ଵସ୍ତିବାଚନପୂର୍ବକଂ ।

(୧୦ମ ସ୍କନ୍ଧ ୮ ମାଧ୍ୟମେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ନନ୍ଦ ଗର୍ଗଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ ବ୍ରହ୍ମନ୍ ! ଆପଣ ଏ ଗୋଗୋଷ୍ଠରେ ଅଲକ୍ଷିତଭାବରେ ପ୍ରଥମେ ସ୍ଵସ୍ତିବାଚନ କରି ତତ୍ପରେ ଦ୍ଵିଜାତିଯୋଗ୍ୟ ସଂସ୍କାରମାନ ଏକାନ୍ତରେ କରିବା ହେଉଛି । “କର୍ମାଦୌବାଚୟେତ୍ ସ୍ଵସ୍ତି ଯଜ୍ଞାଦୌ ତୁ ବିଶେଷତଃ” ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ କର୍ମ ଆଦ୍ୟରେ ସ୍ଵସ୍ତିବାଚନ କରିବ; କିନ୍ତୁ ଯଜ୍ଞାଦି କର୍ମରେ ଅବଶ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ।

୭୭ - ସଂକ୍ଷର ପ୍ରୟୋଜନ

ସଂକ୍ଷ ମୂଳଃ କାମୋବୈ ଯଜ୍ଞଃ ସଂକ୍ଷ ସମ୍ପଦଃ ।

ବ୍ରତାନିୟମଧର୍ମାଃ ସର୍ବେ ସଂକ୍ଷଜାଃ ସ୍ଵ ତାଃ ।

(ଏକାଦଶୀତତ୍ତ୍ଵେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କାମନା ସଂକ୍ଷର ମୂଳ ହୁଏ ଏବଂ ସେହି ସଂକ୍ଷରୁ ଯଜ୍ଞ, ବ୍ରତ ନିୟମ ଓ ଧର୍ମ ଏସବୁ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଅନ୍ତି । ଅତଏବ ଫଳକାମୀ ବ୍ୟକ୍ତି ସଂକ୍ଷ କରି କର୍ମ କରିବ ।

୭୮ - ସଂକ୍ଷ ଫଳ

ସଂକ୍ଷେନବିନା ରାଜନ୍ ଯଜ୍ଞିଂଚିତ୍ କୁରୁତେ ନରଃ ।

ଫଳଂ ଚାନ୍ଧାନ୍ଧକଂ ତସ୍ୟ ଧର୍ମସ୍ୟାର୍ହକ୍ଷୟୋଭବେତ୍ ।

(ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ହେ ରାଜନ୍ ! ବିନାସଂକ୍ଷରେ କର୍ମ କଲେ, ପୁଣ୍ୟର ଅର୍ଦ୍ଧେକ କ୍ଷୟ ହୁଏ ଓ ଫଳ ମଧ୍ୟ ଅତି ଅଳ୍ପ ହୁଏ ।

ଆଶାସ୍ୟ ଚ ଶୁଭଂ କାର୍ଯ୍ୟମୁଦ୍ଦିଷ୍ୟ ମନୋଗତଂ ।

(ଅଗସ୍ତ୍ୟପୂଜନେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ସଂକଳ୍ପ କରିବାରୁ ହେଲେ ଇଚ୍ଛାନୁଗତ ଶୁଭଫଳକୁ ମନେ କରି
ଓ ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କର୍ମ ଆରମ୍ଭ କରିବ ।

୭୯ - ସଂକଳ୍ପ ପାତ୍ର ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଶୁଭି ଶଙ୍ଖାଶୁହସ୍ତେଷ୍ଠ କାଂସ୍ୟରୌପ୍ୟାଦିଭିଷ୍ଠଥା ।

ସଂକଳ୍ପୋନୈବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟୋ ମୃଣୟେନ୍ କଦାଚନ

ଗୃହୀଂହୌଦୁମ୍ବରଂ ପାତ୍ର ବାରିପୂର୍ଣ୍ଣଗୁଣାନୃତିଂ ।

ଦର୍ଭତ୍ରୟଂ ସଗ୍ରମୂଳଂ ଫଳପୁଷ୍ପତିଳାନୃତିଂ ।

ଜଳାଶୟାରାମକୃପେ ସଂକଳ୍ପେ ପୂର୍ବଦିତ୍ତଃ ଖଃ ।

ସାଧାରଣେ ଚୋରରସ୍ୟ ଐଶାନ୍ୟାଂ ନିଷ୍ପେଦଜଳଂ ।

(ଭବିଷ୍ୟେ)

ତାମ୍ରପାତ୍ରସ୍ୟାତ୍ୟତ୍ତାସମ୍ଭବେ ଜଳମାତ୍ରଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ତଳରଣୀୟଂ ।

(ଗଦାଧରପଦ୍ମଚୈ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଶାମୁକା, ଶଙ୍ଖ, ପଥର ହସ୍ତ, କଂସା, ରୂପା ପ୍ରଭୃତି ଧାତୁପାତ୍ର
ଓ ମୃତ୍ତିକା ପାତ୍ରରେ ସଂକଳ୍ପ କରିବା ନିଷେଧ । କିନ୍ତୁ ଔଦୁମ୍ବର (ତାମ୍ରପାତ୍ରରେ)
ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସେଥିରେ ମୂଳ ଓ ଅଗ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ତିନିଗୋଟି ନିଷ୍ପୁଣ୍ଠ କୁଣ୍ଡ ଓ ଫଳ,
ପୁଷ୍ପ ଓ ତିଳ ପକାଇ ଜଳାଶୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଆରାମ (ଉପବନ) ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ କୃପ
ପ୍ରତିଷ୍ଠାଦିରେ ପୂର୍ବମୁଖ ହୋଇ ସଂକଳ୍ପ କରିବ । ଆଉ ଅନ୍ୟ କର୍ମରେ ଉତ୍ତରମୁଖ
ହୋଇ ସଂକଳ୍ପ କରିବ । ସଂକଳ୍ପଜଳ ଐଶାନ୍ୟ କୋଣରେ ପକାଇବ । ପାତ୍ର
ଅଭାବ ହେଲେ ଦକ୍ଷିଣାହସ୍ତରେ କୁଣ୍ଡାଦି ସହିତ ଗଣ୍ଡୁଷେ ଜଳ ଧରି ସଂକଳ୍ପ କରିବ ।

୮୦ - ସଂକଳ୍ପ ପଦାର୍ଥ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ପ୍ରଣବୈଃ ପୂରୟେତ୍ତୋୟଂ କ୍ରମୁକଂ ମୂଳମନ୍ତ୍ରତଃ ।

ତିଳତଣ୍ଡୁଳପୁଷ୍ପାଣି ତୁଳସୀବଳମୃତ୍ତିକାପେତ୍ ।

ସଦର୍ଭଚନ୍ଦନୋପେତଂ ତାମ୍ରପାତ୍ରଂ ସୁସମ୍ବତଂ ।

ପୂର୍ବାଭିମୁଖମାଦିଶ୍ୟ ସଂକଳ୍ପମାତରେଦ୍ ବୁଧଃ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

* ଅତ୍ର କେବଳ ହସ୍ତ ନିଷେଧସ୍ତ୍ର ପାତ୍ରାନ୍ତର ସଦ୍ଭାବ ବିଷୟଃ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମେ)
ଅର୍ଥାତ୍ ପାତ୍ରଥିବା ସମୟରେ ହାତରେ କରିବ ନାହିଁ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଓଁକାର ପଢ଼ି ତାମ୍ରପାତ୍ରରେ ଜଳ ପୁରଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ପାତ୍ରରେ “ଓଁ ନମୋନାରାୟଣାୟ” ଏହି ମୂଳମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଗୁଆ, ତିଳ, ଅକ୍ଷତ, ପୁଷ୍ପ, ତୁଳସୀପତ୍ର, ଚନ୍ଦନ ଓ କୁଣ୍ଡ (ଅଗ୍ର ମୂଳବିଶିଷ୍ଟ ତିନିଗୋଟି କୁଣ୍ଡ) ପକାଇ ହସ୍ତରେ ଧରି ପୂର୍ବମୁଖ ହୋଇ ଆସନରେ ବସି ସଂକଳ୍ପ କରିବ ।

୮୧ - ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ ପ୍ରମାଣ

ବୈଦିକେ ତାନ୍ତ୍ରିକେଚାଦୌ ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହ ଇଷ୍ୟାତେ ।

(ଗୃହ୍ୟପରିଶିଷ୍ଟେ)

ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ ବିଧିଂ ବକ୍ଷ୍ୟାମୋଽଥ ଯଥାବିଧି ।

ପ୍ରୟୋକ୍ତଃ କର୍ମଶାମାଦାବନ୍ତେ ଚୋଦୟସିଦ୍ଧୟେ ।

(ଶୌନକଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଗୃହ୍ୟପରିଶିଷ୍ଟରେ କଥିତ ଅଛି ବୈଦିକ ଓ ତାନ୍ତ୍ରିକ କର୍ମର ଆଦ୍ୟରେ ଓ ଶେଷରେ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ ।

ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ ଦୈବେ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟବିଧିମତେ ।

ଏତଦେବ ନିରୋଂକାରଂ କୁମ୍ଭ୍ୟାତ୍ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୈଶ୍ୟୟୋଃ ।

ସୋଂକାରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେଶ୍ଚୁୟାତ୍ ନିରୋଂକାରଂ ମହାପତୌ ।

ଉପାଂଶୁତ ତଥା ବୈଶ୍ୟେ ଶୂଦ୍ରେ ସ୍ପତି ପ୍ରୟୋଜୟେତ୍ ।

(ଯମଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଦୈବକାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓଁକାର ସହିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବେ । କିନ୍ତୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓଁକାର ରହିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବେ । ବୈଶ୍ୟ ଓଁକାର ରହିତ ତୁନି ତୁନି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବେ । ମାତ୍ର ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ପୁଣ୍ୟାହବାଚନରେ କେବଳ ସ୍ପତି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ ।

ତଳ କର୍ମପ୍ରୟୋଗାନ୍ତର୍ଗତମିତି କେଚିତ୍ ବହବସ୍ତୁ ପ୍ରୟୋଗବହିର୍ଭୂତମିତି । ଆଦ୍ୟ ପକ୍ଷେ କର୍ମପ୍ରୟୋଗ ସଂକଳ୍ପଂ କୃତ୍ୱା ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ । ଦ୍ୱିତୀୟେତୁ ତକ୍ତ୍ୱା କର୍ମ ସଂକଳ୍ପଂ । (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରଗଦ୍ୟାଧର ଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କାହାରି କାହାରି ମତରେ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କର୍ମପ୍ରୟୋଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଅନେକଙ୍କ ମତରେ କର୍ମପ୍ରୟୋଗର ବହିର୍ଭୂତ । ଅତଏବ ପୂର୍ବମତରେ କର୍ମ ସଂକଳ୍ପ କରି ତତ୍ପରେ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ । ପରମତରେ ପ୍ରଥମେ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରି ତତ୍ପରେ କର୍ମସଂକଳ୍ପ କରିବ ।

୮୨ - ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଗ୍ରାହ କର୍ତ୍ତୃନିର୍ଣ୍ଣୟ

ନାନ୍ଦୀଗ୍ରାହଂ ପିତା କୁର୍ଯ୍ୟାଦାଦ୍ୟେ ପାଣିଗ୍ରହେ ପୁନଃ ।

ଅତଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପ୍ରକୁର୍ବାତ ସ୍ୱୟମେବ ତୁ ନାନ୍ଦିକଂ । (ସାୟଣାୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପୁତ୍ର ପ୍ରଥମ ବିବାହରେ ପିତା ନାନ୍ଦୀଶ୍ରୀକ୍ଷ କରିବ । କିନ୍ତୁ ପୁତ୍ରର ଦ୍ଵିତୀୟ ବିବାହରେ ପୁତ୍ର ନିଜେ ନାନ୍ଦୀଶ୍ରୀକ୍ଷ କରିବ, ଆଉ ପିତାର ଆବଶ୍ୟକତା ହେବ ନାହିଁ ।

ସ୍ଵପିତୃଭ୍ୟଃ ପିତା ଦଦ୍ୟାତ୍ ସୁତସଂସ୍କାର କର୍ମସୁ ।

ପିଣ୍ଡାନୋ ଦ୍ଵବହନାଭେଷାଂ ତସ୍ୟାଭାବେ ତୁ ତତ୍କ୍ରମାତ୍ ।

(କାତ୍ୟାୟନଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟାର ବିବାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ସଂସ୍କାରକାର୍ଯ୍ୟରେ ପିତା ନିଜେ ସ୍ଵକାୟ ପିତୃଗଣଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡଦାନ କରିବ । ପିତା ଜୀବିତ ଥାଇ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ କିମ୍ବା ମୃତ ହୋଇଥିଲେ ଯେ କର୍ତ୍ତା ହେବ ସେ ସଂସ୍କାର୍ଯ୍ୟର (ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟାର) ପିତୃଗଣଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡ ଦେବ ।

ବୃକ୍ଷୌ ତୀର୍ଥେ ଚ ସନ୍ନୋଷ୍ଠେ ତାତେ ଚ ପତିତେ ସତି ।

ଯେଭ୍ୟଏବ ପିତା ଦଦ୍ୟାତ୍ତେଭ୍ୟାଦଦ୍ୟାସ୍ତୟଂ ସୁତଃ ।

(ବିଷ୍ଣୁଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପିତା ଯଦି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଅଥବା ପତିତ ହୋଇଥାଏ ତାହାହେଲେ ବୃକ୍ଷ ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ଓ ତୀର୍ଥଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ପିତା ଯେପରି ନିଜ ପିତୃଗଣଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତେ ପୁତ୍ର ସେହିପରି ପିଣ୍ଡଦାନ କରିବ ।

ବିପ୍ରାନାମନ୍ତ୍ରିୟିତ୍ଵାଞ୍ଚୌ ଭୋଜ୍ୟାନାଭ୍ୟୁଦୟେ ଦଦେତ୍ ।

ପିଣ୍ଡମାତ୍ରଂ ପ୍ରଦାତବ୍ୟମଭାବେ ଦ୍ରବ୍ୟବିପ୍ରୟୋଃ ।

(ଦିବ୍ୟସିଂହବାଜପେୟପଞ୍ଚତୌ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ଆଠଗୋଟି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଠଗୋଟି ଭୋଜ୍ୟ ଦାନ କରିବ । ଯେବେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ବିପ୍ରର ଅଭାବ ହୁଏ ତେବେ ପିଣ୍ଡମାତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବ ।

୮୩ - ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବିଚାର

ନାନ୍ଦୀମୁଖେ ବିବାହେ ଚ ପ୍ରପିତାମହପୂର୍ବକଂ ।

ନାମ ସଂକୀର୍ତ୍ତୟେଦ୍ ବିଦ୍ଵାନନ୍ୟତ୍ର ପିତୃପୂର୍ବକଂ ।

(ବୃକ୍ଷବଶିଷ୍ଠଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - *ବିଦ୍ଵାନ୍ ଲୋକ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ଏବଂ ପାଣିଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରପିତାମହ, ତତ୍ପରେ ପିତାମହ ଓ ପିତୃଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ । ପାଣିଗ୍ରହଣ ଓ ତାହାର ନାନ୍ଦୀମୁଖଶ୍ରାଦ୍ଧ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାନ୍ଦୀମୁଖଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ପିତୃଠାରୁ

* ଉଦ୍‌ବହନାତ୍-ଆ=ଓଦ୍‌ବହନାତ୍ । ଓଦ୍‌ବହନଂ ବା ବିବାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତମିତି ରଘୁନନ୍ଦନଃ ।

ଆରମ୍ଭ ଉପର ତିନି ପୁରୁଷର (ପିତୃ, ପିତାମହ ଓ ପ୍ରପିତାମହ ଏହି କ୍ରମରେ । ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ । ଏ ମତ ଡେରିରାୟ ଶାଖାଧ୍ୟାୟିମାନଙ୍କର ଅବଲମ୍ବିତ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଶାଖାଧ୍ୟାୟିମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହି ମତ ଯେ ବିଦ୍ବାନ୍ ଲୋକ ‘ନାନ୍ଦୀମୁଖ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁତ୍ରାଦି ସମୃଦ୍ଧିର ଆଦିଭୂତ’ ବିବାହରେ (ପାଣିଗ୍ରହଣ ସମୟରେ) ପ୍ରପିତାମହଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କ୍ରମେ ପିତାମହ ଓ ପିତୃଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ । ଅପର ସମସ୍ତ ନାନ୍ଦୀମୁଖ ଶ୍ରାବ୍ଧରେ ପିତାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କ୍ରମେ ପିତାମହ ଓ ପ୍ରପିତାମହଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ ।

ମାତାପିତାମହୀ ତୈବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣା ପ୍ରପିତାମହୀ ।

ପିତ୍ରାଦୟସ୍ତ୍ରୟର୍ଭେବ ମାତୁଃ ପିତ୍ରାଦୟସ୍ତ୍ରୟଃ ।

ଏତେ ନର୍ବଚନୀୟାଃ ସ୍ବୟଃ ପିତରୋଽଭ୍ୟୁଦୟେ ଦ୍ବିଜୈଃ ।

(ଆଶ୍ବିଲାୟନାଚାର୍ଯ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଦ୍ବିଜାତିମାନେ ଆପଣାର ବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ କ୍ରମରେ ମାତା, ପିତାମହୀ ଓ ପ୍ରପିତାମହୀ ତତ୍ପରେ ପିତା, ପିତାମହ ଓ ପ୍ରପିତାମହ ଏବଂ ମାତାମହ, ପ୍ରମାତାମହ ଓ ବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହ ଏହିପରି ନଅ ପୁରୁଷଙ୍କର ପୂଜା (ଶ୍ରାବ୍ଧ) କରିବେ ।

ମାତୃଶ୍ରାବ୍ଧଂ ତୁ ପୂର୍ବଂ ସ୍ବାର୍ଥପିତୃଣାଂ ତଦନନ୍ତରଂ ।

ତତୋମାତାମହାନଂ ଚ ବୃଦ୍ଧୌ ଶ୍ରାବ୍ଧତ୍ରୟଂ ସ୍ବ ତଂ ।

(ନିର୍ଣ୍ଣୟସିଦ୍ଧୌ ଶାତାତପବଚନଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପ୍ରଥମରେ ମାତୃଶ୍ରାବ୍ଧ, ତଦନନ୍ତର ପିତୃଶ୍ରାବ୍ଧ ଓ ତତ୍ପରେ ମାତାମହାଦିଙ୍କ ଶ୍ରାବ୍ଧ କରିବ । ଏହି ତିନିଗୋଟି ଶ୍ରାବ୍ଧ ବୃଦ୍ଧି (ନାନ୍ଦୀ) ଶ୍ରାବ୍ଧ ବୋଲି କଥିତ ହୋଇଅଛି ।

୮୪ - ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାବ୍ଧକାଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ମାତୃଶ୍ରାବ୍ଧଂ ତୁ ପୂର୍ବେଦ୍ବୟଃ କର୍ମାହନି ତୁ ପୈତୃକଂ ।

ମାତାମହଂ ଚୋତ୍ତରେଦ୍ବ୍ୟର୍ବୃଦ୍ଧୌ ଶ୍ରାବ୍ଧତ୍ରୟଂ ସ୍ବ ତଂ ।

(ପୃଥ୍ବୀଚନ୍ଦୋଦୟେ ଗାର୍ଗ୍ୟଃ)

* ଇଦଂ ତୁ ଡେରିରାୟାଣାଂ ବିଷୟଂ ନାନ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରକଂ ।

(ଛନ୍ଦୋଗପରିଶିଷ୍ଟେ କାତ୍ୟାୟନଃ)

*- ‘ନାନ୍ଦୀ’ ସମୃଦ୍ଧିରିତି କଥ୍ୟତେ । ଇତି ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣାନୁନ୍ଦୀମୁଖେ ପୁତ୍ରାଦି ସମୃଦ୍ଧାନାଂ ଆଦିରୂପେ (ଆଦିଭୂତେ) ବିବାହେ । ବିଶେଷଣଂ ତୁ ବିବାହାଦେବ ପୁତ୍ରାଦିସମୃଦ୍ଧିଲାଭ ଜ୍ଞାପନାୟ ଚକାରସ୍ତଥଃ । ଅନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରାପ୍ତପିତ୍ରାଦି କ୍ରମବ୍ୟବଚ୍ଛେଦାୟ । “ନାନ୍ଦୀମୁଖ” ପଦସ୍ୟ ଶ୍ରାବ୍ଧପରତ୍ବେ ଅନେକବଚନପ୍ରାପ୍ତପିତୃପୂର୍ବକାଭିଳାଷବାଧା-ପର୍ତ୍ତେର୍ବାକ୍ୟଭେଦାପରେଷା । (ଇତି ଉଦ୍‌ବାହତତ୍ବେ)

ଅସ୍ୟାସମ୍ଭବେ ପୂର୍ବେଦ୍ୟରେବ ପୂର୍ବାହ୍ନେ ମାତୃକଂ ମଧ୍ୟାହ୍ନେ ପୈତୃକଂ
ଅପରାହ୍ନେ ମାତାମହାନଂ । (ଗୃହ୍ୟସୁତ୍ରଭାଷ୍ୟେ)

ଅଲାଭେ ଭିନ୍ନକାଳାନାଂ ନାନ୍ୟାଶ୍ରାଦ୍ଧତ୍ରୟଂ ବୁଧଃ ।

ପୂର୍ବେଦ୍ୟବେ ପ୍ରଜୁର୍ବାତ ପୂର୍ବାହ୍ନେ ମାତୃପୂର୍ବକଂ ।

(ବୃଦ୍ଧମନ୍ତ୍ରଃ)

ଇଦଂ ଚ ମହସ୍ତକର୍ମସୁ ଅନ୍ଧେଷୁ ତୁ କର୍ମାହ ଏବ ଶ୍ରାଦ୍ଧଂ ତଜ ପ୍ରାତରେବ ।
“ପାର୍ବଣଂ ଚାପରାହ୍ନେ ତୁ ପ୍ରାତବୃଦ୍ଧି ନିର୍ମିତ୍ତକଂ” । (ଇତି ଶାତାତପୋକ୍ତେଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କର୍ମଦିବସର ପୂର୍ବଦିନରେ ମାତ୍ରାଦିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ,
କର୍ମଦିବସରେ ପିତ୍ରାଦିଙ୍କର ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ ଏବଂ କର୍ମର ପରଦିବସରେ ମାତାମହାଦିଙ୍କ
ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ ।

ଯଦି ତିନିଥର ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେବ, ତେବେ ସେହି କର୍ମଦିବସର
ପୂର୍ବାହ୍ନରେ ତିନି ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଯାକ କରିବ; କିନ୍ତୁ ବୃହତ୍ କର୍ମରେ ପୂର୍ବଦିନରୁ କରିବ ଓ
ସାମାନ୍ୟ କର୍ମରେ ସେହି ଦିନ ସକାଳେ କରିବ ।

ଗଣଶଃକ୍ରିୟାମାଶାନାଂ ମାତୃଭ୍ୟଃ ପୂଜନଂ ସକୃତ୍

ସକୃଦେବ ଭବେଚ୍ଛାଦିମାଦୌ ନ ପୃଥଗାଦିଷୁ ।

(ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ୧* ଏକ ବା ଅନେକ ପୁତ୍ରଙ୍କର ଏକ ସଙ୍ଗରେ ସଂସ୍କାରମାନ
କରିବାର ହେଲେ ପ୍ରଥମରେ ଥରେ ମାତ୍ର ମାତୃଗଣଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ଶ୍ରାଦ୍ଧ
କରିବ, ପ୍ରତ୍ୟେକ କର୍ମରେ କରିବ ନାହିଁ ।

୮୫ - ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କେଉଁ କେଉଁ କର୍ମରେ କରିବା ବିଧି

କନ୍ୟାପୁତ୍ରବିବାହେଷୁ ପ୍ରବେଶ ନବବେଶ୍ମନଃ ।

ନାମକର୍ମଣି ବାଳାନାଂ ତୃତୀକର୍ମାଦିକେ ତଥା ।

ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନେ ଚୈବ ପୁତ୍ରାଦିମୁଖଦର୍ଶନେ ।

ନାନ୍ୟାମୁଖଂ ପିତୃଗଣଂ ପୂଜୟେତ୍ପ୍ରୟତୋ ଗୃହୀ ।

୧* - ଯଥା ଦୈବାଦକୃତଜାତକର୍ମାଦିକସ୍ୟୋପନୟନକାଳେ-
ଜାତକର୍ମାଦ୍ୟନୁଷ୍ଠାନ ଦେଶାନ୍ତରଗତସ୍ୟ ମୃତବୁଦ୍ଧ୍ୟା କୃତୌର୍ଚ୍ଚ ଦୈହିକସ୍ୟାଗତସ୍ୟ
ପୁନର୍ଜାତକର୍ମାଦିସଂସ୍କାରାଣାଂ ବିହିତାନାଂ ଯୁଗପଦନୁଷ୍ଠାନେକର୍ମନାଶାଞ୍ଜଳସ୍ପଷ୍ଟାଦୀନାଂ
ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତତ୍ତ୍ୱା ପୁନଃ ସଂସ୍କାରାଣାଂ ଯୁଗପଦନୁଷ୍ଠାନେ ବେତି । (ଗଦାଧରଃ)

-ଗଣଶଃ ଏକାନେକପୁତ୍ରାଣାଂ ସଂସ୍କାରେଷ୍ଠେକଦିନେ ଏକଦେଶକାଳ-
କର୍ତ୍ତୃକ୍ୟାଦିତୀର୍ଥ ଇତି । (ନିର୍ଣ୍ଣୟସିନ୍ଧୁଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କନ୍ୟା ଓ ପୁତ୍ରର ବିବାହ, ଗୃହପ୍ରବେଶ, ନାମକରଣ, ତୁଡ଼ାକର୍ମ ପ୍ରଭୃତି (ବହିର୍ନିଷ୍ପନ୍ନ, ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ, ବେଦାରମ୍ଭ ଓ ସମାବର୍ତ୍ତନାଦି) ସାମାନ୍ତୋନ୍ନୟନ, ପୁତ୍ରାଦିରମୁଖଦର୍ଶନ (ଜାତକର୍ମ) ଇତ୍ୟାଦି କର୍ମମାନଙ୍କରେ ନାନ୍ଦୀମୁଖ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ ।

୮୭ - ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ନ କଲେ ଦୋଷ

ବୃଦ୍ଧୋ ନ ତର୍ପିତା ଯେ ବୈ ପିତରୋଗୃହମେଧୁଭିଃ ।

ତଦ୍ଦାନମପଳଂ ଜ୍ଞେୟମାସୁରୋବିଧୁରେବ ସଃ

(ଶାତାତପଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କୌଣସି ଶୁଭକର୍ମରେ ଯେ ବୃଦ୍ଧି (ନାନ୍ଦୀମୁଖ) ଶ୍ରାଦ୍ଧନ କରେ ତାହାର ସମସ୍ତ କର୍ମ ଅଜ୍ଞହାନ ଓ ନିଷ୍ଫଳ ହୁଏ । ନାନ୍ଦୀମୁଖ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ନ କରି କର୍ମ କଲେ ତାହାକୁ ଆସୁର ବିଧି କୁହାଯାଏ ।

୮୭ - ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ଦାନର ପ୍ରୟୋଜନ

ବସୁନା ସ୍ୱର୍ଗକାମେଣ ଦକ୍ଷେଣ ଚ ମହାତ୍ମନା ।

ମୟା ଚ ବିଷ୍ଣୁନା ଶକ୍ତ ରୁଦ୍ରେଣ ଚ ସହୋମୟା ।

ଆତ୍ମାନଂ ଚ ସ୍ୱରୂପେଣ ଧାରାୟାଂ ତୁ ପ୍ରପାଦତଂ ।

ଦେବସାନ୍ନିଧ୍ୟମାୟାତା ସର୍ବକାମପ୍ରଦାୟିକା ।

ତସ୍ମା ଭୃପମି ରାଜେନ୍ଦ୍ର ବସୋର୍ଦ୍ଧରାଂ ପ୍ରାପତୟ ।

ନାତଃ ପରତରଂ ପୁଣ୍ୟଂ ବିଦ୍ୟତେ ନୃପସଭମ ।

ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାପ୍ରଦାନସ୍ୟ । ଏକାହମପି ଯତ୍ନବେତ୍ ।

ନୃପେଣାୟୁଷକାମେନ ପୁତ୍ରରାଜ୍ୟଜିଗୀଷୁଣା ।

ଦେୟା ଧାରା ସଦା ବସ୍ତ ରିପୁନାଶାୟ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ।

(ଦେବୀପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ସ୍ୱର୍ଗାଭିଳାଷୀ ବସୁ ଏବଂ ମହାତ୍ମା ଦକ୍ଷ ଏମାନେ ପୂର୍ବ ବସୁ (ଘୃତ) ଧାରା ଦେଇଥିଲେ । ବ୍ରହ୍ମା କହୁଅଛନ୍ତି ହେ ଇନ୍ଦ୍ର ! ଆମେ, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ, ଦୁର୍ଗା ଏ ସମସ୍ତେ ବସୁଧାରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁ । ବସୁଧାରା ଦ୍ୱାରା ସର୍ବଫଳପ୍ରଦାୟିନୀ ଦେବୀ ସନ୍ନିକଟ ବର୍ତ୍ତନୀ ହୁଅନ୍ତି । ଅଗସ୍ତ୍ୟ ନୃପବାହନକୁ କହୁଅଛନ୍ତି ହେ ମହାରାଜ ! ଏହି ହେତୁରୁ ତୁମେ ବସୁଧାରା ଦିଅ, କାରଣ ଦିନେ ମାତ୍ର ବସୁଧାରା ଦେଲେ ଯେଉଁ ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ; ତାହା ଅପେକ୍ଷା ଆଉ ଅଧିକ ପୁଣ୍ୟକର୍ମ ନାହିଁ । ହେ ମତିମାନ ବସ୍ତ ! ଯେଉଁମାନେ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନକାମୀ, ପୁତ୍ରାର୍ଥୀ, ଦାରାର୍ଥୀ, ସୁଖାଭିଳାଷୀ ଏବଂ ଶତ୍ରୁବଧାଭିଳାଷୀ ହୁଅନ୍ତି ସେମାନେ ସର୍ବଦା ବସୁଧାରା ପ୍ରଦାନ କରିବେ ।

୮୮ - ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ପ୍ରମାଣ

କୁତ୍ୟଳଗ୍ନା ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଃ ପଞ୍ଚଧାରା ଘୃତେନ ତୁ ।

କାରୟେସ୍ତ୍ୱ ବା ଧାରାଃ ନାତିନୀଚା ନଚୋଚ୍ଛିତାଃ ।

ଅଙ୍ଗୁଳ୍ୟାଗ୍ରଂ ପରଂ ଗାତ୍ରଂ ହସ୍ତମାତ୍ରପ୍ରମାଣତଃ ।
ପୂର୍ବୋତ୍ତରକ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧିବିଧୋର୍ଦ୍ଧାରାଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତତାଃ ।
ଆୟୁଷ୍ମାନିତି ଶାନ୍ତ୍ୟର୍ଥଂ ଜପେତ୍ତତ୍ ସମାହିତଃ ।
ତତଃ ଶ୍ରୀକ୍ଷଂ ପ୍ରକୂର୍ବାତ ମାତୃପୂର୍ବକମାଦରାତ୍ ।

(କାତ୍ୟାୟନଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କର୍ମାନୁଷ୍ଠାନରେ ପୂର୍ବଦିଗ କାନ୍ଥରେ (ଅଥବା ବେଦୀର ପୂର୍ବଭାଗରେ) ପୂର୍ବରୁ ଉତ୍ତରକୁ କ୍ରମେ ସଂଖ୍ୟାବୃଦ୍ଧି କରି ପାଞ୍ଚ ଅଥବା ସାତଗୋଟି ତରଳ ଗୋମୃତଧାରା ତପାଯାନ୍ତି ଦ୍ଵାରା ଏକଅଙ୍ଗୁଳି ବହଳରେ ଦେବ । ହାତକରୁ ଉଜ୍ଜ କିମ୍ବା ନୀତ କରିବ ନାହିଁ । ତତ୍ପରେ “ମନୋଜୁତିର୍ଜୁଷ୍ଟତାମାଜ୍ୟସ୍ୟ ବୃହସ୍ପତିର୍ଯଜ୍ଞମିମଂ ତନୋତୁ । ଅରିଷ୍ଟଂ ଯଜ୍ଞଂ ସମିମଂ ଦଧାତୁ । ବିଶ୍ଵେଦେବା ସ ଜହ ମା ଦୟାନ୍ତାମେଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠ” । ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁଣ୍ଡଳ ସ୍ପର୍ଶ କରି ସେହି ବସୋର୍ଦ୍ଧାରକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବ । “ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଦେବତାଭ୍ୟୋ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଞ୍ଚୋପଚାରରେ (ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଦୀପ, ନୈବେଦ୍ୟ ଦେଇ) ପୂଜା କରିବ । ଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ “ଓଁ ଆୟୁଷ୍ମାନାଗ୍ନେ ହବିଷାବୃଧାନୋ ମୃତପ୍ରତୀକୋ ମୃତଯୋନିରୋଧୁ । ଘୃତଂ ପୀଡ଼ା ମଧୁଚାରୁ ଗବ୍ୟଂ ପିତେପ ପୁତ୍ରମଭିରକ୍ଷତାଦିମାଂ ସ୍ଵାହା” । ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିବ । ତତ୍ପରେ “କଶ୍ୟପସ୍ୟ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ଜମଦଗ୍ନେ ଷ୍ଟ୍ରୀୟୁଷଂ ଯଦେବାନାଂ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ତନ୍ନେ ଅସ୍ତୁ ତ୍ୟାୟୁଷଂ ।” ଏହା ପଢ଼ି ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାମସ୍ତକରେ ସିନ୍ଦୂର ଦେବ ।

୮୯ - ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର ଲକ୍ଷଣ

ଅଷ୍ଟମୁଷ୍ଟିର୍ଭବେକ୍ଵଞ୍ଚଃ କୁଞ୍ଚୟୋଃଷ୍ଠୌ ଚ ପୁଷ୍ପଳଂ ।

ପୁଷ୍ପଳାନି ଚ ଚତ୍ଵାରି ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଂ ବିଧାୟତେ ।

(ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଆଠମୁଠା ଶସ୍ୟରେ ଏକ କୁଞ୍ଚ ହୁଏ, ଆଠକୁଞ୍ଚ (୬୪ ମୁଠାରେ) ଏକ ପୁଷ୍ପଳ ହୁଏ, ଚାରି ପୁଷ୍ପଳ (୨୫୬ ମୁଠା)ରେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର ହୁଏ ।

୯୦ - ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ

ଗର୍ଭାଧାନାଦିସଂସ୍କାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ଭୋଜୟେଦ୍ଵଗ ।

ଶତଂ ବିବାହସଂସ୍କାରେ ପଞ୍ଚାଶନ୍ନେଖଳାବିଧୌ ।

ଆବସଥ୍ୟେ ତ୍ରୟତ୍ରିଂଶଲ୍ଲୌତାଧାନେ ଶତାପ୍ତରଂ ।

ଅଷ୍ଟକଂ ଭୋଜୟେତ୍ତତ୍ତ୍ୟା ତତ୍ତତ୍ ସଂସ୍କାରସିଦ୍ଧେୟେ ।

ସହସ୍ରଂ ଭୋଜୟେଷ୍ୟାମେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନାଂ ଶତଂ ପଶୌ ।

ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟେ ତୁ ଚତ୍ଵାରି ଶତଂ ପଞ୍ଚ ସୁରାଗ୍ରହେ ।

ଅମ୍ଭୁତଂ ବାଜପେୟେ ଚ ହ୍ୟଶ୍ୱମେଧେ ଚତୁର୍ଗୁଣଂ ।

*ଆଗ୍ରାୟଣେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ଦଶପଞ୍ଚ ଚ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରଗଦ୍ୟାଧରତାଷେ୍ୟ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଗର୍ଭାଧାନାଦି ସଂସ୍କାରକର୍ମ (ପୁଂସବନ, ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ ପ୍ରଭୃତି)ରେ ଦଶ ଦଶ ଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ କରାଇବ । ବିବାହ କର୍ମରେ ଶ୍ୟାବ, ଉପନୟନରେ ପଞ୍ଚାଶ, ଆବସଥ୍ୟାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନରେ ତେତିଶ, ଶ୍ରୋତାଗ୍ନି - (*୧-ଗାର୍ହପତ୍ୟ, ୨-ଆହବନାୟ, ୩-ଦକ୍ଷିଣାଗ୍ନିସ୍ଥାପନ)ରେ ଶ୍ୟାଆଠ, ସୋମଯାଗରେ ହଜାରେ, ପଶୁଯଜ୍ଞରେ ଶ୍ୟା, ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟ ଯଜ୍ଞରେ ଚାରିଶ, ସୁରାଗ୍ରହଣରେ ପାଞ୍ଚଶ, ବାଜପେୟ ଯଜ୍ଞରେ ଦଶହଜାର, ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞରେ ଚାଳିଶହଜାର, ନବାନ୍ନ ଭୋଜନ ଓ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତରେ ପନ୍ଦର ଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ କରାଇବ ।

୯୧ - ଆସନ ନିୟମ

କୌଶେୟଂ କମ୍ବଳଂ ଚୈବ ଅଜିନଂ ପଞ୍ଚମେବ ଚ ।

ଦାରୁଜଂ ତାଳପତ୍ରଂ ବା ଆସନଂ ପରିକଳ୍ପୟେତ୍ ।

(ଆହ୍ନିକସୂତ୍ରାବଲ୍ୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କୁଶ, କମ୍ବଳ, ଚର୍ମ ପଞ୍ଚବସ୍ତ୍ର, କାଠ ଓ ତାଳପତ୍ର ଏହିସବୁ ପଦାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ଆସନ କରିବା ବିଧି ।

୯୨ - ଆସନର ଗୁଣ

କୃଷ୍ଣାଜିନେ ଜ୍ଞାନସିଦ୍ଧି ମୌକ୍ଷଃ ସ୍ୟାଦ୍ ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମଣି ।

ବସ୍ତ୍ରାଜିନେ ବ୍ୟାଧୁନାଶଃ କମ୍ବଳେ ଦୁଃଖମୋଚନଂ ।

ଆଭିତାରେ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣଂ ରକ୍ତଂ ବଶ୍ୟାଦିକର୍ମଣି ।

ଶାନ୍ତିକେ କମ୍ବଳଃ ପ୍ରୋକ୍ତଃ ସର୍ବେଷ୍ଠଂ ଚିତ୍ରକମ୍ବଳେ ।

ବସ୍ତ୍ରାସନେ ତୁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟଂ ପାଷାଣେ ବ୍ୟାଧୁସମ୍ବଧଃ ।

ଧରଣ୍ୟାଂ ଦୁଃଖସମୁତିର୍ଦ୍ଦୋର୍ଭାଗ୍ୟ ଛିଦ୍ରିଦାରୁଜେ ।

ତୃଣେ ଧନଯଶୋହାନିଃ ପଲ୍ଲବେ ଚିତ୍ତବିଭ୍ରମଃ ।

(ଆହ୍ନିକସୂତ୍ରାବଲ୍ୟାଂ)

* - (ନବ ନବ ଶ୍ୟାସ ନିର୍ମିତ ଯାଗ) ବା (ଶରତ୍-ବସନ୍ତ ବିହିତ ନବାନ୍ନଶୁଦ୍ଧ) ।

*-୧ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରି ଗୃହାର ଅଗ୍ନିର ନାମ ଗାର୍ହପତ୍ୟାଗ୍ନି । ୨-ଯେଉଁ ଅଗ୍ନିକି ଗାର୍ହପତ୍ୟାଗ୍ନିରୁ ଉଦ୍ଭୂତ କରି ହୋମ ନିର୍ମିତ ସଂସ୍କାର କରାଯାଏ ତାହାର ନାମ ଆହବନାୟାଗ୍ନି । ୩- ଦକ୍ଷିଣାଗ୍ନିରେ ଯେଉଁ ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ ତାହାର ନାମ ଦକ୍ଷିଣାଗ୍ନି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କୃଷ୍ଣମୃଗ ଛାଲରେ ବସି କର୍ମକଲେ ଜ୍ଞାନସିଦ୍ଧି, ବାଘ ଛାଲରେ ବସି କର୍ମ କଲେ ମୋକ୍ଷ ହୁଏ । ପାଟ ବା ଉଲ୍ ଆସନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମୃଗ ଚର୍ମରେ ବସି କର୍ମ କଲେ ବ୍ୟାଧିନାଶ, କମ୍ବଳାସନରେ ବସି କର୍ମକଲେ ଦୁଃଖମୋଚନ ହୁଏ । ମାରଣ କର୍ମରେ ନାଳବର୍ଣ୍ଣ ଆସନ, ବଶାକରଣାଦି କର୍ମରେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଆସନ, ଶାନ୍ତି କର୍ମରେ କମ୍ବଳାସନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଟେ । କାର୍ଯ୍ୟସବ୍ୟରେ ବସି କର୍ମକଲେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ପଥର ଉପରେ ବସି କର୍ମ କଲେ ବ୍ୟାଧି, ଭୂମିରେ ବସି କର୍ମ କଲେ ଦୁଃଖ ଛିଦ୍ରୁବା କାଠ ଆସନରେ ବସି କର୍ମକଲେ ଦୌର୍ଭାଗ୍ୟ, ତୃଣାସନରେ ବସି କର୍ମକଲେ ଯଶୋହାନି ଓ ପତ୍ରାସନରେ ବସି କର୍ମ କଲେ ଚିତ୍ତ ବିଭ୍ରମ ହୁଏ ।

୯୩ - କାଷ୍ଠାସନର ପରିମାଣ

ଚତୁର୍ବିଂଶତ୍ୟଜ୍ଞୁଲୈଷୁ କାଷ୍ଠାସନଂ ମତଂ ।

ଷୋଡ଼ଶାଜ୍ଞୁଲବିଷ୍ଠାର୍ଥମୁଷ୍ଠେଧେ ଚତୁରଜ୍ଞୁଲଂ ।

ପଞ୍ଚାଜ୍ଞୁଲଂ ବା କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ତୁ ନୋହିତଂ ଚାତ୍ର କାରୟେତ୍ ।

(କାଳିକାପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କାଷ୍ଠାସନରେ ଦୀର୍ଘ ଚବିଶ ଆଙ୍ଗୁଳ, ପ୍ରତି ଷୋଳ ଆଙ୍ଗୁଳ, ଉଚ୍ଚ ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳ ବା ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଳ କରିବ, ଏଥୁରୁ ଅଧିକ କରିବ ନାହିଁ ।

୯୪ - ଯଜମାନ ଓ ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଆସନ ପରିମାଣ

ଆସନଂ ବ୍ରହ୍ମଣଃକାର୍ଯ୍ୟଂ ବାରୁଣଂ ବା ବିକଳତଂ ।

ଯଜମାନାସନଂ ପତ୍ନୀ ଆସନଂ ଚ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ।

ହୋତ୍ରାସନଂ ତଥା ବ୍ରହ୍ମାସନଂ ବିଷ୍ଠାରଯୋଗତଃ ।

ଅରତ୍ନିମାତ୍ରାଣୋପତାନି କଥୂତାନି ମନୀଷିଭଃ ।

(ଯଜ୍ଞପାର୍ବର୍ଣ୍ଣସଂହିତାୟାଂ)

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଆସନ ବାରୁଣ ବା ଭଜ୍ଜିତ କାଷ୍ଠରେ ନିର୍ମାଣ କରିବ । ଯଜମାନର ଆସନ ଓ ତାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କ ଆସନ ଏ ଉଭୟକୁ ଟିକିଏ ଛଡ଼ା ରଖିବ । ମିଶାଇବ ନାହିଁ । ହୋତ୍ରାଙ୍କ ଆସନ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଆସନ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କରିବ । ପଣ୍ଡିତମାନେ ଏହି ଆସନମାନଙ୍କ ପରିମାଣ ଅରତ୍ନି ମାତ୍ର ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଅଛନ୍ତି ।

୯୫ - ପ୍ରଥମ ରଜୋଦର୍ଶନ ଶାନ୍ତିକର୍ମ କାରିକା

କୃତ୍ୱା ନିତ୍ୟାହିକଂ ବୈଶ୍ଣବି ଭୁବି ରୁଚିତଂ ସୁଷ୍ଟିଳଂ ବାଥକୁଷ୍ଠଂ,

ଚିନ୍ତନକର୍ମାର୍ହବାସ୍ତୁନ୍ୟଥ ଦ୍ୱିଜଗୁରୁଭିଃ ସ୍ୱସ୍ତିବାକ୍ ପାଶିପୂଜାଂ ।

ସଂକଳ୍ପଂ କର୍ମଶାସ୍ତ୍ରାଭ୍ୟୁଦୟିକମମଳେ ସାଷ୍ପପତ୍ରେଃସ୍ମୃଜାଖ୍ୟେ,
 ସାବିତ୍ରୀଂ ପୂଜୟିତ୍ବା ସୁକୁସୁମବସନେଃ ଖେଚଦିକ୍ପାଳବାରାନ୍ ।
 ବର୍ଷନ୍ୟାଂ ତିଥିଭେଦେ ଯୋଗକରଣାନ୍ ଶାନଜେଶେଶଜାନ୍,
 ସୂର୍ଯ୍ୟଂ ପର୍ବତନନ୍ଦିନୀଂ ଶିଖିଗଣାନ୍ନାଗାଂଽ ନାଗପ୍ରିୟାଃ ।
 ଗ୍ରାମେଶୀଂ ବସୁଭୈରବଶ୍ରୁତିକ୍ରତୁନ୍ ମର୍ତ୍ତ୍ୟାନଳଂ ଖଂ ନଭୋଃ —
 ହୋରାତ୍ରଂ ପକ୍ଷମାସାର୍ଦ୍ଧାୟନସମୟୋଗାନ୍ ମେଘବାୟୁଂ ମନୁଂଽ ।
 ବ୍ରହ୍ମାଣଂ ବାସୁଧୀଣଂ ଯଜତି ଚ ମରୁତାଭିଷ୍ୟମଗ୍ନିଂ ଚ କୁଷ୍ଠେ,
 ସଂସ୍ଥାପ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟବ୍ରହ୍ମର୍ଷିଂ ଜଦ୍ଦିଜନିଚୟାନଂଶୁକାଦୈଽବୃଣୋତି ।
 ବ୍ରହ୍ମାସନଂ ଦକ୍ଷିଣତୁଷ୍ଠ ବହେର୍ନିଧାୟ ବ୍ରହ୍ମୋପବିଶେଜ ତତ୍ର,
 ଅଗ୍ନେରୁଦୀଚ୍ୟାଂ ପ୍ରୟଜେତପ୍ରଣୀତାଂକୁଶାନ୍ ପରିଷ୍ଠାର୍ଯ୍ୟା ଚ ସର୍ବଦିକ୍ଷୁ ।
 କୂର୍ଯ୍ୟାକୁଶଂ ଶ୍ରୁତିମନ୍ତ୍ରଯୁକ୍ତମାଘାରକାଦୀନ୍ କୁହୁଯାଜ ଉଦ୍ୟା ।
 ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହୁତିତୀରୟିତ୍ବା ବହିଂ ଯଜେଦାସନକାଦିଭିଷ୍ ।
 ସପ୍ତେବ ଜିହ୍ବା ନବଶକ୍ତିକାଃ ହୃଦ୍ୱା ତତଃ ପୂଜିତ ଦେବତାଃ,
 ଭୂରାଦିକାନ୍ବେ କୁହୁୟା ଉଦନ୍ତେ ଜାୟାପତୀ ବସ୍ତ୍ରଚୟାନ୍ ବିଭୃତ୍ୟ ।
 ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତିଂ ସ୍ପିଷ୍ଠକୃତଂ ଚ ହୃଦ୍ୱା ଶକ୍ତ୍ୟା ଦ୍ୱିଜେ ଉଦ୍ୱିଜଲହେମ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।
 ଦଦ୍ୟାଦ୍ୱିଜେଭ୍ୟଃ ଫଳପୁଷ୍ପବସ୍ତ୍ରଂ ସଦକ୍ଷିଣଂ ପୁତ୍ରମନାୟ ଜାୟା ।
 କୂର୍ଯ୍ୟାଉତଃ ପ୍ରାଶନମାର୍ଜନେ ଚ ଭସ୍ମ ଗୃହୀତ୍ବା ଦ୍ୱିଜଭୋଜନଂ ଚ
 ବିଭାନ୍ୟାରେ ଦ୍ୱିଜଦକ୍ଷିଣାଂ ଚ କୂର୍ଯ୍ୟାପୁବିତ୍ରପ୍ରତିପତ୍ତିକାଦୀନ୍ ।
 ରକ୍ତାଳାଜାନ୍ ପାତୟେନ୍ ମଳାଳାର୍ଥାନଗ୍ରେକୃତ୍ବା ତୌ ଚ ନୀରାଜୟେଜ ।

(ଶ୍ରୀ ଲୋକନାଥଦାସେନ କୃତା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପ୍ରଥମେ କର୍ତ୍ତା ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି କର୍ମଯୋଗ୍ୟ ଗୃହର ପବିତ୍ର
 ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ମନୋହର ସ୍ଥୂଳିଳ ଅଥବା କୁଣ୍ଡ ନିର୍ମାଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ
 ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ କରାଇ ନିଜେ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ ଓ ବରୁଣ
 ପୂଜା କରିବ । ତଦନନ୍ତର କର୍ମର ସଂକଳ୍ପ ଓ ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ (ନାନ୍ଦୀମୁଖ) ଶ୍ରାଦ୍ଧ
 କରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅଷ୍ଟଦଳ ପଦ୍ମରେ (୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଉତ୍ତମଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ ଓ ବସ୍ତ୍ର
 ଦେଇ ପୂଜା କରିବ । ତଦୁପାରୁ ନବଗ୍ରହ ଓ ଦଶଦିକ୍ପାଳଙ୍କୁ ତାହାଙ୍କ ମଣ୍ଡଳରେ
 (୨୧, ୨୩, ନମ୍ବର ଦେଖ) ପୂଜା କରିବ, ଅଥବା ବର୍ଷନାଘଟରେ ଗ୍ରହ,
 ଦିକ୍ପାଳ, ବାର, ତିଥି, ନକ୍ଷତ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ର, ଯୋଗ, କରଣ, ରବ୍ୟଂଶ, ବିଷ୍ଣୁ, ଶିବ,
 ଗଣେଶ, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଦୁର୍ଗା, ଶିଖି ପ୍ରଭୃତି ଚତୁଃଷଷ୍ଠି ବାସ୍ତୁଗଣ, ନାଗ, ନାଗପତ୍ନୀ,

ଗ୍ରାମଦେବତା, ବସୁ, ଭୈରବ, ବେଦ, ଯଜ୍ଞ, ସନକାଦି ସପ୍ତ ମନୁଷ୍ୟ, ଅନଳ, ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ, ଆକାଶ, ଅହୋରାତ୍ରୀ, ପକ୍ଷ, ମାସ, ରତ୍ନ, ଅୟନ, ସମ (ପ୍ରଭବାଦିଷଷ୍ଟିସମ୍ବର), ଯୁଗ, ମେଘ, ବାୟୁ, ମନୁ ଓ ବାଷ୍ପୋତ୍ପତ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବ । ତତ୍ପରେ କୁଣ୍ଡ ବା ସ୍ତୁତିଳରେ ମାରୁତ ନାମାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମା, ରତ୍ନିକ୍ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଦେଇ ବରଣ କରିବ । ତହିଁ ଉତ୍ତାରୁ ଅଗ୍ନିର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ବ୍ରହ୍ମାସନ ସ୍ଥାପନ କରି ତହିଁରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବସାଇବ ଏବଂ ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତରଭାଗରେ ପ୍ରଣାତାପାତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରି ଅଗ୍ନିର ଚାରିଦିଗରେ କୁଣ୍ଡ ପରିସ୍ରବଣ କରି ବୈଦିକ କୁଣ୍ଡାଣ୍ଡି କରିବ । ଅନନ୍ତର ଆଦାର ଏବଂ ଆଜ୍ୟଭାଗ ହୋମ ଓ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରି ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ଆସନାଦି ଦେଇ ପୂଜା କରିବ । ତଦନନ୍ତର ସପ୍ତଜିହ୍ଵା, ନବଶକ୍ତି, ପୂଜିତଦେବତା ଓ ଭୂରାଦିଙ୍କର ହୋମ କରିବ । ତତ୍ପରେ ପତିପତ୍ନୀ ଜଳଣ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରି ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ଓ ସ୍ଵିଷ୍ଟକୃତ୍ ହୋମ କରିବେ । ତହିଁଉତ୍ତାରୁ ପତି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ତିଳକାଞ୍ଚନ ଦାନ କରିବ ଓ ପତ୍ନୀ ପୁତ୍ରକାମନାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ତିଳକାଞ୍ଚନ ଦାନ କରିବ ଓ ପତ୍ନୀ ଓ ପୁତ୍ରକାମନାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସଦକ୍ଷିଣା ସବସ୍ତ୍ର ଫଳପୁଷ୍ପ ଦାନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ପ୍ରାଣନ ମାର୍ଜନ, ଭସ୍ମଗ୍ରହଣ, ଦଶଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ (୯୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଓ ଯଥାଶକ୍ତି ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ପବିତ୍ର ପ୍ରତିପତ୍ରି (ବିସର୍ଜନ) କରିବ । ତଦନନ୍ତର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମଙ୍ଗଳ ନିର୍ମିତ ରମ୍ଭା ଓ ଖଇ ପତିପତ୍ନୀଙ୍କ ଆଗରେ ପକାଇ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ବନ୍ଦାପନା କରିବେ ।

୯୬ - ପ୍ରଥମ ରଜୋଦର୍ଶନ ଶାନ୍ତି କର୍ମାରମ୍ଭ

ତତ୍ରାଦୌ ଯଜମାନୋ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସମାପ୍ୟ ସମ୍ଭାରାଂଶୁ ସମ୍ବତ୍ୟ କୁଣ୍ଡଂ ସ୍ତୁତିଲଂ ବା ନିର୍ମାୟ ତସ୍ମିନାପେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନୁପବେଶ୍ୟ ସପତ୍ନୀକଃ ପବିତ୍ରପାଣିବସ୍ତ୍ରଗନ୍ଧାକ୍ଷତପୁଷ୍ପ ସହିତ ନାରିକେଳଫଳାନି କ୍ରମୁକାନ୍ ବା ଗୃହୀତ୍ଵା ତାନନୁଜ୍ଞାପ୍ୟ ସ୍ଵାଭାଷ୍ଠଦେବତାସ୍ମରଣଂ କୃତ୍ଵା ହସ୍ତୋ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣକୃତ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାଭିମୁଖଃ ସ୍ଵସ୍ତ୍ୟାଦି ପଠେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଯଜମାନ ଆପଣର ସନ୍ଧ୍ୟା ବନ୍ଦନାଦି ନିତ୍ୟକର୍ମ ଶେଷ କରି କର୍ମର ସମସ୍ତ ସାମଗ୍ରୀ ଏବଂ କୁଣ୍ଡ ବା ସ୍ତୁତିଳ ନିର୍ମାଣ କରି ତସ୍ମିନାପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଉପବେଶନ କରାଇ ହାତଯୋଡ଼ି ଆପଣର ଅଭାଷ୍ଠ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରି ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଅନୁଜ୍ଞା ନେଇ ଆଚମନପୂର୍ବକ କୁଣ୍ଡବତ୍ (୨୦ ନମ୍ବରଠାରୁ ୨୭ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ଧାରଣ କରି ଉତ୍ତମହସ୍ତରେ ବସ୍ତ୍ର, ଗନ୍ଧ, ଅକ୍ଷତ ଓ ପୁଷ୍ପ ସହିତ ନାରିକେଳ ଫଳ କିମ୍ବା ଗୁବାକଧାରଣ କରି ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଦିଗକୁ ମୁଖ କରି ତଳଲିଖିତ ସ୍ଵସ୍ତ୍ୟାଦିବାକ୍ୟ ପଢ଼ିବ ।

୯୭ - ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ମରଣ

ସର୍ବମଙ୍ଗଳମାଙ୍ଗଲ୍ୟଂ ବରେଣ୍ୟଂ ବରଦଂ ଶୁଭଂ ।

ନାରାୟଣଂ ନମସ୍କୃତ୍ୟ ସର୍ବକର୍ମାଣି କାରୟେତ୍ ।

ଅଭିପ୍ରେତାର୍ଥସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ପୂଜିତୋୟଃ ସୁରାସୁରେଃ

ସର୍ବବିଘ୍ନବିନାଶାୟ ଗଣାଧିପତୟେ ନମଃ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ଉମାମହେଶ୍ୱରାଭ୍ୟାଂ ନମଃ ।

ଶତୀପୁରନ୍ଦରାଭ୍ୟାଂ ନମଃ ମାତୃପିତୃଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ଇଷ୍ଟଦେବତାଭ୍ୟାଂ ନମଃ ।

କୁଳଦେବତାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ସବେଭ୍ୟାଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ଇତି ପଠିତ୍ବା

ନମସ୍କାରଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

୯୮ - ସ୍ୱସ୍ତି ବାଚନ ବାକ୍ୟ

ଓଁ ବିଷ୍ଣୁଃ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଃସ୍ମିନ୍ * ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ
ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନ ସମୟେ ତିଥିବାରନକ୍ଷତ୍ରାଦିଦୋଷଶାନ୍ତି ହୋମ କର୍ମଣି ବ୍ରାହ୍ମଣାଃ
ସ୍ୱସ୍ତି ଭବନ୍ତୋ ବୁବନ୍ତୁ । ଏବଂ କର୍ମର୍ତ୍ତଂ ଭବନ୍ତୋ ବୁବନ୍ତୁ ତ ପୁଣ୍ୟାହଂ ଭବନ୍ତୋ
ବୁବନ୍ତୁ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କର୍ତ୍ତା ତାମ୍ରପାତ୍ରରେ ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଅକ୍ଷତ, ବସ୍ତ୍ର, ନଡ଼ିଆ ବା
ଗୁଆ ରଖି ତାହାକୁ ହସ୍ତରେ ଧରି ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚନ
କରାଇଦେବ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସେହି ଅକ୍ଷତକୁ ତଳଲିଖିତ ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା
ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ କରି କର୍ତ୍ତା ହସ୍ତରେ ଦେବେ । କର୍ତ୍ତା ସେହି ଅକ୍ଷତକୁ ତାମ୍ରପାତ୍ରରେ ରଖି
ତଳଲିଖିତ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ପାତ୍ରରୁ ନେଇ ତିନିଥର ଭୂମିରେ ପକାଇବେ ।

୯୯ - ସ୍ୱସ୍ତି ବାଚନ ମନ୍ତ୍ର

ସ୍ୱସ୍ତିନ ଇନ୍ଦ୍ରୋବୃଦ୍ଧଶ୍ରବଃ ସ୍ୱସ୍ତିନୋ ପୂଷା ବିଶ୍ୱବେଦ୍ୟାଃ । ସ୍ୱସ୍ତିନସ୍ତ୍ରା
ର୍ଷ୍ୟୋଃରିଷନେମିଃ ସ୍ୱସ୍ତିନୋ ବୃହସ୍ପତିର୍ଦ୍ଧିଧାତୁ । ସ୍ୱସ୍ତି ସ୍ୱସ୍ତି ସ୍ୱସ୍ତି * । ଓଁ ରବିଃ

*-୯୮ ସକାର ସହିତ ଗୋତ୍ରୋକ୍ତାରଣ କରିବାର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ-
ସକାରୋଶ ତୁ ବକ୍ତବ୍ୟଂ ଗୋତ୍ରଂ ସବତ୍ର ଧାମତା । ଇତି ମହ୍ୟପୁରାଣେ
ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମବିଶ୍ୱକର୍ମାଧିବଚନଂ ।

ପ୍ରମାଣରସଗୋତ୍ରସ୍ୟ ବୃଦ୍ଧସ୍ୟ ତ ମହାମୁନଃ । ଭିକ୍ଷୋଃ ପଞ୍ଚଶିଖସ୍ୟାହ ଶିଷ୍ୟଃ
ପରମଧାର୍ମିକଃ । ଇତି ମହାଭାରତାୟମୋକ୍ଷଧର୍ମପ୍ରୟୋଗାତ୍ ।

*-୯୯ ତ୍ରିବାର ସ୍ୱସ୍ତି ଉଚ୍ଚାରଣର ପ୍ରମାଣ-

ସତ୍ୟେ ଉପଦ୍ୟତେ ସ୍ୱସ୍ତି ଧର୍ମେ ସ୍ୱସ୍ତି ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ ।

ଗାୟତ୍ରୀବୁଦ୍ଧିତା ସ୍ୱସ୍ତି ତ୍ରିଭିଃ ସ୍ୱସ୍ତି ନିଯୋଜୟେତ୍

(ଗୃହସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ ବିଭାଷକଃ)

ସ୍ୱସ୍ତି ଗୋଭ୍ୟୋଦ୍ବିଜେତ୍ୟକ୍ଷ ସ୍ୱସ୍ତି ରାଜତ୍ୟ ଏବ ତ ।

ସ୍ୱସ୍ତି ପ୍ରଜାତ୍ୟଃ ସର୍ବାତ୍ୟଃ ସ୍ୱସ୍ତି ତ୍ରୟମୁଦାହୃତଂ । (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ ବଶିଷ୍ଠଃ)

କର୍ମଣ୍ୟା ଅନପାୟିନୋ ଯଥାସନ୍ । ଜୁହୋମିତ୍ବା ଶୁଭଗଃ ସୌଭଗାୟ ପୁରୁଷମ୍
ପୁରୁହୁତଃ ଶ୍ରବସ୍ୟନ୍ । କର୍ମ ରଧ୍ୟତାଂ କର୍ମ ରଧ୍ୟତାଂ କର୍ମ ରଧ୍ୟତାଂ ।
ଓ ପୁନସ୍ତଦିତ୍ୟାରୁଦ୍ରାବସବଃ ସମିକ୍ଷତାଂ ପୁନର୍ବହ୍ନୀଣୋ ବସୁନାଥୟଞ୍ଜେଃ । ଘୃତେନ
ଦ୍ଵଂ ତନ୍ଵଂ ବର୍ଜୟସ୍ଵ ସତ୍ୟାଃ ସନ୍ତୁ ଯଜମାନସ୍ୟ କାମାଃ ।

୧୦୦ - ପୁଣ୍ୟାହବାଚନବାକ୍ୟ

ଓ ପୁଣ୍ୟାହଂ ପୁଣ୍ୟାହଂ ପୁଣ୍ୟାହଂ । ଏବମସ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାପୟାମୁତ୍ୟତାଂ
ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ ଭବତୁ ରାଜଃ ପ୍ରଜାନାଂ ଶାନ୍ତର୍ଭବତୁ ଅସ୍ୟାଂ ବେଳାୟାଂ
ଅୟମାରମ୍ଭଃ ଶୁଭାୟ ଭବତୁ ।

୧୦୧ - କଳସସ୍ଥାପନବିଧି

କୁଣ୍ଡସ୍ୟ ବା ସୁଷ୍ଟିଳସ୍ୟ ପୂର୍ବେଭରଭାଗେ ଚତୁରସ୍ରମଣ୍ଡଳୋପରି ପଦ୍ମଂ
ଲିଖିତ୍ବା । ତତ୍ତଦ୍‌ବର୍ଣ୍ଣକୈର୍ମଣ୍ଡୟିତ୍ବା ଭୂମିଂ ସ୍ଵଶେଦନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

* ୧୦୦-ପୁଣ୍ୟାହଶବ୍ଦ ତିନିଥର କହିବାର ପ୍ରମାଣବାକ୍ୟ-

ଅହଂ ପୁଣ୍ୟଦିନେ ଚୈବ ଅହଂ ପୁଣ୍ୟେ ଚ କର୍ମଣି ।

ଅହଂ ପୁଣ୍ୟଶରୀରେ ଚ ତ୍ରିଭିଃ ପୁଣ୍ୟାହମୁତ୍ୟତେ ।

ତ୍ରିଭିଃ ପୁଣ୍ୟାହମୁଚାର୍ଯ୍ୟଂ ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟେ ଶୁଭଂ ତଥା ।

ରାଜଃ ପ୍ରଜାନାଂ ଶାନ୍ତ୍ୟର୍ଥଂ କର୍ମକଳ୍ମଷନାଶନଂ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ ଶଙ୍ଖଃ)

*-୧୦୧ ଶାନ୍ତିକ ଓ ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମରେ କଳସପୂଜାର ନିୟମ-

ରାଜାଭିଷେକୋତ୍ସବଯାଗଦାନେ ତଥା ପ୍ରତିଷ୍ଠାସୁରପୂଜନେ ଚ । ଉତ୍ପାତଶାନ୍ତେଃ
କରଣାବସାନେ ବ୍ରହ୍ମାଉଦା ଭୂରସି ମନ୍ତ୍ରିବର୍ଯ୍ୟଃ । ପଠେଉଦାବାରୁଣମନ୍ତ୍ରମାଦୌ ବ୍ରତେ
ବିବାହେ କ୍ଷୁରକର୍ଣ୍ଣବେଧେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ-ଯତ୍‌ପୌଷ୍ଟିକକର୍ମକାର୍ଯ୍ୟେ ଆବାହୟେଦ୍‌ବାରୁଣ
ମନ୍ତ୍ରକେନ ।

ଶାନ୍ତିକେ ଭୂରସି ବ୍ରହ୍ମାପୌଷ୍ଟିକେ ବରୁଣସ୍ୟ ଚ ।

ଅନ୍ୟକର୍ମସମାରମ୍ଭେ କେବଳଂ ଚାବଲୋକନଂ ।

(ଦିବ୍ୟସିଂହବାଜପେୟ ପଦ୍ମଗୌ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ରାଜାଭିଷେକ, ଉତ୍ସବ, ଯାଗ, ଦାନ, ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ବେବପୂଜା,
ଉତ୍ପାତଶାନ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ଶାନ୍ତିକ କର୍ମରେ ଭୂରସି ମନ୍ତ୍ରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କଳସ ସ୍ଥାପନ ଓ
ପୂଜା କରିବ । କିନ୍ତୁ ବ୍ରତ ବିବାହ, କ୍ଷୌରକର୍ମ, କର୍ଣ୍ଣବେଧ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯେ ସବୁ
“ପୁଂସବନାଦି ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମ ଅଛି ତହିଁରେ ବରୁଣ ମନ୍ତ୍ରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କଳସପୂଜା
କରିବ, ମାତ୍ର ଯାତ୍ରାଦି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମରେ କଳସପୂଜା ନ କରି କେବଳ ତାହା ଦର୍ଶନ
କରିବ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - କୁଣ୍ଡ ବା ସୁଷ୍ଟିଲର ପୂର୍ବୋତ୍ତରଭାଗ (ଐଶାନ୍ୟକୋଣ) ରେ ଚାରିକୋଣିଆ ମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ପଦ୍ମ (୭୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଲେଖି ତାହାକୁ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ମଣ୍ଡଳ କରି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଭୂମିସ୍ୱର୍ଗ କରିବ ।

୧୦୨ - କଳସଭୂମିସ୍ୱର୍ଗ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଭୂରସି ଭୂମିରସ୍ୟ ଦିତିସରି ବିଶ୍ୱଧାୟା ବିଶ୍ୱସ୍ୟ ଭୁବନସ୍ୟ ଧର୍ତ୍ତାଂ ।
ପୃଥ୍ୱୀଂ ଯଜ୍ଞ ପୃଥ୍ୱୀଂ ଦୃଢ଼ ପୃଥ୍ୱୀଂ ମାହିସୀଃ ଇତି ଭୂମିସ୍ୱର୍ଗନଂ ।

ତତଃ ପଦ୍ମମଣ୍ଡଳୋପରି ଶୁକ୍ଳଧାନ୍ୟଂ ସ୍ଥାପୟେଦନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ତତ୍ପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ପଦ୍ମମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ଶୁକ୍ଳଧାନ୍ୟ ରଖିବ ।

୧୦୩ - * କଳସଧାନ୍ୟସ୍ଥାପନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଧାନ୍ୟସମି ଧନ୍ୱହି ଦେବାନ୍ ଧନ୍ୱହି ଯଜ୍ଞଂ । ଧନ୍ୱହି ଯଜ୍ଞପତିଂ ଧନ୍ୱହି
ମାଂ ଯଜ୍ଞନ୍ୟଂ ଇତି ଧାନ୍ୟସ୍ଥାପନଂ ।

ତଦୁପରି କଳସସ୍ଥାପନମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

(କଳସର ପରିମାଣ ୫୧ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ସେହି ଶୁକ୍ଳଧାନ୍ୟ ଉପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଳସ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।

୧୦୪ - କଳସ ସ୍ଥାପନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଆଜିନ୍ତୁ କଳସଂ ମହ୍ୟାର୍ତ୍ତା ବିଶଦ୍ୱିନ୍ଦବଃ । ପୁନରୁର୍ଜା ନିବର୍ତ୍ତସ୍ୱ ସା ନଃ
ସହସ୍ରଂ ଧୂଷୋରୁଧାରା ପୟସ୍ୱତୀ ପୁନର୍ମାବିଶତାଦ୍ରୟଃ । ଇତି କଳସସ୍ଥାପନଂ ।

ତତଃ କଳେଷ ଜଳପୂରଣମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ତତ୍ପରେ ସେହି କଳସରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଜଳପୂରଣ କରିବ ।

୧୦୫ - କଳସରେ ଜଳ ପୂରଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ବରୁଣସ୍ୟୋତ୍ତମନମସି ବରୁଣସ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭସର୍ଜନୀ ସୁଃ । ବରୁଣସ୍ୟ
ରତସଦନମସି ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନମସି ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନମାସୀଦ । ଇତି
ଜଳପୂରଣଂ ।

୧୦୩ * କଳସ ଧାନ୍ୟର ପରିମାଣ, ଯଥା ଶୌନକଃ-

ଦ୍ରୌଣପ୍ରମାଣଧାନ୍ୟେନ କଳସଂ ସ୍ଥାପୟେତ୍ ବୃଧଃ ।

ଦ୍ରୌଣସ୍ତୁ ଚତୁରାଙ୍ଗକଃ (ଅର୍ଥାତ୍ ୨୫୬ମୁଠା, ବିଶ୍ୱକୋଷ)

୧୦୬ - କଳସରେ ତୀର୍ଥାବାହାନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଗଙ୍ଗାଦ୍ୟାଃ ସରିତଃ ସର୍ବାଃ ସମୁଦ୍ରାଃ ସରାଂସିତ ।

ଆୟାନ୍ତୁ ଯଜମାନସ୍ୟ ଦୃଢିତକ୍ଷୟକାରକାଃ ।

ଗଙ୍ଗୋ ଚ ଯମୁନେ ଚୈବ ଗୋଦାବରୀ ସରସ୍ୱତୀ ।

ନର୍ମଦେ ସିନ୍ଧୁ କାବେରୀ ଜଲେଃସ୍ଥିନ୍ ସନ୍ନିଧିଂ କୁରୁ ।

ତତଃ କଳସେ ପଞ୍ଚରତ୍ନ ପ୍ରକ୍ଷେପଣମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ତତ୍ପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଳସରେ ପଞ୍ଚରତ୍ନ ପକାଇବ ।

୧୦୭ - କଳସରେ ପଞ୍ଚରତ୍ନ କ୍ଷେପଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭଃ ସମବର୍ତ୍ତତାଗ୍ରେ ଭୂତସ୍ୟ ଜାତଃ ପରିରେକ ଆସୀତ୍ ।

ସଦାଧାର ପୃଥିବୀଂ ଦ୍ୟାମୁତେମାଂ କଷ୍ଟେ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ । ଇତି ପଞ୍ଚରତ୍ନପ୍ରକ୍ଷେପଃ ।

ତତଃ + ସର୍ବୌଷଧିପ୍ରକ୍ଷେପଣମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ତଦନନ୍ତର ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଳସ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବୌଷଧି ପକାଇବ ।

୧୦୮ - କଳସରେ ସର୍ବୌଷଧିପ୍ରକ୍ଷେପଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଯାଓଷଧୀଃ ପୂର୍ବାଜାତା ଦେବେଭ୍ୟସ୍ତ୍ରିମୁଗଂ ପୁରା । ମନୈନୁବଭୂଣାମହଂ ଶତଂ ଧାମାନି ସପ୍ତ ଚ । ଇତି ସର୍ବୌଷଧି ପ୍ରକ୍ଷେପଃ ।

ତତଃସ୍ଥିନ୍ ଗନ୍ଧପ୍ରକ୍ଷେପଣମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ତଦନନ୍ତର ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରି କଳସ ମଧ୍ୟରେ ଗନ୍ଧ ପ୍ରକ୍ଷେପଣ କରିବ ।

୧୦୯ - କଳଶରେ ଗନ୍ଧ ପ୍ରଦାନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଗନ୍ଧଦ୍ୱାରାଂ ଦୁରାଧର୍ଷାଂ ନିତ୍ୟପୁଷ୍ପାଂ କରାଷିଣାଂ । ଈଶ୍ୱରୀଂ ସର୍ବଭୂତାନାଂ ଦ୍ୱାମିହୋପହୃଦେ ଶ୍ରିୟଂ । ଇତି ଗନ୍ଧଂ ।

* ୧୦୬ ପଞ୍ଚରତ୍ନ ପ୍ରମାଣ, ଯଥା-

ନୀଳକଂ ହୀରକଂ ଚେତି ପଦ୍ମରାଗଃ ମୌଡ୍ଧିକଂ । ପ୍ରବାଳଂ ଚେତି ବିଜ୍ଞେୟଂ ପଞ୍ଚରତ୍ନଂ ମନୀଷିଭିଃ । ଅଭାବେ ସର୍ବଭୂତାନାଂ ହୋମ ସର୍ବତ୍ର ଯୋଜୟେତ୍ । (ଧନୁନ୍ତରୀୟନିର୍ଦ୍ଦେଶେ)

* ୧୦୭ ସର୍ବୌଷଧି ପ୍ରମାଣ; ଯଥା- ମୁରାମାଂସୀ ବଚା କୁଷଂ ଶୈଳେୟଂ ରଜନୀଦ୍ୱୟଂ । ଶଟା ତମ୍ବକ ମୁଷ୍ଟଂ ଚ ସର୍ବୌଷଧିଗଣଃ ସ୍ୱତଃ । (ଶିବଚନ୍ଦ୍ରିକାୟାଂ) । ବ୍ୟାଖ୍ୟା-୧-ମୁରାମାଂସୀ, ୨-ବଚ, ୩-କୁଡ଼, ୪-ଶୈଳେୟ (ଶିଳାଜତୁ), ୫-ହଳଦୀ, ୬-ଦାରୁହଳଦୀ, ୭-ଗନ୍ଧଶୁଣ୍ଠି, ୮-ତମ୍ବକ ଓ ୯-ମୁଥା । ଏହି ନଅଗୋଟି ପଦାର୍ଥକୁ ସର୍ବୌଷଧି କହନ୍ତି ।

ତତଃ ପୁଷ୍ପମାଲ୍ୟବେଷ୍ଟନମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଅନନ୍ତର ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଳସକଣ୍ଠରେ ମାଲ୍ୟବେଷ୍ଟନ କରିବ ।

୧୧୦ - କଳସରେ ମାଲ୍ୟବେଷ୍ଟନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଶ୍ରୀଋତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଋ ପଦ୍ମାବହୋରାତ୍ରେ ପାର୍ଶ୍ବେ ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ରୂପମଶ୍ବିନୌ ବ୍ୟାଘ୍ରଂ । ଇଷନ୍ନିଷାଣା ମୁମ୍ଭଇଷାଣ ସର୍ବଲୋକଂ ମଇଷାଣଃ । ଇତି ପୁଷ୍ପଂ ।

୧୧୧ - କଳସରେ ଆମ୍ରାଦି ପଞ୍ଚପଲ୍ଲବଦାନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ନମଃ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ତ ପର୍ଯ୍ୟଶଦାୟ ତ ନମ ଉଦଗୁରମାଣାୟତାଭିନ୍ନତେ ତ । ନମଃ ଆଶିଦେତେ ତ ପ୍ରଶିଦତେ ତ ନମ ଇଷୁକୃତ୍ୟୋ ଧନୁଷ୍ଟୂଭ୍ୟଋବୋ ନମଃ । ନମୋବଃ କିରିକେତ୍ୟୋ ଦେବାନାଙ୍ଂ ହୃଦୟେତ୍ୟୋ ନମୋ ବିଚିନ୍ଦ୍ରକ୍ରେତ୍ୟୋ ନମୋ ବିକ୍ଷିଣକ୍ରେତ୍ୟୋ ନମ ଅନିର୍ହତେଭ୍ୟଃ । ଇତିପଲ୍ଲବଂ ।

ତତଃ କଳସସ୍ୟ କଣ୍ଠେ ବସ୍ତଦ୍ବୟବନ୍ଧନମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଅନନ୍ତର ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଳସକଣ୍ଠରେ ବସ୍ତଦ୍ବୟ ବନ୍ଧନ କରିବ ।

୧୧୨ - କଲଶ କଣ୍ଠରେ ବସ୍ତଦେବା ମନ୍ତ୍ର

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଅନନ୍ତର ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଲଶକଣ୍ଠରେ ବସ୍ତଦ୍ବୟ ବନ୍ଧନ କରିବ ।

ଓଁ ଯଦଶ୍ବୀୟ ବାସ ଉପସ୍ତୁଶଂ ତ୍ୟଧବାସଂ ଯାହିରଣ୍ୟାନ୍ୟସ୍ତୈ । ସନ୍ଦାନ ମର୍ବତଂ । ପଢ଼ିଶଂ ପ୍ରିୟା ଦେବେଷ୍ଟାୟାମୟତି । ଇତି ବସ୍ତଂ ।

ତତଃ କଲସୋପରିଦଧ୍ନ ଶୁକ୍ଳତଣ୍ଡୁଳଯୁକ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣଶରାବସ୍ଥାପନମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଅନନ୍ତର ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଳସ ଉପରେ ଦଧ୍ନ ଓ ଶୁକ୍ଳ ତଣ୍ଡୁଳ ମିଶ୍ରିତ ପୂର୍ଣ୍ଣଶରାବ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।

୧୧୩ - କଲସୋପରି ପୂର୍ଣ୍ଣଶରାବସ୍ଥାପନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଦର୍ବପରାପତ ସୁପୂର୍ଣ୍ଣା ପୁନରାପତ । ବସ୍ତେବ ବିକ୍ରିଣାବହା ଇଷମୂର୍ତ୍ତଂ ଶତକ୍ରତୋ । ଇତି ପୂର୍ଣ୍ଣଶରାବଂ ।

ତତଃ ଶରାବୋପରି ନାରିକେଳଫଳଦାନମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଅନନ୍ତର ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୂର୍ଣ୍ଣଶରାବ (ଶରା) ଉପରେ ନାରିକେଳ ଫଳ ରଖିବ ।

* ୧୧୧ ପଞ୍ଚପଲ୍ଲବ, ଯଥା-ଅଶ୍ବତଥୋଦୁମ୍ବରପୁଷ୍ପଚୂତନ୍ୟଗ୍ରୋଧପଲ୍ଲବା । ପଞ୍ଚପଲ୍ଲବମିଦ୍ବ୍ୟୁକ୍ତଂ ସର୍ବକର୍ମଣି ଶୋଭନଂ । (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-୧-ଅଶ୍ବତଥ, ୨-ଉଦୁମ୍ବର, ୩-ପୁଷ୍ପ, ୪-ଚୂତ ଓ ୫-ବଟ ଏମାନଙ୍କୁ ପଞ୍ଚପଲ୍ଲବ କହନ୍ତି ।

୧୧୪ - କଳସରେ ଫଳଦେବା ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଯାଃ ଫଳିନୀୟା ଅଫଳାଅପୁଷ୍ପାୟାଃ ପୁଷ୍ପିଣୀଃ । ବୃହସ୍ପତିପ୍ରସୂତାସ୍ତାନୋ
ମୁଞ୍ଚନ୍ତି ହସଃ । ଇତି ଫଳଂ ।

ତତଃ କଳସେ ସିନ୍ଦୁରଂ ଦଦ୍ୟାଦନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ତଦନ୍ତର ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଳସରେ ସିନ୍ଦୁର ଦେବ ।

୧୧୫ - କଳାଶରେ ସିନ୍ଦୁର ଦେବା ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ସିନ୍ଧୋରିବ ପ୍ରାଧୁନେଶୁ ଘନାସୋବାତପ୍ରମିୟଃ ପତୟନ୍ତି ଯହ୍ନଃ ।

ଦୃତସ୍ୟଧାରା ଅରୁଷୋନବାଜୀ କାଷ୍ଠାଭିନବୁ ମିତ୍ରିଃ ପିନ୍ଦୁମାନଃ ।

(ଇତି ସିନ୍ଦୁରଂ)

ତତଃ କଳସୋପରି ଦୁର୍ବାଦାନମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ତଦନ୍ତର ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଳାଶ ଉପରେ ଦୁର୍ବାଦେବ ।

୧୧୬ - କଳସରେ ଦୁର୍ବାଦେବ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ କାଣ୍ଡାକାଣ୍ଡାତ୍ ପ୍ରରୋହନ୍ତା ପୁରୁଷଃ ପୁରୁଷରି । ଏବାନୋଦୁର୍ବେ ପ୍ରତନ୍ନୁ
ସହସ୍ରେଣ ଶତେନ ଚ । ଇତି ଦୁର୍ବାଃ ।

ତତଃ କଳସମୁଖାଦୌ ରୁଦ୍ରାଦୀନାଂ ଚିନ୍ତନମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଅନନ୍ତର କଳସର ମୁଖ ପ୍ରଭୃତିରେ ରୁଦ୍ରାଦିଙ୍କୁ ଚିନ୍ତା କରିବ ।

୧୧୭ - କଳସରେ ରୁଦ୍ରାଦିଚିନ୍ତନ ମନ୍ତ୍ର

କଳସସ୍ୟ ମୁଖେ ରୁଦ୍ରଃ କଣ୍ଠେ ବିଷ୍ଣୁଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତଃ ।

ଅଧର୍ଷେବ ସ୍ଥିତୋ ବ୍ରହ୍ମା ମଧ୍ୟେ ମାତୃଗଣାଃ ସ୍ବ ତାଃ ।

କୁଞ୍ଚୋ ଚ ସାଗରାଃ ସସ୍ତ୍ର ସସ୍ତ୍ରଦ୍ବିପାଃ ମେଦିନୀ ।

ଉଦରେ ସର୍ବତୀର୍ଥାନି ଚିନ୍ତୟିତ୍ବା ପ୍ରପୂଜୟେତ୍ ।

(ଇତି ଚିନ୍ତନ ମନ୍ତ୍ରଃ)

ଘଟ ସ୍ଥାଂ ସ୍ଥାଂ ସ୍ଥିରୋଭବଃ । ଇତି ଘଟୋପରି ଅକ୍ଷତପ୍ରକ୍ଷେପଃ । ଇତି
କଳସ ସ୍ଥାପନଂ ।

୧୧୮ - ବରୁଣ ପୂଜା

ତତଃ କୁମ୍ଭେ ଗଣପତ୍ୟାଦିପଞ୍ଚଦେବତାନାମାବାହନମନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଅନନ୍ତର ସେହି ସ୍ଥାପିତଘଟରେ ଗଣପତି, ବରୁଣ, ଆଦିତ୍ୟାଦି
ନବଗ୍ରହ, ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦଶଦିକ୍ପାଳ ଓ ଗ୍ରାମଦେବତା ଏହି ପଞ୍ଚଦେବତାଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ
ସ୍ବ ସ୍ବ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ବାରା ଆବାହନ କରି ଓ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା ଦେଖାଇବ ।

*-୧୧୮ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା, ଯଥା-

ଆବାହନଂ ସ୍ଥାପନଂ ଚ ସନ୍ନିଧାନଂ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତଂ । ସାହନିରୋଧଃ ସକଳାକରଣଂ ଚାବଗୁଣନଂ ।

ଧେନୁଃ ପାୟସକରଣଂ ମହାମୁଦ୍ରା ତଥୈବ ଚ । ପରମାକରଣଂ ଟୈବ ଦଶମୁଦ୍ରାଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତତା (ଚନ୍ଦ୍ରସାରେ)

୧୧୯ - ଗଣପତିଙ୍କ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଗଣାନାଂ ଦ୍ଵା ଗଣପତିଂ ହବାମହେ ପ୍ରିୟାଣାଂଦ୍ଵା ପ୍ରିୟପତିଂ ହବାମହେ
ନିଧାନାଂ ଦ୍ଵା ନିଧିପତିଂ ହବାମହେ ବସୋ ମମ । ଓଁ ଗଣପତୟେ ନମଃ
ଗଣପତିମାବାହୟାମି ଗଣପତେଃପ୍ରାଗଞ୍ଚ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ।

(୧) ଆବାହନମୁଦ୍ରା- ହସ୍ତାଭ୍ୟାମଞ୍ଜଳିଂ ବନ୍ଧ୍ଵାନାମିକାମୂଳପର୍ବଣି । ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠେ
ନିକ୍ଷିପେତ୍ ସେୟଂ ମୁଦ୍ରାଦ୍ଵା ବାହନୀ ସ୍ଵତା । ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉଭୟ ହସ୍ତକୁ ଅଳି କରି ଦକ୍ଷିଣ
ହସ୍ତର ଅନାମିକା ମୂଳପର୍ବରେ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠକୁ ଓ ବାମହସ୍ତର ଅନାମିକା
ମୂଳପର୍ବରେ ବାମହସ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠକୁ ସଂଲଗ୍ନ କଲେ ଆବାହନୀ ଓ ଆବାହନମୁଦ୍ରା
ହୁଏ । (୨) ସଂସ୍ଥାପନମୁଦ୍ରା-ଅଧୋମୁଖୀ ଦ୍ଵିୟଂ ଚ ସ୍ୟାତ୍ ସ୍ଥାପନୀ ମୁଦ୍ରିକା ସ୍ଵତା ।
ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉପରୋକ୍ତ ଆବାହନ ମୁଦ୍ରାକୁ ଅଧୋମୁଖ ଅର୍ଥାତ୍ ଓଲଟାଇ ତଳକୁ କଲେ
ସ୍ଥାପନୀ ବା ସଂସ୍ଥାପନମୁଦ୍ରା ହୁଏ । (୩) ସନ୍ନିଧାନମୁଦ୍ରା-ଉଚ୍ଛ୍ରିତାଙ୍ଗୁଷ୍ଠମୁଷ୍ଠେଷ୍ୟାଞ୍ଚ
ସଂଯୋଗାତ୍ ସନ୍ନିଧାପନୀ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦୁରହାତର ମୁଠାକୁ ଏକତ୍ର କରି ଉଭୟ ହସ୍ତର
ବୁଡ଼ା ଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ଉପରକୁ ସଲଖ କରି ରଖିଲେ ତାହାକୁ ସନ୍ନିଧାପନୀ ବା ସନ୍ନିଧାନମୁଦ୍ରା
କୁହାଯାଏ । (୪) ସନ୍ନିରୋଧନମୁଦ୍ରା-ଅତଃପ୍ରବେଶିକାଙ୍ଗୁଷ୍ଠା ସୈବ ସମୋଧନୀ ମତା ।
ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉଭୟହସ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠକୁ ମୁଠାଭିତରେ ରଖି ଉଭୟ ହସ୍ତର ମୁଷ୍ଟିକୁ ଯୋଗ
କଲେ ତାହାକୁ ସମୋଧନୀ ବା ସନ୍ନିରୋଧନମୁଦ୍ରା କହନ୍ତି । (୫) ସକଳାକରଣମୁଦ୍ରା-
ଦେବତାଙ୍ଗେ ଷଡ଼ଙ୍ଗାନାଂ ନ୍ୟାସଃ ସ୍ୟାତ୍ ସକଳାକୃତିଃ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦେବତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ
ଷଡ଼ଙ୍ଗନ୍ୟାସ (ହୃଦୟାୟ ନମଃ, ଶିରସେ ସ୍ଵାହା, ଶିଖାୟେ ବଷଟ୍, କବଚାୟ ହୁଂ ।
ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍, ଅସ୍ତ୍ରାୟ ପଟ୍) କରିବାର ନାମ ସକଳାକରଣ ମୁଦ୍ରା । (୬)
ଅବଗୁଣ୍ଠନମୁଦ୍ରା-ସବ୍ୟହସ୍ତକୃତା ମୁଷ୍ଟିଦୀର୍ଘାଧୋମୁଖତର୍ଜନୀ । ଅବଗୁଣ୍ଠନ-
ମୁଦ୍ରେୟମଭିତୋଭ୍ରାମିତା ମତା । ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବାମହସ୍ତର ତର୍ଜନୀ ଛଡ଼ା ସମସ୍ତ ଆଙ୍ଗୁଳିକୁ
ମୁଠା କରି ତର୍ଜନୀକୁ ସଲଖ ଓ ଅଧୋମୁଖ କରି ନୈବେଦ୍ୟାଦିର ଚାରିଆଡ଼େ
(ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ) ବୁଲାଇବାର ନାମ ଅବଗୁଣ୍ଠନ ମୁଦ୍ରା । (୭) ଧେନୁମୁଦ୍ରା-
ଦକ୍ଷାନାମାସମାୟୁକ୍ତ ବାମହସ୍ତକନିଷ୍ଠିକା । ବାମାନାମାସମାୟୁକ୍ତା ଦକ୍ଷପାଣିକନିଷ୍ଠିକା
ଦକ୍ଷସ୍ୟ ମଧ୍ୟମାକ୍ରାନ୍ତା ବାମହସ୍ତସ୍ୟ ତର୍ଜନୀ । ବାମମଧ୍ୟ ମୟାକ୍ରାନ୍ତା ଦକ୍ଷହସ୍ତସ୍ୟ
ତର୍ଜନୀ । ସଂଯୁକ୍ତୋ କାରୟେଦ୍ ନ ବିଦ୍ଵାନାଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଦୁଭୟୋରପି । ଧେନୁମୁଦ୍ରା ନିଗଦିତା
ଗୋପିତା ସାଧକୌରମୈଃ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉଭୟ ହସ୍ତକୁ ଛଦି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ଅନାମିକାକୁ
ବାମହସ୍ତର କନିଷ୍ଠାରେ, ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତର କନିଷ୍ଠାକୁ ବାମହସ୍ତର ଅନାମିକାରେ,
ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ମଧ୍ୟମାକୁ ବାମହସ୍ତର ତର୍ଜନୀରେ, ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ତର୍ଜନୀକୁ ବାମହସ୍ତର
ମଧ୍ୟମାରେ ସଂଯୋଗ କରିବ ଓ ଉଭୟ ହସ୍ତର ବୁଡ଼ାଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ଯୋଗ ଓ ସଲଖ କରି
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵମୁଖ କଲେ ଏହାକୁ ଧେନୁମୁଦ୍ରା କହନ୍ତି । (୮) ଅମୃତାକରଣ ମୁଦ୍ରା-ଅମୃତାକରଣଂ
କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ତୟା ସାଧକସତ୍ତମଃ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଧେନୁମୁଦ୍ରାକୁ ଅଧୋମୁଖ କଲେ
ଅମୃତାକରଣମୁଦ୍ରା ହୁଏ । ଏହି ମୁଦ୍ରାଦ୍ଵାରା ପୂଜାର ନୈବେଦ୍ୟାଦି ଉପକରଣର

୧୨୦ - ବରୁଣଙ୍କର ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ବରୁଣସ୍ୟୋରମ୍ଭନସମି ବରୁଣସ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭସର୍ଜନୀ ସ୍ତୁଃ । ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନ୍ୟସି
ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନ୍ୟସି ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନ୍ୟସାଦ୍ । ଓଁ ବରୁଣାୟ ନମଃ
ବରୁଣମାବାହୟାମି, ବରୁଣ ଅତ୍ରାଗଚ୍ଛ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ।

୧୨୧ - ଆଦିତ୍ୟାଦି ନବଗ୍ରହଙ୍କର ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଆକୃଷ୍ଟେନ ରଜସା ବର୍ତ୍ତମାନୋ ନିବେଶୟନ୍ମମୃତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଚ । ହିରଣ୍ୟାୟେନ
ସବିତାରଥେନା ଦେବୋୟାତି ଭୂବନାନି ଭୂବନାନି ପଶ୍ୟାନ୍ । ଓଁ ଆଦିତ୍ୟାଦି
ନବଗ୍ରହେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହାନାବାହୟାମି ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହା
ଅତ୍ରାଗଚ୍ଛତ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ।

୧୨୨ - ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳଙ୍କର ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ତ୍ରାତାରମିନ୍ଦ୍ର ମବିତାରମିନ୍ଦ୍ରଂ ହବେ ହବେଷୁ ହବଂ ଶୂରମିନ୍ଦ୍ରଂ । ହୃୟାମି
ଶକ୍ତଂ ପୁରୁହୂତମିନ୍ଦ୍ରଂ ସ୍ୱସ୍ତିନୋମନ୍ଦାଧାୟାଦିନ୍ଦ୍ରଃ । ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦଶଦିକ୍ପାଳେଭ୍ୟୋନମଃ
ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦଶଦିକ୍ପାଳାନାବାହୟାମି ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ ପାଳା ଅତ୍ରାଗଚ୍ଛତ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ।

୧୨୩ - ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଯଦଗ୍ରାମେ ଯଦରଣ୍ୟେ ଯସ୍ତଭାୟାଂ ଯଦିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଯଦେନଶ୍ଚକ୍ରମାବୟମିଦଂ
ତଦବୟଜାମହେ । ଓଁ ଗ୍ରାମଦେବତାୟେ ନମଃ ଗ୍ରାମଦେବତାମାବାହୟାମି
ଗ୍ରାମଦେବତୋଽତ୍ରା ଗଚ୍ଛ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ।

୧୨୪ - ଗଣପତ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚଦେବତା ପୂଜା

ଗଣପତ୍ୟାଦିପଞ୍ଚଦେବତାଭ୍ୟଃ ସ୍ୱସ୍ତମନ୍ତ୍ରିରଥବା ସ୍ୱନାମଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତେନ ଆସନାଦି
ନୈବେଦ୍ୟାନ୍ତଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ପୂଜୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ସେହି କଳସରେ ଗଣପତ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚଦେବତା (ଯଥା - ୧-
ଗଣପତି, ୨ - ବରୁଣ, ୩- ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହ, ୪- ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳ ଓ ୫ -
ଗ୍ରାମଦେବତା) ଏମାନଙ୍କର ସ୍ୱ ସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରରେ ଅଥବା ସ୍ୱନାମଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କ୍ରମରେ
ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ ଆସନ, ପାଦାସନ, ପାଦ୍ୟ ଅର୍ଘ୍ୟ, ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଧୂପ ଧାପ, ନୈବେଦ୍ୟ
ଓ ତାମ୍ବୁଳ ଦେଇ ପୂଜା କରିବ, ଯଥା - ଓଁ ଗଣପତୟେ ଆସନଂ

ଅମୃତାକରଣ କରିବ (୯) ମହାମୁଦ୍ରା ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ଗ୍ରଥ୍ୱତାଙ୍ଗୁଷ୍ଠା ପ୍ରସାରିତପରାଙ୍ଗୁଳିଃ ।
ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉଭୟହସ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠଦ୍ୱୟକୁ ପରସ୍ପରଗଣ୍ଠି କରି ଆଉ ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ପ୍ରସାରିତ
କରିବାର ନାମ ମହାମୁଦ୍ରା । (୧୦) ପରମାକରଣମୁଦ୍ରା-ମହାମୁଦ୍ରୋତ୍ତମୁଦିତା
ପରମାକରଣେ ବୁଧୈଃ । ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଏହି ମହାମୁଦ୍ରାକୁ ନୈବେଦ୍ୟାଦି ଉପକରଣରେ
ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ବୁଲାଇବାର ନାମ ପରମାକରଣ ମୁଦ୍ରା ।

*-୧୨୪ (୧) ଆସନାଦି ଉପଚାର ଦାନର ନିୟମ-

ଆସନଂ ପ୍ରଥମଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ପୌଷଂ ଦାରୁଜମେବ ବା । ବସ୍ତ୍ରଂ ବା ଚାର୍ମଣଂ
କୌଣଂ ମଣ୍ଡଳସ୍ୟୋଗରେଽର୍ପୟେତ୍ । (କାଳିକା ପୁରାଣ)

ନମଃ ଓଁ ବରୁଣାୟ ଆସନଂ ନମଃ ଓ ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେଭ୍ୟ ଆସନଂ ନମଃ, ଓଁ
 ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳେଭ୍ୟ ଆସନଂ ନମଃ, ଓଁ ଗ୍ରାମଦେବତାୟେ ଆସନଂ ନମଃ ।
 (ଏହା ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଆସନ ପ୍ରଦାନ କରିବ) ।

ଓଁ ଗଣପତୟେ ପାଦାସନଂ ନମଃ, ଓଁ ବରୁଣାୟ ପାଦାସନଂ ନମଃ, ଓଁ
 ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେଭ୍ୟ ପାଦାସନଂ ନମଃ, ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦଶଦିକ୍ପାଳେଭ୍ୟ
 ପାଦାସନଂ ନମଃ ଓଁ ଗ୍ରାମଦେବତାୟେ ପାଦାସନଂ ନମଃ । ଏହା ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ
 ପାଦାସନ ଦେବ) ।

ଓଁ ଗଣପତୟେ ପାଦ୍ୟଂ ନମଃ, ଓଁ ବରୁଣାୟ ପାଦ୍ୟଂ ନମଃ, ଓଁ ଆଦିତ୍ୟାଦି
 ନବଗ୍ରହେଭ୍ୟ ପାଦ୍ୟଂ ନମଃ, ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳେଭ୍ୟ ପାଦ୍ୟଂ ନମଃ, ଓଁ
 ଗ୍ରାମଦେବତାୟେ ପାଦ୍ୟଂ ନମଃ । (ଏହା ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ପାଦ୍ୟ ଦେବ) ତତଃ
 ଅର୍ଘ୍ୟସଂସ୍କାରକୃତ୍ୱା ଦଦ୍ୟାଦନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ଯଥା — ଓଁ ଗଣପତୟେ ଅର୍ଘ୍ୟଃ
 ସ୍ୱାହା, ଓଁ ବରୁଣାୟ ଅର୍ଘ୍ୟଃ ସ୍ୱାହା, ଓଁ ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେଭ୍ୟାଂ ଅର୍ଘ୍ୟଃ ସ୍ୱାହା । ଓଁ
 ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦଶଦିକ୍ପାଳେଭ୍ୟାଂ ଅର୍ଘ୍ୟଃ ସ୍ୱାହା । ଓଁ ଗ୍ରାମଦେବତାୟେ ଅର୍ଘ୍ୟଃ ସ୍ୱାହା ।
 (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେବ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପୁଷ୍ପ, କାଷ୍ଠ, ବସ୍ତ୍ର, କୃଷ୍ଣାଜିତ କୁଶ; ଏସବୁ ଆସନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ
 ଯେକୌଣସି ଏକଗୋଟି ଆସନ ମଣ୍ଡଳର ଉତ୍ତରଭାଗରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦେବ ।

ପାଦ୍ୟଂ ପାଦାୟୁକ୍ତେ ଦଦ୍ୟାଦଦ୍ୟଦାଚମନଂ ମୁଖେ । ମଧୁପକଂ ମୁଖାଭ୍ୟାସେ
 ସ୍ନାନଂ ସର୍ବକଳେବରେ । କଟୌ ବସ୍ତ୍ରଂ ଯଥାଶୋଭଂ ଯଥାସ୍ଥାନେଷୁ ଭୂଷଣଂ ହୃଦିଗନ୍ଧଂ
 ତଥା ପୁଷ୍ପଂ ମୂର୍ତ୍ତିମାଳାଂ ଗଳେଽପିତ । ଅନୁଦ୍ରାଣଂ ତଥା ଧୂପମନୁଚକ୍ଷଃ ପ୍ରଦୀପକଂ ।
 ଦେବସ୍ୟାଗ୍ରେତ ନୈବେଦ୍ୟଂ ସମାପେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚରେ । (ପୂଜାପଦ୍ଧତୌ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଦେବତାଙ୍କର ପାଦପଦ୍ମରେ ପାଦ୍ୟ, ମୁଖ ସମୀପରେ ଆଚମନ ଓ
 ମଧୁପକ, ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ସ୍ନାନଜଳ, କଟାରେ ବସ୍ତ୍ର, ଅଙ୍ଗର ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଭୂଷଣ,
 ହୃଦୟରେ ଗନ୍ଧ, ମସ୍ତକରେ ପୁଷ୍ପ, ଗଳଦେଶରେ ମାଳା, ନାସା ନିକଟରେ ଧୂପ, ଚକ୍ଷୁ
 ସମୀପରେ ଦୀପ, ଆଉ ଅଗ୍ର ଓ ଦୃଷ୍ଟି ସମୀପରେ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେବ ।

*୧୨୪ - (୨) ସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଘ୍ୟସଂସ୍କାର ବିଧି ଯଥା -

ଭୂମିରେ ତିନିକୋଣିଆ ମଣ୍ଡଳ ଲେଖି ତାହାଉପରେ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପ ଦ୍ୱାରା ପୂଜା
 କରିବ । ମନ୍ତ୍ର ଯଥା - ଓଁ ଆଧାର ଶକ୍ତୟେ ନମଃ ଓ କୂର୍ମାୟ ନମଃ, ଓଁ ଅନନ୍ତାୟ
 ନମଃ, ଓଁ ପୃଥିବିନମଃ, ତତ୍ପରେ “ଓଁ ପଞ୍ଚ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ର (ଶଙ୍ଖ)କୁ
 ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରି ତ୍ରିପଦିକା (ବଇଠକୀ) ଉପରେ ରଖି “ଓଁ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶଙ୍ଖରେ
 ଜଳପୁରଣ କରି ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ ଓ ଦୁର୍ବାଦ୍ୱାରା ପୂଜା କରିବ । ମନ୍ତ୍ର
 ଯଥା - ଓଁ ମଂ ବହିମଣ୍ଡଳାୟ ଦଶକଳାମ୍ବନେ ନମଃ, ଓଁ ଅଂ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳାୟ
 ଦ୍ୱାଦଶକଳାମ୍ବନେନମଃ, ଓଁ ଉଂ ସୋମମଣ୍ଡଳାୟ ଷୋଡ଼ଶକଳାମ୍ବନେ ନମଃ ।

ଓଁ ଗଣପତୟେ ଗନ୍ଧୋନମଃ, ଓଁ ବରୁଣାୟ ଗନ୍ଧୋନମଃ, ଓଁ ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେଭ୍ୟୋ ଗନ୍ଧୋନମଃ, ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳେଭ୍ୟୋ ଗନ୍ଧୋନମଃ, ଓଁ ଗ୍ରାମଦେବତାୟେ ଗନ୍ଧୋନମଃ (ଏହି ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଗନ୍ଧ ଦେବ) ଓଁ ଗଣପତୟେ ପୁଷ୍ପଂ ବୌଷଟ୍, ଓଁ ବରୁଣାୟ ପୁଷ୍ପଂ ବୌଷଟ୍, ଓଁ ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେଭ୍ୟୋ ପୁଷ୍ପଂ ବୌଷଟ୍, ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦଶଦିକ୍ପାଳେଭ୍ୟଃ ପୁଷ୍ପଂ ବୌଷଟ୍ ଓ ଗ୍ରାମଦେବତାୟେ ପୁଷ୍ପଂ ବୌଷଟ୍, (ଏହା ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପ ଦେବ) ଓଁ ଗଣପତୟେ ଧୂପଃ ସ୍ବାହା ଓଁ ବରୁଣାୟ ଧୂପଃ ସ୍ବାହା, ଓଁ ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେଭ୍ୟୋ ଧୂପଃ ସ୍ବାହା, ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦଶଦିକ୍ପାଳେଭ୍ୟୋ ଧୂପଃ ସ୍ବାହା, ଓଁ ଗ୍ରାମଦେବତାୟେ ଧୂପଃ ସ୍ବାହା । (ଏହା ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଧୂପ ଦେବ) ଓଁ ଗଣପତୟେ ଧୂପାର୍ଥମାଚମନୀୟଂ ସ୍ବାହା, ତତ୍ପରେ କ୍ରମେ ଧେନୁମୁଦ୍ରାଦ୍ୱାରା ଅମୃତାକରଣ କରି, ମହ୍ୟମୁଦ୍ରାଦ୍ୱାରା ଆହ୍ୱାନ କରି ଓ ଅଙ୍କୁଶମୁଦ୍ରାଦ୍ୱାରା ସେହି ଜଳରେ ତୀର୍ଥାବାହନ କରିବ । ଯଥା- ଓଁ ଗଙ୍ଗେ ଚ ଯମୁନେ ଚୈବ ଗୋଦାବରୀ ସରସ୍ୱତୀ । ନର୍ମଦେ ସିନ୍ଧୁକାବେରୀ ଜଳେଃସ୍ନିନ୍ ସନ୍ନିଧିଂ କୁରୁ । ତଦନନ୍ତର ଶଙ୍ଖ ଉପରେ “ଓଁ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଦଶଥର ଜପ କରି ସେହି ଜଳକୁ ଆପଣା ଉପରେ ଓ ପୂଜାପକରଣ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ସେଚନ କରିବ ।

ଇତି ସାମାନ୍ୟାର୍ଚ୍ଚ୍ୟସଂସ୍କାର ବିଧିଃ ।

୧୨୪ (୩) ବୃହତ୍ ଅର୍ଚ୍ଚ୍ୟସଂସ୍କାରବିଧି, ଯଥା-

ସ୍ୱବାମେ ତ୍ରିକୋଣମଣ୍ଡଳଂ କୃତ୍ୱା ତତ୍ତ୍ୱ ତ୍ରିପଦିକାମାରୋପ୍ୟ ଅଷ୍ଟେଶ ଶଙ୍ଖଂ ପ୍ରକ୍ଷାଳ୍ୟ ତଦୁପରି ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରେଣ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଦୁର୍ବାଦି ତତ୍ତ୍ୱ ନିକ୍ଷିପ୍ୟ ବିମଳଜଳେନ ବିଲୋମମାତୃକୟା ମୂଳେନ ଚ ପୂରୟେତ୍, ତତ୍ତ୍ୱ ତ୍ରିପଦିକାୟାଂ ବହି ମଣ୍ଡଳପୂଜା, ଶଙ୍ଖେ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳପୂଜା, ଜଳେ ସୋମମଣ୍ଡଳପୂଜା, ତତୋ ମନ୍ତ୍ରେଣାଙ୍କୁଶମୁଦ୍ରାୟା ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳାର୍ଥମାବାହ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରେଣ ସ୍ୱହୃଦୟାଦେବତାଂ ତତ୍ରାବାହ୍ୟ, କୂର୍ଚ୍ଚ ମନ୍ତ୍ରେଣ ବୈଶ୍ଣବ୍ୟା ସ୍ତମନ୍ତ୍ରେଣ ଗଳିନୀ ମୁଦ୍ରା ପ୍ରଦଶ୍ୟା ମନ୍ତ୍ରେଣ ତଞ୍ଜଳଂ ବାକ୍ଷ୍ୟ ଚାଙ୍ଗ ମନ୍ତ୍ରେଣ ସକଳାକୃତ୍ୟ, ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାଭ୍ୟାଂ ଦେବତାଂ ସଂପୂଜ୍ୟ ତଦୁପରି ମହ୍ୟମୁଦ୍ରାୟାହ୍ୱାଦ୍ୟ ମୂଳମନ୍ତ୍ରମକ୍ଷୟା ଜପ୍ତା ଧେନୁମୁଦ୍ରା ପ୍ରଦର୍ଶାଷ୍ଟେଶ ସଂରକ୍ଷ୍ୟ ତସ୍ମାତ୍ କିଞ୍ଚିଜଳଂ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀୟାତ୍ତେ ନିକ୍ଷିପେତ୍ । (ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଆପଣାର ବାମଭାଗରେ ତ୍ରିକୋଣମଣ୍ଡଳ ଲେଖି ତଦୁପରି ମୂଳମନ୍ତ୍ର (ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରରେ ପୂଜା କରାଯାଏ ସେହି ତାଙ୍କର ମୂଳମନ୍ତ୍ର) ପଢ଼ି ଶଙ୍ଖର ବୈଠକି ଧୋଇ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ରଖିବ । ତତ୍ପରେ “ଓଁ” ଅଷ୍ଟାୟ ଫଟ୍ ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଶଙ୍ଖକୁ ଧୋଇ ବୈଠକ ଉପରେ ରଖିବ ଓ ମୂଳମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତହିଁରେ ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଅକ୍ଷତ, ଦୁବ, କୁଶ, ଯବଧାନ, ଖସା ଓ ଧଳା ସୋରିଷ ପକାଇବ । ତଦନନ୍ତର ବିଲୋମମାତୃକାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶଙ୍ଖରେ ଜଳ ପୂରଣ କରିବ । ବିଲୋମମାତୃକା, ଯଥା-

ଓଁ ଗଣପତୟେ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତ ପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ । ଇତି
ମନ୍ତ୍ରେଣଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଆୟୁର୍ଦେହି ଯଶୋଦେହି ଶ୍ରିୟଂ
ଦେହି ଦମେବ ଚ । ପୁତ୍ର ପୌତ୍ରଂ ପ୍ରପୌତ୍ରଂ ଚ ଦେହି ମେ ଗଣନାୟକ, ଓଁ
ବରୁଣାୟ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି
ଦତ୍ତା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍; ଯଥା-ଯସ୍ୟ ଲୋମ୍ବି ସ୍ଥିତା ମେଘାଃ ସିନ୍ଧୁ ସାଗରନିମଗ୍ନାଃ ।
କୁକ୍ଷୌ ସମୁଦ୍ରାଃ ପରସ୍ପରସ୍ଥେ ଚୋରାଦ୍ଭୁନେ ନମଃ । ଓଁ ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେଭ୍ୟୋ-
ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା
ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍; ଯଥା-ସୂର୍ଯ୍ୟସୋମଜ୍ଞାନକଜ୍ଞାନାବଶୁକାକିରାହବଃ । କେତୁରେତେ
ପ୍ରୟଚ୍ଛତୁ ମମାୟୁର୍ବଳମୁରମଂ ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳେଭ୍ୟୋଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି
ବୌଷଟ୍ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।

ଷୋଡ଼ଶକଳାଦ୍ଭୁନେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳାୟ ନମଃ’ ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଶଙ୍ଖସ୍ଥିତ ଜଳକୁ ପୂଜା
କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ “ଓଁ” ଗଙ୍ଗେ ଚ ଯମୁନେ ଚୈବ ଗୋଦାବରୀ ସରସ୍ବତୀ ।
ନର୍ମଦେ ସିନ୍ଧୁ କାବେରୀ ଜଳେଽସ୍ମିନ୍ସନ୍ନିଧୁଂକୁରୁ ।” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଅଙ୍କୁଶମୁଦ୍ରାଦ୍ୱାରା
ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳରୁ ତୃର୍ଥମାନଙ୍କୁ ଏବଂ “ଓଁ ହୃଦୟାୟ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ନିଜ ହୃଦୟସ୍ଥ
ଦେବତାଙ୍କୁ ତହିଁରେ ଆବାହନ କରିବ । “ଓଁ ଶିରସେ ସ୍ବାହା” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଅବଗୁଣ୍ଡନ
କରି ‘ଓଁ ଅସ୍ତ୍ରାୟତଃ’ ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଗାଳିନୀମୁଦ୍ରା ଦେଖାଇ “ଓଁ ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍”
ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ସେହି ଜଳକୁ ଭଲକରି ଦେଖିବ । ତତ୍ପରେ ଦେବତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ “ଓଁ
ହୃଦୟା ନମଃ, ଓଁ ଶିରସେ ସ୍ବାହା ଓଁ ଶିଖାୟେ ବଷଟ୍, ଓଁ କବଚାୟ ହୁଁ, ଓଁ ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ
ବୌଷଟ୍ ଓଁ ଅସ୍ତ୍ରାୟତଃ” ଏହି ଷଡ଼ଙ୍ଗନାମ କରି ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଦ୍ୱାରା ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜା
କରିବ ଓ ମହ୍ୟମୁଦ୍ରାଦ୍ୱାରା ସେହି ଜଳକୁ ଆହ୍ୱାଦନ କରି ମୂଳମନ୍ତ୍ର ଆଠବାର ଜପ କରି
ଧେନୁମୁଦ୍ରା (୧୧୮ ନମ୍ବର ୧ ଟିପ୍ପଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖ) ଦେଖାଇ ଓଁ ଅସ୍ତ୍ରାୟତଃ”
ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ରକ୍ଷା କରିବ । ତତ୍ପରେ ସେଥିରୁ କିଛି ଜଳ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରରେ ପକାଇବ ।
୧୨୪ (୪) ଗାଳିନୀମୁଦ୍ରା; ଯଥା-

କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଷ୍ଠିକେ ସଞ୍ଚୌ କରଯୋରିତରେତରଂ ।

ତର୍ଜନୀ ମଧ୍ୟମା ନାମାସଂହତା ଭୃଗୁବର୍ଜିତା ।

ମୁଦ୍ରେଷା ଗାଳିନୀ ପ୍ରୋକ୍ତା ଶଙ୍ଖସ୍ୟୋପରି ଚାଳୟେତ୍ । (ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ବାମହସ୍ତ ଉପରେ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତକୁ ରଖି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳିକୁ
ବାମହସ୍ତର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଏବଂ ବାମହସ୍ତର କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳିକୁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର
ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଯୋଗ କରି ଉଭୟହସ୍ତର ତର୍ଜନୀ, ମଧ୍ୟମା, ଅନାମିକା ଅଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କୁ
ପରସ୍ପର ସରଳଭାବରେ ଛଡ଼ା ଛଡ଼ା ରଖି ଯୋଗ କଲେ ଗାଳିନୀମୁଦ୍ରା ହୁଏ । ଏହି
ମୁଦ୍ରା ଶଙ୍ଖ ସ୍ଥାପନ କାଳରେ ଶଙ୍ଖ ଉପରେ ଚାଳନ କରାଯାଏ ।

ଯଥା-ଇନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନି ଯମନୈର୍ଗତ୍ୟବରୁଣାନିଲଧନାଧିପାଃ । ଶଙ୍କରଃ
ପଦ୍ମଯୋନିଷ୍ଠାନନ୍ଦୋମାଂ ପାତୁ ସର୍ବଦା । ଓଁ ଗ୍ରାମଦେବତାୟୈ
ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା
ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍, ଯଥା-ସ୍ଥାନେଶ୍ବରି ନମସ୍କୃତ୍ୟାଂ ରୂପସୌଖ୍ୟ ପ୍ରଦାୟିନୀ ।
ସ୍ଥାନକାମପ୍ରଦେ ଦୈବୀ ସଦା ମଙ୍ଗଳକାରିଣୀ ଇତି ବରୁଣପୂଜା ।

୧୨୫-କର୍ମାଙ୍ଗସଂକଳ୍ପ

ତତୋ ଯଜମାନଃ କୁଶତୁଲ୍ୟଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଗୁବାକାକ୍ଷତ ସହିତେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ
ତାମ୍ରପାତ୍ରେ ଗଙ୍ଗାଦିତୀର୍ଥନ୍ୟାବାହ୍ୟ ସଂକଳ୍ପବାକ୍ୟମୁଚାରୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅନନ୍ତର ଯଜମାନ ତମ୍ବାପାତ୍ରିରେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ସେଥିରେ
ତିନିଗୋଟି କୁଶ, ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଗୁଆ ଓ ଅକ୍ଷତପକାଇ ଅଙ୍କୁଶମୁଦ୍ରାଦ୍ୱାରା
ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରେ ତୀର୍ଥମାନଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ଦୁଇହସ୍ତରେ ଧରି ନିମ୍ନଲିଖିତ
ବିଷ୍ଣୁସ୍ତୁତୀମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସଂକଳ୍ପବାକ୍ୟ ପଢ଼ିବ । (୧୭, ୨୮, ୨୯,
୮୦ ନମ୍ବରରେ ଏହାର ବିଷୟବିଧି ଦେଖ) ।

୧୨୫(୫) ମହ୍ୟମୁଦ୍ରା; ଯଥା-

ଦକ୍ଷପାଣିପୁଷ୍ପଦେଶେ ବାମପାଣିତଳଂ ନ୍ୟସେତ୍ ।

ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠୋ ଚାଳୟେତ୍ ସମ୍ୟକ୍ ମୁଦ୍ରେୟଂ ମହ୍ୟରୂପିଣୀ । (ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ପିଠିଉପରେ ବାମହସ୍ତର ତଳକୁ ଠିକ୍
ସମାନଭାବରେ ରଖି ଉଭୟ ହସ୍ତର ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଳି ଚାଳନ କଲେ ମହ୍ୟମୁଦ୍ରା
ହୁଏ ।

୧୨୫(୬) ନୈବେଦ୍ୟ ସଂସ୍କାର, ଯଥା-

ନ୍ୟସ୍ତମୂଳନୟନେନ ବାକ୍ଷଣଂ ପ୍ରୋକ୍ଷଣ ବିତନୁତାଂ ଶରାଣୁନା ତେନ
ତାଡ଼ନମଥାନୁବର୍ମଣଭ୍ୟୁକ୍ଷଣ କବଚତୋଽବଗୁଣୁନଂ । ରକ୍ଷଣଂ ବିତନୁୟାଛରାଣୁନା
ମୁଦ୍ରୟା ତ ସୁରତୋଃ ସ୍ୱଧାକୃତିଃ ।

ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପମଥ ମୂଳବିଦ୍ୟୟା ସଂସ୍ପର୍ଶନ୍ ଜପତୁ ମନ୍ତ୍ରମକ୍ଷଣଃ । ଅନାମିକାଙ୍ଗୁଷ୍ଠଯୁଜା
ଦୃଶେକ୍ଷଣଂ କରାଙ୍ଗୁଳୈଃ ପ୍ରୋକ୍ଷଣମାକ୍ଷଦାନତଃ । ପତାକୟା ତାଡ଼ନମାଚିତଂ
ବୁଧୈରଭ୍ୟୁକ୍ଷଣଂ ନ୍ୟସ୍ତପାଣିନା ପୁନଃ । ସ୍ୱବାମମୁଷ୍ୟା ନମିତା ପ୍ରଦେଶିନୀ
ପ୍ରଦକ୍ଷିଣଂଚେଦ୍ ଭମିତା ବହିର୍ଗତା । ତୟା ବିଦଧ୍ୟାଦବଗୁଣୁନଂ ସୁଧୀରଥାବରକ୍ଷାଂ
ଶରମୁଦ୍ରୟା ତରେତ୍ । (ଦୁର୍ଗୋଷ୍ଠବଚନ୍ଦ୍ରିକାୟା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ଅନାମିକା ଏ ଦୁଇଆଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ତକ୍ଷୁଦ୍ୱୟକୁ ବିସ୍ତାରିତ
କରି ନୈବେଦ୍ୟକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଦେଖିବ । ତଦନନ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ କରର
ଅଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ନମ୍ର କରି “ଅସ୍ତ୍ରାୟତବ୍” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କିଞ୍ଚିତ୍ ଅର୍ଘ୍ୟଜଳ
ନେଇ ନୈବେଦ୍ୟ ଉପରେ ସେଚନ କରିବ । ପୂର୍ଣ୍ଣବାର “ଅସ୍ତ୍ରାୟତବ୍”

୧୨୬-ତୀର୍ଥାବାହନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ ଗଙ୍ଗାଦ୍ୟାଃ ସରିତଃ ଅତ୍ରାଗଚ୍ଛତ । ଓଁ ଗଙ୍ଗେ ତ ଯମୁନେଚୈବ
ଗୋଦାବରି ! ସରସ୍ବତି ! ନର୍ମଦେ ! ସିନ୍ଧୁ ! କାବେରି ଜଳେସ୍ନିନ୍ ସନ୍ନିଧିଂ
କୃରୁ । ଇତି ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ମୁଦ୍ରାୟା ତୀର୍ଥାନାବାହୟେତ୍ ।

୧୨୭-ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ମରଣ ମନ୍ତ୍ର

* ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁଃ ଶୁକ୍ଳାୟରଧରଂ ବିଷ୍ଣୁଂ ଶଶିବର୍ଣ୍ଣଂ ଚତୁର୍ଭୁଜଂ ।
ପ୍ରସନ୍ନବଦନଂ ଧ୍ୟାୟେସ୍ବର୍ବବିଘ୍ନୋପଶାନ୍ତୟେ । ସ୍ବତେ ସକଳକଲ୍ୟାଣଭାଜନଂ
ଯତ୍ର ଜାୟତେ । ପୁରୁଷଂ ତମଜଂ ନିତ୍ୟଂ ବ୍ରଜାମି ଶରଣଂ ହରିଂ । ଶଙ୍ଖଚକ୍ର
ଗଦାପାଶେ ଦ୍ବାରକାନିଳୟାତ୍ମକ । ଗୋବିନ୍ଦ ! ପୁଣ୍ଡରୀକାକ୍ଷ ! ରକ୍ଷ ମାଂ
ଶରଣାଗତଂ । ଇତିସ୍ବଦ୍ବା-

ପଢ଼ି ପତାକାମୁଦ୍ରାଦ୍ବାରା ତାଡ଼ନ କରିବ; ତପ୍ତରେ “କବଚାୟତ୍ତୁ” ପଢ଼ି
ଅବଗୁଣ୍ଡନ (୧୧୮ ନମ୍ବର ୧ ଚିପ୍ପଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖ) ଓ ଶରମୁଦ୍ରାଦ୍ବାରା
ନୈବେଦ୍ୟକୁ ରକ୍ଷା କରିବ । ତଦନନ୍ତର ଧେନୁମୁଦ୍ରା (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀ
ମଧ୍ୟରେ ଦେଖ) ଦେଖାଇ ନୈବେଦ୍ୟକୁ ଅମୃତୀକରଣ କରିବ । ଏହା ଉତ୍ତାରୁ
ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଦ୍ବାରା ହସ୍ତ ଶୁଦ୍ଧି କରି ନୈବେଦ୍ୟ ଉପରେ ମୂଳମନ୍ତ୍ର ଆଠବାର ଜପ
କରିବ ।

୧୨୪(୭) ପତାକାମୁଦ୍ରା-

ମଧ୍ୟାଙ୍ଗୁଳୀଭିଃ ପରିସଂହତାଭିଃ ପତକୟା ତାଡ଼ନମାମନନ୍ତି ।

(ଦୁର୍ଗୋସ୍ତବଚନ୍ଦ୍ରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ତର୍ଜନୀ, ମଧ୍ୟମା, ଅନାମିକା ଏମାନଙ୍କୁ ସଜଖ ଆଉ ଏକତ୍ର
କରି କନିଷ୍ଠା ଓ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠକୁ ପୃଥକ୍ ରଖିଲେ ପତାକାମୁଦ୍ରା ହୁଏ ।

୧୨୪(୮) ଶରମୁଦ୍ରା-

ଦଶମୁଷ୍ଠେଷ୍ଟତର୍ଜନ୍ୟା ଦୀର୍ଘୟା ବାଣମୁଦ୍ରିକା । (ଚନ୍ଦ୍ରସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତକୁ ବିସ୍ତାର କରି ଓ ଅଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କୁ ମୁଠା କରି
ତର୍ଜନୀକୁ ସଜଖ ରଖିଲେ ଶରମୁଦ୍ରା ହୁଏ ।

୧୨୪(୯) ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ ବିଧି-

ତୁଳସୀଗନ୍ଧପୁଷ୍ପେଷ୍ଟ ସଂପୂଜ୍ୟାନ୍ତଂ ହରେଃ ପ୍ରିୟଂ । ସଂପ୍ରୋକ୍ଷ୍ୟାର୍ଘ୍ୟଜଳେ
ନୈବ ସଂରକ୍ଷ୍ୟାସ୍ତେଣ ସର୍ବଦା । ଧେନୁମୁଦ୍ରାଂ ପ୍ରଦର୍ଶ୍ୟାଥ ତତୋଦେବଂ
ନୈବେଦୟେତ୍ । (ବ୍ରହ୍ମସଂହିତାୟାଂ)

ଅମୃତୋପସ୍ରରଣ-ମସି ସ୍ବାହାର୍ପୟେଜ୍ଜଳଂ । (ଗୌତମଃ)

୧୨୪-(୧୦) ନୈବେଦ୍ୟମୁଦ୍ରା, ଯଥା-

ନୈବେଦ୍ୟମୁଦ୍ରାମଙ୍ଗୁଷ୍ଠକନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ପ୍ରଦର୍ଶୟେତ୍ । (ଯାମଳଃ)

୧୨୮-ସଂକଳ୍ପ ବାକ୍ୟ

ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁ * ଅଦ୍ୟେହ ପୁଣ୍ୟେହନି ବିଶିଷ୍ଟ ଭୂପ୍ରଦେଶେ
 * ଅମୁକମାସି ଅମୁକପକ୍ଷେ ଅମୁକତିଥିୌ ଅମୁକବାସରେ ଅମୁକନକ୍ଷତ୍ରେ
 ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ * ଶ୍ରୀ ଭାସ୍କରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରମସି ଏବଂ
 ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥିତେଷୁ ଭୌମାଦିଗ୍ରହଯୋଗଲଗ୍ନକରଣମୁହୂର୍ତ୍ତକାଂଶକେଷୁ ଏବଂବିଧି-
 ବିଶେଷଶବ୍ଦିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥିୌ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଶ୍ରୀମାନ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା
 ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନସମୟେ
 ବାରତିଥିଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଦି ଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥଂ ସାବିତ୍ରୀ ଗ୍ରହଦିକ୍ପାଳ ବାର
 ତିଥିନକ୍ଷତ୍ରାଦି ପୂଜାପୂର୍ବକ ସ୍ୱମନ୍ତେଶ ସମିବାଜ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚାହୁତିଭିଃ ଶାନ୍ତିହୋମଂ
 କରିଷ୍ୟେ । ଇତି ତନ୍ମଳଂ ଭୂମିୌ ନିକ୍ଷିପ୍ୟ ପାତ୍ରପୃଷ୍ଠେ କ୍ରମୁକଂ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ
 ତଣ୍ଡୁଳାନି କ୍ଷିପେଦନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ସେହି ସଂକଳ୍ପ ଜଳକୁ “ଏଶାନ୍ୟ କୋଣରେ ଭୂମିରେ
 ପକାଇ” ପାତ୍ରକୁ ଓଲଟାଇ ତାହା ଉପରେ ଗୁଆରଖି ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରପଢ଼ି
 ଅକ୍ଷତ ପକାଇ ସଂକଳ୍ପ ସ୍ଥୁଳ ପଢ଼ି ସେହି ଗୁଆକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହସ୍ତରେ ଦେବ ।

ଅକ୍ଷତପ୍ରକ୍ଷେପଣ ମନ୍ତ୍ର; ଯଥା- ଓଁ ଅସ୍ମିନ୍ ସଂକଳ୍ପିତେ କର୍ମଣି
 ପୁଞ୍ଜିରସ୍ତୁ ।

୧୨୪(୧୧) ପ୍ରାଣାଦି ପଞ୍ଚମୁଦ୍ରା, ଯଥା-

କନିଷ୍ଠାନାମିକାଙ୍ଗୁଷ୍ଠେ ମୁଦ୍ରା ପ୍ରାଣସ୍ୟ କାର୍ତ୍ତିତା । ତର୍ଜନୀମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଷ୍ଠେରପାନସ୍ୟ
 ତୁ ମୁଦ୍ରିକା । ଅନାମାମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଷ୍ଠେରୁଦାନସ୍ୟ ତୁ ସା ସୂତା । ତର୍ଜନ୍ୟନାମାମଧ୍ୟାଭିଃ
 ସାଙ୍ଗୁଷ୍ଠଭିଷ୍ଟତୁର୍ଥକା । ସର୍ବାଭିଃ ସା ସମାନସ୍ୟ ପ୍ରାଣାଦ୍ୟନ୍ତେଷୁ ଯୋଜିତା ।
 ତାରପୂର୍ବାଂ ଜପେନ୍ମୁଦ୍ରାଂ ପ୍ରାଣାଦାନାଂ ପ୍ରଦର୍ଶୟେତ୍ । (ଯାମଳେ)

୧୨୪ (୧୨) ପ୍ରାଣାଦି ପଞ୍ଚମନ୍ତ୍ର, ଯଥା-

ପ୍ରାଣାପାନବ୍ୟାନୋ ଦାନସମାନାସ୍ତାର ପୂର୍ବକାଃ । ଚତୁର୍ଥ୍ୟଗ୍ନିବଧୂକ୍ତାଃ
 ପ୍ରାଣମନ୍ତ୍ରାଃ ସୂତା ଇତି । (ଚନ୍ଦ୍ରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- (୯) ନୈବେଦ୍ୟ ଉପରେ ତୁଳସୀ ଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ ପକାଇ
 ଅର୍ଘ୍ୟଜଳ ସିଞ୍ଚିଦେବେ । ଓଁ ଅସ୍ତାୟ ଫଟ୍ କହି ନୈବେଦ୍ୟର ରକ୍ଷା ବିଧାନ
 କରିବ । ତତ୍ପରେ ନୈବେଦ୍ୟ ଉପରେ ଧେନ୍ୱମୁଦ୍ରା ଦେଖାଇ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ
 ଜଳ ତୁଳସୀ ଧରି ମୂଳମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅର୍ପଣ କରି ନୈବେଦ୍ୟମୁଦ୍ରା ଦେଖାଇବ ।
 (୧୦) ନୈବେଦ୍ୟମୁଦ୍ରା, ଯଥା ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ କନିଷ୍ଠା ଏ ଦୁହିଙ୍କର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ
 ଏକତ୍ର କରି ଦେବତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖାଇଲେ ନୈବେଦ୍ୟ ମୁଦ୍ରା ହୁଏ ।
 ତତ୍ପରେ ‘ଅମୃତୋପସ୍ତରଣମସି ସ୍ୱାହା’ ଏହାକହି କିଞ୍ଚିତ୍ ଜଳ ଭୂମିରେ
 ପକାଇଦେବ ଓ ବାମହସ୍ତରେ ଗ୍ରାସମୁଦ୍ରା କରି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଓଁ ପ୍ରାଣାୟ ସ୍ୱାହା,

୧୨୯-ସଂକଳ୍ପ ସୂକ୍ତ

ଓଁ ଯଜ୍ଞଗ୍ରତୋ ଦୂରମୁଦୈତି ଦୈବଂ ତଦୁସ୍ତୁପ୍ରସ୍ୟ ତଥୈବୈତି ଦୂରଂ
ଗମଂ ଜ୍ୟୋତିଷାଂ ଜ୍ୟୋତିରେକଂ ତନ୍ତେ ନମଃ ଶିବସଂକଳ୍ପମସ୍ତୁ । ତତୋ
ବ୍ରାହ୍ମଣଃ “ସଂକଳ୍ପିତକର୍ମଣଃ ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ” ଇତି ପଠେତ୍ । ଯଜ୍ଞମାନଃ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ହସ୍ତେ କ୍ରମୁକଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

୧୩୦-ଆତ୍ମ୍ୟଦୟିକଶ୍ରୀକ୍ଷ ସଂକଳ୍ପ

କର୍ମାଙ୍ଗ- ସଂକଳ୍ପବତ୍ ତୀର୍ଥୀବାହନାଦିକଂ କୃତ୍ୱା ହସ୍ତେ ପାତ୍ରଂ ଗୃହୀତ୍ୱା
ବିଷ୍ଣୁସ୍ମରଣ ବାକ୍ୟଂ ପଠିତ୍ୱ ମାସପକ୍ଷାଦିକମୁଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍
ଅମୁକଦେବଶର୍ମା । ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମତାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ
ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନଶାନ୍ତିହୋମ କର୍ମଣୋଽଙ୍ଗତୟାତ୍ମ୍ୟଦୟିକେ
ଶ୍ରୀକ୍ଷେପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାକ୍ରରଣଶକ୍ତୌ ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ
ଅସ୍ମନ୍ନାତ୍ମପିତାମହା ପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ ଅମୁକଦେବୀ ଅମୁକଦେବୀନାଂ
ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ, ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମଦ୍ଭୃତ୍ପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ
ଅମୁକଦେବ ଅମୁକଦେବ ଅମୁକଦେବଶର୍ମାଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ,
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃକ୍ଷପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ
ଅମୁକଦେବ ଅମୁକଦେବ ଶର୍ମାଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଗଣପତିପୁରଃ

ଓଁ ଅପାନାୟ ସ୍ୱାହା, ଓଁ ବ୍ୟାନାୟ ସ୍ୱାହା, ଓଁ ଉଦାନାୟ ସ୍ୱାହା, ଓଁ ସମାନାୟ
ସ୍ୱାହା । ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତଳଲିଖିତ ମୁଦ୍ରା ଦେଖାଇବ । (୧୧) ପ୍ରାଣାଦି
ପଞ୍ଚମୁଦ୍ରା, ଯଥା-ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର କନିଷ୍ଠା, ଅନାମିକା ଓ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ, ଏ ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳିର
ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ସଂଯୋଗ କଲେ ପ୍ରାଣମୁଦ୍ରା ହୁଏ । ତର୍ଜନୀ, ମଧ୍ୟମା ଓ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ
ଏ ତିନିଙ୍କ ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଏକତ୍ର କଲେ ଅପାନ ମୁଦ୍ରା ହୁଏ । ଅନାମିକା, ମଧ୍ୟମା
ଓ ଅଙ୍ଗୁଳ ତିନିଙ୍କର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଏକତ୍ର କଲେ ଉଦାନ ମୁଦ୍ରା ହୁଏ । ତର୍ଜନୀ,
ଅନାମିକା, ମଧ୍ୟମା ଓ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଏ ଚାରିଙ୍କର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଏକତ୍ର କଲେ ବ୍ୟାନ
ମୁଦ୍ରା ହୁଏ । ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ସହିତ ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ଏକତ୍ର କଲେ ସମାନ
ମୁଦ୍ରା ହୁଏ ।

(୧୨) ପ୍ରାଣାଦି ପଞ୍ଚଶବ୍ଦକୁ ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତ କରି ତାହାର ଆଦ୍ୟରେ ଓଁକାର
ଓ ଶେଷରେ ସ୍ୱାହା ଯୋଗ କଲେ ପ୍ରାଣାଦି ପଞ୍ଚମନ୍ତ୍ର ହୁଏ । ଯଥା- ଓଁ ପ୍ରାଣାୟ
ସ୍ୱାହା, ଓଁ ଅପାନାୟ ସ୍ୱାହା, ଓଁ ବ୍ୟାନାୟ ସ୍ୱାହା, ଓଁ ଉଦାନାୟ ସ୍ୱାହା । ଓଁ
ସମାନାୟ ସ୍ୱାହା । ଏହାକୁ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣମନ୍ତ୍ର କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେହି କେହି ପ୍ରଥମେ
ଉଦାନ ତତ୍ପରେ ବ୍ୟାନ ଆଉ କେହି କେହି ପ୍ରଥମେ ବ୍ୟାନ ତତ୍ପରେ ଉଦାନ
କହନ୍ତି ।

ସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟାଂ ଦଶମାତ୍ମନଃ ପୂଜାବସୋର୍ଦ୍ଧାରାୟାଂ ମନ୍ତ୍ର ଜପପୂର୍ବକ
ଭୋଜ୍ୟାଦ୍ଭିକ୍ଷାଦିମହଂ କରିଷ୍ୟେ । ଇତି ସଂକ୍ଷ୍ୟ ସୁକ୍ତଂ ପଠିତ୍ବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ହସ୍ତେ
କୁମ୍ଭକଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

୧୩୧-ଅଷ୍ଟାଦଶମାତ୍ମନଃ ପୂଜା

ତତଃ ଶାଳିତଶ୍ଚୁଲୋପରି ହରିଦ୍ରାଚୁର୍ଦ୍ଧେନ ଗଣପତିଗୌର୍ଯ୍ୟାଦାନାଂ
ମଣ୍ଡଳକରଣଂ । ତତଃ ସ୍ୱନାମଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତେନ ବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକଂ ଗଣପତିସହିତ
ଅଷ୍ଟାଦଶମାତ୍ମନଶ୍ଚାନୁ ଗନ୍ଧାଦ୍ୟୋଃ ପୂଜୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଅନନ୍ତର ଶୁକ୍ଳତଶ୍ଚୁଳ ଉପରେ ହଳଦୀ ତୁନାଦ୍ୱାରା ଗଣପତିଙ୍କ
ସହିତ ଅଷ୍ଟାଦଶମାତ୍ମନଙ୍କ ମଣ୍ଡଳ (୨୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଲେଖି ତହିଁରେ
ଉଣେଇଶି ଗୋଟି ଗୁଆ ବସାଇ ପ୍ରଣବ ଓ ମହାବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକ ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତ
ମନ୍ତ୍ର (୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଦ୍ୱାରା ଭକ୍ତିପୂର୍ବକ ଗଣପତିସହିତ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି
ଅଷ୍ଟାଦଶମାତ୍ମନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପୂଜା କରିବ । ଅଥବା ଏ
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏକତ୍ରରେ ଆବାହନ କରି ପଞ୍ଚୋପଚାର ଦଶୋପଚାର ବା
ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରରେ ପୂଜା କରିବ । (୧୨୪, ୧ ଚିପ୍ପପଣୀ ଦେଖ)

ତଦ୍‌ଯଥା- ମଣ୍ଡଳସ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣେ ଓ ଭୂର୍ ଭୂଃ ବଃ ସ୍ୱଃ ଗଣପତୟେ ନମଃ
ଗଣପତିମାବାହୟାମି ଗଣପତେଃପ୍ରାଗଞ୍ଚ । ଓ ଭୂର୍ ଭୂଃ ବଃ ସ୍ୱଃ ଗୌର୍ଯ୍ୟେନମଃ,

*୧୨୭ ବିଷ୍ଣୁ ଚିନିବାର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ପ୍ରମାଣ-

ପ୍ରଥମେ ଚାତୁନଃ ଶୁଦ୍ଧିଦ୍ୱିତୀୟେ ଭୂମିଶୋଧନଂ । ତୃତୀୟେ ଯଜମାନସ୍ୟ
ବିଷ୍ଣୁତ୍ରୟମୁଦାହୃତଂ । (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ ବଶିଷ୍ଠଃ)

୧୨୮(୧) * ଦିବସ ବା ରାତ୍ରିରେ ସଂକଳ୍ପ କଲେ ଅଦ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ
କରିବାର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ, ଯଥା- “ଅଦ୍ୟ ସୋମାର୍କ ଗ୍ରହଣସଂକ୍ରାନ୍ତ୍ୟାଦୌ
ସୁତାର୍ଥକେ” ଇତ୍ୟଗ୍ନିପୁରାଣାୟଦାନନିମିତ୍ତୋଲ୍ଲେଖେ ସୋମଗ୍ରହଣେଽପ୍ୟ ଦ୍ୟୋତି
ଶ୍ରବଣାଦନ୍ୟତ୍ର ରାତ୍ରାବପି ଅଦ୍ୟେତ୍ୟୁଲ୍ଲେଖ୍ୟଂ । ଅହଃ ପଦସ୍ୟାହୋରାତ୍ର ପରଦ୍ୱାଦ
ବିରୁଦ୍ଧଂ । ଅଦ୍ୟପଦାନ୍ତର୍ଗତସ୍ୟାହଃ ପଦସ୍ୟ ଇତି । (ଉଦ୍‌ବାହିତତ୍ତ୍ୱେ)

୧୨୮(୨) * ମାସ ପକ୍ଷାଦି ଉଚ୍ଚାରଣ ନ କଲେ ଦୋଷ
ମାସପକ୍ଷତିଥାନାଂ ଚ ନିମିତ୍ତନାଂ ଚ ସର୍ବଶଃ । ଉଲ୍ଲେଖନମକୁର୍ବାଣୋ ନ କର୍ତ୍ତା
ପଳଭାଗଭବେତ୍ । (ଜୁତିସୂତ୍ରଃ) (ମାସ ପକ୍ଷ ତିଥି ଉଚ୍ଚାରଣ ନ କଲେ କର୍ତ୍ତା
ପଳଭାଗୀ ହୁଏ ନାହିଁ) ।

୧୨୮(୩) * ନାମର ଆଦ୍ୟରେ “ଶ୍ରୀ” ପ୍ରୟୋଗ ପ୍ରମାଣ-
ଦେବ ଗୁରୁଂ ଗୁରୁସ୍ଥାନଂ କ୍ଷେତ୍ରଂ କ୍ଷେତ୍ରାଧିଦେବତାଃ ସିଦ୍ଧାଧିକାରୀଃ ଶ୍ରୀ ପୂର୍ବଂ
ସମୁଦାରୟେତ୍ ।

(ରାଜବରଗୋକୃତ ପ୍ରୟୋଗସାରଦର୍ଶନେ)

ଗୌରୀମାବାହାୟାମି, ଗୌରୀ ଅତ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂ ଭୂ ବଃସ୍ବଃ ପଦ୍ମାୟେନମଃ,
ପଦ୍ମାମାବାହାୟାମି ପଦ୍ମେନ୍ଦ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ଶତୈନମଃ, ଶତୀମାବାହାୟାମି,
ଶତ୍ୟତ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ମେଧାୟେ ନମଃ ମେଧାମାବାହାୟାମି,
ମେଧେନ୍ଦ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ସାବିତ୍ରେୟ ନମଃ ସାବିତ୍ରୀମାବାହାୟାମି,
ସାବିତ୍ରୀଅତ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ବିଜୟାୟେ ନମଃ, ବିଜୟମାବାହାୟାମି,
ବିଜୟେନ୍ଦ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ଜୟାୟେ ନମଃ, ଜୟମାବାହାୟାମି
ଜୟେନ୍ଦ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ଦେବସେନାୟେ ନମଃ,
ଦେବସେନାମାବାହାୟାମି, ଦେବସେନେନ୍ଦ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବାହାୟେ
ନମଃ । ସ୍ବାହା ମାବାହାୟାମି ସ୍ବାହେନ୍ଦ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ସ୍ବଧାୟେନମଃ
ସ୍ବଧାମାବାହାୟାମି, ସ୍ବଧେନ୍ଦ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ମାତୃଭ୍ୟା, ମାତୃରାବାହାୟାମି,
ମାତରଃ ଅତ୍ରାଗଛତ୍ । ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ଲୋକମାତୃଭ୍ୟ ନମଃ ଲୋକମାତୃମାବାହାୟାମି
ଲୋକମାତରଃ ଅତ୍ରାଗଛତ୍ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ଧୃତେ ନମଃ ଧୃତିମାବାହାୟାମି,
ଧୃତେନ୍ଦ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ପୁଷ୍ପେ ନମଃ, ପୁଷ୍ପମାବାହାୟାମି, ପୁଷ୍ପେନ୍ଦ୍ରାଗଛ ।
ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ କ୍ଷମାୟେ ନମଃ, କ୍ଷମାମାବାହାୟାମି, କ୍ଷମେନ୍ଦ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ
ସ୍ବଃ ତୁଷ୍ଟେନମଃ, ତୁଷ୍ଟି ମାବାହାୟାମି, ତୁଷ୍ଟେନ୍ଦ୍ରାଗଛ । ଆମ୍ବଦେବତାୟେ ନମଃ
ଆମ୍ବଦେବତାମାବାହାୟାମି ଆମ୍ବଦେବତେନ୍ଦ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ
କୁଳଦେବତାୟେ ନମଃ, କୁଳଦେବତାମାବାହାୟାମି, କୁଳଦେବତେନ୍ଦ୍ରାଗଛ ।

ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ଗଣପତିପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷାଦଶମାତୃଗଣାଃ ଇହାଗଛତ୍,
ଇହ ତିଷ୍ଠତ୍, ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କରୁତ୍, ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହଣୀତ୍ ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ “ଓଁ
ମନୋଜୁତି ଜ୍ଞିଷତା ମାଜ୍ୟସ୍ୟ ବୃହସ୍ପତିର୍ଯଜ୍ଞମିମଂ ତନୋତୁ । ଅରିଷଂ ଯଜ୍ଞଂ
ଷମିମଂଦଧାତୁ ବିଶ୍ୱେଦେବା ସଜହ ମଦୟାନ୍ତାମେ ପ୍ରତିଷ୍ଠ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣଂ
ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଣ୍ଡଳସ୍ଥିତ ଗୁଆମାନଙ୍କରେ
କୁଶସ୍ପର୍ଶ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ଗଣପତି
ପୁରଃସର ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷାଦଶମାତୃ ଗଣେଭ୍ୟାଯଥାବିଭାଗଂ ଗନ୍ଧୋନମଃ । ଇତି
ଗନ୍ଧଂ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ଗଣପତିପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷାଦଶମାତୃଗଣେଭ୍ୟା
ଯଥାବିଭାଗଂ ପୁଷ୍ପଂ ବୌଷଧିଂ । ଇତି ପୁଷ୍ପଂ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ଗଣପତି ପୁରଃସର
ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷାଦଶ ମାତୃଗଣେଭ୍ୟା ଯଥାବିଭାଗଂ ଧୂପଃ ସ୍ବାହା ଇତି ଧୂପଂ ।
ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ବଃ ଗଣପତି ପୁରଃସର ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷାଦଶମାତୃ ଗଣେଭ୍ୟା

ଯଥାବିଭାଗଂ ଧୂପାର୍ଥମାଚମନାୟଂ ସ୍ଵଧା । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ଗଣପତି
ପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣେଭ୍ୟୋ ଯଥାବିଭାଗଂ ଦୀପଃ ସ୍ଵାହା ।
ଇତିଦୀପଂ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ଗଣପତି ପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣେଭ୍ୟୋ-
ଯଥାବିଭାଗଂ ଦୀପାର୍ଥମାଚମନାୟଂ ସ୍ଵଧା । ନୈବେଦ୍ୟଂ ସଂସ୍କୃତ୍ୟ (୧୨୪-
(୬) ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ଗଣପତିପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶ-
ମାତୃଗଣେଭ୍ୟୋଯଥାବିଭାଗଂ ନୈବେଦ୍ୟଂ ସ୍ଵାହା । ଇତି ନୈବେଦ୍ୟଂ ଦତ୍ତା
ପ୍ରାଣାଦି ପଞ୍ଚମୁଦ୍ରା ଦର୍ଶୟେତ୍ । (୧୨୪- ୧୧) ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ)
ଆଚମନାୟ ଜଳଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତଃ ପ୍ରତ୍ୟେକଂ * ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତଂ
ଦତ୍ତାପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ତଦ୍ ଯଥା- ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ଗଣପତିୟେ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି
ବୌଷତ୍ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତ ପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ଗଣପତିଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।
ତଦ୍ ଯଥା- ଆୟୁର୍ଦେହି ଯଶୋ ଦେହି ଶ୍ରିୟଂ ଦେହି ଦମେବ ଚ । ପୁତ୍ର ପୌତ୍ରଂ
ପ୍ରପୌତ୍ରଂ ଚ ଦେହି ମେ ଗଣନାୟକ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ଗୌର୍ଯ୍ୟଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତ
ପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷତ୍ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ଗୌରୀଂ
ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା- ଗୌରୀ ଦଂସୁଭଗେ ଦେବି ସର୍ବପାପକ୍ଷୟକାରି । ସଦା
ଯଜ୍ଞସମାରମ୍ଭେ ବରଦେ ଶୁଭଦା ଭବ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ପଦ୍ମାୟେ
ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷତ୍ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା
ପଦ୍ମାଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା- ପଦ୍ମାଲୟା ସମାଖ୍ୟାତା ସୂର୍ଯ୍ୟବିନ୍ଦସମପ୍ରଭା ।
ଯଜ୍ଞୋସ୍ତବବିବାହେଷୁ ଶୁଭଂ କୁରୁ ନମୋସ୍ତୁତେ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ଶତେ
ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷତ୍ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତ ପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା
ଶତୀଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା- ଶତେ ଦଂ ସର୍ବଦେବେଶୀ ଶ୍ଵେତପଦ୍ମ ସମାଶ୍ରିତା ।
ବୁଦ୍ଧିଂ କୁଳଂ କୁଳସ୍ୟାପି ମମ ବିଦ୍ଧ ବ୍ୟପୋହୟ ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ମେଧାୟେ
ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷତ୍ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା
ମେଧାଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ଯଥା; ମେଧେ ଦଂ ପରମା ଭୃତିଃ ସର୍ବକଲ୍ୟାଣଦାୟିନୀ ।
ଦେହସ୍ଥା ସର୍ବଭୂତାନାମତତ୍ତ୍ଵାଂ ପ୍ରଣମାମ୍ୟହଂ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ସାବିତ୍ରେ
ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷତ୍ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା
ସାବିତ୍ରୀଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ଯଥା- ସାବିତ୍ରୀ ଦଂ ବେଦମାତା ବ୍ରହ୍ମଦେବସମାଶ୍ରିତା ।

* ୧୩୧ କୁଶ, ଦୁବ, ବରକୋଳି ପତ୍ରର ଜଳ ବିବରଣ-

ବ୍ରହ୍ମକେଶାବୁ ଦର୍ଭସ୍ୟ ଦୁର୍ବାୟା । ବିଷ୍ଣୁ କେଶତଃ । ରୁଦ୍ର କର୍ଣ୍ଣାବୁ ବଦରା
ସର୍ବକର୍ମପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ବଦରା ସର୍ବବିଘ୍ନହାତିପତ୍ରା ପାପନାଶିନୀ ମଙ୍ଗଳଂ କୁରୁତେ
ନିତ୍ୟଂ ଦୁର୍ବା ବିଷ୍ଣୁ ଶରୀରତଃ । (କାତ୍ୟାୟନଃ)

ଯଜ୍ଞୋସବବିବାହେଷୁ କ୍ଷେମଂ କୁରୁ ନମୋସ୍ତୁତେ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵର୍ଗବିଜୟାୟେ
 ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା
 ବିଜୟାଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା- ବିଜୟେ ଦେବପୂଜ୍ୟାସି ସର୍ବାରିଷପୁଣ୍ୟାଶିନୀ ।
 ସନ୍ତତିଂ ଦେହୀ ମେ ଦେବି ନିତ୍ୟଂ ଶାନ୍ତିକରା ଭବ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵର୍ଗ ଜୟାୟେ
 ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା
 ଜୟାଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା- ଜୟେ ତ୍ଵଂ ସର୍ବଦେବୀନାଂ ସଦା ବିଜୟକାରିଣୀ
 ରୂପଂ ଦେହି ଯଶୋଦେହି ଜ୍ଞାନଂ ଦେହି ନମସ୍ତୁତେ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵର୍ଗ
 ଦେବସେନାୟେ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ
 ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ଦେବସେନାଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ ଯଥା- ଦେବସେନେ
 ବଶିଷ୍ଠେନ ବିଶ୍ଵମିତ୍ରେଣ ଧାମତା । ବନ୍ଧିତାସି ମହାଭାଗେ ଦେବି ତୁଭ୍ୟଂ
 ନମୋନମଃ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵର୍ଗ ସ୍ଵାହାୟେ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ ।
 ଇତି ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ସ୍ଵାହାଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା- ସ୍ଵାହେ ତ୍ଵଂ
 ସର୍ବଯଜ୍ଞେଷୁ ବେଦପୁଷ୍ଟି ପ୍ରଦାୟିନୀ । ବହିସ୍ଥିତେ ସଦା ଦେବି ପ୍ରସାଦ
 ଶୁଭଲୋଚନେ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵର୍ଗ ସ୍ଵାଧାୟେ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ ।
 ଇତି ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ସ୍ଵଧାଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା- ସ୍ଵଧେ ତ୍ଵଂ
 ଶଙ୍ଖବର୍ଣ୍ଣାଭା ପିତୃତୁଷ୍ଟିପ୍ରଦାୟିନୀ । ସୋମବାଜସ୍ଥିତେ ଦେବିଂ ନିତ୍ୟଂ ତ୍ଵାଂ
 ପ୍ରଣାମାମ୍ୟହଂ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵର୍ଗ ମାତୃଭ୍ୟା ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ ।
 ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ମାତୃଃ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । - ମାତରଃ
 ସର୍ବଭୂତାନାଂ ପୂଜିତାଃ ସୁରାସୁରୈଃ ନିତ୍ୟ ପ୍ରସାଦଂ କୁରୁତ ମାତୃଭ୍ୟୋବୈ
 ନମୋନମଃ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵର୍ଗ ଲୋକମାତୃଭ୍ୟା ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି
 ବୌଷଟ୍ ଇତି ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ଲୋକମାତୃଃ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା-
 ମାତରଃ ସର୍ବଲୋକନାଂ ମାତୃତୁଷ୍ଟିପ୍ରଦାୟିକାଃ । ଅଶ୍ଵିନ୍ ଯଜ୍ଞେ ସଦା ସ୍ଵୟଂ
 ମାତୃବତ୍ ପରିରକ୍ଷତ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵର୍ଗ ଧୃତେ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ ।
 ଇତି ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ଧୃତିଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା- ଧୃତେତ୍ଵଂ
 ସର୍ବଯଜ୍ଞେଷୁ ପୂଜିତା ତ ସୁରାସୁରୈଃ । ମମ ପୁଷ୍ଟିଂ କୁରୁଷ୍ଵାଶୁ ଗୃହାଦେବଂ
 ତୁ ପୂଜନଂ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵର୍ଗ ପୁଷ୍ଟ୍ୟେ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ ।
 ଇତି ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତ ପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ପୁଷ୍ଟିଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା- ପୁଷ୍ଟିଦା ତ୍ଵଂ
 ସଦା ଦେବି ଯଜ୍ଞପୁଷ୍ଟି ବିବର୍ଦ୍ଧିନୀ । ବନ୍ଧିତାସି ମହାଭାଗେ ପୁଷ୍ଟେ ତ୍ଵାଂ
 ପ୍ରଣାମାମ୍ୟହଂ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵର୍ଗ କ୍ଷମାୟେ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ ।
 ଇତି ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା କ୍ଷମାଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା- କ୍ଷମା ତ୍ଵଂ
 ସର୍ବଭୂତାନାଂ ତ୍ରେଲୋକ୍ୟବ୍ୟାପିନୀ ସଦା । କ୍ଷମାରୂପେଣ ଦେବି ତ୍ଵଂ ମମ

ଯଜ୍ଞ ବିବର୍ଦ୍ଧୟ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ତୁଷ୍ଟ୍ୟ ଦୁର୍ବାଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ ।
 ଇତି ଦୁର୍ବାଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ତୁଷ୍ଟିଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା- ତୁଷ୍ଟପୁଷ୍ଟିକରୀ
 ନିତ୍ୟଂ ତ୍ରେଲୋକ୍ୟବ୍ୟାପିନୀ ସଦା । ତୁଷ୍ଟିରୂପେଣ ଦେବି ତ୍ଵଂ ମମ ଶାନ୍ତିକରୀ
 ଭବ ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ଆମ୍ବଦେବତାୟେ ଦୁର୍ବାଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ ।
 ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା ଆମ୍ବଦେବତାଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଯଥା-
 ଆମ୍ବନ୍ୟକ୍ ସ୍ଵରୂପେ ତ୍ଵଂ ସେମାବିମ୍ବନିଭାନନେ । ଇହ ଯଜ୍ଞେ ସଦା ସର୍ବଂ
 ଦେହି ମେ ବିପୁଳଂ ଫଳଂ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ କୁଳଦେବତାୟେ ଦୁର୍ବାଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି
 ବୌଷଟ୍ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ବାଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତା କୁଳଦେବତାଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।
 ଯଥା- କୁଳଦେବିନମସ୍ତେଷୁ କୁଳବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଦାୟିନୀ । ତସ୍ମାତ୍ ମମ ଯଜ୍ଞେଷୁନି
 ଫଳ ବୃଦ୍ଧିକରୀ ଭବ । ଏବଂ ଦଶୋପଚାରୈର୍ବୋ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରୈଃ
 ପୂଜୟେତ୍ ।

ଇତ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୁଗଣପୂଜାବିଧିଃ ।

୧୩୨- ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ଦାନବିଧି

ଦ୍ରବୀଭୂତଂ ଗବ୍ୟାନ୍ନତଂ ଗୃହୀତ୍ଵା କୁତ୍ୟାଦିଷୁ “ବସୋଃ ପବିତ୍ରମସି
 ଶତଧାରଂ ବସୋଃପବିତ୍ରମସି ସହସ୍ରଧାରଂ । ଦେବସ୍ତା ସବିତା ପୁନାତୁ ବସୋଃ
 ପବିତ୍ରେଣ ଶତଧାରେଣ ସୁପ୍ତାକ୍‌କାମଧୁକ୍ଷ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଧାରାଃ ପଞ୍ଚ ବା
 ସପ୍ତ ଦଦ୍ୟାତ୍ । *

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ତରଳ ଗୁଆଦିଅ ତମ୍ବାପାତ୍ରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ତାହାକୁ ଉଭୟ
 ହସ୍ତରେ ଧରି ପୂର୍ବଦିଗ କାନୁରେ ପୂର୍ବରୁ ଉତ୍ତରଆଡ଼କୁ ବୃଦ୍ଧିକରି ହାତେ ଉଚ୍ଚରେ
 ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପାଞ୍ଚ ବା ସାତଗୋଟି ଧାରା ଦେବ । (ଏହାର ବିଶେଷ
 ବିଧି ୮୭, ୮୮ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ ।)

୧୩୩- ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ମନୋଜୁତିର୍ଜୁଷ୍ଟତା ମାଜ୍ୟସ୍ୟ ବୃହସ୍ପତିର୍ଯଜ୍ଞମିମଂ ତନୋତୁ । ଅରିଷ୍ଟଂ
 ଯଜ୍ଞଂ ସମିମଂ ଦଧାତୁ ବିଶ୍ଵେଦେବା ସ ଇହ ମା ଦୟାତମୋଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠ । ଇତି
 ମନ୍ତ୍ରେଣ ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାପ୍ରତିଷ୍ଠାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାର
 ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବେ) ।

*-୧୩୨ ସପ୍ତଦ୍ଵିତମାତୁକା ଯଥା-

ବ୍ରାହ୍ମା, ମାହେଶ୍ଵରୀ, କୌମାରୀ, ବୈଷ୍ଣବୀ, ବାରାହୀ, ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ, ତାମ୍ରଣୀ । ଇତି
 (ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସଂଗ୍ରହେ)

୧୩୪- ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ପୂଜାବିଧି

“ ଓଁ ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଦେବତାଭ୍ୟୋନମଃ ” । * ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଧୂପ, ଦୀପ, ନୈବେଦ୍ୟାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ଦେବତାଙ୍କୁ ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଧୂପ, ଦୀପ ଓ ନୈବେଦ୍ୟ ଦେଇ ପୂଜା କରିବେ) ।

ତତଃ “ ଓଁ କଣ୍ୟାପଦ୍ୟା ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ । ଜମଦଗ୍ନେଷ୍ଠାୟୁଷଂ ଯଦେବାନାଂ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ତନ୍ନେଅସ୍ତୁ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ” । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାମସ୍ତକେ ସିନ୍ଦୂରଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାମସ୍ତକରେ ସିନ୍ଦୂର ଦେବ) ।

ତତଃ ଆୟୁଷ୍ମାନଗ୍ନେ ହବିଷାବୃଧାନୋ ଘୃତପ୍ରତୀକୋ ଘୃତଯୋନିରେୟ ଘୃତଂ ପାତ୍ୱା ମଧୁଚାରୁଗବ୍ୟଂ ପିତେବ ପୁତ୍ରମଭିରକ୍ଷତାଦିମାଂସ୍ୱାହା । ଇତି ଶାନ୍ତିମନ୍ତ୍ରଂ, ଜପେତ୍, ଓଁ ଦୀର୍ଘାୟୁ ଧୃୟ ବଳାୟ ବର୍ଜସେ ସୁପ୍ରଜାସ୍ୱାୟ ଆସା ଅଥୋ ଜୀବଃ ସରଦଃ ସତଂ ଦୀର୍ଘାୟୁଷ୍ଠଂ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଅକ୍ଷତପ୍ରକ୍ଷେପଃ । (ପ୍ରଥମରେ ଶାନ୍ତିମନ୍ତ୍ର ତତ୍ପରେ ଅକ୍ଷତମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ମସ୍ତକରେ ଅକ୍ଷତ ପକାଇବ) ।

୧୩୫- ଭୋଜ୍ୟାହର୍ଗ ବିଧି

“ ସର୍ବସ୍ତ୍ରସୋପକରଣ ଭୋଜ୍ୟାୟ ନମଃ ” ୩ । ଇତି ଭୋଜ୍ୟାପରି କୁଶୋଦକପ୍ରକ୍ଷେପଃ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ତିନିଥର ପଢ଼ି ଭୋଜ୍ୟ ଉପରେ କୁଶୋଦକ ତିନିଥର ପକାଇବ) ।

“ ଏତଦ୍ଧୂପତୟେ ପ୍ରଜାପତୟେ ନମଃ ” ଇତି ପୁଷ୍ପାକ୍ଷତପ୍ରକ୍ଷେପଃ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଭୋଜ୍ୟ ଉପରେ ଅକ୍ଷତ ଓ ପୁଷ୍ପ ପକାଇବେ)

“ ଏତଦପ୍ରତିଗ୍ରହିତ୍ରେ ବିଷ୍ଣରବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ନମଃ ” । ଇତି ବିଷ୍ଣରବ୍ରାହ୍ମଣ ପୂଜନଂ (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପରେ ବିଷ୍ଣର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବେ) ।

ତତୋଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେ କୁଶାକ୍ଷତଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଜଳାନି ଗୃହୀତ୍ୱା ବାକ୍ୟଂ ପଠେତ୍ (ଅନନ୍ତର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ କୁଶ, ଅକ୍ଷତ, ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ ଓ ଜଳ ଧରି ନିମ୍ନଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବ) ।

* ୧୩୪ ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ଦେବତା, ଯଥା-

ଚେଦିରାଜବସୁଃ ।

ବୃଦ୍ଧି ଶ୍ରଦ୍ଧାପୂର୍ବକର୍ତ୍ତବ୍ୟଚେଦିରାଜବସୁଦେଶ୍ୟକକୁତ୍ୟଲଗ୍ନଘୃତଧାରା ।

(ଇତି ଶବ୍ଦକଷ୍ଟଦ୍ରୁମେ)

୧୩୬- ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ତରବାକ୍ୟ

ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁ ଅଦ୍ୟେହ ପୁଣ୍ୟେହନି ବିଶିଷ୍ଟ ଭୂପ୍ରଦେଶେ
 ଅମୁକମାସି ଅମୁକପକ୍ଷେ ଅମୁକତିଥିଂ ଅମୁକବାସରେ ଅମୁକନକ୍ଷତ୍ରରେ
 ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଭାଷ୍ରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରମସି ଏବଂ ଯଥସ୍ଥାନ
 ବସ୍ତିତେଷୁ ଭୌମାଦିଗ୍ରହଯୋଗାଳଗ୍ନକରଣମୁହୂର୍ତ୍ତକାଂଶକେଷୁ ଏବଂ
 ବିଧିବିଶେଷଶବ୍ଦଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟଂତିଥିକାଶ୍ୟପାଦିନାନାଗୋତ୍ତରେଭ୍ୟା
 ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟାନାନାବେଦନାନାଶାଖାଶାଖୈକଦେଶାଧ୍ୟାୟି ଭୋଧା
 ନାନାନାମଶର୍ମ୍ମଭ୍ୟସ୍ତେଭ୍ୟାମନସାର୍ଜି ତେଭ୍ୟଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁ ସ୍ବରୂପେଭ୍ୟଃ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ
 ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟାମଭାର୍ଯ୍ୟାୟାଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ
 ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନଶାନ୍ତିହୋମକର୍ମଶୋଂଘାତୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରୀବେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି
 ସାକ୍ଷାତ୍ତରଣାଶକ୍ତୌ ତତ୍ପତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନବିଶ୍ୱେଷାଂ ଦେବାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୃୟଂ
 ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକ ଦେବୀଅମୁକଦେବୀ
 ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୃୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ
 ଅସ୍ମତ୍ ପିତୃପିତାମହ ପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣାଂ
 ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୃୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତାମହ
 ପ୍ରମାତାମହ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରମାତା ମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ ଶର୍ମ୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ
 ଭୋଜନଦୃୟଂ* । ଇମାନି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣାଷ୍ଟପରିମିତାନି ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି
 ତେଭ୍ୟାବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟାଦାତୁମହମୁସ୍ତୁଜେ । ଇତି ପଠତ୍ୱା କୁଶାକ୍ଷତଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଜଳାନି
 ବିଷ୍ଣୁବ୍ରାହ୍ମଣୋପରି କ୍ଷିପେତ୍ (ଏହି ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ହସ୍ତରେ ଧରିଥିବା କୁଶ,
 ଅକ୍ଷତ, ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ ଓ ଜଳ ବିଷ୍ଣୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଉପରେ ପକାଇଦେବ ।)

୧୩୭- ଭୋଜ୍ୟଦକ୍ଷିଣା ବାକ୍ୟ

ଦକ୍ଷିଣେହସ୍ତେ ଦକ୍ଷିଣାସହିତକୁଶାକ୍ଷତଜଳାନି ଗୃହୀତ୍ୱ ।
 ଏତଭୋଜ୍ୟଦାନକର୍ମଣଃ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ଯଥାଶକ୍ତି ଦକ୍ଷିଣାଂ ତୁଭ୍ୟମହଂ
 ସଂପ୍ରଦଦେ । ଇତି ବିଷ୍ଣୁବ୍ରାହ୍ମଣୋପରି ଦକ୍ଷିଣାଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (ଏହି ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି
 ବିଷ୍ଣୁ ଉପରେ ଯଥାଶକ୍ତି ଦକ୍ଷିଣା ଦେବ) ।

୧୩୮- ଭୋଜ୍ୟଦାନ ପ୍ରାର୍ଥନାବାକ୍ୟ

ଅନ୍ନେପ୍ରତିଷ୍ଠିତାଦେବୀଃ ସର୍ବମନ୍ତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଂ ।

ତସ୍ମାଦନ୍ନପ୍ରଦାନେନ ପ୍ରୀୟତାଂ ମେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ । (ଇତିପଠିତ୍ୱା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍)

* ଇଦଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକପରିମିତଂ ପ୍ରଜାପତିଦୈବତମିତି ପାଠାନ୍ତରଂ ।

୧୩୯- ସାବିତ୍ରୀ ପୂଜା

* ତତଃ ସାବିତ୍ରୀମଣ୍ଡଳେ ବା ପଦ୍ମମଣ୍ଡଳେ ଶୁକ୍ଳତଣ୍ଡୁଳୋପରି ବସ୍ତ୍ରଯୁଗାନ୍ତାଦିତେ ସାବିତ୍ରୀଂ ପୌଷ୍ପଲଗାୟତ୍ରାମନ୍ତ୍ରେଣ ପୂଜୟେତ୍ । (ଅନନ୍ତର ଶୁକ୍ଳତଣ୍ଡୁଳ ଉପରେ ବୃହତ୍ ସାବିତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ (୭୫ ନମ୍ବର ଦେଖ) କିମ୍ବା ହଳଦୀଚୁନାଦ୍ୱାରା ପଦ୍ମମଣ୍ଡଳ ଲେଖି ତହିଁରେ ନଡ଼ିଆ ବା ଗୁଆ ବସାଇ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟ ଆନ୍ତରାଦାନ କରି ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ପୌଷ୍ପଲଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରରେ ପୂଜା କରିବ) ।

୧୪୦- ପୌଷ୍ପଲଗାୟତ୍ରୀ

ଓଁ ଭୂ ଭୂଁ ବଃସ୍ପସ୍ପସ୍ପତି ତୁ ବର୍ରେଣ୍ୟଂ ଉର୍ଗୋଦେବସ୍ୟ ଧୀମହି ଧୂୟୋଽୟୋନଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ । ଓଁ ସାବିତ୍ରେୟ ନମଃ, ସାବିତ୍ରୀମାବାହୟାମି, ସାବିତ୍ରୀ ଅତ୍ରାଗଚ୍ଛ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ । ଆବାହାନାଦିଦଶମୁଦ୍ରାଃପ୍ରଦର୍ଶୟେତ୍ । (ଦଶମୁଦ୍ରା ୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀରେ ଦେଖ) । ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ରମୁଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ଓଁ ସାବିତ୍ରୀଦେବ୍ୟେ ଆସନ୍ଂ ନମଃ । ଆସନାଦି ଉପଚାରଦାନ ନିୟମ (୧୨୪ (୧) ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) । ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରମୁଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ସାବିତ୍ରୀଦେବି ପାଦ୍ୟଂ ନମଃ । ପୂର୍ବବଦ୍ଗାୟତ୍ରୀମୁଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ସାବିତ୍ରୀଦେବିଃ ଅର୍ଘ୍ୟଃ ସ୍ୱାହା ଏବଂ ଆଚମନୀୟଂ ସ୍ୱଧା, ମଧୁପର୍କଃ ସ୍ୱଧା, ସ୍ନାନୀୟଂ ବୌଷଟ୍, ବସ୍ତ୍ରଯୁଗ୍ମଂ ନମଃ, ଆଭରଣାନି ନମଃ, ଗନ୍ଧୋ ନମଃ । ପୁଷ୍ପଂ ବୌଷଟ୍, ମାଲ୍ୟପୁଷ୍ପଂ ବୌଷଟ୍, ଧୂପଃ ସ୍ୱାହା, ଦୀପଃ ସ୍ୱାହା, ନୈବେଦ୍ୟଂ ସଂସ୍କୃତ୍ୟ (ନୈବେଦ୍ୟସଂସ୍କାର ୧୨୪ (୪) ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) ମନ୍ତ୍ରେଣ ନିବେଦନଂ କୃତ୍ୱା, ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

୧୪୧- ସାବିତ୍ରୀଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର

ସାବିତ୍ରୀ ତ୍ୱଂ ବେଦମାତା ବ୍ରହ୍ମଦେହସମାଶ୍ରିତା ।

ମମ ଯଜ୍ଞେ ବିବାହେ ତ ଶ୍ରେମଂ କୁରୁ ନମୋଽସ୍ତୁତେ ।

(ଇତି ସାବିତ୍ରୀ ପୂଜା)

* ୧୩୯- ହଳଦୀଚୁନାର ପ୍ରଶଂସା-

ମଙ୍ଗଳୈଷ୍ଠ ହରିଦ୍ରାୟାଷ୍ଟମୈ ବିଘ୍ନବିନାଶନଂ ।

ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟେ ଲିଖେତ୍ୱଦ୍ଵଂ ବ୍ରହ୍ମଣା କଥିତଂ ପୁରା ।

(ଦିବ୍ୟସିଂହବାଜପେୟପଦ୍ମବତୀ)

୧୪୨- ନବଗ୍ରହମଣ୍ଡଳ ପୂଜାବିଧି

ତତଃ ପ୍ରାଦେଶମାତ୍ରଂ ନବକୋଷସଂଖ୍ୟକଂ ନବଗ୍ରହମଣ୍ଡଳଂ
ଶୁକ୍ଳତଣ୍ଡୁଳୋପରି ଲିଖିତ୍ବା ବସ୍ତ୍ରଂ ବେଷୟିତ୍ବା ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାନ
ନବଗ୍ରହାନ୍ ସ୍ୱସ୍ୱମନ୍ତ୍ରେଣ ପ୍ରତ୍ୟେକଂ ଆବାହନାଦିତାମୁଳାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଅନନ୍ତର ଶୁକ୍ଳତଣ୍ଡୁଳ ଉପରେ ପ୍ରାଦେଶପରିମିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ନଅଗୋଟି କୋଠିରେ ନବଗ୍ରହମଣ୍ଡଳ (ନ ୬୧ ମୂର ଦେଖ) ଲେଖି-
ଅଧୈବତ ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ସହିତ ଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱମନ୍ତ୍ରେରେ ପୂଜା କରିବ ।

୧୪୩- ବରାହପୁରାଣୋକ୍ତ ଗ୍ରହପୂଜାପଦ୍ଧତି ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା

ମଣ୍ଡଳସ୍ୟ ମଧ୍ୟେ, ହସ୍ତେ ଦୁର୍ବାକ୍ଷତଂ ଗୃହୀତ୍ବା “ଓଁ ଆବାହୟାମ୍ୟହଂ
ଜୀବଂ ଜୀବଂ ସର୍ବଗତଂ ବିଭୁଂ । ପଞ୍ଚଧା ବସ୍ତ୍ରିତେ ଦେହେ ପଞ୍ଚଧା ବସ୍ତ୍ରିତଂ
ସଦା । ବାରୁଣେନ ଚ ଭାବେନ ବାରୁଣେନ ବ୍ୟବସ୍ତୁୟା । ମଣ୍ଡଳେଽସ୍ମିନ୍ନଦୃଶ୍ୟସ୍ତ୍ୱଂ
ପ୍ରବିଶାଦ୍ୟ ନମୋଽସ୍ତୁତେ ।” ସାଧୁଦୈବତ ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ
ଆଦିତ୍ୟଭଜାରକଜୀବମାବାହୟାମି । ଇତି ଦୁର୍ବାକ୍ଷତପ୍ରକ୍ଷେପଃ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ରବିମଣ୍ଡଳଗୁଆ ବା ପ୍ରତିମା ଉପରେ ଦୁର୍ବାକ୍ଷତ ପକାଇବ) । ପ୍ରତମାୟାଂ ବା
କ୍ରମୁକୋପରି କୁଶଂ ସ୍ପର୍ଷା ଜୀବନ୍ୟାସଂ କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ନନ୍ତେଣ । ତଦ୍ ଯଥା- ଓଁ ଆଁ
ହ୍ରୀଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ରଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୋଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ-
ଦୈବତରବିମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରାଣାଜହ ପ୍ରାଣାଃ ଓଁ ଆଁ ହ୍ରୀଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ
ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୋଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତରବିମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
ଜୀବଜହ ସ୍ଥିତଃ ଓଁ ଆଁ ହ୍ରୀଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୋଂ
ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତରବିମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ଓଁ ଆଁ ହ୍ରୀଂ
କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୋଂ ହଂ ସଃ ବାହ୍ନନସ୍ତକ୍ତକ୍ଷୁଃ-
ଶୋତ୍ରପ୍ରାଣପ୍ରାଣାଃ * ପଞ୍ଚବିଂଶତିତରୁନି ଇହାଗତ୍ୟ ସୁଖଂ ଚିରଂ ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ସ୍ୱାହା ।
ଇତି ପଠିତ୍ବା କୁଶପ୍ରକ୍ଷେପଃ । ସୂର୍ଯ୍ୟଗାୟତ୍ରୀ, ଯଥା ଓଁ ଦିବାକରାୟ ବିଦ୍ମହେ
ପ୍ରଭାକରାୟ ଧାମହି ତନ୍ମଃ ସୂର୍ଯ୍ୟଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ ଓଁ ଇତ୍ୟସ୍ତବାରଂ ଜପେଦିତ
ଜୀବନ୍ୟାସଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ପ୍ରତିମା ବା ଗୁଆକୁ କୁଶଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶ କରି
ଉପରଲିଖିତ ଜୀବନ୍ୟାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ସେହି କୁଶ
ପକାଇଦେଇ ଉପରଲିଖିତ ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଆଠବାର ଜପ କରି ସୂର୍ଯ୍ୟମହାଗ୍ରହଙ୍କର
ଜୀବନ୍ୟାସ କରିବ ।

ହସେ ପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ଗୃହାଦା ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ କଳିଙ୍ଗଦେଶଜାତଂ
କାଶ୍ୟପସଗୋତ୍ରଂ ସପ୍ତମ୍ୟା ଜାତଂ ଧନିଷ୍ଠାଚାରକଂ କ୍ଷତ୍ରିୟଜାତିଂ ଲୋହିତବର୍ଣ୍ଣଂ
ମଧ୍ୟେ ବର୍ତ୍ତୁଳାକୃତିମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟସ୍ଥଂ ଦ୍ଵିଭୁଜଂ ପଦ୍ମହସ୍ତଂ ରକ୍ତଚନ୍ଦନ
ରକ୍ତପୁଷ୍ପମାଲ୍ୟାମ୍ବରଧରଂ କିରାଟିନଂ ସପ୍ତାଶ୍ଵରଥବାହନଂ ଈଶ୍ଵରାଧିଦେବତଂ
ଅଗ୍ନିପ୍ରତ୍ୟାଧିଦେବତଂ କପିଳନାମାଗ୍ନିଂ ପୂର୍ବାଭିମୁଖଂ ମନସି ଏବଂ ବିଧିଂ ଚିନ୍ତୟିତ୍ଵା ।
ଆବାହାୟେନ୍ନୁନ୍ଦେଶ । ତଦ୍ଵୟଥା- କଳିଙ୍ଗଦେଶସମ୍ଭୂତ ଦାଡ଼ିମାକୁସୁମପ୍ରଭା ।
କାଶ୍ୟପାଦୟ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳେଃପ୍ରାଗତୋ ଭବ । ସାଧୁଦେବତପ୍ରତ୍ୟାଧିଦେବତ
ଆଦିତ୍ୟଭଜାରକ ଅତ୍ରାଗଛ । ଇତି ପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ତତ୍ତ୍ଵା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଅକ୍ଷତ ପୁଷ୍ପ ଧରି ମନମଧ୍ୟରେ ତଳଲିଖିତ
ଧ୍ୟାନ କରି ଆବାହାନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅକ୍ଷତ ପୁଷ୍ପଦେଇ ଆବାହାନ
କରିବ । ତଦ୍ଵୟଥା- ଇହାଗଛ, ଇହତିଷ୍ଠ, ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ, ମମ ପୂଜାଂ
ଗୃହାଣ । ପଦ୍ମାସନଃ ପଦ୍ମକରଃ ପଦ୍ମଗର୍ଭସମଦ୍ୟୁତିଃ । ସପ୍ତାଶ୍ଵରଥସଂରୁଡ଼ୋ
ଦ୍ଵିଭୁଜଃ ପାତୁ ନୋରବିଃ । ଇତି ସଂପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତିମାୟା ଉପରି ପୁଷ୍ପଂ କ୍ଷିପେତ୍ ।
ଆବାହାନାଦିଦଶମୁଦ୍ରାଃ (୧୧୮ ନିମ୍ବର ଚିପପଣି ଦେଖ) ଦର୍ଶୟିତ୍ଵା ରକ୍ଷ୍ୟାଦିକଂ
ସ୍ମରେତ୍ । ଆକୃଷ୍ଟେନ ମନ୍ତ୍ରର ରକ୍ଷିଛନ୍ଦ ଯଥା- ଓଁ ଆକୃଷ୍ଟେନେତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ
ହିରଣ୍ୟସ୍ତୁପରକ୍ଷିଃ । ତ୍ରିଷ୍ଟୁପଛନ୍ଦଃ । ସବିତାଦେବତା । ସାଧୁଦେବତ-
ପ୍ରତ୍ୟାଧିଦେବତରବିମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପୂଜାକର୍ମଣି ବିନିଯୋଗଃ । (ଏହାର ନିୟମ
୨୩ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ) ।

ଆକୃଷ୍ଟେନ ମନ୍ତ୍ରର କରନ୍ୟାସ ଯଥା- ଆକୃଷ୍ଟେନ ରଜସା ବର୍ତ୍ତମାନଃ
ଅଜ୍ଞୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ନିବେଶୟନ୍ ତର୍ଜନିଭ୍ୟାଂ ସ୍ଵାହା । ଅମୃତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଚ

* ୧୪୩-ପଞ୍ଚବିଂଶତିତତ୍ତ୍ଵାନି ଯଥା-

ମୂଳପ୍ରକୃତିରବିକୃତିର୍ମହଦାଦ୍ୟାଃ ପ୍ରକୃତି ବିକୃତୟଃ ସପ୍ତା । ଷୋଡ଼ଶବସ୍ତୁ
ବିକାରୋ ନ ଚ ପ୍ରକୃତିର୍ନିତ ବିକୃତିଃ ପୁରୁଷଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ୧-ପ୍ରକୃତି, ୨-ମହତତ୍ତ୍ଵ, ୩-ଅହକାରତତ୍ତ୍ଵ, ୪-ଶବ୍ଦ, ୫-
ସ୍ପର୍ଶ, ୬-ରୂପ, ୭-ରସ, ୮-ଗନ୍ଧ, ୯-ପୃଥ୍ଵୀ, ୧୦-ଜଳ, ୧୧-ତେଜ, ୧୨-
ବାୟୁ, ୧୩-ଆକାଶ, ୧୪-ଶ୍ରୋତ, ୧୫-ଭୂକ, ୧୬-ଚକ୍ଷୁ, ୧୭-ଜିହ୍ଵା, ୧୮-
ଦ୍ରାଶ, ୧୯-ବାକ, ୨୦-ପାଣି, ୨୧-ପାଦ, ୨୨-ବାୟୁ, ୨୩-ଉପସ୍ଥ, ୨୪-
ମନ, ୨୫-ପୁରୁଷ ।

ମଧ୍ୟମାତ୍ମ୍ୟାଂ ବକ୍ଷତ୍ । ହିରଣ୍ୟୟେନ ଅନାମିକାତ୍ମ୍ୟାଂ ହୁଂ । ସବିତାରଥେନ କନିଷ୍ଠାତ୍ମ୍ୟାଂ ବୌଷତ୍ ଦେବୋ ଯାତି ଭୁବନାନି ପଶ୍ୟନ୍ କରତଳକରପୃଷ୍ଠତ୍ମ୍ୟାଂ ଫଟ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଆକୃଷ୍ଟେନ ରଜସା ବର୍ତ୍ତମାନଃ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠାତ୍ମ୍ୟାଂ ନମଃ । (ଏହା ପାଠକରି ଉଭୟ ହସ୍ତର ତର୍ଜନୀଦ୍ୱାରା ଉଭୟହସ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠକୁ ଛୁଇଁବ) । ନିବେଶୟନ୍ ତର୍ଜନୀତ୍ମ୍ୟାଂ ସ୍ୱାହା । (ଏହା ପାଠକରି ଉଭୟ ହସ୍ତର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଉଭୟ ହସ୍ତର ତର୍ଜନୀକୁ ଛୁଇଁବ) । ଅମୃତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଚ ମଧ୍ୟଭାତ୍ମ୍ୟାଂ ବିଷତ୍ । (ଏହା ପାଠକରି ଉଭୟହସ୍ତର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଉଭୟହସ୍ତର ମଧ୍ୟମାକୁ ଛୁଇଁବ) ହିରଣ୍ୟୟେନ ଅନାମିକାତ୍ମ୍ୟାଂ ହୁଂ । (ଏହା ପାଠକରି ଉଭୟ ହସ୍ତର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଉଭୟହସ୍ତର ଅନାମିକାକୁ ଛୁଇଁବ) । ସବିତାରଥେନ କନିଷ୍ଠାତ୍ମ୍ୟାଂ ବୌଷତ୍ । (ଏହା ପାଠ କରି ଉଭୟ ହସ୍ତର ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଉଭୟ ହସ୍ତର କନିଷ୍ଠାକୁ ଛୁଇଁବ) । ଦେବୋ ଯାତି ଭୁବନାନି ପଶ୍ୟନ୍ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାତ୍ମ୍ୟାଂ ଫଟ୍ । (ଏହା ପାଠକରି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତକୁ ବାମହସ୍ତର ପୃଷ୍ଠଦେଶରେ ବୁଲାଇ ଆଣି ବାମହସ୍ତର ପାପୁଲି ଉପରେ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ପୃଷ୍ଠଦେଶଦ୍ୱାରା ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ କରିବ) ।

ଆକୃଷ୍ଟେନ ମନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଯଥା ଓଁ ଆକୃଷ୍ଟେନ ରଜସା ବର୍ତ୍ତମାନୋ ହୃଦୟାୟ ନମଃ । ନିବେଶୟନ୍ ଶିରସେ ସ୍ୱାହା । ଅମୃତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଚ ଶିଖାୟୈ ବକ୍ଷତ୍ । ହିରଣ୍ୟୟେନ କବଚାୟ ହୁଂ । ସବିତାରଥେନ ନେତ୍ରାତ୍ମ୍ୟାଂ ବୌଷତ୍ । ଦେବୋଯାତି ଭୁବନାନି ପଶ୍ୟନ୍ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାତ୍ମ୍ୟାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟଫଟ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଓଁ ଆକୃଷ୍ଟେନ ରଜସା ବର୍ତ୍ତମାନୋ ହୃଦୟାୟ ନମଃ । (ଏହା ପାଠକରି ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଳିଛଡ଼ା ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ଅପର ଆଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) । ନିବେଶୟନ୍ ଶିରସେ ସ୍ୱାହା । (ଏହା ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତର ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଳିକି ଗୁଢ଼ କରି ଅନ୍ୟ ଆଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ମସ୍ତକ ଛୁଇଁବ) । ଅମୃତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଚ ଶିଖାୟୈ ବକ୍ଷତ୍ । (ଏହା ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ଆପଣାଶିଖା ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) । ହିରଣ୍ୟୟେନ କବଚାୟ ହୁଂ । (ଏହା ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ଆଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବାମସ୍ପର୍ଶ ଏବଂ ବାମହସ୍ତର ଆଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦକ୍ଷିଣସ୍ପର୍ଶ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) । ସବିତାରଥେନ

ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । (ଏହା ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ଚର୍ଚ୍ଚନା ଓ ମଧ୍ୟମା ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ନେତ୍ରଦ୍ୱୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) । ଦେବୋଜାତି ଭୁବନାନି ପଶ୍ୟନ୍ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟ ଫଟ୍ । ଏହା ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତକୁ ବାମହସ୍ତର ପୃଷ୍ଠଦେଶରୁ ବୁଲାଇ ଆଣି ବାମହସ୍ତର ଚର୍ଚ୍ଚନା ଓ ମଧ୍ୟମା ଉପରେ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ଚର୍ଚ୍ଚନା ଓ ମଧ୍ୟମାଦ୍ୱାରା ଫଟ୍ ଶବ୍ଦ କରିବ ।

ଧ୍ୟାନଂ । ସନ୍ଧ୍ୟାବିନ୍ଦୁ ମପଦ୍ମରାଗବି ଲସଦ୍ ବନ୍ଧୁକ ପୁଷ୍ପାରୁଣଂ ବନ୍ଦ୍ୟଂ କାଶ୍ୟପଗୋତ୍ରମନ୍ଦରଲସତ୍ପଦ୍ମପ୍ରଭଂ ନିର୍ମଳଂ । ତଂ ଦେବାସୁରମୌଳିଜ୍ଞପ୍ତଚରଣଂ ସଂସାରବନ୍ଧୁହିତଂ ଭକ୍ତ୍ୟାଂ ନାଥମିହାହୁୟାମି ସକଳଂ ତ୍ରେଲୋକ୍ୟନାଥଂ ରବିଂ । ଇତି ଧ୍ୟାୟେତ୍ । ରବିମହାଗ୍ରହମନ୍ତ୍ର- ଓଁ ଆକୃଷ୍ଟେନ ରଜସା ବର୍ତ୍ତମାନୋନିବେଶୟନ୍ମୃତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଚ । ହିରଣ୍ୟୟେନ ସବିତାରଥେନା ଦେବୋଯାତି ଭୁବନାନି ପଶ୍ୟନ୍ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତାୟ ରଂ ରବିମହାଗ୍ରହାୟ ନମଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ କ୍ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରୈର୍ବା ଦଶୋପଚାରୈର୍ବା ପଞ୍ଚୋପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ଉପଚାର ଦ୍ରବ୍ୟକ୍ରମ ଯଥା- ଆସନଂ, ସ୍ୱାଗତଂ, ପାଦ୍ୟଂ, ଅର୍ଘ୍ୟଂ, ଆଚମନୀୟଂ, ମଧୁପର୍ଚ୍ଚୟ ଆଚମନଂ, ସ୍ନାନଂ, ବସନଂ, ଆଭରଣଂ, ସୁଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପଂ, ଧୂପଃ, ଦୀପଃ, ନୈବେଦ୍ୟଂ, ଚନ୍ଦନଂ । ଇତି କ୍ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରାଣି ।

ଆସନଂ, ପାଦାସନଂ, ଅର୍ଘ୍ୟଂ, ଗନ୍ଧଃ, ପୁଷ୍ପଂ, ଧୂପଃ, ଦୀପଃ, ନୈବେଦ୍ୟଂ, ଆଚମନୀୟ, ତାମ୍ବୁଳଂ । ଇତି ଦଶୋପଚାରାଣି ।

ଗନ୍ଧଃ, ପୁଷ୍ପଂ, ଧୂପଃ, ଦୀପଃ, ନୈବେଦ୍ୟଂ । ଇତି ପଞ୍ଚୋପଚାରାଣି । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରେଣ ବଲ୍ୟୋଷଧିପତାକାଦିକଂ ଚ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରପଢ଼ି କ୍ଷୋଳ ଉପଚାର ବା ଦଶ ଉପଚାର କିମ୍ବା ପାଞ୍ଚ ଉପଚାରରେ ଅଧୁଦୈବତ ପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ସହିତ ରବିମହାଗ୍ରହଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବ । ବଳି ଓଷଧି ଓ ପାତାକା ପ୍ରଭୃତି ଦେବ) । (୧୨ ନମ୍ବର ଇତ୍ୟାଦି ବିବରଣ ଦେଖ) ।

ଚନ୍ଦ୍ରମହାଗ୍ରହପୂଜା

ମଣ୍ଡଳସ୍ୟାଗ୍ରେୟେ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ପୂଜୟେତ୍ । ଶୁକ୍ଳପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ଗୃହୀତ୍ୱ । ଆବାହୟାମୀତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ରେଣ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ଚନ୍ଦ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ଜୀବମାବାହୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା- କୁଶଂ ଗୃହୀତ୍ୱାଂ ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ

ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ଚନ୍ଦ୍ର
ମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରାଣା ଇହ ପ୍ରାଣାଃ ଓଁ ଆଂ ହ୍ରୀଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ
ଶଂ ଷଂ ସଂ ହୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
ଜୀବଇହ ସ୍ଥିତଃ ଓଁ ଆଂ ହ୍ରୀଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ
ହୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତଚନ୍ଦ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟାଣି ଓଁ
ଆଂ ହ୍ରୀଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହୌଂ ହଂ ସଃ
ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ବାଞ୍ଛନସ୍ପକ୍ତସ୍ତୁଃ ଶ୍ରୋତ୍ରପ୍ରାଣପ୍ରାଣାଃ
ପଞ୍ଚବିଂଶତିତତ୍ତ୍ୱାନି ଇହାଗତ୍ୟସ୍ତୁଃ ଚିରଂ ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ସ୍ୱାହା । ଇତି ପଠିତ୍ୱା
କୁଶପ୍ରକ୍ଷେପଃ । ଚନ୍ଦ୍ରଗାୟତ୍ରୀ ଯଥା- ଓଁ ନିଶାକରାୟ ବିଦ୍ମହେ କ୍ଷପାକରାୟ
ଧୀମହି ତନ୍ନଃସ୍ତୁ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ ଓଁ । ଇତି ଗାୟତ୍ରୀମଞ୍ଚବାରଂ ଜପେଦିତି
ଜୀବନ୍ୟାସଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳସ୍ଥିତ ପ୍ରତିମା କିମ୍ବା ଗୁଆକୁ କୁଶଦ୍ୱାର ସ୍ପର୍ଶ କରି,
ଉପରଲିଖିତ ଜୀବନ୍ୟାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ସେହି କୁଶକୁ
ପକାଇଦେଇ ଉପରଲିଖିତ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ଆଠବାର ଜପ କରି
ଅଧୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ସହିତ ଚନ୍ଦ୍ରାମହାଗ୍ରହଙ୍କର ଜୀବନ୍ୟାସ କରିବ ।

ଶୁକ୍ଳପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ଗୃହାତ୍ୱା ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ଯମୁନାତୀରସଂଜାତଂ
ଆତ୍ରେୟଗୋତ୍ରଂ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶାଙ୍ଗାତଂ ରୋହିଣୀନକ୍ଷତ୍ରଂ ବୈଶ୍ୟଜାତିଂ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣଂ
ଆଗ୍ନେୟାଂ ଦିଶି ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତିମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟସ୍ଥଂ ଦ୍ୱିଭୁଜଂ ଗଦାବରଦହସ୍ତଂ
ଶୁକ୍ଳଚନ୍ଦନ ଶୁକ୍ଳପୁଷ୍ପ ଶୁକ୍ଳମାଲ୍ୟାମ୍ବରଧରଂ ହେମଭୂଷଣଂ ଦଶାଶ୍ୱରଥବାହନଂ
ଉମାଧୈବତଂ ଅପ୍ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତଂ ପିଙ୍ଗଳନାମାଗ୍ନିଂ ଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖଂ
ସୋମଭଙ୍ଗାରକମେବଂ ମନସି ବିଚିନ୍ତ୍ୟ ଆବାହୟେନ୍ନନ୍ତେଣ । ତଦ୍‌ଯଥା-
ହିଷ୍ଟାରପିଣ୍ଡସଂକାଶ ଯମୁନାତୀରସମ୍ଭବ । ଆତ୍ରେୟଗୋତ୍ର ଶୀତାଂଶୋ
ମଣ୍ଡଳେନ୍ଦ୍ରାଗତୋଭବ । ସାଧୁଦୈବତ ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତସୋମଭଙ୍ଗାରକ ଅତ୍ରାଗଢ଼ ।
ଇତି ପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା- ଇହାଗଢ଼, ଇହତିଷ୍ଠ,
ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ, ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଶ୍ୱେତଃ
ଶ୍ୱେତାମ୍ବରଧରୋଦଶାଶ୍ୱୋହେମଭୂଷଣଃ । ଗଦାପାଣିର୍ଦ୍ୱବାହୁସ୍ତଂ ସର୍ବଦା ବରଦଃ
ଶଶୀ । ଇତି ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟଆବାହନାଦିଦଶମୁଦ୍ରାଃ । (୧୧୮ ନମ୍ବର ଟିପ୍‌ପଣୀ ଦେଖ)
ଦର୍ଶୟିତ୍ୱା ରକ୍ଷ୍ୟାଦିକଂ ସ୍ମରତେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ହସ୍ତରେ ଶୁକ୍ଳପୁଷ୍ପାକ୍ଷତ ଧରି ମନ ମଧ୍ୟରେ ଉପରଲିଖିତ
ଧ୍ୟାନ କରି ଆବାହନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁଷ୍ପ ଦେଇ ମଣ୍ଡଳରେ ଆବାହନ

କରିବ । ଇମଂ ଦେବାମନ୍ତ୍ର ରକ୍ଷିଃଛନ୍ଦ- ଓଁ ଇମଂ ଦେବା ଇତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ବରୁଣ ରକ୍ଷିଃ ଯୟ ଶ୍ବନ୍ଦଃ । ସୋମୋଦେବତା । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ- ସୋମମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପୂଜାକର୍ମଣି ବିନିଯୋଗଃ । (ରକ୍ଷିଛନ୍ଦର ନିୟମ ୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ଇମଂ ଦେବାମନ୍ତ୍ର କରନ୍ୟାସ ଯଥା- ଓଁ ଇମଂ ଦେବା ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ଅସପତ୍ନଂ ସୁବତ୍ସଂ ତର୍ଜନାଭ୍ୟାଂ ସ୍ବାହା । ମହତେଷ୍ଟ୍ରାୟ ମହତେ ଜୈଷ୍ଠାୟ ମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂ ବଷଟ୍ । ମହତେ ଜାନରାଜ୍ୟାୟ ଅନାମିକାଭ୍ୟାଂ ହୁଂ । ଇମମମୁଷ୍ୟ କନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ପୁତ୍ରମମୁଷ୍ଠୈ ପୁତ୍ରମସୈ ବିଶେ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଫଟ୍ । (ଏହାର ନିୟମ ୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଆକୃଷ୍ଟେନ ମନ୍ତ୍ରର କରନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ଇମଂଦେବା ମନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଯଥା- ଓଁ ଇମଂଦେବା ହୃଦୟାୟ ନମଃ । ଅସପତ୍ନଂ ସୁବତ୍ସଂ ଶିରସେ ସ୍ବାହା । ମହତେ କ୍ଷତ୍ରାୟମହତେ ଜୈଷ୍ଠାୟ ଶିଖାୟୈ ବଷଟ୍ । ମହତେ ଜାନରାଜ୍ୟାୟ କବଚାୟ ହୁଂ । ଇମମମୁଷ୍ୟ ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ପୁତ୍ରମମୁଷ୍ଠୈ ବିଶେ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟଫଟ୍ । (ଏହାର ନିୟମ ୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଆକୃଷ୍ଟେନମନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ଧ୍ୟାନଂ- ମୁକ୍ତାହାରମୃଣାଳଚନ୍ଦନଶରଜହ୍ନପ୍ରଭଂ ନିର୍ମଳଂ କାଳିନ୍ଦୀସଲିଳୋଭବଂ ସୁରଗଣୈରଭର୍ତ୍ତ୍ୟମାନଂ ସଦା । ସୋମଂ ସୌମ୍ୟମୁପାସିତଂ ମୁନିଗଣୈରାତ୍ରେୟଗୋତ୍ରୋଭବଂ ତ୍ବାଂ ପୂଜାର୍ଥମିବାହୁୟାମି ପରମଧ୍ୟାନୈକନିଷ୍ଠ ବିଭୁଂ । ଇତି ଧ୍ୟାୟେତ୍ । ଚନ୍ଦ୍ରମହାଗ୍ରହମନ୍ତ୍ର- ଓଁ ଇମଂଦେବା ଅସପତ୍ନଂ ସୁବତ୍ସଂ ମହତେ କ୍ଷତ୍ରାୟ ମହତେ ଜୈଷ୍ଠାୟ ମହତେ ଜାନରାଜ୍ୟାୟ । ଇମମମୁଷ୍ୟ ପୁତ୍ରମମୁଷ୍ଠୈ ପୁତ୍ରମସୈ ବିଶେ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତୟ ଚଂ ଚନ୍ଦ୍ରମହାଗ୍ରହାୟ ନମଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରୈର୍ବା । ଦଶୋପଚାରୈ ବା ପଞ୍ଚପଚାରୈ ପୂଜୟେତ୍ । ବଲ୍ୟୋଷଧିପତାକାଦିକଂ ଚ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (୧୨ ନମ୍ବର ଜାତ୍ୟାଦି ବିବରଣ ଦେଖ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଧୁଦୈବତ ପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ସହିତ ଚନ୍ଦ୍ରମହାଗ୍ରହଙ୍କୁ ଷୋଳଉପଚାର ବା ଦଶଉପଚାର କିମ୍ବା ପାଞ୍ଚଉପଚାରରେ ପୂଜା କରି ବଳି, ଔଷଧ ଓ ପତାକାଦି ଦେବ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଉପଚାରକ୍ରମ ଦେଖ) ।

ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହପୂଜା

ମଣ୍ଡଳସ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣେ ମଙ୍ଗଳଂ ପୂଜୟେତ୍ ରକ୍ତପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ଗୃହୀତ୍ ।
 ଆବାହୟାମାତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ରେଣ ସାଧୁଦୈବତ ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
 ଜୀବମାବାହୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା- କୁଶଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ
 ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୋଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
 ପ୍ରାଣା ଇହ ପ୍ରାଣାଃ ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୋଂ ହଂ
 ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ଜୀବଇହ
 ସ୍ଥିତଃ । ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୋଂ ହଂ
 ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ମଙ୍ଗଳ ମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ଓଁ ଆଂ
 ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୋଂ ହଂ ସଃ
 ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ବାହୁନସ୍ତକ୍ତସ୍ତୁଃ ଶ୍ରୋତ୍ର
 ଘ୍ରାଣପ୍ରାଣାଃ ପଞ୍ଚବିଂଶତିତତ୍ତ୍ୱାନି ଇହାଗତ୍ୟସୁଖଂ ଚିରଂ ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ସ୍ୱାହା
 ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହଗାୟତ୍ରୀ- ଓଁ ଅଙ୍ଗାରକାୟ ବିଦୁହେ ଭୂମିପୁତ୍ରାୟ ଧାମହି
 ତନ୍ମୋତ୍ତୋମଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ ଓଁ । ଇତି ଗାୟତ୍ରୀମଞ୍ଜବାରଂ ଜପେଦିତାଂ
 ଜୀବନ୍ୟାସଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳସ୍ଥିତ ପ୍ରତିମା ବା ଗୁଆକୁ କୁଶଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶ କରି
 ଉପରିଲିଖିତ ଜୀବନ୍ୟାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ସେହି କୁଶ ପକାଇଦେଇ
 ଉପରିଲିଖିତ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ଆଠଥର ଜପ କରି ଅଧୈବତ ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ
 ସହିତ ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହଙ୍କର ଜୀବନ୍ୟାସ କରିବ ।

ରକ୍ତପୁଷ୍ପ ଗୃହୀତ୍ବା ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ଅବନ୍ତୀଦେଶଜାତଂ ଭରଦ୍ୱାଜସଗୋତ୍ରଂ
 ଷଷ୍ଠୀଜାତଂ ସ୍ୱାତୀନକ୍ଷତ୍ରଂ କ୍ଷତିୟଜାତି ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣଂ ଦକ୍ଷିଣସ୍ୟାଂ ଦିଶି ତ୍ରିକୋଣମଣ୍ଡଳ
 ମଧ୍ୟସ୍ଥଂ ଚତୁର୍ଭୁଜଂ ଖଡ୍ଗଶକ୍ତି ଗଦାବରଦହସ୍ତଂ ରକ୍ତଚନ୍ଦନ- ରକ୍ତପୁଷ୍ପ
 ରକ୍ତମାଲ୍ୟାୟତ୍ ଧରଂ କିରୀଟିନଂ ମେଷବାହନଂ ସ୍ୱଧାଧୈବତଂ
 କ୍ଷିତିପ୍ରତ୍ୟଧୈବତଂ ଧୂମକେତିନାମାଗ୍ନିଂ ପଶ୍ଚିମାଭିମୁଖଂ ମଙ୍ଗଳଭଙ୍ଗାରକମେବଂ
 ମନସି ବିଚିନ୍ତ୍ୟ । ଆବାହୟେନ୍ନନ୍ତେଣ । ତଦ୍‌ଯଥା- ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଗୋପବର୍ଣ୍ଣାଭ
 ଅବନ୍ତୀଦେଶସମ୍ଭବ । ଭରଦ୍ୱାଜ ମହାପୁତ୍ର ମଣ୍ଡଳେନ୍ଦ୍ରାଗତୋଭବ ।
 ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତମଙ୍ଗଳଭଙ୍ଗାରକ ଅତ୍ରାଗଛ । ଇତି ପୁଷ୍ପଂ ଦତ୍ତ୍ୱା
 ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।

ତଦ୍‌ଯଥା- ଇହାଗଛ, ଇହତିଷ, ଅତ୍ରାଧିଷାନଂ କୁରୁ, ମମ ପୂଜାଂ
 ଗୃହାଣ । ରକ୍ତମାଲ୍ୟାୟତଧରଃ ଖଡ୍ଗଶକ୍ତି ଗଦାଧରଃ । ଚତୁର୍ଭୁଜୋମେଷଗାମୀ
 ବରଦସ୍ତଂ ଧରାସୁତଃ ଇତି ପ୍ରାର୍ଥନାବାହନାଦିଦଶମୁଦ୍ରାଃ । (୧୧୮ ନମ୍ବର
 ଟିପ୍‌ପଣୀ ଦେଖ) ପୂର୍ବବଦଶୟିତ୍ୱା ରକ୍ଷ୍ୟାଦିକଂ ସ୍ମରେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ହସ୍ତରେ ରକ୍ତପୁଷ୍ପ ଧରି ମନମଧ୍ୟରେ ଉପରଲିଖିତ ଧ୍ୟାନ କରି ଆବାହନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁଷ୍ପାକ୍ଷତ ଦେଇ ମଣ୍ଡଳରେ ଆବାହନ କରିବ ।

ଅଗ୍ନିର୍ମୁର୍ଦ୍ଧାମନ୍ତ୍ରର ରଷିଛନ୍ଦ- ଓଁ ଅଗ୍ନିର୍ମୁର୍ଦ୍ଧେତ୍ୟସ୍ୟମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ବିରୁପାକ୍ଷରଷିଃ ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ । ଅଙ୍ଗାରକୋଦେବତା । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପୂଜାକର୍ମଣି ବିନିଯୋଗଃ । (ରଷିଛନ୍ଦର ନିୟମ ୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ଅଗ୍ନିର୍ମୁର୍ଦ୍ଧାମନ୍ତ୍ରର କରନ୍ୟାସ ଯଥା- ଓଁ ଅଗ୍ନିର୍ମୁର୍ଦ୍ଧାଦିବଃ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । କକୁପ୍ତତିସ୍ତୁର୍ଜନାଭ୍ୟାଂ ସ୍ବାହା । ପୃଥ୍ବ୍ୟାଅୟଂ ମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂ ବକ୍ଷତ୍ । ଅପାଂ ଅନାମିକାଭ୍ୟାଂହୁଂ । ରେତାଙ୍ଗଂସି କନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ବୌଷତ୍ । ଜିହ୍ୱତି କରତଳକର ପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଆକୃଷ୍ଟେନମନ୍ତ୍ରର କରନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ଅଗ୍ନିର୍ମୁର୍ଦ୍ଧାମନ୍ତ୍ର ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଯଥା- ଓଁ ଅଗ୍ନିର୍ମୁର୍ଦ୍ଧାଦିବଃ ହୃଦୟାୟ ନମଃ । କକୁପ୍ତତିଃ ଶିରସେ ସ୍ବାହା । ପୃଥ୍ବ୍ୟା ଅୟଂ ଶିକ୍ଷାୟୈ ବିଷତ୍ । ଅପାଂ କବଚାୟହୁଂ । ରେତାଙ୍ଗଂସି ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବୌଷତ୍ । ଜିହ୍ୱତି କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ଧ୍ୟାନଂ- ସିନ୍ଦୁରଦ୍ୟୁତି ଗୈରିକାଦିମଣିଭଂ ପ୍ରାଭାତିକାକୌପମଂ ଭରଦ୍ବାଜସଗୋତ୍ରମାର୍ତ୍ତହରଣଂ ଦେବାସୁରେଃ ପୂଜିତଂ । ମେଘ ଜାତମନନ୍ତଭୂତମମଳ ଜ୍ଞାନସୁରଲ୍ଲୋଚନଂ ଭକ୍ତ୍ୟା ମଙ୍ଗଳମାହୁୟାମି ବିଳସତ୍ ସୁଲକ୍ଷମାଳାଧରଂ । ଇତି ଧ୍ୟାୟତ୍ । ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହମନ୍ତ୍ର- ଓଁ ଅଗ୍ନିର୍ମୁର୍ଦ୍ଧା ଦିବଃ କକୁପ୍ତତିଃ ପୃଥ୍ବ୍ୟା ଅୟଂ । ଅପାଙ୍ଗଂ ରେତାଙ୍ଗଂସି ଜିହ୍ୱତି । ସାଧୁଦୈବତ୍ୟଧୈବତାୟ ମଂ ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହାୟ ନମଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଷୋଡ଼ଶାପଚାରେର୍ବାଦଶୋପଚାରେର୍ବା ପଞ୍ଚୋପଚାରେଃ ପୂଜୟେତ୍ । ବଲ୍ୟୋଷଧିପତାକାଦିକଂ ଚ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (୬୨ ନମ୍ବର ଜାତ୍ୟାଦିବିବରଣ ଦେଖ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକକଥର ପଢ଼ି ଷୋଳଉପଚାର ବା ଦଶ ଉପଚାର ବା ପଞ୍ଚ ଉପଚାରରେ ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ବଳି, ଔଷଧ ଓ ପତାକାଦି ଦେବ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜାର ଉପଚାରକ୍ରମ ଦେଖ) ।

ବୁଧମହାଗ୍ରହ ପୂଜା

ମଣ୍ଡଳସ୍ୟ ଐଶାନ୍ୟେ ବୁଧଂ ପୂଜୟେତ୍ । ପୀତପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ଗୃହାତ୍ବା । ଆବାହୟାମୀତ୍ୟାଦିମନ୍ତ୍ରେଣ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ବୁଧମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ଜୀବମା

ବାହାରେ । ତଦ୍‌ଯଥା- କୁଶଂ ଗୃହାତ୍ମା ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ
 ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୋଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ବୁଧମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
 ପ୍ରାଣା ଜହ ପ୍ରାଣାଃ ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ
 ହ୍ରୋଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ବୁଧମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ଜୀବଜହ ସ୍ଥିତଃ ।
 ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୋଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ
 ବୁଧ ମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟାଣୀ ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ
 କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୋଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ
 ବୁଧମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ବାହନସ୍ପକ୍ତସ୍ତୁଃ ଶ୍ରୋତ୍ରଦ୍ଵାଶପ୍ରାଣାଃ ପଞ୍ଚବିଂଶତିତତ୍ତ୍ଵାନି
 ଜହାଗତ୍ୟସୁଖଂଚିରଂ ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ସ୍ଵାହା । ବୁଧଗାୟତ୍ରୀ- ରୌହିଣେୟାୟ ବିଦ୍ମହେ
 ବୁଧସୁତାୟ ଧାମହି ତନ୍ନୋବୁଧଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ ଓଁ । ଇତି ଗାୟତ୍ରୀମଞ୍ଜବାରଂ
 ଜପେତ୍ । ଇତି ଜୀବନ୍ୟାସଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳସ୍ଥିତ ଗୁଆ ବା ପ୍ରତିମାକୁ କୁଶଦ୍ଵାରା ସ୍ପର୍ଶ କରି
 ଉପରିଲିଖିତ ଜୀବନ୍ୟାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଣ୍ଡଳଉପରେ ସେହି କୁଶ ପକାଇଦେଇ
 ଉପର ଲିଖିତ ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଆଠଥର ଜପ କରି ଜୀବନ୍ୟାସ କରିବ ।

ପୀତପୁଷ୍ପଂ ଗୃହାତ୍ମା ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ମଗଧଦେଶଜାତଂ ଆତ୍ରେୟସଗୋତ୍ରଂ
 ପଞ୍ଚାମାଜାତଂ ବିଶ୍ଵାଶାତାରକଂ ବୈଶ୍ୟଜାତିଂ ପୀତବର୍ଣ୍ଣଂ ଐଶାନ୍ୟାଂ ଦିଶି
 ଧନୁରାକୃତିମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟସ୍ଥଂ ଚତୁର୍ଭୁଜଂ ଖଡ୍ଗଗର୍ମଗଦାବରଦହସ୍ତଂ ପୀତଗନ୍ଧ
 ପୀତପୁଷ୍ପପୀତମାଲ୍ୟାମ୍ବରଧରଂ କିରାଚିନିଂ ସିଂହବାହନଂ ନାରାୟଣାଧୁଦୈବତଂ
 ବିଷ୍ଣୁପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତଂ ଜଠରନାମାଗ୍ନିଂ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖଂ ବୁଧଭଜାରକମେବଂ
 ବିଚିନ୍ତ୍ୟ ଆବାହୟେନ୍ନନ୍ଦେଶ । ତଦ୍‌ଯଥା- ବିଶ୍ଵକ୍ଷକଞ୍ଚନାଭାସ ମଗଧୋଭବ
 ସୋମଜ । ଆତ୍ରେୟଗୋତ୍ର ସର୍ବଜ୍ଞ ମଣ୍ଡଳେଽତ୍ରାଗତୋଭବ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁ
 ଦୈବତବୁଧମହାଗ୍ରହଅତ୍ରାଗଛ । ଇତି ପୁଷ୍ପଂ ଦତ୍ତ୍ଵା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ତଦ୍‌ ଯଥା-
 ଜହାଗଛ, ଜହତିଷ୍ଠ, ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ, ମମପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ପୀତମାଲ୍ୟାମ୍ବରଧରଃ
 କର୍ଣ୍ଣକାରସମୁଦ୍ଘୃତିଃ । ଖଡ୍ଗଗର୍ମଗଦାପାଣିଃ ସିଂହସ୍ଥୋ ବରୋଦ୍‌ବୁଧଃ । ଇତି
 ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ ଆବାହନାଦିଦଶମୁଦ୍ରାଃ (୧୧୮ ନମ୍ବର ଟିପ୍‌ପଣୀ ଦେଖ) ପ୍ରଦର୍ଶ୍ୟ
 ରକ୍ଷାଦିକଂ ସ୍ମରେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ହସ୍ତରେ ପୀତପୁଷ୍ପ ଧରି ମନମଧ୍ୟରେ ଉପରିଲିଖିତ ଧ୍ୟାନ
 କରି ଆବାହନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁଷ୍ପ ଦେଇ ଆବାହନ କରିବ ।

ଉଦ୍‌ବୁଧ୍ୟସ୍ତୁ ମନ୍ତ୍ରର ରକ୍ଷିତ୍ବ- ଓ ଉଦ୍‌ବୁଧ୍ୟସ୍ବେତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ।
ବିଶ୍ବେଦେବାରକ୍ଷୟଃ । ଉଷିକ୍ ଛନ୍ଦଃ, ବୁଧୋଦେବତା, ସାଧୁଦୈବତ
ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତବୁଧମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପୂଜା କର୍ମଣି ବିନିଯୋଗଃ । (ରକ୍ଷିତ୍ବଦର ନିୟମ
୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ଉଦ୍‌ବୁଧ୍ୟସ୍ତୁମନ୍ତ୍ରର କରନ୍ୟାସ- ଓ ଉଦ୍‌ବୁଧ୍ୟସ୍ବାଗ୍ନେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ନମଃ
ପ୍ରତିଜାଗୃହତି ତର୍ଜନୀଭ୍ୟାଂ ସ୍ବାହା । ଦମିଷ୍ଠାପୂର୍ବେ ମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂ ବକ୍ଷତ୍ ।
ସଂସୃଜେଥାମୟଂ ଚ ଅନାମିକାଭ୍ୟାଂ ହୁଂ । ଅସ୍ଥିଂସ୍ବଧସ୍ତେ ଅଧ୍ୟୁତରସ୍ଥିନ୍
କନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ବୌଷତ୍ । ବିଶ୍ବେଦେବାୟଜମାନଃ ସାଦତ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ
ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କରନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ଉଦ୍‌ବୁଧ୍ୟସ୍ତୁମନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ- ଓ ଉଦ୍‌ବୁଧ୍ୟସ୍ବାଗ୍ନେହୃଦୟାୟ ନମଃ ।
ପ୍ରତିଜାଗୃତି ଶିରସେ ସ୍ବାହା । ଦମିଷ୍ଠାପୂର୍ବେ ଶିଖାୟେ ବକ୍ଷତ୍ । ସଂସୃଜେଥା
ମୟଂ ଚ କବଚାୟ ହୁଂ । ଅସ୍ଥିଂସ୍ବଧସ୍ତେ ଅଧ୍ୟୁତରସ୍ଥିନ୍ ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବୌଷତ୍ ।
ବିଶ୍ବେଦେବାୟଜମାନଃ ସାଦତ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟ ଫଟ୍ ।
(୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ଧ୍ୟାନଂ- ଯନ୍ମାମ ସ୍ମରଣେନ ସିଧ୍ୟତି ନୃଣାଂ ଶୀଘ୍ରଂ ମନୋବାଞ୍ଛିତଂ
ସଂଜାତୋ ମଗଧେଂଜିତଃ ସୁରଗଣୈରାତ୍ରେୟଗୋତ୍ରୋବୁଧଃ । ହାରିଦ୍ର
ଦ୍ରବଶାତକୁମ୍ଭବିଳସଦ୍ରାଜୀବଦେହଦ୍ୟୁତିଃ ସୌମ୍ୟୋଧ୍ୟାନନିମାଳିତାକ ନୟନଃ
ପୂଜାର୍ଥମାଗଚ୍ଛତୁ । ଇତି ଧ୍ୟାୟେତ୍ । ବୁଧମହାଗ୍ରହଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର - ଓ ଉଦ୍‌ବୁଧ୍ୟସ୍ବାଗ୍ନେ
ପ୍ରତିଜାଗୃହା ଦମିଷ୍ଠା ପୂର୍ବେ ସଂସୃଜେଥାମୟଂ ଚ । ଅସ୍ଥିଂସ୍ବଧସ୍ତେ ଅଧ୍ୟୁତରସ୍ଥିନ୍
ବିଶ୍ବେଦେବାୟଜମାନଃ ସାଦତ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ ହୁଂ
ବୁଧମହାଗ୍ରହାୟ ନମଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରେର୍ବ । ଦଶୋପଚାରେର୍ବା ।
ପଞ୍ଚୋପଚାରେଃ ପୂଜୟେତ୍ । ବଲ୍ୟୋଷଧପତାକାଦିକଂ ଚ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (୨୨
ନମ୍ବର ଜାତ୍ୟାଦିବିବରଣ ଦେଖ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ବୁଧମହାଗ୍ରହଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ପଢ଼ି ଷୋଳଉପଚାର
ବା ଦଶଉପଚାର କିମ୍ବା ପାଞ୍ଚଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜାକରି ବଳି, ଔଷଧ ପତାକାଦି
ଦେବ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଉପଚାରକ୍ରମ ଦେଖ) ।

ବୃହସ୍ପତି ମହାଗ୍ରହ ପୂଜା

ମଣ୍ଡଳସ୍ୟ ଉତ୍ତରେ ଆବାହାୟାମାତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବୃହସ୍ପତି ପୂଜୟେତ୍ ।
ପାତପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ଗୃହାଦ୍ୱା ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ବୃହସ୍ପତି ମହାଗ୍ରହସ୍ୟ

ଜୀବମାବାହୟେତ୍ । କୁଶଂ ଗୃହାତ୍ । ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ବୃହସ୍ପତିମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରାଣା ଇହ ପ୍ରାଣାଃ ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ବୃହସ୍ପତିମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ଜୀବଇହ ସ୍ଥିତଃ । ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ବୃହସ୍ପତିମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ବୃହସ୍ପତିମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ବାଞ୍ଛନସ୍ତୁକ୍ତକ୍ଷୁଃ ଶ୍ରୋତ୍ରଦ୍ଵାଶପ୍ରାଣାଃ ପଞ୍ଚବିଂଶତିରୁନି ଇହାଗତ୍ୟ ସୁଖଂଚିରଂ ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ସ୍ଵାହା । ବୃହସ୍ପତିକ୍ ଗାୟତ୍ରୀ- ଓଁ ଆଜିରସାୟ ବିଦ୍ମହେ ସୁରାତାର୍ଯ୍ୟାୟ ଧାମହି ତନ୍ନୋଜୀବଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ ଓଁ । ଇତି ଗାୟତ୍ରୀମଂସବାରଂ ଜପେଦିତି ଜୀବନ୍ୟାସଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳସ୍ଥିତ ପ୍ରତିମା ବା ଗୁଆକୁ କୁଶଦ୍ଵାରା ସ୍ପର୍ଶ କରି ଉପରିଲିଖିତ ଜୀବନ୍ୟାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ସେହି କୁଶକୁ ପକାଇଦେଇ ଓ ଉପରିଲିଖିତ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ଆଠବାର ଜପ କରି ଜୀବନ୍ୟାସ କରିବ ।

ପାତପୁଷ୍ପ ଗୃହାତ୍ । ଓ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସଃ ସିନ୍ଧୁ ଦେଶଜାତଂ ଆଜିରସଗୋତ୍ରଂ ଏକାଦଶୀଜାତଂ ଉତ୍ତରାଫାଲଗୁଡ଼ାନକ୍ଷତ୍ରଂ ବ୍ରହ୍ମଜାତିଂ ପାତବର୍ଣ୍ଣଂ ଉତ୍ତରସ୍ୟାଂ ଦିଶି ପଦ୍ମାକୃତିମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟସ୍ଥଂ ଚତୁର୍ଭୁଜଂ ଦଣ୍ଡବରଦାକ୍ଷସୂତ୍ରକମଣ୍ଡଳୁହସ୍ତଂ ପାତଂପୁଷ୍ପପାତଗନ୍ଧ ପାତମାଲ୍ୟାମ୍ବରଧରଂ କିରୀଟିନଂ ହଂସବାହନଂ ବ୍ରହ୍ମାଧୁଦୈବତ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତଂ ଶିଖ୍ଵନାମାଗ୍ନିଂ ଉତ୍ତରାଭିମୁଖଂ ବୃହସ୍ପତିଭଙ୍ଗାରକମେବଂ ବିଚିନ୍ତ୍ୟ, ଆବାହୟେନ୍ମନ୍ତ୍ରେଶଗୁରୋ ଗୋରତନାଭାସ ସିନ୍ଧୁ ଦେଶସମୁଭବ । ଆଜିରୋନ୍ମନ୍ତ୍ରେସମୁତ ମଣ୍ଡଳେନ୍ଦ୍ରାଗତୋଭବ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ବୃହସ୍ପତି ଭଙ୍ଗାରକ ଅତ୍ରାଗଛ । ଇତି ପୁଷ୍ପଂ ଦତ୍ତ୍ଵା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା- ଇହାଗଛ, ଇହ ତିଷ୍ଠ, ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ, ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଦେବୋଦେବଗୁରୁଃ ସୌମ୍ୟଃ ପାତବର୍ଣ୍ଣଶ୍ଚତୁର୍ଭୁଜଃ । ଦଣ୍ଡାଦ୍ ବରଦୋଜୀବଃ ସାକ୍ଷସୂତ୍ରକମଣ୍ଡଳୁଃ । ଇତି ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ ଆବାହନାଦଶମୁଦ୍ରାଃ (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିତ୍‌ପଣୀ ଦେଖ) । ପ୍ରଦର୍ଶ୍ୟ ରକ୍ଷ୍ୟାଦିକଂ ସ୍ମରତେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ହସ୍ତରେ ଅକ୍ଷତ ଓ ହଳଦିଆପୁଷ୍ପ ଧରି ମନ ମଧ୍ୟରେ ଉପରିଲିଖିତ ଧ୍ୟାନ କରି ଆବାହନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି, ଅକ୍ଷତ ଓ ପୁଷ୍ପ ଦେଇ ଆବାହନ କରିବ ।

ବୃହସ୍ପତି ଅତି ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ରକ୍ଷିତ- ଓ ବୃହସ୍ପତି ଅତୀତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ଜମଦଗ୍ନି ରକ୍ଷିଃ । ଉଷିକ୍ଷୟଃ । ବୃହସ୍ପତିଦେବତା । ସାଧୁଦେବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦେବତବୃହସ୍ପତିମହାଗ୍ରହପୂଜାକର୍ମଣି ବିନିଯୋଗଃ । ରକ୍ଷିତ୍ତନ୍ତର ନିୟମ (୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ବୃହସ୍ପତି ଅତି ଏହି ମନ୍ତ୍ରର କରନ୍ୟାସ- ଓ ବୃହସ୍ପତି ଅତିୟଦର୍ଯ୍ୟଃ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ଅର୍ହାଦ୍ୟୁମଦ୍ବିଭାତି ଚର୍ଜନାଭ୍ୟାଂ ସ୍ବାହା । କ୍ରତୁମଜନେଷୁ ମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂ ବଷଟ୍ । ଯଦ୍ବାଦୟାଃ ଅନାମିକାଭ୍ୟାଂ ହୁଂ । ରୁତ୍ରପ୍ରଜାତ କନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ତଦସ୍ତ୍ରାସୁଦ୍ରବିଣଂ ଧେହି ଚିତ୍ରଂ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କରନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ବୃହସ୍ପତି ଅତି ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗନାସ- ଓ ବୃହସ୍ପତି ଅତିୟଦର୍ଯ୍ୟୋ ହୃଦୟାୟ ନମଃ । ଅର୍ହାଦ୍ୟୁମଦ୍ବିଭାତି ଶିରସେ ସ୍ବାହା । କ୍ରତୁମଜନେଷୁ ଶିଖାୟୈ ବଷଟ୍ । ଯଦ୍ବାଦୟାଃ କବଚାୟ ହୁଂ । ରୁତ୍ରପ୍ରଜାତ ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ତଦସ୍ତ୍ରାସୁଦ୍ରବିଣଂ ଧେହି ଚିତ୍ରଂ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଅଙ୍ଗନାସ ଦେଖ) ।

ଧ୍ୟାନଂ- ଯନ୍ମନ୍ତେଣ ତ୍ରିପିଷ୍ଠପେ ପ୍ରଭୁରସୌ ଦେବଦୁହଂ ସନ୍ତତଂ ନିଃଶେଷଂ ନିଜଘ୍ନାନ ଯସ୍ୟ ବଚସା ଧାତାପି ମୁକାୟତେ । ସିନ୍ଧୌ ଜନ୍ମ ଚ ବାହନଂ ଚ ବିହଗୋ ଗୋତ୍ରଂ ଚ ଯସ୍ୟାଙ୍ଗିରାସ୍ତପାଷାପଦକାନ୍ତିମୁଦ୍ଭଳତନ୍ମୁଂ ତଂ ଚାହୁୟେ ବାକପତିଂ । ଇତିଧ୍ୟାୟେତ୍ । ବୃହସ୍ପତିମହାଗ୍ରହ ମନ୍ତ୍ର- ଓ ବୃହସ୍ପତି ଅତିୟଦର୍ଯ୍ୟୋଽର୍ହାଦ୍ୟୁମଦ୍ବିଭାତି କ୍ରତୁମଜନେଷୁ । ଯଦ୍ବାଦୟାଃ ରୁତ୍ରପ୍ରଜାତ ତଦସ୍ତ୍ରାସୁ ଦ୍ରବିଣଂ ଧେହି ଚିତ୍ରଂ । ସାଧୁଦେବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦେବତାୟାଃ ବୃଂ ବୃହସ୍ପତି ମହାଗ୍ରହାୟ ନମଃ । ଇତି ମନ୍ତେଣ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରୋଽର୍ଚ୍ଚା ଦଶୋପଚାରୋଽର୍ଚ୍ଚା ପଞ୍ଚୋପଚାରୋଽର୍ଚ୍ଚା ପୂଜୟେତ୍ । ବଲ୍ୟୋଷଧିପତାକାଦିକଂ ଚ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (୨୨ ନମ୍ବର ଜାତ୍ୟାଦି ବିବରଣ ଦେଖ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ବୃହସ୍ପତିମହାଗ୍ରହଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟକଥର ପଢ଼ି ଷୋଳ ଉପଚାର, ଦଶଉପଚାର କିମ୍ବା ପଞ୍ଚଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରିବ ଏବଂ ବଳି, ଔଷଧ ପତାକାଦି ଦେବ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଉପଚାରକ୍ରମ ଦେଖ) ।

ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହ ପୂଜା

ମଣ୍ଡଳସ୍ୟ ପୂର୍ବଭାଗେ ଶୁକ୍ରଂ ପୂଜୟେତ୍ । ଶୁକ୍ରପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ଗୃହୀତ୍ବା । ଆବାହୟାମୀତ୍ୟାଦିମନ୍ତେଣ ସାଧୁଦେବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦେବତଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ଜୀବମା

ବାହୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା- ଓଁ ଆଁ ହ୍ରାଁ କ୍ରୋଁ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ
 ସଂ ହ୍ରୌଁ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରାଣା ଇହ
 ପ୍ରାଣାଃ ଓଁ ଆଁ ହ୍ରାଁ କ୍ରୋଁ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଁ ହଂ
 ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ଜୀବଇହ ସ୍ଥିତଃ । ଓଁ ଆଁ
 ହ୍ରାଁ କ୍ରୋଁ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଁ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁ
 ଦୈବତ ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟାଣା ଓଁ ଆଁ ହ୍ରାଁ କ୍ରୋଁ ଯଂ ରଂ ଲଂ
 ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଁ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
 ବାହ୍ୟନିଷ୍ପକ୍ତକ୍ଷୁଦ୍ରଶ୍ରେଷ୍ଠ ଘ୍ରାଣପ୍ରାଣାଃ ପଞ୍ଚବିଂଶତିତତ୍ତ୍ୱାନି ଇହାଗତ୍ୟ ସୁଖଂ ଚିରଂ
 ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ସ୍ୱାହା । ଶୁକ୍ର ଗାୟତ୍ରୀ- ଇଶନସେ ହି ବିଦ୍ମହେ ଭୃଗୁ ପୁତ୍ରାୟ ଧାମହି
 ତନ୍ମଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ ଓଁ । ଇତିଗାୟତ୍ରୀମାଷ୍ଟବାରଂ ଜପେଦିତି ଜୀବନ୍ୟାସଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳସ୍ଥିତ ପ୍ରତିମା ବା ଗୁଆକୁ କୁଶଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶ କରି
 ଉପରଲିଖିତ ଜୀବନ୍ୟାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ସେହି କୁଶ ପକାଇଦେଇ
 ଉପରଲିଖିତ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ଆଠବାର ଜପ କରି ଅଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ
 ସହିତ ଶୁକ୍ରଙ୍କର ଜୀବନ୍ୟାସ କରିବ ।

ଶୁକ୍ରପୁଷ୍ପଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ଓ ଭୃତ୍ୱିବଃ ସ୍ୱଃ ଭୋଜକଟଦେଶଜାତଂ ଭାର୍ଗବସଗ୍ରୋତ୍ରଂ
 ନବମାଜାତଂ ପୁଷ୍ପାମକ୍ଷତ୍ରଂ ବ୍ରହ୍ମଜାତିଂ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣଂ ପୂର୍ବସ୍ୟାଂ ଦିଶି
 ଚତୁଃଶୋଣମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟସ୍ଥୁ ଚତୁର୍ଭୁଜଂ ଦଣ୍ଡବରଦାକ୍ଷସୁତ୍ରକମଣ୍ଡଳୁଧରଂ
 ଶୁକ୍ଳଗନ୍ଧଶୁକ୍ଳମାଲ୍ୟାମ୍ବରଧରଂ କିରୀଟିନଂ ମଣ୍ଡୁକବାହାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରାଧୁଦୈବତଂ
 ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତଂ ହାଟକନାମାଗ୍ନିଂ ପୂର୍ବାଭିମୁଖଂ ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହମେବଂ
 ବିଚିନ୍ତ୍ୟ ଆବହୟେନ୍ନନ୍ତେଣ । ତଦ୍‌ଯଥା- ମାହିଷକ୍ଷୀର ବର୍ଷାଭଭୃଗୋନ୍ୟାଗ୍ରୋଧ
 ସମ୍ଭବ । ଭାର୍ଗବାନ୍‌ୟ ଦୈତ୍ୟଜ୍ୟ ମଣ୍ଡଳେତ୍ରାଗତୋଭବ ।
 ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦୈବତ ଶୁକ୍ରଭଜାରକ ଅତ୍ରାଗଞ୍ଜ । ଇତି ପୁଷ୍ପଂ ଦକ୍ଷାପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍
 ଇହାଗଞ୍ଜ ଇହତିଷ୍ଠ, ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଦେବୋ
 ଦୈତ୍ୟଗୁରୁଃ କ୍ଷୀରଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣଶ୍ଚତୁର୍ଭୁଜଃ । ଦକ୍ଷାତ୍ ବରଦଃ ଶୁକ୍ରଃ
 ସାକ୍ଷସୁତ୍ରକମଣ୍ଡଳୁଃ । ଇତି ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ ଆବହନାଦିଦଶମୁଦ୍ରାଃ (୧୧୮ ନମ୍ବର
 ଟିପ୍‌ପଣୀ ଦେଖ) ପ୍ରଦର୍ଶ୍ୟରକ୍ଷାଦିକଂ ସ୍ମରେତ୍ ।

* ମଣ୍ଡୁକ-ଅଶ୍ୱଜାତିଭେଦ-ତତ୍ତ୍ୱ ଡିଭିରିକଲ୍‌କ୍ଷାନ୍ ମଣ୍ଡୁକାଖ୍ୟାନ
 ହୟୋରମାନ୍ ।

(ମହାଭାରତ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ହସ୍ତରେ ଶୁକ୍ଳପୁଷ୍ପ ଧରି ମନମଧ୍ୟରେ ଉପରଲିଖିତ ଧ୍ୟାନ କରି ଆବହାନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁଷ୍ପ ଦେଇ ମଣ୍ଡଳରେ ଆବାହନ କରିବ ।

ଅନ୍ନାପୁରିସ୍ତୁତ ମନ୍ତ୍ର ରକ୍ଷିଚ୍ଛନ୍ଦ- ଓଁ ଅନ୍ନାପୁରିସ୍ତୁତ ଇତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟରକ୍ଷିଃ । ଜଗତୀଛନ୍ଦଃ । ଶୁକ୍ରୋଦେବତା । ସାଧୁଦୈବତ-ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପୂଜାକର୍ମଣି ବିନିଯୋଗଃ । (ରକ୍ଷିଚ୍ଛନ୍ଦର ନିୟମ ୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ଅନ୍ନାପୁରି ସ୍ତୁତ ମନ୍ତ୍ର କରନ୍ୟାସ- ଓଁ ଅନ୍ନାପୁରି ସ୍ତୁତୋରସଂ ବ୍ରହ୍ମଣା ଅଜୁଷାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ବ୍ୟପିବତ୍ସତ୍ରଂ ତର୍ଜନୀଭ୍ୟାଂ ସ୍ବାହା । ପୟଃ ସୋମଂ ପ୍ରଜାପତିଃ ମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ରୁତେନ ସତ୍ୟମିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଅନାମିକାଭ୍ୟାଂ ହୁଂ । ବିପାନଂ ଶୁକ୍ରମକ୍ଷସ କନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ଇନ୍ଦ୍ର ସ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟମିଦଂ ପୟୋମୃତଂ ମଧୁ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କରନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ଅନ୍ନାପୁରିସ୍ତୁତ ମନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ- ଓଁ ଅନ୍ନାପୁରିସ୍ତୁତୋରସଂ ବ୍ରହ୍ମଣା ହୃଦୟାୟ ନମଃ । ବ୍ୟପିବତ୍ସକ୍ଷର୍ତ୍ତଂ ଶିରସେ ସ୍ବାହା । ପୟଃ ସୋମଂ ପ୍ରଜାପତିଃ ଶିଖାୟେ ବଷଟ୍ । ରୁତେନ ସତ୍ୟମିନ୍ଦ୍ରିୟଂ କବଚାୟ ହୁଂ । ବିପାନଂ ଶୁକ୍ରମକ୍ଷସଃ ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ଇନ୍ଦ୍ର ସ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟମିଦଂ ପୟୋମୃତଂ ମଧୁ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଦେଖ) । ଧ୍ୟାନଂ- ସର୍ବେ ଯସ୍ୟ ସୁରାରିନାଥନିବହଃ ପଦାରବିନ୍ଦାନତା ଗୋତ୍ରଂ ଯସ୍ୟ ତ ଭାର୍ଗବଃ ସୁରଗଣୈରଦ୍ୟାପି ଯଃ ଶଙ୍କ୍ୟତେ । ଜାତୋ ଭୋଜକଟେ ତ ଯସ୍ୟ ବିକସକୁନ୍ଦାବଦାତଦ୍ୟୁତିଃ ଶୁକ୍ରଃ ଶତ୍ରୁପରାଜିତଃ ପ୍ରଭୁରସୌ ପୂଜାର୍ଥମାଗଚ୍ଛତୁ ଇତି ଧ୍ୟାୟେତ୍ । ଶୁକ୍ରମନ୍ତ୍ର ଯଥା- ଓଁ ଅନ୍ନାପୁରିସ୍ତୁତୋରସଂ ବ୍ରହ୍ମଣା ବ୍ୟପିବତ୍ସକ୍ଷତ୍ରଂ ପୟଃ ସୋମଂ ପ୍ରଜାପତିଃ । ରୁତେନ ସତ୍ୟମିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବିପାନଂ ଶୁକ୍ରମକ୍ଷସଃ ଇନ୍ଦ୍ର ସ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟମିଦଂ ପୟୋମୃତଂ ମଧୁ । ସାଧୁ ଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ ଶୁଂ ଶୁକ୍ରାମହାଗ୍ରହାୟ ନମଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ କ୍ଷୋଭୁଗୋପତାରେ ବା ଦଶୋପତାରେବା ପଞ୍ଚୋପତାରେଃ ପୂଜୟେତ୍ । ବଲ୍ୟୋଷଧିପତାକାଦିକଂ ତ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (୨୨ ନମ୍ବର ଜାତ୍ୟାଦି ବିଚରଣ ଦେଖ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ପଢ଼ି କ୍ଷୋଭପତାର ବା ଦଶପତାର ବା ପଞ୍ଚପତାରରେ ଅଧୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ସହିତ ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ବଳି, ଔଷଧ ଓ ପତାକାଦି ଦେବ(୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଉପଚାରକ୍ରମ ଦେଖ) ।

ଶନୈଶ୍ଵର ମହାଗ୍ରହଙ୍କ ପୂଜା

ମଣ୍ଡଳସ୍ୟ ପଶ୍ଚିମସ୍ୟାଂ ଦିଶି ଶନିଂ ପୂଜେନ୍ନତଃ । କୃଷ୍ଣପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ଗୃହୀତ୍ଵା
ଆବାହୟାମାତ୍ୟାଦିମନ୍ତେଷା ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତଶନୈଶ୍ଵରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
ଜୀବମାବାହାୟେତ୍ । କୃଷ୍ଣପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ଗୃହୀତ୍ଵା ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ
ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ
ଶନୈଶ୍ଵରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରାଣା ଇହ ପ୍ରାଣାଃ ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ
ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ଶନିଶ୍ଵରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
ଜୀବଇହ ସ୍ଥିତଃ । ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ
ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ଶନିଶ୍ଵରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ
ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ
ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ଶନିଶ୍ଵରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ବାହ୍ନିନିଷ୍କୃତକ୍ଷୁଣ୍ଣଶ୍ରୋତ୍ର
ଦ୍ଵାଶପ୍ରାଣାଃ ପଞ୍ଚବିଂଶତିତତ୍ତ୍ଵାନି ଇହାଗତ୍ୟ ସୁଖଂ ଚିରଂ ତିଷ୍ଠତୁ ସ୍ଵାହା ।
ଶନିଶ୍ଵରଙ୍କ ଗାୟତ୍ରୀ- ଓଁ ଶନୈଶ୍ଵରାୟ ବିଦ୍ମହେ ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ରାୟ ଧୀମହି ତନ୍ନଃ
ଶୌରିଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ ଓଁ । ଇତି ଗାୟତ୍ରୀମଞ୍ଜବାରଂ ଜପେଦିତି ଜୀବନ୍ୟାସଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳସ୍ଥିତ ପ୍ରତିମା ବା ଗୁଆକୁ କୁଶଦ୍ଵାରା ସ୍ପର୍ଶ କରି
ଉପରଲିଖିତ ଜୀବନ୍ୟାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ସେହି କୁଶକୁ
ପକାଇଦେଇ ଉପରଲିଖିତ ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଆଠବାର ଜପ କରି ଜୀବନ୍ୟାସ
କରିବ ।

ଦୁର୍ବାକ୍ଷତଂ ଗୃହୀତ୍ଵା ଓଁ ଭୃଗୁଃ ସ୍ଵଃ ସୌରାଷ୍ଟ୍ରଦେଶଜାତଂ କାଶ୍ୟପସ୍ୟଗୋତ୍ରଂ
ଅଷ୍ଟମୀଜାତଂ କୃତ୍ତିକାନକ୍ଷତ୍ରଂ ଶୁକ୍ରଜାତିଂ ପଶ୍ଚିମାସ୍ୟାଂ ଦିଶି
ଖଡ୍ଗାକୃତିମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟସ୍ଥଃ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣଂ ଚତୁର୍ଭୁତଂ ଶୂଳବରଦବାଣବାଣାସନହସ୍ତଂ
କୃଷ୍ଣପୁଷ୍ପକୃଷ୍ଣମାଳ୍ୟାମ୍ବରଧରଂ ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳମଣିଭୂଷଣଂ ଗୁପ୍ତବାହନଂ ଯମାଧୈବତଂ
ପୂଜାପତିପ୍ରତ୍ୟଧୈବତଂ ମହାତେଜୋନାମାଗ୍ନିଂ ଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖଂ
ଶନୈଶ୍ଵରଭଜାରକମେବଂ ମନସି ବିଚିନ୍ତ୍ୟ ଆବାହୟେନ୍ନନ୍ତେଷା । ତଦ୍‌ଯଥା-
ନୀଳାଞ୍ଜନଚୟାଭାସ ସୌରାଷ୍ଟ୍ରଦେଶସମ୍ଭବ । କାଶ୍ୟପାନ୍ତ୍ରୟଂଜାତ
ମଣ୍ଡଳେଽତ୍ରାଗତୋଭବ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତଶନୈଶ୍ଵର ମହାଗ୍ରହ
ଅତ୍ରାଗଞ୍ଚ । ଇତି ଦୁର୍ବାକ୍ଷତଂ ଦତ୍ତ୍ଵା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା- ଇହାଗଞ୍ଚ, ଇହତିଷ୍ଠ,
ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ, ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳଦ୍ୟୁତିଃ ଶୂଳୀ ବରଦୋ
ଗୁପ୍ତବାହନଃ ବାଣବାଣାସନଧରୋ ମାର୍ଜିତନୟଃ ଶନିଃ । ଇତି ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ
ଆବାହନାଦିଦଶମୁଦ୍ରାଃ (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) ପ୍ରଦର୍ଶ୍ୟ ରକ୍ଷ୍ୟାଦିକଂ
ସ୍ମରେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ହସ୍ତରେ ଦୁର୍ବା ଓ ଅକ୍ଷତ ଧରି ମନମଧ୍ୟରେ ଉପରଲିଖିତ ଧ୍ୟାନ କରି ଆବାହନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ ପଢ଼ି ଦୁର୍ବାକ୍ଷତ ଦେଇ ଆବାହନ କରିବ ।

ଶନ୍ନୋଦେବୀ ମନ୍ତ୍ରର ରଷିଛନ୍ଦ, ଯଥା- ଓଁ ଶନ୍ନୋଦେବୀରିତ୍ୟସ୍ୟମନ୍ତସ୍ୟ । ସିନ୍ଧୁଦ୍ୱୀପରଷିଃ, ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ, ଶନ୍ନେଶ୍ୱରୋଦେବତା, ସାଧୁଦୈବତ ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତଶନ୍ନେଶ୍ୱରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପୂଜାକର୍ମଣି ବିନିଯୋଗଃ । (ରଷିଛନ୍ଦର ନିୟମ ୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ଶନ୍ନୋଦେବୀମନ୍ତ୍ରର କରନ୍ୟାସ, ଯଥା- ଓଁ ଶନ୍ନୋଦେବୀରଜ୍ଞାତ୍ମା ନମଃ । ଅଭିଷ୍ଟୟେ ତର୍ଜନୀତ୍ୱାଂ ସ୍ୱାହା । ଆପୋଭବନ୍ତୁ ମଧ୍ୟମାତ୍ୱାଂ ବଷଟ୍ । ପୀତୟେ ଅନାମିକାତ୍ୱାଂ ହୁଁ । ଶଂଯୋଃ କନିଷ୍ଠାତ୍ୱାଂ ବୌଷଟ୍ । ଅଭିସ୍ରବନ୍ତୁନଃ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାତ୍ୱାଂ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କରନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ଶନ୍ନୋଦେବୀ ମନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ, ଯଥା- ଓଁ ଶନ୍ନୋଦେବୀହୃଦୟାୟ ନମଃ । ଅଭିଷ୍ଟୟେ ଶିରସେ ସ୍ୱାହା । ଆପୋଭବନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାୟେ ବଷଟ୍ । ପୀତୟେ କବଚାୟହୁଁ । ଶଂଯୋର୍ନେତ୍ରାତ୍ୱାଂ ବୌଷଟ୍ । ଅଭିସ୍ରବନ୍ତୁନଃ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାତ୍ୱାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ଧ୍ୟାନ- ଯଃ ସୌରାଷ୍ଟ୍ରସମୁଭବଃ କୃଶତନୁର୍ଭିନ୍ନାଞ୍ଜନାଲିପ୍ରଭଃ ଖଞ୍ଜଃ ପାଶଧରୋଲସତ୍କପିଳତୃକ୍ କୃଷ୍ଣମୁରୋ ଦୁର୍ମତିଃ । ଛାୟାଗର୍ଭସମୁଭବୋ ରବିସୁତଃ କୁରୋବିରୁଦ୍ଧକ୍ରିୟୋଗୋତ୍ରଂ ଯସ୍ୟ, ତ କାଶ୍ୟପଃ ସଭଗବାନ୍ ପୂଜାର୍ଥମାଗଚ୍ଛତୁ । ଇତି ଧ୍ୟାୟେତ୍ । ଶନିଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର- ଓଁ ଶନ୍ନୋଦେବୀରଭିଷ୍ଟୟ ଆପୋଭବନ୍ତୁ ପୀତୟେ ଶଂଯୋରଭିସ୍ରବନ୍ତୁନଃ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତଶନ୍ନେଶ୍ୱରମହାଗ୍ରହାୟ ନମଃ ଇତି ମନ୍ତ୍ରଣା ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରୈର୍ବା ଦଶୋପଚାରୈର୍ବା ପଞ୍ଚୋପଚାରୈଃ ପୂଜୟତେ । ବଲ୍ୟାଷ୍ଟଧୂପତାକାଦିକଂ ଚ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (୧୨ ନମ୍ବର ଜାତ୍ୟାଦି ବିବରଣ ଦେଖ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଶନ୍ନେଶ୍ୱରଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ପଢ଼ି ଷୋଳଉପଚାର, ଦଶଉପଚାର କିମ୍ବା ପଞ୍ଚଉପଚାରରେ ଅଧୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ସହିତ ଶନ୍ନେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ବଳି, ଔଷଧ ଓ ପତାକାଦି ଦେବ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟାପୂଜା ଉପଚାରକ୍ରମ ଦେଖ) ।

ରାହୁମହାଗ୍ରହଙ୍କ ପୂଜା

ମଣ୍ଡଳସ୍ୟ ନୈରତ୍ୟାଂ ରାହୁ ପୂଜାୟେତ୍ । ଆବାହୟାମାତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ରେଣ ସ୍ବାଧୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ରାହୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ଜୀବମାବାହୟେତ୍ । କୁଶଂ ଗୃହାତ୍ । ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ରାହୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରାଣା ଇହ ପ୍ରାଣାଃ ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ରାହୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ଜୀବଇହ ସ୍ଥିତଃ । ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ରାହୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟାଣାଂ ଓଁ ଆଂ ହ୍ରାଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ରାହୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ବାହ୍ନିସ୍ପତିଶୁକ୍ରଶୁକ୍ରଶ୍ଚୋତ୍ର ଘ୍ରାଣପ୍ରାଣାଃ ପଞ୍ଚବିଂଶତିତରୁନି ଇହାଗତ୍ୟ ସୁଖଂ ଚିରଂ ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ସ୍ବାହା । ରାହୁଙ୍କ ଗାୟତ୍ରୀ- ଓଁ ବିଧୁତ୍ତଦାୟ ବିଦ୍ମହେ ସୌହିକେୟାୟ ଧାମହି ତନ୍ନୋରାହୁଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ ଓଁ । ଇତି ଗାୟତ୍ରୀମଞ୍ଚବାରଂ ଜପେଦିତି ଜୀବନ୍ୟାସଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳସ୍ଥିତ ପ୍ରତିମା ବା ଗୁଆକୁ କୁଶଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶକରି ଉପରଲିଖିତ ଜୀବନ୍ୟାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଣ୍ଡଳଉପରେ ସେହି କୁଶକୁ ପକାଇଦେଇ ଉପରଲିଖିତ ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଆଠବାର ଜପ କରି ଜୀବନ୍ୟାସ କରିବ ।

ହସ୍ତେ ଦୁର୍ବାକ୍ଷତଂ ଗୃହାତ୍ । ଓଁ ଭୁର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ମଳୟାନଚଳସଂଜାତଂ ପୈଠାନସିଗୋତ୍ରଂ ପୂର୍ଣ୍ଣମାଜାତଂ ଭରଣାନକ୍ଷତ୍ରଂ ଶୁଦ୍ରଜାତିଂ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣଂ ନୈରତ୍ୟାଦିଶି ମକରାକୃତି ମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟସ୍ଥଂ ଚତୁର୍ଭୁଜଂ ବରଦଶତଗର୍ଭଶୂଳହସ୍ତଂ । କୃଷ୍ଣପୁଷ୍ପକୁଷ୍ମମାଲ୍ୟାମ୍ବରଧରଂ କିରୀଟିନଂ ସିଂହାସନଗତଂ ମକରବାହନଂ କାଳାଧୈବତଂ ସର୍ପପ୍ରତ୍ୟଧୈବତଂ ହୃତାସନନାମାଗ୍ନିଂ କରାଳବଦନଂ ପର୍ଣ୍ଣମାଭିମୁଖଂ ରାହୁଭଜାରକମେବଂ ବିଚିନ୍ତ୍ୟ ଆବାହୟେନ୍ନନ୍ତେଣ । ତଦ୍‌ଯଥା- କୃଷ୍ଣାମ୍ବୁଧରସଂକାଶ ମଳୟାଚଳସମ୍ଭବ । ପୈଠାନସିଜ ସୋମାରେ ମଣ୍ଡଳେଽତ୍ର । ଗତୋଭବ । ସାଧୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତରାହୁମହାଗ୍ରହ ଅତ୍ରାଗଞ୍ଚ । ଇତି ଆବାହ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।

ତତ୍‌ଯଥା- ଇହାଗଞ୍ଚ, ଇହତିଷ୍ଠ, ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ, ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । କରାଳବଦନଃ ଖଡ୍ଗୀ ଚର୍ମା ଶୂଳୀ ବରପ୍ରଦଃ । ନୀଳସିଂହାସନଗତୋ ରାହୁର୍ଧ୍ୟୋୟୋ ବିଧୁନ୍ନୁଦଃ । ଇତି ପୁଷ୍ପଂଦତ୍ତା ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରାଃ (୧୧୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ପ୍ରଦର୍ଶ୍ୟ ରକ୍ଷ୍ୟାଦିକଂ ସ୍ମରେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ହସ୍ତରେ ଅକ୍ଷତ ଓ ଦୁର୍ବା ଧରି ମନମଧ୍ୟରେ ଉପରଲିଖିତ ଧ୍ୟାନ କରି ଆବାହାନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦୁର୍ବାକ୍ଷତ ଦେଇ ଆବାହାନ କରିବ ।

କାଣ୍ଡାକ୍ରାଣ୍ଡାତ୍ ମନ୍ତ୍ରର ରକ୍ଷିତ୍ବନ୍ତଃ, ଯଥା- ଓଁ କାଣ୍ଡାକ୍ରାଣ୍ଡାଦିତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ଅଗ୍ନିରକ୍ଷିଃ ଅନୁଷ୍ଠୁପଚ୍ଛନ୍ଦଃ । ରାହୁଦେବତା । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତରାହୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପୂଜାକର୍ମାଣି ବିନିଯୋଗଃ । (ରକ୍ଷିତ୍ବନ୍ତଃ ନିୟମ ୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

କାଣ୍ଡାକ୍ରାଣ୍ଡାତ୍ ମନ୍ତ୍ରର କରନ୍ୟାସ, ଯଥା- ଓଁ କାଣ୍ଡାକ୍ରାଣ୍ଡାଦକ୍ଷୁଷାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ପ୍ରରୋହତୀ ତର୍ଜନୀଭ୍ୟାଂ ସ୍ବାହା । ପରୁଷଃ ମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂ ବକ୍ଷତ୍ । ପରୁଷସ୍ବରି ଅନାମିକାଭ୍ୟାଂ ହୁଁ । ଏବାନୋ ଦୁର୍ବେ ପ୍ରତନ୍ନୁ କନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ବୌଷତ୍ । ସହସ୍ରେଣ ଶତେନ ଚ କରତକଳରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କରନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

କାଣ୍ଡାକ୍ରାଣ୍ଡାତ୍ ମନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ, ଯଥା- ଓଁ କାଣ୍ଡାକ୍ରାଣ୍ଡାତ୍ ହୃଦୟାୟ ନମଃ । ପ୍ରରୋହତୀ ଶିରସେ ସ୍ବାହା । ପୁରୁଷଃ ଶିଖାୟୈ ବକ୍ଷତ୍ । ପରୁଷସ୍ବରି କବଚାୟ ହୁଁ । ଏବାନୋଦୁର୍ବେପ୍ରତନ୍ନୁ ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବୌଷତ୍ । ସହସ୍ରେଣ ଶତେନ ଚ କରତକଳରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ଧ୍ୟାନଂ- ସମର୍ତ୍ତାମୁଦନାଳନିର୍ଜିତତନ୍ତୁ ସ୍ମିରଧ୍ୟାଞ୍ଜନାଳିପ୍ରଭଃସ୍ବକୌଚ୍ଛୁତପାଣି ରାନତମୁଖୋଦଂଷ୍ଟାକରାଲୋଞ୍ଜଳଃ । ଶାକଦ୍ବାପସମୁଭବୋଽମୁତରସାସ୍ବାଦି ଶିରୋମାତ୍ରକଃ ସିଂହୀସ୍ବନୁରୟଂ ଚ ଯୋଽପି ଭଗବାନ ପୈଠାନସୀୟପ୍ରିୟଃ । ଇତି ଧ୍ୟାୟେତ୍ । ରାହୁଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର- ଓଁ କାଣ୍ଡାକ୍ରାଣ୍ଡାପ୍ରରୋହତି ପରୁଷଃ ପରୁଷସ୍ବରି ଏବାନୋଦୁର୍ବେପ୍ରତନ୍ନୁ ସହସ୍ରେଣ ଶତେନ ଚ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ ରାଂ ରାହୁମହାଗ୍ରହାୟ ନମଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ କ୍ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରୈର୍ବା ଦଶୋପଚାରୈର୍ବା ପଞ୍ଚୋପଚାରୈ ପୂଜୟେତ୍ । ବଲ୍ୟୋଷଧିପତାକାଦିକଂ ଚ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (୨୨ ନମ୍ବର ଜାତ୍ୟାଦି ବିବରଣୀ ଦେଖ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ପଢ଼ି କ୍ଷୋଳ ଉପଚାର ବା ଦଶଉପଚାର କିମ୍ବା ପଞ୍ଚଉପଚାରରେ ଅଧୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ସହିତ ରାହୁମହାଗ୍ରହଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ବଳି, ଔଷଧ ଓ ପତାକାଦି ଦେବ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଉପଚାରକ୍ରମ ଦେଖ) ।

କେତୁ ମହାଗ୍ରହ ପୂଜା

ମଣ୍ଡଳସ୍ୟ ବାୟୁକୋଣେ କେତୁଂ ପୂଜୟେତ୍ । ସାଧୁଦୈବତ-
ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତକେତୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ଜୀବମାବାହୟେତ୍ । ହସ୍ତେ କୁଣ୍ଡଂ ଗୃହୀତ୍ବା
ଓଁ ଆଂ ହ୍ରୀଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ
ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ କେତୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରାଣା ଇହ ପ୍ରାଣାଃ ଓଁ ଆଂ
ହ୍ରୀଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ
ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ କେତୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ଜୀବଇହ ସ୍ଥିତଃ । ଓଁ ଆଂ ହ୍ରୀଂ
କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ
ଦୈବତ କେତୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟାଣା ଓଁ ଆଂ ହ୍ରୀଂ କ୍ରୋଂ ଯଂ ରଂ ଲଂ
ବଂ ଶଂ ଷଂ ସଂ ହ୍ରୌଂ ହଂ ସଃ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ କେତୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
ବାହୁନସ୍ପକ୍ତକ୍ଷୁଃଶ୍ରୋତ୍ର ଘ୍ରାଣପ୍ରାଣାଃ ପଞ୍ଚବିଂଶତିତତ୍ତ୍ୱାନି ଇହାଗତ୍ୟ ସୁଖଂ ଚିରଂ
ତିଷ୍ଠତୁ ସ୍ୱାହା । କେତୁଙ୍କ ଗାୟତ୍ରୀ- ଧୂମ୍ରାସନାୟ ବିଦ୍ମହେ ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣାୟ ଧାମହି
ତନ୍ମଃ କେତୁଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ ଓଁ । ଇତି ଗାୟତ୍ରୀମଞ୍ଜବାରଂ ଜପେଦିତି
ଜୀବନ୍ୟାସଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳସ୍ଥିତ ପ୍ରତିମା ବା ଗୁଆକୁ କୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକରି
ଉପରଲିଖିତ ଜୀବନ୍ୟାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଣ୍ଡଳଉପରେ ସେହି କୁଣ୍ଡକୁ ପକାଇଦେଇ
ଉପରଲିଖିତ ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଆଠବାର ଜପ କରି ଜୀବନ୍ୟାସ କରିବ ।

ହସ୍ତେ ପୁଷ୍ପଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ କୁଣ୍ଡଦ୍ୱୀପଜାତଂ ଜୈମିନିସଗୋତ୍ରଂ
ଅମାବାସ୍ୟାଜାତଂ ଅଶ୍ଳେଷାତାରକଂ ଶୁକ୍ରଜାତିଂ ଧୂର୍ମବର୍ଣ୍ଣଂ ବାୟବ୍ୟାଂ ଦିଶି
ସର୍ପାକୃତିମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟସ୍ଥଂ ଦ୍ୱିଭୁଜଂ ଗଦାବରଦହସ୍ତଂ ଧୂମ୍ରପୁଷ୍ପଧୂମ୍ରମାଲ୍ୟାମ୍ବରଧରଂ
କିରୀଟିନଂ ଗୁଧ୍ରବାହନଂ ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତାଧୈବତଂ ବ୍ରହ୍ମପ୍ରତ୍ୟଧୈବତଂ ରୌଦ୍ର
ନାମାଗ୍ନି ପଣ୍ଡିମାଭିମୁଖଂ କେତୁଭଜାରକମେବଂ ମନସି ବିଚିନ୍ତ୍ୟ ଆବାହୟେନ୍ନନ୍ଦେଶ
ତଦ୍‌ଯଥା- କୌଶଦ୍ୱୀପଂ କେତୁଗଣଂ ଜୈମିନୀୟଂ ଷଡ଼ଙ୍ଗୁଳଂ । ଧୂମ୍ରଂ ଗୁଧ୍ରଗତଂ
ଶୁକ୍ରମାହ୍ନୟେଦ୍ ବିକୃତାନନଂ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତକେତୁଭଜାରକ ଅତ୍ରାଗଛ ।
ଇତି ପୁଷ୍ପଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।

ତଦ୍‌ଯଥା- ଇହାଗଛ, ଇହତିଷ୍ଠ, ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ, ମମ ପୂଜାଂ
ଗୃହାଣ । ଧୂମ୍ରାଦିବାହବଃ ସର୍ବେ ଜୀବିନୋବିକୃତାନନାଃ । ଗୁଧ୍ରାସନଗତାନିତ୍ୟଂ

କେତମ * ସ୍ଵର୍ବରପ୍ରତାଃ । ଇତି ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ । ଆବାହନାଦିବଶମୁଦ୍ରାଂ (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ, ପ୍ରଦର୍ଶ୍ୟ ରକ୍ଷ୍ୟାଦିକଂ ସ୍ମରେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ହସ୍ତରେ ଅକ୍ଷତଦୁର୍ବା ଧରି ମନ ମଧ୍ୟରେ ଉପରଲିଖିତ ଧ୍ୟାନ କରି ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ର ଓ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦୁର୍ବାକ୍ଷତ ଦେଇ ଆବାହନ କରିବ ।

କେତୁଂ କୁଶ୍ମନ୍ ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ରକ୍ଷିଛନ୍ତି ଯଥା- ଓଁ କେତୁ କୃତ୍ସ୍ନତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ମଧୁଛନ୍ଦରକ୍ଷିଃ ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ । କେତୁର୍ଦେବତା । ସାଧୁଦେବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦେବତ କେତୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପୂଜାକର୍ମଣି ବିନିଯୋଗଃ । (ରକ୍ଷିଛନ୍ଦର ନିୟମ ୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

କେତୁ କୁଶ୍ମନ୍ ଏହି ମନ୍ତ୍ରର କରନ୍ୟାସ, ଯଥା- ଓଁ କେତୁଂ କୃତ୍ସ୍ନଜୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ଅକେତବେ ଚର୍ଜନାଭ୍ୟାଂ ସ୍ଵାହା । ପେଶୋମର୍ଯ୍ୟା ମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂ ବଷଟ୍ । ଅପେଶସେ ଅନାମିକାଭ୍ୟାଂ ହୁଂ । ସମୁଷ୍ଠିର କନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ଅଜାୟଥାଃ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କରନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

କେତୁଂ କୁଶ୍ମନ୍ ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ଅଜ୍ଞାନ୍ୟାସ, ଯଥା- ଓଁ କେତୁଂ କୁଶ୍ମନ୍ ହୃଦୟାୟ ନମଃ । ଅକେତବ ଶିରସେ ସ୍ଵାହା । ପେଶୋମର୍ଯ୍ୟା ଶିଖାୟୈ ବଷଟ୍ । ଅପେଶସେ କବଚାୟ ହୁଂ । ସମୁଷ୍ଠିର୍ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ଅଜାୟଥାଃ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଅଜ୍ଞାନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ଧ୍ୟାନଂ- କଳ୍ପାତୋଦି ତତ୍ତ୍ଵାଧିଷ୍ଠାତୃପତିନଭିଷ୍ଟାସୋଜଧୁମଧୁପତି କୌଶଦ୍ଵାପଭବୋଽପି ବ୍ରହ୍ମତନୟଃ ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭାମଣ୍ଡଳଃ । କେତୁର୍ଜ୍ୟେମିନିଗୋତ୍ରଜଃ ପ୍ରଭୁରମୈଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭାସୁରସ୍ତାରାଶେତରମର୍ଦ୍ଦନଃ ସଭଗବାନ୍ ପୂଜାର୍ଥମାଗଛତୁ । ଇତି ଧ୍ୟାୟେତ୍ । କେତୁଜ୍ଞ ମନ୍ତ୍ର । ଓଁ କେତୁ କୁଶ୍ମନ୍ କେତବେ ପେଶୋମର୍ଯ୍ୟା ଅପେଶସେ । ସମୁଷ୍ଠିରଜାୟଥାଃ । ସାଧୁଦେବତପ୍ରତ୍ୟଧୁଦେବତାୟ କେ

*-ଶତମେକାଧିକମେକେ ସହସ୍ରମପରେ ବଦନ୍ତି କେତୁନାଂ ।

ବହୁରୂପମେକମେବ ପ୍ରାହ ମୁନିର୍ନାରଦଃ କେତୁଂ । (ବୃହସ୍ପତିସଂହିତାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପରାଶର ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ମତରେ ଶ୍ୟ ଏକ କେତୁ, ଗର୍ଗ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ମତରେ ଏକହଜାର କେତୁ, ନାରଦଙ୍କ ମତରେ କେତୁ ଗୋଟିଏ; କିନ୍ତୁ ଅବସ୍ଥାଭେଦରେ ବହୁରୂପରେ କଥିତ ହୁଅନ୍ତି ।

କେତୁମହାଗ୍ରହାୟ ନମଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରୈର୍ବା
ଦଶୋପଚାରୈର୍ବା ପଞ୍ଚୋପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ବଲ୍ୟୋଷଧିପତାକାଦିକଂ ଚ
ଦଦ୍ୟାତ୍ । (୬୨ ନମ୍ବର ଜାତ୍ୟାଦିବିବରଣ ଦେଖ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ପଢ଼ି ଷୋଳଉପଚାର ବା
ଦଶଉପଚାର କିମ୍ବା ପଞ୍ଚଉପଚାରରେ ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧିଦୈବତ
କେତୁମହାଗ୍ରହଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ବଳି, ଔଷଧ ଓ ପତାକାଦି ଦେବ । (୧୪୩
ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଉପଚାରକ୍ରମ ଦେଖ) ।

ଅଥବା ସମୋଧନେ ସର୍ବଗ୍ରହଂ ପୂଜୟେତ୍

ଓଁ ସାଧୁଦୈବତ ପ୍ରତ୍ୟଧିଦୈବତେଭ୍ୟଥାଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେଭ୍ୟା,
ଯଥା- ବିଭାଗଂ ଆସନଂ ପାଦାସନଂ ଗନ୍ଧଃ ପୁଷ୍ପଂ ଧୂପଃ ଦୀପଃ ବସ୍ତ୍ରଂ
ନୈବେଦ୍ୟଂ ତାମ୍ବୁଳଂ ଆରାତ୍ରିକଂ ଚ ଦତ୍ତ୍ୱା ମଣ୍ଡଳେ ପୂଜୟେତ୍ । ଗ୍ରହମଣ୍ଡଳେ
ବିନାୟକାଦୀନ୍ ପୂଜୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରହକୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପୂଜା କରିବ କିମ୍ବା ଅଧିଦୈବତ
ପ୍ରତ୍ୟଧିଦୈବତ ସହିତ ସମସ୍ତ ଗ୍ରହଙ୍କୁ ଏକତ୍ରରେ ସମୋଧନ କରି ଆସନଠାରୁ
ଆରାତ୍ରିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରିବ ଓ ବିନାୟକାଦିଙ୍କୁ
ତହିଁରେ ପୂଜା କରିବ ।

ତତଃ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ଦଦ୍ୟାତ୍

ପ୍ରଥମେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ ଦୁଇହସ୍ତରେ ଆଞ୍ଜୁଳିରେ ପୁଷ୍ପ ଧରି
ତଳଲିଖିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରହଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି
ଦେବ ଓ ନମସ୍କାର ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ନମସ୍କାର କରିବ ।

ଗ୍ରହପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ମନ୍ତ୍ର, ଯଥା- ହସ୍ତେ ପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ଉତ୍ଥାୟ
ଦଦ୍ୟାତ୍ ୧ର- ଓଁ ଦାଡ଼ିମାପୁଷ୍ପସ୍ୟକାଶଂ କାଶ୍ୟାପେୟଂ କଳିଙ୍ଗଜଂ । ଧନିଷ୍ଠାତାରକଂ
ଦେବଂ ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡଂ ପ୍ରଣାମାମ୍ୟହଂ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧିଦୈବତାୟ
ବିନାୟକାଦିସହିତାୟ ରବିମହାଗ୍ରହାୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ବୌଷଟ୍ । ୨ ଚ-
ଯମୁନାତାରସଂଜାତମାତ୍ରେୟଂ କ୍ଷୀରସନ୍ନିଭଂ । ରୋହିଣୀତାରକଂ ଦେବଂ ସୁଧାଂଶୁ
ପ୍ରଣାମାମ୍ୟହଂ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧିଦୈବତାୟ ବିନାୟକାଦିସହିତାୟ ଚନ୍ଦ୍ର
ମହାଗ୍ରହାୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ବୌଷଟ୍ । ୩ମ- ଅବନ୍ତୀଦେଶଜାତଂ
ଭରଦ୍ୱାଜସଗୋତ୍ରକଂ । ଲୋହିତଂ ସ୍ୱାତିନକ୍ଷତ୍ରଂ ଭୌମଂ ତଂ ପ୍ରଣାମାମ୍ୟହଂ ।

ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ ବିନାୟକାଦି ସହିତାୟ ମଙ୍ଗଳମହାଗ୍ରହାୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ବୌଷଟ୍ । ୪ରୁ- ଶୁଦ୍ଧକାଞ୍ଚନସଂକାଶମାତ୍ରେୟଂ ମଗଧୋଭବଂ । ବିଶାଖାତାରକଂ ଦେବଂ ସୋମଜଂ ପ୍ରଣମାମ୍ୟହଂ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ ବିନାୟକାଦିସହିତାୟ ବୁଧମହାଗ୍ରହାୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ବୌଷଟ୍ । ୫ ବୃ- ଆଜିରୋଗୋତ୍ତମଂ- ଦେବମୁତରାଫାଳଗୁନାଦିକଂ । ସିନ୍ଧୁଦେଶୋଭବଂ ପାତଂ ନିଷ୍ଠରି ପ୍ରଣମାମ୍ୟହଂ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ ବିନାୟକାଦିସହିତାୟ ବୃହସ୍ପତିମହାଗ୍ରହାୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ବୌଷଟ୍ । ୬ଶୁ- ଭୋଜକଟସମୁଦ୍ଭୂତଂ ଭାର୍ଗବେୟଂ ସିତାଭ୍ରତଂ ପୁଷ୍ପାତାରୋଦୟଂ ଦେବଂ ଦୈତ୍ୟଜ୍ୟଂ ପ୍ରଣମାମ୍ୟହଂ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ ବିନାୟକସହିତାୟ ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହାୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ବୌଷଟ୍ । ୭ଶ- ସୌରାଷ୍ଟ୍ରଦେଶସଂଜାତଂ କୁରଂ କାଶ୍ୟପ ଗୋତ୍ରଜଂ । କୃତ୍ତିକାତାରକଂ ଦେବଂ ତଂ ଶୌରିଂ ପ୍ରଣମାମ୍ୟହଂ । ସାଧୁଦୈବତ ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ ବିନାୟକା ଦିସହିତାୟ ଶନିମହାଗ୍ରହାୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ବୌଷଟ୍ । ୮ରା- ମଳୟାଦ୍ରିସମୁଦ୍ଭୂତଂ ପୈଠାନସିକୁଲୋଭବଂ । ଭରଣୀତାରକଂ ଦେବଂ ସ୍ଵାଭନ୍ତଂ ପ୍ରଣମାମ୍ୟହଂ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ ବିନାୟକାଦିସହିତାୟ ରାହୁମହାଗ୍ରହାୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ବୌଷଟ୍ । ୯କେ- ଜୈମିନ୍ୟନ୍ଦୟସମ୍ଭୂତଂ କୁଶଦ୍ଵାପସମୁଭବଂ । ଅଶ୍ଳେଷାତାରକଂ ଦେବଂ ତଂ କେତୁଂ ପ୍ରଣମାମ୍ୟହଂ । ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ ବିନାୟକାଦିସହିତାୟ କେତୁମହାଗ୍ରହାୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ବୌଷଟ୍ ।

ତତୋ ନମସ୍କାରଃ

ସୂର୍ଯ୍ୟରୂପା ନୃସିଂହଃ ରାମଚନ୍ଦ୍ରସ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରମାଃ । ପର୍ଶୁରାମସ୍ତଥା ଭୌମୋବାମନଃ ବୁଧସ୍ତଥା । ଜୀବୋବଳଭଦ୍ରରୂପା ଚ ଶୁକ୍ରଃ ଶୁକରରୂପଧୃକ୍ । କଳକିରୂପା ଚ ଶୌରିସ୍ତୁ ରାହୁଃ ବୌଦ୍ଧରୂପଧୃକ୍ । କେତୁସ୍ତୁ କୁର୍ମରୂପା ଚ ମାନରୂପା ଚ ଲଗ୍ନକଂ । ଯ ଏତାଂ ଷ୍ଟିତ୍ତୟୋରାୟ ଗ୍ରହରୂପା ଜନାର୍ଦ୍ଦନଃ । ସର୍ବାରିଷ୍ଟବିନାଶୀ ଚ ଯଥୋକ୍ତଫଳଦୋଭବେତ୍ ଏବଂ ସୁଦ୍ଵାଗ୍ରହାନ୍ ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ରଣମେଦ୍ଵୟବତ୍ସିତୌ ।

ଇତି ବରାହପୁରାଣୋକ୍ତ ନବଗ୍ରହପୂଜା ସମାପ୍ତ ।

୧୪୪- ଦିକ୍ ପାଳମଣ୍ଡଳ ପୂଜା

ଶୁକ୍ଳତଣ୍ଡୁଲୋପରି ଦିକ୍ ପାଳମଣ୍ଡଳଂ ଲିଖିତ୍ଵା ବସ୍ତ୍ରମାଛାଦ୍ୟ ସବାହନସାୟୁଧସପରିବାରଦିକ୍ ପାଳାନାବାହ୍ୟ ଆସନାଦିତାମ୍ବୁଳାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଶୁକ୍ଳତଣ୍ଡୁଳ ଉପରେ ଦିକ୍ପାଳମଣ୍ଡଳ ଲେଖ (୨୩ ଓ ୨୪ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତହିଁରେ ବସ୍ତ୍ର ଆଛାଦନ କରି ସବାହନ ସାୟୁଧ ସପରିବାର ଦିକ୍ପାଳକୁ ଆବାହନକରି ସ୍ୱସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରରେ ଆସନଠାରୁ ତାମ୍ବୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରିବ ।

ତଦନ୍ତର୍ଯ୍ୟା- ୧- ପୂର୍ବେ ଇନ୍ଦ୍ରମାବାହୟେତ୍ । ଯଥା- ଓଁ ତ୍ରାତାରମିନ୍ଦୁବିତାର, ମିନ୍ଦୁହବେହବେସୁହବଂ ଶୁରମିନ୍ଦୁ । ହୃୟାମିକ୍ତଂପୁରୁଷୁ ତମିନ୍ଦୁଜ ସ୍ୱସ୍ତିନୋ ମଘବାଧାଦ୍ମିନ୍ଦୁଃ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ସୁରାଧିପତୟେ ଗଜାରୁଡ୍ରାୟଂ ବଜ୍ରହସ୍ତାୟ ସପରିବାରୟ ଇନ୍ଦ୍ରାୟ ନମଃ । ଇନ୍ଦ୍ରମାବାହୟାମି ଇନ୍ଦ୍ର ଅତ୍ରାଗଞ୍ଜ । ଇନ୍ଦ୍ରଜହାଗଞ୍ଜ, ଇହତିଷ, ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ, ମମ ପୂଜା ଗୃହାଣ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଆସନାଦ୍ୟୁପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ- ଚତୁର୍ଦ୍ଧଗଜାରୁଡ୍ରୋ ବଜ୍ରପାଣିଃ ପୁରନ୍ଦରଃ । ପ୍ରାଚୀପତିସ୍ତୁ ଧ୍ୟାତବ୍ୟୋ ନାନଭରଣଭୂଷିତଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳର ପୂର୍ବଦିଗ କୋଠିରେ ଉପରୋକ୍ତ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ରରେ ଇନ୍ଦ୍ରକୁ ଆବାହନ କରି ଓ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା (୧୧୮ ନମ୍ବର ଟିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) ଦେଖାଇ ଆସନାଦି ଉପଚାର (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଦେଖ) ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

୨- ଅଗ୍ନିକୋଶେ ଅଗ୍ନିମାବାହୟେତ୍

(ମଣ୍ଡଳର ଅଗ୍ନିକୋଶ କୋଠିରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରରେ ଅଗ୍ନିକୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବା ।)

ମନ୍ତ୍ରୋକ୍ତା- ଓଁ ଉନ୍ନୋଅଗ୍ନେ ବରୁଣସ୍ୟ ବିଦ୍ବାନ୍ଦେବସ୍ୟ ହେଡ୍ରୋ ଅବୟାସି ସୀଷାଃ । ଯଜିଷ୍ଠୋବହିତମଃଶୋଶୁଚାନୋ ବିଶ୍ୱାଦେଷାଜଂସିପ୍ରମୁମୁଗଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ତେଜୋଧିପତୟେ ମେଷରୁଡ୍ରାୟ କପିଳବର୍ଷାୟ ଶକ୍ତିହସ୍ତାୟ ସପରିବାରୟ ଅଗ୍ନୟେ ନମଃ । ଅଗ୍ନିମାବାହୟାମି ଅଗ୍ନେ ଅତ୍ରାଗଞ୍ଜ । ଅଗ୍ନେ ଜହାଗଞ୍ଜ, ଇହତିଷ, ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ, ମମପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଇତ୍ୟା ବାହ୍ୟ ଆସନାଦ୍ୟୁପଚାରୈ ପୂଜୟେତ୍ ।

ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ- ପିଙ୍ଗଳଶୁଶ୍ରୁକେଶାଦ୍ୟଃ ପିଙ୍ଗାୟୋ ଜତିଲୋହରୂଣଃ । ଛାଗସ୍ତୁ ସାକ୍ଷସୂତ୍ରଃ ସପ୍ତାର୍ଜିଃ ଶକ୍ତିଧାରକଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳର ଅଗ୍ନିକୋଣ କୋଠିରେ ଉପରୋକ୍ତ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ରରେ ଅଗ୍ନିକୁ ଆବାହନ କରି ଓ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) ଦେଖାଇ ଆସନାଦିଉପଚାର (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କ୍ରମ ଦେଖ) ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

୩- ଦକ୍ଷିଣେ ଯମ ମାବାହୟେତ୍

(ମଣ୍ଡଳର ଦକ୍ଷିଣଦିଗ କୋଠିରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରରେ ଯମକୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ) ।

ଯଥା- ଓଁ ଯମାୟ ଡା ମଖାୟ ଡା ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟଡା ତପସେ । ଦେବସ୍ତୁ ସବିତା ମନ୍ଦାନକୁ ପୃଥୁବ୍ୟା ସଂସ୍କୃଶସ୍ତାହି । ଅଜିରସି ଶୋଚିରସି ତପୋଽସି । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ପ୍ରେତାଧିପତୟେ ମହିଷାରୁଡ଼ାୟ ନାଳବର୍ଣ୍ଣାୟ ଦଣ୍ଡହସ୍ତାୟ ସପରିବାରାୟ ଯମାୟ ନମଃ । ଯମମାବାହୟାମି ଯମ ଅତ୍ରାଗଞ୍ଚ । ଇହାଗଞ୍ଚ । ଇହତିଷ୍ । ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଆସନାଦ୍ୟୁପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର- କୃତାନ୍ତଂ ମହିଷାରୁଡ଼ଂ ଦଣ୍ଡହସଂ ଭୟାନକଂ । କାଳପାଶଧରଂ କାଳଂ ଧ୍ୟାୟେଦକ୍ଷିଣଦିକ୍ ପତିଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳର ଦକ୍ଷିଣ କୋଠିରେ ଉପରୋକ୍ତ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ରରେ ଯମକୁ ଆବାହନ କରି ଓ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) ଦେଖାଇ ଆସନାଦି ଉପଚାର (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କ୍ରମ ଦେଖ) ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

୪- ନୈରୂତକୋଣେ ନିରୂତମାବାହୟେତ୍

ମଣ୍ଡଳର ନୈରୂତ ଦିଗ କୋଠିରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରରେ ନିରୂତିକୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ ।

ତଦ୍‌ଯଥା- ଓଁ ଅସ୍ମଦ୍‌ନିକ୍ତ ମୟଜମାନ ମିଛସ୍ତେନ ସେଷତ୍ୟା ମନୁହି ତସ୍ମରସ୍ୟା । ଅନ୍ୟମସ୍ମଦିଚ୍ଛସାତ ଇତ୍ୟାନମୋ ଦେବୀ ନିରୂତେତୁଭ୍ୟମସ୍ତୁ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ରକ୍ଷୋଽଧିପତୟେ ପ୍ରେତାରୁଡ଼ାୟ ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣାୟ ଖଡ୍‌ଗାହସ୍ତାୟ ସପରିବାରାୟ ନିରୂତୟେନମଃ । ନିରୂତିମାବାହୟାମି ନିରୂତେ ଅତ୍ରାଗଞ୍ଚ । ଇହାଗଞ୍ଚ, ଇହତିଷ୍, କୁରୁ, ମମପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଆସନାଦ୍ୟୁପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର- ଓଁ ରକ୍ତଦୃକ୍ ପାଶଧୃକ୍ କୁବ୍ଧୋନିରୂତିବିକୃତା ନମଃ । ପୁଂସ୍ଥିତଃ ଖଡ୍‌ଗହସ୍ତଶ୍ଚ ଭୂତବାନ୍ ରାକ୍ଷସପ୍ରିୟଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳର ନୈର୍ଋତକୋଣ କୋଠିରେ ଉପରୋକ୍ତ ଆବାହନମନ୍ତ୍ରରେ ନିର୍ଋତକୁ ଆବାହନ କରି ଓ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିତ୍ରପଣା ଦେଖ) ଦେଖାଇ ଆସନାଦିଉପଚାର (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜାକ୍ରମ ଦେଖ) ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

୫- ପଶ୍ଚିମେ ବରୁଣମାବାହୟେତ୍

ମଣ୍ଡଳର ପଶ୍ଚିମଦିଗ କୋଠିରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରରେ ବରୁଣକୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ ।

ମନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ୍ୟା- ଓଁ ତତ୍ତ୍ଵାୟାମି ବ୍ରହ୍ମଣାବନ୍ଧ୍ୟମାନସ୍ତଦାସ୍ୟାସ୍ତେ ଯଜମାନୋ ହବିର୍ଭିଃ । ଅହେତମାନୋ ବରୁଣେହବୋଧ୍ୟୁରୁଣଂସମାନ ଆୟୁଃପ୍ରମୋକ୍ଷାଃ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ଵଃ ଜଳାଧିପତୟେ ମକରବାହନାୟ ଶ୍ଵେତବର୍ଣ୍ଣାୟ ପାଶହସ୍ତାୟ ସପରିବାରାୟ ବରୁଣାୟ ନମଃ ବରୁଣାମାବାହୟାମି ବରୁଣ ଅତ୍ରାଗଞ୍ଚ । ବରୁଣ ଇହାଗଞ୍ଚ ଇହତିଷ୍ଠ ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ । ଆସନାଦ୍ୟୁପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା- ବରୁଣ ପାଶଭୂତ୍ ସୌମ୍ୟ ପ୍ରତୀତ୍ୟାଂ ମକରାଶ୍ରିତ । ଆବାହୟାମି ଦ୍ଵାମଦ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରେଽସ୍ମିନ୍ ସନ୍ନିଧିଭବ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳର ପଶ୍ଚିମଦିଗ କୋଠିରେ ଉପରୋକ୍ତ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ରରେ ବରୁଣକୁ ଆବାହନ କରି ଓ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିତ୍ରପଣା ଦେଖ) ଦେଖାଇ ଆସନାଦି ଉପଚାର (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କ୍ରମ ଦେଖ) ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

୬- ବାୟୁକୋଣେ ବାୟୁମାବାହୟେତ୍

ମଣ୍ଡଳରେ ବାୟୁକୋଣ କୋଠିରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରରେ ବାୟୁକୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ ।

ମନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ୍ୟା- ଓଁ ଆନେନିୟୁଭିଃ ଶ୍ଵତିନୀଭିରଧିରଂ ସହସ୍ରିଣାଭିରୁପଯାହି ଯଞ୍ଚ । ବାୟୋଅସ୍ମିଂ ସ୍ରବନେ ମାଦୟସ୍ଵ ଯୁୟଂ ପାତ ସ୍ଵସ୍ତିଭିଃ ସଦାନଃ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ଵଃ ପ୍ରାଣାଧିପତେୟ ମୃଗାରୁଦ୍ରାୟ ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣାୟ ଧ୍ଵଜହସ୍ତାୟ ସପରିବାରାୟ ବାୟବେ ନମଃ ବାୟୁମାବାହୟାମି ବାୟୋଽତ୍ରାଗଞ୍ଚ ବାୟୋଇହାଗଞ୍ଚ ଇହତିଷ୍ଠ ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଆସନାଦ୍ୟୁପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର- ଧାବନ୍ଧରିଣ ପୃଷ୍ଠସ୍ଥୋଧିଜଧାରୀ ସମୀରଣଃ । ବରଦାନକରୋ- ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣଃ- କାର୍ଯ୍ୟୋବିଜାନତା ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳର ବାୟୁକୋଶକୋଠିରେ ଉପରୋକ୍ତ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ରରେ ବାୟୁକୁ ଆବାହନ କରି ଓ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) ଦେଖାଇ ଆସନାଦି ଉପଚାର (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କ୍ରମ ଦେଖ) ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

୭- ଉତ୍ତରେ କୁବେର ମାବାହୟେତ୍

ମଣ୍ଡଳର ଉତ୍ତରଦିଗ କୋଠିରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରରେ କୁବେରକୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ ।

ମନ୍ତ୍ରୋପଥା- ଓଁ ବୟଂ ସୋମବ୍ରତେ ତବ ମନସ୍ତନୁଷ୍ଠୁବିଭ୍ରତଃ ।
ପ୍ରଜାବନ୍ତଃ ସତେମହି । ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ଵଃ ଯକ୍ଷାଧିପତୟେ ଅଶ୍ଵିରୁଦ୍ରାୟ
ଗୌରବର୍ଣ୍ଣାୟ ଗଦାହସ୍ତାୟ ସପରିବାରାୟ କୁବେରାୟ ନମଃ । କୁବେର
ମାବହୟାମି କୁବେର ଅତ୍ରାଗଞ୍ଚ । କୁବେର ଇହାଗଞ୍ଚ, ଇହତିଷ୍ଠ ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ
କୃନ୍ତୁ, ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଆସନାଦ୍ୟୁପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ ।
ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର- ଦଶାଶ୍ଵିରଥଗଃ ସୋମୋଗଦାଧାରା ନୃରୂପଧିକ୍ । ଉଦିତୀ-
ଦିକ୍ସମ୍ପ୍ରତିଷ୍ଠଃ କୁବେରଃ ପାତୁ ସର୍ବଦା ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳର ଉତ୍ତରଦିଗ କୋଠିରେ ଉପରୋକ୍ତ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ରରେ କୁବେରକୁ ଆବାହନ କରି ଓ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) ଦେଖାଇ ଆସନାଦି ଉପଚାର (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଦେଖ) ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

୮- ଈଶାନେ ଈଶାନ ମାବାହୟେତ୍

ମଣ୍ଡଳର ଈଶାନକୋଶ କୋଠିରେ ଈଶାନକୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ । ଯଥା- ଓଁ ତମାଶାନଂ ଜଗତସ୍ତସ୍ତୁଷ୍ଠତି ଧ୍ଵଂ ଜିନ୍ମବସେହୁମହେ
ବୟଂ । ପୁଷ୍ପାନୋୟଥା ବେଦସା ମସଦ୍ବୃଧେ ରକ୍ଷିତାପାୟ ରବବ୍ୟଃ ସ୍ଵସ୍ତୟେ ।
ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ଵଃ ସର୍ବବିଦ୍ୟାଧିପତୟେ ବୃଷାବୃଦ୍ଧାୟ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣାୟ ଶୂଳହସ୍ତାୟ
ସପରିବାରାୟ ଈଶାନାୟ ନମଃ ଈଶାନ ମାବାହୟାମି ଈଶାନ ଅତ୍ରାଗଞ୍ଚ ।
ଈଶାନ ଇହାଗଞ୍ଚ ଇହତିଷ୍ଠ ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୃନ୍ତୁ ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ ।
ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଆସନାଦ୍ୟୁପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର- ଈଶାନଃ
ପଞ୍ଚବକ୍ତ୍ରଃ ଖର୍ବାଙ୍ଗୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଃ । ଭକ୍ତାଭୟପ୍ରଦୋଦେବଃ ପୂଜାଂ ଗୃହଣାତୁ
ମକୃତାଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳର ଈଶାନକୋଣ କୋଠିରେ ଉପରୋକ୍ତ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ରରେ ଈଶାନଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ଓ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା । (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) ଦେଖାଇ ଆସନାଦି ଉପଚାର (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କ୍ରମ ଦେଖ) ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

୯- ଇନ୍ଦ୍ରେଶାନକ୍ଷୋର୍ମଧ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମାଣ ମାବାହୟେତ୍

ପୂର୍ବଦିଗକୋଠି ଓ ଈଶାନକୋଣ କୋଠି ଏ ଦୁଇକୋଠି ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ । ଯଥା- ଓଁ ଆବ୍ରାହ୍ମଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରହ୍ମବର୍ଚ୍ଚସୀ ଜାୟତାଂ ମାରାଷ୍ଟ୍ରେ ରାଜନ୍ୟଃ । ଶୁରଜଷ୍ଟବ୍ୟୋତିବ୍ୟାଧି ମହାରଥୋଜାୟତାଂ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ସର୍ବଲୋକାଧିପତୟେ ହଂସବାହନାୟ ହରିଦ୍ବର୍ଣ୍ଣାୟ କମଣ୍ଡଳୁହସ୍ତାୟ ସପରିବାରାୟ ବ୍ରହ୍ମଣେ ନମଃ ବ୍ରହ୍ମଣାମାବାହୟାମି ବ୍ରହ୍ମନ୍ ଅତ୍ରାଗଞ୍ଚ । ବ୍ରହ୍ମନ୍ ଇହାଗଞ୍ଚ ଇହତିଷ୍ଠ ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ ମମପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଆସନାଦ୍ୟୁପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର- ଜଟିନଂ ଚ ଚତୁର୍ବାହୁଂ ବ୍ରହ୍ମଣାଂ ଚତୁରାଜନଂ । ହଂସଯାନଂ ଚ ବିଭ୍ରାଣଂ ଦକ୍ଷାକ୍ଷସ୍ତ୍ରକ୍ରମଶ୍ଚଳଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳ ପୂର୍ବ ଈଶାନକୋଠି ମଧ୍ୟରେ ଉପରୋକ୍ତ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ରରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ଓ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) ଦେଖାଇ ଆସନାଦି ଉପଚାର (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଦେଖ) । ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

୧୦- ନିର୍ଗତିବରୁଣକ୍ଷୋର୍ମଧ୍ୟେ ଅନନ୍ତ ମାବାହୟେତ୍

ମଣ୍ଡଳର ନୈର୍ଗତିକୋଣ କୋଠି ଓ ପଶ୍ଚିମଦିଗକୋଠି ଏ ଦୁଇକୋଠି ମଧ୍ୟରେ ଅନନ୍ତଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ । ଯଥା- ଓଁ ନମୋଽଷ୍ଟୁ ସର୍ବେଭ୍ୟୋ ଏତେ ଚ ପୃଥ୍ବୀମନୁ । ଯେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷୋୟେ ଦିବି ତ୍ୟେଭ୍ୟଃ ସର୍ବେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ସର୍ବନାଗାଧିପତୟେ କୁର୍ମାରୂଢାୟ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣାୟ ଚକ୍ରହସ୍ତାୟ ସପରିବାରାୟ ଅନନ୍ତାୟ ନମଃ । ଅନନ୍ତମାବାହୟାମି ଅନନ୍ତ ଅତ୍ରାଗଞ୍ଚ । ଅନନ୍ତ ଇହାଗଞ୍ଚ ଇହତିଷ୍ଠ ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ ମମପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଆସନାଦ୍ୟୁପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ପ୍ରାର୍ଥନା ଅନନ୍ତଂ ପୁଷ୍ପରାକାକ୍ଷଂ କୁର୍ମାରୂଢ଼ଂ ବିଚିନ୍ତୟେତ୍ । ଚତୁର୍ବାହୁଂ ଶତପତ୍ରଶଙ୍ଖଚକ୍ରାସିଧାରିଣଂ ।

ଅଥବା ସମୟାଭାବରେ ସ୍ୱନାମଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତମନ୍ତ୍ରରେ ଦିକ୍ପାଳଙ୍କୁ ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରିବ ।

ଇତିଦିକପାଳପୂଜା

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଣ୍ଡଳର ନୈର୍ଋତ ଓ ପଶ୍ଚିମଦିଗ କୋଠି ମଧ୍ୟରେ ଉପରୋକ୍ତ ଆବାହନ ମନ୍ତ୍ରରେ ଅନନ୍ତକୁ ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା (୧୧୮ ନମ୍ବର ଚିପପଣା ଦେଖ) ଦେଖାଇ ଆସନାଦି ଉପଚାର (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଦେଖ) ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

୧୪୫- ବର୍ଦ୍ଧନୀଘଟପୂଜା

ତତୋ ବର୍ଦ୍ଧନୀକଲସଂ ପୂର୍ବବତ୍ ସ୍ବନାମଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତେନ ଏତା ଦେବତାଃପୂଜୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ୧୦୧ ନମ୍ବରଠାରୁ ୧୧୭ ନମ୍ବରରେ ଥିବା ଘଟ ସ୍ଥାପନବିଧି ଅନୁସାରେ ବର୍ଦ୍ଧନୀକଲସ ସ୍ଥାପନ କରି ତହିଁରେ ତଳଲିଖିତ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ କ୍ରମରେ ସ୍ବନାମ ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତମନ୍ତ୍ରରେ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ ।

ତଦ୍‌ଯଥା- ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ଅର୍ଚ୍ଚିତସ୍ତ୍ରବାସରେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ପ୍ରତିପଦାଦିପଞ୍ଚଦଶତିଥିଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଅଶ୍ୱିନ୍ୟାଦିସପ୍ତବିଂଶତିନକ୍ଷତ୍ରେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ମେଷାଦି ଦ୍ଵାଦଶରାଶିଭ୍ୟୋ ନମଃ । ବିଷ୍ଣୁମ୍ବାଦି ସପ୍ତବିଂଶତିଯୋଗେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ବବାଦ୍ୟେକାଦଶକରଣେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ରବ୍ୟଂଶେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ବିଷ୍ଣୁଦିପଞ୍ଚଦେବତାଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଶିଖିପ୍ରଭୃତିଚତୁଃଷଷ୍ଟିଦେବତାଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଅନନ୍ତାଦ୍ୟଷ୍ଟକୁଳନାଗେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ପଦ୍ମାଦିନାଗପତ୍ରୀଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଗ୍ରାମଦେବତାଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଧୂବାଦ୍ୟଷ୍ଟବସୁଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଅସିତାଙ୍ଗାଦ୍ୟଷ୍ଟଭୈରବେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ରତ୍ନଯଜ୍ଞସାମାଧର୍ବଭ୍ୟୋ ନମଃ । କ୍ରତୁଦିଦଶବିଶ୍ୱେଦେବେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ସନକାଦିସପ୍ତମନୁଷ୍ୟେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଆକାଶାନ୍ତରୀକ୍ଷାହୋରାତ୍ରପକ୍ଷେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ବୈଶାଖାଦିଦ୍ଵାଦଶମାସେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ବସନ୍ତାଦିଷ୍ଟତୁଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଯମନାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ପ୍ରଭବାଦିଷ୍ଟସିଂହସ୍ବରେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଆବହାଦି ସପ୍ତମରୁ ଦୁଗଣେଭ୍ୟୋ ନମଃ । କୃତାଦିଚତୁର୍ଯୁଗେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶମନୁଭ୍ୟୋ ନମଃ । ବାସ୍ତୋଷ୍ଠତୟେ ବ୍ରହ୍ମଣେ ନମଃ । ଗଣପତ୍ୟାଦିପଞ୍ଚଦେବତାଭ୍ୟୋ ନମଃ । ସର୍ବେଭ୍ୟୋ ଦେବେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ସର୍ବାଭ୍ୟୋ ଦେବୀଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଏତାଦେବତା ଅତ୍ରାଗଚ୍ଛତ ଇହ ତିଷ୍ଠତ ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁତ ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହଣୀତ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଆବାହନାଦିଦଶମୁଦ୍ରାଃ (୧୧୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ପ୍ରଦଶ୍ୟ ଓ ବର୍ଦ୍ଧନୀଘଟପୂଜିତ ଦେବତାଭ୍ୟୋ ଯଥାବିଭାଗଂ ଆସନଂ ନମଃ ଏବଂ ପାଦାସନାଦିନୈବେଦ୍ୟାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ୍ । ଦୂର୍ବାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତ୍ଵା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେବତାଙ୍କୁ ବର୍ଦ୍ଧନୀଘଟରେ ଆବାହନ କରି ଓ ଆସନଠାରୁ ନୈବେଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ

ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରିବ । ତତ୍ପରେ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତ ପୁଷ୍ପ ଦେଇ ତଳଲିଖିତ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ କିମ୍ବା ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ସେହି ବର୍ଦ୍ଧନାଘଟରେ ଆବାହନ କରି ତତ୍ପରେ ଆସନଠାରୁ ନୈବେଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ ଏକତ୍ରରେ ପୂଜା କରିବ ଓ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତ ପୁଷ୍ପ ଦେଇ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ । ବର୍ଦ୍ଧନାଘଟପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ରୋ; ଯଥା- କଳସସ୍ୟ ମୁଖେ ବିଷ୍ଣୁଃ କଣ୍ଠେ ରୁଦ୍ରଃ ସମାଶ୍ରିତଃ । ମୂଳେ ତସ୍ୟସ୍ଥିତୋବ୍ରହ୍ମା ମଧ୍ୟେ ମାତ୍ୟଗଣାଃ ସ୍ମୃତାଃ । କୁଣ୍ଡଳେ ତୁ ସାଗରାଃ ସପ୍ତ ସପ୍ତଦ୍ୱୀପାବପୁଷ୍କରା । ରଗ୍ରବେଦୋଽଥ ଯଜୁର୍ବେଦଃ ସାମବେଦୋହ୍ୟର୍ବର୍ଣ୍ଣଃ । ଅଜ୍ଞେଷ୍ଠ ସହିତାଃ ସର୍ବେ କଳସଂତୁ ସମାଶ୍ରିତାଃ ଅତ୍ର ଗାୟତ୍ରୀ ସାବିତ୍ରୀ ଶାନ୍ତିଃ ପୁଷ୍ଟିକାରୀ ତଥା । ଆୟାତୁ ମମ ଶାନ୍ତ୍ୟର୍ଥଂ ଦୃଢ଼ିତକ୍ଷୟକାରକାଃ । ଦେବଦାନବ ସମାଦେ ମଥ୍ୟମାନେ ମହୋଦଧୌ । ଉତ୍ପନ୍ନୋଽସିତଦାକ୍ରୁମ ବିଧୂତୋ ବିଷ୍ଣୁନାୟକଂ । ଦୃଢୋଽୟେ ସର୍ବତୀର୍ଥାନି ଦେବାଃ ସର୍ବେ ଦୃଢ଼ି ସ୍ଥିତା । ଦୃଢ଼ି ତିଷ୍ଠତି ଭୂତାନି ଦୃଢ଼ି ପ୍ରାଣାଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାଃ । ଶିବଃ ସ୍ୱୟଂ ଦମେବାସି ବିଷ୍ଣୁସ୍ୱଂତ ପ୍ରଜାପତିଃ । ଆଦିତ୍ୟା ବସବେ ରୁଦ୍ରା ବିଶ୍ୱେଦେବାଃ ସପୈତୁକାଃ । ଦୃଢ଼ିତିଷ୍ଠତି ସର୍ବେଽପି ଯତଃ କାମଫଳପ୍ରଦାଃ । ଦତ୍ତପ୍ରସାଦାଦିମଂ ଯଜ୍ଞଂ କର୍ତ୍ତୁମାହେ ଜଳୋଭବ । ସାନ୍ନିଧ୍ୟଂ କୁରୁ ଦେବେଶ ପ୍ରସନ୍ନୋଭବ ସର୍ବଦା ।

ଇତି ବର୍ଦ୍ଧନାକଳସପୂଜା ।

୧୪୬- ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ ବିଧି

ଅଥ କୁଣ୍ଡଂ ପୁଷ୍ପିଳଂ ବା ଗୋମୟଜଳେନ ପ୍ରଥମତଃ ସଂସ୍କୃତ୍ୟ ପଶ୍ଚାତ୍କୁଶତ୍ରୟମିତ୍ୟାଦିତଃ ପ୍ରୋକ୍ଷଣାତଂ କୃତ୍ୱା ମାରୁତିନାମାଗ୍ନେଃ *ସ୍ଥାପନଂ ।

୧୪୬ (୧) ଅଗ୍ନିକର କର୍ମବିଶେଷରେ ନାମ ବର୍ଣ୍ଣନ ଓ ଧୃତିହୋମ-
ଲୌକିକେ ପାବକୋହ୍ୟଗ୍ନିଃ ପ୍ରଥମଃ ପରିକାର୍ତ୍ତିତଃ ।
ଅଗ୍ନିସ୍ତୁ ମାରୁତୋ ନାମ ଗର୍ଭାଧାନେ ବିଧୀୟତେ ।
ପୃଷବନେ ଚନ୍ଦ୍ରନାମା ଶୁକ୍ରାକର୍ମଣି ଶୋଭନଃ ।
ସାମନ୍ତ ମଙ୍ଗଳୋନାମ ପ୍ରଗଲ୍ଭୋଜାତକର୍ମଣି ।
ନାମ୍ନିସ୍ୟାତ୍ ପାର୍ଥବୋହ୍ୟଗ୍ନିଃ ପ୍ରାଶନେ ଚ ଶୁଚିଷ୍ଠଥା ।
ସତ୍ୟନାମାଥ ତୃତୀୟାଂ ବ୍ରତାଦେଶେ ସମୁଭବଃ ।
ଗୋଦାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟନାମା ଚ କେଶାନ୍ତେ ହ୍ୟଗ୍ନିରୁଚ୍ୟତେ ।
ବୈଶ୍ୱନରୋ ବିସର୍ଗେ ତୁ ବିବାହେ ଯୋଜକଃସ୍ମୃତଃ ।
ଚତୁର୍ଥ୍ୟାଂ ତୁ ଶିଖୀ ନାମ ଧୃତାବଗ୍ନିଷ୍ଠଥାପରେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପ୍ରଥମରେ କୁଣ୍ଡ ବା ସ୍ଫୁଟିଳ ଉପରେ ଗୋମୟଜଳ ସିଞ୍ଚି କୁଣ୍ଡତ୍ରୟାଦି ପଞ୍ଚଭୂଷଂସ୍କାର କରି ମାରୁତନାମାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରିବ । ତତ୍ ଯଥା- (୧) କୁଣ୍ଡତ୍ରୟଂ, (୨) ଗୋମୟଂ, (୩) ସ୍ଵାଃ- ବଜ୍ରଂ, ତଦଭାବେ କୁଣ୍ଡତ୍ରୟଂ ବା (୪) ପୁନଃ କୁଣ୍ଡତ୍ରୟଂ, (୫) ଉଦକପାତ୍ରଂ ଇତ୍ୟାସାଦ୍ୟ-

ପ୍ରଥମ କୁଣ୍ଡତ୍ରୟେଣ ପରିସମୁଦ୍ର୍ୟ ଗା ଗୋମୟୋଦକେନ ଉପଲିପ୍ୟ ଗା ବଜ୍ରେଣ ବା ବଜ୍ରାର୍ଥକୁଣ୍ଡତ୍ରୟେଣ ଉତ୍ତରୋତ୍ତରକ୍ରମେଣ ଉଲ୍ଲିଖ୍ୟ ଗା ଦ୍ଵିତୀୟକୁଣ୍ଡତ୍ରୟେଣ ଅନାମିକାଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଉଦ୍ଘୃତ୍ୟ ଗା ଜଳେନାଭ୍ୟୁଷ୍ୟ ଗା ଅଗ୍ନିମୁପସମାଧାୟ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରକୁ କ୍ରମରେ ଉପରଲିଖିତ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ପଦାର୍ଥ ରଖିବ । ଯଥା- ପ୍ରଥମେ ତିନିଗୋଟି କୁଣ୍ଡ, ଦ୍ଵିତୀୟରେ ଗୋମୟ, ତୃତୀୟରେ ବଜ୍ର ବା ତଦଭାବେ ତିନିଗୋଟି କୁଣ୍ଡ, ଚତୁର୍ଥରେ ପୁଣି ତିନିଗୋଟି କୁଣ୍ଡ, ପଞ୍ଚମରେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର । ତତ୍ପରେ ପ୍ରଥମ କୁଣ୍ଡତ୍ରୟକୁ

ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତେ ବିଧୁର୍ଦ୍ଧେବ ପାଳୟତ୍ତେ ତୁ ସାହସଃ ।

ଲକ୍ଷହୋମେ ଚ ବହିଃ ସ୍ୟାତ୍ କୋଟିହୋମେ ହୃତାଶନଃ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତ୍ୟାଂ ମୃତୋନାମ ଶାନ୍ତିକେ ବରଦସ୍ତଥା ।

ପୌଷ୍ଟିକେ ବଳଦର୍ଦ୍ଧେବ କ୍ରୋଧାଂଗ୍ରିଷ୍ଟାଭିଚାରିକେ ।

ବଶ୍ୟାର୍ଥେ ଶମନୋନାମ ବରଦାନେଽଭିଦୁଷକଃ ।

କାଷ୍ଠେ ତୁ ଜଠରୋନାମ କ୍ରବ୍ୟାମୃତଭକ୍ଷଣେ ।

(ଗୋଭିଳକୃତସ୍ତୂତ୍ରସଂଗ୍ରହେ ଗୃହ୍ୟପରିଶିଷ୍ଟେ ଚ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ୧- ଲୌକିକ ଅର୍ଥାତ୍ ନୂତନ ଗୃହପ୍ରବେଶାଦି କର୍ମର ଅଗ୍ନିର ନାମ ପାବକ, ୨- ଗର୍ଭାଧାନକର୍ମରେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ମାରୁତ, ୩- ପୁଂସବନକର୍ମରେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ଚନ୍ଦ୍ରମସ, ୪- ଶୁକ୍ରାକର୍ମେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ଶୋଭନ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଂସବନ କର୍ମରେ ବଟଓହଳ ଆଶିବାସମୟରେ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କରି ଯେଉଁ କର୍ମ କରାଯାଏ ତାହାର ନାମ ଶୁକ୍ରାକର୍ମ, ୫- ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମରେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ମଙ୍ଗଳ, ୬- ଜାତକର୍ମେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ପ୍ରଗଳଭ, ୭- ନାମକରଣେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ପାର୍ଥିବ, ୮- ଅନ୍ନପ୍ରାଶନେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ଶୁଚି, ୯- ତୂତ୍ରାକର୍ମେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ସତ୍ୟ, ୧୦- ଉପନୟନକର୍ମେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ସମୁଦ୍ରବ, ୧୧- ଗୋଦାନ ସଂସ୍କାର କର୍ମରେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ୧୨- କେଶାନ୍ତ (ସମାବର୍ତ୍ତନ) କର୍ମରେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ଅଗ୍ନି, ୧୩- ବିସର୍ଗ (ସାଗ୍ରିକର ବେଦସମାପନ) କର୍ମରେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ବୈଶ୍ଵାନର, ୧୪- ବିବାହ କର୍ମରେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ଯୋଜକ, ୧୫- ବିବାହପର ଚତୁର୍ଥୀ କର୍ମରେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ଶିଖା, ୧୬- ଧୃତି ହୋମରେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ଅଗ୍ନି ଅର୍ଥାତ୍ ବିବାହ

ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ଧରି ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କରିବା ସ୍ଥାନକୁ ତିନିଥର ପହଞ୍ଚି ଦେବ । ଗୋମୟଯୁକ୍ତ ଜଳରେ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ତିନିଥର ଲିପିଦେବ । *ହସ୍ତ ପରିମିତ ଖଡ୍ଗାକାର ଖଦିରକାଷ୍ଠ ନିର୍ମିତ ବଜ୍ରଦ୍ୱାରା ତଦଭାବେ ମୂଳ ସହିତ ତିନିଗୋଟି କୁଶଦ୍ୱାରା ପକ୍ଷିମରୁ ପୂର୍ବକୁ ଉତ୍ତରୋତ୍ତର କ୍ରମରେ ହସ୍ତପରିମାଣରେ ତିନିଗୋଟି ରେଖା କାଟିବ । ଅପର କୁଶତ୍ରୟକୁ ଅନାମିକା ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠରେ ଧରି ଉପରୋକ୍ତ ତିନିଗୋଟି ରେଖା ମଧ୍ୟରୁ ତିନିଥର ମାଟି ବାହାର କରିଦେବ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରରୁ ଜଳ ନେଇ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ତିନିଥର ସିଞ୍ଚିଦେବ । ତତ୍ପରେ *ଶୁଦ୍ଧଅଗ୍ନିକୁ କାଂସ୍ୟପାତ୍ର ବା ଶରାବ (ଶରା) ରେ ଆଣି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତାହାର କ୍ରବ୍ୟାଦି ଅଂଶ ଦୂର କରାଇଦେବ ।

ମନ୍ତ୍ର- ଓଁ କ୍ରବ୍ୟାଦମଗ୍ନିଂ ପ୍ରହିଣୋମିଂ ତୁରଂ ଯମରାଜ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୁରିପ୍ରବାହଃ । ପରେ ଏହି ଧୃତିହୋମ କରାଯାଏ । ତାହାର ରଷିଛନ୍ଦଃ; ଯଥା- ପ୍ରଜାପତି ରଷିଃ ବୃହତୀଛନ୍ଦଃ, ବଧୂର୍ଦେବତା ଧୃତୀହୋମେ ବିନିଯୋଗଃ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା- ୧- ଓଁ ଇହଧୃତିଃ ସ୍ୱାହା, ୨- ଓଁ ଇହସୁଧୃତିଃ ସ୍ୱାହା, ୩- ଓଁ ଇହରତିଃ ସ୍ୱାହା, ୪- ଓଁ ଇହରମସୁ ସ୍ୱାହା, ୫- ଓଁ ମୟିଧୃତି ସ୍ୱାହା, ୬- ଓଁ ମୟିସୁ ଧୃତି ସ୍ୱାହା, ୭- ଓଁ ମୟିରତି ସ୍ୱାହା, ୮- ଓଁ ମୟିରମସୁ ସ୍ୱାହା (ଏହା ବିଶ୍ୱକୋଷରୁ ଉଦ୍ଧୃତ) ୧୭- ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ (ମହାବ୍ୟାହୃତି) ହୋମର ଅଗ୍ନିର ନାମ ବିଧି, ୧୮- ପାକଯଜ୍ଞ (ବୃଷୋଧ୍ୱର୍ଗାଦି) କର୍ମର ଅଗ୍ନିର ନାମ ସାହସ, ୧୯- ଲକ୍ଷସଂଖ୍ୟକ ହୋମର ଅଗ୍ନିର ନାମ ବହିଃ ୨୦ କୋଟି ସଂଖ୍ୟକ ହୋମର ଅଗ୍ନିର ନାମ ହୃତାଶନ, ପୂର୍ଣ୍ଣାହୃତି ହୋମର ଅଗ୍ନିର ନାମ ମୃତ, ୨୨ ଶାନ୍ତିକ କର୍ମର ଅଗ୍ନିର ନାମ ବରଦ, ୨୩ ପୌଷିକ କର୍ମର ଅଗ୍ନିର ନାମ ବଳଦ, ୨୪ ଅଭିଚାର (ମାରଣାଦି) କର୍ମର ଅଗ୍ନିର ନାମ କ୍ରୋଧ, ୨୫ ବଶୀକରଣ କର୍ମର ଅଗ୍ନିର ନାମ ଶମନ, ୨୬ ବରଦାନ କର୍ମର ଅଗ୍ନିର ନାମ ଅଭିଦୁଷ୍ଟକ । ୨୭ କୋଷ୍ଠ (ଉଦର) ଅଗ୍ନିର ନାମ ଜଠର । ମୃତଲକ୍ଷଣ (ଚିତାଗ୍ନି) ଅଗ୍ନିର ନାମ କ୍ରବ୍ୟାଦ । ଅଗ୍ନିର ଏହି କ୍ରବ୍ୟାଦ ଅଂଶ ହୋମ ସମୟରେ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବର୍ଜନ କରି ହୋମ କରିବ । (ଏହାର ମନ୍ତ୍ର ଓ ବିଶେଷ ବିଧି ୧୪୬ ନମ୍ବର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନରେ ଦେଖା) ।

ତି-* ଖାଦିରେଣ ହସ୍ତମାତ୍ରେଣ ଖଡ୍ଗାକୃତିନା ଷ୍ଟେନ (ବକ୍ରେଣ) ପ୍ରାଗଗ୍ରା ଉଦକ୍ ସଂସ୍ଥା ସୁଷ୍ଟିଳପରିମାଣ ସ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ରୋରେଖାଃ କୁଡ଼ା । ଇତି ହରିହରଃ ।

- ୧୪୬ (୨) ଅଗ୍ନିର ଶୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନା-

ପାଷାଣଭବମଗ୍ନିଂ ଚ ଯଦିବାରଣିସଂଭବଂ ।

ଶ୍ରୋତ୍ରିୟାଣାଂ ଗୃହସ୍ତଂ ଚ ବନଜଂ ବାଥବାହରେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଗ୍ନିରେ ତୃଣ ଜଳାଇ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ପକାଇଦେଲେ ଅଗ୍ନିର କ୍ରବ୍ୟାଦି ଅଂଶ ଦୂର ହୁଏ । ତତ୍ପରେ ସେହି ଅଗ୍ନିର ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶକୁ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କୁଣ୍ଡ ବା ସ୍ତୁତ୍ତିଳରେ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।

ମନ୍ତ୍ର- ଇହେବାୟମିତରୋ ଜାତବେଦା ଦେବେଭ୍ୟୋ ହବ୍ୟଂ ବହତୁ ପ୍ରଜାନନ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହା ଉତ୍ତାରୁ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ଜଳ ଚଳୁଏ ଧରି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ଅଗ୍ନିର ଚାରିଆଡ଼େ ବୁଲାଇ ଆଣି ଅଗ୍ନିକୁ ସମ୍ମୁଖୀନ କରିବ ।

ମନ୍ତ୍ର- ଓଁ ଏଷୋଦ ଦେବଃ ପ୍ରଦିଶୋନ୍ମୁସର୍ବାଃ ପୂର୍ବୋହଜାତଃ ସଉଗର୍ଭେ ଅନ୍ତଃ । ସ ଏବ ଜାତଃ ସଜନିଷ୍ୟମାଣଃ ପ୍ରତ୍ୟହ୍ନଜନାସ୍ତିଷ୍ଠତି ସର୍ବତୋମୁଖଃ ।

୧୪୭- ଅଗ୍ନିପୂଜା

ଅଗ୍ନିପଞ୍ଚାକ୍ଷର ମନ୍ତ୍ରର ରକ୍ଷିତ୍ତ୍ୱ- ଓଁ ଅଗ୍ନିପଞ୍ଚାକ୍ଷର ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । କୌସବିରୁପାକ୍ଷରଷି । ତ୍ରିଷ୍ଟୁର୍ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ । ଅଗ୍ନିଦେବତା । ଅଂ ବୀଜଂ । ମଂ ଶକ୍ତିଃ । ଦଧାତିଗୋତ୍ରଂ, ଘୃତକଲ୍ଲୋଳପ୍ରବରଃ, ହୋମକର୍ମଣି ଅଗ୍ନେରର୍ଚନେ ବିନିଯୋଗଃ ।

(ରକ୍ଷିତ୍ତ୍ୱର ନିୟମ ୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ଅଗ୍ନିପଞ୍ଚାକ୍ଷର ମନ୍ତ୍ରର କରନ୍ୟାସ- ଓଁ ଅଂ ଅଜ୍ଞୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ନମଃ । ଓଁ ଗ୍ନଂ ତର୍ଜନାଭ୍ୟାଂ ସ୍ୱାହା । ଓଁ ଯେଂ ମଧ୍ୟମମାଭ୍ୟାଂ ବଷଟ୍ । ଓଁ ନଂ ଅନାମିକାଭ୍ୟାଂ ହୁଂ । ଓଁ ମଂ କନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ଓଁ ଅଗ୍ନିୟେ ନମଃ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଫଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କରନ୍ୟାସ ଦେଖ) ।

ନିରଗ୍ନିବ୍ରାହ୍ମଣାଲ୍ଲବ୍ଧୋହ୍ୟର୍ଦ୍ଧିଲାଭକରୋଭବେତ୍ ।

କ୍ଷତବନ୍ଧୋଷ୍ଠାତତୁଆଂଶଂ ଫଳଂ ଦଦ୍ୟାନ୍ତୁତା ଶନଃ ।

ବୈଶ୍ୟାସ୍ତୁ ଦ୍ରାଢ଼ ବିଫଳଂ ଜାୟତେ ହୋମକର୍ମଣି ।

ତସ୍ମାହବପ୍ରୟତ୍ନେନ ବହିମୁକ୍ତଂ ସମାହରେତ୍ । (ଗୌତମୀୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପାଷାଣଜାତ (ଝଙ୍କମକିଦାରା) ଜାତଅଗ୍ନି, ଅରଣି (କାଷ୍ଠଘର୍ଷଣଦ୍ୱାରା ଜାତଅଗ୍ନି) ଶ୍ରୋତ୍ରିୟ-ବ୍ରାହ୍ମଣଘର ଅଗ୍ନି ଓ ବନଜାତଅଗ୍ନି ଏମାନେ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ହୋମଯୋଗ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ହୋମାଗ୍ନିର ଫଳାଫଳ; ଯଥା-ନିରଗ୍ନି ବ୍ରାହ୍ମଣଘରୁ ଅଗ୍ନି ଆଣି ହୋମ କଲେ ଅର୍ଦ୍ଧଫଳ ହୁଏ । କ୍ଷତ୍ରିୟଘରୁ ଅଗ୍ନି ଆଣି ହୋମ କଲେ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଫଳ ହୁଏ । ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ରଘରୁ ଅଗ୍ନି ଆଣି ହୋମ କଲେ ନିଷ୍ଠଳ ହୁଏ । ଅତଏବ ଶୁଦ୍ଧଅଗ୍ନି ଆଣି ହୋମ କରିବା ବିଧେୟ ।

ଅଗ୍ନିପଞ୍ଚାକ୍ଷର ମନ୍ତ୍ରର ଅଙ୍ଗନାସ, ଯଥା- ଓଁ ଅଁ ହୃଦୟାୟ ନମଃ ।
 ଓଁ ଗ୍ନଂ ଶିରସେ ସ୍ବାହା । ଓଁ ଯେଂ ଶିକ୍ଷାୟେ ବଷଟ୍ । ଓଁ ନଂ କବଚାୟ
 ହୁଂ । ଓଁ ମଂ ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ଓଁ ଅଗ୍ନେୟ ନମଃ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ
 ଅସ୍ତ୍ରାୟ ପଟ୍ । (୧୪୩ ନମ୍ବର ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା ଅଙ୍ଗନାସ ଦେଖ) ।

ଅଗ୍ନି ମନ୍ତ୍ରର ସର୍ବାଙ୍ଗନାସ- ଓଁ ଅଁ ନମଃ ମୂର୍ତ୍ତି । ଓଁ ଈଂ ନମଃ
 ଆସେୟ । ଓଁ ଈଂ ନମଃ ଗୁଦେ । ଓଁ ରଂ ନମଃ କଟ୍ୟାଂ । ଓଁ ଏଂ ନମଃ
 ପାଦୟୋଃ । ଓଁ ଔଂ ନମଃ ବାହୁମୂଳେ । ଇତି ନ୍ୟାସଃ । (ମନେ ମନେ ମନ୍ତ୍ର
 ପଢ଼ି ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ଅନାମିକାଦ୍ୱାରା ପୁଷ୍ପ ଧରି ଉପରୋକ୍ତ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ
 କରିବ) ।

ଅଗ୍ନିଙ୍କ ଧ୍ୟାନ, ଯଥା- ସର୍ବଲକ୍ଷଣସମ୍ପନ୍ନଂ ଜଟାମୁକୁଟମଶ୍ରିତଂ ।
 ଶୁଦ୍ଧଚାମାକରାଭାସଂ ସ୍ଵେଚ୍ଛାସ୍ୟଂ ମଧୁରାଧରଂ । ପୀତାମ୍ବରପରିଧାନଂ
 ସର୍ବାଭରଣଭୂଷିତଂ । ସିତପଦ୍ମାସନଂ ଶାନ୍ତଂ ମେଷାରୁଦ୍ଧଂ ସୁରୋଭମଂ । ଚତୁଃଶ୍ରୋତ୍ରଂ
 ଦ୍ଵି ନାସଂ ଚ ଷଡ୍ଲୋଚନବିରାଜିତଂ । ସପ୍ତହସ୍ତଂ ଚତୁଃଶୃଙ୍ଗା ସପ୍ତଜିହ୍ଵଂ ଦ୍ଵି
 ଶୀର୍ଷକଂ । ପ୍ରସନ୍ନମନିଶଂ ଧ୍ୟାୟେସ୍ସର୍ବକାମାର୍ଥସିଦ୍ଧିଦଂ । ଇତି ଧ୍ୟାତ୍ବା ।

ଅଗ୍ନିଙ୍କ ଆବାହନାଦି ପୂଜନବିଧି- ମାରୁତନାମଗ୍ନୟେ ନମଃ ।
 ମାରୁତନାମାଗ୍ନିବାହୟାମି । ମାରୁତନାମାଗ୍ନେ ଅତ୍ରାଗଞ୍ଚ । ମାରୁତନାମାଗ୍ନେ
 ଇହାଗଞ୍ଚ ଇହତିଷ୍ଠ, ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ, ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ
 ଆବାହନାଦିଦଶମୁଦ୍ରାଃ (୧୧୮ ନମ୍ବର ଟିପ୍ପଣୀ ଦେଖ) ପ୍ରଦର୍ଶ୍ୟ । ଓଁ
 ମାରୁତନାମଗ୍ନେୟ ଆସନଂ ନମଃ ଏବଂ ପାଦାସନାଦି ନୈବେଦ୍ୟାନ୍ତଂ
 ପୂଜୟେତ୍ । (ଓଁ ମାରୁତନାମାଗ୍ନୟେ ନମଃ, ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଆବାହନ କରି
 ଓ ଆସନାଦି ଉପଚାର ଦେଇ ଅଗ୍ନିପୂଜା କରିବ) ।

୧୪୮- *ଅଚାର୍ଯ୍ୟ ବରଣଂ

ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଦି ପୂଜା- ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରୀତୟେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ
 ଆସନଂ ଦଦାନି । (ଏହା କହି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଆସନଦେବ) ।

* ୧୪୮ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନ-

କାଳାଗ୍ନି ହୋତ୍ରିଣଂ ବିପ୍ରଂ ସ୍ଵରୂପଂ ଚ ଗୁଣାଦ୍ଵିତଂ ।

ସପତ୍ନୀକଂ ଚ ସଂପୂଜ୍ୟ ଭୂଷୟିତ୍ବା ଚ ଭୂଷଣୈଃ ।

ପୁରୋହିତଂ ମୁଖ୍ୟତମଂ କୃତ୍ୱାନ୍ୟାୟଂ ତଥର୍ଚ୍ଚିତଃ ।

ଅହତାମ୍ବରସଂହନ୍ତାନ୍ ସ୍ରଗ୍ବିଶଃ ଶ୍ରୁତିଭୂଷିତାନ୍ ।

ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରୀତୟେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ପାଦାସନଂ ଦଦାନି ।
(ଏହା କହି ପାଦାସନ ଦେବ) ।

ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରୀତୟେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ପାଦ୍ୟଂ ଦଦାନି ।
(ଏହା କହି ପାଦ୍ୟ ଦେବ) ।

ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରୀତୟେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ଗନ୍ଧଂ ଦଦାନି । (ଏହା
କହି ମଞ୍ଚକରେ ଗନ୍ଧ ଦେବ) ।

ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରୀତୟେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ପୁଷ୍ପଂ ଦଦାନି । (ଏହା
କହି ମଞ୍ଚକରେ ପୁଷ୍ପ ଦେବ) ।

ଅକ୍ଷତେନ ଅର୍ଚ୍ଚନାୟଂ କରୋମି ଅର୍ଚ୍ଚିତଂ । କର୍ତ୍ତା ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉପରେ
ଅକ୍ଷତ ପକାଇ କହିବ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ କର୍ମ ପାଇଁ ଅର୍ଚ୍ଚନ କଲି) ।

“ସ୍ଵର୍ଚ୍ଚିତ ମସ୍ତୁ” (ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିବେ ମୁଁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଅର୍ଚ୍ଚିତ ହେଲି) ।

ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ନାରାୟଣଂ ସ୍ଵରୂପମୁପକଞ୍ଚୟାମି । (କର୍ତ୍ତା କହିବ ମୁଁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ
ନାରାୟଣ ତୁଲ୍ୟ କଞ୍ଚନା କରୁଅଛି) ।

ଉପକଞ୍ଚୟ (ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିବେ କଞ୍ଚନା କର) ।

ନମୋଽସ୍ତୁନତ୍ତାୟ ସହସ୍ରମୂର୍ତ୍ତୟେ ସହସ୍ରପାଦାକ୍ଷିଶିରୋରୁବାହବେ ।

ସହସ୍ରନାମେ ପୁରୁଷାୟ ଶାଶ୍ଵତେ ସହସ୍ରକୋଟିଯୁଗଧାରିଣେ ନମଃ ।

ନମୋ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟ ଦେବାୟ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣହିତାୟ ଚ ।

ଜଗଦ୍ଧିତାୟ କୃଷ୍ଣାୟ ଗୋବିନ୍ଦାୟ ନମୋନମଃ ।

(ଏହା ପଢ଼ି କର୍ତ୍ତା ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରିବ) ଇତି ନମସ୍କାରଃ ।

ଅଙ୍ଗୁରୀୟାନି ତ ତଥା କର୍ଷବେଷାନ୍ ପ୍ରଦାପୟେତ୍ ।

ବସ୍ତ୍ରଯୁଗ୍ମଂ ତଥୋଷ୍ଠାଷ୍ଠଂ କୁଣ୍ଡଳେ କଣ୍ଠଭୂଷଣଂ ।

ଏତାନି ଚୈବ ସର୍ବାଣି ପ୍ରାରମ୍ଭେ ସର୍ବକର୍ମଣାଂ ।

ପୁରୋହିତାୟ ଦତ୍ତାଥ ରତ୍ନିରତ୍ନଃ ସଂପ୍ରଦାପୟେତ୍ । (ପଦ୍ମେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଯେ କି ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରୀ, ରୂପବାନ, ସଦ୍‌ଗୁଣଯୁକ୍ତ
ଓ ସପତ୍ନୀକ ଏପରି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସର୍ବକର୍ମର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ପୁରୋହିତ ପଦରେ ବରଣ
କରି ବସ୍ତ୍ରଯୁଗ୍ମ, ଉଷ୍ଠାଷ୍ଠ (ପାଗ), କୁଣ୍ଡଳଦ୍ଵୟ, କଣ୍ଠଭୂଷଣ (ହାରଆଦି) ଏମାନ
ଦେଇ ପୂଜା କରିବ । ତତ୍ପରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବେଦଙ୍କ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ରତ୍ନିକ୍ ପଦରେ
ବରଣ କରି ଦଣ୍ଡିଥିବା ଲୁଗା, ମାଳା, କୁଣ୍ଡଳ ଓ ମୁଦ୍ରିକାମାନ ଦେଇ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର
ପୂଜା କରି ବରଣ କରିବ ।

ତତୋ ଯଜମାନଃ ବସ୍ତନାରିକେଳକାଞ୍ଚନଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାକ୍ଷତାନି ଗୃହୀତ୍ବା ବଦେତ୍ (ଅନନ୍ତର ଯଜମାନ ବସ୍ତ୍ର, ନାରିକେଳ, କାଞ୍ଚନ, ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ ଓ ଅକ୍ଷତ ଧରି ତଳଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ) ।

ଓଁ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ ଅଦ୍ୟେହ ପୁଣ୍ୟେହନି ବିଶିଷ୍ଟ ଭୂପ୍ରଦେଶେ ଅମୁକମାସି ଅମୁକପକ୍ଷେ ଅମୁକତିଥିଂ ଅମୁକ ବାସରେ ଅମୁକ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଭାସ୍କରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରମସି ଏବଂ ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥିତେଷୁ ଭୌମାଦିଗ୍ରହଯୋଗଲଗ୍ନକରଣମୁହୂର୍ତ୍ତକାଂଶକେଷୁ ଏବଂ ବିଧି ବିଶେଷଣବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥିଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଅମୁକବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକଶାଖାଶାଖେକ-ଦେଶାଧ୍ୟାୟିନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମାଣଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମର୍ଜିତଂ, ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନଶାନ୍ତିକର୍ମଣି ଅନେନ ବସ୍ତନାରିକେଳାକ୍ଷତଗନ୍ଧପୁଷ୍ପକାଞ୍ଚନେନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଦ୍ବେନ ଦ୍ବୀମହଂ ବୃଣେ । ଇତି ପଠିତ୍ବା ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତେ ସର୍ବଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (ଏହା ପଢ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତରେ ଏ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଦେଇ କହିବ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପଦରେ ବରଣ କଲି) ।

“ବୃତୋଽସ୍ମି” ଇତ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟୋବଦେତ୍ । (ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିବେ ବୃତ ଅର୍ଥାତ୍ “କର୍ମକରଣାର୍ଥେ ନିଯୁକ୍ତ” ହେଲି) ।

ଯଥାବିହିତଂ କର୍ମ କୁରୁ ଇତି ଯଜମାନଃ । ଯଜମାନ କହିବ ଆପଣ ବିଧି ଅନୁସାରେ କର୍ମ କରନ୍ତୁ) ।

ଯଥାଜ୍ଞାନତଃ କରବାଣି । (ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କହିବେ ମୁଁ ଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରିବି) ।

ତତୋ ଯଜମାନଃ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ତତ୍ପରେ ଯଜମାନ ତଳଲିଖିତ ପ୍ରାର୍ଥନା ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) । ତଦ୍ଯଥା-ଆଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ତୁ ଯଥା ସ୍ବର୍ଗେ ଶକ୍ରସ୍ୟ ଚ ବୃହସ୍ପତିଃ ।

ତଥାହି ମମ ଯଜ୍ଞେଽସ୍ମିନ୍ ଆଚାର୍ଯ୍ୟୋଭବ ଭୋ ଦ୍ବିଜ ।

୧୪୯- * ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବରଣ

ଆଚାର୍ଯ୍ୟବରଣବଦ୍ବ୍ରହ୍ମାଣାୟ ଆସନାଦିକଂ ଦତ୍ତ୍ବା ନମସ୍କାରଂ କୃତ୍ବା ବସ୍ତ୍ର ନାରିକେଳ ଫଳାଦିକଂ ଗୃହୀତ୍ବା ବିଷ୍ଣୁର୍ନମ ଇତ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ

* ୧୪୯ ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ବସିବା ନିୟମ-

ହସ୍ତାନରେ ବସେଦବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରଣୀତା ରତ୍ନିକାନ୍ତରେ ।

ହସ୍ତାନ୍ତରେ ବସେଦ୍ବହ୍ମେଃ ପଶ୍ଚାଦାଚାର୍ଯ୍ୟ ଏବ ଚ ।

ବିଧିବିଶେଷଣ ବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଆବିତ୍ୟନ୍ତଂ ପଠିତ୍ବା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ
ଅମୁକବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକଶାଖାଶାଖୈକଦେଶାଧ୍ୟାୟିନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମାଣଂ
ବ୍ରାହ୍ମଣମର୍ଜିତଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା
ମଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନଶାନ୍ତିହୋମକର୍ମଣି
କୃତାକୃତାବେଷକଦ୍ବେନ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଦ୍ବାମହଂ ବୁଣେ । ଇତି ସର୍ବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହସ୍ତେ
ଦଦ୍ୟାତ୍ । ବୃତୋଽସ୍ମି ଇତି ବ୍ରାହ୍ମଣପ୍ରତିବଚନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ତତ୍ପରେ ଯଜମାନ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମା କରିବା
ନିମିତ୍ତ ଉପରୋକ୍ତ ୧୪୮ ନମ୍ବର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବରଣ ଅନୁସାରେ ଆସନାଦି
ଦେଇ ନମସ୍କାର କରି ଓ ବସ୍ତ୍ର ନାରିକେଳଫଳାଦି ହସ୍ତରେ ଧରି “ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଂ”
ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭି “ପୁଣ୍ୟତିଥୌ” ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ି ତତ୍ପରେ ଉପରଲିଖିତ
“ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ” ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭି “ବୃଣେ” ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ି ସମସ୍ତ
ପଦାର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦେଇ କହିବ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମାପଦରେ ବରଣ
କଲି । ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିବେ ମୁଁ ବୃତହେଲି ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମାପଦରେ ନିଯୁକ୍ତି ହେଲି ।

ଯଥାବିହିତଂ କର୍ମ ପଶ୍ୟ ଇତି ଯଜମାନସ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନଃ । (ଯଜମାନ କହିବ
ବିଧିଅନୁସାରେ କର୍ମ ହେଉଅଛି କି ନା ଆପଣ ଦେଖନ୍ତୁ) ।

ପଶ୍ୟାମି ଇତି ବ୍ରହ୍ମା । (ବ୍ରହ୍ମା କହିବେ ମୁଁ ଦେଖୁଅଛି) ।

ଆଚାର୍ଯ୍ୟବ୍ରହ୍ମଣୋର୍ମଧ୍ୟଂ ବାହୁଦଶପ୍ରମାଣକଂ ।

ଆସାଦ ଯେତୁ ଯତ୍ପାତ୍ରଂ ପ୍ରାଦେଶଶନ୍ତରତେ ବୁଧଃ ।

ପରସ୍ତରଶଦର୍ଭାଷ୍ଟ ତପାତ୍ରାଜତୁରଜ୍ବଳଂ ।

ଅଜ୍ବଳିତ୍ରୟମାନେନ ଦ୍ରବ୍ୟାଶ୍ୟାସାଦୟେରତଃ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- କୁଣ୍ଡଠାରୁ ହାତେ ଅନ୍ତରରେ ଦକ୍ଷିଣରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଆସନ ଓ
ରତ୍ନିମାତ୍ର ଅନ୍ତରରେ ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ପ୍ରଣିପାତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିବ । ଅଗ୍ନିର ପଶ୍ଚିମ
ପ୍ରଦେଶରେ କୁଣ୍ଡଠାରୁ ହାତେ ଅନ୍ତରରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଆସାନସ୍ଥାପନ କରିବ;
କିନ୍ତୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଭେଦ ବାହୁଦଶ ପ୍ରମାଣ ରଖିବ । କୁଣ୍ଡଠାରୁ ଏକ
ପ୍ରାଦେଶଅନ୍ତରରେ ପଶ୍ଚିମଦିଗରେ ଆସାଦନ ପାତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିବ ।
ଆସାଦନପାତ୍ରଠାରୁ ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳି ଅନ୍ତରରେ ଅର୍ଥାତ୍ କୁଣ୍ଡଠାରୁ ଚାରିଆଙ୍ଗୁଳି
ଅନ୍ତରରେ ପରିସ୍ତରଶ କୁଣ୍ଡସ୍ଥାପନ କରିବ । ଆସାଦନପାତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ
ଦ୍ରବ୍ୟ ରଖିବା ତାହା ପ୍ରତ୍ୟେକଠାରୁ ଡିନି ଡିନି ଆଙ୍ଗୁଳି ଛଡ଼ାରେ ରଖିବ ।

ତତୋଯଜମାନଃ ବ୍ରହ୍ମଣଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । (ତତ୍ପରେ ଯଜମାନ ତଳଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।

ତଦନ୍ୟଥା- ସୁରାଶାମସୁରାଶାଂ ଚ ଯଜ୍ଞେ ବ୍ରହ୍ମା ଉବେଦ୍ ଯଥା ।

ତଥାହି ମମ ଯଜ୍ଞେଽସ୍ମିନ୍ ବ୍ରହ୍ମାଭବ ଦ୍ଵିଜୋଭମ ।

ଯଜ୍ଞେଽସ୍ମିନ୍ ରତ୍ଵିଜାଂମଧ୍ୟେ ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟା ନିଗୁହବାନ ।

ଅୟଂ ବିଧ୍ଵଞ୍ଜୋବିଦ୍ଵାଂଷ୍ଠ ବ୍ରହ୍ମତେନ ମୟା ବୃତଃ ।

ଇତ୍ୟୁକ୍ତା ଦଣ୍ଡବଦ୍ଭୂମୌ ପ୍ରଣମେତ୍ ।

(ଏହା ପଢ଼ି ଭୂମିଷ୍ଠ ନମସ୍କାର କରିବ)

୧୫୦- ସମିଦ୍ଧୋଦ୍ଭବରଣ

ପୂର୍ବବଦ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ଆସନଦିକଂ ତତ୍ତ୍ଵା ନମସ୍କାରଂ କୃତ୍ଵା ବସ୍ତ୍ରାଦିକଂ ଗୃହୀତ୍ଵା ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଜ୍ଜତ୍ୟାରଭ୍ୟ ପୁଣ୍ୟତିଆବିତ୍ୟନ୍ତଂ ପଠିତ୍ଵା ଅମୁକସଗୋତ୍ର ଅମୁକବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକ ଶାଖାଶାଖୈକ ଦେଶାଧ୍ୟାୟିନଂ ଅମୁକଦେବ ଶର୍ମାଣଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମର୍ଚ୍ଚିତଂ । ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ବ୍ରାହ୍ମଣମର୍ଚ୍ଚିତଂ ଅମୁକ ସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକଗୋତ୍ରାୟା ମଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନଶାନ୍ତିହୋମକର୍ମଣି ସମିଦ୍ଧୋଦ୍ଭବେନ ଦ୍ଵାମହଂ ବୃଣୋ ।

“ବୃତୋଽସ୍ମି” ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଃ । ଇତି ସର୍ବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତେ ଦତ୍ତ୍ଵା ଯଥାବିଧି ସମିଦ୍ଧୋମଂ କୁରୁ ଇତି ପ୍ରଶ୍ନଃ “କରବାଣୀ” ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଉପାରୋକ୍ତ ୧୪୮ ନମ୍ବର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବରଣ ବିଧି ଅନୁସାରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଆସନାଦି ଦେଇ ଓ ନମସ୍କାର କରି “ବିଷ୍ଣୁର୍ନମ” ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭି “ପୁଣ୍ୟତିଥୌ” ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ି ତତ୍ପରେ “ଅମୁକସଗୋତ୍ର” ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭି “ବୃଣୋ” ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପରଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହସ୍ତରେ ଦେଇ କହିବ କି ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ସମିଦ୍ଧୋତା ପଦରେ ବରଣ କଲି । ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିବେ ମୁଁ ବୃତ (ସମିଦ୍ଧୋତାପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ) ହେଲି । ଯଜମାନ କହିବ ଆପଣ ବିଧି ଅନୁସାରେ ସମିଧ ହୋମ କର । ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିବେ ମୁଁ ଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ସମିଧହୋମ କରିବି ।

ତତଃପ୍ରାର୍ଥନା । (ତତ୍ପରେ ଯଜମାନ ତଳଲିଖିତ ପ୍ରାର୍ଥନା ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।

ତଦନ୍ୟଥା- ଧନାୟୁଷ୍ୟଯଶୋଧର୍ମବିଦ୍ୟାକୀର୍ତ୍ତସମୁଦ୍ଭବେ ।

ବୃଣୋମି ତାମହଂ ଭକ୍ତ୍ୟା ରତ୍ଵିରଭବ ଦ୍ଵିଜୋଭମ ।

୧୫୧- ଚରୁହୋତୁ ବରଣ

ପୂର୍ବବଦ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ଆସନାଦିକଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ନମସ୍କାରଂ କୃତ୍ୱା ବସ୍ତ୍ରାଧିକଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ବିଷ୍ଣୁର୍ନମ ଇତ୍ୟାରଭ୍ୟ ପୁଣ୍ୟତିଆବିତ୍ୟନ୍ତଂ ପଠିତ୍ୱା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଅମୁକବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକଶାଖାଶାଖୈକଦେଶାଧ୍ୟାୟିନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମାଣଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମର୍ଜିତଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଂ ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନଶାନ୍ତିହୋମାର୍ଜମଣି ଚରୁହୋତୁଦେନଦ୍ୱାମହଂ ବୃଣେ । ଇତି ସର୍ବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତେ ଦତ୍ତ୍ୱା ଯଥାବିଧି ଚରୁହୋମଂ କୁରୁ ଇତି ଯଜମାନସ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନଃ । ଯଥାଜ୍ଞାନତଃ କରବାଣୀତି ବ୍ରାହ୍ମଣପ୍ରତିବଚନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପୂର୍ବୋକ୍ତ ୧୪୮ ନମ୍ବର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବରଣବିଧି ଅନୁସାରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଆସନାଦି ଦେଇ ଓ ନମସ୍କାର କରି ହସ୍ତରେ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଧରି “ବିଷ୍ଣୁର୍ନମ” ଏଠାରୁ ଆରମ୍ଭି “ପୁଣ୍ୟତିଥୌ” ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ି ତତ୍ପରେ “ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ” ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭି “ବୃଣେ” ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପରଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହସ୍ତରେ ଦେଇ କହିବ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଚରୁହୋତାପଦରେ ବରଣ କଲି । ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିବେ ମୁଁ ବୃତ (ଚରୁହୋତାପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ) ହେଲି । ଯଜମାନ କହିବ ଆପଣବିଧି ଅନୁସାରେ ଚରୁ ହୋମ କରନ୍ତୁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିବେ ମୁଁ ମୋହାର ଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ଚରୁ ହୋମ କରିବି । ତତଃପ୍ରାର୍ଥନା-

ଧର୍ମାର୍ଥକାମମୋକ୍ଷଣାଂ ପ୍ରାସ୍ତୟେ ତ୍ୱଂ ଦ୍ୱିଜୋତ୍ତମ ।

ସର୍ବପାପବିନାଶାୟ ଚରୁହୋତା କୃତୋମୟା ।

୧୫୨- ସଦସ୍ୟବରଣ

ପୂର୍ବବଦ୍ ଆସନାଦିକଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ନମସ୍କାରଂ କୃତ୍ୱା ବସ୍ତ୍ରାଦିକଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ଓ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦିକଂ ପଠିତ୍ୱା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଅମୁକବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକଶାଖାଶାଖୈକଦେଶାଧ୍ୟାୟି ନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମାଣଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମର୍ଜିତଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନଶାନ୍ତିହୋମାର୍ଜମଣି ସଦସ୍ୟଦେନ ଦ୍ୱାମହଂ ବୃଣେ । ଇତି ସର୍ବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତେ ଦତ୍ତ୍ୱା “ସଦସୋଭବ” ଇତି ଯଜମାନସ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନଃ । “ଭବାମା” ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣପ୍ରତିବଚନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପୂର୍ବୋକ୍ତ ୧୪୮ ନମ୍ବର ଆଚାର୍ଯ୍ୟବରଣବିଧି ଅନୁସାରେ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଆସନାଦି ଦେଇ ଓ ନମସ୍କାର କରି ନିଜ ହସ୍ତରେ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଧରି “ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ” ଏଠାରୁ ଆରମ୍ଭ “ପୁଣ୍ୟତିଥୌ” ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ି ତତ୍ପରେ “ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ” ଏଠାରୁ ଆରମ୍ଭ “ବୃଣେ” ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପରଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତରେ ଦେଇ କହିବ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ସଦସ୍ୟପଦରେ ବରଣ କଲି । ଆପଣ ଏହି କର୍ମରେ ସଦସ୍ୟ ହୁଅନ୍ତୁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିବେ ମୁଁ ସଦସ୍ୟ ହେଲି ।

ତତଃପ୍ରାର୍ଥନା- ପୁତ୍ରସ୍ୟାୟୁର୍ବିବୃଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ମମ କଲ୍ୟାଣହେତବେ ।

ଦୃଢ଼ପ୍ରସାଦାଦ୍ଭିଜଗ୍ରେଷ୍ଠ ଯଜ୍ଞାରମ୍ଭଃ କୃତୋମୟା ।

୧୫୩- ଜାପକବରଣ

ପୂର୍ବବଦାସନାଦିକଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ନମସ୍କାରଂ କୃତ୍ୱା ବସ୍ତ୍ରାଦିକଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ଓ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦିକଂ ପଠିତ୍ୱା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଅମୁକଦେବାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକଶାଖାଶାଖୈକଦେଶାଧ୍ୟାୟିନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମାଣଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମର୍ଚ୍ଚିତଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନଶାନ୍ତିହୋମକର୍ମଣି ଜାପକଦ୍ୱେନ ଦ୍ୱାମହଂ ବୃଣେ । ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ସର୍ବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତେ ଦତ୍ତ୍ୱା “ଜପଂ କୁରୁ” ଇତି ଯଜମାନସ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନଃ । “କରବାଣା” ଡି ବ୍ରାହ୍ମଣପ୍ରତିବଚନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପୂର୍ବୋକ୍ତ ୧୪୮ ନମ୍ବର ଆଚାର୍ଯ୍ୟବରଣବିଧି ଅନୁସାରେ ଅନ୍ୟଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଆସନାଦି ଦେଇ ଓ ନମସ୍କାର କରି ନିଜ ହସ୍ତରେ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଧରି “ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ” ଏଠାରୁ ଆରମ୍ଭ “ପୁଣ୍ୟତିଥୌ” ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ି ତତ୍ପରେ “ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ” ଏଠାରେ ଆରମ୍ଭ “ବୃଣେ” ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପରଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତରେ ଦେଇ କହିବ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଜାପକ ବରଣ କଲି । ଆପଣ ଜପ କରନ୍ତୁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିବେ ଜପ କରିବି ।

ତତଃପ୍ରାର୍ଥନା- ଧନାୟୁଷ୍ୟଯଶୋଧର୍ମବିଦ୍ୟାକାର୍ତ୍ତ୍ତ୍ୱସମୃଦ୍ଧୟେ ।

ବୃଣୋମି ଦ୍ୱାମହଂ ଉକ୍ତ୍ୟା ଯଜ୍ଞେଽସ୍ମିନ୍ ଜାପକୋଭବ ।

୧୫୪- କୁଶାକ୍ଷିବିଧିକାରିକା

ସଂସ୍କାରୈଃ ପଞ୍ଚଭିଃ ଶୁଦ୍ଧେ ଭୂତଲେହ୍ୟନ୍ତନିର୍ମଳେ ।

ଶୋଭିତ୍ରିୟାଗାରତୋନୀତଂ ମଣିଜଂ ବା ହୃତାଶନଂ ।

ନିଧାୟ ତତ୍ର ଭୂଦେଶେ ସଦିକ୍ଷନକୁଳେଷିତଂ ।
 ଦକ୍ଷିଣେନ ପ୍ରଦେଶେନ ବ୍ରହ୍ମାଣମୁପବେଶୟେତ୍ ।
 ଉତ୍ତରେଣ ପ୍ରଣୀତାୟା କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ପ୍ରଣୟନଂ ଗୁରୁଃ ।
 ପରିଷ୍ଠୀର୍ଯ୍ୟ କୁଶୈରଗ୍ନିଂ ପାତ୍ରାସାଦନମାଚରେତ୍ ।
 ପବିତ୍ରଚ୍ଛେଦନନାନଂନେ୍ୟ ପବିତ୍ରେ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀ ତଥା ।
 ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ ତତଃ ପଞ୍ଚାତ୍ ସମ୍ମାର୍ଜନକୁଶା ଅପି ।
 ଅଥୋପଯମଦର୍ଭାଃ ସମିଧସ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ର ଏବ ଚ ।
 ଶୁବ ଆଜ୍ୟଂ ତଶ୍ଚୁଳେଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଂ ବରୋଽଥବା ।
 ଏତାନ୍ୟାସାଦେ୍ୟାଦଗତଂ ପବିତ୍ରଚ୍ଛେଦନଂ ତତଃ ।
 ପ୍ରୋକ୍ଷଣ୍ୟାଂ ସ୍ଥାପୟେତ୍ତତ୍ର ପ୍ରଣୀତାଜଳପୂରଣଂ ।
 ସବ୍ୟହସ୍ତେ ତୁ ତତ୍ତୃତ୍ୱା କୁର୍ଯ୍ୟାଦୁଦ୍ଧିଜାନଂ ପୁନଃ ।
 ଅପାଂ ପ୍ରାକ୍ ପ୍ରୋକ୍ଷଣଂ କୃତ୍ୱା ପାତ୍ରପ୍ରୋକ୍ଷଣମାଚରେତ୍ ।
 ଅସଂଚରେ ପଦେ ପଞ୍ଚାତ୍ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀଂ ସ୍ଥାପୟେଦ୍ ବୁଧଃ ।
 ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳ୍ୟାଂ ତତୋଯତ୍ନାଦାଜ୍ୟନିର୍ବାପମାଚରେତ୍ ।
 ଆଜ୍ୟାଧିଶ୍ରୟଣଂ କୃତ୍ୱା ପର୍ଯ୍ୟଗ୍ନିକରଣଂ ତତଃ ।
 ଶୁବ ପତପନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାହମ୍ମାର୍ଜନକୁଶୈଷ୍ଠତଃ ।
 ଶୁବସମ୍ମାର୍ଜନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦଭ୍ୟୁଷେତ ପ୍ରଣୀତୟା ।
 ପୁନଃ ପ୍ରତପ୍ୟ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ କୁର୍ଯ୍ୟାଦାଜ୍ୟାବତାରଣଂ ।
 ପବିତ୍ରେଣ ପ୍ରକୁର୍ବାତ ତଥା ଜ୍ୟୋତ୍ସବନଂ ବୁଧଃ ।
 ଆଜ୍ୟାବେକ୍ଷଣମାଚାର୍ଯ୍ୟ ଶୁବମାଜ୍ୟେ ନିଯୋଜୟେତ୍ ।
 ବାମେ ଚୋପଯମାନ୍ ଧୃତ୍ୱୋଦ୍ଧିଷ୍ଠଂ ଷ୍ଠ ସମିଧଃ କ୍ଷିପେତ୍ ।
 ପର୍ଯ୍ୟୁଷ୍ୟ ସପବିତ୍ରେଣ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀସଲିଳେନ ତଂ ।
 ପ୍ରଣୀତାୟାଂ ତତୋବିଦ୍ୱାନ୍ ପବିତ୍ରଂ ବିନିବେଶୟେତ୍ ।
 ନିପାତ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣଂ ଜାନୁ ବ୍ରହ୍ମାନ୍ଦାରବଧପାଣିନା ।
 ପ୍ରଜାପତିଂ ହୃଦା ଧ୍ୟାତ୍ୱା ପ୍ରଥମଂ ହୋମମାଚରେତ୍ ।
 ଇନ୍ଦ୍ରଂ ଚ ମନସା ଧ୍ୟାତ୍ୱା ସ୍ୱାହାନ୍ତପ୍ରଣବାଦିନା ।
 ଦତ୍ତା ପୂର୍ବୋତ୍ତରାୟାବାଜ୍ୟଭାଗୌ ତତଃ ପରଂ ।
 ଅଗ୍ନି ସୋମଂ ଚ ସଂଚିନ୍ତ୍ୟ ଦତ୍ତା ସମ୍ବର୍ଣ୍ଣ ତେଽନଳେ
 କୁଶାଶ୍ଚିବିଧିରିତେ୍ୟବଂ ଶୃହ୍ୟସୂତ୍ରେଷୁ କୀର୍ତ୍ତିତଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଅତି ନିର୍ମଳ ଭୂମିକୁ ପଞ୍ଚ ଭୂ ସଂସ୍କାରଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧ କରି ପାଷାଣଜାତ ଅଗ୍ନି ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରୁ ଅଗ୍ନି ଆଣି ଉତ୍ତମ କାଠଗୁଡ଼ିଏ ସଜାଡ଼ି ତହିଁରେ ସ୍ଥାପନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ଅଗ୍ନିର ଦକ୍ଷିଣପ୍ରଦେଶରେ ବ୍ରହ୍ମା ଓ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶରେ ପ୍ରଣାତାପାତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରି କୁଶମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନି ପରସ୍ତରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ କୁଶ ପକାଇବ । ତଦନନ୍ତର ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶରେ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରକୁ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସମସ୍ତ ଯଜ୍ଞପାତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିବ । ତଦନ୍ତର୍ଥା-

ପବିତ୍ରଛେଦନ ନିମିତ୍ତ ତିନିଗୋଟି କୁଶ, ପବିତ୍ର ନିମିତ୍ତ ଦୁଇଗୋଟି କୁଶ, ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀ ପାତ୍ର, ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ, ସମ୍ମାର୍ଜନ କୁଶ(୧୦) ଉପଯମନକୁଶ (୧୩)ସମିଧ, (୩) ଶୁବ, ଘୃତ (ଦକ୍ଷିଣା ନିମିତ୍ତ) ତଣ୍ଡୁଳପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର କିମ୍ବା ଚାରିକାହାଣ କଉଡ଼ି, ଏହିଗୁଡ଼ିକ ଆସାଦନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ପବିତ୍ରଛେଦନ କରି ଓ ସେହି କୁଶକୁ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରରେ ରଖି ତହିଁରେ ପ୍ରଣାତାପାତ୍ରରୁ ଜଳ ଆଣି ପୁରଣ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ସେହି ପାତ୍ରକୁ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ଉଠାଇ ବାମ ହସ୍ତରେ ରଖିବ । ତତ୍ପରେ ଉଦ୍ଦିଜନ (ଅନାମିକା ଓ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠଦ୍ୱାରା ସେଥିରୁ ଜଳ ଉତ୍ତୋଳନ) କରିବ । ତାହା ଉତ୍ତାରୁ ପବିତ୍ରଦ୍ୱାରା ସେହି ଜଳକୁ ଆସାଦିତ ପାତ୍ର ଓ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ସିଞ୍ଚିବ ଓ ସେହି ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀକୁ ଅଗ୍ନି ଓ ପ୍ରଣାତା ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀରେ ଘୃତ ଢାଳି ଅଗ୍ନି ଉପରେ ରଖି ତତାଇବ । ତଦନନ୍ତର ଜଳୁଥିବା କାଠଖଣ୍ଡେ ଧରି ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବୁଲାଇ ସେହି ଅଗ୍ନିରେ ପକାଇ ଦେବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଶୁବକୁ ଅଗ୍ନିରେ ତତାଇ ସମ୍ମାର୍ଜନ କୁଶଦ୍ୱାରା(କୁଶର ମୂଳଦ୍ୱାରା ଶୁବର ମୂଳ, କୁଶର ମଧ୍ୟଦ୍ୱାରା ଶୁବର ମଧ୍ୟ ଓ କୁଶର ଅଗ୍ରଦ୍ୱାରା ଶୁବର ଅଗ୍ର) ମାର୍ଜନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ପ୍ରଣାତାପାତ୍ରରୁ ଜଳ ଆଣି ଶୁବଉପରେ ସିଞ୍ଚି ପୁନର୍ବାର ଶୁବକୁ ଅଗ୍ନିରେ ତତାଇ ସ୍ୱସ୍ଥାନରେ ରଖିବ । ଅଗ୍ନି ଉପରୁ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆଣି, ସ୍ଥାପିତ ପବିତ୍ରଦ୍ୱାରା ଘୃତକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରି ଓ ଉତ୍ତମରୂପେ ଦେଖି ସେଥିରେ ଶୁବନିୟୋଗ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଉପଯମନକୁଶକୁ ବାମହସ୍ତରେ ଧରି ଠିଆହୋଇ ଅଗ୍ନି ମଧ୍ୟରେ ସମିଧ ପକାଇବ ଓ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରରୁ ପବିତ୍ର ସହିତ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ଚଳୁରେ ଜଳନେଇ ଅଗ୍ନିର ଈଶାନକୋଣରୁ ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତକ୍ରମରେ ଉତ୍ତରଦିଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଲାଇ ଆଣି ପବିତ୍ରକୁ ପ୍ରଣାତାପାତ୍ରରେ ସ୍ଥାପନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଦକ୍ଷିଣଜାନୁକୁ ତଳେ ପକାଇ ବ୍ରହ୍ମାଦ୍ୱାରବ୍ୟହସ୍ତ (ବ୍ରହ୍ମା କର୍ତ୍ତୃକ କୁଶଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ) ହୋଇ ପ୍ରଜାପତି ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ କରି ଅଗ୍ନିରେ ଆଦାର

ହୋମ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଅଗ୍ନି ଓ ସୋମ ଏ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଚିନ୍ତା କରି ଅଗ୍ନିରେ ଆଜ୍ୟ ଭାଗ ଦେବ । ଏହି କୁଶାଣ୍ଡିବିଧି ଗୃହ୍ୟ ସ୍ମୃତିରେ କଥିତ ହୋଇଅଛି ।

୧୫୫- କୁଶାଣ୍ଡିବିଧି

(୧) ଦକ୍ଷିଣତୋବ୍ରହ୍ମାସନଂ, (୨) ଉତ୍ତର ପ୍ରଣାତାପ୍ରଣୟନଂ (୩) କୃତ୍ତିକା ପରିସ୍ରବଣଂ । (ପୂର୍ବେ ଉତ୍ତରାଶ୍ରା ଦକ୍ଷିଣେ ପୂର୍ବାଶ୍ରା ପଶ୍ଚିମେ ଉତ୍ତରାଶ୍ରା ଉତ୍ତରେ ପୂର୍ବାଶ୍ରା ଏବଂ କ୍ରମେଣ), (୪) ପାତ୍ରାସାଦନଂ ଦକ୍ଷିଣତ-

ଗୃହ୍ୟସ୍ମୃତି ହରିହର ଭାଷ୍ୟମତେ- (୧) ଅଗ୍ନେଦକ୍ଷିଣସ୍ୟାଦିଶିବ୍ରହ୍ମଣେ ଆସନଂ ବାରଣାଦିଯଜ୍ଞାୟଦାରୁ ନିର୍ମିତଂ ପାଠଂ ଆସ୍ତାୟ୍ୟ କୃତ୍ତିକାଶ୍ରା ତତ୍ତ୍ୱ ବରଣାଭରଣାଭ୍ୟାଂ ପୂର୍ବସମାଦିତଂ କର୍ମସୁ ତତ୍ତ୍ୱାଞ୍ଜ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ତଦଭାବେ ପଞ୍ଚାଶତକୁଶନିର୍ମିତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମୁପଦେଶ୍ୟ ।

(୧) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଅଗ୍ନିର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ହାତେ ହାତେ ଛଡ଼ାରେ (୧୪୯ ଚିପ୍ପଣା ଦେଖ) ବରୁଣ କାଠ ପ୍ରଭୃତି ଯଜ୍ଞାୟକାଠରେ ହସ୍ତପରିମିତ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଆସନ ରଖିବ ଏବଂ ତାହାଉପରେ କୁଶ ବିଛାଇ ତହିଁରେ ପୂର୍ବରୁ ବସ୍ତ୍ର ଆଭରଣଦ୍ୱାରା ବରଣ ହୋଇଥିବା କର୍ମ ତତ୍ତ୍ୱାଞ୍ଜ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବସାଇବ । ତଦଭାବେ ପଞ୍ଚାଶ ଗୋଟି କୁଶଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।

(୨) ଆଗ୍ନେରୁତ୍ତରତଃ ପ୍ରାଗଶ୍ରାକୃତ୍ତିରାସନଦ୍ୱୟଂ କଳ୍ପୟିତ୍ୱା ବରଣଂ ଦ୍ୱାଦଶାଙ୍ଗୁଳଦୀର୍ଘଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଳବିସ୍ତାରଂ ଚତୁରଙ୍ଗୁଳଖାତଂ ଚମସଂ ସବ୍ୟହସ୍ତେ ଧୃତ୍ୱା ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେ ଘୃତପାତ୍ରସ୍ତୋଦକେନ ପୁରୟିତ୍ୱା ପଶ୍ଚିମାସନେ ନିଧାୟଲଭ୍ୟ ପୂର୍ବାସନେ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ରତ୍ନି ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଠୁଣିଏ ଛଡ଼ାରେ (୧୪୯ ଚିପ୍ପଣା ଦେଖ) ପ୍ରଣାତାପାତ୍ରର ଆସନ ନିର୍ମିତ ପୂର୍ବକୁ ଅଗ କରି କୁଶ ବିଛାଇବ । ତତ୍ପରେ ଅଗ୍ନି ଓ ପ୍ରଣାତା ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିଠାରୁ ଏଗାର ଆଙ୍ଗୁଳି ଛଡ଼ାରେ ପ୍ରୋକ୍ଷଣାପାତ୍ର ପାଇଁ ପୂର୍ବକୁ ଅଗ କରି କୁଶ ବିଛାଇବ । ତତ୍ପରେ ଚମସ (୩୧ ନମ୍ବର ଦେଖ) ବା ପ୍ରଣାତା ପାତ୍ରକୁ (୩୨ ନମ୍ବର ଦେଖ) ବାମହସ୍ତରେ ଧରି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଜଳପାତ୍ର ନେଇ ତାହାକୁ ପୁରଣ କରି ପ୍ରଥମ ଆସନକୁ ଛାଡ଼ି ଦ୍ୱିତୀୟ ଆସନରେ ରଖିବ ।

(୩) ଅଗ୍ନିଂ ବହିର୍ମୁଷିମାଦାୟ ଈଶାନାଦିପ୍ରାଗଗ୍ରେବହିର୍ଭରୁଦକସଂସ୍ଥମଗ୍ନେଃ ପରିସ୍ରବଣଂ କୃତ୍ୱା ।

(୩) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ବାମହସ୍ତରେ ମୁଠାଏ କୁଶକୁ ଧରି ତାହାମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ କୁଶ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଧରି ଅଗ୍ନିର ପୂର୍ବଦିଗରେ ଉତ୍ତରକୁ ଅଗ କରି ବିଛାଇବ । ସେହିପରି ବାମହସ୍ତରୁ କୁଶ ଆଣି ଅଗ୍ନିର ଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ ପୂର୍ବକୁ ଅଗ କରି ପଶ୍ଚିମରେ ଉତ୍ତରକୁ ଅଗ କରି ଓ ଉତ୍ତରରେ ପୂର୍ବକୁ ଅଗ କରି ବିଛାଇବ ।

ଉତ୍ତରସଂସ୍ଥଂ । (୫) ପବିତ୍ରଛେଦନାନି ତ୍ରୀଣି କୁଣ୍ଡତରୁଣାନି ପବିତ୍ରେ ସାଗ୍ରେ
ଅନ୍ତର୍ଗର୍ଭେଦ୍ୱେ କୁଣ୍ଡତରୁଣେ । (୬) ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରଂ । (୭) ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲ୍ୟ
ଚରୋଃସ୍ଥାଲୀ, (୮) ସମ୍ମାର୍ଜନକୁଣ୍ଡାଃ ୧୦ ଉପଯମନକୁଣ୍ଡାଃ, ୧୩ (୯)
ତିସ୍ରଃ ସମିଧଃ, ପାଲ୍ୟଶ୍ୟଃ ପ୍ରାଦେଶମାତ୍ରଃ । କୁଣ୍ଡଦୁର୍ବା ନିର୍ମିତାଃ ସମିଧଃ ।
(୧୦) ଶୁବଃ (୧୧) ଆଜ୍ୟଂ ଗବ୍ୟଂ । (୧୨) ଚରୁନିମିତ୍ତତିଳତଣ୍ଡୁଳାଃ

(୪) ପକ୍ଷାଦୁତ୍ତରତୋ ବା ସ୍ୟାପ୍ତାତ୍ରାସାଦନମଗ୍ନିତଃ-

ଉତ୍ତରରେ ଚେଦୁଦକ୍ ସଂସ୍ଥଂ ପ୍ରାକ୍‌ସଂସ୍ଥଂ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ଭବେତ୍ ।
(ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟେ)

(୪) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ କିମ୍ବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦିଗରେ
“କୌଣସି ପାତ୍ର ଉପରେ” ହୋମପ୍ରୟୋଜନୀୟ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।
ଅର୍ଥାତ୍ ଯଦି ଉତ୍ତରରେ ଆସାଦନ କରିବ ତେବେ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଆରମ୍ଭି ଉତ୍ତରକୁ
କ୍ରମେ ସ୍ଥାପନ କରିବ । ଯେବେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେ ଆସାଦନ କରିବ ତେବେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରୁ
ଆରମ୍ଭି ପୂର୍ବକୁ କ୍ରମେ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।

(୫) କିମର୍ଥଂ ସର୍ବଦା ତ୍ରୀଣି ପରିସମୁହନାଦିଷୁ ।

ଛେଦନାନି ତଥା ତ୍ରୀଣି କିମର୍ଥଂ ଦ୍ୱେ ପବିତ୍ରକେ ।

ଏକଂ ବକ୍ତ୍ରଂ ତଥା ଚକ୍ରଂ ତିଶ୍ଟୁଳଂ ଶଙ୍କରସ୍ୟ ଚ ।

ଦର୍ଭରୂପେଣ ତେ ଦେବାଃ ପବିତ୍ରଛେଦନାନି ତୁ । ଇତି ବଚନାତ୍ ।

(ଦିବ୍ୟସିଂହାବାଜପେୟ ପଦ୍ଧତ୍ତୋ)

(୫) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପବିତ୍ର ଛେଦନ ନିମିତ୍ତ ତିନିଗୋଟି ତରୁଣ କୁଣ୍ଡ ଓ
ପବିତ୍ର ନିମିତ୍ତ ସାଗ୍ର ଅନ୍ତର୍ଗର୍ଭ ସହିତ ଦିଓଟି ତରୁଣ କୁଣ୍ଡ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।

(୬) ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ର ପ୍ରମାଣ (୩୧ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ)

(୭) (ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲୀର ପ୍ରମାଣ (୩୪ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ) ଓ ଚରୁସ୍ଥାଲୀର
ପ୍ରମାଣ ୩୫ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ) ।

(୮) ସମ୍ମାର୍ଜନକୁଣ୍ଡାସ୍ତୟଃ । ଉପଯମନକୁଣ୍ଡାସ୍ତ୍ୱିପ୍ରଭୃତୟଃ । (ହରିହରଭାଷ୍ୟେ)

(୮) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ସମ୍ମାର୍ଜନନିମିତ୍ତ ଦଶଗୋଟିକୁଣ୍ଡ, (ଗୃହସୂତ୍ର ଭାଷ୍ୟମତରେ
ତିନିଗୋଟି କୁଣ୍ଡ) ଓ ଉପଯମନ ନିମିତ୍ତ ତେରଗୋଟି କୁଣ୍ଡ (ଗୃହସୂତ୍ର
ଭାଷ୍ୟମତରେ ତିନିରୁ ଅଧିକ କୁଣ୍ଡ) ଆସାଦନ କରିବ ।

(୯) ପ୍ରାଦେଶ ପରିମିତ ସମିଧ ତିନିଖଣ୍ଡ ରଖିବ ଏବଂ “ସାବିତ୍ରୀ
ଦେବୀଙ୍କ ଆହୁତି ସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ”କୁଣ୍ଡ ଓ ଦୁର୍ବା ମିଶ୍ରିତ ସମିଧ ରଖିବ ।

(ସମିଧର ନିୟମ ୩୭- ୩୯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନମ୍ବରମାନ ଦେଖ) ।

(୧୦) ଶୁବ ନିୟମ (୩୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

(୧୧) ଗୁଆଦିଅ ।

(୧୨) ଚରୁନିମିତ୍ତ ଅରୁଆ ଚାଉଳ ଓ ତିଳ ରଖିବ ।

(୧୩) ଦକ୍ଷିଣା । (୧୪) ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଂଚ, (୧୫) ଏତାନ୍ୟାସଦ୍ୟ, (୧୬) ପବିତ୍ରଛେଦନୋପରି ପବିତ୍ରଂଦତ୍ତା ପ୍ରଦକ୍ଷିଣଂ ବେଷୟିତ୍ବା ପ୍ରାଦେଶମାତ୍ରଂ ନଖବର୍ଜଂ ପବିତ୍ରଛେଦନଂ । (୧୭) ପ୍ରୋକ୍ଷଣାଭପରି ପବିତ୍ରେ ସ୍ଥାପିୟିତ୍ବା ପ୍ରଣୀତାଜଳେନ ପ୍ରୋକ୍ଷଣଂ ପୁରୟିତ୍ବା ଅନାମିକାଞ୍ଜୁଷାଭ୍ୟାଂ ଭ୍ରାମୟିତ୍ବା ଉଦ୍ଧିଙ୍ଗନଂ । ବାମହସ୍ତେ ତାଂ ଗୃହୀତ୍ବା ପବିତ୍ରାଭ୍ୟାଭ୍ୟୁପବନଂ । ତଞ୍ଜଳେନାସାଦି ଚ ପାତ୍ରଣାଂ ପ୍ରୋକ୍ଷଣଂ । ୧୮ । ଅଗ୍ନିପ୍ରଣୀତଯୋର୍ମଧ୍ୟେ ଅସଂଚରେ ପ୍ରୋକ୍ଷଣାନିଧନଂ । (୧୯) ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲ୍ୟା ମାଜ୍ୟନି

(୧୩) ଯଥାଶକ୍ତି ହରିଣ୍ୟାଦିଦ୍ରବ୍ୟଂ ବା ବରଃ । (ହରିହର)-

(୧୩) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦକ୍ଷିଣା ପାଇଁ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ହରିଣ୍ୟାଦି ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଥବା ନ୍ୟୁନପକ୍ଷରେ ଚାରିକାହାଣ କଉଡ଼ି ରଖିବ ।

(୧୪) ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର ନିମିତ୍ତ ୨୫୬ ମୁଠା ଚାଉଳ ରଖିବ (୮୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

(୧୫) ଏ ସମସ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ତିନି ତିନି ଆଙ୍ଗୁଳି ଛଡ଼ାରେ ରଖିବ । ଏହାର ପ୍ରମାଣ (୧୪୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

(୧୬) ପ୍ରଥମଂ ତ୍ରିଭିଃ କୁଶତରୁଣୈରଗ୍ରତଃ ପ୍ରାଦେଶମାତ୍ରଂ ବିହାୟ ଦେ କୁଶତରୁଣୈ ପ୍ରଚ୍ଛିଦ୍ୟ । (ହରିହରଃ)

(୧୬) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପବିତ୍ରଛେଦନାର୍ଥ ତିନିଗୋଟି କୁଶର ଅଗ୍ରଭାଗରୁ ପ୍ରାଦେଶପରିମାଣରେ ଛାଡ଼ି ତାହା ଉପରେ ପବିତ୍ରାର୍ଥ କୁଶଦ୍ବୟକୁ ରଖି ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଆଣିବ । ତତ୍ପରେ ନଖ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କାହାରିଦ୍ବାରା ସେହି ଛେଦନାର୍ଥ କୁଶକୁ ପ୍ରାଦେଶ ପରିମାଣ ଛାଡ଼ି ଛେଦନ କରିବ ।

(୧୭) ପ୍ରୋକ୍ଷଣପାତ୍ରଂ ପ୍ରଣୀତାସନ୍ନିଧୈ ନିଧାୟ ତତ୍ ପାତ୍ରାନ୍ତରେଣ ହସ୍ତେନ ବା ପ୍ରଣୀତୋଦକମାସିତ୍ୟ ପବିତ୍ରାଭ୍ୟାମୁତପୁୟ ପବିତ୍ରେ ପ୍ରୋକ୍ଷଣ୍ୟା ନିଧାୟ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେନ ପ୍ରୋକ୍ଷଣପାତ୍ରମୁତଥାପ୍ୟ ସବ୍ୟେକ୍ବଦ୍ବା ତଦୁଦକଂ ଦକ୍ଷିଣେନୋହ୍ଲ୍ୟା ପ୍ରଣୀତୋଦକେନ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲ୍ୟାଦାନି ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତାନି ଆସାଦନକୁମେଣିକୈକଶଃ ପ୍ରୋକ୍ଷ୍ୟ । (ହରିହରଃ)

(୧୭) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପ୍ରୋକ୍ଷଣପାତ୍ରକୁ ପ୍ରଣୀତପାତ୍ର ପାଖରେ ରଖି ପାତ୍ର କିମ୍ବା ହସ୍ତଦ୍ବାରା ପ୍ରଣୀତାରୁ ଜଳ ନେଇ ତାହାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଓ ପବିତ୍ରଦ୍ବୟଦ୍ବାରା ସେହି ଜଳକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରି ସେହି ପବିତ୍ରଦ୍ବୟକୁ ପ୍ରୋକ୍ଷଣପାତ୍ରରେ ସ୍ଥାପନ କରି ସେହି ପ୍ରୋକ୍ଷଣପାତ୍ରକୁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଉଠାଇ ବାମହସ୍ତରେ ରଖିବ ଓ ତହିଁରେ ଥିବା ପବିତ୍ର ସହିତ ଜଳକୁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଅନାମିକା ଆଙ୍ଗୁଷ୍ଠଦ୍ବାରା ଗୋଳେଇ ଦେଇ ଉପରକୁ ଉଠାଇବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ପବିତ୍ରଜଳ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲ୍ୟାଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ଆସାଦନକ୍ରମରେ ସିଞ୍ଚିବ ।

(୧୮) ଅସଞ୍ଚରେ- ପ୍ରଣୀତାଗ୍ନୋରତ୍ରାଳେ ପ୍ରୋକ୍ଷଣପାତ୍ରଂ ନିଧାୟ । (ହରିହର)

(୧୮) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଅଗ୍ନି ଓ ପ୍ରଣୀତପାତ୍ର ଏ ଦୁହିଁଙ୍କର ମଧ୍ୟକୁ ଅସଞ୍ଚର କୁହାଯାଏ । ସେହି ଅସଞ୍ଚରେ ପ୍ରୋକ୍ଷଣପାତ୍ର ରଖିବ ।

ବାପଃ । (୨୦) ଚରୁସ୍ଥାଲ୍ୟାଂ ପ୍ରଣାତୋଦକମାସିତ୍ୟ ଚରୁତଶ୍ଚୁଳପ୍ରକ୍ଷେପଃ ।
(୨୧) ଆଜ୍ୟାଧିଶ୍ୟାୟଶମଗ୍ନୋ । ଚରୋରଧିଶ୍ୟାୟଶଂ । (୨୨) କୂଳକ୍ରାଞ୍ଚେନ
ଆଜ୍ୟ ସହିତଚରୋଃ ପର୍ଯ୍ୟଗ୍ନିକରଣଂ । ଅର୍ଦ୍ଧଶ୍ୱତେ ଚରୋ । (୨୩) ଶୁବପ୍ରତପଂ ।
(୨୪) ସମ୍ମାର୍ଜନକୁଶୋଃ ଶୁବସମ୍ମାର୍ଜନଂ । ମୂଳେ ମୂଳଂ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟଂ ଅଗ୍ରେ
ଚାଗ୍ରମିତି । (୨୫) ପ୍ରଣାତୋଦକେନ ଶୁବାଭ୍ୟୁଷଣଂ । (୨୬) ପୁନଃ-

(୧୯) ଆସାଦିତମାଜ୍ୟଂ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲ୍ୟାଂ ପଶାଦଗ୍ନେର୍ନିହିତାୟାଂ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ୟ ।
(ହରିହରଃ)

(୧୯) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଆସାଦନ କରିଥିବା ଘୃତକୁ ଅଗ୍ନିର ପର୍ବିମ ଭାଗରେ
ଥିବା ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲୀରେ ଢାଳିବ ।

(୨୦) ଚରୁକ୍ଷେତ୍ ଚରୁସ୍ଥାଲ୍ୟାଂ ପ୍ରଣାତୋଦକମାସିତ୍ୟ ଆସାଦିତାନ୍
ତଶ୍ଚୁଳାନ୍ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ୟ । (ହରିହରଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପ୍ରଣାତାପାତ୍ରସ୍ଥିତ ଜଳ, ଚରୁସ୍ଥାଲ୍ୟରେ ସିଞ୍ଚି ଆସାଦିତ
ହୋଇଥିବା ତଶ୍ଚୁଳ ତହିଁରେ ରଖିବ ।

(୨୧) ତତ୍ରାଜ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମାଧିଶ୍ୟାୟତି ତଦୁତ୍ତରତଃ ସ୍ୱୟଂ ଚରୁମେବଂ
ଯୁଗପଦଗ୍ନାବାରୋପ୍ୟ । (ହରିହରଃ)

(୨୧) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ବ୍ରହ୍ମ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲୀରେ ଥିବା ଘୃତକୁ ଓ ହୋମକର୍ତ୍ତା
ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲୀର ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ଚରୁସ୍ଥାଲୀସ୍ଥିତ ଚରୁକୁ ଏକ ସମୟରେ ଅଗ୍ନିରେ
ଅର୍ଦ୍ଧପାକ କରିବେ ।

(୨୨) କୂଳଦୁନ୍ତୁ କଂ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣମାଜ୍ୟଚର୍ବୋଃ ସମନ୍ତାଦ୍ଭ୍ରାମୟେତ୍
ଅର୍ଦ୍ଧଶ୍ୱତେ ଚରୋ । ତଦ୍ବହ୍ନୋ ପ୍ରକ୍ଷେପଃ । (ହରିହରଃ)

(୨୨) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- କୁଣ୍ଡ ବା ସୁଣ୍ଡିଲରେ ଜଳୁଥିବା କାଠ ଖଣ୍ଡେ ଧରି
ଅର୍ଦ୍ଧପାକ ହୋଇଥିବା ଚରୁ ଓ ଘୃତର ଚାରିଆଡ଼େ ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ବୁଲାଇ ତାହାକୁ
ଅଗ୍ନିରେ ପକାଇବ ।

(୨୩) ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେନ ଶୁବମାଦାୟ ପ୍ରାଞ୍ଚମଧୋମୁଖମଗ୍ନୋ ଚାପୟିତ୍ୱା ।
(ହରିହରଃ)

(୨୩) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ଶୁବଧରି ଅଧୋମୁଖ କରି ଅଗ୍ନିର
ପୂର୍ବଭାଗରେ ତତାଇବ ।

(୨୪) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ବାମହସ୍ତରେ ଶୁବ ଓ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ସମ୍ମାର୍ଜନ କୁଣ୍ଡ
ଧରି ଶୁବର ମୂଳରେ କୁଣ୍ଡର ମୂଳ, ଶୁବ ମଧ୍ୟରେ କୁଣ୍ଡର ମଧ୍ୟ ଏବଂ ଶୁବର
ଅଗ୍ରରେ କୁଣ୍ଡର ଅଗ୍ରଦ୍ୱାରା ଶୁବକୁ ସମ୍ମାର୍ଜନ କରିବ ।

(୨୫) ପ୍ରଣାତୋଦକେନାଭିଷିଞ୍ଚ୍ୟ ।

(୨୫) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପ୍ରଣାତାରୁ ଜଳ ଆଣି ଶୁବ ଉପରେ ସିଞ୍ଚିଦେବ ।

(୨୬) ପୁନଃ ପୂର୍ବବତ୍ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣତୋନିଦଧ୍ୟାତ୍ । (ହରିହରଃ)

ଶୁଦ୍ଧପ୍ରତିପଦଂ ଅଧୋମୁଖତୟା ଭୂମିଂ ନିଧାନଂ । (୨୭) ଆଜ୍ୟୋଦ୍ବା-
ବାସନମଗ୍ନେଃ ଚରୋରୁଦ୍ବାସନଂ । (୨୮) ପବିତ୍ରାତ୍ମାମାଜ୍ୟୋତ୍ତନଂ ।
ଚରୋରୁଦ୍ବାସନଂ । ପ୍ରୋକ୍ଷଣ୍ୟୁଦ୍ବାସନଂ । (୨୯) ଆଜ୍ୟାବେକ୍ଷଣଂ । ଚରୋର-
ବେକ୍ଷଣଂ ପ୍ରୋକ୍ଷଣ୍ୟବେକ୍ଷଣଂ । (୩୦) ବାମହସ୍ତେ ଉପଯମନକୁଶାନାଦାୟ
ଉତ୍ଥାୟାଗ୍ନିଂ ସମିତ୍ ପ୍ରକ୍ଷେପଃ । ତୁଷ୍ଟାଂ * ସମିଧାଗ୍ନିଂ ଦୁବସ୍ୟତ ଘୃତେର୍ବୌଧୟ-
ତାତିଥଂ । ଅସ୍ମିନ୍ ହବ୍ୟାଜୁହୋତନଃ ସ୍ବାହା । ଇତିମନ୍ତ୍ରୋକ୍ତଃ ବା । (୩୧) ସବ୍ୟହସ୍ତେ

(୨୭) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପୁନର୍ବାର ପୂର୍ବପରି ଶୁଦ୍ଧକୁ ତତାଇ ନିଜର ଦକ୍ଷିଣ
ଭାଗରେ ଅଧୋମୁଖରେ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।

(୨୭) ଆଜ୍ୟମୁତଥାପ୍ୟ ଚରୋଃ ପୂର୍ବେଣ ନାଦାଗ୍ନେରୁଭରତଃ ସ୍ଥାପୟିତ୍ବା
ଚରୁମୁତଥାପ୍ୟ ଆଜ୍ୟସ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତୋନାଦା ଆଜ୍ୟସ୍ୟୋଭରତଃ ସ୍ଥାପୟିତ୍ବା ଆଜ୍ୟମଗ୍ନେଃ
ପଶ୍ଚାଦାନାୟ ଚରୁଂ ଚାନାୟ ଆଜ୍ୟସ୍ୟୋଭରତୋନିଧାୟ । (ହରିହରଃ)

(୨୭) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- କର୍ତ୍ତା ଆଜ୍ୟସହିତ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲ୍ୟକି ଅଗ୍ନି ମଧ୍ୟରୁ ଉଠାଇ
ଚରୁ ସ୍ଥାଳାର ପୂର୍ବଦିଗ ବାଟେ ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତରଭାଗରେ ରଖିବ । ତତ୍ପରେ
ଚରୁସ୍ଥାଳାକୁ ଅଗ୍ନିରୁ ଉଠାଇ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଦିଗ ବାଟେ ନେଇ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳାର
ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ରଖିବ । ତତ୍ପରେ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳାକୁ ସେହିଠାରୁ ଆଣି ଅଗ୍ନିର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଭାଗରେ ରଖିବ ଏବଂ ଚରୁସ୍ଥାଳାକୁ ଉଠାଇ ଆଜ୍ୟର ଉତ୍ତରରେ ରଖିବ ।

(୨୮) ଦ୍ରବ୍ୟାଣାଂ ଚୈବ ସର୍ବେଷାଂ ଶୁଦ୍ଧିରୁଦ୍ବାସନଂ ସ୍ବତଂ । (ମନ୍ତ୍ରଃ)

(୨୮) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପବିତ୍ର ଦ୍ବୟଦ୍ବାରା ସେହି ଆଜ୍ୟ, ଚରୁ ଓ
ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରିବ ।

(୨୯) ଅବଲୋକ୍ୟାଜ୍ୟଂ ତସ୍ମାଦପଦ୍ରବ୍ୟନିରସନଂ । (ହରିହରଃ)

(୨୯) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଆଜ୍ୟ, ଚରୁ ଓ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀ ପାତ୍ର ଉତ୍ତମରୂପେ ଦେଖି
ତହିଁରୁ କାଠିକୁଟା ପ୍ରଭୃତି ଅପଦ୍ରବ୍ୟ କାଢ଼ିଦେବ ।

(୩୦) ଉପଯମନାଃ- ଉପଗ୍ରହାର୍ଥାୟାଦର୍ତ୍ତା ଇତି କର୍କଃ । ଦକ୍ଷିଣପାଣିନୀ
ଗୃହାର୍ତ୍ତା ସବ୍ୟେନିଧାୟ ସମିଧୋଽଭ୍ୟାଧାୟ ଉରିଷ୍ଟନ ସମିଧଃ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ୟ ।
(ହରିହରଃ)

* ରକ୍ଷିକ୍ଷୟ- “ଓଁ ସମିଧାଗ୍ନିମିତ୍ୟସ୍ୟ, ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଅଜ୍ଞିରସରକ୍ଷିଃ” । ଗାୟତ୍ରୀ
ଛନ୍ଦଃ । ଅଗ୍ନିର୍ଦେବତା, ସମିଦାଧାମେ ବିନିଯୋଗଃ ।

(୩୦) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଉପଯମନ କୁଶ ନେଇ ବାମହସ୍ତରେ
ଧାରଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଆସାଦିତ ତିନିଗୋଟି ସମିଧକୁ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ଧରି
ଠିଆହୋଇ “ସମିଧାଗ୍ନିଂ ଦୁବସ୍ୟତ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରପଢ଼ି କିମ୍ବା ତୁନିହୋଇ ଅଗ୍ନିରେ
ପକାଇବ ।

(୩୧) ପ୍ରୋକ୍ଷଣୁଦକେନ ସର୍ବେଣ ସପବିତ୍ରେଣ ଦକ୍ଷିଣତୁଲୁକେନ
ଗୃହାତେନ ଅଗ୍ନିମାଶାନାଦି ଉଦ୍ଗପବର୍ଗଂ (ସମାପ୍ତିଂ) ପରିକ୍ଷିତ୍ୟ । (ହରିହରଃ)

ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରଂ ସପବିତ୍ରଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଜ୍ଞାନକୋଶାଦାରଜ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣକ୍ରମେଣ
ତଦନ୍ତଂ ପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ଷଣଂ । ପ୍ରଣୀତାୟାଂ ପବିତ୍ରସ୍ଥାପନଂ । (୩୨) ଦକ୍ଷିଣଜାନୁ ଭୂମିଂ
ନିପାତ୍ୟ * ବ୍ରହ୍ମାନୁରବେସନ ଶ୍ରବେଣ * ଆଦ୍ୟାରାବାଜ୍ୟଭାଗେଂ ଜୁହୁୟାତ୍ ।
ତଦ୍‌ଯଥା- ଓଁ ପ୍ରଜାପତୟେ ସ୍ବାହା । ଇହଂ ପ୍ରଜାପତୟେ । ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରାୟ ସ୍ବାହା
ଇଦମିନ୍ଦ୍ରାୟ ଇତ୍ୟାଦ୍ୟାଗ୍ନେ । ଓଁ ଅଗ୍ନୟେ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ମଗ୍ନୟେ । ଓଁ ସୋମାୟ
ସ୍ବାହା ଇଦଂ ସୋମାୟ । ଇତ୍ୟାଜ୍ୟଭାଗେଂ ।

(୩୨) ଶ୍ରବମାଦାୟ ଦକ୍ଷିଣଂ ଜାନୁରୀୟ ବ୍ରହ୍ମଣାନୁରାବଧଃ । ପ୍ରଜାପତୟେ
ସ୍ବାହେତି ମନସା ଧ୍ୟାୟନ୍ ପ୍ରାଞ୍ଚମୁର୍ଦ୍ଧଂ ରଜୁଂସନ୍ତତମାଜ୍ୟେନ ଅଗ୍ନେରୁତ୍ତରପ୍ରଦେଶେ
ପୂର୍ବାଘାର ମାଘାରୟତି ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ ଇତି ତ୍ୟାଗଂ କୁତ୍ବାହୁତଶେଷଂ
ପାତ୍ରାନ୍ତରେ ପ୍ରକ୍ଷିପେତ୍ । ତଥୈବେନ୍ଦ୍ରାୟ ସ୍ବାହେତି ଅଗ୍ନେର୍ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରଦେଶେ
ଉତ୍ତରାଘାରମିଦମିନ୍ଦ୍ରାୟେତିତ୍ୟାଗଂ ବିଧାୟ ଅଗ୍ନେୟେ ସ୍ବାହେତି ଆଗ୍ନେରୁତ୍ତରାର୍ଦ୍ଧ
ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧେ ଆଗ୍ନେୟମାଜ୍ୟଭାଗଂ ହୁତ୍ବା । ଇଦମଗ୍ନୟେ ଇତି ଦ୍ରବ୍ୟଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ବାତଥୈବ
ସୋମାୟ ସ୍ବାହେତି ଦକ୍ଷିଣାର୍ଦ୍ଧପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧେ ସୌମ୍ୟମାଜ୍ୟଭାଗଂ ହୁତ୍ବା ଇଦଂ
ସୋମାୟେତି ସ୍ବତଂ ତ୍ୟଜେତ୍ । ସଂସ୍ରବଧାରଣାର୍ଥଂ ପାତ୍ରଂ ପ୍ରଣୀତାଗ୍ନେୟାର୍ମଧ୍ୟେ
ନିଦଧ୍ୟାତ୍ । ଏଷଃ ପରିସମୁହନାଦିପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ଷଣପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ବିଧିରେବ ନମନ୍ତାଃ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରହରିହର ଭାଷ୍ୟ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ହୋତା ଦକ୍ଷିଣ ଜାନୁକୁ ଭୂମିରେ ପକାଇବ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଦକ୍ଷିଣ
ହସ୍ତଦ୍ବାରା କିମ୍ବା ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ କୁଶ ଧରି ହୋତାର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ।
ତତ୍ପରେ ହୋତା ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଶ୍ରବ ଧରି ଅନ୍ଦାରବଧ (ଦୁଇ ଆଘାର ଓ ଦୁଇ
ଆଜ୍ୟଭାଗ, ମହାବ୍ୟାହୃତି ଅର୍ଥାତ୍ ଓଁ ଭୂଃ ସ୍ବାହା ଓଁ ଭୂରଃ ସ୍ବାହା, ଓଁ ସ୍ବଃ
ସ୍ବାହା, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମ ଅର୍ଥାତ୍ ଦନ୍ନୋ ଅଗ୍ନେଠାରୁ ଉଦ୍ଭୁଜମଂ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ପ୍ରଜାପତି
ଓ ସୃଷ୍ଟିକୃତ) ହୋମ କରିବ । ଯଥା- ‘ଓଁ ପ୍ରଜାପତେୟ’ ସ୍ବାହା ଏହି ମନ୍ତ୍ରକୁ

(୩୧) ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପବିତ୍ର ସହିତ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରର ସମସ୍ତ ଜଳକୁ
ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ଚଳୁରେ ଧରି ଅଗ୍ନିର ଜ୍ଞାନକୋଶରୁ ଆରମ୍ଭ ଦକ୍ଷିଣକ୍ରମରେ ଅଗ୍ନିକୁ
ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ଉତ୍ତରରେ ଶେଷ କରି ସେହି ପବିତ୍ରକୁ ପ୍ରଣୀତାପାତ୍ରରେ ରଖିବ ।
ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କଲାବେଳେ ଯେପରି ଜଳଧାରା ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ବୁଲିଆସିବ । ଏହାକୁ
ଅଗ୍ନିର ପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷଣ (ପରିଶେଚନ) କୁହାଯାଏ ।

*- ୧୫୫ (୧) ବ୍ରହ୍ମାନୁରବଧ ଲକ୍ଷଣ-

ମନରେ ସ୍ମରଣ କରି ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶରେ ପଶିମରୁ ପୂର୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ସରଳ ଘୃତଧାରା ଦେବ । ଏହାକୁ ପୂର୍ବ (ପ୍ରଥମ) ଆଘାର କହନ୍ତି । ତତ୍ପରେ “ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ” ଏହା କହି ଆହୁତିର ଘୃତ ଶେଷକୁ ସଂସ୍ରବ ପାତ୍ରରେ ରଖିବ । ଏହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହୁତ କହନ୍ତି । ତଦନନ୍ତରେ ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରାୟ ସ୍ବାହା ଏହି ମନ୍ତ୍ରକୁ ମନରେ ସ୍ମରଣ କରି ଅଗ୍ନିର ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରଦେଶରେ ପଶିମରୁ ପୂର୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ସରଳ ଘୃତଧାରା ଦେବ । ଏହାକୁ ଉତ୍ତର ବା ଦ୍ଵିତୀୟ ଆଘାର କହନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ଇଦମିନ୍ଦ୍ରାୟ ଏହା କହି ଆହୁତିର ଘୃତ ଶେଷକୁ ସଂସ୍ରବପାତ୍ରରେ ରଖିବ । ଏ ଉଭୟକୁ ଆଘାର କହନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ଓଁ ଅଗ୍ନେୟ ସ୍ବାହା ଇଦମଗ୍ନୟେ । ଏହା ପଢ଼ି ଉତ୍ତରପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ (ଶଶାନକୋଣ) ରେ ଆହୁତିଏ ଦେବ । ସେହିପରି ସୋମାୟ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ସୋମାୟ ଏହା ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ (ଅଗ୍ନିକୋଣ) ରେ ଆହୁତିଏ ଦେବ । ଏ ଉଭୟକୁ ଆଜ୍ୟଭାଗ କହନ୍ତି । ସଂସ୍ରବଧାରଣାପାତ୍ରକୁ ଅଗ୍ନି ଓ ପ୍ରଣାତା ଏ ଦୁହିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରଖିବ । ପରିସମୁହଠାରୁ ପର୍ଯ୍ୟୁଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଧିମାନ ମନ୍ତ୍ର ରହିତ କରିବ ।

୧୫୬- ହୋମନିମିତ୍ତ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ

ପୁଣ୍ୟାହଂ ପୁଣ୍ୟାହଂ ପୁଣ୍ୟାହଂ ଏବମସ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାପୟମୁତ୍ୟତାଂ ଗୋବ୍ରହ୍ମଣୋଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ ଭବତୁ ରାଜଃ ପ୍ରଜାନାଂ ଶାନ୍ତିଭବତୁ ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା ଅମୁକ ଦେବଶର୍ମାଣମୟା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମତାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ପ୍ରଥମ-
* ୧୫୫ (୧) ଅନୁରବ୍ୟଃ- ଉପସୃଷ୍ଟ, କୃତସ୍ପର୍ଶ ଇତି ଯାବତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁନା ଉପସୃଷ୍ଟୋ ହୋତୁଦକ୍ଷିଣବାହୁର୍ବହ୍ନାନୁରବ୍ୟଃ । ଆଘାରାବାଜ୍ୟଭାଗୋ, ମହାବ୍ୟାହୃତୟଃ ସର୍ବପ୍ରାୟଶ୍ଚିତଂ, ପ୍ରଜାପତ୍ୟତଂ, ସ୍ଵଷ୍ଟିକୃଚ୍ଚେତନୃତ୍ୟଂ ସର୍ବତ୍ର ଅନୁରବ୍ୟଃ । (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର ଭାଷ୍ୟ)

କୃଶେନବ୍ରହ୍ମଣାସୃଷ୍ଟୋ ଯତ୍ରହୋମୋ ବିଧିଯତେ ।

ତତ୍ର ହୋମୋଽଗ୍ନି ଯଜଃ ସ ବ୍ରହ୍ମାନୁରବ୍ୟ ଉତ୍ୟତେ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

*- ୧୫୫(୨) ଆଘାର ଓ ଆଜ୍ୟଭାଗ ଲକ୍ଷଣ-

ଆଘ୍ରାୟତେ ବହ୍ନୌସିତ୍ୟତେ ଇତି ଆଘାରଃ ଘୃତଂ । (ହେମଚନ୍ଦ୍ରଃ)

ଆଜ୍ୟସ୍ୟ (ଘୃତସ୍ୟ) ଭାଗ୍ୟ ଇତି ଆଜ୍ୟଭାଗ । (ବିଶ୍ଵକୋଷେ)

ଆଘାଗୌ ନାସିକେ ଝେୟେ ଆଜ୍ୟଭାଗୌ ଚ ଚକ୍ଷୁଷା ।

ବକ୍ତଂ ଚୋଦରକୁକ୍ଷା ଚ ବ୍ୟାହୁତିଃ ସମୁଦାହୃତା ।

ଶିରୋହସ୍ତୌ ତଥା ପାଦୌ ପଞ୍ଚବାରୁଣକାନି ଚ ।

ହୃତାଶନଶରୀରଂ ତଜ୍ଞ ଜାତବ୍ୟଂ ସର୍ବଦା ବୃଥେଃ । (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରଂ କାରିକାୟାଂ)

ରଜୋଦର୍ଶନଶାନ୍ତିହୋମକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦା ତଦା ତାରବାରଗ୍ରହ-
ନକ୍ଷତ୍ରାଣାମମୃତ ଯୋଗେଽସ୍ତୁ ସର୍ବେ ଗ୍ରହା ଏକାଦଶସ୍ତ୍ୱାଃ ପଳଦାଭବନ୍ତୁ । ଶୁଭଂ
ଭବତୁ ୩ ଇତ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟଃ ।

(କର୍ତ୍ତା ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ଅକ୍ଷତ ଧରି ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି
ତାହା ଭୂମିରେ ପକାଇବ) ।

୧୫୭- ରକ୍ଷାକରଣ ମନ୍ତ୍ର

ପୂର୍ବେ ରକ୍ଷତୁ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଗ୍ନେୟଂ ଗରୁଡ଼ଧ୍ୱଜଃ ।
ବରାହୋଦକ୍ଷିଣେ ପାତୁ ନାରସିଂହସ୍ତୁ ନୈର୍ଋତେ ।
ବାରୁଣ୍ୟଂ କେଶବୋରକ୍ଷେଦ୍ ବାୟବ୍ୟଂ ମଧୁସୂଦନଃ ।
ଉତ୍ତରେ ଶ୍ରୀଧରଃ ପାତୁ ଐଶାନ୍ୟଂ ପାତୁ ବାମନଃ ।
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନୋରକ୍ଷେଦଧସ୍ତାନେ ଚ କେଶବଃ ।
ଏବଂ ଦଶଦିଶୋରକ୍ଷେଦ୍‌ବାସୁଦେବୋଜଗଦ୍‌ଗୁରୁଃ ।
ଯଜ୍ଞସ୍ୟ ପୁରତଃ ଶଙ୍ଖଃ ପୃଷ୍ଠେ ଚ ସରସୀରୁହଃ ।
ବାମପାଶ୍ୱେ ଗଦା ରକ୍ଷେ ଦକ୍ଷିଣେ ଚ ସୁଦର୍ଶନଃ ।
ରକ୍ଷେଦୁପେନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପାତୁ ବାମନଃ ।
ରଗ୍‌ବେଦମତ୍ୟତୋରକ୍ଷେଦ୍‌ଯଜୁର୍ବେଦମଧୋକ୍ଷଜଃ ।
ସାମ କୃଷ୍ଣସ୍ତଗାରକ୍ଷେଦଧର୍ବାଣଂତୁ ବାମନଃ ।
- ଯଜମାନଂ ସପତ୍ନୀକଂ ପୁଷ୍ପରୀକେକ୍ଷଣୋଽବତୁ ।
ଉପବିଷ୍ଠାସ୍ତୁ ଯେ ବିପ୍ରାସ୍ତାନ୍ ବୈ ରକ୍ଷତୁ ଶଙ୍କରଃ ।
ରକ୍ଷାହୀନଂ ତୁ ଯସ୍ତର୍ବଂ ତସ୍ତର୍ବଂ ତ୍ରାୟତାଂ ହରିଃ ।
ରକ୍ଷାଂ ବିନା ତୁ ଯୋ ହୋମଃ ସ ଏବ ନିଷ୍ଠଲୋଭବେତ୍ ।
ରକ୍ଷୋହଣୋବୋ ବଲ୍‌ଗହନଃ ପ୍ରୋକ୍ଷାମି ବୈଷ୍ଣବାନ୍ତୁ କ୍ଷୋହଣୋବେ ।
ବଲ୍‌ଗହନୋଽବନୟାମି ବୈଷ୍ଣବାନ୍ତୁକ୍ଷୋହଣୋବୋ ବଲ୍ ଗହନୋବସ୍ତୁଣାମି
ବୈଷ୍ଣବାନ୍ତୁକ୍ଷୋହଣୋ ବାଂ ବଲ୍‌ଗହନୋ ପର୍ଯ୍ୟୁହାମି ବୈଷ୍ଣବାଂ ବୈଷ୍ଣବମସି
ବୈଷ୍ଣବାସ୍ତୁ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବା ରକ୍ଷାକରଣଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପଞ୍ଚଶସ୍ୟ (ଧାନ୍ୟ, ମୁଦ୍‌ଗ, ତିଳ, ଯବ ଓ ଶ୍ୱେତ
ସର୍ଷପ କିମ୍ବା ବ୍ରାହି) ବାମହସ୍ତରେ ଧାରଣ କରି ଉପରୋକ୍ତ ରକ୍ଷାକରଣ ମନ୍ତ୍ର
ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ବୁଣି ହୋମକୁଣ୍ଡ ଓ ନିଜର ଦଶଦିଗ ଏବଂ ଯଜମାନ
ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ରକ୍ଷାକରଣ କରିବ । କାରଣ ରକ୍ଷା ବ୍ୟତିରେକେ ହୋମ ନିଷ୍ଠଳ
ହୁଏ ।

୧୫୮- ଶ୍ରବଧାରଣ ନିୟମ

ପାଞ୍ଚଜୁଳଂ ବହିଷ୍ଠ୍ୟକ୍ତା ଧାରୟେନ୍ନଙ୍ଗମୁଦ୍ରୟା (ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଶ୍ରବମୂଳରୁ ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଳି ଛାଡ଼ି ଶଙ୍ଖମୁଦ୍ରାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରବଧାରଣ କରିବ ।

୧୫୯- ହୋମ ନିୟମ

ଆଦାୟ ଦକ୍ଷିଣେ ପାଶୋ ଶ୍ରବଂ ତ୍ରିମଧୁରଂ* ହବିଃ

ପ୍ରାତ୍ନୃଶୋବହିଜାୟାନ୍ତେ ଜୁହୁୟାନ୍ମ୍ୟବଜପାଶିନା ।

ନମୋଽନ୍ତେ ନ ନମୋ ଦଦ୍ୟାତ୍ସ୍ୱାହାନ୍ତେ ଦ୍ୱିଷମେବ ଚ ।

ପୂଜାୟା ମାହୁତୌ ଚୈବ ସର୍ବତ୍ରାୟଂ ବିଧିଃ ସ୍ମୃ ତଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଶ୍ରବ ଧରି ପୂର୍ବମୁଖ ହୋଇ ଦୁଗ୍ଧ, କନ୍ଦ ଓ ମଧୁଯୁକ୍ତ ଘୃତଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାହାନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରରେ ଆହୁତି ଦେବ । ପୂଜା ଓ ହୋମ କଲାବେଳେ ନମୋଽନ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପରେ ନମସ୍ ଶବ୍ଦ ଓ ସ୍ୱାହାନ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପରେ ସ୍ୱାହା ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିବ ନାହିଁ । ଏହି ବିଧି ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରିବ ।

୧୬୦- ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେବାର (ଅବସ୍ଥା ଭେଦରେ)

ନିଷେଧ ବାକ୍ୟ

କ୍ଷୁଚ୍ଛେଦକ୍ରୋଧଦ୍ୱରାୟୁକ୍ତୋହାନମନ୍ତୋ ଜୁହୋତି ଯଃ ।

ଅପ୍ରକୃତ୍ତେ ସଧୂମେ ବା ସୋଽନ୍ଧଃ ସ୍ୟାଦନ୍ୟଜନ୍ନି । ୧।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- କ୍ଷୁଧା, ତୃଷ୍ଣା, କ୍ରୋଧ ଓ ଦ୍ୱରାୟୁକ୍ତ (ତରତରିଆ) ହୋଇ ଏବଂ ମନ୍ତ୍ର ଅଳ୍ପ ପଢ଼ି ଯେ ହୋମ କରେ ଆଉ ମଧ୍ୟ ଅପ୍ରକୃତ୍ତ (ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତମରୂପେ ଜଳି ନ ଥିବା ଓ ଧୂମଯୁକ୍ତ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ) ଯେ ହୋମ କରେ ସେ ପରଜନ୍ମରେ ଅନ୍ଧ ହୁଏ ।

ସ୍ୱଚ୍ଛେ ରୂକ୍ଷେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଜ୍ଞେ ବାମାବର୍ତ୍ତେ ଭୟାନକେ ।

କୃଷାକଷି ସୁଦୁର୍ଗନ୍ଧେ ତଥା ଲିହତି ମେଦିନୀଂ ।

ଆହୁତିଂ ଜହୁୟାଦ୍ୟସ୍ତୁ ତସ୍ୟ ନାଶେଶତବେକ୍ତ୍ତ୍ୱବଂ ॥ (ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣେ)

୧୫୯- ତ୍ରିମଧୁର- ଦୁଗ୍ଧଂ ସିତାମକ୍ଷିକଂ ଚବିଞ୍ଜେୟଂ ମଧୁରତ୍ରୟଂ ।

(ବିଶ୍ୱକୋଷେ ବୈଦ୍ୟକ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦୁଗ୍ଧ, ଶର୍କରା ଓ ମଧୁ ଏ ତିନି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ତ୍ରିମଧୁର କହନ୍ତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଅଞ୍ଚରୁଷ (ଘୃତହୀନ), ଅଗ୍ନିକୋଣଯୁକ୍ତ, ଉତ୍ତରବାମାବର୍ତ୍ତଶିଖାଧାରୀ, କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଓ ଭୂମିରେ ଶିଖା ଲାଗୁଥିବା ଅଗ୍ନିରେ ହୋମ କଲେ କର୍ତ୍ତାର ନିଶ୍ଚୟ ବିନାଶ ହୁଏ ।

୧୬୧- ସପ୍ତଜିହ୍ବା ହୋମ*

ଓଁ ହ୍ରୀଂ ଶ୍ରୀଂ ହୃଂ ସୁରାଧିଦେବତାୟେ କନକବର୍ଣ୍ଣାୟେ ହିରଣ୍ୟାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ହିରଣ୍ୟାୟେ । ୧ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁଣ୍ଡ ବା ସ୍ତୁତିଲର ଐଶାନ୍ୟକୋଣରେ ଆହୁତି ଦେବ) ।

ଓଁ ହ୍ରୀଂଶ୍ରୀ ଭୂଂ ପିତୃଧିଦେବତାୟେ ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣାୟେ କନକାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ କନକାୟେ । ୨ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁଣ୍ଡ ବା ସ୍ତୁତିଲର ପୂର୍ବଭାଗରେ ଆହୁତି ଦେବ) ।

ଓଁ ହ୍ରୀଂ ଶ୍ରୀଂ କୁଂ ଗନ୍ଧର୍ବାଧିଦେବତାୟେ ଅରୁଣବର୍ଣ୍ଣାୟେ ରକ୍ତାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ରକ୍ତାୟେ । ୩ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁଣ୍ଡ ବା ସ୍ତୁତିଲର ଅଗ୍ନିକୋଣରେ ଆହୁତି ଦେବ) ।

ଓଁ ହ୍ରୀଂ ଶ୍ରୀଂ ଯୁଂ ରାକ୍ଷାସାଧିଦେବତାୟେ ଇନ୍ଦ୍ରନାଳବର୍ଣ୍ଣାୟେ ସୁକୃଷ୍ଣାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସୁକୃଷ୍ଣାୟେ । ୪ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁଣ୍ଡ ବା ସ୍ତୁତିଲର ନୈରତ କୋଣରେ ଆହୁତି ଦେବ) ।

ଓଁ ହ୍ରୀଂ ଶ୍ରୀଂ ହୃଂ ନାଗାଧି ଦେବତାୟେ ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣାୟେ ସୁପ୍ରଭାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସୁପ୍ରଭାୟେ । ୫ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁଣ୍ଡ ବା ସ୍ତୁତିଲର ପଶ୍ଚିମ ଭାଗରେ ଆହୁତି ଦେବ) ।

* ୧୬୧ ସପ୍ତଜିହ୍ବାର ନାମ ଓ ସ୍ଥାନ ବର୍ଣ୍ଣନ ଯଥା-

ହିରଣ୍ୟା କନକାରତ୍ନା ସୁକୃଷ୍ଣା ସୁପ୍ରଭା ତଥା ।

ବହୁରୂପାତିରତ୍ନା ତ ସପ୍ତଜିହ୍ବାଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତତାଃ ।

ହିରଣ୍ୟା ତପ୍ତହେବମାତ୍ମା ଶୂଳପାଶୋଦିଶିସ୍ଥିତାଃ ।

ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟବର୍ଣ୍ଣା କନକା ପ୍ରାତ୍ୟାଂ ଦିଶି ସମାଶ୍ରିତା

ତରୁଣାଦିତ୍ୟସଂକାଶା ରତ୍ନା ଜିହ୍ବାଗ୍ନି ସଂସ୍ଥିତା ।

ସୁପ୍ରଭା ପଦ୍ମରାଗାତ୍ମା ବାରୁଣ୍ୟାଂ ଦିଶି ସଂସ୍ଥିତା ।

ଅତିଭକ୍ତା ଜବାତାସା ବାୟବ୍ୟାଂ ଦିଶି ସଂସ୍ଥିତା ।

ବହୁରୂପା ଯଥାଖ୍ୟାତା ଦକ୍ଷିଣୋତ୍ତର ସଂସ୍ଥିତା । (ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

ଓଁ ହ୍ରୀଂ ଶ୍ରୀଂ ପୁଂ ପିଶାଚାଧିଦେବତାୟେ ଜବାପ୍ରଭାୟେ ଅତିରକ୍ତାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦମତିରକ୍ତାୟେ । ୬। (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁଣ୍ଡ ବା ସ୍ଥୂଳିଳର ବାୟୁକୋଶରେ ଆହୁତି ଦେବ) ।

ଓଁ ହ୍ରୀଂ ଶ୍ରୀଂ ସୁଂ ଯକ୍ଷାଧିଦେବତାୟେ ବହୁରୂପବର୍ଣ୍ଣାୟେ ବହୁରୂପାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବହୁରୂପାୟେ । ୭। (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁଣ୍ଡ ବା ସ୍ଥୂଳିଳର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଆହୁତି ଦେବ) ।

୧୬୭- ନବଶକ୍ତି ହୋମ*

ଓଁ ପାତାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପାତାୟେ । ୧। ଓଁ ଶ୍ୱେତାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଶ୍ୱେତାୟେ । ୨। ଓଁ ଅରୁଣାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଅରୁଣାୟେ । ୩। ଓଁ କୃଷ୍ଣାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ କୃଷ୍ଣାୟେ । ୪। ଓଁ ଧୂମ୍ରାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଧୂମ୍ରାୟେ । ୫। ଓଁ ତାବ୍ରାୟେ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ତାବ୍ରାୟେ । ୬। ଓଁ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗିନୈ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗିନୈ । ୭। ଓଁ ରିଚିରାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ରିଚିରାୟେ । ୮। ଓଁ ଜ୍ୱାଳିନୈ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଜ୍ୱାଳିନୈ । ୯। (ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକକୁ କେବଳ ଘୃତଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡରେ ଆହୁତି ଦେବ) ।

୧୬୮- ଅଗ୍ନିର ଗର୍ଭାଧାନାଦି ସଂସ୍କାର ହୋମ

ବୈଶ୍ଵାନର ଜାତଦେବ ଇହାବହ ଲୋହିତାକ୍ଷ ସର୍ବକର୍ମାଣି ସାଧୟ ସ୍ବାହା । ଇତ୍ୟାନେନ ତ୍ରିବାରଂ ହୃଦ୍ୱା ଅଗ୍ନେଗର୍ଭାଧାନାଦିକ୍ରିୟାଃ ସମ୍ପାଦୟେତ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଗ୍ନିରେ ତିନିଗୋଟି ଆହୁତି ଦେଇ ଅଗ୍ନିର ଗର୍ଭାଧାନାଦି ହୋମକର୍ମ ଆରମ୍ଭ କରିବ) ।

ଯଥା-

୧- ଓଁ ଅଗ୍ନେଃ ଗର୍ଭାଧାନଂ ସମ୍ପାଦୟାମି ସ୍ବାହା । ୨- ଓଁ ଅଗ୍ନେଃପୁଂସବନଂ ସମ୍ପାଦୟାମି ସ୍ବାହା । ୩- ଓଁ ଅଗ୍ନେଃ ସାମତୋନ୍ମୟନଂ ସମ୍ପାଦୟାମି ସ୍ବାହା । ୪- ଓଁ ଅଗ୍ନେର୍ଜାତକର୍ମ ସମ୍ପାଦୟାମି ସ୍ବାହା । ୫- ଓଁ ଅଗ୍ନେର୍ନାମକର୍ମ ସମ୍ପାଦୟାମି ସ୍ବାହା ।

୧୬୭ * ନବଶକ୍ତି ଯଥା-

ପାତାଶ୍ୱେତାରୁଣା କୃଷ୍ଣା ଧୂମ୍ରା ତାବ୍ରା ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗୀନା ।

ରୂଚିରା ଜ୍ୱାଳିନୀ ପ୍ରୋକ୍ତା ଇତ୍ୟେତାନବାଶକ୍ତୟଃ ।

(ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

୬- ଓଁ ଅଗ୍ନେର୍ବହିର୍ନିଷ୍ପାମଣଂ ସମ୍ପାଦୟାମି ସ୍ବାହା । ୭- ଓଁ ଅଗ୍ନେରନ୍ମୁଦ୍ରାଶନଂ ସମ୍ପାଦୟାମି ସ୍ବାହା । ୮- ଓଁ ଅଗ୍ନେଷୁଡ଼ାକର୍ମ ସମ୍ପାଦୟାମି ସ୍ବାହା । ୯- ଓଁ ଅଗ୍ନେରୁପନୟନଂ ସମ୍ପାଦୟାମି ସ୍ବାହା । ୧୦- ଓଁ ଅଗ୍ନେଃ ସମାବର୍ତ୍ତନଂ ସମ୍ପାଦୟାମି ସ୍ବାହା । ଓଁ ଅଗ୍ନେର୍ବିବାହଂ ସମ୍ପାଦୟାମି ସ୍ବାହା । । (ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କ୍ରମରେ ଘୃତଦ୍ୱାରା ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେବ) ।

୧୬୪- ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ହୋମ

ଯଜମାନଃ ପୁନାରାସନ ଶୁଦ୍ଧ୍ୟାଦିକଂ ବିଧାୟ ରତ୍ନିରତ୍ନିଃ ସହ ପୌଷ୍ପଲଗାୟତ୍ରାମନ୍ତେଶ କୁଶଦୁର୍ବାତିଳାଜ୍ୟୈରଷାଧିକ ଶତଂ ବା ସହସ୍ରାଦିକଂ ହୋମଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତତୋଯଜମାନଃ କୁଶଦୁର୍ବାତିଳହୋମାନନ୍ତରଂ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଗୃହାଦ୍ୱା ସାବିତ୍ରୀଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-

ଶଙ୍ଖାତକ୍ରଗଦାପଦ୍ମସର୍ବାଭରଣଭୂଷିତାଂ ।

ଯଜ୍ଞୋହବସମାରମ୍ଭେ ସାବିତ୍ରୀଂ ପୂଜୟାମ୍ୟହ୍ୟଂ । ୧ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିସ୍ତୁଷା ନୋ ବରଦା ଭବ ।

ଯଦର୍ଥେକ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତୁ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଯଜମାନ ଓ ବରଣ ହୋଇଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପୁନର୍ବାର ଆସନ ଶୁଦ୍ଧ୍ୟାଦି କରି ପୌଷ୍ପଲ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରରେ (୧୪୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଘୃତ, ତିଳତଣ୍ଡୁଳ ମିଶ୍ରିତ ଚରୁ ଓ କୁଶଦୁର୍ବା ସମିଧଦ୍ୱାରା ଶଏ ଆଠ କିମ୍ବା ହଜାରେ ଅଥବା ତହିଁରୁ ଅଧିକ ଆହୁତି ଦେବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯଜମାନ ଘୃତ ହୋମ କରିବ । ଚରୁହୋତା ଚରୁହୋମ କରିବ, ସମିଚୋତା ସମିଧ ହୋମ କରିବ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମରେ ସମିଧ, ତତ୍ପରେ ଘୃତ, ଶେଷରେ ଚରୁ ଦେବ । ତତ୍ପରେ ଯଜମାନ ଉପରୋକ୍ତ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

୧୬୫- ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ରବ୍ୟାଦି ନବଗ୍ରହ ହୋମ

ରଷିଚନ୍ଦ୍ର- ଓଁ ନବଗ୍ରହହୋମମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ହିରଣ୍ୟକଶ୍ୟପରଷିଃ । ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ ଛନ୍ଦଃ । ନବଗ୍ରହୋଦେବତା ସାଧୁଦୈବତପ୍ରତ୍ୟଧୈବତ ନବଗ୍ରହହୋମାର୍ଚ୍ଚାଣି ବିନିଯୋଗଃ । ଓଁ ଆକୃଷ୍ଟେନ ରଜସାବର୍ତ୍ତମାନୋ ନିବେସୟନ୍ମନୁତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଚ । ହିରଣ୍ୟୟେନ ସବିତା ରଥେନ ଦେବୋୟାତି ଭୁବନାନି ପଶ୍ୟନ୍ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାମହାଗ୍ରହାୟ । ୧ । ଓଁ ତ୍ର୍ୟମ୍ବକଂ ଯଜାମହେ ସୁଗନ୍ଧିଂ ପୁଷ୍ଟି ବର୍ଦ୍ଧନଂ ।

ଉର୍ବାରକମିବ ବନ୍ଧନାନ୍ ତ୍ୟୋର୍ମୁଷ୍ୟୟମାମୃତାତ୍ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସୂର୍ଯ୍ୟମହାଗ୍ରହ
 ସ୍ୟାଧୂଦୈବତାୟ ତ୍ର୍ୟୟକାୟ । ୨ । ଓଁ ଅଗ୍ନିଂ ଦୂତଂ ପୁରୋଦଧେ
 ହବ୍ୟବାହମୁପବୁବେ । ଦେବୀ ଆସାଦୟାଦିହ ସ୍ବାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ
 ସୂର୍ଯ୍ୟମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟଧୂଦେବତାୟ । ୩ । ଓଁ ଇମଂ ଦେବା ଅସପତ୍ନଂ ସୁବୁଞ୍ଜଂ
 ମହତେଷତ୍ରାୟ ମହତେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠାୟ ମହତେ ଜାନରାଜ୍ୟାୟ ଇନ୍ଦ୍ରସେହିୟାୟ ।
 ଇମମମୁଷ୍ୟ ପୁତ୍ରମମୁଷ୍ଠେ ପୁତ୍ରମସୈ ବିଶେ ଏଷବୋଽମୀରାଜା ସୋମୋଽସ୍ମାକଂ
 ବ୍ରାହ୍ମଣନାକଂ ରାଜା ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଚନ୍ଦ୍ର ମହାଗ୍ରହାୟ । ୪ । ଓଁ ଶ୍ରୀଋ ତେ
 ଲକ୍ଷ୍ମୀଋ ପତ୍ନ୍ୟା ବହୋରାତ୍ରେ ପାର୍ଶ୍ବେ ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ରୂପମଶ୍ବିନୌ ବ୍ୟାଋଂ ।
 ଇଷନ୍ନିଷାଣା ମୁନିଈଷାଣ ସର୍ବଲୋକଂ ମଈଷାଣ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଶ୍ରିୟେ
 ଚନ୍ଦ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟାଧୂ ଦେବତାୟେ । ୫ । ଅପସ୍ବତର ମୃତମୟସୁତେଷଜ ମପାମୃତ
 ପ୍ରଶସ୍ତିଷ୍ଠା ଉବତ ବାଜିନଃ । ଦେବାରାପୋ ଯୋବ ଉର୍ମଃ ପ୍ରତୂର୍ତ୍ତଃ କକୁନ୍ଥାନ
 ବାଜସାସ୍ତେନାୟଂ ବାଜଂ ତେତ୍ସ୍ବାହା । ଇଦମଭ୍ୟଃ ଚନ୍ଦ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
 ପ୍ରତ୍ୟଧୂଦେବତାଭ୍ୟଃ । ୬ । ଓଁ ଅଗ୍ନିମୁର୍ଜାଦିବଃ କକୁପ୍ତିଃ ପୃଥ୍ବ୍ୟାଅୟଂ ଅପାକଂ
 ରେତାକଂସିନ୍ଧୁର୍ଦ୍ଦି ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଭୌମମହାଗ୍ରହାୟ । ୭ । ଓଁ ଯଦକ୍ରନ୍ଦଃ ପ୍ରଥମଂ
 ଜାୟମାନ ଉଦ୍ୟଂସ୍ତମୁଦ୍ରାଦୂତ ବାପୁରାଷାତ୍ । ଶ୍ୟେନସ୍ୟ ପକ୍ଷା ହିରଣ୍ୟସ୍ୟ ବାହୁ
 ଉପସ୍ତୂତ୍ୟଂ ମହୀଜାତଂ ତେ ଅର୍ବଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସ୍ବୟାୟ
 ଭୌମମହାଗ୍ରହସ୍ୟାଧୂଦୈବତାୟେ । ୮ । ଓଁ ସେୟାନା ପୃଥ୍ବୀ
 ନୋଭବାନୁକ୍ଷରାନିବେଶନି । ଯଜ୍ଞାନଃ ଶର୍ମ ସୁପ୍ରଥାଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପୃଥ୍ବ୍ୟେ
 ଭୌମମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟଧୂଦେବତାୟେ । ୯ । ଓଁ ଉଦ୍‌ବୃଧ୍ୟ ସ୍ବାଗ୍ନେ ପ୍ରତିଜାଗୃହି
 ତ୍ବମିଷ୍ଠାପୂର୍ତ୍ତେ ସଂସୃଜେଥାମୟଂ ତ । ଅସ୍ମିସ୍ବଧସ୍ତେ ଅଧ୍ୟୁତ୍ବରସ୍ମିନ୍
 ବିଶ୍ବେଦେବାୟଜମାନଃ ସାଦତ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବୃଧମହାଗ୍ରହାୟ । ୧୦ । ଓଁ
 ତ୍ରୀଣି ପଦା ବିଚକ୍ରମେ ବିଷ୍ଣୁର୍ଗୋପା ଅଦାଭ୍ୟଃ । ଅତୋ ଧର୍ମାଣି ଧାରୟଂ
 ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବିଷ୍ଣବେ ବୃଧମହାଗ୍ରହସ୍ୟାଧୂଦୈବତାୟ । ୧୧ । ଓଁ ଇଦଂ
 ବିଷ୍ଣୁର୍ବିଚକ୍ରମେ ତ୍ରେଧା ନିଦଧେ ପଦଂ । ସମୃଦ୍ଧ ମସ୍ୟପାକଂସୁରେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
 ନାରାୟଣାୟ ବୃଧମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟଧୂଦୈବତାୟ । ୧୨ । ଓଁ ବୃହସ୍ପତେ
 ଅତିୟଦର୍ଯ୍ୟୋ ଅହୀଦ୍ୟମଦ୍‌ବିଭାତି କ୍ରତୁମଜନେଷୁ । ଯଦ୍‌ଦାୟଈବସାରତପ୍ରଜାତ
 ତଦସ୍ମାସୁ ଦ୍ରବିଣଂ ଧେହି ଚିତ୍ରଂ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ବୃହସ୍ପତିମହାଗ୍ରହାୟ । ୧୩ । ଓଁ
 ଆବ୍ରାହ୍ମନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରହ୍ମବର୍ଜସୀ ଜାୟତା ମାରାଷ୍ଟେ ରାଜନ୍ୟଃ । ଶୂରଈଷବ୍ୟୋତି
 ବ୍ୟାଧୀ ମହାରଥୋ ଜାୟଥାକଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ
 ବୃହସ୍ପତିମହାଗ୍ରହସ୍ୟାଧୂଦୈବତାୟ । ୧୪ । ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ର ମରୁତ୍ବ ଇହ ପାହି ସୋମଂ

ଯଥା ଶାର୍ଯ୍ୟାତେ ଅପିବଃ ସୁତସ୍ୟ । ତବ ପ୍ରଣାତା ତବ ଶୂର ଶର୍ମନ୍ନବିବାସତି
 କବୟଃ ସୁୟଜ୍ଞାଃ ସ୍ବାହା । ଇଦମିନ୍ଦ୍ରାୟ ବୃହସ୍ପତିମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
 ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ । ୧୫ । ଓ ଅନ୍ନପ୍ରିସ୍ତତ୍ୟେରସଂ ବ୍ରହ୍ମଣା ବ୍ୟପିବତଞ୍ଛାତ୍ରଂ
 ପୟଃ ସୋମଂ ପ୍ରଜାପତିଃ । ରତେନ ସତ୍ୟମିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବିପାନଂ ଶୁକ୍ରମକ୍ଷସ
 ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟମିଦଂ ପୟୋମୃତଂ ମଧୁ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହାୟ । ୧୬ ।
 ଓ ତ୍ରାତାରମିନ୍ଦ୍ରମବିତାରମିନ୍ଦ୍ର ହବେ ହବେ ସୁହବଂଶୁରମିନ୍ଦ୍ରଂ । ହ୍ୟାମି ଶକ୍ରଂ
 ପୁରୁହୂତମିନ୍ଦ୍ରଜଂ ସ୍ବସ୍ତିନୋ ମନ୍ତବା ଧାତ୍ବିନ୍ଦ୍ରଃ ସ୍ବାହା । ଇଦମିନ୍ଦ୍ରାୟ
 ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟାଧୈବତାୟ । ୧୭ । ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଂ ଦୈଦୀର୍ଘ୍ୟଶୋ
 ମରୁତୋଽନ୍ନୁବର୍ତ୍ତମାନୋ ଭବନ୍ୟଥେନ୍ଦ୍ରଂ ଦୈଦୀର୍ଘ୍ୟଶୋମରୁତୋଽନ୍ନୁବର୍ତ୍ତମାନୋ
 ଭବନ୍ । ଏବମିମଂ ଯଜମାନଂ ଦୈଦୀର୍ଘ୍ୟ ବିଶୋମାନୁଷ୍ଠାନୁବର୍ତ୍ତମାନୋ
 ଭୂୟାସୁଃ ସ୍ବାହା । ଇଦମିନ୍ଦ୍ରଶୈଃ ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟଧୈବପାୟେ । ୧୮ ।
 ଓ ଶନ୍ନୋଦେବାରଭିଷ୍ଣୟ ଆପୋଭବତି ପ୍ରାତୟେ । ଶଂଯୋରଭିସ୍ର ବନ୍ତୁନଃ
 ସ୍ବାହା ଇଦଂ ଶନୈଷ୍ଠରମହାଗ୍ରହାୟ । ୧୯ । ଓ ଯମେନ ଦତ୍ତଂ ତ୍ରିତୟେନମାୟୁ
 ନଗିନ୍ଦ୍ର ଏଶଂ ପ୍ରଥମୋ ଅଧ୍ୟାତିଷ୍ଠତ୍ । ଗନ୍ଧର୍ବୋ ଅସ୍ୟ ରଶନମାମୃତଶ୍ଚାସ୍ତ୍ରୋଦଶ୍ଚଂ
 ବସବୋନିରତିଷ୍ଠ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଯମାୟ ଶନୈଷ୍ଠମହାଗ୍ରହସ୍ୟାଧୈବତାୟ । ୨୦ ।
 ଉଦକସ୍ବର୍ଗନଂ । ଓ ପ୍ରଜାପତେନଦୃଦେତାନ୍ୟନେମ୍ୟା ବିଶ୍ବରୂପାଣି ପରିତା ବଭୂବ ।
 ଯତକାମାସ୍ତେଜୁହୁସ୍ତନୋଃ ଅସ୍ତୁ ବୟକଂ ସ୍ୟାମପତୟୋ ରୟାଶାଜଂ ସ୍ବାହା ।
 ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ ଶନୈଷ୍ଠରମହାଗ୍ରହସ୍ୟପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ । ୨୧ । ଓ
 କାଶ୍ଵାକାଶ୍ଵାପୁରୋହତୀ ପୁରୁଷଃପରୁଷସ୍ବରି । ଏବାନୋ ଦୂର୍ବେ ପ୍ରତନ୍ନୁ ସହସ୍ବେଶ
 ଶତେନ ତ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ରାହୁମହାଗ୍ରହାୟ । ୨୨ । ଓ କାର୍ଷ୍ମିରସି ସମୁଦ୍ରସ୍ୟ
 ଦ୍ଵା କ୍ଷିତ୍ୟା ଉନ୍ନୟାମି । ସମାପୋଽଭି ରଗ୍ନତ ସମୋଷଧାଭିରୋଷଧୀଃ ସ୍ବାହା ।
 ଇଦଂ କାଳାୟ ରାହୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟାଧୈବତାୟ । ୨୩ । ଓ ନମୋଽସ୍ତୁ ସର୍ପେଭ୍ୟା
 ଯେ କେ ତ ପୃଥ୍ବୀମନ୍ନୁ । ଯେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଯେ ଦିବି ତେଭ୍ୟଃ ସର୍ପେଭ୍ୟା
 ନମଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସର୍ପାୟ ରାହୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟଧୈବତାୟ । ୨୪ । ଓ
 କେତୁଂ କୁଣ୍ଡଳ କେତବେ ପେଶୋମର୍ଯ୍ୟା ଅପେଶସେ । ସବୁଷଭିରାଜୟଥାଃ
 ସ୍ବାହା । ଇଦଂ କେତୁମହାଗ୍ରହାୟ । ୨୫ । ଓ ଚିତ୍ରାବସୋ ସ୍ବସ୍ତି ତେ
 ପାରମସାୟ । ସଂଦ୍ମମଗ୍ନେ ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ବର୍ଜସା ଗଥାଃ ସମ୍ପ୍ରାଣୀଶାଜଂ ସ୍ବୁତେନ
 ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତାୟ କେତୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟାଧୈବତାୟ । ୨୬ । ଓ ବ୍ରହ୍ମଯଜ୍ଞାନଂ
 ପ୍ରଥମଂ ପୁରସ୍ତାଦ୍ବିସାମତଃ ପୁରୁତୋବେନ ଆବଃ । ସବୁଜ୍ୟା ଉପମାଅସ୍ୟବିଷାଃ

ସତଶ୍ଚ ଯୋନିମସତଶ୍ଚ ଦିବଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ କେତୁମହାଗ୍ରହସ୍ୟ
ପ୍ରତ୍ୟଧିଦେବତାୟ । ୨୭ ।

ଏତସ୍ମିନ୍ନିଦାଜ୍ୟତର୍କାହୁତିଃ ଅଧିଦେବତପ୍ରତ୍ୟଧିଦେବତସହିତା ଆଦିତ୍ୟାଦି
ନବଗ୍ରହ ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ
ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୬୬-ଦିକ୍ପାଳହୋମ

ଓଁ ତ୍ରାତାରମିନ୍ଦ୍ର ମବିତାରିନ୍ଦ୍ରଂ ହବେହବେ ସୁହବଂ ଶୂରମିନ୍ଦ୍ରଂ । ହୃୟାମି
ଶକ୍ରଂ ପୁରୁହୁତମିନ୍ଦ୍ରଂ ସ୍ବସ୍ତିନୋ ମଘବା ଧାତିନ୍ଦ୍ରଃ ସ୍ବାହା । ଇଦମିନ୍ଦ୍ରାୟ ପୂର୍ବସ୍ୟା
ଅଧିପତୟେ । ଧାତିନ୍ଦ୍ରଃ । ୧ । ଓଁ ଅଗ୍ନିଂ ଦୃତଂ ପୁରୋଦଧେ ହବ୍ୟବାହମୁପବୁବେ ।
ଦେବାଂ ଆସାଦୟାଦିହ ସ୍ବାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ ଆଗ୍ନେୟା ଅଧିପତୟେ । ୨ ।
ଓଁ ଯମେନ ଦତ୍ତଂ କ୍ରିତୟେନାମାୟୁ ନଗିନ୍ଦ୍ରୟେଣଂ ପ୍ରଥମୋ ଅଧ୍ୟତିଷ୍ଠତ୍ ।
ଗନ୍ଧର୍ବୋ ଅସ୍ୟ ରଶନା ମବୃଭଶାସୁରାଦଶ୍ଵଂ ବସବୋ ନିରତିଷ୍ଠ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ଯମାୟ ଦକ୍ଷିଣାସ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୩ । ଉଦକସ୍ପର୍ଶନଂ । ଓଁ ଏଷତେ ନିର୍ଗତେ
ଭାଗସ୍ତଂ ଜୁଷସ୍ଵ ସ୍ବାହାଗ୍ନିନେତ୍ରେଭ୍ୟାଦେବେଭ୍ୟଃ ପୁରଃସଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା
ଯମନେତ୍ରେଭ୍ୟା ଦେବେଭ୍ୟା ଦକ୍ଷିଣାସଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା ବିଶ୍ଵଦେବନେତ୍ରେଭ୍ୟା
ଦେବେଭ୍ୟଃ ପଶ୍ଚାତ୍ସଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା ମିତ୍ରବରୁଣ ନେତ୍ରେଭ୍ୟା ବାମରୁ ନେତ୍ରେଭ୍ୟା
ବା ଦେବେଭ୍ୟ ଉତ୍ତରାସଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା ସୋମନେତ୍ରେଭ୍ୟା ଦେବେଭ୍ୟ
ଉପରିସଭ୍ୟା ଦୁବସୁଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ନୈରତାୟ ନିରତ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୪ ।
ଓଁ ବରୁଣସ୍ୟୋଋଷନମସି ବରୁଣସ୍ୟ ସ୍ଵୟ ସର୍ଜନୀସ୍ତୁଃ । ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନ୍ୟସି
ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନମସି ବରୁଣସ୍ୟ ରଣସଦନମାସାଦ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବରୁଣାୟ
ପ୍ରତୀଚ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୫ । ବାତୋବା ମନୋବା ଗନ୍ଧର୍ବାଃ ସପ୍ତବିଂଶତିଃ ।
ତେ ଅଗ୍ରେଃଶ୍ଵମୟୁଜଂସ୍ତେ ଅସ୍ଥିଜୀବମାଦଧୁଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବାୟବେ ବାୟବ୍ୟା
ଅଧିପତୟେ । ୬ । ଓଁ କୁବିଦଜାୟବମନ୍ତୋ ଯବଂ ବିଦ୍ୟଥା ଦାନ୍ତ୍ୟନ୍ତୁ ପୂର୍ବଂ
ବିୟୁୟ । ଇହେହୈଷାଂ କୃଣୁହି ଭୋଜନାନି ଯେ ବର୍ହିଷୋ ନମ ଉକ୍ତିଂ ଯଜତି
ସ୍ବାହା । ଇଦଂ କୁବେରାୟ କୌବେର୍ଯ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୭ । ଓଁ ତମାଶାନଂ
ଜଗତସ୍ତସ୍ତୁଷ୍ଠସ୍ଵତିଂ ଧୂୟଂ ଜିନ୍ଦ୍ର ମଦସେହୂମହେବେୟଂ । ପୁଷ୍ଟାନୋୟଥା
ବେଦସାମସଦ୍ବୃଥେ ରକ୍ଷିତାପୟୁରଦଞ୍ଚଃ ସ୍ଵସ୍ତୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦମାଶ୍ଵରାୟ
ଐଶ୍ଵାନ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୮ । ଓଁ ଆବ୍ରହ୍ମନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରହ୍ମବର୍ଚ୍ଚସି ଜାୟତା
ମାରାଷ୍ଟ୍ରେ ରାଜନ୍ୟଃ । ଶୂରଜଷବ୍ୟୋତି ବ୍ୟାଧୀ ମହାରଥୋ ଜାୟତତ୍ ସ୍ବାହା ।

ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ ଉଦ୍ଧାୟା ଅଧିପତୟେ । ୧୮ । ଓଁ ନମୋଽଷ୍ଟୁ ସର୍ବେଭ୍ୟୋ ଯେ
କେ ଚ ପୃଥ୍ବୀନମନୁ । ଯେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଯେ ଦିବି ତେଭ୍ୟଃ ସର୍ବେଭ୍ୟୋ
ନମଃ ସ୍ବାହା । ଇଦମନନ୍ତାୟ ଅଧୋଽଧିପତୟେ । ୧୯ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିଃ ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳା ହୋମେ ସବ୍ରହ୍ମା ଭବତ
ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୭୭- ରବ୍ୟାଦି ସପ୍ତବାର ହୋମ

ଓଁ ଅଦିତିର୍ଦ୍ୟୋରଦିତିରନ୍ତରିକ୍ଷମଦିତିର୍ମାତା ସ ପିତା ସ ପୁତ୍ରଃ । ବିଶ୍ୱେଦେବା
ଅଦିତିଃ ପଞ୍ଚଜନା ଅଦିତିର୍ଜିତମଦିତିର୍ଜିନିଭୁ ଜ ସ୍ବାହା ।
ଇଦମାଦିତ୍ୟାୟାର୍ଚ୍ଚବାସରସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୧ । ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ଭା ଚନ୍ଦ୍ରେଣ କ୍ରୀଣାମି
ଶୁକ୍ରଂ ଶୁକ୍ରେଣାମୃତମମୃତେନ । ସଗ୍ନେତେଗୋରସ୍ନେତେ ଚନ୍ଦ୍ରାଣି ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ଚନ୍ଦ୍ରମସେ ଚନ୍ଦ୍ରବାସରସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୨ । ଓଁ ଭୂରସି ଭୂମିରସ୍ୟ ଦିତିରସି
ବିଶ୍ୱଧାୟା ବିଶ୍ୱସଃ ଭୁବନସ୍ୟ ଧର୍ମା । ପୃଥ୍ବୀଂ ଯଜ୍ଞ ପୃଥ୍ବୀଂ ଦୃ ହ ପୃଥ୍ବୀଂ
ମା ନିସାଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପୃଥ୍ବ୍ୟୈ ଭୌମବାସରସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୩ । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ
ସ୍ୱାକ୍ରମତା ମୁରୁବାତାୟପହତଂ ରକ୍ଷୋ ଯଚ୍ଛତାଂ ପଞ୍ଚ । ଦେବସ୍ୟ ଭୁ । ସବିତୁଃ
ପ୍ରସବେଽଶ୍ୱିନୋର୍ବାହୁଭ୍ୟାଂ ପୂଷୋହସ୍ତାଭ୍ୟାଜଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବିଷ୍ଣବେ
ବୁଧବାସରସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୪ । ଓଁ ବୃହସ୍ପତିନା ବ୍ରହ୍ମଣା ବରୁଣେନୌଜସାଗ୍ନିନା
ତେଜସା ସୋମେନ ରାଜା । ବିଷ୍ଣୁନା ଦେବତୟା ଦଶମୋମଂ ଯଜ୍ଞଂ
ବିଷ୍ଣୁମାପ୍ନୁବାନି ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବୃହସ୍ପତୟେ ଜାବବାସରସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୫ । ଓଁ
ଶୁକ୍ରକ୍ଷୀରଶ୍ରୀର୍ମତ୍ତୁ ସକ୍ତୁଶ୍ରୀଃ । ବିଶ୍ୱେଦେବାଷ୍ଟମସେଷ୍ଠନ୍ନୀତୋ ସୁହୋମାୟୋଦ୍ୟତଃ
ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଶୁକ୍ରାୟ ଶୁକ୍ରବାସରସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୬ । ଓଁ ଯମାୟ ଭା ମଖାୟ
ଭା ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ଭା ତପସେ । ଦେବସ୍ତ୍ରାସବିତା ମଧ୍ୟାନକୁ ପୃଥ୍ବ୍ୟାଃ ସଜ ସ୍ୱଶସ୍ତାହି
ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଯମାୟ ସୌରିବାସରସ୍ୟାଧିପତୟେ । ଉଦକସ୍ପର୍ଶନଂ । ୭ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିଃ ରବ୍ୟାଦିସପ୍ତବାସରା ହୋମେ ସବ୍ରହ୍ମା ଭବତ
ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୬୮- * ତିଥିହୋମ

ଓଁ ପ୍ରତିପଦସି ପ୍ରତିପଦେ ଦ୍ଵାନୁପଦସ୍ୟନୁପଦେ ଦ୍ଵା ସମ୍ପଦସି ସମ୍ପଦେ
 ଦ୍ଵା ତେଜୋଽସି ତେଜସେ ଦ୍ଵାତିବୃଦସି ସ୍ଵାହା । ଇଦମଗ୍ନୁୟେ
 ପ୍ରତିପଦୋଽଧିପତୟେ । ୧। ଓଁ ଏଷବଃ କୁରବୋ ରାଜେଷବଃ ପଞ୍ଚାଲାରାଜା ।
 ସୋମୋଽସ୍ତ୍ରାକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନାକଂ ରାଜା ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ ଦ୍ଵିତୀୟାୟା
 ଅଧିପତୟେ । ୨। ଓଁ ବୈଶ୍ଵଦେବୀ ପୁନତୀ ଦେବ୍ୟା ଗାଦ୍ୟସ୍ୟାମି
 ମାବହୁ୍ୟସ୍ତନ୍ନୋବାତ ପୃଷ୍ଠାଃ । ତୟାମଦନ୍ତ ସଧମା-ଦେବେଷୁ ବୟଜଂ ସ୍ୟାମ
 ପତୟୋରୟାଶାକଂ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ଦୁର୍ଗାୟେ ତୃତୀୟାୟା ଅଧିପତୟେ । ୩।
 ଓଁ ଗଣାନାଂ ଦ୍ଵା ଗଣପତି ହବାମହେ ପ୍ରିୟାଶାଂ ଦ୍ଵ ପ୍ରିୟପତିଂ ହବାମହେ
 ନିଧାନାଂ ଦ୍ଵା ନିଧିପତିଂ ହବାମହେ ବସୋ ମମ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ଗଣପତୟେ
 ଚତୁର୍ଥ୍ୟାଧିପତୟେ । ୪। ଓଁ ନମୋଽଷ୍ଟୁ ସର୍ପେଭ୍ୟା ଯେ କେ ଚ ପୃଥ୍ଵୀ
 ମନୁ ଯେ ଅନ୍ତରିକ୍ଷେ ଯେଦିବିତେଜ୍ୟଃ ସର୍ପେଭ୍ୟା ନମଃ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ସର୍ପାୟ
 ପଞ୍ଚମ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୫। ଓଁ ଦ୍ରପସଃ ସ୍ଵଦ ପୃଥ୍ଵୀମନୁ ଦ୍ୟାମିମଂ ଚ ଯୋନି
 ମନୁ ଯଃ ପୂର୍ବଃ । ସମାନଂ ଯୋନି ମନୁସଂଚରନ୍ତଂ ଦ୍ରପସଂ ଜୁ
 ହୋମ୍ୟନୁସପ୍ତହୋତ୍ରଃ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ସ୍ଵଦାୟ ଷଷ୍ଠ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୬। ଓଁ
 ଆକୃଷ୍ଟେନ ରଜସା ବର୍ତ୍ତମାନୋ ନିବେଶୟନ୍ମମୃତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଚ । ହିରଣ୍ୟୟେନ
 ସବିତା ରଥେନା ଦେବୋଯାତି ଭୁବନାନି ପଶ୍ୟଂ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ
 ସପ୍ତମ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୭। ଓଁ ନମୋ ବୃକ୍ଷେଭ୍ୟା ହରିକେଶେଭ୍ୟା
 ନମସ୍କାରାୟ । ନମଃ ଶମ୍ଭବାୟ ଚ ମୟୋ ଭବାୟ ଚ ନମଃ ଶଙ୍କରାୟ
 ଚ ମୟଙ୍କରାୟ ଚ ନମଃ ଶିବାୟ ଚ ଶିବତରାୟ ଚ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ଗୁହାୟ
 ଅଷ୍ଟମ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ଉଦକସ୍ତର୍ଗନଂ । ୮। ଓଁ ପ୍ରାତର୍ଜିତଂ ଭଗମୁଗ୍ରଂ ହୁବେ
 ମବୟଂ ପୁତ୍ରମଦିତେର୍ଯ୍ୟୋବିଧର୍ତ୍ତା । ଆକ୍ଷୁର୍ଦ୍ୟଂମନ୍ୟମାନସ୍ତୁରହିଦ୍ରାକାପିତିଦ୍ୟଂ
 ଭଗଂ ଭକ୍ଷୀତ୍ୟାହ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ଦୁର୍ଗାୟେ ନବମ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୯। ଓଁ
 ଇନ୍ଦ୍ରାସାଂ ନେତା ବୃହସ୍ପତିଦକ୍ଷିଣା ଯଜ୍ଞଃ ପୁର ଏତୁ ସୋମଃ । ଦେବସେନାନା
 ମଭିଭଞ୍ଜିତ୍ୟନାଂ ଜୟନ୍ତାନାଂ ମରୁତୋ ଯନ୍ତ୍ରଗ୍ରଜଂ ସ୍ଵାହା । ଇଦମନ୍ତକାୟ

* ୧୬୮- ତିଥିମାନଙ୍କର ଅଧିଦେବତା-

ବହିର୍ବରିଞ୍ଚୋଗିରିଜା ଗଣେଶଃ ପଶୀ ବିଶାଖୋ ଦିନକୃନ୍ ମହେଶଃ ।
 ଦୁର୍ଗାନ୍ତକୌ ବିଷ୍ଣୁ ହରୀ ସୁରଶ୍ଚ ଶର୍ବଃ ଶଶୀଚେତି ପୁରାଣଦୃଷ୍ଟଃ । ଅମାୟାପିତରଃ
 ପୋକ୍ତାସ୍ତିଥାନାମଧିପାଃ କ୍ରମାତ୍ । (ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ଦଶମ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୧୦ । ଓଁ ବିଷ୍ଣୋରାଗମସି ବିଷ୍ଣୋଃ ଶ୍ଵପ୍ତେସ୍ତୋବିଷ୍ଣୋଃ
ସ୍ଵ୍ୟରସି ବିଷ୍ଣୋର୍ଭୁବୋଽସି ବୈଷ୍ଣବମସି ବିଷ୍ଣବେ ତ୍ଵା ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ବିଷ୍ଣବେ
ଏକାଦଶ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୧୧ । ଓଁ ତୁଷ୍ଟାବାରଂ ଦେବକାମଂ ଯଜାନ ଦୃଷ୍ଟରର୍ବା
ଜାୟତ ଆସୁରଶ୍ଵଃ । ଦୃଷ୍ଟେଦଂ ବିଶ୍ଵଂ ଭୁବନଂ ଯଜାନ ବହୋଃ କର୍ତ୍ତାରମିହ
ୟସି ହୋତଃ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ହରୟେ ଦ୍ଵାଦଶ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୧୨ ।
ଆନେନିୟୁଭିଃ ଶତିନୀଭିରଧିରଂ ସହସ୍ରଶାଭିରୁପୟାହି ଯଜ୍ଞଂ । ବାୟୋରସ୍ତ୍ରିଂସବନେ
ମାଦୟସୁ ଯୁୟଂ ପାତ ସ୍ଵସ୍ତିଭିଃ ସଦା ନଃ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ କାମାୟ ତ୍ରୟୋଦଶ୍ୟା
ଅଧିପତୟେ । ୧୩ । ଓଁ ନମସ୍ତେ ରୁଦ୍ରମନ୍ୟବ ଉତୋତ ଲକ୍ଷବେ ନମଃ ।
ବାହୁଭ୍ୟାମୃତ ତେ ନମଃ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ଶର୍ବାୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୧୪ ।
ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ତ୍ଵା ଚନ୍ଦ୍ରେଣ କ୍ରୀଣାମି ଶୁକ୍ରଂ ଶୁକ୍ରେଣଶମୁତମମୃତେନ । ସଗ୍ଘେତେ
ଗୋରସ୍ଵେତେ ଚନ୍ଦ୍ରାଣି ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ଚନ୍ଦ୍ରାୟ ପୂର୍ଣ୍ଣମାୟା ଅଧିପତୟେ । ୧୫ ।
ଓଁ ଅତ୍ର ପିତରେ ମାଦୟଧିଂ ଯଥାଭାଗ ମାବୃଷାୟଧିଂ । ଅମୀମତନ୍ତ ପିତରୋ
ଯଥାଭାଗମା ବୃଷାୟିଷତ୍ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ପିତ୍ରେ ଅମାବାସ୍ୟାୟ ଅଧିପତୟେ
ଉଦକସ୍ଵର୍ଗନଂ । ୧୬ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିଃ ପ୍ରତିପଦାଦିତିଥୟୋ ହୋମେ ସବୁଷ୍ଟା ଭବତ
ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୬୯- ନକ୍ଷତ୍ର ହୋମ*

ଓଁ ଅଶ୍ଵିନା ଭେଷଜଂ ମଧୁଭେଷଜଂ ନଃ ସରସ୍ଵତୀ । ଇନ୍ଦ୍ରେତୃଷ୍ଣା ଯଶଃ
ଶ୍ରିୟଂ ରୂପଂ ରୂପମଧୁଃ ସୁତେ ସ୍ଵାହା । ଇଦମଶ୍ଵିଦୈବତାୟ ଅଶ୍ଵିନ୍ୟା
ଅଧିପତୟେ । ୧ । ଓଁ ଯମେନ ଦତ୍ତଂତ୍ରିତୟେନମାୟୁ ନଗିନ୍ଦ୍ର ଏଣଂ ପ୍ରଥମୋ
ଅଧ୍ୟାତିଷ୍ଠତ୍ । ଗନ୍ଧର୍ବୋ ଅସ୍ୟରଶନାମଗୃଭଣାତ୍ ସୁରାଦଶ୍ଵଂ ବସବୋନିରତିଷ୍ଠ
ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ଯମାୟ ଭରଣ୍ୟା ଅଧିପତୟେ ଉଦକସ୍ଵର୍ଗନଂ । ୨ ।

* ୧୬୯- ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ଅଧିପତି ଯଥା-

ଅଶ୍ଵିନମଦହନକମଳଜଶଶିଶୁକଭୃଦଦିତିଜାବଫଣିପିତରଃ ।

ଯୋନ୍ୟର୍ଯମଦିନକୃତ୍ସ୍ଵ ପବନଶକ୍ରାଗ୍ନିମିତ୍ରାଣ୍ଠ ।

ଶକ୍ରୋନିର୍ଭତିସ୍ତୋୟଂ ବିଶ୍ଵବିରିଞ୍ଚୀ ହରିର୍ବସୁର୍ବରୁଣଃ ।

ଅଜପାଦୋଽହି ବ୍ରହ୍ମଃ ପୁଷାଚେତୀଶ୍ଵରା ଭାନାଂ ।

(ଶ୍ରୀନିବାସଦାପିକାୟାଂ)

ଓଁ ଅଗ୍ନେତ୍ସନୋଅନ୍ତମ ଉତ ତ୍ରାତାଶିବୋ ଭବା ବରୁଥ୍ୟଃ । ବସୁରଗ୍ନିର୍ବସୁଶ୍ରବା
 ଅଛାନକ୍ଷିତ୍ୟୁମରମଂ ରୟିତ୍ରଃ ସ୍ବାହା । ଇଦମଗ୍ରାୟେ କୃତ୍ତିକାୟା ଅଧିପତୟେ । ୩ ।
 ପ୍ରଜାପତି ବୃଷାସିରେତୋ ଧାରେତୋ ମୟି ଧେହି ପ୍ରଜାପତେଷ୍ଠେ
 ବୃଷୋରେତୋଧସୋରେତେ ଧାମଶାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣୋରୋହିଣ୍ୟା
 ଅଧିପତୟୋ । ୪ । ଓଁ ସୋମଂ ରାଜାନମବସେଃଶ୍ଚି ମନ୍ଦାରଭାମହେ ।
 ଆଦିତ୍ୟାନବିଷ୍ଣୁଂ ସୂର୍ଯ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମଣଂ ଚ ବୃହସ୍ପତିଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସୋମାୟ
 ମୃଗଶିରସୋଽଧିପତୟୋ । ୫ । ଓଁ ନମସ୍ତେ ରୁଦ୍ରମନ୍ୟବ ଉତୋତ ଲକ୍ଷବେ
 ନମଃ । ବାହୁଭ୍ୟାମୃତ ତେ ନମଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ରୁଦ୍ରାୟ ଆର୍ତ୍ତାୟା ଅଧିପତୟେ ।
 ଉଦକସ୍ବର୍ଗନଂ । ୬ । ଓଁ ଅଦିତିଦିୱ୍ୟା ରଦିତିରନ୍ତରିକ୍ଷମଦିତିର୍ମାତାସପିତା ସପୁତ୍ରଃ
 ବିଶ୍ବେଦେବା ଅଦିତିଃ ପଞ୍ଚଜନା ଅଦିତିର୍ଜାତ ମଦିତି ଜନଦୁଃ ସ୍ବାହା ।
 ଇଦମଦିତୟେ ପୁନର୍ବସୋରାଧିପତୟେ । ୭ । ଓଁ ବୃହସ୍ପତିନା ବ୍ରହ୍ମଣା
 ବରୁଣୋନୌଜସ୍ବଗ୍ନିନା ତେଜସା ସେମାନେ ରାଜା । ବିଷ୍ଣୁନା ଦେବତୟା
 ଦଶମ୍ୟମଂ ଯଜ୍ଞ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବୃହସ୍ପତୟେ ପୁଷ୍ପାୟା ଅଧିପତୟେ । ୮ ।
 ଓଁ ନମୋଽଷ୍ଟୁ ସର୍ପେଭ୍ୟୋ ଯେ କେ ଚ ପୃଥ୍ବୀ ମନୁ । ଯେ ଅନ୍ତରିକ୍ଷେ
 ଯେ ଦିବି ତେଭ୍ୟଃ ସର୍ପେଭ୍ୟୋ ନମଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସର୍ପାୟ ଅଶ୍ବେଷ୍ଟାୟା
 ଅଧିପତୟେ । ୯ । ଓଁ ଅତ୍ର ପିତରୋ ମାଦୟଂ ଯଥାଭାଗମାଦୃଷାୟଂ ।
 ଅମାମଦନ୍ତ ପିତରୋ ଯଥାଶଭାଗମାଦୃଷାୟିଷତ୍ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପିତୃଭ୍ୟୋ
 ମଘାୟା ଅଧିପତିଭ୍ୟଃ । ଉଦକ ସ୍ବର୍ଗନଂ । ୧୦ । ଓଁ ନାଭିର୍ନେତିଭଂ ବିଜ୍ଞାନଂ
 ପାୟୁର୍ନେ ପତିତିଭସତ୍ । ଆନନ୍ଦନୟୋ ଅଶ୍ବୋ ମେ ଭଗଃ ସୌଭାଗ୍ୟଃ ପସଃ
 ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଭଗାୟ ପୂର୍ବଫାଲଗୁନ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୧୧ । ଓଁ ଅର୍ଯ୍ୟମଣଂ
 ବୃହସ୍ପତିମିନ୍ଦ୍ରଂ ଦାନାୟ ଚୋଦୟ । ବାଚଂ ବିଷ୍ଣୁଂ ସରସ୍ବତୀଂ ସବିତାରଂ ଚ
 ବାଜିନଂ ସ୍ବାହା । ଇଦମର୍ଯ୍ୟମଣେ । ଉତ୍ତରଫାଲଗୁନ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୧୨ ।
 ଓଁ ସବିତା ଦ୍ବା ସବାନାଂ ସୁବତାମଗ୍ନିର୍ଗୃହପତାନାଂ ସେମାବନସ୍ବତାନାଂ ।
 ବୃହସ୍ପତିର୍ବାତ ଲେନ୍ଦ୍ରା ଜ୍ୟୈଷ୍ଠାୟ ରୁଦ୍ରଃ ପୁଶ୍ପୁଭ୍ୟୋ ମିତ୍ରଃ ସତ୍ୟୋ । ବରୁଣୋ
 ଧର୍ମପତାନାଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସବିତେ ହସ୍ତାୟା ଅଧିପତୟେ । ୧୩ । ଓଁ ଦୃଷ୍ଟା
 ବୀରଂ ଦେବକାମଂ ଯଜାନ ତୁଷ୍ଟୁରର୍ବା ଜାୟତ ଆଶୁରଶ୍ବଃ । ଦୃଷ୍ଟେଦଂ ବିଶ୍ବଂ
 ଭୁବନଂ ଯଜାନ ବହୋଃ କରାତ ମିତ୍ର ଯକ୍ଷି ହୋତଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଦୃଷ୍ଟେ
 ଚିତ୍ରାୟା ଅଧିପତୟେ । ୧୪ । ଓଁ ଆନୋନିୟୁକ୍ତିଃ ଶତନୀଭିରଧିରଂ
 ସହସ୍ରିଣାଭିରୁପଯାହି ଯଜ୍ଞଂ । ବାୟୋ ଅସ୍ମିଂସ୍ବବନେ ମାଦୟସୁ ଯୁୟଂ ପାତଃ
 ସ୍ବସ୍ତିଭିଃ ସଦା ନଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବାୟବ୍ୟ ସ୍ବାତ୍ୟା ଅଧିପତୟେ । ୧୫ ।

ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନି ଆଗତଂ ସ୍ବତଂ ଗାର୍ଭନିଜୋ ବରେଣ୍ୟଂ । ଅସ୍ୟପାତଂ ଧୂୟେଷିତା
 ସ୍ବାହା । ଇଦମିନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନାଭ୍ୟାଂ ବିଶାଖାୟା ଅଧିପତିଭ୍ୟାଂ । ଓଁ ମିତ୍ରୋନ ଏହି ସୁମିତ୍ରଧ
 ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟୋରୁମାବିଶ ଦକ୍ଷିଣଂ । ଉଶନ୍ତୁ ଶତ୍ରୁକଂ ସ୍ୟୋନଃ ସ୍ୟୋନଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
 ମିତ୍ରାୟାନୁରାଧାୟ । ଅଧିପତିୟେ । ୧୭ । ଓଁ ତ୍ରାତାରମିନ୍ଦ୍ରମବିତାରମିନ୍ଦ୍ରଂ ହବେ
 ହବେ ସୁହବଂ ଶୁରମିନ୍ଦ୍ରଂ ହୃୟାମି ଶକ୍ତଂ ପୁରୁହୂତ ମିନ୍ଦ୍ରକଂ ସ୍ବସ୍ତିନୋ ମଘବା
 ଧାତୁହଃ ସ୍ବାହା । ଇଦମିନ୍ଦ୍ରାୟାଜ୍ୟେଷ୍ଠାୟା ଅଧିପତିୟେ । ୧୮ । ଓଁ ଅସ୍ବନୁତ
 ମୟଜମାନମିଚ୍ଛେନସ୍ୟେତ୍ୟାମନିହି ତତ୍ସରସ୍ୟ । ଅନ୍ୟମସ୍ବଦିଚ୍ଛସତ୍
 ଇତ୍ୟାନମୋଦେବି ନିର୍ଗତେ ତୁଭ୍ୟମସ୍ତୁ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ନିର୍ଗତୟେ ମୂଳାୟା
 ଅଧିପତିୟେ । ୧୯ । ଓଁ ଆପୋ ଦେବୀ ପ୍ରତିଗୃଭ୍ଣାତ ଭସ୍ମୈତସ୍ୟୋନେ
 କୃଶ୍ଣଧୂଂ ସୁରଭାଉଲୋକେ । ତସ୍ମୈ ନମତ୍ତାଂ ଜନୟଃ ସୁପତ୍ନୀର୍ମାତେବ ପୁତ୍ରଂ
 ବିଭୂତାପସ୍ବେନ୍ ସ୍ବାହା । ଇଦମଭଃ ପୂର୍ବାକ୍ଷାଦ୍ଭାୟା ଅଧିପତିଭ୍ୟଃ । ୨୦ । ଓଁ
 ବିଶ୍ବେଦେବାସଆଗତ ଶୁଶ୍ରୁତାମଜମଂ ହବଂ । ଏଦଂ ବହିର୍ନିଷାଦତ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
 ବିଶ୍ବାୟ ଉତ୍ତରାକ୍ଷାଦ୍ଭାୟା ଅଧିପତିୟେ । ୨୦ । ଓଁ ଆବୁହନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ
 ବ୍ରହ୍ମବଚସି ଜାୟତାମାରାଷ୍ଟ୍ରେ ରାଜନ୍ୟଃ । ଶୁରଭଷବ୍ୟୋତି ବ୍ୟାଧୀ ମହାରଥୋ
 ଜାୟତାକଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣୋଽଭିଜିତୋଽଧିପତିୟେ । ୨୨ । ଓଁ
 ବିଷ୍ଣୁସ୍ତ୍ବମିନିହିୟେଶ ପାତି ବିଷ୍ଣୁସ୍ତ୍ବାପାହ୍ୟଭିଷବନାନି ପାହି । ସୋମଃ ପବତେ
 ସୋମଃ ପବତେ ସୋମଃ ପବତେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବିଷ୍ଣବେ ଶ୍ରବଣାୟା
 ଅଧିପତିୟେ । ୨୩ । ଓଁ ବସୁଭ୍ୟସ୍ତ୍ବା ରୁଦ୍ରେଭ୍ୟସ୍ତ୍ବାଦିତ୍ୟେଭ୍ୟସ୍ତ୍ବା । ସଂଜାନାଥାଂ
 ଦ୍ୟାବାପୃଥ୍ବୀ ମିତ୍ରାବରୁଣୋ ଦ୍ବାବୃଷ୍ୟାବତାଜ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବସବେ ଧନିଷ୍ଠାୟା
 ଅଧିପତିୟେ । ୨୪ । ଓଁ ବରୁଣସ୍ୟେଭ୍ୟନମସି ବରୁଣସ୍ୟ ସ୍ବସ୍ ସର୍ଜନିସ୍ତ୍ବଃ ।
 ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନମସି ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନମସି ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନମାସାଦ
 ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବରୁଣାୟ ଶତଭିଷାୟା ଅଧିପତିୟେ । ୨୫ । ଓଁ ରତଧାମାସି
 ଜ୍ଞର୍ଜ୍ୟୋତିଃ ସମୁଦ୍ରୋଽସି ବିଶ୍ବବ୍ୟତା । ଅଜୋସ୍ୟେକପାଦହିରସି ବୁଧ୍ୟଃ ସ୍ବାହା ।
 ଇଦଂ ମଜପାଦାୟା ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦସ୍ୟାଧିପତିୟେ । ୨୬ । ଓଁ ଅହିରିବ ଭୈରୈଃ
 ପର୍ଯ୍ୟେତି ବାହୁଂ ଯାୟା ହେତିଂ ପରିବାଧମାନଃ । ହସ୍ତନ୍ନୋ ବିଶ୍ବାବୟୁନାନି
 ବିଦ୍ମାନ୍ ପୁମାନ୍ପୁମାନ୍ ସଂପରିପାତୁ ବିଶ୍ବତଃ ସ୍ବାହା । ଇଦମହିବ୍ରଧ୍ୱାୟା
 ଉତ୍ତରଭାଦ୍ରପଦସ୍ୟାଧିପତିୟେ । ୨୭ । ଓଁ ପୂଷନ୍ନେ କର୍ଷେୟ ମସୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଜାପତ୍ୟଂ
 ବ୍ୟୁହରଶ୍ମୀଂ ସମୁହତେଜେ ଯତ୍ତେରୂପଂ କଲ୍ୟାଣତମଂ ତତ୍ତେ ପଶ୍ୟାମି ।
 ଯେଽସାବସୌ ପୁରୁଷଃ ସୋହମସ୍ମିଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପୁଷ୍ଟେ ରେବତ୍ୟା
 ଅଧିପତିୟେ । ୨୮ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିଃ ଅଶ୍ୱି ନ୍ୟାଦିସପତବିଂଶତିନକ୍ଷତ୍ରାଣି ହୋମେ ସନ୍ନୁଷ୍ଟାନି
ଭବତ ଅସ୍ତ୍ରାକଂ ବରଦାନି ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ
ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୭୦- ରାଶିହୋମ

ଓଁ ଭେଷଜମସି ଭେଷଜଂ ଗବେଶ୍ୱାୟ ପୁରୁଷାୟ ଭେଷଜଂ । ସୁଖଂ
ମେଷାୟ ମେଷ୍ୟେ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ମେଷରୂପାୟ ମେଷରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୧ ।
ଓଁ ଆଶ୍ୱଶିଶାନୋ ବୃଷଭୋନାଭାମୋ ଘନାଘନଃଷୋଭଶଶ୍ୱର୍ଷଶାନାଂ । ସଂକ୍ରନ୍ଦନୋ
ନିମିଷ ଏକବାରଃ ଶତଂସେନା ଅଜୟସ୍ତ୍ରାକମିନ୍ଦଃ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବୃଷରୂପାୟ
ବୃଷରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୨ । ଓଁ ନର୍ମାୟପୁଚ୍ଚଂଶ୍ଚଲୁଚ୍ଚଂହସାୟକାରିଂ ଯାଦସେ
ଶାବଲ୍ୟାଂ ଗ୍ରାମଣ୍ୟଂ ଗଣକମଭିକ୍ରୋଶକନ୍ତାନୁହସେ । ବୀଶାବାଦଂ ପାଣିନ୍ଦ୍ରଂ
ତୁଣବଧ୍ୱଂ ତାଂ ନୃତ୍ତାୟାନନ୍ଦାୟ ତଳବଚ୍ଚଂ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ଗଦାବୀଶାହସ୍ତାୟ
ସ୍ତ୍ରୀପୁଂସ୍ୱରୂପାୟ ମିଥୁନରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୩ । ଓଁ ସୋମାୟକୁଳଙ୍ଗ
ଆରଣ୍ୟୋଽଜୋନକୁଳଃ ଶକାତେ ପୌଷାଃ କ୍ରୋଷାମାୟେରିନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ଗୌର ମୃଗଃ ।
ପିବୋନ୍ୟଙ୍କୁଃ କର୍କଟଂସ୍ତେନ୍ଦ୍ରମତ୍ୟେ ପ୍ରତିଶୁକ୍ରାୟେ ଚକ୍ରବାକଃ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ
କର୍କଟରୂପାୟ କର୍କଟରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୪ । ଓଁ ଖଡ୍ଗୋ ବୈଶ୍ୱଦେବଃ ଶ୍ୱା
କୃଷ୍ଣଃ କର୍ଷୋ ଗର୍ଭଭରକ୍ଷୁଷ୍ତେ ରକ୍ଷସାମିନ୍ଦ୍ରାୟ ସୂକରଃ । ସିଂହୋମାରୂତଃ
କୁଳଳାସଃ ପିପ୍ପକାଶକୁନିଷ୍ଠେ ଶରାବ୍ୟାୟେ ବିଶ୍ୱେଷାଂ ଦେବାନାଂ ପୃଷତଃ
ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ସିଂହରୂପାୟ ସିଂହରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୫ । ଓଁ କନ୍ୟା ଇବ ବହତୁ
ମେ ତବାଞ୍ଜ ଅଞ୍ଜ୍ୟଞ୍ଜାନା ଅଭିତାକଶାମି । ଯତ୍ର ସୋମଃ ସୂର୍ଯ୍ୟତେ ଯତ୍ର ଯଜ୍ଞୋ
ଘୃତସ୍ୟ ଧାରା ଅଭିତତ୍ପବନ୍ତେ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ଯୁବବୀରୂପାୟ
କନ୍ୟାରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୬ । ଓଁ ନର୍ମାୟପୁଚ୍ଚଂଶ୍ଚଲୁଚ୍ଚଂହସାୟକାରିଂ ଯାଦସେ
ଶାବଲ୍ୟାଂ ଗ୍ରାମଣ୍ୟଂ ଗଣକମଭିକ୍ରୋଶକନ୍ତାନୁହସେ । ବୀଶାବାଦଂ ପାଣିନ୍ଦ୍ରଂ
ତୁଣବଧ୍ୱଂ ତାଂ ନୃତ୍ତାୟାନନ୍ଦାୟ ତଳବଚ୍ଚଂ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ତୁଳାଧରପୁରୁଷସ୍ୱରୂପାୟ
ତୁଳରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୭ । ଓଁ ବୀଭସାୟେ ପୌଳୁଷଂ ବର୍ଣ୍ଣାୟ ହିରଣ୍ୟକାରଂ
ତୁଳାୟେ ବାଣିଜଂ ପଣ୍ଡାଦୋଷାୟ ଗ୍ଲାବିନଂ ବିଶ୍ୱେଭ୍ୟା ଭୂତେଭ୍ୟାଃ ସିଧୁଳଃ ।
ଭୂତୈଜାଗରଣମଭୂତୈ ସ୍ୱପ୍ନମାର୍ତ୍ତେ ଜନବାଦିନଂବ୍ୟବ୍ୟା ଅପ୍ରଗଲ୍ଭଂ ସଂଶରାୟ
ପ୍ରଚ୍ଛିଦଚ୍ଚଂ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବୃଷ୍ଟିକରୂପାୟ ବୃଷ୍ଟିକରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୮ । ଓଁ
ଧନୁନାଗା ଧନୁନା ଜିଞ୍ଜିରେମ । ଧନୁନା ତାତ୍ରାଃ ସମଦୋଜୟେମ । ଧନୁଃ
ଶକ୍ରୋରପକାମଂ କୃଣୋତି ଧନନା ସର୍ବାଃ ପ୍ରତିଶୋ ଜୟେମ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ

ଧନୁର୍ହସ୍ତପୁରୁଷ ସ୍ବରୂପାୟ ଧନୁରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୯ । ଓଁ ମରୁତାଂ ଇନ୍ଦ୍ରବୃଷଭୋ
ରଶାୟ ପିବା ସୋମ ମନୁଷ୍ୟଂ ମଦାୟ । ଆସିଞ୍ଚସ୍ବ ଜଠରେ ମଧୁଭର୍ମଂ ଦଂ
ରାଜାସି ପତିପସ୍ତୁତାନାକଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ମକରୂପାୟ
ମକରାରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୧୦ । ଓଁ କୁମ୍ଭୋଦନିଷ୍ପୁର୍ଜନିତା ଶତାଭିର୍ଯ୍ୟସ୍ବିନ୍ନଗ୍ରେ
ଯୋନ୍ୟାଂ ଗର୍ଭୋ ଅଭଃ । ପ୍ଲାଶିର୍ବକ୍ଷଃ ଶତଧାର ଉସୋଦୁହେନ କୁମ୍ଭୀ ସ୍ବଧାଂ
ପିବୁଭ୍ୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଘଟସ୍ବରୂପୁରୁପାୟ କୁମ୍ଭାରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୧୧ ।
ଓଁ ସା ଦେବୀ ଦେବମସ୍ତେହାନ୍ତାୟ ସୋମଂ ରୁଦ୍ରାସ୍ତ୍ରାବର୍ତ୍ତୟତୁ ।
ସ୍ବସ୍ତି ସୋମସଖାପୁନରେହି ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ମସ୍ୟହୃଦସ୍ବରୂପାୟ
ମାନରାଶ୍ୟଧିପତୟେ । ୧୨ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିର୍ନିର୍ମେଷାଦିଦ୍ବାଦଶରାଶୟୋ ହୋମେ ସବୁଷା ଭବତ
ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ରସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୭୧- ଯୋଗହୋମ

ଓଁ ଯୋଗେୟୋଗେ ତବସ୍ତରଂ ବାଜେବାଜେହବାମହେ । ସଖାୟା
ଇନ୍ଦ୍ରମୁତୟେ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ବିଷ୍ଣୁସ୍ୟୋଗାୟ । ୧ । ଓଁ ଅଗ୍ନୟେ ପାବାନଂ ପୃଥ୍ବିବ୍ୟ
ପୀଠସର୍ପିଣ ବାୟବେ ଚାଣ୍ଡାଳମନ୍ତରିକ୍ଷାୟ ବଂଶନର୍ତ୍ତନଂ ଦିବେଶଲ୍ଲତିଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ
ହର୍ଯ୍ୟାଷଂ । ନକ୍ଷତ୍ରେଭ୍ୟଃ କର୍ମିରଂ ଚନ୍ଦ୍ରମସେ କାଳାଶମହ୍ନେ ଶୁକ୍ଳଂ ପିଙ୍ଗାକ୍ଷଂ
ରାତ୍ରେ୍ୟ କୃଷ୍ଣଂ ପିଙ୍ଗାକ୍ଷଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପ୍ରୀତିଯୋଗାୟ । ୨ । ଓଁ ଆୟୁଷ୍ମାନଗ୍ନେ
ହବିଷା ବୃଧାନୋ ଘୃତପ୍ରତୀକୋ ଘୃତୟୋନିରେଧୁ । ଘୃତଂ ପୀତ୍ୱା ମଧୁ ଚାରୁ
ଗବ୍ୟଂ ପିତେବ ପୁତ୍ରମଭିରକ୍ଷତାଦିମାଂସ୍ବାହା । ଇଦମାୟୁଷ୍ମୟୋଗାୟ । ୩ । ଓଁ ଯଃ
ପ୍ରାଣତୋ ନିମିଷତୋଃ ମହିର୍ଦ୍ଦୈକ ଇନ୍ଦ୍ରାଜା ଜଗତୋବଭୂବ । ଯ ଇଶୋ ଅସ୍ୟ
ଦ୍ବିପଦଶ୍ଚତୁଷ୍ପଦଃ କସ୍ମୈ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ସୌଭାଗ୍ୟଯୋଗାୟ । ୪ । ଓଁ ବାତଂ ପ୍ରାଣେନାପାନେନ ନାସିକେ
ଉପାୟାମମଧରେଶୋଷେନ ସଦୁତ୍ତରେଣ । ପ୍ରକାଶେନାନ୍ତର ମନୁକାଶେନ ବାହ୍ୟଂ
ନିବେଷ୍ୟମୁର୍ଦ୍ଧସ୍ତନୟିତ୍ୱଂ ନିର୍ବାଧେନାଶନିଂ ମସ୍ତିଷ୍ଠେନ ବିଦ୍ୟୁତଂ କନୀକାଭ୍ୟାଂ
ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଶୋଭନଯୋଗାୟ । ୫ । ଓଁ ଭଦ୍ରଂ କର୍ଷେଭିଃ ଶୁଶ୍ରୁୟାମ
ଦେବାଭଦ୍ରଂ ପାଶ୍ୟ ମାକ୍ଷଭିର୍ଯଦତ୍ରାଃ । ସ୍ଥିରେରଲୌ ସୁଷୁଭାତଂ ସସ୍ତ୍ରନୁଭିର୍ବ୍ୟସେମହି
ଦେବହିତଂ ଯଦାୟୁଃ ସ୍ବାହା । ଇଦମତି ଗଣ୍ଡଯୋଗାୟ । ୬ । ଯନ୍ମିଜ୍ୟା
ର୍ଷିକାରେକ୍ଶସା ପ୍ରାବୃତସ୍ୟରାତିଂ ଗୃଧୀତାଂ ମୁଖତୋ ନୟତି । ସୁପ୍ରାତ୍

ଜୋମେମ୍ୟଦ୍ବିଶ୍ବରୂପଇନ୍ଦ୍ରାପୁଷ୍ପୋଃ ପ୍ରିୟମପେୟତି ପାଥଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ସୁକର୍ମଯୋଗାୟ । ୭ । ଓଁ ଯଂ କ୍ରନ୍ଦସୀ ଅବସାତସ୍ତଭାନେ ଅଭୈଷ୍ଟେତାଂ ମନସା
ରେଜମାନୋ ଯଦ୍ରାଧିପୁରଜଦିତୋ ବିଭାତି କସ୍ମୈ ଦେବାୟ ହବିସା ବିଧେମ
ସ୍ବାହା ଇଦଂ ଧୃତିଯୋଗାୟ । ୮ । ଓଁ ଦେବୋ ଅଗ୍ନିଃ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃଦେବାନ୍ୟକ୍ଷଦ୍ଯଥାୟଥଂ
ହୋତାରାବିନ୍ଦ୍ର ମଶ୍ୱିନା ବାଚାବାଚଂ ସରସ୍ବତୀମଗ୍ନିଂସୋମଜଂ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତ୍ ।
ସ୍ବିଷ୍ଟଇନ୍ଦ୍ରଃସୁତ୍ରାମା ସବିତା ବରୁଣୋଭିଷଗ୍ନିଷ୍ଟୋଦେବୋବନସ୍ବତିଃ ସ୍ବିଷ୍ଟଦେବା
ଆଜ୍ୟପାଃ ସ୍ବିଷ୍ଟୋ ଅଗ୍ନିରଗ୍ନିନା ହୋତାହୋତ୍ରେ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃଦ୍ଯଶୋନଦଧନିନ୍ଦ୍ରିୟ
ମୂର୍ଜପଚତିସ୍ବଧାଂ ବସୁବନେବସୁଧେୟସ୍ୟ ବ୍ୟନ୍ତୁ ଯଜ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ଶୁଲଂଯୋଗାୟ । ୯ । ଓଁ ବିଶ୍ୱେଷାମଦିତି ଯଜ୍ଞିୟାନାଂ ବିଶ୍ୱେଷାମତିଥୁର୍ମାନୁଷାଣାଂ ।
ଅଗ୍ନିର୍ଦେବାନୀ ମବ ଆବୃଣାନ୍ୟ ସୁମୃଳୀକୋ ଭବତୁ ଜାତବେଦାଃ ସ୍ବାହା ।
ଇଦଂ ଗଣ୍ଡଯୋଗାୟ । ୧୦ । ଓଁ କୃତସ୍ବମିନ୍ଦ୍ରମାହିନସନ୍ନେ କୋଯାସିସପ୍ତେ
କିନ୍ତଇତ୍ୟା । ସଂପୂଜ୍ଞସେ ସମରାଣଃ ଶୁଭାନୈ ବୌଚେସ୍ତନ୍ନୋ ହରି ବୋୟଭେ
ଅସ୍ମେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗାୟ । ୧୧ । ଓଁ ଅଦବେଧଭିଃ ସବିତଃ
ପାୟୁଭିଷ୍ଠଂ ଶିବେଭିରଦ୍ୟ ପରିପାହିନୋଗୟଂ । ହିରଣ୍ୟଜିହ୍ବଃ
ସୁବିତାୟନବ୍ୟସେରକ୍ଷା ମାକିର୍ନୋ ଅଘଣଂସ ଈଶତ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ଧୃବଯୋଗାୟ । ୧୨ । ଓଁ ଦେବନେ ନୋମନସା ଦେବୀ ସୋମରାୟୋଭାଗଂ
ସହସା ବନ୍ଧୁଭିଯୁଧ୍ୟ । ମାତ୍ରାତ ନଦିଶିଷେ ବୀର୍ଯ୍ୟସ୍ୟୋ ଭୟେଭ୍ୟ ପ୍ରକାକିସ୍ତା
ଗରିଷ୍ଠୋ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବ୍ୟାଘାତ ଯୋଗାୟ । ୧୩ । ବାଂ ଓଁ ହିରଣ୍ୟ ପାଣିଃ
ସବିତା ବିଚର୍ଷଣୀ ରୁଭେଦ୍ୟା ବା ପୃଥୁବା ଅନ୍ତରାୟତେ । ଅପାମାବାଂ ବାଧତେ
ବେତିସୁର୍ଯ୍ୟମଭିକୃଷ୍ଟେନ ରଜସା ଦ୍ୟାମୃଣୋତି ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ହର୍ଷଣଯୋଗାୟ । ୧୪ । ଓଁ ବିଭ୍ରାତ୍ବୃହସ୍ପିବତୁ ସୋମ୍ୟଂ
ମଧ୍ୟାୟୁର୍ବଧଦ୍ଯଜ୍ଞପତାବବିହୃତଂ । ବାତୟୁତୋ ଯୋ ଅଭିରକ୍ଷତିମୂନା ପ୍ରଜାଃ
ପୁପୋଷ ପୁରୁଧା ବିରାଜତି ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବଜ୍ରଯୋଗାୟ । ୧୫ । ଓଁ ଶ୍ରୀୟତ
ଇବ ସୁର୍ଯ୍ୟଂ ବିଶ୍ୱେଦିନ୍ଦ୍ରସ୍ୟା ଭକ୍ଷତ । ବସୁନି ଜାତେ ଜନମାନ ଓଜସା
ପ୍ରତିଭାଗଂ ନଦୀଧିମ୍ ସ୍ବାହା । ଇଦମସ୍ତଗ୍ନଯୋଗାୟ । ୧୬ । ଓଁ ବ୍ରାହ୍ମଣୋଽସ୍ୟ
ମୁଖମାସାଦ୍ବାହୁରାଜନ୍ୟାଃ କୁତଃ । ଉରୁତଦସ୍ୟ ଯଦ୍ଦୈଶ୍ୟଃ ପଭ୍ୟାଂତ
ଶୁଦ୍ରୋଽଜାୟତ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବ୍ୟତିପାତଯୋଗାୟ । ୧୭ । ଉଦକସ୍ବର୍ଗନଂ । ଓଁ
ପରାତ୍ୟଭୂତାନି ପରାତ୍ୟଲୋକାନ ପରାତ୍ୟ ସର୍ବାଃ ପରିଶୋଦିଶଃ । ଉପସ୍ଥାୟ
ପ୍ରଥମ ଜାମୁତସ୍ୟାମ୍ବନମଭିସଂବିବେଶ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବରାୟୋ ଯୋଗାୟ । ୧୮ ।

ଓଁ ବାୟୁଃ ପୁନାତୁ ସବିତାପୁନାତୁଗ୍ରେ ଭ୍ରାଜସ୍ୱା ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ବର୍ଜସ୍ୱା । ବିମୁଚିତ୍ୟା
ସୁଶ୍ରୀୟାଃ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ପରିକ୍ଷୟୋଗାୟ । ୧୯ । ଓଁ ସେଧାନା
ପୃଥ୍ୱୀନୋଭବାନୁଷ୍ଠାନିବେଶନା ଯଜ୍ଞନ୍ତଃ ଶର୍ମସପ୍ରଥାଃ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ
ଶିବଯୋଗାୟ । ୨୦ । ଓଁ ଶନ୍ନୋମିତ୍ରଃ ଶଂବୁରଣଃ ଶନ୍ନୋଭବତ୍ପର୍ଯ୍ୟା । ଶନ୍ନଜନ୍ତୋ
ବୃହସ୍ପତିଃ ଶନ୍ନୋ ବିଷ୍ଣୁ ରୁରୁକ୍ରମ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ସିଦ୍ଧିଯୋଗାୟ । ୨୧ । ଓଁ
ଶନ୍ନୋବାତଃ ପବତାକଂ ଶନ୍ନସ୍ତପତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଃ । ଶନ୍ନ କନିକ୍ରଦଦେବଃ ପର୍ଜନ୍ୟୋ
ଅଭିବର୍ଷତୁ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ସାଧ୍ୟଯୋଗାୟ । ୨୨ । ଓଁ ସମଗ୍ନିରଗ୍ନିନା
ଗତସଂଦୈବ୍ୟନ ସବିତ୍ର । ସଂସୂର୍ଯ୍ୟୋଶାରୋଚିଷ୍ ସ୍ୱାହା । ସମଗ୍ନିସ୍ତପସାଗତ
ସଂଦୈବ୍ୟନ ସବିତ୍ର । ସଂସୂର୍ଯ୍ୟୋଶାରୁରୁଚତ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ
ଶୁଭଯୋଗାୟ । ୨୩ । ଓଁ ସମୁଦାୟ ଡା ବାତାୟ ସ୍ୱାହା । ସରିରାୟ ଡା ବାତାୟ
ସ୍ୱାହା । ଅନଧୃଷ୍ୟାୟ ଡା ବାତାୟ ସ୍ୱାହା । ପ୍ରତିଧୃଷ୍ୟାୟ ଡା ବାତାୟ ସ୍ୱାହା ।
ଅବସ୍ୟବେ ଡଂ ବାତାୟ ସ୍ୱାହା । ଶିମିଦାୟ ଡା ବାତାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ
ଶୁକ୍ଳଯୋଗାୟ । ୨୪ । ଓଁ ବାହୁମେ ବଲମିହିୟଂହସ୍ତୋ ମେ କମବାୟଂ ।
ଆମ୍ବଷତ୍ରମୁରୋମମ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଯୋଗାୟ । ୨୫ । ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରୟାହି ଧୂମେ
ଷିତୋ ବିପ୍ରଜୁତଃ ସୁତାବତଃ । ଉପବ୍ରହ୍ମାଶିବାଘତଃ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ
ଇନ୍ଦ୍ରଯୋଗାୟ । ୨୬ । ଓଁ ବାୟୁସ୍ତାପଚତୈରବ ଦୃଷିତ ଗ୍ରୀବଛ ଗୈବ
ନ୍ୟଗ୍ରୋଧର୍ମସୈ ଶାଳୁକି ବୃଜା ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବୈଧୃତିଯୋଗାୟ । ୨୭ ।
ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିର୍ବିଷ୍ଣୁମାଦି ସଂପ୍ରବିଂଶତିଯୋଗା ହୋମେସବୁଷାଭବତ
ଅସ୍ମାକଂ ବରଦାଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଜ୍ଞତ୍ ।

୧୭୨- କରଣ ହୋମ

ଓଁ ବେଦ୍ୟାବେଦିଃ ସମାପ୍ୟତେ ବହିଷା ବହିରିହିୟଂ । ଯୁପେନ
ଯୁପଆପ୍ୟତେ ପ୍ରଣୀତୋ ଅଗ୍ନିରଗ୍ନିନା ସ୍ୱାହା । ଇଦମିନ୍ଦ୍ରାୟ
ବବକରଣସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୧ । ଓଁ ବ୍ରତେନ ଦାକ୍ଷୟାପ୍ଳୋତି ଦାକ୍ଷାମାପ୍ଳୋତିଦକ୍ଷିଣାଂ ।
ଦକ୍ଷିଣାଂ ଶ୍ରଦ୍ଧାମାପ୍ଳୋତି ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ସତ୍ୟମାପ୍ୟତେ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ
ବାଳବସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୨ । ଓଁ କନ୍ୟାନଶ୍ୱିତ୍ର ଆଭୁବ ଦୂତୀ ସଦା ବୁଧଃ ସଖା ।
କନ୍ୟା ଶଚିଷୟା ବୃତ । ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ମିତ୍ରାୟ କୌଳବସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୩ ।

* କରଣମାନଙ୍କର ଅଧିପତି । ଯଥା-

ଇନ୍ଦ୍ରୋବ୍ରହ୍ମମିତ୍ରନାମାର୍ଯ୍ୟମାତୁଃ ଶ୍ରୀକାନାଶୟ (ଯମ) ଶ୍ୱେତି ତିର୍ଥାର୍ଚ୍ଚନାଥ ।
କଲୁଷାଶୈ୍ୟା ସର୍ପବାୟୁ ତଥୈବ ଯେ ଚଦ୍ୱାରସ୍ତେଷ୍ଟିରାଣାଂ ଚତୁର୍ଥାଂ ।

(ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ଓଁ ତାନ ଆବୋଡ଼ ମଶ୍ୱିନାରୟିଂପିଶଙ୍ଗ ସଂଦୃଶଂ । ଧୃଷ୍ଣ୍ୟାବରିବୋ ବିଦଙ୍ଗ
ସ୍ୱାହା । ଇଦମର୍ଯ୍ୟମଣେ ତୈତିଲସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୪ । ଓଁ ଗ୍ରୀଷ୍ମେଣ ରତୁନା
ଦେବାରୁଦ୍ରାଃ ପଞ୍ଚଦଶେ ସୁତାଃ । ବୃହତାୟଶସା ବଳଂ ହରିରିନ୍ଦ୍ରେ ବୟୋଦଧୁଃ
ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ପୃଥୁବୈ ଗରକରଣସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୫ । ଓଁ ବିଶ୍ୱୋଦେବସ୍ୟ
ନେତୃର୍ମତୋବୁରୀତ ସଖ୍ୟଂ । ବିଶ୍ୱୋରାୟ ଇଷୁଧ୍ୟତିଦ୍ୟୁମ୍ନ ବୃଣୀତ ପୁଷ୍ୟସେ
ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ଲକ୍ଷ୍ମ୍ୟେ ବାଶିଜ୍ୟ ସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୬ । ଓଁ ବାଜାୟ ସ୍ୱାହା
ପ୍ରସବାୟ ସ୍ୱାହା । ପିଜାୟ ସ୍ୱାହା କ୍ରତବେ ସ୍ୱାହା ସ୍ୱଃ ସ୍ୱାହା । ମୁର୍ଦ୍ଧେ ସ୍ୱାହା ।
ବ୍ୟଗ୍ରବିନେ ସ୍ୱାହା । ତ୍ୟାୟ ସ୍ୱାହା । ତ୍ୟାୟ ଭୈବନାୟ ସ୍ୱାହା । ଭୁବନସ୍ୟପତୟେ
ସ୍ୱାହାଧିପତୟେ ସ୍ୱାହା ପ୍ରଜାପତୟେ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ଯମାୟ ବିଷ୍ଣେରଧିପତୟେ । ୭ ।
ଉଦକସ୍ପର୍ଶନଂ । ଓଁ ନଭଉଦୟେଣ ଚକ୍ରବାକୌ ଯତସ୍ତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ଦିବଂ ବୃକ୍କକାଭ୍ୟାଂ
ଗିରୀନ୍ୟାଶିଭିଃ । ଉପଳାଳୟାହ୍ନାନ୍ ବଲ୍ଲୀକାନକ୍ଲୋମଭିର୍ଗୌଦ୍ରାଭିର୍ଗୁଲ୍ଲୀନ୍ଦିରାଭିଃ
ସ୍ରବନ୍ତି । ହୃଦାନ କୁକ୍ଷିଭ୍ୟଙ୍ଗଂ ସମୁଦ୍ରମୁଦରେଣ ବୈଶ୍ୱାନର ଭସ୍ମନା ସ୍ୱାହା ।
ଇଦଂ କଳୟେ ଶକୁନେରଧିପତୟେ । ୮ । ଶତମିନ୍ତୁ ଶରଦୋ ଅନ୍ତିଦେବାୟ
ତ୍ରାନଶ୍ୱକ୍ରା ଜରସଂ ତନ୍ମୁନାଂ । ପୁତ୍ରାସୋଯତ୍ରପିତରୋ ଭବନ୍ତି
ମାନୋମଧ୍ୟାରୀରିଷତାୟୁର୍ଗୁ ଗୋଃସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବୃଷାୟ
ଚତୁଷ୍ପଦସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୯ । ଓଁ କାଲମରେ ପିଶଙ୍ଗିଲା କାଲଂ କୁରୁ ପଶଙ୍ଗିଲା ।
କାଲିମାସ୍ତଦ ମର୍ଷତି କଳଂ ପତ୍ନୀଂ ବିସର୍ପତି ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ସର୍ପାୟ
ନାଗସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୧୦ । ଓଁ ଚତୁଃସ୍ରକ୍ତି ନୀତି ଗର୍ତ୍ତସ୍ୟ ସପ୍ରଥାଃ ସନୋବିଶ୍ୱାୟୁଃ
ସପ୍ରଥାଃ ସନଃ । ସର୍ବାୟୁଃସପ୍ରଥାଃ । ଅପଦବେଷୋ ଅପହ୍ନରୋନ୍ୟବ୍ରତସ୍ୟ ସଶିମ
ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବାୟବେ କିଂସ୍ତୁନ୍ନସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୧୧ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିରେକାଦଶକରଣା ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ ଅସ୍ଥାକଂ
ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାଥୈ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୭୩- ରବ୍ୟଂଶହୋମ

ଓଁ ରବ୍ୟଂଶେଭ୍ୟଃ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ରବ୍ୟଂଶେଭ୍ୟଃ ।

୧୭୪- ବିଷ୍ୱାଦି ପଞ୍ଚଦେବତାହୋମ

ଓଁ ତଦବିଷ୍ଟାଃ ପରମଂ ପଦଂ ସଦା ପଶ୍ୟନ୍ତି ସୁରୟଃ । ଦିବାବତକ୍ଷୁରାତ
ତଂ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବିଷ୍ଟବେ । ୧ । ଓଁ ତ୍ରୟକଂ ଯଜାମହେ ସୁରାଶିଂପୁଷ୍ଟିବର୍ଜନଂ ।
ଉର୍ବାରକମିବ ବନ୍ଧନାନ୍ତୁ ତେ୍ୟାମୁଷାୟ ମାମୃତାତ୍ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ତ୍ରୟକାୟ । ୨ ।

ଓଁ ଗଣାନାଂ ଦ୍ଵା ଗଣଗତିଂ ହବାମହେ ପ୍ରିୟାଶାଂ ଦ୍ଵା ପ୍ରିୟପତିଂ ହବାମହେ
 ନିଧାନାଂ ଦ୍ଵା ନିଧୁପତିଂ ହବାମହେ ବସୋମମ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ଗଣପତୟେ । ୩ ।
 ଓଁ ଆକୃଷ୍ଟେନ ରଜସା ବର୍ତ୍ତମାନୋନିବେଶୟନ୍ନମୃତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂତ । ହିରଣ୍ୟୟେନ
 ସବିତା ରଥେନ ଦେବୋୟାତି ଭୁବନାନି ପଶ୍ୟନ୍ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ । ୪ ।
 ଓଁ ଅମ୍ରେ ଅମ୍ରିକେ ଅମ୍ବାଳିକେ ନମାନୟତି କଷ୍ଟନଃ । ସ୍ଵସ୍ତସ୍ତ୍ୟଃ ସ୍ଵକଃ
 ସୁଭଦ୍ରାକାଂ କାମିଲ୍ୟବାସିନୀଂ ସ୍ଵାହା । ଇଦମମ୍ରିକାୟେ । ୫ ।
 ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିର୍ବିଷ୍ଣାଦିପଞ୍ଚଦେବତା ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ ଅସ୍ମାକଂ
 ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାଥେଁ କ୍ରିୟତେହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତି ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୭୫- ଚତୁଃଷଷ୍ଠିବାସ୍ତୁ ଦେବତାହୋମ

ଶିଖ୍ୟା ଦିତତୁଃଷଷ୍ଠି ବାସ୍ତୁଦେବତାଭ୍ୟାଃ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ଚତୁଃଷଷ୍ଠି
 ବାସ୍ତୁଦେବତାଭ୍ୟାଃ । ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭି ଚତୁଃଷଷ୍ଠି ବାସ୍ତୁଦେବତା ହୋମେ
 ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାଥେଁ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ
 ଶାନ୍ତି ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୭୬- ଅନନ୍ତାଦ୍ୟଷ୍ଟକୁଳନାଗହୋମ

ଅନନ୍ତାୟ ସ୍ଵାହା । ଇଦମନନ୍ତାୟ । ୧ । ବାସୁକୟେ ସ୍ଵାହା ।
 ଇଦଂବାସୁକୟେ । ୨ । ତକ୍ଷକାୟ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ତକ୍ଷକାୟ । ୩ । କର୍କୋଟକାୟ
 ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ କର୍କୋଟକାୟ । ୪ । ଶଙ୍ଖାୟସ୍ଵାହା । ଇଦଂଶଙ୍ଖାୟ । ୫ । କୁଳିକାୟ
 ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ କୁଳିକାୟ । ୬ । ପଦ୍ମାୟ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ପଦ୍ମାୟ । ୭ । ମହାପଦ୍ମାୟ
 ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ମହାପଦ୍ମାୟ । ୮ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିରନନ୍ତାଦ୍ୟଷ୍ଟକୁଳନାଗା ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ
 ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାଥେଁ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତି ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୭୭- ନାଗପତ୍ନୀ ହୋମ

ପଦ୍ମାୟେଁ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ପଦ୍ମାୟେଁ । ୧ । ଉତ୍ପଳାୟେଁ ସ୍ଵାହା ।
 ଇଦମୁତ୍ପଳାୟେଁ । ୨ । ସୁମଧ୍ୟମାୟେଁ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ସୁମଧ୍ୟମାୟେଁ । ୩ ।
 ସୁପଥାୟେଁ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ସୁପଥାୟେଁ । ୪ । ଦଧିପ୍ରିୟାୟେଁ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ
 ଦଧିପ୍ରିୟାୟେଁ । ୫ । ଶ୍ଵେତମୁଖ୍ୟେଁ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ଶ୍ଵେତମୁଖ୍ୟେଁ । ୬ । ସୁନେତ୍ରାୟେଁ
 ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ସୁନେତ୍ରାୟେଁ । ୭ । ସୁଗନ୍ଧିନେଁ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ସୁଗନ୍ଧିନେଁ । ୮ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିରଷବପତ୍ୟଃ ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ ଅସ୍ମାକଂ
ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୭୮- ଗ୍ରାମଦେବତା ହୋମ

ଯଦଗ୍ରାମେ ଯଦରଣ୍ୟେ ଯସ୍ତଭାୟାଂ ଯଦିନ୍ଦ୍ରିୟେ । ଯଦେନଶ୍ଚକୃମାବୟମିଦଂ
ତଦବୟଜାମହେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଗ୍ରାମଦେବତାୟୈ ।

୧୭୯- ଅଷ୍ଟବସୁ ହୋମ*

ଧରାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଧରାୟ । ପୃବାୟ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ପୃବାୟ । ୨ ।
ସୋମାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସୋମାୟ । ୩ । ସାବିତ୍ରାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ସାବିତ୍ରାୟ । ୪ । ଅନିଳାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଅନିଳାୟ । ୫ । ଅନଳାୟ ସ୍ବାହା ।
ଇଦଂ ଅନଳାୟ । ୬ । ପ୍ରତ୍ୟୁଷାୟ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ପ୍ରତ୍ୟୁଷାୟ । ୭ । ପ୍ରଭାସାୟ
ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପ୍ରଭାସାୟ । ୮ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିରଷବସବୋହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା
ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୮୦- ଅସିତାଜ୍ଞାଦ୍ୟଷ୍ଟଭୈରବ ହୋମ*

ଅସିତାଜ୍ଞାୟ ମହାଭୈରବାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ମସିତାଜ୍ଞାୟ ମହାଭୈରବାୟ । ୧ ।
ରୁ ରବେ ମହାଭୈରବାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ରୁରବେ ମହାଭୈରବାୟ । ୨ ।
ଚଣ୍ଡାୟ ମହାଭୈରବାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଚଣ୍ଡାୟ ମହାଭୈରବାୟ । ୩ ।
କ୍ରୋଧାୟ ମହାଭୈରବାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ କ୍ରୋଧାୟ ମହାଭୈରବାୟ । ୪ ।
ଉନ୍ମତ୍ତାୟ ମହାଭୈରବାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଉନ୍ମତ୍ତାୟ ମହାଭୈରବାୟ । ୫ ।

*୧୭୯- ଅଷ୍ଟବସୁ ନାମ, ଯଥା-

ଧରୋଧୂବଶ୍ଚ ସୋମଶ୍ଚ ସାବିତ୍ରଶ୍ଚାନିଲୋଽନଳଃ । ପ୍ରତ୍ୟୁଷଶ୍ଚ ପ୍ରଭାସଶ୍ଚ
ବସାବୋଽଶ୍ୱୈକୁମାରସ୍ୱତୀଃ । (ମହାଭାରତେ ଦାନଧର୍ମେ)

*- ୧୮୦ ଅସିତାଜ୍ଞାଦ୍ୟଷ୍ଟଭୈରବ ନାମ, ଯଥା-

ଅସିତାଜ୍ଞୋରୁ ରୁ ଶ୍ଚଣ୍ଡଃ । କ୍ରୋଧଃ ଉନ୍ମତ୍ତସଂଞ୍ଜଃ । କପାଳୀ ଭୀଷଣଶୈବ
ସଂହାରଶ୍ଚକ୍ରମଃ ସ୍ୱ ତଃ । (ତନ୍ତ୍ରସାରେ)

କପାଳିନେ ମହାଭୈରବାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ କପାଳିନେ ମହାଭୈରବାୟ । ୬ ।
 ଭୀଷଣାୟ ମହାଭୈରବାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଭୀଷଣାୟ ମହାଭୈରବାୟ । ୭ ।
 ସଂହାରାୟ ମହାଭୈରବାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସଂହାରାୟ ମହାଭୈରବାୟ । ୮ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିରସିଜ୍ଞାଦ୍ୟଷ୍ଟଭୈରବା ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟାଭବତ ଅସ୍ଥାକଂ
 ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତି ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୮୧- ଚତୁର୍ବେଦ ହୋମ

ରଗ୍‌ବେଦାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ରଗ୍‌ବେଦାୟ । ୧ । ଯଜୁର୍ବେଦାୟ ସ୍ବାହା ।
 ଇଦଂ ଯଜୁର୍ବେଦାୟ । ୨ । ସାମବେଦାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସାମବେଦାୟ । ୩ ।
 ଅଥର୍ବବେଦାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦମଥର୍ବବେଦାୟ । ୪ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିଷ୍ମଦ୍ୱାରୋ ବେଦା ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ ଅସ୍ଥାକଂ
 ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତି ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୮୨- ଦଶବିଶ୍ୱେଦେବା ହୋମ*

କୃତବେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ କୃତବେ । ୧ । ଦକ୍ଷାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
 ଦକ୍ଷାୟ । ୨ । ବସବେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବସବେ । ୩ । ସତ୍ୟାୟ ସ୍ବାହା ।
 ଇଦଂ ସତ୍ୟାୟ । ୪ । କାଳାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ କାଳାୟ । ୫ । କାମାୟ
 ସ୍ବାହା । ଇଦଂ କାମାୟ । ୬ । ଧୂନୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଧୂନୟୋ । ୭ ।
 ରୋଚକାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ରୋଚକାୟ । ୮ । ପୁରୁରବସେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
 ପୁରୁରବସେ । ୯ । ମାତ୍ରବସେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ମାତ୍ରବସେ । ୧୦ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିଃ କୃତ୍ୱାଦିଦଶବିଶ୍ୱେଦେବା ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ
 ଅସ୍ଥାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତି ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

* ୧୮୨- ଦଶ ବିଶ୍ୱେଦେବାଙ୍କ ନାମ-

* ବିଶ୍ୱେଦେବୌ କୃତୁଦକ୍ଷୌ ସର୍ବାସ୍ତ୍ରଷ୍ଟବିଶ୍ୱତୌ ।

ନିତ୍ୟଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖଗ୍ରାଞ୍ଚେ ବସୁସତେୟୌ ଚ ପୈତୃକେ ।

ନବାନ୍ନାଳସନେ ଦେବୌ କାଳକାମୌ ସଦୈବ ହି ।

ଅପି ଜନ୍ୟାଗତେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରାଞ୍ଚେ ଚ ଧୂନିରୋଚକୌ ।

ପୁରୁରବାକ୍ଷାତ୍ରବାୟ ବିଶ୍ୱେଦେବୌତ ପର୍ବାଣି ।

(ବହି ପୁରାଣେ ଗଣଭେଦନାମାଧ୍ୟାୟେ)

୧୮୩- ସନକାଦିସପ୍ତମନୁଷ୍ୟ ହୋମ

ସନକାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସନକାୟ । ୧ । ସନନ୍ଦାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସନନ୍ଦାୟ । ୨ । ସନାତନାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସନାତନାୟ । ୩ । କପିଳାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ କପିଳାୟ । ୪ । ଆସୁରେୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଆସୁରେୟ । ୫ । ବୋଡ଼ବେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବୋଡ଼ବେ । ୬ । ପଞ୍ଚଶିଖାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପଞ୍ଚଶିଖାୟ । ୭ ।

ଏତାଦିରାଜ୍ୟାହୁତିରିଃ ସନକାଦିସପ୍ତମନୁଷ୍ୟ ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତି ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୮୪- ଅଗ୍ନି ଶାନ୍ତରିକ୍ଷାହୋରାତ୍ରପକ୍ଷ ହୋମ

ଅଗ୍ନିୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଅଗ୍ନିୟେ । ଆକାଶାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ମାକାଶାୟ । ଅନ୍ତରିକ୍ଷାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଅନ୍ତରିକ୍ଷାୟ । ଅହୋରାତ୍ରପକ୍ଷ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଅହୋରାତ୍ରପକ୍ଷ ପକ୍ଷେଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପକ୍ଷେଭ୍ୟଃ ।

୧୮୫- ବୈଶାଖାଦି ଦ୍ଵାଦଶମାସ ହୋମ

ଓଁ ସୋମୋଧେନ୍ନଂ ସୋମୋଅର୍ବଚ୍ଚମାଶୁଂ ସୋମାବାରଂ କର୍ମଣ୍ୟଂ ଦଦାତି । ସାଦନ୍ୟଂ ବିଦଥ୍ୟଂ ସତେୟଂ ପିତୃଶ୍ରବଣଂ ଯୋଦଦାଶଦୟୈ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ମୁଧୁସୁଦନାୟ ବୈଶାଖସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୧ । ଓଁ ବୃଷ ଉର୍ମିରସି ରାଷ୍ଟ୍ରଦା ରାଷ୍ଟ୍ରଂ ମେ ଦେହୀ ସ୍ବାହା । ବୃଷଉର୍ମିରସି ରାଷ୍ଟ୍ରଦା ରାଷ୍ଟ୍ରଦାରାଷ୍ଟ୍ରମମୃଷ୍ଣେ ଦେହି । ବୃଷସେନୋଽସି ରାଷ୍ଟ୍ରଦା ରାଷ୍ଟ୍ରଂ ମେ ଦେହି ସ୍ବାହା । ବୃଷସେନୋଽସି ରାଷ୍ଟ୍ରଦା ରାଷ୍ଟ୍ରମମୃଷ୍ଣେ ଦେହି ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ତ୍ରିବିକ୍ରମାୟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୨ । ଓଁ କୁକୁଟୋଽସି ମଧୁ ଜିହ୍ଵାକ୍ଷମୂର୍ଜମାବେଦ୍ । ଦୃୟା ବୟଂ ସଂଘାତଂ ସଂଘାତଂ ଜେଷ୍ଠ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବାମନାୟ ଆଷାଢ଼ସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୩ । ଓଁ ମିତ୍ରୋନ ଏହି ସୁମିତ୍ରଧରାୟୋରୁମାବିଶଦକ୍ଷିଣମୁଖନ୍ନୁ ଶତ୍ରୁଜଂ ସୋମନଃସୋମନଂ । ସ୍ଵାନ ଭ୍ରାଜାଂ ଘାରେବମ୍ବାରେହସ୍ତସୁହସ୍ତକୃଶାନବେତେ ବଃ ସେ । ମକ୍ରୟଶାସ୍ତ୍ରାନୁକ୍ଷକୁଂ ମାବୋଦଭନ୍ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଶ୍ରୀଧରାୟ ଶ୍ରାବଣସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୪ । ଓଁ ସିଂହୋରିବ ପ୍ରାଜ୍ଞନେଶୁ ଘନାସୋବାତପ୍ରମିୟଃ ପତୟନ୍ତି ଯହଃ । ଘୃତସ୍ୟ ଧାରା ଅରୁଷୋନବାଜୀ କାଷ୍ଠାଭିନ୍ନୁ ମିତ୍ରିଃ ପିନ୍ମମାନଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ହୃଷୀକେଶାୟଭାଦ୍ରବସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୫ । ଓଁ କନ୍ୟାଲବ ବହତୁ ମେ ତବାଞ୍ଜ ଅଞ୍ଜଞ୍ଜାନା ଅଭିରାକଶାମି । ଯତ୍ର ସୋମଃ ସୁୟତେ ଯତ୍ରାୟଞ୍ଜୋ ଘୃତସ୍ୟ ଧାରା ଅଭିତପ୍ତବନ୍ତେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପଦ୍ମନାଭାୟ ଆଶ୍ଵିନସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୬ । ଓଁ ତତୋଽସି ତନ୍ତୁରସ୍ୟାନୁମାତନୁହି । ଅସ୍ମିନ୍ୟଞ୍ଜେ ସ୍ୟାଜଂ

ସ୍ୟାଧିକୃତ୍ୟାୟାମସ୍ମିନ୍ନନ୍ଦେଃସ୍ମିନ୍ଲୋକେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଦାମୋଦରାୟ
 କାର୍ତ୍ତିକସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୭ । ଓଁ ବାଜିନୋବଜଂ ଜୟନ୍ତାଧିନଃସ୍ବଭକ୍ତଃ ।
 ଯୋଜନାମିମାନାଂ କାଷ୍ଠାଂ ଗଚ୍ଛତଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ କେଶବାୟ
 ମାର୍ଗଶୀର୍ଷସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୮ । ଓଁ ଧନ୍ବନାଗଃ ଧନ୍ବନା ଜିଞ୍ଜୟେମ ଧନ୍ବନା
 ତୀବ୍ରଃ ସମଦୋଜୟେମ । ଧନ୍ବଶତ୍ରୋରପକାମଂ କୃଣୋତି ଧନ୍ବନା ସର୍ବାଃ
 ପଦିଶୋଜୟେମ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ନାରାୟଣାୟ ପୌଷସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୯ । ଓଁ
 ମଖ ଶିରୋସି ବସବସ୍ତ୍ବା କୃଣବନ୍ତୁ ଗାୟତ୍ରେଣ ଛନ୍ଦସାଜି ରସ୍ବହୁତ୍ରା । କୃଣୁ
 ତ୍ରେଷୁଭେନ ଛନ୍ଦସାଜି ରସ୍ବତ୍ । ଆଦିତ୍ୟାସ୍ତ୍ବା କୃଣୁ ଜାଗତେନ ଛନ୍ଦସାଜି
 ରସ୍ବଦ୍ ବିଶ୍ବେଦାଦେବାବୈଶ୍ବାନରଃ କୃଣୁନ୍ତୁଷୁଭେନ ଛନ୍ଦସାଜି ରସ୍ବସ୍ବାହା ।
 ସ୍ବ ଇଦଂ ମାଧବାୟ ମାନ୍ଦସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୧୦ । ଓଁ କୁମ୍ଭୋବନି-
 ଷ୍ଟର୍ଜନିତାଶତୀଭିର୍ଯସ୍ମିନ୍ନଗ୍ରେ ଯୋନ୍ୟାଂ ଗର୍ଭୋଽଥକ୍ତଃ । ପ୍ଲାଶିର୍ବ୍ୟକ୍ତଃ ଶତଧାର
 ଉସୋଦୁହେନ କୁମ୍ଭଃ ସ୍ବଧାଂ ପିତୃଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଗୋବିନ୍ଦାୟ
 ପାଲଗୁନସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୧୧ । ଓଁ ମଧୁମାନ୍ନୋ ବନସ୍ବତିର୍ମଧୁମାଂ ଅସ୍ତୁ
 ସୂର୍ଯ୍ୟାଃ । ମାଧୁର୍ଗାବୋ ଭବନ୍ତୁ ନଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବିଷ୍ଣବେ
 ଚୈତ୍ରସ୍ୟାଧିପତୟେ । ୧୨ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିଃ ବୈଶାଖାଦିଦ୍ବାଦଶମାସା ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ
 ଅସ୍ବାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାଥୈ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତଶ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୮୬- ବସନ୍ତାଦି ଷଡ୍‌ରତ୍ନ ହୋମ

ଓଁ ବସନ୍ତେନ ରତୁନା ଦେବା ବସବସ୍ତାବୃତା ସୁତାଃ । ରଥନ୍ତରେଣ
 ତେଜସା ହବିରିନ୍ଦେବୟୋ ଦଧୁଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବସନ୍ତର୍ତ୍ତବେ । ୧ । ଗ୍ରୀଷ୍ମେଣ
 ରତୁନା ଦେବା ରୁଦ୍ରଃ ପଞ୍ଚଦଶେ ସୁତାଃ । ବୃହତାୟ ଶସାବଲଂ ହବିରିନ୍ଦେ
 ବୟୋ ଦଧୁଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଗ୍ରୀଷ୍ମର୍ତ୍ତବେ । ୨ । ବର୍ଷାଭିର୍ରତୁନାଦିତ୍ୟାସ୍ତ୍ରୋମେ
 ସପ୍ତଦଶେ ସୁତାଃ । ବୈରୁପେଣ ବିଶୌଜସା ହବିରିନ୍ଦେ ବୟୋ ଦଧୁଃ ସ୍ବାହା ।
 ଇଦଂ ବର୍ଷର୍ତ୍ତବେ । ୩ । ଶାରଦେନ ରତୁନା ଦେବା ଏକବିଂଶରଭଃ ସୁତାଃ ।
 ବୈରାଜେନ ଶ୍ରୀୟାଶ୍ରୀୟଂ ହବିରିନ୍ଦେବୟୋ ଦଧୁଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଶରଦୃତବେ
 । ୪ । ହେମନ୍ତେନ ରତୁନା ଦେବା ତ୍ରିଣବେ ମରୁତଃସୁତାଃ । ବଲେନ ଶକୃରଃ
 ସହୋହବିରିନ୍ଦେ ବୟୋ ଦଧୁଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ହେମନ୍ତର୍ତ୍ତବେ । ୫ । ଶୈଶିରେଣ
 ରିତୁନା ଦେବା ସ୍ତୟ ସ୍ତ୍ରୀଂଶେମୃତାଃ ସୁତାଃ । ସତ୍ୟନେ ରେବତୀଃ କ୍ଷେତ୍ର
 ହବିରିନ୍ଦେ ବୟୋ ଦଧୁଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଶିଶିରର୍ତ୍ତବେ । ୬ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିର୍ବସନତ୍ତଦିଷ୍ଠତ୍ତରତବୋ ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ
ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୮୭- ଅୟନ ହୋମ

ଅୟନାଭ୍ୟାଂ ସ୍ବାହା ଇଦମୟନାଭ୍ୟାଂ ।

୧୮୮- ପ୍ରଭବାଦିଷଷ୍ଠୀସମ୍ବର ହୋମ

ସମ୍ବରୋଽସି ପରିବସରୋଽସି ଦାବସରୋଽସି ବସରୋଽସି ବସରୋଽସି ।
ଉଷସସ୍ତେ କଞ୍ଚତାମହୋରାତ୍ରାସ୍ତେ କଞ୍ଚତାମର୍ଦ୍ଦମାସାସ୍ତେ କଞ୍ଚତାମ୍ନାସାସ୍ତେ
କଞ୍ଚତାମୃତବସ୍ତେ କଞ୍ଚତାଜଂ ସମ୍ବରସ୍ତେ କଞ୍ଚତାଂ ପ୍ରେତ୍ୟାଏତ୍ୟେ
ସଞ୍ଚାଞ୍ଚ ପ୍ରତସାରୟ ।

ସୁପର୍ଣ୍ଣଚିଦସି ତୟା ଦେବତୟାଞି ରସୁକୁବଃ ସୀଦ ସ୍ବାହା ଇଦଂ
ପ୍ରଭବସମ୍ବରାୟ । ୧ ।

ଅନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ସର୍ବେଷାଂ ହୋମଃ । ଯଥା- ବିଭବାୟ । ୨ । ଶୁକ୍ରାୟ
। ୩ । ପ୍ରମୋଦାୟ । ୪ । ପ୍ରଜାପତୟେ । ୫ । ଅଜିତସେ । ୬ । ଶ୍ରୀମୁଖାୟ
। ୭ । ଭବାୟ । ୮ । ସୁନେ । ୯ । ଧାତ୍ରେ । ୧୦ । ଜଗୁରାୟ । ୧୧ ।
ବହୁଧନାୟ । ୧୨ । ପ୍ରମାଥୁନେ । ୧୩ । ବିକ୍ରମାୟ । ୧୪ । ବୃଷାୟ । ୧୫ ।
ଚିତ୍ରଭାନବେ । ୧୬ । ସ୍ବର୍ଭାନବେ । ୧୭ । ଦାରୁଣାୟ । ୧୮ । ପାର୍ଥିବାୟ
। ୧୯ । ବ୍ୟୟାୟ । ୨୦ । ସର୍ବଜିତେ । ୨୧ । ସର୍ବଧାରିଣେ । ୨୨ ।
ବିରୋଧୁନେ । ୨୩ । ବିକୃତାୟ । ୨୪ । ଖରାୟ । ୨୫ । ନନ୍ଦନାୟ
। ୨୬ । ବିଜୟାୟ । ୨୭ । ଜୟାୟ । ୨୮ । ମନୁଥାୟ । ୨୯ । ଦୁର୍ମୁଖାୟ
। ୩୦ । ହେମଲୟାୟ । ୩୧ । ବିଲୟାୟ । ୩୨ । ବିକାରିଣେ । ୩୩ ।
ଶର୍ବର୍ଯ୍ୟେ । ୩୪ । ପୁରାୟ । ୩୫ । ଶୁଭକୁତେ । ୩୬ । ଶୋଭନାୟ
। ୩୭ । କ୍ରୋଧାୟ । ୩୮ । ବିଶ୍ବାବସବେ । ୩୯ । ପରାଭବାୟ । ୪୦ ।
ପୁରଜାୟ । ୪୧ । କାଳିକାୟେ । ୪୨ । ସୌମ୍ୟାୟ । ୪୩ । ସାଧାରଣାୟ
। ୪୪ । ବିରୋଧାୟ । ୪୫ । ପରିବାରିଣେ । ୪୬ । ପ୍ରମାଥୁନେ । ୪୭ ।
ଆନନ୍ଦାୟ । ୪୮ । ରାକ୍ଷସାୟ । ୪୯ । ଅନଳାୟ । ୫୦ । ପିଙ୍ଗଳାୟ
। ୫୧ । କାଳଯୁକ୍ତାୟ । ୫୨ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥାୟ । ୫୩ । ଗୌଦ୍ରାୟ । ୫୪ ।
ଦୁର୍ମତୟେ । ୫୫ । ଦୁରୁଭୟେ । ୫୬ । ରକ୍ତାୟ । ୫୭ । ରକ୍ତାଖ୍ୟକାୟ
। ୫୮ । କ୍ରୋଧାୟ । ୫୯ । କ୍ଷୟାୟ । ୬୦ ।

(ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମୋକ୍ତଭବିଷ୍ୟପୁରାଣୋକ୍ତ ସମ୍ବରନାମାନି)

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିଃ ପ୍ରଭବାର୍ଷିଷ୍ଠମହରା ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ
ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୮୯- ଆବର୍ତ୍ତାଦି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ହୋମ

ସ୍ୱନାମଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତେନ । ଓ ଆବର୍ତ୍ତାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂମାବର୍ତ୍ତାୟ । ୧ ।
ସମର୍ତ୍ତାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ସମର୍ତ୍ତାୟ । ୨ । ପୁଷ୍ଟରାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ପୁଷ୍ଟରାୟ । ୩ ।
ଦ୍ରୋଣାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ଦ୍ରୋଣାୟ । ୪ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିରାବର୍ତ୍ତା ଦିଚତୁର୍ଦ୍ଦଶା ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ
ଅସ୍ମାକଂ ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୯୦- ଆବହାଦି ସପ୍ତମରୁଦ୍ଧୋମ

ଆବହାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦମାବହାୟ । ୧ । ପ୍ରବହାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ
ପ୍ରବହାୟ । ୨ । ସମହାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ସମହାୟ । ୩ । ବହାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ
ବହାୟ । ୪ । ଉଦ୍‌ବହାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂପୁରୁହାୟ । ୫ । ନିବହାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ
ନିବହାୟ । ୬ । ବାୟବେ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବାୟବେ । ୭ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଭିରାବହାଦିସପ୍ତମରୁଦ୍ଧା ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ ଅସ୍ମାକଂ
ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୯୧- କୃତାଦିଚତୁର୍ଯୁଗ ହୋମ

ସତ୍ୟଯୁଗାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ସତ୍ୟଯୁଗାୟ । ୧ । ତ୍ରେତାଯୁଗାୟ ସ୍ୱାହା ।
ଇଦଂ ତ୍ରେତାଯୁଗାୟ । ୨ । ଦ୍ୱାପରଯୁଗାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ଦ୍ୱାପରଯୁଗାୟ । ୩ ।
କଳିଯୁଗାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ କଳିଯୁଗାୟ । ୪ ।

୧୯୨- ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶମନ୍ତ ହୋମ

ସ୍ୱାୟମୁବାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ସ୍ୱାୟମୁବାୟ । ୧ । ସ୍ୱାରୋଚିଷାୟ ସ୍ୱାହା ।
ଇଦଂ ସ୍ୱାରୋଚିଷାୟ । ୨ । ଉତ୍ତମାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂପୁତ୍ତମାୟ । ୩ । ତାମସାୟ
ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ତାମସାୟ । ୪ । ରୈବତାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ରୈବତାୟ । ୫ ।
ଚାକ୍ଷୁସେ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ଚାକ୍ଷୁସେ । ୬ । ବୈବସ୍ୱତାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ
ବୈବସ୍ୱତାୟ । ୭ । ସାବର୍ଣ୍ଣୟେ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ସାବର୍ଣ୍ଣୟେ । ଦକ୍ଷସାବର୍ଣ୍ଣୟେ

ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଦକ୍ଷସାବର୍ଣ୍ଣୟେ । ୯ । ବ୍ରହ୍ମସାବର୍ଣ୍ଣୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ବ୍ରହ୍ମସାବର୍ଣ୍ଣୟେ । ୧୦ । ଧର୍ମସାବର୍ଣ୍ଣୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଧର୍ମସାବର୍ଣ୍ଣୟେ । ୧୧ ।
ରୁଦ୍ରସାବର୍ଣ୍ଣୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦ୍ରଂ ରୁଦ୍ରସାବର୍ଣ୍ଣୟେ । ୧୨ । ଦେବସାବର୍ଣ୍ଣୟେ ସ୍ବାହା ।
ଇଦଂ ଦେବସାବର୍ଣ୍ଣୟେ । ୧୩ । ଇନ୍ଦ୍ର ସାବର୍ଣ୍ଣୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ଇନ୍ଦ୍ରସାବର୍ଣ୍ଣୟେ । ୧୪ ।

ଏତାଭିରାଜ୍ୟାହୁତିଞ୍ଜି ଶ୍ବରୁର୍ଦ୍ଧଶମନବୋ ହୋମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟା ଭବତ ଅସ୍ମାକଂ
ବରଦା ଭବତ ଯସ୍ୟାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ହୋମସ୍ତସ୍ୟ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତ ।

୧୯୩- ବାସ୍ତୋଞ୍ଚତି ବ୍ରହ୍ମ ହୋମ

ବାସ୍ତୋଞ୍ଚତୟେ ବ୍ରହ୍ମଣେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବାସ୍ତୋଞ୍ଚତୟେ ବ୍ରହ୍ମଣେ । ୧ ।

୧୯୪- ଗଣପତ୍ୟାଦିପଞ୍ଚଦେବତା ହୋମ

ଗଣପତ୍ୟାଦିପଞ୍ଚଦେବତାଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଗଣପତ୍ୟାଦି-ପଞ୍ଚଦେବତାଭ୍ୟଃ ।
ସର୍ବେଭ୍ୟା ଦେବେଭ୍ୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସର୍ବେଭ୍ୟା ଦେବେଭ୍ୟଃ ।
ସର୍ବାଭ୍ୟା ଦେବୀଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସର୍ବାଭ୍ୟା ଦେବୀଭ୍ୟଃ ।

୧୯୫- ଭୂରାଦି ହୋମ

ତତୋଭୂରାଦିପ୍ରଜାପତ୍ୟତ୍ତ ନ ବାହୁତାହୋତବ୍ୟାଃ ।

ଓଁ ଭୂଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଭୂଃ । ଓଁ ଭୂବଃ । ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଭୂବଃ ।
ଓଁ ସ୍ବଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସ୍ବଃ । ଉନ୍ନୋ ଆଗ୍ନେ ବୃତଶସ୍ୟ ବିଦ୍ବାନ୍ଦେବସ୍ୟ ହେତ୍ବୋ
ଅବୟାସିସୀଷାଃ ଯଜିଷ୍ଠୋ ବହିତମଃ । ଶୋଶୁତାନୋ ବିଶ୍ବେଷାକଂସି
ପ୍ରମୁମୁରୁଧ୍ୟସ୍ତୁ ସ୍ବାହା । ଇଦଂମଗ୍ନିବରୁଣାଭ୍ୟାଂ । ସଦୁନ୍ନୋ ଅଗ୍ନେ ବମେଭବୋ
ତୀନେଦ୍ଵି ଷ୍ଠୋ ଅସ୍ୟା ଉଷସୋବ୍ୟୁଷ୍ଠୋ । ଅବୟସ୍ତ ନୋବରୁଣଂ
ରରାଣୋବାହିମୃତାକଂ ସହବାନଏଧୁ ସ୍ବାହା । ଇଦଂଦମଗ୍ନୀବରୁଣାଭ୍ୟାଂ ।
ଅୟାଶ୍ମାଗ୍ନେ ସ୍ୟନଭି ଶସ୍ତ୍ରିପାଶ୍ଵ ସତ୍ୟମିଦମୟା ଅସି । ଅୟାନୋଯଜ୍ଞଂ
ବହସ୍ୟୟାନୋ ଧେହି ଭେଷଜକଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂମଗ୍ନୟେ । ଯେତେଶତଂ ବରୁଣ
ଯେ ସହସ୍ରଂ ଯଜ୍ଞିୟାଃ ପାଶା ବିତତା ମହାନ୍ତଃ । ତେଭିର୍ନୋ ଅଦ୍ୟ ସବିତୋ
ତବିଷ୍ଠ ବିଶ୍ବେମୁଷ୍ଟୁମୁ ମରୁତଃସ୍ବର୍କାଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବରୁଣାୟ ସବିତ୍ରେ ବିଷ୍ଠବେ
ବିଷ୍ଠବେ ବିଶ୍ବେଭ୍ୟା ଦେବେଭ୍ୟା ମରୁତ୍ୟଃ ସ୍ବର୍କେଭ୍ୟଃ । ଉଦୁରମଂ

ବରୁଣପାଶମସ୍ତଦ ବାଧବଂ ବିମଧ୍ୟମଜଂ ସୁଥାୟ । ଅଥାବୟମାଦି ତ୍ୟକ୍ତତେ
ତଦାନାଗସ୍ୟେ ଅଦିତୟେ ସ୍ୟାମ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ବ ରୁଣ । ଯ ।
ପ୍ରଜାପତୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ ।

ତତୋବରୁଣକଲସମାନାୟ ପତିପତ୍ନୋଃ ସହସ୍ରାକ୍ଷମନ୍ତେଶାଭିଷେକଂ
କୃର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

୧୯୭- ସହସ୍ରାକ୍ଷ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ସହସ୍ରାକ୍ଷଂ ଶତଧାରମୃଷିଭିଃ ପାବନଂ କୃତଂ । ତେନ ଦ୍ଵାମଭିଷିକ୍ଷାମି
ପାବମାନାଃ ପୁନଶ୍ଚ ତେ । ଇଦଂ ତେ ବରୁଣୋରାଜା ଭରଂ ସୁର୍ଯ୍ୟୋବୃହସ୍ପତିଃ ।
ଭରମିନ୍ଦ୍ରଋ ବାୟୁଋ ଭଗଂ ସପ୍ତର୍ଷିଯୋବିଦୁଃ । ଯତ୍ତେ କେଶେଷୁ ଦୌର୍ଭାଗ୍ୟ
ସାମନ୍ତେ ଯଜ ମୂର୍ଦ୍ଧନି । ଲଲାଟେ କର୍ଣ୍ଣୟୋ ରଣୋକ୍ଷରାପସ୍ତୁ ଘ୍ନନ୍ତୁ ତେ ସଦା ।
ସୁରାସ୍ତ୍ରାମଭିଷିକ୍ଷନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମାବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ଵରାଃ । ବାସୁଦେବୋଜଗନ୍ନାଥସ୍ତଥା
ସକର୍ଷଣପ୍ରଭୁଃ । ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଋନିରୁଦ୍ଧଋ ଭବନ୍ତୁ ବିଜୟାୟତେ ।
ଆଖଣ୍ଡଲୋଗ୍ନିର୍ଭଗବାନ୍ଯମୋବୈନିର୍ରିତିସ୍ତଥା । ବରୁଣଃ ପବନଈବ
ଧନାଧ୍ୟକ୍ଷସ୍ତଥା ଶିବଃ । ବ୍ରହ୍ମଣା ସିନ୍ଧୁତାଃ ଶେଷାଶଦିକ୍ପାଳାଃ ପାତୁତେ ସଦା ।
କାର୍ତ୍ତିକ୍ଷ୍ଣାଧୃତିର୍ମୋଧା ପୁଷ୍ଟିଃଶ୍ରଦ୍ଧା କ୍ଷମା ମତିଃ । ବୁଦ୍ଧିର୍ଲଜ୍ଜା ବପୁଃ ଶାନ୍ତିର୍ମାୟା
ନିଦ୍ରା ଚ ମାତରଃ । ଏତାସ୍ତ୍ରାମଭିଷିକ୍ଷନ୍ତୁ ଧର୍ମପତ୍ନ୍ୟସମାହିତାଃ । ଆଦିତ୍ୟଋଦ୍ରମା
ଭୌମୋବୁଧଜୀବସିତାର୍କଜାଃ । ଏତେ ଦ୍ଵାମଭିଷିକ୍ଷନ୍ତୁ ରାହୁଃ କେତୁଋ ତର୍ପିତଃ ।
ଦେବଦାନବଗନ୍ଧର୍ବା ଯକ୍ଷରାକ୍ଷସପନ୍ନଗାଃ । ରକ୍ଷୟୋମୁନୟୋଗାବୋବେଦମାତର
ଏବ ଚ । ଦେବପତ୍ନ୍ୟାଧିବୋ ନାଗାଦୈତ୍ୟାଶ୍ଵାପ୍ସରସୋଽଙ୍ଗନାଃ । ଅସ୍ରାଣି
ସର୍ବଶସ୍ତ୍ରାଣି ରାଜାନୋବାହନାନିତ । ଔଷଧାନି ଚ ରତ୍ନାନି କାଳଶାବୟବାଣ୍ଡ
ଯେ । ସରିତଃ ସାଗରାଃ ଶୈଳାସ୍ତୀର୍ଥାନି ଜଳଦାନଦାଃ । ଏତେ ଦ୍ଵାମଭିଷିକ୍ଷନ୍ତୁ
ସର୍ବକାମାର୍ଥସିଦ୍ଧୟେ ।

(ବଶିଷ୍ଠସଂହିତାୟାଂ)

ଦେବସ୍ୟ ଦ୍ଵା ସବିତୁଃପ୍ରସବେଽଶ୍ଵିନୋର୍ବାହୁଭ୍ୟାଂ ପୁଷ୍ଟୋହସ୍ତାଭ୍ୟାମଶ୍ଵିନୋ
ଭୈଷଜ୍ୟେନ ତେଜସ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମବର୍ଜସାୟାଭିଷିକ୍ଷାମି । ସରସ୍ଵତୈ ଭୈଷଜ୍ୟେନ
ବୀର୍ଯ୍ୟାୟାନାଦାୟା ଭିଷିକ୍ଷାମି । ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟେନ୍ଦ୍ରିୟେଣ ବଳାୟଶ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟେଽଗସ୍ୟେଽଭିଷିକ୍ଷାମି ।
ଓଁ ଦୈତ୍ୟାଃଶାନ୍ତିରକ୍ତରିକ୍ଷଂ ଶାନ୍ତିଃ । ପୃଥ୍ଵୀଶାନ୍ତିରାପଃଶାନ୍ତିରୋଷଧୟଃ ଶାନ୍ତିର୍ବନସ୍ପତୟଃ
ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିରେବ ଶାନ୍ତିଃ । ଓଁ ସୁମିତ୍ରୟାନଆହ ଔଷଧୟଃ ସନ୍ତୁ ଦୁର୍ମିତ୍ରୟାସ୍ତସ୍ମୈ

ସବୁ ଯୋଃସ୍ତାଂ ଦେଷ୍ଟି ଯଂ ଚ ବୟଂ ଦ୍ଵିଷ୍ଠଃ । ଓଁ ଆପୋହିଷ୍ଠା ମୟୋଭୁବ
ସ୍ତାନଭର୍ଜେ ଦଧାତନ । ମହେରଣାୟ ଚକ୍ଷଷେ ଯୋବଃ ଶିବତେମାରସ ସ୍ତସ୍ୟ
ଭାଜୟତେହନଃ । ଉଶତାରିବ ମାତରଃ । ତସ୍ମାଅରଜ୍ଞମାମବୋୟସ୍ୟ କ୍ଷୟାୟ
ଜିନ୍ଦୁଥ । ଆପୋଜନୟଥାଚନଃ । ଇତି ସ୍ଥାନ ମନ୍ତ୍ରଃ ।

୧୯୭- ନିଷେକାର୍ଥ ସୁବର୍ଣ୍ଣଦାନର ସଂକଳ୍ପବାକ୍ୟ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟମଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟା ଭାବିଗର୍ଭାଧାନସମୟେ
ଲଗ୍ନାଦିଯଦୋଷସ୍ତଦ୍ବ୍ୟପୋହନପୂର୍ବକ ସଂସ୍ମୃତିତାପକ୍ଷେତୁଭୂତଦୂରିତକ୍ଷୟାର୍ଥଂ
ଜ୍ୟୋତିଃ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତେନ ବିଧିବା ସୁବର୍ଣ୍ଣଦାନମହଂ କରିଷ୍ୟେ । (ନ- ୧୨୫-
୧୨୯ ନମ୍ବରରେ ଥିବା ସଂକଳ୍ପବିଧି ଅନୁସାରେ ସଂକଳ୍ପ କରିବ) । ତତ୍ପରେ
୧୪୮ ନମ୍ବରରେ ଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୂଜା ବିଧି ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଦ୍ରବ୍ୟ
ପୂଜା କରି ନିମ୍ନଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦେବ ।

୧୯୮- ସୁବର୍ଣ୍ଣଦାନ ବାକ୍ୟ

ସୁବର୍ଣ୍ଣାୟନମଃ । ୩ । ଏତେ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପେ ସୁବର୍ଣ୍ଣାୟ ନମଃ । ଏତତ୍
ସଂପ୍ରତିଗ୍ରହାତ୍ରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ନମଃ । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁର୍ଜନ ଅବ୍ୟ ଅମୁକମାସି ଅମୁକପକ୍ଷେ
ଅମୁକତିଥୌ ଅମୁକବାସରେ ଅମୁକନକ୍ଷତ୍ରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀ ଭାସ୍କରେ
ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରାମସି ଏବଂ ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥିତେଷୁ ଭୌମାଦିଗ୍ରହଯୋଗ
ଲଗ୍ନକରଣମୁହୂର୍ତ୍ତକାଂଶକେଷୁ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟ ଅମୁକଦେବାନ୍ତର୍ଗତଅମୁକଶାଖାଶାଖୈକଦେଶାଧ୍ୟାୟିନେ
ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟର୍ଜିତାୟ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟ ମଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟା ଭାବି ଗର୍ଭାଧାନସମୟେ
ଲଗ୍ନାଦିଯଦୋଷସ୍ତଦ୍ବ୍ୟପୋହନପୂର୍ବକ ସଂସ୍ମୃତିତାପକ୍ଷେତୁଭୂତସକଳଦୂରିତକ୍ଷୟାର୍ଥଂ
ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତେନ ବିଧିନା ଇଦଂ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଗନ୍ଧାଦ୍ୟର୍ଜିତଂ ଅଗ୍ନି ଦୈବତକଂ
ଅର୍ଚ୍ଚିତାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ । ଦକ୍ଷିଣାବାକ୍ୟଂ- ଏତତ୍
ସୁବର୍ଣ୍ଣଦାନ କର୍ମଣଃ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥଂ ଯଥାଶକ୍ତି ଦକ୍ଷିଣାସ୍ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ ।

୧୯୯- ସୁବର୍ଣ୍ଣଦାନର ପ୍ରାର୍ଥନା ବାକ୍ୟ

ତ୍ରେଲୋକ୍ୟନାଥଦେବେଶ ଲୋକନୁଗ୍ରହକାରକ ।

ଦାନେନାନେନ ଭଗବନ୍ ଯଥୋକ୍ତଫଳଦୋଭବ ।

୨୦୦- ଫଳପୁଷ୍ପଦାନର ସଂକଳ୍ପ ବାକ୍ୟ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଃ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବୀ ମମ ମାସେ ପୁଷ୍ପପ୍ରାପ୍ତି ପୂର୍ବକ ବର୍ଷେ ବର୍ଷେ ଫଳପ୍ରାପ୍ତ୍ୟର୍ଥଂ ଫଳପୁଷ୍ପ ଦାନ ମହଂ କରିଷ୍ୟେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ୧୨୫- ୧୨୯ ନମ୍ବରରେ ଥିବା ସଂକଳ୍ପବିଧି ଅନୁସାରେ ସଂକଳ୍ପ କରି ତତ୍ପରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଦାନ କରିବ ।

୨୦୧- ଫଳପୁଷ୍ପଦାନ ବାକ୍ୟ

ଏତତ୍ ସୋପକରଣଫଳପୁଷ୍ପାୟ ନମଃ । ୩ । ଏତେ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପେ ନମଃ । ଏତତ୍ ସଂପ୍ରତିଗ୍ରହାନ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ନମଃ । ଇତି ହବ୍ୟପୂଜା । ଦାନବାକ୍ୟଂ, ଯଥା- ମାସ ପକ୍ଷ ତିଥିଆଦ୍ୟୁଚ୍ଚାରଣାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟ ଅମୁକଦେବତାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକଶାଖାଶାଖାଣ୍ଡେକଦେଶଧ୍ୟାୟିନେ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାର୍ଜିତାୟ ଅମୁକୟଗୋତ୍ରା ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବୀ ମମ ମାସେ ମାସେ ପୁଷ୍ପ ପ୍ରାପ୍ତିପୂର୍ବକ ବର୍ଷେ ବର୍ଷେ ଫଳ ପ୍ରାପ୍ତ୍ୟର୍ଥଂ ଇଦଂ ଭାଣ୍ଡସ୍ଥଂ ଫଳପୁଷ୍ପଂ ସୋପକରଣଂ ଗନ୍ଧାଦ୍ୟର୍ଜିତଂ ବନସ୍ପତିଦୈବତକଂ ଅର୍ଜିତାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ । ଦକ୍ଷିଣାବାକ୍ୟଂ- ଏତଫଳପୁଷ୍ପଦାନକର୍ମଣଃ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥ ରଜତଖଣ୍ଡଦକ୍ଷିଣା ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ତୁଭ୍ୟମହଂ ସମ୍ପ୍ରଦଦେ ।

୨୦୨- ଫଳପୁଷ୍ପ ଦାନର ପ୍ରାର୍ଥନା ବାକ୍ୟ

ଫଳପୁଷ୍ପ ନମସ୍ତୁଭ୍ୟ ନରସନ୍ତିତିବର୍ଦ୍ଧନ ।

ଅପୁତ୍ରାୟ ଦଦମ୍ୟତତ୍ ସୁପୁତ୍ରଂ ଦେହି ମେ ପ୍ରଭୋ ।

୨୦୩- ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ହୋମ

ତତ୍ ଯଥା- ଦୃଢ଼ ନାରିକେଳଫଳବସ୍ତମାଲ୍ୟକୁଶଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଦୁର୍ବାକ୍ଷତତିଳ- ସୁବର୍ଣ୍ଣାନି ସଂଯୁଜ୍ୟ କୁଶତ୍ରୟାଦିମୃତ୍ତନାମାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନାତଂ କୃତ୍ୱା ଅଗ୍ନିଂ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।
ଯଦ୍ଯଥା-

ଅଗ୍ନିଂ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତଂ ବନ୍ଧେ ଜାତବେଦଂ ହୃତାଶନଂ ।

ସବର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣମମଳଂ ଧାତାରଂ ବିଶ୍ୱତୋମୁଖଂ ।

ଇତି ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ ରକ୍ଷ୍ୟାଦିକଂ ସ୍ମରେତ୍ ।

ଯଥା- ମୁର୍ଦ୍ଧାନଂ ଦିବଜତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ଭରଦ୍ବାଜ ରଷିଃ । ତ୍ରିଷ୍ପଦ
ଛନ୍ଦଃ । ଅଗ୍ନିବିଶ୍ୱାନରୋ ଦେବତା । ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତିହୋମେ ବିନିଯୋଗଃ । ଓଁ
ମୁର୍ଦ୍ଧାନଂ ଦିବୋଅରତିଂ ପୃଥ୍ବ୍ୟା ବିଶ୍ୱାନର ମୃତ ଆଜାତମଗ୍ନିଂ । କବିଂ
ସମ୍ରାଜମତିଥ୍ୟ ଜନାନାମାସନ୍ନାପାତ୍ରଂ ଜନୟନ୍ତ୍ର ଦେବାଃ । ଓଁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଦର୍ବପରାପତ
ସ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣା ପୁନରାପତ । ବସ୍ତେବ ବିକ୍ରିଣାବହା ଇକ୍ଷମୂର୍ଜଂ ଶତକ୍ରତୋ ଇତି
ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟେନ ନାରିକେଳସହିତାଂ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତିଂ ଜୁହୁୟାତ୍ । ଅନ୍ତେ ବୌଷଟ୍
ବୁଝାତ୍ ।

ତତଃ ପୁନସ୍ତାଦିତ୍ୟାଗୁତ୍ରା ବସବଃ ସମିକ୍ଷତାଂ ପୁନର୍ବ୍ରହ୍ମଣୋ ବସୁନାଥ
ୟଜ୍ଞେଃ । ଘୃତେନ ଦ୍ୱଂ ତନ୍ଦଂ ବର୍ଦ୍ଧୟସ୍ୱ ସତ୍ୟାଃ ସନ୍ତୁ ଯଜମାନସ୍ୟ କାମାଃ
ସ୍ୱାହା । ଇତି ଘୃତାହୁତିଚତୁଷ୍ଟୟଂ ଜୁହୁୟାତ୍ ।

ତତଃପ୍ରାର୍ଥନା- ଆୟୁର୍ଦେହି ଯଶୋଦେହି ଶ୍ରିୟଂ ଦେହି ତ୍ୱମେବ ଚ ।

ପୁତ୍ରଂ ପୌତ୍ରଂ ପ୍ରପୌତ୍ରଂ ଚ ଦେହି ମେ ମଧୁସୂଦନ ।

ଓଁ ଯଜ୍ଞଯଜ୍ଞପୁରୁଷାୟ ନମଃ । ମେଷାଗୁଡ୍ଡାୟ ନମଃ । ତତଃ ଅନ୍ତେ
ଅଗ୍ନୟେ ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତେ ସ୍ୱାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦୃଢ଼ ନାରିକେଳ (ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ)ରେ ବସ୍ତ୍ର, ମାଲ୍ୟ, କୁଶ,
ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଦୁର୍ବା, ଅକ୍ଷତ, ତିଳ ଓ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସଂଯୋଗ କରି ରଖିବ, ଅର୍ଥାତ୍
ବସ୍ତ୍ରରେ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ତାହାକୁ ନାରିକେଳରେ ବାନ୍ଧିବ । ତତ୍ପରେ
କୁଶତ୍ରୟାଦି ପଞ୍ଚଭୂସଂସ୍କାର ଓ ମୃତନାମାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରି ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଗ୍ନିକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ । ତଦନନ୍ତର ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ମନ୍ତ୍ରର ରଷିଛନ୍ଦ
କରି “ମୁର୍ଦ୍ଧାନଂ ଦିବ” ଓ “ପୂର୍ଣ୍ଣାଦର୍ବା”ଏ ଉଭୟ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୂର୍ବୋକ୍ତ
ନାରିକେଳକୁ ଅଗ୍ନିରେ ଦେଇ ଶୁଦ୍ଧରେ ଘୃତପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଆହୁତି ଦେବ ଓ
ମନ୍ତ୍ର ଶେଷରେ ସ୍ୱାହା ନ କହି ବୌଷଟ୍ କହୁଥିବ । ତତ୍ପରେ “ପୁନସ୍ତାଦିତ୍ୟା”
ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଚାରିଥର ପଢ଼ି ଶୁଦ୍ଧରେ ଚାରିଆହୁତି ଦେବ ଓ ନମସ୍କାର ମନ୍ତ୍ର
ପଢ଼ି ନମସ୍କାର କରିବ ଏବଂ ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତ୍ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶୁଦ୍ଧରେ ଆହୁତି ଦେଇ
ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ହୋମ ସମାପ୍ତ କରିବ ।

ଇତି ହୋମଃ ସମାପ୍ତଃ ।

୨୦୪- ପ୍ରାଣନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଆୟୁଷ୍ମାନଶ୍ଚେ ହବିଷା ବୃଧାନୋ ଘୃତପ୍ରତୀକୋ ଘୃତଯୋନିରେଧୁ ।
 ଘୃତଂ ପାତ୍ନା ମଧୁ ତାନ୍ନୁ ଗବ୍ୟଂ ପିତବେ ପୁତ୍ରମଭିରକ୍ଷତାଦିମାଂ ସ୍ବାହା ।
 ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽଗ୍ରତ୍ୟାହୁତିପାତ୍ରାକ୍ତିଂଚିଦ୍ଘୃତପ୍ରାଣନାଂ (ଭକ୍ଷଣଂ) କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

୨୦୫- ମାର୍ଜନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ସୁମିତ୍ରିୟାନ ଆପ ଓଷଧୟଃ ସନ୍ନୁ ଦୁର୍ମିତ୍ରିୟାସ୍ତସ୍ତୈସନ୍ନୁ ଯୋଃସ୍ନାଂ
 ଦୈଷ୍ଣୟଂ ଚ ବୟଂ ଦିଷ୍ଣାଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽଗ୍ର କୁଶଜଲେନ ଶିରସୋ ମାର୍ଜନଂ
 (ସେଚନଂ) ।

୨୦୬- ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର ଦକ୍ଷିଣାବାକ୍ୟ

ଏତତ୍ ପ୍ରଥମରଜୋଦର୍ଶନଶାନ୍ତିକର୍ମସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଦକ୍ଷିଣା
 ସ୍ତୁତ୍ୟମ୍ଭଂ ସଂପ୍ରଦତେ । ବୃତବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟା ଯଥାଶକ୍ତି ଦକ୍ଷିଣା ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

୨୦୭- ଅଗ୍ନି ଶାନ୍ତିକରଣ ମନ୍ତ୍ର

ସମୁଦ୍ରଂ ଗଛ ସ୍ବାହାନ୍ତିରିକ୍ଷଂ ଗଛ ସ୍ବାହା ଦେବଂ ସବିତାରଂ ଗଛ ସ୍ବାହା
 ମିତ୍ରାବରୁଣୌ ଗଛ ସ୍ବାହାହୋରାତ୍ରେ ଗଛସ୍ବାହା ଛନ୍ଦାକଂସିଗଛ ସ୍ବାହା ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ
 ଗଛ ସ୍ବାହା ଯଜ୍ଞଂ ଗଛ ସ୍ବାହା ସୋମଂ ଗଛ ସ୍ବାହା ଦିବ୍ୟଂ ନଭୋ ଗଛ
 ସ୍ବାହାଗ୍ନିଂ ବୈଶ୍ବାନରଂ ଗଛ ସ୍ବାହା ମନୋମେହାଦି ଯଜ୍ଞଦିବଂ ତେ ଧୂମୋ ଗଛତୁ
 ସ୍ବର୍ଜ୍ୟୋତିଃ ପୃଥିବୀଂ ଭସ୍ମନା ପୃଣତ୍ ସ୍ବାହା । ଇତି ଅଗ୍ନିଶାନ୍ତିକରଣଂ ।

ଅଗ୍ନି ବିସର୍ଜନ ମନ୍ତ୍ର

ଗଛ ଗଛ ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ବସ୍ଥାନଂ ପରମେଶ୍ବର ।

ଯତ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଦୟୋଦେବାସ୍ତତ୍ର ଗଛ ହୃତାଶନ ।

— ଇତି କ୍ଷୀରଧାରୋଽଗ୍ନିବିସର୍ଜନଂ ।

୨୦୮- ତିଳକଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ କଶ୍ୟପସ୍ୟ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ଜମଦଗ୍ନେ ସ୍ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ।

ଯଦେବାନାଂ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ତନ୍ନେ ଅସ୍ତୁତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ।

ଇତି ତିଳକଗ୍ରହଣଂ ।

୨୦୯- ଦେବତା ବିସର୍ଜନ ମନ୍ତ୍ର

ଯାନ୍ତୁ ଦେବଗଣାଃ ସର୍ବେ ପୂଜାମାଦାୟ ପାର୍ଥବଂ ।

ଇଷ୍ଟଭୋଗପ୍ରଦାନାୟ ପୁନରାଗମନାୟ ତ ।

୨୧୦- ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନୋର୍ତ୍ତନ ବାକ୍ୟ

କମାନି ଯଥାସଂଖ୍ୟକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନାନି ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି
ତେଭ୍ୟା ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟା ଦାତୁମହମୁସ୍ତକେ ।

୨୧୧- ଗର୍ଭାଧାନ କର୍ମ

ତତୋରାତ୍ରାବଭିଗବନଂ । ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରଂ ମୃତ୍ୟୁରାଷବଦ୍ ଧାର୍ଯ୍ୟଂ । ସ୍ନାନଂ
ଅଥସୈ ଦକ୍ଷିଣାଂସମଧି ହୃଦୟମାଳଭତେ । (ଅଥାଭିଗମନାନନ୍ତରମସୈ
ଅସ୍ୟାଃ ଭାର୍ଯ୍ୟାୟାଃ ଦକ୍ଷିଣଞ୍ଚ ମଧି ଉପରି ଦକ୍ଷିଣଂ ହସ୍ତଂ ନୀତ୍ୱା
ହୃଦୟମାଳଭତେ । ହୃଦୟଂ ବକ୍ଷଃ ମାଳଭତେ ସ୍ପର୍ଶତୀତି ହରିହରଃ ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-
ଯତ୍ରେ ସୁସୀମେ ହୃଦୟଂ ଦିବି ଚନ୍ଦ୍ରମସି ଶ୍ରିତଂ ।

ବେଦାହଂ ତନ୍ନା ତଦ୍ବିଦ୍ୟାପୁଣ୍ୟମ ଶରଦଃ ଶତଂ ।

କାବେମ ଶରଦଃ ଶତଂ ଶୁଶ୍ରୁୟାମ ଶରଦଃ ଶତଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦିବସରେ ଶାନ୍ତିହୋମ ଶେଷ କରି ରାତ୍ରିରେ ସ୍ତ୍ରୀସହବାସ
କରିବା ସମୟରେ ଯଜ୍ଞୋପବୀତକୁ କର୍ଣ୍ଣଉପରେ ରଖିବ, ଯେପରି ମଳମୂତ୍ର
କରିବା ସମୟରେ ରଖାଯାଏ । ତତ୍ପରେ ସ୍ନାନ କରି ସ୍ତ୍ରୀର ଦକ୍ଷିଣ ଞ୍ଚ ଦେଇ
ନିଜର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ତ୍ରୀର ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ।

୨୧୨- ଗର୍ଭଧାରଣର ଉପାୟ

ସା ଯଦି ଗର୍ଭଂ ନ ଦଧାତ ସିଂହ୍ୟାଃ ଶ୍ୱେତପୁଷ୍ପା ଉପୋଷ୍ୟ ପୁଷ୍ପେଣ
ମୁଳମୁତ୍ଥାପ୍ୟ ତତୁର୍ଥେହନି ସ୍ନାତାୟା ନିଶାୟାମୁଦାପେଷଂ ପିଷ୍ଟା ଦକ୍ଷିଣାସ୍ୟାଂ
ନାସିକାୟାସିଞ୍ଚତି । ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-

ଇୟମୋଷଧୀ ସ୍ତ୍ରୀୟାମାଶା ସହମାନା ସରସ୍ୱତୀ । ଅସ୍ୟ ଅହଂ
ବୃହତ୍ୟାଃପୁତ୍ରଃ ପିତୁରିବ ନାମଜପ୍ରଭଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପ୍ରଥମଗର୍ଭଧାନରେ ଯଦି ସନ୍ତାନ ନ ହୁଏ ତାହାହେଲେ
ଭର୍ତ୍ତା ଉପବାସ କରି ଶ୍ୱେତକଣ୍ଠକାରିମୂଳ ପୁଷ୍ପାନକ୍ଷତ୍ରରେ ଆଣି ଜଳ ଦେଇ

ବାଟି ତାହାର ରସ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ରାତ୍ରିରେ ସ୍ଥାନ ଦକ୍ଷିଣ ନାସାପୁଟରେ ଦେବ । ତତ୍ପରେ ସହବାସ କଲେ ଗର୍ଭାଧାନ ହୁଏ ।
 ଇତି ଗର୍ଭାଧାନ କର୍ମବିଧିଃ ।

୨୧୩- ଦଶକର୍ମ

ଆଜ୍ଞେ ପୁଂସବନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନଂ ତଥା । ଜାତକର୍ମ ତତଃ କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ନାମକର୍ମ ତତଃପରଂ । ତତୋ ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରମଣମନ୍ନପ୍ରାଶନକଂ ତତଃ । ତୁଡ଼ାକର୍ମ ତତଃ କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ ବ୍ରତାଦେଶଂ ତତଃପରଂ । ବେଦାରମ୍ଭଂ ତତଃ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ସମାବର୍ତ୍ତନକଂ ତତଃ । ଏତାନି ଦଶକର୍ମାଣି କଥିତାନି ମନୀଷିଭିଃ । ବିପ୍ରସ୍ତତ୍ରିୟବୈଶ୍ୟାନାଂ କ୍ରମ ଏଷଃ ପ୍ରଦର୍ଶିତା ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ୧ ପୁଂସବନ, (୨) ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ, (୩) ଜାତକର୍ମ, (୪) ନାମକରଣ, (୫) ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରମଣ, (୬) ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ, (୭) ତୁଡ଼ାକର୍ମ, (୮) ଉପନୟନ, (୯) ବେଦାରମ୍ଭ, (୧୦) ସମାବର୍ତ୍ତନ, ଦ୍ଵିଜାତିମାନଙ୍କର ଏହିପରି ଦଶକର୍ମ ।

୨୧୪- ପୁଂସବନକର୍ମ ବିଚାର

ଦ୍ଵିତୀୟେ ବା ତୃତୀୟେ ବା ମାସି ପୁଂସବନଂ ଭବେତ୍ ।

ବ୍ୟକ୍ତେ ଗର୍ଭେ ଭବେତ୍ କାର୍ଯ୍ୟଂ ସାମନ୍ତେନଂ ସହାଥବ ।

(ପ୍ରୟୋଗପାରିଜାତେ ଜାତୁକର୍ତ୍ତୃ୍ୟଃ)

ଏତଦେବ ପୁରା ଗର୍ଭଚଳନାଦକୃତଂ ଯଦି ।

ସାମନ୍ତାତ୍ ପ୍ରାଗ୍‌ବିଧାତବ୍ୟଂ ସନ୍ଦିତେଽପି ବୃହସ୍ପତିଃ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରଗଦ୍ୟାଧରଭାଷ୍ୟ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଗର୍ଭାଧାନର ଦ୍ଵିତୀୟ ବା ତୃତୀୟମାସରେ ପୁଂସବନକର୍ମ କରିବ । ଯଦି ଗର୍ଭର ପ୍ରକାଶ ହୁଏ ତାହାହେଲେ ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମ ସହିତ “ତତ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ, ଷଷ୍ଠ, ସପ୍ତମ ଓ ଅଷ୍ଟମ ମାସରେ କରିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଆଗେ ପୁଂସବନକରି ତତ୍ପରେ ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମ କରିବ ।*

* ଏତଦ୍ଵ୍ୟକ୍ତଦେବ କାର୍ଯ୍ୟମିତି ବିଜ୍ଞାନେଶ୍ଵରଃ । “ସକୃଦ୍ଵ୍ୟକ୍ତା ନାରୀ ସର୍ବଗର୍ଭେଷୁ ସଂସ୍କୃତା” ଇତି ଦେବକୋକ୍ତେଃ । ସକୃତ୍ ପ୍ରତିଗର୍ଭଂ ବା କାର୍ଯ୍ୟମିତି ହେମାଦ୍ରଃ । ଗର୍ଭସଂସ୍କାର ଏବାୟମିତି କର୍ମସ୍ୟ ସମ୍ମତିଃ । ଅତସ୍ତଦଗର୍ଭସଂସ୍କାରାଦ୍‌ଗର୍ଭଂ ଗର୍ଭଂ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟତେ ।

୨୧୫- ପୁଂସବନକର୍ମକର୍ତ୍ତୃ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଗର୍ଭାଧାନାଦିସଂସ୍କର୍ତ୍ତା ପିତା ଶ୍ରେଷ୍ଠତମଃସ୍ମତଃ ।

ଅଭାବେ ସ୍ୱକୂଳାନଃ ସ୍ୟାଦ୍ ବାନ୍ଧବୋଽନ୍ୟତ୍ର ଗୋତ୍ରଜଃ । (ବ୍ରାହ୍ମେ)

ମୃତୋ ଦେଶାନ୍ତରଗତୋ ଭର୍ତ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଯଦ୍ୟସଂସ୍କୃତା ।

ଦେବରୋ ବା ଗୁରୁର୍ଭାପି ବଂଶ୍ୟା ବାପି ସମାଚରେତ୍ ।

(ମଦନରତ୍ନେ ସତ୍ୟବ୍ରତଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଗର୍ଭାଧାନ ଆଦି ସଂସ୍କାର କର୍ମରେ ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱାମୀ ସର୍ବୋକୃଷ୍ଟ କର୍ତ୍ତା; ତାହା ଅଭାବରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଦେବର, ଗୁରୁ, ସ୍ୱବଂଶଜ, ସ୍ୱଗୋତ୍ରଜ ଓ ବାନ୍ଧବ ଏମାନେ ସଂସ୍କାର କର୍ମର କର୍ତ୍ତା ହୋଇପାରନ୍ତି ।

୨୧୬- ପୁଂସବନକାଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ପୁଂସବନଂ ସୁଯୋଗକରଣେ ନନ୍ଦେ ସଭଦ୍ରେ ତିଥିଂ ।

ଭାଦ୍ରାଷାଢ଼ * ନୃଭେଶ୍ୱରେଷୁ ନୃଦିନେ ବେଧଂ ବିନେନ୍ଦ୍ରୋ ଶୁଭେ ।

ଅକ୍ଷୀଣେ ନବପଞ୍ଚକଷ୍ଟକଗତେ ସୌମ୍ୟେଽଶୁଭେ ବୃଦ୍ଧିଗେ ।

ସ୍ତ୍ରୀଶୁଦ୍ଧ୍ୟା ଘଟଯୁଗ୍ମସୂର୍ଯ୍ୟଗୁରୁଭେ ଶୁଧ୍ୟସୁ ମାସତ୍ରୟେ ।

ନୃଦିନେ- ପୁଂଗ୍ରହବାରେ । ବେଧୋଦଶଯୋଗଭଙ୍ଗଃ । ବୃଦ୍ଧିରୁପଚୟସ୍ଥାନଂ ।

(ଜ୍ୟୋତିଷତ୍ତ୍ୱେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଶୁଭଯୋଗରେ, ଶୁଭକରଣରେ, ନନ୍ଦା (ପ୍ରତିପଦ୍ ଷଷ୍ଠୀ ଓ ଏକାଦଶୀ) ତିଥିରେ, ଭାଦ୍ରା (ଦ୍ୱିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ ଓ ଦ୍ୱାଦଶୀ) ତିଥିରେ, ପୂର୍ବାଭାଦ୍ରପଦ, ଭିତ୍ତିର ଭାଦ୍ରପଦ, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା, ଭିତ୍ତିରାଷାଢ଼ା ପୁଂନକ୍ଷତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ହସ୍ତା,

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ବିଜ୍ଞାନେଶ୍ୱରଙ୍କ ମତରେ କେବଳ ପ୍ରଥମଗର୍ଭରେ ପୁଂସବନ କର୍ମ କରିବ । କାରଣ ଦେବଳ କହିଅଛନ୍ତି, ଏକବାରଗର୍ଭସଂସ୍କୃତ ହେବା ନାରୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗର୍ଭସଂସ୍କାରର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ହେମାଦ୍ରିକ ମତରେ ପ୍ରଥମ ବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗର୍ଭସଂସ୍କାର କରିବ । କାରଣ କର୍ମ କହିଅଛନ୍ତି କିଏ ପୁଂସବନ କର୍ମ, ଗର୍ଭ ସଂସ୍କାର କର୍ମ, ଅତଏବ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗର୍ଭରେ କରଣୀୟ ।

୨୧୬*- ପୁଂନକ୍ଷତ୍ର ନାମ- ହସ୍ତୋମୂଳଂ ଶ୍ରବଣଃ ପୁନର୍ବସୁମୃଗଶିରା ସ୍ତଥା ପୁଷ୍ୟଃ । ପୁଂସଙ୍କେଷୁ କାର୍ଯ୍ୟେଷେତାନି ଶୁଭାନି ଧୃଷ୍ଟାନି । (ବରାହଃ) ଅନୁରାଧାପି ପୁଂନକ୍ଷତ୍ରଂ ଅନୁରାଧନ୍ ହବିଷା ବର୍ଦ୍ଧୟତଃ । (ଜତିଶୁତେଃ)

ମୂଳା, ଶ୍ରବଣା, ପୁନର୍ବସୁ, ମୃଗଶିରା, ପୁଷ୍ୟା, ଅନୁରାଧା ଓ ଆର୍ଦ୍ରା ନକ୍ଷତ୍ରରେ, ରବି, ମଙ୍ଗଳ ଓ ବୃହସ୍ପତି ବାରରେ, ଦଶଯୋଗଭଙ୍ଗ ବ୍ୟତିରେକରେ କର୍ତ୍ତାର ଚନ୍ଦ୍ରକ୍ଷାଣ ନ ହୋଇ ଶୁଭ ଥିବା ସମୟରେ ଏବଂ ଶୁଭଗ୍ରହମାନେ ନବମ, ପଞ୍ଚମ, ଲଗ୍ନ, ଚତୁର୍ଥ, ସପ୍ତମ ଓ ଦଶମସ୍ଥାନରେ ଥିବା ସମୟରେ ଏବଂ ପାପଗ୍ରହମାନେ ତୃତୀୟ, ଷଷ୍ଠ ଏକାଦଶରେ ଥିବା ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀର ତାରଚନ୍ଦ୍ରଶୁକ୍ଳିରେ କୁମ୍ଭ, ମିଥୁନ, ଧନୁ ଓ ମାନଲଗ୍ନରେ ଗର୍ଭର ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ ବା ତୃତୀୟ ମାସରେ ପୁଂସବନ କର୍ମ କରିବ ।

୨୧୭- ପୁଂସବନରେ ବାରର ଫଳାଫଳ

ମୃତ୍ୟୁକ୍ଷ ସୌରେ ଚନ୍ଦ୍ରହାନ୍ତିରିୟୌ ମୃତପ୍ରଜା ପୁଂସବନେ ବୁଧେ ଚ ।
କାକୀ ଚ ବନ୍ଧ୍ୟା ଭବତୀହ ଶୁକ୍ଳେ ସ୍ତ୍ରୀପୁତ୍ରଲାଭୋ ରବିଭୌମଜୀବେ ।
(ବଶିଷ୍ଠ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଶନିବାରରେ ପୁଂସବନକର୍ମ କଲେ ମୃତ୍ୟୁ, ସୋମବାରରେ ଶରୀର ହାନି, ବୁଧବାରରେ ସନ୍ତାନର ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଶୁକ୍ରବାରରେ ସ୍ତ୍ରୀ କାକବନ୍ଧ୍ୟା ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ରବି, ମଙ୍ଗଳ ଓ ବୃହସ୍ପତିବାରରେ ପୁଂସବନକର୍ମ କଲେ ସ୍ତ୍ରୀର ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଲାଭ ହୁଏ ।

୨୧୮- ଦଶଯୋଗ ଭଙ୍ଗ

କର୍ଣ୍ଣବେଧେ ବିବାହେ ଚ ବ୍ରତେ ପୁଂସବନେ ତଥା ।

ପ୍ରାଗନେ ଚାତ୍ୟରୂଡ଼ାୟାଂ ବିଷମୂକ୍ଷାଂ ବିବର୍ଜୟେତ୍ ।

ତିଥ୍ୟଙ୍ଗବେଦୈକଦଶୋନବିଂଶତିକାଦଶାଷ୍ଟାଦଶବିଂଶସଂଖ୍ୟାଃ ।

ଇଷୋତୁନା ସୂର୍ଯ୍ୟଯୁଗୋତୁନା ଚ ଯୋଗାଦମୂଞ୍ଚେଦଶଯୋଗଭଙ୍ଗଃ ।

(ଜ୍ୟୋତିଃ ସାରସଂଗ୍ରହେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- କର୍ଣ୍ଣବେଧ, ବିବାହ, ବ୍ରତ, ପୁଂସବନ, ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ ଓ ତୃଡ଼ାକର୍ମରେ ବିଜନକ୍ଷତ୍ରକୁ ବର୍ଜନ କରିବ । ବିଜନକ୍ଷତ୍ର ଯଥା- ଯେଉଁ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଥିବେ ସେ ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ଯେଉଁ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ସଂସ୍କାରଦି କର୍ମ ହେବ ସେ ନକ୍ଷତ୍ର ଉଭୟ ନକ୍ଷତ୍ରାକଙ୍କୁ ଯୋଗ କଲେ ଯଦି ୨୭ରୁ ଅଧିକ ଅଙ୍କ ହୁଏ ତେବେ ତହିଁରୁ ୨୭ ବାଦଦେଇ ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍କ ଯଦି ୧୫, ୬, ୪, ୧, ୧୦, ୧୯, ୨୭, ୧୧, ୧୮, ୨୦ ରହେ ତେବେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଜନକ୍ଷତ୍ର ଓ ଦଶଯୋଗଭଙ୍ଗ କହନ୍ତି । ଏଥିରେ ଉପରୋକ୍ତ ସଂସ୍କାର କର୍ମ କରିବ ନାହିଁ ।

୨୧୯- ପୁଂସବନକର୍ମ କାରିକା

ସ୍ବାତ୍ତ୍ୱା ସ୍ୱୟଂ ବୈକୃତନିତ୍ୟକର୍ମ ସମାପ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ୍ୟ ହୃଦାଞ୍ଚଦେବଂ ।
 ସଂଗୃହ୍ୟ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତାନି ପବିତ୍ରପାଣିଦ୍ୱି ଜଗୁର୍ବନ୍ଧୁଜ୍ଞାଂ ।
 ନୀତ୍ୱା ସମର୍ଜେଦ୍ ବରୁଣଂ ଚ କୁମ୍ଭେନ୍ଦ୍ରନାଦେଶ ହୋମଂ ସମାୟ ବ୍ୟତୀତେ ।
 କୁର୍ଯ୍ୟାଦଥୋ ପୁଂସବନାଖ୍ୟକର୍ମ ସଂକଳ୍ପ୍ୟ ଚାତ୍ତ୍ୱୟଦୟିକଂ ଚ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 ସ୍ୱଧର୍ମପତ୍ନୀଂ ଚ କୃତୋପବାସାଂ ତାଂ ସ୍ୱାପୟିତ୍ୱାହତବାସସୀ ଚ ।
 ମନ୍ତ୍ରେଣ ପୂତେ ପରିଧାପ୍ୟ ଯତ୍ନାପୁଣ୍ୟାହବାଚଂ ସବୁଦୀରୟେଜ ।
 ବଟାବରୋହଂ ଶିଶିରୋଦକେନ ତନ୍ତୁଜାମେକଂ ଚ ଯଥାବିଧାନଂ ।
 ନିଧାୟ ବସ୍ତ୍ରେଣ ଚ ପିଷ୍ଟମେତତ୍ ସିଞ୍ଚେଦ୍ ବଧୂଦକ୍ଷନସଃପୁତେ ଚ ।
 ସଂସ୍ଥାପୟେଦ୍ବା ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଂ ସ୍ୱଧର୍ମପତ୍ନୀଭଗସନ୍ନି କର୍ଷେ ।
 ମନ୍ତ୍ରେଣ ଚାନେନ ତୁ ମନ୍ତ୍ରେୟିତ୍ୱା ସମୁଷ୍ଟଜେଦ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ ଚ ।
 ତତ୍ତ୍ୱର୍ଣ୍ଣୋଽହିତ୍ୱ ମଥାବଧାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଗ୍ରାହୟେଦାଶିଷମାତ୍ମଜାୟାଂ
 କୃତ୍ୱା ବୁଧୈଃ ପୁଂସବନଂ ଚ କର୍ମ ପାରସ୍ପରୋକ୍ତଂ ଚ ସମାପ୍ତମେବ ॥

(ଲୋକନାଥଦାସେନ କୃତ୍ୱା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ନିଜେ ସ୍ନାନ ଓ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ହୃଦୟରେ ଇଷ୍ଟ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରି ପବିତ୍ର ପାଣି ହୋଇ ହସ୍ତରେ ଦୁବ ବରକୋଳି ପତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷତ ଧରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ଅନୁମତି ନେଇ କଳସରେ ବରୁଣପୂଜା କରିବ । ପୁଂସବନ କାଳଗତ ହୋଇଥିଲେ ସଂକଳ୍ପପୂର୍ବକ ଅନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମ କରି ପୁଂସବନ କର୍ମ ସଂକଳ୍ପ ଓ ଆତ୍ମ୍ୟଦୟିକଶ୍ରାଦ୍ଧସଂକଳ୍ପ କରି ଭୋଜ୍ୟାହର୍ଣ୍ଣକରିବ । ତତ୍ପରେ ଉପବାସ କରିଥିବା ନିଜ ପତ୍ନୀକୁ ସ୍ନାନ କରାଇ ଦଣ୍ଡିଥିବା ଲୁଗା ଓ ଓଢ଼ଣିକୁ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ପିନ୍ଧାଇ ଆସନ ଉପରେ ବସାଇ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରାଇବ । ତତ୍ପରେ ବଟଓହଳ ଓ ତାହାର ଶୃଙ୍ଗ (ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଙ୍କୁର)କୁ ଶିଶିର ଜଳରେ ବାଟି ବସ୍ତ୍ରରେ ରଖି ସ୍ତ୍ରୀର ନାସିକାର ଦକ୍ଷିଣ ପୁଡ଼ାରେ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତିପୁଡ଼ିବ । ତଦନ୍ତର ସ୍ତ୍ରୀର ଭଗ ନିକଟରେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର ରଖି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ତାହାକୁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବ । ତଦନ୍ତର ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ ଉତ୍ସର୍ଗ, କର୍ମର ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ ଓ ପତ୍ନୀର ଆଶୀର୍ବାଦ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇ କର୍ମ ସମାପ୍ତ କରିବ । ୦ ।

୨୨୦- ପୁଂସବନ କର୍ମାରମ୍ଭ ଓ ବରୁଣ ପୂଜା

ଗର୍ଭାଧାନଦ୍ୱିତୀୟେ ତୃତୀୟା ବା ଯଦହଃ ପୁଂସାନକ୍ଷତ୍ରେଣ ଚନ୍ଦ୍ରମା
ଯୁଜ୍ୟେତ ତଦହଃ ପୁଂସବନାର୍ଘ୍ୟଂ କର୍ମ କରୋତି । (୨୧୪ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ସର୍ବମଙ୍ଗଳମାଙ୍ଗଲ୍ୟଂ ବରେଣ୍ୟଂ ବରଦଂ ଶୁଭଂ ।

ନାରାୟଣଂ ନମସ୍କୃତ୍ୟ ସର୍ବକର୍ମାଣି କାରୟତ୍ ।

ଅଭିପ୍ରେତାର୍ଥଂ ସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ପୂଜିତୋ ଯଃ ସୁରାସୁରେଃ ।

ସର୍ବବିଘ୍ନ ବିନାଶାୟ ଗଣାଧିପତୟେ ନମଃ ।

(ଏହା ପଢ଼ି ନମସ୍କାର କରିବ)

ଶାନ୍ତିକେ ଭୂରସି ବୁଧାତ୍ ପୌଷ୍ଟିକେ ବରୁଣସ୍ୟ ଚେତି ବଚନାତ୍ ।

ଓଁ ବରୁଣସ୍ୟୋଽଗ୍ନିନମସି ବରୁଣସ୍ୟ ସ୍ବସ୍ତ ତର୍ଜନୀସ୍ତୁଃ । ବରୁଣସ୍ୟ
ରତସଦନ୍ୟସି ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନ୍ୟସି ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନ୍ୟମାସୀଦ୍ । (ଏହି
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଳସରେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ) । ଓଁ ଭୂରସି ଭୂମିରସ୍ୟ ଦିତିରସି
ବିଶ୍ୱାୟା ବିଶ୍ୱସ୍ୟ ଭୁବନସ୍ୟ ଧର୍ମାଂ । ପୃଥ୍ୱୀଂ ଯଜ୍ଞ ପୃଥ୍ୱୀଂ ଦୃଂ ହ ପୃଥ୍ୱୀଂ
ମାହିଂସୀଃ (ଏହା ପଢ଼ି କଳସ ରହିବା ଭୂମିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) । ଓଁ ଧାନ୍ୟମସି
ଧନୁହି ଦେବାଂ ଧନୁହି ଯଜ୍ଞଂ । ଧନୁହି ଯଜ୍ଞପତିଂ ଧନୁହି ମାଂ ଯଜ୍ଞନ୍ୟଂ ।
(ଏହା ପଢ଼ି କଳସ ବସାଇବା ସ୍ଥାନରେ ଧାନ ରଖିବ) । ଓଁ ଆଜିନ୍ଦ୍ରକଳସଂ
ମହ୍ୟଭ୍ୟାବିଶିଦ୍ଧିଯବଃ । ପୁନ ରୁର୍ଜାଲିବର୍ତ୍ତସ୍ୱସାନଃ ସହସ୍ରଂ ଧୁଷ୍ଟୋରୁଧାରା ପୟସ୍ୱତୀ
ପୁନର୍ମା, ବିଶତାବ୍ରୟଃ । (ଏହା ପଢ଼ି ଧାନ୍ୟ ଉପରେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କଳସ
ରଖିବ) । ଓଁ ନମଃପୂର୍ଣ୍ଣାୟ ଚ ପର୍ଣ୍ଣବଦାୟ ଚ ନମ ଉଦ୍‌ଗୁରମାଶାୟତାଭିଘ୍ନତେ
ଚ । ନମ ଆଶ୍ୱଦତେ ଚ ପ୍ରଶ୍ୱଦତେ ଚ ନମଜଷ୍ଟକୃତ୍ୟୋଧନୁଷ୍ଟଭ୍ୟଶ୍ଚ-
ବୋନମୋନମୋବଃ କିରିକେତ୍ୟୋଦେବାନାକଂ ହୃଦୟେତ୍ୟୋ-
ନମୋବିଚିନ୍ଦ୍ରେତ୍ୟୋ ନମୋବିକ୍ଷିଣକ୍ରେତ୍ୟୋ ନମ ଆନିର୍ହତେଭ୍ୟଃ । (ଏହା
ପଢ଼ି କଳସରେ ପଲ୍ଲବ ଦେବ) ଓଁ ଯାଃପଲିନୀ ଯାଅଭଲ୍ଲା ଅପୁଷ୍ପାୟାଶ୍ଚ
ପୁଷ୍ପିଣୀଃ । ବୃହସ୍ପତି ପ୍ରସୁତାସ୍ତାନୋ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୁ ହସଃ । (ଏହା ପଢ଼ି କଳସ ଉପରେ
ଫଳ ଦେବ) ଓଁ ଯଶସାମାଦ୍ୟାବାପୃଥ୍ୱୀ ଯଶସେନ୍ଦ୍ରା ବୃହସ୍ପତିଃ ।
ଯଶୋଭଗଣ୍ଡମାବିଦଦ୍‌ଯଶୋମାପ୍ରତିପଦ୍ୟତାଂ । (ଏହା ପଢ଼ି କଳସରେ ବସ୍ତ୍ର
ଦେବ) । ଓଁ ଗନ୍ଧଦ୍ୱାରାଂ ଦୁରାଧର୍ଷାଂ ନିତ୍ୟପୁଷ୍ପା କରାସିଣାଂ । ଜଶ୍ୱରୀଂ
ସର୍ବଭୂତାନାଂ ଦ୍ୱାମିହୋପହ୍ନୟେ ଶ୍ରିୟଂ । (ଏହା ପଢ଼ି କଳସରେ ଗନ୍ଧ ଦେବ) ।

ଓଁ ଶ୍ରୀଋ ତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଋ ପଦ୍ମାବହୋରାତ୍ରେ ପାର୍ଶ୍ବେ ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ରୂପ
ମଣ୍ଡିନୌ ବ୍ୟାଋଂ ଇଷନ୍ତି ଷାଣ୍ଡାମୁମ୍ଭଜଷାଣ ସର୍ବଲୋକଂ ମଇଷାଣ । (ଏହି
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଳସରେ ପୁଷ୍ପ ଦେବ) । ଓ ସିନ୍ଦୋରିବ ପ୍ରାଧୁନେଷୁ ଘନାଶୋବାତ
ପ୍ରମାୟଃ ପତୟନ୍ତି ଯଦାଃ । ଘୃତସ୍ୟ ଧାରା ଅରୁଷୋନବାଜୀ କାଷ୍ଠାଭିନ୍ନୁ
ମିଭିଃ । ପିନ୍ଦୁମାନଃ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଳସରେ ସିନ୍ଦୂର ଦେବ) ।

କଳସସ୍ୟ ମୁଖେ ରୁଦ୍ରଃ କଣ୍ଠେ ବିଷ୍ଣୁଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତତଃ ।

ଅଧର୍ଷେବ ସ୍ଥିତୋବ୍ରହ୍ମାମଧ୍ୟେ ମାତ୍ୟଗଣାଃ ସ୍ବତାଃ ।

କୁର୍ଷୋ ତ ସାଗରାଃସସ୍ତ ସସ୍ତଦ୍ବାପାୟ ମେଦିନୀ ।

ଉଦରେ ସର୍ବତୀର୍ଥାନି ଚିନ୍ତୟିତ୍ବା ପ୍ରପୂଜୟେତ ।

(କଳସରେ ଏହି ରୂପ ଚିତ୍ରା କରି ପୂଜା ଆରମ୍ଭ କରିବ)

ଓଁ ଗଣପତୟେ ନମଃ ଗଣପତିମାବାହୟାମି ଗଣପତେ ଅତ୍ରାଗଛ । ଓଁ
ବରୁଣାୟନମଃ ବରୁଣମାବାହୟାମି ବରୁଣ ଅତ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେଭ୍ୟା
ନମଃ ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହାନାବାହୟାମି ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହା ଅତ୍ରା ଗଛତ । ଓଁ
ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳେଭ୍ୟା ନମଃ ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳାମାବାହୟାମି
ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳା ଅତ୍ରାଗଛତ । ଓଁ ଗ୍ରାମଦେବତାୟେ ନମଃ
ଗ୍ରାମଦେବତାମାବାହୟାମି ଗ୍ରାମଦେବତେଷ୍ଟ୍ରାଗଛ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଅତ୍ର ଘଟପୂଜିତ
ଗଣପତ୍ୟାଦି ଦେବତାଭ୍ୟ ଆସନଂ ନମଃ । ଏବଂ ପାଦସନଂ, ଅର୍ଘ୍ୟଂ, ଗନ୍ଧଂ,
ପୁଷ୍ପଂ, ଧୂପଂ, ଦୀପଂ, ନୈବେଦ୍ୟଂ, ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ଦତ୍ତ୍ବା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।
(ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୧୮- ୧୨୪ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

୨୨୧- ପୁଷ୍ପବନକାଳାତିକ୍ରମେ ଅନାଦେଶପ୍ରାୟକ୍ଷିତ

ହୋମସଂକଳ୍ପ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟାମଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ପୁଷ୍ପବନକର୍ମକାଳାତିକ୍ରମଦୋଷ
ବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନଦେଶପ୍ରାୟକ୍ଷିତହୋମକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ ।

(ସଂକଳ୍ପର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୨୫- ୧୨୯ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

* ୨୨୨- ପୁଂସବନର ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମାଗ୍ନିସ୍ଥାପନ ଓ କୁଶାଣ୍ଡି

କୁଶତ୍ରୟଂ, ଗୋମୟଂ ସ୍ବ୍ୟ, ପୁନଃକୁଶତ୍ରୟଂ, ଉଦକପାତ୍ରଂ, ପ୍ରଥମକୁଶତ୍ରୟେଣ ପରି ସମୂହ- ୩, ଗୋମୟୋଦକେନ ଉପଲିପ୍ୟ- ୩, ବଜ୍ଜେଣ ଉଲ୍ଲିଖ୍ୟ- ୩, ଅପରକୁଶତ୍ରୟେଣ ଅନାମିକାଞ୍ଜୁଷାଭ୍ୟାଂ ଉଚ୍ଚୃତ୍ୟ- ୩, ଜଳେନାଭ୍ୟୁଷ୍ୟ- ୩, ଅଗ୍ନିମୁପସମାଧାୟ । ଦଧାତିଗୋତ୍ରଂ, ଘୃତକଲ୍ଲୋଳପ୍ରବରଂ, ଚନ୍ଦ୍ରନାମାଗ୍ନୟେ ନମଃ, ଚନ୍ଦ୍ର ନାମାଗ୍ନିମାବାହୟାମି ଚନ୍ଦ୍ରନାମାଗ୍ନେ ଅଭ୍ରାଗଞ୍ଚ ।” “ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ରନାମାଗ୍ନୟେ ନମଃ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋକ୍ତାସନପାଦାସନାଦିନୈବେଦ୍ୟାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୪୬- ୧୪୭ ନମ୍ବର ଦେଖ) । ପୁଂସବନର ଅନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମର କୁଶାଣ୍ଡି ଯଥା-

ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ, କୁଶାଃ ୩, ଶୁବଃ, ଶୁଚ, ଏକା ସମିଧ, ଆଜ୍ୟଂ ।

(ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରକୁ କ୍ରମେ ସ୍ଥାପନ କରିବ) ।

ଆଜ୍ୟାସ୍ଥାଳୀମାଜ୍ୟନିର୍ବାପଃ । (ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀରେ ଘୃତ ରଖିବ)

ଆଜ୍ୟାଧ୍ବଶୁୟଶମଗ୍ନୌ । (ଅଗ୍ନିରେ ସେହି ଘୃତକୁ ତତାଇବ) ।

ଜଳକ୍ବାଷେନ ପର୍ଯ୍ୟଗ୍ନିକରଣଂ । (ଅଧେ ଜଳୁଥିବା କାଠଖଣ୍ଡେ ଧରି ସେହି ଘୃତର ଚାରିପାଖରେ ବୁଲାଇ ଅଗ୍ନିରେ ପକାଇବ) ।

ପ୍ରଥମ କୁଶତ୍ରୟେଣ ଶୁବଶୁଚୋଃ (ପ୍ରଥମ କୁଶତ୍ରୟରେ ଶୁବ ଓ ଶୁଚକୁ ସମ୍ମାର୍ଜନ ସମ୍ମାର୍ଜନଂ, ମୂଳେନ ମୂଳ କରିବ, ଯଥା-ଶୁବମୂଳରେ କୁଶମୂଳ, ଶୁବ ମଧ୍ୟେନ ମଧ୍ୟଂ ଅଗ୍ନେଶାଗ୍ରଂ ମଧ୍ୟରେ କୁଶ ମଧ୍ୟ, ଶୁବ ଅଗ୍ରରେ କୁଶ ଅଗ୍ରାନ୍ ମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଅଗ୍ରଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାର୍ଜନ କରି ଅଗ୍ରଠାରୁ ମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଉଥରେ ସମ୍ମାର୍ଜନ କରିବ) ।

* ୨୨୨ କାଳାତିକ୍ରମେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ବିଧି- ଯାବନ୍ତ୍ୟଦାନ୍ୟତୀତାନି ନିରଗ୍ନେବିପ୍ରଜନ୍ମନଃ । ତାବନ୍ତି କୃତ୍ତାଣି ଚରେଞ୍ଚୌମ୍ୟଂ ଦଦ୍ୟାଦ୍‌ଯଥାବିଧି । ଇତିବଚନାତ୍‌ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧରସଂଖ୍ୟାଯାପ୍ରାଜାପତ୍ୟରୂପଂ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତଂ ମୁଖ୍ୟ ବିଧିନାଚରିତ୍ବା ତଦଶକ୍ତୌପ୍ରତିପ୍ରାଜାପତ୍ୟଂ ଗାଂ ଦତ୍ତ୍ବା ତଦଳାଭେ ତନ୍ମୁ ଲ୍ୟଂ ନିଷ୍ପମେକଂ ଅର୍ଦ୍ଧଂ ତଦର୍ଦ୍ଧଂ ବା ଦ୍ୱାଦଶବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ ଅୟୁତଗାୟତ୍ରୀଜପଂ ବା ଗାୟତ୍ରୀ ତିଳାଜ୍ୟସହସ୍ରହୋମଂ ବା ଶତ୍ରୁପେକ୍ଷୟା ଅନ୍ୟତମଂ ବିଧାୟ ହୌମ୍ୟ ସାୟଂ ପ୍ରାତଃହୋମଦ୍ରବ୍ୟଂ ପ୍ରତ୍ୟହଂ ଆହୁତିଚତୁଷ୍ଟୟଂ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତଂ ଅତିକ୍ରାନ୍ତଦିବସାନ୍ ଗଣୟିତ୍ବା ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟୋଦଦ୍ୟାଦିତି ହରିହରଃ ।

ଭୂମି ନିଧାନଂ (ଶୁବ ଓ ଶୁଚ ଏ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭୂମିରେ ରଖିବ) ।
 ଆଜ୍ୟୋଦ୍ୟାସନଂ (ଆଜ୍ୟ ସହିତ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀକୁ ଅଗ୍ନିରୁ
 ଓହ୍ଲାଇ ଆଣିବ) ।
 ଦ୍ଵିତୀୟକୃଷ୍ଣତ୍ରୟେଣାଜ୍ୟୋଦ୍ୟାସନଂ (ଦ୍ଵିତୀୟ କୃଷ୍ଣତ୍ରୟଦ୍ଵାରା ଜଳ ସିଞ୍ଚି ଆଜ୍ୟକୁ
 ପବିତ୍ର କରିବ) ।
 କୁଶନାମଗ୍ନୌ ପ୍ରକ୍ଷେପଃ । (ସେହି କୁଶକୁ ଅଗ୍ନିରେ ପକାଇବ) ।
 ଆଜ୍ୟବେକ୍ଷଣ (ସେହି ଆଜ୍ୟକୁ ଦେଖିବ) ।
 ଶୁବେଶ ଶୁଚି ଚତୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ (ଶୁବଦ୍ଵାରା ଚାରିଥର ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀରୁଆଜ୍ୟ ଆଣି
 ଶୁଚରେ ରଖିବ) ।
 ତଦୁପରି ସମିଧଂ ଦତ୍ତା । (ସେହି ଶୁବ ଉପରେ ଆସାଦନ କରିଥିବା
 ସମିଧକୁ ରଖିବ) ।

ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ, ଯଥା- ପୁଣ୍ୟାହଂ- ୩ ଏବମସ୍ତୁ
 ବିଜ୍ଞାପୟାମ୍ୟତ୍ୟତାଂ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ ଭବତୁ ରାଜ୍ଞାଃପ୍ରଜାନାଂ ଶାନ୍ତିର୍ଭବତୁ
 ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକ ଦେବଶର୍ମ୍ମଣା ମୟା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା
 ମଦ୍ଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ପୁଂସବନକାଳତିକ୍ତମ ଦୋଷବ୍ୟ-
 ପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମ କର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦା ତଦା
 ତାରାବାରଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଣାମମୃତଯୋଗୋଽସ୍ତୁ ସର୍ବେ ଗ୍ରହା ଏକାଦଶସ୍ଥାଃ ଫଳଦା
 ଭବନ୍ତୁ । ଶୁଭଂ ଭବନ୍ତୁ- ୩ । ଜଞ୍ଜିଷନ୍ ସମିଧ ମଗ୍ନୌ ପ୍ରକ୍ଷିପେତ୍ । ଓଁ
 ସମିଧାଗ୍ନିଂ ଦୁବସ୍ୟତ ଘୃତେର୍ମୌଧୟତାତିଥଂ । ଅସ୍ମିନ୍ ହବ୍ୟାକୁ ହୋତ ନଃ
 ସ୍ଵାହା । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କିମ୍ବା ମୌନ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇ ଅଗ୍ନିରେ
 ସମିଧ ପକାଇବ) ।

୨୨୩- ପୁଂସବନର ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମ

ଉପବିଶ୍ୟ ଶୁଚା ଜୁହୁୟାତ୍ * ନାତ୍ର ସଂଶ୍ରବଧାରଣଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଶୁବରେ ରଖିଥିବା ଘୃତକୁ ତଳଲିଖିତ ବ୍ୟାହୃତି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
 ବସିକରି ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେବ; କିନ୍ତୁ ଏ ହୋମରେ ସଂଶ୍ରବଧାରଣ
 (ପ୍ରାଣନପାତ୍ର) ହୁଏ ନାହିଁ ।

* ୨୨୩ (୧) ସଂଶ୍ରବବର୍ଣ୍ଣନ- ପାକଯଜ୍ଞେସ୍ଵବରସ୍ୟାସର୍ବହୋମୋହୁତ୍ବା
 ଶେଷପ୍ରାଣ୍ୟମିତି କାତ୍ୟାୟନୋକ୍ତେଃ । ଶୁବେଶାବରସ୍ୟ ହୋମଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୟ ସର୍ବସ୍ୟହୋମ
 ନିଷେଧାତ୍ ହୃତଶେଷସ୍ୟ ଚ ପ୍ରାଣନବିଧାନାତ୍ ସର୍ବାସାମାହୁତାନାଂ ହୋମଦ୍ରବ୍ୟଂ

ଓଁ ଭୂଃ ସ୍ବାହା ଲବଂ ଭୂଃ ବା ଲବମଗ୍ନେୟ ।

ପୁନଃପୁରାଣ୍ୟ ଗ୍ରହଣଂ- (ପୁନର୍ବାର ଶୁକ୍ରଦ୍ବାରା ଚାରିଥର ଘୃତ ଆଣି ଶୁଚରେ ରଖି ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆହୁତି ଦେବ) ।

ଓଁ ଭୁବଃ ସ୍ବାହା ଲବଂଭୁବଃ ବା ବାୟବେ ।

ପୁନଃପୁରାଣ୍ୟ ଗ୍ରହଣଂ- (ପୁନର୍ବାର ଶୁକ୍ରଦ୍ବାରା ଚାରିଥର ଘୃତ ଆଣି ଶୁଚରେ ରଖି ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆହୁତି ଦେବ) ।

ଓଁ ସ୍ବଃ ସ୍ବାହା ଲବଂ ସ୍ବଃ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ ।

ପୁନଃପୁରାଣ୍ୟ ଗ୍ରହଣଂ- (ପୁନର୍ବାର ଶୁକ୍ରଦ୍ବାରା ଚାରିଥର ଘୃତ ଆଣି ଶୁଚରେ ରଖି ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆହୁତି ଦେବ) ।

ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ବଃ ସ୍ବାହା ଲବଂ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ବଃ ବା ଲବମଗ୍ନି ବାୟୁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଭଃ । ତତଃ ଶୁବେଶ ପଞ୍ଚଭିମନ୍ତେଃ ପଞ୍ଚାହୁତି କୁହୁୟାତ୍ ।

ଶୁବେଶବଶେଷିତଂ ସଂଶ୍ରବଦ୍ଦେନ ପ୍ରସିଦ୍ଧଂ ପାତ୍ରାନ୍ତରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ୍ୟତେ ତତ୍ପ୍ରାଣ୍ୟମିତି ହରିହରଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀରୁ ଶୁକ୍ରଦ୍ବାରା ଗୃହୀତ ହୋଇଥିବା ହୋମଦ୍ରବ୍ୟକୁ ହୋମ କରି ତାହାରୁ ଅବଶେଷକୁ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀରେ ମିଶାଇଲେ ସେ ଆଜ୍ୟ ହୋମ ଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ, କାରଣ ହୃତଶେଷ ପ୍ରାଣନ ହୁଏ । ଅତଏବ ସମସ୍ତ ଆହୁତିମାନଙ୍କର ଅବଶେଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୁକ୍ରରେ ଲାଗିଥିବା ହୋମ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସଂସ୍ରବ କୁହାଯାଏ । ତାହାକୁ ପାତ୍ରାନ୍ତରେ ରଖିବେ, ସେହି ପାତ୍ରକୁ ପ୍ରାଣନପାତ୍ର କହନ୍ତି । ଏହି ଅବଶେଷ ଘୃତ କର୍ମାର ପ୍ରାଣ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଭକ୍ଷଣୀୟ ।

*୨୨୩ (୨) ବ୍ୟାହୃତି ହୋମର ଆହୁତି ପ୍ରମାଣ- ଯତ୍ର ବ୍ୟାହୃତି ହୋମସ୍ତୁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତମକୋଭବେତ୍ । ଚତୁସ୍ତତ୍ର ହୋତବ୍ୟଃ ସ୍ତ୍ରୀପାଣିଗ୍ରହଣେ ତଥା । ପରିଶିଷ୍ଟେ । ୧ । ଉତଥାୟ ତୁଷ୍ଟାଂ ସମିଧଂ ପ୍ରକ୍ଷପେଜ୍ଜାତିବେଦସି । ଆଜ୍ୟଂ ଶୁଚି ଚତୁଃ କୃତ୍ବା ସ ବ୍ୟାହୃତ୍ୟା ବସନ୍ ହୁନେତ୍ । ରେଶୁକାତାର୍ଯ୍ୟଃ । ୨ । ଅଦ୍ୟାବ୍ୟାହୃତଚତୁଃସ୍ତତଃ ପଞ୍ଚାଗ୍ନିବାରୁଣାନି । ଅପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମେଷୁ ନମମୋଽପି ପ୍ରଜାପତିଃ । ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତ ଦଶମଃ । ୩ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- (୧) ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମ ଓ ବିବାହହୋମରେ ବ୍ୟାହୃତିଦ୍ବାରା ଚାରିଆହୁତି ଦେବ, ଯଥା- ଭୂଃ, ଭୁବଃ, ସ୍ବଃ, ଭୂର୍ଭୁବଃ, ସ୍ବଃ ଏହାକୁ ଚାରିବ୍ୟାହୁତି କହନ୍ତି । (୨) ଠିଆହୋଇ ବିନା ମନ୍ତ୍ରରେ ସମିଧ ଅଗ୍ନିରେ ଦେବ ଏବଂ ଶୁଚରେ ଶୁକ୍ରଦ୍ବାରା ଚାରିଆହୁତି ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ବସି ଶୁଚରେ ବ୍ୟାହୁତି ହୋମ କରିବ । (୩) ଅପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ନଥିବା ହୋମରେ ବ୍ୟାହୃତି ହୋମ ତିନି ଯଥା- ଭୂଃ, ଭୁବଃ ଏବଂ ସ୍ବଃ, ଅଗ୍ନି ବାରୁଣ ପଞ୍ଚକାଣ୍ଡ, ଯଥା- (୧) ଦ୍ବନ୍ଦ୍ବୋଅଗ୍ନେ, (୨) ସତ୍ବନ୍ଦ୍ବୋଅଗ୍ନେ, (୩) ଅୟାଶ୍ବୋ, (୪) ଯେତେଶତଂ, (୫) ଉଦୁଭମଂ,

(ତପ୍ତରେ ଶୁବରେ ତଳଲିଖିତ ପାଞ୍ଚକାଣ୍ଡ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପାଞ୍ଚ ଆହୁତି ଦେବ)

*ମନ୍ତ୍ର- ଓଁ ବୃନ୍ଦୋଅଗ୍ରେ ବରୁଣସ୍ୟ ବିନ୍ଦାନ୍ଦେବସ୍ୟ ହୋତୋ ଅବୟାସି ସୀଷାଃ । ଯଜିଷ୍ଠୋ ବହିତମଃ ଶୋଶୁତାନୋ ବିଶ୍ୱାଦ୍ୱେଷାଜସି ପ୍ରମୁମୁଗଧ୍ୟସ୍ତୁତ୍ ସ୍ୱାହା । ଇଦମଗ୍ନିଂ ବରୁଣାଭ୍ୟାଂ । (୨) ଓଁ ସବୃନ୍ଦୋଅଗ୍ରେବମୋଭବୋତାନେଦ୍ୱିଷ୍ଠୋ ଅସ୍ୟା ଉଷସୋବ୍ୟୁଷ୍ଠୋ । ଅବୟସ୍ତନୋ ବରୁଣଂ ରରାଣୋ ବାହି ମୃତ୍ୟାକଂ ସୁହବୋନଏଧୁ ସ୍ୱାହା । ଇଦମଗ୍ନିଂ ବରୁଣାଭ୍ୟାଂ । (୩) ଓଁ ଅୟାଶ୍ୱଗ୍ରେ ସ୍ୟନଭି ଶସ୍ତିପାଶ୍ଵ ସତ୍ରମିଭୁମୟାଅସି । ଅୟାନୋ ଯଜ୍ଞଂ ବହାସ୍ୟୟାନେଧେହି ଭେଷଯଜଂ ସ୍ୱାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ । (୪) ଓଁ ଯେତେଶତଂ ବରୁଣ ଯେ ସହସ୍ରଂ ଯଜ୍ଞିୟାଃ ପାଶାବିତତା ମହାତଃ । ତେଭିନ୍ଦୋଂ ଅସ୍ୟ ସବିତୋ ତ ବିଷୁର୍ବିଶ୍ୱେ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୁ ମରୁତଃ ସ୍ୱର୍କାଃ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବରୁଣାୟ ସବିତେ ବିଷବେ-

ଆଉ ପ୍ରଜାପତି ଏକ ଏରୁପ ନବ, ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତ୍ ସହିତ ହେଲେ ଦଶ ।

* ୨୨୩ (୩) ବ୍ୟାହୁତି ହୋମର ରଷିଛନ୍ଦ ଯଥା-

ଓଁ ଭୃବିତ୍ୟସ୍ୟ, ପ୍ରଜାପତି ରଷିଃ, ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ, ଅଗ୍ନିଦେବତା, ବ୍ୟାହୁତିହୋମେ ବିନିଯୋଗଃ ।

ଓଁ ଭୃବଜତ୍ୟସ୍ୟ, ପ୍ରଜାପତି ରଷିଃ, ଉଷିକ୍ଛନ୍ଦଃ ବାୟୁଦେବତା, ବ୍ୟାହୁତିହୋମେ ବିନିଯୋଗଃ ।

ଓଁ ସ୍ୱରିତ୍ୟସ୍ୟ, ପ୍ରଜାପତି ରଷିଃ, ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍ଛନ୍ଦଃ, ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦେବତା ବ୍ୟାହୁତିହୋମେ ବିନିଯୋଗଃ ।

*- ୨୨୩(୪) ଅଗ୍ନିବାରୁଣ ମନ୍ତ୍ରର ରଷିଛନ୍ଦ, ଯଥା-

(୧) ଓଁ ବୃନ୍ଦୋଅଗ୍ରେ ଜତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ, ବାମଦେବରଷିଃ, ତ୍ରିଷ୍ପୁଞ୍ଛନ୍ଦଃ, ଅଗ୍ନିବରୁଣୋ ଦେବତେ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମେ ବିନିଯୋଗଃ । (୨) ଓଁ ସବୃନ୍ଦୋ ଅଗ୍ରେ ଜତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ, ବାମଦେବରଷିଃ, ତ୍ରିଷ୍ପୁଞ୍ଛନ୍ଦଃ, ଅଗ୍ନିବରୁଣୋ ଦେବତେ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମେ ବିନିଯୋଗଃ । (୩) ଓଁ ଅୟାଶ୍ୱାଗ୍ରେ ଜତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ, ପ୍ରଜାପତିରଷିଃ, ବିରାଟ୍ଛନ୍ଦଃ, ଅଗ୍ନିଦେବତା, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମେ ବିନିଯୋଗଃ । (୪) ଓଁ ଯେତେଶତମିତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ, ଶୂନଶେଫରଷିଃ, ଜଗତାଛନ୍ଦଃ, ବରୁଣଃ ସବିତା ବିଷୁର୍ବିଶ୍ୱେଦେବା ମରୁତଃ ସ୍ୱର୍କାଦେବତାଃ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମେ ବିନିଯୋଗଃ । (୫) ଉଦୁଗମିତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ, ଶୂନଶେଫରଷିଃ, ତ୍ରିଷ୍ପୁଞ୍ଛନ୍ଦଃ, ବରୁଣୋ ଦେବତା, ପାଶୋନ୍ଦୋତନେ ବା ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମେ ବିନିଯୋଗଃ ।

ବିଶ୍ୱେତ୍ୟା ଦେବେତ୍ୟା ମରୁତ୍ୟଃ ସ୍ୱର୍କେତ୍ୟଃ । (୫) ଓଁ ଉଦୁଭମଂ
ବରୁଣପାଶମସ୍ତଦବାଧମଂ ବିମଧମଜଂ ଶ୍ରୀଥାୟ । ଅଥାବୟମାଦିତ୍ୟବ୍ରତେ
ତବାନାଗସୋ ଅଦିତୟେ ସ୍ୟାମ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବରୁଣାୟ ।
ଏତାନବାହୁତୟୋଽନାଦେଶସଂଜ୍ଞକା ଭବନ୍ତି ॥

ଅନଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ରହୋମେ ପ୍ରଜାପତିହୋମୋନାସ୍ତୀତି ପାରସ୍କରେଶୋକ୍ତଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ନଅ ଆହୁତିକୁ ଅନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ର ଆହୁତି
କହନ୍ତି ଏବଂ ପାରସ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ କହନ୍ତି କି ଅନାଦେଶହୋମରେ ପ୍ରଜାପତି ହୋମ
ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ; ଯଥା-

ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦିଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଦ୍ଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ
ପୁଂସବନକର୍ମକାଳତିକ୍ରମଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ରହୋମକର୍ମ
ଯଜ୍ଞତଂ ତସ୍ତକୃତମସ୍ତୁ । ଯନ୍ମ୍ୟନ୍ ଯଜାତିରିକ୍ତଂ ଯଦନ୍ୟଥା ବା କୃତଂ ତସ୍ତବଂ
ପରିପୂର୍ଣ୍ଣମଚ୍ଛିଦ୍ରମସ୍ତୁ । ଶୁଭଂଭବତୁ । ୩ ।

ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଅକ୍ଷତ ଧରି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ
ଓ ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ କରିବ ।

୨୨୪- ପୁଂସବନକର୍ମ ସଂକଳ୍ପ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ- ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଦ୍ଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ପୁଂସବନକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ ।

(ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୨୫- ୧୨୯ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

୨୨୫- ପୁଂସବନକର୍ମର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ସଂକଳ୍ପ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ- ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି ପୂର୍ବୋକ୍ତ
ଏବଂବିଧି ବିଶେଷଣବିଶିଷ୍ଟାୟା ପୁଣ୍ୟତିଥୌ ଇତ୍ୟନ୍ତଂ ପଠିତ୍ୱା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ
ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା-ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଦ୍ଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ
ପୁଂସବନକର୍ମଶୋଫଳତୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାତ୍ପରଶାଶକ୍ତୌ
ତତପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତୃପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ
ଅମୁକଦେବା ୩ ନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ଅମୁକ ଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମତ୍ପିତୃପିତାମହ

ପ୍ରପିତାମହାନଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ
ଅସ୍ମାନ୍ମାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବଗା ଶର୍ମଣାଂ
ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ଗଣପତି ପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟମାତୁ ଗଣପୂଜାବସୋର୍ଦ୍ଧାରାୟୁଷ୍ୟ
ମନ୍ତ୍ରପପୂର୍ବକଭୋଜ୍ୟଦାନମହଂ କରିଷ୍ୟେ ।

ତତଃପୀଠେ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣାନଂ ପୂଜୟେତ୍ ।

(ଅଷ୍ଟାଦଶ ମାତୃଗଣର ମଣ୍ଡଳନିର୍ମାଣ ୬୮ ନମ୍ବର ଇ ପୂଜାବିଧି ୬୯
ନମ୍ବର ଦେଖ) ବସୋଃପବିତ୍ରମସାତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (ଏହାର
ବିଶେଷ ବିଧି ୧୩୨- ୧୩୪ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

ତତୋଭୋଜ୍ୟାସ୍ତର୍ଗଃ ତଦ୍‌ଯଥା- ଓଁ ବୁଷ୍ଟୁର୍ନମଃ ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି
ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥିଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍
ଅମୁକଦେବଶ୍ରୀମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରୟା ମଦଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ
ପୁଂସବନକର୍ମଣୋଽଜ୍ଞତୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରୀବେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାକ୍ରରଣାଶକ୍ତୌ
ତତ୍‌ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ * ବିଶ୍ୱେଷାଂ ଦେବାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ମାତୃପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ ଗା ନାଂ
ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମତ୍‌ପିତୃପିତାମହ-
ପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ମାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ
ଗା ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ । ଇମାନି ସମ୍ପ୍ରୟାଷ୍ଟପରିମିତାନି
ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି ତେଭ୍ୟା ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟା ଦାତୁମହମୁସ୍ତଜେ ।

ପ୍ରାର୍ଥନା ଯଥା- ଅନ୍ନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଦେବାଃ ସର୍ବମନ୍ତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଂ ।

ତସ୍ମାଦନ୍ନପ୍ରଦାନେନ ପ୍ରିୟତାଂ ମେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।

ଏତଭୋଜ୍ୟଦାନକର୍ମାହିତ୍ରମସ୍ତୁ । (ଏଥିରେ ବିଶେଷ ବିବରଣ ୧୩୫-
୧୩୮ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

୨୨୬- ପୁସବନ କର୍ମ

ତାଂ ଭାର୍ଯ୍ୟାଂ ଉପବାସଂ କାରୟିତ୍ୱା ତ ସାମ୍ନୟିତ୍ୱା ଅହତେ ବାସସା
ପରିଧାପ୍ୟ ରାତ୍ରୌ ଶୁଭଲଗ୍ନେ ବତୁଶୁକ୍ରାବରୋହ * କୁଶମୂଳସୋମଲତାମିଶ୍ରାନ୍

* ତତ୍ ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାତାତ୍ତେନ ଇତି ପାଠାନ୍ତର ।

*- ଇଦଂ ସମ୍ପ୍ରୟା ଏକପରିମିତଂ ପ୍ରଜାପତି ଦୈବତମିତି ପାଠାନ୍ତରଂ ।

*- କୁଶକଣ୍ଠକସୋମାଂ ଶୁରେକେ । ଇତିପାରସ୍କରଃ ।

ଶିଶିରୋଦକେନ କଲସୋଦକେନ ବା ପିଣ୍ଡା ସ୍ତ୍ରୀୟା ଦକ୍ଷିଣନାସାପୁଟେ ଅସିଷ୍ଠି ଉଦଡ଼ଂ ମୁଖୋଭର୍ତ୍ତା ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ସେହି ଗର୍ଭବତୀ ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ଉପବାସ ଓ ସ୍ନାନ କରାଇ ଦଶିଥିବା ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ଓଡ଼ଣି ଦେଇ ରାତ୍ରିରେ ଶୁଭଲଗ୍ନରେ ବଟଓହଲ ଓ ତାହାର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଏବଂ କୁଶମୂଳ ଓ ସୋମଲତା ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶିଶିର ଜଳରେ କିମ୍ବା କଲସୋଦକରେ ବାଟି ନୂତନ ବସ୍ତ୍ରରେ ରଖି ଭର୍ତ୍ତା ଉତ୍ତରାଭିମୁଖ ହୋଇ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ସ୍ତ୍ରୀର ଦକ୍ଷିଣ ନାସାପୁଟରେ ତିପୁଡ଼ିବ ।

ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ ଯଥା ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି- ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବ ଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଦ୍ଭାର୍ଯ୍ୟୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ପୁସଂବନକର୍ମାରମ୍ଭକ୍ରିୟାତେ ଯଦାତଦା ତାରାବାରଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଣାମମୃତଯୋଗୋଽସ୍ତୁ ସର୍ବେଗ୍ରହା ଏକାଦଶସ୍ତ୍ୱାଃ ଫଳଦ ଭବନ୍ତୁ । ଶୁଭଂଭବତୁ । ୩ ।

୨୨୭- ପୁଂସବନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭଃ ସମବର୍ତ୍ତତାଗ୍ରେ ଭୂତସ୍ୟ ଜାତଃ ପତିରେକ ଆସାତ୍ । ସଦାଧାର ପୃଥ୍ବୀଂ ଦ୍ୟା ମୃତେମାଂ କର୍ଷ୍ଣେ ଦେବାୟ ହବିଷା ବିଧେମ ।

ଓଁ ଅଭ୍ୟଃ ସଭୃତଃ ପୃଥ୍ବ୍ୟୈ ରସାଜ ବିଶ୍ୱକର୍ମଣଃ ସମବର୍ତ୍ତତାଗ୍ରେ ଜତି ମନ୍ତ୍ରାଭ୍ୟାମାସିଷ୍ଠି ।

ଭର୍ତ୍ତା ଯଦାହ୍ଲେଦୟଂ ଗର୍ଭୋବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍ସ୍ୟାଭଦା ସ୍ରୀୟା ଉପସ୍ଥସମାପେ (ଅଙ୍କେ) ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣଶରାବଂ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା * ଅନାମିକାଗ୍ରେଣ ଗର୍ଭଣ୍ୟା ଉଦରଂ ସ୍ପର୍ଶନ୍ ବା ବିଲୋକ୍ୟଗର୍ଭମଭିମନ୍ତ୍ରୟତେ ଅନେନଂ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଭର୍ତ୍ତା ଯଦି ଉଚ୍ଛାକଲେ ଏହି ଗର୍ଭ ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍ ହେଉ ଅର୍ଥାତ୍ ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ୍ପୁତ୍ର ଜନ୍ମକରୁ ତାହାହେଲେ ଗର୍ଭଣାସ୍ଥାର ଉପସ୍ଥ (କ୍ରୋଡ଼) ସମାପରେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଶରାବ ରଖି ଭର୍ତ୍ତା ନିଜେ ଅନାମିକାଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ରଭାଗଦ୍ୱାରା ସେହି ଗର୍ଭକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ବା ତାହିଁ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବ ।

* ସ୍ପର୍ଶସ୍ୱନାମିକାଗ୍ରେଣ କୃତିବାଲୋକୟନ୍ମପି । ଅନୁମନ୍ତ୍ରଣିୟଂ ସର୍ବଂ ସଦୈବ ମନୁମନ୍ତ୍ରୟେଦିତି କାତ୍ୟାୟନଃ ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣାନୁମନ୍ତ୍ରଣଯୋନ କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱିଶେଷଃ । ଜତି ଗଦାଧରଃ ।

୨୨୮- ଗର୍ଭ ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ସୁପର୍ଯ୍ୟୋଧି ଗରୁମ୍ଭାଙ୍ଗୁଷ୍ଠିରୁଭେଶିରଃ । ଗାୟତ୍ରୀ ଚକ୍ଷୁର୍ବୃହଦ୍ରଥନ୍ତରେ
ପଞ୍ଚୋ । ସ୍ତୋମ ଆତ୍ମା ଛନ୍ଦାଙ୍ଗଂସ୍ୟଜାନି ଯଜୁଙ୍ଗଂସି ନାମ । ସାମତେ
ତନ୍ନୁର୍ମାମଦେବ୍ୟଂ ଯଜ୍ଞା ଯଜ୍ଞିୟଂ ପୁଷ୍ଟଂ ଧୃଷ୍ୟାଃ ଶପାଃ । ସୁପର୍ଯ୍ୟୋଧି
ଗରୁମ୍ଭାଦିବଂ ଗଚ୍ଛସ୍ୱଃ ପତ । ବିଷୋଃ କ୍ରମୋଽସି ସପତ୍ନହା ଗାୟତ୍ରୀଂ ଛନ୍ଦ
ଆରୋହ ପୃଥ୍ବୀମନ୍ନୁମିକ୍ରମସ୍ୱ । ବିଷୋଃ କ୍ରମୋଽସ୍ୟ ଭିମା ହୋତ୍ରେଷୁଭଂ ଛନ୍ଦ
ଆରୋହାତ୍ରିକ୍ଷମନ୍ନୁ ବିକ୍ରମସ୍ୱ । ବିଷୋଃ କ୍ରମୋଽସ୍ୟ ରାତାୟତୋହନ୍ତ ଜାଗତଂ
ଛନ୍ଦ ଆରୋହ ଦିବମନ୍ନୁବିକ୍ରମସ୍ୱ । ବିଷୋଃ କ୍ରମୋଽସି ଶତ୍ରୁୟତୋ ହତ୍ତାନୁଷୁଭଂ
ଛନ୍ଦ ଆରୋହ ଦିଶୋଽନ୍ନୁବିକ୍ରମସ୍ୱ । ଜତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଗର୍ଭାଭିମନ୍ତ୍ରୟେତ୍ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋତ୍ସର୍ଗଃ- ଏତତ୍ ପୁଂସବନକର୍ମଣଃ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥଂ ଜମାନି
ଦଶପରିମିତାନି ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନାନି ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି ତେଭ୍ୟାଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟା
ଦାତୁ ମହମୁସ୍ତୁଜେ । (ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ କୁଶଜଳ ଧରି ଏହି ଉତ୍ସର୍ଗ ବାକ୍ୟ
ପଢ଼ି ସେହି ଜଳକୁ ତଳେ ପକାଇବ) ।

ଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ ତଦ୍‌ଯଥା- ପୁଂସବନକର୍ମଣଃ ସାକ୍ଷୀତାସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେ
ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଦକ୍ଷିଣାଂ ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣାଂ
ତଦ୍‌ଯଥା- ପୁଣ୍ୟାହଂ ଗା ଏବମସ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାପୟାମ୍ୟବ୍ୟତୀଂ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ
ଭବତୁ ରାଜଃ ପ୍ରଜାନାଂ ଶାନ୍ତିର୍ଭବତୁ ଅମୁକସ୍ତ୍ରଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା
ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁକସ୍ତ୍ରଗୋତ୍ରାୟା ମଦ୍‌ଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ
ପୁଂସବନକର୍ମ ଯକୃତଂ ତସ୍ମାଦ୍‌ଯଥାସ୍ତୁ ଯନ୍ମ୍ୟନଂ ଯଜାତିରିକ୍ତଂ ଯଦନ୍ୟଥା ବା
କୃତଂ ତସ୍ତର୍ବଂ ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରସାଦାତ୍ ସର୍ବଂ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ
ମଞ୍ଜିଦ୍ରମସ୍ତୁ । ଶୁଭଂ ଭବତୁ ଗା । (ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଅକ୍ଷତ ଧରି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ
ଓ ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ତଳେ ପକାଇବ) ।

ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷଯୋରାଶୀର୍ବାଦମନ୍ତ୍ରୋଯଥା- ଓଁ ଆଧର ପିରରୋଗର୍ଭଂ
କୁମାରଂପୁଷ୍ପରସ୍ରଜଂ । ଯଥେ ହ ପୁରୁଷୋଽସତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବେ ।

ଜତି ପୁଂସବନ କର୍ମ ।

୨୨୯- ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମ ବିଚାର

ଗର୍ଭାଳମ୍ବନମାରତ୍ୟ ଯାବନ୍ମୁପ୍ରସବସ୍ତଦା ।

ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ନିଜାୟା ବଚନଂ ଯଥା ।

(କାର୍ଷ୍ଣ୍ୟଜିନଃ)

ଚତୁର୍ଥେ ସପ୍ତମେ ମାସି ଷଷ୍ଠେ ବାପ୍ୟଥବାଷ୍ଟମେ ।

(ବଶିଷ୍ଠଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- କାର୍ଷ୍ଣ୍ୟଜିନ କହିଅଛନ୍ତି ଗର୍ଭ ଚଳନଠାରୁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରସବ କରିନାହିଁ ତାହାମଧ୍ୟରେ ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନକର୍ମ କରିବ । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ମତରେ ଗର୍ଭଧାନଠାରୁ ଚତୁର୍ଥ, ସପ୍ତମ, ଷଷ୍ଠ ଓ ଅଷ୍ଟମ ମାସରେ ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମ କରିବ ।

ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନଂ କର୍ମେନ ସ୍ତ୍ରୀସଂସ୍କାରମର୍ହତି

କେଚିନ୍ନୁଗର୍ଭସଂସ୍କାରାଦ୍‌ବର୍ତ୍ତଂ ଗର୍ଭଂ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟତେ । (ବିଷ୍ଣୁଃ)

ସକୃତ୍ କୃତସଂସ୍କାରାଃ ସୀମନ୍ତେନ ଦ୍ୱିଜସ୍ତ୍ରିୟଃ ।

ଯଂ ଯଂ ଗର୍ଭଂ ପ୍ରୟୁୟନ୍ତେ ସ ଗର୍ଭଃ ସଂସ୍କୃତୋଭବେତ୍ ।

(ହାରୀତଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ବିଷ୍ଣୁ କହିଅଛନ୍ତି ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମ ସ୍ତ୍ରୀର ସଂସ୍କାର ନୁହେଁ । ଏହା ଗର୍ଭର ସଂସ୍କାର । ଅତଏବ କେହି କେହି ପ୍ରତିଗର୍ଭରେ ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମ କରନ୍ତି । ହାରୀତ କହିଛନ୍ତି ଦ୍ୱିଜାତି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସୀମନ୍ତକର୍ମଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥମଥର ଗର୍ଭ ସଂସ୍କାର ହେଲେ ଆଉ ଗର୍ଭସଂସ୍କାରର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । କାରଣ ଦ୍ୱିଜାତି ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଥମରେ ସଂସ୍କୃତା ହେଲେ ପ୍ରତି ଗର୍ଭ ସଂସ୍କୃତ ହେଲା ।

* ୨୩୦- ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମକର୍ତ୍ତୃ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

କର୍ତ୍ତା ସ୍ୟାଦେବରସ୍ତସ୍ୟା ଯସ୍ୟା ପତୁ ରସମ୍ବଧଃ । (ବହୁତକାରିକାୟାଂ)

(ଏହାର ବିଶେଷ ବିବରଣ ୨୧୫ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୨୩୧- ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନର କାଳନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଷଷ୍ଠେମାସେଷ୍ଠମେଷ୍ଠୀଜ୍ୟକୁଜଦିନକୃତାଂ ନନ୍ଦାଭଦ୍ରାତିଥିୌ ଚ ।

ମୈତ୍ରେ ମୂଳେ ମୃଗାଙ୍କେ କରପୈତୃପବନେ ପୌଷବିଷୁ ତ୍ରିୟୁଗ୍ନେ ।

*ଅତ୍ରାପ୍ୟଧିକ ମାସଗୁରୁ ଶୁକ୍ରାଷ୍ଟାଦୀନାଂ ନ ଦୋଷ ଇତିଗଦାଧରଃ ।

ପୁଷ୍ପାକ୍ଷ୍ୟାଦିତ୍ୟଗୌତ୍ରେ ଯୁବତିହରିଝଷେ ବୃଷିକେ ବାପି ଲଗ୍ନେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରେ ତାରୋନ୍ମୁକୁଳେ ଶୁଭମପି ନିୟତଂ ସ୍ୟାତ୍ ସାମନ୍ତକର୍ମ ।
(ଗୋଭିଳଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଗର୍ଭାଧାନଠାରୁ ଷଷ୍ଠ ବା ଅଷ୍ଟମ ମାସରେ, ଗୁରୁବାର, ମଙ୍ଗଳବାର, ରବିବାର ଦିବସରେ, ପ୍ରତିପଦ, ଷଷ୍ଠୀ, ଏକାଦଶୀ, ଦ୍ଵିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ, ଦ୍ଵାଦଶୀ ଏହି ତିଥିମାନଙ୍କରେ, ଅନୁରାଧା, ମୂଳା, ମୃଗଶିରା, ହସ୍ତା, ମଘା, ସ୍ଵାତୀ, ରେବତୀ, ଶ୍ରବଣା, ତ୍ରିସୁରା, ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବାଫାଲଗୁନୀ, ଉତ୍ତରାଫାଲଗୁନୀ, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା, ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, ପୂର୍ବଭାଦ୍ର, ଉତ୍ତରଭାଦ୍ରପଦ, ପୁଷ୍ୟା, ଅଶ୍ଵିନୀ, ପୁନର୍ବସୁ ଓ ଆର୍ଦ୍ରା । ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କରେ କନ୍ୟା, ସିଂହ, ମୀନ ଓ ବୃଷିକ ଲଗ୍ନରେ ସ୍ତ୍ରୀର ତାରଚନ୍ଦ୍ରଶୁକ୍ଳିରେ ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମ କରିବ ।

୨୩୨- ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମ କାରିକା

ଷଷ୍ଠେ ମାସେଽପ୍ୟଷ୍ଟମେ ବା ଚତୁର୍ଥେ ।
ଗର୍ଭେ ପତ୍ନ୍ୟାଃ ପ୍ରାଥମେ ସ୍ୟାନ୍ତୁ ଭେଦଃ ।
ପୂର୍ବେ ରାତ୍ରୌ ତାୟବାସଂ ଚ କୃତ୍ଵା ।
ପ୍ରାତଃ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ କର୍ମ ସାମନ୍ତମେବ ।
କାଳତୀତେ ବାପ୍ୟନାଦେଶହୋମଂ ।
କୃତ୍ଵାଥୋ ସଂକଳ୍ପ୍ୟ ସାମନ୍ତକର୍ମ ।
ବୃଦ୍ଧିଂ କୃତ୍ଵା ସ୍ଥାପୟେତ୍ ସଂସ୍କୃତାଗ୍ନିଂ ।
ବ୍ରହ୍ମାଣଂ ବୈ ବୃଶ୍ଟୁୟାଦୟରାଦୈଃ ।
ପାତ୍ରାଣି ଚାସାଦ୍ୟ ତତଃ ସୁପାଠଂ ।
ସୁକୋମଳଂ ଯୁଗ୍ମମୁଦୁମରସ୍ୟ ।
ଫଳଂ ତ୍ଵପକ୍ଵଂ ସ୍ତବକେନ ବଦ୍ଧ-
ମାସାଦୟେତ୍ ପିଞ୍ଜଳକଂ ତ୍ରୟଂ ଚ ।
ତତଃ ତ୍ରେୟାଣୀଂ ଶଲଳୀଂ ଚ ଶଙ୍କୁଂ ।
ଚାସାଦୟେତ୍ ସୂତ୍ରଯୁତଂ ଚ ତର୍ଜ୍ଜିଂ ।
ବିପ୍ରଦୃଶଂ ଗାଥୁ ତତୋଽପି ଭଜା ।
କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍କୁଶଣ୍ଡିଂ ଚରୁସଂଯୁତଂ ଚ ।
ଆଘାରକାଦୀନ୍ ଜୁହୁୟାତ୍ ସ୍ଵମନ୍ତେଃ ।

କୁର୍ଯ୍ୟାଜ ବହ୍ନୌ ଚରୁଣାପି ହୋମଂ ।
 ଭୂରାଦିକାନ୍ ବୈକୁ ହୁୟାଦ୍ ଧୃତେନ ।
 ତଦଞ୍ଜ ପ୍ରାଶ୍ନାତି ହି ସଂସ୍ରବାଜ୍ୟଂ ।
 ସମ୍ମାର୍ଜ୍ୟ ଦଦ୍ୟାଦଥ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଂ ।
 ପୂର୍ଣ୍ଣାହବାଚଂ ସମୁଦୀରୟେଜ ।
 ସ୍ୱଦକ୍ଷିଣେ ଗର୍ଭିଣୀମାସନେଽପି ।
 ସୁକୋମଳେ ତାମ୍ରପବେଶ୍ୟ ଭର୍ତ୍ତା ।
 ତ୍ରେୟଶ୍ୟା ଶଳଲ୍ୟାପି ତ୍ରିଧା ବିଭଜ୍ୟ ।
 କେଶାଂଞ୍ଜ ତସ୍ୟାହି ମନୁଜ୍ଞୟେଶ ।
 ମନ୍ତ୍ରେଣ କୃତ୍ୱା ପ୍ୟଥବା ଦ୍ୱିଭାଗଂ-
 ବେଶୀଂ ନିବଧ୍ୱାତି ତଥୈବ ମନ୍ତ୍ରେଃ ।
 ଔଦୁମ୍ବରସ୍ୟ ପଳପିଞ୍ଜଳାନି
 ଶଙ୍କୁ ଚ ତ୍ରେୟଶୀଂ ଶଳଳୀଂ ଚ ତର୍କୁଂ ।
 ନିବଧ୍ୟ ଯତ୍ନାନୁନୁନାପି ତସ୍ୟାଂ ।
 ବିପ୍ରୌ ବଦେନ୍ତୌ ନୃପତେଞ୍ଜ ଗାଥାଂ ।
 ସଂଗାୟ ଭର୍ତ୍ତା ଚ ତୟୋରଭାବେ
 ଗାୟେଜ ସୋମ ଇତି ରାଜଗାଥାଂ ।
 ଯନ୍ନିମ୍ନଗାୟା ଷ୍ଟବସନ୍ନିକର୍ଷେ
 ବାସଂ ପ୍ରକୃର୍ବାତ ତଦାପି ତସ୍ୟାଃ ।
 ପତ୍ନୀ ଚ ନାମ ଗ୍ରହଣଂ ପ୍ରକୂର୍ଯ୍ୟା-
 ଦୁଷ୍ଟଜ୍ୟ କର୍ମ ଦ୍ୱିଜଭୋଜନଂ ଚ ।
 ବିସର୍ଜନଂ ଶାନ୍ତିକୃତିଂ ଚ କୃତ୍ୱା
 ସମାପନୟେକ୍ତର୍ମ ତନଞ୍ଜ ଭର୍ତ୍ତା ।

(ଲୋକନାଥଦାସେନ କୃତା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଭର୍ତ୍ତା ପତ୍ନୀର ପ୍ରଥମଗର୍ଭର ଚତୁର୍ଥ, ଷଷ୍ଠ ବା ଅଷ୍ଟମ ମାସରେ
 ଶୁଭଦିବସରେ ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନକର୍ମ କରିବ । କର୍ମଦିବସରେ ପୂର୍ବଦିନ ରାତ୍ରିରେ
 ପତ୍ନୀର ଅଧିବାସ କର୍ମ କରି ପରଦିନ ପ୍ରାତଃକାଳରେ ସାମନ୍ତୋନ୍ନୟନକର୍ମ
 କରିବ । ଯେବେ କର୍ମକାଳ ଅତୀତ ହୋଇଯାଏ ତେବେ ଅନାଦେଶ
 ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ କରି ତତ୍ପରେ କର୍ମର ସଂକଳ୍ପ କରିବ । ତଦନନ୍ତର

ଆତ୍ମସଂଯମିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କରି ବସ୍ତାଦି ଦେଇ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବରଣ କରିବ । ତଦୁତ୍ତରାନ୍ତ ପାତ୍ର ଆସାଦନ କରି ତତ୍ପରେ କୋମଳ ଆସନ, ଏକ ଡେମ୍ଫରେ ଲାଗିଥିବା ଦୁଇଗୋଟି କଞ୍ଚା ଉଦୁମ୍ବର ଫଳଯୁକ୍ତ ଗୋଟିଏ ଗୁଚ୍ଛ (ପେଣ୍ଡା), ତିନିଗୋଟି ଦର୍ଭପିଞ୍ଜଳୀ, (ଅର୍ଥାତ୍ ଗର୍ଭଶୂନ୍ୟ, ଅଗ୍ରବିଶିଷ୍ଟ, ପ୍ରାଦେଶ ପରିମିତ, ଦୁଇ ଗୋଟି କଢ଼ କୁଶ ତିନିସ୍ଥାନରେ ରଖିବ), ତିନିଗୋଟି ଧଳାଚିହ୍ନ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଝିଙ୍କକାଠି, ଶଙ୍କୁ ଅର୍ଥାତ୍ ପଟେ କାଣ୍ଡ, ସୁତାପୂର୍ଣ୍ଣ ତାକୁଡ଼ି ଓ ଗାଈ ଜାଣିଥିବା ଦୁଇଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏମାନଙ୍କୁ ଆସାଦନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ସ୍ବାମୀ ଚରୁଯୁକ୍ତ କୁଶାଣି କରି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆୟାତ ଓ ଆଜ୍ୟଭାଗ ହୋମ କରିବ । ତଦୁତ୍ତରାନ୍ତ ଅଗ୍ନିରେ ଚରୁହୋମ କରି ଘୃତରେ ଭୂରାଦିହୋମ କରିବ । ତତ୍ପରେ ସଂସ୍ରବାଜ୍ୟ ପ୍ରାଣନ, ମାର୍ଜନ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରର ଦକ୍ଷିଣାଦେଇ କର୍ମର ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ । ଆପାଣାର ଦକ୍ଷିଣଭାଗରେ ସୁକୋମଳ ଆସନରେ ଗର୍ଭଣୀସ୍ତ୍ରୀକୁ ବସାଇ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ବୟ ପଢ଼ି ଝିଙ୍କକାଠିରେ ତାହାର କେଶକୁ ତିନିଭାଗ କରିବ ଅଥବା ଗୋଟିଏ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦୁଇଭାଗ କରି ବେଣୀ ବାନ୍ଧିବ, ବେଣୀ ଗୁଚ୍ଛିବା ସମୟରେ କ୍ରମରେ ଔଦୁମ୍ବର ଫଳ, ଦର୍ଭପିଞ୍ଜଳ, କାଣ୍ଡ, ଝିଙ୍କକାଠି ଓ ସୁତାଗୁଡ଼ିକୁ ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ଉକ୍ତ ବେଣୀରେ ବାନ୍ଧିଦେବ । ତତ୍ପରେ ରାଜାଙ୍କର ଗାଥା ଗାନ କରିବାକୁ ସେହି ଆସାଦିତ ଦୁଇଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେବ, ସେମାନେ ଗାନ କରିବେ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଅଭାବରେ ନିଜେ “ସୋମ” ଏହି ଗାଥା ଗାନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ପତ୍ନୀ ଯେଉଁ ନଦୀତୀରରେ ବାସ କରିଥିବ ସେହି ନଦୀର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ଭର୍ତ୍ତାକର୍ମାଙ୍ଗବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋଷ୍ଠର୍ଗ, ବିସର୍ଜନ, ଶାନ୍ତିକରଣ, ଆଶୀର୍ବାଦପ୍ରଭୃତି କର୍ମ ଶେଷ କରି ସୀମନ୍ତୋନ୍ୟାସ କର୍ମ ଶେଷ କରିବ ।

୨୩୩- ସୀମନ୍ତୋନ୍ୟାସନର ପୂର୍ବଦିନ କର୍ମାରମ୍ଭ

ତତଃ ପୂର୍ବେହନ୍ତି ରାତ୍ରୌବରୁଣ ପୂଜାପୂର୍ବକ ଗନ୍ଧାଧିବାସୀଦୀନ୍ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

(ପୂର୍ବଦିନ ରାତ୍ରିରେ ବରୁଣପୂଜାପୂର୍ବକ ଗନ୍ଧାଧିବାସ କରିବ । ବରୁଣପୂଜାବିଧି ୨୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୨୩୪- ଗନ୍ଧାଧିବାସବିଧି

ପ୍ରଥମତଃ ବରୁଣପୂଜା । ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ- ପୁଣ୍ୟାହଂ ୩ ଏବମସ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାପୟାମ୍ୟତ୍ୟତାଂ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ ଭବତୁ ରାଞ୍ଜଃ ପ୍ରଜାନାଂ

ଶାନ୍ତିର୍ଭବତୁ ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣା ମୟା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଦ୍ଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ଶ୍ଵଃସାମତୋନ୍ମୟନେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ତଦଙ୍ଗତୟା ଗନ୍ଧାଧିବାସବହିଃଶାଳାରୋପଣହରିଦ୍ରାଧିବାସାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦାତଦା ତାରାବାରଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଣାମମୃତଯୋଗୋଽସ୍ତୁ ସର୍ବେ ଗ୍ରହା ଏକାଦଶସ୍ତ୍ରାଃ ଫଳଦା ଭବନ୍ତୁ ।

ତତଃ କର୍ପୁରମିଶ୍ରିତ ଗନ୍ଧଂ ଗୃହୀତ୍ବା- ଓଁ ତ୍ବା ଗନ୍ଧର୍ବା ଅଖନଚଂସ୍ତ୍ରାମିନ୍ଦ୍ରସ୍ତ୍ରାଂ ବୃହସ୍ପତିଃ । ଦ୍ଵାମୋଷଧେ ସୋମୋରାଜା ବିଦ୍ଵାନ୍ୟକ୍ଷ୍ମାଦମୃତ୍ୟୁତ । ଓଁ ଅଂଶୁନା ତେ ଅଂଶୁଃ ପୃତ୍ୟତାଂ ପରୁଷାପରୁଃ । ଗନ୍ଧସ୍ତେ ସୋମମବତୁ ମଦାୟରସୋଽରୁତଃ । ଓଁ କୋଽସି କତମୋଽସି କସ୍ତୈତ୍ବା କାୟତ୍ବା ସୁଶ୍ଳୋକ ସୁମଙ୍ଗଳ ସେତ୍ୟ ରାଜନ୍ । ଓଁ ଶ୍ରୀଶ୍ଚତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ପତ୍ନ୍ୟାବହୋରାତ୍ରେ ପାର୍ଶ୍ଵେ ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ରୂପମଶ୍ଵିନୌ ବ୍ୟାଘ୍ରଂ । ଇଷ୍ଟନିଷାଣାମୁମ୍ନଜକ୍ଷାଣ ସର୍ବଲୋକଂ ମଇଷାଣ । ଓଁ ସର୍ବସୁରଭ୍ୟୁନ୍ମୁଦ୍ଧନଂ ଭବତି ପତମୋ ବା ଏଷଗନ୍ଧୋ ଯସ୍ତର୍ବଂ ସୁରଭ୍ୟୁନ୍ମୁଦ୍ଧନଂ ଗନ୍ଧେନୈବୈନମେତଦଭିଷିଷ୍ଠତି । ଅଥ ସୁମଙ୍ଗଳ ନାମାନ ମାମନ୍ତୟତେ ପ୍ରିୟଙ୍କର ଶ୍ରେୟଙ୍କର ଭୃୟଙ୍କରେତି ବ୍ରହ୍ମପ୍ରପୃତଃ କଲ୍ୟାଣାଂ, ମାନୁଷ୍ୟାଂ ବାଚଂ ବଦାନୀତି । ଏଭିର୍ମନ୍ତ୍ରେର୍ଗନ୍ଧଂ ଅଭିମନ୍ତ୍ୟ ଗର୍ଭିଣ୍ୟା ଅଙ୍ଗେ ଲେପୟେତ୍ ।

(ଏହି ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ଗନ୍ଧକୁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଗର୍ଭିଣୀଅଙ୍ଗରେ ଲେପନ କରିବ) ।

୨୩୫- ବହିଃଶାଳାରୋପଣ

ବେଦ୍ୟାଃ ପୂର୍ବେ ଗର୍ଭଂ ଖନିତ୍ବା ଗୋମୟାମ୍ବୁନା ଉପଲିପ୍ୟ ଗର୍ଭସ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣେ ଗଣପତିଂ ପୂଜୟେତ୍ ପୂର୍ବେ ଅନନ୍ତାଦୀଂଃ ।

(ବେଦୀର ପୂର୍ବରେ ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭ ଖୋଳି ତାହାକୁ ଗୋମୟଜଳରେ ଲେପନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ଗର୍ଭର ଦକ୍ଷିଣରେ ଗଣପତିଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବ) ।

ଯଥା- ଓଁ ଗଣପତୟେ ନମଃ ଗଣପତିମାବାହୟାମି ଗଣପତେଽତ୍ରାଗଢ଼ । ଓଁ ଅନନ୍ତାୟ ନମଃ ଅନନ୍ତମାବାହୟାମି ଅନନ୍ତ ଅତ୍ରାଗଢ଼ । ଓଁ ବାସୁକୟେ ନମଃ । ବାସୁକିମାବାହୟାମି ବାସୁକେଽତ୍ରାଗଢ଼ । ଓଁ ତକ୍ଷକାୟ ନମଃ ତକ୍ଷକମାବାହୟାମି ତକ୍ଷକ ଅତ୍ରାଗଢ଼ । ଓଁ କର୍କୋଟକାୟ ନମଃ

କର୍କୋଟକାମାବାହୟାମି କର୍କୋଟକ ଅତ୍ରାଗଛ । ଓଁ ଶଙ୍ଖାୟ ନମଃ ଶଙ୍ଖାମାବାହୟାମି
ଶଙ୍ଖ ଅତ୍ରାଗଛ । ଓଁ କୁଳିକାୟ ନମଃ କୁଳିକାମାବାହୟାମି କୁଳିକାଅତ୍ରାଗଛ ।
ଓଁ ପଦ୍ମାୟ ନମଃ, ପଦ୍ମମାବାହୟାମି ପଦ୍ମ ଅତ୍ରାଗଛ । ଓଁ ମହାପଦ୍ମାୟ ନମଃ,
ମହାପଦ୍ମମାବାହୟାମି ମହାପଦ୍ମ ଅତ୍ରାଗଛ । ଏତାନ୍ ସ୍ବନାମ ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତେନ
ପୂଜୟେତ୍ । (ଏମାନଙ୍କୁ ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତମନ୍ତ୍ରରେ ପୂଜା କରିବ) ।

୨୩୭- ଗଣପତି ଓ ଅଷ୍ଟକୁଳ ନାଗଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା

ନମୋ ଗଣେଶ ବିଘ୍ନେଶ ଗିରିଜାନନ୍ଦନ ପ୍ରଭୋ ।
ମମ ବିଘ୍ନଂନିହତ୍ୟାଶୁ ସର୍ବସିଦ୍ଧି ପ୍ରଦୋତ୍ତବ ।
ଓଁ ଗଣପତୟେ ନମଃ । (ଏହା ପଢ଼ି ଗଣେଶଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।
ଅନନ୍ତୋ ନାଗରାଜେନ୍ଦ୍ରୋ ବିଷ୍ଣୁମୁକ୍ତଭୂଷଣଃ ।
ମମ ମାଙ୍ଗଲ୍ୟବୃଦ୍ଧ୍ୟୈ ତ୍ବଂ ବରଂ ଦେହି ଯଥେତ୍ସବିତଂ ।
ଓଁ ଅନନ୍ତାୟ ନମଃ । (ଏହା ପଢ଼ି ଅନନ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।
ବାସୁକିର୍ବସୁଧାଧାରୋ ବରାନନବିଭୂଷଣଃ ।
ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ ମେ ଭକ୍ତ୍ୟା ଯଥେଷ୍ଟଫଳଦୋତ୍ତବ ।
ଓଁ ବାସୁକୟେ ନମଃ । (ଏହା ପଢ଼ି ବାସୁକିଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।
ତକ୍ଷକସ୍ତୁ ମହାନାଗୋ ଭୀଷଣୋ କାଜକୁଟଧୃକ ।
ମମ ସୌଭାଗ୍ୟବୃଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ସର୍ବଦା ବରଦୋତ୍ତବ ।
ଓଁ ତକ୍ଷକାୟ ନମଃ । (ଏହା ପଢ଼ି ତକ୍ଷକଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।
କର୍କୋଟକୋ ନାଗବରୋ ନାଗାନାଂ ସୁମନୋହରଃ
ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟତ୍ନ ମେ ନିତ୍ୟଂ ପୂଜାୟା ଗ୍ରହଣଂ କୁରୁ ।
ଓଁ କର୍କୋଟକାୟ ନମଃ । (ଏହା ପଢ଼ି କର୍କୋଟକଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।
ଶଙ୍ଖଂ ଶ୍ରେତୋ ମହାନାଗୋ ମହାବିଷଧରଃ ସଦା ।
ରସାତଳନିବାସୀ ତ ଦେହି ଦେହି ଶୁଭଂ ମମ ।
ଓଁ ଶଙ୍ଖାୟ ନମଃ । (ଏହା ପଢ଼ି ଶଙ୍ଖଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।
କୁଳିକୋ ଘୋରବଦନୋ ଘୋରଦଂଷ୍ଟ୍ରୋ ମହାବଳଃ ।
ଘୋରଜିହ୍ଵଃ ପ୍ରସନ୍ନସ୍ତୁ ସୌଭାଗ୍ୟଂ ଦେହି ସର୍ବଦା ।

ଓଁ କୁଳିକାୟ ନମଃ । (ଏହା ପଢ଼ି କୁଳିକଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।

ପଦ୍ମଃ ପଦ୍ମାଳୟ ଯୌଗେୟା ରତ୍ନମାଳାବିଭୂଷଣଃ ।

ସଗୋତ୍ରଂ ରକ୍ଷ ମାଂ ନିତ୍ୟଂ ପୂଜାୟା ଗ୍ରହଣଂ କୁରୁ ।

ଓଁ ପଦ୍ମାୟ ନମଃ । (ଏହା ପଢ଼ି ପଦ୍ମାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।

ମହାପଦ୍ମୋ ମହାମୂର୍ତ୍ତି ରୁଦ୍ରମସ୍ତକଭୂଷଣଃ ।

ଗୃହାଣ କୃପୟା ପୂଜାଂ ବରଦଃ ଶୁଭଦୋଭବ ।

ଓଁ ମହାପଦ୍ମାୟ ନମଃ । (ଏହା ପଢ଼ି ମହାପଦ୍ମଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।

ତତୋ ନୈବେଦ୍ୟଂ କ୍ରମେନଂ ଚ ଗର୍ଭେଷିପ୍ତାବେଶୁଦଣ୍ଡଦ୍ୱୟଂ ଯୁପଂ ବା
ହସ୍ତେଗୃହୀତ୍ୱା ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପେ ଦତ୍ତ୍ୱା କଳସଂ ସ୍ୱକ୍ଷ୍ମା ପ୍ରୋତୟେନନ୍ଦେଶ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଅନନ୍ତର ନୈବେଦ୍ୟ ଓ ଗୁଆକୁ ସେହି ଗର୍ଭରେ ପକାଇବ ।
ତତ୍ପରେ ଦୁଇଗୋଟି ବାଂଶଦଣ୍ଡ ଅଥବା ଯୁପହସ୍ତରେ ଧରି ତହିଁରେ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପ
ଦେଇ କଳସକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ଗର୍ଭରେ ପୋତିବ ।

୨୩୭- ଯୁପ ପ୍ରମାଣ

ଚତୁର୍ହସ୍ତୋ ଭବେଦ୍ଯୁପୋ ଯଜ୍ଞବୃକ୍ଷସମୁଭବଃ ।

ବତ୍ସୁଲଃ ଶୋଭନଃ ସ୍ତୂନଃ କର୍ତ୍ତବ୍ୟୋବୃକ୍ଷମୌଳିକଃ ।

ବିଲ୍ୱଶ୍ଚ ବକୁଳଝୈବ କଳୌ ଯୁପଃ ପ୍ରଶସ୍ୟତେ । (ଭବିଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଯଜ୍ଞବୃକ୍ଷର କାଷ୍ଠରେ ଚାରିହାତ ଲମ୍ବ, ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ମୋଟ
ସୁନ୍ଦର ଗୋଟିଏ ଯୁପ (ଦଣ୍ଡ) କରିବ । ତାହାର ମସ୍ତକରେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷର
ରୂପ ନିର୍ମାଣ କରିବ । ଏହି ରୂପ ଦଣ୍ଡକୁ ଯୁପ କହନ୍ତି । କଳିଯୁଗରେ ବିଲ୍ୱ
ବା ବଉଳକାଠର ଯୁପ ପ୍ରଶସ୍ତ ।

୨୩୮- ଯୁପ ବା ବାଂଶଦଣ୍ଡ ପୋତିବା ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ସ୍ଥିରୋଭବ ବିଡ଼ବଜ୍ର ଆଶୁର୍ଭବ ବାଜ୍ୟର୍ବନ୍ । ପୃଥୂର୍ଭବ ସୁଖଦସ୍ତମଗ୍ନେଃ ।
ଇତି ନିକ୍ଷିପେତ୍ । ଏହା ପଢ଼ି ଗର୍ଭରେ ପୋତିବ) ।

ପୁରୀକ୍ଷବା ହଣଃ । ଇତି ମୃତ୍ତିକାଭିଃ ସ୍ଥିରୀକରଣଂ ।

(ଏହା କହି ତାହାର ମୂଳରେ ମାଟିଦେଇ ସ୍ଥିର କରିବ) ।

ତତୋ ଯୁପମୂଳେ * ପଞ୍ଚବ୍ରାହ୍ମପ୍ରକ୍ଷେପଣମନେନ ମନ୍ଦେଶ ।

* ୨୩୮- ସପ୍ତବ୍ରାହ୍ମି, ପଞ୍ଚଶସ୍ୟ ଓ ପଞ୍ଚଧାନ୍ୟର ପ୍ରମାଣ-

ଧାନ୍ୟମୁଦ୍‌ଗୋ ଯବୋମାଷୋ ଗୋଧୂମଃକୋଦ୍ରବସ୍ତିଳଃ । ଏତାନି ସପ୍ତବ୍ରାହ୍ମଣି
ବ୍ରାହ୍ମିରିତ୍ୟୁଚ୍ୟତେ ବୁଧୈଃ । ସର୍ଷପଧାନ୍ୟମୁଦ୍‌ଗଯବତିଳାନି ପଞ୍ଚଧାନ୍ୟାନି ।

(ଏହା ଉତ୍ତାରୁ ସେହି ଯୁପମୂଳରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଞ୍ଚଶସ୍ୟ ପକାଇବ) ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା- ଓଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ମେ ଯବାଣ୍ୟ ମେ ମାସାଣ୍ୟ ମେ ତିଳାଣ୍ୟ ମେ ମୁଦ୍‌ଗାଣ୍ୟ ମେ ଖଲ୍ଲାଣ୍ୟ ମେ ପ୍ରିୟଙ୍ଗବଣ୍ୟ ମେ ଅଶବଣ୍ୟ ମେ ଶ୍ୟାମାକାଣ୍ୟ ମେ ନୀବାରାଣ୍ୟ ମେ ଗୋଧୂମାଣ୍ୟ ମେ ମସୁରାଣ୍ୟ ମେ ଯଜ୍ଞେନ କଞ୍ଚନ୍ତାଂ ।

୨୩୯- ହରିଦ୍ରାଧିବାସ ବିଧି

ଗନ୍ଧାଧିବାସବତ୍ ହରିଦ୍ରାଧିବାସଃ ।

(ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଭର୍ତ୍ତା ହସ୍ତରେ ହରିଦ୍ରା ଧରି ଗନ୍ଧାଧିବାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ହରିଦ୍ରାକୁ ଗର୍ଭିଣୀ ଅଙ୍ଗରେ ଲେପନ କରବ) ।

ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ । ଆଶୀର୍ଗ୍ଗ୍ରହଣଂ ।

୨୪୦- ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମର ବରୁଣପୂଜା

ଅପରେହନ୍ତି କର୍ତ୍ତା ନିତ୍ୟ କର୍ମ ସମାପ୍ୟ ବେଦ୍ୟାଂ ବରୁଣପୂଜାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

(ପରଦିନ କର୍ତ୍ତା ନିତ୍ୟକର୍ମସାରି ବେଦୀ ଉପରେ ବରୁଣପୂଜା କରିବ, ୨୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୨୪୧- ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନର ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସଂକଳ୍ପ

ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନକର୍ମକାଳାତିକ୍ରମେନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମସଂକଳ୍ପଃ ।

ତଦ୍‌ଯଥା- ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଦ୍‌ଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନ-କର୍ମକାଳାତିକ୍ରମଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ ।

(ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୨୫- ୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୨୪୨- ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନକର୍ମର ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ

ପଞ୍ଚଭୂସଂସ୍କାରେଣାଗ୍ନିସ୍ଥାପନଂ । (ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନର କ୍ରମ ୧୪୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ମଙ୍ଗଳନାମାଗୁରେ ନମଃ, ମଙ୍ଗଳନାମାଗୁମାଦାହୟାମି ମଙ୍ଗଳନାମାଗ୍ନେତ୍ରାଗଞ୍ଚ । “ମଙ୍ଗଳନାମାଗୁରେନମଃ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଆସନାଦିନୈବେଦ୍ୟାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଧାନ୍ୟ, ମୁଗ, ଯବ, ବ୍ରାହି, ଗହମ, କୋଦୁଅ ଓ ତିଳ ଏମାନଙ୍କୁ ସପ୍ତବ୍ରାହି କହନ୍ତି । ବିଶ୍ୱକୋଷମତରେ ସର୍ଷପ, ଧାନ୍ୟ, ମୁଦ୍‌ଗ, ଯବ ଓ ତିଳ ଏମାନେ ପଞ୍ଚଶସ୍ୟ । ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ ମତରେ ବ୍ରାହି ଅର୍ଥ ଧାନ୍ୟ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- କୁଶତ୍ରୟାଦି ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ଭୂସଂସ୍କାର କରି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଙ୍ଗଳ ନାମକ ଅଗ୍ନିକୁ ସ୍ଥାପନ କରି ତାହାକୁ ଆସନଠାରୁ ନୈବେଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରିବ ।

ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ, କୁଶାଃ- ୩, ଶୁବଃ, ଶୁକ୍ଳ, ଏକାସମିତ୍, ଆଜ୍ୟଂ, ଜତ୍ୟାସାଦ୍ୟ ଆଜାସ୍ଥାଳ୍ୟାମାଜ୍ୟନିର୍ବାପଃ । ଆଜ୍ୟାଧିଶ୍ଵୟଣମଗ୍ନୌ । କୂଳକ୍ରାଞ୍ଚେନ ପର୍ଯ୍ୟଗ୍ନିକରଣଂ । ପ୍ରଥମକୁଶତ୍ରୟେଣ ଶୁବଶୁଚୋଃ ସମ୍ମାର୍ଜନଂ । ଭୂମ୍ନୌ ନିଧାନଂ । ଆଜ୍ୟୋଦ୍‌ବାସନଂ । ଦ୍ଵିତୀୟକୁଶତ୍ରୟେଣାଜ୍ୟୋପବନଂ । ଆଜ୍ୟାବେକ୍ଷଣଂ । ଶୁବେଣ ଶୁଚି ଚତୁରାଜ୍ୟ ଗ୍ରହଣଂ । ତଦୁପରି ସଦିବାଧାନଂ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ତଦ୍‌ଯଥା- ପୁଣ୍ୟାହ-୩ ଏବମସ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାପୟାମୁତ୍ୟତାଂ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ ଭବତୁ ରାଜଃ ପ୍ରଜାନାଂ ଶାନ୍ତିର୍ଭବତୁ ଅମୁକସାଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବାର୍ଜଣା ମୟା ଅମୁକସଗୋତ୍ରୟା ମଦଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ସୀମନ୍ତୋନ୍ମୟନ କର୍ମକାଳାତିକ୍ରମଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦା ତଦା ତାରାବାରଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଣାମମୃତଯୋଗୋଽସ୍ତୁ ସର୍ବେ ଗ୍ରହା ଏକାଦଶସ୍ଥା ଫଳଦା ଭବତୁ ଶୁଭଂ ଭବତୁ । ଉତ୍ତିଷ୍ଠନ୍ ସମିଧମଗ୍ନୌ ପ୍ରକ୍ଷେପଃ । ତୁଷ୍ଠାଂ ବା ସମିଧାଗ୍ନିହୁବସ୍ୟତ ଘୃତୈର୍ବୌଧୟତାତିଥଂ । ଅସ୍ମିନ୍‌ହବ୍ୟା କୁହୋତନ ସ୍ଵାହା ଜତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । (ତୁନି ହୋଇ କିମ୍ବା ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଗ୍ନିରେ ସମିଧ ପ୍ରଜାଳବ) ଓ ଭୂଃସ୍ଵାହା ଜଦଂ ଭୂବଃ ଜଦମଗ୍ନୟେ । ପୁନଃସ୍ତୁ ରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ । ଓ ଭୂବଃ ସ୍ଵାହା ଜଦଂ ଭୂବଃ ବା ଜଦଂ ବାୟବେ । ପୁନଃସ୍ତୁ ରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ । ଓ ସ୍ଵଃ ସ୍ଵାହା ଜଦଂ ସ୍ଵଃ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ । ପୁନଃସ୍ତୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ । ଓ ଭୂଭୂବଃ ସ୍ଵଃ ସ୍ଵାହା ଜଦଂ ଭୂଭୂବଃ ସ୍ଵଃ ବା ଜଦମଗ୍ନିବ । ସୁସୂର୍ଯ୍ୟୋଭ୍ୟାଃ । ଶୁବେଣ ହୋମଃ- ଓ ଉନ୍ନୋଅଗ୍ନେ- ଜଦମଗ୍ନିବରୁଣାଭ୍ୟାଂ । ଓ ସଦୁନ୍ନୋଅଗ୍ନେଜଦଂମଗ୍ନିବରୁଣାଭ୍ୟାଂ ଓ ଆୟାଷାଗ୍ନେ- ଜଦମଗ୍ନେୟୋ ଓ ଯେତେ ଶତଂ- ଜଦଂ ବରୁଣାୟ ସବିତ୍ରେ ବିଷ୍ଣବେ ବିଶ୍ଵେଭ୍ୟା ଦେବଭ୍ୟା ମରୁତଭ୍ୟାଃ ସ୍ଵର୍କେଭ୍ୟାଃ । ଓ ଉଦୁରାମଂ ଜଦଂବରୁଣାୟ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ । (ଏହି ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତର ବିଶେଷ ବିଧି ୨୨୨ ଓ ୨୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୨୪୩- ସୀମନ୍ତୋନ୍ମୟନ କର୍ମ ସଂକଳ୍ପ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ- ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଦଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ସୀମନ୍ତୋନ୍ମୟନକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୨୫- ୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୨୪୪- ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନକର୍ମର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧସଂକଳ୍ପ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକସଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଦ୍ଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନକର୍ମଶୋଃଜ୍ଞ ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାତ୍ତରଣାଶକ୍ତୌ ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନା ତୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧ ପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଗଣପତିପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷାଦଶ-ମାତୃଗଣପୂଜାବସୋର୍ଦ୍ଧାରୟୁଷମନ୍ତ୍ରଜପପୂର୍ବକ ଭୋଜ୍ୟଦାନମହଂ କରିଷ୍ୟେ ।

ତତଃପୀତଠ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷାଦଶମାତୃଗଣାନ ପୂଜୟେତ୍ । କୁତ୍ୟଭିଗ୍ନାଂବସୋର୍ଦ୍ଧାରଂ ଦଦ୍ୟାତ (ଅଷାଦଶମାତୃଗଣକର ମଣ୍ଡଳ ଓ ପୂଜାବିଧି ୬୮- ୬୯ ନମ୍ବର ଦେଖ ଓ ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୧୩୨ ଠାରୁ ୧୩୪ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

୨୪୫- ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନର ଭୋଜ୍ୟାହରୀ

ଅଥଭୋଜ୍ୟାହରୀ । ତଦନ୍ୟଥା- ଓଁ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି ପୁର୍ବୋକ୍ତ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶବ୍ଦଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମଦ୍ଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନକର୍ମଶୋଃଜ୍ଞତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାତ୍ତରଣାଶକ୍ତୌ ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ ବିଶ୍ୱେଷାଂ ଦେବୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ ଗା ନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟଂ ଜମାନି ସମ୍ବୁଧଂ ଏକପରିମିତାନି ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି ଭୋଜ୍ୟାନିତେଭ୍ୟା ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟା ଦାତୁ ମହମୁଷ୍ତୁଜେ ।

ପ୍ରାର୍ଥନା ଯଥା- ଅନ୍ନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତାଦେବା ସର୍ବମନ୍ତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଂ ।

ତସ୍ମାଦନ୍ନପ୍ରଦାନେନ ପ୍ରିୟତାଂ ମେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ।

* ଲବଂ ସମ୍ବୁଧ ଏକ ପରିମିତଂ ପ୍ରଜାପତିଦୈବତମିତି ପାଠାନ୍ତରଂ ।

ଏତଦାତ୍ମୋକ୍ତ୍ୟଦାନକର୍ମାନ୍ତ୍ରମସ୍ତୁ । (ଭୋଜ୍ୟୋହରୀର ବିଶେଷ ବିବରଣ
୧୩୫- ୧୩୮ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

୨୪୭- ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନ କର୍ମାରମ୍ଭ

ତତୋ ଲୋକିକବ୍ୟବହାରେଣ ଜାୟାପତୀ ନବବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟଂ ପରିଧାୟ
କୃତଗ୍ରନ୍ଥିକୋରୀୟବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟଂ ଚ ପରିବେଷ୍ୟ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପମାଲ୍ୟମୁକୁଟଂ ଚ ଧୃତ୍ୱା
ନାରିକେଳଫଳାଦିକଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ବହିରାଗତ୍ୟ ବେଦ୍ୟାମଗ୍ନେଃ ପ୍ରତ୍ୟରାବରଣ୍ୟ
ଦକ୍ଷିଣେ * ସ୍ତ୍ରୀ କୋମଳାସନେ ଉପବିଶତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଲୋକିକ ବ୍ୟବହାରରେ ପତି ଓ ପତ୍ନୀ ଦୁହେଁ ଦଣ୍ଡିଥିବା
ନୂତନବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିବେ ଏବଂ ଦଣ୍ଡିଥିବା ନୂଆ ଉତ୍ତରୀ ଓ ଓଡ଼ଣୀ ଉପରେ ପକାଇ
ବରକନ୍ୟା ଉଭୟଙ୍କର କାନିର ଅଗ୍ରଭାଗକୁ ମିଶାଇ ଗଣ୍ଠି ପକାଇବେ । ତତ୍ପରେ
ପତି ପତ୍ନୀ ଦୁହେଁ ଚନ୍ଦନ, ମାଲ୍ୟ, ପୁଷ୍ପ ଓ ମୁକୁଟଦ୍ୱାରା ଶୋଭିତ ହୋଇ
ହସ୍ତରେ ନାରିକେଳଫଳାଦି ଗ୍ରହଣ କରି ବାହାରୁ ଆସି ବେଦୀ ଉପରେ କୁଣ୍ଡ
ବା ସୁଷ୍ପିଳର ପଶ୍ଚିମଭାଗରେ ବସିବା ସମୟରେ ପୁରୁଷର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ
କୋମଳ ଆସନ ଉପରେ ସ୍ତ୍ରୀ ବସିବ ।

୨୪୭- ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନକର୍ମର ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ

କୁଶତ୍ରୟାଦିପଞ୍ଚଭୂସଂସ୍କାରଂ କୃତ୍ୱା ମଙ୍ଗଳନାମାର୍ଚ୍ଚିମାବାହ୍ୟ
ଯଥାଶକ୍ତ୍ୟୁପଚାରେଣ ପୂଜୟେତ୍, ଘୃତେନ ବା । (ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନର ସମୁଦାୟ
ବିଧି ୧୪୭ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତୋ ବ୍ରହ୍ମବରଣଂ- ଆସନାଦିକଂ ତଦ୍ୟାତ୍ । ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି
ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନାଙ୍ଗହୋମକର୍ମାଣି କୃତାକୃତାବେକ୍ଷକତ୍ୱେନ ବ୍ରହ୍ମାଣଂ

୨୪୭ (ଟି) * ବରର ଦକ୍ଷିଣରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଯେଉଁ ୨ କର୍ମରେ ବସିବ
ତାହାର ପ୍ରମାଣବାକ୍ୟ- ସୀମନ୍ତେ ଚ ବିବାହେ ଚ ଚତୁର୍ଥୀଂ ସହଭୋଜନେ ।

ବ୍ରତେ ଦାନେ ମଖେ ଶ୍ରାବ୍ଧେ ପତ୍ନୀ ତିଷ୍ଠତି ଦକ୍ଷିଣେ । (ପଦ୍ମତିକାରଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ସୀମାନ୍ତୋନ୍ନୟନକର୍ମରେ, ବିବାହରେ, ଚତୁର୍ଥୀ କର୍ମରେ
ବ୍ରତରେ ଦାନଦେବା ସମୟରେ, ଯଜ୍ଞରେ, ଶ୍ରାବ୍ଧରେ ଓ ସହଭୋଜନରେ ପୁରୁଷର
ଦକ୍ଷିଣଭାଗରେ ସ୍ତ୍ରୀ ବସିବ ।

ଦ୍ଵାମହଂ ବୃଣୋ । ବୃତୋ- ସ୍ମାତି ପ୍ରତିତବଦନଂ । ଯଥା ବିହିତଂ କର୍ମ ପଶ୍ୟ
ପଶ୍ୟାମାତି ବ୍ରହ୍ମା ।

ପ୍ରାର୍ଥନା ଯଥା- ସୁରାଶାମସୁରାଶାଂ ତ ଯଜ୍ଞେ ବ୍ରହ୍ମା ଭବେଦ୍ ଯଥା ।

ତଥାହି ମମ ଯଜ୍ଞେଃସ୍ମିନ୍ ବ୍ରହ୍ମା ଭବ ଦ୍ଵିଜୋରମ ।

(ଏହି ବ୍ରହ୍ମାବରଣର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୧୪୯ ନମ୍ବର ଦେଖ)

୨୪୮- ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନର କୁଶାଣ୍ଡ ଓ ହୋମ

ଦକ୍ଷିଣତୋ ବ୍ରହ୍ମାସନଂ । ଉତ୍ତରେ ପ୍ରଣାତାପ୍ରଣୟନଂ । ପ୍ରାଚ୍ୟାଦିଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍ଷୁ
କୁଶୈଃ ପରିସ୍ରବଣଂ । ପାତ୍ରାସାଦନଂ । ପବିତ୍ରାଛେଦନାନି କୁଶତ୍ରୟ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରନ୍ଥିନା
କୁଶଦ୍ଵିଦଳେ ସୂତ୍ରବେଷିତ ପବିତ୍ରେ ଦେ । ପ୍ରୋକ୍ଷଣିପାତ୍ରଂ । ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ ।
ଚର୍ବଥଂ ତିଳତଣ୍ଡୁଳମୁଦଗାଃ । ସମ୍ମାର୍ଜନକୁଶାଃ ୧୦ । ଉପଯମନକୁଶାଃ ୧୩ ।
ତିସ୍ରଃ ସମିଧଃ । ଶୁବଃ । ଆଜ୍ୟଂ । ତଣ୍ଡୁଲଃ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଂଚ । ଦକ୍ଷିଣା ବରୋଚା ।
(୧୧୫ ନମ୍ବର କୁଶାଣ୍ଡ ବିଧିର ଚିପପଣୀ ଓ ଅର୍ଥସହିତ ଦେଖିଲେ
ଜାଣିପାରିବ) ।

* ପାତ୍ରାସାଦନେ ଅୟଂବିଶେଷଃ । (୧) ମୃଦୁପୀଠଂ । (୨)
ଯୁଗ୍ମାନୈୟାଦୁମ୍ବରଫଳାନେ୍ୟକଷ୍ଟବକନିବଜାନି ଅପକ୍ଵାନି ବା (୩) ତ୍ରୀଣି
ଦର୍ଭପିଞ୍ଜୁଳାନି । (୪) ତ୍ରେୟଣୀ ଶଳଳୀ । (୫) ବୀରତରଙ୍ଗଃ । (୬)
ପୂର୍ଣ୍ଣସୂତ୍ରତର୍କ୍ଵଃ । (୭) ବୀଣାଗାଥୁନୌ ଚ ଏତାନ୍ୟସାଦ୍ୟ ।

* (୧) କୋମଳାସନ । (୨) ଏକତ୍ରେଞ୍ଚରେ ଲାଗୁଥିବା ଦୁଇଗୋଟି
କଞ୍ଚା ଉଦୁମ୍ବର ଫଳଯୁକ୍ତ ଗୋଟିଏ ଗୁଚ୍ଛ । (ପେଣ୍ଡା) ଅନନ୍ତର୍ଗର୍ଭଣଂ ସାଗ୍ରଂ
କୌଶଂ ଦ୍ଵିଦଳମବେ ଚ ପ୍ରାଦେଶମାତ୍ରଂ ବିଜ୍ଞେୟଂ ପବିତ୍ରଂ ଯୁକ୍ତ କୁତ୍ରିତ୍ରି ॥
ଏତଦେବହି ପିଞ୍ଜୁଲ୍ୟା ଲକ୍ଷଣଂ ସମୁଦାହୃତଂ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଗର୍ଭଶୂନ୍ୟ ଅଗ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଦେଶ ପରିମିତ ଯୋଡ଼ିଏ କୁଶକୁ
ପବିତ୍ର ଓ ପିଞ୍ଜୁଳୀ କହନ୍ତି । ଏପରି ତିନିଗୋଟି ଦର୍ଭପିଞ୍ଜୁଳୀ ରଖିବ । (୪)
ତ୍ରିଷ୍ପସ୍ଥାନେଷୁଶ୍ଵେତାତ୍ରେୟଣୀ ଶଳଳୀ । ଶଳଳ୍ୟାଖପକ୍ଷ କଣ୍ଠକ ମିତି ଗଦାଧରଃ ।
ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ତିନିସ୍ଥାନରେ ଧଳାଚିହ୍ନ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଝିଙ୍କକାଠି ରଖିବ । (୫)
ବୀରତରଣିକ୍ଵ- ଶରଂ, ଇତି ଜୟରାମଃ । ଅଶ୍ଵତ୍ଥଶଙ୍କୁ- ଶରେଷିକା ଇତି
ହରିହରଃ । ଅଶ୍ଵତ୍ଥଶଙ୍କୁରିତ କର୍କଃ । ଖାଦିରଶଙ୍କୁରିତି ଗର୍ଗଃ ।

ପବିତ୍ରଛେଦନୋପରି ପବିତ୍ରଂ ଦତ୍ତା ପ୍ରଦକ୍ଷିଣଂ ବେଷୟିତ୍ବା ପ୍ରଦେଶମାତ୍ରଂ
ପବିତ୍ରଛେଦନଂ କୃତ୍ବା ପ୍ରୋକ୍ଷଣ୍ଡ୍ୟପରି ପବିତ୍ରଂ ସ୍ଥାପୟିତ୍ବା ପ୍ରଣୀତାଜଳେନ
ପ୍ରୋକ୍ଷଣଂ ପୁରୟିତ୍ବା ତଜ୍ଜଳେନାସଦିତପାତ୍ରାଣାଂ ପ୍ରୋକ୍ଷଣଂ । ଅଗ୍ନିପ୍ରଣୀତଯୋର୍ମଧ୍ୟେ
ପ୍ରୋକ୍ଷଣାନିଧାନଂ । ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲ୍ୟା ମାଜ୍ୟାନିର୍ବାପଃ । ଆଜ୍ୟାଧିଶ୍ଚୟଶମଗ୍ନୌ ।
ଚରୁପାତ୍ରେଷ୍ଟମୁଦଗପ୍ରକ୍ଷେପଣଂ କୃତ୍ବା ଆଜ୍ୟୋତ୍ତରତଃ ଚରୋରଧିଶ୍ଚୟଶଂ ।
ଲକ୍ଷହ୍ନତେଷୁ ମୁଦଗେଷୁ ତିଳତଣ୍ଡୁଳ ପ୍ରକ୍ଷେପଃ । ତତଃ ପର୍ଯ୍ୟଗ୍ନିକରଣାଦି
ଆଜ୍ୟଭାଗାନ୍ତଂ କୃତ୍ବା ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ- ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି- ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ
ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣାମୟା ଅମୁକସଗୋତ୍ରୟା ମଦଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ
ସୀମାତୋନ୍ମୟନାଞ୍ଜହୋମର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି । (୧୫୫ ନମ୍ବର
ଦେଖିଲେ ଏହି କୁଶାଣ୍ଡର ଅର୍ଥ ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ସବୁ ବୁଝିପାରିବ) ।

ସୀମାତୋନ୍ମୟନ କର୍ମର ହୋମ ଯଥା-

* ତତଷ୍ଟରୁଣା ହୋମଃ- ଓ ପ୍ରଜାପତେୟେ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ
ଜତି ତ୍ୟାଗଃ । ଓ ଆଗ୍ନେୟ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତେ ସ୍ବାହା ଇଦମଗ୍ନୟେ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତେ ଜତି
ତ୍ୟାଗଃ । (ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଚରୁଦ୍ବାରା ଦୁଇଥର ହୋମ କରିବ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଜୟରାମଙ୍କ ମତରେ ବିରତରଶଙ୍କୁର ଅର୍ଥ- ଶର; ହରିହରଙ୍କ
ମତରେ ବୀରତରଶଙ୍କୁର ଅର୍ଥ- ଅଶ୍ବତ୍ଥ କାଠରେ ଶଲ୍ୟ ବା କାଣ୍ଡଶର;
କର୍ମମତରେ କେବଳ ଅଶ୍ବତ୍ଥ କାଠର ଶଲ୍ୟ, ଗର୍ଗଳମତରେ କେବଳ ଖଦିର
କାଠର ଶଲ୍ୟ ରଖିବ (୧) ସୂତାପୂର୍ଣ୍ଣ ତାକୁଡ଼ି । (୨) ବୀଣାବଜାଇ ଗାଇଜାଣୁଥିବା
ଦୁଇଜଣ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ବସାଇବ ।

* ୨୪୮ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତ୍ ହୋମ ଚରୁହୋମ ବିଚାରଃ । ସ୍ଥାଳୀପାକେନ
ପ୍ରଜାପତୟେ ସ୍ବାହେତି ହୃତ୍ବା ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ ଜତି ତ୍ୟାଗଂ ବିଧାୟ
ସ୍ଥାଳୀପାକେନୋତ୍ତରାର୍ଦ୍ଧାତ୍ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃଦାହୃତିଂ ହୃତ୍ବା ଜତି ହରିହରଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ‘ପ୍ରଜାପତୟେ ସ୍ବାହା’ ଏହା କହି ଚରୁର ପୂର୍ବଭାଗରୁ ଚରୁ
ନେଇ ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ କହି ଅଗ୍ନିରେ ତ୍ୟାଗ କରିବ । ଏହିପରି ଉତ୍ତରଭାଗରୁ
ଚରୁନେଇ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତ୍ ହୋମ କରିବ ।

ଯସ୍ମିନ୍ କର୍ମଣି ବିହତଷ୍ଟରୁ ସ୍ତୁତ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃଦନନ୍ତରଂ ଭୂରାଦିହୋମଃ । ଅନ୍ୟତ୍ର
ଭୂରାଦିହୋମାନନ୍ତରଂ ସ୍ବିଷ୍ଟ କୃତ୍ତୋମଃ ଜତି (ପଞ୍ଚତିକାରଃ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଯେଉଁ କର୍ମରେ ଚରୁହୋମ କରିବ ସେ କର୍ମରେ ଆଗେ
ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତ୍ ହୋମ କରି ପରେ ଭୂରାଦି ହୋମ କରିବ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ କର୍ମରେ
ଭୂରାଦି ହୋମ କଲାପରେ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତ୍ ହୋମ କରିବ ।

ତତ ଆଜ୍ୟେନ ଭୂରାଦିପ୍ରାଜାପତ୍ୟାନ୍ତା ନବାହୁତ୍ସୟଃ । ଯଥା- ଓଁ ଭୂଃ
ସ୍ବାହା ଇଦଂ ଭୂଃ । ଓଁ ଭୂବଃ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ଭୂବଃ । ଓଁ ସ୍ୱଃ ସ୍ବାହା ଇଦଂ
ସ୍ୱଃ । ଓଁ ସ୍ୱନ୍ନୋଅଗ୍ନେ...ଇଦମଗ୍ନା ବରୁଣାଭ୍ୟାଂ । ଓଁ ସ୍ୱନ୍ନୋଅଗ୍ନେ..
ଇଦମଗ୍ନାବରୁଣାଭ୍ୟା । ଓଁ ଆୟାଶ୍ମାଗ୍ନେ... ଇଦମଗ୍ନେୟେ । ଓଁ ଯେତେ ଶତଂ
...ଇଦଂ ବରୁଣାୟ ସବିତ୍ରେ ବିଷ୍ଣବେ ବିଶ୍ୱେଭ୍ୟୋ ଦେବେଭ୍ୟୋ ମରୁତ୍ୟଃ
ସ୍ୱର୍କେଭ୍ୟଃ । ଓଁ ଉଦୁରମଂ...ଇଦଂ ବରୁଣାୟ । ଓଁ ପ୍ରଜାପତେୟ ସ୍ବାହା ଇଦଂ
ପ୍ରଜାପତେୟେ (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ତ୍ର ୨୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

(ଶୁବଦ୍ୱାରା ଏହି ନଅକାଣ୍ଡ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ନଅ ଆହୁତି ଦେବ) ।

ସଂଗ୍ରବପ୍ରାଶନଂ । ମାର୍ଜନଂ । ବ୍ରହ୍ମଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ ।

ପ୍ରାଶନମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା- ଓଁ ଆୟୁଷ୍ମାନଗ୍ନେ ହବିସା ବୃଧାନୋ ଘୃତପ୍ରତୀକୋ
ଘୃତଯୋନିରେଧ୍ । ଘୃତଂ ପାଦ୍ମା ମଧୁତାରୁ ଗବ୍ୟଂ ପିତେବ ପୁତ୍ର ମଭିରକ୍ଷତାଦିମାଂ
ସ୍ବାହା ।

ମାର୍ଜନମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା- ଓଁ ସୁମିତ୍ରିୟାନ ଆପଂଷଧୟଃ ସନ୍ତୁ ଦୁର୍ମିତ୍ରିୟା
ସ୍ତସ୍ମୈ ସନ୍ତୁ ଯୋଃସ୍ମାଂ ଦୈଷ୍ଟି ଯଂ ତ ବୟଂ ଦ୍ୱିଷ୍ମଃ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର ଦକ୍ଷିଣାବାକ୍ୟଂ ଯଥା- ଏତତ ସୀମନ୍ତୋନ୍ମୟନାଙ୍ଗହୋମକର୍ମଣଃ
ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥ ବ୍ରହ୍ମଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଦକ୍ଷିଣାସ୍ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପଦଦେ ।

ତତଃ ପୁଣ୍ୟା ହବାଚନଂ- ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି- ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ
ଶ୍ରୀମତା ଅମୁକଦେବ ଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁକଗୋତ୍ରୟା ମଦ୍ଭାର୍ଯ୍ୟାୟା ଅମୁକଦେବ୍ୟାଃ
ସୀମନ୍ତୋନ୍ମୟନକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦା ତଦା ତାରାବାରଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଣା-
ମମୃତଯୋଗୋଽସ୍ତୁ ସର୍ବେଗ୍ରହା ଏକାଦଶସ୍ତ୍ରାଃ ଫଳଦା ଭବନ୍ତୁ ।

୨୪୯- ସୀମନ୍ତୋନ୍ମୟନ କର୍ମ

ତତୋଭର୍ତ୍ତୃର୍ଦକ୍ଷିଣତୋ ମୃଦୁପୀଠେ ଆସୀନାୟା ଗର୍ଭିଣ୍ୟାଃ ସୀମନ୍ତଂ
ତ୍ରେ୍ୟଣ୍ୟାଶଲଲ୍ୟା । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱବିନୟତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଭର୍ତ୍ତା । ତଦ୍‌ଯଥା- ଓଁ ଭୂର୍ବିନୟାମି ।
ଓଁ ଭୂବଃ ବିନୟାମି । ଓଁ ସ୍ୱଃ ବିନୟାମି । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ କେଶାନ ତ୍ରିଭାଗଂ
କୃତ୍ୱା ବେଶା କରୋତି ।

ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃସ୍ୱର୍ବିନୟାମୀତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବା ଦ୍ୱିଧା କରୋତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଭର୍ତ୍ତାର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ କୋମଳ ଆସନ ଉପରେ ବସିଥିବା ଗର୍ଭଣା ସ୍ତ୍ରୀର କେଶକୁ ଭର୍ତ୍ତା ଝିଙ୍କକାଠିଦ୍ୱାରା ଉପରଲିଖିତ ବ୍ୟାହୁତିମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଉପରୁ ତଳକୁ ତିନିଭାଗ କରି ଜଟ କରିବ । ଅଥବା ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱର୍ବନୟାମି ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ କେଶ ଦୁଇଭାଗ କରିବ ।

ତତଃ ଔଦ୍ଦିମ୍ବରଫଳାନି ଦର୍ଭପିଞ୍ଜଳାନି ବୀରତରଶଙ୍କୁଃ ତ୍ରେୟଣୀ ଶଲଲୀ ପୂର୍ଣ୍ଣସୁତର୍କୁଃ ସର୍ବମେକାକୃତ୍ୟ ବେଶ୍ୟାଂ ବଧ୍ନାତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ତତ୍ପରେ ଔଦ୍ଦିମ୍ବରଫଳ, ଦର୍ଭପିଞ୍ଜଳ, ଶର, ଝିଙ୍କର କାଠି, ସୁତାତାକୁଡ଼ି, ଏସମସ୍ତକୁ ଏକତ୍ର କରି ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବେଶୀରେ ବାନ୍ଧିବ, କିମ୍ବା ବେଶୀ ବାନ୍ଧିଲାବେଳେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଛିଦ୍ରରେ ଏ ପଦାର୍ଥମାନ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦିଆଯାଏ, ଏହା ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା- ଅୟମୂର୍ତ୍ତା ବତୋବୃକ୍ଷ ଉର୍ଜୀବ ଫଳିନୀଭବ । ଇତି ।

ତତୋ ବୀଣାଗାଧୁନୌ ରାଜାନଂ ସ୍ୱଂଗାୟେଥାମିତି ପ୍ରେଷଂ, ଦଦାତି ।
ତତୋ ବୀଣାଗାଧୁନୋ ଅମୁକଶର୍ମମହାବୀରୋରାଜା ଇତି ଗାୟତଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ତତ୍ପରେ ଆସାଦିତ ବୀଣାଗାଧୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଦ୍ୱୟଙ୍କୁ କର୍ତ୍ତା କହିବେ, ତୁମ୍ଭେ ବୀଣା ଧରି ରାଜାଙ୍କର ଗାଥା ଗାନ କର । ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦୁହେଁ ରାଜାଙ୍କ ନାମ ଧରି ଗାଥା(ଗୀତ) ଗାନ କରିବେ ।

ଗାଥାମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା- ସୋମ ଏବାନୋ ରାଜେ ମାମାନୁଷ୍ୟଃ ପ୍ରଜାଃ ।
ଅଭିମୁକ୍ତ ଚକ୍ର ଆସାରଂ ସ୍ତ୍ରୀରେ ତୁଭ୍ୟାମସୌ ଇତି । ଅଭାବେ ତୁ ସ୍ୱୟଂ ଗାଥାଂ ଚ ଗାୟତି ।

(ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଭାବରେ କର୍ତ୍ତା ନିଜେ ଗାଥାଗାନ କରବ) ।

ଯସ୍ୟା ନଦ୍ୟସ୍ତ୍ରୀରେ ବାସସ୍ତସ୍ୟା ନାମ ସଂବୁଧ୍ରା ଗୃହଣୀୟାଦ୍ ଗର୍ଭଣା ।
ଗଙ୍ଗେ ଯମୁନେ ଇତ୍ୟାଦି । କର୍ମାଙ୍ଗଦଶବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନୋତ୍ସର୍ଗଃ । ତଦ୍‌ଯଥା-
ସୀମାନ୍ତୋନ୍ମୁନକର୍ମଣଃ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥଂ ଇମାନି ଦଶବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନାନି
ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି ତେଭ୍ୟୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟୋ ଦାତୁମହ ମୁସ୍ତଜେ । ଅନ୍ନେ
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଇତି ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ପବିତ୍ର ପ୍ରତିପତ୍ତିଃ (ଜଳରେ ପବିତ୍ରତ୍ୟାଗ କରିବ) । ପ୍ରଣୀତାବିମୋକ୍ଷ ।
(ପ୍ରଣୀତାକୁବିସର୍ଜନ କରିବ) । ବ୍ରହ୍ମନ୍ତି ବିସର୍ଜନଂ । ଶାନ୍ତିକରଣଂ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ ।
ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ । ଆଶୀର୍ବାହଣଂ ।

ଇତି ସୀମାନ୍ତୋନ୍ମୁନକର୍ମ ସମାପ୍ତଂ ।

୨୫୦- ଜାତକର୍ମ ବିଚାର

ଶୁଭା ଜାତଂ ପିତା ପୁତ୍ରଂ ସଚେଳଂ ସ୍ନାନମାଚରେତ୍ । (ମନ୍ତ୍ରଃ)

ଜନ୍ମନୋଽନନ୍ତରଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ ଜାତକର୍ମ ଯଥାବିଧି ।

ଦୈବାଦତୀତକାଳଂ ଚେଦତୀତେ ସୁତକେ ଭବେତ୍ । (ହେମାଦ୍ରୋ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପିତା ପୁତ୍ରର ଜନ୍ମ ହେବା ଶୁଣି ସବସ୍ତରେ ସ୍ନାନ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଯଥାବିଧି ଜାତକର୍ମ କରିବ । ଦୈବାର୍ ଯଦି ଜାତକର୍ମର କାଳ ଅତୀତ ହୁଏ ତାହାହେଲେ ସୁତକାଶୌଚ ଉତ୍ତାରୁ ଜାତକର୍ମ କରିବ ।

ମୁଖ୍ୟାଲାଭେ ବିଧିଜ୍ଞେନ ବିଧିକ୍ଷିତ୍ୟଃ ପ୍ରମାଣତଃ ।

ନକ୍ଷତ୍ରତିଥିଲଗ୍ନନାଂ ବିଚାର୍ଯ୍ୟବଂ ପୁନଃପୁନଃ ॥ (ବୃହସ୍ପତି)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମୁଖ୍ୟକାଳରେ ବ୍ୟାଘାତ ଜନ୍ମିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟରେ ଜାତକର୍ମ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ବିଜ୍ଞବ୍ୟକ୍ତି, ନକ୍ଷତ୍ର, ତିଥି ଓ ଲଗ୍ନରେ ବିଚାର କରି ଶୁଭଦିନରେ ଜାତକର୍ମ କରିବେ ।

୨୫୧- ଜାତକର୍ମର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବିଚାର

ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବେ ପୁତ୍ରପୁତ୍ରେୟାଃ ଗ୍ରହଣେ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟଯୋଃ ।

ସ୍ନାତ୍ନାନନ୍ତରାମାମ୍ବାୟାନ୍ ପିତୃଂଛ୍ଛାନ୍ଦେନ ତର୍ପୟେତ୍ । (କାର୍ଷ୍ଣ୍ୟଜିନଃ)

ଅଛିନ୍ନାତ୍ମ୍ୟାଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ଶ୍ରାଦ୍ଧଂ ସ୍ନାନାଦନନ୍ତରଂ ।

ଆମଦ୍ରବ୍ୟେଣ ତତ୍କାର୍ଯ୍ୟଂ ବଚନାରୁ ପ୍ରଜାପତେଃ ।

ହିରଣ୍ୟେନ ଭବେଚ୍ଛାଦ୍ୟମାମଦ୍ରବ୍ୟଂ ଗୃହେ ନ ଚେତ୍ ।

ଇତି ବ୍ୟାସବତଃ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ପଦ୍ମାନୁଂ ସ ନିଷେଧତି । (ବ୍ୟାସଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟା ଜାତମାତ୍ରେ ଅର୍ଥାତ୍ ନାଡ଼ୀଛେଦନ ପୂର୍ବରୁ ପିତା ସବସ୍ତରେ ସ୍ନାନ କରି ଆମ୍ବାୟବର୍ଗକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଓ ପିତୃଗଣକୁ ଶ୍ରାଦ୍ଧଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବେ । ଏହିପରି ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣରେ ମଧ୍ୟ କରାଯାଏ । ବ୍ୟାସ କହିଅଛନ୍ତି ଜାତକର୍ମରେ ସିଦ୍ଧାନୁଦ୍ୱାରା ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ ନାହିଁ । କେବଳ ଆମାନୁ(ତଣ୍ଡୁଳାଦି) ଉତ୍ତର୍ଗ କରିବ । ସେ ସମୟରେ ଘରେ ଆତପତଣ୍ଡୁଳ ନ ଥିଲେ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତର୍ଗ କରିବ ।

୨୫୨- ଜାତକର୍ମ କାରିକା

କୃତ୍ୱା ସ୍ଥୂଳିକମାଦିତଃ ଶୁଚିଗୃହେ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ପୂର୍ବେ ଘଟଂ ।
 ତତ୍ତ୍ରେଭାନନପୂର୍ବକଂ ଚ ବିଧିନା ପାଶ୍ୟାଦିକାନ୍ ପୂଜୟେତ୍ ।
 କାଳାତିକ୍ରମଦୋଷନାଶକମନାଦେଶଂ ଚ ହୃଦ୍ୱା ତତଃ ।
 ସଂକ୍ଷ୍ମଂ ବିଧିନା କରୋତି ଚ ତତଃ ଶ୍ରାବ୍ଧଂ ଚ ନାନ୍ଦୀମୁଖଂ ।
 ପୁଣ୍ୟାହମୁକ୍ତାଥ କଟେ ନବୀନେ ନବାୟରା ବୈ ଜନନୀ ସପୁତ୍ରା ।
 ବାମେ ଧବସ୍ୟୋପବିଶେଦ୍ବିଧାନୈଃ କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ନେତମଧାଜନନଂ ସୁତସ୍ୟ ।
 ଆୟୁଷ୍ୟମନ୍ତ୍ରଂ ଜପେତ୍ରିବାରଂ ସୁତସ୍ୟ ଦକ୍ଷଶ୍ରବଣ ପ୍ରଦେଶେ ।
 ସଂସ୍ପୃଶ୍ୟ ଦକ୍ଷାଂ ଶମଥାମୂଜସ୍ୟ ବାହୁପ୍ରମନ୍ତ୍ରଂ ପ୍ରଜପେଦ୍ୱିତା ଚ ।
 ଚତୁର୍ଦ୍ଧିକ୍ସସ୍ଥାନ ବିପ୍ରାନ୍ ଶିବଦିଶି ଚ ସଂସ୍ଥ ଦ୍ୱିଜବରଂ ।
 ବଦେତ୍ ପ୍ରାଣାଦାନାଂ ମନୁଗଣାୟୁତଂ ପ୍ରେଷବଚନଂ ।
 ଶ୍ୱଶେଦ୍ବେଦେତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୟା ତନୟଜନିଦେଶଂ ଚ ଜନନୀଂ ।
 ପ୍ରଜପେ୍ୟଲାସୀତି ଶ୍ୱଶତି ସୁତମଶ୍ୱେତି ମନୁନା ।
 ଦାତୁଂ ଭୋଜ୍ୟାନୁଶ୍ୱଜେଦ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ପୂର୍ଣ୍ଣଂ କର୍ମାହିତ୍ରମତ୍ରାବଧାର୍ଯ୍ୟ ।
 ଗୃହଣୀୟାରାମାଶିଷଂ ମାତୃପୁତ୍ରୌ ଜାତଂ କର୍ମାହିତ୍ରମେବଂ ସମାସ୍ତଂ ।

(ଲୋକନାଥଦାସେନ କୃତା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପିତା ପ୍ରଥମରେ ଶୁଦ୍ଧଗୃହରେ ସ୍ଥୂଳିକ ନିର୍ମାଣ କରି ତାହାର
 ପୂର୍ବଦିଗରେ ଘଟସ୍ଥାପନ କରିବ । ସେହି ଘଟରେ ପ୍ରଥମେ ଗଣେଶଙ୍କୁ ପୂଜା
 କରି ବରୁଣାଦିଙ୍କର ପୂଜା କରିବ । ତତ୍ପରେ କାଳାତିକ୍ରମ ଦୋଷ ନାଶ ନିର୍ମିତ
 ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମ କରି କର୍ମର ସଂକ୍ଷ୍ମ, ନାନ୍ଦୀମୁଖ ଶ୍ରାବ୍ଧ ଓ
 କର୍ମାରମ୍ଭର ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ମାତା ନୁଆଲୁଗା ପିନ୍ଧି ପୁତ୍ରକୁ
 କୋଳରେ ଧରି ନୂତନ କଟମସିଣା ଉପରେ ପତିର ବାମଭାଗରେ ବସିବ ।
 ତଦନନ୍ତର ମାତା ବିଧିଅନୁସାରେ କୁମାରର ମେଧାଜନନ ନାମକ କର୍ମ କରିବ
 ଏବଂ ପିତା ପୁତ୍ରର ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣରେ ଆୟୁଷ ମନ୍ତ୍ର ତିନିଥର ଜପି ଓ ଦକ୍ଷିଣାଂଶକୁ
 ସ୍ପର୍ଶ କରି ବାହୁପ୍ରମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଚାରିଦିଗରେ ଚାରିଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ
 ଓ ଐଶାନ୍ୟ କୋଣରେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏ ରୂପ ପାଞ୍ଚଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବସାଇ
 “ପ୍ରାଣାଦିମନୁଗଣାୟୁକ୍ତପ୍ରେଷମନ୍ତ୍ର” ପ୍ରଶ୍ନ କରିବ । ତତ୍ପରେ “ବେଦ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର
 ପଢ଼ି ସୁତ ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଅଛି ସେହି ଦେଶର ନାମ ଧରି

ଭୂମିସ୍ବର୍ଗ କରିବ ଏବଂ “ଜଳାସି” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁତ୍ରର ଜନନୀକି ସ୍ବର୍ଗ କରିବ ଓ “ଅଶ୍ୱା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁତ୍ରକୁ ସ୍ବର୍ଗ କରିବ । ତତ୍ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଭସ୍ବର୍ଗ କରି କର୍ମର ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ ଓ ମାତା ପୁତ୍ରଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଜାତକର୍ମ ସମାପ୍ତ କରିବ ।

୨୫୩- ଜାତକର୍ମର ଆରମ୍ଭ

ଶୁକ୍ଳୋଦେଶେ ସ୍ବଷ୍ଟିଲଂକୃତ୍ୱା ତତ୍ପୂର୍ବେ କଳସଂ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା ତତ୍ର ବରୁଣ ପୂଜାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍

(୫୦ ନମ୍ବରରେ ସ୍ବଷ୍ଟିଲଂ ନିର୍ମାଣ ବିଧି ଓ ୧୧୮- ୧୨୪ ନମ୍ବରରେ କଳସ ଓ ବରୁଣ ପୂଜା ଦେଖ) । ଜାତକର୍ମର ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମସଂକଳ୍ପ । ତତ୍ପଥା- ଦେଶକାଳ ବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ- ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ଜାତକର୍ମକାଳତିକ୍ରମଦୋଷ- ବ୍ୟପୋହନାର୍ଥ ମନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ । (ଏହାର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୧୨୫- ୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୨୫୪- ଜାତକର୍ମର ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ

ଗୃହାଧିତ୍ୟକ୍ତରେ ପଞ୍ଚଭୂଷଂଘାରନ୍ କୃତ୍ୱା ପ୍ରଗଳଭନାମାଗ୍ନି ସ୍ଥାପୟେତ୍ । ଓ ପ୍ରଗଳଭ ନାମାଗ୍ନୟେ ନମଃ । ପ୍ରଗଳଭ ନାମାଗ୍ନିମାବାହୟାମି ପ୍ରଗଳଭ ନାମାଗ୍ନେଃପ୍ରାଗଞ୍ଚ । ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ପ୍ରଗଳଭନାମାଗ୍ନୟେ ନମଃ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଆସାନଦି ନୈବେଦ୍ୟାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ୍ (ଏହାର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୧୪୬ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ଜାତକର୍ମର କୁଶାଣ୍ଡି ଯଥା- ଅଗ୍ନେରୁତ୍ତରତଃ ପାତ୍ରାସାଦନଂ । ତତ୍ପଥା- ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ । କୁଶାଃ ୩, ଶୁବଃ, ଶୁକ୍, ଏକାସମିତ୍, ଆଜ୍ୟଂ, ଆର୍ଯ୍ୟସ୍ଥାଳ୍ୟାମାଜ୍ୟନିର୍ବାପଃ । ଆଜ୍ୟାଧିଶ୍ଚୟଶମଗ୍ନୌ । କ୍ଳଳକ୍ଳାଷ୍ଟେନ ପର୍ଯ୍ୟଗ୍ନିକରଣଂ । ପ୍ରଥମ କୁଶତ୍ରୟେଣ ଶୁବଶୁବୋଃ ସମ୍ମାର୍ଜନଂ । ଆଜ୍ୟେବାସନଂ । ଅପର କୁଶତ୍ରୟେଣାଜ୍ୟୋପବନଂ । କୁଶନାମାଗ୍ନୌ ପ୍ରକ୍ଷେପଃ । ଆଜ୍ୟାବେଷଣଂ । ଶୁବେଶ ଶୁଚି ଚତୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ । ତତ୍ପଥା ସମିଧମେକାଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି- ଅମୁକସଗୋତ୍ରଶ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବଶର୍ମାଣା ମୟାମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ଜାତକର୍ମକାଳତିକ୍ରମଦୋଷ- ବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମାକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି । ଉତ୍ଥାୟ ତୁଷ୍ଟାଂ ସମିଧମଗ୍ନୌ

ପ୍ରକ୍ଷିପେତ୍ । ସମିଧାଗ୍ନିଂ ଦୁବସ୍ୟତ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବା । ନାତ୍ର ସଂଶ୍ରବଧାରଣଂ
 ଓଁ ଭୃଃ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ଭୃଃ ବା ଇଦମଗ୍ନୟେ । ପୁନଃଶ୍ରଦ୍ଧୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ । ଓଁ ଭୃଃ
 ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ଭୃଃ ବା ବାୟବେ । ପୁନଃଶ୍ରଦ୍ଧୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ । ଓଁ ସ୍ୱଃ ସ୍ୱାହା
 ଇଦଂ ସ୍ୱଃ ବା ସୁର୍ଯ୍ୟାୟ । ପୁନଃଶ୍ରଦ୍ଧୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ । ଓଁ ଭୂ ଭୂ ବଃ ସ୍ୱଃ ସ୍ୱାହା
 ଇଦଂ ଭୂ ଭୂ ବଃ ସ୍ୱଃ ବା ଇଦମଗ୍ନିବାୟୁସୁର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ୟାଃ । ଶ୍ରୁବେଶ-ଓଁ ଦନ୍ନୋଅଗ୍ନେ
 ଇଦମଗ୍ନିବରୁଣାଭ୍ୟାଂ । ଓଁ ସଦନ୍ନୋଅଗ୍ନେ ଇଦମଗ୍ନିବରୁଣାଭ୍ୟାଂ । ଓଁ ଅୟାଷ୍ଟାଗ୍ନେ
 ଇଦମଗ୍ନୟେ । ଓଁ ଯେତେଶତଂ ଇଦଂ ବରୁଣାୟ ସବିତ୍ରେ ବିଷବେ ବିଶ୍ୱେତ୍ୟା
 ଦେବେତ୍ୟାମରୁଦ୍ରାୟ ସ୍ୱର୍କେତ୍ୟାଃ । ଓଁ ଉଦୁତମଂ ଇଦଂ ବରୁଣାୟ ।
 ଏତାନବାହୁତୟୋନାଦେଶସଂଜ୍ଞକାଃ । କାଳତିକ୍ରମେ ଏତତ୍ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 (ଏହି କୁଶାଣ୍ଡି ଓ ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋଇ ଅର୍ଥସହିତ ସମୁଦାୟ ବିଧି
 ୨୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତଃପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ- ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି- ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତୀ
 ଅମୁକ ଦେବଶର୍ମଣା ମୟା- ମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ଜାତକର୍ମକାଳତିକ୍ରମ-
 ଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତହୋମକର୍ମ ଯକ୍ରତଂ ତସ୍ମିନ୍ନୁତମସ୍ତୁ
 ଯନ୍ତ୍ୟନମିତ୍ୟାଦି ।

୨୫୫- ଜାତକର୍ମର କର୍ମାଙ୍ଗ ସଂକଳ୍ପ *

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ- ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମାମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ଜାତକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ । ଅସ୍ମିନ୍ନିତି ।
 ସଂକଳ୍ପ ସୁକ୍ତଂ ପଠେତ୍ । (ଏହାର ବିଧି ୧୨୫- ୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୨୫୬- ଜାତକର୍ମର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧସଂକଳ୍ପ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ- ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମାମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ଜାତକର୍ମଶୋକତୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି
 ସାକ୍ଷାକ୍ରଣଶାଶ୍ୱତେତ୍ତପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାମସ୍ମନ୍ନାତୃପିତାମହୀ

*୨୨୫- ସୂତକାଶୀଚରେ ପୂର୍ବ ସଂକଳ୍ପିତ କର୍ମ ବନ୍ଦ ନ ହେବାର ବାକ୍ୟ-
 ଯଜ୍ଞୋହବେ ବ୍ରତେ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ସୂତକେ ସମୁପାଗତେ ।
 ପୂର୍ବସଂକଳ୍ପିତଂ କର୍ମ ନ ଦୁଷ୍ୟଂ ମନୁରବ୍ରବାତ୍ ।

ପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀନା ନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ଅମୁକସ-
ଗୋତ୍ରାଣାମସ୍ମଦ୍ଭୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ
ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ଗଣପତି ପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶ-
ମାତୃଗଣପୂଜାବସୋର୍ଦ୍ଧାରାୟୁଷ୍ୟମନ୍ତ୍ରଜପପୂର୍ବକଭୋଜ୍ୟଦାନମହଂ କରିଷ୍ୟେ ।
ଅସ୍ମିନ୍ନିତି ।

୨୫୭- ଜାତକର୍ମର ଅଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣ ପୂଜା

ତତୋଃକ୍ଷତପୁଞ୍ଜେଷୁ ହରିଦ୍ଭାରୂର୍ଦ୍ଧ୍ବେନା ମଣ୍ଡଳଂ କୃତ୍ବା ମାତୃଗଣାନ
ପୂଜୟେତ୍ । ତଦନ୍ତଥା- ଓଁ ଭୁଭୁବଃସ୍ବଃ ଗଣପତିପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟା-
ଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣେଭ୍ୟ ଆସନାଦିକଂ ଦତ୍ତ୍ବା ସ୍ବନାମ ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତେନ ପୂଜୟେତ୍ ।
(ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୩୧ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୨୫୮- ଜାତକର୍ମର ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ଦାନ ବିଧି

ତତଃ କୁତ୍ୟଲଗ୍ନାଂ ଘୃତେନ ପଞ୍ଚ ବା ସପ୍ତ ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଂ ଦଦ୍ୟାତ୍
ବସୋଃ ପବିତ୍ର ମସୀତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । କଣ୍ୟପଦ୍ୟେତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ସିନ୍ଦୂରାଦିନା
ମଣ୍ଡୟେତ୍ । ଏହାର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୧୩୨ ଠାରୁ ୧୩୪ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଦେଖ) ।

୨୫୯- ଜାତକର୍ମର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବିଧି

ହିରଣ୍ୟତିଳୟୁକ୍ତାନି ଦଶ ତାମ୍ରପାତ୍ରାଣି ପଂକ୍ତିକ୍ରମେଣ ସ୍ଥାପୟେତ୍ ।
କୁଶାୟବଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଜଳାନି ଗୃହୀତ୍ବା ଅମୁକସଗୋତ୍ରେ ଅସ୍ମନ୍ନାତଃ ଅମୁକଦେବୀ
ନାନ୍ଦୀମୁଖା ଇଦଂ ସହିରଣ୍ୟତିଳପାତ୍ରଂ ସଦକ୍ଷିଣଂ ତେ ସ୍ବାହା ଏବଂ
ପିତାମହାପ୍ରପିତାମହେଃ । ଅସ୍ମକସଗୋତ୍ର ଅସ୍ମଦ୍ଭୃପିତଃ ଅମୁକଦେବଶର୍ମାନାନ୍ଦୀମୁଖା
ଇଦଂ ସହିରଣ୍ୟତିଳପାତ୍ରଂ ସଦକ୍ଷିଣଂ ତେ ସ୍ବାହା ଏବଂ ପିତାମହପ୍ରପିତାମହେଃ ।

* ୨୫୯- (ଟି) ସହିରଣ୍ୟ ତିଳପାତ୍ରରେ ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବାର
ପ୍ରମାଣବାକ୍ୟ- ଜାତେ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ନ ଦଦ୍ୟାତୁ ପକ୍ବାନ୍ନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେଷ୍ପି ଜତି ହାରିତେନ
ତୁ ଅତ୍ରଶ୍ରାଦ୍ଧମାମେନ ହେମ୍ନା ବା କାର୍ଯ୍ୟମିତ୍ୟୁକ୍ତଂ ପୃଥକହୋବୟେ । ହେମାବ୍ରୋତୁ
ସହିରଣ୍ୟତିଳଂଦତ୍ତ୍ବା ପିତ୍ୟଭ୍ୟା ଜାତକର୍ମାଣି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଜାତକର୍ମରେ ସିନ୍ଦୂରଦ୍ବାରା ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ ନାହିଁ । ଆମନ୍ନ
(ଅଗ୍ନିଆ ଚାଉଳ) ରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ, ନଚେତ୍ ସହିରଣ୍ୟ ତିଳପାତ୍ର ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବ ।

ଅମୁକସଗୋତ୍ର ଅସ୍ମନମାତାମହ ନନ୍ଦୀମୁଖ ଇଦଂ ସହିରଣ୍ୟତିଳପାତ୍ରଂ ସଦକ୍ଷିଣଂ ତେ ସ୍ବାହା ଏବଂ ପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହଯୋଃ । ଓ ପ୍ରଜାପତେ ଇଦଂ ସହିରଣଂ ତିଳପାତ୍ରଂ ସଦକ୍ଷିଣଂ ତେ ସ୍ବାହା । ଇତି ଦଶହିରଣ୍ୟତିଳପାତ୍ରାଣି ଦଶବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟା ଦଦ୍ୟାତ୍ । କାଳତିକ୍ରମେଽପି ଜାତକର୍ମଣି ସହିରଣ୍ୟତିଳପାତ୍ରମେବ ନନ୍ଦନ୍ତେନ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦଶଗୋଟି ତାମ୍ରପାତ୍ରରେ ସୁନା, ଖସା ଓ ଦକ୍ଷିଣା ରଖି ତାହାକୁ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଧାଡ଼ିକରି ରଖିବ ଅର୍ଥାତ୍ ମାତୃ ତିନିପୁରୁଷଙ୍କର ୩, ପିତୃତିନିପୁରୁଷଙ୍କର ୩, ମାତାମହତିନିପୁରୁଷଙ୍କର ୩ ଓ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ୧ ଏହିପରି ଦଶଗୋଟି ହିରଣ୍ୟତିଳପାତ୍ର ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟପଢ଼ି ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦଶଗୋଟି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେବ । କାଳତୀତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଜାତକର୍ମରେ ଏହି ହିରଣ୍ୟତିଳପାତ୍ର ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବ । ଅନ୍ୟକର୍ମରେ କରିବ ନାହିଁ; କ୍ରିନ୍ତୁ ଏହି କର୍ମରେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ତରେ ଆତ୍ମ୍ୟଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ ନାହିଁ; ଆମାନୁ (ଧୂଆଁ ଅରୁଆଚାଉଲ) ରେ କରିବ ।

୨୨୦- ଜାତକର୍ମ

ଗୃହ୍ୟାଭ୍ୟନ୍ତରେ ନବକଟମାସ୍ତୀର୍ଯ୍ୟ ତଦୁପରି ବସ୍ତ୍ରମାଛାଦ୍ୟ ମାତା କୁମାରମାଦାୟ ପିତୁରୁଭରତ ଉପବିଶତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଘରଭିତରେ ନୂତନ ପରୁଡ଼ିମସିଣା ବିଛାଇ ତାହା ଉପରେ ନୂଆ ଲୁଗା ପକାଇ ମାତା ପୁତ୍ରଙ୍କୁ କୋଳରେ ଧରି ସ୍ବାମୀର ବାମଭାଗରେ ବସିବ ।

ତତଃ ପିତା ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍- ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି- ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ଅସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ଜାତକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି ।

* ୨୨୧- ମେଧାଜନକ କର୍ମ

ମଧୁସ୍ଥୂତେ ଏକାକୃତ୍ୟ ତତ୍ର ସୁବର୍ଣ୍ଣଂ ସଂଘୃଷ୍ୟ ସୁବର୍ଣ୍ଣାନ୍ତହିତୟା (ସୁବର୍ଣ୍ଣାଛାଦିତୟା) ନାମିକୟା ଅଙ୍ଗୁଲ୍ୟାମଧୁମିଶ୍ରିତଂ ଘୃତଂ କେବଳଂ ଘୃତଂ ବା କୁମାରଂ ବକ୍ଷ୍ୟମାଣମନ୍ତ୍ରେଣ ପ୍ରାଶୟେତ୍ ।

*- ୨୨୧ (୧) କାଳତୀତରେ ମେଧାଜନନାଦି କର୍ମ କରିବାର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ- ଅଛିନ୍ନାୟାଂ ନାଡ଼ିକାୟାଂ ପୁତ୍ରେଜାତେ ଦ୍ବିଜନ୍ତନଃ । କରୋତି ମେଧାଜନନ ମାୟୁଷ୍ୟକରଣଂ ତତଃ । ଅନୁପ୍ରାଣ ନବାସ୍ତପ୍ରାଭିମର୍ଶଣାନୁମନ୍ତେଣ । କାଳାନ୍ତରେଽପି କୃତ୍ବାତ ଆୟୁଷ୍ୟକରଣଂ ତଥା । କାଳାତ୍ୟୟେନ ତତ୍କାର୍ଯ୍ୟଂ ମେଧାଜନନ କର୍ମଯତ୍ । ସ୍ତନ ପ୍ରକାଳନଂ ମାତୃଃ ସ୍ତନ ଦାନାଦିକଂ ଯତ୍ । କଳାତ୍ୟୟେ ପୁନଃ କାର୍ଯ୍ୟମନାଦେଶଂ ତ ପୂର୍ବବତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ମଧୁ ଓ ଘୃତ ଏ ଦୁହିଁଙ୍କି ଏକତ୍ର କରି ସେଥିରେ ଟିକିଏ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଘସିଦେଇ ଅନାମିକା ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରିକା ଧାରଣକରି ତଦ୍‌ବାରା ପିତା ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁମାରକୁ ସେହି ମିଶ୍ରିତ ମଧୁଘୃତ ଚଟାଇବ ଅଥବା କେବଳ ଘୃତ ଚଟାଇଦେବ ।

ମନ୍ତ୍ରୋ; ଯଥା- ଓଁ ଭୂସ୍ପତି ଦଧାମି, ଓଁ ଭୂବସ୍ପତି ଦଧାମି, ଓଁ ସ୍ୱସ୍ପତି ଦଧାମି, ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ସର୍ବଭୃଦ୍ମି ଦଧାମିତି ।

୨୬୨- ଆୟୁଷ୍ୟକରଣ କର୍ମ

କୁମାରସ୍ୟ ନାଭିସମାପେ ଦକ୍ଷିଣକର୍ଣ୍ଣସମାପେ ବା ଆୟୁଷ୍ୟମନ୍ତଃ ତ୍ରିବାରଂ ପଠେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପିତା ପୁତ୍ରର ନାଭିସମାପରେ ବା ଦକ୍ଷିଣକର୍ଣ୍ଣସମାପରେ ତିନିଥର ଆୟୁଷ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବେ ।

ଆୟୁଷ୍ୟମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା- ଓଁ ଅଗ୍ନିରାୟୁଷ୍ମାଂସ୍ତଦନସ୍ତତି ଭି ରାୟୁଷ୍ମାଂସ୍ତେନ ଦ୍ୱାୟୁଷାୟୁଷ୍ମତଂ କରୋମି । ସୋମ ଆୟୁଷ୍ମାଂସ୍ତତ୍ତ୍ୱଷ୍ଟିଷଧି କିରାୟୁଷ୍ମାସ୍ତେନ ଦ୍ୱାୟୁସାୟୁଷ୍ମତଂ କରୋମି । ବ୍ରହ୍ମାୟୁଷ୍ମତ୍ତଦ୍‌ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ରାୟୁସ୍ତେନ ନ ଦ୍ୱାୟୁଷାୟୁଷ୍ମତଂ କରୋମି । ଦେବାଆୟୁଷ୍ମତ୍ତସ୍ତେନାୟୁଷ୍ମତସ୍ତେନ ଦ୍ୱାୟୁଷାୟୁଷ୍ମତଂ କରୋମି । ରକ୍ଷୟ ଆୟୁଷ୍ମତସ୍ତେନାୟୁଷ୍ମତସ୍ତେନ ଦ୍ୱାୟୁଷାୟୁଷ୍ମତଂ କରୋମି । ପିତର ଆୟୁଷ୍ମତସ୍ତେ-

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଦ୍ୱିଜାତିମାନେ ପୁତ୍ରର ନାଭି ଛେଦନ ନହେବା ପୂର୍ବରୁ ମେଧାଜନନ କର୍ମ କରିବେ । କାଳାତିତ ହେଲେ ମେଧାଜନନ, ମାତୃସ୍ତନପ୍ରକ୍ଷାଳନ ଓ ସ୍ତନପାନକର୍ମ କରିବେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଅନୁପ୍ରାଣନ ବାସ୍ତ୍ରପ୍ରମତ୍ତଦ୍ୱାରା ଅଭିମର୍ଷଣ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ), ଅନୁମନ୍ତଣ (ଅଭିମନ୍ତଣ), ଆୟୁଷ୍ୟକରଣ ଓ ଅନଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ, ଏହି କର୍ମ ମାନ କରିବେ ।

* ୨୬୧- (୨) କେବଳ ଘୃତପ୍ରାଣନ କରିବାର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ-
ପ୍ରାଣୟେନ ମଧୁନା ସାର୍ଦ୍ଧଂସାକ୍ୟଂହେମରସଂ ଶୁଭଂ

ଘୃତଂ ବାପ୍ରାଣୟେଦେକଂ ‘ଓଁ ଭୂସ୍ପତି ଦଧାମି ତ । (କର୍କାଚାର୍ଯ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ଚିହ୍ନିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଘୃତ ମିଶ୍ରିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଘର୍ଷିତ ମଧୁ “ପିଲାମୁଖରେ ତିନିଥର ଦେବ କିମ୍ବା ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ସର୍ବଭୃଦ୍ମି ଦଧାମି”କହି ଘୃତ ଥରେ ମାତ୍ର ପିଲାମୁଖରେ ଦେବ ।

ସ୍ବାଧିବିରାୟୁଷ୍ମନ୍ତସ୍ତେନ ଦ୍ଵାୟୁଷ୍ମାୟୁଷ୍ମନ୍ତଂ କରୋମି । ଯଜ୍ଞ
ଆୟୁଷ୍ମାଂ ସ୍ଵଦକ୍ଷିଣାଭିରାୟୁଷ୍ମାଂ ସ୍ତେନ ଦ୍ଵାୟୁଷ୍ମାୟୁଷ୍ମନ୍ତଂ କରୋମି ।
ସମୁଦ୍ରଆୟୁଷ୍ମାଂ ସ୍ଵସ୍ରବକ୍ତାଭିରାୟୁଷ୍ମାଂ ସ୍ତେନ ଦ୍ଵାୟୁଷ୍ମାୟୁଷ୍ମନ୍ତଂ କରୋମି । କଶ୍ୟପସ୍ୟ
ତ୍ରାୟୁଷ୍ୟ ଯମଦଗ୍ନେ ସ୍ୟାୟୁଷଂ ଯଦେବାନାଂ ତ୍ରାୟୁଷଂ ତନ୍ନେସ୍ତୁତ୍ରାୟୁଷଂ । ଇତି
ମନ୍ତ୍ରଃ ପଞ୍ଚମେତ୍ ।

୨୬୩- ବାସପ୍ରମନ୍ତ୍ର

ସଯଦି କାମୟେତ ସର୍ବମାୟୁ ରିକ୍ଷାଭଦ୍ରା କୁମାରସ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣାଂ ସଂସ୍ପୃଷ୍ୟା
ବାସପ୍ରମନ୍ତ୍ରାନ୍ ପଠିତ୍ଵା ଅଭିମୁଷେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପିତା ଯଦି ପୁତ୍ରର ପୁଣ୍ୟାୟୁ ଇଚ୍ଛା କରେ ତେବେ ସେହି
ପୁତ୍ରର ଦକ୍ଷିଣାସ୍ଥ ସର୍ଗକରି ତଳ ଲିଖିତ ଏଗାରକାଣ୍ଡ ବାସପ୍ରମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବ ।
ତଦ୍‌ଯଥା.....

ଓଁ ଦିବସ୍ବରି ପ୍ରଥମମ ଯଜ୍ଞେ ଅଗ୍ନିର ସ୍ଵଦିତୀୟଂ ପରିଜାତବେଦାଃ ।
ତୃତୀୟମମପସୁ ନୃମଣା ଅଜସ୍ରମିନ୍ଧାନ ଏନଂ ଜରତେ ସ୍ଵାଧୀଃ । ୧ । ଓଁ ବିଦ୍ଵାତେ
ଅଗ୍ନେ ତ୍ରେଧା ତ୍ରୟାଣି ବିଦ୍ଵାତେ ଧାମ ବିଭୃତା ପୁରୁତ୍ରା । ବିଦ୍ଵାତେ ନାମ
ପରମଂ ଗୃହାୟଦ୍‌ବିଦ୍ଵାତ୍ ମୁସ୍ରଂ ଯତଆୟଗନ୍ତୁ । ୨ । ଓଁ ସମୁଦ୍ରେ ଦ୍ଵା ନୃମଣା
ଅପ୍ସବତନ୍ତୁତକ୍ଷାଲଧେ ଦିବୋ ଅଗ୍ନିଭଧନ୍ । ତୃତୀୟେ ଦ୍ଵାରଜସି ତସ୍ମିବାଜଂ
ସମପାମୁପସ୍ତେ ମହିଷା ଅବର୍ଷନ୍ । ୩ । ଅକ୍ରନ୍ଦଦଗ୍ନି ସ୍ତନୟନ୍ନିବ ଦୌଃସ୍ବମାରେରିହଦ୍
ବୀରୁଧଃ ସମଞ୍ଜନ୍ । ସଦ୍ୟେଯଜ୍ଞନୋ ବିହୀମୁକ୍ତୋ ଅଖ୍ୟଦ ରୋଦସି ଭାନୁନା
ଭାତ୍ୟନ୍ତଃ । ୪ । ଶ୍ରୀଶାମ୍ବଦାରୋ ଧରୁଣୋ ରୟିଣାଂ ମନୀଷଣାଂ ପ୍ରାର୍ପଣଃ ସୋମ
ଗୋପାଃ । ବସୁଃ ସୁନୁଃ ସହସୋ ଅପ୍ସୁ ରାଜା ବିଭାତ୍ୟଗ୍ର ଉଷସାମିଧାନଃ । ୫ ।
ବିଶ୍ଵସ୍ୟକେତୁଭବନସ୍ୟ ଗର୍ଭ ଆରୋଦସି ଅପୃଶାଜ୍ୟାୟମାନଃ । ବିତୁଂତିଦଦ୍ଵି
ମଭିନପ୍ରାୟଂ ଜନାୟ ଦଗ୍ନି ମୟଜତ ପଞ୍ଚ । ୬ । ଉଶିକପାବକୋ ଅରତିଂ
ସୁମେଷା ମର୍ତ୍ତେଷ୍ଠଗ୍ନି ରମୃତୋ ନିଧାୟି । ଇୟର୍ତ୍ତ ଧୂମ ମରଷମ୍ବରିଭଦ୍ରୁକ୍ଳେଶ
ଶୋତିଷାଦ୍ୟାମିନସନ୍ । ୭ । ଦୃଶାନୋରୁକ୍ଳଭର୍ବାବ୍ୟେଦୌଦୁର୍ମର୍ଷ ମାୟୁ ଶ୍ରିୟେରୁଚାନଃ ।
ଅଗ୍ନିରମୃତୋ ଅଭବଦ୍‌ବୟୋଭୀର୍ଯଦେନଂ ଦୈରଜନୟତ ସୁରେତାଃ । ୮ । ଯସ୍ତେ
ଅଦ୍ର କୃଣାଭଭଦ୍ରଶୋତେ ପୃଥଂଦେବ ଘୃତବନ୍ତମଗ୍ନେ । ପ୍ରତନ୍ନୟ ପ୍ରତରମ୍ବସୋ
ଅଛାଭିସୁମ୍ନଂ ଦେବଭକ୍ତଂ ଯବିଷ୍ଠ । ୯ । ଆତଂଭଜ ସୌଶ୍ରବ ସେଷ୍ଠଗ୍ରଭଜଅଭଜଅ
ଆଭଜଶସ୍ୟମାନେ । ପ୍ରିୟଃସୁର୍ଯ୍ୟପ୍ରିୟୋଅଗ୍ନାଭବାତ୍ୟୁଜ୍ଞା
ତେଦଭିନଦଦୁଜ୍ଜନିଦୈଃ । ୧୦ । ଦମଗ୍ନେ ଯଜମାନା ଅନୁଭୂନ୍ ବିଶ୍ଵବସୁ ଦଧିରେ
ବୀର୍ଯ୍ୟାଣି । ଦ୍ଵୟାସହ ଦ୍ରବିଣମିଚ୍ଛମାନା ବ୍ରଜଂଗୋମନ୍ତ ମୁଣିଜୋବିବବୁଃ । ୧୧ ।
ଇତ୍ୟେକାଦଶର୍ତ୍ତୋ ବାସପ୍ରମନ୍ତ୍ରାଃ ।

୨୬୪- ଅନୁପ୍ରାଣନ

ତତଃ କୁମାରସ୍ୟ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍ଷୁ ଚ ଈଶାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣପଞ୍ଚକଂ ସ୍ଥାପୟିତ୍ବା
କୁମାରଭିମୁଖାନ ତାନ୍ ପ୍ରତି ବୁଝାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ତତ୍ପରେ କୁମାରର ଚାରିଦିଗ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବ, ଦକ୍ଷିଣ, ପଶ୍ଚିମ
ଓ ଉତ୍ତରରେ ଚାରିଜଣ ଏବଂ ଈଶାନ କୋଣରେ ଏକ ଜଣ ଏପରି ପାଞ୍ଚ
ଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବସାଇ ଏମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା କୁମାରକୁ ଅନୁପ୍ରାଣନ (ପଞ୍ଚପ୍ରାଣବାୟୁଦାନ)
କରାଇ ଦୀର୍ଘାୟୁ କରାଇବ । ତଦ୍‌ଯଥା-

ଇମମନୁପ୍ରାଣିତ ଇତି ପ୍ରେଷଃ, ପ୍ରାଣେତି ପୂର୍ବସ୍ଥୋବୁଝାତ୍ । ବ୍ୟାନେତି
ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥ । ଅପାନେତି ପଶ୍ଚିମସ୍ଥଃ । ଇଦାନେତି ଉତ୍ତରସ୍ଥଃ । ସମାନେତି
ଈଶନାସ୍ଥଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ପିତା ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ “ଇମମନୁପ୍ରାଣିତ” ଏହା କହି
ପ୍ରେଷ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରେରଣକରି କହିବ କି ତୁମ୍ଭେମାନେ ପୁତ୍ରକୁ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣଦାନକରି
ଦୀର୍ଘାୟୁ କର । ସେହି ପ୍ରେରିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କୁମାର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କ୍ରମରେ
ପ୍ରାଣ, ବ୍ୟାନ, ଅପାନ, ଉଦାନ ଓ ସମାନ ଏହା କହିବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବସ୍ଥ
ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରାଣ ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ୟାନ, ପଶ୍ଚିମସ୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅପାନ, ଉତ୍ତରସ୍ଥ
ବ୍ରାହ୍ମଣ ଉଦାନ ଓ ଈଶାନକୋଣସ୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସମାନ ବୋଲି କହିବେ ।

ଅବିଦ୍ୟମାନେଷୁ ବ୍ରାହ୍ମଣେଷୁ ସ୍ୱୟମେବ ତସ୍ୟାଂ ତସ୍ୟାଂ ଦିଶି କୁମାରଭିମୁଖାଂ
ସ୍ଥିତ୍ବା । ପ୍ରାଣେତ୍ୟାଦି ପୂର୍ବୋକ୍ତଂ ବୁଝାତ୍ । ସ୍ୱୟଂପକ୍ଷେ ପ୍ରେଷାଭାବଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଭାବରେ ପିତା ନିଜେ ସେହି ସେହି ଦିଗକୁ ଯାଇ
କୁମାର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ପ୍ରାଣାଦି କହି ପଞ୍ଚପ୍ରାଣବାୟୁ ଅର୍ପଣ କରିବ ।
ଆପଣା ପକ୍ଷରେ “ଇମମନୁପ୍ରାଣିତ ଇତି ପ୍ରେଷଃ” ଏହା କହିବ ନାହିଁ ।

୨୬୫- ଜନ୍ମସ୍ଥାନର ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ

ତତଃ କୁମାରୋଯସ୍ମିନଦେଶେ ଜାତଭବତି ତଂ ଦେଶମଭିମନ୍ତ୍ରୟତେ
ହସ୍ତେନଂ କୁଶେନ ବା ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ତତ୍ପରେ ହସ୍ତ ବା କୁଶଦ୍ୱାରା ଭୂମିସ୍ପର୍ଶକରି କୁମାର ଯେଉଁ
ଦେଶରେ ଜାତ ହୋଇଥିବ ସେହି ଦେଶକୁ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ
କରିବ ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା- ଓଁ ବେଦତେ ଭୂମି ହୃଦୟଂ ଦିବି ଚନ୍ଦ୍ରମସି ଶ୍ରିତଂ ।
ବେଦାହଂ ତନ୍ମଂ ତଦ୍‌ବିଦ୍ୟାତ୍ ପଶ୍ୟେମ ଶରଦଃଶତଂ ଜୀବେମ ଶରଦଃ ଶତଂ
ଶୁଶ୍ରୁୟାମ ଶରଦଃ ଶତଂ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରେ)

୨୬୬- କୁମାରର ଅଭିମର୍ଶଣ

ତତଃ କୁମାରଭିମୃଶନ୍ତି (ସ୍ମୃଶନ୍ତି) ପିତା ହସ୍ତେନ । (ତତ୍ପରେ ପିତା ତଳ
ଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ହସ୍ତରେ କୁମାରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା- ଓଁ ଅଶ୍ୱାଭବଂ ପରଶୁର୍ଭବ ହିରଣ୍ୟମସ୍ତୁତଂ ଭବ । ଆତ୍ମା
ବୈପୁତ୍ର ନାମାସି ସା ଜୀବ ଶରଦଃ ଶତଂ ।

୨୬୭- ମାତାର ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ

ତତଃ କୁମାରସ୍ୟ ମାତରଭିମନ୍ତ୍ରୟତେ । (ତତ୍ପରେ କର୍ତ୍ତା କୁମାରର ମାତା
ଆଗରେ ତଳ ଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତାହାକୁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ କରିବ) ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା- ଓଁ ଜଡ଼ାସି ମୈତ୍ରାବରୁଣୀ ବୀରେ ବୀରମଜାଜନଥାଃ ।
ସା ଉଂ ବୀରବତୀ ଭବ ଯାସ୍ତାନ୍ ବୀରବତୋଽକରତ୍ ।

୨୬୮- ନାଡ଼ୀଛେଦନ

ଓଁ ଏକତୁ ଦଶମାସ୍ୟ ଗର୍ଭୋ ଜରାୟୁନାସହ । ଯଥାୟଂ ବାୟୁରେଜତି
ଯଥା ସମୁଦ୍ର ଏଜତି । ଏବାୟଂ ଦଶମାସ୍ୟେଽ ଅସ୍ତ୍ରଜରାୟୁଣା ସହ । ଜତି
ମନ୍ତ୍ରେଣ ତୃଷ୍ଣୀଂ ବା ନାଡ଼ିଛେଦନଂ । *

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆଠଆଙ୍ଗୁଳି ଛାଡ଼ି କ୍ଷୁର ପ୍ରଭୃତିରେ
ନାଡ଼ୀଛେଦନ କରିବ । ଅଥବା ମନ୍ତ୍ର ନ ପଢ଼ି ମଧ୍ୟ ନାଡ଼ୀଛେଦନ କରିବ ।
କାଳୀତୀତରେ ପାଠ ଉପରେ ଯେ ନାଡ଼ିଛେଦନ କରାଯାଏ ତାହା ମାତା
କୁଶଦ୍ୱାରା ଛେଦନ କରେ ।

୨୬୮ (ଟି)* ନାଡ଼ୀଛେଦନ ବିଚାର- ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗୁଳଂ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ନାଳଂ
ଛିନ୍ଦ୍ୟାତ୍ କ୍ଷୁରାଦିନା । ଜତି ଗଦାଧରଃ । ଯାବନ୍ ଛିନ୍ଦ୍ୟତେ ନାଳଂ ତାବନ୍ନାପୂତି
ସୂତକଂ । ଛିନ୍ଦେ ନାଳେ ତତଃ ପଶ୍ୟାତେ ସୂତକଂ ତୁ ବିଧିଯତେ । ଜତି
ଜୈମିନିଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାଡ଼ିଛେଦନ ହୋଇନାହିଁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ସୂତକାଶୌଚ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଛେଦନ ହେଲା ଉତାରୁ ସୂତକାଶୌଚ ବ୍ୟାପେ ।

* ୨୬୯- ଦକ୍ଷିଣାସ୍ତନପ୍ରକ୍ଷାଳନ ଓ ପାନମନ୍ତ୍ର

ଅଥାସ୍ୟ ପୁତ୍ରସ୍ୟ ମାତୃର୍ଦକ୍ଷିଣାସ୍ତନଂ ପ୍ରକ୍ଷାଳ୍ୟ ପିତା କୁମାରାୟ ପ୍ରୟଚ୍ଛତି
ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ମାତାର ଦକ୍ଷିଣାସ୍ତନ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ (ଜଳରେ ଧୋଇଦେଇ)
କରି ପିତା ସନ୍ତାନକୁ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ତନପାନ କରାଇବ ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ଜମଙ୍ଗଂସ୍ତନ ମୂର୍ଜ୍ଜସ୍ବନ୍ତଂ ଧୟାପାଂ ପ୍ରପାନମଗ୍ରେ ସରି ରସ୍ୟ
ମଧ୍ୟେ ଉସ୍ବଂ ଜୁଷସ୍ବ ମଧୁମନ୍ତ ମର୍ବଂସ୍ବମୁଦ୍ରିୟଂ ସଦନାମାବିଶସ୍ବ । ବାମ ସ୍ତନଂ
ପ୍ରକ୍ଷାଳ୍ୟ ପ୍ରୟଚ୍ଛତି ଜମଙ୍ଗଂ ସ୍ତନ ଯସ୍ତେ ସ୍ତନଂ” ଇତି ଦ୍ଵାବ୍ୟାଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ “ଜମଙ୍ଗଂସ୍ତନ” ଓ ଯସ୍ତେସ୍ତନ ଏହି ଦୁଇ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ବାମସ୍ତନ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରି ସନ୍ତାନକୁ ସ୍ତନପାନ କରାଇବ ।

୨୭୦-ବାମସ୍ତନପାନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଯସ୍ତେ ସ୍ତନଃ ଶଶୟୋଭୂୟୋ ରନ୍ତଧାବସୁ ବିଦ୍ୟଃ ସୁଦରଃ । ଯେନ
ବିଶ୍ଵାୟୁଷସି ବାର୍ଯ୍ୟାଣି ସରସ୍ବତି ତମିହ ଧାତବେକଃ ।

*-(୨୬୯ଟି) ଜାତକର୍ମର ଗୃହ୍ୟ ସୂତ୍ରୋକ୍ତ ବିଶେଷ-ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରେ ଅୟଂ ତୁ
ବିଶେଷଃ ।

ତଦ୍‌ଯଥା-(୧) ତତଃ ପ୍ରସବିତ୍ରୀ ଶୟନୀୟା ମସ୍ତକୋପରି ଭୂମିଂ
ବାର୍ଯ୍ୟୁର୍ଦ୍ଧ୍ଵାଜନଂ ନିଦଧ୍ୟାତ୍ । ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ଆପୋଦେବେଷୁ ଜାଗ୍ରତଯଥା ଦେବେଷୁ
ଜାଗ୍ରଥ । ଏବମସ୍ୟାଂ ସୂତିକାୟାଂ ସପୁତ୍ରକାୟାଂ ଜାଗ୍ରଥ । ଏତନ୍ନୁ
ସୂତିକୋତ୍ଥାପନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଂ । ସୂତିକା ଗୃହଦ୍ଵାର-ପ୍ରଦେଶେ ପଞ୍ଚଭୂଷଂସ୍କାରାନ୍ କୃତ୍ଵା
ସୂତିକାଗ୍ରେରୁପସମାଧାୟ ଉତ୍ଥାନଦିନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-(୧) ପ୍ରସୂତିର ମୁଣ୍ଡଆଡୁ ଭୂମିରେ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କର୍ତ୍ତା
ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର ଉଠିଆରି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଖିବ ଏବଂ ସୂତିକା ଗୃହଦ୍ଵାର ଦେଶରେ
ପଞ୍ଚଭୂଷଂସ୍କାର କରି ଉଠିଆରି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୂତିକାନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିବ ।

(୨) ପୁତ୍ରମୁଖ ଦର୍ଶନରେ ଦାନ-

ଅତ୍ର ଦଦ୍ୟାତ୍ ସୁବର୍ଣ୍ଣଂ ବା ଭୂମିଂ ଗାଂ ତୁରଗଂ ରଥଂ । ଛତ୍ରଂ ଛାଗଂ ବସ୍ତ୍ରମାଲ୍ୟଂ
ଶୟନଂ ଚାସନଂ ଗୃହଂ । ଧାନ୍ୟଂ ଗୁଡ଼ଡିଲାନ ସର୍ପିରନ୍ୟଦ୍ ବାସ୍ତାଗୃହେ ବସୁ । ଆୟାନ୍ତି
ପିତରୋଦେବା ଜାତେପୁତ୍ରେ ଗୃହଂ ପ୍ରତି । ତସ୍ମାତ୍ପୁଣ୍ୟମହଃ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ଭାରତେ
ଚାବିପର୍ବଣି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପିତା ପୁତ୍ରର ମୁଖ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ଭୂମି, ଗୋରୁ, ଅଶ୍ଵ, ରଥ,
ଛତ୍ର, ଛାଗ, ବସ୍ତ୍ର, ମାଲ୍ୟ, ଶୟନ, ଗୃହ ଧାନ୍ୟ, ଗୁଡ଼, ଡିଲ ଓ ଶୁକ୍ତ କିମ୍ବା

କର୍ମାଙ୍ଗଦଶବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋତ୍ତରଃ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଓଁ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମାଅଦ୍ୟହେତ୍ୟାଦି
ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ଜାତକର୍ମଣଃ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥଂ
ଇମାନି ଦଶପରିମିତାନି ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନାନି ପ୍ରଜାପତିଦେବତାନି ନାନାଗୋତ୍ରେଭ୍ୟୋ
ବ୍ରାହ୍ମଣଭ୍ୟୋ ଦାତୁମହମୁସ୍ତୁ ଜେ । ଅନ୍ନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଇତି ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ

ଘରେ ଆଉ ଯେ କିଛି ଧନ ଥାଏ ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ଯାହା ଇଚ୍ଛା ହୁଏ, ତାହା ଦାନ
କରିବେ । କାରଣ ପୁତ୍ର ଜାତହେବା ମାତ୍ରେ ପିତୃଗଣ ଗୃହକୁ ଆସନ୍ତି । ଏହି ହେତରୁ
ମହାଭାରତ ଆଦିପର୍ବରେ ପୁଣ୍ୟ ଦିବସ ବୋଲି କଥିତ ଅଛି ।

ତସ୍ମିନ୍‌ଗୌ ସନ୍ଧ୍ୟାୟୋଃ ଫଳାକରଣମିଶ୍ରାନ୍ ସର୍ଷପାନ୍ ପିତା ଅନ୍ୟୋବା
ବ୍ରାହ୍ମଣୋନିତ୍ୟଂ ହସ୍ତେନ ଜୁହୋତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସୂତିକାଗୃହଦ୍ୱାରା ଦେଶରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ଅଗ୍ନିରେ ସାୟଂକାଳ
ଓ ପ୍ରଭାତକାଳରେ ଖୁଦ ଓ ସୋରିଷ ମିଶାଇ ପିତା ନିଜେ ହୋମ କରିବ କିମ୍ବା
ବ୍ରାହ୍ମଣଦ୍ୱାରା କରାଇବ ।

ହୋମମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ଶଶ୍ୱାମର୍କା ଉପବୀରଃ ଶୌଣ୍ଡିକେୟ ଉଲୁଖଳଃ ।
ମଳିମ୍ଳୁଚୋଦ୍ରୋଶାସଞ୍ଜ୍ୟବନୋ ନଶ୍ୟତାଦିତଃ ସ୍ୱାହା । ଇଦମଗ୍ନାୟେ ବା ଇଦଂ
ଶଶ୍ୱାମର୍କାଭ୍ୟାମୁପବୀରାୟ ମଳିମ୍ଳୁଚୋଦ୍ରୋଶୋଭ୍ୟଂଞ୍ଜ୍ୟବନାୟ । ଇତିପ୍ରଥମାହୁତି ।

ଆଲିଖନ୍ ନିମିଷଃ କିଂବଦନ୍ତ ଉପଶ୍ରୁତିର୍ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷଃ କୁମ୍ଭାଶତ୍ରୁ ପାତ୍ର ପାଣି ନୃମଣି
ହନ୍ତାମୁଖଃ ସର୍ଷପାରୁଣଞ୍ଜ୍ୟବନୋ ନଶ୍ୟତାଦିତ ସ୍ୱାହା । ଇଦମାଲିଖତେ ଅନିମିଷାୟ
କିଂବଦତ୍ୟ ଉପଶ୍ରୁତୟେ ହର୍ଯ୍ୟକ୍ଷାୟ କୁମ୍ଭାଶତ୍ରୁବେ ପାତ୍ରପାଣୟେ ନୃମଣୟେ ହସ୍ତିମୁଖାୟ
ସର୍ଷପାୟାରୁଣାୟ ।

(୩) ବାଳଗ୍ରହ ନିବାରଣ-

ଯଦି ବାଳଂ କୁରଗ୍ରହ ଉପଦ୍ରବତି ତଦା ତଂ ଜାଲେନ ଉତ୍ତରାୟେଣ ବା
ଆଛାଦ୍ୟ ପିତା ସ୍ୱୋସ୍ତେ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା କୁର୍କୁର ଇତି ଜପତି । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-କୁର୍କୁରଃ
ସୁକୁର୍କୁରଃ କୁର୍କୁରୋବାଳବନ୍ଧନଃ । ଚେଚ୍ଚେଚ୍ଚନକ୍ତୁ ସୃଜ ନମସ୍ତେ ଅସ୍ତୁ ସାସରୋ
ଲପେତାପହରତସ୍ତତ୍ୟଂ । ଯତ୍ତେଦେବା ବରମଦଦୁଃ ସଦ୍ କୁମାରମେବ ବା ବୃଣୀଥାଃ ।
ଚେଚ୍ଚେଚ୍ଚନକ୍ତୁ ସୃଜ ନମସ୍ତେ ଅସ୍ତୁ ସାସରୋ ଲପେତାପହର । ତସ୍ତତ୍ୟଂ ଯତ୍ତେସରମା
ମାତା ସାସରଃ ପିତା ଶ୍ୟାମଶବଳୌ ଭ୍ରାତରୌ । ଚେଚ୍ଚେଚ୍ଚନକ୍ତୁ ସୃଜ ନମସ୍ତେ ଅସ୍ତୁ
ସାସରୋଲପେତାପହରେତ୍ୟଭିମୃଶତି ନ ନାମୟତି ନ ରୁଦତି ନ ହୃଷ୍ୟତି ନ ଗ୍ଲାୟତି
ଯତ୍ର ବୟଂ ବଦାମ୍ନା ଯତ୍ର ଚାଭିମୃଶାମସୀତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେବେ ଦଶଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଜାତପୁତ୍ରକୁ କୁର ବାଳଗ୍ରହମାନେ
ଉପଦ୍ରବ କରନ୍ତି ତାହାହେଲେ ପିତା ପୁତ୍ରକୁ ଜାଲ ବା ଉତ୍ତରାୟଦ୍ୱାରା ଘୋଡ଼ାଇ
କୋଳରେ ଧରି ଉପରଲିଖିତ କୁର୍କୁର ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଝାଡ଼ିଦେବ ।

ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ଜାତକର୍ମ ଯକୃତଂ ତସ୍ମୃ କୃତମସ୍ତୁ ।
 ଯନ୍ମ୍ୟନମିତ୍ୟାଦି ଆଶୀର୍ବାଦାର୍ଥଂ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଜାତକର୍ମ ନିମିତ୍ତଂ
 ବ୍ରାହ୍ମଣୌରାଶୀର୍ବାଦାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି । ମାତୃକୁମାରଯୋରାଶୀର୍ବାନଂ ।
 ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥାଅଧର ପିତରୋଗର୍ଭଂ କୁମାରଂ ପୁଷ୍କରସ୍ରଜଂ ଯଥେହ ପୁରୁଷୋଽସତ୍ ।
 ଓଁ ଯେନଧାତା ବୃହସ୍ପତେରିନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ଚାୟୁଷେଽବପତ୍ । ତେନ ତେ ବପାମି ବ୍ରହ୍ମଣା
 ଜୀବାତବେ ଜୀବନାୟ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଶ୍ଚ ବା ପତ୍ନୀଭିରନୁଗଛେନ୍-
 ମଦେବାପୁତ୍ରେଭିର୍ଭୃତ୍ଭିରତବୋ ହିରଣ୍ୟୌଃ । କାକଂ ଗୃଭ୍ମଣାନାସୁକୃତସ୍ୟ ଲୋକେ
 ତୃତୀୟେ ପୃଷ୍ଠେ ଅଧିରୋଚନେ ଦିବି । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଶ୍ଚ ବା ।

ଇତି ଜାତକର୍ମ ସମାପ୍ତଂ ।

(୪) ଷଷ୍ଠୀ ଦେବୀ ପୂଜା-ପଞ୍ଚମେ ଷଷ୍ଠେ ଚ ଦିବସେ ଷଷ୍ଠ ଏବ ବା
 ପୂର୍ବରାତ୍ରୋ ପିତା ଦ୍ଵିରାତମ୍ୟ ପ୍ରାଣନାୟମ୍ୟଦେଶକାଳୌସ୍ଵଦ୍ଵାଅସ୍ୟଶିଶୋରାୟୁ-
 ରାରୋଗ୍ୟସକଳାରିଷ୍ଟଶାନ୍ତିଦ୍ଵାରା ଶ୍ରୀପରମେଶ୍ଵରପ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥଂ । ବିଦ୍ଢେଶସ୍ୟ ଜନ୍ମଦାନାଂ
 ଷଷ୍ଠୀଦେବ୍ୟାଃ ଜୀବନ୍ତିକାୟାଃ ଯଥାମିଳିତୋପଚାରୈଃ ପୂଜନଂ କରିଷ୍ୟ ଇତି ସଂକଳ୍ପ୍ୟ
 ଷୋଡ଼ଶୋପଚାରିର୍ମନ୍ତ୍ରୋଶ୍ଚ ପୃଥଗ୍ ବା ସଂକଳ୍ପ୍ୟ ପୃଥଗେବ ପୂଜା କାର୍ଯ୍ୟଂ । ଏତତ୍
 ପ୍ରତିମାଃଲେପନାଦିନା କୁତ୍ୟେ ଲେଖନୀୟାଃ । ପାଠାଦୌ ବା କ୍ଷତପୁଞ୍ଜରୂପେଣ
 ନିବେଶ୍ୟାଃ । ପୁରୁଷାଃ ଶସ୍ତ୍ରହସ୍ତାଃସ୍ତ୍ରିୟଃ ନୃତ୍ୟଗୀତକାରିଣ୍ୟୋଽସ୍ୟାଂରାତ୍ରୌଜାଗରଣଂ
 କୁର୍ଯ୍ୟାଃ । ସୂତିକାଗୃହଂ ଚ ସଧୁମାଗ୍ନିଦୀପଶସ୍ତ୍ରମୁଷ୍ଟିବିଭୃତିଯୁତଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ ସର୍ଷପାଂଶୁ
 ସର୍ବତୋଽବକିରେତ୍ । ଅନ୍ୟଦପି ଯଥାଚାରଂ ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟଂ । ଜନ୍ମଦାତ୍ତ୍ୟୋଽନୁଦିନା
 ବଳିର୍ଦେୟଃ । ବିପ୍ରେଭ୍ୟଃ ତାମୁଜଞ୍ଜ୍ୟାଦ୍ୟଦକ୍ଷିଣାଦି ଦଦ୍ୟାଦତି ଜନାନାଶୌଚମଧ୍ୟେ
 ପ୍ରଥମଷଷ୍ଠ ଦଶମଦିନେଷୁ ଦାନେ ପ୍ରତିଗ୍ରହେ ଚ ନ ଦୋଷଃ । ଅନ୍ନଂ ତୁ ନିଷିଦ୍ଧଂ ।
 ଷଷ୍ଠୀ ଦେବୀ ପ୍ରାର୍ଥନା ଯଥା-

ଗୌରୀପୁତ୍ରୋ ଯଥାଘ୍ନୟଶିଶୁତ୍ଵେ ରକ୍ଷିତଃ ପୁରା ॥

ତଥା ମମାପ୍ୟୟଂ ବାଳଃ ଷଷ୍ଠିକେ ରକ୍ଷତାଂ ନମଃ ॥

(୫) ଜନ୍ମ ଦା ମାତୃଗଣଙ୍କ ବଳିଦାନର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ ଯଥା-

ରକ୍ଷଣୀୟା ତଥା ଷଷ୍ଠୀ ନିଶା ତତ୍ର ବିଶେଷ୍ୟ । ରାତ୍ରୌ ଜାଗରଣଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ
 ଜନ୍ମଦାନାଂ ତଥା ବଳିଃ । ପୁରୁଷାଃ ଶସ୍ତ୍ରହସ୍ତାଃ ନୃତ୍ୟଗୀତାଃ ଯୋଷିତଃ । ରାତ୍ରୌ
 ଜାଗରଣଂ କୁର୍ଯ୍ଯୁର୍ବଶମ୍ୟାଂ ଚୈବ ସୁତକେ । (ମାର୍କଣ୍ଡେୟଃ)

(୬) ଜନନୀଶୌଚରେ ଦାନ ପ୍ରତିଗ୍ରହ ବିଚାର-

ସୂତିକାବାସନିଳୟା ଜନ୍ମଦାନାମଦେବତାଃ ।

ତାସାଂ ଯାଗନିମିତ୍ତଂ ତୁ ଶୁଦ୍ଧିର୍ଜନ୍ମନି କାର୍ତ୍ତିତା ।

୨୭୧-ନାମକରଣ ବିଚାର

ଦଶମ୍ୟାମୁତଥାପ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ଭୋଜୟିତ୍ବା ପିତାମାମ କରୋତି । ଇତି ସୁତକାରଃ । ସୁତକାନ୍ତେ ନାମକର୍ମ ବିଧେୟଂ ସ୍ବକୁଳୋଚିତଂ । ଇତି ମଦନରତ୍ନ ନାରଦାୟେ ।

ଯସ୍ୟ ଯାବନ୍ତି ଦିନାନ୍ତି ସୁତକଂ ତଦନ୍ତଦିନେ କାର୍ଯ୍ୟମିତି ହରିହରଃ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯାହାର ଯେତେଦିନ ସୁତକ ହୁଏ ସେ ଶୁଦ୍ଧି ହେବା ମାତ୍ରକେ ପିତା କୁଳାଚାର ଅନୁସାରେ ସନ୍ତାନର ନାମକରଣ କରିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଏଗାର ଦିନେ; କ୍ଷତ୍ରିୟର ତେରଦିନେ, ବୈଶ୍ୟର ଷୋଳଦିନେ, ଶୂଦ୍ରର ଏକତିରିଶ ଦିନେ ନାମକରଣ କରିବାର ବିଧି ।

ଏକାଦଶୋହନ୍ତି ନାମକରଣାଶକ୍ତୌ ସୂତ୍ୟନ୍ତରୋକ୍ତ ଦ୍ଵାଦଶାହା-ଦିକାଲୋଗ୍ରାହ୍ୟଃ । ତଦୁକ୍ତଂ କାରିକାୟାଂ-ମୁଖ୍ୟକାଳେ ଯଦା ନାମଧେୟଂ କର୍ତ୍ତୁଂ ନଶକ୍ୟତେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମୁଖ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଉପରୋକ୍ତ କାଳରେ ନାମକରଣ କରି ନ ପାରିଲେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶୁଭଦିନରେ କରିବ ।

ପ୍ରଥମେ ଦିବସେ ଷଷ୍ଠେ ଦଶମେ ଚୈବ ସର୍ବଦା ।

ତ୍ରିଷ୍ଠେତେଷୁ ନ କୁର୍ବାତ ସୁତକଂ ପୁତ୍ରଜନ୍ମନି ॥ (ବ୍ୟାସଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପଞ୍ଚମ ବା ଷଷ୍ଠ ଦିବସ ରାତ୍ରିରେ କର୍ତ୍ତା ଆଚମନ ଓ ପ୍ରାଣାୟାମ କରି ପୁତ୍ରର ଆୟୁ ବୃଦ୍ଧି ଓ ସର୍ବାରିଷ୍ଟ ଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ସଂକଳ୍ପ କରି ମାତୃଗଣ, ଷଷ୍ଠୀ ଦେବୀ ଓ ଜୀବନ୍ତିକା ଏମାନଙ୍କ ପୂଜା ଏକତ୍ରରେ କରିବ । ପୃଥକ୍ ପୂଜା କଲେ ପୃଥକ୍ ୨ ସଂକଳ୍ପ କରିବ । ମୃତ୍ତିକା ଗୋମୟାଦିଦ୍ଵାରା କାନ୍ଥରେ ଲେପନ କରି ସେମାନଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ଲେଖିବ କିମ୍ବା ଅକ୍ଷତ ପୁଞ୍ଜରେ ପାଠାଦିରେ ସେମାନଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତି ଲେଖିବ । ଶସ୍ତ୍ରଧାରୀ ପୁରୁଷମାନେ ଓ ନୃତ୍ୟ ଗୀତକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନୃତ୍ୟଗୀତାଦି କରି ରାତିଯାକ ଉଜାଗର ରହିବେ । ସୁତିକାଗୃହରେ ଧୂମସ୍ତୁତ୍ତ ଅଗ୍ନି, ଦୀପ, ଶସ୍ତ୍ର, ମୂଷଳ, ଜଳ ଓ ଉଷ୍ଣ ରଖିବ ଏବଂ ଘର ଭିତରେ ଚାରିଆଡ଼େ ସୋରିଷ ବୁଣିଦେବ । ଯାହାର ଯେ କୁଳାଚାର ଅଛି ତାହା ମଧ୍ୟ ସେ କରିବେ । ଜନ୍ମଦାତାମାତୃଗଣମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ନାଦି ବଳିଦେବ । ବିପ୍ରମାନଙ୍କୁ ତାମ୍ବୁଳ ଓ ଭୋଜ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣା ପ୍ରଭୃତି ଦେବ । ଜନନୀଶୌଚ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ, ଷଷ୍ଠ ଓ ଦଶମଦିନରେ ଦାନ ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହରେ ଦୋଷ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଭୋଜନ ନିଷିଦ୍ଧ ଅବଶେଷରେ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଷଷ୍ଠୀଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

ଇତି ଷଷ୍ଠୀଦେବୀ ପୂଜା ।

୨୭୨-ନାମକରଣ ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ମିତ୍ରାଦିତ୍ୟମନ୍ଦୋଦରାଶତିଭଷକ ସ୍ଵାତା ଧନିଷ୍ଠାରୁପ-

ପ୍ରାଜେଶାଶ୍ଵିଶଶାଙ୍କପୌଷଦିନକୃତ୍ ପୁଷ୍ୟେଷୁ ରାଶୌ ସ୍ଥିରେ ।

ଛିଦ୍ରାଂ ପଞ୍ଚଦଶାଂ ବିହାୟ ନବମୀଂ ଶୁଦ୍ଧେଷ୍ଠମେ ଭାର୍ଗବ-

ଜ୍ଞାତାର୍ଯ୍ୟାମୃତପାଦଭାଗଦିବସେ ନାମାନି କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ନିଶୋଃ । (ଶ୍ରୀଧରଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅନୁରାଧା, ପୁନର୍ବସୁ, ମଘା, ଉତ୍ତରାଫାଲଗୁନୀ, ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, ଉତ୍ତର ଭାଦ୍ରପଦ, ଶତଭିଷା, ସ୍ଵାତୀ, ଧନିଷ୍ଠା, ଶ୍ରବଣା, ରୋହିଣୀ, ଅଶ୍ଵିନୀ, ମୃଗଶିରା, ରେବତୀ, ହସ୍ତା, ପୁଷ୍ୟା ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କରେ, ଆଉ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର ରାଶିରେ (ବୃଷ, ସିଂହ, ବୃଷିକ ଓ କୁମ୍ଭ) ଅମାବାସ୍ୟା, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ନବମୀ ଏ ତିଥିମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ତିଥିରେ ଯେ ଲଗ୍ନରେ ନାମକରଣ କରାଯିବ ତାହାର ଅକ୍ଷୟ ସ୍ଥାନରେ ପାପଗ୍ରହ ନ ଥିବେ । ଶୁକ୍ର, ବୁଧ, ବୃହସ୍ପତି ଓ ଷୋମବାରରେ ଶିଶୁର ନାମକରଣ କରିବ ।

୨୭୩-ନାମକର୍ମ କାରିକା

ଆଦୌସମର୍ଚ୍ଚେଦ୍ବରୁଣଂ ଚ କୁମ୍ଭେନାଦେଶହୋମଂ ବିଧୁନା ଚ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍

କର୍ମାଙ୍ଗସଂକଳ୍ପମଥ ପ୍ରକଳ୍ପ୍ୟ ନାନ୍ୟାମୁଖଂ ଶ୍ରୀକ୍ଷମପାହ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍

ପୁଣ୍ୟାହବାଚଂ ସମୁଦୀର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ବଂ ସମୁଷ୍ଠ ଜେଦ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ ଚ ।

ସ୍ଵବନ୍ଧୁଯୁକ୍ତଃ ସୁତଦକ୍ଷକର୍ତ୍ତ୍ତ୍ବେ ନାମ ପ୍ରଦଦ୍ୟାନ୍ନୁଭୋଷୟୁକ୍ତଂ ।

ତର୍କ୍ତଶୋଃଛିଦ୍ରମଥାବଧାର୍ଯ୍ୟାଶିଷଂ ପ୍ରଗୃହୀତ ସମାତୃପୁତ୍ରଃ ।

(ଲୋକନାଥଦାସେନ କୃତା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପ୍ରଥମତଃ କଳସରେ ବରୁଣପୂଜା କରିବ, ଯେବେ କାଳାତୀତ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ବିଧିପୂର୍ବକ ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ କରି କର୍ମାଙ୍ଗ ସଂକଳ୍ପ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ନାନ୍ୟାମୁଖଶ୍ରୀକ୍ଷ କରି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ । ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋଦୟର୍ଗ କରି ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ସହିତରେ ମିଳି ପିତା, ପୁତ୍ରର ଦକ୍ଷିଣକର୍ଣ୍ଣରେ ଶୁଭଦୋଷବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ନାମ ଦେବ । କର୍ମର ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ କରି ମାତା ପୁତ୍ର ସହିତ କର୍ତ୍ତା ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।

୨୭୪-ନାମକରଣ କର୍ମାରମ୍ଭ

ପୁତ୍ରସୈଦ୍ଧ୍ୟକଦଶେହିଁ କୁଳାତ୍ମରତୋ ବା ପିତା ନାମ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
ଦିଗିନଶିବଶତାହେ ତତ୍କୁଳାତାରତୋ ବା ଇତି । ଆଦୌ ବରୁଣ ପୂଜା (ଏହାର
ବିଧି ୧୧୮-୧୨୪ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

୨୭୫-ନାମକରଣ ଅନାଦେଶ ହୋମ ବିଧି

କାଳାତିକ୍ରମେ ଅନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତସଂକଳ୍ପଂ ପୂର୍ବବତ୍ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-
ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ-ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ମମାସ୍ୟ
କୁମାରସ୍ୟ ନାମକରଣକାଳାତିକ୍ରମମଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶ-
ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ ଇତି ସଂକଳ୍ପ ।

(ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୨୫-୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ତତଃ ପଞ୍ଚଭୂସଂସ୍କାରେଣାଗ୍ନିସ୍ଥାପନଂ-ଓ ପାର୍ଥିବନାମାଗ୍ନୟେ ନମଃ ଇତି
ମନ୍ତ୍ରେଣ ଆବାହନଦିତାମୁକାନ୍ତଂ ପୂଜୟେଦ୍‌ଦୃତେନ ବା । (୨୨୨ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ, କୁଶାଃ ୩, କୁଶାଃ ୩, ଶୁବଃ, ଶୁଚି, ଏକା ସମିତ, ଆଜ୍ୟଂ,
ଏତାନ୍ୟାସାଦ୍ୟ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳ୍ୟାମାଜ୍ୟନିର୍ବାପଃ । ଆଜ୍ୟାଧିଶ୍ରୟଣମଗ୍ନୌ । ଜ୍ୱଳକ୍ୱାସେନ
ପର୍ଯ୍ୟଗ୍ନି କରଣଂ । ପ୍ରଥମକୁଶତ୍ରୟେଣ ଶୁବଶୁଚିତୋଃ ସମ୍ମାର୍ଜନଂ ।
ଅପରକୁଶତ୍ରୟେରୋଜ୍ୟୋତ୍ସବନଂ । ଆଜ୍ୟାବେଷଣଂ । ଶୁବପ୍ରତପନଂ ଭୂମ୍ନୌ
ନିଧାନଂ । ଆଜ୍ୟୋଦ୍‌ବାସନଂ ଶୁବେଣ ଶୁଚି ଚତୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ । ତଦୁପରି
ସମିଦାଧାନଂ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା
ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ନାମକରଣ-
କାଳାତିକ୍ରମଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶ-ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ
ଯଦେତ୍ୟାଦି । ଉତ୍ତିଷ୍ଠନ୍ ସମିଧମଗ୍ନୌପ୍ରସେପଃ । ଓ ଭୁଃ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ଭୁଃ ବା
ଇଦମଗ୍ନୟେ । ପୁନଃଚତୁରାଜ୍ୟ ଗ୍ରହଣଂ । ଓ ଭୁବଃ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ଭୁବଃ ବା ଇଦଂ
ବାୟବେ । ପୁନଃଚତୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ । ଓ ସ୍ୱଃ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ସ୍ୱଃ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ ।
ପୁନଃଚତୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ-ଓ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱଃ ବା
ଇଦମଗ୍ନିବାୟୁସୂର୍ଯ୍ୟୋତ୍ୟଃ । ତତଃ ଶୁବେଣ-ଓ ଦନ୍ନୋଅଗ୍ନେ । ସଦ୍‌ନ୍ନୋଅଗ୍ନେ ।
ଆୟାଶ୍ମାଗ୍ନେ । ଯେତେଶତଂ । ଉଦୁଭମଂ । (ପୂର୍ଣ୍ଣମନ୍ତ୍ର ସହିତ ସମୁଦାୟ ବିଧି ୨୨୨
ନମ୍ବର ଦେଖ)

୨୭୭-ନାମକରଣ କର୍ମାଙ୍ଗ ସଂକ୍ଷ୍ପ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ନାମକରଣକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୨୫-୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ)

୨୭୭-ନାମକରଣର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାବ୍ଧ ବିଧି

ତତୋ ମାତୃପୂଜାପୂର୍ବକମାଃ ଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାବ୍ଧସଂକ୍ଷ୍ପଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ-ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ନାମକରଣକର୍ମଶୋଞ୍ଜିତଯାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରାବ୍ଧେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷକ୍‌ରଣାଶକ୍ତୌ ତତ୍‌ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟେନ୍ । ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ମାତୃପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ ଗା ନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମତ୍‌ପିତୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ ମାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଗଣପତିପୁରଃସର-ଗୌର୍ଯ୍ୟଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣପୂଜାବସୋର୍ଦ୍ଧାର ଯୁଷ୍ୟମନ୍ତ୍ରଜପପୂର୍ବକଭୋଜ୍ୟ-ଦାନମହଂ କରିଷ୍ୟେ । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୩୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତୋଽକ୍ଷତପୁଞ୍ଜେଷୁ ହରିଦ୍ରାଚୂର୍ଣ୍ଣେନ ଗଣପତିଗୌର୍ଯ୍ୟାଦୀନାଂ ମଣ୍ଡଳକରଣଂ । ତତ୍ର ଗଣପତି ପୂର୍ବକଂ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି ପୂଜନଂ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଓଁ ଭୁ ଭୂ ବଃ ସ୍ବ ଗଣପତିପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣେଭ୍ୟୋନମଃ ଜତି ଆସନାଦି ନୈବେଦ୍ୟାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ୍ (ଏହାର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୬୮ ଓ ୬୯ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ତତଃ ପଞ୍ଚବାସସ୍ତ କୃତ୍ୟଲଗ୍ନାବସୋଧାରା ଦଦ୍ୟାତ୍

(ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୩୨ ନମ୍ବରରୁ ୧୩୪ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ତତୋଭୋଜ୍ୟୋସ୍ତର୍ଗ-ତଦ୍‌ଯଥା-ଓଁ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ନାମକରଣକର୍ମଶୋଞ୍ଜିତଯାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରାବ୍ଧେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତିସାକ୍ଷକ୍‌କରଣାଶକ୍ତୌ ତତ୍‌ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟେନ୍ *ବିଶ୍ୱେଷାଂ ଦେବାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍‌ମାତୃପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ ଗା ନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମତ୍‌ପିତୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ

* ଆମାତୟେନ ଜତି ପାଠାନ୍ତର ।

୩ ଶର୍ମଣା ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ
ଅସ୍ମନ୍ମତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ୩ ଶର୍ମଣା ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ
ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ ଇମାନି * ସମୁଦ୍ଧାଷ୍ଟପରିମିତାନି ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି ଭୋଜ୍ୟାନି
ତେଭ୍ୟା ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟା ଦାତୁମହମୁସ୍ତୁଜେ ! ଅନ୍ନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତାଦେବା ଇତି ପ୍ରାର୍ଥନା
(ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୩୫-୧୩୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୨୨୮-ନାମକରଣ କର୍ମ

ତତୋନାମକରଣେ ତ୍ରୀଣି ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନାନି ଯଥା-ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ
ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି ମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ନାମକରଣନିମିତ୍ତାନି ତ୍ରୀଣି
ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନାନିପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି ତେଭ୍ୟାବ୍ରହ୍ମଣେଭ୍ୟା ଦାତୁମହମୁସ୍ତୁଜେ ।
ଅନ୍ନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଦେବା ଇତି ପ୍ରାର୍ଥନା ।

ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ-ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା
ଅମୁକଦେବ ଶର୍ମଣା ମୟା ମମାସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ନାମକରଣକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ
ଯଦେତ୍ୟାଦି । (ପୁଣ୍ୟାହବାଚନର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଧି ୧୦୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

* ତତୋଘୋଷବଦାଦ୍ୟଂ ଦ୍ୟୁକ୍ଷରଂ ତତୁରକ୍ଷରଂ ବା କୁମାରସ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣକର୍ଣ୍ଣେ
ପିତା ନାମ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତତ୍ତ୍ୱଯଥା-ଅମୁକ ନାମା ଭବ ଇତି ତ୍ରିବାର ବଦେତ୍ ।
କର୍ମାଙ୍ଗଦଶବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ । ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ ।
ମାତୃକୁମାରଯୋରାଶୀର୍ଦାନଂ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ତୁ ଯୋଦେବା
ଏକାଦଶସ୍ତୟସ୍ତ୍ରିଂଶାସୁରସଃ ବୃହସ୍ପତି ପୁରୋହିତା ଦେବସ୍ୟ ସବିତୁଃ ଶିବେ
ଦେବାଦେବୈରବତୁମା ।

ଇତି ନାମକରଣକର୍ମ ସମାପ୍ତଂ

* ସମୁଦ୍ଧା ଏକ ପରିମିତମିତି ପାଠାନ୍ତରଂ । ୨୨୮ * ଘୋଷବନ୍ତବର୍ଷକଥନ ।
ବର୍ଗାଣାଂ ପ୍ରଥମଦ୍ୱିତୀୟବର୍ଣ୍ଣାଃ ଶକ୍ଷସହାଷ୍ଟ ଅଘୋଷାଃ । ଅନ୍ୟ ଘୋଷବନ୍ତଃ ଇତି
କର୍କଃ । ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ରପାଦପ୍ରଯୁକ୍ତାକ୍ଷରାଦିନାମ ବା ବ୍ୟାବହାରିକଂ ସ୍ୱେଷ୍ଟଂ ନାମ ଦଦ୍ୟାଦିତି
ଗଦାର୍ଥରଃ । ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ନାମ ସୁଖନାୟଂ କ୍ଷତ୍ରିୟସ୍ୟ ନାମ ଶୌର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତଂ ବୈଶ୍ୟସ୍ୟ
ନାମ ଅଦ୍ଭ୍ୟାତ୍ମିଧାୟୀ କର୍ତ୍ତବ୍ୟମିତି କର୍କଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପିତା ଦୁଇଅକ୍ଷର ବା ଚାରି ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ଗୋଟିଏ ନାମ ପୁତ୍ରର
ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣରେ “ଅମୁକନାମାଭବ” ବୋଲି ତିନିଥର କହିବେ । ସେ ନାମଟି ରାଶି ଓ
ନକ୍ଷତ୍ର ଅନୁସାରେ ହେଉ କିମ୍ବା ବ୍ୟାବହାରିକ ମତରେ ହେଉ ଅଥବା ନିଜର ପ୍ରିୟର
ହେଉ ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ନାମ ଦେବେ ସେହି ନାମର ଆଦ୍ୟଅକ୍ଷର କ, ଚ, ଟ, ତ,
ପ, ଖ, ଙ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ, ଟ, ଡ, ଣ ଶ ସ ହ ଛ ଢା ଅନ୍ୟବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ ।

୨୭୯-ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରମଣ ବିଚାର

ଚତୁର୍ଥେ ମାସି ନିଷ୍କ୍ରମଣ କାର୍ଯ୍ୟ । ଚତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଦାକ୍ଷୟତି ପିତା ଚକ୍ଷୁରିତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ! ଇତି ପାରଦ୍ଧରଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଜନ୍ମଠାରୁ ଚତୁର୍ଥ ମାସରେ ପିତା ପୁତ୍ରର ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରମଣ କରିବ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁତ୍ରକୁ ବାହାରକୁ ବାହାର କରି “ଚକ୍ଷୁ” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରାଇବ ।

୨୮୦-ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରମଣର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ମୈତ୍ରେ ପୁଷ୍ୟପୁନର୍ବସୁପ୍ରଥମତେ ପୌଷେନ୍ଦୁକୁଳେ ବିଧୌ

ହସ୍ତେ ଚୈବ ସୁରେଶ୍ବରେ ଚ ମୃଗତେ ତାରାସୁ ଶସ୍ତ୍ରାସୁ ଚ ।

କୁର୍ଯ୍ୟାନିଷ୍କ୍ରମଣମଣଂ ଶିଶୋର୍ବୁଧଗୁରୁଶୁକ୍ଳସ୍ବରିତ୍ବାତିଥୌ

କନ୍ୟାକୁମ୍ଭତୁଳାମୃଗାରି ଭବନେ ସୌମ୍ୟଗ୍ରହାଲୋକିତେ । (ବ୍ୟାସଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅନୁରାଧା, ପୁଷ୍ୟା, ପୁନର୍ବସୁ, ଅଶ୍ୱିନୀ, ରେବତୀ, ହସ୍ତା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ମୃଗଶିରା, ଏହି ୨ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଶୁଭତୟ ଓ ଶୁଭତାରାରେ ବୁଧ, ଗୁରୁ ଓ ଶୁକ୍ରବାରରେ ରିକ୍ତା ବର୍ଜିତ ତିଥିରେ ଏବଂ ଶୁଭଗ୍ରହମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା କନ୍ୟା, କୁମ୍ଭ, ତୁଳା ଓ ସିଂହ ଲଗ୍ନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି ଲଗ୍ନରେ ପୁତ୍ରର ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରମଣ କରିବ ।

୨୮୧-ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରମଣ କର୍ମକାରିକା

ତତୋଘଟେ ପ୍ରାରବରୁଣାଦିପୂଜାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦନାଦେଶବିଧିଂ ବିଧୁଃ ।

କର୍ମାଙ୍ଗସଂକ୍ଷମପାତ୍ର କୃତ୍ୱା ନାନ୍ଦୀମୁଖାତଂ ଖଲୁ କର୍ମ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ପୁଣ୍ୟାହବାତଂ ସମୁଦୀର୍ଯ୍ୟ ପୁତ୍ରଂ, ମନ୍ତ୍ରେଣ ପୂତଂ ପରିଧାପ୍ୟ ବସ୍ତ୍ରଂ ।

ଅଳଂକୃତଂ ଚନ୍ଦନପୁଷ୍ପଶୋଭଂ ବହିର୍ବିନିଷ୍ଟମ୍ୟ ସମାକ୍ଷ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟଂ ।

ଆଚମ୍ୟ ଭୋଜ୍ୟଂ ପ୍ରଦଦେଦ୍ଭିଜେଭ୍ୟୋଃଶ୍ଚିତ୍ରଂ ନିୟମ୍ୟାଶିଷମାଦଧାତି ।

ଏବଂ ବହିର୍ବିଷ୍ଟମଣଂ ଚ କର୍ମ ସମାପୟେଦ୍ବେ ଜନକଃ ସୁତସ୍ୟ ।

(ଲୋକନାଥଦାସେନ କୃତା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପ୍ରଥମରେ ପିତା କଳସରେ ବରୁଣପୂଜା କରି କାଳାତିକ୍ରମ ହୋଇଥିଲେ ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ କରିବ ନଚେତ୍ କରିବ ନାହିଁ ।

ତଦନନ୍ତର କର୍ମାଙ୍ଗସଂକଳ୍ପ ଓ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ । ତତ୍ପରେ ପୁଣ୍ୟହବାଚନ ଓ ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ସେହି ବସ୍ତ୍ର ଓ ଅଳଙ୍କାର ପୁତ୍ରକୁ ପିନ୍ଧାଇ ଚନ୍ଦନ ପୁଷ୍ପଦ୍ୱାରା ଶୋଭିତ କରି ବାହାରକୁ ଆଣି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରାଇବ । ତଦୁତ୍ତରାନ୍ତ ନିଜେ କର୍ତ୍ତା ଆଚମନ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ କରାଇବେ । ତଦନନ୍ତର ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ ଓ ଆଶୀର୍ବାଦ କର୍ମ ଶେଷ କରି ପୁତ୍ରର ବହିର୍ନିଷ୍ପନ୍ନାଶ କର୍ମ ସମାପ୍ତ କରିବ ।

୨୮୨-ବହିର୍ନିଷ୍ପନ୍ନାଶ କର୍ମାରମ୍ଭ

ଚତୁର୍ଥେମାସି ଶୁକ୍ଳେ ଦିନେ ପୁତ୍ରଂ ବହିର୍ନିଷ୍ପନ୍ନୟେତ୍ ।

ତତ୍ରାଦ୍ରୋ ବରୁଣପୂଜା (୧୧୮-୧୨୪ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୨୮୩-ବହିର୍ନିଷ୍ପନ୍ନାଶର ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ

କାଳାତୀତେ ଅନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତସଂକଳ୍ପ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-
ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା
ଅମୁକନାମ୍ନୋମମ କୁମାରସ୍ୟ କାଳାତିକ୍ରମଦୋଷବ୍ୟପୋହାର୍ଥମନା-
ଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ରତ ଇତି । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି
୧୨୫-୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତଃ ପଞ୍ଚଭୂଷଂଘାରେଣାଗ୍ନିସ୍ଥାପନଂ । (୨୨୨ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

* ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟାନାମାଗ୍ନୟେ ନମଃ ଇତି ମନ୍ତ୍ରଣ ଆସନାଦିତାମ୍ବୁଜାନ୍ତଂ ପୂଜୟେଦ୍
ତ୍ୱତେନ ବା ।

ପାତ୍ରାସାଦନଂ-ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲ୍ୟ, କୁଶାଃ ୩, କୁଶାଃ ୩ ଶୁବଃ, ଶୁକ୍ଳ, ଏକା
ସମିତ୍, ଆଜ୍ୟଂ, ଏତାନ୍ୟାସାଦ୍ୟ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଲ୍ୟମାଜ୍ୟନିବିପଃ ।
ଆଜ୍ୟାଧିଶ୍ଵରାଶମଗ୍ନୌ । ଜ୍ୱଳହାଷ୍ଠେନ ପର୍ଯ୍ୟଗ୍ନିକରଣଂ । ପ୍ରଥମକୁଶତ୍ରୟେଣ
ଶୁବଶୁଚୋଃ ସମ୍ମାର୍ଜନଂ । ଦ୍ୱିତୀୟକୁଶତ୍ରୟେଣାଜ୍ୟୋପବନଂ । ଆଜ୍ୟାବେଷଣଂ ।
କୁଶାନାମାଗ୍ନୌ ପ୍ରସ୍ଥେପଣଂ । ଶୁବେଶ ଶୁଚି ଚତୁରାଜ୍ୟ ଗ୍ରହଣଂ । ତଦୁପରି
ସମିଦାଧାନଂ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତ
ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁକନାମ୍ନୋମମ କୁମାରସ୍ୟ ବହିର୍ନିଷ୍ପନ୍ନାଶକାଳାତି
କ୍ରମଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ
ଯଦେତ୍ୟାଦି । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୨୨୨ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

*-ବହିର୍ନିଷ୍ପନ୍ନାଶେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋପ୍ୟନ୍ତେ ଶୁଚ୍ୟଗ୍ନିକଂ ତଥା ।

ଆସନାହିଁ ଚିତ୍ରତଥାୟ ସମିଧମଗ୍ନୌ ପ୍ରକ୍ଷପେତ୍ ତୁଷ୍ଟୀଂ ବା ସମିଧାଗ୍ନିଂ ଦୁ
ବସ୍ୟତ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । ଓ ଭୁଃ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ଭୁଃ ବା ଇଦମଗ୍ନୟେ ।
ପୁନଶ୍ଚତୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ । ଓ ଭୁବଃ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ଭୁବଃ ବା ବାୟବେ ।
ପୁନଶ୍ଚତୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ । ଓ ସ୍ବଃ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ସ୍ବଃ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ । ପୁନଶ୍ଚତୁରାଜ୍ୟଗ୍ରହଣଂ ।
ଓ ଭୂଭୁବଃ ସ୍ବଃ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ଭୂଭୁବଃ ସ୍ବଃ ବା ଇଦମଗ୍ନିବାୟୁସ୍ପର୍ଯ୍ୟୟେତ୍ୟଃ । ଶ୍ରୀବେଶାଜ୍ୟଂ
ଗୃହାତ୍ । ଓ ଦନ୍ନୋଅଗ୍ନେ । ଓ ସଦନ୍ନୋଅଗ୍ନେ । ଓ ଅୟାଶ୍ମାଗ୍ନେ । ଓ ଯେତେଶତଂ ।
ଓ ଉତୁରମଂ ଏତାନବାହୁତୟୋଽନାଦେଶସଂଜ୍ଞକାଃ । (ଏହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ତ୍ର ସହିତ
ସମୁଦାୟ ବିଧି ୨୨୨ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ-ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା
ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁକନାମ୍ନେ । ମମ କୁମାରସ୍ୟ
ବହିର୍ନିଷ୍ପମଣକାଳାତିକ୍ରମଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥ ମନାଦେଶପ୍ରାଣ୍ଡରହୋମକର୍ମ ଯକ୍ତଂ
ତତ୍ ସୁକୃତମସ୍ତୁ । ଯନ୍ମୁନମିତ୍ୟାଦି ।

୨୮୪-ବହିର୍ନିଷ୍ପ୍ରମଣକର୍ମାଙ୍ଗ ସଂକଳ୍ପ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା
ଅମୁକନାମ୍ନେମମ କୁମାରସ୍ୟ ବହିର୍ନିଷ୍ପ୍ରମଣକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ ଯଜ୍ଞାଗ୍ରତ ଇତି
ପଠେତ୍ । (ଏହାର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୧୨୫-୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

୨୮୫-ବହିର୍ନିଷ୍ପ୍ରମଣର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବିଧି

ତତଃ ସଂକଳ୍ପଃ ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍
ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ଅମୁକନାମ୍ନେ । ମମ କୁମାରସ୍ୟ
ବହିର୍ନିଷ୍ପ୍ରମଣକର୍ମଶୋଽଙ୍ଗତୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରାଦ୍ଧେପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାଦ୍ବରଣାଶକ୍ତୌ
ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାନୟନ୍ତେନ * ଗଣପତିପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟକ୍ଷଦଶମାତୁଗଣପୂଜାବ
ସୋର୍ଦ୍ଧାରାୟୁଷ୍ୟମନ୍ତ୍ର-ଜପପୂର୍ବକଭୋଜ୍ୟଦାନମହଂ କରିଷ୍ୟେ । (ବିଶେଷ ବିଧି
୧୩୦ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ଗଣପତିପୁରଃସର ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟକ୍ଷଦଶମାତୁଗଣାନ୍ ଆବାହନାଦି ତାମ୍ବୁଳାନ୍ତ
ପୂଜୟେତ୍ । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୩୧ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ତତଃପଞ୍ଚ ବା ସପ୍ତ ବାସୋର୍ଦ୍ଧାରା ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

(ଏହାର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୧୩୨-୧୩୪ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ଭୋଜ୍ୟସ୍ବର୍ଗଃ ତଦ୍ଯଥା-ଓ ବିଷ୍ଣୁନମଃ ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏବଂ
ବିଧିବିଶେଷଶିଶିଷ୍ୟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥିଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା

* ଆମ୍ବାତଦ୍ବେନେତି ପାଠାନ୍ତରଂ ।

ଅମୁକନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ବହିର୍ନିଷ୍ପନ୍ନଶକର୍ମଶୋଽଙ୍ଗତୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରୀବେ
ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାତ୍‌କରଣାଶକ୍ତେ ପ୍ରତା ତ୍ୟପ୍ରମାୟଦେନ * ବିଶ୍ୱେଷାଂ ଦେବାନାଂ
ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତୁ ପିତାମହୀ ପ୍ରପିତାମହୀନାଂ
ଅମୁକଦେବୀ ଗା ନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ
ଅସ୍ମଦ୍‌ପିତୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହୀନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣା ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ
ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତା-
ମହୀନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣା ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ * । ଇମାନି
ସମ୍ବୁଦ୍ଧାଃ ପରିମିତାନି ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି ଭୋଜ୍ୟାନି ନାନାଗୋତ୍ରେତ୍ୟେ
ବ୍ରାହ୍ମଣେତ୍ୟେ ଦାତୁ ମହମୁଷ୍ଟୃଜେ । ଅନ୍ୟେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଇତି ପ୍ରାର୍ଥନା ଏତଦ୍
ଭୋଜ୍ୟଦାନକର୍ମାଚ୍ଛିଦ୍ରମସ୍ତୁ ।

(ଏହାର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୧୩୪-୧୩୮ ନମ୍ବର ଦେଖ)

୨୮୭-ବହିର୍ନିଷ୍ପନ୍ନଶକର୍ମ

ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତୀ
ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁକନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ବହିର୍ନିଷ୍ପନ୍ନଶକର୍ମାରମ୍ଭଃ
କ୍ରିୟତେ ଯଦା ତଦା ତାରାବାରଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଣାମମୃତଯୋଗୋଽସ୍ତୁ ସର୍ବେ ଗ୍ରହା
ଏକାଦଶସ୍ତା ଫଳଦା ଭବନ୍ତୁ । ଶୁଭଂ ଭବତୁ ଗା । ତତଃ ପିତା ନୂତନ ବସ୍ତ୍ରଂ
ଅଭିମନ୍ତ୍ୟ କୁମାରଂ ପରିଧାପୟେତ୍ । ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ପରିଧାସ୍ୟେ ଯଶୋଧାସ୍ୟେ
ଦୀର୍ଘାୟୁର୍ଭାୟ ଜରଦଞ୍ଚରସ୍ମି । ଶତଂ ଜୀବାମି ଶରଦଃ ପୁରୁଷୀରାୟସ୍ତୋଷମଭି
ସଂବ୍ୟୟିଷ୍ୟେ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ନୂତନବସ୍ତ୍ର ଅଭିମନ୍ତ୍ୟ କରି ପିତା କୁମାରକୁ
(ପିନ୍ଧାଇବ) * ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପ ସିନ୍ଦୂରକଞ୍ଚଳାଦିକଂ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରଣ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ମନ୍ତ୍ରୋ
ଯଥା-ଓଁ ସୁରକ୍ଷା ଅହମକ୍ଷିତ୍ୟାଂ ଭୂୟାସଗୁଂ ସୁବର୍ଚ୍ଚା ମୁଖେନ । ଶୁଶ୍ରୁକ୍ଷ୍ମାଭ୍ୟାଂ ଭୂୟାସଂ ।
ଇତି ଗନ୍ଧମନ୍ତ୍ରଃ । ଓଁ ଶ୍ରୀଶ୍ଚତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଶ୍ଚ ପଦ୍ମା ବହୋରାତ୍ରେ ପାର୍ଶ୍ୱେ ନକ୍ଷତ୍ରାଣି
ରୂପମଶ୍ୱିନୌ ବ୍ୟାତଂ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟାଣାମୁନ୍ନକ୍ଷାଣାଃ ସର୍ବଲୋକଂ ମଇଷାଣା । ଇତି
ପୁଷ୍ପମନ୍ତ୍ରଃ । ଓଁ ସିନ୍ଧୋରିବ ପ୍ରାଧ୍ୱନେଶ୍ୱଂ ନାସୋବାତପ୍ରମିୟଃ ପତୟନ୍ତିୟହଃ । ଘୃତସ୍ୟ
ଧାରା ଅରୁଷୋନବାଜା କାଷ୍ଠାଭିହତୁର୍ମିତ୍ରିଃ ପିନ୍ଦୁମାନଃ । ଇତିସିନ୍ଦୂରମନ୍ତ୍ରଃ । ଓଁ ମହୀନାଂ

ଇଦଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ, ଏକପରିମିତଂ ବା

* କାଳାତୀତେଽପି ଜନକଃ ପରିଧାପ୍ୟ ନବାୟରଂ

ଗନ୍ଧାଦୈର୍ଭୂଷିତଂ ବାହ୍ୟଂ ନିଷ୍ପାମ୍ୟାକମୁଦାକ୍ଷୟେତ୍ (ଇତି ସ୍ମୃତିଃ)

ପୟୋଃସି ବର୍ଜୋଦା ଅସି ବର୍ଜୋମେ ଦେହି ବୃତ୍ରସ୍ୟାସି କନାନକଃସ୍ତୁର୍ଦା ଅସି ତସ୍ତୁର୍ମେଦେହି । ଇତି କଞ୍ଜଳ ମନ୍ତ୍ରଃ । ତତଃ ପିତା ଅଳଙ୍କୃତଂ କୁମାରଂ ଅକ୍ଳେ ଗୃହାତ୍ମା ବହିରାନାୟ ତଳସ୍ତୁରିତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଦାକ୍ଷୟେତ୍ । (ତତ୍ପରେ ପିତା କୁମାରକୁ ଅଳଙ୍କୃତ କରି କୋଳରେ ଧରି ବାହାରକୁ ଆଣି ତଳଲିଖିତ ତଳସ୍ତୁମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସୂର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ କରାଇବ ।)

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ତଳସ୍ତୁର୍ଦେବହିତଂ ପୁରସ୍ତାଛୁତମୁଚରତ୍ ପଶ୍ୟମେ ଶରଦଃ ଶତଂ ଜୀବମେ ଶରଦଃ ଶତଂ ଶ୍ଵଶୁରାମ ଶରଦଃ ଶତଂ । ତତୋଗୃହଂ ଗତ୍ବା ଚମ୍ୟକର୍ମାଙ୍ଗଦଶଗ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋତ୍ସର୍ଗଃ ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ । ବହିର୍ନିସ୍ତ୍ରମଣକର୍ମ ଯଜ୍ଞତଂ ତତ୍ ସୁକୃତମସ୍ତୁ । ଯନ୍ମୁ ନମିତ୍ୟାଦି । ଆଶୀର୍ବାଦାର୍ଥଂ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । କୁମାରସ୍ୟ ଆଶୀର୍ବାଦଂ । ଇତି ବହିର୍ନିସ୍ତ୍ରମଣକର୍ମ ସମାପ୍ତଂ ।

୨୮୭-ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ କର୍ମ ବିଚାର

ଷଷ୍ଠେ ମାସେଽନ୍ନପ୍ରାଶନଂ ଇତି ପାରମ୍ପରଃ ।

ଜନ୍ମତୋମାସିଷଷ୍ଠେ ସ୍ୟାତ୍ ସୌରେଶାନ୍ନାଶନଂ ପରଂ ।

ତଦଭାବେଽଷ୍ଟମେ ମାସି ନବମେ ଦଶମେଽପିବା ।

ଦ୍ଵାଦଶେ ବାପି କୁର୍ବାତ ପ୍ରଥମାନ୍ନାଶନଂ ପରଂ ।

ଷଷ୍ଠେ ବାପ୍ୟଷ୍ଟମେ ମାସି ପୁଂସାଂ ସ୍ତ୍ରୀଣାଂ ଚ ପଞ୍ଚମେ ।

ସପ୍ତମେ ମାସି ବା କାର୍ଯ୍ୟଂନବାନ୍ନପ୍ରାଶନଂ ଶୁଭଂ । (ନାରଦଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବାଳକର ଜନ୍ମଠାରୁ ସୌରମାସ (ସଂକ୍ରାନ୍ତି) ଅନୁସାରେ ଷଷ୍ଠମାସରେ ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ କରିବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଯଦି ଏହି ଷଷ୍ଠମାସରେ ନ ହୋଇପାରେ ତେବେ ଅଷ୍ଟମ, ନବମ, ଦଶମ ବା ଦ୍ଵାଦଶମାସରେ ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ କରିବ । ପୁତ୍ରପକ୍ଷରେ ଷଷ୍ଠ ଅଷ୍ଟମ ମାସରେ ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ ଶୁଭ । କନ୍ୟାପକ୍ଷରେ ପଞ୍ଚମ ଓ ସପ୍ତମମାସରେ ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ ଶୁଭ ।

୨୮୮-ଅନ୍ନପ୍ରାଶନର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ପୂର୍ବାଦ୍ରାଭରଣୀଭୁଜଙ୍ଗବରୁଣଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ଵା କୁଜାର୍କୀ ତଥା ।

ନନ୍ଦାଂ ପର୍ବ ଚ ସପ୍ତମୀମପି ତଥାରିତ୍ତାମପି ଦ୍ଵାଦଶୀଂ ।

ଷଷ୍ଠେ ମାସ୍ୟଥବାନ୍ନଭକ୍ଷଣ ବିଧିଂ ସ୍ତ୍ରୀଣାମୟୁକ୍ ପଞ୍ଚମେ ।

ଗୋକନ୍ୟାଝଷମନ୍ତେ ବୁଧବଳେ ପକ୍ଷେ ଚ ଯୋଗେ ଶୁଭେ ।

(ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପୂର୍ବାପାଳୁଗୁନୀ, ପୂର୍ବାକ୍ଷାତ୍ତା, ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦ, ଆର୍ଦ୍ରା, ଦ୍ଵିଜା, ଅଶ୍ଳେଷା ଏମାନଙ୍କ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ଓ ଶନିବାରକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟବାରମାନଙ୍କରେ ନନ୍ଦା ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତିପଦ, ଷଷ୍ଠୀ, ଏକାଦଶୀତିଥି ପର୍ବଦିବସ ଅର୍ଥାତ୍ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ, ଅଷ୍ଟମୀ, ଅମାବାସ୍ୟା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଓ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିବସ ସପ୍ତମୀତିଥି ଆଉ ଚିନ୍ତାତିଥି ଅର୍ଥାତ୍ ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀତିଥି ଏବଂ ଦ୍ଵାଦଶୀ ଏ ତିଥିମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟତିଥିମାନଙ୍କରେ ବୃଷ, କନ୍ୟା, ମୀନ ଓ ମିଥୁନଲଗ୍ନରେ ବୁଧ ବଳବାନ ଥିବା ସମୟରେ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଓ ଶୁଭଯୋଗରେ ଷଷ୍ଠ ବା ଅଷ୍ଟମୀମାସରେ ପୁତ୍ରର ଅନୁପ୍ରାଣନ କରିବ । ପଞ୍ଚମ ବା ସପ୍ତମ ମାସରେ କନ୍ୟାର ଅନୁପ୍ରାଣନ କରିବ ।

୨୮୯-ଅନୁପ୍ରାଣନ କର୍ମକାରିକା

ପ୍ରାରବଚ କୁମ୍ଭେ ବରୁଣାର୍ଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦନାଦେଶବିଧିଂ ବିଧାୟ ।
 କର୍ମାଙ୍ଗସଂକଳ୍ପମପାହ କୃତ୍ଵା ନାନ୍ଦୀମୁଖଂ ଶ୍ରାବ୍ୟବିଧିଂ ଚରେଚ ।
 ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ବହିଂ ଭୂବି ସଂସ୍କୃତାୟାଂ ବ୍ରହ୍ମାଣମସ୍ମିନ୍ବୃଣୁୟାଦ୍ବିଧାନୈଃ ।
 ବ୍ରହ୍ମାସନଂ ଦକ୍ଷିଣତୋ ନିଧାୟ ତଦୁତ୍ତରେ ସ୍ଥାପୟିତା ପ୍ରଣୀତାଂ ।
 ଦର୍ଭାନ୍ ପରିଷ୍ରୀର୍ଯ୍ୟ ଚ ସର୍ବଦିକ୍ଷୁ ପାତ୍ରାଣି ଚାସାଦ୍ୟ ଚ ଯାମ୍ୟତୋଽପି ।
 କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ କୁଶାଣ୍ଡଂ ଚରୁସଂଯୁତଂ ଚ ଶୁଭେଃ ସମାରମ୍ଭ ଇବାବତିଷନ୍ ।
 ଆଘାରକାଦିନ୍ ଜହ୍ନୁୟାତ୍ ସ୍ଵମନ୍ତ୍ରିଦୈବୀମିତି ସଂଜୁହ୍ନୁୟାତ୍ ସକୃଚ୍ ।
 ଦୈବୀଂ ଚ ବାଜୋନ ଇତି ଦୃଢ଼େନ ରୁଚାଥ ବାରଂ ଜୁହ୍ନୁୟାତ୍ପୁନଃ ।
 ପ୍ରାଣ-ଦ୍ଵପାନଂ ଦ୍ଵଥ ଚାକ୍ଷୁଷଂ ଚ ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ତଥା ବୈଚରୁଣା ଚ ହୃଦ୍ଵା ।
 ଭୂରାଦିକାନବୈ ଜୁହ୍ନୁୟାଦ୍ ଘୃତେନ ତତଃ ସମଶ୍ରୀତି ଚ ସଂସ୍ରବାଜ୍ୟଂ ।
 ସମ୍ମାର୍ଜ୍ୟ ଦଦ୍ୟାଦଥ ଦକ୍ଷିଣାଂ ଚ ସଂଗୃହ୍ୟ ଚାନ୍ନଂ ନବକାଂସ୍ୟପାତ୍ରେ ।
 ରସୈଷ୍ଠୁ ଷଡ୍ଭିଯୁତମେତଦନ୍ନଂ ସଂପ୍ରାଣ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରେଣ ତଥାଚମେଦ୍ଵିଃ ।
 ଆଚାରତୋଗୋମୟଭୂମିଧାନ୍ୟଂ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଂ ତଥା ପୁଷ୍ପକମାମ୍ବୁଜାଗ୍ରେ ।
 ଏତେଷୁ ପୁତ୍ରସ୍ୟ ଚ ଯଦ୍ଵ ଚିଃ ସ୍ୟାଦ୍ବିଚାର୍ଯ୍ୟ ଗୃହଣୀତ ତଦେକମଗ୍ରଂ ।
 ଦଶଦ୍ଵିଜେଭ୍ୟା ବହୁଧାଶନାନି ଦତ୍ତ୍ଵା ପବିତ୍ରଂ ଚ ତତଃପ୍ରଣୀତାଂ ।
 ବିସର୍ଜୟେତ୍ତତ୍ସଲୁ ବ୍ରହ୍ମବହ୍ନୀ ମାତା ସୁତଂ ଶାନ୍ତିରୁଚାଭିଷିକ୍ଷେତ୍ ।

ଅନ୍ନାଶନାଦ୍ବିତ୍ରମଥାବଧାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଗ୍ରାହୟେଦାଶିଷମାତ୍ୱଂ ଚ ।

ସମୋକ୍ୟ ଯତ୍ନାଦ୍ବିଜଗୋତ୍ରବର୍ଗାନନ୍ନାଶନଂ କର୍ମସମାପ୍ତମେବଂ ।

(ଲୋକନାଥଦାସେନ କୃତା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପୂର୍ବପରି କଳସରେ ବରୁଣପୂଜା, ଅନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ହୋମ ଓ କର୍ମାଙ୍ଗ ସଂକଳ୍ପ କରି ଆତ୍ମ୍ୟଦୟିକଶ୍ରୀଙ୍କ କରିବ । ତତ୍ପରେ ପଞ୍ଚଭୂଷଂସ୍କାର ଓ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କରି ବିଧିପୂର୍ବକ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବରଣ କରିବ । ଅଗ୍ନିର ଦକ୍ଷିଣରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଆସନ ରଖି ଉତ୍ତରରେ ପ୍ରଣାତାପାତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିବ । ଅଗ୍ନିର ଚାରିଦିଗରେ କୁଣ୍ଡ ପରିସ୍ତରଣ କରି ଦକ୍ଷିଣଦିଗରୁ କ୍ରମେ ଉତ୍ତରକୁ ପାତ୍ରାସାଦନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଚରୁଯୁକ୍ତକୁଶାଣ୍ଡି କରି ବ୍ରହ୍ମନାରବ୍ୟ (ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ) ହୋଇ ଆଘାର ଓ ଆଜ୍ୟଭାଗ ହୋମ କରିବ । “ଦୈବୀ” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଗ୍ନିରେ ଏକ ଆହୁତି ଦେବ । “ଦୈବୀ” ଓ “ବାଜୋନ” ଏହି ଉଭୟ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଗ୍ନିରେ ପୁଣି ଆହୁତିଏ ଦେବ । “ପ୍ରାଣେନ” “ଅପାନେନ” “ଚକ୍ଷୁଷା” ଶ୍ରୋତ୍ରେଣ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ରରେ ଥରେ ଥରେ ଚରୁହୋମ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଘୃତରେ ଭୂରାଦିହୋମ କରି ସଂସ୍ରବପାତ୍ରରୁ କିଞ୍ଚିତ ଘୃତ ଖାଇବ । ତତ୍ପରେ ମାର୍ଜନ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣାଦାନ କରି ନୂତନ କାଂସ୍ୟପାତ୍ରରେ ଷଡ଼ରସଯୁକ୍ତ ଅନ୍ନ ରଖି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ସନ୍ତାନକୁ ପ୍ରାଣନ କରାଇ ଛଅଥର ଆଚମନ କରାଇବ । କୁଚଳାଚାର ଅନୁସାରେ ଗୋମୟ, ଭୂମି, ଧାନ୍ୟ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଓ ପୁଷ୍ପକ ପୁତ୍ରର ଆଗରେ ରଖିବ । ଏହି ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପୁତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅନୁସାରେ ଯାହା ପ୍ରଥମ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ତାହାକୁ ସେହି ଲାଭ ହେବ । ତଦନନ୍ତର ଦଶଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ କରାଇ ପବିତ୍ର ଓ ପ୍ରଣାତାପାତ୍ର ବ୍ରହ୍ମା ଏବଂ ଅଗ୍ନି ଏମାନଙ୍କୁ କ୍ରମେ ବିସର୍ଜନ କରିବ ଏବଂ ଶାନ୍ତିମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସୁତ ମସ୍ତକରେ ମାତା ଜଳସେଚନ କରିବ । ପିତା ଅନ୍ନପ୍ରାଣନକର୍ମର ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ କରି ପୁତ୍ରକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବ । ଦ୍ୱିଜ ଓ ଗୋତ୍ରଜମାନଙ୍କୁ ଭୋଜନ ଦେଇ ଅନ୍ନପ୍ରାଣନକର୍ମ ସମାପ୍ତ କରିବ ।

୨୯୦-ଅନ୍ନପ୍ରାଣନ କର୍ମାରମ୍ଭ

ଜନ୍ମତଃ ଷଷ୍ଠେ ମାସେ ଅନ୍ନପ୍ରାଣନଂ । ତତ୍ରାଦୌ ବରୁଣ ପୂଜା ।

(୨୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

କାଳାତିକ୍ରମେନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମସଂକଳ୍ପଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
ତଦ୍‌ଯଥାଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା
ଅମୁକନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ଅନ୍ନପ୍ରାଶନକର୍ମ କାଳାତିକ୍ରମଦୋଷ-
ବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ ।

(ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୨୫-୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ପଞ୍ଚଭୂଷଂସ୍କାରେଣାଗ୍ନିସ୍ଥାପନଂ । ଓଁ ଶୁଚିନାମାଗ୍ନୟେ ନମଃ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ
ଆସନାଦି ତାମୁଲୀଞ୍ଚ ପୂଜୟେତ୍ । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ନଂ ୧୨୫-୧ (ତିପ୍ପଣୀ
ଦେଖ ।)

ପାତ୍ରାସାଦନଂ ଯଥା-ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ, କୁଶାଃ୩, କୁଶାଃ ୩ ଶୁବଃ, ଶୁକ୍, ଏକାସମିତ, ଆଜ୍ୟଂ । ଏତାନ୍ୟାସାଦ୍ୟ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳ୍ୟାମାଜ୍ୟନିର୍ବାପଃ । ଆଜ୍ୟାଧିଶ୍ଚୟମଗ୍ନୌ । ଜ୍ୱଳକ୍ତାଞ୍ଚେନପର୍ଯ୍ୟଗ୍ନିକରଣ । ପ୍ରଥମ କୁଶତ୍ରୟେଣ ଶୁବଶୁଚୋଃ ସମ୍ମାର୍ଜନଂ । ଅପର କୁଶତ୍ରୟେଣାଜ୍ୟୋପବନଂ । କୁଶାନାମଗ୍ନୌ ପ୍ରକ୍ଷେପଣଂ । ଶୁବେଶଶୁଚି ତତୁରାଜ୍ୟଂ ଗୃହାଦ୍ୱା ତଦୁପରି ସମିଧମେକାଂ ଦତ୍ତା ପୁଣ୍ୟହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା ଅମୁକଦେବଶର୍ମାଣା ମୟା ଅମୁକନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ କର୍ମ କାଳାତିକ୍ରମଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦାତଦା ତାରାବାର ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଣାମମୃତଯୋଗୋଽସ୍ତୁ ସର୍ବେ ଗ୍ରହାଃ ଏକାଦଶସ୍ଥା ଫଳବା ଭବନ୍ତୁ । ଆସନାତ୍‌କିଂଚିଦୁତ୍ଥାୟ ସମିଧମଗ୍ନୌ ପ୍ରକ୍ଷିପେତ୍ । ତୁଷ୍ଠୀଂ ବା ସମିଧାଗ୍ନିଂ ଦୁବସ୍ୟତ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବା । ଓଁ ଭୃଃ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ଭୃଃ ବା ଇଦମଗ୍ନୟେ । ପୁନଃତୁରାଜ୍ୟଂ ଗୃହାଦ୍ୱା ଓଁ ଭୁବଃ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ଭୁବଃ ବା ଇଦଂ ବାୟବେ । ପୁନଃତୁରାଜ୍ୟଂ ଗୃହାଦ୍ୱା ଓଁ ସ୍ୱଃ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ସ୍ୱଃ ବା ଇଦଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ । ପୁନଃତୁରାଜ୍ୟଂ ଗୃହାଦ୍ୱା । ଓଁ ସ୍ୱଃ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ସ୍ୱଃ ବା ଇଦଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ । ପୁନଃତୁରାଜ୍ୟଂ ଗୃହାଦ୍ୱା । ଓଁ ଭୃ ଭୃ ବଃ ସ୍ୱଃ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ଭୃ ଭୃ ବଃ ସ୍ୱଃ ବା ଇଦମଗ୍ନିବାୟୁସୂର୍ଯ୍ୟୋଦ୍ୟଃ । ଶୁବେଶାଜ୍ୟଂ ଗୃହାଦ୍ୱା । ଓଁ ଉ ନ୍ନୋଅଗ୍ନେ । ଓଁ ସଦ୍‌ନ୍ନୋଅଗ୍ନେ । ଓଁ ଅୟାଶ୍ଚାଗ୍ନେ । ଓଁ ଯେତେଶତଂ । ଓଁ ଉଦୁଭମଂ ।

(ଏହାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ତ୍ର ସହିତ ବିଧି ୨୨୧ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

୨୯୧-ଅନ୍ନପ୍ରାଶନର କର୍ମାଙ୍ଗ ସଂକଳ୍ପ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତର-ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା
ଅମୁକନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ଅନ୍ନପ୍ରାଶନକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ ।

(ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୨୫-୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

୨୯୨-ଅନ୍ନପ୍ରାଶନର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାବ୍ଧ

ତତୋମାତୃପୂଜାପୂର୍ବକର୍ମାଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାବ୍ଧସଂକଳ୍ପଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-
ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକନାମ୍ନୋ
ମମ କୁମାରସ୍ୟ ଅନ୍ନପ୍ରାଶନକର୍ମାଣୋତ୍ଥାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରାବ୍ଧେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି
ସାକ୍ଷାତ୍‌ରଣାଶକ୍ତୌ ତତ୍ ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ * ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ମାତୃପିତାମହା
ପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ ଗା ନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମଦ୍
ତୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣୀଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ମାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା
ଶର୍ମଣୀଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଗଣପତିପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟଦ୍ୟକ୍ଷାଦଶମାତୃଗଣପୂଜା-
ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାୟୁଷ୍ୟମନ୍ତ୍ରଜପପୂର୍ବକଭୋଜ୍ୟଦାନମାହଂ କରିଷ୍ୟେ ସଂକଳ୍ପସୁକ୍ତଂ ପଠେତ୍ ।
(୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ତତୋମଣ୍ଡଳେ ଗଣପତିପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟଦ୍ୟକ୍ଷାଦଶମାତୃଗଣାନ୍
ସ୍ବନାମତତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତେନ ପୂଜୟେତ୍ । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୩୧ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ତତଃ କୁତ୍ୟଲଗ୍ନ ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଃ ପଞ୍ଚବା ସପ୍ତ ବା ଦଦ୍ୟାଦ୍ ଘୃତେନ ।

(ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୩୨ - ୧୩୪ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ଅଥ ଭୋଜ୍ୟାସ୍ପର୍ଶ-ତଦ୍‌ଯଥା-ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ ଅଦ୍ୟେହତ୍ୟାଦି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏବଂ
ବିଧିବିଶେଷେଣବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥିଂ କାଶ୍ୟପାଦିନାନାଗୋତ୍ରେଭ୍ୟୋ
ବ୍ରାହ୍ମଣୋଭ୍ୟୋ ନାନାବେଦନାନାଶାଶାଶାଶୈକଦେଶାଧ୍ୟାୟିଭ୍ୟୋ
ନାନାନାମଶର୍ମଣ୍ୟସ୍ତେଭ୍ୟୋ ମନସାର୍ଜିତେଭ୍ୟଃ ଶ୍ରୀ ବିଷ୍ଣୁସ୍ବରୂପେଭ୍ୟଃ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ
ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକନାମ୍ନୋ ମମକୁମାରସ୍ୟ
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନକର୍ମାଣୋତ୍ଥାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରାବ୍ଧେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାତ୍‌ରଣାଶକ୍ତୌ
ତତ୍‌ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ * ବିଶ୍ଵେଷାଂ ଦେବୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟା
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ମାତୃପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ ଗା ନାଂ

* ତତ୍‌ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ ଇତି ପାଠାନ୍ତରଂ ।

ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମତ୍ପିତୃପିତା-
ମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବଂ ଣ ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ମାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ
ଣ ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ * ଇମାନି ସମ୍ବୁଦ୍ଧାଃ ପରିମିତାନି
ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି ଭୋଜ୍ୟାନି ତେଭ୍ୟୋଃ ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟୋଃ ଦାତୁମହମୁସ୍ତୁ ଜେ ।
ଅନ୍ୱେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତାଦେବା ଇତି ପ୍ରାର୍ଥନା ।

୨୯୩-ଅନ୍ନପ୍ରାଶନର କୁଶାଞ୍ଜି ଓ ହୋମ

ଗୃହାଭ୍ୟନ୍ତରେ ପଞ୍ଚଭୂଷଂସ୍କାରାନ୍ କୃତ୍ୱା ଶୁଚିନାମାଗ୍ନିଂ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ତଦ୍ଦକ୍ଷିଣେ
ବ୍ରହ୍ମ ସନମାସ୍ତ୍ରୀର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମବରଣଂ କୃର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତଦ୍ଦୟଥା-ଓଁ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି
ପୁଣ୍ୟତିଥାଦିତ୍ୟକ୍ତଂ ପଠିତ୍ୱା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଅମୁକଦେବଦାନ୍ତର୍ଗତ
ଅମୁକଶାଖାଶାଖୈକଦେଶାଧ୍ୟାୟିନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣାଣଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମର୍ଚ୍ଚି ତଂ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ଅମୁକନାମୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନାଙ୍ଗହୋମକର୍ମଣି କୃତାକୃତାବେକ୍ଷକତ୍ୱେନ ବ୍ରହ୍ମଣଂ ଦାମହଂ ବୃଣେ ।
ବୃତୋଽସ୍ମାତ୍ୟାଦି । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୪୯ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ଦକ୍ଷିଣତୋ ବ୍ରହ୍ମସନଂ । ଉତ୍ତରେ ପ୍ରଣୀତାପ୍ରଣୟନଂ । ପରିସ୍ରବଣଂ ଚତୁର୍ଦିକ୍ଷୁ ।
ଦକ୍ଷିଣତଃ ପାତ୍ରାସାଦନମୁତ୍ତରସଂସ୍ଥଂ । ପବିତ୍ରଲେଦନାନି ପବିତ୍ରେ । ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରଂ ।
ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ । ଚରୁସ୍ଥାଳୀ ସମ୍ମାର୍ଜନକୁଶାଃ ୧୦ ଉପଯମନକୁଶାଃ ୧୩ ।
ତିସ୍ରଃସମିଧଃ, ଶୁବଃ, ଆଜ୍ୟଂ । ଚର୍ବର୍ଥତଣ୍ଡୁଳାଃ । ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଂ ଚ । ଦକ୍ଷିଣା *
ବରୋବା । ଇତ୍ୟାସାଦ୍ୟ । ପବିତ୍ରଲେଦନୋପରି ପବିତ୍ରଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ପ୍ରଦକ୍ଷିଣାଂ ବେଷ୍ଟୟିତ୍ୱା
ପ୍ରାଦେଶମାତ୍ରଂ ପବିତ୍ରଲେଦନଂ କୃତ୍ୱା ପ୍ରୋକ୍ଷଣ୍ୟପରି ପବିତ୍ରଂ ସ୍ଥାପୟିତୁ । ପ୍ରଣୀତା
ଜଳେନ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀ ପୂରୟିତ୍ୱାତଃଜଳେ ନାସାଦିତ ପାତ୍ର ପ୍ରୋକ୍ଷଣଂ । ଅଗ୍ନିପ୍ରଣୀତୟୋ
ମଧ୍ୟେ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀନିଧାନଂ । ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳ୍ୟାମାଜ୍ୟନିର୍ବାପଃ । ଚରୁସ୍ଥାଳ୍ୟାଂ
ପ୍ରଣୀତୋଦକମାସିତ୍ୟ ଚରୁତଣ୍ଡୁଳପ୍ରକ୍ଷେପଃ । ଆଜ୍ୟାଧିଶ୍ଚୟଣଂ ତଦୁତ୍ତରେ
ଚରୋରଧିଶ୍ଚୟଣଂ । ଜ୍ୱଳାକ୍ୱାଣେନ ଉତ୍ତୟୋଃ ପର୍ଯ୍ୟଗ୍ନିକରଣଂ । ଅର୍ଦ୍ଧଶୃଙ୍ଗେ ଚରୋ ।
ଶୁବପ୍ରତପନଂ । ସମ୍ମାର୍ଜନକୁଶୈଃ ଶୁବସମ୍ମାର୍ଜନଂ । ପ୍ରଣୀତୋଦକେନା ଭ୍ୟୁକ୍ଷଣଂ ।

* ତତ୍ରପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାତ୍ୱେନ ଇତି ପାଠାନ୍ତରଂ । * ଉଦ୍ୟସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଏକ ପରିମିତଂ
ପ୍ରଜାପତିଦୈବତମିତି ପାଠାନ୍ତରଂ । * ଚତୁଃକାର୍ଯ୍ୟପଣୋ ବରଃ ।

ପୁନଶ୍ଚବପ୍ରତପନଂ । ଅଧୋମୁଖଂ । ଭୂମିଂ ନିଧାନଂ । ଆଜ୍ୟୋଦ୍‌ବାସନଂ ।
ଚରୋରୁଦ୍‌ବାସନଂ । ଅଗ୍ନେରୁରାଦାନାୟ ସ୍ଥାପନଂ । ପବିତ୍ରାଭ୍ୟାମାଜ୍ୟୋଦ୍‌ବନଂ
ପ୍ରେକ୍ଷଣ୍ୟୁଦ୍‌ବନଂ । ଆଜ୍ୟାବେକ୍ଷଣଂ । ଚରୋରବେକ୍ଷଣଂ । ପ୍ରେକ୍ଷଣ୍ୟବେକ୍ଷଣଂ ।
ଶୁବନିଯୋଜନଂ । ଉପଯମନକୁଶାନାଦାୟ ବାମହସ୍ତେ ଧୃତ୍ୱା ଉତ୍ତିଷ୍ଠନ୍ ସମିଧମଗ୍ନୌ
ପ୍ରକ୍ଷିପେତ୍ । ପ୍ରେକ୍ଷଣାଂ ସପବିତ୍ରଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ଶଶାନାଦିତଦନ୍ତଂ ପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ଷଣଂ । ପ୍ରଣାତାୟାଂ
ପବିତ୍ରସ୍ଥାପନଂ । ଦକ୍ଷିଣଂ ଜାନ୍ୱାତ୍ୟ (ନିପାତ୍ୟ) ବ୍ରହ୍ମାନ୍ୱାରବେଧନ ଶୁବେଶ ହୋମଃ ।
ଓଁ ପ୍ରଜାପତୟେ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ । ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରାୟ ସ୍ୱାହା ଇଦମିନ୍ଦ୍ରାୟ । ଓଁ
ଅଗ୍ନେୟ ସ୍ୱାହା ଇଦମଗ୍ନେୟେ । ଓଁ ସୋମାୟା ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ସୋମାୟା ।
ଇତ୍ୟାଦ୍ୟାବାଜ୍ୟଭାଗୌ ହୁତ୍ୱା ।

ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା
ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣା ମୟା ଅମୁକନାମ୍ନେ ମମ କୁମାରସ୍ୟ
ଅନ୍ନପ୍ରାଶନାଙ୍ଗହୋମକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି ।

ତତଃ ଆଜ୍ୟେନ ଆହୁତିଦ୍ୱୟଂ କୁହୋତ୍ୟନେନ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟେନ । ତଦ୍‌ପଥା-ଓଁ
ଦୈବାଂ ବାଚମଜନୟନ୍ତ ଦେବାସ୍ତା ବିଶ୍ୱରୂପାଃ ପଶବୋ ବଦନ୍ତି । ସାନୋ
ମନ୍ତ୍ରେଷମୁର୍ଜିତୁହାନା ଧେନୁବାଗସ୍ମାନୁପସ୍ତସ୍ତୁ ତୈ ତୁ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବାଚେ । ୧ ।
ଇତ୍ୟେକାଂ । ପୁନର୍ଦୈବାଂ ବାଚମିତି ପଠିତ୍ୱା ଓଁ ବାଜୋନୋ ଅଧ୍ୟ ପ୍ରସୁବାତି
ଦାନଂ ବାଜୋଦେବାଂ ତୃତୁଭି କଞ୍ଚୟାତି । ବାଜୋହି ମା ସର୍ବବୀରଂ ଚକାର ସର୍ବା
ଆଶା ବାଜପତିର୍ଜୟେୟ ଇଂ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ବାଚେ ବାଜାୟ । ୨ । ଇତ୍ୟେକାଂ
ଏବଂ ଆହୁତିଦ୍ୱୟଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଏହି ଉପରୋକ୍ତ “ଦୈବାଂବାଚଂ” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶୁବଦ୍ୱାରା ଆଜ୍ୟରେ
ଆହୁତିଏ ଦେବ । ତତ୍ପରେ “ଦୈବାଂ ବାଚଂ” ଓ ଉପରୋକ୍ତ “ବାଜୋନୋ”
ଏହି ଉଭୟ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆହୁତିଏ ଦେବ, ଏହିପରି ଦୁଇ ଆହୁତି ଦେବ ।

ତତଃ ସ୍ଥାଳୀପାକେନାହୁତିଚତୁଷ୍ଟୟଂ ଦବ୍ୟାଦନେନ ମନ୍ତ୍ରଚତୁଷ୍ଟୟେନ ।
ତଦ୍‌ପଥା-ଓଁ ପ୍ରାଣେନାନୁମଶାୟ ସ୍ୱାହା ଇଦଂ ପ୍ରାଣାୟ । ୧ । ଓଁ ଅପାନେନ ଗନ୍ଧାନଶାୟ
ସ୍ୱାହା । ଇଦମପାନାୟ । ୨ । ଓଁ ଚକ୍ଷୁକ୍ଷା ରୂପାଶ୍ୟଶାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ଚକ୍ଷୁଷେ । ୩ ।
ଓଁ ଶ୍ରୋତ୍ରେଣ ଯଶୋଂଶାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ଶ୍ରୋତାୟ । ୪ । (ଏହି ଉପରୋକ୍ତ
ଚାରିକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଚରୁଦ୍ୱାରା ଚାରିଆହୁତି ଦେବ) ।

ତତଃ ଅଗ୍ନୟେ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତେ ସ୍ବାହା ଇଦମଗ୍ନୟେ ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତେ । (ତତ୍ପରେ ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତରୁ ଆହୁତିଏ ଦେବ ।)

ତତଃ ଆଜ୍ୟେ ନ ଭୂରାଦିପ୍ରଜାପତ୍ୟାନ୍ନା ନବାହୁତୟଃ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଓଁ ଭୃଃ ୧, ଓଁ ଭୃବଃ ୨, ଓଁ ସ୍ବଃ ୩, ଦ୍ବନ୍ତୋଅଗ୍ନେ ୪, ଓଁ ସଦ୍‌ଦ୍ବନ୍ତୋଗ୍ନେ ୫, ଓଁ ଅୟାଶ୍ବାଗ୍ନେ ୬, ଓଁ ଯେତେଶତଂ ୭, ଓଁ ଉଦୁରମଂ ୮, ଓଁ ପ୍ରଜାପତୟେ ୯ । (ଏ ନଅ ଆହୁତି ଘୃତରେ ଶୁବଦ୍ବାରା ଦେବ । (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ତ୍ର ଓ ବିଶେଷ ବିଧି ୨୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ସଂଶ୍ରବପ୍ରାଶନଂ । ଓଁ ସୁମିତ୍ରିୟାନ ଆପ ଔଷଧୟଃ ସନ୍ତୁ ଦୁର୍ମିତିୟାସ୍ତସ୍ତ୍ବେ ସନ୍ତୁ ଯୋଃସ୍ତ୍ବାଦ୍ଦେଷ୍ଟିୟଂ ତ ବୟଂ ଦ୍ବିଷ୍ମଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ମାର୍ଜନଂ । (ଏହା ପଢ଼ି କୁଶଜଳରେ ପୁତ୍ରକୁ ମାର୍ଜନ କରିବ) ବ୍ରହ୍ମଣେ ଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ ।

୨୯୪-ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ କର୍ମ

ତତଃ * ସର୍ବାନେବ ରସାନ୍ ଯବଶାଳ୍ୟାଦୀନି ଅନ୍ନାନି ଯଥାସମ୍ବେଦେନ ସ୍ବିନ୍ନୁତନ * କାଂସ୍ୟପାତ୍ରେ ଉଚ୍ଛିତ୍ୟ କୁମାରଂ ସକୃଦେବ ତୁଷ୍ଟାଂ ପ୍ରାଶୟେତ୍ ହନ୍ତେତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବା ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଷଡ୍ରସ ଯୁକ୍ତ ଶାଳିଅନ୍ନକୁ ଗୋଟିଏ ନୂତନ କାଂସ୍ୟପାତ୍ରରେ ଏକକ୍ର କରି ରଖି ପିତା କୁମାରକୁ “ହନ୍ତ” ଏହି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କିମ୍ବା ମୌନହୋଇ ସେହି ଅନ୍ନକୁ ଥରେ ଖାଇଦେବ । ମନ୍ତ୍ରୋପଥା-

ଓଁ ହନ୍ତ ସତ୍ୟଂ ଚନ୍ଦ୍ରମାଦିତ୍ୟାପତସ୍ବତ୍ୟାଗାମଭିନନ୍ଦନଂ । ଘର୍ମାୟୈନଂ ସଦକ୍ଷିଣଂସୋମେ କାମଃ ସମୃଦ୍ଧାତାଙ୍ଗଂ ସ୍ବାହା । ଇତି ପ୍ରାଶୟେତ୍ ।

* ଦେବତାପୁରତସ୍ତସ୍ୟ ଧାତୁ୍ୟ ସ୍ବଜାଗତସ୍ୟ ତ ।

ଅଳଙ୍କୃତସ୍ୟ ଦାତବ୍ୟମନ୍ନଂ ପାତ୍ରେ ସକାଞ୍ଚନଂ ।

ମଧ୍ବାଜ୍ୟଦଧିସଂଯୁକ୍ତଂ ପ୍ରାଶୟେତ୍ସାୟସଂ ତୁ ବା । (ମାର୍କଣ୍ଡେୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବାଳକକୁ ବସ୍ତ୍ରାଳଙ୍କାରାଦି ପିନ୍ଧାଇ ଧାଇଁ କୋଳରେ ଦେଇ ପିତା ଇଷ୍ଟଦେବତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପାତ୍ରରେ ଥିବା ଦଧି, ମଧୁ, ଘୃତଯୁକ୍ତ ଅନ୍ନକୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣଦ୍ବାରା ଉଠାଇ ଖୋଇଦେବ ।

* ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦିପାତ୍ରେ ଇତି ଗଦାଧରଃ ।

ତତଃ ପୁତ୍ରମାତାସୟେତ୍ କାଳାତିକ୍ରମେ ଦୈବବଶାତ୍ ଜ୍ଞାନବତି କୁମାରୋ
ଲୌକିକବ୍ୟବହାରାଦ୍ * ଗୋମୟଞ୍ଜୁ ମିହି ରଣ୍ୟଧ୍ୟାନ୍ୟପୁଷ୍ପକାନ୍ୟାସାଦ୍ୟ କୁମାରଂ
ବଦେତ୍ । କୁମାର ଏଷାମେକତମଂ ତୁଭ୍ୟଂ ଯଦ୍ରୋତତେ ତଦ୍ଗୃହ୍ୟତାଂ ।
ପିତରାତ୍ମ୍ୟକ୍ତେ କୁମାରୋ ତଦ୍ଗୃହ୍ୟା ତଦ୍ଗୃହ୍ୟାତି ତଦ୍ବିଚାରୟେତ୍ । ଗୋମୟେ
ଗୌଃ । ମୃତ୍ତିକାୟାଂ ଭୂମିଃ । ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ସୁବର୍ଣ୍ଣଂ । ଧାନେଧ୍ୟ ଧାନ୍ୟଂ । ପୁଷ୍ପକେ
ବିଦ୍ୟାଲାଭ ଇତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯଦି ଦୈବବଶରୁ କାଳାତିକ୍ରମ ହୁଏ ଆଉ ପୁତ୍ର ଜ୍ଞାନବାନ୍ ହୁଏ
ସେହି ଅବସ୍ଥାରେ ଲୌକିକବ୍ୟବହାର ଅନୁସାରେ ତାହା ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋମୟ,
ଭୂମି, ହିରଣ୍ୟ, ଧାନ୍ୟ ଓ ପୁଷ୍ପକ ରଖି କହିବ କି ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ଯେ ତୁମ୍ଭର ରୁଚି
ହୁଏ ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କର । ପଦାର୍ଥ ଗ୍ରହଣର ଫଳାଫଳ ଯଥା-ଗୋବର
ଗ୍ରହଣ କଲେ ଗୋରୁ, ମୃତ୍ତିକା ଗ୍ରହଣ କଲେ ଭୂମି, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ,
ଧାନ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଧାନ୍ୟ ଓ ପୁଷ୍ପକ ଗ୍ରହଣ କଲେ ବିଦ୍ୟାଲାଭ ହୁଏ ।

କର୍ମାଙ୍ଗଦଶବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ । ପବିତ୍ରପ୍ରତିପତ୍ତିଃ । ପ୍ରଣୀତାବିମୋକ୍ଷଃ ।
ବ୍ରହ୍ମଗ୍ନିବିଧର୍ଜନଂ । ଶାନ୍ତିକରଣଂ । ଅଛ୍ରିଦ୍ରାବଧାରଣଂ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । କୁମାରସ୍ୟ
ଆଶୀର୍ବାନଂ । ଅନ୍ନପତେ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । ତଦ୍ଯଥା-ଓଁ ଅନ୍ନପତେନ୍ନସ୍ୟ ନୋ
ଦେହ୍ୟନ ମୀବସ୍ୟ ଶୁଷ୍ଟିଶଃ । ପ୍ରପ୍ରଦାତାରତ୍ତାରିଷ ଉର୍ଜ୍ଜନ୍ନୋଧେହି ଦ୍ବିପଦେଶ
ଚତୁଷ୍ପଦେ । ଇତ୍ୟନ୍ନପ୍ରାଶନକର୍ମ ସମାପ୍ତଂ ।

-୦-

୨୯୫-ଚୂଡ଼ାକର୍ମ ବିଚାର

ପ୍ରଥମେଦେତୃତୀୟେ ବା ଚୂଡ଼ାକର୍ମ ଦ୍ବିଜନ୍ତନଂ ।

ସର୍ବେଷାଂ ଚ ଯଥାଧର୍ମଂ ଶିଶାଂ ସ୍ଥାପ୍ୟ ଯଥାକୁଳଂ ।

* କୃତପ୍ରାଶନମୁସ୍ତଜାଦ୍ବାବାଳ ସମୁସ୍ତ ଜେତ୍ ।

କାର୍ଯ୍ୟଂ ତସ୍ୟ ପରିଜ୍ଞାନଂ ଜୀବିକାୟାଃ ଅନନ୍ତରଂ ।

ଦେବତାଗ୍ରେଥ ବିନ୍ୟସ୍ୟ ଶିଶୁଭାଷ୍ଟାନି ସର୍ବଶଃ ।

ଶାସ୍ତ୍ରାଣି ଚୈବ ଶସ୍ତ୍ରାଣି ତତଃ ପଶ୍ୟେତୁଲକ୍ଷଣଂ ।

ପ୍ରଥମଂ ଯତ୍ସ୍ମୃଶେଦ୍ ବାଳସ୍ତତୋ ଭାଷ୍ଟଂ ସ୍ବୟଂ ତଦା ।

ଜୀବିକା ତସ୍ୟ ବାଳସ୍ୟ ତେନୈବତି ଭବିଷ୍ୟତି । (ଇତି ଗଦାଧରଃ)

ସାମ୍ବତ୍ରିକସ୍ୟ ତୃତୀକରଣଂ ତୃତୀୟେ ବାସପ୍ରତିହତେ (ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣେ) ପାରଦ୍ଧରଃ ।
ଦୈବଯୋଗେ ଦୃଶ୍ୟୋଭାବେ ସ୍ମୃତ୍ୟନ୍ତରୋକ୍ତାନ୍ୟତମେ କାଳେ କୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ଜନ୍ମତସ୍ତୁ ତୃତୀୟେନ୍ଦ୍ରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠମିଚ୍ଛତି ପଣ୍ଡିତଃ ।

ପଞ୍ଚମେ ସପ୍ତମେ ବାପି ଜନ୍ମତୋ ମଧ୍ୟମଂ ଭବେତ୍ ।

ଅଧମଂ ଗର୍ଭତଃ ସ୍ୟାନ୍ନୁ ନବମୈକାଦଶେଽପି ବା । (ନାରଦଃ)

ତୃତୀୟେନ୍ଦ୍ରେଶିଶୋଗର୍ଭାଞ୍ଜନୁତୋ ବା ବିଶେଷତଃ ।

ପଞ୍ଚମେ ସପ୍ତମେ ବାପି ସ୍ତ୍ରୀୟାଃ ପୁଂ ସୋଽପିବା ସମଂ । (ବୃହସ୍ପତିଃ)

ଆଦ୍ୟେନ୍ଦ୍ରେ କୂର୍ତ୍ତେ କେଚିତ୍ ପଞ୍ଚମେନ୍ଦ୍ରେ ତୃତୀୟକେ ।

ଉପନୀତ୍ୟା ସହୈବେତିବିକଳ୍ପଃ କୁଳଧର୍ମତଃ । (ପ୍ରୟୋଗପାରିଜାତେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦ୍ଵିଜାତିମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ବା ତୃତୀୟ ବର୍ଷରେ ତୃତୀକର୍ମ କରିବ ।

ଯେଉଁ କୁଳରେ ଯେପରି ଶିଶୁ ରଖିବାର ବିଧି ଅଛି ସେମାନେ ସେହିପରି ରଖିବେ ।
ପାରଦ୍ଧର କରିଅଛନ୍ତି ପ୍ରଥମ ବର୍ଷରେ ବା ତୃତୀୟ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ତୃତୀକର୍ମ କରିବ ।
ଦୈବାତ୍ ଯଦି ପ୍ରଥମ ବା ତୃତୀୟ ବର୍ଷରେ କରାଯାଇ ନ ପାରେ ତେବେ
ସ୍ବତ୍ୟନ୍ତରୋକ୍ତ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସମୟରେ କରିବ । ନାରଦ କହନ୍ତି ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତରେ
ଜନ୍ମଠାରୁ ତୃତୀୟ ବର୍ଷ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଜନ୍ମଠାରୁ ପଞ୍ଚମ ବା ସପ୍ତମବର୍ଷ ମଧ୍ୟମ,
ଗର୍ଭାଧାନଠାରୁ ନବମ ବା ଏକାଦଶବର୍ଷ ଅଧମ; ବୃହସ୍ପତି କହନ୍ତି ଗର୍ଭାଧାନଠାରୁ
କିମ୍ବା ଜନ୍ମ ହେଲା ଉତ୍ତରୁ ତୃତୀୟ ବା ପଞ୍ଚମ କିମ୍ବା ସପ୍ତମ ବର୍ଷରେ କନ୍ୟା ବା
ପୁତ୍ରର ତୃତୀକରଣ କରିବ । ପ୍ରୟୋଗପାରିଜାତରେ କଥିତ ଅଛି ଯେ, କେହି
କେହି ପ୍ରଥମ ବର୍ଷରେ, କେହି କେହି ତୃତୀୟ ବର୍ଷରେ, କେହି କେହି ପଞ୍ଚମ
ବର୍ଷରେ, କେହି କେହି ପଞ୍ଚବ ବର୍ଷରେ, କେହି କେହି ବା ଉପନୟନ ସଙ୍ଗରେ,
କେହି କେହି ବା କୁଳଧର୍ମ ଅନୁସାରେ କରନ୍ତି । ଯେଉଁମାନଙ୍କ କୁଳରେ ତୃତୀକର୍ମ
ନାହିଁ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ “ବିକଳ୍ପ” ଅର୍ଥାତ୍ ଇଚ୍ଛାହେଲେ କରିପାରନ୍ତି ବା ନ
କରିପାରନ୍ତି ।

୨୯୬-ତୃତୀକର୍ମରେ ପତ୍ନୀ ରଜସ୍ବଳା ହେଲେ କର୍ମ

କରିବାର ନିଷିଦ୍ଧ ବାକ୍ୟ

ପ୍ରାସ୍ତମଭ୍ୟୁଦୟଂ ଶ୍ରାବଂ ପୁତ୍ରସଂସ୍କାରକର୍ମଣି ।

ପତ୍ନୀ ରଜସ୍ବଳା ଚେତ୍ ସ୍ୟାନ୍ନକୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ ପିତା ତଦା । (ବୃହସ୍ପତି)

ପିତେତି କର୍ତ୍ତୃମାତ୍ରୋପଲକ୍ଷଣମିତି ଗଦାଧରଃ ।

ବିବାହୋସ୍ବଦୟଞ୍ଜେଷୁ ମାତା ଯଦି ରଜସ୍ବଳା ।

ତଦା ସ ମୃତ୍ୟୁମାମ୍ବୋତି ପଞ୍ଚମଂ ଦିବସଂ ବିନା । (ଗାର୍ଗ୍ୟଃ)

ଅଲାଭେ ସୁମୁହୂର୍ତ୍ତସ୍ୟ ରଜୋଦୋଷେ ଉପସ୍ଥିତେ ।

ଶ୍ରିୟଂ ସଂପୃଜ୍ୟ ବିଧିବତତୋ ମଙ୍ଗଳମାଚରେତ୍ । (ବାକ୍ୟସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବୃହସ୍ପତି କହନ୍ତି ପୁତ୍ରର ସଂସ୍କାର କର୍ମରେ ଯଦି ମାତା ରଜସ୍ବଳା ହୁଏ ତେବେ ପିତା ଅଥବା କର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟ ଆଭ୍ୟୁଦାୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ ନାହିଁ । ଗାର୍ଗ୍ୟ କହନ୍ତି କି ବିବାହ ଉତ୍ସବ ଓ ଯଜ୍ଞକର୍ମରେ ମାତା ଯଦି ରଜସ୍ବଳା ହୁଏ ତେବେ ଅଶୌଚର ପାଞ୍ଚଦିନ ପରିତ୍ୟାଗ ନ କରି କର୍ମ କଲେ ପୁତ୍ରର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ । ବାକ୍ୟସାରେ କଥିତ ଅଛି ଯେବେ ସୁମୁହୂର୍ତ୍ତର ଅଭାବ ହୁଏ (ଚୂଡ଼ା କର୍ମର ଶୁଭଦିନ ଯେବେ ଆଗକୁ ନ ଥାଏ) ତେବେ ରଜୋଦୋଷ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ବିଧି ଅନୁସାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ମଙ୍ଗଳକାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ।

୨୯୭-ଚୂଡ଼ାକର୍ମରେ ମାତା ଗର୍ଭବତୀ ଥିବା

ସମୟରେ କର୍ମ କରିବା ନିଷେଧ ବାକ୍ୟ

ଗର୍ଭଣ୍ୟାଂ ମାତରି ଶିଶୋଃ କ୍ଷୌରକର୍ମ ନ କାରୟେତ୍ ।

ବ୍ରତେଽଭିଷେକେଽପ୍ୟବଂ ସ୍ୟାତ୍ କାଳୋବେଦବ୍ରତେଷ୍ଠପି ॥

(ବୃହସ୍ପତି)

ପୁତ୍ରଚୂଡ଼ାକୃତୌ ମାତା ଯଦି ସା ଗର୍ଭଣୀ ଭବେତ୍ ।

ଶସ୍ତେଣ ମୃତ୍ୟୁମାମ୍ବୋତି ତସ୍ମାତ୍ କ୍ଷୌରଂ ବିବର୍ଜୟେତ୍ ॥

(ମଦନରତ୍ନେ)

ପଞ୍ଚମାସାଦଧଃ କୁର୍ଯ୍ୟାଦଭିଷେକଂ ନ କାରୟେତ୍ । (ମଦନରତ୍ନେ)

ପଞ୍ଚମାସାଦୁର୍ତ୍ତଂ ମାତୁଗର୍ଭସ୍ୟ ଜାୟତେ ମୃତ୍ୟୁରିତି ତତ୍ତ୍ରେବୋକ୍ତଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯଦି ମାତା ଗର୍ଭବତୀ ହୁଏ ତେବେ ଶିଶୁର କ୍ଷୌରକର୍ମ ବ୍ରତ (ଉପନୟନ) ଅଭିଷେକ (ସମାବର୍ତ୍ତନ) ଓ ବେଦବ୍ରତ ଏମାନ କରାଇବ ନାହିଁ । କାରଣ ମାତାର ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ କ୍ଷୌରକର୍ମ କରାଇଲେ ଅସ୍ତଦ୍ୱାରା ପୁତ୍ରର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ । ଅତଏବ କ୍ଷୌରକର୍ମ କରାଇବ ନାହିଁ । ମଦନରତ୍ନରେ କଥିତ ଅଛି ଯେ ମାତାର ଗର୍ଭ ପାଞ୍ଚମାସରୁ ଶୂନ୍ୟ ଥିଲେ ଚୂଡ଼ାକର୍ମ କରିବ । ତହିଁରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହେଲେ କର୍ମ କରିବ ନାହିଁ । କଲେ ମାତାର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ।

୨୯୮-କୁରପାଡ଼ିତ ଶିଶୁର ମଙ୍ଗଳକାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ନିଷେଧ ବାକ୍ୟ

କୁରସୋପାଦନଂ ଲଗ୍ନଂ ତସ୍ୟ ନ କାରୟେତ୍ ।

ଦୋଷନିର୍ଗମନାତ୍ ପଶ୍ଚାତ୍ ସ୍ବସ୍ଥୋ ଧର୍ମଂ ସମାଚରେତ୍ ॥ (ଗାର୍ଗ୍ୟଃ)

ଲଗ୍ନଂ ସର୍ବମଙ୍ଗଳୋପଲକ୍ଷଣମିତି ଗଦାଧରଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେଉଁ ବାଳକକୁ କୁର ହୋଇଥାଏ ତାହାର କୌଣସି ମଙ୍ଗଳକର୍ମ କରିବ ନାହିଁ । ଦୋଷ ଅର୍ଥାତ୍ କୁରମୁକ୍ତ ହେଲେ କର୍ମ କରିବ ।

୨୯୯-ଚୂଡ଼ାକର୍ମର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ରେବତ୍ୟାଦ୍ୟକରତ୍ରୟାଦିତିମୃଗଜ୍ୟେଷ୍ଠାସୁ ବିଷ୍ଣୁତ୍ରୟେ ।

ପୁଷ୍ୟ ଚୋରରଗେ ରବୌ ଗୁରୁକବାୟୁଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପକ୍ଷେ ସିତେ ।

ଗୋଷ୍ଠୀମନ୍ୱଥପକ୍ଷମକରେ ହିତ୍ୱା ଚ ରିକ୍ତାତିଥୁଂ ।

ଷଷ୍ଠୀଂ ପର୍ବମାଥାଷ୍ଟମୀମପି ସିନୀବାଲାଂ ଚ ଚୂଡ଼ା ଶୁଭା ।

(ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ରେବତୀ, ଅଶ୍ୱିନୀ, ହସ୍ତା, ଚିତ୍ରା, ସ୍ୱାତୀ, ପୁନର୍ବସୁ, ମୃଗଶିରା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ଶ୍ରବଣା, ଧନିଷ୍ଠା, ଶତଭିଷା, ପୁଷ୍ୟା ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଓ ଉତ୍ତରାୟଣରେ ଏବଂ ଗୁରୁ ଶୁକ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର ବୁଧ ଏହି ବାରମାନଙ୍କରେ ଓ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷରେ ଏବଂ ବୃଷ କନ୍ୟା, ମିଥୁନ, ଧନୁ, କୁମ୍ଭ, ମକର ଏ ଲଗ୍ନମାନଙ୍କରେ କିନ୍ତୁ ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ, ଷଷ୍ଠୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିବସ, ଅଷ୍ଟମୀ, ଅମାବାସ୍ୟା ଏହି ଦୁଷ୍ଟ ତିଥିମାନଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ ତିଥିମାନଙ୍କରେ ଚୂଡ଼ାକର୍ମ କରିବ ।

୩୦୦-ଚୂଡ଼ାକର୍ମକାରିକା

ଚୂଡ଼ୋପନାୟସ୍ୟ ଶୁଭେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ତତ୍ପୂର୍ବରାତ୍ରାବଧିବାସକର୍ମ
କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ଗୃହୀତ୍ୱା ଦ୍ୱିଜଗୁର୍ବନ୍ଧୁଜ୍ଞଂ ଶକ୍ତ୍ୟା ପ୍ରଦଦ୍ୟାତ୍ କନକଂ ଦ୍ୱିଜେଭ୍ୟଃ ।
ପ୍ରାତଃ ପରେଦ୍ବ୍ୟଃ ଖଳୁ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସମାପ୍ୟ ବେଦ୍ୟାଂ କଲସଂ ନିଧାୟ
ସଂଭୃତ୍ୟ ସମ୍ଭାରଗଣାନ୍ ପବିତ୍ରାନ୍ ସ୍ନୁ ଚେଷ୍ଟଦେବଃ ଶୁଭଘୋଷଯୁକ୍ତଃ ।
ଚୂଡ଼ାୟାଂ ବରୁଣୋର୍ଜନଂ ନ କଲସେ କୁର୍ଯ୍ୟାଦନାଦେଶକଂ
କାଳାତିକ୍ରମତୋ ବିଧାୟ ବିଧିନା କର୍ମାଙ୍ଗସଂକ୍ଷକଂ ।
ବୃଦ୍ଧିଶ୍ରାଦ୍ଧମଥୋ ସୁସଂସ୍କୃତଭୁବି ସଂସ୍ଥାପୟେତ୍ପାବକଂ
ବସ୍ତ୍ରାଦ୍ୟୈଷ୍ଠ ନିଧାନତୋଽଥ ବରୟେଦ୍ ବ୍ରହ୍ମାଣମାତ୍ମାୟଗଂ ।

ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ଯାମେ୍ୟ ଜନନୀ ସ୍ବପୁତ୍ରଂ ବାସୋଽହତଂ ସଂପରିଧାପ୍ୟ ଯତ୍ନାତ୍ ।
 ଆଦାୟ ବେଦ୍ୟା ମୁପବେଶୟେତ୍ତମଲେ ଚ କୃତ୍ବା କଟେଽଗ୍ନିପିଷାତ ।
 ଆରତ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାସନତୋ ମନୀଷୀ ସୁତଶ୍ଚୁଳାପୂରିତଭାଜନାନ୍ତଂ ।
 ଆସାଦ୍ୟ ଶୀତୋଦକମୁଷତୋୟଂ ଦଧ୍ୟାଜ୍ୟଯୁକ୍ତଂ ନବନୀତପିଷ୍ଠଂ ।
 ତତସ୍ତୁ ତ୍ରେୟଶୀଂ ଶଲଲୀଂ ତ୍ରିଦର୍ଭବଜାନି ତାସାଦ୍ୟ ପୃଥକ୍ନବୈବ ।
 ଲୌହଃସ୍ଥୁରଂ ତାମ୍ରପରିଷ୍କୃତଂ ଚ ପିଣ୍ଡତ୍ରୟଂ ସୌରଭଗୋମୟସ୍ୟ ।
 ତତଃ ସମାସାଦ୍ୟ ଚ ନାପିତଂ ଚ ତତଃ ପବିତ୍ରୀକରଣାଦି କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 ହୃଦ୍ବାଘାରାନ୍ ପ୍ରୋତ୍ୟ ପୁଣ୍ୟାହବାଚଂ ଭୂରାଦୀନ୍ ବୈ ହୋମୟେତାନ୍ ଦଶୈବ
 ସଂପ୍ରାଶ୍ନାୟାତ୍ ସଂଶ୍ରବାଜ୍ୟଂ ଚ ମୃଜ୍ୟାତ୍ ସ୍ବର୍ଣ୍ଣଂ ଦେୟଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ ଦକ୍ଷିଣାର୍ଥଂ ।
 ଶୀତୋଦକଂ ଚୋଷଜଳେନ ମିଶ୍ରଂ ତତ୍ତ୍ରିବ ଦଧ୍ନା ନବନୀତ ମିଶ୍ରଂ ।
 ଗୋଦାନକଂ ଦକ୍ଷିଣମାତ୍ମକସ୍ୟ ତେନାୟୁନାଚୋଯୟିତ୍ବା ଚ ଯତ୍ନାତ୍ ।
 ଉଦେତ୍ ସବିତ୍ରେତ୍ୟଥ ମନ୍ତବର୍ଜଂ କେଶାନ୍ ତ୍ରିଭାଗଂ ଶଲଲେନ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 ବଞ୍ଚା କୁଶୈର୍ଭାଗମଥୋଷଧେତି କ୍ଷୁରଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଶିବେତି ମନ୍ତ୍ରେଃ ।
 କ୍ଷୁରଂ ଚ କେଶେ ପରିସଂଦଧାତ ନିବର୍ତ୍ତୟାମୀତ୍ୟଥ ମନ୍ତକେଶ ।
 ଯେନାବପହନ୍ତମୁଦାର୍ଯ୍ୟ ତସ୍ୟ ହିତ୍ବା କଚାନ୍ ପ୍ରାସ୍ୟତି ଗୋମୟେ ଚ ।
 ଏବଂ ଚ ତୁଷୀମପରଂ ଦ୍ବିବାରଂ କୃତ୍ବୋଦନାଦାନି ଚ ତତ୍ର ସୁନୋଃ ।
 ଗୋଦାନକଂ ପକ୍ଷିମମେବମୁହ୍ୟଂ ହିନ୍ଦ୍ୟାକୃତଂ କଶ୍ୟପମନ୍ତକେଶ ।
 ତଥୈବ ଗୋଦାନକମୁରୁରଂ ଚ ଯେନେତି ମନ୍ତେଶ କଚଂ ଚ ହିନ୍ଦ୍ୟାତ୍ ।
 ପ୍ରଦକ୍ଷିଣୀକୃତ୍ୟ ଶିରସ୍ତ୍ରିବାର ମୋକ୍ଷତ୍ସ୍ତୁରେଣେତ୍ୟଥ ତୈକ୍ଷୁରେଣ ।
 ଅଭିସ୍ତୁ ତାଭିଃ ଶିରସଂ ତଥୋଦ୍ୟାତ୍ ନାପିତାୟ କ୍ଷୁରମର୍ପୟେକ ।
 ଶିଖାଂ ଚ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ କୁଳପ୍ରମାଣଂ କ୍ଷୌରଂ ଚ କୃତ୍ବା ସ୍ବପୟେର୍ଜ୍ଜଳେନ ।
 ନବାୟରଂ ସଂପରିଧାପ୍ୟ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାଦିସିନ୍ଦୂରସୁକଳ୍ପଲେନ ।
 ବିଭୂଷ୍ୟ ଯତ୍ନାଦ୍ବରଦକ୍ଷିଣାଂ ସ୍ବାଚାର୍ଯ୍ୟାୟ ଦଦ୍ୟାତୁ ଯଥା ସ୍ବଶକ୍ତ୍ୟା ।
 କୁର୍ଯ୍ୟାଦଶବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନସ୍ୟୋସ୍ବର୍ଗଂ ତଦଶୀର୍ଗ୍ରହଶାନ୍ତମେବ ।
 ସର୍ବାଂଶ୍ଚ କେଶାନଥ ଗୋମୟସ୍ଥାନେ କୀକୃତାନୟରବେଷ୍ଟକେନ ।
 ଗୁପ୍ତାଥ ଗୋଷେ ଖଲୁ ପଲ୍ଲବେ ବା ସଂସ୍ଥାପୟେଦ୍ ବା ଜଳସମ୍ମିଳକର୍ଷେ ।
 ସଂସ୍କୃତ୍ୟ ବେଦୀ ଜଳଗୋମୟୈଶ୍ଚ କର୍ମେବ ଚୂଡ଼ାକରଣଂ ସମାପ୍ତଂ ।
 (ଲୋକନାଥଦାସେନ କୃତା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଗୁରୁ ଓ ଦ୍ଵିଜଙ୍କର ଆଜ୍ଞାନେଇ ଯେଉଁ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଚୂଡ଼ା ଓ ଉପନୟନ କର୍ମ ଏକତ୍ରରେ କରିବ, ତାହାର ପୂର୍ବରାତ୍ରିରୁ ଅଧିବାସକର୍ମ କରି ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣଦାନ କରିବ । କର୍ମଦିବସରେ ପ୍ରାତଃକାଳରେ କର୍ତ୍ତା ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ବେଦୀରେ ବରୁଣପୂଜାନିମିତ୍ତ ଘଟ ସ୍ଥାପନ କରିବ । ତତ୍ପରେ କର୍ମର ଉପକରଣ ସାମଗ୍ରୀ ଏକତ୍ରରେ ରଖି ହସ୍ତରେ ପବିତ୍ର ଧାରଣ କରି ମଙ୍ଗଳସୂଚକ ବାଦ୍ୟାଦି ଧ୍ଵନି କରାଇ ଓ ଇଷଦେବୀଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରି ବେଦୀ ଉପରେ ବସି କଳସରେ ବରୁଣପୂଜା କରିବ । ତଦନନ୍ତର କାଳାତିକ୍ରମଦୋଷ ଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ କରି କର୍ମାଙ୍ଗସଂକଳ୍ପ ଓ ଆତ୍ମ୍ୟଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ । ଏହାଉତ୍ତାରୁ ଭୂମିକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରି ଅଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରିବ । ବେଦଞ୍ଜ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଅଗ୍ନିର ଦକ୍ଷିଣରେ ବସାଇ ବସ୍ତ୍ରାଦିଦେଇ ବ୍ରହ୍ମାବରଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ମାତା ପୁତ୍ରକୁ ଦଶିଥିବା ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ଅଗ୍ନିର ପଶ୍ଚିମରେ ବେଦୀ ଉପରେ କଟ୍ (ମଣିଷା) ବିଛାଇ କୋଳରେ ଧରି ବସିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ କର୍ତ୍ତା କୁଶାଣ୍ଡି କରି ଶୀତୋଦକ ଉଷୋଦକ, ଘୃତଦଧି ମିଶ୍ରିତ ନବନୀତପିଣ୍ଡ, ତିନିଗୋଟି ଧଳା ଗାରଯୁକ୍ତ ଝିଙ୍କକାଠି ଓ ତିନି ୨ ଟା କୁଶରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବିଷ୍ଣୁର କରି ଏହିପରି ନଅଟି ବିଷ୍ଣୁର କ୍ରମେ ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରକୁ ରଖିବ । ଆଉ ତାମ୍ର ଆଛାଦିତ ଲୁହାକ୍ଷୁର ତିନିଗୋଟି ଗୋମୟ ପିଣ୍ଡ ଓ ନାପିତ ଏମାନଙ୍କୁ ଆସାଦନ କରି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ଵାରା ପବିତ୍ର କରିବ । ତଦନନ୍ତର ଆଘାର ଓ ଆଜ୍ୟଭାଗ ହୋମ କରି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଭୂଠାରୁ ସ୍ଵିଷ୍ଟକୃତ୍ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଦଶଗୋଟି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ଆହୁତି ଦେବ ଓ ସଂଶ୍ରବ ପାତ୍ରରୁ ଘୃତପାନ କରି ମୁଖ ଧୋଇ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦକ୍ଷିଣା ଦେବ । ତତ୍ପରେ ଶୀତୋଦକରେ ଉଷୋଦକ ମିଶାଇ ସେଥିରେ ଲହୁଣୀ ଘିଅ ଦହି ପକାଇ ସେହି ଜଳ ପ୍ରଥମେ ପୁତ୍ରର ଦକ୍ଷିଣଆଡ଼ କେଶରେ “ସବିତାପ୍ରସୂତା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଲଗାଇଦେବ, ତତ୍ପରେ ସେହି ଦକ୍ଷିଣଆଡ଼ର କେଶକୁ ଝିଙ୍କକାଠିଦ୍ଵାରା ତିନିଭାଗ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଗରେ ତିନି ୨ କୁଶଯୁକ୍ତ ଆସାଦିତ ବିଷ୍ଣୁରକୁ “ଔଷଧେତ୍ରାୟସ୍” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବାନ୍ଧିଦେବ ଏବଂ “ଶିବଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କ୍ଷୁର ଧରିବ । “ନିବର୍ତ୍ତୟାମି” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କେଶର କ୍ଷୁର ଲଗାଇବ । ତତ୍ପରେ “ଯେନାବପତ୍” ଏହି ପଢ଼ି ତିନିଭାଗ ହୋଇଥିବା କେଶ ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗକୁ ଛେଦନ କରିବ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଭାଗକୁ ମୌନ ଭାବରେ ଛେଦନ କରି ସେ ସମସ୍ତ କେଶ ନେଇ ଦକ୍ଷିଣଆଡ଼କୁ ଗୋମୟ ପିଣ୍ଡରେ ରଖିବ । ଏହିପରି ପଶ୍ଚିମ ଭାଗର କେଶକୁ ଉପରୋକ୍ତ

ଦକ୍ଷିଣ ଗୋଦାନବିଧି (ମୁଣ୍ଡନ) ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକରି “କଶ୍ୟପସ୍ୟ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଛେଦନ କରି ପଶ୍ଚିମ ଗୋମୟପିଣ୍ଡରେ ରଖିବ । ସେହିପରି ଉପରୋକ୍ତ ଉତ୍ତର (ବାମ) ଦିଗର କେଶକୁ ଦକ୍ଷିଣ ଗୋଦାନବିଧି ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରି “ଯେନ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କେଶ ଛେଦନ କରି ଉତ୍ତର ଗୋମୟପିଣ୍ଡରେ ସ୍ଥାପନ କରିବ । ‘ଓଁ ଯତଃସ୍ତୁରେଣ’ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁତ୍ରର ମସ୍ତକ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ତିନିଥର କ୍ଷୁର ବୁଲାଇବ ଏବଂ ସେହି ଆସାଦିତ ଜଳରେ ପୁତ୍ରର ମୁଣ୍ଡକୁ ଓଦା କରି ସେହି କ୍ଷୁର ନାପିତ ହସ୍ତରେ ଦେବ । ନାପିତ କୁଳବିଧି ଅନୁସାରେ ଶିଖାସ୍ଥାପନ କରି ଆଉ ସମସ୍ତ ମସ୍ତକକୁ କ୍ଷୌର କରିଦେଇ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରାଇବେ । ତତ୍ପରେ କର୍ତ୍ତା ପିଲାକୁ ନୁଆଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ଏବଂ ଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ କଳା ଓ ସିନ୍ଦୂରଦ୍ୱାରା ରଞ୍ଜିତ କରି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଯଥାଶକ୍ତି ଦକ୍ଷିଣା ଦେବ । ତତ୍ପରେ ଦଶ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋତ୍ସର୍ଗ କରି ପୁତ୍ରକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରାଇ ଗୋମୟପିଣ୍ଡରେ ଥିବା ସମସ୍ତ କେଶକୁ ଏକତ୍ର କରି ନୁଆଲୁଗା ଘୋଡ଼ାଇ ଗୋଷ୍ଠରେ କିମ୍ବା ଜଳାଶୟ ତଟରେ ଗୋପନ ଭାବରେ ରଖି ଆସିବ । ତଦନନ୍ତର ବେଦୀକୁ ଗୋମୟଜଳଦ୍ୱାରା ପରିଷ୍କୃତ କରି ଚୂଡ଼ାକରଣ କର୍ମ ସମାପ୍ତ କରିବ ।

୩୦୧-ଚୂଡ଼ାକରଣ କର୍ମାରମ୍ଭ

* ଚୂଡ଼ାକରଣସ୍ୟ ପୂର୍ବଦିନେ ରାତ୍ରିପ୍ରହରାଭ୍ୟନ୍ତରେ ବହିଃଶାଳାୟାଂ ବରୁଣପୂଜାଂ କୃତ୍ୱା ଗନ୍ଧାଧିବାସବିହଃଶାଳାରୋପହରିଦ୍ରାଧିବାସାନ୍ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପିତା ଚୂଡ଼ାକରଣ ପୂର୍ବଦିନ ରାତ୍ରି ପ୍ରହରକ ମଧ୍ୟରେ ବେଦୀଉପରେ ବରୁଣପୂଜା କରି ପୁତ୍ରର ଗନ୍ଧାଧିବାସ ବିହଃଶାଳାରୋପଣ ଓ ହରିଦ୍ରାଧିବାସ କର୍ମ କରିବ । ତଦ୍‌ଯଥା-ପ୍ରଥମତଃ ବରୁଣ ପୂଜା (୨୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହଂ ୩ ଏବମସ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାପୟାମ୍ୟବ୍ୟତାଂ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ ଭବତୁ ରାଞ୍ଜଃ ପ୍ରଜାନାଂ ଶାନ୍ତିର୍ଭବତୁ ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା ଅମୁକଦେବ ଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁକନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ଶ୍ୱଶୁଭୋପନୟନେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ତଦଙ୍ଗାଭୂତଗନ୍ଧାଧିବାସବିହଃଶାଳାରୋପଣ ହରିଦ୍ରାଧିବାସାରମ୍ଭ କ୍ରିୟତେ ଯଦା ତଦା ତାରାବାରଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଣାମମୃତଯୋଗୋଽସ୍ତୁ ସର୍ବେ ଗ୍ରହାଏକାଦଶସ୍ତା ଫଳଦା ଭବନ୍ତୁ ।

* ଚୂଡ଼ପୂର୍ବଦିନେ ରାତ୍ତ୍ରୋ ସୁତିଥୌ ବେଦିକୋପରି ।

ବରୁଣାଦୀଂସ୍ତୁ ସଂପୂଜ୍ୟ ଗନ୍ଧାଦିଧିବାସୟେତ୍ ।

(ଦିବ୍ୟସିଂହବାଜପେୟପବ୍ଧଗୌ)

ଶୁଭଂ ଭବତୁ ୩ । ପୃଥକ ପୁଣ୍ୟାହବତାନେ ବୁଢ଼ାୟାଂ “ଶୁଶ୍ରୁତାକରଣେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ”
ଉପନୟନେ “ଶୁଭପନୟନେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ” ଇତି ବିଶେଷଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉପରଲିଖିତପୁଣ୍ୟାହବତାନର ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଅଧିବାସ କର୍ମର
ପୁଣ୍ୟାହବତନ କରିବ । କେବଳ ଚୁଡ଼ାକର୍ମର ଅଧିବାସ କଲେ ପୁଣ୍ୟାହବତାନରେ
“ଶୁଶ୍ରୁତୋପୟେନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ” ଆଉ କେବଳ ଉପନୟନର ଅଧିବାସ କଲେ
“ଶୁଭପନୟନେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ” ଏତିକି ଯୋଗ କରିବ ।

ତତଃ ପରେଃହନି କୃତନିତ୍ୟକ୍ରିୟଃ ପିତା ବେଦ୍ୟାଂ ବରୁଣପୂଜାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଚୁଡ଼ାକରଣ ଦିବସରେ ପିତା ନିତ୍ୟକର୍ମସାରି ବେଦୀ
ଉପରେ ବରୁଣପୂଜା କରିବ । (ଏହି ବରୁଣପୂଜା ବିଧି ୨୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ)

୩୦୨-ଚୁଡ଼ାକର୍ମର ଅନାଦେଶ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ ସଂକ୍ଷ

ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକ
ନାମ୍ନା ମମ କୁମାରସ୍ୟ ଚୁଡ଼ାକରଣକର୍ମକାଳାତିକ୍ରମଦୋଷବ୍ୟାପୋହନାର୍ଥମନା-
ଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ । ଇତି ବିଶେଷଃ (ଏହାର ସମୁଦାୟ ବିଧି
୧୨୫-୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

୩୦୩-ଚୁଡ଼ାକରଣର ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ, ଅନାଦେଶ

ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାବ

ତତଃ ପଞ୍ଚଭୂସଂସ୍କାରେଣାଗ୍ନିସ୍ଥାପନଂ । ସବ୍ୟନାମାଗ୍ନି ପୂଜୟେତ୍ । (୨୨୨
ନମ୍ବର ଦେଖ) ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ, କୁଶାଃ ୩, କୁଶାଃ ୩, ଏକା ସମିତ୍, ଆଜ୍ୟଂ
ଏତାନ୍ୟାସାଦ୍ୟ ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳ୍ୟାମାଜ୍ୟନିର୍ବାପଃ, ଆଦ୍ୟାଧିଶ୍ରୟଣମଗ୍ନୌ, ଜ୍ୱଳତ୍କାଷ୍ଠେନ
ପର୍ଯ୍ୟଗ୍ନି କରଣଂ, ପ୍ରଥମକୁଶତ୍ରୟେଣ ଶୁବୋଶୁଚୋଽସମ୍ମାର୍ଜନଂ,
ଅପରକୁଶତ୍ରୟେଣାଜ୍ୟୋପବନଂ କୁଶାନମଗ୍ନୌ ପ୍ରଷେପଃ । ଶୁବେଶ ଶୁଚି ଚତୁରାଜଂ
ଗୃହାଦ୍ୱା ତଦୁପରି ସବିଧମେକାଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ପୁଣ୍ୟାହବତନଂ । ପୁଣ୍ୟାହନିତ୍ୟାଦି-
ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁକନାମ୍ନାମମକୁମାରସ୍ୟ
ଚୁଡ଼ାକରଣକର୍ମ କାଳାତିକ୍ରମ ଦୋଷବ୍ୟାପୋହନାର୍ଥମନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ
କର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି । ଆସନାଦ୍ୱିଦିତ୍ୟାୟ ସମିଧମଗ୍ନୌ ପ୍ରଷିପେତ୍ ।
ତୁଷ୍ଟାଂ ବା ସମିଧାଗ୍ନି ଦୁବସ୍ୟତ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । ଓଁ ଭୁଃ ସ୍ୱାହା । ଇଦଂ ଭୁଃ ବା

ଇଦମଗ୍ନୟେ । ପୁନଶ୍ଚତୁରାଜ୍ୟଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଓଁ ଭୁବଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଭୁବଃ ବା ଇଦଂ
 ବାୟବେ । ପୁନଶ୍ଚତୁରାଜ୍ୟଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଓ ଭଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଋବଃ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ ।
 ପୁନଶ୍ଚ ରାଜ୍ୟଂ ଗୃହୀତା ଭୂ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ବଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ବଃ ବା
 ଇଦମଗ୍ନିବାୟୁସୂର୍ଯ୍ୟାଭ୍ୟଃ । ଶୁବେଶ-ଓଁ ଦନ୍ନୋଅଗ୍ନେ, ସଦନ୍ନୋଅଗ୍ନେ, ଅୟାଶ୍ମାଗ୍ନେ,
 ଯେତେଶତଂ । ଉଦୁଭମଂ । (୨୨୨ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ତତଃ କର୍ମାଙ୍ଗସଂକ୍ଷେପ-ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍
 ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ତୃତୀକରଣକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ ।
 ଯଜ୍ଞାଗ୍ରତ ଇତି ପଠିତ୍ବା । (୧୨୫-୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ)
 ତତଃଆଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାବ୍ଧିସଂକ୍ଷେପ-ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ର ଓ ଶ୍ରୀମାନ୍
 ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ
 ତୃତୀକରଣକର୍ମଶୋଂଘତଯାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରାବେ ପ୍ରାପ୍ତେସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାତ୍ପରଣାଶକ୍ତୌ
 ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତୃପିତାମହାପ୍ରମିତାମହାନାଂ
 ଅମୁକଦେବୀନା ନାଂ ନାୟମୁଖାନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ
 ଅସ୍ମନ୍ନାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ
 ନାୟମୁଖାନାଂ ଗଣପତି ପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣପୂଜା-
 ବସୋର୍ଦ୍ଧାରୟୁଷ୍ୟମନ୍ତ୍ରପପୂର୍ବକ ଭୋଜ୍ୟଦାନ ମହଂ କରିଷ୍ୟେ ।

ତତଃପୀତେ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣାନ୍ ପୂଜୟେତ୍ ।
 (ମାତୃଗଣମଣ୍ଡଳନିର୍ମାଣ ୬୮ ନମ୍ବର ଓ ପୂଜାବିଧି ୧୩୧ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।
 ବସୋଃପବିତ୍ରମସୀତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ଦଦ୍ୟାତ୍ । (ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ବିଧି ୧୩୨-
 ୧୩୪ ନମ୍ବର ଦେଖ । ତତୋ ଭୋଜ୍ୟୋସ୍ପର୍ଶଃ । ୧୩୫-୧୩୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୩୦୪-ତୃତୀକରଣ କର୍ମ

ମାତା କୁମାରମାଦାୟ ସ୍ବାପୟିତ୍ବା ଅହତେ ବାସସୀ ପରିଧାପ୍ୟ କୁମରଂ ଅକ୍ଳେ
 କୃତ୍ବା ପଶ୍ଚାଦଗ୍ନେର୍ଭର୍ତ୍ତୃଭରତଃ କଟମାସ୍ତୀର୍ଯ୍ୟ ଉପବିଶତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମାତା କୁମାରକୁ ସ୍ନାନ କରାଇ ଦଶିଥିଲା ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ କୋଳରେ
 ଘେନି ବେଦୀ ଉପରେ ସ୍ନାନର ଉତ୍ତର ଓ ଅଗ୍ନିର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ କଟମସିଣା
 ପକାଇ ବସିବ ।

ତତୋବ୍ରହ୍ମାବରଣଂ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଅମୁକନାମ୍ନୋମମ କୁମାରସ୍ୟ ତୃତୀ
କରଣକର୍ମାଞ୍ଜହୋମକର୍ମଣି କୃତା ବେଷଜଢେନ ବ୍ରହ୍ମାଣଂ ଦ୍ଵାମହଂ ବୃଣୋ (ଏହାର
ସମୁଦାୟ ବିଧି ୧୪୯ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

୩୦୫-ତୃତୀକରଣ କର୍ମର କୁଶାଣ୍ଡି ଓ ହୋମ

ଦକ୍ଷିଣତୋବ୍ରହ୍ମାସନଂ । ଉତ୍ତରେ ପ୍ରଣୀତାପ୍ରଣୟନଂ । ପ୍ରାତ୍ୟାଦିତତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍ଷୁ
ପରିସ୍ତରଣଂ । ଦକ୍ଷିଣତଃ ପାତ୍ରାସାଦନମୁତ୍ତରସଂସ୍ଥଃ ପବିତ୍ରଛେଦନାନି । ପବିତ୍ରେ ।
ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରଂ ! ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ । ସମ୍ମାର୍ଜନକୁଶାଃ ୧୦ । ଉପଯମନକୁଶାଃ ୧୩ ।
ତିସ୍ରଃ ସମିଧଃ । ଶୁବଃ । ଆଜ୍ୟଂ । ପୁର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଂ ତଦକ୍ଷିଣାବରୋଦା । ଏତାନ୍ୟାସାଦ୍ୟ ।
(କୁଶାଣ୍ଡି ବିଧି ୧୫୫ ନମ୍ବର ଟିପ୍ପଣୀ ଦେଖ ।)

ଆସାଦାନେ ଅୟଂ ତୁ ବିଶେଷଃ । ତତଃ ଶୀତୋପଦକଂ (ଶୀତଳଜଳ)
ଉଷଦକଂ (ଗରମଜଳ) ନବନୀତଘୃତଦଧିପିଣ୍ଡାନାମେକତମଃ ପିଣ୍ଡଃ (ଲହୁଣୀ,
ଘୃତ ଓ ଦଧି ମଧ୍ୟରୁ ଯେକୌଣସି ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥ) ତ୍ରେଣି ଶଳଳୀ (ତିନିଗୋଟି
ଧଳା ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ଗୋଟିଏ ଝିଙ୍କ କାଠି) ତ୍ରୀଣି ତ୍ରୀଣି କୁଶତରୁଣାନି ପୃଥଗ୍‌ବଦ୍ଧାନି
ନବ (ତିନିଗୋଟି କଢ଼କୁଶରେ ନଅଗୋଟି ବିଷର) * ତାମ୍ରପରିଷ୍ଠିତ ଆୟସଃ କ୍ଷୁର
(ତମ୍ବାମୃତା ହୋଇଥିବା ଲୁହାକ୍ଷୁର ।) ଶରାବସ୍ଥିତ ଅନୁଭୁହଗୋମୟପିଣ୍ଡଂ
(ଶରାରେଥିବା ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀର ଗୋବର) ନାପିତଣ୍ଡ (ବାରିକ) । ଏତନ୍ୟାସାଦ୍ୟ
ତ (ଏମାନଙ୍କୁ ଆସାଦନ କରି)

ତତଃ ପବିତ୍ରଛେଦନାଦି ପ୍ରଣୀତାୟାଂ ପବିତ୍ରସ୍ଥାପନାନ୍ତଂ କୃତ୍ଵା
ଆତ୍ମାରାବାଜ୍ୟଭାଗୌହୁତ୍ଵା ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବ
ଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁକନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ତୃତୀକରଣହୋମକର୍ମାରମ୍ଭ କ୍ରିୟତେ

* ୩୦୫ କ୍ଷୁରବିଚାର-

ତାମାଧାରା କ୍ଷୁରଂ ଲୌହଂ ତତ୍ରାନୁଭୁହଗୋମୟଂ

ଅମ୍ଳେନ ନବନୀତେନ ତାମ୍ରଶୁଦ୍ଧିର୍ଯୁତେନ ବା ।

ଦଧ୍ନା କେଶବିଶୁଦ୍ଧିଃ ସ୍ୟାତସ୍ତାଦାସାଦୟେତ୍ତୁତାନ୍ ।

(ଦିବ୍ୟସିଂହବାଜପେୟ ପଦ୍ମତୌ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତାମାଧାର (ତମ୍ବାମୃତା) ଲୁହାକ୍ଷୁର, ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀ ଗୋବର
ଅମ୍ଳଲହୁଣୀ ଅଥବା ଘୃତ ବା ଦଧି ଏମାନ ଆସାଦନ କରିବ । କାରଣ ଅମ୍ଳ ଲହୁଣୀ
କିମ୍ବା ଘୃତଦ୍ଵାରା ତାମ୍ର ଶୁଦ୍ଧି ହୁଏ ଓ ଦହିଦ୍ଵାରା କେଶ ଶୁଦ୍ଧି ହୁଏ ।

ଯତେଦ୍ୟାଦି । ତତୋଭୁରାଦି ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତତା ଦଶହୁତାୟଃ ପ୍ରାଶନଂ । ମାର୍ଜନଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଦକ୍ଷିଣଦାନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ-ପବିତ୍ରଛେଦନଠାରୁ ଆରମ୍ଭି ଆହାର ଓ ଆଜ୍ୟଭାଗ ହୋମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ କୁଶାଣ୍ଡି ଶେଷକରି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ଭୂରାଦିଠାରୁ ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତ୍ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶଗୋଟି ଆହୁତି ଦେଇ ପ୍ରାଶନ, ମାର୍ଜନ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର ଦକ୍ଷିଣା ଦେବ । (ଭୂରାଦି ମନ୍ତ୍ର ୧୯୫ ନମ୍ବରେ ଦେଖ) ।

ତତଃ ଶୀତୋଦକଂ ଉଷୋଦକେନ ମିଶ୍ରୟତି । ମନ୍ତ୍ରେଣ-ଓଁ ଉଷେନ ବାୟ ଉଦକେନେହ୍ୟଦିତେ କେଶାନ୍ ବପ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶୀତଳ ଜଳକୁ ଉଷଜଳରେ ମିଶାଇ ଦେବ) ।

ଅଥୋଦକମିଶ୍ରିତାସୁ ଅପ୍ସୁ ନବନୀତଂ ଘୃତଂ ଦଧି ବା ତୁଷାଂ ମିଶ୍ରୟତି । (ସେହି ମିଶ୍ରିତ ଜଳରେ ଲହୁଣୀ ବା ଦଧି ଅଥବା ଘୃତ ବିନା ମନ୍ତ୍ରରେ ମିଶାଇ ଦେବ) ।

ତତଃ ପ୍ରଭୃତ୍ୟନେନୈବୋଦକେନ ସର୍ବତ୍ର ଉନ୍ୟନଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ । ଉନ୍ୟନଂ-ଆର୍ତ୍ତାଭାବଃ ।

(ସେହି ଜଳରେ ସମସ୍ତ ଦିଗର କେଶ ଓଦା କରିଦେବ)

ତଦସ୍ତୁଦୁଦକମାଦାୟ ଦକ୍ଷିଣଗୋଦାନଂ ଉନ୍ୟତି-ମନ୍ତ୍ରେଣ-ଓଁ ସବିତ୍ରା ପ୍ରସୂତା ଦୈବ୍ୟା ଆପ ଉନ୍ୟନ୍ତୁ ତେତନ୍ତୁ । ଦୀର୍ଘାୟୁତ୍ୱାୟବର୍ଚ୍ଚସେ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣଦିଗର କେଶକୁ ଓଦା କରିଦେବ) ।

ତତସ୍ତୁଷ୍ପାଂ ତ୍ରେ୍ୟାଣ୍ୟା ଶଲଲ୍ୟା କେଶାନ୍ ତ୍ରିଭାଗଂ କୃତ୍ୱା ଭାଗେ ତ୍ରାଣି କୁଶତରୁଣାନ୍ୟନ୍ତର୍ଦଧାତି । ମନ୍ତ୍ରେଣ-

ଓଁ ଓଷଧେ ତ୍ରାୟସ୍ୱ ସ୍ୱସ୍ତିତେ ମୈନଂ ହିଂସୀଃ । ଦିବ ମାଲେକ୍ଷୀରତ୍ନରିକ୍ଷଂ ମାହିଂସୀଃପୃଥ୍ବ୍ୟା ସମ୍ବବଃ ।

(ବିନା ମନ୍ତ୍ରରେ ଝିଙ୍କକାଠିରେ କେଶକୁ ତିନିଭାଗ କରି ତତ୍ପରେ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାଗରେ ତିନି ତିନି ତରୁଣ କୁଶର ବିଷର ପୃଥକ ପୃଥକ ବାନ୍ଧିବ) ।

ତତଃ କ୍ଷୁର ମାଦତେ । ମନ୍ତ୍ରେଣ-

ଓଁ ଶିବୋ ନାମାସି ସ୍ୱଧୃତିସ୍ତେ ପିତା ନମସ୍ତେ ଅସ୍ତୁ ମା ମା ହିଂସୀଃ ।

(ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ହସ୍ତରେ କ୍ଷୁର ଧରିବ)

ତତଃ କୁଶତରୁଣାନ୍ତର୍ହିତେଷୁ କେଶେଷୁ କ୍ଷୁରମଭିଷଂଦଧାତି ଲଗୟତି ସ୍ଥାପୟତାତ୍ୟର୍ଥଃ । ମନ୍ତ୍ରେଣ-

ନିର୍ବିରାମ୍ୟାୟୁଷେଃନୃବ୍ୟାୟ ପ୍ରଜନନାୟ ରାୟସୋଷାୟ ସୁପ୍ରଜାସ୍ତ୍ରାୟ ସୁବୀର୍ଯ୍ୟାୟ ।
(ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କେଶରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ବିଷରଗଣ୍ଡିରେ କ୍ଷୁର ଲଗାଇବ) ।

ଛେଦନ ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ଯେନାବପତ୍ ସବିତା କ୍ଷୁରେଣ ସୋମସ୍ୟ ରାଜ୍ଞୋ
ବରୁଣସ୍ୟ ବିଦ୍ଵାନ୍ । ତେନ ବ୍ରହ୍ମାଣୋ ବପତେଦମସ୍ୟାୟୁଷଂ ଜରଦଷ୍ଟି ଯଥାସତ୍ ।
ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ସକେଶାନି କୁଶତରୁଣାନି ପ୍ରଚ୍ଛିଦ୍ୟ ଆନୁତହେ ଗୋମୟପିଣ୍ଡେ ଉତ୍ତରତୋ
* ପ୍ରିୟମାଣୋ (ସ୍ଥାପ୍ୟମାନେ) ପ୍ରକ୍ଷିପତି । ତତସ୍ତସ୍ମିନ୍ନେବ ଗୋଦାନେ ଏବମେବାପରଂ
ବାରଦ୍ୟଂ ସର୍ବକର୍ମ ତୁଷ୍ଟୀଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଯଥା-

ଉଦନକେଶବିନୟନକୁଶତରୁଣାନ୍ତଦଧାନକ୍ଷୁରାଭିନିଧାନସକେଶକୁଶ-
ତରୁଣପ୍ରଚ୍ଛେଦନଗୋମୟପିଣ୍ଡପ୍ରାସନାନି ତୁଷ୍ଟୀଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କେଶସହିତ ତରୁଣକୁଶକୁ କ୍ଷୁରରେ
ଛେଦନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ସେହି କୁଶସହିତ ଛିନ୍ନକେଶକୁ ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ସ୍ଥାପିତ
ଗୋମୟ ପିଣ୍ଡରେ ରଖିବ । ସେହିପରି ଅନ୍ୟ ଦୁଇଭାଗ କେଶକୁ କୁଶସହିତ
ବିନାମନ୍ତରେ ପୂର୍ବବତ୍ ଉଦନାଦିକର୍ମ କରି ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବପରି କେଶକୁ ଓଦା କରିବ,
ଝିଙ୍କ କାଠିରେ ତିନିଭାଗ କରିବ, ତହିଁରେ କୁଶବିଷର ବାନ୍ଧିବ ଓ କ୍ଷୁର ଲଗାଇବ ।
ବିଷର ସହିତ କେଶକୁ କ୍ଷୁରରେ ଛେଦନ କରି ସେହି ଉତ୍ତରଭାଗ ଗୋମୟ ପିଣ୍ଡରେ
ସ୍ଥାପନ କରିବ ।

ତତଃ ପଶ୍ଚିମଗୋଦାନେ ପୂର୍ବବନ୍ନନ୍ତେଣ ଉଦନାଦି କୃତ୍ଵା କେଶଛେଦନ
ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷଃ । ସକୃତ୍ ସମନ୍ତକଂ ଦିଷ୍ଟୁଷ୍ଟୀଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପଶ୍ଚିମ ଗୋଦାନରେ ପୂର୍ବବତ୍ ଦକ୍ଷିଣଗୋଦାନର ମନ୍ତ୍ରରେ ସମସ୍ତ
ଉଦନାଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ତଳଲିଖିତ ଛେଦନ ମନ୍ତ୍ରରେ କେଶଛେଦନ କରି ସେହି
ଉତ୍ତରଭାଗ ଗୋମୟ ପିଣ୍ଡରେ ରଖିବ । ପ୍ରଥମଭାଗକୁ ମନ୍ତ୍ରସହିତ କରିବ ଓ ଅନ୍ୟ
ଦୁଇଭାଗକୁ ବିନାମନ୍ତରେ କରିବ । ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା- ଓଁ କଶ୍ୟପସ୍ୟ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ
ଜମଦଗ୍ନେଷ୍ଟ୍ରାୟୁଷଂ ଯଦେବାନାଂ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ତନ୍ନେ ଅସ୍ତୁ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ
କେଶଛେଦନଂ ।

* ଅନେନ ଗ୍ରହ୍ମିନାସାର୍ଦ୍ଧଂ କେଶାନ୍ ଛିନ୍ନା ତତଃ ପିତା ।

କ୍ଷିପେଦ୍ ଗୋମୟପିଣ୍ଡେ ତ କୁମାରସ୍ୟୋତ୍ତରେ ସ୍ଥିତେ ।

(ବିବ୍ୟସିଂହବାଜପେୟସିଂହଦେବତା)

ଉତ୍ତରଗୋଦାନେ ପୂର୍ବବନ୍ନନ୍ଦେଶ ଉଦନାଦି କୃତ୍ୱା କେଶଚ୍ଛେଦନେ ମନ୍ତ୍ରବିଶେଷଃ । ସକୃତ୍ ସମନ୍ତକଂ ଦ୍ୱିସ୍ତୁଷୀଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉତ୍ତରଗୋଦାନରେ ପୂର୍ବବନ୍ତ ଦକ୍ଷିଣଗୋଦାନ ମନ୍ତ୍ରରେ ଉଦନାଦି କର୍ମ କରି ତଳଲିଖିତ କେଶଚ୍ଛେଦନ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କେଶଚ୍ଛେଦନ କରି ତାହାକୁ ଉତ୍ତରସ୍ଥ ଗୋମୟ ପିଣ୍ଡରେ ରଖିବ । ପ୍ରଥମଭାଗକୁ ମନ୍ତ୍ର ସହିତ କରିବ ଓ ଅପର ଦୁଇଭାଗକୁ ବିନାମନ୍ତ୍ରରେ କରିବ ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଯେନ ଭୂରିଷ୍ଠରାଦିବଂ ଜ୍ୟୋକ୍ ତ ପଶ୍ୟାନ୍ତି ସୂର୍ଯ୍ୟଂ । ତେନ ତେ ବପାମି ବ୍ରହ୍ମଣା ଜୀବାତବେ ଜୀବନାୟ ସୁଶ୍ଳୋକ୍ୟାୟ ସ୍ୱସ୍ତୟେ । ଇତି କେଶଚ୍ଛେଦନଂ । ଅନ୍ୟସ୍ୱର୍ ଉଦନାଦି ଗୋମୟପିଣ୍ଡ ପ୍ରାସନାନ୍ତଂ ସମାନଂ । ଓ ଯତଃସ୍ତୁରେଣ ମଞ୍ଜୟତା ସୁପେଶସା ବସ୍ତୁ । ବାବପତି । କେଶାଂହିଦିଶିରୋମାସ୍ୟାୟୁଃ ପ୍ରମୋଷାଃ । ଇତ୍ୟନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ଶିରସଃ ସମନ୍ତାତ୍ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣଂ କ୍ଷୁରଂ ଭ୍ରାମୟତି ସକୃଦ୍ନନ୍ଦେଶାଂ ଦ୍ୱିସ୍ତୁଷୀଂ । (ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁତ୍ରର ମଞ୍ଚକ ଚାରିଆଡ଼ରେ କ୍ଷୁର ଥରେ ବୁଲାଇ ଆଣିବ ଆଉ ଦୁଇଥର ସେହି କ୍ଷୁରକୁ ବିନା ମନ୍ତ୍ରରେ ବୁଲାଇ ଆଣିବ) ତତସ୍ତ୍ରାଭିରଞ୍ଜିତଃ ଶିରସ ଉଦନଂ । ଅକ୍ଷୟଂ ପରିବପ ଇତ୍ୟନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ନାପିତାୟ କ୍ଷୁରଂ ସମର୍ପୟତି । ନାପିତୋବଦତି ବପାମି, ସ ତ ନାପିତଃ * କେଶବପନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ କୁଳବ୍ୟବସ୍ଥାୟା ଶିଖାସ୍ଥାପନଂ ।

* ୩୦୫ ମୁଣ୍ଡନ ବିଧି । କେଶାନ୍ତକର୍ମାନନ୍ତରଂ ଯାବଜ୍ଜୀବନମବପନଂ ଚେତି ହରିହରଃ ।

ପ୍ରୟାଗେ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାୟାଂ ପିତୃମାତୃବିଯୋଗତଃ ।

କଚାନାଂ ବପନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ ବୃଥା ନ ବିକଚୋ ଭବେତ୍ ।

ମୁଣ୍ଡନସ୍ୟ ନିଷେଧେଽପି କର୍ତ୍ତନଂ ତୁ ବିଧାୟେ (ବୃହସ୍ପତି)

ପ୍ରାତଃମୁଖଃ ଶୁଶ୍ରୁକର୍ମାଣି କାରୟାତ ସମାହିତଃ ।

ଉଦୟମୁଖେ ବାଥ ଭୂତ୍ୱା ତଥାୟୁର୍ବିନ୍ଦ୍ୟତେ ମହତ୍ । (ମହାଭାରତେ)

ଦକ୍ଷିଣଂ କର୍ଣ୍ଣମାରତ୍ୟ ଧର୍ମାର୍ଥଂ ପାପସଂକ୍ଷୟେ ।

ହନୁଦ୍ୟନ୍ତଂ ତସଂସ୍ମାରେ ଶିଖାଦ୍ୟନ୍ତଂ ଶିରୋଭବେତ୍ (ଅପରାକେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କେଶାନ୍ତ କର୍ମ ଉଭାରୁ ପ୍ରୟାଗରେ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାରେ ପିତୃମାତୃ କ୍ରିୟାରେ ଶିଖା ଛାଡ଼ି ସମସ୍ତ ମୁଣ୍ଡନ ହେବ । ଆଉ ବୃଥାରେ ମୁଣ୍ଡନ ହେବ ନାହିଁ । ଯଦିତ ମୁଣ୍ଡନରନିଷେଧ ଅଛି କିନ୍ତୁ କେଶକର୍ତ୍ତନର ନିଷେଧ ନାହିଁ । ପୂର୍ବବା ଉତ୍ତରକୁ ମୁଖ କରି ଶୌର ହେଲେ ଆୟୁବୃଦ୍ଧି ହୁଏ, ମୁଣ୍ଡନ ସମୟରେ ଦକ୍ଷିଣକର୍ଣ୍ଣମୂଳରୁ ଶୌର ଆରମ୍ଭ କରି ଶିଖା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ କେଶ ମୁଣ୍ଡନ କରିବ । ଏପରି କଲେ ଧର୍ମର ଲାଭ ଓ ପାପର କ୍ଷୟ ହୁଏ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉପରୋକ୍ତ ମିଶ୍ରିତ ଶୀତ ଉଷ୍ଣଜଳାଦିରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଓଦା କରିଦେବ । ତତ୍ପରେ “ଅକ୍ଷୟନ୍ ପରିବପ” ଏହା କହି ନାପିତକୁ କ୍ଷୁରସମର୍ପଣ କରିବ । ନାପିତ “ବପାମି” କହି ଶୈର କରି କୁଳବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଶିଖା ରଖିବ ।

ତତଃ ସକେଶଂ ଗୋମୟପିଣ୍ଡଂ ବସ୍ତବେଷ୍ଟନେନାନୁଗୁପ୍ତଂ କୃତ୍ୱା ଗୋଷ୍ଠେପଲ୍ଲବେ ଉଦକସମାପେ ବା ସ୍ଥାପୟେତ୍ ।

(କେଶ ସହିତ ଗୋମୟ ପିଣ୍ଡକୁ ଖଣ୍ଡେ ନୂତନ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଘୋଡ଼ାଇ ଗୋଗୋଷ୍ଠରେ ପଲ୍ଲବରେ ଅଥବା ଜଳସମାପରେ ଗୋପନରେ ରଖିବ) ।

ତତଃ କୁମାରସ୍ୟ ସର୍ବାଙ୍ଗସ୍ନାନଂ ନବବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନଂ ସିନ୍ଦୁରକଞ୍ଜଳମାଳା ବିଭୂଷଣଂ ଚ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ତତ୍ପରେ କୁମାରକୁ ସର୍ବାଙ୍ଗ ସ୍ନାନ କରାଇ ଓ ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧାଇ ସିନ୍ଦୁର କଞ୍ଜଳ ଓ ପୁଷ୍ପମାଳାରେ ଶୋଭିତ କରିବ ।

ଓଁ ଭଦ୍ରଂ କର୍ଣ୍ଣେଭିଃ ଶୁଣ୍ଠ୍ୟାମା ଦେବା ଭଦ୍ରଂ ପଶ୍ୟୋମାକ୍ଷିଭିର୍ଯଦତ୍ରାଃ । ସ୍ଥିରେ ରଜ୍ଜୌ ସୁଷୁବାଙ୍ଗଂ ସ୍ୟସ୍ତନୁଭିର୍ବ୍ୟସେମ ଦେବହିତଂ ଯଦାୟୁଃ । ଇତି କର୍ଣ୍ଣବେଧଃ ।

(ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା କୁମାରର କର୍ଣ୍ଣବେଧ କରିବ ।)

ତତ୍ତତ୍ତତ୍ତକର୍ତ୍ତା ସ୍ୱାଚାର୍ଯ୍ୟାୟ ବରଂ ଦଦାତି । କର୍ମାଙ୍ଗ ଦଶବ୍ରାହ୍ମଣୋତ୍ତରାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ପବିତ୍ରପ୍ରତିପତ୍ତିଃ । ପ୍ରଣୀତାବିମୋକ୍ଷଃ । ବ୍ରହ୍ମଗ୍ନିବିସର୍ଜନଂ । ଶାନ୍ତିକରଣଂ । ଅହିତ୍ରାବଧାରଣଂ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ତୃତୀକରଣକର୍ମ ଯଜ୍ଞତଂ ତତ୍ସୁକୃତମସ୍ତୁ । ଆଶୀର୍ବାଦାର୍ଥଂ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ ତୃତୀକରଣକର୍ମ ନିମିତ୍ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୌରାଶୀର୍ବାଦାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି ।

ଇତି ତୃତୀକରଣ କର୍ମ ସମାପ୍ତ

(୧) ପ୍ରସବାନନ୍ତରମଷ୍ଟୌ ବର୍ଷାଣ୍ୟତୀତାନି ଯସ୍ୟ ବାଳକସ୍ୟଅସୌ ଅଷ୍ଟବର୍ଷଃ ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଉପନୟେତ୍ ଉପନୟନସଂସ୍କାରେଣ ସଂସ୍କର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଅଥବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଗର୍ଭସହିତାଷ୍ଟବର୍ଷିକଂ ଉପନୟେତ୍ । ତତଶ୍ଚ ଜନ୍ମତୋ ନବମେ ଅଷ୍ଟମେ ବା ବର୍ଷେ ବ୍ରାହ୍ମଣମୁପନୟେଦିତ୍ୟର୍ଥଃ । (୨) ଜନ୍ମତୋ ଦ୍ୱାଦଶବର୍ଷ ଷଷ୍ଠିୟ ମୁପନୟେତ୍ । (୩) ଜନ୍ମତସ୍ତୟୋଦଶବର୍ଷେ ବୈଶ୍ୟମୁପନୟେତ୍ । (୪) ଅଥବା ବ୍ରାହ୍ମଣଷଷ୍ଠିୟବିଶାଂ ଯଥାମଙ୍ଗଳଂ-ଯଥାକୁଳଧର୍ମଂ ବା ଶାସ୍ତ୍ରାନ୍ତରବିହିତକାଳାନ୍ତରେ ଉପନୟନଂ ଭବତୀତି ।

(ହରିହରଗଦାଧରୌ)

୩୦୭-ଉପନୟନ କର୍ମ ବିଚାର

(୧) ଅଷ୍ଟବର୍ଷ ବ୍ରାହ୍ମଣମୁପନୟେତ୍ ଗର୍ଭାଷ୍ଟମେ ବା । (୨) ଏକାଦଶବର୍ଷ ରାଜନ୍ୟଂ । (୩) ଦ୍ଵାଦଶବର୍ଷଂ ବୈଶ୍ୟଂ । (୪) ଯଥାମଜ୍ଜଳଂ ବା ସର୍ବେଷାଂ । (ପାରସ୍କରଃ)

ଗର୍ଭାଷ୍ଟମେଽଷ୍ଟମେ ବାଦେ ପଞ୍ଚମେ ସପ୍ତମେଽପିବା

ଦ୍ଵିଜତ୍ଵଂ ପ୍ରାପ୍ତୁ ଯାଦ୍ବିପ୍ରୋ ବର୍ଷେଢ଼ୈକାଦଶେ ନୃପଃ । (ଆଶ୍ଵଳାୟନଃ)

ବ୍ରହ୍ମବର୍ଜ ସକାମସ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟଂ ବିପ୍ରସ୍ୟ ପଞ୍ଚମେ ।

ରାଜୋବଳାର୍ଥନାଃ ଷଷ୍ଠେ ବୈଶ୍ୟସ୍ୟାର୍ଥାର୍ଥନୋଃଽଷ୍ଟମେ । (ମନୁ)

ଷଷ୍ଠେ ତୁ ଧନକାମସ୍ୟ ବିଦ୍ୟାକାମସ୍ୟ ସପ୍ତମେ ।

ଅଷ୍ଟମେ ସର୍ବକାମସ୍ୟ ନବମେ କାନ୍ତିମିଚ୍ଛତଃ । (ବିଷ୍ଣୁ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପାରସ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ଜନ୍ମଠାରୁ ନବମ ବା ଅଷ୍ଟମ ବର୍ଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର, ଦ୍ଵାଦଶ ବର୍ଷରେ କ୍ଷତ୍ରିୟର ଓ ତ୍ରୟୋଦଶ ବର୍ଷରେ ବୈଶ୍ୟର ଉପନୟନ କରିବ; କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କର କୁଳଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ଅଥବା ଶାସ୍ତ୍ରାନ୍ତର ବିହିତ (ଅନ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ) କାଳରେ ଉପନୟନ କରିବ । ଯଥା-ଆଶ୍ଵଳାୟନ କହନ୍ତି ଗର୍ଭର ଅଷ୍ଟମ କିମ୍ବା ଜନ୍ମଠାରୁ ଅଷ୍ଟମ, ପଞ୍ଚମ ବା ସପ୍ତମ ବିପ୍ରର ଉପନୟନ, ଏକାଦଶ ବର୍ଷରେ କ୍ଷତ୍ରିୟର ଉପନୟନ କରିବ । ମନୁ କହନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମତେଜକାମନାକାରୀ ବିପ୍ରର ପାଞ୍ଚବର୍ଷରେ, ବଳକାମନାକାରୀ କ୍ଷତ୍ରିୟର ଛ'ବର୍ଷରେ, ଧନକାମନାକାରୀ ବୈଶ୍ୟର ଆଠବର୍ଷରେ ଉପନୟନ କରିବ । ବିଷ୍ଣୁ କହିଅଛନ୍ତି ଧନକାମୀର ଛ' ବର୍ଷରେ, ବିଦ୍ୟାକାମୀର ସାତବର୍ଷରେ, ସର୍ବକାମୀର ଆଠବର୍ଷରେ, କାନ୍ତି (ଶୋଭା) କାମୀର ନଅବର୍ଷରେ ଉପନୟନ କରିବ ।

୩୦୭-ଉପନୟନ କର୍ମ କର୍ତ୍ତୃନିର୍ଣ୍ଣୟ

ପିତା ପିତାମହୋଭ୍ରାତା ଜ୍ଞାତଯୋଗୋତ୍ତଜାଗ୍ରଜାଃ ।

*ଉପାୟନେଽଧିକାରୀ ସ୍ୟାତ୍ ପୂର୍ବାଭାବେ ପରଃ ପରଃ ।

ପିତୈବୋପସ୍ତେୟୁତ୍ରଂ ତଦଭାବେ ପିତୁଃ ପିତା ।

ତଦଭାବେ ପିତୁଭ୍ରାତା ତଦଭାବେ ତୁ ସୋଦରଃ ।

(ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟ)

ପିତୈତି ବିପ୍ରପରଂ ନ କ୍ଷତ୍ରିୟବୈଶ୍ୟଯୋଃ । ଇଯୋଷୁ ପୁରୋହିତ ଏବ ଉପନୟନସ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟାର୍ଥଦାତ୍ । ତୟୋଷ୍ଠଧ୍ୟାପନେଽନଧିକାରାତ୍ । (ବୃଦ୍ଧଗାର୍ଗ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପିତା, ପିତାମହ, ଭାଇ, ଜାତି (ଯାହାର ସହିତ ଅଶୈତ, ପିଣ୍ଡ ଓ ଧନାଧିକାରର ସମ୍ପନ୍ନ ଅଛି) ଗୋତ୍ରଜ (ସେହି ଗୋତ୍ରରେ ଜନ୍ମ ଅଶୈତରେ କେବଳ ସ୍ଥାନ ମାତ୍ରରେ ଶୁଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି) ଏମାନେ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ହେଲେ ଉପନୟନର କର୍ତ୍ତା ହୋଇପାରିବେ । ପୂର୍ବର ଅଭାବରେ କ୍ରମେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇପାରିବେ । ଯଥା-ପିତାର ଅଭାବରେ ପିତାମହ, ତାହାର ଅଭାବରେ ପିତାର ଭ୍ରାତା, ତାହାର ଅଭାବରେ ବଡ଼ଭାଇ, ତାହାର ଅଭାବରେ ଜାତି ତଦଭାବେ ଗୋତ୍ରଜ ହୋଇପାରିବେ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଉପନୟନରେ ପିତା କର୍ତ୍ତା ହେବେ ଏବଂ କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଉପନୟନରେ ପୁରୋହିତ କର୍ତ୍ତା ହେବେ; କାରଣ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଭେଦ ପଡ଼ାଇବାର ଅଧିକାର ନାହିଁ ।

୩୦୮-ଉପନୟନରେ ଗୌଣକାଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଆଷୋଡ଼ଶାଦ୍‌ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ସାବିତ୍ରୀ ନାତିବର୍ତ୍ତତେ ।

ଆଦ୍ଭାବିଂଶାତ୍ କ୍ଷତ୍ରବନ୍ଧୋରାଚତୁର୍ଦ୍ଦିଂଶତେର୍ବିଂଶଃ ।

ଅତତର୍ଦ୍ଧିଂତ୍ରୟୋଽପ୍ୟେତେ ଯଥାକାଳମସଂସ୍କୃତାଃ ।

ସାବିତ୍ରୀ ପତିତାବ୍ରାତ୍ୟା ଭବନ୍‌ଧାର୍ଯ୍ୟବିଗର୍ହିତାଃ । (ମନୁଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବ୍ରାହ୍ମଣର ଗର୍ଭଠାରୁ ଷୋଳବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, କ୍ଷତ୍ରିୟର ଗର୍ଭଠାରୁ ବାଇଶି ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ ବୈଶ୍ୟର ଗର୍ଭଠାରୁ ଚଉବିଂଶ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପନୟନକାଳ ଅତୀତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ସାବିତ୍ରୀ ପତିତ ହୁଏ ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ରାତ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ । ଆଉ ସେମାନେ ଆର୍ଯ୍ୟ (ଶ୍ରେଷ୍ଠ) ମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ ନିହିତ ହୁଅନ୍ତି ।

୩୦୯-ଉପନୟନର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଜୀବର୍ଚ୍ଚେନ୍ଦୁତୁଶୁକ୍ଳୋ ହରିଶୟନବିହିର୍ତ୍ତାଂସରେ ଚୋରରସ୍ତେ,

ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟେ ବେଦବର୍ଣ୍ଣାଧିପ ଇହ ଶୁଭଦେ କ୍ଷୌରଭେ ନାଦିତୌ ଚ ।

ଶୁକ୍ରାର୍ଚ୍ଚକ୍ୟର୍ଷିଲଗ୍ନେ ରବିମଦନତିଥିଂ ପ୍ରୋଞ୍ଜ୍ୟ ସଷ୍ଟାଂସ ମେନ୍ଦୁଂ,

ନୋଜୀବାସ୍ତାତିଚାରେଂକ୍ଷିତଗୁରୁଦିନେ କାଳଶୁକ୍ଳୋ ବ୍ରତଂ ସ୍ୟାତ୍ ।

(ଶ୍ରୀନିବାସଦୀପିକାୟାଂ)

* ଉପାୟନଂ-ବ୍ରତପ୍ରତିଷ୍ଠା ଇତି ଶବ୍ଦକଚ୍ଛଦୁମଃ ।

ଉପାନାୟେ ଇତି ନିର୍ଣ୍ଣୟସିନ୍ଧୁଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଗୁରୁ, ରବି, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ତାର ଶୁକ୍ଳରେ, ହରିଶୟନ ଭିନ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଉତ୍ତରାୟଣରେ ସ୍ବାଧ୍ୟାୟ ତିଥିରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଗଳଗ୍ରହ ତିଥି, ଅନଧ୍ୟୟନ ତିଥି, ଦ୍ବାଦଶୀ ଓ ସପ୍ତମୀ ତିଥିକି ଛାଡ଼ି, ଦ୍ବିତୀୟା, ପଞ୍ଚମୀ, ଷଷ୍ଠୀ, ଦଶମୀ, ଏକାଦଶୀ, ଏ ତିଥିମାନଙ୍କରେ ଆଉ ବେଦାଧିପ (ବୃହସ୍ପତି, ଶୁକ୍ର, ମଙ୍ଗଳ ଓ ବୁଧ) ବର୍ଣ୍ଣାଧିପ (ଗୁରୁ, ଶୁକ୍ର, ରବି, ଚନ୍ଦ୍ର, ମଙ୍ଗଳ ଓ ବୁଧ) ଏହି ଗ୍ରହମାନେ ଶୁଭ ହୋଇଥିବେ ଏବଂ ପୁନର୍ବସୁ ଭିନ୍ନ କ୍ଷୌର ନକ୍ଷତ୍ରରେ । (ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଷ୍ୟା, ରେବତୀ, ଅଶ୍ବିନୀ, ମୃଗଶିରା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା, ହସ୍ତା, ଚିତ୍ରା, ସ୍ବାତୀ, ଶ୍ରବଣା, ଧନିଷ୍ଠା ଓ ଶତଭିଷା ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କରେ) ବୃଷ, ତୁଳା, ସିଂହ, ଧନୁ ଓ ମୀନ ଲଗ୍ନରେ, ଷଷ୍ଠ ଓ ଅଷ୍ଟମ ଭିନ୍ନ ଚନ୍ଦ୍ରରେ, ବୃହସ୍ପତି ଅସ୍ତ୍ର ଏବଂ ଅତିତାର ନୋହିଥିବା କାଳରେ ରବି, ଶୁକ୍ର, ଗୁରୁବାରରେ ଓ ଶୁଭକାଳରେ ଉପନୟନ କର୍ମ କରିବ ।

୩୧୦-ଉପନୟନ କର୍ମ କାରିକା

ଅଥୋପନାୟଂ ଚ ଶୁଭେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ କୁମ୍ଭେ ବରୁଣାକ୍ତ ନଂ ଚ ।
 କର୍ମାଙ୍ଗସଂକ୍ଷମଥୋଽଭିବୃଦ୍ଧିଶ୍ରାଞ୍ଚଂ ଚ ସୁନୋର୍ବପନଂ ପ୍ରକୃର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 ସ୍ନାତ୍ବା ସୁତୋଽଶ୍ଳୀତ ନିରାମିଷାନ୍ନଂ ସ୍ବଚ୍ଚନ୍ଦନାଦ୍ୟଃ ସହିତସ୍ତ୍ରବିପ୍ରେଃ ।
 ଆଚମ୍ୟ ଚାଚାର୍ଯ୍ୟ ସାମପମେତ୍ୟ ତଦକ୍ଷିଣେ ଚୋପବିଶେଷୁ ବେଦ୍ୟାଂ ।
 ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ବହିଂ ଭୁବି ସଂସ୍କୃତେ ଚ ତତଃ ରେଷତ୍ର ଚ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟଂ ।
 ଶାଶଂ ବାସୋ ମେଖଳା ଯଜ୍ଞସୂତ୍ରମୈଶଂ ଚର୍ମାଘାତକଂ ଦ୍ବୌ ବରୁ ଚ ।
 ଏତାନ୍ୟାସାଦୈବଂ ଯତ୍ନାକ୍ରମେଣ ସ୍ତୈଃ ସ୍ତୈ ମିଞ୍ଚୈର୍ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରଗୃହ୍ୟାତ୍ ।
 ଦତ୍ତାପୋହୀତ୍ୟାଦିନା ରକ୍ତତ୍ରୟେଣ ପ୍ରତ୍ୟେକଂ ତ୍ରିଃ ସ୍ବଚ୍ଛତୋୟାଞ୍ଜଳିଂ ବା ।
 ଆଚାର୍ଯ୍ୟେଣ ପ୍ରେଷିତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ମନ୍ତ୍ରୋକ୍ତବାଦିତ୍ୟମାକ୍ଷେତ ଭକ୍ତ୍ୟା ।
 ମମ ବ୍ରତେତେ ହୃଦୟଂ ପଠିତ୍ବାଚାର୍ଯ୍ୟୋ ବଚୋରାଲଭତେ ଚ ବକ୍ଷଃ ।
 ଉକ୍ତଂ ଚ ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତିମୁଦାରୟେକ କୋନାମ ବାକ୍ୟୈରଥ ଭୂର୍ଜବାନଂ ।
 ପ୍ରଦକ୍ଷିଣୀକୃତ୍ୟ ବତୁଷ୍ଟତୋଽଗ୍ନି ମାତର୍ଯ୍ୟକସ୍ୟୋପବିଶେଦୁଦୀତ୍ୟାଂ ।
 ବ୍ରହ୍ମାସନଂ ଦକ୍ଷିଣତୋନିଧାୟ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ କୁଶାଶ୍ଚିଂ ଚରୁବର୍ଜିତଂ ଚ ।
 ଆଘାରକାଦୀନ୍ କୁହୁୟାଦ୍ବିଧୋନୈଃ ପୁଣ୍ୟାହବାତଂ ସମୁଦୀର୍ଯ୍ୟ ଚାଦୌ ।
 ଭୂରାଦିକାନ୍ ସ୍ପିଷ୍ଠକୃତଂ ଚ ବହ୍ନୌ ହୃଦ୍ବାଥ ସଂପ୍ରାଗନମାର୍ଜନେ ଚ ।
 ଶକ୍ତ୍ୟା ଦତ୍ତା ବ୍ରହ୍ମଣେ ଦକ୍ଷିଣାଂ ଚ ବ୍ରତଃ ପ୍ରୀତ୍ୟା ଚୂଚିପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତିବାତଂ ।
 ଲଗ୍ନାଦୀନାଂ ଶୁଦ୍ଧୟେ କାଞ୍ଚନଂ ଚ ଦତ୍ତା ଶକ୍ତ୍ୟା ଶ୍ରୋତ୍ରିୟାୟ ଦ୍ବିଜାୟ ।
 ପୁଣ୍ୟାହୋକ୍ତିଂ ବାଚୟିତ୍ବା ମନୋଃ ଦାନାରମ୍ଭେ ତ୍ରେପ୍ୟସ୍ୟାଥ ପୂର୍ବଂ ।

ଅଗ୍ନେରୁଦୀତ୍ୟାଂ ଦିଶି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ତୁ ଖଣ୍ଡୋପବିଶେଷପ୍ରୟତ୍ନାତ୍ ।
 ଭକ୍ତୋପସଂଗୃହ୍ୟ ଗୁରୋଃ ପାଦୋ ସମୀକ୍ଷମାଶସ୍ତୁ ଗୁରୁଂ ସୁନିଷଂ ।
 ତଥେକ୍ଷିତଃ ସଦ୍ଗୁଣା ମନୀଷୀ ସହାନୁଜଞ୍ଜେତ୍ରିପଦାଂ ଚ ସାଙ୍ଗାଂ ।
 ଆଦ୍ୟାବସାନେ ଚ ଗୁରୁଂ ପ୍ରଣମ୍ୟ ଗ୍ରାୟତ୍ରିକାୟାଃ ଖଲୁ ସପ୍ରଦାନେ ।
 ତର୍ଜ୍ଜଣୋଽଛିଦ୍ରମଥୋବିଧାୟ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣୀକୃତ୍ୟ ଚ ବୀତିହୋତ୍ରଂ ।
 ଅଗ୍ନେଃ ପ୍ରତୀତ୍ୟାମୁପବିଶ୍ୟ ଚାଦୌ ବିଧାନମଗ୍ନୌ ସମିଧାଂ ଚ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 ଆସାଦୟେତ୍ ଖଲୁ କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକଂ ସମିତ୍ରୟଂ କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକଂ ପୁନଃ ।
 ଉଷୋଦକଂଭସ୍ମ ଚ ସାଦୟେତ୍ତତଃପ୍ରତ୍ୟେକମଗ୍ନୌ କୁହୁୟାତ୍ ସମନ୍ତକଂ ।
 ଭିକ୍ଷାଂ ଯାଚେନ୍ନାତରଂ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପୃଷ୍ଠେ କୃତ୍ୱା ମାତୁଳଂ କାଂସ୍ୟପାତ୍ରେ ।
 ଦତ୍ତ୍ୱା ମାତା ଭୈକ୍ଷମନ୍ନଂ ଚ ତସ୍ମୈ ଶକ୍ତ୍ୟା ଦଦ୍ୟାତ୍ କୁଣ୍ଡଳଂ କଙ୍କଣାଦାନଂ ।
 ଏବଂ ପ୍ରୀତ୍ୟା ପିତୃତୋ ବନ୍ଧୁବର୍ଗାଦାଚାରଦ୍ବୈ ଭୈକ୍ଷମନ୍ତଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ।
 ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଗ୍ରେ ଭୈକ୍ଷପାତ୍ରଂ ନିଧାୟ ପୃଷ୍ଠାଭୈକ୍ଷଂ ଭକ୍ତିତସ୍ତନ୍ନିବେଦ୍ୟ ।
 ତନ୍ନୁ ଦ୍ୱାହ ପ୍ରୀତିଯୁକ୍ତଃ ପିତା ତଂ କାଳେ ଭୂଂକ୍ଷେତ୍ୟର୍ପୟେନ୍ନାତୃହସ୍ତେ ।
 ଭିକ୍ଷାପାତ୍ରଂ ବାସସାହାଦ୍ୟ ମାତା ଦେବାଗାରେ ସ୍ଥାପୟେଦ୍ ଭୋଜନାର୍ଥଂ ।
 ଶିକ୍ଷାବାଚଂ ଗୁରୁତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଶୂଦ୍ରା ଶକ୍ତ୍ୟା ଚୋୟୁଜେଦ୍ବିପ୍ରଭୋଜ୍ୟଂ ।
 ତତଃ ପବିତ୍ରପ୍ରତିପତ୍ତିକାଦି କୁର୍ଯ୍ୟାଦାଶ୍ରୀର୍ଗ୍ରହଣାନ୍ତମେବଂ ।
 ସଂଭୋଜୟେଦ୍ ବନ୍ଧୁଗଣାଂସ୍ତତୋଽନ୍ୟାନ୍ ସମାପୟେଦିଦ୍ୟୁପନାୟକର୍ମ ।

(ଲୋକନାଥବାସେନ କୃତ୍ୱା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଉପନୟନ କର୍ମ କରିବ । ପ୍ରଥମେ କର୍ତ୍ତା ଘଟରେ
 ବରୁଣପୂଜା, କର୍ମାଙ୍ଗସଂକଳ୍ପ ଓ ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରି ପୁତ୍ରର କ୍ଷୌର କର୍ମ
 କରାଇବ । ତତ୍ପରେ ପୁତ୍ରକୁ ସ୍ନାନ କରାଇ ବସ୍ତ୍ର ଗନ୍ଧ ମାଳ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ଶୋଭିତ କରି
 ତିନିଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସହିତ ନିରାମିଷ ଭୋଜନ କରାଇବ । ତତ୍ପରେ ପୁତ୍ର ଆତମନ
 କରି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ସମାପକ୍ତ ଆସି ତାହାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ବେଦୀ ଉପରେ ବସିବ
 ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ ଭୂମିରେ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କରି ପୁତ୍ରକୁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ
 କରାଇବ ଏବଂ ବାଳକ ଛଣପଟ କରିଆ, ମେଖଳା, ଯଜ୍ଞସୂତ୍ର, କୃଷ୍ଣାଞ୍ଜିନ, ଦଣ୍ଡ,
 ଦୁଇଗୋଟି କୁଣ୍ଡବଟୁ ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସ୍ୱୟଂ ମନ୍ତ୍ରରେ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ
 “ଆପୋହିଷା” ଏହି ତିନି କାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକ କାଣ୍ଡିରେ ଆଞ୍ଜୁଳିଏ ଲେଖାଏଁ
 ଜଳ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଆଞ୍ଜୁଳିରେ ଦେବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ଜଳକୁ ଧରି ବ୍ରହ୍ମଚାରି
 ଆଚାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଭକ୍ତିପୂର୍ବକ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇ ଦର୍ଶନ

କରିବ ଏବଂ “ମମବ୍ରତେତେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଏ ଉଭୟ ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର କରି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀକୁ ସାବିତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିବ । ଏହା ଉତ୍ତାରୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ଆଚାର୍ଯ୍ୟର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ବସିବ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଅଗ୍ନିର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଆସନ ସ୍ଥାପନ କରି ଚରୁଛଡ଼ା କୁଣ୍ଡାଣ୍ଡି କର୍ମ କରିବ । ଏହା ଉତ୍ତାରୁ ଯଥାକ୍ରମରେ ଆଧାର ଓ ଆଜ୍ୟଭାଗ ହୋମ କରି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଭୂରାଦି ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ଏକ ଏକ ଆହୁତି ଅଗ୍ନିରେ ଦେବ । ଏହାଉତ୍ତାରୁ ପ୍ରାଣନ, ମାର୍ଜନ କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଯଥାଶକ୍ତି ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ପୁନର୍ବାର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଉଭୟ ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର କରି ଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଲଗ୍ନର ବିଶୁଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ କାଞ୍ଚନ ଦାନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପୁର୍ବମୁଖ, ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପଶ୍ଚିମମୁଖ ହୋଇ ବସି ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଓ ତାହାଙ୍କ ପାଦ ଧରି ମୁଖକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବ ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନପୂର୍ବକ ତ୍ରିପଦା ଗାୟତ୍ରୀ ଅଙ୍ଗସହିତ ପ୍ରଦାନ କରିବ ଏବଂ ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କଲା ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଓ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି କର୍ମର ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ କରିବ । ଏହା ଉତ୍ତାରୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ସେହି ଅଗ୍ନିର ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ବସି କାଷ୍ଠ ପଞ୍ଚକ, ତିନିଖଣ୍ଡ ସମିଧ, ପୁନର୍ବାର କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକ, ଉଷୋଦକ ଓ ଭସ୍ମ ଏ ସମସ୍ତ ସଂଗ୍ରହ କରି କାଷ୍ଠ ଓ ସମିଧକୁ ମନ୍ତ୍ରସହିତ ହୋମ କରିବ ଓ ଉଷଜଳ ଅଗ୍ନିର ଚାରିଦିଗରେ ବୁଲାଇ ନିଜେ ଭସ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ତଦନନ୍ତରେ ସେହି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ମାମୁଙ୍କୁ ପଛରେ ରଖି ତାହାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦୁଇ ହାତରେ କାଂସ୍ୟ ପାତ୍ର ଧରି ପ୍ରଥମେ ମାତାଙ୍କୁ ଭିକ୍ଷାନ୍ନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ । ମାତା ତାହାକୁ ଭେକ୍ଷ ଅନ୍ନ ଓ ଯଥାଶକ୍ତି କୁଣ୍ଡଳ କଙ୍କଣାଦି ପ୍ରଦାନ କରିବେ । ଏହିପରି ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଓ ବନ୍ଧୁବର୍ଗଠାରୁ ଭିକ୍ଷାଗ୍ରହଣ କରି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସମୀପରେ ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ରଖିବ ଓ ଭକ୍ତି ସହିତ ତାହାଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରି କହିବ କି ଆପଣ ଏହା ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଏହା ଶୁଣି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ କହିବେ ତୁମ୍ଭେ ଯଥାସମୟରେ ଭୋଜନ କରିବ; ଏହା କହି ସେହି ଭିକ୍ଷାନ୍ନ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ମାତା ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରିବେ । ମାତା ସେହିପାତ୍ରରେ ବସ୍ତ୍ରଘୋଡ଼ାଇ ଦେବାଳୟରେ ଭୋଜନ ନିମିତ୍ତ ରଖିଦେବେ । ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଉପଦେଶବାକ୍ୟ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଶୁଣିସାରି ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋତ୍ସର୍ଗ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପବିତ୍ରପ୍ରତିପ୍ରଭଠାରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ କର୍ମ ଶେଷ କରି ଓ ପୁତ୍ରର ଉପନୟନକର୍ମ ସମାପ୍ତ କରି ବନ୍ଧୁଗଣଙ୍କ ସହିତ ଭୋଜନ କରିବେ ।

୩୧୧-ଉପନୟନ ପୂର୍ବଦିନର ଅଧିବାସବିଧି

ତତ୍ପୂର୍ବଦିନେ ସାୟଂ ବେଦ୍ୟାଂ ବରୁଣପୂଜାଂ କୃତ୍ୱା ବନ୍ଧାଦୈତ୍ୟରଧିବାସନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନେ ଅୟଂ ବିଶେଷଃ । ଅମ୍ବୁକନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ସ୍ୱ ଉପନୟନେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ । ତଦଙ୍ଗୀଭୂତଗନ୍ଧାଧିବାସବହିଃଶାଳାରୋପଣ-ହରିଦ୍ରାଧିବାସାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ । ଯଦ୍ୟେତ୍ୟାଦି । (ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ ୧୫୬ ନମ୍ବରେ ଦେଖ) । ଅଧିବାସ ବିଧି ୨୩୪-୨୩୯ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନମ୍ବରମାନ ଦେଖ) ।

୩୧୨-ଉପନୟନକର୍ମର ଆରମ୍ଭ

ତତଃ ପରେହନ୍ତି କର୍ତ୍ତା ନିତ୍ୟଂ କର୍ମ ସମାପ୍ୟ ବେଦିକୋପରି କଳସେ ବରୁଣପୂଜାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ଏହାର ବିଧି ୨୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୩୧୩-ଉପନୟନକର୍ମ କାଳାତୀତରେ

ଅନାଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ବିଧି

କାଳାତିକ୍ରମେ ସଂକ୍ଷପୂର୍ବକମନାଦୋପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ସଂକ୍ଷବାକ୍ୟେ ଅୟଂ ବିଶେଷଃ । ତଦ୍ୟଥା- * ଅମ୍ବୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମ୍ବୁକଦେବଶର୍ମା ଅମ୍ବୁକ ନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ଉପନୟନକାଳାତିକ୍ରମଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମନା-ଦେଶପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତହୋମକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ । (ଏହାର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୨୧୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୩୧୪-ଉପନୟନକର୍ମର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ବିଧି

ତତଃ କର୍ମାଙ୍ଗସଂକ୍ଷଂ କୃତ୍ୱା ସଂକ୍ଷ ପୂର୍ବକମାତୃପୂଜାବସୋର୍ଦ୍ଧାରା-ଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାଦ୍ଧଂ ଚ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

କର୍ମାଙ୍ଗସଂକ୍ଷବାକ୍ୟେ ଅୟଂ ବିଶେଷଃ-ଅମ୍ବୁକସଗୋତ୍ର-ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମ୍ବୁକ ଶର୍ମା ଅମ୍ବୁକ ନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ଉପନୟନକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ (୧୨୫-୧୨୯

*ପିତା ଉପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ଏହିପରି ସଂକ୍ଷ କରିବ । ଯଦି ପିତାର ଅଭାବରେ ଅନ୍ୟ ଯେ କେହି କର୍ତ୍ତା ହେବେ ସେ ନିଜର ସମ୍ଭବ ଅନୁସାରେ ବାକ୍ୟ କରିବେ । ଯଥା- ପିତାମହ କର୍ତ୍ତା ହେଲେ “ମମ ପୌତ୍ରସ୍ୟ ଅମ୍ବୁକନାମ୍ନଃ” । ପିତୃବ୍ୟ (ଶୁଭ୍ରତା) କର୍ତ୍ତା ହେଲେ “ମମ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତୃପୁତ୍ରସ୍ୟ ଅମ୍ବୁକନାମ୍ନଃ” । ଜ୍ୟେଷ୍ଠତାତ (ଦେଭୁତା) କର୍ତ୍ତା ହେଲେ “ମମ କନିଷ୍ଠଭ୍ରାତୃ ପୁତ୍ରସ୍ୟ ଅମ୍ବୁକନାମ୍ନଃ” । ଗୋତ୍ରଜ ବା ଜାତି କର୍ତ୍ତା ହେଲେ ଅମ୍ବୁକଗୋତ୍ରସ୍ୟ ଅମ୍ବୁକନାମ୍ନଃ କୁମାରସ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ।

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୟରମାନ ଦେଖ) ତତଃ ପାଠେ ଗଣପତିପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷା-
ଦଶମାତ୍ମଗଣାନ ପୂଜୟେତ୍ । (୧୩୧ ନୟର ଦେଖ) ।

ତତଃ କୃତ୍ୟଲଗ୍ନା ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଃ ପଞ୍ଚ ବା ସପ୍ତ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (୧୩୨, ୧୩୩
ଓ ୧୩୪ ନୟରମାନ ଦେଖ) ।

ଭୋଜ୍ୟସ୍ୱର୍ତ୍ତବାକ୍ୟେ ଅୟଂ ବିଶେଷ-ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଶ୍ରୀମାନ ଅମୁକଶର୍ମା
ଅମୁକନାମ୍ନୋ ମମ କୁମାରସ୍ୟ ଉପନୟନକର୍ମଶୋଫଜାତୟା- (୧୩୫ ନୟରଠାରୁ
୧୩୮ ନୟର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

୩୧୫-କୁମାରର ଶୈର, ସ୍ନାନ ଓ ନିରାମିଷଭୋଜନକର୍ମ

ତତଃ କୁମାରସ୍ୟ ବପନଂ ସ୍ନାନଂ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ରୟେଣ ସହ ନିରାମିଷଭୋଜନଂ । *

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କୁମାରକୁ ଶୈର ଓ ସ୍ନାନ କରାଇ ଏବଂ “ବସ୍ତ୍ର, କୁଣ୍ଡଳ,
ଚନ୍ଦନ ମାଲ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ସୁଶୋଭିତ କରି” * ଶ୍ରାବ୍ଧବ୍ରାହ୍ମଣଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ତିନିଜଣ
ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସହିତ ନିରାମିଷ ଭୋଜନ କରାଇବ ।

୩୧୬-ଉପନୟନର ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ ବିଧି

ତତୋବହିଃଶାଲାୟାଂ ପଞ୍ଚଭୂସଂସ୍କାରାନ୍ କୃତ୍ୱା ଲୌକିକାଗ୍ନେଃ ସ୍ଥାପନଂ ।
ସମୁଭବନାମାଗ୍ନୟେ ନମଃ ସମୁଭବନାମାଗ୍ନି ମାବାହୟାମି ସମୁଭବନାମାଗ୍ନେଃତ୍ରାଗଚ୍ଛ
ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଆସନାଦିତାମ୍ବୁଲାତଂ ପୂଜୟେତ୍ ଘୃତେନ ବା ।

*୩୧୫-(୧ଟି) ଉପନୟନରେ ହବିଷ୍ୟାନୁଭୋଜନ ନିୟମ ଯଥା-

ପଞ୍ଚପ୍ରାଣାଦିମରୁତାମମବୋଧାଦ୍ବ୍ରତେ ଶିଶୁଃ ।

ହବିଷ୍ୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୈର୍ଭୁଞ୍ଜନ୍ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟମଥାଚରେତ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପଞ୍ଚପ୍ରାଣବାୟୁର ଅବରୋଧ (ଜାଗରଣ ଜ୍ଞାନ) ନିମିତ୍ତ ବାଳକ
ଉପନୟନରେ ତିନିଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସହିତ ହବିଷ୍ୟାନୁରେ ପଞ୍ଚଗ୍ରାସ ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟବ୍ରତ
ଅବଲମ୍ବନ କରିବ ।

*୩୧୫-(୨ଟି) ଶ୍ରାବ୍ଧବ୍ୟତିରିକ୍ତାନ୍ ତ୍ରିପ୍ରଭୃତୀନ୍ (ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ଭୋଜୟେଦିତି
କର୍ତ୍ତବ୍ୟମାମ୍ନୋ ।

ଭୋଜନବିଶେଷମାହ-ପ୍ରୟୋଯବାଗ୍ମାମିକ୍ଷାହାରାଦ୍ବିଜାତୟଃ । ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ
ଦୁଗ୍ଧଂ । କ୍ଷତ୍ରିୟସ୍ୟ ଯବାଗୁଃ (ଜାଉ) । ବୈଶ୍ୟଃ ଆମିଷ୍ୟା (ଛେନା) ଚେତି ।

ଅଷ୍ଟୌ ତାନ୍ୟବ୍ରତଘ୍ନାନି ଆପୋମୂଳଂ ଫଳଂ ପୟଃ ।

ହବିର୍ବ୍ରାହ୍ମଣକାମ୍ୟା ଚ ଗୁରୋର୍ବଚନମୌଷଧିମିତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଜଳ, ମୂଳ (କନ୍ଦମୂଳ ପ୍ରଭୃତି) ଫଳ, ଦୁଗ୍ଧ, ଘୃତ, ଔଷଧ
ବ୍ରାହ୍ମଣକାମନା ଓ ଗୁରୁବାକ୍ୟ ଏହି ଆଠଗୋଟିରେ ବ୍ରତ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବହିଃଶାଳା (ବେଦୀ)ରେ ପଞ୍ଚଭୂଷଂସ୍କାର ଓ ଲୌକିକାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରି (୧୪୬-୧୪୭ ନମ୍ବରେ ଦେଖ) । ତହିଁରେ ସମୁଭବ ନାମାଗ୍ନିକୁ ଆବାହନାଦି ତାମ୍ବୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରିବ । ଅଭାବପକ୍ଷରେ କେବଳ ଘୃତଦ୍ୱାରା ପୂଜା କରିବ ।

ତତଃ * ପର୍ଯ୍ୟୁପ୍ତଶିରସୋଽଳଂକୃତସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ଆଚାର୍ଯ୍ୟପୁରୁଷୈରାଚାର୍ଯ୍ୟ-ସମୀପାନୟନଂ । ଆଗତସ୍ୟ କୁମାରସ୍ୟ ପଶ୍ଚାଦଗ୍ନେଃ ପିତୃର୍ଦ୍ଦକ୍ଷିଣତଃ ପୀଠେ ଅବସ୍ଥାନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆଚାର୍ଯ୍ୟପୁରୁଷମାନେ (ପୁରୋହିତାଦି) ସେହି ମୁଣ୍ଡିତ ଓ କୁଣ୍ଡଳାଦିଦ୍ୱାରା ଅଳଂକୃତ ବାଳକକୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ (କର୍ତ୍ତା)ଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆଣି ଅଗ୍ନିର ପଶ୍ଚିମରେ ପିତାଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣଭାଗରେ (ଆସନ ୯୧-୯୪ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଉପରେ ବସାଇବେ । ତତ୍ପରେ କର୍ତ୍ତା ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବେ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ, ଯଥା-

ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁକନାମ୍ନା ମମ କୁମାରସ୍ୟ ଉପନୟନକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୫୬ ଦେଖ) ।

୩୧୭-ମେଖଳାପ୍ରଭୃତିର ଆସାଦନ ବିଧି

ତତ ଆସଦନଂ *-ବାସଃ ମେଖଳାରଙ୍ଗୁରୁପବାତମତଃପରଂ ।

ଏଶାଜିନଂ ଚୋଉରୀୟଂ ଦଣ୍ଡଂ କୁଶବଚ୍ଚୁଦ୍‌ୟଂ ।

ଏତାନ୍ୟଗ୍ରେ ସମାସାଦ୍ୟ ଗୃହଣୀୟାଭଦନନ୍ତରଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବାସ (ଛଣପଟ-କରିଆ), ମେଖଳାରଙ୍ଗୁ (ଶରଗଛପତ୍ରର ରଙ୍ଗୁ), ଉପବାତ, କୃଷାଜିନ (କୃଷ୍ଣ ମୃଗଚର୍ମ)ର ଉଉରୀୟ, ଦଣ୍ଡ (ପଲାଶକାଠଦଣ୍ଡ) ଏବଂ ଦୁଇଗୋଟି କୁଶବଚ୍ଚୁ ଏମାନଙ୍କୁ କର୍ମପାଇଁ ଆସାଦନ କରିବ ।

*-ପରି ସର୍ବତଃ ଉପୁଂ ମୁଣ୍ଡିତଂ ଶିରୋଯସ୍ୟସପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ତଶିରାଃତଂ ପର୍ଯ୍ୟୁପ୍ତ ଶିରସଂ-ଅଳଂକୃତଂ ସ୍ତ୍ରଗମାଳାଦିଭୂଷିତଂ । ଆନୟନ୍ତି ଯେ ପୂର୍ବଂ ତେନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟେଣ ଉପନୀତା ସ୍ତେ ଏନମାଚାର୍ଯ୍ୟସମୀପାନୟନ୍ତି । (ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ ୧ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

*-୩୧୭ ଉପନୟନ କାଳରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ବସ୍ତ୍ର ନିୟମ ଯଥା-

ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ଶାଣଂ (ଶଣମୟଂ), କ୍ଷତ୍ରିୟସ୍ୟ କ୍ଷୌମଂ (ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ରଂ) ବୈଶ୍ୟ ଆବିକଂ (ମେଷଲୋମନିର୍ମିତ ବସ୍ତ୍ରଂ) । (ଗଦ୍ୟାଧରତାଷ୍ଟ୍ୟେ ।

୩୧୮-ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ * ମେଖଳାପ୍ରଭୃତି ପରିଧାପନବିଧି

ଆଦିତ୍ୟୋପସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀଶମୁଦ୍‌ଆପ୍ୟ କର୍ମ କୁର୍ଯ୍ୟାଦିତି । ତତଃ ଆଚାର୍ଯ୍ୟାମାଶବିକଂ ବାଚୟତି । (୧) “ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟମାଶାଂ” ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟମାଶାଂ ଇତି କୁମ୍ଭାରେ ବୁଝାଉ । “ବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟସାନି” ଇତ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟେ ବାଚୟତି । (୨) “ବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟସାତି” ଇତି କୁମ୍ଭାରେ ବୁଝାଉ ।

* ୩୧୮ (୧ଟି) ମେଖଳା ଓ ଐଶାଜିନ ଉତ୍ତରାୟ ପ୍ରମାଣ-

ମେଖଳା ସପ୍ତହସ୍ତା ସ୍ୟାଦଜିନଂ ତୁ ଦ୍ଵିହସ୍ତକଂ ।
 ବହିର୍ଲୋମ ତ୍ର୍ୟଙ୍ଗୁଳଂ ଚ ଖଣ୍ଡେକଂ ବା ତ୍ରିକଣ୍ଡକଂ ।
 ତ୍ରିବୃତା ମେଖଳା କାର୍ଯ୍ୟ ତ୍ରିବାରଂ ସ୍ୟାତ୍‌ସମାବୃତା ।
 ତଦ୍‌ଗ୍ରହସ୍ତସ୍ତୟଃ କାର୍ଯ୍ୟଃ ପଞ୍ଚ ବା ସପ୍ତ ବା ପୁନଃ ।
 ମୌଞ୍ଜାତ୍ରିବୃତ୍ ସମାଶ୍ଳିଷ୍ଣା କାର୍ଯ୍ୟା ବିପ୍ରସ୍ୟ ମେଖଳା
 କ୍ଷତ୍ରିୟସ୍ୟ ଚ ମୌର୍ବୀ ହା ବୈଶ୍ୟଃ ଶଶତାନ୍ତବୀ ।
 ମୁଞ୍ଜାଭାବେ ତୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟା କୁଶାଶ୍ଳୁକବଲ୍ଲକୈଃ ।
 ତ୍ରିବୃତା ଗ୍ରହ୍ମିନୈକେନ ତ୍ରିଭିଃ ପଞ୍ଚଭିରେବ ବା । (ମନୁ)
 ଅତ୍ର ପ୍ରବରସଂଖ୍ୟାନିୟମ ଇତି ବୁଝାଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମେଖଳାର ଲମ୍ବ ସାତହାତ ହେବ । ଅଜିନ ଅର୍ଥାତ୍ କୃଷ୍ଣାଜିନ ଉତ୍ତରାୟର ଲମ୍ବ ଦୁଇହାତ ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରସାର ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳି ଓ ତାହା ଉପରିଭାଗ ଲୋମଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ । ଏପରି ଉତ୍ତରାୟ ଖଣ୍ଡେ ଚର୍ମରେ କିମ୍ବା ତିନିଖଣ୍ଡ ଚର୍ମରେ ହେଉ କିନ୍ତୁ ତାହାର ଲମ୍ବ ଦୁଇହାତ ହେବ । ମୌଞ୍ଜା ଅର୍ଥାତ୍ ଶରଗଛର ପତ୍ରକୁ ତିନିଗୁଣ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଇଁ ସାତହାତ ଲମ୍ବ ମେଖଳା ଦଉଡ଼ି କରିବ । ସେ ଯେପରି ସମାନ ଆଉ ଚିକ୍ଳଣ ହେବ । ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଣ୍ଟାରେ ତିନିଥର ବୁଲାଇ ଏକ ବା ତିନି, ପାଞ୍ଚ ବା ସାତଗୋଟି ଗଣ୍ଠି ଦେବ । ଗୋତ୍ରର ପ୍ରବର ରକ୍ଷି ସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ମେଖଳାର ଗ୍ରହ ସଂଖ୍ୟା ହୁଏ । ଏହା ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କର ମତ । କ୍ଷତ୍ରିୟର ମେଖଳାର ଗ୍ରହ ମୂର୍ବାସୂତ୍ରରେ କରିବ ଓ ବୈଶ୍ୟର ମେଖଳା ରଜ୍ଜୁ ଛଣ୍ଡପଟ ସୂତାରେ କରିବ । ମୁଞ୍ଜ ଅଭାବରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁଶରେ ମେଖଳା କରିବ । ମୂର୍ବାଅଭାବରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଅଶ୍ଳୁକ ଡ଼ଣରେ ମେଖଳା କରିବ । ଶଶତନ୍ତୁ ଅଭାବରେ ବୈଶ୍ୟ ବଲ୍ଲକ ଡ଼ଣରେ ମେଖଳା କରିବ ।

୩୧୮-(୨) ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଦଣ୍ଡପ୍ରଣାମ, ଯଥା-ପାଲାଶେ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ଦଣ୍ଡଃ, ବୈଲ୍ୟେ ରାଜନ୍ୟସ୍ୟ, ଔତ୍ତମ୍ଭଶ୍ଚେ, ବୈଶ୍ୟସ୍ୟ, ସର୍ବେ ବା ସର୍ବେଷାଂ (ପାରଶ୍ଵରଃ) (୧) ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟପ୍ରତି ଅହଂ ଆଶାଂଆଗତୋଽସ୍ମି । ବ୍ରହ୍ମ-ବେଦଶ୍ଚକରଣଂ ।

(୨) ବ୍ରହ୍ମକର୍ମ ଚରତି ଏବଂ ଶାଳୋବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅହଂଅସାନି-ଭବାମି (ଗଦାଧରଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆଦିତ୍ୟ ଉପସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀକୁ ଠିଆ କରାଇ ତାହାର ମେଖଳା ପ୍ରଭୃତି ଧାରଣକର୍ମ କରିବ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କୁମାରକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ କି ତୁମ୍ଭେ “ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟମାଗା” ଏହା କହ । କୁମାର କହିବ “ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟମାଗା” ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାପାଇଁ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲି । ପୁଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କହିବେ “ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟସାନି” ଏହା କହ । କୁମାର କରିବ “ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟସାନି” ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହେବି ।

ଅଥେନଂ ମାଣବକଂ ଆଚାର୍ଯ୍ୟା ବାସଃ ଶାଶଂପରିଧାପୟତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ।
ତଦ୍‌ୟଥା-ଓଁ ଯେନେନ୍ଦ୍ରାୟ ବୃହସ୍ପତିର୍ବାସଃ ଯର୍ଯ୍ୟଦଧାଦମୃତଂ । ତେନ ତ୍ବା
ପରିଦଧାମ୍ୟାୟୁଷେ ଦୀର୍ଘାୟୁତ୍ୱାୟ ବଳାୟ ବର୍ଜସେ । ଇତ୍ୟା * ଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରପାଠ ।
ଆତମନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କୁମାରକୁ ଛଣପଟ କରିଆ
ପିନ୍ଧାଇବେ । ତତ୍ପରେ ମାଣବକ ଆତମନ କରିବ ।

* ବ୍ରଧ୍ନାୟାତ୍ରିଗୁଣଂ ଶ୍ଳକ୍ଷଣାମିନ୍ଦ୍ରବୁରୁଭମୁକରନ୍ ।

ଆଚାର୍ଯ୍ୟସୈବ ମନ୍ତ୍ରୋଽୟଂ ନ ବଚୋରାମୁନେପଦାତ୍ ।

(ଗୃହସୂତ୍ରକାରିକାୟଂ)

ବଧ୍ନାତେ ଇତ୍ୟାମୁନେପଦ ପ୍ରୟୋଗାଦିତି (ଗଦାଧରଃ)

କେଶାତଗୋବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ଦଣ୍ଡଃ କାର୍ଯ୍ୟଃ ପ୍ରମାଣତଃ ।

ଲଲାଟସନ୍ନିତୋରାଞ୍ଜ ସ୍ୟାତ ନାସାତଗୋ ବିଶଃ ।

ରଜବସ୍ତ୍ରେ ତୁ ସର୍ବେ ସ୍ତୁୟରବ୍ରଣାଃ ସୌମ୍ୟଦର୍ଶନାଃ ।

ଅନୁଦ୍‌ବେଗକରାନ୍ ଶାଂ ସତ୍‌ତୋ ନାଗ୍ନିଦୃଷ୍ଟିତାଃ ।

ଦକ୍ଷାଂସେ ଦଣ୍ଡମାଧାୟ ବାମାଂସେ ଧାରୟେଦ୍‌ବତୁଃ ।

(ବାଜପେୟି ପଦ୍ମତୋ ସ୍ମୃତିଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ପଲ୍ଲୀଦଣ୍ଡ, କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର ବିଲ୍ୱଦଣ୍ଡ ଓ ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ଔଦୁମ୍ବର
ଦଣ୍ଡ ମୁଖ୍ୟ ହୁଏ । ଅଭାବପକ୍ଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସବୁ ପ୍ରକାର ଦଣ୍ଡ ହୋଇପାରେ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଦଣ୍ଡ ପରିମାଣ ପାଦଠାରୁ କେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ, କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର ପାଦଠାରୁ
ଲଲାଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ବୈଶ୍ୟଙ୍କର ପାଦଠାରୁ ନାସା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଏ । ସେ ସମସ୍ତ
ଦଣ୍ଡ ସଲଖ, ବକଳଯୁକ୍ତ, ଅବ୍ରଣ (ଯାଦୁ ଯାଦୁଆ ରହିତ) ଓ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର
ହୋଇଥିବ; କିନ୍ତୁ ସେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଭୟଜନକ ଓ ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିବ ।
ଏରୂପ ଦଣ୍ଡକୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚଳରେ ରଖି ତତ୍ପରେ ବାମାଞ୍ଚଳରେ ଧାରଣ
କରିବ ।

ତତ ଆଚର୍ଯ୍ୟୋମାଣବକସ୍ୟ କଟିଦେଶେ ମେଖଳାଂ ବଧ୍ନାତେ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।
ତଦନ୍ତଥା-ଓଁ ଇୟଂ ଦୁରୁକ୍ତଂ ପରିବାଧମାନା ବର୍ଣ୍ଣଂ ପବିତ୍ରଂ ପୁନତାମ ଆଗାତ୍ ।
ପାଣାପାନାଭ୍ୟାଂ ବଳମାଦଧାନା ସ୍ୱସା ଦେବୀ ସୁଭଗା ମେଖଳେୟଂ । ମେଖଳା
ବନ୍ଧନେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରପାଠଃ । ମାଣବକସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରପାଠ ଇତି ଅନ୍ୱେୟରୁକ୍ତଂ ।
ଆଚମନଂ ।

୩୧୮- (୩) ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଲକ୍ଷଣ-

କାର୍ଯ୍ୟସମୁଦୀତଂ ସ୍ୟାଦ୍ବିପ୍ରସେଧାର୍ହଂ ବୃତଂ ତ୍ରୀବୃତ୍ ।

ତତ୍ତୁତ୍ରୟମଧୋବୃତ୍ତ ଯଜ୍ଞସୂତ୍ରଂ ବିଦୁର୍ବୁଧାଃ । (କଳ୍ପପୁରାଣ)

କାର୍ଯ୍ୟସଂଯୋଗୋବାଳଶାଣବଳ୍ଲବୃଣାଦିକଂ । ଯଥାସମ୍ଭବତୋଧାର୍ଯ୍ୟମୁପବୀତଂ ଦ୍ୱିଜାତିଭିଃ ॥
ଶୁଚୋଦେଶେ ଶୁଚିଃ ସୂତ୍ରଂ ସଂହତାଙ୍ଗୁଳିମୂଳକେ । ଆବ୍ୟେଷସ୍ପର୍ଶବତ୍ୟାତନ୍ତ୍ରଗୁଣାକୃତଯତ୍ନତଃ ॥

ଅବଲିଙ୍ଗକୈଷ୍ଠଭିଃ ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ରକ୍ଷାଳୋପାର୍ଦ୍ଧବୃତଂ ତୁ ତତ୍ ।

ଅପ୍ରଦକ୍ଷିଣମାବୃତ୍ତଂ ସାବିତ୍ର୍ୟା ତ୍ରିଗୁଣୀକୃତଂ ॥

ଅଧଃପ୍ରଦକ୍ଷିଣଂ ବୃତ୍ତସମଂ ସ୍ୟାନ୍ନବସୂତ୍ରକଂ । ତ୍ରିରୋବେଷ୍ୟ ଦୃଢ଼ଂ ବନ୍ଧ୍ୱା ହରିବ୍ରହ୍ମଶ୍ୱରାନ୍ନମେତ୍ ॥

ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ପରମମିତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଧାରୟେତ୍ ॥

ସୂତ୍ରଂ ସଲୋମକଂ ଚେତସ୍ୟାଉତଃ କୃତ୍ୱା ବିଲୋମକଂ ॥

ସାବିତ୍ର୍ୟା ଦଶକୃତ୍ସଂହିମନ୍ତ୍ରିତାଭିଷ୍ଟଦୁକ୍ଷୟେତ୍ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନଂ ବାପ୍ୟଧୋଯାତଂ ଭୃକ୍ୱାନ୍ନିର୍ଗତମୁତ୍ସୃଜେତ୍ ॥

ପୃଷ୍ଠଦେଶେ ଚ ନାଭ୍ୟାଂ ଚ ଧୃତଂ ଯଦ୍ବିନ୍ଦତେ କଟିଂ । ତଦ୍ଧାର୍ଯ୍ୟମୁପବୀତଂ ସ୍ୟାନ୍ନତିଲୟଂ ନଚୋଦ୍ଧିତଂ ॥

ସ୍ତନାଦୁର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ମଧୋନାଭେର୍ନ ଧାର୍ଯ୍ୟଂ ଚକ୍ୱଥଂଚନ । ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣ ଏକଂ ସ୍ୟାସ୍ତାତସ୍ୟା ଦ୍ୱେ ବହୁନି ବା ॥

ବୃତାୟମୁତ୍ତରାୟଂ ବା ବସ୍ତ୍ରଭାବେତବିଷ୍ୟତେ । ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରେତୁସବ୍ୟେଂସେସ୍ତୈତେଯଜ୍ଞୋପବୀତ୍ରତା ॥

ପ୍ରାଚୀନୀବାତିତାଃସବ୍ୟେ କଣ୍ଠସ୍ତେ ହି ନିଦୀତିତା । (ସୁ ତ୍ୟର୍ଥସାରେ)

ଓଁକାରଃ ପ୍ରଥମୋପାଦେ ଦ୍ୱିତୀୟେଃଶ୍ଚ ପ୍ରକର୍ତ୍ତତଃ ।

ତୃତୀୟେ ଚକ୍ଷକର୍ତ୍ତେବ ଚତୁର୍ଥେ ସୋମ ଏବ ତ ।

ପଞ୍ଚମେ ପିତୃଦେବସ୍ତୁ ଷଷ୍ଠେ ଚୈବ ପ୍ରଜାପତିଃ । ସପ୍ତମେ ବାସୁଦେବଃ ସ୍ୟାଦଷ୍ଟମେ ଋଷିରେବ ଚ ॥

ନବମେ ସର୍ବଦେବସ୍ତୁ ଇତ୍ୟେବଂ ନବସୂତ୍ରକଂ । ବ୍ରହ୍ମଣୋପାଦିତଂ ସୂତ୍ରଂ ବିଷ୍ଣୁନା ତ୍ରିଗୁଣୀକୃତଂ ॥

ତଦଗ୍ରହିତଂ ତ୍ରିନେତ୍ରେଣ ଗାୟତ୍ର୍ୟା ଚାଭିମନ୍ତ୍ରିତଂ । ନିଷ୍ଠଳଂ ବହତୋ ଭାରଂ ଯୋ ନ ଜାନାତିଲକ୍ଷଣଂ ॥

କର୍ମବାହୋ ଦ୍ୱିଜୋ ନୁନମପୂଜ୍ୟୋ ଲୋକାନିନ୍ଦିତଃ ॥ (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ପଦ୍ଧି ମାଣବକର କଟିଦେଶରେ ମେଖଳା ବାନ୍ଧିବେ ଅଥବା ମାଣବିକ ମେଖଳା ବାନ୍ଧିଲାବେଳେ ନିଜେ ମନ୍ତ୍ର ପଢୁଥିବେ । ତତ୍ପରେ ମାଣବକ ଆଚମନ କରିବ ।

ଓ ଯୁବାୟୁବାୟାଃ ପରିବୀତ ଆଚାର୍ ସତ୍ତ୍ୱଶ୍ଚେୟାନୁଭବତିଜାୟମାନଃ । ତଂ ଧାରାୟଃ କବୟ ଉନ୍ମୟତି ସ୍ୱାଧ୍ୟେମନସା ଦେବୟତଃ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ମେଖଳାଂ ବଧ୍ନାତେ । କେତିର ତୁଷ୍ଟୀଂ ବା ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କାର୍ଯ୍ୟସମୁଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣର, ଶଶସ୍ତ୍ର ଷଷ୍ଠିୟର, ମେଷ ଲୋମଜନିତ ସୂତ୍ର ବୈଶ୍ୟର ହୁଏ । ଅଥବା କପାସୂତା, କ୍ଷୁମାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷୟ ସୂତା, ଗୋରୁଚାଳୁ, ଛଣ ପଟସୂତା, ଗଛଛାଲ ସୂତା କିମ୍ବା ଚୂଣି (କୁଣି) ରଜ୍ଜୁ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁଠାରେ ଯେ ମିଳିବ ଦ୍ୱିକାତିମାନେ ସେଥିରେ ଉପବୀତ ନିର୍ମାଣ କରି ଧାରଣ କରିବେ ।

୩୧୮ (୪) ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ନିର୍ମାଣବିଧି । ଯଥା-

ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ସୂତାକାଟିବ, ସେହି ସୂତାକୁ ଆଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୁଦ୍ଧିହୋଇ ଶୁଦ୍ଧ ଭୂମିରେ ହସ୍ତର ଆଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କୁ ମିଶାଇ ଓ ସେମାନଙ୍କ ମୂଳ ପ୍ରଦେଶରେ ଛୟାନବେ ଥର ଗୁଡ଼ାଇବ । ତତ୍ପରେ ସେ ସୂତାକୁ ତିନିଗୁଣ୍ଠ କରି ଜଳ ମନ୍ତ୍ର ପଦ୍ଧି ଜଳରେ ତିନିଥର ଧୋଇ ପଇତା ଚକିରେ ବାମ ବଗ୍ଗରେ ବଳିବ । ସେହି ବଳିବା ସୂତାକୁ ସାବିତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ପଦ୍ଧି ପୁଣି ତିନିଗୁଣ୍ଠ କରି ସେହି ପଇତା ଚକିରେ ଦକ୍ଷିଣାବଗ୍ଗରେ ବଳିବ । (ପଇତାଚକି କାଠିକି ଜଘ ଉପରଭାଗକୁ ବଳିଲେ ଚକି ବା ବାମାବଗ୍ଗରେ ବୁଲେ । ତଳଆଡ଼କୁ ବଳିଲେ ସେହି ଚକି ଦକ୍ଷିଣାବଗ୍ଗରେ ବୁଲେ) । ଏପରି କଲେ ସମାନ ନଅଗୁଣ୍ଠ ହୁଏ । ସେହି ସୂତାକୁ ଆଶ୍ୱରେ ତିନିଥର ଗୁଡ଼ାଇ ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ଓ ଶିବଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି (ତ୍ରିଗୁଣ୍ଠଂ ତଦୁଗ୍ରନ୍ଥିଯୁକ୍ତଂ ବେଦପ୍ରବର ସମ୍ମାତମିତି କଳକିପୁରାଣାତ) ବେଦ ଓ ପ୍ରବର ଅନୁସାରେ ଗଣ୍ଠ କରିବ ଏବଂ “ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ପରମଂ ପବିତ୍ରଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ପଇତା ଧାରଣ କରିବ । ସୂତ୍ରଲୋମଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ (ସାନ ସାନ ସୂତା ବାହାରିଥିଲେ) ତାକୁ ଲୋମଶୂନ୍ୟ କରିବ (ମିଶାଇଦେବ) । ଦଶଥର କିମ୍ବା ବାରଥର ସାବିତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରରେ ଜଳକୁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ସେହି ଜଳକୁ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଉପରେ ସିଞ୍ଚି ଶୁଦ୍ଧ କରିବ । ଛିଣ୍ଡିଗଲେ କିମ୍ବା ନାଭିତଳକୁ ଖସିପଡ଼ିଲେ ଅଥବା ଖାଇଲାପରେ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ନିର୍ମାଣ ହୋଇଥିଲେ । ଏରୂପ ଯଜ୍ଞୋପବୀତକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବ । ପିଠ ଓ ନାଭି ଏହା ମଧ୍ୟରେ ପଇତା ଧାରଣ କରିବ । ସେ ଯେପରି କଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହେବ, ତହିଁରୁ ଅଧିକ ବା ନ୍ୟୁନ ହେବ ନାହିଁ । ନାଭିତଳଭାଗରେ କିମ୍ବା ସ୍ତନର ଉପରଭାଗରେ ପଇତା ଧାରଣ କରିବା ନିଷେଧ । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପଟେ ପଇତା ପିନ୍ଧିବ । ଗୃହୀ ଦୁଇପଟ ବା ତହିଁରୁ ଅଧିକପଟ ପଇତା ପିନ୍ଧିବ । ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର ଅଭାବରେ ଆଉ ପଟେ ପଇତା ପିନ୍ଧାଯାଏ । ପଇତା ବାମଞ୍ଚଳରେ ରହିଲେ ତାହାକୁ “ଯଜ୍ଞୋପବୀତିତା” ଦକ୍ଷିଣଞ୍ଚଳରେ ରହିଲେ, ପ୍ରାଚୀନାବୀତିତା” ଏବଂ କଣ୍ଠରେ ମାଳାପରି ଧାରଣ କଲେ ତାହାକୁ “ନୀବିତିତା” କହନ୍ତି । ଏହି ଯଜ୍ଞୋପବୀତର ପ୍ରଥମସୂତ୍ର ଓ କାର, ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଗ୍ନି, ତୃତୀୟ ତକ୍ଷକ, ଚତୁର୍ଥ ସୋମ, ପିତୃ ଦେବତା, ଷଷ୍ଠ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମତାନ୍ତରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁମାରର କଟିପ୍ରଦେଶରେ ମେଖିଲା ବାନ୍ଧିବେ ଅଥବା ମନ୍ତ୍ର ନ ପଢ଼ି ବାନ୍ଧିବେ ।

ତତୋ * ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ପରିଧାପୟତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ମାଣବକଂ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ । ଓ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ପରମଂ ପବିତ୍ରଂ ପ୍ରଜାପତେନ୍ଦ୍ରସୂହକଂ ପୁରସ୍ନାତ୍ । ଆୟୁଷ୍ୟମଗ୍ରଂ ପ୍ରତିମୁଷ୍ଟ ଶୁଭ୍ରଂ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ବଳମସ୍ତୁ ତେଜଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରଂ ପଠିତବତୋ ମାଣବକସ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣବାହୁମୁକୁତ୍ୟ ବାମକନ୍ଧେ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ନିବେଶୟତି । ଦ୍ଵିରାଚମନଂ * ।

ପ୍ରଜାପତି, ସପ୍ତମ ବାସୁଦେବ, ଅଷ୍ଟମ ରବି ଓ ନବମ ସମସ୍ତ ଦେବତା ଏହିପରି ନବସୂତ୍ରରେ ନବଦେବତା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହି ଯଜ୍ଞସୂତ୍ରକୁ ବ୍ରହ୍ମା ଜାତ କରିଅଛନ୍ତି, ବିଷ୍ଣୁ ତିନିଗୁଣ କରିଅଛନ୍ତି, ଶିବ ଗ୍ରନ୍ଥି କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଗାୟତ୍ରୀ ଅଭିମନ୍ବିତ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏ ରୂପ ଯଜ୍ଞସୂତ୍ରର ଲକ୍ଷଣକୁ ଯେ ନ ଜାଣେ ତାହାର ପଇତା ଧାରଣ କରିବା କେବଳ ବୋଝ ବୋହିବା ମାତ୍ର । ସେହି ବିପ୍ରର ବାହ୍ୟ କର୍ମସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୃଥା ଓ ସେ ଲୋକମାନଙ୍କରେ ଅପୂଜ୍ୟ ଆଉ ନିନ୍ଦନୀୟ ହୁଏ ।

୩୧୮-(୫ଟି) ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂଙ୍କାର ବିଧି-

ପ୍ରଥମତଃ ସୂତ୍ରକରଣଂ । ଓ ବ୍ରହ୍ମଯଜ୍ଞାନମିତ୍ୟସ୍ୟ ଗୌତମୋ ବାମଦେବ ରକ୍ଷିଃ । ତ୍ରିଷ୍ଟୁପଛନ୍ଦଃ । ବ୍ରହ୍ମାଦେବତା । ସୂତ୍ରକରଣେବିନିଯୋଗଃ । ଓ ବ୍ରହ୍ମଯଜ୍ଞାନଂ ପ୍ରଥମଂ ପୁରସ୍ନାଦ୍‌ସାମତ ସ୍ଵରୁଚୋବେନ ଆବଃ । ସବୁଧିୟା ଉପମା ଅସ୍ୟବିଷାଃ ସତତ୍ଵ ଯୋନିମସତତ୍ଵ ବିବଃ ସ୍ଵାହା । ଓ ଇଦଂ ବିଷ୍ଣୁରିତ୍ୟସ୍ୟ । ମେଧାତିଥିରକ୍ଷିଃ ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ । ବିଷ୍ଣୁର୍ଦେବତା । ସୂତ୍ରକରଣେବିନିଯୋଗଃ । ଓ ଇଦଂ ବିଷ୍ଣୁର୍ବିଚକ୍ରମେ

*-ଯଜ୍ଞେନ ପ୍ରଜାପତିନା ଯଜ୍ଞାୟ ବେଦୋକ୍ତ କର୍ମାଧିକାରୀୟ ବା ଉପବୀତଂ ଉପରି ଋକ୍ସଦେଶେ ବୀତଂ ପରିହିତଂ ଯଜ୍ଞୋପବୀତମିତି ଗଦାଧରଃ । (ଯଥା ବିହିତ ଯଜ୍ଞ କରି କାନ୍ଧିଉପରେ ଧାରଣ କରାଯାଏ । ଏହି ନିମିତ୍ତ ଏହାର ନାମ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ।) *୩୧୮ (୬ଟି) ଦ୍ଵିରାଚମନଲକ୍ଷଣ ।

ଦତ୍ତୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧିଃ ପ୍ରଥମେ ଜିହ୍ଵାତାଲ୍ଲୋର୍ଦ୍ଧିତୀୟକେ ।

ତୃତୀୟେ କଣ୍ଠଦେଶସ୍ୟ ନାଭିଶୁଦ୍ଧିଷ୍ଟତୃଥକେ ।

ପଞ୍ଚମେ ପାଦମୂଳସ୍ୟ କ୍ଷେଷ୍ଠେ ସର୍ବାଣି ଶୋଧୟେତ୍ ।

ଷଡ଼ାଚମନମିତ୍ୟୁକ୍ତଂ ତଦ୍ଦ୍ଵିରାଚମନଂ ବିଦୁଃ । (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପ୍ରଥମ ଆଚମନରେ ଦନ୍ତ ଓ ଓଷ୍ଠ, ଦ୍ଵିତୀୟ ଆଚମନରେ ଜିହ୍ଵା ଓ ତାଳୁ, ତୃତୀୟ ଆଚମନରେ କଣ୍ଠଦେଶ, ଚତୁର୍ଥ ଆଚମନରେ ନାଭି, ପଞ୍ଚମ ଆଚମନରେ ପାଦମୂଳ, ଷଷ୍ଠ ଆଚମନରେ ସର୍ବଶରୀର ଶୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏହି ଷଡ଼ାଚମନକୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଦ୍ଵିରାଚମନ କହନ୍ତି ।

ବ୍ୟାଘ୍ର-ମାଣବକ ଅର୍ଥାତ୍ ଉପନୟନ ନିମିତ୍ତ ଉପସ୍ଥାପିତ ବାଳକ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢୁଥିବା ସମୟରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବା 'ବୟୋବୃଦ୍ଧ' ବ୍ୟକ୍ତି ତାହାର ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁତଳ ଦେଇ ବାମଞ୍ଚୁରେ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ସ୍ଥାପନ କରିବେ । ତତ୍ପରେ ମାଣବକ ଦ୍ଵିରାଟମାନ କରିବ ।

ତ୍ରେଧା ନିଧଦେ । ପଦଂ । ସମୂହମସ୍ୟପାଞ୍ଚଂ ସୁରେ ସ୍ଵାହା । ଓଁ ତ୍ର୍ୟମ୍ବକମନ୍ତସ୍ୟ । ବଶିଷ୍ଠରଷି । ଅନୁଷ୍ଠପଞ୍ଚୟଃ । ରୁଦ୍ରୋଦେବତା । ସୂକ୍ତକରଣେ ବିନିଯୋଗଃ । ଓଁ ତ୍ର୍ୟମ୍ବକଂ ଯଜାମହେ ସୁଗନ୍ଧିଂ ପୁଷ୍ଟିବର୍ଦ୍ଧନଂ । ଉର୍ବାରୁକମିବ ବନ୍ଧନାନୁ ତ୍ୟୋନ୍ମୁକ୍ଷୀୟ ମାମୃତାତ୍ । ତତୋଽଭିମନ୍ତଶଂ । ଓଁ ଗାୟତ୍ରୀଃ । ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରରଷିଃ । ଗାୟତ୍ରୀଞ୍ଚୟଃ । ସବିତା ଦେବତା । ଯଜ୍ଞୋପବୀତାଭିମନ୍ତଶେ ବିନିଯୋଗଃ । ଓଁ ତସ୍ବିତୂର୍ବରେଣ୍ୟଂ ଭର୍ଗୋଦେବସ୍ୟ ଧାମହି ଧୂୟୋୟୋନଃ ପ୍ରବୋଦୟାତ୍ । ଓଁ ଆପୋହିଷ୍ଠେତି ରକ୍ତତ୍ରୟସ୍ୟ । ସିନ୍ଧୁଦ୍ଵୀପରଷିଃ । ଗାୟତ୍ରୀଞ୍ଚୟଃ । ଆପୋଦେବତାଃ । ଯଜ୍ଞୋପବୀତାଭିମନ୍ତଶେ ବିନିଯୋଗଃ । ଓଁ ଆପୋହିଷ୍ଠାମୟୋ ଭୁବସ୍ତାନ ଉର୍ଜେ ଦଧାତନ । ମହେରଣାୟ ତକ୍ଷସେ । ୧ । ଓଁ ଯୋବଃ ଶିବତମୋରସସ୍ତପ୍ୟ ଭାଜୟତେ ହନଃ ଉଶତାରିବମାତରଃ । ୨ । ଓଁ ତସ୍ମାଅରଜ୍ଞମାମବୋୟସ୍ୟ କ୍ଷୟାୟ ଜିନ୍ଥ । ଅପୋଜନୟାତାବନଃ । ୩ । ଓଁ ହିରଣ୍ୟବର୍ଣ୍ଣାଃ ଶୁଚୟଃ ପାବକାୟାଃ ସୁଜାତଃ କାଶ୍ୟପୋୟସ୍ତ୍ରୟଃ । ଅଗ୍ନିପାନଗର୍ଭଂ ଦଧ୍ନରେବ ରୂପାସ୍ତାନ ଆପଃ ଶଙ୍ଖଂ ସ୍ୟୋନା ଭବନ୍ତୁ । ୧ । ଯା ସରାଜା ବରୁଣୋ ଯାତି ମେଧ୍ୟ ସତ୍ୟାନୃତେ ଅବଶ୍ୟଂ ଜନାନାଂ । ମଧୁଶ୍ଵ୍ୟତଃ ଶୁଚୟୋଯଃ ପାବକାସ୍ତାନଆପଃ ଶଙ୍ଖଂ ସ୍ୟୋନା ଭବନ୍ତୁ । ୨ । ଯାସାଂ ଦେବାଦିବ କୃଣବନ୍ତି ଭକ୍ଷ୍ୟଂ ଯା ଅନ୍ତରିକ୍ଷେ ବହୁଧା ଭବନ୍ତି । ଯାଃ ପୃଥିବୀଂ ପୟସୋଦକ୍ତି ଶୁକ୍ରାସ୍ତାନ ଆପଃ ଶଙ୍ଖଂସ୍ୟୋନା ଭବନ୍ତୁ । ୩ । ଶିବେନ ମାତସ୍ତସ୍ମା ପଶ୍ୟତାପଃ ଶିବୟା ତନ୍ନୋପସ୍ମୃଶତତ୍ତ୍ଵତଂ ମେ । ସବା ଅଗ୍ନିଜ୍ଞଂରସ୍ତ ସଦୋହୃଦେ ବୋମୟିବତୋବନ୍ ମୋଜ୍ଞୋନିଧାତ୍ । ୧ । ଓଁ ପବମାନଃ ସୁଜନଃ ପବିତ୍ରେଣ ବିତର୍ଷଣିଃ । ଯଃ ପୋତାସ ପୁନା ତୁ ମା । ପୁନନ୍ତୁ ମା ଦେବଜନଃ ପୁନନ୍ତୁ ମନବୋଧୁୟା । ପୁନନ୍ତୁ ବିଶ୍ଵଆୟବ ଜାତବଦଃ ପବିତ୍ରବତ୍ । ପବିତ୍ରେଣ ପୁନାହି ମା ଶୁତ୍ରେଣ ଦେବନାଦ୍ୟାତ୍ । ଅଗ୍ନେତତ୍ କ୍ରତୁଜ୍ଞଂରନ୍ତୁ । ୧ । ଯତ୍ରେପବିତ୍ରମକ୍ଷ୍ୟଗ୍ନେ ବିତତମନ୍ତରା । ବ୍ରହ୍ମ ତେନ ପୁନାତୁ ମା । ଉଭାଭ୍ୟାଂ ଦେବ ସବିତଃ ପବିତ୍ରେଣ ସବେନ ତ । ମାଂ ପୁନାହି ବିଶ୍ଵତଃ । ବୈଶ୍ଵଦେବୀ ପୁନତୀ ଦେବ୍ୟା ଗାଦ୍ୟସ୍ୟାମି ମାବହ୍ମସ୍ତନ୍ନୋର୍ବିତପୃଷ୍ଠାଃ । ତୟାମଦନ୍ତଃ ସଧମାଦେଷୁ ବୟଜ୍ଞଂ ସ୍ୟାମପତୟୋ ରୟାଣାଂ । ୨ । ତେ ବୈଶ୍ଵାନରୋ ରଶ୍ମିଭିର୍ମାପୁନାତୁ ଜାତଃ ପ୍ରାରେନାସିରୋ ମୟୋଭୁଃ । ଦ୍ୟବା ପୃଥିବୀ ପୟସା ପୟୋଭିରତାବରୀ ଯଜ୍ଞିୟେ ମା ପୁନୀତାଂ । ବୃହଭିଃ ସର୍ବତସ୍ତୁଭିବଶିଷ୍ଠେର୍ବେଦମନ୍ତୁଭିଃ । ଅଗ୍ନେଦକ୍ଷୋ ପୁନାହି ମା । ଯେନ ଦେବା ଅପୂଜତ । ଯେନାପୋଦିବ୍ୟଂ କଶଃ । ତେନ ଦିବ୍ୟେନ ବ୍ରହ୍ମଣା । ୩ । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମ ପୁନାମହେ ଯଃ ପାବମାନାରଧ୍ୟେତି । ରଷିଭିଃ ସମୁତକଂରସଂ ସର୍ବଜଂସ ପୂତମାତ୍ରିସ୍ବଦିତଂ ମାତରିଶ୍ଵନୀ । ପାବମାନାୟୋଽଧ୍ୟେତି । ରଷିଭିଃ ସଂଭୃତକଂରସଂ । ତସ୍ମୈ ସରସ୍ବତୀ ଦୁହେଁ କ୍ଷୀରଜଂ ସର୍ପମଧୂଦକଂ । ପାବମାନଃ ସ୍ଵସ୍ତ୍ୟାୟନଃ । ୪ । ସୁଦୁଘାହି ପୟସ୍ବତୀ

ତତ ଐଶାଜିନୋରରୀୟଗ୍ରହଣଂ ମନ୍ତ୍ରଣ-ଓଁ ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁର୍ଭରୁଣଂ
ବଳୀୟସ୍ତେଜୋ । ଯଶସ୍ୱୀ ସୁବିରଂ ସମିକ୍ଷଂ । ଅନାହନସ୍ୟ ବସନଂ ଜରିଷ୍ଠଃପରୀଦଂ
ବାଜ୍ୟଜିନଂ ଦଧେଃହଂ । ଇତି ଐଶାଜିନୋରରୀୟ-ଗ୍ରହଣଂ । ତୁଷ୍ଟୀଂବା କେଚିତ୍ ।
ଦ୍ୱିରାତମନଂ ।

(ତତ୍ପରେ ମାଣବକ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଐଶାଜିନୋରରୀୟ ଗ୍ରହଣ
କରିବ । ମତାନ୍ତରେ ମନ୍ତ୍ର ନ ପଢ଼ି ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଦ୍ୱିରାତମନ
କରିବ ।)

ତତ ଆତାୟୋମାଣବକାୟ ପାଳାଶଦଣ୍ଡ ପ୍ରୟଚ୍ଛତି । ମାଣବକଣ୍ଠ ମନ୍ତ୍ରଣ
ପ୍ରତିଚ୍ଛୁଷାତି । ମନ୍ତ୍ରୋପଥା-ଯୋମେ ଦଣ୍ଡ ପରାପତ ଦୈହାୟସୋଽଧିଭୁମ୍ୟାଂ । ତମହଂ
ପୁନରାଦଦ ଆୟୁଷେ ବ୍ରହ୍ମଣେ ବ୍ରହ୍ମବର୍ଚ୍ଚ ସାୟ । ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଚହେ ଗୃହୀତ୍ୱା ବାମଞ୍ଚହେ
ସ୍ଥାପନାୟୋଦଣ୍ଡଃ । ଦ୍ୱିରାତମନଂ ।

ରଷିଭିଃ ସଂଭୃତୋରସଃ । ବ୍ରହ୍ମଣେଷ୍ଠମୃତକଂ ହିତଂ ପାବନୀର୍ଦ୍ଦଶନ୍ତୁ ନଃ । ଇମଂ
ଲ୍ଲୋକମଥୋ ଅମୁଂ । କାମାନଂ ସଂବନ୍ଧୟନ୍ତୁ ନଃ । ଦେବୈର୍ଦୈବୈଃ ସମାହିତଃ ।
ପାବମାନାଃ ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନୀଃସୁଦୁଘା ହି ଘୃତଶ୍ଚ୍ୟୁତଃ ରଷିଭିଃ । ସଂବୃତୋରସଃ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣେଷ୍ଠମୃତକଂହିତଂଯେନଦେବଃ ପବିତ୍ରେଣଂ । ଆମ୍ଭାନଂ ପୁନତେ ସଦା । ତେନ
ସହସ୍ରଧୀରେଣ ପାବମାନ୍ୟଃ ପୁନନ୍ତୁ ମା ପ୍ରାଜାପତ୍ୟଂ ପବିତ୍ରଂ ସତୋ ।
ଦ୍ୟାମକଂହିରଶ୍ମୟଂ । ତେନ ବ୍ରହ୍ମବିଦୋବୟଂ । ପୂତଂ ବ୍ରହ୍ମପୁନୀମହେ । ଇହ ସୁନାତି
ସହମା ପୁନାତୁ । ୧ । ସୋମସ୍ୱସ୍ତ୍ୟାବରୁଣଃ ସମାତ୍ୟା । ଯମୋରାଜା ପ୍ରମୁଣାଭିଃ ପୁନାତୁ
ମା । ଜାତବେଦା ମୋଜିୟନ୍ତ୍ୟା ପୁନାତୁ । ୨ । ଅନୁରୟାଣାଂ ବ୍ରହ୍ମଣା ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟୟନୀଃ ସୁଦୁଘା
ହି ଘୃତଶ୍ଚ୍ୟୁତଃ । ରଷିଭିଃ ସମୁତେ ରସଃ । ପୁନାତୁ ତ୍ରାଣି ତ । ୧ । ଭୂଭୁ ରଗ୍ନିଂ ପୃଥ୍ୱୀଂ
ତ ମାଂ ତ ତ୍ରୀଂଶ୍ଚ ଲୋକାନଂ ସମସ୍ୱରଂ ତ । ପ୍ରଜାପତିସ୍ତ୍ୱାସାଦୟତୁ ତୟା ।
ଦେବତୟାଜିରସ୍ତୁବାସାଦ । ୧ । ଭୁବୋବାୟଂ ଚାନ୍ତରାକ୍ଷଂ ତ ମାଂତ ତ୍ରୀଶ୍ଚ ଲୋକାନଂ
ସମସ୍ୱରଂ ତ । ପ୍ରଜାପତିସ୍ତ୍ୱାଦାଦୟତୁ ତୟା । ଦେବତୟାଜିର ସ୍ତୁବାସାଦ । ୨ ।
ସ୍ୱରାଦିତ୍ୟଂ ତ ଦିବଂ ତ ମାଂ ତ ତ୍ରୀଶ୍ଚଲୋକାନଂ ସମସ୍ୱରଂ ତ । ପ୍ରଜାପତିସ୍ତ୍ୱାସାଦୟତୁ
ତୟା । ଦେବତୟାଜିରସ୍ତୁବାସାଦ । ୩ । ଭୁଭୁବଃ ସ୍ୱୟମସ୍ୟଂ ତ ଦିଶଶ୍ଚ ମାଂ ତ
ତ୍ରୀଶ୍ଚ ଲୋକାନଂ ସମସ୍ୱରଂ ତ । ପ୍ରଜାପତିସ୍ତ୍ୱାସାଦୟତୁ ତୟା ।
ଦେବତୟାଜିରସ୍ତୁବାସାଦ । ୪ । ତତୋ ନ୍ୟାସଃ । ଓଁ କାର ପ୍ରଥମତନ୍ତୁଂ ନ୍ୟାସାମି ।
ଅଗ୍ନିଂ ଦ୍ୱିତୀୟତନ୍ତୁଂ ନ୍ୟାସାମି । ନାଗାଂ ସ୍ତୃତୀୟତନ୍ତୁଂ ନ୍ୟାସାମି । ସୋମଂ ଚତୁର୍ଥତନ୍ତୁଂ
ନ୍ୟାସାମି । ପିତୃନ୍ ପଞ୍ଚମତନ୍ତୁଂ ନ୍ୟାସାମି । ପ୍ରଜାପତି । ଷଷ୍ଠତନ୍ତୁଂ ନ୍ୟାସାମି ।
ବାୟୁଂ ସପ୍ତତନ୍ତୁଂ ନ୍ୟାସାମି । ସୂର୍ଯ୍ୟାନ୍ ଅଷ୍ଟମତନ୍ତୁଂ ନ୍ୟାସାମି । ବିଶ୍ୱେଦେବାନ୍ନବମନତନ୍ତୁଂ
ନ୍ୟାସାମି । ରକ ବେଦଂ ପ୍ରଥମ ଡୋରକମ୍ ନ୍ୟାସାମି । ଯଜୁର୍ବେଦଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଡୋରକଂ
ନ୍ୟାସାମି । ସାମବେଦଂ ତୃତୀୟଡୋରକଂ ନ୍ୟାସାମି । ତତ ଆଦିତ୍ୟଂ ଦଶମେତ୍ । ଓଁ
ଉଦବୟଂ ତମସସ୍ତରିସ୍ୱଃ ପଶ୍ୟନ୍ତି ଉତ୍ତରଂ ଦେବଂ ଦେବତ୍ରା ସୂର୍ଯ୍ୟ ମଗମଜ୍ୟୋତିରୁତମାଂ ।

(ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମାଣବକଙ୍କୁ ପାଲାଶଦଣ୍ଡ ପ୍ରଦାନ କରିବେ । ମାଣବକ ସେହି ଦଣ୍ଡ ହସ୍ତରେ ଧରି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣାୟନ ସ୍ୱର୍ଗ କରି ବାମାୟନରେ ଧାରଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଦ୍ୱିରାତମାନ କରିବ ।)

ତତଃ କୁଶବଚ୍ଚୁଦ୍‌ୟଂ ତୁଷୀଂ ଗୃହଣାତି ମାଣବକଃ ।

(ତତ୍ପରେ ମାଣବକ ମୌନଭାବରେ ଦୁଇହସ୍ତରେ ଅନାମିକାରେ କୁଶବଚ୍ଚୁ ଧାରଣ କରିବ ।) କୁଶବଚ୍ଚୁ ଧାରଣ ବିଧି ୨୦-୨୬ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ ।

୩୧୯-ମାଣବକର ସୂର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ ବିଧି

ତତଃ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱକାୟମଞ୍ଜଳିଂ ଜଳେନ ପୁରୟିତ୍ୱା ତେନାଞ୍ଜଳିସ୍ଥେନ ଜଳେନ ମାଣବକସ୍ୟାଞ୍ଜଳି ପୁରୟେତ୍ ଆପୋହିଷେତି ତିସ୍ତୃଭିରଗ୍ରଭିଃ । ତତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମାଣବକଂ ପ୍ରେଷୟତି ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଦାକ୍ଷସ୍ୱେତି । ପ୍ରେଷଣାନନ୍ତରଂ ମାଣବକଃ ଓଁ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ ନମଃ” ଇତି ଇଦକଂ ପ୍ରକ୍ଷିପେତ୍ । ସୂର୍ଯ୍ୟସମ୍ମୁଖମବସ୍ଥାୟ ଆଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ତଂ ସୂର୍ଯ୍ୟ ମୁଦାକ୍ଷୟତି (ଅବଲୋକନଂ କାରୟତି) ପେଷିତୋ ମାଣବକସ୍ତଜକ୍ଷୁରିତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଦାକ୍ଷତେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଆଞ୍ଜଳିଏ ଜଳ ଧରି ନିମ୍ନଲିଖିତ ଆପୋହିଷା ମନ୍ତ୍ର ତିନିକାଣ୍ଡି ପଢ଼ି ମାଣବକର ଆଞ୍ଜଳିରେ ସେହି ଜଳ ଦେଇ କହିବେ “ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଦାକ୍ଷସ୍ୱ” ଅର୍ଥାତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ କର । ଏହିପରି କହିଲା ଉତ୍ତାରୁ ମାଣବକ “ଓଁ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି “ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେହି ଆଞ୍ଜଳି ଜଳକୁ ତଳେ ପକାଇଦେବ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ତାହାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ମୁଖରେ ଅବସ୍ଥାନ କରାଇ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖାଇବେ । ମାଣବକ ନିମ୍ନଲିଖିତ “ତଜକ୍ଷୁ” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସୂର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ କରିବ ।

ତଜକ୍ଷୁଦେବହିତଂ ପୁରସ୍ତାତ୍ ଶୁକ୍ରମୁଜରତ୍ । ପଶ୍ୟମଶରଦଃଶତଂ ଜୀବମେଶରଦଃ ଶତଂ ଶୁଶୁକ୍ଷ୍ମାମ ଶରଦଃ ଶତଂ । ତତୋଭୂମିଂ ସ୍ୱର୍ଗୟେତ୍ । ଓଁ ସ୍ୟୋନା ପୃଥ୍ୱୀନୋ ଭବାନୁକ୍ଷରାନିବେଶନି । ଯଜ୍ଞାନଃଶର୍ମାସପ୍ରଥାଃ । ଓଁ ଦେବସ୍ୟ ଦ୍ୱା ସବିତୁଃପ୍ରସବେ ଶ୍ୱିନୋ ବାହୁଜ୍ୟାଂ ପୃଷୋହସ୍ତାଭ୍ୟାଂ । ଇତି ହସ୍ତେ ଗୃହୀତ୍ୱା ଓଁ ପିତୃଭ୍ୟୋନମ ଇତି ତ୍ରିସ୍ତାତ୍ତୟେତ୍ । ତତ ଓଁ ଯଜ୍ଞୋପବୀତମିତ୍ୟ୍ୟ । ପରଂ ବ୍ରହ୍ମରଷିଃ । ତ୍ରିଷ୍ପଦଇନ୍ଦ୍ରଃ । ପରମାତ୍ମା ଦେବତା । ଶ୍ରୌତସ୍ମାର୍ତ୍ତକ୍ରିୟାସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଗ୍ରହଣେ ବିନିଯୋଗଃ । ଓଁ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ପରମଂ ପବିତ୍ରଂ ବୃହସ୍ପତେଯସ୍ୱହଜଂ ପୁରସ୍ତାତ୍ ଆୟୁଷ୍ୟମଗ୍ରା ପ୍ରତିମୁଞ୍ଚ ଶୁଭଂ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ବଳମସ୍ତୁ ତେଜଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦକ୍ଷିଣବାହୁ ମୁଖାର୍ଯ୍ୟ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ଧୃତ୍ୱାତାମେତ୍ । ଇତି ଗୃହ୍ୟୋକ୍ତ ଯଜ୍ଞୋପବୀତସଂସ୍କାରବିଧି । ୦ ।

ଆହୋହିଷାମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ଆପୋହିଷା ମୟୋ ଭୁବସ୍ତାନ ଉର୍ଜେ ଦଧାତନ ।
ମହେରଣାୟ ଚକ୍ଷସେ । ୧ । ଓଁ ଯାବଃ ଶିବତମୋରସସ୍ତସ୍ୟ ଭାଜୟତେ ହନୁଃ ।
ଉଷତାରିବ ମାତରଃ । ୨ । ଓଁ ତସ୍ମାଅରଜମାମବୋୟସ୍ୟ କ୍ଷୟାୟ ଜିନ୍ଦୁଥ ।
ଆପୋଜନୟଥାଚନଂ । ୩ ।

ତଚକ୍ଷୁର୍ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ତଚକ୍ଷୁର୍ଦେବହିତଂ ପୁରସ୍ତାଛୁକ୍ତ ମୁକ୍ତରତ୍ । ପଶ୍ୟେମ
ଶରଦଃ ଶତଂ ଜୀବେମ ଶରଦଃ ଶତଂ ଶୁଶ୍ରୁୟାମ ଶରଦଃ ଶତଂ ।

୩୨୦-ଆଚାର୍ଯ୍ୟକର୍ତ୍ତୃକ ମାଣବକର ହୃଦୟାଲମ୍ବନ

ତତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାଣବକସ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣାଂସୋପରି ହସ୍ତଂ ଦକ୍ଷା ହୃଦୟମାଲ ଭତେ
(ସ୍ମୃଶତି) ମନ୍ତ୍ରେଣ । ତଦ୍‌ଯଥା- ଓଁ ମମ ବ୍ରତେ ତେ ହୃଦୟଂ ଦଧାମି ମମ ଚିତ୍ତ
ମନୁଚିତ୍ତଂ ତେ ଅସ୍ତୁ । ମମ ବାଚ ମେକମନା ଜୁଷ୍ଟସ୍ବ ବୃହସ୍ପତିଷ୍ଠା ନିୟୁନକୁ
ମହ୍ୟଂ । ଇତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରପାଠଃ ।

(ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଆପଣାର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତକୁ ମାଣବକର ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥବାଟେ
ନେଇ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମାଣବକର ହୃଦୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବେ ।)

୩୨୧-ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ମାଣବକଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ଳୋଷର

ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାଣବକସ୍ୟ *ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତସ୍ୟାଙ୍ଗୁଷ୍ଠଂ ସ୍ବଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେନ ଗୃହୀତ୍ବା
“କୋନାମାସୀ” ତ୍ୟାହ ଏବଂ ପୃଷ୍ଠ ସନ୍ କୁମାରଃ ପ୍ରତ୍ୟାହ “ଅମୁକନାମାହଂ
ଭୋଃ” ଇତି । ପୁନରାଚାର୍ଯ୍ୟଃ କୁମାରଂପୃଷ୍ଠତି “କସ୍ୟବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟସୀ”ତି । ଭବତ
ଇତି କୁମାରୋ ବ୍ରୁୟାତ୍ । ତତ ଅଚାର୍ଯ୍ୟଃ “ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟସୀ” ତି । ଭବତ
ଇତି କୁମାରେ ବ୍ରୁୟାତ୍ । ତତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ “ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ୟାଗ୍ନିଚାର୍ଯ୍ୟ
ସ୍ତବାହମାଚାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ତବ” । ଇତି ମନ୍ତ୍ରଂ ପଠେତ୍ । ଅମୁକଶର୍ମନ ଭୋ ଇତି ପିତା
କୁମାରସ୍ୟ ନାମ ଗୃହଣୀୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ମାଣବକର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ
ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଳି ଧରି ପଚାରିବେ “କୋନାମାସି” ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମ୍ଭର ନାମ କ’ଣ ।
ମାଣବକ କହିବେ “ଅମୁକନାମାହଂ ଭୋଃ” ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ ନାମ ଅମୁକ । ପୁଣି
ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କୁମାରକୁ ପଚାରିବେ “କସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟସି” ଅର୍ଥାତ୍ କାହାର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ।
ମାଣବକ କହିବେ “ଭବତଃ” ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣଙ୍କର । ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ “ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ”
ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଟି ପଢ଼ିବେ । ତଦନନ୍ତର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମାଣବକକୁ “ଅମୁକଶର୍ମନ

* ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଇତି ପାରମ୍ପର୍ୟ । ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଗ୍ରହଣେନ ଅଭିମୁଖୀକରଣଂ
ଇତିଭାଷ୍ୟକାରୋକ୍ତମରାମଃ ।

ଭୋଃ” ବୋଲି ସମୋଧନ କରିବେ । ତତଃ ପିତା କୁମାରସ୍ୟ ଅଗ୍ରେ ଜମଂ ମନ୍ତଂ ପଠତି । ତଦନ୍ତଥା-

ଅଥୈନଂ ଭୂତେଭ୍ୟଃ ପରିଦଦାତି । ପ୍ରଜାପତୟେ ତ୍ବା ପରି ଦଦାମି ଦେବାୟ ତ୍ବା ସବିତ୍ରେ ପରିଦଦାମ୍ୟଭ୍ୟଶ୍ଚୈଷଧାଭ୍ୟଃ ପରିଦଦାମି ଦ୍ୟାବା ପୃଥ୍ବୀଭ୍ୟାଃ ତ୍ବା ପରିଦଦାମି ବିଶ୍ୱେଭ୍ୟସ୍ତ୍ବା ଦେବେଭ୍ୟଃ ପରିଦଦାମି ସର୍ବେଭ୍ୟସ୍ତ୍ବା ଭୂତେଭ୍ୟଃ ପରିଦଦାମ୍ୟରିଷ୍ଟେୟ । ୧୦ ।

(ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କୁମାରର ଅଗ୍ରରେ ରକ୍ଷାନିମିତ୍ତ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବେ ।)

ତତଃ କୁମାରୋଽଗ୍ନିଂ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣାକୃତ୍ୟ ଅଗ୍ନେଃ ପଶ୍ୟାତ୍ ଆଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ୟୋତ୍ତରତ ଉପବିଶତି ।

(ତତ୍ପରେ ମାଣବକ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ଅଗ୍ନିର ପଶ୍ଚିମଦିଗରେ ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ବସିବ ।)

୩୨ ୨- ଉପନୟନର କୁଶାଣ୍ଡ

ତତଃ ଆଚାର୍ଯ୍ୟୋ ବ୍ରହ୍ମାଣଂ ବୃତ୍ତା ଦକ୍ଷିଣତୋ ବ୍ରହ୍ମାସନମିତ୍ୟାରଭ୍ୟରୁଚବର୍ଜ୍ଜଂ ପ୍ରଣୀତାୟାଂ ପବିତ୍ରସ୍ଥାପନାତଂକୃତ୍ବା ଆଘାରାବାଜ୍ୟଭାଗୋ ହୃଦ୍ବା ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣା ମୟା ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣୋ ବଚୋରୁପନୟନାଙ୍ଗହୋମକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି ।

(ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କବରଣ ଓ ଚରୁବର୍ଜିତ କୁଶାଣ୍ଡ କରି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବେ । ଏହାର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୧୫୫ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ତତୋଭୂରାଦିସ୍ୱି ଷ୍ଟକୃଦନ୍ତାଦଶାହୁତାକ୍ତୁହୋତି ଶୁବେଣ । ୧ ଓଁ ଭୃଃ, ୨ ଓଁ ଭୁବଃ, ୩ ଓଁ ସ୍ୱଃ, ୪ ଓଁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୋଅଗ୍ନେ, ୫ ଓଁ ସଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୋଅଗ୍ନେ, ୬ ଓଁ ଅୟାଶ୍ମାଗ୍ନେ, ୭ ଓଁ ଯେତେଶତଂ, ୮ ଓଁ ଉଦୁରମଂ, ୯ ଓଁ ପ୍ରଜାପତୟେ, ୧୦ ଓଁ ଅଗ୍ନେୟେସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତେ । ପ୍ରାଣନଂ । ମାର୍ଜନଂ । ବ୍ରହ୍ମଣୋ ଦକ୍ଷିଣଦାନଂ । ୦ । (ସମୁଦାୟ ମନ୍ତ୍ର ୨୨୩ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ ।)

୩୨ ୩-ମାଣବକପ୍ରତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଉପଦେଶ

ତତଃ ଆଚାର୍ଯ୍ୟୋ ମାଣବକଂ ଶିକ୍ଷୟତି- “ବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟସି” ଇତ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟଆହ । “ଅଧାନି” ଇତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବଦତି । “ଅପଃଅଶାନ” ଇତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ । “ଅଶାନି”

ଇତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । “କର୍ମକୁରୁ” ଇତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ । “କରବାଣୀ” ଇତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । “ମାଦିବା ସୁଷ୍ଟପଥାଃ” ଇତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ । ‘ନ ସ୍ୱପାନ୍ତି’ ଇତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । “ବାଚଂ ଯଜ୍ଞ” ଇତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ । ‘ଯଜ୍ଞାନ୍ତି’ ଇତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । “ସମିଧମାଧେହି” ଇତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ । “ଆଦଧାନ୍ତି” ଇତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । ପୁନଃ “ଅପଃ ଅଶାନ୍ତି” ଇତି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ । “ଅଶାନ୍ତି” ଇତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମାଣବକଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ-ଆୟର୍ଯ୍ୟ କହିବେ “ବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟସି” (ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମ୍ଭେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହୁଅ) ମାଣବକ କହିବ “ଅସାନ୍ତି” (ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ହେଉଅଛି) ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କହିବେ “ଅପଃ ଅଶାନ୍ତି” (ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମ୍ଭେ ଜଳପାନ କର) ମାଣବକ କହିବ “ଅଶାନ୍ତି” (ଅର୍ଥାତ୍ ପାନ କରୁଅଛି) ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କହିବେ “କର୍ମକୁରୁ” (ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମ୍ଭେ ସ୍ନାନାଦି କର୍ମ କର) ମାଣବକ କହିବ “କରବାଣୀ” (ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ କରୁଅଛି) ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କହିବେ “ମାଦିବା ସୁଷ୍ଟପଥାଃ” (ଅର୍ଥାତ୍ ତୁମ୍ଭେ ଦିବସରେ ଶୁଅନା) ମାଣବକ କହିବ “ନ ସ୍ୱପାନ୍ତି” (ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଦିବସରେ ଶୋଇବି ନାହିଁ) ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କହିବେ “ବାଚଂ ଯଜ୍ଞ” (ଅର୍ଥାତ୍ ବୃଥା କଥା କହିବ ନାହିଁ) ମାଣବକ କହିବ “ଯଜ୍ଞାନ୍ତି” (ଅର୍ଥାତ୍ କହିବି ନାହିଁ) ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କହିବେ “ସମିଧ ମାଧେହି” (ଅର୍ଥାତ୍ ଅଗ୍ନିରେ ସମିଧ ପକାଅ ଯେପରି ମୁଁ କହୁଅଛି) ମାଣବକ କହିବ “ଆଦଧାନ୍ତି” (ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ସମିଧ ପକାଉଅଛି) ପୁଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କହିବେ ଅପଃ ଅଶାନ୍ତି’ (ଅର୍ଥାତ୍ ଜଳପାନ କର) ମାଣବକ କହିବ “ଅଶାନ୍ତି” (ଅର୍ଥାତ୍ ପାନ କରୁଅଛି) ।

୩୨୪-ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନର୍ମାରମ୍ଭ

ଅଥାସ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣୋ ସାବିତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରାହ (ଉପଦିଶତି) ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି, ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା ଅମୁକଦେବ ଶର୍ମ୍ମଣା ମୟା ଅଦ୍ୟାସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣଃ ସାବିତ୍ରୀପ୍ରଦାନାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି । (ପୁଣ୍ୟାହବାଚନବିଧି ୧୫୬ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ତତୋଲଗ୍ନବିଶୁଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ତିଳକାଞ୍ଚନଦାନଂ । ତଦ୍‌ଯଥା-ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ଆସନାଦିକଂ ଦତ୍ତ୍ୱା କୁଶଜଳାଦିକଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ଓ ବିଷ୍ଣୁର୍ଜମ । ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶବ୍ଦଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟ ଅମୁକଦେବାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକଶାଖାଶାଖୈକଦେଶାଧ୍ୟକ୍ଷିନେ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାର୍ଚ୍ଚିତାୟ-ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଶ୍ରୀମାନ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରସ୍ୟ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣୋ ବଚୋଃ ସାବିତ୍ରୀପ୍ରଦାନସମୟେଲଗ୍ନାଦି ଦୋସୂତିତାପସ୍ୟସଂକ୍ଷେପଭୂତଦୂରିତକ୍ଷୟାର୍ଥଂ

ଜ୍ୟୋତିଃଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତମିଦଂ ତିଳକାଞ୍ଚନଂ ଗନ୍ଧାଦ୍ୟର୍ଚ୍ଚିତଂ ଅଗ୍ନିଦୈବତକଂ ତୁଭ୍ୟମହଂ
ସଂପ୍ରଦଦେ । ଏତତ୍ତିଳକାଞ୍ଚନଦାନକର୍ମଣଃ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥଂ ଯଥାଶକ୍ତିଃ ଦକ୍ଷିଣାସ୍ତୁଭ୍ୟମହଂ
ସଂପ୍ରଦଦେ । ଚତଃ ପ୍ରାର୍ଥନା-

ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ଗର୍ଭସ୍ତୁ ହେମବାଜଂ ବିଭାବସୋଃ ।

ଅନନ୍ତପୁଣ୍ୟଫଳଦମତଃ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟତ୍ନ ମେ ॥

(ପ୍ରଥମରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରି ଓ ଲଗ୍ନାଦି ଦୋଷଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ
ମାଣବକକୁ ତିଳକାଞ୍ଚନ ଦାନ କରାଇବେ । ଏହାର ବିଧି ୧୯୭, ୧୯୮ ନମ୍ବର
ଦେଖ ।

ଅଗ୍ନେରୁତ୍ତରତ ଆନୀତୀୟ ପ୍ରତ୍ୟତୁଷ୍ଟାୟୋପବିଷ୍ଟାୟ * ପାଦୋପସଂଗ୍ରହଣ
ପୂର୍ବକମୁପସନ୍ନାୟ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଂ ସମାକ୍ଷମାଶାୟ ସ୍ଵୟମପି ଆଚାର୍ଯ୍ୟେଣ ସମାକ୍ଷତାୟ
ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ ପାଦ୍ମଶୋଭୁର୍ଦ୍ଵା * ପଞ୍ଚୋଦ୍ଧର୍ତ୍ତଣଃ ସର୍ବାଂ ଚ ତୃତୀୟେନ
ସହନୁବର୍ତ୍ତୟନ୍ ପ୍ରଣବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକଂ ଗାୟତ୍ରୀଃ ପ୍ରଥମପାଦଂ ଘୋଷୟତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀକୁ ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତରଭାଗକୁ ଆଣି ପଶ୍ଚିମକୁ ମୁଖ
କରାଇ ବସାଇବେ । ନିଜେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବକ ମୁଖ କରିବ ବସିବେ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ
ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପାଦଦ୍ଵୟ ଧରି ଭକ୍ତିଭାବରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମୁଖକୁ ଚାହିଁବେ
ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତାହାଙ୍କ ମୁଖକୁ ଚାହିଁ ପ୍ରଣବ ବ୍ୟାହୃତି ପୂର୍ବକ ଗାୟତ୍ରୀ ପ୍ରଥମପାଦ

* ୩୨୪-ଅଭିବାଦନ ନିୟମ-

ପଦ୍ମାକାରୋ କରୋ କୃତ୍ଵା ପାଦୋପଗ୍ରହଣଂ ଗୁରୋଃ ।

ଉଭାନାଭ୍ୟଂ ତୁ ପାଣିଭ୍ୟାମିତି ପୈଠାନସେବିତଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦୁଇହାତକୁ ପଦ୍ମାକାର କରି ଉଭାନପାଣି ଅର୍ଥାତ୍ ଅଙ୍ଗୁଳିମାନକୁ
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵମୁଖ କରି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପାଦସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ଏହା ପୈଠାନସିକ ମତ ।

ବ୍ୟତ୍ୟସ୍ତପାଣିନାକାର୍ଯ୍ୟମୁପସଂଗ୍ରହଣଂ ଗୁରୋଃ ।

ସବ୍ୟେନ ସବ୍ୟଃ ସ୍ପଷ୍ଟବ୍ୟେ । ଦକ୍ଷିଣେନ ତୁ ଦକ୍ଷିଣଃ । (ହରିହରଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଗୁରୁଙ୍କର ଉପସଂଗ୍ରହ (ପାଦସ୍ପର୍ଶ ପୂର୍ବକ ପ୍ରଣାମ) ବ୍ୟତ୍ୟସ୍ତ ପାଣିରେ
କରିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ବାମହସ୍ତଦ୍ଵାରା ଗୁରୁଙ୍କର ବାମପାଦ ଓ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଦ୍ଵାରା ଗୁରୁଙ୍କର
ଦକ୍ଷିଣପାଦ ଧରି ପ୍ରମାଣ କରିବ ।

*-ପ୍ରଥମଂ ଚାବତ୍ପତ୍ନ-ପାଦଂ ପାଦଂ । ଚତୋର୍ଦ୍ଧର୍ଚ୍ଚଣଃ-ଅର୍ଦ୍ଧର୍ଚ୍ଚଂ ଅର୍ଦ୍ଧର୍ଚ୍ଚଂ ଚତ
ସ୍ତୃତୀୟେନ ଚରଣେ ସହ ବତ୍ସନା ସର୍ବାଂ ଚ ସାବିତ୍ରୀଂ ଅନୁବର୍ତ୍ତୟନ୍-ଆବର୍ତ୍ତୟନ୍-
ପଠେଦିତି । (ଗଦାଧରଃ)

ଶିକ୍ଷା ଦେବେ । ତତ୍ପରେ କ୍ରମେ ପ୍ରଣବ ବ୍ୟାହୁତି ପୂର୍ବକ ଦ୍ଵିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟପାଦ ଶିକ୍ଷାଦେଇ ପୁନରପି ସେହି ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ରକୁ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଅର୍ଦ୍ଧେକ କରି ଶିକ୍ଷା ଦେବେ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ତୃତୀୟଥର ପ୍ରଣବ ବ୍ୟାହୁତି ପୂର୍ବକ ସମସ୍ତ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରକୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସହିତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପାଠ କରିବେ ।

ଦୀକ୍ଷାୟାଂ ଗଣେଶପୂଜା-

(ସାବିତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବିଘ୍ନ ବିନାଶ ନିମିତ୍ତ ଗଣେଶକୁ ପୂଜା କରି ନଡ଼ିଆ ଭାଙ୍ଗିବ ।) ତଦନ୍ତଥା-

“ଓଁ ଗଣେଶାୟ ନମଃ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଗନ୍ଧଂ, ପୁଷ୍ପଂ, ଧୂପଂ, ଦୀପଂ, ନୈବେଦ୍ୟଂ ଦତ୍ତ୍ଵା ।

ନମୋ ଗଣେଶ ବିଘ୍ନେଶ ଗିରିଜାନନ୍ଦନ ପ୍ରଭୋ ।

ମମ ବିଘ୍ନଂ ନିହତ୍ୟାଶୁ ସର୍ବସିଦ୍ଧି ପ୍ରଦୋତ୍ତବ ।

ଇତି ପଠିତ୍ଵା ନାରିକେଳଂ ଭଞ୍ଜ୍ୟା “ଓଁ ବକ୍ରତୁଣ୍ଡାୟ ନମଂ ନାରିକେଳବଳିଂ” “ହୁଁ ଫଟ୍ ସ୍ଵାହା” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଗଣେଶାୟ ବଳି ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

୩୨୫-ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ନମସ୍କାର ବିଧି

ତତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଗୁରବେ ନମସ୍କର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ କହିବେ)
“ଅମୁକଶର୍ମା ଅହଂ ଭୋ ଅଭିବାଦୟାମି” (ଅର୍ଥାତ୍ ଅମୁକଶର୍ମା ଯେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରୁଅଛି) (ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କହିବେ) “ଅମୁକଶର୍ମାନ୍ନାୟୁଷ୍ଟାନଭବ ସୌମ୍ୟ” (ଅର୍ଥାତ୍ ଅମୁକଶର୍ମା ହେ ସୌମ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ଆୟୁଷ୍ୟବାନ୍ ହୁଅ ।) ତତଃ ରକ୍ଷ୍ୟାଦିକଂ ସ୍ମରେତ୍ । (ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ରକ୍ଷ୍ୟାଦି ସ୍ମରଣ କରିବେ) ।

ତଦନ୍ତଥା-ଓଁ କାରସ୍ୟ, ବ୍ରହ୍ମରକ୍ଷିଃ, ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ, ଅଗ୍ନିଦେବତା ଉପନୟନେ ବିନିଯୋଗଃ । ଓଁ ସପ୍ତବ୍ୟାହୃତାନାଂ, ପ୍ରଜାପତିରକ୍ଷିଃ, ଗାୟତ୍ରୀଷ୍ଟିଗନ୍ତୁଷ୍ଟୁକ୍ବୃହତୀ ପଞ୍ଚକ୍ରିତ୍ରିଷ୍ଟୁକ୍ - ଜଗତ୍ୟକ୍ଷୟାଂସି । ଅଗ୍ନିବାୟୁ ସୂର୍ଯ୍ୟବୃହସ୍ପତି-ବରୁଣେନ୍ଦ୍ରବିଶ୍ଵେଦେବାଦେବତାଃ, ଉପନୟନେ ବିନିଯୋଗଃ । ଓଁ ଗାୟତ୍ରୀଃ, ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରରକ୍ଷିଃ, ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ, ସବିତା ଦେବତା, ଉପନୟନେ ବିନିଯୋଗଃ । ଓଁ ଶିରସଃ, ପ୍ରଜାପତିରକ୍ଷି, ଯଜୁଃ, ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନିବାୟୁସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତାଃ ଉପନୟନେ ବିନିଯୋଗଃ ।

(ରକ୍ଷିଛନ୍ଦର ନିୟମ ୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ)

*୩୨୬- ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନ ନିୟମ

ତତୋବସ୍ତାବରଣଂ କୃତ୍ୱା ବଚୋଦକ୍ଷିଣକର୍ଣ୍ଣସମୀପେ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣା ସହ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ ପ୍ରଥମେ ପାଦଂ ପାଦଂ । ଦ୍ୱିତୀୟେ ଅର୍ଦ୍ଧଂ ଅର୍ଦ୍ଧଂ । ତୃତୀୟେ ସର୍ବାଂ ଚ ପ୍ରଣବବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକଂ ସାବିତ୍ରୀଂ ପଠେତ୍ ।

(ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଉଭୟେ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆବୃତହୋଇ ଗୋପନରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଦକ୍ଷିଣକର୍ଣ୍ଣରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଣବ ବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକ ପ୍ରଥମରେ ପାଦେ ପାଦେ ସାବିତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷା ଦେବେ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ପ୍ରଣବ ବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକ ମନ୍ତ୍ରକୁ ଅଧେ ଅଧେ କରି ଶିକ୍ଷା ଦେବେ । ତୃତୀୟରେ ପ୍ରଣବ ବ୍ୟାହୃତି ସହିତ ସମସ୍ତ ସାବିତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷା ଦେବେ ।)

ପ୍ରଥମେ- ସାବିତ୍ରୀଃ ପ୍ରଣବବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକପ୍ରଥମପାଦୋଽଥା-

ଓଁ ଭୂସ୍ତସ୍ବିତୁର୍ବରେଣୀୟଂ । ଇତି ପ୍ରଥମପାଦଃ ।

ଦ୍ୱିତୀୟେ-ସାବିତ୍ରୀଃ ପ୍ରଣବବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକଦ୍ୱିତୀୟପାଦୋଽଥା-

ଓଁ ଭୂବଃ ଭର୍ଗୋଦେବସ୍ୟ ଧାମହି । ଇତି ଦ୍ୱିତୀୟପାଦଃ ।

ତୃତୀୟେ-ସାବିତ୍ରୀଃ ପ୍ରଣବବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକ ତୃତୀୟୋପାଦୋଽଥା-

ଓଁ ସ୍ୱଃ ଧୂୟୋଽୟୋନଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ । ଇତି ତୃତୀୟପାଦଃ ।

*-ପଦଶୋଃର୍ଦ୍ଧର୍ଦ୍ଧଂ ଶଃ ସର୍ବାଂ ତୃତୀୟେନାନୁବର୍ତ୍ତୟନ୍ । ଇତି ନାରଦଃ ।

ପଞ୍ଚଶ୍ୱେକୈକୟା ଦ୍ୱାଭ୍ୟାଂ ଦ୍ୱାଭ୍ୟାଂ ଚୈବ ତୃତୀୟା ।

ଅର୍ଦ୍ଧର୍ଦ୍ଧଶସ୍ତଥା ସର୍ବାଂ ସର୍ବାଭିର୍ବ୍ୟାହୃତିକ୍ରମ ଇତି । (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ଅପିଚାର୍ଦ୍ଧପଦଂ ପଞ୍ଚୋର୍ଦ୍ଧର୍ଦ୍ଧଶଃ । ତତଃ ସମସ୍ତାଂ ତ୍ରିରତ୍ନର୍ଦ୍ଧଲେ ପଠନ୍ ସର୍ବସ୍ଥାତ୍ ପାପାତ୍ ପ୍ରମୁଚ୍ୟତେ ଇତି ବୌଧାୟନଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପଞ୍ଚ ଇତି ପଦଶଃ ପାଦେନ ପାଦେନ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ଏକୈକପାଦେନ ଗାୟତ୍ରୀଃ (ପାଦତ୍ରୟଂ ପଠେଦିତ୍ୟଭିପ୍ରାୟଃ) ତସ୍ବିତୁର୍ବରେଣୀମିତ୍ୟେକଂ ପଦଂ । ଭର୍ଗୋ ଦେବସ୍ୟ ଧାମହି ଇତି ଦ୍ୱିତୀୟଂ ପଦଂ । ଧୂୟୋଽୟୋନଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ । ଇତି ତୃତୀୟଂ ପଦଂ । ଇତି ତ୍ରିପଦେତି ପ୍ରସିଦ୍ଧୋ ଅର୍ଦ୍ଧର୍ଦ୍ଧଶ ଇତି ଅର୍ଦ୍ଧର୍ଦ୍ଧକ୍ରମେଣ ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧଭାଗଂ ପଠିତ୍ୱା ଉତ୍ତରାର୍ଦ୍ଧଂ ପଠେଦିତ୍ୟର୍ଥଃ । ତତ୍ତ୍ୱ ଓଁ ତସ୍ବିତୁର୍ବରେଣୀଂ ଭର୍ଗୋଦେବସ୍ୟ ଧାମହି । ଇତ୍ୟର୍ଦ୍ଧଂ ପ୍ରସିଦ୍ଧଂ । ଧୂୟୋଽୟୋନଃ ପ୍ରଚୋଦୟାଦିତ୍ୟପରମର୍ଦ୍ଧର୍ଦ୍ଧଂ । ସମସ୍ତାଂ ସକଳାଂ ଚତୁର୍ବିଂଶତ୍ୟକ୍ଷରାମ୍ବିକାଂ ଗାୟତ୍ରୀମେକବାରେଣତ୍ରିଃପଠେଦିତ୍ୟର୍ଥଃ । ଅନେନକ୍ରମେଣ ଗାୟତ୍ରୀପାଠଃ ବାରତ୍ରୟଂ ପର୍ଯ୍ୟବସ୍ୟତି । (ବ୍ରାହ୍ମଣସର୍ବବିଶ୍ୱେ)

ଚତୁର୍ଥେ-ସାବିତ୍ରୀଃ ପ୍ରଣବବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକ ପ୍ରଥମକୃତୀୟପାଦୋ ଯଥା-

ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ୱସ୍ୱବିତୁର୍ବରେଣୀୟ ଭର୍ଗୋ ଦେବସ୍ୟ ଧୀମହି ।

ଇତି ଚତୁର୍ଥପାଦଃ ।

ପଞ୍ଚମେ-ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଣବବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକତୃତୀୟପାଦୋ ଯଥା-

ଓଁ ସ୍ୱଃ ଧ୍ୱୟୋଽୟୋନଃ ପ୍ରତୋଦୟାତ୍ । ଇତି ପଞ୍ଚମଃ ।

ଷଷ୍ଠେ- ପ୍ରଣବବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକାଂସର୍ବାଂ ଚ ସାବିତ୍ରୀଂ ଯଥା-

ଓଁ ଭୂର୍ଭୂବଃ ସ୍ୱସ୍ୱବିତୁର୍ବରେଣୀୟଂ ଭର୍ଗୋ ଦେବସ୍ୟ ଧୀମହି

ଧ୍ୱୟୋଽୟୋନଃ ପ୍ରତୋଦୟାତ୍ । ଇତି ଷଷ୍ଠଃ ।

ତତୋବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପୂର୍ବବଦ୍ଗୁରବେ ନମସ୍କର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅହଂ ଭୋ ଅଭିବାଦୟାମି । (ଏହା କହି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପୂର୍ବପରି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରିବେ) ଅମୁକଦେବଶର୍ମାନାୟୁଷ୍ମାନ ଭବ ସୌମ୍ୟ । (ଏହା କହି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବେ ।)

ତତଃ ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ମମ ପୁତ୍ରସ୍ୟାମୁକଦେବଶର୍ମଣୋବଚୋଃ ସାବିତ୍ରୀପ୍ରଦାନକର୍ମ ଯକ୍ତୁତଂ ତସ୍ମାକୃତମସ୍ତୁ । ଯନ୍ମ୍ୟନମିତ୍ୟାଦି । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୫.୬ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ ।)

୩୨୭-କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକର ଆସାଦନ

ତତଃ ଅଗ୍ନିଂ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣାକୃତ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପଶ୍ଚାଦଗ୍ରେ ପ୍ରାତଃମୁଖ ଉପବିଶ୍ୟ ସମିଦାଧାନମଗ୍ନୌ ।

(ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ସେ ଅଗ୍ନିର ପଶ୍ଚାତ୍ଭାଗରେ ପୂର୍ବାଭିମୁଖ ହୋଇ ବସି ଆସାଦନ କରିବ ।) ତତ୍ପଥା-

କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକଂ, ସମିତ୍ରୟଂ, ପୁନଃ କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକଂ, ଉଦକଂ, ଭସ୍ମ ଚ ଇତ୍ୟାସାଦ୍ୟ । ଉଦକେନାଗ୍ନିଂ ପର୍ଯ୍ୟୁଷ୍ୟ ପ୍ରଥମକାଷ୍ଠପଞ୍ଚକଂ ମନ୍ତ୍ରେଣ କୁହ୍ନୁୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପ୍ରଥମରେ ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡି କାଠ, ତତ୍ପରେ ତିନିଖଣ୍ଡ ସମିଧ, ପୁଣି ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡି କାଠ, ଜଳ ଓ ଭସ୍ମ ଏମାନଙ୍କୁ ଆସାଦନ କରି ରଖିବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ଆସାଦିତ ଜଳ ନେଇ ଅଗ୍ନିର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବୁଲାଇ ଦେଇ ପ୍ରଥମ କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକକୁ ଉଲ୍ଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ହୋମ କରିବ ।

୩୨୮-କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକ ହୋମ

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ଅଗ୍ନେ ସୁଶ୍ରବଃ ସୁଶ୍ରବସମ୍ନା କୁରୁ । ଇତି ପ୍ରଥମଂ ।

(ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆସାଦିତ ପ୍ରଥମ କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଗ୍ନିରେ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠ ଦେବ) ।

ଓଁ ଯଥାଭିମଗ୍ନେ ସୁଶ୍ରବଃ ସୁଶ୍ରବା ଅସି । ଇତି ଦ୍ଵିତୀୟଂ (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ପ୍ରଥମ କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକ ମଧ୍ୟରୁ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ କାଠ ଅଗ୍ନିରେ ଦେବ ।)

ଓଁ ଏବମାଜଂ ସୁଶ୍ରବଃ ସୌଶ୍ରବସଂ କୁରୁ । ଇତି ତୃତୀୟଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ପ୍ରଥମ କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକ ମଧ୍ୟରୁ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ କାଠ ଅଗ୍ନିରେ ଦେବ ।)

ଓଁ ଯଥାଭିମଗ୍ନେ ଦେବାନାଂ ଯଜ୍ଞସ୍ୟ ନିଧିପୋ ଭୂୟାସଂ । ଇତି ପଞ୍ଚମଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ପ୍ରଥମ କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକ ମଧ୍ୟରୁ ଆଉ ଖଣ୍ଡେ କାଠ ଅଗ୍ନିରେ ଦେବ ।)

ଓଁ ଅବମହଂ ମନୁଷ୍ୟା ଶାଂ ଦେବସ୍ୟ ନିଧିପୋ ଭୂୟାସଂ । ଇତି ପଞ୍ଚମଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକର ଅବଶିଷ୍ଟ କାଠ ଖଣ୍ଡିକ ଅଗ୍ନିରେ ଦେବ ।)

ତତୋ ଦକ୍ଷିଣାହସ୍ତଗୃହୀତେନ ଉଦକେନ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣମଗ୍ନିଂ ପର୍ଯ୍ୟୁଷ୍ୟ ଉଦ୍ଧିଷ୍ଠନ୍ ସମିଧମାଦଧାତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । (ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଆସାଦିତ ଜଳକୁ ଦକ୍ଷିଣାହସ୍ତରେ ଧରି ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ଅଗ୍ନିର ଚାରିପାଖରେ ସେଚନ କରି ଠିଆ ହୋଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଗ୍ନିରେ ସମିଧ ପକାଇବ) ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଅଗ୍ନିରେ ସମିଧ ମାହାର୍ଷିଂ ବୃହତେ ଜାତବେଦସେ । ଯଥାଭିମଗ୍ନେ ସମିଧା ସମିଧ୍ୟସ ଏବମହାମାୟୁଷା ମେଧୟା ବର୍ଜସା ପ୍ରଜୟା ପଶୁଭିର୍ବ୍ରହ୍ମବର୍ଜସେନ ସମିଜେ । ଜୀବପୁତ୍ରେ । ମମାତାର୍ଯ୍ୟୋ ମେଧାବ୍ୟହମସାନ୍ୟନିରାକରିଷ୍ଣୁର୍ଯ୍ୟଶସ୍ଵା ବ୍ରହ୍ମବର୍ଜସ୍ୟନ୍ନାଦୋ ଭୂୟାସଜଂ ସ୍ଵାହା । ଇଦମଗ୍ନିରେ । ଇତ୍ୟେକାଂ । ପୁନଃସ୍ତେନୈବ ଦ୍ଵିତୀୟାଂ ତୃତୀୟାଂ ଚ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଆସାଦିତ ତିନିଖଣ୍ଡ ସମିଧ ମଧ୍ୟରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ସମିଧ ଠିଆହୋଇ ଅଗ୍ନିରେ ଦେବ, ପୁନର୍ବାର ଉକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହିପରି ଦ୍ଵିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଖଣ୍ଡ ସମିଧ ପକାଇବ ।

ସୂତ୍ରକାରମତେ-ଓଁ ଏଷାଂ ତେ ଅଗ୍ନେ ସମିଭୟା ବର୍ଜସ୍ଵତାପ୍ୟାୟସ୍ଵ । ବର୍ଜସ୍ଵାମହି ତ ବୟମାପ୍ୟାସିଷାମହି । ଇତି ବା । ସମୁଜ୍ଜୟେ ବା । (କିମ୍ବା ଏହି

ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ସମିଧ ଅଗ୍ନିରେ ପକାଇବ । ଅଥବା ତିନିଖଣ୍ଡି ଯାକ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଏକାଠି ପକାଇବ ।)

ପୂର୍ବବତଃ* ପରିସମୁଦ୍ରନପର୍ଯ୍ୟାୟାଶ । ତତ ଉପବିଶ୍ୟ ଅଗ୍ନିଂ ପର୍ଯ୍ୟାୟାଶ୍ୟ ପୂର୍ବବତଃ
କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକମଗ୍ନୌ ପ୍ରକ୍ଷିପେତ୍ । (ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବସିକରି ପୂର୍ବପରି ଅଗ୍ନିପର୍ଯ୍ୟାୟାଶ
ଓ ଦ୍ଵିତୀୟକାଷ୍ଠପଞ୍ଚକ ହୋମ କରିବ ।)

ତତୋଽଗ୍ନୌ ତୁଷ୍ଟାଂ ପାଣୀ ପ୍ରତପ୍ୟ ବନ୍ଧ୍ୟମାଣୌଃ ସପ୍ତଭିମନ୍ତୈଃ ପ୍ରତିମନ୍ତଂ
ମୁଖବିମାର୍ଜନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ମୌନ ହୋଇ ଅଗ୍ନିରେ ଦୁଇହାତକୁ ତପ୍ତ
କରି ନିମ୍ନଲିଖିତ ସାତଗୋଟି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କ୍ରମେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ରରେ ମୁଖମାର୍ଜନ
କରିବ (ହାତ ତପ୍ତ କରି ମୁଖରେ ବୁଲାଇବ) ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ତନ୍ମୁପା ଅଗ୍ନେଃସି ତନ୍ମମେ ପାହି । ୧ । ଓଁ ଆୟୁର୍ବା
ଅଗ୍ନେଃସ୍ୟାୟୁର୍ମେ ଦେହି । ୨ । ଓଁ ବର୍ଚ୍ଚୋବା ଅଗ୍ନେଃସି ବର୍ଚ୍ଚୋମେ ଦେହି । ୩ । ଓଁ
ଅଗ୍ନେୟନ୍ମେ ତନ୍ମା ଉନନ୍ତନ୍ମ ଆପୁଣ । ୪ । ଓଁ ମେଧାଂ ମେ ଦେବଃ ସବିତା
ଆଦଧାତୁ । ୫ । ମେଧାଂ ମେ ଦେବଂ ସରସ୍ଵତୀ ଆଦଧାତୁ । ୬ । ଓଁ ମେଧାମଶ୍ଵିନୌ
ଦେବା ବାଧତାଂ ପୁଷ୍କରସ୍ରଜୌ । ୭ ।

ତତୋମାଣବକୋବାମେ ପାଣୀବୁଦକମାଦାୟ ତେନୋବଦେନ ଦକ୍ଷିଣ ପାଣିନା
“ଓଁ ଅଜ୍ଞାନି ତମ ଆପ୍ୟାୟତଂ” ଇତି ଶିରଃପ୍ରଭୃତିପାଦାଙ୍ଗୁଷ୍ଠାନ୍ତଃ ସର୍ବାଙ୍ଗାଲମ୍ବନଂ ।

(ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସେହି ଆସାଦିତ ଜଳକୁ ବାମହସ୍ତରେ ଧରି “ଓଁ
ଅଜ୍ଞାନି ତମ ଆପ୍ୟାୟତଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ସେହି ଜଳ
ନେଇ ମସ୍ତକଠାରୁ ପାଦାଙ୍ଗୁଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗସ୍ପର୍ଶ କରିବ) । ଓଁ ବାକ୍ତମ
ଆପ୍ୟାୟତା” ଇତି ମୁଖେ (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବାମହସ୍ତସ୍ଥିତ ଜଳ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିରେ
ନେଇ ମୁଖ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) । “ଓଁ ପ୍ରାଣଶ୍ଵମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଇତି ନାସିକଯୋଃ ।
(ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବାମହସ୍ତସ୍ଥିତ ଜଳକୁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ନେଇ ନାସିକାଦ୍ଵୟ
ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) । ଓଁ ଚକ୍ଷୁର୍ମମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଇତି ଚକ୍ଷୁଷୋଃ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ବାମହସ୍ତସ୍ଥିତ ଜଳକୁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ନେଇ ଚକ୍ଷୁଦ୍ଵୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) । ଓଁ
ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ତମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଇତି ଶ୍ରୋତ୍ରଯୋଃ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବାମହସ୍ତସ୍ଥିତ
ଜଳକୁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ନେଇ କର୍ଣ୍ଣଦ୍ଵୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) । ଓଁ ଯଶୋବଳଂ

*-ପରିସମୁଦ୍ରନଂ-ଅଗ୍ନେ ସ୍ପର୍ଶବ ଇତ୍ୟାଦିନା ସନ୍ଦୁଷ୍ଟାଂ (ସନ୍ଦାପନଂ)

ଚମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଇତି ହଷ୍ଠୋ ସମ୍ପୁର୍ଣ୍ଣକୃତ୍ୟ ପଠତି । (ଦୁଇହାତ ଯୋଡ଼ି ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବ) ।

୩୨୯-ଭସ୍ମ ଗ୍ରହଣ ବିଧି

*ତତସ୍ତ୍ୟାୟୁଷକରଣଂ । ତତୋବାମହସ୍ତେ ଭସ୍ମ ଆଦାୟ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେନ ଲଲାଟେ ଗ୍ରୀବାୟଂ ଦକ୍ଷିଣାଂଶେ ହୃଦି ବାମବାହୁମୂଳେ ଚ ନ୍ୟସେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତପ୍ତରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବାମହସ୍ତରେ ଭସ୍ମ ଧରି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଦ୍ୱାରା ଭସ୍ମ ନେଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଲଲାଟ, ଗ୍ରୀବା, ଦକ୍ଷିଣବାହୁମୂଳ, ହୃଦୟ ଓ ବାମବାହୁମୂଳରେ ତିଳକ କରିବ ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା- “ଓଁ କଶ୍ୟପଶ୍ୟ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ” ଇତି ଲଲାଟେ । “ଓଁ ଯମଦଗ୍ରେଷ୍ଠାୟୁଷଂ” ଇତି କଣ୍ଠେ । “ଓଁ ଯଦେବାନାଂ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ” ଇତି ବାହ୍ୟେଃ “ଓଁ ଇତି “ଓଁ ତନ୍ନେ ଅସ୍ତୁ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ଇତି ହୃଦୟେ ।

*୩୩୦-ଭିକ୍ଷାକରଣ

ବ୍ୟବହାରାତ୍ ପୃଷ୍ଠକୃତମାତୁଲୋବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ନୂତନକାଂସ୍ୟପାତ୍ରୋପରି କଦଳୀପତ୍ରଖଣ୍ଡଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ତଭିକ୍ଷାପାତ୍ରଂ ବାମହସ୍ତେ ଧୃତ୍ୱା ଉତ୍ତିଷ୍ଠନ୍ ଗୋକର୍ଣ୍ଣାକୃତିବନ୍ଧଦକ୍ଷହସ୍ତଃସନ୍ ପ୍ରଥମଂ ମାତରଂ ଭିକ୍ଷାଂ ଯାଚତେ “ଭବତି ଭିକ୍ଷା ଦେହି” ଚି ।

*୩୨୯-ଭସ୍ମଗ୍ରହଣ ବିଚାର

ତତ ଆୟୁଷ୍ୟମନ୍ତେଣ ଭସ୍ମନା ତିଳକଂ ନ୍ୟସେତ୍ ।

ଲଲାଟେ ଚ ଗଳେ ବାହ୍ୟାହୃଦୟେ ଚ କ୍ରମାଦ୍ବିଧିଃ ।

ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ଚାତୁ ଗୃହ୍ଣାନ୍ନାନ୍ୟତ୍ର ଗ୍ରହଣଂ ସ୍ମୃତିଃ ॥ (ପଞ୍ଚତିକାରଃ)

ଭସ୍ମନା ଲଲାଟେ ଗ୍ରୀବାୟାଂ ଦକ୍ଷିଣେଃସେ ହୃଦି ଚ ଆୟୁଷ୍ୟମିତି ପ୍ରତିମନ୍ତ୍ରଂ ତିଳକାନି କରୋତି ।

(ପାରସ୍କରଃ)

ଭସ୍ମନା ଅନାମିକାଗୃହାତେନେତି ହରିହରଃ । ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳିୟେଶେତି ଅନ୍ୟେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପଞ୍ଚତିକାରକ ମତରେ ଲଲାଟ, ଗଳଦେଶ, ଦକ୍ଷିଣବାହୁମୂଳ ଏବଂ ବାମବାହୁମୂଳ ଓ ହୃଦୟ ଏହି ୨ ସ୍ଥାନର ତିଳକ କରିବ । ଗୃହସ୍ଥତ୍ୱ ମତରେ ଲଲାଟ, ଗ୍ରୀବା ଦକ୍ଷିଣବାହୁମୂଳ ଓ ହୃଦୟରେ ତିଳକ କରିବ, ହରିହରକ ମତରେ ଆସାଦିତ ଭସ୍ମକୁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଅନାମିକା ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ଲଲାଟ, ଗ୍ରୀବା, ଦକ୍ଷିଣବାହୁମୂଳ ଓ ହୃଦୟରେ ତିଳକ କରିବ । ମତାନ୍ତରେ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଳିତ୍ରୟ (ତର୍ଜନୀ, ମଧ୍ୟମା ଓ ଅନାମିକା) ଦ୍ୱାରା ତିଳକ କରିବ ।

*-ଶୁକ୍ଳଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ମାଧ୍ୟନ୍ଦିନୀ ଶାଖା ଓ ଗୃହସ୍ଥତ୍ୱଭାଷ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିରେ ଏହି ଭସ୍ମ ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅଛି । ଯଥା-ଓଁ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଞ୍ଜମଦଗ୍ରେଃ କଶ୍ୟପସ୍ୟତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ଯଦେବେଷୁତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ତନ୍ନେ ଅସ୍ତୁ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ । ୦ ।

* ତ୍ରିସ୍ରୋତ୍ତ୍ରିକ୍ଷାଦେୟଃ । ସ୍ବତ୍ୱଦ୍ୱାଦଶାପରିମିତାବା । ତତଃ ପିତରଂ ଯାତତେ
“ଭବନ୍ ଭିକ୍ଷାଂ ଦେହୀ” ତି ଯଥା-ସମ୍ଭବକୃଷ୍ଣଳମୁଦ୍ରିକାଦୀନ୍ ଦଦ୍ୟାତ୍ ପିତା ।
ତତୋଭିକ୍ଷାବସରେ ଅନ୍ୟେ ବାନ୍ଧବା । ଅନ୍ନମୁଦ୍ରିକାଦୀନ୍ ଯଥାସମ୍ଭବଂ ଦଦ୍ୟୁଃ ।
ତତୋଭିକ୍ଷାପାତ୍ରଂ ଆଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ୟାଗ୍ରତୋନିଧୀୟ “ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଭୈକ୍ଷମିଦଂ” ଇତି
ନିବେଦୟେତ୍ । “ଯଥାକାଳଂ ଭୁଞ୍ଜ୍ଞ” ଇତ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟେବଦତି । ତତସ୍ତଦ୍ଭୈକ୍ଷଂ
ମାତା ବସ୍ତ୍ରଶାଢ୍ଧାଦ୍ୟ ଦେବାଗାରେ ସ୍ଥାପୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ନୂତନ କାଂସ୍ୟପାତ୍ରରେ ଖଣ୍ଡିଏ କଦଳୀପତ୍ର ବିଛାଇ
ସେହି ଭିକ୍ଷା ପାତ୍ରକୁ ବାମହସ୍ତରେ ଧରି ଠିଆହୋଇ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତକୁ ଗୋକର୍ଣ୍ଣକୃତି
କରିବ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସେହି ଭିକ୍ଷାପାତ୍ର ଧରିବା ସମୟରେ ତାହାର ମାମୁଁ ପଛଆଡ଼େ
ଥାଇ ସେହି ଭିକ୍ଷାପାତ୍ରକୁ ଧରିଥିବେ । ଏପରି ପରମ୍ପରା ବ୍ୟବହାର ଅଛି । (ଏଥିରେ
ବୋଧହୁଏ ଛୋଟ ପିଲା ବାମହସ୍ତରେ ଭିକ୍ଷାଥାଳୀର ବୋଝ ଧରି ନ ପାରିବ
ଏଥିସକାଶେ ମାମୁଁର ସାହାଯ୍ୟ ଦରକାର ହୁଏ ।) +ପ୍ରଥମ “ଭବତି ଭିକ୍ଷାଂ ଦେହି”
ଏହା କହି ମାତାଙ୍କୁ ଭିକ୍ଷା ମାଗିବ, ତତ୍ପରେ ନିଜ ଭଗିନୀ ନିଜ ମାଉସୀ ଏ ରୂପ
ତିନିଜଣଙ୍କୁ ଭିକ୍ଷା ମାଗି ତତ୍ପରେ ଛ’ଜଣ ବା ବାରଜଣ ବା ତତୋଽଧିକ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଭିକ୍ଷା
ମାଗିବ । ସେମାନେ ଖାଦ୍ୟାଦି ଭିକ୍ଷା ଦେବେ । ତଦନନ୍ତର “ଭବନ୍ ଭିକ୍ଷାଂ ଦେହି”
ଏହା କହି ପିତାଙ୍କୁ ଭିକ୍ଷା ମାଗିବ । ପିତା ଖାଦ୍ୟ ଓ କୁଣ୍ଡଳ ମୁଦ୍ରିକାଦି ଦେବେ ।

*-ତିସ୍ରଃ ସ୍ତ୍ରୀୟୋ ଭିକ୍ଷାଂ ଭିକ୍ଷେତ । ତାଭିର୍ଭିକ୍ଷା ଦେୟଃ । ସର୍ ବା ସ୍ତ୍ରୀୟୋ
ଦ୍ୱାଦଶ ବା ପରିମିତା ବା ଅସଂଖ୍ୟାତା ବା ଭିକ୍ଷେତେତି ସର୍ବତ୍ରାନୁସଙ୍ଗଃ । (ଇତି
ହରିହରଃ)

* ୩୩୦-କାତିଭେଦରେ ଭିକ୍ଷାଚରଣର ନିୟମ ଓ ତାହାର ଫଳ-

ଭବତ୍ପୂର୍ବଂ ଚରେଦ୍ଭୈକ୍ଷ ମୁପବାତୀ ଦ୍ୱିଜ୍ଞୋରମଃ ।

ଭବଦ୍ୱଧ୍ୟଂ ତୁ ରାଜନେ୍ୟ ବୈଶ୍ୟାସ୍ତୁ ଭବଦୁରରଂ ।

ଯତିହସ୍ତେ ଜଳଂ ଦଦ୍ୟା ଭୈକ୍ଷଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ପୁନର୍ଜଳଂ ।

ତଦନ୍ନଂ ମେରୁଶା ତୁଲ୍ୟଂ ତଞ୍ଜଳଂ ସାଗରୋପମଂ ।

ମାତରଂ ବା ସ୍ୱସାରଂ ବା ମାରୁ ବା ଭଗିନୀଂ ନିଜାଂ ।

ଭିକ୍ଷେତ ଭିକ୍ଷାଂ ପ୍ରଥମାଂ ଯାଂ ଚୈନାଂ ନାବମାନୟେତ୍ ।

ଅଭିର୍ଭିକ୍ଷା ଚ ଦାତବ୍ୟା କ୍ରମାତ୍ ସ୍ବତ୍ୱଦ୍ୱାଦଶୋଦିତା ।

ସମାହୃତ୍ୟା ତୁ ତଦ୍ଭୈକ୍ଷଂ ଯାବଦନ୍ନ ମମାୟୟା ।

ନିବେଦ୍ୟଗୁରବେଂଶ୍ଚାୟାଦ୍ୟଥାକାଳଂ ତଦାଞ୍ଜୟା ।

(ସ୍ମୃତିରିୟଂ ପଦ୍ମବତୀ ଦୃଷ୍ଟା)

(୩୩୦ ନମ୍ବର ବ୍ୟାଖ୍ୟାରେ ଏହାର ଅର୍ଥ ଥିବାରୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଦେଲୁ ନାହିଁ)

ତତ୍ପରେ ଅପର ବାନ୍ଧବମାନେ ଖାଦ୍ୟ ଓ ମୁଦ୍ରିକାଦି ଦେବେ; କିନ୍ତୁ ଦେବାସମୟରେ ପ୍ରଥମେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ହସ୍ତରେ ଜଳ ଦେବ, ତତ୍ପରେ ଅନ୍ନ ଦେବ, ଶେଷରେ ପୁର୍ନବାର ଜଳ ଦେବ, ଏରୂପ ଯେ ଅନ୍ନ ଦିଆଯାଏ ସେ ମେରୁତୁଲ୍ୟ ଓ ଜଳ ସମୁଦ୍ରତୁଲ୍ୟ ହୁଏ । ତନନ୍ତର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସେହି ଭିକ୍ଷାପାତ୍ରକୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅଗ୍ରରେ ରଖି କହିବ କି ଆପଣ ଏହି ଭିକ୍ଷାନ୍ନ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କହିବେ ଏହା ଯଥା ସମୟରେ ତୁମ୍ଭେ ଭକ୍ଷଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ଭିକ୍ଷାନ୍ନକୁ ମାତା ଲୁଗାରେ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେବତା ମନ୍ଦିରରେ ନେଇ ରଖିବେ । କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ “ଭବନ୍ ଭିକ୍ଷା ଦେହି” କହି ଭିକ୍ଷା ମାଗିବେ । କ୍ଷତ୍ରିୟ “ଭିକ୍ଷା ଭବନ୍ ଦେହି” କହି ଭିକ୍ଷା ମାଗିବେ । ବୈଶ୍ୟ “ଭିକ୍ଷା ଦେହି ଭବନ୍” କହି ଭିକ୍ଷା ମାଗିବେ ।

୩୩୧-ବ୍ରହ୍ମଚାରୀକୁ ଗୁରୁଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦାନ

ତତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣେ ଗୁରୁଃ ଶିକ୍ଷାଂ ଦଦାତି । ତଦ୍‌ଯଥା-(୧) ଗୁରୁଶୁଶ୍ରୁଷା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । (୨) ଅରଣ୍ୟାତ୍ ସମିଧମାଧେହି । (୩) ସାୟଂ ପ୍ରାତର୍ଭୋଜନାର୍ଥଂ ଭୋଜନକାଳେ ଯଥୋକ୍ତଭିକ୍ଷାଚରଣଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ । (୪) ମଧୁମାଂସାଶନଂ ନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ । * (୫) ଉଦ୍‌ବିତୋଦକେନ ସ୍ନାୟାତ୍ । (୬) ଆସନୋପରି ଆସନଂ କୃତ୍ୱା ନୋପବିଶେତ୍ । (୭) ସ୍ରୀଣାଂ ମଧ୍ୟେ ଅବସ୍ଥାନଂ ନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ । (୮) ଅନୃତଂ ନ ବଦେତ୍ । (୯) ଅଦତ୍ତଂ ନ ଗୃହଣୀୟାତ୍ । (୧୦) ସ୍ମୃତ୍ୟନ୍ତରୋକ୍ତଯମ ନିୟମା ଅନୁଷ୍ଠେୟାଃ ।*

*(୫)-ମଧୁମାଂସମଜ୍ଜନୋପର୍ଯ୍ୟାସନସ୍ରୀଗମନାନୃତାଦତ୍ତାଦାନାନିବର୍ଜୟେଦିତି ସୂତ୍ରକାରଃ ।

ମଜ୍ଜନଂ ଗଙ୍ଗାଦୌ ସ୍ନାନଂ ପ୍ରତିଷିଦ୍ଧ୍ୟତେ । ଉଦ୍‌ବିତୋଦକେନ ତୁ କାର୍ଯ୍ୟମେବ ଜତି ଭାଷ୍ୟକାରଃ ।

*୩୩୧-ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଧର୍ମ-କାର୍ଯ୍ୟାଭିକ୍ଷା ସଦା ଧାର୍ଯ୍ୟଂ କୌପୀନଂ କଟିସୂତ୍ରକଂ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ମଜ୍ଜିନଂ ମୌଞ୍ଜଂ ଦଣ୍ଡଂ ଚ ଧାରୟେତ୍ ॥

ନଷ୍ଟେ ଭ୍ରଷ୍ଟେ ନବଂ ମନ୍ଥାଶୁଦ୍ଧା ଭ୍ରଷ୍ଟଂ ଜଳେକ୍ଷିପେତ୍ । ହରିହରଭାଷ୍ୟ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସର୍ବଦା ଭିକ୍ଷା ଆଚାରଣ କରିବ ଏବଂ କଟିସୂତ୍ର ଓ ଦଶିଥିବ କୌପୀନବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିବ । ଯଜ୍ଞୋପବୀତ, କୃଷ୍ଣଜିନୋତରୀୟ, ମେଖଳା ଓ ଦଣ୍ଡ କିମ୍ବା ଉତ୍ତରୀୟବସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କରିବ । ଏମାନେ ନଷ୍ଟ କିମ୍ବା ଭ୍ରଷ୍ଟ ହେଲେ ନୂଆ ତିଆରି କରି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଧାରଣ କରିବ ଓ ଭ୍ରଷ୍ଟକୁ ଜଳରେ ପକାଇ ଦେବ । ୦ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ତଳଲିଖିତ ମତେ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ ।
ଯଥା-(୧) ପ୍ରତିଦିନ ଗୁରୁଙ୍କର ସେବା କରିବ । (୨) ଅରଣ୍ୟରୁ ସମିଧ ସଂଗ୍ରହ
କରିବ । (୩) ସକାଳେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଯଥା ସ୍ତୁତ୍ୟରେ ଭୋଜନ ନିମିତ୍ତ ଭିକ୍ଷା
କରିବ । (୪) ମଦ୍ୟ ଓ ମାସଂ ଭକ୍ଷଣ କରିବ ନାହିଁ । (୫) ଜଳ କାଢ଼ି ଗାଧୋଇବ
ଓ ନଦୀରେ ବୁଡ଼ି ସ୍ନାନ କରିବ ନାହିଁ । (୬) ଆସନ୍ତୁ ଉପରେ ଆସନ ବିଛାଇ
ବସିବ ନାହିଁ । (୭) ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବସିବ ନାହିଁ । (୮) ମିଥ୍ୟାକଥା କହିବ
ନାହିଁ । (୯) କୌଣସି ପଦାର୍ଥ କେହି ନ ଦେଲେ ଗ୍ରହଣ କରିବ ନାହିଁ । ୧୦ ।
ସ୍ମୃତିଲିଖିତ ଯମ ନିୟମ ଆଚରଣ କରିବ । ୧୧ ।

କର୍ମାଙ୍ଗଦଶବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ । ପବିତ୍ର ପ୍ରତିପତ୍ତିଃ । (ଜଳରେ ପବିତ୍ରତ୍ୟାଗ
କରିବ) ପ୍ରଣାତା ବିମୋକ୍ଷ । (ପ୍ରଣାତାକୁ ବିସର୍ଜନ କରିବ ।) ବ୍ରହ୍ମଗ୍ନି ବିସର୍ଜନଂ ।
(୨୦୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) । ଶାନ୍ତିକରଣଂ । (୨୦୭ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।
ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି ମମ
ପୁତ୍ରସ୍ୟାମୁକଶର୍ମ୍ମଣୋବଚୋରୂପନୟନକର୍ମ ଯକ୍ତଂ ତସ୍ମୈ କୃତମସ୍ତୁ ।
ଯନ୍ମ୍ୟନମିତ୍ୟାଦି । ଆଶୀର୍ବାଦାର୍ଥଂ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ ଯଥା-ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-
ଉପନୟନକର୍ମନିମିତ୍ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୈରାଶୀର୍ବାଦାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି । ୧୫୬ ।
ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ଆଶୀର୍ବାଦମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ବ୍ରତେନ ଦାକ୍ଷୀମାପ୍ନୋତି ଦାକ୍ଷୟାପ୍ନୋତି ଦକ୍ଷିଣାଂ ।
ଦକ୍ଷିଣା ଶୁଦ୍ଧାମାପ୍ନୋତି ଶୁଦ୍ଧୟା ସତ୍ୟମାପ୍ୟତେ । ଭତ୍ୟାଶୀର୍ତ୍ତହଣ୍ୟ ।

ଭତ୍ୟୁପନୟନକର୍ମ ସମାପ୍ତଂ ।

-୦-

୩୩୨-ବେଦାରମ୍ଭ ବିଚାର

ଉପନୀୟ ଗୁରୁଃ ଶିଷ୍ୟଂ ମହାବ୍ୟାହୁତିପୂର୍ବକଂ ।

ବେଦମଧ୍ୟାପୟେଦେନଂ ଶୌଚାଚାରାଂଞ୍ଚ ଶିଷୟେତ୍ । (ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର ଶେଷ ହେଲାପରେ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ମହାବ୍ୟାହୁତି
ପୂର୍ବକ ବେଦପାଠ ଆରମ୍ଭ କରାଇବେ, ଶୌଚ ଓ ଆଚାରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଶିଖାଇବେ ।

ପର୍ଯ୍ୟୁଷିତତାମୁଳଦନ୍ତଧାବନାବସକଥୁକାଦିବାସ୍ତ୍ରାପଛତପାଦୁକାଗନ୍ଧମାଲ୍ୟାଦ୍
ବର୍ଜନାନୁଲେପନଜଳକ୍ରାନ୍ତାଦ୍ୟୁତ୍ୟନ୍ତ୍ୟଗାତବାଦ୍ୟାଳାପାଦାନ୍ୟନ୍ୟାନ୍ୟପି ବର୍ଜନୀୟା ନୀତି
ହରିହରଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବାସିଦ୍ରବ୍ୟ, ତାମ୍ବୁଳ, ଦନ୍ତଧାବନ, ବସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଜାନୁ ଏବଂ ଜଂଘା
ଦୃଢ଼ବନ୍ଧନ ପୂର୍ବକ ଉପବେଶନ; ଦିବ୍ୟନିଦ୍ରା, ଛତ୍ର, ଉପାନହ, ଗନ୍ଧ, ମାଲ୍ୟ ଉତ୍ତନ
(କୁଦିବା) ଲେପନ, ଜଳକ୍ରାନ୍ତା, ପଶାଖେଳ, ନୃତ୍ୟ, ଗୀତ, ବାଦ୍ୟାଳାପ ପ୍ରଭୃତି
କାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ କରିବ ନାହିଁ ।

୩୩୩-ବେଦାରମ୍ଭର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଅପ୍ରସୁଷ୍ଟେ ହରୌ ସସ୍ୟାନ୍ନାନଧ୍ୟାୟେ ଶୁଭେଽହନି ।

ନାସ୍ତଂ ଗତେ ଗୁରୌ ଶୁକ୍ଳେ ବାଳେ ବୃଦ୍ଧେ ମଳିମ୍ନୁ ତେ ॥

ଷଷ୍ଠୀଂ ରିକ୍ତାଂ ଶନିଂ ସୋମଂ ଭୌମଂ ହିଘ୍ନୋତ୍ତରୋଦୁଷ୍ଟ ।

ମୃଗାଦିପଞ୍ଚଧୂଷ୍ଟେଷୁ ମୂଳାଶ୍ୱିନେଃ କରତ୍ରୟେ ॥

ପୂର୍ବାସୁତିସୃଷ୍ଟପେନ୍ଦ୍ରଭ୍ରମେ କେନ୍ଦ୍ରଗୌଶୁଭୈଃ । (ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ହରିଶୟନ ଭିନ୍ନମାସରେ ଅଧ୍ୟୟନକାଳରେ, ଶୁଭଦିନରେ, ଗୁରୁ ଶୁକ୍ଳ ଏ ଦୁହେଁ ଅସ୍ତହୋଇ ନ ଥିବା ସମୟରେ, ଆଉ ମଧ୍ୟ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର ବାଲ୍ୟ ଓ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ, ମଳ ମାସ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ମାସରେ, ଷଷ୍ଠୀ, ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ତିଥିରେ, ଶନି, ଚନ୍ଦ୍ର, ମଙ୍ଗଳଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ବାରରେ, ଉତ୍ତରାଫାଲଗୁନୀ, ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, ଉତ୍ତର ଭାଦ୍ରପଦ, ମୃଗଶିରା, ଆରଦ୍ରା, ପୁନର୍ବସୁ, ପୁଷ୍ୟା, ଅଶ୍ଳେଷା, ମୂଳା, ଅଶ୍ୱିନୀ, ହସ୍ତା, ଚିତ୍ରା, ସ୍ୱାତୀ, ପୂର୍ବାଫାଲଗୁନୀ, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା, ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦ, ଶ୍ରବଣା, ଧନିଷ୍ଠା, ଶତିଭିଷା ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଏବଂ ଶୁଭଗ୍ରହ କେନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଥିଲେ ବେଦାରମ୍ଭ କରାଇବ ।

୩୩୪-ବେଦାରମ୍ଭ କର୍ମକାରିକା

ବେଦାରମ୍ଭେ ବରୁଣାଦୀନ୍ ସମର୍ଚ୍ଚ୍ୟ କର୍ମାଙ୍ଗଂ ସଂକ୍ଷେପେନ୍ ବେଦିକାୟାଂ ।

ନାନ୍ଦୀଶ୍ରାବ୍ଧଂ ସ୍ଥାପନଂ ସଂସ୍କୃତାଗ୍ନେଃ କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ ବ୍ରହ୍ମବରଣଂ ସଂବିଦଧ୍ୟାତ୍ ।

କୃତ୍ୱା ସର୍ବଂ ଚରୁବର୍ଜଂ କୁଶାଶ୍ଚିଂ ଦକ୍ଷାଘ୍ନାବାଗ୍ୟଭାଗୌତଥୈବ ।

ଉକ୍ତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପୁଣ୍ୟାହବାଚଂ ଧୃତ୍ୱା ହସ୍ତେ ଯତ୍ନପୂର୍ବଂ ସୁବଂ ତ ॥

କୃତ୍ୱା ବେଦାହୁତିହୋମଂ ଯୁତେନ ହୃତ୍ୱା ବୈଭୂରାଦିକାଂ ସ୍ଥାନ୍ ଦଶୈବ

ଉକ୍ତ୍ୟା କୃତ୍ୱା ପ୍ରାଶନଂ ମାର୍ଜନଂ ଚ ଶକ୍ତ୍ୟା ଦଦ୍ୟାଦ୍ ବ୍ରହ୍ମଣେ ଦକ୍ଷିଣାଂଚ

ତତଃ ପିତା ମାଣବକଂ ଚ ବେଦମଧ୍ୟାପୟେଦେବ ଯଥାବିଧାନଂ ।

ପ୍ରତୀକର୍ମତ୍ୟାଦି ମନୁଂ ଚ ଜପ୍ତା ଗୁରୋଃ ପ୍ରଣାମଂ ଚ ବତୁଷ୍ଠ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ଭୋଜ୍ୟଂ ଚ ଦଦ୍ୟାଦ୍ଦଶବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ପବିତ୍ରପ୍ରତିପତ୍ତିକାଦୀନ୍ ।

ଉକ୍ତ୍ୟା ତଦାଶ୍ରୀର୍ଗ୍ରହଣଂ ବିଦଧ୍ୟାତ୍ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ତତଃ କର୍ମ ସମାପ୍ତ ମେବଂ ॥

(ଲୋକନାଥଦାସେନ୍ କୃତା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବେଦାରମ୍ଭ କର୍ମରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରଥମେ ବେଦୀ ଉପରେ ବରୁଣପୂଜା ଓ କର୍ମାଙ୍ଗ ସଂକଳ୍ପ କରି ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କରି ବସ୍ତ୍ରାଦି ଦେଇ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବରଣ କରିବ ଓ ଚରୁବର୍ଜିତ କୁଶାଣ୍ଡ କରି ଆଘାରାଦି ହୋମ କରିବ । ତତ୍ପରାରୁ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରି ସ୍ତବ ଧରି ଘୃତରେ ବେଦାହୁତି ହୋମ କରିବ ଓ ଭୂରାଦି ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶାହୁତି ଦେଇ ପ୍ରାଣନ ମାର୍ଜନ କରି ଯଥାଶକ୍ତି ଦକ୍ଷିଣା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଦେବ । ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମାଣବକକୁ ଯଥାବିଧିରେ ବେଦଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ କରାଇବେ । ତଦନନ୍ତର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ “ପ୍ରତୀକ” ଆଦି ମନ୍ତ୍ର ଜପ ଓ ଗୁରୁଙ୍କ ପ୍ରଣାମ କରି ଦଶଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ କରାଇ ଓ ଭକ୍ତି ସହିତ ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରି ବେଦାରମ୍ଭ କର୍ମ ସମାପ୍ତ କରିବ ।

୩୩୫-ବେଦାରମ୍ଭ କର୍ମ

ଆଦୌବରୁଣ ପୂଜା । (୨୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) । କର୍ମାଙ୍ଗସଂକଳ୍ପ । ତତ୍ପରା-ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତର* ମମ ପୁତ୍ରସ୍ୟାମ୍ବକଦେବଶର୍ମାଶୋବଟୋର୍ଯ୍ୟଜୁ-ବେଦାରମ୍ଭକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟେ । (ସଂକଳ୍ପର ବିଧି ୧୨୫-୧୨୯ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

ତତୋମାତୃପୂଜାପୂର୍ବକମାଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାଦ୍ଧଂ । ତତ୍ପରା-ଦେଶକାଳୌ ସ୍ମୃତ୍ୱା ମମ ପୁତ୍ରସ୍ୟାମ୍ବକଶର୍ମାଶୋବଟୋର୍ଯ୍ୟଜୁବେଦାରମ୍ଭକର୍ମାଶୋଽଙ୍ଗତସ୍ମାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାତ୍ କରଣାଶକ୍ତୌ* ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନତ୍ୟାଦି । (ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସଂକଳ୍ପ ବିଧି (୧୩୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତଃଗଣପତିପୂର୍ବକଂ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦିପୂଜନଂ (୧୩୧ ନମ୍ବର ଦେଖ) । ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ (୧୩୨, ୧୩୩, ୧୩୪ ନମ୍ବର ଦେଖ) । ତତୋଭୋଜ୍ୟାସ୍ପର୍ଶଃ । (୧୩୫-୧୩୮ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

ତତଃ ପଞ୍ଚଭୂସଂସ୍କାରପୂର୍ବକଂ ଲୌକିକାଗ୍ନିସ୍ଥାପନଂ ।* ସୂର୍ଯ୍ୟାନାମାଗ୍ନିପୂଜନଂ । (ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନବିଧି ୧୪୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତୋବ୍ରହ୍ମା ବରଣଂ-ମମ ପୁତ୍ରସ୍ୟାମ୍ବକଦେବଶର୍ମାଶୋବଟୋର୍ଯ୍ୟଜୁ-ସ୍ବାଙ୍ଗହୋମକର୍ମଣି କୃତାକୃତ ବେଷକତ୍ତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୀମହଂବୃଣୋ । ବୃତୋଽସ୍ମାତ୍ୟାଦି । (ବ୍ରହ୍ମାବରଣ ବିଧି ୧୪୯ ନମ୍ବର ଦେଖ)

*-ଅମ୍ନାତତ୍ତେନ ଇତି କେଚିତ୍

* ବେଦେ ତ ସୂର୍ଯ୍ୟାନାମାଗ୍ନିଃ ସମବର୍ତ୍ତେ ତଥୈବ ଚ ।

ଦକ୍ଷିଣତୋବ୍ରହ୍ମାସନମିତ୍ୟାରତ୍ୟ ଚତୁର୍ବର୍ଜଂ ପ୍ରଣାତାୟାଂ ପବିତ୍ରସ୍ଥାପନାତଂକୃତ୍ବା
ଆଘାରାବାଜ୍ୟଭାଗୋ ହୃଦ୍ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି ମମ
ପୁତ୍ରସ୍ୟାମୁକଦେବଶର୍ମଶୋବଚୋର୍ଯ୍ୟକୁ ବେଦାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି ।
(କୁଶାଣ୍ଡର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୧୫୫ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୩୩୬-ବେଦାହୁତି ହୋମ

ତତଃ ସ୍ଥାଳ୍ୟାଜ୍ୟେନ ଜୁହୋତି । ଯଜୁର୍ବେଦମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-^{*} (୧) ଓଁ
ଅନ୍ତରିକ୍ଷାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦମନ୍ତରିକ୍ଷାୟ । (୨) ଓଁ ବାୟବେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବାୟବେ ।
(୩) ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଣେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ । (୪) ଓଁ ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ । (୫) ଓଁ ପ୍ରଜାପ୍ରତେୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ । (୬) ଓଁ
ଦେବେଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଦେବେଭ୍ୟଃ । (୭) ଓଁ ରଷିଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ରଷିଭ୍ୟଃ ।
(୮) ଓଁ ଶ୍ରବ୍ୟାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଶ୍ରବ୍ୟାୟେ । (୯) ଓଁ ମେଧାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ମେଧାୟେ । ୧୦ । ଓଁ ସଦସସ୍ତତୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସଦସସ୍ତତୟେ । ୧୧ । ଓଁ
ଅନୁମତୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଅନୁମତୟେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳାର ଶୁବରେ ଘୃତ ଆଣି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଉପରୋକ୍ତ
ଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ଏଗାର ଗୋଟି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ଏକ ଏକ ଆହୁତି ଅଗ୍ନିରେ
ଦେବ ।

ଯଦି ରଗ୍‌ବେଦାରମ୍ଭସ୍ତଦା-(୧) ଓଁ ପୃଥ୍ବିବ୍ୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପୃଥ୍ବିବ୍ୟ ।
(୨) ଓଁ ଅଗ୍ନୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଅଗ୍ନୟେ । ଇତ୍ୟାହୁତିଦ୍ୱୟଂ ହୃଦ୍ବା ବ୍ରହ୍ମାଦିନ
ବାହୁତୟଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ରଗ୍‌ବେଦ ହୋମ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଉପରୋକ୍ତ ରଗ୍‌ବେଦକୁ
ଦୁଇଗୋଟି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦୁଇ ଆହୁତି ଦେଇ ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମାଦି ନବାହୁତି ଦେବ ।
ଅର୍ଥାତ୍ ଯଜୁର୍ବେଦ ହୋମର ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଆହୁତିକୁ ଛାଡ଼ି “ବ୍ରହ୍ମଣେ ସ୍ବାହା”
ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ନଅ ଆହୁତି ଦେବ ।

* ୩୩୬ (ଟି)-ବେଦାହୁତି ହୋମକାରିକା ଯଥା-

ଅନ୍ତରିକ୍ଷଂ ଚ ବାୟୁଃ ଛନ୍ଦଃ ପ୍ରଜାପତିଃ

ଦେବାଃ ରଷୟଃ ଶ୍ରବ୍ୟା ମେଧା ଚ ସଦସସ୍ତତିଃ ।

ତତଃ ଅନୁମତିରେତା ହୋତବ୍ୟାଃ ଯଜୁଃଶ୍ରୁତୋ ।

ଯଦି ସାମବେଦାରମ୍ଭସ୍ତଦା-(୧) ଓଁ ଦିବେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଦିବେ (୨)
ଓଁ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ । ଇତ୍ୟାହୁତିଦ୍ବୟଂ ହୃଦ୍ବା ବ୍ରହ୍ମାଦିନବାହୁତୟଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସାମବେଦହୋମ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଉପରୋକ୍ତ ଦୁଇଗୋଟି ସାମବେଦ
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦୁଇ ଆହୁତି ଦେଇ ତତ୍ପରେ ଯଜୁର୍ବେଦ ହୋମର ପ୍ରଥମ ଦ୍ବିତୀୟ
ଆହୁତିକି ଛାଡ଼ି “ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଣେ ସ୍ବାହା” । ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭି ନଅ ଆହୁତି ଦେବ ।

ଯଦ୍ୟଥର୍ବବେଦାରମ୍ଭସ୍ତଦା-(୧) ଓଁ ଦିଗ୍ଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଦିଗ୍ଭ୍ୟଃ ।
(୨) ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ରମସେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଚନ୍ଦ୍ରମସେ । ଇତ୍ୟାହୁତିଦ୍ବୟଂ ହୃଦ୍ବା
ବ୍ରହ୍ମାଦିନବାହୁତୟଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅଥର୍ବବେଦ ହୋମ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଉପରୋକ୍ତ ଦୁଇଗୋଟି ମନ୍ତ୍ର
ପଢ଼ି ଦୁଇ ଆହୁତି ଦେଇ ତତ୍ପରେ ଯଜୁର୍ବେଦ ହୋମରେ ଥିବା “ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଣେ ସ୍ବାହା”
ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭି ନଅଗୋଟି ଆହୁତି ଦେବ ।

ଯଦ୍ୟେକଦା ସର୍ବବେଦାରମ୍ଭସ୍ତଦା-ଆଜ୍ୟଭାଗାନନ୍ତରଂ ପ୍ରତିବେଦଂ ସ୍ବ ସ୍ବ
ବେଦାହୁତିଦ୍ବୟଂ ହୃଦ୍ବା “ବ୍ରହ୍ମଣେ” “ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ” ଇତ୍ୟାହୁତିଦ୍ବୟଂ ପ୍ରତିବେଦଂ
ହୃଦ୍ବା ତଦନ୍ତେ ପ୍ରଜାପତ୍ୟାଦ୍ୟଃ ସପ୍ତାହୁତୟଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେବେ ଏକ ସମୟରେ ସମସ୍ତ ବେଦାହୁତିହୋମ ଆରମ୍ଭ କରିବ
ତେବେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବେଦର ଦୁଇ ଦୁଇ ଆହୁତି ଓ ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ “ବ୍ରହ୍ମଣେ”
“ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ” ଏ ଦୁଇ ଆହୁତି ଦେଇ ତଦନ୍ତେ ପ୍ରଜାପତ୍ୟାଦି ସପ୍ତ ଆହୁତି ଦେବ ।

ଯଥା-ଓଁ ଅନ୍ତରିକ୍ଷାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦମନ୍ତରିକ୍ଷାୟ । ଓଁ ବାୟବେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ବାୟବେ । ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଣେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ । ଓଁ ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ । ଓଁ ପୃଥ୍ବିବ୍ୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପୃଥ୍ବିବ୍ୟେ । ଓଁ ଅଗ୍ନିରେ ସ୍ବାହା ।
ଇଦଂ ଅଗ୍ନିରେ । ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଣେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ । ଓଁ ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ । ଓଁ ଦିବୋ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଦିବେ । ଓଁ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ ।
ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଣେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ । ଓଁ ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ । ଓଁ
ଦିଗ୍ଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଦିଗ୍ଭ୍ୟଃ । ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ରମସେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଚନ୍ଦ୍ରମସେ । ଓଁ
ବ୍ରହ୍ମଣେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ । ଓ ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ । ଓଁ

ପ୍ରଜାପତୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ । ଓଁ ଦେବେଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ଦେବେଭ୍ୟଃ । ଓଁ ରକ୍ଷିତ୍ର୍ୟଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ରକ୍ଷିତ୍ର୍ୟଃ । ଓଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ଶ୍ରଦ୍ଧାୟେ । ଓଁ ମେଧାୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ମେଧାୟେ । ଓ ସଦସସ୍ତତୟେ ସ୍ବାହା ।
ଇଦଂ ସଦସସ୍ତତୟେ । ଓ ଅନୁମତୟେ ସ୍ବାହା ଇଦଂ ଅନୁମତୟେ ।

ତତୋଭୁରାଦିସ୍ବି ଷ୍ଟକୃଦତାଦଶାହୁତୟଃ । ତତ୍ପରେ ଭୂଃ ସ୍ବାହା ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭି
ଅଗ୍ନୟେ ସ୍ବଷ୍ଟି କୃତେ ସ୍ବାହା ଏହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶଗୋଟି ଆହୁତି ଦେବ । ତଦ୍‌ଯଥା-
(୧) ଓଁ ଭୂଃ, (୨) ଓଁ ଭୂରଃ, (୩) ଓଁ ସ୍ବଃ, (୪) ଓଁ ଦନ୍ନୋ ଅଗ୍ନେ, (୫) ଓଁ
ସଦନ୍ନୋ ଅଗ୍ନେ, (୬) ଓଁ ଅୟାଷାଗ୍ନେ, (୭) ଓଁ ଯେତେଶତଂ, (୮) ଓଁ ଉଦୁରମଂ,
(୯) ଓଁ ପ୍ରଜାପତୟେ, (୧୦) ଓଁ ଅଗ୍ନୟେ ସ୍ବଷ୍ଟି କୃତେ ସ୍ବାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ
ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତେ । (ଭୁରାଦିହୋମ ୧୯୫ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ) ପ୍ରାଶନଂ । ମାର୍ଜନଂ ।
ବ୍ରହ୍ମଣେ ଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ ।

୩୩୭-ବେଦାରମ୍ଭ

ତତଃ ପିତା ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣଂ*ବେଦମଧ୍ୟାପୟତି ।

ଅଭିପ୍ରେତାର୍ଥସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥମିତ୍ୟାଦି ପଠିତ୍ବା ନାରିକେଳଫଳଂ ଭୁଞ୍ଜା
ତେନୋଦକେନ ଶିରସ୍ୟଭିଷିଷ୍ଠତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀକୁ ବେଦଶିକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ କରାଇବା
ସମୟରେ ବିନାୟକ, ଲକ୍ଷଦେବ, ସରସ୍ବତୀ ଓ ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟମୁନି ଏମାନଙ୍କୁ
ନମସ୍କାର କରି “ଅଭିପ୍ରେତାର୍ଥସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ନଡ଼ିଆ ଭାଙ୍ଗି ସେହି
ଜଳ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ମଣ୍ଡଳରେ ସେତନ କରିବେ ।

୩୩୮-ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଅଭିବାଦନ ବିଧି

ତତଃ ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନବଦ୍ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଉପବିଶତି । *ବ୍ୟତ୍ୟସ୍ତପାଶିନା
ଗୁରୋଃପାଦୋପସଂଗ୍ରହଣଂ କୃତ୍ବା ‘ଅମୂଳଶର୍ମ୍ମା ଅହଂ ଭୋ ଅଭିବାଦୟାମି’ । ଇତି ।

* ତଥାତ ସ୍ମୃତିଃ- ବିନାୟକଂ ସମଭ୍ୟର୍ଜ୍ୟ ସ୍ବେଷ୍ଟଦେବଂ ସରସ୍ବତୀ ।

ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟମୁନିଂ ନତ୍ବା ବେଦମଧ୍ୟାପୟେହିଶ୍ଚୁ ॥

୩୩୮-ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ବେଦ ପଠନ ନିୟମ-

ହସ୍ତୋ ଚୁ ସଂବୃତୋ (ଆହ୍ନାଦିତୋ) ଧାର୍ଯ୍ୟୋ ଜାନୁଭ୍ୟାମୁପର
ସ୍ଥିତୋ । ଗୁରୋରନୁମତିଂ ନୀତ୍ବା ପାଠଂ ପାଠମତିଷ୍ଠତେତ୍ ।

ବରୁଃ “ଅମୁକଶର୍ମ୍ମନ୍ନାୟୁଷ୍ମାନଭବ ସୌମ୍ୟ” ଇତ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟ । “ଅଧୀଷ୍ଠେ ଉଗବନ୍ନହଂ
“ଇତି ବରୁଃ” । “ଅଧୀଷ୍ଠ ଭୋଃ” ଇତି ଗୁରୁବଚନଂ । ତତଃ
ଆଚାର୍ଯ୍ୟାବେଦମଧ୍ୟାପୟତି । ପଦାଧୁରିକଣ୍ଠିକାକ୍ରମେଣ ଇଷେଦ୍ୱାଦି ରକ୍ତହ୍ରୟଂ ପଞ୍ଚ
ବା ସପ୍ତ ବା ଅଧୀତେ ବ୍ରହ୍ମାଞ୍ଜଳିର୍ଭୂଦ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । ତତଃ ପ୍ରଣବବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକାଂ
ଗାୟତ୍ରୀମୁକାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟମଧୀତେ । ଇଷେଦ୍ୱା ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ତେ ପୁରପ୍ରଣବୋଚ୍ଚାରଣଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନକାଳରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଯେପରି ବସିଥିଲା ବେଦାରମ୍ଭ
କାଳରେ ସେହିପରି ବସି ଦୁଇହସ୍ତକୁ ଛଦି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଦ୍ୱାରା ଗୁରୁଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣପାଦ ଓ
ବାମହସ୍ତଦ୍ୱାରା ଗୁରୁଙ୍କର ବାମପାଦ ଧରି କହିବ ଯେ ଗୁରୋ ! ଅମୁକ ଦେବଶର୍ମ୍ମା
ଯେ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅଭିବାଦନ କରୁଅଛି । ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବେ । ହେ
ସୌମ୍ୟ ଅମୁକ ଦେବଶର୍ମ୍ମା ଯେ ତୁମ୍ଭେ ଆୟୁଷ୍ଟବାନ୍ ହୁଅ । ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବେଦ ପଢ଼ିବା ସମୟରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଉଭୟ ହସ୍ତରେ ନିଜ କାନୁଦ୍ୱୟ
ଆଚ୍ଛାଦନ କରି ଗୁରୁଙ୍କର ଅନୁମତି ନେଇ ବେଦ ପାଠ କରିବ ।

ଦ୍ୱିତୀୟେ ତୁ ତଥା ଭାଗେ ବେଦାଭ୍ୟାସୋ ବିଧୀୟତେ ।

ବେଦସ୍ୱୀକରଣଂ ପୂର୍ବ ବିଚାରୋଽଭ୍ୟସନଂ ଜପଃ ॥

ତଦାନଂ ଚୈବ ଶିଷ୍ୟେଭ୍ୟୋବେଦାଭ୍ୟାସୋ ହି ପଞ୍ଚଧା । (ଦକ୍ଷଃ)

ହସ୍ତହୀନଂ ତୁ ଯୋଃଧୀତେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣବିବର୍ଜିତଂ ।

ରଗ୍ଯକ୍ଷୁ ସାମଭିର୍ଦିଗ୍ଧୋ ବିଯୋନିମଧୁଗଚ୍ଛତି । (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ)

ଜ୍ଞାତବ୍ୟଃ ସ୍ୱବେଦାଥୋ ବେଦାନଂ କର୍ମସିଦ୍ଧୟେ ।

ପାଠମାତ୍ର ମଧୀତେ ଚ ପଙ୍କେ ଗୌରିବ ସୀଦତି ॥ (ପରାଶରଃ)

ବେଦସ୍ୟାଧ୍ୟୟନଂ ପୂର୍ବଂ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଚୈବ ହି ।

ଅଜାନତୋଽର୍ଥଂ ତଦ୍ବ୍ୟର୍ଥଂ ତୁଷାଣାଂ କଣ୍ଠନ ଯଥା ॥ (ବ୍ୟାସଃ)

ଯୋଽନଧୀତ୍ୟ ଦ୍ୱିଜୋବେଦାନନ୍ୟତ୍ର କୁରୁତେ ଶ୍ରମଂ ।

ସ ଜୀବନ୍ନେନ ଶୁଦ୍ଧତ୍ୱ ମାଶୁ ଗଚ୍ଛତି ସାନ୍ଦ୍ୱୟଃ ॥ (ମନ୍ଦୁଃ)

ପାରମ୍ପରି୍ୟାଗତୋ ଯେଷାଂ ବେଦଃ ସଂପରିବୃହଂଣଃ ।

ତତ୍ତ୍ୱାଶଂ କର୍ମ କୁର୍ବାତ ତତ୍ତ୍ୱା ଶାଧ୍ୟାୟନଂ ତଥା ।

ଅଧୀତ ଶାଖାମାତ୍ମୀୟା ମନ୍ୟଶାଖାଂ ତତଃ ପଠେତ୍ ।

ଶାଖାଂ ସ୍ୱାଂ ଯଃ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଶାଖାମୁପାସତେ ।

ଶାଖାରକ୍ଷଃ ସ ବିଜ୍ଞେୟଃ ସର୍ବକର୍ମ ବହିଷ୍କୃତଃ । (ବଶିଷ୍ଠଃ)

କହିବ ହେ ଭଗବାନ! ମୁଁ ଆପଣଙ୍କଠାରୁ ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବି । ଗୁରୁ କହିବେ ଅଧ୍ୟୟନ କର । ତତ୍ପରେ ପଦ, ଅଧିରି, କଣ୍ଡିକାକ୍ରମରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବେଦ ପଢ଼ାଇବେ । ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ‘ଇଷେଦ୍ୱାଦି’ ଏହି ତିନିକାଣ୍ଡ ମନ୍ତ୍ରକୁ ପାଞ୍ଚଥର ବା ସାତଥର ପଢ଼ିବ । କିନ୍ତୁ *୧ ବ୍ରହ୍ମାଞ୍ଜଳି ହୋଇ *୨ ବେଦ ପଢ଼ିବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଣବ ଓ ବ୍ୟାହୃତିପୂର୍ବକ ଗାୟତ୍ରୀ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ ଆଉ ମନ୍ତ୍ର ଶେଷରେ ଓଁକାରକୁ ପୁତ୍ର ସ୍ୱରରେ ÷ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ ।

୩୩୯-ଇଷେଦ୍ୱାଦିମନ୍ତ୍ରର ରଷିଛନ୍ଦ

ଓଁ ଇଷେଦ୍ୱାଦି ମନ୍ତ୍ରାଣାଂ । ପ୍ରାଜାପତ୍ୟାଦ୍ୟାରଷୟଃ । ଅନୁଷ୍ଠୁବାଦାନି ଛନ୍ଦାଂସି । ଶାଖାଦୟୋ ଦେବତାଃ । ବେଦାରମ୍ଭେ ବିନିଯୋଗଃ । ଅଥବା ଶାଖାଛେଦନାଦୌ ବିନିଯୋଗଃ । (ରଷିଛନ୍ଦ ବିଧି ୨୩ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ) ।

୩୪୦-ଇଷେଦ୍ୱାଦି ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଇଷେଦ୍ୱା-ଉର୍ଜେ-ଦ୍ୱା-ବାୟବଃ-ସ୍ତୁ-ଦେବଃ-ବଃ-ସବିତା-ପ୍ରାର୍ପୟତୁ-ଶ୍ରେଷ୍ଠତାମୟକର୍ମଣେ ଆପ୍ୟାୟଧ୍ୱଂ-ଅଗ୍ନ୍ୟାଃ-ଇନ୍ଦ୍ରାୟଭାଗଂ-ପ୍ରଜାପତାଃ-ଅନମୀବାଃ-ଅୟକ୍ଷଃ-ମା-ବଃ-ତେ-ନଃ-ଇଶତମା-ଅଘଶଂସଃ-ଧ୍ରୁବାଃ-ଅସ୍ମିନ୍-ଗୋପତୌ-ସ୍ୟାତ-ବହ୍ନଃ-ଯଜମାନସ୍ୟ-ପଶୁନ୍-ପାହି-ବସୋଃ-ତାମାହିନିଭୀତ୍ୟାଦି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ।

୩୪୧-ନିରାକରଣ ଜପ ମନ୍ତ୍ର

ତତୋଽଧୀତ୍ୟ ନିରାକରଣ ମନ୍ତ୍ର ଜପଃ । (ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରିସାରି ନିରାକରଣ ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରିବ) ।

ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ପ୍ରତୀକ୍ ମେ ବିଚର୍ଷଣ ଜିହ୍ୱା ମେ ମଧୁମଦ୍‌ବତଃ । କର୍ଣ୍ଣାଭ୍ୟାଂ ଭୂରିଶୁଶ୍ରୁବୋ ମହାହ୍ୟର୍ଷାଃ ଶ୍ରୂତଂ ମୟି । ବ୍ରହ୍ମଣଃ ପ୍ରବଚନମସି ବ୍ରହ୍ମଣଃ କୋଶୋଽସି

* ୩୩୮-ବ୍ରହ୍ମାଞ୍ଜଳିନିୟମ-ସଂହତ୍ୟ ହସ୍ତାବଧ୍ୟେୟଃ ସହି ବ୍ରହ୍ମାଞ୍ଜଳିଃ ସ୍ମୃତଃ ।

(ହାତଦୁହିଳି ଯୋଡ଼ିଲେ ବ୍ରହ୍ମାଞ୍ଜଳି ହୁଏ, କେହି କେହି ଏହାକୁ ବନ୍ଧାଞ୍ଜଳି କହନ୍ତି ।)

*୨-ପ୍ରଣବଂ ପ୍ରାକ୍ ପ୍ରୟୁଜୀତ ବ୍ୟାହୃତି ସ୍ତବନନ୍ତରଂ ।

ସାବିତ୍ରୀଂ ଚାନୁ ପୂର୍ବେଣ ତତୋ ବେଦାଦିମାରଭେତ୍ । (ପଢ଼ତୌ)

÷୩-ଏକ ହ୍ରସ୍ୱ ସ୍ୱର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ଯେତେ ସମୟ ଲାଗେ ପୁତ୍ରସ୍ୱର ଉଚ୍ଚାରଣରେ ତାହାର ତିନି ଗୁଣ ଲାଗେ । ତେତିକି ସମୟ ଯାଏ ଓଁକାର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ ।

ଶନି ରସି ଶାନ୍ତିରସ୍ୟ ନିରାକରଣମସି ବ୍ରହ୍ମଣଃ କୋଶଂ ମେ ବିଶ୍ୱଗ୍ବାପି ଦଧାମି
ତିଷ୍ଠ ପ୍ରତିତିଷ୍ଠ ସ୍ୱକରଣକଣ୍ଠୋରସଦନ୍ତ୍ୟାଷ୍ଟଗ୍ରହଣଧାରଣୋଜାରଣଶକ୍ତିର୍ଭବତି ।
ଆପ୍ୟାୟନ୍ତୁ ମେଃଜାନି ମନୋବାକ୍ ପ୍ରାଣଶ୍ଵକ୍ଷୁଃ ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ଯଶୋବଳଂ ଯନ୍ତେଶ୍ୱତଂ
ଯଦଧାତଂ ତନ୍ନେ ମନସି ତିଷ୍ଠତୁ ।

ତତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପୂର୍ବବଦ୍ଗୁରବେ * ନମସ୍କର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର
ଅଭିବାଦନ ବିଧି ୩୩୮ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ) ।

କର୍ମାଙ୍ଗଦଶବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ । ପବିତ୍ର ପ୍ରତିପତ୍ତିଃ । ପ୍ରଣୀତାବିମୋକ୍ଷଃ ।
ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନିବିସର୍ଜନଂ । ଶାନ୍ତିକରଣଂ । ଅହିତ୍ରାବଧାରଣଂ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ ।
ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣା ମୟା
ଅମୁକସଗୋତ୍ରସ୍ୟାମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣୋ ବଟୋର୍ବେଦାରମ୍ଭକର୍ମ ଯକ୍ତୁତଂ
ତସ୍ମକୃତମସ୍ଥିତ୍ୟାଦି । ଆଶୀର୍ତ୍ତହଣଂ-ବ୍ରତେନ ଦୀକ୍ଷା ମାପ୍ନୋତି ଦୀକ୍ଷୟାପ୍ନୋତି ଦକ୍ଷିଣାଂ ।
ଦକ୍ଷିଣାଶ୍ରଦ୍ଧାମାପ୍ନୋତି ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ସତ୍ୟ ମାପ୍ୟତେ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । ବେଦୋଽସୀତି
ମନ୍ତ୍ରେଣବା । ଅପରଦିନେ ପ୍ରତ୍ୟାରମ୍ଭଃ । ୦ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପୂର୍ବପରି ଗୁରୁଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରିବେ ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ
କର୍ମାଙ୍ଗ ଦଶବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋର୍ସ୍ବ, ପବିତ୍ର ପ୍ରତିପତ୍ତି (ବିସର୍ଜନ), ପ୍ରଣୀତାର
ବିମୋକ୍ଷ (ତ୍ୟାଗ), ବ୍ରହ୍ମା ଓ ଅଗ୍ନିଙ୍କର ବିସର୍ଜନଃ ଅଗ୍ନିର ଶାନ୍ତିକରଣ, ଅହିତ୍ରାବଧାରଣ,
ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ, “ବ୍ରତେନ ଦୀକ୍ଷା ବା ବେଦୋଽସି” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଆଶୀର୍ବାଦ
ଗ୍ରହଣ କରି ବେଦାରମ୍ଭ କର୍ମ ସମାପ୍ତ କରିବେ । ତାହା ପରଦିନ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରତ୍ୟାରମ୍ଭ
ପୁନର୍ବାର ବେଦାଧ୍ୟୟନ କରିବ ।

ଇତି ବେଦାଧ୍ୟୟନକର୍ମ ସମାପ୍ତଂ

୩୪ ୨-ସମାବର୍ତ୍ତନକର୍ମବିଚାର

ବେଦଂ ସମାପ୍ୟ ସ୍ନାୟାତ୍ । (ପାରସ୍କରଃ) ବ୍ରହ୍ମଚାରୀବ୍ରତଲୋପେ *
କୁଚ୍ଛତ୍ରୟରୂପଂ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ କାର୍ଯ୍ୟମିତି ବୌଧାୟନଃ ।

*-ବେଦାରମ୍ଭେବସାମେ ତ ପାଦୌ ଗ୍ରାହ୍ୟେ ଗୁରୋଃ ସଦା ।
(ବେଦଆରମ୍ଭରେ ଓ ସମାପ୍ତିରେ ଗୁରୁଙ୍କର ପାଦଦ୍ୱୟ ଧରିବ ।)

*୩୪ ୨-ପ୍ରାଜାପତ୍ୟ ବ୍ରତ ନିୟମ-

ତ୍ର୍ୟହଂ ପ୍ରାତସ୍ତ୍ୟହଂ ସାୟଂ-ତ୍ର୍ୟହମଦ୍ୟା ଦୟାତିତଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବେଦପାଠ କରିସାରି ଗୁରୁଙ୍କର ଆଜ୍ଞା ନେଇ ସମାବର୍ତ୍ତନ ବିଧି ଅନୁସାରେ ସ୍ନାନ କରିବ । ଯଦି ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟବ୍ରତ ଖଣ୍ଡନ ହୁଏ ତାହାହେଲେ କୁଚ୍ଛତ୍ରୟ (ପ୍ରାଜ୍ୟପତ୍ୟତ୍ରୟ) ରୂପ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରି ସ୍ନାନାଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ । ୧୦ ।

୩୪୩-ସମାବର୍ତ୍ତନକର୍ମର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଭୌମଭାନୁଜୟୋର୍ବୀରେ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଚ ବ୍ରତୋଦିତେ ।

ତାରାଚନ୍ଦ୍ରବିଶୁବ୍ଧୌ ଚ ସ୍ୟାତ୍‌ସମାବର୍ତ୍ତନକ୍ରିୟା ॥ (ସୁରେଶ୍ୱରଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମଙ୍ଗଳ ଓ ଶନିବାରରେ ଉପନୟନୋକ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କରେ (୩୦୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତାରାଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଦ୍ଧିରେ ସମାବର୍ତ୍ତନ କର୍ମ କରିବ ।

୩୪୪-ସମାବର୍ତ୍ତନ କର୍ମକାରିକା

ଅର୍ଭକ୍ୟକ୍ତ୍ୟ କୁମ୍ଭେ ବରୁଣାହିଦେବାନ୍ ବେଦ୍ୟାଂ ସମାବର୍ତ୍ତନକେ ମନୀଷୀ ।

କର୍ମାଙ୍ଗସଂକ୍ଷେପଥାଭିବୃଦ୍ଧି ଶ୍ରାଢ଼ଂ ବିଦଧ୍ୟା ଭୁବି ସଂସ୍କୃତେଽଗ୍ନିଂ ॥

ବସେଶ ବ୍ରହ୍ମାବରଣଂ ବିଧାୟ କୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ କୁଶାଣ୍ଡଂ ଚରୁବର୍ଜିତଂ ଚ ।

ଆଘାରକାଦୀନ୍ କୁହୁୟାଦ୍‌ବିଧାନୈଃ ପୁଣ୍ୟାହବାତଂ ସମୁଦୀର୍ଯ୍ୟ ଚାଦୌ ॥

ଆଜ୍ଞେୟନ ବେଦାହୁତିହୋମକଂ ଚ ଭୂରାଦିକାନ୍ ସ୍ୱଷ୍ଟକୃତଂ ଚ ହୁତ୍ୱା ।

ସଂପ୍ରାଣ୍ୟ ସମ୍ମାର୍ଜ୍ୟ ଚ ଦକ୍ଷିଣାଂ ଚ ଦତ୍ତ୍ୱା ତତଃ କାଷ୍ଠକପଞ୍ଚକାଦୀନ୍ ॥

ତ୍ରହଂ ପରଂ ତୁ ନାଶ୍ରୀୟାତ୍ ପ୍ରାଜାପତ୍ୟଂ ଚରନ୍ ଦ୍ୱିଜଃ ॥

ପ୍ରାଜାପତ୍ୟବ୍ରତାଗତ୍ତୌ ଧେନୁଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ପୟସ୍ୱିନଂ ।

ଧେନୋରଭାବେ ଦାତବ୍ୟଂ ତୁଲ୍ୟଂ ମୂଲ୍ୟଂ କଥଞ୍ଚନ ॥

ଧେନୁଃ ପଞ୍ଚଭିରାବ୍ୟାନାଂମଧ୍ୟାନାଂ ତ୍ରିପୁରାଣିକୀ ।

କାର୍ଷାପଣୋହି ମୂଲ୍ୟଂ ଚ ଦରିଦ୍ରାଣାଂ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତଂ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତିନିଦିନ ସକାଳବେଳରେ ଭୋଜନ କରିବ । ଅନ୍ୟ ସମୟରେ କରିବ ନାହିଁ । ଏହିପରି ତିନିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଭୋଜନ କରିବ, ଦିନବେଳେ କରିବ ନାହିଁ ଓ ତିନିଦିନ କେହି ଯାତିଦେଲେ ଖାଇବ, ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଖାଇବ ନାହିଁ ଏବଂ ତିନିଦିନ ନିରାହାର ରହିବ, ଏହିପରି ବାରଦିନରେ ପ୍ରାଜ୍ୟପତ୍ୟ ନାମକ ବ୍ରତ ହୁଏ । ଏପରି ବ୍ରତ କରି ନ ପାରିଲେ ଗୋଟିଏ ଦୁହାଁଳଗାଈ ଦାନ କରିବ । ତାହାର ଅଭାବ ହେଲେ ଗାଈର ମୂଲ୍ୟ ଦେବ । ଯଥା-ଧନାପକ୍ଷରେ ପାଞ୍ଚକାହାଣ, ମଧ୍ୟଭଳି ଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତିନିକାହାଣ ଓ ଦରିଦ୍ର ପକ୍ଷରେ ଏକ କାହାଣ କଉଡ଼ି ଦାନ କରିବ ।

ହୃଦ୍‌ପଥ ସଂଗୃହ୍ୟ ଯଥାପ୍ରଦେଶଂ ଉପ୍ପାଦ୍ୟକୃତ୍ତ୍ୱେ ସ୍ୱପନଂ ଚ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 ଦୁର୍ବାଗୁବାକାକ୍ଷତତୋୟୟୁକ୍ତେ ଯାମେ୍ୟାଉରସ୍ତ୍ୱେ ଶୁଭତାମ୍ରକୃତ୍ତ୍ୱେ ॥
 ଦ୍ୱିପଂକ୍ତିଭିରଞ୍ଜିରାମ୍‌ଗୀର୍ଷଂ ମନ୍ଦେଶ ପ୍ରତ୍ୟେକମଥାଭିଷିକ୍ଷେତ୍ ।
 ଉଦୁରମଂ ମନ୍ଦମୁଦାର୍ଯ୍ୟ ମେଖଳାଂ ନିଃସାରୟେତାଂ ଚ ବତୁଃ ଶିରୋଽଧିନା ॥
 ଐଶୋରରାୟଂ ଭୁବି ମନ୍ଦବର୍ଜିତଂ ତତଃ ଦକ୍ଷଂ ବିନିଧାୟ ଯତ୍ନତଃ ।
 ଅନ୍ୟଦ୍‌ବାସଃ ପରିଧାୟାତମେଦ୍ଦିଃ ସୂର୍ଯ୍ୟଂ ନଦୋଦ୍ୟନ୍ତିତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ॥
 ଜଟାଂ ଚ ସଂକ୍ଳେଦ୍ୟ ତିଳେଷ୍ୱ ଦଧ୍ନା କୃତେ ଜଟାଲୋମନଖାନି ଯତ୍ନାତ୍ ।
 ସ୍ନାତ୍ୱାଥ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ଖଲୁ ଦନ୍ତଶୁଦ୍ଧିଂ ମନ୍ଦେଶ ଚୋଦୁମର କାଷ୍ଠକେନ ॥
 ଉଦ୍‌ବର୍ତ୍ତା ଯତ୍ନାତ୍ ସୁଗନ୍ଧିନୀଙ୍ଗଂସ୍ନାୟାଦ ଥାନ୍ୟଦ୍‌ ବସନଂ ବିଭୃତ୍ୟ ।
 ସୁଚନ୍ଦନାଦୈ୍ୟରନ୍ତୁଲିଷ୍ଠଗାତ୍ରୋଽଥାଲମ୍ବନଂ ଚାସ୍ୟନସୋଃ ପ୍ରକୃର୍ଯ୍ୟାତ୍ ॥
 ଜସ୍ତ୍ରା ବତୁଃ ପିତୃମନ୍ତୁଂ ସ୍ୱହସ୍ତୋ ପ୍ରକ୍ଷାଳ୍ୟ ଯତ୍ନାଦିଶି ଦକ୍ଷିଣସ୍ୟାଂ ।
 ଗନ୍ଧଂ ବସ୍ତ୍ରଂ ଯଜ୍ଞସୂତ୍ରୋତ୍ତରରାୟେ ମାଳ୍ୟଂ ଭୂଷାଂ ସ୍ୱସ୍ତମନ୍ତ୍ରେଶୁହୀତ୍ୱା ॥
 ବଞ୍ଚୋଷ୍ଠାଷ୍ଠଂ ଧାରୟିତ୍ୱା କିରୀଟଂ ସିନ୍ଦୂରଂ ବୈ କଞ୍ଜଳଂ ସଂପ୍ରଗୃହ୍ୟ ।
 ପଶ୍ୟେନ୍ନନ୍ଦେରାନତଂ ଦର୍ପଣେନ ଛତ୍ରୋପାନଦସୁକାନି ପ୍ରଗୃହ୍ୟାତ୍ ॥
 ତତଃ ପବିତ୍ରପ୍ରତିପତ୍ତିକାଦି କୁର୍ଯ୍ୟାଉଦାଶୀର୍ଗ୍ରହଶାନ୍ତମେବ ।
 ବସ୍ତ୍ରଂ ଫଳଂ ପୂପସୁତଶ୍ଚୁଳାନି କପର୍ଦ୍ଦି କାମୁଦଗସୁପୁଷ୍ପକାନି ॥
 ବଞ୍ଚା ଯଥାସମ୍ବଦସମ୍ବଳାନି ସଂଗୃହ୍ୟ ଯାୟାତ୍ରିଦଶାଳୟଂ ଚ ।
 ଦତ୍ତାତ୍ର ପାଦ୍ୟଂ ଖଲୁ ବିଷବେ ଚ ଗୁଞ୍ଜଃ କିୟଦ୍ ରମଥୋ ବ୍ରଜେତ ॥
 ଆଗତ୍ୟ ତସ୍ମାତ୍ ସ୍ୱଜନେଃ ସମେତୋ ଧୌତାଗ୍ରପାଣିସ୍ତତ ଆଚମେଦ୍ଦିଃ ।
 ସଂପ୍ରାଣ୍ୟ ବେଦ୍ୟାଂ ମଧୁପର୍ଜମେବ ଦୁର୍ବାକ୍ଷତାନି ପ୍ରଦଦେହିତା ଚ ॥
 ନୀରାଜୟେର୍ଭୂର୍ଜିତଦେବପୁତ୍ରୋ ସମାପୟେତ୍ ସ୍ନାତକକର୍ମ ଯତ୍ନାତ୍ ।

(ଲୋକନାଥବାସେନ କୃତ୍ୱା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ବେଦୀ ଉପରେ କଳସରେ ବରୁଣପୂଜା କରି
 କର୍ମାଙ୍ଗସଂକଳ୍ପ ଓ ବୃଦ୍ଧିଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବେ ଏବଂ ପଞ୍ଚଭୂଷଂସ୍କାର କରି ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ
 କରିବେ । ତଦନନ୍ତରେ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଦେଇ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବରଣ କରି, ଚରୁଛତା କୁଶାଣ୍ଡି
 କରି ଅଗ୍ନିରେ ଆଘାର ଓ ଆଜ୍ୟଭାଗ ଦେଇ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବେ । ତତ୍ପରେ
 କେବଳ ଘୃତରେ ବେଦୀହୁତି ହୋମ ଓ ଭୂରାଦିସ୍ତ୍ରିଷ୍ଟକୃତ୍‌ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶାହୁତି ହୋମ
 କରି ପ୍ରାଣନ, ମାର୍ଜନ ଓ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକାଦି ହୋମ କରିବେ । ତତ୍ପରେ
 ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଉପଗ୍ରହଣ କରି ଦକ୍ଷିଣୋତ୍ତରକୁମେ ଦୁଇ ପଂକ୍ତିରେ ଥିବା

ଦୂବ, ଅକ୍ଷତ, ଗୁଆ ଓ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଠଗୋଟି କୁମ୍ଭ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କୁମ୍ଭ ହାତରେ ନେଇ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଜଳ ମସ୍ତକରେ ଢାଳି ପଛଆଡ଼କୁ ପକାଇଦେବ । ତଦନନ୍ତର “ଉଦୁମ୍ବର” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ମେଖଳାକୁ ମୁଣ୍ଡବାଟେ ବାହାର କରି ଭୂମିରେ ରଖି ବିନା ମନ୍ତ୍ରରେ ଐଶାଜିନୋରରୀୟ ଓ ଦଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ରଖିବ ଓ କୌପୀନ ଆଦି ତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିବ । ତତ୍ପରାନ୍ତର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଦ୍ଵିରାଚମନ କରି “ଉଦ୍ୟନ୍ତ୍ରାଜ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରିବ । ଏହା ଉତ୍ତରାନ୍ତର ନାମିତ ତିଳ ଓ ଦଧିଦ୍ଵାରା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଜଟାକୁ ଓଦା କରି ନଖ ଲୋମ ସହିତ ଜଟା ଛେଦନ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସ୍ନାନ କରି ବାରଆଙ୍ଗୁଳ ପରିମିତ ଔଦୁମ୍ବର କାଷ୍ଠରେ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦନ୍ତଧାବନ କରିବ ଓ ସୁଗନ୍ଧ (ହଳଦୀଆଦି) ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଙ୍ଗରେ ଲେପନ କରି ସ୍ନାନ କରିବ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ଅଙ୍ଗରେ ସୁଗନ୍ଧ ଚନ୍ଦନାଦି ଲେପନ କରି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମୁଖନାସିକାଦିର ଆଲମ୍ବନ (ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ) କରି ଓ ପିତୃମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ ହସ୍ତଦ୍ଵୟ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ଗନ୍ଧ, ବସ୍ତ୍ର (ପାଞ୍ଚ), ଯଜ୍ଞସୂତ୍ର (ପଇତା), ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର, ମାଲ୍ୟପୁଷ୍ପ, ଅଳଂକାରାଦି ସ୍ଵ ସ୍ଵ ମନ୍ତ୍ରରେ ଗ୍ରହଣ କରି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦର୍ପଣରେ ନିଜ ମୁଖ ଦେଖିବ ଏବଂ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ଵାରା ଛତ୍ର, ଚର୍ମପାଦୁକା ଓ ଜଳପାତ୍ର ଧାରଣ କରି ପବିତ୍ର ପ୍ରତିପତ୍ତିଠାରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ କର୍ମ ଶେଷ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ବସ୍ତ୍ର ଫଳପୁଷ୍ପ ତଣ୍ଡୁଳ କଉଡ଼ି ଓ ମୁଗ ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ବଳ ନେଇ ଦେବାଳୟକୁ ଯିବ । ସେଠାରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ତିନିଥର ପାଦାର୍ପଣ ଦେଇ ସେହି ସମ୍ବଳ ଧରି କିଛି ଦୂର ଗୁପ୍ତି ଚାଲିଯିବ ଏବଂ ବନ୍ଧୁମାନେ ବୁଝାଇବାକୁ ତାଙ୍କ ସହିତ ଘରକୁ ଫେରି ଆସି ଗୋଡ଼ ହାତ ଧୋଇ ବେଦୀ ଉପରେ ବସି ଦ୍ଵିରାଚମନ କରି ମଧୁପର୍ବ ପ୍ରାଣନ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଦୁର୍ବାକ୍ଷତ ପକାଇ ବନ୍ଦାପନା କରି ସମାବର୍ତ୍ତନକର୍ମ ସମାପ୍ତ କରିବେ ।

୩୪୫-ସମାବର୍ତ୍ତନକର୍ମାରମ୍ଭ

ଆଦ୍ୟୋ ବରୁଣପୂଜା । (ଏହାର ବିଧି ୨୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।
 କର୍ମାଙ୍ଗସଂକଳ୍ପ-ତଦ୍‌ପଥା-ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତର-ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ
 ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରସ୍ୟ ମମ ପୁତ୍ରସ୍ୟାମୁକଦେବଶର୍ମାଶୋବଟୋଃ
 ସମାବର୍ତ୍ତନକର୍ମାହଂ କୁର୍ବୀମି । (ସଂକଳ୍ପର ବିଧି ୧୨୫-୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତୋମାତୃପୂଜାପୂର୍ବକମାତୃଦୟିକଶ୍ରୀଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (୧୩୦ ଠାରୁ ୧୩୪ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) । ତତ୍ତ୍ୱଯଥା-ବିଷ୍ଣୁର୍ନମ ଅଦ୍ୟୋହେତ୍ୟାଦି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏବଂ - ବିଧିବିଶେଷଣବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବ ଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରସ୍ୟ ମମ ପୁତ୍ରସ୍ୟାମୁକଦେବକର୍ମଣୋବଚୋଃ ସମାବର୍ତ୍ତନକର୍ମଣୋଽଙ୍ଗତୟାତ୍ମ୍ୟଦୟିକେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାତ୍ପରଶାଶକ୍ତୌ ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତେ ନ * ବିଶ୍ୱେଷାଂ ଦେବାନଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ ମାତୃପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବାନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମତ୍ପିତୃପିତା-ମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ୩ ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତାମହପ୍ରମାତମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ୩ ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟଂ * ଇମାନି ସମ୍ବୁଦ୍ଧାଃ ପରିମିତାନି ଭୋଜ୍ୟାନି ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି ତେଭ୍ୟୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟୋ ଦାତୁମହମୁସ୍ତୁ ଜେ । ଅନ୍ନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଇତ୍ୟାଦି ।

୩୪୭-ସମାବର୍ତ୍ତନ କର୍ମ

ତତୋବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଗୁରୋଃ ପାଦୋପସଂଗ୍ରହଣଂ କୃତ୍ୱା ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ନାସ୍ୟାମି ଇତ୍ୟନ୍ତୁଞ୍ଜାଂ ଯାତତେ । ସ୍ନାହାତି ଗୁରୁଃ । (ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଗୁରୁଙ୍କ ପାଦ ଧରି କହିବ ମୁଁ ସ୍ନାନ କରିବି ଆଜ୍ଞା କରନ୍ତୁ, ଗୁରୁ କହିବେ ସ୍ନାନ କର) ।

୩୪୭-ସମାବର୍ତ୍ତନକର୍ମର ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ ଓ କୁଶାଣ୍ଡ

ତତଃ ପଞ୍ଚଭୂଷଂଘରାନ୍ କୃତ୍ୱା ଲୌକିକାଗ୍ନେଃ ସ୍ଥାପନ । ସୂର୍ଯ୍ୟନାମାଗ୍ନି ଯେ ନମଃ ଇତି ଆସନାଦି ନୈବେଦ୍ୟାନ୍ତଂ ପୂଜାୟେଦ୍ ଘୃତେ ନ ବା । (ତତ୍ପରେ ପଞ୍ଚଭୂଷଂଘର ଓ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କରି ସୂର୍ଯ୍ୟ ନାମାଗ୍ନିକୁ ଆସନାଦି ନୈବେଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଇ ପୂଜା କରିବ ଅଥବା କେବଳ ଘୃତରେ ପୂଜା କରିବ । (ଏହାର ବିଧି ୧୪୭ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ତତୋବ୍ରହ୍ମାବରଣଂ । ଆସନାଦି ଦତ୍ତା ସମାବର୍ତ୍ତନହୋମକର୍ମଣି କୃତା କୃତା ବେଦକଦ୍ୱେନ ବ୍ରହ୍ମାଣଂ ବୃଣେ । ବୃତୋସ୍ମାତ୍ୟାଦି । (ବ୍ରହ୍ମାବରଣର ବିଧି ୧୪୯ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

*-ଆମ୍ ତତ୍ତ୍ୱେନ ଇତି ପାଠାନ୍ତରଂ

*-ଇଦଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଏକ ପରିମିତଂ ପ୍ରଜାପତିଦୈବତମିତି ପାଠାନ୍ତରଂ ।

ଦକ୍ଷିଣତୋବ୍ରହ୍ମାସନମିତ୍ୟାରଭ୍ୟ ପ୍ରଣୀତାୟାଂ ପବିତ୍ରସ୍ଥାପନାତଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ନାତ୍ର
ଚରୁଃ । (ବ୍ରହ୍ମାସନଠାରୁ ଆରମ୍ଭି ପବିତ୍ରସ୍ଥାପନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚରୁଛଡ଼ା ସମସ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ
ଆସାଦନ କରିବ । ଏହାର ବିଧି ୧୫୫ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

୩୪୮-ସମାବର୍ତ୍ତନକର୍ମର ଦ୍ରବ୍ୟ ଆସାଦନ

ଉପକଳ୍ପନାୟେଷୁ ବିଶେଷଃ । କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକଂ । ସମିତ୍ରୟଂ ପର୍ଯ୍ୟୁଷଣାର୍ଥମୁଦକଂ ।
ଭସ୍ମତ । ହରିକୁଶଃ । ଅଷ୍ଠୌ ଉଦକୁମ୍ଭଃ । ଔଦୁମ୍ବରଂ ଦ୍ଵାଦଶାଙ୍ଗୁଳଂ ଦନ୍ତକାଷ୍ଠଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ
*ଦଧୁ । ନାପିତଃ । ସ୍ନାନାର୍ଥମୁଦକଂ । ଉଦ୍‌ବର୍ତ୍ତନଦ୍ରବ୍ୟଂ । ଚନ୍ଦନଂ । ଅହତେ ବାସସୀ ।
ଯଜ୍ଞୋପବୀତେ । ପୁଷ୍ପାଣି । ଉଷୀଷଂ । କିରୀଟଂ । କର୍ଣ୍ଣାଳଂ କାରୌ । ଅଞ୍ଜନଂ ।
ସିନ୍ଦୂରଂ । ଆଦର୍ଶଃ । ନୂତନଂ ଛତ୍ରଂ । ଉପାନହୌ ବୈଶବୋଦଣ୍ଡଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆସାଦନରେ ଏତିକି ବିଶେଷ, ଯଥା-ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡି କାଠ, ତିନିଖଣ୍ଡି
ପଲ୍ଲୀଶସମିଧ, ପୁଣି ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡି କାଠ । ପର୍ଯ୍ୟୁଷଣ ନିମିତ୍ତ ଉଦକ, ଭସ୍ମ, କେତେଗୋଟି
ହରିଦ୍ ବର୍ଷ କୁଶ, ଆଠଗୋଟି ଉଦକକୁମ୍ଭ, ବାରଆଙ୍ଗୁଳି ପରିମିତ ଔଦୁମ୍ବର ଦାନ୍ତକାଠି
(ଏହା ବ୍ରାହ୍ମଣ ପକ୍ଷରେ), ଦଧୁ, ନାପିତ, ସ୍ନାନାର୍ଥକଳ, ଉଦ୍‌ବର୍ତ୍ତନ (ଲେପନ
କରିବା ଦ୍ରବ୍ୟ) ଚନ୍ଦନ, ଦଶିଥିବା ଲୁଗା ଓ ଚାଦର, ଦୁଇପଟ ପଇତା, ପୁଷ୍ପମାଳା,
ଉଷୀଷ (ପାଗ), ମୁକୁଟ, କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ (କୁଣ୍ଡଳାଦି), କଞ୍ଚଳ, ସିନ୍ଦୂର, ଆର୍ଷି,
ନୂଆଛତା, ଉପାନହ (ଯୋତା ହଳେ) ଓ ବାଉଁଶଦଣ୍ଡ ଏମାନଙ୍କୁ ଆସାଦନ
କରିବ ।

୩୪୯-ସମାବର୍ତ୍ତନ ହୋମ

ତତଃ ପବିତ୍ରକରଣାଦ୍ୟାଘାରାବାଜ୍ୟଭାଗୌ ହୁତ୍ଵା ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ ତଦ୍‌ଯଥା-
ମମପୁତ୍ରସ୍ୟାମୁକଦେବଶର୍ମଣୋବଟୋଃ । ସମାବର୍ତ୍ତନାଙ୍ଗହୋମକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ
ଯଦେତ୍ୟାଦି । ତତ ଆଜ୍ୟେନ ବେଦାହୁତିହୋମଃ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଅନ୍ତରିକ୍ଷାୟ ।
ବାୟବେ । ବ୍ରହ୍ମଣେ । ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ । ପ୍ରଜାପତୟେ । ଦେବେଭ୍ୟଃ । ରଷିଭ୍ୟଃ ।
ଶ୍ରଦ୍ଧାୟେ । ମେଧାୟେ । ସଦସନ୍ଧତୟେ । ଅନୁମତୟେ । ଇତ୍ୟାକାଦଶାହୁତୟଃ ।
ଯଦି ରଗ୍‌ବେଦମଧ୍ୟାତ୍ୟ ସ୍ମୃତି ତଦା ପୃଥ୍ଵିବ୍ୟେ । ଅଗ୍ନୟେ । ଇତ୍ୟାହୁତିଦ୍ଵୟଂ ହୁତ୍ଵା-
ବ୍ରହ୍ମଣେ ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ । ଇତ୍ୟାରଭ୍ୟଅନୁମତ୍ୟତ୍ତାନବାହୁ ତୀର୍ଜ୍ଞହୋତି ଏବଂ

*-ଦଶାଙ୍ଗୁଳଂ ରାଜନ୍ୟସ୍ୟ । ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗୁଳିଂ ବୈଶ୍ୟସ୍ୟ । (ଗଦାଧରଃ)

ସାମବେଦେ-ଦିବେ । ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ । ଇତ୍ୟାହୁତିଦ୍ୱୟଂ ହୁତ୍ୱାବ୍ରହ୍ମଣେ ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ
 ଇତ୍ୟାଦ୍ୟାନବାହୁତାର୍ଜୁହୋତି । ଏବମର୍ଥବେଦେଽପି । ଦିଗ୍ଭ୍ୟଃ । ଚନ୍ଦ୍ରମସୋ
 ଇତ୍ୟାହୁତିଦ୍ୱୟଂ ହୁତ୍ୱା-ବ୍ରହ୍ମଣେ । ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ ଇତ୍ୟାଦ୍ୟାନବାହୁତାର୍ଜୁହୋତି । ଯଦି
 ବେଦତତ୍ତ୍ୱଷ୍ଟୟମଧାତ୍ୟ ସ୍ନାନଂ କରୋତି ତଦା ଆଜ୍ୟଭ୍ୟଗାନନ୍ତରଂ ପ୍ରତିବେଦଂ
 ବେଦାହୁତିଦ୍ୱୟଂ ହୁତ୍ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଛନ୍ଦୋଭ୍ୟଃ । ଇତ୍ୟାଜ୍ୟାହୁତୀଃ ପୁନଃ ପୁନର୍ଜୁହୋତି ।
 (ବେଦାହୁତି ହୋମ ୩୩୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) । ତତୋଭୂରାଦିସ୍ୱିଷ୍ଟକୃଦନ୍ତା ଦଶାହୁତୟଃ ।
 (ତତ୍ପରେ ଭୂଠାରୁ ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶଆହୁତି ଦେବ) ପ୍ରାଶନଂ । ମାର୍ଜନଂ ।
 ବ୍ରହ୍ମଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ । ପବିତ୍ରପ୍ରତିପତ୍ତିଃ (ବିସର୍ଜନଂ) । ପ୍ରଣାତାବିମୋକ୍ଷଃ
 (ତ୍ୟାଗଃ) । ତତୋବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଉପସଂଗ୍ରହଣପୂର୍ବକଂ ଗୁରୁଂ ନମସ୍କୃତ୍ୟ
 ପରିସମୁହନାଦିତ୍ର୍ୟାୟୁଷକରଣାନ୍ତଂ ସମିଦାଧାନଂ ତସ୍ମିନ୍ନୋବଗ୍ନୌ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 (ତଦନନ୍ତର ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । ପାଦୋପସଂଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ ଗୁରୁଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି
 ପରିସମୁହନାଦି (ମନ୍ତ୍ରଠାରୁ) ତ୍ର୍ୟାୟୁଷକରଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ମନ୍ତ୍ରପଢ଼ି) ସେହି ଅଗ୍ନିରେ
 ସମିଧାଧାନ (କାଷ୍ଠପଞ୍ଚମ ହୋମ କରିବ) ତଦନ୍ତଥା-ଉଦକେନାଗ୍ନିଂ ପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ୍ୟ
 ପ୍ରଥମକାଷ୍ଠପଞ୍ଚକଂ ମନ୍ତ୍ରେଣ ପ୍ରତ୍ୟେକଂ ଜୁହୁୟାତ୍ । (ଆସାଦିତ ଜଳରେ ଅଗ୍ନି
 ପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷଣ କରି ପ୍ରଥମ କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକକୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ହୋମ କରିବ ।)
 ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ଅଗ୍ନେ ସୁଶ୍ରବଃ ସୁଶ୍ରବସ୍ୟ ମ୍ନାକୃରୁ । ଇତି ପ୍ରଥମଂ । ଯଥା ଉତ୍ତମାଗ୍ନେ
 ସୁଶ୍ରବଃ ସୁଶ୍ରବା ଅସି । ଇତି ଦ୍ୱିତୀୟଂ । ଏବମାଗ୍ନେ ସୁଶ୍ରବଃ ସ୍ତ୍ରୌଶ୍ରବସ୍ୟମ୍ନାକରୁ ।
 ଇତି ତୃତୀୟଂ । ଓଁ ଯଥାଉତ୍ତମାଗ୍ନେଦେବାନାଂ ଯଜ୍ଞସ୍ୟ ନିଧୁପାଅସି । ଇତି ଚତୁର୍ଥଂ ।
 ଏବମହଂ ମନୁଷ୍ୟାଣାଂ ଦେବସ୍ୟ ନିଧୁପୋ ଭୂୟାସଂ । ଇତି ପଞ୍ଚମଂ ।
 ତତଃପ୍ରଦକ୍ଷିଣମଗ୍ନିଂ ପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ୍ୟଉତ୍ତିଷ୍ଠନ୍ ସମିଧମାଦଧାତି (ତତ୍ପରେ ଜଳରେ ଅଗ୍ନି
 ପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷଣ କରି ଠିଆହୋଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଗ୍ନିରେ ଆସାଦିତ ସମିଧ ପକାଇ ।)
 ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଅଗ୍ନୟେ ସମିଧମାହାର୍ଷିଂ ବୃହତେ ଜାତବେଦସେ । ଯଥାଉତ୍ତମାଗ୍ନେ ସମିଧା
 ସମିଧ୍ୟସ୍ୟ ଏମମହମାୟୁଷା ମେଧୟା ବର୍ଜସା ପ୍ରଜୟା ପଶୁଭିର୍ବହ୍ନବର୍ଜସେନ ସମିଜ୍ଞେ ।
 ଜୀବପୁତ୍ରୋ ମମାତାର୍ଯ୍ୟୋ ମେଧାବ୍ୟହମସାନ୍ୟନିରାକରିଷୁ ଯଶସ୍ୱୀ ତେଜସ୍ୱୀ
 ବ୍ରହ୍ମବର୍ଜସ୍ୟନ୍ନାଦୋଭୂୟାସଜଂ ସ୍ୱାହା । ଇତ୍ୟେକାଂ । ପୁନଃସ୍ତେନୈବ ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦ୍ୱିତୀୟାଂ
 ତୃତୀୟାଂ । “ଏଷାତେ” ଇତି ବା ସମୁଚ୍ଚୟୋ ବା ।) ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ତିନିଥର
 ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକଥରରେ ଅଗ୍ନିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ସମିଧ ପକାଇବ ଅଥବା “ଏଷାତେ”
 ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ହୋମ କରିବ କିମ୍ବା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତିନିଖଣ୍ଡ ଯାକ ଏକତ୍ରରେ ହୋମ
 କରିବ) । ତତ ଉପବିଶ୍ୟ ଅଗ୍ନିଃ ପର୍ଯ୍ୟକ୍ଷ୍ୟ ପୂର୍ବବତ୍ କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକମଗ୍ନୌ ପ୍ରକ୍ଷିପେତ୍ ।

(ତତ୍ପରେ ବସି ଜଳଚକ୍ର ଯେଉଁ ଅଗ୍ନିର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସେତନ କରିବ ପୂର୍ବପରି କାଷ୍ଠପଞ୍ଚକ ହୋମ କରିବ ।) ପୂର୍ବବତ୍ ପରିସମୁଦ୍ରନିର୍ମାଣଶାଳୀ । ତତୋଽଗ୍ନିଃ ତୁଷ୍ଟାଂ ପାଣିଂ ପ୍ରତପ୍ୟ ବନ୍ଧ୍ୟମାଶୈଃ ସପ୍ତଭିର୍ମନ୍ତ୍ରେଃ ପ୍ରତିମନ୍ତ୍ରଂ ମୁଖବିମାର୍ଜନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପର୍ଯ୍ୟାୟଶାଳୀ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବପରି ଜଳ ଚକ୍ର ଧରି ଅଗ୍ନିର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସେତନ କରି ଉଭୟ ହସ୍ତକୁ ସେହି ଅଗ୍ନିରେ ତପ୍ତ କରି ନିମ୍ନଲିଖିତ ସାତଗୋଟି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତିମନ୍ତ୍ରରେ ମୁଖ ବିମାର୍ଜନ କରିବ ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ତନ୍ମୁପା ଅଗ୍ନେସ୍ୟି ତନ୍ମୁ ମେ ପାହି । ୧ । ଓଁ ଆୟୁର୍ଦା ଅଗ୍ନେସ୍ୟି ଆୟୁର୍ମେ ଦେହୀ । ୨ । ଓଁ ବଜ୍ରୋଦା ଅଗ୍ନେସ୍ୟି ବଜ୍ରୋମେ ଦେହି । ୩ । ଓଁ ଅଗ୍ନେ ଯନ୍ନେତନ୍ମୁଜନଂ ତନ୍ମୁ ଆପୃଣ । ୪ । ଓଁ ମେଧାଂ ଦେବଃ ସବିତା ଆଦଧାତୁ । ୫ । ଓଁ ମେଧା ଦେବୀ ସରସ୍ବତୀ ଆଦଧାତୁ । ୬ । ଓଁ ମେଧାମଶ୍ବିନୌ ଦେବାଧରାଂ ପୁଷ୍ଟରସ୍ରଜୌ । ୭ ।

ତତୋବଚ୍ଛୁ ବାମେପାଣିବୁଦ୍ଧକମାଦାୟ ତେନୋଦକେନ ଦକ୍ଷିଣପାଣିନା “ଓଁ ଅଜ୍ଞାନି ଚମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ ଇତି ଶିରଃପ୍ରଭୃତି ପାଦାଙ୍ଗୁଳିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଂ ସର୍ବାଙ୍ଗାଲମ୍ବନଂ । “ଓଁ ବାକ୍ତମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଇତି ମୁଖେ । ଓଁ ପ୍ରାଣଶ୍ବମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ ଇତି ନାସିକାୟାଃ । ଓଁ ଚକ୍ଷୁଶ୍ବମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଇତି ଚକ୍ଷୁଷୋଃ “ଓଁ ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ଚମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଇତି ଶ୍ରୋତ୍ରେୟୋଃ । “ଓଁ ଯଶୋବଳଂ ଚମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଇତି ହସ୍ତୌ ସଂପୁଟୀକୃତ୍ୟ ପଠତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବୁଦ୍ଧଚାରୀ ବାମହସ୍ତରେ ଜଳଧରି ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତଦ୍ବାରା ସେହି ଜଳ ନେଇ “ଅଜ୍ଞାନି ଚମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମସ୍ତକଠାରୁ ପାଦାଙ୍ଗୁଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । “ଓଁ ବାକ୍ତମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମୁଖ, “ଓଁ ପ୍ରାଣଶ୍ବମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ନାସିକାଦ୍ବୟ “ଓଁ ଚକ୍ଷୁଶ୍ବମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଚକ୍ଷୁଦ୍ବୟ, “ଓଁ ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ଚମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କର୍ଣ୍ଣଦ୍ବୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ତତ୍ପରେ “ଯଶୋବଳଂ ଚମ ଆପ୍ୟାୟତାଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରକୁ ହାତଯୋଡ଼ି ପଢ଼ିବ ।

ତତୋବାମହସ୍ତେ ଭସ୍ମ ଆଦାୟ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେନ ଲଲାଟେ, ଗ୍ରୀବାୟାଂ ଦକ୍ଷିଣାଂଶେ ହୃଦି ବାମବାହୁମୂଳେ ଚ ନ୍ୟସେତ୍ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବାମହସ୍ତରେ ଭସ୍ମ ଧରି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଦ୍ବାରା ଭସ୍ମ ନେଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଲଲାଟ, ଗ୍ରୀବା, ଦକ୍ଷିଣବାହୁମୂଳ, ହୃଦୟ ଓ ବାମ ବାହୁମୂଳରେ ତିଳକ କରିବ । ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ କଶ୍ୟପସ୍ୟ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ଇତି ଲଲାଟେ । ଓଁ ଯମଦଗ୍ନେ

ସ୍ବାୟମ୍ବଂ ଇତି କଣ୍ଠେ । ଓଁ ଯଦେବାନାଂ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ଇତି ବାହୋଃ । ଓଁ ତନ୍ନେ ଅସ୍ତୁ
ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ଇତି ହୃଦୟେ । ଇତି ଭସ୍ମ ଗ୍ରହଣଂ ।

୩୫୦-ଅଷ୍ଟକୃମ ସ୍ନାନ

ତତଃ ପରିଶ୍ରୀତସ୍ୟ (ବସ୍ତ୍ରାଛାଦିତସ୍ୟ) ସମାବର୍ତ୍ତନାଙ୍ଗହୋମ-
ସାଧୟାଗ୍ନେରୁତ୍ତରପ୍ରଦେଶେ କୁଶାନାସ୍ତୀର୍ଯ୍ୟ ତଦୁପରି ପତ୍ରିକ୍ରିୟାସ୍ଥାପିତାନାଂ
ଦକ୍ଷିଣୋତ୍ତରାୟତାନାଂ ଦୁର୍ବାକ୍ଷତୟୁକ୍ତାନାମଞ୍ଜାନାମୁଦକୃମାନାଂ * ପ୍ରାଚ୍ୟାଂ ଦିଶି
ପ୍ରାଗଗ୍ରେଷୁ ଆସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣେଷୁ କୁଶେଷୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରାତଃ ମୁଖ ବା ଉଦଂ ମୁଖ
ସ୍ତ୍ରୀଷ୍ଟନେକସ୍ନାଦକକୃମାତ୍ “ଓଁ ଯେ ଅପ୍ସବତ୍” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଉଦକଂ ଗୃହୀତ୍ବା
ତେନୋଦକେନାମ୍ନାନଂ ମନ୍ତ୍ରେଣାଭିଷିକ୍ଷେତ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପୂର୍ବ ବା ଉତ୍ତର ମୁଖ ହୋଇ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ବାରା
ବେଷିତ ହୋଥିବା ଯେଉଁ ସମାବର୍ତ୍ତନ ହୋମାଗ୍ନି ତାହାର ଉତ୍ତର ଭାଗରେ ପୂର୍ବକୁ
ଆଗ କରି ବିଛା ହୋଇଥିବା କୁଶ ଉପରେ ଦକ୍ଷିଣ ଉତ୍ତର କ୍ରମେ ଦୁଇ ଧାଡ଼ିରେ
ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିବା ଯେଉଁ ଜଳ, ଦୁର୍ବା, ଅକ୍ଷତୟୁକ୍ତ ଆଠଗୋଟି କୃମ ତାହା
ମଧ୍ୟରୁ ଉପର ପଂକ୍ତିରେ ଥିବା କୃମ ଚତୁଷ୍ଟୟର ପ୍ରଥମ କୃମରୁ “ଯେ ଅପ୍ସବତ୍”
ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଜଳ ଆଣି ତଳଲିଖିତ ସ୍ନାନମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ଜଳକୁ ମସ୍ତକରେ
ସେଚନ କରିବ । ୦ ।

କୃମଗ୍ରହଣମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ଯେ ଅପ୍ସବତ୍ତରଗ୍ନୟଃ ପ୍ରବିଷ୍ଠା ଗୋହ୍ୟ
ଉପଗୋହ୍ୟା ମୟୁଷୋ +ମନୋହାଃ । ଅସ୍ମିନୋ ବିରୁଜ ସ୍ତନ୍ନ ଦୁଷ୍ପୁରିନ୍ଦ୍ରିୟହା
ସ୍ଥାନୁ ବିଜହାମି ଯୋରୋଚନ ସ୍ତମିହ ଗୃହ୍ଣାମି । ଇତି ଗୃହୀତ୍ବା । ୦ ।

ପ୍ରଥମସେଚନମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ତେନ ମା ମଭିଷିଆମି ଶ୍ରିୟେ ଯଶସେ ବ୍ରହ୍ମଣେ
ବ୍ରହ୍ମବଜ୍ରାୟ । ଇତ୍ୟଭିଷିକ୍ଷେତ୍ । ପୁନର୍ଯେ ଅପ୍ସବତ୍ତରିତି ମନ୍ତ୍ରେଣ
କ୍ରମାଦ୍ବିତୀୟାଦିଉଦକକୃମାନ୍ ଗୃହୀଣୀୟାତ୍ । ଅଭିଷେକମନ୍ତ୍ରାଭିନ୍ନାଏବ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପୁନଶ୍ଚ “ଯେ ଅପ୍ସବତ୍” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସମସ୍ତ କୃମକୁ କ୍ରମେ
ଉଠାଉଥିବ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକର ଅଭିଷେକମନ୍ତ୍ର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଟେ ।

*-ଆମ୍ରାଦିଶୁଭପଲ୍ଲବ ମୁଖାନାମିତି ହରିହରଃ ।

*-ମୟୁଷୋ ଜନ୍ତୁହିଂସକଃ ।

ଦ୍ଵିତୀୟସେଚନମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ଯେନ ଶ୍ରିୟ ମକୃଣୁତାଂ ଯେନାବମୃଶତାଂ ସୁରାଂ । ଯେନାକ୍ଷ୍ୟାବଭ୍ୟଷିଞ୍ଚତାଂ ଯଦ୍ବା ତଦଗ୍ନିନା ଯଶଃ । ଇତି ଦ୍ଵିତୀୟକୃଷ୍ଣାଭିଷେକଃ ।

ତୃତୀୟସେଚନମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ଆପୋହିଷ୍ଠା ମୟୋଭୁବ ସ୍ଥାନ ଉର୍ଜେ ଦଧାତନ । ମହେରଣାୟ ଚକ୍ଷସେ । ଇତି ତୃତୀୟଃ ।

ଚତୁର୍ଥସେଚନମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ଯୋବଃ ଶିବତମୋରସ ସ୍ତସ୍ୟ ଭୁଜୟତେ ହନଃ । ଉଶତାରିବ ମାତରଃ । ଇତି ଚତୁର୍ଥଃ ।

ପଞ୍ଚମସେଚନମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ତସ୍ମାଅରଜମାମ ବୋୟସ୍ୟ କ୍ଷୟାୟ ଜିନ୍ଦୁଥ । ଆପୋଜନୟଥାତନଃ । ଇତି ପଞ୍ଚମଃ ।

ଷଷ୍ଠସ୍ତମାଷ୍ଟକୃଷ୍ଣସ୍ତୁଜଳାନି- “ଯେ ଅପ୍ସ୍ବତ୍” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଗୃହୀତ୍ବା ତୁଷ୍ଟୀ ତ୍ରିବାରମଭିଷିଞ୍ଚେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଷଷ୍ଠ, ସପ୍ତମ, ଅଷ୍ଟମ କୃଷ୍ଣରୁ “ଯେ ଅପ୍ସ୍ବତ୍” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଜଳ ଗ୍ରହଣ କରିବ ଜିନ୍ଦୁ ବିନା ମନ୍ତ୍ରରେ ସେଚନ କରିବ ।

୩୫୧-ମେଖଳାନିଃସାରଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଉଦୁରମଂ ବରୁଣପାଶ ମସ୍ତାଦବାଧମଂ ବିମଧ୍ୟମଜଂଶ୍ରଥାୟ । ଅଥାବୟ ମାଦିତ୍ୟ ବ୍ରତେ ତବାନାଗସୋଽଦିତୟେ ସ୍ୟାମ । ଇତି ଶିରୋମାର୍ଗେଣ ମେଖଳାଂ ନିଃସାର୍ଯ୍ୟ ଭୂମୌ ପ୍ରକ୍ଷେପଃ । ଦକ୍ଷମୁରରୀୟଂ ଚ ତୁଷ୍ଟୀଂ ଭୂମୌ ନିଦଧାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମସ୍ତକବାଟେ ମେଖଳାକୁ ବାହାର କରି ଆଉ ବିନା ମନ୍ତ୍ରରେ ଦକ୍ଷ ଓ ଉରରୀୟ ବାହାର କରି ଭୂମିରେ ରଖିବ ।

ତତୋଽନ୍ୟଦ୍ବାସଃ ପରିଧାୟାତମ୍ୟ ଆଦିତ୍ୟମୁପତିଷ୍ଠତେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ଆଚମନ କରି ଓ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସୁର୍ଯ୍ୟୋପସ୍ଥାନ (ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଆରାଧନା) କରିବ ।

୩୫୨-ଉପସ୍ଥାନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଉଦ୍ୟନ୍ ଭ୍ରାଜତୁଷ୍ପୁରିହୋମରୁଭିରସ୍ତାତ୍ ପ୍ରାତର୍ଯାବଭି ରସ୍ତାଦଶସନିରସିଦଶସନିଂ ମାକୁର୍ବା ବିଦନ୍ନାଗମୟ । ଓଁ ଉଦ୍ୟନ୍ ଭ୍ରାଜତୁଷ୍ପୁରିହୋ

ମରୁଭିରସ୍ଥାଦିବା ଯାବତ୍ତ୍ରିସ୍ଥାସ୍ଥତସନିରସି ଶତସନ୍ତିଂ ମାକୁର୍ବା ବିଦନ୍ନାଗମୟ । ଓଁ
ଉଦ୍ୟନ୍ ଗ୍ରାଜତ୍ତ୍ରିସ୍ଥୁରିନ୍ଦ୍ରୋମରୁଭିରସ୍ଥାତ୍ ସାୟଂ ଯାବତ୍ତ୍ରିସ୍ଥାତ୍ ସହସ୍ରସନିରସି
ସହସ୍ରସନ୍ତିଂ ମାକୁର୍ବା ବିଦନ୍ନାଗମୟ । ଇତ୍ୟୁପସ୍ଥାନମଶ୍ରାଃ ।

ତତୋଦଧୂତିଳାନ ବା ପ୍ରାଣ୍ୟ ଅବଶିଷ୍ଟଂ ନାପିତେନ ଜଟାସୁ ନିକ୍ଷିପ୍ୟ
କ୍ଳେଦୟିତ୍ବା ଜଟାଲୋମନଖାନାଂ ନିକୃତ୍ୟନ୍ । ସ୍ନାନଂ । ଔଦୁମ୍ବରକାଷ୍ଠେନ ଦନ୍ତଧାବନଂ
ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଦକ୍ଷିଣାହସ୍ତରେ ଦଧୂ ଓ ତିଳ ଧାରଣ କରି
ଖାଇବ । ଅବଶିଷ୍ଟ ତିଳମିଶ୍ରିତ ଦଧୂକୁ ନାପିତଦ୍ୱାରା ଜଟାଲୋମ ନଖରେ ଲଗାଇ
ଓଦା କରି ଦେଇ ଛେଦନ କରାଇବ ଏବଂ ନିଜେ କାଣିଆଙ୍ଗୁଠି ମୋଟ ଓ ବାର
ଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଉଦୁମ୍ବର କାଠରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦାନ୍ତ ଘଷିବ ।

୩୫୩-ଦନ୍ତଧାବନ ମନ୍ତ୍ର *

ଓଁ ଅନ୍ନାଦ୍ୟାୟ ବ୍ୟୁହଧୂକଂ ସୋମୋରାଜାୟମାଗମତ୍ । ସ ମେ ମୁଖଂ
ପ୍ରମାର୍ଜ୍ୟତେ ଯଶସା ତ ଉଗେନ ତ । ଇତି ।

ତତଃ ସୁଗନ୍ଧିଦ୍ରବ୍ୟେଶୋଦବର୍ଜନଂ ସ୍ନାନଂ ତ । (ତତ୍ପରେ ସୁଗନ୍ଧିଦ୍ରବ୍ୟ ଦେହରେ
ଲଗାଇ ସ୍ନାନ କରିବ ।)

ତତଃ ସାମାନ୍ୟବସ୍ତ୍ରଂ ପରିଧାୟ ତନ୍ଦନାଦ୍ୟନୁଲେପନଂ ଗୃହୀତ୍ବା
ମୁଖନାସିକଯୋରାଲମ୍ବନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

(ତତ୍ପରେ ସାମାନ୍ୟବସ୍ତ୍ର (କାର୍ପାସାଦିବସ୍ତ୍ର) ପିନ୍ଧି ତନ୍ଦନ ପ୍ରଭୃତି ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ
ଅଙ୍ଗରେ ଅନୁ ଲେପନ କରି ଓ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମୁଖ ନାସକାଦିର ଆଲମ୍ବନ
(ସ୍ପର୍ଶ) କରିବ ।)

୩୫୪-ଆଲମ୍ବନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ପ୍ରାଣପାତ୍ନୌ ମେ ତର୍ପୟ, ଚକ୍ଷୁର୍ମୈ ତର୍ପୟ, ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ମେ ତର୍ପୟ । ଇତି ।
ତତଃ ପାଣିଂ ପ୍ରକ୍ଷାଳ୍ୟ ତଦୂଦକମଞ୍ଜୁଳିନାଦାୟ ଅପସବ୍ୟୋଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖୋଭୂତ୍ବା

*୩୫୩-ଦନ୍ତକାଷ୍ଠ ପ୍ରମାଣ ଯଥା-

ଔଦୁମ୍ବରେଣ ଦାଦଶାଙ୍ଗୁଳ ସମ୍ମିତେନ କନିଷ୍ଠକାଗ୍ରବତ୍ ସ୍ତୁଲେନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣଃ ।
ଦଶାଙ୍ଗୁଳେ ରାଜନ୍ୟଃ । ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗୁଳେନ ବୈଶ୍ୟଃ । (ହରିହରଃ)

ଦକ୍ଷିଣାୟାଂ ଦିଶି “ପିତରଃ ଶୁନ୍ଧଧ୍ୱଂ” ମିତ୍ୟନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ଭୂମିଂ ପିତୃତୀର୍ଥେନ ନିକ୍ଷିପେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତନନନ୍ତର ହାତଧୋଇ ଜଳ ଆଙ୍ଗୁଳିଏ ଧରି ଅପସବ୍ୟ ଓ ଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖହୋଇ “ପିତରଃ ଶୁନ୍ଧଧ୍ୱଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ଜଳକୁ* ପିତୃତୀର୍ଥ (ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠର ଓ ତର୍ଜନୀର ମଧ୍ୟସ୍ଥାନ) ବାଟେ ଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ ତଳେ ପକାଇଦେବ ।

ତତଃ ସବ୍ୟୋଭୂତ୍ୱା ଉଦକସ୍ପର୍ଶନଂ । (ତଦନ୍ତର ସବ୍ୟହୋଇ ଜଳସ୍ପର୍ଶ କରିବ ।)

ତତୋ ମନ୍ତ୍ରେଣ ଚନ୍ଦନେନାମ୍ବାନମନ୍ତୁଲିଖତି । (ପୁନର୍ବାର ଶରୀରରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଚନ୍ଦନ ଲଗାଇବ ।)

୩୫୫-ଚନ୍ଦନାନୁଲେପନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ସୁବକ୍ଷାହ ମକ୍ଷିଭ୍ୟାଜ ସୁବର୍ଚ୍ଚା ମୁଖେନ । ସୁଶୁକର୍ଷାଭ୍ୟାଂ ଭୂୟାସଂ
ତତୋଽହତବାସଃପରିଧାନଂ । ଅରଜକ ଧୌତସ୍ୟ ବା ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

(ତତ୍ପରେ ଦଶିଥିବା ନୂତନଲୁଗା ବା ରଜକଛଡ଼ା ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ଧୂଆଁ ହୋଇଥିବା ନୂଆଲୁଗା ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପିନ୍ଧିବ ।)

୩୫୬-ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ପରିଧାୟୈ ଯଶୋଧାୟୈ ଦୀର୍ଘାୟୁ ଡା ଜରଦକ୍ଷି ରସ୍ମି । ଶତଂ ତ
ଜୀବାମି ଶରଦଃ ସୁବର୍ଚ୍ଚାଂ * ରାୟସ୍ତୋଷ ମଭିସଂବ୍ୟୟିଷ୍ୟେ । ତତୋ ଦ୍ୱିରାତମନଂ ।

ଯଜ୍ଞୋପବୀତମନ୍ତ୍ରେଣ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଗ୍ରହଣଂ । ଦ୍ୱିରାତମନଂ ।
ଉତ୍ତରୀୟବସ୍ତ୍ରଗ୍ରହଣଂ ମନ୍ତ୍ରେଣ । (ତଦନ୍ତର ଦ୍ୱିରାତମନ କରି “ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ପରମଂ ପବିତ୍ରଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ନୂତନ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଧାରଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଦ୍ୱିରାତମନ କରି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବ ।)

୩୫୭-ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଯଶସା ମାଂ ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଯଶସେନ୍ଦ୍ରା ବୃହସ୍ପତି । ଯଶୋଭଗଣ୍ଡ
ମାବିନ୍ଦଦ୍ଯଶୋମାଂ ପ୍ରତିପଦ୍ୟତାଂ । ତତୋଦ୍ୱିରାତମନଂ ।

* ୩୫୪-ପିତୃତୀର୍ଥଲକ୍ଷଣ-ଅନ୍ତରାଙ୍ଗୁଷ୍ଠିଦେଶିନ୍ୟାପିତୃଣାଂ ତୀର୍ଥମୂର୍ତ୍ତମଂ ।

* ୩୫୬ସୁବର୍ଚ୍ଚାଃ-ସୁତେଜଃ । ପୁରୁଟାରାୟସ୍ତୋଷ ଇତି ପାଠାନ୍ତରଂ । ପୁରୁଟାଃ-ପୁରୁତିଃ ବଂହୁତିଃ ପ୍ରତ୍ୟଧନାଦିତିଃ ଉଚ୍ଚଃ ସଂଯୋଗୋଽସ୍ତି ଯସ୍ୟସଃ । (ଜୟରାମଭାଷ୍ୟେ)

କଣ୍ଠେ ପୁଷ୍ପମାଳାଗ୍ରହଣଂ ମନ୍ତ୍ରେଣ । (ତତ୍ପରେ ଦ୍ଵିରାଚମନ କରି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଣ୍ଠରେ ପୁଷ୍ପମାଳା ଗ୍ରହଣ କରିବ) ।

ମାଲ୍ୟପୁଷ୍ପଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର-ଓଁ ଯା ଆହରଜମଦଗ୍ଧିଃ ଶ୍ରଦ୍ଧାୟେ ମେଧାୟେ କାମାୟେହିୟାୟ ତାଅହଂ ପ୍ରତିଗୃହଣାମି ଯଶସା ତ * ଭଗେନ ତ । ତତଃ ଶିରସି ପୁଷ୍ପମାଳାଗ୍ରହଣଂ ମନ୍ତ୍ରେଣ । (ତତ୍ପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମସ୍ତକରେ ପୁଷ୍ପମାଳା ବାନ୍ଧିବ) ।

୩୫୮-ଶିରୋମାଲ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଯଦ୍ୟଶୋଽୟ ସରସା ମିନ୍ଦୁଷ୍ଟଙ୍କାର ବିପୁଳଂ ପୃଥୁ । ତେନ ସଂଗ୍ରଥତାଃ ସୁମନସ ଆବଧ୍ଵାମି ଯଶୋମୟି ।

ତତୋଘୌତେନ ବାସସା ଉଷାଷେଣ ମୂର୍ଦ୍ଧାନଂ ବେଷୟତେ । ମନ୍ତ୍ରେଣ ମୁକୁଟ ବନ୍ଧନଂ ତ । (ତତ୍ପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଧୂଆଳୁଗାର ପାଗ ଓ ମୁକୁଟ ମସ୍ତକରେ ବାନ୍ଧିବ ।)

୩୫୯-ଉଷାଷବନ୍ଧନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଯୁବାସୁବାସାଂ ପରିବୀତ ଆଗାତ୍ ସଉଶ୍ରେୟାନ୍ ଭବତି ଜାୟମାନଃ । ତଂ ଧୀରାସଃ କବୟ ଉନ୍ନୟତି ସ୍ଵାଧ୍ୟୋମନସା ଦେବୟନ୍ତଃ ।

ତତଃ-କର୍ଣ୍ଣଯୋର୍ଦ୍ଦକ୍ଷିଣବାମକୁମ୍ଭେଣ କୁଣ୍ଡଳଧାରଣଂ କଙ୍କଣମୁଦ୍ରିକାଧାରଣଂ ତ ମନ୍ତ୍ରେଣ ! (ତତ୍ପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣ ବାମକୁମ୍ଭରେ କର୍ଣ୍ଣରେ କୁଣ୍ଡଳ ହସ୍ତରେ କଙ୍କଣ ମୁଦ୍ରିକାଦି ଅଳଙ୍କାର ଧାରଣ କରିବ ।)

୩୬୦-ଅଳଙ୍କାର ଧାରଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଅଳଙ୍କରଣମସି ଭୂୟୋଽଳଙ୍କରଣଂ ମେ ଭୂୟାତ୍ । ତତୋଲଳାଟେ ସିନ୍ଦୂରଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ରେଣ । (ତତ୍ପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଲଳାଟରେ ସିନ୍ଦୂର ଗ୍ରହଣ କରିବ) ।

୩୬୧-ସିନ୍ଦୂର ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ସିନ୍ଧୋରିବ ପ୍ରାକ୍ସନେଶୁଘନାସୋ ବାତପ୍ରମିୟଂ ପତୟତିୟତ୍ସଃ । ନୃତସ୍ୟଧାରା ଅରୁଷୋ ନବାଜୀ କାଷ୍ଠାଭିନ୍ଦୁର୍ମିତ୍ତିଃ ପିନ୍ଦୁମାନଃ । ତତଶ୍ଚକ୍ଷୁଷି ଅଞ୍ଜନ ଗ୍ରହଣଂ ମନ୍ତ୍ରେଣ । (ତତ୍ପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରଥମେ ବାମଚକ୍ଷୁରେ, ତଦନନ୍ତର ଦକ୍ଷିଣ ଚକ୍ଷୁରେ ପୁନର୍ବାର ସେହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଞ୍ଜନ ଘେନିବ ।)

୩୬୨-^{*} ଅଞ୍ଜନ ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ମହୀନାଂ ପାୟାଂସି ବର୍ଜୋଦା ଅସି ବର୍ଜୋମେ ଦେହି ।

ବୃତ୍ରସ୍ୟ କନୀନକୋଂସି ଚକ୍ଷୁର୍ଦା ଆସି ଚକ୍ଷୁର୍ମେ ଦେହି ॥

ତତୋଦର୍ପଣେନ ଆମ୍ଭାନଂ ପଶ୍ୟତ୍ । (ତତ୍ପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦର୍ପଣରେ ନିଜର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଦେଖିବ ।)

୩୬୩-ଦର୍ପଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ରୋଚିଷ୍ଠରସାତ୍ୟନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ଅଥବା ଓଁ ଆକୃଷ୍ଟେନ ରଜସା ବର୍ତ୍ତମାନେନ ନିବେଶୟନ୍ମୃତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଚ । ହିରଣ୍ୟୟେନ ସବିତା ରଥେନା ଦେବୋ ଯାତି ଭୁବନାନି ପଶ୍ୟନ୍ ।

ତତୋ ମନ୍ତ୍ରେଣ ଛତ୍ରଧାରଣଂ । (ତତ୍ପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶ୍ଵେତରେ ଛତ୍ର ଧାରଣ କରିବ ।)

୩୬୪-ଛତ୍ରଧାରଣ ମନ୍ତ୍ର ।

ଓଁ ବୃହସ୍ପତେଷ୍ଠଦିରସି ପାପୁନେ । ମାମନ୍ତର୍ଦ୍ଦେହି ।
ତେଜସୋଯଶସୋମାଂସତର୍ଦ୍ଦେହି । ତତଃପାନଦୟୁଗଳେ ପାଦପ୍ରବେଶନଂ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।
(ତତ୍ପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦୁଇଗୋଡ଼ରେ ଚର୍ମପାଦୁକା ପିନ୍ଧିବ ।)

୩୬୫- ଉପାନିତ ପିନ୍ଧିବା ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠେଷ୍ଠୋ ବିଶ୍ଵତୋମାପାତଂ । ତତୋ ବୈଶବଦନ୍ତଗ୍ରହଣଂ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।
(ତତ୍ପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବାଉଁଶଦନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।)

୩୬୬- (କ) ବୈଶବଦନ୍ତ ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ବିଶ୍ଵେଭ୍ୟା ମାନାଷ୍ଠାନ୍ତ୍ର ପରିପାହି ସର୍ବତଃ । ତତଃ ପବିତ୍ର ପ୍ରତିପତ୍ତିଃ ।
ପ୍ରଣୀତାବିମୋକ୍ଷଃ । ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନିବିସର୍ଜନଂ । କର୍ମାଙ୍ଗବ୍ରହ୍ମଣଭୋଜନଂ । ଶାନ୍ତିକରଣଂ ।
ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ମମ ପୁତ୍ରସ୍ୟାମୁକଦେବ-
ଶର୍ମଣୋବଚୋଃ ସମାବର୍ତ୍ତନକର୍ମ ଯକ୍ତଂ ତତ୍ତସ୍ମକୃତମସ୍ତୁ । ଯନ୍ମ୍ୟନମିତ୍ୟାଦି ।
ଆଶୀର୍ବାଦାର୍ଥଂ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । (ତଦନନ୍ତର ପବିତ୍ର ବ୍ରହ୍ମା ଓ ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ବିସର୍ଜନ
କରିବ ଏବଂ କର୍ମାଙ୍ଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ ଉତ୍ସର୍ଗ, ଶାନ୍ତିକରଣ ଓ ଅଛିଦ୍ରା ବରଣ କରି
ସମାବର୍ତ୍ତନ କର୍ମ ଶେଷ କରିବ ।)

୩୬୭- (ଟି) ପ୍ରଥମେ ବାମ ଚକ୍ଷୁରେ କଜ୍ଜଳ ଘେନିବାର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ-

ବୃତ୍ରସ୍ୟେତ୍ୟ ଶିଶା ଅକ୍ତେଂଭ୍ୟଞ୍ଜନୋ ନାଭିନାସିକଂ ।

ସବ୍ୟଂ ପ୍ରଥମ ମିତ୍ୟେବ ଶୁୟତେ ବହୁଚଶ୍ଚୂତୌ ॥

ଅତ୍ର ଚ ସବ୍ୟନେତ୍ରଂ ଅତ୍ତ୍ଵା ତତୋ ଦକ୍ଷିଣାଞ୍ଜନଂ ମନ୍ତ୍ରାବୃତ୍ତ୍ୟା ।

ବସାକ୍ଷତପୂପଫଳକପର୍ଦ୍ଦିକାପୁଷ୍ପକସମ୍ବଳାନି ଚ ଯତ୍ନାତ୍ ସୁସମଧ୍ୟସୁରାଳୟଂ
ଚ ଗତ୍ବା ବିଷବେ ଦତ୍ତ୍ବା ରୁଷ୍ଟଃ କିୟଦ୍ଭୁରଗତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଚଂ ମାତୁଳାଦିଭିଃ ପ୍ରିୟଜନେଃ
ସାନ୍ଦ୍ରୟିତ୍ବା ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତୟେତ୍ ପିତା ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବସ୍ତ୍ର, ତଣ୍ଡୁଳ, ପିଠା, ନାରିକେଳଫଳ, କଉଡ଼ି ଓ ପୁଷ୍ପକ ଏମାନଙ୍କୁ
ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଯତ୍ନରେ ବାନ୍ଧି ଦେବାଳୟକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଅର୍ଘ୍ୟଦେଇ
ସେଠାରୁ ରୁଷି କିଛିଦୂର ଚାଲିଯିବ । ତତ୍ପରେ ତାଙ୍କର ପିତା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ମାମୁଁ ଓ
ପ୍ରିୟଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ସାନ୍ଦ୍ରନା କରି ଫେରାଇ ଆଣିବେ ।

ତତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରତ୍ୟାଗତ୍ୟ ବେଦ୍ୟାଂ ମଧୁପର୍କଂ ପ୍ରାଶ୍ନାୟାତ୍ । (ତଦନନ୍ତର
ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଫେରିଆସି ବେଦାରେ ବସି ମଧୁପର୍କ ସେବନ କରିବ ।)

ତତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣା ବେଦମନ୍ତଂ ପଠିତ୍ବା ଅକ୍ଷତାନ୍ ଅଭିମନ୍ତ୍ୟ ବଟୋଷ୍ଠତ୍ ପିତୃଷ୍ଠ
ଶିରସି ତାନ୍ୟକ୍ଷତାନି ନିକ୍ଷିପେୟୁ ମଂତ୍ରେଣ । (ତତ୍ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବେଦମନ୍ତ
ପଢ଼ି ଅକ୍ଷତ ଅଭିମନ୍ତଣ କରି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଆଉ ତାଙ୍କ ପିତା ଏ ଉଭୟଙ୍କ ମଞ୍ଚକରେ
ସେହି ମନ୍ତ୍ରିତ ଅକ୍ଷତକୁ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପକାଇବେ ।)

୩୬୭-(ଖ) ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଅକ୍ଷତ ଅଭିମନ୍ତଣ ମନ୍ତ୍ର

ବ୍ରହ୍ମଚାରୀର ଯଥା-ଓଁ ବ୍ରତେନ ଦୀକ୍ଷାମାପ୍ନୋତି ଦୀକ୍ଷୟାପ୍ନୋତି ଦକ୍ଷିଣାଂ ।
ଦକ୍ଷିଣା ଶ୍ରଦ୍ଧାମାପ୍ନୋତି ଶ୍ରଦ୍ଧୟା ସତ୍ୟମାପ୍ୟତେ । ସ ଯେ ସ ସମସ୍ତରାସ୍ତି ମହାବ୍ରତଂ
ଚତୁର୍ବିଂଶୋ ମହାବ୍ରତଂ ମହାବ୍ରତ ଏବ ମହାବ୍ରତକଂହସ୍ତୈର୍ ପୂର୍ବଭପୟତି
ତ୍ରିମହାବ୍ରତଂ ତେ ତେ ତେଜସ୍ୱିନ୍ ଆଶୁଃ ସତ୍ୟବାଦିନଃ ସଂଶିତବ୍ରତା ଅଥ
ଯଜ୍ଞହୈର୍ନମପ୍ୟତର୍ହି ତଥୋପେୟୁର୍ଯଥାମପାତୁ ମୁଦକ ମାସିକ୍ତେ ବିପ୍ରିୟେ ଦେବକଂ
ହୈବତେ ବିପ୍ରିୟେୟୁରୁପର୍ଯ୍ୟପୟତି ତଦୋଷାକଂ ସତ୍ୟେନ ଶ୍ରମେଣ ତପସା ଶ୍ରଦ୍ଧୟା
ଯଜ୍ଞେନାହୁତିଭିରବର୍ଦ୍ଧ୍ୟତବତି । ଇତି ବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷତାଭିମନ୍ତଣମନ୍ତ୍ର ।

ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପିତାର ଯଥା-ଓଁ ବୃହସ୍ପତେ ସବିତର୍ବୋଧୟୈନଂ ସଂଶିତଂ
ଚିତ୍ ସତ୍ରରାଗୁଂ ସଂଶିଶାୟ । ବର୍ଦ୍ଧୟୈନଂ ମହତେ ସୌଭାଗାୟ ବିଶ୍ୱ ଏନ ମନୁମଦନ୍ତୁ
ଦେବାଃ । ଇତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀପିତୁରକ୍ଷତାଭିମନ୍ତଣ ମନ୍ତ୍ର ।

ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଯଥା-ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରଘୋଷସ୍ତ୍ୱାବସ୍ତୁଭିଃ ପୁରସ୍ତାତ୍ ପାତୁ ପ୍ରଚେତାସ୍ତ୍ୱାରୁଦ୍ରୈଃ
ପଶ୍ଯାପାତୁ ମନୋଜବାସ୍ତ୍ୱା ପିତୃଭିର୍ଦକ୍ଷିଣତଃ ପାତୁ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ଦ୍ୱାବିତୈଃ ରୁରରତଃ
ପାଦ୍ରିଃଦମହନ୍ତପୁଂ ବାଜହ୍ନିର୍ଦ୍ଧାରଜ୍ଞାନିଃସୃଜାମି । ଇତି ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟାକ୍ଷତାଭିମନ୍ତଣମନ୍ତ୍ର ।

ରାଜାଙ୍କର ଯଥା-ଓଁ ଆୟୁଷ୍ୟଂ ବର୍ଜସ୍ୟଂ ରାୟସୋଷ ମୌଭିଦଂ । ଇଦଂ
ହିରଣ୍ୟଂ ବର୍ଜସ୍ବ ଜୈତ୍ରାୟାବିଶତାଦୁମାଂ । ନ ତଦ୍ରକ୍ଷାତଂସି ନ ପିଶାତାସ୍ତରନ୍ତି
ଦେବାନାମୋଜଃ ପ୍ରଥମଜଂ ହ୍ୟେତତ୍ ଯୋ ବିଭର୍ତ୍ତି ଦାୟାୟଣଂ ହିରଣ୍ୟଂ ସଦେବେଷୁ
କୃଣ୍ଣତେ ଦୀର୍ଘମାୟୁଃ ସ ମନୁଷ୍ୟେଷକୃଣ୍ଣତେ ଦୀର୍ଘମାୟୁଃ ॥ ଦୀର୍ଘାୟୁଦାୟ ବଳାୟ
ବର୍ଜସେ । ସୁପ୍ରଜାସ୍ତାୟ ଚାସା ଅଥୋଜୀବ ଶରଦଃ ଶତଂ । ଅଥ ହରିଣ୍ୟ ମତ୍ୟ
ବରୋହୟାୟୁର୍ବା ମୃତଜଂ ହିରଣ୍ୟମାୟୁଜଂ ସୈବୈ ତଦମୃତେଃତତଃ ପ୍ରତିତିଷ୍ଠତି
ଦୀର୍ଘାୟୁବଃ ମାସାସ୍ତା ସଜୀବ ସ୍ବଦତରୋରାଦେବ ଲଜ୍ୟା ତଦୁତ୍ତରଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ
ଦୀର୍ଘାୟୁର୍ବଂ । ଇତି ରାଜାକ୍ଷତାଭିମନ୍ତଶମନ୍ତ ।

ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଯଥା-ଓଁ ଶ୍ରୀଷ୍ଟତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଷ୍ଟପଦ୍ମା ଅହୋରାତ୍ରେ ପାର୍ଶ୍ବେ
ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ରୂପମଶ୍ବିନୌ ବ୍ୟାଭଂ । ଇଷନ୍ନିଷାଣା ମୂଳଜଷାଣ ସର୍ବଲୋକଂ ମଇଷାଣ ।
ଇତି ସ୍ତ୍ରୀଶାମକ୍ଷତାଭିମନ୍ତଶମନ୍ତ ।

ଆଶୀର୍ବାଦମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ଦୀର୍ଘାୟୁରପ୍ରତିହତୋବଳବୀର୍ଯ୍ୟସମନ୍ୱିତଃ ।
ପୁତ୍ରପୌତ୍ରଧନୈଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତୋବସ୍ ନରୋରମଃ । ଧନଂ ଧାନ୍ୟଂ ଧରା ଧର୍ମଂ
କୀର୍ତ୍ତମାୟୁର୍ଯ୍ୟଶଃ ଶ୍ରିୟଂ ତୁରଗାନ୍ ଦନ୍ତିନଃ ପ୍ରତାନ୍ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ପ୍ରୟଚ୍ଛତୁ ।
ଅଷ୍ଟୋତ୍ତରଶତସଂସ୍ପରୋଃସ୍ତୁ ମାର୍କଣ୍ଡେୟଚିରଜୀବିତୋଃସ୍ତୁ । ଇତ୍ୟାଶୀର୍ବାଦମନ୍ତ୍ରଃ
ପୁରୁଷାଣାଂ ।

ସୁଲକ୍ଷଣା ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ଭବ ଅଷ୍ଟପୁତ୍ରିକା ଭବ । ସ୍ବାମୀପ୍ରିୟା ଭବ ଇତି
ସ୍ତ୍ରୀଣାଂ ଆଶୀର୍ବାଦ ମନ୍ତ୍ରଃ ।

ତସ୍ୟୋପରି ଦୁର୍ବାକ୍ଷତଂ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ୟ ଜ୍ୱଳତ୍ପ୍ରଦୀପେନନୀରାଜନଂ କୃତ୍ୱା
ବନ୍ଧୁବର୍ଗୈଃ ସହ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀଣଂ ଭୋଜୟେତ୍ ସ୍ୱୟଂ ଭୁଞ୍ଜିତ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତଦନନ୍ତର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଉପରେ ଦୁର୍ବାକ୍ଷତ ପକାଇ ପ୍ରଦୀପୁ
ଦୀପଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦାପନା କରିବେ ଏବଂ ବନ୍ଧୁଗଣ ସହିତ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀକୁ ଭୋଜନ
କରାଇ ନିଜେ ଭୋଜନ କରିବେ ।

ଇତି ସମାବର୍ତ୍ତନକର୍ମ ସମାପ୍ତଂ ।

ଇତି ଦଶକର୍ମପଦ୍ଧତି ।

ଅଥ ବିବାହପଦ୍ଧତିଃ

୩୬୭-ବିବାହରେ କନ୍ୟାର ବୟସ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଅଷ୍ଟ ବର୍ଷା ଭବେତ୍ ଗୌରୀ ନବବର୍ଷା ତୁ ରୋହିଣୀ ।

ଦଶବର୍ଷା ଭବେକ୍ କନ୍ୟା ଅତଃଶ୍ଚ ରଜସ୍ୱଳା । ୧ । (ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆଠବର୍ଷ କନ୍ୟାକୁ ଗୌରୀ, ନବବର୍ଷ କନ୍ୟାକୁ ରୋହିଣୀ ଓ ଦଶବର୍ଷ କନ୍ୟାକୁ କନ୍ୟା କୁହାଯାଏ । ଏଥିରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ହେଲେ ତାହାକୁ ରଜସ୍ୱଳା କହନ୍ତି । ୧ ।

ଦଶମୋନଗ୍ନିକା ବା ସ୍ୟାଦ୍ଦାଦଶେ ବୃଷଳୀ ସ୍ମ ତା ।

ଅପରା ବୃଷଳୀ ଜ୍ଞେୟା କୁମାରୀ ଯା ରଜସ୍ୱଳା । ୨ । (ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦଶବର୍ଷିୟା କନ୍ୟାକୁ ଅନଗ୍ନିତା । (ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା) ବାରବର୍ଷର କନ୍ୟାକୁ ବୃଷଳୀ ଏବଂ ରଜସ୍ୱଳା କନ୍ୟାକୁ ମଧ୍ୟ ବୃଷଳୀ କହନ୍ତି । ୨ ।

ବର୍ଷେରେକଗୁଣାଂ ଭାର୍ଯ୍ୟାମୁଦ୍ ବହେନ୍ନି ଗୁଣଃ ସ୍ୱୟଂ ।

ତସ୍ମାଦୁଦ୍ ବାହାୟେତ୍ କନ୍ୟାଂ ଯାବନ୍ନର୍ଭୁମତୀ ଭବେତ୍ । ୩ ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠୋ ଭ୍ରାତା ପିତା ମାତା ବୃଷ୍ଟା କନ୍ୟାଂ ରଜସ୍ୱଳାଂ ।

ଭ୍ରାତୃସ୍ତେ ନରକଂ ଯାତି ସ୍ୱୟମିତ୍ୟକ୍ରବୀଦ୍ ଯମଃ । ୪ ।

ଯସ୍ମାଂ ବିବାହୟେତ୍ କନ୍ୟାଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ମଦମୋହିତଃ ।

ଅସ୍ତଂ ଭାଷ୍ୟୋହ୍ୟପାତ୍ ଚେୟଃ ସବିପ୍ରୋ ବୃଷଳୀପତି । ୫ ।

(ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବରର ବୟସ କନ୍ୟାର ବୟସର ତିନିଗୁଣ (ଅର୍ଥାତ୍ ଦଶବର୍ଷର କନ୍ୟାକୁ ତିରିଶବର୍ଷର ବର ହେବ) ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କନ୍ୟା ରଜସ୍ୱଳା ନ ହୋଇଥାଏ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହର ଯୋଗ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ରଜସ୍ୱଳା ହେଲେ ସେ କନ୍ୟା ବୃଷଳୀ ବୋଲାଏ, ତାହାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା, ପିତା ଓ ମାତା ଏମାନେ ତାହାକୁ ଦେଖିଲେ ନରକଗାମୀ ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଦମୋହିତ (କାମାନ୍ଧ) ହୋଇ ରଜସ୍ୱଳା କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରେ ସେ ପତିତ ଓ ବୃଷଳୀପତି ବୋଲାଏ । (୩୪।୫)

ତସ୍ମାତ୍ସମ୍ବସ୍ତରେ ପ୍ରାପ୍ତେ ଦଶମେ କନ୍ୟାକୋ ବୁଧୈଃ ।

ପ୍ରଦାତବ୍ୟା ପ୍ରୟତ୍ନେନ ନ ଦୋଷଃ କାଳଦୋଷଜଃ । ୬ ।

(ଗଦାଧର ଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅତଏବ ଦଶବର୍ଷ ପ୍ରବେଶମାତ୍ରେ କାଳଦୋଷ ବିଚାର ନ କରି ବିବାହ କରିଦେବ । ୬ ।

ଅଯୁଗ୍ମେ ଦୁର୍ଭାଗା ନାରୀ ଯୁଗ୍ମେ ଚ ବିଧବା ଭବେତ୍ ।

ତସ୍ମାଦ୍ ଗର୍ଭାନୃତେ ଯୁଗ୍ମେ ବିବାହେ ସା ପତିବ୍ରତା । ୭ । (ରାଜମାର୍ଗଶ୍ରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅଯୁଗ୍ମ (ଅର୍ଥାତ୍ ଜନ୍ମଠାରୁ ସାତ, ନଅବର୍ଷ ଆଦି) ବର୍ଷରେ ବିବାହ କଲେ କନ୍ୟା ଦୁର୍ଭାଗା ହୁଏ । ଯୁଗ୍ମ (ଅର୍ଥାତ୍ ଜନ୍ମଠାରୁ ଆଠ, ଦଶବର୍ଷ ଆଦି) ବର୍ଷରେ ବିବାହ କଲେ କନ୍ୟା ବିଧବା ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଗର୍ଭ ସହିତ ଯୁଗ୍ମବର୍ଷରେ ବିବାହ କଲେ ନାରୀ ପତିବ୍ରତା ହୁଏ । ୭ ।

ସପ୍ତସମ୍ଭରାଦୃଷ୍ଟଂ ବିବାହଃ ସାର୍ବବର୍ଷକାଃ ।

କନ୍ୟାୟାଃ ଶସ୍ୟତେ ରାଜନ୍ ନାନ୍ୟଥା ଧର୍ମଗର୍ହିତଃ । ୮ । (ସୁ ତିସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ହେ ରାଜନ୍ ! ସବୁ ଜାତିରେ ସାତବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ କନ୍ୟା ବିବାହ ଦେବା ପ୍ରଶସ୍ତକାଳ, ଏଥିରୁ ଅନ୍ୟଥା ହେଲେ ଧର୍ମବିରୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ୮ ।

୩୬୮-କନ୍ୟାଦୋଷ ବର୍ଣ୍ଣନ

ମହାତ୍ୟପି ସମ୍ବନ୍ଧାନି ଗୋଽଜାବିଧନଧାନ୍ୟତଃ ।

ସ୍ତ୍ରୀସମ୍ବନ୍ଧେ ଦଶୈତାନି କୁଳାନି ପରିବର୍ଜୟେତ୍ । ୧ । (ମନୁଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତଳଲିଖିତ ଦଶଗୋଟି କୁଳ ଯଦିତ ଗୋରୁ, ଛାଗ, ମେଷ, ଧନ, ଧାନ୍ୟାଦିଦ୍ୱାରା ଅତିଶୟ ସମ୍ପରିଶାଳୀ ଓ ମହାବଂଶଜ ହୁଅନ୍ତି ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ଘରୁ କନ୍ୟା ଗ୍ରହଣ କରିବ ନାହିଁ । ଦଶଗୋଟି କୁଳ ଯଥା-

ହୀନକ୍ରିୟଂ ନିଷ୍ପରୁଷଠ ନିଷ୍ପନ୍ଦୋରୋମଶାର୍ଶସଂ ।

କ୍ଷୟାମୟାବ୍ୟପସ୍ମାରୀ ଶ୍ୱିତ୍ରିକୃଷ୍ଣକୁଳାନି ଚ । ୨ । (ମନୁଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-(୧) ହୀନକ୍ରିୟା (ଯେଉଁ କୁଳରେ ଗର୍ଭଧାନାଦି ସଂସ୍କାର ହୁଏ ନାହିଁ), (୨) ନିଷ୍ପରୁଷ (ଯେଉଁ ବଂଶରେ ପୁରୁଜାତ ନ ହୋଇ କେବଳ କନ୍ୟାଜାତ ହେଉଥାଏ), (୩) ନିଷ୍ପନ୍ଦ (ଯେଉଁ ବଂଶ ବେଦବିଦ୍ୟାବିହୀନ), ୪ ରୋମଶ (ଯେଉଁ ବଂଶରେ ସମସ୍ତେ ବହୁ ଲୋମଯୁକ୍ତ), (୫) ଅର୍ଶୀ (ଯେଉଁ ବଂଶରେ ଅର୍ଶରୋଗ ଥାଏ), (୬) କ୍ଷୟା (ଯେଉଁ ବଂଶରେ ରାଜଯକ୍ଷ୍ମା ରୋଗ ଥାଏ), (୭) ଆମୟାବୀ (ଯେଉଁ ବଂଶରେ ଆମରୋଗ ଥାଏ), (୮) ଅପସ୍ମାରୀ (ଯେଉଁ ବଂଶରେ ଅପସ୍ମାର ରୋଗ ଥାଏ), (୯) ଶ୍ୱିତ୍ରୀ (ଯେଉଁ ବଂଶରେ ଧବଳ କୁଷ୍ଠରୋଗ ଥାଏ), (୧୦) କୃଷ୍ଣା (ଯେଉଁ ବଂଶରେ କୁଷ୍ଠରୋଗ ଥାଏ), ଏହି ଦଶପ୍ରକାର ବଂଶରୁ କନ୍ୟା ଆଣିବ ନାହିଁ । ୨ ।

*-ଜନ୍ମଠାରୁ ସାତବର୍ଷ, ତହିଁରେ ଗର୍ଭ ଦଶମାସ ମିଶାଇଲେ ଗର୍ଭାନୃତ ଯୁଗ୍ମବର୍ଷ ହୁଏ ।

ନୋଦ୍‌ବହେତ୍‌କପିଳାଂ କନ୍ୟାଂ ନାଧିକାଙ୍ଗାନଂ ନ ରୋଗିଣୀଂ ।

ନାଲୋମିକାଂ ନାତିଲୋମାଂ ନ ବାତାତାଂ ନ ପିଙ୍ଗଳାଂ । ୩ । (ମନୁ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେ କନ୍ୟା ପିଙ୍ଗଳକେଶୀ, ଅଧିକାଙ୍ଗୀ (ଛଅଆଙ୍ଗୁଳି ପ୍ରଭୃତି), ଚିରରୋଗିଣୀ, ଲୋମରହିତା, ଅତି, ଲୋମଯୁକ୍ତା, କଟୁଭାଷିଣୀ ଓ ପିଙ୍ଗଳାକ୍ଷୀ ହୋଇଥିବ ଏପରି କୌଣସି ଏକଦୋଷଯୁକ୍ତା କନ୍ୟାକୁ ମଧ୍ୟ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ । ୩ ।

ନର୍ଷବୃକ୍ଷନଦୀନାମ୍ନୀଂ ନାତ୍ୟପର୍ବତନାମିକାଂ ।

ନ ପକ୍ଷ୍ୟହିପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟନାମ୍ନୀ ନ ଚ ଭୀଷଣନାମିକାଂ । ୪ । (ମନୁଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେଉଁ କନ୍ୟା ନାମ-ନକ୍ଷତ୍ର (ଚିତ୍ରାଆଦି), ବୃକ୍ଷ (ନିମ୍ବାଦି), ନଦୀ (ଗଣ୍ଡୁକାଆଦି), ମେଘ (ବର୍ବରୀଆଦି), ପର୍ବତ (ବିନ୍ଧ୍ୟଆଦି), ପକ୍ଷୀ (ପେଟକୀ ଆଦି), ସର୍ପ (ଭୁଜଙ୍ଗାଆଦି), ପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟ (ଦୂତାଚେଟୀଆଦି) ଏବଂ ଭୟଙ୍କର (ଡାକିନୀ ଭୈରବୀ ଓ ଚାମୁଣ୍ଡା ଆଦି) ହୋଇଥିବ ଏରୂପ କନ୍ୟା ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ । ୪ ।

ନର୍ମଦା ଯମୁନା ଗଙ୍ଗା ଗୋମତୀ ଚ ସରସ୍ୱତୀ ।

ନଦୀଷ୍ଟାସାଂ ନାମବୃକ୍ଷେ ମାଳତୀ ତୁଳସୀ ଅପି ।

ରେବତୀ ଚାଶ୍ମିନୀ ଭେଷୁ ରୋହିଣୀ ଶୁଭଦା ଭବେତ୍ । ୫ ।

(ମହ୍ୟସୂକ୍ତେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କିନ୍ତୁ ନଦୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନର୍ମଦା, ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା ଓ ସରସ୍ୱତୀ, ବୃକ୍ଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୁଳସୀ, ମାଳତୀ ଓ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରେବତୀ, ଅଶ୍ୱିନୀ ଓ ରୋହିଣୀ ନାମ ଶୁଭଦାୟକ ଅଟେ, ଅତଏବ ଏ ରୂପ ନାମଯକ୍ତା କନ୍ୟା ବିବାହ କରିବ ।

ଯସ୍ୟାସ୍ତୁ ନ ଭବେଦ୍‌ଭ୍ରାତା ନ ବିଜ୍ଞାୟେତ୍‌ ବା ପିତା ।

ନୋପଯଚ୍ଛେତ ତାଂ ପ୍ରାଞ୍ଜଃ *ପୁତ୍ରିକାଧର୍ମଶଙ୍କୟା । ୬ । (ମନୁଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେଉଁ କନ୍ୟାର ଭାଇ ନାହିଁ ତାହାକୁ ପୁତ୍ରିକା ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି କନ୍ୟାର ପ୍ରଥମ ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ରଦ୍ୱାରା ମାତୃକୁଳର ସପିଣ୍ଡାଦି କର୍ମ ହେବ ଓ ପିତୃ କୁଳର

*-ଅଭ୍ରାତୃକାଂ ପ୍ରଦାସ୍ୟାମି ତୁଭ୍ୟଂ କନ୍ୟାମଳଂ କୃତାଂ ।

ତସ୍ୟାଂ ଯୋ ଜାୟତେ ପୁତ୍ରଃ ସ ମେ ପୁତ୍ରୋଭବିଷ୍ୟତି ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅଭ୍ରାତୃକ କନ୍ୟାର ପିତା କନ୍ୟାକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସମୟରେ ବରକୁ କହିଥାଏ କି, ଏହାର ଗର୍ଭରେ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିବ ସେ ମୋହର ପୁତ୍ର ହେବ ।

ହେବ ନାହିଁ । ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଯାହାର ପିତାର ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ ଏବଂ କନ୍ୟାକୁ ଅଧର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଜାରଜ ଆଶଙ୍କାରେ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ ।

ଧୃଷ୍ଣା କୁଦନ୍ତା ଯଦି ପିଙ୍ଗଳାକ୍ଷୀ ଲୋମ୍ବା ସମାକୀର୍ଣ୍ଣସମାଜଯଷ୍ଟଃ ।

ମଧ୍ୟେ ସୁପୁଷ୍ପା ଯଦି ରାଜକନ୍ୟା କୁଳେନ ଯୋଗ୍ୟା ନ ବିବାହନୀୟା । ୧୭ ।

(ଜ୍ୟୋତିଷତ୍ତ୍ବେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେଉଁ କନ୍ୟାର ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ ଏବଂ ସ୍ୱଭାବ ଅତି ଉଗ୍ର, ଦନ୍ତ ଅସୁନ୍ଦର, ଚକ୍ଷୁ ପିଙ୍ଗଳବର୍ଣ୍ଣ, ସର୍ବାଙ୍ଗ ଲୋମଯୁକ୍ତ ଓ କଟିଦେଶ ସ୍ଥୂଳ, ଏପରି କନ୍ୟା ରାଜାଘରେ କିମ୍ବା ଉଚ୍ଚ କୁଳରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ । ୧୭ ।

୩୭୯-କନ୍ୟାର ଗୁଣବର୍ଣ୍ଣନ

ଗୁରୁଶାନ୍ତମତଃ ସ୍ୱାତ୍ୱା ସମାବୃତ୍ତୋ ଯଥାବିଧି ।

ଉଦ୍‌ବହେତ୍ ଦ୍ୱିଜୋଭାର୍ଯ୍ୟାଂ ସବର୍ଣ୍ଣା ଲକ୍ଷଣାନ୍ୱିତାଂ । ୧୮ । (ମୁନଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସମାବର୍ତ୍ତନ ପରେ ଦ୍ୱିଜାତିମାନେ ଗୁରୁଙ୍କ ଅନୁମତି ନେଇ ବିଧି ଅନୁସାରେ ସ୍ନାନକର୍ମ ଶେଷ କରି ସ୍ୱଜାତୀୟ ସୁଲକ୍ଷଣା କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିବେ । ୧୮ ।

ଶ୍ୟାମା ସୁକେଶୀ ତନୁଲୋମରାଜୀ ସୁଭୁଃ ସୁଶୀଳା ସୁଗତିଃ ସୁଦନ୍ତା ।

ବେଦାବିମଧ୍ୟା ଯଦି ପଙ୍କଜାକ୍ଷୀ କୁଳେନ ହୀନାପି ବିବାହନୀୟା । ୧୯ ।

(ଜ୍ୟୋତିଷତ୍ତ୍ବେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେଉଁ କନ୍ୟା * (୧) ଶ୍ୟାମା (ବର୍ଣ୍ଣ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପରି), ଯାହାର କେଶ ଅତି ଉତ୍ତମ, ଦେହ ଅଳ୍ପ ଲୋମଯୁକ୍ତ, ଭୂଲତା ଅତି ସୁନ୍ଦର, ଚରିତ୍ର ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ, ଗମନ ମନୋହର, ଦାନ୍ତ ସୁନ୍ଦର, କଟୀ ତମ୍ବୁରୁ ତୁଲ୍ୟ ଓ ନୟନ ପଦ୍ମତୁଲ୍ୟ, ଏପରି ସୁଲକ୍ଷଣା କନ୍ୟା ହୀନକୁଳରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ବିବାହ କରିବ । ୧୯ ।

ଅନନ୍ୟପୂର୍ବିକାଂ କାନ୍ତାମସପିଣ୍ଡାଂ ଯବୀୟସୀଂ ।

ଅରୋଗିଣୀଂ ଭ୍ରାତୃମତୀସମାନାର୍ଷଗୋତ୍ରଜାଂ । ୨୦ । (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

* (୧) ଶୀତକାଳେ ଉବେଦୁଷ୍ଟା ଉଷ୍ଣକାଳେ ଚ ଶୀତଳା ।

* ତପ୍ରକାଞ୍ଚନବର୍ଣ୍ଣାଭା ସା ଶ୍ୟାମା ପରିକୀର୍ତ୍ତା ॥ (ପ୍ରକୃତିବାଦେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- * (୧) ଅନନ୍ୟପୁର୍କିକା (ଯେ କି ପୁନର୍ଭୂ ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହାର କି ପୁର୍କରୁ କାହାର ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇ ନ ଥିବ), ସୁନ୍ଦରୀ, (୨) ଅସପିଣ୍ଡା (ସପିଣ୍ଡା ହୋଇ ନଥିବ), ଯବୀୟସା (ବରଠାରୁ ବଘୁରେ ଓ ବୟସରେ ଛୋଟ ହୋଇଥିବ), (୩) ଅରୋଗିଣୀ (ରୋଗଶୂନ୍ୟା), (୪) ଭ୍ରାତୃମତୀ (ଯେଉଁ କନ୍ୟାର ଭାଇ ଥିବ), (୫) ଅସମାନାର୍ଥ ଗୋତ୍ରଜା (ରକ୍ଷି ପ୍ରବର ଓ ଗୋତ୍ର ସମାନ ହୋଇ ନ ଥିବ), ଏପରି କନ୍ୟା ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ଅଟେ । ୩ ।

୩୭୦-ସାପିଣ୍ଡ୍ୟରେ ବିବାହ ନିଷେଧ ବାକ୍ୟ

ଅସପିଣ୍ଡା ଚ ଯା ମାତୁରସଗୋତ୍ରା ଚ ଯା ପିତୃଃ ।

ସା ପ୍ରଶସ୍ତା ଦ୍ଵିଜାତୀନାଂ ଦାରକର୍ମଣି ମୈଥୁନେ । ୧ । (ମନ୍ତ୍ରଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେଉଁ କନ୍ୟା ମାତାର * ଅସପିଣ୍ଡା ଏବଂ ପିତାର ସଗୋତ୍ରା ନୁହେଁ ସେପରି କନ୍ୟା ଦ୍ଵିଜାତିଙ୍କର ବିବାହଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ ।

* ୩୭୧ (୧) ପୁନର୍ଭୂ ବର୍ଣ୍ଣନ-

ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା ବା ମନୋଦତ୍ତା କୃତକୌତୁକମଙ୍ଗଳା ।

ଉଦକସ୍ଵର୍ଣ୍ଣିତା ଯା ଚ ଯା ଚ ପାଣିଗ୍ରହୀତିକା ॥

ଅଗ୍ନିଂ ପରିଗତା ଯା ଚ ପୁନର୍ଭୂପ୍ରଭବା ଚ ଯା ।

ଜତେୟତାଃ କାଶ୍ୟପେତୋଭା ଦହନ୍ତି କୁଳମଗ୍ନିବତ୍ ॥

(ଉଦବାହତତ୍ତ୍ଵେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-(୧) ବାଗ୍‌ଦତ୍ତା (ବାକ୍ୟରେ ଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା), (୨) ମନୋଦତ୍ତା (ମନରେ ଦତ୍ତ ହୋଇଥିବା), (୩) କୃତକୌତୁକମଙ୍ଗଳା (କୌତୁକସ୍ଵରୂପ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା), (୪) ଉଦକସ୍ଵର୍ଣ୍ଣିତା (ଜଳଦ୍ଵାରା ଉତ୍ସର୍ଗ ହୋଇଥିବା), (୫) ପାଣିଗ୍ରହୀତିକା (ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଥିବା), (୬) ଅଗ୍ନିଂ ପରିଗତା (ସପ୍ତପଦ୍ୟ ହୋଇଥିବା), (୭) ପୁନର୍ଭୂପ୍ରଭାବା (ଉପରଲିଖିତ ୬ ଗୋଟି ପୁନର୍ଭୂଜ୍ଞଠାରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବା କନ୍ୟା), କାଶ୍ୟପ କହିଅଛନ୍ତି ଏହିପରି ସାତପ୍ରକାର କନ୍ୟା କୁଳକୁ ଅଗ୍ନିତୁଲ୍ୟ ଦଗ୍ଧ କରନ୍ତି ।

* ୩୭୨ ସାପିଣ୍ଡ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନ-

ଲେପଭାଜକ୍ଷତୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟାଃ ପିତ୍ରାଦ୍ୟାଃ ପିଣ୍ଡଭାଗିନଃ ।

ପିଣ୍ଡଦଃ ସସ୍ତମସ୍ତେଷାଂ ସାପିଣ୍ଡ୍ୟଂ ସାସ୍ତପୌରୁଷଂ ॥ (ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣେ)

ସପ୍ତୋର୍ଦ୍ଧ୍ଵତ୍ରୟଃ ସୋଦକାଃ । ତତ୍ତୁର୍ଦ୍ଧ୍ଵଂ ଗୋତ୍ରଜାଃ ।

ପଞ୍ଚମାତ୍‌ସସ୍ତମାଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ଵଂ ମାତୃତଃ ପିତୃତଃ କ୍ରମାତ୍ ।

ସପିଣ୍ଡତା ନିବର୍ତ୍ତେତ ସର୍ବବର୍ଣ୍ଣେଷ୍ଠୟଂ ବିଧୁଃ ॥ (ନିର୍ଣ୍ଣୟସିନ୍ଧୌ)

୩୭୦-ଗୋତ୍ର ପ୍ରବର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ।

ଗୋତ୍ର

ପ୍ରବର

- (୧) ଜମଦଗ୍ନି-ଔର୍ବ, ବଶିଷ୍ଠ ।
 (୨) ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ମରାତି, କୌଶିକ ।
 (୩) ଗୌତମ-ଗୌତମ, ବଶିଷ୍ଠ, ବୃହସ୍ପତି ।
 (୪) କାଶ୍ୟପ-କାଶ୍ୟପ, ଅବସ୍ଥାର ନୈଧୁବ ।
 (୫) ଅଗସ୍ତ୍ୟ-ଅଗସ୍ତି, ଦଧାତି, ଜୈମିନି ।
 (୬) ବୃହସ୍ପତି-ବୃହସ୍ପତି, କପିଳ, ପାର୍ବତୀ ।
 (୭) ଇନ୍ଦ୍ରକୌଶିକ-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ଇନ୍ଦ୍ରକୌଶିକ ।
 (୮) କୃଷିକ-ଦେବରାତ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ଔଦଳ ।
 (୯) କୌଶିକ-କୌଶିକ, ଅତ୍ରି, ଯମଦଗ୍ନି, ବା କୌଶିକ, ଅକ୍ଷମର୍ଷଣ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ।
 (୧୦) ଘୃତକୌଶିକ-କୁଶିକ, କୌଶିକ ଘୃତକୌଶିକ ବା ବନ୍ଧୁକ ।
 (୧୧) କାତ୍ୟାୟନ-ଅତ୍ରି, ଭୃଗୁ, ବଶିଷ୍ଠ ।
 (୧୨) କୃଷାତ୍ରେୟ-କୃଷାତ୍ରେୟ, ଅତ୍ରେୟ ଆଜିରସ ।
 (୧୩) ଆତ୍ରେୟ-ଆତ୍ରେୟ, ଶାତାତପ, ସାଂଖ୍ୟ ।
 (୧୪) ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ-ଆତ୍ରେୟ, ଆର୍ଜ୍ଜମାନଶ, ଶାବାଶ୍ୱ ।
 (୧୫) ସାଙ୍କୁତି-ଅବ୍ୟାହାର, ଅତ୍ରି, ସାଙ୍କୁତି ।
 (୧୬) ବସ୍ତସ-ଯମଦଗ୍ନି, ଔର୍ବ, ଆପୁବାନ, ଚ୍ୟବନ, ଭୃଗୁ ।
 (୧୭) ଭାର୍ଗବ-ଭାର୍ଗବ, ଅବଳ, ଆପୁବାନ, ଯାମଦଗ୍ନ୍ୟ ।
 (୧୮) ଅଜିରସ-ଅଜିରସ, ବଶିଷ୍ଠ, ବାହ୍ମସ୍ପତ୍ୟ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଲେପଭାଗ (ପିଣ୍ଡ ପାଖରେ ଯେଉଁ ସାନ ସାନ ପିଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ ତାହାର ନାମ ଲେପ ବା ଲେପଭାଗ । ଏହାକୁ ଯେଉଁମାନେ ପାଆନ୍ତି ତାହାକୁ ଲେପଭାଗ କହନ୍ତି) ତିନିପୁରୁଷ ଅର୍ଥାତ୍ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରପିତାମହ, ଅତିବୃଦ୍ଧ ପିତାମହ ଓ ଅତୀତିବୃଦ୍ଧ ପ୍ରପିତାମହ, ପିଣ୍ଡଭାଗା ତିନିପୁରୁଷ ଅର୍ଥାତ୍ ପିତା, ପିତାମହ ଓ ପ୍ରପିତାମହ, ଏପରି ଛଅ ପୁରୁଷ ଓ ପିଣ୍ଡଦାତାକୁ ନେଇ ସାତପୁରୁଷ, ଏମାନଙ୍କୁ ସଞ୍ଚିତ କହନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ତିନିପୁରୁଷକୁ ସୋଦକ କହନ୍ତି ଏବଂ ତହିଁରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଗୋତ୍ରକ କହନ୍ତି । ପିତୃପକ୍ଷରେ ସାତପୁରୁଷ ଓ ମାତୃପକ୍ଷରେ ପାଞ୍ଚପୁରୁଷରୁ ଅଧିକ ହେଲେ ସାପିଣ୍ଡ୍ୟ ରହେ ନାହିଁ । ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଏହି ବିଧି ।

- (୧୯) ଜୈମିନି-ଜୈମିନି, ଉତଥ୍ୟ, ସାଙ୍କୁତି ।
 (୨୦) ବୈୟାହପଦ୍ୟ-ସାଙ୍କୁତି ।
 (୨୧) ବାସୁକୀ-ଅକ୍ଷୋଭ୍ୟ, ଅନନ୍ତ, ବାସୁକି ।
 (୨୨) ଗୌତମ-ଗୌତମ, ଅପ୍ସାର, ଆଜିରସ, ବାହ୍ମସ୍ବତ୍ୟ, ନୈଧୁବ ।
 (୨୩) କୌଣ୍ଡିନ୍ୟ-ବାଶିଷ୍ଠ, କୌଣ୍ଡିନ୍ୟ, ମିତ୍ରାବରୁଣ ।
 (୨୪) ହାରୀତସ-କୌସ୍ଵ, ଯୁବନାଶ୍ଵ, ଅମ୍ବରୀଶ, ଆଜିରସ ।
 (୨୫) କପିଞ୍ଜଳ-କପିଞ୍ଜଳ, ଔପମନ୍ୟ, ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରମଦ, ଭରଦ୍ଵାଜ, ବଶିଷ୍ଠ ।
 (୨୬) ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟ-କାଶ୍ୟପ, ଅସିତ, ଦେବଳ ।
 (୨୭) ଯାସ୍ଵ-ସବେଦ, ସବୀତ, ହବ୍ୟ, ଭୃଗୁ ।
 (୨୮) ଉଦ୍ଦାଳକ-ପୂତ, ଗାବିଷ୍ଠ, କାତି ।
 (୨୯) ମଧୁଛନ୍ଦସ-ମଧୁଛନ୍ଦସ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ।
 (୩୦) ଔପବନ-ରାମରଥ୍ୟାପୁତ୍ର, ଗାବିଷ୍ଠିର, ଅତି ।
 (୩୧) ଶୀତଞ୍ଜଳ-ମହାୟ, ବିଶ୍ଵ, ଆଜିରସ ।
 (୩୨) ଧନଞ୍ଜୟ-ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର, ମାଧୁଛନ୍ଦସ, ଧନଞ୍ଜୟ ।
 (୩୩) ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ-ଉଦନ୍ତ, ଦେବରାତ, ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର ।
 (୩୪) ଶାବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ-ଔବ୍ୟ, ଚ୍ୟବନ, ଭାର୍ଗବ, ଯାମଦଗ୍ନ୍ୟ, ଆପୁବତ୍ ।
 (୩୫) କାରାୟଣ-କାରାୟଣ, ଅଜମାତ୍, ଆଜିରସ ।
 (୩୬) ନାଗସ-ନାଗ, ଅନନ୍ତ, ଅକ୍ଷୋଭ୍ୟ ।
 (୩୭) ଭରଦ୍ଵାଜ-ଆଜିରସ, ବାହ୍ମସ୍ବତ୍ୟ, ଭରଦ୍ଵାଜ ।
 (୩୮) ପରାଶର-ବାଶିଷ୍ଠ, ଶାନ୍ତ୍ୟ, ପାରାଶର୍ଯ୍ୟ ।
 (୩୯) ମୁଦ୍ଗଲ-ଆଜିରସ, ଭାର୍ମ୍ୟାଶ୍ଵ, ମୌଦଗଲ୍ୟ ।
 (୪୦) ମୌଦ୍ଗଲ-ଆତ୍ରେୟ, ଆର୍ଜ୍ଜ ନାନସ, ପୌର୍ବାତିଥ ।
 (୪୧) କଶ୍ଵ-ଆଜିରସ, ଅଜମାତ୍, କାଶ୍ଵ ।
 (୪୨) ଲୌହିତାନସ-ଲୌହିତ, ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର, ଆଷକ ।

୩୭୨-କେଉଁ କେଉଁ ଗୋତ୍ରରେ ବିବାହ ନିଷିଦ୍ଧ ବା
 କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ତାହାର ବର୍ଣ୍ଣନ ।

ଗୋତ୍ରାଣାଂ ତୁ ସହସ୍ରାଣି ପ୍ରଯୁତାନ୍ୟବୁଦାନି ଚ ।

ଉନପଞ୍ଚାଶଦେବେଷାଂ ପ୍ରବରା “ରଷିଦର୍ଶନାତ୍” । (ବୌଧାୟନଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଗୋତ୍ର ସହସ୍ର ଅୟୁତ ଓ ଅର୍ବୁଦ ହୁଏ, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରବର ସଂଖ୍ୟା ଅଣସ୍ଥାଣ । ତାହା ନିମ୍ନରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଲା । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ସପ୍ତଭୁଗୁଣ, ଯଥା-

ଗୋତ୍ର

ପ୍ରବର

(୧) ବସୁ-ଭାର୍ଗବ, ଚ୍ୟବନ, ଆପ୍ତବାନ, ଔର୍ବ, ଯାମଦଗ୍ନ ।

(୨) ବିଦ-ଭାର୍ଗବ, ଚ୍ୟବନ, ଆପ୍ତବାନ, ଔର୍ବ, ବୈଦ ।

(୩) ଆର୍ଷ୍ଣସେଣ-ଭାର୍ଗବ, ଚ୍ୟବନ, ଆପ୍ତବାନ
ଆର୍ଷ୍ଣସେଣ, ଅନୁପ ।

ଏ ତିନି
ଗୋତ୍ରରେ
ପରସ୍ପର ବିବାହ
ନିଷିଦ୍ଧ ।

(୪) ଯାସ୍ବ-ଭାର୍ଗବ, ବୈତହବ୍ୟ, ସାବେତସ ।

(୫) ମିତ୍ରସୁବ-ଭାର୍ଗବ, ଚ୍ୟବନ, ଦିବୋଦାସ ।

(୬) ବୈନ୍ୟ-ଭାର୍ଗବ, ବୈନ୍ୟ, ପାର୍ଥ ।

(୭) ଶୂନକ ବା ଶୌନକ-ଶୂନକ, ଗାର୍ଭମଦ ।

ଏହି ଚାରିଗୋତ୍ର ପ୍ରବରର
ଏକତା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜ
ଗୁଣକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଣରେ
ବିବାହ କରିପାରିବେ । ଯଥା-
ଯାସ୍ବମିତ୍ରସୁବବୈନ୍ୟଃ ଶୂନକଃ
ପ୍ରବରୈକତଃ । ସ୍ୱଂ ସ୍ୱଂ
ହିତ୍ୱାଗଣଂ ସର୍ବେବିବାହେୟଃ
ପରାବରୈଃ ।

(ସ୍ମୃତ୍ୟର୍ଥସାରେ)

ଅଜିରସଗଣ, ଯଥା-

ଗୋତ୍ର

ପ୍ରବର

(୧) ଆୟାସ୍ୟ-ଆଜିରସ, ଆୟାସ୍ୟ, ଗୌତମ ।

(୨) ଶାରଦ୍ଦାନ୍-ଆଜିରସ, ଶାରଦ୍ଦତ, ଗୌତମ ।

(୩) କୌମଣ୍ଡ-ଆଜିରସ, ଔତଥ୍ୟ, କାକ୍ଷାବତ୍ ।

(୪) ଦୀର୍ଘତମସ-କାକ୍ଷାବତ୍, ଗୌତମ, ଦୈର୍ଘ୍ୟତମସ ।

(୫) ଔଶନସ-ଆଜିରସ, ଗୌତମ, ଔଶନସ ।

(୬) କରେଶୁପାଳ-ଆଜିରସ, ଗୌତମ, କରେଶୁପାଳ ।

(୭) ରାହୁଗଣ-ଆଜିରସ, ରାହୁଗଣ, ଗୌତମ ।

(୮) ସୋମରାଜକ-ଆଜିରସ, ସୋମରାଜକ, ଗୌତମ ।

(୯) ବାମଦେବ-ଆଜିରସ, ବାମଦେବ, ଗୌତମ ।

(୧୦) ବୃହଦୁକ୍ଥ-ଆଜିରସ, ବୃହଦୁକ୍ଥ, ଗୌତମ ।

ଏହି ସମସ୍ତ
ଗୌତମ ଗଣଙ୍କର
ପରସ୍ପର ବିବାହ
ନିଷିଦ୍ଧ ।

ଅତ୍ରିଗଣ ଯଥା-

ଗୋତ୍ର

ପ୍ରବର

- (୧) ଅତ୍ରି-ଆତ୍ରେୟ, ଆର୍ଜନାନସ, ଶାବାଶ୍ୱ ।
- (୨) ବାଭୁତକ-ଆତ୍ରେୟ, ଆର୍ଜନାନସ, ବାଭୁତକ ।
- (୩) ଗବିଷ୍ଠିର-ଆତ୍ରେୟ, ଆର୍ଜନାନସ, ଗବିଷ୍ଠିର ।
- (୪) ମୁଦ୍‌ଗଳ-ଆତ୍ରେୟ, ଆର୍ଜନାନସ, ପୌର୍ବାତିଥ ।
- (୫) ଧନଞ୍ଜୟ-ଆତ୍ରେୟ, ଆର୍ଜନାନସ, ଧନଞ୍ଜୟ ।
- (୬) ସୁମଙ୍ଗଳ-ଅତ୍ରି, ସୁମଙ୍ଗଳ, ଶାବାଶ୍ୱ ।
- (୭) ଅତ୍ରିପୁତ୍ରିକାପୁତ୍ର-ଆତ୍ରେୟ, ବାମରଥ୍ୟ, ପୌତ୍ରିକ ।

ଏହି ଅତ୍ରିଗଣଙ୍କର
ପରସ୍ପର ବିବାହ
ନିଷିଦ୍ଧ ।

ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଗଣ ଯଥା-

ଗୋତ୍ର

ପ୍ରବର

- (୧) କୁଶିକ-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ଦେବରାତ, ଔଦଳ ।
- (୨) ଲୌହିତ-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ଅଷ୍ଟକ, ଲୌହିତ ।
- (୩) ଗୌଷ୍ଠଳ-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ଗୌଷ୍ଠକ, ଗୈବଶ ।
- (୪) କାମକାୟନ-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ଦେବଶ୍ରବସ, ଦୈବତରସ ।
- (୫) ଅଜ-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ମାଧୁଛନ୍ଦସ, ଆଜ ।
- (୬) ଅଘମର୍ଷଣ-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ଅଘମର୍ଷଣ, କୌଶିକ ।
- (୭) ପୂରଣ-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ପୌରଣ ।
- (୮) ଜୟକୌଶିକ-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ଐନ୍ଦ୍ରକୌଶିକ ।
- (୯) ଧନଞ୍ଜୟ-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ମାଧୁଛନ୍ଦସ, ଧନଞ୍ଜୟ ।
- (୧୦) କ୍ଷୀକତ-ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, କାତ୍ୟକାଳ ।

ଏ
ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଗଣଙ୍କର
ପରସ୍ପର ବିବାହ
ନିଷିଦ୍ଧ ।

କାଶ୍ୟପଗଣ ଯଥା-

ଗୋତ୍ର

ପ୍ରବର

- (୧) ନିଧ୍ରବ-କାଶ୍ୟପ, ଅବସ୍ତାର, ନୈଧ୍ରବ ।
- (୨) କାଶ୍ୟପ-କାଶ୍ୟପ, ଅବସ୍ତାର, ଅସିତ ।
- (୩) ରେଭ-କାଶ୍ୟପ, ଅବସ୍ତାର, ରୈଭ୍ୟ ।
- (୪) ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟ-କାଶ୍ୟପ, ଅସିତ, ଦେବଳ ।

ଏହି
କାଶ୍ୟପଗଣଙ୍କର
ପରସ୍ପର ବିବାହ
ନିଷିଦ୍ଧ ॥

ବଶିଷ୍ଠଗଣ ଯଥା-

ଗୋତ୍ର

ପ୍ରବର

- (୧) ବଶିଷ୍ଠ-ବାଶିଷ୍ଠ, ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରମଦ, ଆଭରଦ୍ବସୁ ।
 (୨) କୌଣ୍ଡିନ୍ୟ-ବାଶିଷ୍ଠ, ମୈତ୍ରାବରୁଣ, କୌଣ୍ଡିନ୍ୟ ।
 (୩) ଉପମନ୍ୟୁ-ବାଶିଷ୍ଠ, ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରମଦ, ଆଭରଦ୍ବସୁ ।
 (୪) ପରାଶର-ବାଶିଷ୍ଠ, ଶାକ୍ୟ, ପାରାଶର୍ଯ୍ୟ ।
 (୫) ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣ୍ୟ-ବାଶିଷ୍ଠ, ଅତ୍ରି, ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ।

ଏ ବଶିଷ୍ଠଗଣଙ୍କର
ପରସ୍ପର ବିବାହ
ନିଷିଦ୍ଧ ।

ଅଗସ୍ତ୍ୟଗଣ ଯଥା-

ଗୋତ୍ର

ପ୍ରବର

- (୧) ଇଧ୍ମବାହ-ଅଗସ୍ତ୍ୟ, ଦାର୍ଡ୍ୟରୁଧତ, ଇଧ୍ମବାହ ।
 (୨) ସୋମବାହ-ଅଗସ୍ତ୍ୟ, ଦାର୍ଡ୍ୟରୁଧତ, ସୋମବାହ ।
 (୩) ସାମ୍ବବାହ-ଅଗସ୍ତ୍ୟ, ଦାର୍ଡ୍ୟରୁଧତ, ସାମ୍ବବାହ ।
 (୪) ଯଜ୍ଞବାହ-ଅଗସ୍ତ୍ୟ, ଦାର୍ଡ୍ୟରୁଧତ, ଯଜ୍ଞବାହ ।

ଏହି ଅଗସ୍ତ୍ୟ
ଗଣଙ୍କର ପରସ୍ପର
ବିବାହ ନିଷିଦ୍ଧ ।

୩୭୩-(ବିବାହ) ଜ୍ଞାତିବର୍ଗରେ ନିଷେଧ ବାକ୍ୟ

ସସ୍ତମୀଂ ପିତୃପକ୍ଷାଜ ମାତୃପକ୍ଷାଜପଞ୍ଚମୀଂ ।

ଉଦବହେତ ଦ୍ବିଜେ ଭାର୍ଯ୍ୟାଂ ନ୍ୟାୟେନ ବିଧିନା ନୃପ । ୧ । (ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣେ)

ପିତୃପକ୍ଷାତ୍-ପିତୃତଃ* ପିତୃବନ୍ଧୁତଃ, ମାତୃପକ୍ଷାତ୍-ମାତୃତଃ
 (ମାତାମହତଃ)* ମାତୃ ବନ୍ଧୁତଃ । (ଉଦ୍‌ବାହତତ୍ତ୍ୱେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପିତାଠାରୁ ସାତପୁରୁଷ ଓ ପିତୃବନ୍ଧୁ ଏବଂ ମାତାଠାରୁ ପାଞ୍ଚପୁରୁଷ
 ଓ ମାତୃବନ୍ଧୁ ଏମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦ୍ବିଜାତିମାନେ କନ୍ୟା ବିବାହ କରିବେ । ୧ ।

*୩୭୩-(ଟି)-ପିତୃବନ୍ଧୁ ଓ ମାତୃବନ୍ଧୁ ବର୍ଣ୍ଣନ ଯଥା-

ପିତୃଃ ପିତୃଃ ସ୍ୱସ୍ତଃ ପୁତ୍ରଃ ପିତୂର୍ମାତୃଃ ସ୍ୱସ୍ତଃ ସୁତଃ ।

ପିତୂର୍ମାତୂଳପୁତ୍ରଃ ବିଜ୍ଞେୟଃ ପିତୃବାନ୍ଧବାଃ ।

ମାତୂର୍ମାତୃଃ ସ୍ୱସ୍ତଃ ପୁତ୍ରଃ ମାତୃଃ ପିତୃଃ ସ୍ୱସ୍ତଃ ସୁତଃ ।

ମାତୂର୍ମାତୂଳପୁତ୍ରଃ ବିଜ୍ଞେୟଃ ମାତୃବାନ୍ଧବାଃ । (ଉଦ୍‌ବାହତତ୍ତ୍ୱେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପିତାର ପିତୃସାପୁଅ ଭାଇ, ମାତୃସାପୁଅ ଭାଇ, ଓ ମଉଳାପୁଅ ଭାଇ
 ଏମାନେ ପିତୃବନ୍ଧୁ; ସେହିପରି ମାତାର ପିତୃସାପୁଅ ଭାଇ, ମାତୃସାପୁଅ ଭାଇ ଓ
 ମଉଳାପୁଅ ଭାଇ ଏମାନେ ମାତୃବନ୍ଧୁ ।

୩୭୪-ବରଦୋଷ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ।

ଉନ୍ନତଃ ପତିତଃ କୁଷ୍ଠୀ ସ୍ତବ୍ଧଞ୍ଜେବ ସ୍ବଗୋତ୍ରଜଃ ।

ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ରୋତ୍ରବିହୀନଃ ତଥାପସ୍ମାଦଦୃଷ୍ଟିତଃ ।

ବରଦୋଷାଃ ସ୍ବ ତାହ୍ୟେ ତେ କନ୍ୟାଦୋଷାଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତତାଃ ।

(କାତ୍ୟାୟନଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବାତୁଳ, ପତିତ, କୁଷ୍ଠରୋଗୀ, ନୟନସ୍ବଳ, ନିଜଗୋତ୍ରଜାତ, ଅକ୍ଷୁ, ବଧୂର ଓ ଅପସ୍ମାର ରୋଗୀ, ଏପରି ଦୋଷଯୁକ୍ତ ବରକୁ କନ୍ୟା ଦେବ ନାହିଁ । କନ୍ୟାଦୋଷ ପୂର୍ବରେ ଲେଖାଯାଇଅଛି ।

୩୭୫-ବରର ଗୁଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

କୁଳଂ ଚ ଶୀଳଂ ଚ ବୟସ୍ ରୂପଂ ବିଦ୍ୟା ଚ ବିଭଂ ଚ ସନାଥତାଂ ଚ ।

ଏତାନ୍‌ଗୁଣାନ୍‌ସପ୍ତ ପରୀକ୍ଷ୍ୟ ଦେୟା କନ୍ୟା ବୃଥୈଃ ଶେଷମଚିନ୍ତନୀୟଂ ॥ (ଯମଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବୁଦ୍ଧିମାନ, ଲୋକ ବରର କୁଳ, ସ୍ବଭାବ, ବୟସ, ରୂପ, ବିଦ୍ୟା, ଧନ ଓ ପିତ୍ରାଦିର ସହାୟତା ଏହି ସାତଗୋଟି ଗୁଣ ପରୀକ୍ଷା କରି କନ୍ୟା ଦାନ କରିବେ ।

ସୁବଦ୍ଧଜତୁଜାନୁଷ୍ଠି ସୁବଦ୍ଧାଂସଶିରୋଧରଂ ।

ଯସ୍ୟ ବିପ୍ଳବତେ ରେତୋହ୍ରାଦି ଚ ଫେନିଳଂ ।

ପୁମାନ ସ୍ୟାଲ୍ଲକ୍ଷଣେରେଭିର୍ବିପରୀତସ୍ତୁ ସ୍ତବ୍ଧଜଃ । (ନାରଦଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯାହା କଣ୍ଠରେ ଦୁଇପାଖ ହାଡ଼, ଉଭୟ ଜଘର ହାଡ଼, ସ୍ନାହ ଓ ଗ୍ରୀବା ସୁଦୃଢ଼ ହୋଇଥିବ ଓ ଶୁକ୍ର ଗାଡ଼ ଅର୍ଥାତ୍ ଅତି ତରଳ ହୋଇ ନ ଥିବ ଏବଂ ମୂତ୍ର ଶବ୍ଦ ଓ ଫେନଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବ ଏପରି ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି କି ପୁରୁଷ କହନ୍ତି । ଏହାର ବିପରୀତ ହେଲେ ତାହାକୁ ନୟନସ୍ବଳ କହନ୍ତି ।

ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ସ୍ତ୍ରିୟଂ ସ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରଂ ବୀର୍ଜନୋନରାଃ ।

କ୍ଷେତ୍ରଂ ବୀଜବତେ ଦେୟଂ ନାବୀଜୀ କ୍ଷେତ୍ର ମର୍ହତି । (ନାରଦଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସନ୍ତାନ ନିମିତ୍ତ ସ୍ରୀ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି, ସ୍ରୀ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ପୁରୁଷ ବୀଜୀ ଅର୍ଥାତ୍ ବୀର୍ଯ୍ୟବାନ, ଅତଏବ ବୀର୍ଯ୍ୟବତ୍ତ ପୁରୁଷକୁ କନ୍ୟାପ୍ରଦାନ କରିବ; କିନ୍ତୁ ଯେ ବୀର୍ଯ୍ୟହୀନ ଅର୍ଥାତ୍ ନୟନସ୍ବଳ ସେ ସ୍ରୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ।

୩୭୬-ବିବାହ ଆଠପ୍ରକାର

ବ୍ରାହ୍ମୋ ଦୈବସ୍ତଥୈବାକ୍ଷଃ ପ୍ରାଜାପତ୍ୟସ୍ତଥା ସୁରଃ ।

ଗାନ୍ଧର୍ବୋରାକ୍ଷସଃକ୍ଷୈବ ପୈଶାଚିକଃ ସ୍ୱମୋଽଧମଃ । (ମନୁଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆଠପ୍ରକାର ବିବାହ ଯଥା-(୧) ବ୍ରହ୍ମ, (୨) ଦୈବ, (୩) ଆର୍ଷ, (୪) ପ୍ରାଜାପତ୍ୟ, (୫) ଆସୁର, (୬) ଗାନ୍ଧର୍ବ, (୭) ରାକ୍ଷସ ଓ (୮) ପୈଶାଚ ।

୩୭୭-ବର୍ଣ୍ଣଭେଦରେ ବିବାହ ବର୍ଣ୍ଣନା

ଚତ୍ୱାରୋବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟାଦ୍ୟା ରାଜ୍ଞାଂ ଗାନ୍ଧର୍ବରାକ୍ଷସୌ ।

ରାକ୍ଷସସ୍ତ୍ରାସୁରୋବୈଶ୍ୟ ଶୂଦ୍ରୋ ଚାତ୍ୟସ୍ତୁ ଗର୍ହିତଃ । (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବ୍ରାହ୍ମ, ଦୈବ, ଆର୍ଷ ଓ ପ୍ରାଜାପତ୍ୟ ଏ ଚାରି ବିବାହ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର, ଗାନ୍ଧର୍ବ ଓ ରାକ୍ଷସ ଏ ଦୁଇ ବିବାହ କ୍ଷତ୍ରିମାନଙ୍କର, ରାକ୍ଷସ ଓ ଆସୁର ବିବାହ ବୈଶ୍ୟ ଏବଂ ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ପୈଶାଚ ସମସ୍ତଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଗର୍ହିତ ଅଟେ ।

୩୭୮-ବ୍ରାହ୍ମ ଆଦି ବିବାହର ଲକ୍ଷଣ

ବ୍ରାହ୍ମୋ ବିବାହ ଆହୂୟ ଦୀକ୍ଷତେ ଶତ୍ୟଲଂକୃତା ।

ତନ୍ନଃ ପୁନାତ୍ୟୁଭୟତଃ ପୁରୁଷାନେକ ବିଂଶତି ।୧ । (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବ୍ରାହ୍ମ, ବିବାହ, ଯଥା-ବରକୁ ନିଜ ଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଆଣି ଯଥାଶକ୍ତି ଅଳଂକୃତା କନ୍ୟାକୁ ପ୍ରଦାନ କଲେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପୁତ୍ର ଉଭୟ କୁଳର ଏକୋଇଶ ପୁରୁଷ ଉଦ୍ଧାର କରେ ।୧ ।

ଯଜ୍ଞସ୍ତ୍ରାୟର୍ତ୍ତ୍ୱଜେ ଦୈବ ଆଦ୍ୟାୟର୍ତ୍ତ୍ୱ ଗୋଦୃୟଂ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପ୍ରଥମଜଃ ପୁନାତ୍ୟୁଭରଜଃ ସତ୍ ।୨ । (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦେବବିବାହ ଯଥା-ଯଜ୍ଞକର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ପୁରୋହିତକୁ କନ୍ୟା ଦେଲେ ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପୁତ୍ର ଉଭୟକୁଳର ଚଉଦ ପୁରୁଷ ଉଦ୍ଧାର କରେ ।୨ ।

ଆର୍ଷ ବିବାହ ଯଥା-କନ୍ୟାପିତା ବରଠାରୁ ଦୁଇଗୋଟି ଗୋରୁ ନେଇ କନ୍ୟା ସହିତ ସେହି ଗୋରୁ ତାହାକୁ ଦାନ କଲେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପୁତ୍ର ଉଭୟକୁଳର ଛଅ ପୁରୁଷ ଉଦ୍ଧାର କରେ ।୩ ।

ଇତୁକ୍ତା ଚରତାଂ ଧର୍ମ ସହ ଯା ଦୀକ୍ଷଥେର୍ଥନେ ।

ସ କାୟଃ ପାଦୟେଭଜଃ ଷଟ୍ଷତ୍ତ୍ୱବଂଶ୍ୟାନ୍ସହାୟନା । (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

* ସହ ଗୋମିଥୁନଂ ଚେତି ଦେବଲଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କାୟ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଜାପତ୍ୟବିବାହ ଯଥା-କନ୍ୟାପିତା ବରକୁ କହିବେକି ତୁମ୍ଭେ ଏହି କନ୍ୟାର ସହିତ ଧର୍ମ ଆଚରଣ କର ଓ କନ୍ୟା ତୁମ୍ଭ ସହିତ ଧର୍ମଆଚରଣ କରୁ । ଏହା କହି କନ୍ୟା ଦାନ କଲେ ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପୁତ୍ର ପିତାମାତାଙ୍କ ସହିତ ଛଅ ପୁରୁଷ ଉଦ୍ଧାର କରେ । ୩ ।

ଆସୁରୋଦ୍ରବିଶାଦାନାଦ୍ ଗାନ୍ଧର୍ବଃ ସମୟାନ୍ ମିଥଃ ।

ରାକ୍ଷସୋ ଯୁଦ୍ଧହରଣାତ୍ ପୈଶାଚଃ କନ୍ୟାକାହ୍ନଳାତ୍ । ୪ । (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅସୁର ବିବାହ ଯଥା-ବର ନିକଟରୁ ଧନ ନେଇ ତାହାକୁ କନ୍ୟା ବିବାହ କରିଦେଲେ ଏହାକୁ ଅସୁର ବିବାହ କହନ୍ତି ।

ଗାନ୍ଧର୍ବବିବାହ ଯଥା-ସ୍ନେହବଶ ହୋଇ ସ୍ଵଇଚ୍ଛାରେ ବର କନ୍ୟାକୁ କହିବ ତୁମ୍ଭେ ମୋହର ଭାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ, କନ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବରକୁ କହିବ ତୁମ୍ଭେ ମୋହର ପତି ହେଲ । ଏହିପରି ଉଭୟ ଶପଥ କରି ବିବାହ କଲେ ଏହାକୁ ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ କହନ୍ତି ।

ରାକ୍ଷସ ବିବାହ ଯଥା-ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟ କରି କିମ୍ବା କନ୍ୟା ପିତାଠାରୁ କନ୍ୟା ବଳାକ୍ରାରେ ଛଡ଼ାଇଆଣି ବିବାହ କଲେ ଏହାକୁ ରାକ୍ଷସ ବିବାହ କହନ୍ତି ।

ପୈଶାଚ ବିବାହ ଯଥା-କପଟରେ କନ୍ୟାକୁ ଭୁଲାଇ ବିବାହ କଲେ ଏହାକୁ ପୈଶାଚ ବିବାହ କହନ୍ତି । ୪ ।

୩୭୯-କନ୍ୟାଦାତୃ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ପିତା ପିତାମହୋଭ୍ରାତା ସକୁଲ୍ୟୋଜନନୀ ତଥା ।

କନ୍ୟାପ୍ରଦଃ ପୂର୍ବନାଶେ ପ୍ରକୃତିସ୍ତଃ ପରଃ ପରଃ ॥

ଅପ୍ରୟତ୍ନ ସମାପ୍ତୋତି ଭୂଶହତ୍ୟାମୃତାବୃତ୍ତୋ ।

ଗମ୍ୟନ୍ତୁଭାବେ ଦାତୃଣାଂ କନ୍ୟା କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ସ୍ଵୟମ୍ବରଂ ॥ (ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପିତା, ପିତାମହ, ଭ୍ରାତା, ସକୁଲ୍ୟ (ଗୋତ୍ରଜ) ଓ ମାତା ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପୂର୍ବ ୨ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭାବ ହେଲେ ପର ୨ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରକୃତିସ୍ତ ହୋଇ କନ୍ୟା ଦାନର ଅଧିକାରୀ ହେବେ । ଯେବେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କନ୍ୟାଦାନ ନ କରନ୍ତି ତେବେ କନ୍ୟାର ପ୍ରତିରତ୍ନରେ ସେମାନେ ଭୂଶହତ୍ୟାର ଭାଗୀ ହୁଅନ୍ତି । ଯେବେ ଉପରୋକ୍ତ ଦାତାର ଅଭାବ ହୁଏ ତେବେ କନ୍ୟା ସ୍ଵଇଚ୍ଛାରେ ଗମନଯୋଗ୍ୟ ବରକୁ ବରଣ କରିବ ।

୩୮୦-ମାତୃନାମ୍ନୀ କନ୍ୟା ବିବାହରେ ଦୋଷ

ମାତୃର୍ଯନ୍ନାମ ଗୃହ୍ୟଂ ସ୍ୟାତ୍ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧମଥାପି ବା

ତନ୍ନାମ୍ନୀ ଯା ଭବେତ୍ କନ୍ୟା ମାତୃନାମ୍ନୀଂ ପ୍ରଚକ୍ଷତେ ॥

ପ୍ରମାଦାଦୟଦି ଗୃହଣୀୟାତ୍ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତଂ ସମାତରେତ୍ ।

ତତଃସ୍ତ୍ରାୟଶଂ କୃତ୍ୱା ତାଂ କନ୍ୟାଂ ପରିବର୍ଜୟେତ୍ ॥

(ମତ୍ସ୍ୟସୂକ୍ତ ମହାତନ୍ତ୍ରେ)

ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧଂ-ଗୁପ୍ତଂ-ରାଜ୍ୟାଶ୍ରିତମିତି ଯାବତ୍ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବରମାତାର ଡାକନାମ ବା ରାଶିନାମ ସହିତ କନ୍ୟାର ନାମ ସମାନ ହେଲେ ତାହାକୁ ମାତୃନାମ୍ନା କନ୍ୟା କହନ୍ତି । ଯେବେ କେହି ପ୍ରମାଦବଶରୁ ସେପରି କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କଲେ ତେବେ ସେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତର ଯୋଗ୍ୟ ହୁଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ଚାନ୍ଦ୍ରାୟଣ ବ୍ରତ କରି ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ । ତାହା ସହିତ ଆଉ ଦମ୍ପତିଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିବ ନାହିଁ ।

୩୮୧-ଗୁରୁକନ୍ୟା ବିବାହରେ ଦୋଷ

ସମାନପ୍ରବରା ବାପି ଶିଷ୍ୟସନ୍ତତିରେବ ଚ ।

ବ୍ରହ୍ମଦାତୁର୍ଗରୋଝେବ ସନ୍ତତିଃ ପ୍ରତିଷିଧ୍ୟତେ ॥ (ମତ୍ସ୍ୟସୂକ୍ତେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସମାନ ପ୍ରବରଜାତ କନ୍ୟା, ଶିଷ୍ୟର ସନ୍ତତି, ବେଦାଧ୍ୟାପକର ସନ୍ତତି ଓ ଗୁରୁର ସନ୍ତତି, ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ବିବାହ ନିଷିଦ୍ଧ ।

୩୮୨-ବଡ଼ଭାଇ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସାନଭାଇର ବିବାହ ନିଷିଦ୍ଧ

ଦାରାଗ୍ନି ହୋତ୍ରସଂଯୋଗଂ କୁରୁତେ ଯୋଃପ୍ରଜେ ସ୍ଥିତେ ।

ପରିବେତ୍ତା ସ ବିଜ୍ଞେୟଃ ପରିବିଭ୍ରଷ୍ଟ ପୂର୍ବଜଃ । (ମନୁଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବଡ଼ଭାଇ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସାନଭାଇ ଯେବେ ବିବାହ ଓ ଅଗ୍ନିହୋତ୍ର କରେ ତେବେ ତାହାକୁ ପରିବେତ୍ତା କହନ୍ତି ଏବଂ ଅଗ୍ରଜ ଅର୍ଥାତ୍ ବଡ଼ ଭାଇକୁ ପରିବିଭ୍ର କହନ୍ତି ।

ସୌଦର୍ଯ୍ୟେ ଡିଷ୍ଟତି ଜ୍ୟେଷ୍ଠେନ କୁର୍ଯ୍ୟାଦାନସଂଗ୍ରହଂ ।

ଆବସଥାଂ ତଥା ଧନଂ ପତିତସ୍ତୁ ତଥା ଭବେତ୍ ॥ (ଗାର୍ଗ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା ଥାଉ କନିଷ୍ଠଭ୍ରାତା ଯେବେ ବିବାହ ଓ ଅଗ୍ନିଧାନ କର୍ମ କରେ ତେବେ ସେ ପତିତ ହୁଏ ।

୩୮୩-ବଡ଼ଭାଇ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଅବସ୍ଥାଭେଦରେ

ସାନଭାଇର ବିବାହବାକ୍ୟ

ଦେଶାନ୍ତରସ୍ତୁ-କ୍ଳାବୈକବୃକ୍ଷଶାନସହୋଦରାନ୍ ।

ବେଶ୍ୟାଭିଷକପତିତଶ୍ଚ ଦ୍ରବୁଲ୍ୟାତିରୋଗିଣଃ ॥

ଜଡ଼ ମୂଳାନ୍ତବଧୂର-କୁବଜ-ବାମନ-କୁଷ୍ଠବାନ୍ * (୧)

ଅତିବୃଦ୍ଧାନଭାର୍ଯ୍ୟାଂଷ କୃଷିସନ୍ତାନ ନୃପସ୍ୟ ଚ (୨) ॥

ଧନବୃଦ୍ଧି ପ୍ରସନ୍ନାଂଷ କାମତଃ କାରିଣସ୍ତଥା ।

(୩) କୁଳଚୋନ୍ନତଚୌରାଂଷ ପରିବିନ୍ଦନ୍ କୃଷ୍ୟତି ॥

(ଛନ୍ଦୋଗ୍ୟପରିଶିଷ୍ଟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବଡ଼ଭାଇ ଯେବେ ଅନେକ ଦିନରୁ ଖବର ଅନ୍ତର ନ ଦେଇ ବିଦେଶରେ ଥାଏ କିମ୍ବା ନପୁଂସକ, ଏକ ଅଣ୍ଟକୋଷ ବିଶିଷ୍ଟ, ବିମାତୃଗର୍ଭଜାତ, ବେଶ୍ୟାସକ୍ତ, ପତିତ, ଶୁଦ୍ରତୁଲ୍ୟ, ଅତିରୋଗୀ, ଜଡ଼, ମୂଳ, ଅକ୍ଷ, ବଧୂର କୁଜା, ଅତିଠୁରା, କୁଷ୍ଠରୋଗୀ, ଅତିବୃଦ୍ଧ, ଅଭାର୍ଯ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ନୈଷିକ-ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଆଦି ହୋଇଥାଏ, ଅଥବା କୃଷିପରାୟଣ, ରାଜସେବକ (ବିବିଧ ଉପାୟଦ୍ୱାରା ରାଜାଙ୍କର ଧନ ବୃଦ୍ଧିକାରୀ, ଯଥେଚ୍ଛାଚାରୀ, ଅନ୍ୟର ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର, ବାତୁଳ ଏବଂ ଚୋର ହୋଇଥାଏ ତେବେ ସାନଭାଇ ବଡ଼ଭାଇକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ବିବାହ କଲେ ଦୋଷ ହେବ ନାହିଁ ।

୩୮୪-ବଡ଼ଭଉଣୀ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସାନଭଉଣୀର ବିବାହ ନିଷିଦ୍ଧ

ଜ୍ୟେଷ୍ଠାୟାଂ ବିଦ୍ୟମାନାୟାଂ କନ୍ୟାୟୁମୁହ୍ୟତେଽନୁଜା ।

ସାତାଗ୍ରେଦିଧିସୁର୍ଜ୍ଜେୟା ପୂର୍ବା ଚ ଦିଧିଷୁଃ ସୁ ତା ।

ପରିତ୍ୟକ୍ତା ଚ ସା ପୋଷ୍ୟ ଭୋଜନାହ୍ଲାଦନେନ ଚ ॥

(ଉଦ୍‌ବାହତତ୍ତ୍ୱେ ଦେବକଳଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବଡ଼ଭଉଣୀ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ସାନଭଉଣୀ ବିବାହ କଲେ ତାହାକୁ “ଅଗ୍ରେଦିଧିସୁ” କହନ୍ତି । ବଡ଼ଭଉଣୀକୁ “ଦିଧିସୁ” କହନ୍ତି । ଏହି ଉଭୟ ବିବାହ କଲେ ତାହାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ସାଂସାରିକ ବ୍ୟବହାରେ ନ ଆଣି ତ୍ୟକ୍ତ କରି କେବଳ ଭରଣାହାରଦାନାଦି ଦେବେ ।

୩୮୫-କନ୍ୟାର ପିତୃଗୋତ୍ରରୁ ନିବୃତ୍ତି

ସ୍ୱଗୋତ୍ରାଦ୍ ଭ୍ରାଣ୍ୟତେ ନାରୀ ବିବାହାତ୍ ସପ୍ତମେ ପଦେ । (ଲଘୁହାରୀତଃ)

* (୧) କୁଷ୍ଠ ସର୍ବକ୍ରିୟାଳସଃ (ମିତାକ୍ଷରୀ) କୁଷ୍ଠୋମୟଃ କ୍ରିୟାସୁତ ଇତ୍ୟମରୋଚ୍ଛେଃ । (୨) “ନୃପସ୍ୟତେ” ତି ଚକାରେଣ ସନ୍ତାନିତ୍ୟନୁଷ୍ଠକ୍ୟତେ । ରାଜାସକ୍ତଃ ବା ରାଜସେବକଃ । (୩) କୁଳାନ୍ୟତୀତି କୁଳଟଃ-ପରକୁଳାଟନଶୀଳଃ ଇତି ନାରାୟଣମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟଃ । ତେଷାମୟମାଶୟଃ କୁଳଂ ପରକୁଳଂ ପରଗୋତ୍ରଂ ଅଟତି ଗଚ୍ଛତି ପ୍ରାପ୍ନୋତି ଯୋ ଦରକଃ ସ କୁଳଟଃ । (ଉଦ୍‌ବାହତତ୍ତ୍ୱେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିବାହରେ ସପ୍ତପଦୀ କଳାପରେ କନ୍ୟା ପିତୃଗୋତ୍ରକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ବାମୀର ଗୋତ୍ରକୁ ଆଶ୍ରୟ କରେ । ସେହି ହେତୁରୁ ତାହାର ପିଣ୍ଡୋଦକାଦିକ୍ରିୟା ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ତର୍ପଣାଦି ସ୍ବାମୀ ଗୋତ୍ରରେ କରିବାକୁ ହେବ ।

୩୮୬-ଏକାବର୍ଷରେ ଦୁଇ ସହୋଦର କିମ୍ବା

ଦୁଇ ସହୋଦରାର ବିବାହ ନିଷେଧ

ଏକାଦଶପ୍ରସୂତାମାଂ ଏକସ୍ମିନ୍ନପି ବସ୍ତରେ ।

ବିବାହେ ନୈବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟୋ ଗର୍ଗସ୍ୟ ବଚନଂ ଯଥା ॥

(ଗଦାଧରପଞ୍ଚତୌ)

ବିବାହସ୍ତେକଜାତୀନାଂ ସଶ୍ଚାସାଭ୍ୟନ୍ତରେ ଯଦି ।

ଅସଂଶୟଂ ତ୍ରିଭିର୍ବର୍ଷେଷ୍ଟତ୍ରେକା ବିଧବା ଭବେତ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଏକାବର୍ଷରେ ସହୋଦର ଦୁଇଭାଇ କିମ୍ବା ସହୋଦରା ଦୁଇଭଉଣୀ ଅଥବା ସହୋଦର ଭାଇଭଉଣୀଙ୍କର ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ । ଛ' ମାସ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ କଲେ କନ୍ୟା ତିନିବର୍ଷରେ ବିଧବା ହୁଏ ।

୩୮୭-ବିବାହପରେ ଭାଇର ଉପନୟନ ନିଷେଧ

ମୁଷ୍ଟନାନ୍ତୁଷ୍ଟନଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ ମଣ୍ଡନାନ୍ତୁ ମୁଷ୍ଟନଂ

ଅସ୍ୟାର୍ଥଃ-ବ୍ରତାନ୍ତେ ବିବାହଃ କାର୍ଯ୍ୟୋ ବିବାହାନ୍ତେ ନ ଚ ବ୍ରତଂ ।

(ପଣ୍ଡିତସର୍ବସ୍ବେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଛ' ମାସ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରତପରେ ଭଉଣୀର ବିବାହ କରିବ; କିନ୍ତୁ ବିବାହ ପରେ ସହୋଦର ଭାଇର ବ୍ରତ କରିବ ନାହିଁ ।

୩୮୮-ମାତୃଗୋତ୍ରକନ୍ୟାର ବିବାହ ନିଷେଧ

ମାତୁଲସ୍ୟ ସୁତା ମୃତ୍ବା ମାତୃଗୋତ୍ରାନ୍ତଥୈବ ଚ ।

ସମାନପ୍ରବାରାଂ ଚୈବ ଗତ୍ବା ଚାନ୍ତାୟଣଂ ଚରେତ୍ ॥ (ଶାତାତପଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମାତୂରଝିଅ, ମାତୃକୁଳରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା କନ୍ୟା ସମାନ ପ୍ରବରରେ ଜନ୍ମିଥିବା କନ୍ୟା ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ବିବାହ କରି ସହବାସ କଲେ ଚାନ୍ତାୟଣ କରିବାକୁ ହୁଏ, ଅତଏବ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ବିବାହ କରିବା ଅବିଧି ।

୩୮୯-ଭିନ୍ନମାତୃଜର ବିବାହ ବିଧି

ପୃଥକ୍ ମାତୃଜକ୍ଷୋଃକାର୍ଯ୍ୟୋ ବିବାହସ୍ତେ କବାସରେ ।

ଏକସ୍ମିନ୍ ମଣ୍ଡପେ କାର୍ଯ୍ୟଃ ପୃଥକ୍ ବେଦିକକ୍ଷୋସ୍ତଥା ॥ (ମେଧାତିଥିଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମାତାଠାରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବା କନ୍ୟା କିମ୍ବା ପୁତ୍ର ଏକ ଦିନରେ ଓ ଏକ ମଣ୍ଡପରେ ବିବାହ କରିପାରିବେ; କିନ୍ତୁ ବେଦୀ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେବ ।

୩୯୦-ଯମଜବିବାହ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଏକସ୍ଥିନ୍ ବସ୍ତରେ ଟେକିବାସରେ ମଣ୍ଡପେ ତଥା ।

କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ମଙ୍ଗଳଂ ସ୍ବସ୍ତୋତ୍ରାତ୍ତୋର୍ଯ୍ୟମଳଜାତୟୋଃ ॥

(ନିର୍ଣ୍ଣୟସିନ୍ଧୌ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯାଆଁଲା ଦୁଇଭାଇ କିମ୍ବା ଦୁଇ ଭଉଣୀ ଏକାବର୍ଷରେ ଏକ ଦିନରେ ଏକ ମଣ୍ଡପରେ ବିବାହ କରି ପାରନ୍ତି ।

୩୯୧-ବଦଳ ବିବାହାଦି ବର୍ଣ୍ଣନ

ପ୍ରତ୍ୟୁଦ୍‌ବାହୋନୈବ କାର୍ଯ୍ୟା ନୈକସ୍ତୈ ଦୃଢ଼ିତୃୟଂ ।

ନୈବୈକଜନ୍ୟୟୋଃପୁଂସୋରେକଜନ୍ୟ ଚୁ କନ୍ୟକେ ॥

ନୈବଂ କଦାଚିଦୁଦ୍‌ବାହୋ ନୈକଦା ମୁଣ୍ଡନଦୃୟଂ ॥ (ନାରଦଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବଦଳକନ୍ୟା, ଏକ ବରସହିତ ଦୁଇ ଭଉଣୀର ଓ ଯାଆଁଲା ବର ସହିତ ଯାଆଁଲା ଭଉଣୀର କଦାପି ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ ଏବଂ ଯାଆଁଲା ପୁଅ ଦୁହିଁଙ୍କର ଏକ ଦିନରେ ମୁଣ୍ଡନ କରାଇବ ନାହିଁ ।

୩୯୨-ଦୈବାବିପଦରେ ବିବାହ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଦୁର୍ଭିକ୍ଷେ ରାଷ୍ଟ୍ରଭଙ୍ଗେ ଚ ପିତ୍ରୋର୍ବା ପ୍ରାଣସଂଶୟେ ।

ପ୍ରେତ୍ବାୟାମପି କନ୍ୟାୟାଂ ନାନୁକୁଲ୍ୟଂ ପ୍ରତୀକ୍ଷ୍ୟତେ ।

(ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ରାଷ୍ଟ୍ରଭଙ୍ଗ ଓ ମାତା ପିତା ଦୁହିଁଙ୍କର ପ୍ରାଣସଂଶୟ ସମୟରେ ଏବଂ କନ୍ୟାର ପ୍ରେତ୍ବାବସ୍ଥାରେ ଶୁଭକାଳକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରିବ ଶୀଘ୍ର ବିବାହ କରିଦେବ ।

୩୯୩-ଅଶୌଚରେ ବିବାହ କିରବାର ବିଧି

ଦାନେ ବିବାହେ ଯଜ୍ଞେ ଚ ସଂଗ୍ରାମେ ଦେଶବିପ୍ଳବେ ।

ଆପଦ୍ୟପି ଚ କଷ୍ଟାୟାଂ ସଦ୍ୟଃଶୌଚଂ ବିଧୁୟତେ ।

(ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦାନ, ବିବାହ, ଯଜ୍ଞ, ଯୁଦ୍ଧ, ଦେଶରେ ଉପଦ୍ରବ ଓ କଷ୍ଟକର ବିପଦ ସମୟରେ ଅଶୌଚ ଘଟିଲେ ସଦ୍ୟଃଶୌଚ କରି କର୍ମ କରିବ ।

ବିବାହୋତ୍ସବଯଜ୍ଞେଷୁ ଦୃଢ଼ରାମୃତସୂତକେ

ପୂର୍ବସଂକଳ୍ପିତାର୍ଥେଷୁ ନ ଦୋଷଃ ପରିକୀର୍ତ୍ତତଃ ॥ (ବୃହସ୍ପତିଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପୂର୍ବ ସଂକଳ୍ପିତ ବିବାହ, ଉତ୍ସବ ଓ ଯଜ୍ଞକର୍ମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜନନାଶୈତ ବା ମରଣାଶୈତ ପଡ଼ିଲେ ସେ ଦୋଷ ଧରାଯାଏ ନାହିଁ ।

ବିବାହୋତ୍ସବଯଜ୍ଞେଷୁ ଦୃଢ଼ରାମୃତସୂତକେ ।

ପରୈରନ୍ନଂ ପ୍ରଦାତବ୍ୟଂ ଭୋକ୍ତବ୍ୟଂ ଚ ଦ୍ଵିଜୋତ୍ତମୈଃ ॥

(ଷଟ୍ତ୍ରିଂଶଦ୍ଵତେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିବାହ, ଉତ୍ସବ ଓ ଯଜ୍ଞ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜନନାଶୈତ ବା ମରଣାଶୈତ ଘଟିଲେ ନିଜେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ଵର୍ଗ ନ କରି ପରଗୋତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଦ୍ଵାରା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ କରାଇବ ।

ବ୍ରତଯଜ୍ଞବିବାହେଷୁ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ହୋମୋଽର୍ଚ୍ଚନେ ଜପେ ।

ପ୍ରାରବ୍ଧେ ସୂତକଂ ନ ସ୍ୟାଦାନାରବ୍ଧେ ତୁ ସୂତକଂ ॥

ପ୍ରାରମ୍ଭୋବରଣଂ ଯଜ୍ଞେ ସଂକଳ୍ପୋ ବ୍ରତଜାପଯୋଃ ।

ନାନ୍ୟାଶ୍ରାଦ୍ଧଂ ବିବାହାଦୌ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ପାକପରିଷ୍କ୍ରିୟଃ ॥

(ଉଦ୍‌ବାହତତ୍ତ୍ଵେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବ୍ରତ, ଯଜ୍ଞ, ବିବାହ, ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ହୋମ, ପୂଜା ଓ ଜପ ଇତ୍ୟାଦି କର୍ମମାନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାପରେ ଅଶୈତ ଘଟିଲେ କର୍ମ ବନ୍ଦ ହେବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଆରମ୍ଭ ନ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଅଶୈତ ଘଟିଲେ କର୍ମ ବନ୍ଦ ହେବ । ରତ୍ନିକ୍ ପ୍ରଭୃତିକୁ ବରଣ କଲେ ଯଜ୍ଞର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ସଂକଳ୍ପ କଲେ ବ୍ରତ ଓ ଜପର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ବୃଦ୍ଧି ଶ୍ରାଦ୍ଧ କଲେ ବିବାହ ଓ ଦେବପ୍ରତିଷ୍ଠାଦି କର୍ମର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ଶ୍ରାଦ୍ଧାନ୍ନ ପାକ ହେଲେ ଶ୍ରାଦ୍ଧର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ଗୃହୀତମଧୁପର୍କସ୍ୟ ଯଜମାନାଜ ରତ୍ନିକଃ ।

ପକ୍ଷାଦଶୈତେ ପତିତେ ନାଶୈତମିତି ନିଷ୍ପୟଃ ॥ (ବ୍ରାହ୍ମେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ରତ୍ନିକ୍ମାନେ ଯଜମାନଠାରୁ ମଧୁପର୍କ ଗ୍ରହଣ କଲାପରେ ଅଶୈତ ହେଲେ ତାହା ଧରାଯାଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମଧୁପର୍କ ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବରୁ ଅଶୈତ ଧରାଯାଏ ।

୩୯୪-ବିବାହକାଳରେ କନ୍ୟା ରତ୍ନମତୀ ହେଲେ ବିବାହ ବିଧି

ବିବାହ ବିହିତେ ଯଜ୍ଞେ ହୋମକାଳ ଉପସ୍ଥିତେ

କନ୍ୟାରତ୍ନମତୀଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ଵା କଥଂ କୁର୍ବନ୍ତି ଯାଜ୍ଞିକାଃ ॥

ସ୍ବାପୟିତ୍ବା ତୁ ତାଂ କନ୍ୟାମର୍ଚ୍ଚ ଯିତ୍ବା ଯଥାବିଧି ।

ଯୁଜ୍ଞାନାମାହୁତିଂ ହୃଦ୍ବା ତତଃ କର୍ମ ନିଯୋଜୟେତ୍ ॥ (ଯଜ୍ଞପାତ୍ରୋ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିବାହ, ଯଜ୍ଞ ଓ ହୋମ ସମୟରେ କନ୍ୟା ଗର୍ଭମତୀ ହେଲେ ତାହାକୁ ସ୍ନାନ କରାଇ ବିଧିପୂର୍ବକ ସଂସ୍କାର କରି ଆହୁତି ଦେଇ କର୍ମରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବ ।

୩୯୫-ବିବାହ କାଳରେ ମାତା ରଜସ୍ବଳା ହେଲେ ବିବାହ ବିଚାର ପ୍ରାରମ୍ଭାତ୍ (ନାନ୍ଦୀଶ୍ରାବ୍ଧାତ୍) ପ୍ରାର୍ଥ ବିବାହସ୍ୟ ମାତା ଯଦି ରଜସ୍ବଳା ।

ନିବୃତ୍ତିସ୍ତସ୍ୟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟା ସହସ୍ରଶ୍ରୁତିଚୋଦନାତ୍ ॥ (ମାଧବୀୟେ)

ଚୌଳେ ଚ ବ୍ରତବନ୍ଧେ ଚ ବିବାହେ ଯଜ୍ଞକର୍ମଣି ।

ଭାର୍ଯ୍ୟା ରଜସ୍ବଳା ଯସ୍ୟ ପ୍ରାୟସ୍ତସ୍ୟ ନ ଶୋଭନଂ ॥ (ମେଧାତିଥିଃ)

ବିବାହବ୍ରତଚୂଡ଼ାସୁ ମାତା ଯଦି ରଜସ୍ବଳା ।

ତଦା ନ ମଙ୍ଗଳଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ ଶୁଭୌ କାର୍ଯ୍ୟଂ ଶୁଭେପ୍ସୁଭିଃ ॥ (ଗର୍ଗଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିବାହର ନାନ୍ଦୀଶ୍ରାବ୍ଧି ପୂର୍ବରୁ ଯଦି ମାତା ରଜସ୍ବଳା ହୁଏ, ତାହାହେଲେ କର୍ମ କରିବ ନାହିଁ । ଏହା ଅନେକ ଶ୍ରୁତିର ମତ । ଚୂଡ଼ାକର୍ମ, ଉପନୟନ, ବିବାହ ଓ ଯଜ୍ଞକର୍ମରେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ରଜସ୍ବଳା ହେଲେ ତାହାର ଶୁଭ ହୁଏ ନାହିଁ । ବିବାହ, ବ୍ରତ ଓ ଚୂଡ଼ାକର୍ମ ପ୍ରଭୃତି ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମାତା ଯଦି ରଜସ୍ବଳା ହୁଏ ତେବେ ସେ କର୍ମ କରିବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଶୁଭାଭିଳାଷି ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ସେ ସମୟରେ କର୍ମ ନ କରି ଶୁଦ୍ଧି ହେଲାପରେ କରିବେ ।

୩୯୬-ରାତ୍ରିଦାନର ବିଧି ନିଷେଧ

ରାତ୍ରୌ ଦାନଂ ନ ଶଂସନ୍ତିବିନାଚାଭୟଦକ୍ଷିଣାଂ ।

ବିଦ୍ୟାଂ କନ୍ୟାଂ ଦ୍ବିଜଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦୀପମନ୍ତଃ ପ୍ରତିଶ୍ରୟାଂ ॥ (ମହାଭାରତେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ହେ ଦ୍ବିଜଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଅଭୟଦାନ ବିଦ୍ୟାଦାନ, କନ୍ୟାଦାନ, ଦୀପଦାନ, ଅନ୍ନଦାନ ଓ ପ୍ରବାସିକୁ ଆଶ୍ରୟଦାନ ବ୍ୟତିରେକେ ରାତ୍ରରେ ଅନ୍ୟଦାନ ନିଷିଦ୍ଧ ।

୩୯୭-ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠକନ୍ୟାର

ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସରେ ବିବାହ ନିଷେଧ

ଜ୍ୟେଷ୍ଠସ୍ୟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠକନ୍ୟାୟା ବିବାହୋ ନ ପ୍ରଶସ୍ୟତେ ।

ତୟୋରନ୍ୟତରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠାମାସଃ ପ୍ରଶସ୍ୟତେ ॥

ଦ୍ଵୌ ଜ୍ୟେଷ୍ଠୌ ମଧ୍ୟମୌ ପ୍ରୋକ୍ତାବେକଜ୍ୟେଷ୍ଠଂ ଶୁଭାବହଂ ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠତ୍ରୟଂ ନ କୁର୍ବାତ ବିବାହ ସର୍ବସମ୍ମତଂ ॥ (ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ମାସରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନ୍ୟାର ବିବାହ ନିଷେଧ । ଏଥିରୁ ଅନ୍ୟତର ଅର୍ଥାତ୍ ଦୁଇ ବା ଏକ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ହେଲେ ବିବାହ କରିବ । ଦୁଇ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବିବାହରେ ଫଳ ମଧ୍ୟମ, ଏକ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବିବାହରେ ଫଳ ଉତ୍ତମ ଏବଂ ତିନି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ହେଲେ କଦାପି ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ । ଏହା ସର୍ବସମ୍ମତ ।

୩୯୮-ବିବାହେ ମାସର ଫଳାଫଳ

ମାଘ ଫାଲଗୁନେବୈଶାଖେ ଯଦ୍ୟୁଦ୍ଧା ମାର୍ଗଶୀର୍ଷକେ ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠେ ଆଷାଢ଼କେ ଚୈବ ସୁଭଗା ବିଭସଂଯୁତା ॥ (ବ୍ୟାସଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମାଘ, ଫାଲଗୁନ, ବୈଶାଖ, ମାର୍ଗଶିର, ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଓ ଆଷାଢ଼ ମାସରେ ବିବାହ କଲେ କନ୍ୟା ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ଓ ଧନଧାନ୍ୟବତୀ ହୁଏ ।

ଶ୍ରାବଣେଽପି ଚ ପୌଷେ ବା କନ୍ୟାଭାଦ୍ରପଦେ ତଥା ।

ଚୈତ୍ରଶୁକ୍ଳାର୍ଦ୍ଧକେଷୁ ଯାତି ବୈଧବ୍ୟତାଂ ଲଘୁ ॥ (ବ୍ୟାସଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଚୈତ୍ର, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ର, ଆଶ୍ୱିନ, କାର୍ତ୍ତିକ, ପୌଷ ମାସରେ ବିବାହ କଲେ କନ୍ୟା ଅତିଶାନ୍ତ ବିଧବା ହୁଏ ।

୩୯୯-ବିବାହାଦି ଶୁଭକର୍ମ, ଜନ୍ମମାସ, ଜନ୍ମତିଥି ଓ

ଜନ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ନିଷେଧ

ଜନ୍ମର୍ଥେ ଜନ୍ମଦିବସେ ଜନ୍ମମାସେ ଶୁଭଂ ତ୍ୟଜେତ୍ ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠେ ମାସ୍ୟାଦିଗର୍ଭସ୍ୟ ଶୁଭଂ ବର୍ଜ୍ୟଂ ସ୍ତ୍ରୀୟାଅପି ॥ (ରାଜମାର୍ତ୍ତଶ୍ରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଜନ୍ମମାସରେ, ଜନ୍ମଦିବସରେ ଓ ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ରରେ ବର ଓ କନ୍ୟାର ବିବାହାଦି ଶୁଭକର୍ମ ନିଷେଧ, ଆଉ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କନ୍ୟାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସରେ ବିବାହାଦି ଶୁଭକର୍ମ ନିଷେଧ ।

ଜାତଂ ଦିନଂ ଦୃଷ୍ଟୟତେ ବଶିଷ୍ଠୋହ୍ୟଶ୍ଚୈ ଚ ଗର୍ଗୋନିୟତଂ ଦଶାତ୍ରିଃ ।

ଜାତସ୍ୟ ପକ୍ଷଂ କିଳ ଭାଗୁରିଷ୍ଠ ଶେଷାଃ ପ୍ରଶସ୍ତାଃ ଖଲୁ ଜନ୍ମମାସି ॥

(ରାଜମାର୍ତ୍ତଶ୍ରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବଶିଷ୍ଠ କହନ୍ତି କେବଳ ଜନ୍ମଦିବସ ନିଷେଧ, ଗର୍ଗ କହନ୍ତି ଜନ୍ମଦିନଠାରୁ ଆଠଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଷେଧ ଓ ଅତ୍ରି କହନ୍ତି ଜନ୍ମଦିନଠାରୁ ଦଶଦିନ

ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଷେଧ ଆଉ ଭାଗୁରି କହନ୍ତି କି ଜନ୍ମଦିନଠାରୁ ପରଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଷେଧ । ଅତଏବ ଏମାନଙ୍କ ମତାନୁସାରେ ଜନ୍ମମାସର ଅବଶିଷ୍ଟ ଦିନମାନଙ୍କରେ ଶୁଭକର୍ମ ହୋଇପାରେ ।

୪୦୦-ବିବାହରେ ଗୁରୁଶୁଦ୍ଧି

ସ୍ତ୍ରୀଣଂ ଗୁରୁବଳଂ ଶ୍ରେଷ୍ଠଂ ପୁରୁଷାଣାଂ ରବେର୍ବଳଂ ।

ତୟୋଷ୍ଟଦ୍ବଳଂ ଶ୍ରେଷ୍ଠମିତି ଗର୍ବେଣ ଭାଷିତଂ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଗୁରୁବଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ରବିବଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବଂ ଉଭୟଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ର ବଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟେ, ଏହା ଗର୍ବଜ୍ଞର ମତ ।

ନିଷ୍ଟାମୂଳା ଧନବତୀ ବିଧବା କୁଶାଳ । ପୁତ୍ରାଦ୍ବିଦ୍ବା ହତଧବା ସୁଭଗା ବିପୁତ୍ରା ।

ସ୍ବାମିପ୍ରିୟା ବିଗତପୁତ୍ରଧବା ଧନାତ୍ମ୍ୟ ବନ୍ଧ୍ୟା । ଭବେତ୍ ସୁରଗୁରୌ କୁମାରୋଽଭିଜନ୍ତା ॥

(ଦେବକୀ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଜନ୍ମ ବୃହସ୍ପତିରେ ବିବାହ କଲେ କନ୍ୟାର ସନ୍ତତି ନିଷ୍ଠାହୁଏ, ଏହିପରି ଦ୍ବିତୀୟରେ ଧନବତୀ, ତୃତୀୟରେ ବିଧବା, ଚତୁର୍ଥରେ କୁ-ଚରିତ୍ରା, ପଞ୍ଚମରେ ପୁତ୍ରବତୀ, ଷଷ୍ଠରେ ବିଧବା, ସପ୍ତମରେ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ, ଅଷ୍ଟମରେ ପୁତ୍ରହୀନା, ନବମରେ ସ୍ବାମୀପ୍ରିୟା, ଦଶମରେ ପତିପୁତ୍ରବିହୀନା, ଏକାଦଶରେ ବହୁ ଧନବତୀ ଓ ଦ୍ବାଦଶରେ ବନ୍ଧ୍ୟା ହୁଏ ।

ଗୁର୍ବାଦିତ୍ୟ ବ୍ୟତୀୟାତେ ବକ୍ତାତୀରାଗେ ଗୁରୌ ।

ନଷ୍ଟେ ଶଶିନି ଶୁକ୍ରେବା ବାଳେ ବୃହସ୍ପତ୍ୟବା ଗୁରୌ ॥

ପୌଷେ ଚୈତ୍ରେଽଥ ବର୍ଷାସୁ ଶରଦ୍ୟଧିକମାସକେ ।

କେତୁଦ୍ଗମେ ନିରଂଶୋଽର୍କେସିଂହସ୍ତେଽମରନ୍ଧିଣି ॥

ବିବାହବ୍ରତଯାତ୍ରାଦିପୁରହର୍ମ୍ୟଗୃହାଦିକଂ ।

କ୍ଷୌରଂ ବିଦ୍ୟୋପବିଦ୍ୟା ଚ ଯତ୍ନତଃ ପରିବର୍ଜୟେତ୍ । (ଶୌନକଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଏକରାଶି ଓ ଏକ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ବୃହସ୍ପତି ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଥିଲେ ଏହାକୁ ଗୁର୍ବାଦିତ୍ୟ କହନ୍ତି (ଏହା ଅଶୁଦ୍ଧକାଳ) ଆଉ ବ୍ୟତିପାତ ଯୋଗରେ, ଗୁରୁଙ୍କର ବକ୍ର ଓ ଅତିଚାରରେ, ନଷ୍ଟଚନ୍ଦ୍ରରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅମାବାସ୍ୟା ତିଥିରେ, ଶୁକ୍ରାସ୍ତରେ, ଗୁରୁଙ୍କର ବାଲ୍ୟ ଓ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ, ପୌଷ ଓ ଚୈତ୍ର ମାସରେ, ବର୍ଷା ଓ ଶରତ୍ ଋତୁରେ, ଅଧିମାସ ଅର୍ଥାତ୍ ମଳମାସରେ, କେତୁ ଗ୍ରହର ଉଦୟ ସମୟରେ, ମାସାନ୍ତରେ, ବୃହସ୍ପତି ସିଂହରାଶିରେ ଥିବା ସମୟରେ ଅଶୁଦ୍ଧକାଳ ହୁଏ, ଏଥିରେ ବିବାହ, ବ୍ରତ, ଯାତ୍ରାଦି, ପୁର, ଅଙ୍ଗାଳିକା ଓ ଗୃହ, କ୍ଷୌର, ବିଦ୍ୟା ଓ ଉପବିଦ୍ୟାର ଆରମ୍ଭ ଇତ୍ୟାଦି କର୍ମମାନ କରିବା ନିଷେଧ ।

୪୦୧-ବିବାହରେ ରବିଶୁକ୍ଳି

ଜନ୍ମନ୍ୟକେ ଚ ନାରୀ ଭବତି ଚ ବିଧବା ବନ୍ଧୁହୀନା ଦ୍ଵିତୀୟେ ।
 ନିଃସ୍ଵା ପାତାଳସଂସ୍ଥେ ତଦନୁ ହତସ୍ତତା ସପ୍ତମେ ନଷ୍ଟକାମା ॥
 ମୃତ୍ୟୈ ପ୍ରାୟୋଚି ମୃତ୍ୟୁଂ ବ୍ୟୟନବମଗୁହେ ରୋଗଶୋକୌ କ୍ରମେଣ ।
 ଶେଷେ ରାଶୌ ବିବାହେ ବିପୁଲଧନବତୀ ସୌଖ୍ୟମାନାର୍ଥଯୁକ୍ତା ॥

(ପଣ୍ଡିତସର୍ବସ୍ଵେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟାର ଜନ୍ମରାଶିରେ ରବି ଥାଇ ବିବାହ କଲେ ବିଧବା, ଏହିପରି ଦ୍ଵିତୀୟରେ ବନ୍ଧୁହୀନା, ଚତୁର୍ଥରେ ଦରିଦ୍ରା, ପଞ୍ଚମରେ ପୁତ୍ରହୀନା, ସପ୍ତମରେ ନଷ୍ଟକାମା, ଅଷ୍ଟମରେ ମୃତ୍ୟୁପ୍ରାପ୍ତା, ଦ୍ଵାଦଶ ଓ ନବମରେ ରୋଗ ଶୋକାୟୁକ୍ତା; ଆଉ ରବି ଅବଶେଷ ଚାରିଗୋଟି ରାଶି ଅର୍ଥାତ୍ ଦୃତୀୟ, ଷଷ୍ଠ, ଦଶମ ଓ ଏକାଦଶ ରାଶିମାନଙ୍କରେ ଥାଇ ବିବାହ କଲେ କନ୍ୟା ବହୁଧନବତୀ ସୁଖଶାଳିନୀ ଓ ସମ୍ମାନଯୁକ୍ତା ହୁଏ ।

୪୦୨-ବିବାହରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶୁକ୍ଳି

ବୈଧବ୍ୟମେତି ନିଧନେ ବିଧବା ଚତୁର୍ଥେ ଚନ୍ଦ୍ରେଚ୍ଚିରେଣ ସୁତଧର୍ମଧନବ୍ୟୟସ୍ଥେ ।
 ବୈଧବ୍ୟଦୁଃଖଗଦଶୋକଭୟାନି କନ୍ୟା ପ୍ରାୟୋଚି ଶେଷଭବନେଷୁ ସୁତାର୍ଥସମ୍ପଦ୍ ॥

(ପଣ୍ଡିତସର୍ବସ୍ଵେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଚନ୍ଦ୍ର କନ୍ୟାର ଅଷ୍ଟମ, ଚତୁର୍ଥ, ପଞ୍ଚମ, ନବମ, ଦ୍ଵିତୀୟ ଓ ଦ୍ଵାଦଶ ରାଶିରେ ଥିବା ସମୟରେ ବିବାହ କଲେ ସେ କନ୍ୟା ବିଧବା ହୁଏ ଓ ଦୁଃଖ, ରୋଗ, ଶୋକ ଏବଂ ଭୟପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଛଅଗୋଟି ରାଶିରେ ଥାଇ ବିବାହ କଲେ ସୁତ ଓ ସମ୍ପଦ ଲାଭ ହୁଏ ।

୪୦୩-ବିବାହରେ ବାରଶୁକ୍ଳି

ଗୁରୁ ଶୁକ୍ର ବୁଧେନ୍ ନାଂ ଦିନେଷୁ ସୁଭଗା ଭବେତ୍
 ସୂର୍ଯ୍ୟାର୍କିଭୂମିପୁତ୍ରାଣାଂ ଦିନେଷୁ କୁଳଟା ଭବେତ୍ ।
 ନ ବାରଦୋଷାଃ ପ୍ରଭବନ୍ତି ରାତ୍ରୌ ବିଶେଷତୋଽର୍କାବନିଭୂଷନୀନାଂ ॥

(ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠର୍ଷେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଗୁରୁ, ଶୁକ୍ର, ବୁଧ ଓ ସୋମ ବାରରେ ବିବାହ କଲେ କନ୍ୟା ସୁଭଗା ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ରବି, ଶନି ଓ ମଙ୍ଗଳବାରରେ ବିବାହ କଲେ କନ୍ୟା କୁଳଟା ହୁଏ । ରାତ୍ରି ବିବାହରେ ବାରଦୋଷ ଧରାଯାଏ ନାହିଁ ।

୪୦୪-ବିବାହରେ ତିଥିଶୁଦ୍ଧି

ନୟାସୁ ଚିତ୍ରୋତ୍ସବବାସ୍ତୁତନ୍ତ୍ରକ୍ଷେତ୍ରାଦି କୁର୍ବାତ ତଥୈବ ନୃତ୍ୟଂ ।
 ବିବାହଭୂଷାଶକଟଧୂଜାନି ଭଦ୍ରାସୁ କାର୍ଯ୍ୟାଣ୍ୟପି ପୌଷ୍ଟିକାନି ॥
 ଜୟାସୁ ସଂଗ୍ରାମବଳେପଯୋଗିକାର୍ଯ୍ୟାଣି ସିଧ୍ୟନ୍ତ୍ୟପି ନିର୍ମିତାନି ।
 ରିକ୍ତାସୁ ବିଦ୍‌ବଦଧାତସିଦ୍ଧି ବିଷାଦିଶସ୍ତ୍ରାଣି ଚ ଯାନ୍ତି ସିଦ୍ଧିଂ ॥
 ପୂର୍ଣ୍ଣାସୁ ମାଜାଲ୍ୟବିବାହଯାତ୍ରା ସୁପୌଷ୍ଟିକଂ ଶାନ୍ତିକକର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟଂ ।
 ସଦୈବ ଦର୍ଶେ ପିତୃକର୍ମଯୁକ୍ତଂ ନାନ୍ୟାନି କାର୍ଯ୍ୟାଣି ଚ ମଜାଳାନି ॥
 (ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ଅମାୟାଂ ଚୈବ ରିକ୍ତାୟାଂ କରଣେ ବିଷ୍ଣୁ ସଂଜ୍ଞକେ ।

ଯଃ କରୋତି ବିବାହଂ ଶାନ୍ତଂ ଯାତି ଯମାଳୟଂ । (ଜ୍ୟୋତିଷସ୍ତୋତ୍ରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପ୍ରତିପଦ, ଷଷ୍ଠୀ, ଏକାଦଶୀ ଏମାନଙ୍କୁ ନୟାତିଥି କହନ୍ତି । ଏଥିରେ ଚିତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଆନନ୍ଦଦାୟକ କର୍ମ, ଦେବତାମାନଙ୍କର ଉତ୍ସବ, ବାସ୍ତୁତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଗୃହାରମ୍ଭ ପ୍ରଭୃତି ଗୃହସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କର୍ମ ଓ ଗୃହନିର୍ମାଣ, ବାସ୍ତୁକ୍ରିୟାଦିକର୍ମ, କ୍ଷେତ୍ରକର୍ମ ଏବଂ ନୃତ୍ୟ ଗୀତାଦିକର୍ମ କରାଯାଏ । ଦ୍ଵିତୀୟା, ସପ୍ତମୀ, ଦଶମୀ, ଏମାନଙ୍କୁ ଭଦ୍ରାତିଥି କହନ୍ତି । ଏଥିରେ ବିବାହ ଅଳଙ୍କାର, ଶକଟ, ଧୂଜାଦି ନିର୍ମାଣ ଓ ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମ କରାଯାଏ । ତୃତୀୟା, ଅଷ୍ଟମୀ, ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଏମାନଙ୍କୁ ଜୟାତିଥି କହନ୍ତି । ଏଥିରେ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ସେନାର ଉପଯୋଗୀ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରାଦି ନିର୍ମାଣ କରାଯାଏ । ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଏମାନଙ୍କୁ ରିକ୍ତା କହନ୍ତି । ଏଥିରେ ବିଦ୍ଵାନ ଲୋକର ବଧ, ଘାତକର୍ମର ସିଦ୍ଧି; ବିଷପ୍ରୟୋଗ, ଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରୟୋଗ ଇତ୍ୟାଦି ଉଗ୍ରକର୍ମ କରାଯାଏ । ପଞ୍ଚମୀ, ଦଶମୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ ଏମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣତିଥି କହନ୍ତି । ଏଥିରେ ବିବାହ ଯାତ୍ରା, ପୌଷ୍ଟିକ ଓ ଶାନ୍ତିକ କର୍ମ କରାଯାଏ ଓ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ପିତୃକର୍ମ କରିବ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶୁଭକର୍ମ କରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅମାବାସ୍ୟା, ରିକ୍ତାତିଥି ଓ ବିଷ୍ଣୁକରଣରେ ବିବାହକର୍ତ୍ତା ଅତିଶୀଘ୍ର ଯମାଳୟକୁ ଯାଏ ।

୪୦୫-ବିବାହ ନକ୍ଷତ୍ର ଫଳ

ରେବତ୍ୟୁତ୍ତର ରୋହିଣୀମୃଗଶିରୋମୂଳାନୁରାଧାମଘା-

ହସ୍ତାସ୍ଵାତିଷ୍ଠ ଚୌଳିଷଷମିଥିନେ ସୁବ୍ୟତସ୍ପୁଂସାଶିଗ୍ରହଃ ।

ସପ୍ତାଷ୍ଟାନ୍ତ୍ୟବହିଃଶୁଭୈରୁଦ୍ରପତାବେକାଦଶେ ଦ୍ଵିତ୍ରିଗେ

କୁରୈସ୍ତ୍ୟାୟସତ୍ତ୍ଵଶ୍ଚୈର୍ନତୁଭୃଗୌ ସ୍ଵେଷେ କୁଜେ ଚାଷ୍ଟମେ ॥

(ବିଶ୍ଵକୋଷେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ରେବତୀ, ଉତ୍ତରଫାଲ୍‌ଗୁନୀ, ଉତ୍ତରଷାଢ଼ା, ଉତ୍ତରଭାଦ୍ରପଦ, ରୋହିଣୀ, ମୃଗଶିରା, ମୂଳା, ଅନୁରାଧା, ମଘା, ହସ୍ତା ଓ ସ୍ବାତୀ ଏହିସବୁ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ମିଥୁନ, କନ୍ୟା ଓ ତୁଳା ଏ ଲଗ୍ନମାନଙ୍କରେ ଏବଂ ଲଗ୍ନର ସପ୍ତମ, ଅଷ୍ଟମ, ଦ୍ଵାଦଶ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଶୁଭଗ୍ରହ ଥିଲେ ଆଉ ଦ୍ଵିତୀୟ, ତୃତୀୟ ଓ ଏକାଦଶ ସ୍ଥାନରେ ଚନ୍ଦ୍ର ଥିଲେ ପାପଗ୍ରହମାନେ ତୃତୀୟ, ଷଷ୍ଠ, ଏକାଦଶ ଓ ଅଷ୍ଟମ ସ୍ଥାନରେ ଥିଲେ ଏବଂ ଶୁକ୍ଳ ଷଷ୍ଠରେ ଓ ମଙ୍ଗଳ ଅଷ୍ଟମରେ ନ ଥିଲେ ବିବାହ କଲେ ଶୁଭ ହୁଏ । ଆଦ୍ୟ ମଘାଚତୁର୍ଥାଗେ ନୈର୍ଗତସ୍ୟାଦ୍ୟଏବ ଚ ।

ରେବତ୍ୟନ୍ତେ ଚତୁର୍ଥାଗେ ବିବାହଃ ପ୍ରାଣନାଶକଃ । (ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମଘା ଓ ମୂଳାନକ୍ଷତ୍ରର ଆଦ୍ୟପାଦ ଓ ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ରର ଚତୁର୍ଥପାଦ, ଏଥିରେ ବିବାହ କଲେ ପ୍ରାଣନାଶ ହୁଏ ।

୪୦୭-ବିବାହରେ ଯୋଗ ଶୁଦ୍ଧି

କୁଳଛେଦୋ ବ୍ୟତୀଯାତେ ପରିଧେ ସ୍ଵାମୀନାଶନଂ ।

ବୈଧୃତାବଧି ବୈଧବ୍ୟଂ ବିପଦାହୋଽତିଗଣ୍ଠକେ ॥

ବ୍ୟାଘାତେ ବ୍ୟାଧୂଂଘାତଃ ଶୋକାର୍ତ୍ତହିର୍ଷଣୋ ତଥା ।

ଶୂଳେ ଚ ବ୍ରଣଶୂଳଂ ସ୍ୟାଦ୍ ଗଣ୍ଠେ ରୋଗଭୟଂ ତଥା ।

ବିଷ୍ଣୁମ୍ନେଽପ୍ୟହିଦଂଶଃ ସ୍ୟାଦ୍ ବକ୍ରକେ ମରଣଂ ଭବେତ୍ ।

ଏତେ ବୈ ଦାରୁଣାଃ ସର୍ବେ ଦଶଯୋଗାଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତତାଃ ।

(ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବ୍ୟତିଯାତ ଯୋଗରେ ବିବାହ କଲେ କୁଳଛେଦ, ପରିଧିଯୋଗରେ ସ୍ଵାମୀନାଶ, ବୈଧୃତିଯୋଗରେ ବୈଧବ୍ୟ, ଅତିଗଣ୍ଠ ଯୋଗରେ ବିଷଦାହ, ବ୍ୟାଘାତଯୋଗରେ ବ୍ୟାଧୂ, ହର୍ଷଣଯୋଗରେ ଶୋକ, ଶୂଳଯୋଗରେ ବ୍ରଣଶୂଳ, ଗଣ୍ଠଯୋଗରେ ରୋଗଭୟ, ବିଷ୍ଣୁମ୍ନଯୋଗରେ ସର୍ପଦଂଶନ ଏବଂ ବକ୍ରଯୋଗରେ ମରଣ ହୁଏ । ଅତଏବ ଏ ଦଶଗୋଟି ଯୋଗ ବିବାହରେ ତ୍ୟାଗ କରିବ ।

୪୦୭-ବିବାହରେ ନବପଞ୍ଚକ

ମୀନାଲିଭ୍ୟାଂ ଯୁତେ କୀଟେ କୁମ୍ଭେ ମିଥୁନସଂଯୁତେ ।

ମକରେ କନ୍ୟାଯୁକ୍ତେ ନ କୂର୍ଯ୍ୟାନ୍ନବପଞ୍ଚକେ ॥ (ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେଉଁଫ ମାନରାଶିକୁ ଗଣିଲେ ବିଛାରାଶି ନବମ ଓ ବିଛାରାଶିରୁ ଗଣିଲେ ମାନ ପଞ୍ଚମ ହୁଏ ଓ ବିଛାଠାରୁ କର୍କଟ ନବମ ଓ କର୍କଟଠାରୁ ବିଛା ପଞ୍ଚମ ହୁଏ ଏବଂ ମାନଠାରୁ କର୍କଟ ପଞ୍ଚମ ଓ କର୍କଟଠାରୁ ମାନ ନବମ ହୁଏ ଆଉ କୁମ୍ଭଠାରୁ ମିଥୁନ ପଞ୍ଚମ ଓ ମିଥୁନଠାରୁ କୁମ୍ଭ ନବମ ହୁଏ ଏବଂ ମକରଠାରୁ କନ୍ୟା ନବମ ଓ କନ୍ୟାଠାରୁ ମକର ପଞ୍ଚମ ହୁଏ । ଉପରୋକ୍ତ ଏହି ଛଅଗୋଟି ନବମ ପଞ୍ଚମ ରାଶିରେ ବିବାହ କରିବ ନାହିଁ । ଏହାଛଡ଼ା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନବମ ପଞ୍ଚମ ରାଶିରେ ବିବାହ କରିବ ।

୪୦୮-ବିବାହରେ ଅରିଷଡ଼ାଞ୍ଚକ

ମେଷକନ୍ୟକୟୋରେବ ତୁଳାମାନକୟୋସ୍ତଥା ।

ଯୁଗ୍ମାଲୋପାସ୍ତୁ ବୃଧୈର୍ଜ୍ୟୋ ମୃତୁର୍ବୈ ନକ୍ରସିଂହୟୋଃ ।

କୁମ୍ଭକର୍କଟୟୋର୍ଯେବ ବୃଷକୋଦସ୍ୟୟୋସ୍ତଥା । (ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅରିଷଡ଼ାଞ୍ଚକ ଯଥା-ମେଷ, କନ୍ୟା ଓ ତୁଳା ମାନ, ମିଥୁନ ଓ ବୃଷିକ, ମକର ଓ ସିଂହ, କୁମ୍ଭ ଓ କର୍କଟ, ବୃଷ ଓ ଧନୁ ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ଯୁଗ୍ମ ୨ ରାଶି କନ୍ୟା ଓ ବରର ରାଶି ହେଲେ ବିବାହରେ ଅରିଷଡ଼ାଞ୍ଚକ ବୋଲାନ୍ତି । ଏଥିରେ ବିବାହ କଲେ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ।

ମିତ୍ରଷଡ଼ାଞ୍ଚକ

ସିଂହୋମାନଯୁତର୍ଯେବ ତୁଳା ବୃଷଯୁତା ତଥା ।

ଧନୁଃ କର୍କଯୁତଂ ଚୈବ କୁମ୍ଭକନ୍ୟକୟୋସ୍ତଥା ।

ନକ୍ରସ୍ୟ ମିଥୁନେ ପ୍ରାତିରକାଲୋଃ ପ୍ରାତିରୁରମା ॥

(ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ମିତ୍ରଷଡ଼ାଞ୍ଚକ ଯଥା-ସିଂହ ଓ ମାନ, ତୁଳା ଓ ବୃଷ, କୁମ୍ଭ ଓ କନ୍ୟା, ମିଥୁନ ଓ ମକର, ମେଷ ଓ ବୃଷିକ ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ଯୁଗ୍ମ ୨ ରାଶି ବର ଓ କନ୍ୟାର ରାଶି ହେଲେ ବିବାହରେ ମିତ୍ରଷଡ଼ାଞ୍ଚକ ବୋଲାନ୍ତି । ଏଥିରେ ବିବାହ କଲେ ଶୁଭଫଳ ମିଳେ ।

୪୦୯-ବିବାହରେ ଅରିଦ୍ୱିଦ୍ୱାଦଶ ଓ ମିତ୍ରଦ୍ୱିଦ୍ୱାଦଶ

ତାପେ ମୃଗେ ବା ଘଟକେ ଚ ମାନେ ମେଷେ ବୃଷେ ବା ମିଥୁନେ ଚ କର୍କୌ ।

ସିଂହେ ଯୁବତ୍ୟାଂ ଚ ତୁଳାଳି ଯୋଗେ ଦ୍ୱିଦ୍ୱାଦଶେ ମୃତ୍ୟୁଧନପ୍ରହାଣି ॥

ତାପେ ଫଣୀହେ ଘଟରେ ମୃଗେ ବା ମେଷେ ଝଷେ ସିଂହକୁଳୀରକେଷୁ ।
ଯୁଗ୍ମେ ବୃଷେ ତୌଳଧରେ ଯୁବତ୍ୟାଂ ଦ୍ଵିଦ୍ଵାଶାଷ୍ଟାର୍ଥକରା ଭବନ୍ତି ॥

(ଜ୍ୟୋତିଷତ୍ତ୍ଵେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅରିଦ୍ଵିଦ୍ଵାଦଶ ଯଥା-ଧନୁ ଓ ମକର, କୁମ୍ଭ ଓ ମୀନ, ମେଷ ଓ ବୃଷ, ମିଥୁନ, ଓ କର୍କଟ, ସିଂହ ଓ କନ୍ୟା, ତୁଳା ଓ ବୃଷିକ ଉପରୋକ୍ତ ଯୁଗ୍ମ ୨ ରାଶି ବର ଓ କନ୍ୟାର ରାଶି ହେଲେ ବିବାହରେ ଅରିଦ୍ଵିଦ୍ଵାଦଶ ବୋଲାନ୍ତି । ଏଥିରେ ବିବାହ ହେଲେ ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଧନହାନି ହୁଏ ।

ମିତ୍ରଦ୍ଵିଦ୍ଵାଦଶ ଯଥା-ଧନୁ ଓ ବୃଷିକ, କୁମ୍ଭ ଓ ମକର, ମେଷ ଓ ମୀନ, ସିଂହ ଓ କର୍କଟ, ମିଥୁନ ଓ ବୃଷ, ତୁଳା ଓ କନ୍ୟା ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ଯୁଗ୍ମ ୨ ରାଶି ବର ଓ କନ୍ୟାର ରାଶି ହେଲେ ବିବାହରେ ମିତ୍ରଦ୍ଵିଦ୍ଵାଦଶ ବୋଲାନ୍ତି । ଏଥିରେ ବିବାହ କଲେ ଧନ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ।

୪୧୦-ବିବାହରେ ଗଣବିଚାର

ଅନୁରାଧାମୃଗୋଃଶିଷ୍ଠ ଶ୍ରବଣାଦିତିପୁଷ୍ୟକାଃ ।

ସ୍ଵାତିର୍ହଷ୍ଠୋ ରେବତୀ ଚ ନବ ଦେବଗଣାଃ ସ୍ଫୁତାଃ ॥

ପୂର୍ବାତ୍ରୟଂ ରୋହିଣୀ ଚ ଉତ୍ତରାତ୍ରୟମେବ ଚ ।

ଅଶ୍ଳେଷା ଶତଭିଷ୍ମମୂଳବିଶାଖାଃ କୃତ୍ତିକା ମଘା ।

ଚିତ୍ରା ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଧନିଷ୍ଠା ଚ ନବୈତେ ରାକ୍ଷସାଃ ସ୍ଫୁତାଃ ॥

(ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦେବଗଣ ଯଥା-ଅନୁରାଧା, ମୃଗଶିରା, ଅଶ୍ଵିନୀ, ଶ୍ରବଣା, ପୁନର୍ବସୁ, ପୁଷ୍ୟା, ସ୍ଵାତୀ, ହସ୍ତା ଓ ରେବତୀ ।

ନରଗଣ ଯଥା-ପୂର୍ବାଫାଲ୍ଗୁନୀ, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା, ପୂର୍ବ ଭାଦ୍ରପଦ, ରୋହିଣୀ, ଉତ୍ତରାଫାଲ୍ଗୁନୀ, ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା, ଉତ୍ତରଭାଦ୍ରପଦ, ଆଦ୍ରା, ଦ୍ଵିକା ।

ରାକ୍ଷସଗଣ ଯଥା-ଅଶ୍ଳେଷା, ଶତଭିଷା, ମୂଳା, ବିଶାଖା, କୃତ୍ତିକା, ମଘା, ଚିତ୍ରା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଓ ଧନିଷ୍ଠା ।

୪୧୧-ବିବାହରେ ଗଣଫଳ

ସ୍ଵଗଣେ ଚୋରମୀ ପ୍ରୀତିର୍ମଧ୍ୟମା ନଦଦେବଯୋଃ ।

କଳେହେ ଦେବଦୈତ୍ୟାନାଂ ମୃତ୍ୟୁର୍ମାନବରକ୍ଷସାଂ ॥

(ଜ୍ୟୋତିଷସାରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସ୍ଵର୍ଗରେ ବିବାହ କଲେ ଉତ୍ତମ ପ୍ରୀତି, ନର ଓ ଦେବଗଣରେ ବିବାହ କଲେ ମଧ୍ୟମ ପ୍ରୀତି, ଦେବ ଓ ରାକ୍ଷସଗଣରେ ବିବାହ କଲେ କଳହ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ରାକ୍ଷସଗଣରେ ବିବାହ କଲେ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ।

୪୧୨-ବିବାହରେ ନାଗନାଡ଼ୀ

ଅଶ୍ଵିନୀଦି ଲିଖେଚକ୍ରଂ ସର୍ପାକାରଂ ତ୍ରିନାଡ଼ିକଂ ।
 ତତ୍ର ବେଧବଶାଜ୍ଞେୟଂ ବିବାହାଦି ଶୁଭାଶୁଭଂ ॥ (ସ୍ଵରୋଦୟେ)
 ତ୍ରିନାଡ଼ୀବେଧନକ୍ଷତ୍ରମଶ୍ଵି ନ୍ୟାତ୍ରା ମୃଗୋତ୍ତରାଃ ।
 ହସ୍ତେନ୍ଦ୍ର ମୂଳବାରୁଣ୍ୟଃ ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦା ତଥା ॥
 ଯାମ୍ୟଃ ସୌମ୍ୟାଗୁରୁର୍ଯ୍ୟୋନିଷ୍ଠିତ୍ରାମିତ୍ରଂ ଜଳାହ୍ଵୟଂ ।
 ଧନିଷ୍ଠା ଚୋତ୍ତରାଭାଦ୍ରା ମଧ୍ୟ ନାଡ଼ୀ ବ୍ୟବସ୍ଥିତା ॥
 କୃତ୍ତିକା ରୋହିଣୀ ସର୍ପୋ ମଘା ସ୍ଵାତିବିଶାଖକେ ।
 ଉତ୍ତରା ଶ୍ରବଣା ପୌଷଂ ପୃଷ୍ଠନାଡ଼ୀ ବ୍ୟବସ୍ଥିତା ॥
 ଏକନାଡ଼ୀସ୍ଥଧୃଷ୍ଠ୍ୟାନି ଯଦି ସ୍ଵ୍ୟର୍ବରଜନ୍ୟୟୋଃ ।
 ତଥା ବେଧଂ ବୀଜାନୀୟାଦ୍ଗୁର୍ବାଦିଷ୍ଠ ତଥୈବ ଚ ॥
 ପ୍ରକଟଂ ଯସ୍ୟ ଜନ୍ମର୍ଷଂ ତସ୍ୟ ଜନ୍ମର୍ଷତୋ ବ୍ୟଧଃ ।
 ପ୍ରନଷ୍ଟଂ ଜନ୍ମଭଂ ଯସ୍ୟ ତସ୍ୟ ନାମର୍ଷତୋ ବଦେତ୍ ॥
 ଦୃଢ଼ୋ ଜନ୍ମଭୟୋ ବୈଧେ ଦୟୋର୍ନମାଭୟୋସ୍ତଥା ।
 ନାମଜନ୍ମର୍ଷୟୋର୍ବୈଧେ ନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ କଦାଚନ ॥
 ଏକନାଡ଼ୀସ୍ଥିତା ଚେତ୍ ସ୍ୟାଦ୍ ଭର୍ତ୍ତୁନାଶାୟ ଚାଜ୍ଞନା ।
 ତସ୍ମାନ୍ନାଡ଼ୀବ୍ୟଧୋ ବୀକ୍ଷ୍ୟ ବିବାହେ ଶୁଭମିଚ୍ଛତା ॥
 ପ୍ରାଡ଼୍‌ନ୍ୟାଡ଼୍ୟା ବେଧତୋ ଭର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟନାଡ଼୍ୟାୟତଂ ତଥା ।
 ପୃଷ୍ଠନାଡ଼ୀବ୍ୟଧେ କନ୍ୟା ପ୍ରିୟତେ ନାତ୍ର ସଂଶୟଃ ॥

(ଜ୍ୟୋତିଷତତ୍ତ୍ଵ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅଶ୍ଵିନୀ ନକ୍ଷତ୍ରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରେବତୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଏପରି ତିନିଗୋଟି ଧାଡ଼ିରେ ସ୍ଥାପନ କରିବ, ଯେପରି ତାହା ସର୍ପାକାର ହେବ ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିରେ ୧, ୬, ୭, ୧୨, ୧୩, ୧୮, ୧୯, ୨୪, ୨୫, ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବସାଇବ । ମଧ୍ୟମ ଧାଡ଼ିରେ ୨, ୫, ୮, ୧୧, ୧୪, ୧୭, ୨୦, ୨୩, ୨୬ ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବସାଇବ । ଆଉ ତଳ ଧାଡ଼ିରେ ୩, ୪, ୯, ୧୦, ୧୫, ୧୬, ୨୧, ୨୨, ୨୭ ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କୁ ବସାଇବ ।

ବର ଓ କନ୍ୟାର ନକ୍ଷତ୍ର ଏକଧାଡ଼ିରେ ପଡ଼ିଲେ ନାଗନାଡ଼ୀ ବେଧ ହୁଏ । ଆଦ୍ୟ ଧାଡ଼ିରେ ବେଧ ପଡ଼ିଲେ ବରର ମୃତ୍ୟୁ, ମଧ୍ୟମଧ୍ୟାଡ଼ିରେ ବେଧ ପଡ଼ିଲେ ବର କନ୍ୟା ଉଭୟଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଏବଂ ଶେଷଧାଡ଼ିରେ ବେଧ ପଡ଼ିଲେ କନ୍ୟାର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ । ସୁତରାଂ ନାଗନାଡ଼ୀ ବେଧରେ ବିବାହ ଏକାବେଳେ ନିଷିଦ୍ଧ । ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ର ନ ମିଳିଲେ ବର କନ୍ୟା ଉଭୟଙ୍କର ନାମନକ୍ଷତ୍ରରେ ନାଗନାଡ଼ୀ ଗଣନା କରିବ । ମାତ୍ର ଜଣଙ୍କର ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟଜଣଙ୍କର ନାମନକ୍ଷତ୍ରରେ ବିବାହ ଗଣନା କରିବ ନାହିଁ ।

୪୧୩-ନାଗନାଡ଼ୀ ଚକ୍ର

*୪୧୪-ବିବାହରେ ରାଜଯୋଗ

ଏକ ରାଶି ଚ ଦମ୍ପତ୍ୟାଃ ଶୁଭଂ ସ୍ୟାତ୍ ସମସ୍ତକେ ।

ଚତୁର୍ଥେ ଦଶମେ ଚୈବ ତୃତୀୟେକାଦଶେ ତଥା ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବର ଓ କନ୍ୟାର ଏକରାଶି ହେଲେ * ସମସ୍ତକ (ବର ରାଶିଠାରୁ କନ୍ୟାରାଶି ସପ୍ତମ ଓ କନ୍ୟା ରାଶିଠାରୁ ବରରାଶି ସପ୍ତମ) ହେଲେ, ଚତୁର୍ଥ ଦଶମ ହେଲେ ଓ ତୃତୀୟ ଏକାଦଶରାଶି ହେଲେ ତାହାକୁ ରାଜଯୋଗ କହନ୍ତି । ଏଥିରେ ବିବାହ କଲେ ଶୁଭ ହୁଏ ।

୪୧୫-ବିବାହରେ ରାଜଯୋଗ ପ୍ରଶଂସା

ନ ରାଜଯୋଗେ ଗ୍ରହବେ ରିତା ତ ନ ତାରକାଶୁଦ୍ଧି ଗଣତ୍ରୟଂ ସ୍ୟାତ୍ ।

ନ ନାଡ଼ୀଦୋଷୋ ନ ଚ ବର୍ଷଦୃଷ୍ଟିର୍ଗାଦୟସ୍ତେ ମୁନୟୋ ବଦନ୍ତି ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଗର୍ଗାଦି ମୁନିମାନେ କହିଅଛନ୍ତି ରାଜଯୋଗ ହୋଇଥିଲେ ଗ୍ରହ ଅରି ଦୋଷ, ତାରଦୋଷ, ନରରାକ୍ଷସାଦି ଦୋଷ, ନାଗନାଡ଼ୀ ଦୋଷ ଓ ବର୍ଷଦୋଷ ପ୍ରଭୃତି କିଛି ଧର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ ।

*-ରାଶି ଏକ ଥିବ କିନ୍ତୁ ନକ୍ଷତ୍ର ଭିନ୍ନ ଥିବ ତାହାହେଲେ ରାଜଯୋଗ ହୁଏ । ଏକ ରାଶି ଓ ଏକ ନକ୍ଷତ୍ର ହେଲେ ରାଜଯୋଗ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଥା-

ଅଭିଜ୍ଞରଷଂ ଯଦି ରୈକରାଶିର୍ନିଦମ୍ପତୀ ତତ୍ର ସୁଖଂ ଲଭେତାଂ ।

ସଭିଜ୍ଞରଷଂ ଯଦିଚୈକରାଶିଃକାର୍ଯ୍ୟୋ ବିବାହୋ ବହୁସୌଖ୍ୟଦଃ ସ୍ୟାତ୍ ।

(ଶ୍ରୀନିବାସଦୀପିକାୟାଂ)

* ବିଷମସମ୍ପର୍କରେ ହେବ ନାହିଁ ।

୪୧୭-ବିବାହକାରିକା

ବେଦ୍ୟାଂ ଚ କୁମ୍ଭେ ବରୁଣାଦିପୂଜାଂ କୁର୍ବାତ କନ୍ୟାଜନକୋ ବରଃ ।
 ଦୁହିତୃବାଗ୍ଦାନବିଧିଂ ବିଧା ନୈରତର୍ତ୍ତହାବାକ୍ୟଯୁତଂ ଚ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ॥
 ଦଦ୍ୟାଦ୍ବରାୟାଶିଷମକ୍ଷତଂ ଚ ବେଦୀସମୀପଂ ଗୃହମାନୟେତ୍ ॥
 ପୂର୍ବୋବାତଂ କୁସୁମାଦ୍ୟମାଳ୍ୟଂ କନ୍ୟାଗଳେ ଦାସ୍ୟତି ତଦ୍ବରସ୍ୟ ॥
 କର୍ମାଧିବାସଂ ବରକନ୍ୟାୟୋଷ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ପ୍ରଚେତୋଽର୍ଚ୍ଚ ନପୂର୍ବକଂ ତୁ ।
 କନ୍ୟାସୁଚେଳଂ ବିଭୃକ୍ଷାଦ୍ବରଃ ମନ୍ତ୍ରେଣ ପୂତଂ ଚ ତଦୁତ୍ତରୀୟଂ ॥
 ଆଜ୍ୟାନ୍ତ ସିନ୍ଦୂର ସୁକଳ୍ମଂ ଚ ପୁଷ୍ପଂ କିରୀଟଂ ବିଭୃକ୍ଷାତ୍ପ୍ରସନ୍ନାତ୍ ।
 ବେଦୀସମୀପେ ସ୍ବଜନୈଃ ସମେତା ବରାୟ କନ୍ୟା ଲବଣଂ କ୍ଷିପେତ ॥
 ଯୋଷିତ୍ ସମାଚାରମଥୋପବେଦ୍ୟାଂ କନ୍ୟାପ୍ରସୂଃ ସ୍ତ୍ରୀଭିରମା ପ୍ରକୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ ॥
 ସମାଚାରମଥୋପବେଦ୍ୟାଂ କନ୍ୟାପ୍ରସୂଃ ସ୍ତ୍ରୀଭିରମା ପ୍ରକୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 ବରଂ ଷଡ୍ଦର୍ଯ୍ୟେଣ ଚ ପୂଜୟିତ୍ବାଭିମୃଶ୍ୟ ବାଗାଦିକସ୍ତ୍ରକୈଷ୍ଠ ॥
 ବସ୍ତ୍ରାଦିକଂ ପୂର୍ବବରାୟ ଦତ୍ତ୍ବା ବରଂ ବରଦେନ ବୃଣୀତ ବସ୍ତ୍ରେଃ ।
 ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ବେଦ୍ୟାଃ ଖଲୁ ଯୋଜକାଗ୍ନି ମାନୀୟ ସଂସ୍ପଷିତକନ୍ୟକାଂ ଚ ॥
 ଅଗ୍ନେରୁଦୀତ୍ୟାମୁପବେଶ୍ୟ ଯତ୍ନାତ୍ପ୍ରତ୍ୟହ୍ନଃ ଖୀଂ ତାଂ ଚ ବରଂ ସମଞ୍ଜସ୍ୟ ।
 କନ୍ୟା ବିବାହସ୍ୟ ଚ ଲଗ୍ନଶୁଭୈସ୍ୟ ଦଦ୍ୟାଦ୍ଦି ଜେତ୍ୟଃ ସତିଳଂ ହିରଣ୍ୟଂ ॥
 ତତୋମହାବାକ୍ୟମୁଦୀର୍ଯ୍ୟ କନ୍ୟାଂ ବରାୟ ଦଦ୍ୟାତ୍ ସବିଭୂଷଣାଂ ଚ ।
 ହସ୍ତୋ ଚ ବଜ୍ରା ବରକନ୍ୟାୟୋଷ ଶୁଭେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଖଲୁ ଦର୍ଭରଞ୍ଜୁ ॥
 ଗୁବାକଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତେନ ଗ୍ରନ୍ଥିଂ ନିବଧ୍ୟାଥ ତଦୁତ୍ତରୀୟେ ।
 ଦତ୍ତ୍ବା କିରୀଟଂ ଖଲୁ କନ୍ୟକାୟୈ ବରାୟ ଦାୟାଦି ଦଦୀତ ଶକ୍ତ୍ୟା ॥
 ବୟାପୟିତ୍ବା ବରକନ୍ୟାକେ ଚ ତଦ୍ଗ୍ରନ୍ଥି ବନ୍ଧଂ ଚ ତତୋବିମୁଞ୍ଚେତ୍ ।
 ବରୋଯଦୈଷାତି ଜପନ୍ ସ୍ବଦକ୍ଷେ କଟେ ଚ କନ୍ୟାମୁପବେଶୟେତ୍ ॥
 ତତଃ ସମାନୀୟ ଗୃହଂ ଚ ସହୋତ୍ତରୀୟଂ ପରିଧାପ୍ୟ ବସ୍ତ୍ର ।
 ଅଳକୃତାଂ ତଣ୍ଡୁଳ ପୂର୍ଣ୍ଣହସ୍ତାଂ ନିବେଶ୍ୟବେଦ୍ୟାଂ ବରଦକ୍ଷତାଗେ ॥
 ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟମୀକ୍ଷେତ ବରସ୍ତୁ ଗାଥାଂ ଜପେଦଘୋରେତି ତତୁଷ୍ମୟୀଂ ଚ
 ସର୍ପପ୍ୟ କନ୍ୟାଂ ଜନକୋ ବରାୟ ସମୁସ୍ତୁ ଜେତୋଜ୍ୟମପି ଦ୍ବିଜେତ୍ୟଃ ॥
 ଦ୍ବିଜାୟ ଦଦ୍ୟାଦଥ ଦକ୍ଷିଣାଂ ଚ ତତ୍ତ୍ବର୍ଣ୍ଣଗୋଽହି ଦ୍ରୁମଥାବଧୀର୍ଯ୍ୟ ।
 ଭକ୍ତ୍ୟା ଗୃହୀତ୍ବା ଶିଷମକ୍ଷତଂ ଚ ଭୂଞ୍ଜୀତ ହୃଷ୍ୟଃ ସହ ବନ୍ଧୁବର୍ଗେଃ ॥

* ସମଞ୍ଜନ ନାମ ସମ୍ବୁଖାକରଣମିତି ଗଦାଧରଃ-ପରସ୍ପରଂ ଗାତ୍ରବିଶ୍ଳେଷ ଇତି ଉର୍ବୁଯଜ୍ଞଃ

ଜାୟାପତୀ ମେଳକଳଗୁଣୁଦ୍ଧୈଃ ଦତ୍ତା ହିରଣ୍ୟଂ ସତିଳଂ ଦ୍ଵିଜେଭ୍ୟଃ ।
 ବେଦ୍ୟାମୁପାଧାୟ ଚ ଯୋଜକାଗ୍ନିଂ ବସ୍ତେଷ୍ଠ ବ୍ରହ୍ମାଣମଥୋ ବୃଣୀତ ॥
 ବ୍ରହ୍ମାସନଂ ଦକ୍ଷିଣତୋ ନିଧାୟ ବ୍ରହ୍ମେରୁଦୀତ୍ୟାଂ କକୁଭି ପ୍ରଣୀତାଂ ।
 କୁଶାନ୍ ପରୀସ୍ରୀର୍ଯ୍ୟ ଚ ସର୍ବଦିକ୍ଷୁ କୁର୍ଯ୍ୟାକୁଶକ୍ତି ଚରୁବର୍ଜିତଂ ଚ ॥
 ଶୁଭେଃ ସମାରମ୍ଭ ଇବାବତିଷ୍ଠନ୍ କ୍ରମେଣ ଚାଜ୍ଞେୟର୍ଜ୍ଜ ହୁୟାତ୍ ସୁବେଶ ।
 ଆଘାରକୌ ଚାଥ ତଥାଜ୍ୟଭାଗୌ ଦତ୍ତାଥ ପୂଣ୍ୟାହମୁଦୀରୟେଚ୍ଚ ॥
 ଭୂରାଦିକାନ୍ ରାଷ୍ଟ୍ରଭୃତୋ ଜୟାଶ୍ୟାଭ୍ୟାତାନକାଶ୍ୟାନ୍ ଜହୁୟାତ୍ କ୍ରମେଣ ।
 ଘୃତେନ ଚାଗ୍ନିଂ କୁହୁୟାତ୍ ସ୍ୟଗ୍ନି ସ୍ଵିମାଂ ସ୍ଵସ୍ତି ମନୁତ୍ରୟେଶ ॥
 ବୈବସ୍ଵତଂ ଚାଥ ସୁଗନ୍ଧୁ ମନ୍ତ୍ରେର୍ମୃତ୍ୟୁଂ ଚ ହୃଦ୍ଵା ପରମିତ୍ୟୁଦୀର୍ଯ୍ୟ ।
 କ୍ରମାଦଥାଗ୍ନୌ କୁହୁୟାତ୍ ଲାଜ୍ଞେଃ ଶୁର୍ପସ୍ତ୍ରୌ ତୈରାଜ୍ୟଶମୀଦଳାଦ୍ଭ୍ୟଃ ॥
 ଗୃଭଶାମୀତ୍ୟୁଜାରୟନ୍ ମନ୍ତ୍ରତୁର୍ଯ୍ୟଂ କନ୍ୟାଦକ୍ଷାଜ୍ଞସ୍ତୃଗ୍ଭବୈ ବରଷ୍ଠ ।
 ସୂର୍ଯ୍ୟଂ ଦୃଷ୍ଟାରୋହୟେଦ୍ଭବୈ ଶିଳାୟାଂ ଗାଥାଂ ଗୀତ୍ଵା ଦକ୍ଷିଣୀକୃତ୍ୟବହିଃ ॥
 ଏବଂ ତ୍ରିବାରଂ ଚ ପରିକ୍ରମାତ୍ କୃତ୍ଵାଥ ଲାଜ୍ଞେର୍ଜ୍ଜହୁୟା ଭଗଂ ଚ ।
 ପ୍ରଜାପତିଂ ଚାଥ ଘୃତେନ ହୃଦ୍ଵା ପ୍ରକ୍ରମୟେତ୍ ସସ୍ତ୍ରପଦୀଂ ବରଷ୍ଠାଂ ।
 ଆପଃ ଶିବା ଆପଜତି କ୍ରିମନ୍ତେର୍ନୃଷ୍ଠକଦୁମ୍ଭାମ୍ଭୁ ଚ ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନିସିଞ୍ଚେତ୍ ॥
 ସମକ୍ଷୟେଦର୍କମଥାଲଭେତ ମନ୍ତ୍ରେଣ କନ୍ୟାମଭିମନ୍ତୟେଚ୍ଚ ।
 କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ଶିଳାରୋହଣମେବ ଯତ୍ନାଦଗ୍ନୌ ତତଃ ସ୍ଵିଷ୍ଟକୃତଂ ଘୃତେନ ॥
 ହୃଦ୍ଵା ବରଃ ପ୍ରାଣ୍ୟ ସ ସଂପ୍ରବାଜ୍ୟଂ ଦ୍ଵିଜାୟ ଦଦ୍ୟାଦ୍ବରଦକ୍ଷିଣାଂ ଚ ।
 ସମୁସ୍ତ୍ର ଜେଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ ଚ ସନ୍ଦର୍ଶ୍ୟ କନ୍ୟାଂ ସ୍ଥୁବମୁତ୍ତରସ୍ୟାଂ ॥
 କୁର୍ଯ୍ୟାପ୍ତବିତ୍ରପ୍ରତିପତ୍ତିମପ୍ତସ୍ତୁ ନିନୀୟ ମୁଞ୍ଚେତ ପ୍ରଣୀତାଂ ।
 ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନି ସଂପୂଜିତଦେବତାଷ୍ଠ ବିସୃଜ୍ୟ ତୌ ଶାନ୍ତିରଚାଭିଷିଞ୍ଚେତ୍ ॥
 ଏବଂ ଚ ଗୃହ୍ୟୋକ୍ତବିବାହକର୍ମ ସମାପ୍ୟ ଚାହିତ୍ରମଥାବଧାର୍ଯ୍ୟ ।
 ପ୍ରଗାହୟେଦାଶିଷମକ୍ଷତଂ ଚ ନୀରାଜନଂ ପୌରବଧୂପ୍ରଯୁକ୍ତଂ ॥

(ଲୋକନାଥଦାସେନ କୃତା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପ୍ରଥମେ କନ୍ୟାପିତା ବେଦୀ ଉପରେ କଳସରେ ବରୁଣପୂଜା
 କରିବ । ତତ୍ପରେ ବର ବେଦୀଉପରେ ସେହି କଳସରେ ବରୁଣପୂଜା କରିବ ।
 ତଦନନ୍ତର କନ୍ୟାପିତା ବିଧିଅନୁସାରେ ମହାକାବ୍ୟଯୁକ୍ତ କନ୍ୟାର ବାଗ୍ଦାନବିଧି
 କରିବ ଓ ବରକୁ ଆଶୀର୍ବାଦାର୍ଥ ଅକ୍ଷତ ଦେବ । ତତ୍ପରେ ବରକୁ ବେଦୀର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ
 ଗୃହକୁ ଆଣିବ । ତଦନନ୍ତର କନ୍ୟାପିତା ବରର ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଓ ପୂର୍ବ

ପୁଷ୍ପମାଳା କନ୍ୟାର ଗଳାରେ ଦେବ ଏବଂ ବରୁଣ ପୂଜା କରି କନ୍ୟାର ଅଧିବାସକର୍ମ କରିବ । ବରକର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟ ବରଥିବା ଗୃହରେ ବରୁଣ ପୂଜା କରି ବରର ଅଧିବାସକର୍ମ କରିବ । ତତ୍ପରେ ବର ବେଦାଉପରକୁ ଆସି କନ୍ୟାବାସ ଓ ଉତ୍ତରୀୟକୁ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ପିନ୍ଧିବ ଏବଂ ଘିଅରେ ଗୋଳାହୋଇଥିବା ସିନ୍ଦୂର, ଉତ୍ତମ କଞ୍ଚଳ, ପୁଷ୍ପ ଓ ମୁକୁଟ ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ଧାରଣ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ କନ୍ୟା ଆତ୍ମୀୟଜନର ସହିତ ମିଳିତହୋଇ ବେଦୀ ନକଟକୁ ଯାଇ ବର ଉପରେ ଲବଣ ପକାଇ ଦେବ । ତଦନନ୍ତର ଉପବେଦୀ ଅର୍ଥାତ କନିଷ୍ଠ ବେଦୀ ଉପରେ ବରକୁ ବସାଇ କନ୍ୟାମାତା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଳିତ ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀଆଚାର କର୍ମ କରିବ । ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ଷଡ଼ାଘ୍ୟଦ୍ୱାରା ବରର ପୂଜା ଓ ବାଗାଦିସପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଅଭିମର୍ଶଣ (ଇନ୍ଦ୍ରିୟଶର୍ଣ୍ଣ) କରି ବସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବଜାମାତୃ (ବଡ଼ଜୁଆଇଁ) ବରଣ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ବରକୁ ବସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବରତ୍ନରେ ବରଣ କରି ଓ ବେଦୀ ଉପରେ ଯୋଜକାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ ପରେ କନ୍ୟାକୁ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧାଇ ବେଦୀ ଉପରକୁ ଆଣି ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତରଭାଗରେ ପଶ୍ଚିମକୁ ମୁଖ କରି ବସାଇବ । ତତ୍ପରେ କନ୍ୟା ଓ ବର ଉଭୟଙ୍କୁ ପରସ୍ପରରେ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଦର୍ଶନ କରାଇ କନ୍ୟାର ଲଗ୍ନଶୁଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ତିଳକାଞ୍ଚନ ଦାନ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ମହାବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ସେହି ସାଳଂକୃତା କନ୍ୟାକୁ ବରକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବ । ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କୁଶରଞ୍ଜୁଦ୍ୱାରା ବର ଓ କନ୍ୟା ଏ ଉଭୟଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ବନ୍ଧନ କରି ଓ ଉଭୟଙ୍କର ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ରରେ ଗୁଆ, ଦୂବ, ବରକୋଳିପତ୍ର ଓ ଅକ୍ଷତ ରଖି ଗଣ୍ଡି ପକାଇ ଦେବ । ତତ୍ପରେ କନ୍ୟା ମଞ୍ଚକରେ ମୁକୁଟ ବାନ୍ଧି ବରକୁ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଯୌତୁକାଦି ଦେବ । ବର କନ୍ୟା ଉଭୟଙ୍କର ବନ୍ଦାପନା କରି ହାତଗଣ୍ଡି ଫିଟାଇଦେବ । ତତ୍ପରେ ବର “ଯଦୈଷି” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କନ୍ୟାକୁ ଆପଣାର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ପଟ୍ଟମଣିଷା ଉପରେ ବସାଇବ । ତଦନନ୍ତର କନ୍ୟାକୁ ଘରକୁ ନେଇଯାଇ ବସ୍ତ୍ରଯୁଗଳ-ଓ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧାଇ କନ୍ୟାହାତରେ ଚାଉଳ ଆଞ୍ଜୁଳି ଦେଇ ବେଦୀଉପରକୁ ଆଣି ବରର ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗରେ ବସାଇ କନ୍ୟାପିତା କହିବେ, ଏବେ ତୁମ୍ଭେ ପରସ୍ପର ଦେଖାଦେଖୁ ହୁଅ । ବରକନ୍ୟା ଉଭୟ ପରସ୍ପର ଦେଖାଦେଖୁ ହେବେ ଏବଂ ବର ଅଘୋରମନ୍ତ୍ର ଚାରିକାଣ୍ଡି ପଢ଼ିବ । ତଦନନ୍ତର କନ୍ୟାପିତା, ବରକୁ କନ୍ୟା ସମର୍ପଣ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋତ୍ସର୍ଗ, ଦକ୍ଷିଣାଦାନ, କର୍ମର ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ ଭକ୍ତିର ସହିତ ଆଶୀର୍ବାଦକ୍ଷତ ଗ୍ରହଣ କରି ଓ ବନ୍ଧୁବର୍ଗଙ୍କୁ ଘେନି ଆନନ୍ଦରେ ଭୋଜନ କରିବ । ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ମେଳକ ସମୟରେ ବର ଲଗ୍ନ ବିଶୁଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ତିଳ କାଞ୍ଚନ ଦାନ କରି, ବେଦୀରେ ଯୋଜକାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରି

ଓ ବସ୍ତାଦିଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବରଣ କରି, ଅଗ୍ନିର ଦକ୍ଷିଣରେ ବ୍ରହ୍ମା ଓ ଉତ୍ତରରେ ପ୍ରଣୀତାପାତ୍ର ସ୍ଥାପନ କରି ଏବଂ ଅଗ୍ନିର ଚାରିଦିଗରେ କୁଣ୍ଡ ପରିସ୍ତରଣ କରି ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଛାଡ଼ି କୁଣ୍ଡାଣ୍ଡି କର୍ମ କରିବ । ତତ୍ପରେ ବର ବ୍ରହ୍ମାନାରବଧ ହୋଇ କ୍ରମରେ ଶ୍ରବଦ୍ୱାରା ଆୟାର ଓ ଆକ୍ୟଭାଗ ଅଗ୍ନିରେ ହୋମ କରି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଭୂରାଦି ହୋମ, ରାଷ୍ଟ୍ରଭୃତ୍ ହୋମ, ଜୟା ହୋମ ଏବଂ ଅଭ୍ୟାତାନ ହୋମ କରିବ । ତଦନନ୍ତର “ଅଗ୍ନିରେତୁ” “ଇମାମଗ୍ନି” ଓ ସ୍ୱସ୍ତି ନୋଃଗ୍ନେ” ଏହି ତିନିକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଗ୍ନିଙ୍କୁ ତିନି ଆହୁତି ଦେବ । ତତ୍ପରେ “ସୁଗନ୍ଧୁ” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବୈବସ୍ୱତଙ୍କୁ ଆହୁତିଏ, “ଓ ପରଂମୃତ୍ୟୋ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମୃତ୍ୟୁଙ୍କୁ ଆହୁତିଏ ଦେବ । ଅନନ୍ତର କୁଳାରେ ଥିବା ଶମୀପତ୍ରମିଶ୍ରିତ ଖଇ ହୋମ କରିବ, ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘୃତ ଆହୁତିଏ ଦେବ । “ଗୃଭଣାମି” ଇତ୍ୟାଦି ଚାରି କାଣ୍ଡ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କନ୍ୟାର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ବର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଧରି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଚାହିଁବ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ଗାଥା ଗାଇ କନ୍ୟାକୁ ଶିଳାରୋହଣ କରାଇ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବ । ଏହିପରି ଲାଜାହୋମଠାରୁ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍ମକୁ ତିନିଥର କରି “ଭଗାୟ ସ୍ୱାହା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅବଶିଷ୍ଟ ଖଇକୁ ଅଗ୍ନିରେ ଦେବ । ତତ୍ପରେ ଘୃତରେ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କୁ ଆହୁତିଏ ଦେଇ କନ୍ୟାର ସପ୍ତପଦୀ କରିବ । ଏହା ଉତ୍ତାରୁ “ଆପଃଶିବା” ଏକକାଣ୍ଡି ଓ “ଆପୋହିଷା” ତିନିକାଣ୍ଡି ଏରୂପ ଚାରିକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁରୁଷସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରେ ଥିବା ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟରୁ ଜଳନେଇ କନ୍ୟାର ମସ୍ତକରେ ସିଞ୍ଚିଦେବ ଓ “ତଚ୍ଛୁ” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କନ୍ୟାକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରାଇ “ମମବ୍ରତେତେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କନ୍ୟାକୁ ହୃଦୟ ଆଲମ୍ବନ (ସ୍ପର୍ଶ) କରିବ । ତଦନନ୍ତର ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କନ୍ୟାକୁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ପୁନର୍ବାର “ଇହଗାବୋ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶିଳାରୋହଣ କରାଇବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଅଗ୍ନିରେ ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତ ହୋମ କରି ବର ପ୍ରାଶନ ଘୃତ ପାନ କରି ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ବର ଦକ୍ଷିଣା (ଚାରିକାହାଣ କଉଡ଼ି) ଦେବ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ କରାଇ “ଧୂବମସି” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଉତ୍ତର ଦିଗରେ କନ୍ୟାକୁ ଧୂବତାରା ଦେଖାଇ ପବିତ୍ରପ୍ରତିପତ୍ତି, ପ୍ରଣୀତାବିମୋକ୍ଷ, ବ୍ରହ୍ମା, ଅଗ୍ନି ଓ ପୂଜିତ ଦେବତାଙ୍କର ବିସର୍ଜନ କରି ଶାନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମସ୍ତକରେ ଜଳ ସିଞ୍ଚିହୋଇ ଅସ୍ଥିଦ୍ରାବଧାରଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ସୁରସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଆଶୀର୍ବାଦ ଅକ୍ଷତ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ଦେଇ ବନ୍ଦାପନା କରି ଗୃହମଧ୍ୟକୁ ନେଇଯିବେ ।

୪୧୭-ବିବାହ ସ୍ୱୀକରଣ ବିଧି

କନ୍ୟା ପିତା ବରଷ୍ୟ ଗୃହ୍ୟଂ ଗତ୍ୱା ବରୁଣପୂଜାଂ କୃତ୍ୱା ବରାୟ ଗନ୍ଧମାଳ୍ୟାଦିକଂ
ଦତ୍ତ୍ୱା ନାରୀକେଳଫଳଂ ହସ୍ତେ ଗୃହୀତ୍ୱା ସ୍ୱୀକରଣଂ କରୋତି । ତଦ୍‌ଯଥା-

ଓଁ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ ଅଦ୍ୟେହ ପୁଣ୍ୟେହନି ବିଶିଷ୍ଟପ୍ରଦେଶେ ଅମୁକମାସେ
ଅମୁକପକ୍ଷେ ଅମୁକତିଥିଂ ଅମୁକବାସରେ ଅମୁକନକ୍ଷତ୍ରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ
ଶ୍ରୀଭାସ୍କରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରମସି ଏବଂ ଯଥାସ୍ଥାନା ବସ୍ତିତେଷୁ ସୈମାଦିଗ୍ରହ
ଯୋଗଲଗ୍ନ ବରଣ ମୁହୂର୍ତ୍ତ କାଂଶକେତୁ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଣ ବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟ
ତିଥିଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକଗୋତ୍ରାଂ ମମ ଦୁହିତରଂ
ଅମୁକନାମ୍ନା କନ୍ୟା ଯୁଷ୍ମତ୍ପୁତ୍ରାୟାମୁତ ଦେବଶର୍ମଣେ ବୈବାହିକେନ ବିଧିନା
ଦାସ୍ୟାମାତ୍ୟେତନ୍ନେ ସତ୍ୟଂ, ଏତନ୍ନେ ସତ୍ୟ ଏତନ୍ନେ ସତ୍ୟଂ କରି ପଠିତ୍ୱା
ନାରୀକେଳଫଳଂ ବର୍ତ୍ତୟିତୁହସ୍ତେ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପ୍ରଥମରେ କନ୍ୟାପିତା ବରର ଘରକୁ ଯାଇ ବରୁଣ ପୂଜା (୧୦୧-
୧୨୪ ନମ୍ବର ଦେଖ) କରି ବରକୁ ଗନ୍ଧମାଳ୍ୟାଦି ଦେଇ ହସ୍ତରେ ନାରୀକେଳ
ଫଳ ଧରି ବରର ପିତାକୁ କହିବ, “ତୁମର ପୁତ୍ରକୁ ବୈବାହିକ ବିଧିରେ ମୋହର
କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରିବି” ଏହା ମୋହର ତିନିବାର ସତ୍ୟ । ଏହା କହି ସେହି
ନାରୀକେଳକୁ ବରର ପିତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦେବ ।

ତତୋବରଷ୍ୟ ପିତା ବରୁଣ ପୂଜାଂ କୃତ୍ୱା ନାରୀକେଳଫଳଂ ଗୃହୀତ୍ୱା
ସ୍ୱୀକରଣଂ କରୋତି । ତଦ୍‌ଯଥା-ଓଁ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ ଇତାରତ୍ୟ ପୁଣ୍ୟତିଆବିତ୍ୟନ୍ତଂ ପଠିତ୍ୱା
ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକପୁତ୍ରୋତ୍ତମାମୁକ ଦେବଶର୍ମଣା ସହ
ଯୁଷ୍ମଦୁହିତରମୁକନାମ୍ନାଃ କନ୍ୟାୟା ବିବାହଂ କାରୟିଷ୍ୟମାତ୍ୟେତନ୍ନେ ସତ୍ୟଂ ଏତନ୍ନେ
ସତ୍ୟଂ ଏତନ୍ନେ ସତ୍ୟଂ । ଇତି ପଠିତ୍ୱା ତନ୍ନାରୀକେଳଫଳଂ କନ୍ୟାପିତୁହସ୍ତେ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।
ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ଆଶୀର୍ବାଦଗ୍ରହଣଂ । ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋତ୍ସର୍ଗଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବରର ପିତା ବରୁଣପୂଜା (ନ ୧୦୧-୧୨୪ ନମ୍ବର
ଦେଖ) କରି ନଡ଼ିଆ ଧରି କନ୍ୟାପିତାଙ୍କୁ କହିବ “ମୁଁ ମୋହର ଅମୁକ ପୁତ୍ରର
ସହିତ ତୁମ୍ଭର ଅମୁକ ନାମ୍ନା କନ୍ୟାର ବିବାହ କରାଇବି । ଏ ମୋହର ତିନିବାର

ସତ୍ୟ” ଏହା କହି ସେହି ନଡ଼ିଆ କନ୍ୟାର ପିତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦେବ । ତତ୍ପରେ ଉଭୟ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବେ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରି ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଇ କର୍ମ ଶେଷ କରିବେ ।

ଇତି ବିବାହସ୍ଥିକରଣ ବିଧିଃ ।

-୦-

୪୧୮-ବାଟବରଣ

* ବିବାହଦିବସେ କନ୍ୟା ପିତା ବରମାନୀୟ ଉପକରଣଦ୍ରବ୍ୟାଣି ଗୃହୀତ୍ବା ମାର୍ଗେ ବରସ୍ୟ ବରଣଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍; ତଦ୍‌ଯଥା-

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- ବିବାହଦିନ କନ୍ୟାଗୃହକୁ ବର ଆସିବା ସମୟରେ କନ୍ୟା ପିତା ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ମହାପ୍ରସାଦ, ଯୋଡ଼ିଏ ପାଞ୍ଚ, ଦୁଇଗୋଟି ପୁଷ୍ପମାଲ୍ୟ, ନଡ଼ିଆ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ପଇତା, ଚନ୍ଦନ, ସିନ୍ଦୂର, କଞ୍ଚଳ ଏ ପଦାର୍ଥମାନ ନେଇ କିଛିଦୂର ବାଟକୁ ଯାଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥ ବରକୁ ଦେଇ ବରଣ କରି ଆଣିବ ।

(୧) ମହାପ୍ରସାଦ ମନ୍ତ୍ର ଯଥା-ଓଁ ତଦ୍‌ବିଷ୍ଣୋଃ ପରମ ପରଂ ସଦା ପଶ୍ୟନ୍ତି ସୁରଯଃ । ଦିବୀତ ଚକ୍ଷୁରାତତଂ । ଇତି ମହାପ୍ରସାଦଂ ବରମସ୍ତକେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୟେତ୍ । (ଏ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବର ମସ୍ତକରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଛୁଆଁଇଦେବ ।)

(୨) ନାରୀକେଳ ମନ୍ତ୍ର ଯଥା-ଓଁ ଯାଃ ଫଳନୀୟା ଅଫଳା ଅପୁଷ୍ପାୟାଃ ପୁଷ୍ପିଣୀଃ । ବୃହସ୍ପତିଃ ପ୍ରସୂତାସ୍ତାନୋ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୁହସଃ । ଇତି ନାରୀକେଳଂ ବରମସ୍ତକେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣୟେତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବର ମସ୍ତକରେ ନଡ଼ିଆ ଛୁଆଁଇଦେବ ।)

(୩) ପରିଧାନବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ପରିଧାୟେୟ ଯଶୋଧାୟେୟ ଦୀର୍ଘାୟୁତ୍ୱାୟ ଜରଦଃଷି ରସ୍ମି । ଶତଂ ତ ଜୀବାମି ଶରଦଃ * ସୁବର୍ଚ୍ଚାରାୟଶ୍ଚୋଷ ମଭିଷଂବ୍ୟୟିଷ୍ୟେ । ଦ୍ୱିରାତମନଂ । (ତତ୍ପରେ ବରକୁ ପରିଧାନବସ୍ତ୍ର ଦେବ । ବର ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ଦ୍ୱିରାତମନ କରିବ) ।

* ୪୧୮-ବରଣରେ ବରଧାରାର ଦେୟ ଦ୍ରବ୍ୟ-

ଉପବାତଂ ଫଳଂ ପୁଷ୍ପଂ ବାସାଂସି ବିବିଧାନି ଚ । ଦେୟଂ ବରାୟ ବରଣେ କନ୍ୟାଭ୍ରାତା ଦ୍ୱିଜେନ ଚ ।

* ପୁରୁବାରାୟଶ୍ଚୋଷ ଇତି ପାଠାନ୍ତରଂ ।

(୪) ତତୋଯଜ୍ଞୋପବୀତମନ୍ତ୍ରୋଽୟମିତି ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ଗୃହଣାତି-
ଯଜ୍ଞୋପବୀତଗ୍ରହଣମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ପରମଂ ପବିତ୍ରଂ *
ପ୍ରଜାପତୋର୍ଯସ୍ବହଜଂ ପୁରସ୍ବତ୍ । ଆୟୁଷ୍ୟମଗ୍ର୍ୟଂ ପ୍ରତିମୁଷ୍ଟ ଶୁଭ୍ରଂ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ
ବଳମସ୍ତୁ ତେଜଃ । ତତୋଦ୍ବିରାଟମନଂ । (ତତ୍ପରେ ବରକୁ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଦେବ,
ବର ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ବର୍ଗରେ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଧାରଣ କରି ଦ୍ବିରାଟମନ କରିବ ।

(୫) ଉତ୍ତରୀୟବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ଯଶସା ମା ଦ୍ୟାବ୍ୟାପୃଥୁବୀ
ଯଶସେନ୍ଦ୍ରାବୃହସ୍ବତି । ଯଶୋଭଗଶ୍ଚ ମାବିଦ୍-ଯଶୋମାଂ ପ୍ରତିପଦ୍ୟତାଂ ।
ତତୋଦ୍ବିରାଟମନଂ । (ତତ୍ପରେ ବରକୁ ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର ଦେବ, ବର ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
କାନ୍ଧରେ ଉତ୍ତରୀୟ ପକାଇ ଦ୍ବିରାଟମନ କରିବ ।)

(୬) ଗନ୍ଧୋମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ଗନ୍ଧଦ୍ବାରାଂ ଦୁରାଧର୍ଷାନିତ୍ୟପୁଷ୍ପାଂକରୀଷିଣୀଂ,
ଜିଶ୍ବରୀଂ ସର୍ବଭୂତାନାଂଦ୍ବ୍ୟାମିହୋପଦ୍ବୟେ ଶ୍ରିୟଂ । ଇତି ବରସ୍ୟ ଲଲାଟେ ଗନ୍ଧଂ
ଦଦ୍ୟାତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବର ଲଲାଟରେ ଚନ୍ଦନ ଦେବ ।)

(୭) ସିନ୍ଦୂର ଦାନ ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ସିନ୍ଧୋରିବ ପ୍ରାଧୁନେଶୁ
ଘନାସୋବାତପ୍ରମିୟଃ ପତୟନ୍ତି ଯଦ୍ବଃ । ଦୃତସ୍ୟ ଧାରା ଅରୁଷୋନବାଜୀ
କାଷ୍ଠାଭିନ୍ଦୁର୍ମିତ୍ରିଃ ପିନ୍ଦୁମାନଃ । ଇତି ବରସ୍ୟ ଲଲାଟେ ସିନ୍ଦୂରଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (ଏହି
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବର ଲଲାଟରେ ସିନ୍ଦୂର ଦେବ ।)

(୮) ସିନ୍ଦୂରଦାନ ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ମହୀନାଂ ପୟୋଽସି ବର୍ଚ୍ଚୋଦାଅସି
ବର୍ଚ୍ଚୋମେ ଦେହୀ । ବୃତ୍ରସ୍ୟାସି କନାନକଶ୍ଚକ୍ଷୁର୍ଦ୍ବା ଅସିହି ଚକ୍ଷୁମେ ଦେହୀ ଇତି
ମନ୍ତ୍ରୋଽୟମିତି ବରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁଷୋଃ କଞ୍ଚଳଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବରର ଦୁଇଚକ୍ଷୁରେ
କଞ୍ଚଳ ଦେବ ।)

(୯) କଣ୍ଠେମାଳ୍ୟପୁଷ୍ପଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ଯାଆହରଜ୍ଞମଦଗ୍ଧିଶ୍ରବ୍ୟାୟେ
ମେଦାୟେ କାମାୟେନ୍ଦ୍ରିୟାୟ । ତାଅହଂ ପ୍ରତିଗୃହଣାମି ଯଶସାତ * ବଲେନ ଚ ।
ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽୟମିତି ବରସ୍ୟ କଣ୍ଠେ ମାଳ୍ୟପୁଷ୍ପମାଳଂ ଗୃହଣାୟାତ୍ । (ତତ୍ପରେ ବରକୁ ମାଳ୍ୟପୁଷ୍ପ ଦେବ,
ବର ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତାହାକୁ କଣ୍ଠରେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।

(୧୦) ଶିରୋମାଳ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ
ଯଦ୍ୟଶେଽପ୍ସରସାମିନ୍ଦ୍ରଶ୍ଚକାରଃ ବିପୁଳଂ ପୃଥୁ । ତେନ ସଂଗ୍ରଥତଃ ସୁମନସ

* ବୃହସ୍ପତେର୍ଯଜ୍ଞ ଇତି ପାଠାନ୍ତରଂ ।

* ଭଗେନ ଚ ଇତି ପାଠାନ୍ତରଂ

* ଭଗେନଚ ଇତି ପାଠାନ୍ତରଂ ।

ଆବଧାନି ଯଶୋମୟି । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽଗ୍ନି ଶିରସି ପୁଷ୍ପମାଳଂ ଗୃହଣୀୟାତ । (ତତ୍ପରେ ବରକୁ ଶିରୋମାଳ୍ୟ ଦେବ, ବର ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମାସ୍ତକରେ ମାଳ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।)

(୧୧) ଅଳଙ୍କାରଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଓଁ ଅଳଙ୍କାରଣମସି ଭୂୟୋ ଅଳଙ୍କାରଣଂ ମେ ଭୂୟାତ୍ । (ତତ୍ପରେ ବରକୁ ମୁଦ୍ରିକା ଆଦି ଅଳଙ୍କାରମାନ ଦେବ । ବର ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଅଳଙ୍କାର ଧାରଣ କରିବ ।)

ଇତ୍ୟର୍ଚ୍ଚନଂ କୃତ୍ବା ବରସ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳିଂ ଧୃତ୍ବା ପଠେତ୍ । “ସାଧୁ ଭବାନାସ୍ତ୍ରାମର୍ତ୍ତୟିଷ୍ୟାମୋଭବତ୍” ଅର୍ଚ୍ଚୟତ୍ ଇତି ବରୋ ବଦେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟାପିତା ବରର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ବୃଦ୍ଧାଙ୍ଗୁଳି ଧରି ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରି କହିବେ ଆପଣ ଭଲରୂପେ ବସନ୍ତୁ; ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ଅର୍ଚ୍ଚନା କରିବି । ବର କହିବ ଅର୍ଚ୍ଚନା କରନ୍ତୁ ।

-୦-

୪୧୯-ମଙ୍ଗଳାଷ୍ଟକ

ମଙ୍ଗଳୋଭଗବାନ୍‌ବିଷ୍ଣୁମଙ୍ଗଳୋମଧୁସୂଦନଃ ।
 ମଙ୍ଗଳଃ ପୃଷ୍ଠରୀକାକ୍ଷୋମଙ୍ଗଳୋଗରୁଡ଼ଧୃଜଃ ।।
 ମାଧବୋମାଧବୋବିଷ୍ଣୁର୍ମାଧବୋମାଧବୋହରିଃ ।
 ସ୍ଵରକ୍ତି ସାଧବୋ ନିତ୍ୟଂ ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟେଷୁ ମାଧବଂ ॥୧॥
 ଶ୍ରୀମତ୍‌ପଞ୍ଚଜବିଷ୍ଣୁରୋହରିହରୌବାୟୁମହେନ୍ଦ୍ରାଂନଳ-
 ଷ୍ଟୟୋ ଭାସ୍କରବିଭପାଳବରୁଣା ଧର୍ମାଧିପାଳାଗ୍ରହାଃ ।
 ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନୋନଳକୁବେରଃ ସ୍ଵରଶ୍ରୀଶ୍ଚିତ୍ରାମଣିଃ କୌସ୍ତୁଭଃ ।
 ସ୍ଵାମୀ ଶକ୍ତିଧରସ୍ତୁ ଲାଙ୍ଗଳଧରଃ କୁର୍ବନ୍ତୁ ତେ ମଙ୍ଗଳଂ ॥୨॥
 ଧେନୁର୍ବସୁପ୍ରଯୁକ୍ତାବୃଷଗଜଚୂରଗାଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତବହି-
 ଦ୍‌ବ୍ୟସ୍ତ୍ରୀପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ଦ୍ଵିଜନ ନୃପଗଣିକାଃ ପୁଷ୍ପମାଳା ପତାକା ।
 ସଦେଫାମାଂସଂ ଘୃତଂ ବା ଦଧି ମଧୁ ରଜତଂ କାଞ୍ଚନଂ ଶୁକୁଧାନୟଂ
 ମୁକ୍ତା ମାଣିକ୍ୟଲୀଳାଃଶୁକପିକନକୁଳାଃ କୁର୍ବନ୍ତୁ ତେ ମଙ୍ଗଳଂ ॥୩॥
 ଗଙ୍ଗା ସିନ୍ଧୁ ସରସ୍ଵତୀ ଚ ଯମୁନା ଗୋଦାବରୀ ନର୍ମଦା
 କାବେରୀ ସରଯୁ ମହୀଯୁତନୟା ଚର୍ମଶ୍ଚତୀ ରେଣୁକା ।
 ସିପ୍ରା ଭୋଗବତୀ ମହାସୁରନଦୀ ତିତ୍ରୋତ୍ପଳା ଗଣ୍ଡୁକୀ
 ପୁଣ୍ୟା ପୁଣ୍ୟଜଳା ସମୁଦ୍ର ସହିତ କୁର୍ବନ୍ତୁତେ ମଙ୍ଗଳଂ ॥୪॥

ସାବିତ୍ରୀ ସତ୍ୟଭାମା ହିମଗିରିତନୟାରୁଷତୀଜାୟବତେଧା-
 ଲୋପାମୁଦ୍ରା ସୁଭଦ୍ରା ରତିଧୃତିକମଳାରେବତୀ ରୁକ୍ମିଣୀ ଚ ।
 ରମା ମେନା ଯଶୋଦା ସୁରପୁରବନିତା ଜାନକୀ ବାଣପୁତ୍ରୀ
 ସର୍ବାଃ ସୌଭାଗ୍ୟବତ୍ୟଃ ସକଳଗୁଣଯୁତାଃ କୁର୍ବନ୍ତୁ ତେ ମଙ୍ଗଳଂ ॥୫॥
 ୧ ଝଙ୍କୁ ୨ ଝଙ୍କରିକା ମୃଦଙ୍ଗ ୩ ପଟହୋଭେରୀ ଚ ଶଙ୍ଖଧ୍ବନି-
 ବୀଣା ୪ ତୁମ୍ବୁରୁ ୫ ରାନକଷ୍ଟ କଣବୋ ଘଣ୍ଟାରବୋ ଘର୍ଘରଃ ।
 ତାଳଃ କାହାଳଦୁୟୁତୀ ଚ ଡମ୍ବରୁ ୬ ଢକ୍ ଚ ବଂଶୀଧ୍ବନି-
 ରେତେ ବାଦ୍ୟାଣାଃ ସୁଯୋଷସହିତାଃ କୁର୍ବନ୍ତୁ ତେ ମଙ୍ଗଳଂ ॥୬॥
 ଶ୍ରୀଚଣ୍ଡୀ ସିଦ୍ଧିରୂପା ଶିବଶିବଗୃହିଣୀ ଶଂକରୀ ସର୍ବମାତା
 ଦୁର୍ଗା ଶ୍ୟାମା ସୁଭଦ୍ରା ସୁରପୁରବନିତା ଯୋଗିନୀ ଯୋଗମାୟା ।
 ଗୌରୀ ଶ୍ରୀରାମକାନ୍ତା ସୁରପତିବନିତା ବୈଷ୍ଣବୀ ବେଦମାତା
 ସର୍ବାଦେବ୍ୟଃ ପ୍ରସନ୍ନାଃ ସକଳଭୟହରାଃ କୁର୍ବନ୍ତୁ ତେ ମଙ୍ଗଳଂ ॥୭॥
 ଶ୍ରୀରାମଃ ପୁରୁଷୋତ୍ତମୋନରହରିନାରାୟଣୋରକ୍ଷକଃ ।
 ଶ୍ରୀନାଥଃ କରୁଣାନିଧିଃ କ୍ଷିତିପତିଯୋଗେଶ୍ବରୋମାଧବଃ ।
 କଂସାରିର୍ଦ୍ଦଳୁକ୍ତକୋହରିଜଗତ୍ପ୍ରାଣାଧିପୌ କେଶବୋ ।
 ଗୋପୀନାଥଗଜେନ୍ଦ୍ର ମୋକ୍ଷଶକରୌ କୁର୍ବନ୍ତୁ ତେ ମଙ୍ଗଳଂ ॥୮॥
 ଇତି ଶ୍ରୀମଙ୍ଗଳାଷ୍ଟକଂ ।

-୦-

୪୧୯-ବିବାହ କର୍ମାରମ୍ଭ

ପ୍ରଥମେ ବିବାହେ ବାଦ୍ୟାଦିକଂ * କାର୍ଯ୍ୟଂ । କନ୍ୟାପିତା ବୈଶ୍ବଦେବଂ କୃତ୍ବା ବେଦ୍ୟାଂ ।

(୧) ଝଙ୍କର ଶବ୍ଦକାରୀବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ, (୨) ଡିଣ୍ଡିମବାଦ୍ୟ, (୩) ନାଗରା,
 (୪) ତାନପୁରୀ, (୫) ଢୋଲ, (୬) ବଡ଼ ଢୋଲ ।

* ୪୧୯-(୧ତି)-ବିବାହରେ ବାଦ୍ୟାଦି ଉତ୍ସବ କରିବାର ବିଧି ।

ତାଂ ଦତ୍ତ୍ବା ଚ ପିତା କନ୍ୟାଂ ଭୂଷଣାଦିହ୍ମାଦନାଶନୈଃ ।

ପୂଜାୟନ୍ ସ୍ବର୍ଗ ମାମ୍ନୋତି ନିତ୍ୟମୁତ୍ସବବୃତ୍ତିଷୁ । (ମତ୍ସ୍ୟସୁରାଣୋ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଭୂଷଣ ବସ୍ତ୍ର ଭୋଜ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟଦ୍ବାରା ବରକୁ ପୂଜା କରି ଓ ବାଦ୍ୟାଦିଉତ୍ସବ
 କରି କନ୍ୟାପିତା କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରି ନିତ୍ୟ ସ୍ବର୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

ବରୁଣପୂଜା କୁର୍ଯ୍ୟତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଅୟମାରମ୍ଭଃ ଶୁଭାୟ ଭବତୁ । ଦୂର୍ବାକ୍ଷତଂ ଗୃହୀତ୍ବା
କଲସେ ଦଦ୍ୟାନ୍ନନ୍ଦେଶ ଓ ସର୍ବମଙ୍ଗଳମାଳାଲ୍ୟଂ ବରେଣ୍ୟ ବରଦଂ ଶୁଭଂ ।
ନାରାୟଣଂ ନମସ୍କୃତ୍ୟ ସର୍ବକର୍ମାଣି କାରୟେତ୍ । ନାରାୟଣଂ ପ୍ରଣମେତ । ଓ
ଅଭିପ୍ରେତାର୍ଥଂ ସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ପୂଜିତୋୟଃ ସୁରାସୁଚିଃ । ସର୍ବବିଦ୍ଧବିନାଶାୟ ଗଣାଧିପତୟେ
ନମଃ । ଇତି ଗଣେଶଂ ପ୍ରଣମେତ୍ । ଓ ବରୁଣସ୍ୟୋତ୍ତମନମସି ବରୁଣସ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭ
ସର୍ଜନିସ୍ତମ୍ଭଃ । ବରୁଣସ୍ୟ ରିତସଦନ୍ୟସି ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନ୍ନମସି ବରୁଣସ୍ୟ
ରତସଦନ୍ନମାସାଦ । ଇତି କଲସେ ଜଳଂ ପ୍ରପୂର୍ଯ୍ୟ କର୍ତ୍ତା କୁଶେନ ଭୂମ୍ୟାଦାନଂ ସ୍ପଷ୍ଟା
ବନ୍ଧ୍ୟମାଶମନ୍ତାନଂ ପଠେତ୍ । ଓ ଭୂରସି ଭୂମିରସ୍ୟ ଦିତିରସି ବିଶ୍ୱଧାୟା ବିଶ୍ୱସ୍ୟ
ଭୁବନସ୍ୟ ଧର୍ତ୍ତାଂ । ପୃଥ୍ୱୀଂ ଯଜ୍ଞ ପୃଥ୍ୱୀଂ ଦୃହଂ ପୃଥ୍ୱୀଂ ମହିଂସୀଃ । ଇତି
ଭୂମିସ୍ୱର୍ଗନଂ । ଓ ଧାନ୍ୟମସି ଧନୁହି ଦେବାନ୍ ଧନୁହି ଯଜ୍ଞଂ । ଧନୁହି ଯଜ୍ଞ ପତିଂ
ଧନୁହି ମାଂ ଯଜ୍ଞନ୍ୟଂ । ଇତି ଧାନ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗନଂ । ଓ ଆଜିହ୍ନ କଲସଂ ମହ୍ୟାତ୍ମା
ବିଶନ୍ତିଦବଃ । ପୁନରୁର୍ଜା ନିବର୍ତ୍ତସ୍ୱ ସା ନଃ ସହସ୍ରଂ ଧୁଷ୍ଣୋରୁଧାରା ପୟସ୍ୱତୀପୁନର୍ମା
ବିଶତା ଦ୍ରୁୟିଃ । ଇତି କଲସ୍ୱର୍ଗନଂ । ଓ ନମଃ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଚ ପର୍ଯ୍ୟଶଦାୟ ଚ ନମ
ଉଦ୍‌ଗୁରୁର ମାଶାୟତାଭିପ୍ରେତେ ଚ । ନମ ଆଶ୍ୱଦତେ ଚ ପ୍ରଶ୍ୱଦତେ ଚ ନମ
ଜଷ୍ଟକୃତ୍ୟୋ ଧନୁଷ୍ଟଭ୍ୟାଃବୋ ନମଃ । ନମୋବଃ କିରିକେତ୍ୟୋ ଦେବାନଜଂ
ହୃଦୟେତ୍ୟୋ ନମୋ ବିଚିନ୍ଦ୍ରେତ୍ୟୋ ନମୋବିକ୍ଷିଣକ୍ରେତ୍ୟୋ ନମ
ଆନିହତେତ୍ୟୋଃ । ଇତି ପଲ୍ଲବଃ ସ୍ୱର୍ଗନଂ । ଓ ଯାଃ ଫଳିନୀୟା ଅଫଳା ଅପୁଷ୍ପାୟାଃ
ପୁଷ୍ପିଣୀଃ । ବୃହସ୍ପତିପ୍ରସୂତାସ୍ତାନୋ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୁହସଃ । ଇତିଫଳଂ । ଓ ଯଶସୀମା
ଦ୍ୟାବାପୃଥ୍ୱୀ ଯଶସେନ୍ଦ୍ରାବୃହସ୍ପତି ।

୪୧୯-(୨ଟି) ବାଦ୍ୟାଦି ଉତ୍ସବର ଫଳ ଯଥା-

ମାଙ୍ଗଲ୍ୟାନି ଚ ବାଦ୍ୟାନି ବ୍ରହ୍ମଯୋଷଂ ଚ ଗୀତକଂ ।

ରତ୍ନାର୍ଥଂ କାରୟେଦ୍‌ବିଦ୍ୱାନ୍‌ମାଙ୍ଗଲ୍ୟବିନାଶନଂ । (ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିଦ୍ୱାନ୍‌ଲୋକ ଅମଙ୍ଗଳର ବିନାଶ ଓ ସମ୍ପଦର ବୃଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ବିବାହ
ସମୟରେ ମଙ୍ଗଳ ବାଦ୍ୟଧ୍ୱନି, ବେଦପାଠ ଓ ଗୀତ ଗାୟନାଦି ଉତ୍ସବ କରାଇବେ ।

୪୧୯-(୩ଟି)-ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନି କରିବା ବିଧି; ଯଥା-

ବଳିକର୍ମାଣି ଯାତ୍ରା ଯାଂ ପ୍ରବେଶେ ନବବେଶ୍ୱନଃ ।

ମହୋତ୍ସବେତମାଙ୍ଗଲ୍ୟେ ତତ୍ତ୍ୱସାଶାଂ ଧ୍ୱନିଃ ଶୁଭଃ । (ମତ୍ସ୍ୟସୂତ୍ରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦେବପୂଜାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ, ଯାତ୍ରା ସମୟରେ, ନୂତନ ଗୃହ
ପ୍ରବେଶକାଳରେ ଓ ମହୋତ୍ସବାଦି ମଙ୍ଗଳକାର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମୁଖଧ୍ୱନି ଅର୍ଥାତ୍
ହୁଳହୁଳି ଶବ୍ଦ ଶୁଭପ୍ରଦ ।

ଯଶୋଭଗବତ୍ ମାବିଦଦ୍ ଯଶୋମାଂ ପ୍ରତିପଦ୍ୟତାଂ । ଇତି ବସ୍ତଂ । ଓଁ ଗନ୍ଧଦାରା
ଦୂରାଧର୍ଷାଂ ନିତ୍ୟପୁଷ୍ପାଂ କରାଷିଣୀଂ । ଈଶ୍ବରୀଂ ସର୍ବଭୂତାନାଂ ଦ୍ଵାମିହୋପହ୍ଵୟେ
ଶ୍ରିୟଂ । ଇତି ଗନ୍ଧଂ । ଓଁ ଶ୍ରୀଶ୍ଵତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଶ୍ଵ ପଦ୍ମ୍ୟା ବହୋରାତ୍ରେ ପାର୍ଶ୍ଵେ ନକ୍ଷତ୍ରାଣି
ରୂପମଶ୍ଵିନୌବ୍ୟାଭଂ । ଇଷଂ ଷାଣ୍ଠାମୁକ୍ତକ୍ଷାଣ ସର୍ବଲୋକଂ ମୁକ୍ତକ୍ଷାଣ ଇତି ପୁଷ୍ପଂ
ଓଁ ସିନ୍ଧୋରିବ ପ୍ରାଧ୍ଵାନେଶୁ ଘନାସୋବାତପ୍ରମିୟଃ ପତୟତି ଯହ୍ଵଃ ଘୃତସ୍ୟ ଧାରା
ଅରୁଷୋନବାଜୀ କାଷ୍ଠାଭିନ୍ନମୁର୍ଦ୍ଧିଭିଃ ପିନ୍ଦୁମାନଃ । ଇତି ସିନ୍ଦୂରଂ । କଳସସ୍ୟ ମୁଖେ
ରୂଦ୍ରଃ କଣ୍ଠେ ବିଷ୍ଣୁଃ ପ୍ରକାରିତଃ । ଅଧଶ୍ଚୈ ବ ସ୍ଥିତୋବ୍ରହ୍ମା ମଧ୍ୟେ ମାତୃଗଣାଃ
ସ୍ଵତଃ । କୁଣ୍ଠୋ ଚ ସାଗରଃ ସପ୍ତ ସପ୍ତଦ୍ଵୀପାଷ୍ଠ ମେଦିନୀ । ଉଦରେ ସର୍ବ ତୀର୍ଥାନି
ଚିତ୍ତୟିତ୍ଵା ପ୍ରଜୁଜ୍ଞୟେତ୍ । ଇତି ବିଚିତ୍ର୍ୟ “ଘଟ” ସ୍ଥାଂ ସ୍ଥାଂ ସ୍ଥିରୋଭବ । ଇତି
ଅକ୍ଷତପ୍ରକ୍ଷେପଃ । ଓଁ ଗଣପତୟେ ନମଃ । ଗଣପତିମାବାହୟାମି । ଗଣପତେଃତ୍ରାଗଚ୍ଛ ।
ଓଁ ବରୁଣାୟ ନମଃ । ବରୁଣମାବାହୟାମି । ବରୁଣ ଅତ୍ରାଗଚ୍ଛ । ଓଁ
ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେଭ୍ୟୋ ନମଃ । ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହମା ବାହୟାମି । ଆଦିତ୍ୟାଦି
ନବଗ୍ରହା ଅତ୍ରାଗଚ୍ଛତ । ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳେତଭ୍ୟୋ ନମଃ ।
ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳାମାବାହୟାମି । ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦଶଦିକ ପାଳା ଅତ୍ରାଗଚ୍ଛତ । ଓଁ
ଗ୍ରାମଦେବତାୟୈ ନମଃ । ଗ୍ରାମଦେବତାମାବାହୟାମି । ଗ୍ରାମଦେବତେଃତ୍ରାଗଚ୍ଛ ।
ଗଣପତୟେ ଆସନଂ ନମଃ । ବରୁଣାୟ ଆସନଂ ନମଃ ଆଦିତ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେଭ୍ୟ
ଆସନଂ ନମଃ । ଇନ୍ଦ୍ରାଦିଦଶଦିକ୍ପାଳେଭ୍ୟ ଆସନଂ ନମଃ । ଗ୍ରାମଦେବତାୟୈ
ଆସନଂ ନମଃ । ଏବଂ କ୍ରମେଣ ପାଦାସନାର୍ଘ୍ୟଗନ୍ଧପୁଷ୍ପ
ଧୂପଦୀପନୈବେଦ୍ୟକ୍ରମୁକତାମୁଳାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ୍ । ତତୋ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତାନି ଦତ୍ତ୍ଵା
ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଆୟୁର୍ଦେହି ଯଶୋଦେହି ଶ୍ରିୟଂ ଦେହି ଦମେବ ଚ । ପୁତ୍ରଂ
ପୌତ୍ରଂ ପ୍ରପୌତ୍ରଂ ଚ ଦେହି ମେ ଗଣନାୟକ । ଓଁ ଯସ୍ୟ ଲୋମ୍ବି ସ୍ଥିତା ମେଘାଃ
ସିନ୍ଧୁସାଗରନିମ୍ନଗା । କୁଣ୍ଠୋ ସମୁଦ୍ରାଶ୍ଵଦ୍ଵାରସ୍ତସ୍ମୈ ତୋୟାମ୍ବନେ ନମଃ । ଓଁ
ସୂର୍ଯ୍ୟାସୋମାଙ୍ଗରକଙ୍କଜୀବାଶୁକାର୍ଜରାହବଃ । କେତୁରେତେ ପ୍ରୟଚ୍ଛନ୍ତୁ
ମମାୟୁର୍ବଳମୁଭୟଂ । ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନି ଯମନୈର୍ଗତ୍ୟବରୁଣାନିଳଧନାଧିପଃ । ଶଙ୍କରଃ
ପଦ୍ମ ଯୋନିଶ୍ଚାନନ୍ତୋ ମାଂ ପାତୁ ସର୍ବଦା । ସ୍ଥାନେଶ୍ଵରି ନମସ୍ତୁଭ୍ୟଂ
ରୂପସୌଖ୍ୟପ୍ରଦାୟିନୀ । ସ୍ଥାନକାମପ୍ରଦେ ଦେବି ସଦା ମଙ୍ଗଳକାରିଣୀ ।

ଇତି ବରୁଣାଦିପୂଜା ।

ବରସ୍ତୁ ବେଦ୍ୟମେବଂ ବରୁଣପୂଜାଂ କୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ କୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ସ୍ଵଷ୍ଟିପୁଣ୍ୟାହଂ ୩ । ଏବମସ୍ତୁ
ବିଜ୍ଞାପୟାମ୍ୟତ୍ୟତାଂ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ ଭବତୁ ରାଜଃ ପ୍ରଜାନାଂ ଶାନ୍ତିର୍ଭବତୁ ।
ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁସଗୋତ୍ରାୟ ମମ ଦୁହିତୁ-
ରମୁକନାମ୍ନା କନ୍ୟାୟା ବୈବାହିକେ କର୍ମଣି ଅମୁଷ୍ମେ ବରାୟ ସତ୍ୟବାକ୍ପ୍ରଦାନାରମ୍ଭଃ
କ୍ରିୟତେ ଯଦା ତଦା ତାରାବାରଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଣାମତ୍ୟୋଗୋଽଷ୍ଟୁ ସର୍ବେ ଗ୍ରହା
ଏକାଦଶସ୍ତା ପଳଦା ଭବନ୍ତୁ ଶୁଭଂ ଭବତୁ ॥

ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ଶାଳକୋବା କାଂସ୍ୟପାତ୍ରେ ହରିଦ୍ରୋଦକେନ ବରସ୍ୟ *
ପାଦପ୍ରକ୍ଷାଳନଂ କୂର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

*୪୧୯ (୪ଟି)-ବରର ପାଦଧୈତନିୟମ-

ନୈବାୟ ବୟସା ବୃଦ୍ଧୋ ଜାମାତା ନହି ତତ୍ତ୍ଵଶାତ୍ ।

କିମର୍ଥଂ ପାଦଧୈତଂ ତୁ କୂର୍ଯ୍ୟାକନ୍ୟାପିତା ପୁନଃ ।

କନ୍ୟାପିତା ବୃତଃ ପୂର୍ବଂ ବିବାହାର୍ଥମୁପାଗତଃ ।

ଅତୋ ନାରାୟଣ୍ୟଃ ସାକ୍ଷାତ ପାଦଧୈତଂ ବିଧୁୟତେ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପ୍ରଶ୍ନ ! ଯେ ବୟୋବୃଦ୍ଧ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ସେ ସମୟରେ ଜାମାତା
ହୋଇନାହିଁ, ଏହି ରୂପ ବରର କନ୍ୟାପିତା କାହିଁକି ଗୋଡ଼ ଧୋଇଦେବ ? ଉତ୍ତର-
କନ୍ୟାପିତା, ପୂର୍ବରୁ ବରଣ କରି ଆଣିଅଛି ଏବଂ ସେ ବିବାହ ନିମିତ୍ତ ଗୃହରେ
ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ଓ କନ୍ୟାପିତା ତାହାଙ୍କୁ ନାରାୟଣ ସ୍ଵରୂପ କଷ୍ଟନା କରିଥିବାରୁ
ତାଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ଦେବା ବିଧି ।

ନାରିକେଳୋଦକଂ କ୍ଷୀରଂ ହରିଦ୍ରା ଚନ୍ଦନଂ ଜଳଂ ।

ବିବାହେ ପାଦଧୈତାର୍ଥଂ ଚାନ୍ୟତ୍ର ପରିବର୍ଜୟେତ୍ ॥

ବିପ୍ରଃ କ୍ଷୀରେଣ ଧୈତଂ ତ ନାରିକେଳେନ କ୍ଷତ୍ରିୟଃ ।

ଗନ୍ଧୋଦକେନ ବୈଶ୍ୟଃ ଶୂଦ୍ରୋହାରିଦ୍ରାବାରିଣା ॥

ଏତତ୍ ସର୍ବଂ କଳୌ ନାଦରଣୀୟଂ କେବଳଂ ହରିଦ୍ରାଜଳେନ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ନାରିକେଳୋଦକ, କ୍ଷୀର, ହରିଦ୍ରାଜଳ ଓ ଚନ୍ଦନଜଳ ଏ ସମସ୍ତ
ଦ୍ରବ୍ୟ ବିବାହକର୍ମରେ ବରର ପାଦଧୈତ ନିମିତ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କର୍ମରେ
ଏପରି ପାଦଧୈତ ହୁଏ ନାହିଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାରିକେଳ ଜଳରେ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଦୁଗ୍ଧରେ,
ବୈଶ୍ୟ ଚନ୍ଦନ ଜଳରେ ଓ ଶୂଦ୍ର ହଳଦୀ ପାଣିରେ ବିବାହରେ ଗୋଡ଼ ଧୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ
ଏ ସମସ୍ତ କଳିଯୁଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । କେବଳ ହରିଦ୍ରାଜଳରେ ପାଦ ଧୈତ ହୁଏ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟାପିତା ବୈଶ୍ଣବେବାଦି କରିଥାରି ବେଦୀ ଉପରେ ବରୁଣପୂଜା ଓ ପୂଣ୍ୟାହବଚାନ କଲା ଉତ୍ତାରୁ କାର୍ଯ୍ୟପାତ୍ରରେ ହରିଦ୍ରାଜଳଦ୍ୱାରା ନିଜେ ଅଥବା ଶାଳକ ବରର ପାଦ ଧୋଇଦେବ ।

୪୨୦-ପ୍ରଥମ ବରଣ

ତତୋ ବର ଆସନେ ଉପବିଶେତ୍ । କନ୍ୟାପିତା ବରାୟ ଆସନାଦିକଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବର ଆସନରେ ବସିବ । କନ୍ୟାପିତା ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆସନାଦି ଉପଚାର ଦେବ ।

ମହୋଦଧି-ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରାତଃେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ଆସନଂ ଦଦାନି * ଦଦସ୍ୱ ଇତି ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରତି ବଚନଂ । ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରାତଃେ । ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ପାଦାସନଂ ଦଦାନିଂ । ଦଦସ୍ୱ ଇତି ପ୍ରତିବଚନଂ । ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରାତଃେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ଅର୍ଘ୍ୟଂ ଦଦାନିଂ । ତଦିଷ୍ଠି ଇତି ପ୍ରତିବଚନଂ । ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରାତଃେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ଗନ୍ଧଂ ଦଦାନି । ଦଦସ୍ୱ ଇତି ପ୍ରତିବଚନଂ । ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରାତଃେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ପୁଷ୍ପଂ ଦଦାନିଂ । ଦଦସ୍ୱ ଇତି ପ୍ରତିବଚନଂ । ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରାତଃେ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଅକ୍ଷତେନ ଅର୍ଚ୍ଚନାୟଂ କରୋମି । ଅଜିତଂ ? ସ୍ୱର୍ଚ୍ଚିତମସ୍ତୁ ଇତି ପ୍ରତିବଚନଂ । ବ୍ରହ୍ମଣଂ ନାରାୟଣ ସ୍ୱରୂପ ମୁପସ୍ଥାପାମି । ଉପକଳ୍ପୟ ଇତି ପ୍ରତି ବଚନଂ । ଓଁ ନମୋଽସ୍ତୁନନ୍ଦାୟସହସ୍ରମୁଖୟେ ସହସ୍ରପାଦାକ୍ଷିଣିରୋରୁବାହବେ । ସହସ୍ରନାମ୍ନେ ପୁରୁଷାୟ ଶାଶ୍ୱତେ ସହସ୍ରକୋଟି ଯୁଗଧାରିଣେ ନମଃ । ଓଁ ନମୋ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟଦେବାୟ ଗୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହିତାୟ ତ । ଜଗତ୍ପତାୟ କୃଷ୍ଣାୟ ଗୋବିନ୍ଦାୟ ନମୋନମଃ । ନମୋନମଃ । ଇତି ନମସ୍କାରଃ । ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ଭାର୍ଯ୍ୟାଦୁନୁମତିଂ ନିଦ୍ୱା * ବସ୍ତ୍ରଯୁଗ-ମାଲ୍ୟଯୁଗ୍ମ-ନାରିକେଳୋପବାତ-ଚନ୍ଦନ-ମୁଦ୍ରିକାକୁଣ୍ଡଳ-ତାମ୍ବୁଳାକ୍ଷତାନି ଗୃହୀତ୍ୱା ପ୍ରତତ୍ତୁ ଖଃ ସନ୍ ବାକ୍ୟଂ କରୋତି । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁ । ଶୁକ୍ଳାମ୍ବରଧର

*-ଆସନାଦି ଦେଲାବେଳେ ପୂର୍ବୋକ୍ତବାକ୍ୟ ସମୁଦାୟ, ଉଚ୍ଚାରଣ, କରିବ, କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ପରିବର୍ତ୍ତରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ପକ୍ଷରେ ଅମ୍ବୁଜବର୍ମଣେ, ବୈଶ୍ୟପକ୍ଷରେ ଅମ୍ବୁଜଗୁପ୍ତାୟ ଓ ଶୂଦ୍ରପକ୍ଷରେ ଅମ୍ବୁଜ ଦାସାୟ ଏହିପରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ ।

*-ବସ୍ତ୍ରଯୁଗ୍ମଂ ମାଲ୍ୟଯୁଗ୍ମଂ ନାରିକେଳଂ ବା କାଞ୍ଚନଂ । ଉପବାତଂ ଚନ୍ଦନଂ ଚ ଗୃହୀତ୍ୱା ସୁସମାହିତଃ ।

ବିଷ୍ଣୁ ଶଶିବର୍ଣ୍ଣ ଚତୁର୍ଭୁଜଂ । ପ୍ରସନ୍ନବଦନଂ ଧ୍ୟାୟେତ୍ସର୍ବବିଘ୍ନୋପଶାନ୍ତୟେ । ସ୍ମୃତେ
ସକଳକଲ୍ୟାଣଭାଜନଂ ଯତ୍ର ଜାୟତେ । ପୁରୁଷ ତମକଂ ନିତ୍ୟଂ ବ୍ରଜାମି ଶରଣଂ
ହରିଂ । ଶଙ୍ଖଚକ୍ରଗଦାପାଶେ ଦ୍ଵାରଦାନିଳୟାତ୍ମ୍ୟତ । ଗୋବିନ୍ଦ ପୁଷ୍ପରିକାକ୍ଷ ରକ୍ଷ
ମାଂ ଶରଣାଗତଂ ।

ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁଃ । ଅଦ୍ୟେହ ପୁଣ୍ୟେଽହନି ବିଶିଷ୍ଟ ଭୂପ୍ରଦେଶେ ଅମୁକମାସି
ଅମୁକପକ୍ଷେ ଅମୁକତିଥିଂ ଅମୁକବାସରେ ଅମୁକ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ
ଶ୍ରୀଭାସ୍କରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରମସି ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥିତେଷୁ ଭୌମାଦି
ଗ୍ରହଯୋଗଲଗ୍ନ କରଣମୁହୂର୍ତ୍ତାକାଂଶକେଷୁ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶାବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ
ପୁଣ୍ୟତିଥିଂ । ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଅମୁକବେଦାନ୍ତଗର୍ଭତ ଅମୁକଶାଖାଶାଖାଣ୍ଡେକଂ
ଦେଶାଧ୍ୟାୟିନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମାଣଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମର୍ଚ୍ଚିତଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ
ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ମମ ଦୁହିତରଂ ଅମୁକାନମ୍ନାଂ କନ୍ୟା ବାତା
ଦାତୁମନେନ ବାସୋୟୁଗଳେନ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାକ୍ଷତ
ନାରିକେଳତାମୁଳକାଞ୍ଚନଯଜ୍ଞୋପବୀତ ସହିତେନ ବୃହସ୍ପତ୍ୟାଦିଦୈବତେନ
ପାତ୍ରଦ୍ଵେନ ଦ୍ଵାମହଂ ବୃଣେ । ବୃତୋଽସ୍ମାତି ବରପ୍ରତିବଚନଂ । ଇତି ସର୍ବବରହସ୍ତେ
ଦଦ୍ୟାତ୍ ।” ।

(ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଏ ସମସ୍ତ ଉପକରଣ ବରହସ୍ତରେ ଦେବ ।)

ତତୋ ବରୋ ଗନ୍ଧାତ୍ମକଂ ଚିତଦାଦାୟ ହସ୍ତୟୋରୁପଲିପ୍ୟ
ମୁଖନାସିକଯୋରାଲମ୍ବନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ । (ତତ୍ପରେ ବର ସେହି ଗନ୍ଧରୁ
କିଞ୍ଚିତ୍ ହସ୍ତରେ ନେଇ ଉଭୟ ହସ୍ତରେ ନେଇ ଉଭୟ ହସ୍ତରେ ଲେପନ କରି
ତଳଲିଙ୍ଗତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମୁଖ ନାସିକାଦି ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) ।

ଯଥା-ପ୍ରାଣପାନୌ ମେତର୍ପୟ ଇତି ମୁଖେ । (ଏହା ପଢ଼ି ମୁଖ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ)
ଚକ୍ଷୁର୍ମେ ତର୍ପୟ ଇତି ଚକ୍ଷୁଷୋଃ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଚକ୍ଷୁଦ୍ଵୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) ଶ୍ରୋତ୍ରଂ
ମେ ତର୍ପୟ ଇତି ଶ୍ରୋତ୍ରୟୋଃ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଉଭୟ କର୍ଣ୍ଣ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ) “ପିତରଃ
ଶୁକଧ୍ୟଂ” ଇତି ଅପସବ୍ୟୋଭୂଦ୍ଵା ଦକ୍ଷିଣାସ୍ୟାଂ ଦିଶି ହସ୍ତେ ପ୍ରକ୍ଷାଳୟେତ୍ । (ଏହା
ପଢ଼ି ବର ଅପସବ୍ୟହୋଇଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ ଦୁଇହାତ ଧୋଇବ) ତତୋ ବରୋ ଗନ୍ଧଂ
ଗୃହାଦ୍ଵା ଲଲାଟେ ତିଳକଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ମନ୍ତ୍ରେଣ । ଓଁ ସୁରକ୍ଷା ଅହମକ୍ଷାଭ୍ୟାଗୁଂ ସୁବର୍ଚ୍ଚା
ମୁଖେନ । ସୁଶ୍ରୁର୍ଦ୍ଧ୍ଵଭ୍ୟାଂ ଭୂୟାସଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବର କିଞ୍ଚିତ ଗନ୍ଧ ନେଇ ଲଲାଟରେ
ତିଳକ କରିବ)

ତତୋ ବରଂ ଆହତଂ ବସ୍ତେମେକଂ ଗୃହଣାତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । ଓଁ ପରିଧାୟେୟା ଯଶୋଧାୟେୟା
ଦୀର୍ଘାୟତ୍ୱାୟ ଜରଦକ୍ଷିରସ୍ମି । ଶତଂ ଚ ଜୀବାମୀ ଶରଦଃ “ ସୁବର୍ଚ୍ଚ ।
ରାୟସୋକ୍ଷମଭିଷଂ ବ୍ୟାଧିକ୍ଷେପାତତୋ ଦ୍ୱିରାତମନଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବର ଗୋଟିଏ
ପାଞ୍ଚ ପିନ୍ଧି ଦ୍ୱିରାତମନ କରିବ) ତତୋ ବରୋ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଗୃହଣାତି
ଯଜ୍ଞୋପବୀତମନ୍ତ୍ରେଣ । ତତୋଦ୍ୱିରାତମନଂ । (ତତ୍ପରେ ବର ଯଜ୍ଞୋପବୀତ
ମନ୍ତ୍ରେ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ପିନ୍ଧି ଦ୍ୱିରାତମନ କରିବ) ତତଃ ଉରାୟବସ୍ତଂ ଗୃହଣାତି
ମନ୍ତ୍ରେଣ । ଦ୍ୱିରାତମନଂ । ଯଶସା ମା ବ୍ୟାବାପୃଥ୍ୱା ଯଶସେନ୍ଦ୍ରାବୃହସ୍ୱତି ।
ଯଶୋଭଗଣ ମାବିଦଦ୍ ଯଶୋମାଂ ପ୍ରତିପଦ୍ୟତାଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବର ଉରାୟ
ପାଞ୍ଚ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ଦ୍ୱିରାତମନ କରିବ) ତତୋବରଃ କଣ୍ଠେ ପୁଷ୍ପମାଳଂ ଗୃହଣାତି
ମନ୍ତ୍ରେଣ । ଓଁ ଯାଆହରଜମଦଗ୍ନିଃ ଶ୍ରଦ୍ଧାୟେ ମେଦାୟେ କାମାୟେନ୍ଦ୍ରିୟାୟ । ତା ଅହଂ
ପ୍ରତିଗୃହଣାମି ଯଶସା ଚ ବଳେନ ଚ । (ଭଗେନ ଚ ଇତି ପାଠାନ୍ତରଂ) । (ଏହି
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କଣ୍ଠରେ ପୁଷ୍ପମାଳା ପିନ୍ଧିବ) ତତଃ ଶିରସି ପୁଷ୍ପମାଳାଂ ଗୃହଣାତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ।
ଓଁ ଯଦ୍ୟଶୋଽପସରସା ମିନ୍ଦ୍ରଝକାର ବିପୁଳଂ ପୃଥୁ । ତେନ ସଂଗ୍ରଥତଃ ସୁମନସ
ଆବଧ୍ୱାମି ଯଶୋମୟି । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶିରରେ ପୁଷ୍ପମାଳା ଘେନିବ (ତତଃ
ଅଳଙ୍କାରଂ ଗୃହଣାତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଅଳଂକରଣମସି ଭୂୟୋ ଅଳଂକରଣଂ ମେ ଭୂୟାତ୍ ।
(ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିବ) ।

୪୨୧-ବାଗ୍ଦାନ କର୍ମ

ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ଶଙ୍ଖେ ଜଳଂ ପୁରୟିତ୍ୱ ।
ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଦୁର୍ବାକ୍ଷତକୁଶଦ୍ୱୟାକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣଗୁରାକଦ୍ୱୟଂ ତତ୍ର ନିକ୍ଷିପ୍ୟ ହସ୍ତଦ୍ୱୟେନ ଗୃହାତ୍ୱା
ବ୍ରାହ୍ମଣାନନ୍ଦୁଜ୍ଞାପ୍ୟ ମହାବାକ୍ୟଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ଶଙ୍ଖରେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ତହିଁରେ ଗନ୍ଧ,
ପୁଷ୍ପ, ଦୁର୍ବା, ଅକ୍ଷତ ଓ ଦୁଇଗୋଟି କୁଶ ଆଉ ଦୁଇଗୋଟି ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ଗୁଆ ପକାଇ
ତାହାକୁ ଦୁଇ ହସ୍ତରେ ଧରି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଅନୁଜ୍ଞା ନେଇ ମହାବାକ୍ୟ ପଢ଼ିବ ।

୪୨୨-ମହାବାକ୍ୟ

ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁ । ଶୁକ୍ଲମ୍ବରଧରଂ ବିଷ୍ଣୁ ଶଶିବର୍ଣ୍ଣଂ ଚତୁର୍ଭୁଜଂ । ପ୍ରସନ୍ନବଦନଂ
ଧ୍ୟାୟେସ୍ୱର୍ବବିଦ୍ଘୋପଶାନ୍ତୟେ । ସ୍ମୃତେ ସକଳକ୍ୟାଶଭାଜନଂ ଯତ୍ର ଜାୟତେ ।

ପୁରୁଷଂ ତମଜଂ ନିତ୍ୟଂ ବ୍ରଜାମିଂ ଶରଣଂ ହରି ଶଙ୍ଖଚକ୍ରଗଦାପାଶେ
ଦ୍ଵାରକାନିଳୟାତ୍ମକଂ । ଗୋବିନ୍ଦ ପୁଷ୍ପରାକାଶ ରଖ ମାଂ ଶରଣାଗତଂ । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ
ବିଷ୍ଣୁ ବିଷ୍ଣୁଃ । ଅଦ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଣୋଦ୍ଭୂତୀୟପରାର୍ତ୍ତେ ଶ୍ଵେତବାରାହକଚ୍ଛେ
ବୈବସ୍ୱତମନୋରଞ୍ଜାବିଂଶତିତମତତ୍ତ୍ୱମ୍ଭ୍ୟଗନ୍ଧ୍ୟକଳେଂ ଯାବଦଧିକପଞ୍ଚସହସ୍ର-
ଅପରିମିତେଽଦେ ବର୍ତ୍ତମାନବ୍ୟାବହାରିକସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯଥାୟନେ ଯଥାଭୌ ଅମୁକମାସି
ଅମୁକପକ୍ଷେ ଅମୁକତିଥିଂ ଅମୁକବାସରେ ଅମୁକନକ୍ଷତ୍ରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ
ଶ୍ରୀଭାସ୍କରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରମସି ଏବଂ ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥିତେଷୁ-
ଭୌମାଦିଗ୍ରହଯୋଗଲଗ୍ନକରଣମୁହୂର୍ତ୍ତକାଂଶକେଷୁ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶାସ୍ତିଶିଷ୍ୟାୟାଂ
ପୂର୍ଣ୍ଣାତିଥିଂ ଇହପୃଥିବ୍ୟାଂ ଜମୁଦ୍ୱୀପେଭାରତବର୍ଷେ ଯଥୋକ୍ତଦେଶେ ଅମୁକକ୍ଷେତ୍ରରେ
ଅନ୍ତରାଳେ ମେରୋଦକ୍ଷିଣତଃ ମହୋଦଧେରୁଢରଃ ଅମୁକନଦୀତୀରେ
ଦେବବ୍ରାହ୍ମଣାଗ୍ନି ସନ୍ନିଧୌ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟ ଅମୁକବେଦାନ୍ତର୍ଗତ
ଅମୁକଶାଖାଶାଖେକଦେଶାଧ୍ୟାୟନେ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାର୍ଜିତାୟ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଂ ମମ ଦୁହିତରଂ
ଅମୁକନାମ୍ନା କନ୍ୟା ବିବାହସମୟେ ପାରସ୍କରଗୃହ୍ୟୋକ୍ତବେଦବିଧିନା ତୁଭ୍ୟ
ଦାସ୍ୟାମାତି ସତ୍ୟାଂ ବାଚମହଂ ପ୍ରତିଜ୍ଞାନେ । ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ଶଙ୍ଖେଂ ଜଳାଦିକଂ ସର୍ବଂ
ବରହସ୍ତେ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ବରପିତରମୁଦ୍ଦିଶ୍ୟ ଇଦଂ ପଠେତ୍ ।
ଅବ୍ୟଙ୍ଗେଽପତିତେଽକ୍ଳାବ ଦଶଦୋଷବିବର୍ଜିତେ । ଇମାଂ କନ୍ୟାଂ ପ୍ରଦାସ୍ୟାମି ଦେବାଗ୍ନି
ଦ୍ଵିଜସନ୍ନିଧୌ । ବାଚା ଦତ୍ତାମୟା କନ୍ୟା ପୁତ୍ରାର୍ଥଂ ସ୍ଵୀକୃତା ଭୂୟା ।
କନ୍ୟାବଲୋକନବିଧୌ ନିଷ୍ଠିତସ୍ତୁଂ ସୁଖୀଭବ । ତତୋ ବରପିତା
କନ୍ୟାପିତାରମୁଦ୍ଦିଶ୍ୟ ଇଦଂ ପଠେତ୍ । ବାଚା ଦତ୍ତା ଭୂୟା କନ୍ୟା ପୁତ୍ରାର୍ଥଂ ସ୍ଵୀକୃତା
ମୟା । ବରାବଲୋକନବିଧୌ । ନିଷ୍ଠିତସ୍ତୁଂ ସୁଖୀଭବ । ତତଃ କନ୍ୟାପିତା
ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟାପିତା ଏହି ମହାବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଶଙ୍ଖସ୍ଥିତ ଜଳ ଓ ସମସ୍ତ
ପଦାର୍ଥ ବରର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ଦେଇ ବରପିତାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଉପରୋକ୍ତ
“ଅବ୍ୟଙ୍ଗେ” ଇତ୍ୟାଦି ବାକ୍ୟ ପଢ଼ିବ । ତତ୍ପରେ ବରପିତା ମଧ୍ୟ କନ୍ୟାପିତାଙ୍କୁ
ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଉପରୋକ୍ତ “ବାଚାଦତ୍ତା” ଆଦି ବାକ୍ୟ ପଢ଼ିବ । ଏହାଉତ୍ତରା କନ୍ୟାପିତା
ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ । ପୁଣ୍ୟାହଂ ୩ ଏବମସ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାପୟାମ୍ୟତ୍ୟତାଂ
ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ ଭବତୁ ରାଜଃ ପ୍ରଜାନାଂ ଶାନ୍ତିଭବତୁ ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଶ

* ଯେଉଁ ବର୍ଷରେବିବାହ କରିବ ସେ ବର୍ଷ କଲିର ଯେତେ ବର୍ଷ ଅତୀତ
ହୋଇଥିବ ତାହା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ଅମୁକସଗୋତ୍ରୟା ମମ ଦୁହିତୁରମୁକନାମ୍ବ୍ୟାଃ
କନ୍ୟାୟା ବାଗଦାନକର୍ମ ଯକ୍ତୁତଂ ତତ୍ ସୁକୃତମସ୍ତୁ । ଯନ୍ମୁନଂ ଯଜାତିରିକ୍ତଂ
ଯଦନ୍ୟଥାବା କୃତଂ ତସ୍ତର୍ବଂ ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରସାଦାତ୍ ସର୍ବଂ
ପରିପୁର୍ଣ୍ଣହିତ୍ରମସ୍ତୁ ଏତତ୍ କର୍ମନିମିତ୍ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୈରାଶୀର୍ବାଦାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟେତ ଯଦା
ତଦାତାରାବାରଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଣାମମୃତଯୋଗୋଽସ୍ତୁ । ସର୍ବେ ଗ୍ରହା ଏକାଦଶସ୍ତ୍ରା ଫଳଦା
ଭବନ୍ତୁ ଶୁଭଂ ଭବତୁ । ୩୩ । ଇତି ବରକନ୍ୟାୟୋରାଶୀର୍ଦାନଂ । ତତୋବରଃସ୍ଥାନାନ୍ତରଂ
ଗଚ୍ଛେତ୍ । ବରସ୍ୟ ପୂର୍ବମାଳଂ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ ଚ କନ୍ୟାୟୈ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତୃତୋ
ବରକନ୍ୟାୟୋରଧିବାସନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ବରର ଗଳାରେ ଥିବା ବିସର୍ଜିତ ପୁଷ୍ପମାଳା
ଓ ଯଜ୍ଞୋପବୀତକୁ ନେଇ କନ୍ୟା ଗଳାରେ ଦେବ । ଏହା ଉତ୍ତାରୁ ବର ବେଦୀରୁ
ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଉଠିବ । ତତ୍ପରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ଅଧିବାସ କର୍ମ ଆରମ୍ଭ କରିବ ।
ଇତି ବାଗଦାନକର୍ମ ସମାପ୍ତଂ

୪୨୩-କନ୍ୟାର ଅଧିବାସ ।*

ତତଃ କନ୍ୟାପିତା କନ୍ୟାମାଦୟ ବେଦ୍ୟାମୁପବେଶ୍ୟ ବରୁଣୁକାପୂର୍ବକ
ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା କନ୍ୟାକୁ ଆଣି ବେଦୀରେ ବସାଇ ବରୁଣପୂଜା
କରି (୪୨୯ ନମ୍ବର ବିବାହ କର୍ମାରମ୍ଭ ଦେଖ) ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ ।

ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା
ଅମୁକଗୋତ୍ରାୟା ମମ ଦୁହିତୁରମୁକନାମ୍ବ୍ୟାଃ କନ୍ୟାୟା ବିବାହନିମିତ୍ତଂ
ଗନ୍ଧାଧିବାସବହିଃଶାଳାରୋପଣହରିଦ୍ରାଧିବାସାଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରୀକୌତୁକସୁତ୍ର
କର୍ମାରମ୍ଭଃକ୍ରିୟତେଯଦ୍ୟେତ୍ୟାଦି ।

ତତଃ କର୍ପୁରମିଶ୍ରିତଗନ୍ଧଂ ଗୃହାତ୍ମା ମନ୍ତ୍ରପଠେତ୍ । ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ବ୍ବାଂ ଗନ୍ଧର୍ବା
ଅଖନତଂ ସ୍ତୁ । ମିତ୍ରସ୍ତୁ । ବୃହସ୍ପତିଃ । ତ୍ୱାମୋଷଧେ ସୋମୋ ରାଜା
ବିଦ୍ୱାନ୍ନାମ୍ନାଦମୁଚ୍ୟତେ । ଓଁ ଅଂଶୁନା ତେ ଅଂଶୁଃ ପୃଚ୍ୟତାଂ ପୁରୁଷାପରୁଃ । ଗନ୍ଧସ୍ତେ

---

*-କର୍ପୁରଂ ଚନ୍ଦନଂ ବାସଂ ବ୍ରହ୍ମଣୋ ଦକ୍ଷିଣେନ ତୁ । ଫଳଦ୍ୱୟଯୁତଂ ତେନ
ଗନ୍ଧାଧିବାସମାଚରେତ୍ ।

ସୋମମବତୁ ମଦାୟ ରସୋଃତ୍ୟୁତଃ । ଓଁ କୋଂସି କତମୋଂସି କସ୍ମୈ ଦା କାୟଦ୍ୱା
ସୁଶ୍ଳୋକ ସୁମଙ୍ଗଳ ସତ୍ୟ ରାଜନ୍ । ଓଁ ଶ୍ରୀଃ ତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ପଦ୍ମାବହୋରାତ୍ରେ
ପାର୍ଶ୍ବେ ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ରୂପମଶ୍ୱିନୌ ବ୍ୟାଞ୍ଜଂ । ଇଷଂନ୍ନିଷାଣାଂ ମୁମ୍ମଜସାଣ ସର୍ବଲୋକ
ମ୍ମଜସାଣ । ଓଁ ସର୍ବସୁରଭ୍ୟନ୍ମର୍ଦ୍ଦନଂ ଭବତି ପରମୋବା ଏଷଗନ୍ଧୋ ଯସ୍ୱର୍ବଂ
ସୁରଭ୍ୟନ୍ମର୍ଦ୍ଦନଂ ଗନ୍ଧେନୈବେନମେତଦଭିଷିଷ୍ଠତି । ଅଥ
ସୁମଙ୍ଗଳନାମାନମାମନ୍ତୟତେ । ପ୍ରିୟଂକର ଶ୍ରେୟଃସ୍ବର ଭୂୟଃସ୍ବରେତି ବ୍ରହ୍ମପୁସ୍ତୁତଂ
କଲ୍ୟାଣଂ ମାନୁଷ୍ୟାଂ ବାଚଂ ବଦାନତି । ଏଭିର୍ମନ୍ତ୍ରେଷ୍ଠଦାରୋଦ୍ରାହ୍ନଶାଃକନ୍ୟାଜ୍ଞେ
ସୁରଭିଗନ୍ଧଲେପନଂ କୁର୍ଯ୍ୟଃ ।

(ଚାରିଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କନ୍ୟାର ଶରୀରରେ ଗନ୍ଧ ଲେପନ
କରିବେ ।)

ଇତି ଗନ୍ଧାଧିବାସଃ ।

ବହିଃଶାଳାରୋପଣ ବିଧି ଯଥା-

ବେଦ୍ୟା ପୂର୍ବପ୍ରଦେଶେ ଭୂମୌ ଗର୍ଭଂ ଖନିତ୍ୱା ଗୋମୟାୟୁନା ଉପଲିପ୍ୟ
ଗର୍ଭସ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣରେ ଗଣପତିଙ୍କ ପୂଜା କରିବ । ତଦ୍‌ଯଥା-

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବେଦୀର ପୂର୍ବଭାଗ ଭୂମିରେ ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭ କରି ସେହି
ଗର୍ଭକୁ ଗୋମୟ ଜଳରେ ଲେପି ତାହାର ଦକ୍ଷିଣରେ ଗଣପତିଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବ ।
ତଦ୍‌ଯଥା-

ଓଁ ଗଣପତୟୈ ନମଃ । ଗଣପତି ମାବାହୟାମି । ଗଣପତେଃତ୍ରାଗଛ । ପୂର୍ବେ
ଅନନ୍ତାଦୀଂଷ୍ଠ ପୂଜୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-(୧) ଓଁ ଅନନ୍ତାୟ ନମଃ । ଅନନ୍ତମାବାହୟାମି
ଅନନ୍ତ ଅତ୍ରାଗଛ । (୨) ଓଁ ବାସୁକୟେ ନମଃ । ବାସୁକୀମାବାହୟାମି ।
ବାସୁକେଃତ୍ରାଗଛ । (୩) ଓଁ ତକ୍ଷକାୟ ନମଃ । ତକ୍ଷକମାବାହୟାମି । ତକ୍ଷକ ଅତ୍ରାଗଛ ।
(୪) ଓଁ କର୍କୋଟକାୟ ନମଃ । କର୍କୋଟମାବାହୟାମି । କର୍କୋଟକ ଅତ୍ରାଗଛ ।
(୫) ଓଁ ଶଙ୍ଖାୟ ନମଃ । ଶଙ୍ଖମାବାହୟାମି, ଶଙ୍ଖ ଅତ୍ରାଗଛ । (୬) ଓଁ କୁଳିକାୟ
ନମଃ । କୁଳିକାମାବାହୟାମି । କୁଳିକ ଅତ୍ରାଗଛ । (୭) ଓଁ ପଦ୍ମାୟ ନମଃ ।
ପଦ୍ମମାବାହୟାମି । ପଦ୍ମ ଅତ୍ରାଗଛ । (୮) ଓଁ ମହାପଦ୍ମାୟ ନମଃ ।
ମହାପଦ୍ମମାବାହୟାମି । ମହା ପଦ୍ମ ଅତ୍ରାଗଛ ଏବଂ ସ୍ୱନାମଚତୁର୍ଥୀନ୍ତମନ୍ତ୍ରେଣ
ଆବାହନାଦି ନୈବେଦ୍ୟାନ୍ତଂ ପୂଜୟିତ୍ୱା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । (ଅଷ୍ଟକୁଳନାଗଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା
ମନ୍ତ୍ର ୨୩୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତୋନୈବେଦ୍ୟଂ କୁମୁକଂ ଚ ଗର୍ଭେ କ୍ଷିପ୍ତା ବେଶୁଦଶ୍ଵଦ୍ଵୟଂ ଯୂଫଂ (୨୩୭-
ନମର ଦେଖା) ବା ପ୍ରକ୍ଷାଳ୍ୟ ବାମହସ୍ତେ ଧୃତ୍ଵା ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପେ ଦତ୍ତ୍ଵା କଳସଂ ଶୃଷ୍ଟା
ପ୍ରୋତୟେନ୍ନୁନ୍ଦେଶ । ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ସ୍ଥିରୋଭବ ବିଭବଜା ଆଶୁଭବ ବାଜ୍ୟର୍ବନ୍ ।
ପୃଥୁର୍ଭବସୁଷ୍ପଦସ୍ତମଗ୍ନେଃ । ଇତି ନିକ୍ଷିପେତ୍ । ପୁରାଷବାହଣଃ । ଇତି ଉତ୍ଥାତମୃତ୍ତିକାଭିଃ
ସ୍ଥିରୀକରଣଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତନ୍ମୂଳେ ପଞ୍ଚବ୍ରାହ୍ମିପ୍ରସେପଣଂ ମନ୍ତେଶ । ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ
ବ୍ରାହ୍ମୟଶ୍ଵ ମେ ଯବାଶ୍ଵମେ ମାଷାଶ୍ଵ ମେ ତିଳାଶ୍ଵ ମେ ମୁଦ୍ଗାଶ୍ଵ ମେ ଖଲ୍ଲାଶ୍ଵ ମେ
ପ୍ରିୟଙ୍ଗବଶ୍ଵ ମେ ଅଶବଶ୍ଵ ମେ ଶ୍ୟାମାକାଶ୍ଵ ମେ ନୀବାରାଶ୍ଵ ମେ ମୟୂରାଶ୍ଵ ମେ
ୟଜ୍ଞେନ କଳ୍ପନ୍ତାଂ । ଇତି ବହିଃଶାଳାରୋପଣଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସେହି ଗର୍ଭର ପୂର୍ବଭାଗରେ ଅନନ୍ତାଦି ଅଷ୍ଟକୁଳନାଗଙ୍କର ପୂଜା
କରି ନୈବେଦ୍ୟ ଓ ଗୁଆକୁ ଗର୍ଭରେ ପକାଇବ । ତତ୍ପରେ ବଂଶଦଶ୍ଵଦ୍ଵୟ ବା
ଯୂପକୁ ଧୋଇ ବାମହସ୍ତରେ ଧରି ସେଥିରେ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପ ଦେଇ କଳସକୁ ସଂଲଗ୍ନ
କରି ପୂର୍ବୋକ୍ତ “ସ୍ଥିରୋଭବ” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ଗର୍ଭରେ ପୋତିବ ଆଉ
“ପୁରାଷବାହଣଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଖୋଳିଥିବା ମାଟିକୁ ଗର୍ଭରେ ପୂରଣ କରିବ,
ଏହାପରେ ଉପରୋକ୍ତ “ବ୍ରାହ୍ମୟଶ୍ଵ ମେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଯୂପମୂଳରେ ପଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମି
ବୁଣିଦେବ । (ସପ୍ତବ୍ରାହ୍ମି ଓ ପଞ୍ଚଶସ୍ୟାଦିର ପ୍ରମାଣ ୨୩୮ ନମର ଚିତ୍ତପଣା ଦେଖ)
ଇତି ବହିଃଶାଳାରୋପଣଂ ।

ହରିଦ୍ରାଧିବାସବିଧି ଯଥା-ବ୍ରାହ୍ମଣାଃ ହରିଦ୍ରାଂ ଗୃହୀତ୍ଵା ଗନ୍ଧାଧିବାସମନ୍ତେଃ
ପୂର୍ବବଦଧିବାସୟେୟଃ ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ଡ଼ାଂ ଗନ୍ଧର୍ବାଂ, ଓଁ ଅଂଶୁନା ତେ, ଓଁ ତ୍ରୁକାଃସି, ଓଁ ଶ୍ରୀଃ ତେ,
ଓଁ ସର୍ବସୁରଭ୍ୟୁନ୍ନର୍ଦ୍ଦନଂ । ଅଭ୍ୟକ୍ତା ହରିଦ୍ରାଂ ମଣିବନ୍ଧେ ବିଲେପୟେତ୍ ।

(ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ହସ୍ତରେ ହରିଦ୍ରା ଧରି ଗନ୍ଧାଧିବାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କନ୍ୟାର
ବାହୁରେ ବରର ମଣିବନ୍ଧରେ ଲେପନ କରିବେ ।) ଇତି ହରିଦ୍ରାଧିବାସଃ ।

୨୪୨-ବିବାହର ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାବ

ପିଣ୍ଡାମ୍ବୁକଂ ଭୋଜ୍ୟାମ୍ବୁକଂ ବା । ପ୍ରଥମତଃ ସଂକଳ୍ପଃ । ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାଂ
ନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃଶ୍ରୀମାନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା
ମମଦୁହିତୁରମୁକନାମ୍ବ୍ୟାଃ କନ୍ୟାୟା ବିବାହେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ତଦଙ୍ଗତୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ

ଶ୍ରୀକ୍ଷେ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାଦ୍‌ରଣାଶକ୍ତୌ ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ଭାୟତ୍ତେନ-
 ବସୁସତ୍ୟାଦିସଂଜ୍ଞକାନାଂ ବିଶ୍ଳେଷାଂ ଦେବାନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ
 ଅସ୍ମନ୍ନାତ୍ମପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ
 ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମଦ୍‌ପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ
 ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତ୍ମ ମହ ପ୍ରମାତାମହ ବୃଷପ୍ରମାତାମହାନାଂ
 ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଗଣପତିପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟଦ୍ୟକ୍ଷାଦଶ-
 ମାତୃଗଣପୂଜାବସୋର୍ଦ୍ଧାରାୟକ୍ଷ୍ୟମନ୍ତ୍ରପଞ୍ଚକତୋଜ୍ୟଦାନମହଂ କୁର୍ବିମି ।
 (ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରୀକ୍ଷବିଚାର ୮୩-୮୬ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

ତତୋଽକ୍ଷତପୁଞ୍ଜେଷୁ ପୀଠୋପରି ହରିଦ୍ରାତୁର୍ଭେନ ଗଣପତି
 ପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟଦ୍ୟକ୍ଷମାତୃଗଣାନ୍ ଲିଖ୍ତ୍ବା ପୂଜୟେତ୍ । ।

(ତତ୍ପରେ ଅରୁଆତାଉଳ ଉପରେ ପୀଡ଼ା ରଖି ହଳଦୀତୁନାଦ୍ୱାରା
 ଅକ୍ଷାଦଶମାତୃଗଣମଣ୍ଡଳ ଲେଖି ପୂଜା କରିବ) । (ମଣ୍ଡଳ ଓ ପୂଜାବିଧି ୬୮ ଓ
 ୬୯ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ଓଁ ଗଣପତିୟେ ନମଃ ଗଣପତିମାବାହୟାମି ଗଣପତେଃପ୍ରାଗ୍‌ଜ୍ଞ । ଏବଂ
 ଗୌରୀ, ପଦ୍ମା, ଶତୀ, ମେଧା, ସାବିତ୍ରୀ, ବିଜୟା, ଜୟା, ଦେବସେନା, ସ୍ୱାହା,
 ସ୍ୱଧା, ମାତରଃ, ଲୋକମାତରଃ, ଧୃତିଃ, ପୁଷ୍ଟିଃ, କ୍ଷମା, ତୁଷ୍ଟିଃ, ଆତ୍ମଦେବତାଃ,
 କୁଳଦେବତାଃ । ଏତା ଦେବତା ଆବାହନାଦିତାମୁଳାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ୍ । (ଏହାର
 ବିଶେଷ ବିଧି ୧୩୧ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ) । (ବସୋର୍ଦ୍ଧାରର ସମୁଦାୟ ବିଧି ୮୭,
 ୮୮, ୧୩୨, ୧୩୩ ଓ ୧୩୪ ନମ୍ବର ମାନଙ୍କରେ ଦେଖ) ।

ତତଃସ୍ପର୍ଶଃ । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁରଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶ-
 ବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ କାଶ୍ୟପାଦି ନାନାଗୋତ୍ରେଭ୍ୟା ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟା
 ନାନାବେଦନାନାଶାଖାଶାଞ୍ଜେକଦେଶାଧ୍ୟାୟିଭ୍ୟା ନାନାନାମଶର୍ମଣ୍ୟସ୍ତେଭ୍ୟା
 ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟାମନସାର୍ଜିତେଭ୍ୟଃ ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁସ୍ମରୁପେଭ୍ୟଃ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ
 ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମମ ଦୁହିତୁରମୁକନାମ୍ଭ୍ୟାଃ କନ୍ୟାୟା ବିବାହେ
 କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ତଦଙ୍ଗତୟାଭୂଦୟିକେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାଦ୍‌ରଣାଶକ୍ତୌ
 ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ଭାୟତ୍ତେନ * ସତ୍ୟବସୁସଂଜ୍ଞବାଦାନାଂ ବିଶ୍ଳେଷାଂ ଦେବାନାଂ ସ୍ଥାନେ
 ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତ୍ମପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁଦେବୀ
 ଗା ନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ୱୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣା

* ଆମ୍ବାତିଭେନ ଇତି କୋଟିତ୍ ।

ଅସ୍ମୁ ପିତୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବଂ ୩ ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ସ୍ଥାନେ
ଭୋଜନଦୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତାମହପ୍ରମାତମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ
ଅମୁକଦେବଂ ୩ ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦୟଂ * ଇମାନି
ସମ୍ବୁଦ୍ଧାଷ୍ଟପରିମିତାନି ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି ଭୋଜ୍ୟାନି ତେଭ୍ୟୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟୋ-
ଦାତୁମହମୁଷ୍ମଜେ । ଅନ୍ନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତାଦେବାଃ ସର୍ବମନ୍ନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଂ ।
ତସ୍ମାଦନ୍ନପ୍ରଦାନେନ ପ୍ରାୟତାଂ ମେ ଜନାର୍ଜନଂ । ଇତି ପଠିତ୍ୱା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।
ପ୍ରତିଭୋଜ୍ୟାସ୍ତର୍ଗଃ ।

୪୨୫-କୌତୁକ ସୂତ୍ରବିଧି*

ବେଦ୍ୟାଋତୁର୍ଷ୍ଣ କୋଣେଷୁ ତତୁରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣାନବସ୍ଥାପ୍ୟ ଆଶୁଃ ଶିଶାନ
ଇତ୍ୟାନୁବାକ୍ୟଂ ପଠିତ୍ୱା ଈଶାନାଦିସପ୍ତଗୁଣବେଷ୍ଟନଂ ସୂତ୍ରଂ ତ୍ରିଧା ବିଭଜ୍ୟ ହରିଦ୍ରା
ଲେପନଂ କୃତ୍ୱା ଦୁର୍ବାଃସପ୍ତ ବଦରୀତ୍ରମେକଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ଯଥେନ୍ଦ୍ରସୈତ୍ୟାଦିମନ୍ତେଶ
ସପ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥୀନ୍ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବେଦୀ ଚାରିକୋଣରେ ଚାରିଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଠିଆହୋଇ ନିମ୍ନଲିଖିତ
“ଆଶୁଃଶିଶାନଃ ଇତ୍ୟାଦି ଷୋଳକାଣ୍ଡି” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଈଶାନକୋଣକୁ ଆରମ୍ଭି
ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ସାତଥର ବେଷ୍ଟନ କରିଥିବା ସୂତାକୁ ତିନିଭାଗ କରି ତାହାକୁ
ହଳଦୀ କିମ୍ବା କୁଙ୍କୁମଦ୍ୱାରା ରଙ୍ଗେଇ ଦେଇ ଯଥେନ୍ଦ୍ରସୈତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସାତଗୋଟି
ଗଣ୍ଡି ପକାଇବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଣ୍ଡିରେ ସାତ ସାତ ଗୋଟି ଦୁବ ଓ ଏକ ଏକ ଗୋଟି
ବରକୋଳି ପଡ଼ି ଦେବ ।

*ଇଦଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ଏକ ପରିମିତଂ ପ୍ରଜାପତିଦୈବମିତି ପାଠାନ୍ତରଂ

*୪୨୫-(୧ଟି)-କୌତୁକ ସୂତ୍ରର ପ୍ରମାଣ-

ବେଦ୍ୟାଋତୁର୍ଷ୍ଣ କୋଣେଷୁ ତତୁରଃ ସ୍ଥାପୟେଦ୍ବିଜାନ୍ ।

ଆଶୁଃ ଶିଶାନ ଇତ୍ୟାଦୈଃ ରୀଶାନାଦିକ୍ରମେଣ ତୁ ॥

କାର୍ଯ୍ୟସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣମଚ୍ଛିନ୍ତଂ ବେଷ୍ଟୟେତ୍ ସପ୍ତଭିର୍ଗୁଣୈଃ ।

ତ୍ରିଧା ବିଭଜ୍ୟ ତତ୍ ସୂତ୍ରଂ ଲେପୟେତ୍ ହରିଦ୍ରୟା ॥

ଅଥବା-ସପ୍ତପଞ୍ଚତ୍ରିସୂତ୍ରାଣାଂ ତ୍ରିଗୁଣଂ କୁଙ୍କୁମାଦିତଂ ।

ବଦର୍ଯ୍ୟେକଂ ସପ୍ତ ଦୁର୍ବାଂ ମଣିବନ୍ଧେତୁ ଧାରୟେତ୍ ।

ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣା ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣା ଚ ବଦରୀ ଏକ ପର୍ଣ୍ଣିକା ।

ମଧ୍ୟେ ଗ୍ରନ୍ଥିଂ ତତଃ କୁର୍ଯ୍ୟାଦ୍ବିଷ୍ଣୁ ସୂତ୍ରସ୍ୟା ବନ୍ଧନଂ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

୪୨୭-ଆଶୁଶିଶାନ ମନ୍ତ୍ର

ଓଁ ଆଶୁଶିଶୋନୋ ବୃଷଭୋନଭୀମେ ଘନାଘନଃ କ୍ଷୋଭଣଶ୍ଚର୍ଷଣାନାଂ ।
 ସଂକ୍ରନ୍ତନୋ ନିମିଷ ଏକବାରଃ ଶତଂ ସେନା ଅଜୟସ୍ବାକିମ୍ବିନ୍ଦଃ । ୧ । ସଂକ୍ରନ୍ତନେନା
 ନିମିଷେଣ ଜିଷ୍ଣୁନାୟୁକ୍ତାରେଣ ଦୁଷ୍ଟ୍ୟବନେନ ଧୃଷ୍ଣୁନା । ତଦିନ୍ଦ୍ରେଣ ଜୟତ ତସ୍ମିନ୍ନ
 ଯୁଧୋନର ଇକ୍ଷୁହସ୍ତେନ ବୃଷା । ୨ । ସକ୍ଷୁହସ୍ତେଃ ସନିଷଜାଭି ବର୍ଣାସପୁଂସ୍ବସ୍ତା
 ସ୍ବୟଧକ୍ଷୋଗଣେନ । ସଂସୃଷ୍ଟିର୍ଯୋମପାବାହୁ ଶର୍ଣ୍ଣ୍ୟଗ୍ରଧନା ପ୍ରତିହିତାଭିରସ୍ତା । ୩ ।
 ବୃହସ୍ପତେ ପରିଦାୟାରଥେନ ରକ୍ଷୋହାମିତ୍ରଂ । ଅପବାଧମାନଃ । ପ୍ରଭଞ୍ଜସେନଃ
 ପ୍ରମୃଣୋୟୁଧା ଜୟନ୍ନସ୍ବାକମେଧ୍ୟାବିତାରଥାନାଂ । ୪ । ବଳିବିଜ୍ଞାୟସ୍ତ୍ରବିରଃ ପ୍ରବୀରଃ
 ସହସ୍ରାନ୍ ବାଜୀ ସହମାନଭଗ୍ରଃ । ଅଭିବୀରୋ ଅଭିସତ୍ତ୍ବ । ସହୋଜାଜୈତ୍ର
 ମିନ୍ଦ୍ରଥମାତିଷ୍ଠଗୋବିତ୍ । ୫ । ଗୋତ୍ରଭିଦଂ ଗୋବିନ୍ଦଂ ବଜ୍ରବାହୁଞ୍ଜୟନ୍ତ ମକ୍ଳପ୍ରମୃଣଂ
 ତମୋଜୟା । ଇମଂ ସଜାତା ଅନୁବୀରୟଧ୍ମିନ୍ତ୍ରଂ ସଖାୟୋ ଅନୁସଂରଭଧ୍ମଂ । ୬ ।
 ଅଭିଗୋତ୍ରାଣି ସହସା ଗାହମାନୋ ଦୟୋବୀରଃ ଶତମନ୍ୟୁରିନ୍ଦ୍ରଃ । ଦୁଷ୍ଟ୍ୟବନଃ
 ପୃତନାଷାକ୍ତୟୋଃସ୍ବାକଂ ସେନା ଅବତୁ ପ୍ରୟୁସ୍ମ । ୭ । ଇନ୍ଦ୍ର ଆସାନ୍ନେତା
 ବୃହସ୍ପତିଦକ୍ଷିଣାୟଞ୍ଚ ପୁରଏତୁ ସୋମଃ । ଦେବସେନାନାମଭିଭଞ୍ଜିତାନାଞ୍ଜୟନ୍ତାନାଂ
 ମରୁତୋୟକ୍ତାଗ୍ରଂ । ୮ । ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ବୃଷୋ ବରୁଣସ୍ୟ ରାଜ୍ଞ ଆଦିତ୍ୟାନାଂ ମରୁତାକଂ
 ଶର୍ଚ୍ଚିତ୍ରଗ୍ରଂ । ମହାମନସାଂ ଭୁବନତ୍ୟବାନାଂ ଘୋଷୋ ଦେବାନାଂ ଜୟତା
 ମୁଦସ୍ତାତ୍ । ୯ । ଉଦ୍ଧର୍ଷୟ ମଘବନ୍ଧାୟୁଧା ନ୍ୟୁସ୍ତ୍ରନ୍ତା ମାମକାନା ମନାକଂସି ।

୪୨୫ (୨ଟି)-କୌତୁକସୂତ୍ରମାନଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠାତୃ ଦେବତା-

ଏକସୂତ୍ରେ ବସେଦ୍ବବ୍ରହ୍ମା ଦ୍ବିସୂତ୍ରେ ବିଷ୍ଣୁରାବିଶେତ୍ ।

ମହାରୁଦ୍ରସ୍ତ୍ରସୂତ୍ରେ ଚ ଚତୁଃସୂତ୍ରେ ଚ ବାଲ୍ମୀକିଃ ।।

ବାହ୍ମସ୍ତତ୍ୟଃ ପଞ୍ଚସୂତ୍ରେ ଷଟ୍ସୂତ୍ରେ ନାରଦୋ ବସେତ୍ ।

ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟଃ ସପ୍ତସୂତ୍ରେ ଜାନୀୟାଦ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣୋଭମଃ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

୪୨୫ (୩ଟି)-କୌତୁକସୂତ୍ର ମାନଙ୍କର ଅଧିଷ୍ଠାତୃ ଦେବତା-

ସନକଃ ପ୍ରଥମୋ ଗ୍ରନ୍ଥ ଦ୍ବିତୀୟଃ ସନନ୍ଦକଃ ।

ସନାତନ ସ୍ତୃତୀୟସ୍ତୁ ଚତୁର୍ଥଃ କପିଳୋମୁନିଃ ॥

ପଞ୍ଚମଶ୍ଚାସୁରିର୍ଯେ ବ ଷଷ୍ଠୋବୋଦ୍ଧ୍ବଃ ପ୍ରକୀର୍ତ୍ତିତଃ ।

ପଞ୍ଚଶିଖଃସପ୍ତମସ୍ତୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ରିତ୍ରଭିଧାୟତେ । (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତନବାଜିନାଂ ବାଜିନା ନ୍ୟୁତ୍ରଥାନାଂ ଜୟତାଂଜନ୍ତୁ ଘୋଷାଃ । ୧୦ । ଅସ୍ମାକମିନ୍ଦ୍ରଃ
 ସମୃତେଷୁ ଧୃତେଷ୍ଠାକଂ ଯାଜ୍ଞସବିଷ୍ଣୁ ଜୟନ୍ତୁ । ଅସ୍ମାକଂ ବୀରା ଉତ୍ତରେ ଭବନ୍ତୁ ।
 ଉଦେବା ଅବତାହବେଷୁ । ୧୧ । ଅମାଷାଂ ଚିତ୍ରଂ ପ୍ରତିଲୋଭୟନ୍ତୀ ଗୃହାଶାଙ୍ଗାନ୍ୟପ୍ତେ
 ପରେହି । ଅଭିପ୍ରେହି ନିର୍ଦ୍ଦହନ୍ତୁ ଶୋକୈରନ୍ଦେନାମିତ୍ରାସ୍ତମସା ସତନ୍ତାଂ । ୧୨ ।
 ଅବସୃଷ୍ଟା ପରାପତ ଶରବ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମସଂଶିତେ । ଗଙ୍ଗାମିତ୍ରାନ୍ ପ୍ରପଦ୍ୟସ୍ୱ ମାମାଷାଂ
 କଂଚନୋହିଷଃ । ୧୩ । ପ୍ରେତାଜୟତା ନରଜନ୍ତ୍ରୋ ବଃ ଶର୍ମୟନ୍ତୁ । ଉଗ୍ରାବଃ ସନ୍ତୁ
 ବାହବୋନାଧୃଷ୍ଟ୍ୟା ଯଥାସଥ । ୧୪ । ଅସୌୟାସେନା ମରୁତଃ ପରେଷା ମତ୍ତୈତି
 ନ ଓଜସା ସ୍ୱର୍ଜମାନା । ତାଂ ଗୃହତ ତମସାପବ୍ରତେନ ଯଥାମା ଅନେମା ଅନ୍ୟନ୍
 ଜାନନ । ୧୫ । ଯତ୍ର ବାଶାଃ ସଂପତତି କୁମାର ବିଶିଖାଜବ । ତନ୍ମଜନ୍ତ୍ରୋ ବୃହସ୍ପତି
 ରଦିତିଃ ଶର୍ମ ଯନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱାହା ଶର୍ମ ଯନ୍ତୁ । ୧୬ । ମର୍ମାଣି ତେ ବର୍ମଶାଞ୍ଚଦୟାମି
 ସୋମସ୍ତା ରାଜା ମୃତେନାନୁବସ୍ତାଂ । ଉରୋର୍ବରାୟୋ ବରୁଣସ୍ତେ କୃଣୋତୁ
 ଜୟନ୍ତୁନ୍ଦ୍ରାବଦେବାମଦନ୍ତୁ । ୧୭ । ଉଦେନଂ ।

୪୨୭-କୌତକସୂତ୍ର ବନ୍ଧନମନ୍ତ୍ର *

ଓଁ ଯଥେନ୍ଦ୍ରସ୍ୟେନ୍ଦ୍ରାଣା । ଯଥା ରାମ ଦେବସ୍ୟ ସୀତା । ଯଥା ରାବଣସ୍ୟ
 ମନ୍ଦୋଦରୀ । ଯଥା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରସ୍ୟ ଗାନ୍ଧାରୀ । ଯଥା ଶାନ୍ତନୋର୍ଗଙ୍ଗା । ଯଥା ନଳସ୍ୟ
 ଦମୟନ୍ତୀ । ଯଥା ସୌଦାସସ୍ୟ ମଦୟନ୍ତୀ । ଯଥା ପୁରୁରବସ ଉର୍ବଶୀ । ଯଥା
 କନକଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ଗୌରୀ । ଯଥା ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ରୋହିଣୀ । ଯଥା ଆଦିତ୍ୟସ୍ୟ ଛାୟା ।
 ଯଥା ବଶିଷ୍ଠସ୍ୟାରୁନ୍ଧତୀ । ଯଥା ସୁଗ୍ରୀବସ୍ୟ ତାରା । ଯଥା ଗୌତମସ୍ୟ ଅହଲ୍ୟା ।
 ଯଥା ଅର୍ଜୁନସ୍ୟ ସୁଭଦ୍ରା । ଯଥା ଯୋଗେଶ୍ୱରସ୍ୟ ମୈତ୍ରେୟୀ । ଯଥା ବ୍ରହ୍ମଣଃ

* ୪୨୭ (୧ଟି) କୌତକସୂତ୍ରର ବନ୍ଧନକ୍ରମ-

ଜନ୍ତୋରାମୋ ରାବଣଃ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଃ ଶାନ୍ତନୁଃ ।
 ନଳୋରାଜା ତଥା ଜ୍ଞେୟଃ ସୌଦାସଃ ପୁରୁରବଃ ।
 ଚନ୍ଦ୍ରଃ କନକପୂର୍ବଃ ଚନ୍ଦ୍ର ଆଦିତ୍ୟ ଏବ ଚ ।
 ବଶିଷ୍ଠୋ ଗୌତମଃ ପାର୍ଥସ୍ତତୋ ଯୋଗେଶ୍ୱରସ୍ତଥା ।
 ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ଶିବଝୈଷାଂ ଭାର୍ଯ୍ୟାଭିର୍ମନ୍ତ୍ରମୁଦରେତ୍ ।

(ଦିବ୍ୟସିଂହବାଜପେୟ ପଞ୍ଚତୌ)

ସାବିତ୍ରୀ ଯଥା ବିଷ୍ଣୋ ରୁକ୍ମିଣୀ । ଯଥା ଉମା ପଶୁପତେରେବଂ ତୁଭ୍ୟମୟଂ । ବରପକ୍ଷେ
ତୁଭ୍ୟମିୟଂ । ଇତି କନ୍ୟାୟା ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେ କୌତୁକସୂତ୍ରଂ ବଧ୍ନାୟାତଂ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୌତୁକସୂତ୍ର କନ୍ୟାର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ବାନ୍ଧିବ ।
ଆଉ ମନ୍ତ୍ର ଉଚାରଣବେଳେ କନ୍ୟାପକ୍ଷରେ “ତୁଭ୍ୟମୟଂ” କହିବ ଓ ବର ପକ୍ଷରେ
ତୁଭ୍ୟମିୟଂ କହିବ ।

୪୨୮-ବରର ଅଧିବାସାଦିକର୍ମ

ତତୋବରସ୍ୟାପେୟବଂ ଗନ୍ଧାଧିବାସବହିଃଶାଳାରୋପଣହରିଦ୍ରାଧି-
ବାସବୃଦ୍ଧିଶ୍ରାଦ୍ଧପୂର୍ବକଂ କୌତୁକସୂତ୍ରଂ କୃତ୍ବା ଯଥେନ୍ଦ୍ର ସେଧାତ୍ୟାତୁଭ୍ୟମିୟମିତ୍ୟୁକ୍ତା
ମଣିବକ୍ଷେ କୌତୁକସୂତ୍ରଂ ବଧ୍ନାୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବରର ପିତା, ପୂର୍ବୋକ୍ତ କନ୍ୟାର ଅଧିବାସ ବିଧିପରି
ପୁତ୍ରର ଗନ୍ଧାଧିବାସ, ବହିଃଶାଳାରୋପଣ, ହରିଦ୍ରାଧିବାସ, ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଓ
କୌତୁକସୂତ୍ର କର୍ମ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଉପରୋକ୍ତ ଯଥେନ୍ଦ୍ର ସେଧାତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ବରର ମଣିବକ୍ଷରେ, କୌତୁକସୂତ୍ର ବାନ୍ଧିବ । ତଦ୍‌ଯଥା-ବରୁଣପୂଜା ପୂର୍ବକ
ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ-ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ମମପୁତ୍ରସ୍ୟ ଅମୁକଶର୍ମାଶୋବିବାହନିମିତ୍ତଂ
ଗନ୍ଧାଧିବାସ ବହିଃଶାଳାରୋପଣହରିଦ୍ରାଧିବାସଆଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାଦ୍ଧକୌତୁକସୂତ୍ରକର୍ମାରମ୍ଭ
କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି । ତତଃ କର୍ତ୍ତୂର ମିଶ୍ରତଗନ୍ଧଂ ଗୃହୀତ୍ବା “ତ୍ବାଂ ଗନ୍ଧର୍ବା” “ଅଂଶୁନା
ତେ” “କୋଽସିକତମୋଽସି” “ଶ୍ରୀଋତେ” “ସର୍ବସୁରଭ୍ୟୁଦ୍ଧନଂ”
“ସୁମଙ୍ଗଳନାମନଂ” ଏଭିର୍ମନ୍ତ୍ରେଷ୍ଠଦ୍ବାରୋଦ୍ରାହ୍ନଶା ବରସ୍ୟ ଅଙ୍ଗେ ଲେପନଂ କୁର୍ମ୍ୟୁଃ ।
ପୂର୍ବବଦ୍ ବହିଃଶାଳାରୋପଣଂ । ହରିଦ୍ରାଧିବାସୋଗନ୍ଧାଧିବାସବତ୍ ।
ତତ୍‌ଆଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାଦ୍ଧଂ । ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରସ୍ୟ ମମପୁତ୍ର
ସ୍ୟାମୁକଦେବଶର୍ମାଶୋ ବିବାହେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ତଦଙ୍ଗତୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରାଦ୍ଧେ ପ୍ରାସ୍ତେ
ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାକ୍‌ରଣାଶକ୍ତୌ ତତ୍‌ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନାୟତ୍ତେନଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତୁ
ପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ ନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ
ଅସ୍ମଦ୍‌ପିତୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ୩ ଶର୍ମାଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତାମହାପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ୩

୪୨୭ (୨ଟି) କନ୍ୟାର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ କୌତୁକସୂତ୍ର ବାନ୍ଧିବାର ପ୍ରମାଣ-
ସ୍ରୀଶାଂ ବାମକରେଟିବ ବ୍ରତେ ବୈ ସୂତ୍ରଧାରଣଂ ।

ବିବାହେ ଟିବ ନାରୀଣାଂ ବଧ୍ନାୟାଦକ୍ଷିଣେ କରେ ॥

(ଦିବ୍ୟସିଂହବାଜପେୟପଦ୍ମବତୀ)

ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଗଣପତି ପୁରଃସର ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣପୂଜା-
ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାୟୁଷ୍ୟମନ୍ତ୍ର ଜପପୂର୍ବକଭୋଜ୍ୟଦାନମହଂ କରିଷ୍ୟେ । ଇତି ସଂକଳ୍ପ୍ୟ
ଅଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣାନ ପୂର୍ବବତ୍ ପୂଜୟେତ୍ । ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଂ ଚ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।
ଭୋଜ୍ୟୋସ୍ତର୍ଗବିଷ୍ଣୁନମ ଇତ୍ୟାମିଦମ୍ ପୁଣ୍ୟତିଆବିତ୍ୟନ୍ତଂ ପଠିତ୍ ।
କାଶ୍ୟପାଦିନାନାଗୋତ୍ତେଭ୍ୟୋ ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟୋନାନାବେଦନାନାଶାଶାଶାଶୈକଦେଶା-
ଧ୍ୟାୟିତ୍ୟୋନାନାନାମଶର୍ମଣ୍ୟସ୍ତେଭ୍ୟୋମନସାର୍ଜିତେଭ୍ୟଃ ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁ ସ୍ବରୂପେଭ୍ୟଃ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରସ୍ୟ ମମ ପୁତ୍ରସ୍ୟ
ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣୋବିବାହେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ତଦଙ୍ଗତୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେଶ୍ରୀକ୍ଷେ ପ୍ରାପ୍ତେ
ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାତ୍ପରଶାଶକ୍ତୌ ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ନା ଯଦ୍ଦେନ ବିଶ୍ୱେଷାଂ ଦେବନାଂ ସ୍ଥାନେ
ଭୋଜନଦ୍ବୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମନ୍ନାତ୍ ପିତାମହାପ୍ରମିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ
୩ ନଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ବୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ
ଅସ୍ମଦ୍ବିତୃପିତାମହପ୍ରମିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ୩ ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ
ଭୋଜନଦ୍ବୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ ଅସ୍ମମାତାମହ ପ୍ରମାତାମହ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରମାତାମହାନାଂ
ଅମୁକଦେବଂ ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ବୟଂ ଇମାନି
ସମୁଦାଷ୍ଟପରିମିତାନି ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି ତେଭ୍ୟୋବ୍ରହ୍ମଣୋଭ୍ୟୋଦାତୁମହମୁସ୍ତୁଜେ ।
ଇତି ଭୋଜ୍ୟସ୍ତର୍ଗଃ । କୌତୁକସୂତ୍ରଂ ପୂର୍ବବତ୍ । ତତଃପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ ।
ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି ମମ ପୁତ୍ରସ୍ୟାମୁକଦେବଶର୍ମଣୋବିବାହନିମିତ୍ତଂ ଗନ୍ଧାଧିବାସାଦି କର୍ମ
ଯକ୍ତୁତଂ ତସ୍ମିନ୍ନୁତମସ୍ତିତ୍ୟାଦି । ଆଶୀର୍ବାନଂ ।

୪୨୯-ବରର କନ୍ୟାବାସପରିଧାନ ବିଧି

ତତଃ କନ୍ୟାୟାବସ୍ତ୍ରଂ ମନ୍ତ୍ରିୟା ପରିଦଧାତି ବରଃ । ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା- ଓଁ ଜରାଂ
ଗଢ଼ ପରିଧୟ୍, ବାସୋଭବାକୁଷ୍ମୀନାମଭିଶସ୍ତି ପାବା । ଶତଂ ଚ ଜୀବଶରଦଃ
ସୁବର୍ଚ୍ଚାରୟିଂ ଚ ପୁତ୍ରାନନ୍ଦସଂବ୍ୟୟ ସ୍ବାୟମ୍ବୁତୀଦଂ ପରିଧାୟ୍, ବାସଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରଃ
ପରିଧାପନୀୟସ୍ୟ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାବାସକୁ ବସ୍ତ୍ରାଭିମନ୍ତ୍ରଣ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ବାରା ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରି
ଉପରଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବର ପରିଧାନ କରିବ । ଏହା ଏଦେଶୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର
ବ୍ୟବହାର ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରର ଭିନ୍ନ ମତ, ତିପ୍ପଣୀ ଦେଖ ।

*୪୨୯ କନ୍ୟାବାସ ପିନ୍ଧିବା ବିବାର-

ଅଥୈନାଂ ବାସଃ ପରି ଧାପୟତି ଜଗଂଗଢ଼.....ଅଥୋତ୍ତରାୟଂ ଯା
କୃତନ୍ତୁ.....ଇତି ପାରସ୍କରଃ ।

ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ରଗ୍ରହଣମନ୍ତ୍ରୋପା-ଓଁ ଯା ଅକୃନ୍ଦବୟଂ ଯା ଅତନ୍ଦତ ।
ପାଶୁଦେବାସ୍ତନ୍ତୁନଭିତୋ ତତନ୍ତୁ । ତାସ୍ମା ନେବାର୍ଜରସେ ସଂବ୍ୟୟସ୍ବାୟୁଷ୍ଟତୀଦଂ
ପରିଧସ୍ବ ବାସଃ । ଇତ୍ୟୁତ୍ତରୀୟଗ୍ରହଣଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବର ଏହି ଉପଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଉତ୍ତରୀ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।

୪୩୦-ମୁକୁଟ ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର

ତତୋ ମୁକୁଟ ମନ୍ତ୍ରେଣ । ତଦ୍‌ଯଥା-

ଓଁ ଯୁବାସୁବାସଃ ପରିବୀତଆଗତ୍ ସଜଶ୍ରେୟାନ୍ ଭବତି ଜାୟମନଃ ।

ତଂ ଧୀରାସଃ କବୟ ଉନ୍ନୟନ୍ତି ସ୍ବାଧ୍ୟୋମାନସା ଦେବୟନ୍ତଃ ॥

ସିନ୍ଦୂରଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର

ତତଃ ସିନ୍ଦୂରଗ୍ରହଣଂ ମନ୍ତ୍ରେଣ । ତଦ୍‌ଯଥା-

ଓଁ ସିଂହୋରିବ ପ୍ରାଧୁନେଶୁ ଘନାସୋ ବାତପ୍ରମିୟଃ ପତୟନ୍ତି ଯହ୍ମଃ ।

ଘୃତସ୍ୟ ଧାରା ଅରୁଷୋନବାଜୀ କାଷ୍ଠାଭିନ୍ଦୁର୍ମୂର୍ତ୍ତିଃ ପିନ୍ଦୁମାନଃ ॥

କଞ୍ଜଳଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର*

ତତଃ କଞ୍ଜଳଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ରେଣ ତଦ୍‌ଯଥା-

ଓଁ ମହୀନାଂ ପୟୋଽସି ବର୍ଜୋଦାଅସି ବର୍ଜୋମେ ଦେହି । -

ବୃତ୍ତସ୍ୟ କନୀନକାସୀ ଚକ୍ଷୁର୍ଦାଅସି ଚକ୍ଷୁର୍ମେ ଦେହି । ଉଭୟୋରାଶୀର୍ଦାନଂ ।

(ତତ୍ପରେ ବର ଓ କନ୍ୟା ଉଭୟଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବ) ।

ଅଥାଗ୍ନିସ୍ତ୍ରାପନାନନ୍ତରଂ ଏନାଂ କୁମାରୀଂ ବାସଃ ଆହତଂ ସଦଶଂ ବସ୍ତ୍ରଂ
ପରିଧାପୟତି ପରିହିତଂ କାରୟତି ବରଃ । ଜରାଂଗଛେତି ମନ୍ତ୍ରଂ ପଠିତ୍ବା କୁମାରୀ ତ
ସ୍ବୟଂ ପରିଧରେ । ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନାନନ୍ତରଂ ଉତ୍ତରୀୟଂ ବାସଃ ପରିଧାପୟତି ବରଃ ।
ଯା ଅକୃତନ୍ତିତି ମନ୍ତ୍ରମୁଚ୍ଛା ।

ଅତ୍ତପରିଧାପୟତୀତି ଶିଳନ୍ତସ୍ୟ କାରିତାର୍ଥତ୍ବାତ୍ ପରିଧତ୍ସ୍ବ ବାସ ଇତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟାପି
ତଦର୍ଥତ୍ବାତ୍ ପରିଧାପୟିତା ଅନ୍ୟ ଇତ୍ୟବଗମ୍ୟତେ । ସ କିଂ ବରଃ ଅଧ୍ୟର୍ଯ୍ୟବ୍ଜା ଇତି
ସଂଶୟଃ । ତନ୍ମାଧ୍ୟର୍ଯ୍ୟଃ କର୍ମସୁ ବେଦଯୋଦିତି ପରିଭାଷାବଳାତ୍ ଅଧ୍ୟର୍ଯ୍ୟଃ ପରିଧାପୟିତା
ଇତି ଚେତ୍ ତନ୍ମ ସ୍ମାରଣେଷୁ କର୍ମସୁ ଅଧ୍ୟର୍ଯ୍ୟଃ କର୍ତ୍ତୃତ୍ବ ଯୋଗଭାବାଦିତି ହରିହରଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବର “ଜରାଂଗଛ” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କନ୍ୟାକୁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦେବ,
କନ୍ୟା ନିଜେ ପିନ୍ଧିବ, ପୁଣି, “ଯାଅକୃନ୍ତୁ” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର କନ୍ୟାକୁ
ଦେବ । କିନ୍ତୁ ପୁରୋହିତ ପିନ୍ଧାଇବ ନାହିଁ । ଏ ସୂତ୍ରକାର ଓ ଭାଷ୍ୟକାରମାନଙ୍କର
ଅଭିପ୍ରାୟ ।

*ପ୍ରଥମେ ବାମଚକ୍ଷୁରେ କଞ୍ଜଳ ଘେନିବାର ପ୍ରମାଣ-

ବୃତ୍ତ ସ୍ୟୋତ୍ୟକ୍ଷିଣୀ ଅଙ୍ଗତ୍ରେତ୍ୟଞ୍ଜନେ ନାଭିନାସିକଂ । ସବ୍ୟଂ ପ୍ରଥମମିତ୍ୟେବ ଶୂୟତେ
ବହ୍ମ ତସ୍ମୃତୋ ।

୪୩୧-ଲବଣ ତାମରୀ କର୍ମ

ତତଃ କନିଷ୍ଠବେଦିକାସମାପେ ବରସ୍ତିଷେତ୍ । ତତଃ କନ୍ୟା ହସ୍ତେନ ଲବଣଂ ଗୃହୀତ୍ବା ବରସ୍ୟୋପରି ସିଂପେଦନେନ ମନ୍ତେଣ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଓଁ ଦୁର୍ଗେ ଦେବୀ ଜଗନ୍ନାତ୍ରି ପତିଂ ମେ ବଶମାନୟ । ଶତବର୍ଷଂ ନିଯୋଜ୍ୟାୟୁଃ ସୁଗତାଂ ମାଂ ସଦା କୁରୁ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଓ ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରି ଅଧିବାସ ଗୃହରୁଯାଇ କନିଷ୍ଠବେଦୀ ସମାପରେ ଠିଆହୋଇ ଓ କନ୍ୟା ହସ୍ତରେ ଲବଣ ଘେନି ଶୁଭାଭିଳାଷିଣୀ ହୋଇ ଉପରଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତାମରପରି ଉକ୍ତ ଲବଣକୁ ବର ଉପରେ ପକାଇବ ।*

୩୪୭-କନିଷ୍ଠ ବେଦୀକର୍ମ*

ତତଃ କନିଷ୍ଠବେଦୀକୋପରି କନ୍ୟାମାତା ନାରିକେଳୋଦକେନ ବରସ୍ୟ ପାଦୌ ପ୍ରକ୍ଷାଳ୍ୟ ସ୍ୱବସ୍ତେଶ ପ୍ରୋକ୍ଷ୍ୟ ତତ୍ରାଲକ୍ତକଂ ଚ ଦତ୍ତ୍ୱା ତାମ୍ବୁଳପତ୍ରଯୁଗଳଂ ହୃଦି

*୪୩୧ (୧ଟି) ଲବଣ ତାମରୀଲୀକ୍ଷଣ-

ଲବଣଂ କନ୍ୟକା ହସ୍ତେ ଗୃହୀତ୍ବା ବରସମ୍ମୁଖେ ।

ତିଷ୍ଠତି ସ୍ମରତି ଦୁର୍ଗାଂ ବରସ୍ୟୋପରି ତତ୍‌ସିଂପେତ୍ । (ପଞ୍ଚତିକାରଃ)

ଆଶିଷଂ ପ୍ରତିଗୃହଣୀୟାନ୍ନମସ୍ତୃତ୍ୟ ଦ୍ୱିଜାନ୍ ବରଃ ।

କନିଷ୍ଠବେଦିକାସନ୍ନୋ ଗୃହଂ ଗତ୍ୱାବତିଷ୍ଠତେ ।

ଲବଣଂ ବରଗାତ୍ରେଷୁସିଂପେଦକନ୍ୟାଶୁଭାନୁତି । (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ).

*୪୩୧ (୨ଟି) -ଲବଣତାମରୀ ପୂଜା-

ଗୃହାଭ୍ୟନ୍ତରେ ଉପଲିପ୍ତେ ଶୁଚୌ ଦେଶେ ଚତୁରସ୍ରବେଦିଂ କୃତ୍ୱା ତନ୍ମଧ୍ୟେ ଲବଣେନ ଦୁର୍ଗା ପ୍ରତିମାଂ ନିର୍ମାୟ “ଅମେ ଅମିକେ” ବା ସ୍ୱନାମଚତୁର୍ଥ୍ୟମନ୍ତ୍ରେଣ ଆବାହନାଦିତାମ୍ବୁଳାନ୍ତଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ପୂଜୟେତ୍ ।

ପ୍ରାର୍ଥନା-ନମସ୍ତେ କାମଦେ ଦେବି ନମସ୍ତେ ସୁଖସୌଖ୍ୟଦେ । ନମସ୍ତେ କାମଜନନି ନମସ୍ତେ ଶଙ୍କରପ୍ରିୟେ । ଏବଂ କୃତ୍ୱମିଦ୍ ବ୍ୟବହାରୋଽସ୍ତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଏପରି ବ୍ୟବହାର ଅଛି ଯେ ଗୃହମଧ୍ୟକୁ ଗୋମୟଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧ କରି ତହିଁରେ ଚତୁରସ୍ର ବେଦୀ କରି ତାହା ମଧ୍ୟରେ ଲବଣରେ ଦେବୀପ୍ରତିମା ନିର୍ମାଣ କରି “ଅମେ ଅମିକେ” ମନ୍ତ୍ରରେ କିମ୍ବା ସ୍ୱନାମଚତୁର୍ଥ୍ୟମନ୍ତ୍ରରେ ଆବାହନାଦି ତାମ୍ବୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା ଉପରଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କନ୍ୟା ଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

*-କନିଷ୍ଠବେଦୀ ବରଣ-

କନିଷ୍ଠବେଦ୍ୟାଂ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ଚତୁଷ୍ଟୋଶେ ପ୍ରଦୀପକଂ ।

ଶିଳାପୁତ୍ରନିଧାନଂ ଚ କୁକର୍ମାଚରଣଃ ତତଃ ।

ସଉତ୍ତୁକଃ ସ୍ତ୍ରୀଃ ସପ୍ତ କନ୍ୟାମାତା ସହିେବ ଚ । (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ପୃଷ୍ଠେ ଚ ମୁଗ୍ଧପନ୍ନି ଧାୟ ସିନ୍ଦୂରକଜ୍ଜଳାଭ୍ୟାଂ ମୁଖମଣ୍ଡଳଂ କୃତ୍ୱା ଶ୍ଵେତେ ଯଜ୍ଞୋପବୀତଂ
ତ ଦତ୍ତ୍ୱା ଦୁର୍ବାକ୍ଷତାନି ବରସ୍ୟୋପରିନିକ୍ଷିପ୍ୟସ୍ୱପ୍ନାନ୍-ମୁଷ୍ଠଭିର୍ଗୋମୟପିଣ୍ଡେକେନ
ଚ ସପ୍ତବର୍ତ୍ତକମ୍ଭା ନୀରାଜନଂ ସ୍ତ୍ରୀଭି ସହ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତଦନନ୍ତର କନିଷ୍ଠବେଦୀର ଚାରିକୋଣରେ ଦୀପ ଜଳାଇ ତାହାମଧ୍ୟରେ ଶିଳଉପରେ ବରକୁ ବସାଇ କନ୍ୟାମାତା ନୀରୀକେଳଜଳରେ ବର ପାଦଦ୍ୱୟକୁ ଧୋଇ ନିଜ ପଶତରେ ପୋଛି ସେହି ପାଦଦ୍ୱୟରେ ଅଳତା ଲଗାଇଦେଇ ଦୁଇଗୋଟି ପାନପତ୍ର ହସ୍ତରେ ଧରି ଏକ ସମୟରେ ବରର ହୃଦୟ ଓ ପିଠିରେ ରଖି ସିନ୍ଦୂର ଓ କଜ୍ଜଳଦ୍ୱାରା ବରର ମୁଖମଣ୍ଡଳ କରି ଓ ଶ୍ଵେତରେ ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ପିନ୍ଧାଇ ବର ଉପରେ ଦୁଇ ଚାଉଳ ପକାଇ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ଏକଗୋଟି ଗୋମୟପିଣ୍ଡ, ସାତମୁଠି ଚାଉଳ ଓ ସାତଦୀପ ରହି ସାତଜଣ ସଧବ ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ନେଇ ବରକୁ ବନ୍ଦାପନା କରିବ ।

୪୩୩-ଷଡ଼ାର୍ଘ୍ୟ*କର୍ମାରମ୍ଭ

ତତୋ ବୃହତ୍ ବେଦିକୋପରି ବରସ୍ୟାଗ୍ରେ କନ୍ୟାପିତା ବରୁଣାପୂଜାପୂର୍ବକଂ ପୁଣ୍ୟାହବଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ତତ୍ପରେ ବୃହତ୍ ବେଦୀଉପରେ କନ୍ୟାପିତା ବସି ବରୁଣାପୂଜା କରି ବରର ସମ୍ମୁଖରେ ପୁଣ୍ୟାହବଚାନ କରିବ) । ତଦ୍‌ଯଥା-ମମ ଦୁହିତୁରମୁକନାମ୍ପ୍ୟାଃ କନ୍ୟାୟାବିବାହାର୍ଥମାଗତସ୍ୟ ବରସ୍ୟ ଷଡ଼ାର୍ଘ୍ୟାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି ।

ବରୁଣାଦିଦାରୁ ମୟପୀଠାଦି ଆସନଂ ଅନୁତରୈରାନାୟ-କନ୍ୟାପିତ ଆସନାଦୁତଥାୟ ବରସ୍ୟାଭିମୁଖେ ସ୍ଥିତ୍ୱା ଆହ -ସାଧୁଭବାନାସ୍ତ୍ରାମର୍ଚ୍ଚୟିଷ୍ୟା ମେ ଭବନ୍ତଃ, “ଅର୍ଚ୍ଚୟତ” ଇତି ବରୋବଦେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟାପିତା । ବରୁଣାକାଠପ୍ରଭୃତିରେ ଆସନ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ଅନୁତରଦ୍ୱାରା ଅଣାଇ ରଖିବ । ତତ୍ପରେ ଆପେ ଆସନରୁ ଉଠି ବରର ସମ୍ମୁଖରେ ରହି (ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ତାଙ୍କ ବୃଣାଢୁଳି ଧରି) କହିବେ କି ଆପଣ ଏହି ବରୁଣାକାଠ ଆସନରେ ସୁଖରେ ବସନ୍ତୁ, ଆମେ ଆପଣଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବୁ । ବର କହିବ ପୂଜା କରନ୍ତୁ ।

* ୪୩୩ ଅର୍ଘ୍ୟଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି-

ଷଡ଼ାର୍ଘ୍ୟାଭବତ୍ୟାଚାରଦ୍ୱଗର୍ବିବାହ୍ୟୋରାଜା ପ୍ରିୟଃ ସ୍ନାତକ ଇତି ପାରସ୍କରଃ । ପ୍ରତିସମସ୍ତରାନ୍‌ହର୍ଯ୍ୟେୟଃ । ନ ସମସ୍ତରାଦର୍ବାକ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆଚାର୍ଯ୍ୟ (ବେଦାଧ୍ୟାପକ), ରତ୍ନିକ (ପୁରୋହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରଭୃତି) ବୈବାହ୍ୟ (ବର), ରାଜା, ପ୍ରିୟ (ସଖା), ସ୍ନାତକ (ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟବ୍ରତ ଶେଷ କରି ଯେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମକୁ ଫେରିଆସେ ତାହାକୁ ସ୍ନାତକ କହନ୍ତି) ଏହି ଛ’ଜଣ ଅର୍ଘ୍ୟଯୋଗ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଗୃହକୁ ଆସିଲେ ପ୍ରତିବର୍ଷରେ ପୂଜା କରିବ । କିନ୍ତୁ ବର୍ଷମଧ୍ୟରେ ଅନେକଥର ଆସିଲେ ପୂଜା କରିବାର ବିଧି ନୁହେଁ ।

୪୩୪-ବିଷରାଦିର ଆସାଦନ

କନ୍ୟାପିତା ବିଷରାଦିନାସାଦୟତି-

ବିଷରଂ ଚୈବ ପାଦ୍ୟଂ ଚ ପୁନର୍ବିଷରମେବ ଚ ।

ଅର୍ଘ୍ୟଂ ଚାତମନାୟଂ ଚ ମଧୁପର୍କଂ ତତଃପରଂ ।

ବିଷରଂ-ପଞ୍ଚବିଂଶତିଦଣ୍ଡେ ବାମାବର୍ତ୍ତବ୍ରହ୍ମଗ୍ରନ୍ଥିୟୁକ୍ତଂ ।

ପାଦ୍ୟଂ-ପାଦପ୍ରକ୍ଷାଳନାର୍ଥଂ ତାମ୍ରପାତ୍ରସ୍ତୁ ମୁଷୋଦକଂ

ପୂର୍ବବଦ୍ ଦ୍ଵିତୀୟବିଷରଂ

ଅର୍ଘ୍ୟ- ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାକ୍ଷତକୁଶତିଳଶୁଭ୍ରାର୍ପଦଧୂଦୁର୍ବାଦ୍ଵିତଂ

ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦିପାତ୍ରସ୍ତୁମର୍ଘ୍ୟାର୍ଥମୁଦୁକଂ ।

ଆତମନାୟଂ-ଆତମନାର୍ଥଂ କମଣ୍ଡଳୁସମ୍ବୃତଂ ସୁବାସିତଜଳଂ ।

* ମଧୁପର୍କଂ-ଦଧିମଧୁଘୃତଂ ଯୁକ୍ତଂ କାଂସ୍ୟପାତ୍ରସ୍ତୁମପର-
କାଂସ୍ୟାପାତ୍ରୋଶାହ୍ଲାଦିତଂ । ଏତାନ୍ୟାସାଦ୍ୟ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ବିଷରାଦି ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିବ । ଯଥା-
(୧) ବିଷର, (୨) ପାଦ୍ୟ, (୩) ପୁନର୍ବିଷର, (୪) ଅର୍ଘ୍ୟ, (୫) ଆତମନାୟ
ଓ (୬) ମଧୁପର୍କ । ଅର୍ଥାତ୍-(୧) ପଞ୍ଚାଶଗୋଟି କୁଶରେ ବାମାବର୍ତ୍ତରେ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ରନ୍ଥି
ଦେଲେ ବିଷର ହୁଏ । (୨) ପାଦପ୍ରକ୍ଷାଳନ ନିମିତ୍ତ ତାମ୍ରପାତ୍ରରେ ଉଷ୍ମଜଳ ରଖିବ ।
(୩) ପୂର୍ବପରି ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଷର ରଖିବ । (୪) ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦି ଧାତୁପାତ୍ରରେ
ଅର୍ଘ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପ, ଅକ୍ଷତ, କୁଶ, ତିଳ, ଧଳା ସୋରିଷ ଦଧିଦୁର୍ବାମିଶ୍ରିତ ଜଳ
ରଖିବ । (୫) ଆତମନ ନିମିତ୍ତ କମଣ୍ଡଳୁରେ (ଗଡୁରେ) ସୁବାସିତ ଜଳ ରଖିବ ।
(୬) କାଂସ୍ୟପାତ୍ରରେ ଦଧି ମଧୁଘୃତକୁ ଯୁକ୍ତ କରି ଅନ୍ୟ କାଂସ୍ୟପାତ୍ରଦ୍ଵାରା ତାହାକୁ
ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଲେ ମଧୁପର୍କ ହୁଏ ।

* ୪୩୪-ମଧୁପର୍କ ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଭାବର ନିୟମ-

ମଧୁପର୍କେ ଦଧ୍ୟଭାବେ ପୟୋଜଳଂ ବା ପ୍ରତିନିଧିଃ । ମଧୁଭାବେ ଘୃତଂ ଗୁଡ଼ୋ
ବା ଜତି ଆଶ୍ଵିଲାୟନଃ । (ମଧୁପର୍କରେ ଦଧିର ଅଭାବ ହେଲେ ଦୁଗ୍ଧ କିମ୍ବା ଜଳବ୍ୟବହାର
କରିବ । ମଧୁର ଅଭାବ ହେଲେ ଘୃତ ବା ଗୁଡ଼ ବ୍ୟବହାର କରିବ ।)

୪୩୫-ବିଷର ଆଦି ଅର୍ପଣ ବିଧି

ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ବିଷରଂ ଗୃହାତ୍ମା ବିଷରୋ ବିଷରୋ ବିଷରଃ । ପ୍ରତିଗୃହ
ତାମିତି ବଦତି । ପ୍ରତିଗୃହଶାମାତି ବରଃ । ବରୋବିଷରଂ ଗୃହାତ୍ମା ମନ୍ତ୍ରଂ ପଠେତ୍ ।
ତଦ୍‌ଯଥା-ଓ ବର୍ଷୋଽସ୍ମି ସମାମାନା ମୁଦ୍ୟତାମିବସୂର୍ଯ୍ୟଃ । ଇମଂ ତମଭିତିଷାମି
ଯୋମାକଷା ଭିଦାସିତ । ଇତି ଉତ୍ତରାଗ୍ରବିଷରୋପରି ଉପବିଶେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ବିଷରକୁ ହସ୍ତରେ ଧରି “ବିଷରୋ
ବିଷରୋବିଷରଃ ତିନିଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବରକୁ କହିବେ କି ତୁମ୍ଭେ ଏହା ଗ୍ରହଣ
କର । ବର କହିବ- ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କଲି, ଏହା କହି “ବର୍ଷୋଽସ୍ମି” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ବିଷରକୁ ଉତ୍ତର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ର କରି ରଖି ତାହାଉପରେ ବସିବ ।

ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ପାଦ୍ୟଂ ଗୃହାତ୍ମା ପାଦାର୍ଥମୁଦକଂ ୩ ପ୍ରତିଗୃହ୍ୟତାମିତି
ବଦତି । ପ୍ରତିଗୃହଶାମାତି ବରଃ । ବରଃପାଦାର୍ଥମୁଦକଂ ଭୂମିଂ ପ୍ଲାପୟିତ୍ବା ହସ୍ତଦ୍‌ୟେନ
ପାଦୋ ପ୍ରକ୍ଷାଳୟତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । ତଦ୍‌ଯଥା-ବିରାଜୋ ଦୋହାଽସି ବିରାଜୋ
ଦୋହୋମଶୀୟମସି ପାଦ୍ୟୟେ ବିରାଜୋ ଦୋହଃ । ଇତି ପ୍ରଥମ ଦକ୍ଷିଣପାଦଂ ।
ପଞ୍ଚାଦ୍ ବାମପାଦଂ ଉତ୍ତରାଗ୍ରାୟଂ ମନ୍ତ୍ରଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ପାଦପୌତ ନିମିତ୍ତ ଜଳଧରି ପାଦାର୍ଥମୁଦକଂ
ପାଦାର୍ଥମୁଦକଂ ପାଦାର୍ଥମୁଦକଂ ଏହିପରି ତିନିଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବରକୁ କହିବେ
ତୁମ୍ଭେ ଏହି ପାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କର, ବର କହିବ ମୁଁ ଗ୍ରହଣ କଲି । ଏହା କହି ସେହି
ଜଳ ପାତ୍ରକୁ ଭୂମିରେ ରଖି ତହିଁରୁ କିଛି ଜଳ ନେଇ “ବିରାଜେ୍ୟ ଦୋହୋଽସି”
ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରଥମରେ ଦକ୍ଷିଣପାଦ ଓ ତତ୍ପରେ ବାମପାଦ ପୌତ କରିବ ।
ବ୍ରାହ୍ମଣ ବର ପ୍ରଥମରେ ଦକ୍ଷିଣ ପାଦ ଧୋଇବ ଆଉ ଅନ୍ୟଜାତି ପ୍ରଥମରେ ବାମପାଦ
ଧୋଇବେ ଏହାର ପ୍ରମାଣ ତଳ ଟିପ୍ପଣୀ ଦେଖ ।*

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବର ପୂର୍ବବିଷରପରି ଏହି ବିଷରକୁ କନ୍ୟାପିତାଠାରୁ
ଗ୍ରହଣ କରି “ବର୍ଷୋଽସ୍ମି” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତହିଁରେ ପାଦଦ୍‌ୟ ରଖିବ ।

* ସବ୍ୟଂ ପାଦଂ-ପ୍ରକ୍ଷାଳ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣଂ ପ୍ରକ୍ଷାଳୟତି । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଷ୍ଟେତ୍ ଦକ୍ଷିଣଂ
ପ୍ରଥମଂ । (ପାରସ୍କରଃ)

ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଅର୍ଘ୍ୟେ ଅର୍ଘ୍ୟେ ଅର୍ଘ୍ୟଃ ପ୍ରତିଗୃହ୍ୟତା
ମିତି ବଦତି । ପ୍ରତିଗୃହଣାମାତି ବରଃ । ଆପସ୍ତୁ ଯୁଷ୍ମାଭିଃ ସର୍ବାନ କାମାନବାପ୍ନବାନି ।
ଇତି ବାମହସ୍ତେ ଅର୍ଘ୍ୟଂ ଗୃହୀତ୍ବା । ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେନ ଶିରସି ତ୍ରିବାରଂ ସିଞ୍ଚେନ୍ନମନ୍ତେଣ ।
ତଦ୍‌ଯଥା-ଓଁ ସମୁଦ୍ରଂ ବଃପ୍ରହିଣୋମ ସ୍ବାଂ ଯୋନିମଧୁଗଚ୍ଛତ ଅରିଷ୍ଟାସ୍ତ୍ବାକଂ ବୀରାମପରା
ସେଚିମୟଃ । ଇତି ପଠିତ୍ବା ଅର୍ଘ୍ୟଂ * ଶେଷଂ ମୂର୍ଦ୍ଧପର୍ଯ୍ୟନ୍ତମାନାୟ ଭୂମିଂ ନିକ୍ଷିପେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ର ଧରି ଅର୍ଘ୍ୟେ ଅର୍ଘ୍ୟେ ଅର୍ଘ୍ୟଃ ଏହିପରି
ତିନିଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବରକୁ କହିବ ତୁମ୍ଭେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କର । ବର କହିବ ମୁଁ
ଗ୍ରହଣ କଲି । ଏହା କହି “ଆପସ୍ତୁଯୁଷ୍ମାଭି” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବାମ ହସ୍ତରେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଧରି
ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଦ୍ୱାରା ତିନିଥର ମନ୍ତ୍ରକରେ ସିଞ୍ଚିଦେବ ତତ୍ପରେ “ସମୁଦ୍ରଂ ବଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର
ପଢ଼ି ଅର୍ଘ୍ୟ ଶେଷକୁ ମନ୍ତ୍ରକପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଣି ଭୂମିରେ ପକାଇଦେବ ।

ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ଆଚମନାୟମାଚମନାୟ ମାଚମନାୟଂ ପ୍ରତିଗୃହତାମିତି
ବଦତି । ପ୍ରତିଗୃହଣାମାତି ବରଃ । ଆଚମନାୟପାତ୍ରଂ ବାମହସ୍ତେ ଧୃତ୍ୱା ଦକ୍ଷିଣଂ
ହସ୍ତେନ ଜଳଚକ୍ରକୁଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଆଚମତି ମନ୍ତେଣ ତଦ୍‌ଯଥା-

ଆମାଗନ୍ୟଶସାସଂସ୍ତୁକ ବର୍ଜସା । ତାଂ ମାକୁରୁ ପ୍ରିୟଂ ପ୍ରଜାନାମାଧିପତିଂ
ପଶୁନାମରିଷଂ ତନ୍ନୁନାଂ । ଇତି ସକୃଦାଚମନଂ । ଦ୍ୱିସ୍ତୁଷ୍ଟାଂ । ତତଃ * ସ୍ମାର୍ତ୍ତାଚମନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ଆଚମନାୟ ପାତ୍ର ଧରି “ଆଚମନାୟ ମା
ମାଚମନାୟମାଚମନାୟଂ ଏହିପରି ତିନିଥର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବରକୁ କହିବେ ତୁମ୍ଭେ
ଏହି ଆଚମନାୟ ଜଳ ଗ୍ରହଣ କର । ବର କହିବ ଗ୍ରହଣ କଲି । ଏହା କହି
ଆଚମନାୟ ପାତ୍ରକୁ ବାମହସ୍ତରେ ଧରି ସେହି ଜଳରୁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଚକ୍ର
ନେଇ “ଆମାଗନ୍ୟଶସାସଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଥରେ ଆଚମନ କରିବ, ବିନାମନ୍ତରେ

* ୪୩୫ (୧ଟି)-ସ୍ମାର୍ତ୍ତାଚମନ ଲକ୍ଷଣ-

ଆଚମନଂ ସକୃନ୍ନନ୍ତେଣ ତତଃ ସ୍ମାର୍ତ୍ତାଚମନଂ କରୋତି ଏବଂ ସର୍ବତ୍ର (ହରିହରଃ)

ଶୁଦ୍ଧଂ ସ୍ମାର୍ତ୍ତଂ ତଥାଚୈବ ପୌରାଣଂ ବୈଦିକ ତଥା ।

ତାନ୍ଦ୍ରିକଂ ଶୌତସ୍ମାର୍ତ୍ତଂ ଚ ଷଡ୍‌ବିଧଂ ଶୁଚିସମ୍ପତଂ ।

ଆଉ ଦୁଇଥର ଆଚମନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ସ୍ନାତ୍ତଚମନ କରିବ । *
ମଧୁପକୌମଧୁପକୌ ମଧୁପକ୍ଷ । ପ୍ରତିଗୃହ୍ୟତାମିତି କନ୍ୟାପିତା ବଦତି । ତତୋବରୋ
“ମିତ୍ରସ୍ୟଦ୍ଵା ଚକ୍ଷୁଷାପ୍ରତିକ୍ଷେ” ଇତି ମତ୍ରେଣ ମଧୁପକ୍ଷ ପ୍ରତୀକ୍ଷତେ । ଦେବସ୍ୟ ଦ୍ଵା
ସବିତୁଃ ଯସବେଶ୍ଵିନୋବାହୁଭ୍ୟାଂ ପୁଷ୍ଟୋହସ୍ତାଭ୍ୟାଂ ପ୍ରତିଗୃହ୍ୟାମାତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବିଶ୍ଵମିତ୍ରାଦିକଶୌଚେ ତୁ “ଶୁଦ୍ଧଂ” ଚ ପରିକୀର୍ତ୍ତତଂ ।

“ସ୍ନାତ୍ତଂ” “ପୌରାଣିକଂ” କର୍ମଣ୍ୟାଚମେଦ୍ ବିଧିପୂର୍ବକଂ ।

“ବୈଦିକଂ” “ଶୌଚ” ମିତ୍ୟାଦି ବ୍ରହ୍ମଯଜ୍ଞାଦି ପୂର୍ବକଂ ।

ଅସ୍ତବିଦ୍ୟାଦିକାର୍ଯ୍ୟାଣାଂ ତାନ୍ଦ୍ରିକୋବିଧିରୁଚ୍ୟତେ । (ବିଶ୍ଵାମିତ୍ରକହ୍ନେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିଶ୍ଵାମିତ୍ର କହ୍ନରେ କଥିତ ଅଛି ଆଚମନ ଛଅପ୍ରକାର ହୁଏ । ଯଥା-
(୧) ଶୁଦ୍ଧ, (୨) ସ୍ନାତ୍ତ, (୩) ପୌରାଣ, (୪) ବୈଦିକ, (୫) ତାନ୍ଦ୍ରିକ (୬)
ଶୌଚସ୍ନାତ୍ତ । ମଳମୁତ୍ରତ୍ୟାଗର ଶୌଚରେ ଯେ ଆଚମନ କରାଯାଏ ତାହାର ନାମ
ଶୁଦ୍ଧ । କର୍ମରେ ବିଧିପୂର୍ବକ ଆଚମନ କରିବାର ନାମ ସ୍ନାତ୍ତ ବା ପୌରାଣ ଆଚମନ ।
ବ୍ରହ୍ମଯଜ୍ଞାଦିପୂର୍ବକ ଆଚମନର ନାମ ବୈଦିକ ବା ଶୌଚ ପ୍ରଭୃତି । ଅସ୍ତବିଦ୍ୟାଦି କର୍ମରେ
ଯେ ଆଚମନ ହୁଏ ତାହାର ନାମ ତାନ୍ଦ୍ରିକ ଆଚମନ ।

୪୩୫ (୨) ବିଧିପୂର୍ବକ ଆଚମନ କରିବାର ନିୟମ-

ପ୍ରକ୍ଷାଳ୍ୟ ପାଣିପଦୌ ଚ ତ୍ରିଃ ପିବେଦମ୍ନ ବୀକ୍ଷତଂ-

ସଂବୃତ୍ୟାଞ୍ଚୁ ଷ୍ଟମୃଲେନ ଦ୍ଵିଃ ପ୍ରମୃଜ୍ୟାଉତୋମୁଖଂ ॥ (ଦକ୍ଷଃ)

ଗୋକର୍ଣ୍ଣାକୃତିହସ୍ତେନ ମାସମଗ୍ନଜଳଂ ପିବେତ୍ ।

ତତ୍ପୁନଃସ୍ନାତ୍ତଂ ବାପି ପାତଂ ତତ୍ପୁନଃ ଭବେତ୍ ॥ (କାତ୍ୟାୟନଃ)

ଦକ୍ଷିଣେ ତୋୟମାଦାୟ ବାମେନ ସ୍ଥାପୟେତ୍ତତଃ ।

ପୁନର୍ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେ ତୁ ପୁନର୍ବାମେନ ସ୍ଥାପୟେତ୍ ।

ମଧ୍ୟମାଭିର୍ମୁଖଂ ପୂର୍ବଂ ତିସ୍ତୁଭିଃସମୁପସ୍ତଶେତ୍ ।

ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠତର୍ଜନାଭ୍ୟାଂ ଚ ନାସିକେ ତଦନନ୍ତରଂ ॥

ତାଭ୍ୟାଂ ଚ ଶ୍ରବଣେ ନାଭିଂ କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଷ୍ଠଯୋଗତଃ ।

ତଳେନ ହୃଦୟଂ ସ୍ପୃଷ୍ଟ୍ଵା ସର୍ବାଭି ଶିର ଏବ ଚ ।

ବାହୁ ଚାଗ୍ରେଣ ସଂସ୍ପୃଶ୍ୟ ତତଃ ଶୁଦ୍ଧିର୍ ନ ସଂଶୟଃ ॥ (ଯୋଗିଯାଜ୍ଞବଲ୍କଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପ୍ରଥମରେ ହାତ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ହସ୍ତକୁ ଗୋକର୍ଣ୍ଣର ଆକୃତି କରି
ସେଥିରେ ବ୍ରାହି ବୁଡ଼ିଯିବା ପରିମାଣରେ ଜଳ ରଖି ତାହାକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଦେଖି
ତିନିଥର ପାନ କରି ବୁଡ଼ା ଆଙ୍ଗୁଳି ମୂଳଦ୍ଵାରା ମୁଖକୁ ଦୁଇଥର ପୋଛିଦେବ, ଜଳ
ତହିଁରୁ ନ୍ୟୁନ ବା ଅଧିକ ହେଲେ ଯେ ରୁଧିର ତୁଲ୍ୟ ହୁଏ, ତତ୍ପରେ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ
ଜଳ ଆଣି ବାମ ହସ୍ତରେ ରଖିବ । ପୁନର୍ବାର ସେହି ଜଳକୁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ରଖି

ତତୋମଧୁପର୍କଂ ବାମହସ୍ତେ ଗୃହୀତ୍ବା ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତସ୍ୟାନାନିକାଞ୍ଚୁଷାଭ୍ୟାଂ ତ୍ରିଃ ପ୍ରୟୋତି
(ଆଲୋଡ଼ୟତି) ଚ ଭୂମୌ ତ୍ରିର୍ନିରୁକ୍ଷୟତି (କ୍ଷିପତି) ମନ୍ତ୍ରେଣ । ଓଁ ନମଃ
ଶ୍ୟାବାସ୍ୟାୟାନୁଶନେୟତ୍ । ଆବିଷ୍ଠଂ ତତ୍ତେ ନିଷ୍ପତ୍ତାମି । ମଧୁପର୍କଂ ଭୂମୌ
ସ୍ଥାପୟିତ୍ବା । ଯନ୍ମଧୁନୋ ମଧବଂ ପରମଂ ରୂପମନ୍ନାଦ୍ୟଂ । ତେନାହଂ ମଧୁନୋ
ମଧବ୍ୟେନ ପରମେଣ ରୂପେଣାନ୍ନାଦ୍ୟେନ ପରମୋ ମଧୁବ୍ୟୋନାଦୋତଃସାନି ।
ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ମଧୁପର୍କସ୍ୟ ଏକଦେଶମାଦାୟ ଅନାନିକାଞ୍ଚୁଷାଭ୍ୟାଂ ସକୃତ୍ ପ୍ରାଶ୍ନାତି ।
ଏବମପରଂ ବାରଦ୍ବୟଂ ପ୍ରାଶ୍ନାତି । ମଧୁବାତାଈତି ତିସ୍ତ୍ରିଗତ୍ରିଃ ପ୍ରତ୍ୟୁତଂ ପ୍ରତିମନ୍ତ୍ରଂ
ବା ପୂର୍ବବତ୍ରିଃ ପ୍ରାଶ୍ନାତି । ଓଁ ମଧୁବାତା ରତାୟତେ ମଧୁକ୍ଷରନ୍ତି ସିନ୍ଧବଃ ମାଧ୍ବୀର୍ଜଃ
ସନ୍ତୋଷଧୀଃ । ଓଁ ମଧୁନକ୍ତ ମୃତୋଷସୋ ମଧୁମପାର୍ଥବଂ ରଜଃ । ମଧୁଦୈରସ୍ତୁ
ନଃ ପିତା । ଓଁ ମଧୁମାନ୍ନୋ ବନସ୍ତତିର୍ମଧୁ ମାଂ ଅସ୍ତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଃ । ମାଧ୍ବୀର୍ଗାବୋଭବନ୍ତୁ
ନଃ । ଇତି ରକ୍ତ୍ରୟେଣ ପୂର୍ବବତ୍ରିଃ ପ୍ରାଶ୍ନାତି । ପୂର୍ବସ୍ୟାଂ ଦିଶି ଯତ୍ର ଜାନ ନ
ସଞ୍ଚରନ୍ତି ମଧୁପର୍କଂ ଶେଷଂ ତସ୍ମିନ୍ନସଞ୍ଚରେ ପ୍ରକ୍ଷିପେତ୍ ।

ପୂର୍ବବାର ବାମହସ୍ତରେ ରଖିବ । ପ୍ରଥମରେ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ତର୍ଜନୀ, ମଧ୍ୟମା, ଅନାମିକା
ଏହି ତିନି ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ସେହି ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ମୁଖସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ଅନନ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ
ତର୍ଜନୀକୁ ସେହି ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ନାସିକାଦ୍ବୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ଅନାମିକା
ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ସେହି ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ କର୍ଣ୍ଣଦ୍ବୟ ଏବଂ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ କନିଷ୍ଠା ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ସେହି
ଜଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ନାଭିସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଜଳଭାଗକୁ ସେହି ଜଳରେ
ବୁଡ଼ାଇ ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତରେ ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳି ସେହି ଜଳରେ
ବୁଡ଼ାଇ ମସ୍ତକ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଂଶ ଭାଗକୁ ସେହି ଜଳରେ
ବୁଡ଼ାଇ ଦୁଇ ବାହୁସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ଏହି ବିଧିରେ ଆଚମନ କଲେ ସ୍ନାନାଚମନ ହୁଏ ।

*୪୩୫ (୩ଟି) ମଧୁପର୍କ ଭକ୍ଷଣବିଧି-

ବିବାହେ ମଧୁପର୍କଂ ତୁ ଗର୍ଭସ୍ତୁଂ କ୍ଷେପୟେଦ୍ଦ୍ବିଜଃ ।

କଣ୍ଠସ୍ତୁଂ କ୍ଷେପୟେତ୍ ସନ୍ତ୍ରୋବୈଶ୍ୟସ୍ତୁ ମୁଖତଃ ସ୍ଵଶେତ୍ ।

ଶୂଦ୍ରସ୍ତୁ ଚକ୍ଷୁଷା ପଶ୍ୟେନ୍ନୁଧୁପର୍କଂ ନ ଭକ୍ଷୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିବାହ କାଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଧୁପର୍କକୁ ଗର୍ଭସ୍ତୁ କରିବ । କ୍ଷତ୍ରିୟ କେବଳ
କଣ୍ଠପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇ ବାହାର କରି ପକାଇବ । ବୈଶ୍ୟ ଟିକିଏ ମୁହଁରେ ନେଇ ପକାଇ
ଦେବ । ଶୂଦ୍ର କେବଳ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିବ । ଖାଇବ ନାହିଁ-

୪୩୫ (୪ଟି) ମଧୁପର୍କ ନିରୀକ୍ଷଣର ପଳାପଳ-

ଗୋଲୋମୋଦୃଶ୍ୟତେ ବନ୍ଧ୍ୟା ମକ୍ଷିକା ବିଧବା ଭବେତ୍ ।

ମଧୁକୀଟୋ ଭବେଦ୍ ବେଶ୍ୟା ତଦ୍ବ୍ୟଂ ତୁ ନିରୀକ୍ଷୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ମଧୁପର୍କପାତ୍ରକୁ ଧରି ବରକୁ କହିବେ ତୁମ୍ଭେ ଏହି ମଧୁପର୍କ ଗ୍ରହଣ କର । ତଦନନ୍ତର ବର “ମିତ୍ରସ୍ୟ ଦ୍ଵା ଚକ୍ଷୁସା ପ୍ରତୀକ୍ଷେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ମଧୁପର୍କକୁ ଦେଖିବ । ତାହାପରେ “ଦେବସ୍ୟଦ୍ଵା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଗ୍ରହଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ମଧୁପର୍କକୁ ବାମହସ୍ତରେ ରଖି “ନମଃ ଶ୍ୟାବାସ୍ୟାୟା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ଅନାମିକାଦ୍ଵାରେ ତିନିଥର ଗୋଳାଇ ଦେଇ ତିନିଥର ଭୂମିରେ ପକାଇବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ମଧୁପର୍କ ପାତ୍ରକୁ ତଳେ ରଖି “ଯନ୍ମଧୁନୋ ମଧବ୍ୟଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ଅନାମିକାଦ୍ଵାରା ନେଇ ଥରେ ମୁଖରେ ଦେବ । ତତ୍ପରେ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଆଉ ଦୁଇଥର ପଢ଼ି ଦୁଇଥର ପ୍ରାଣନ (ଭକ୍ଷଣ) କରିବ । ମତାନ୍ତରେ “ମଧୁବାତା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଥରେ ଏବଂ “ମଧୁନକ୍ତ ମୃତୋଷସୋ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆଉ ଥରେ ଓ “ମଧୁମାନ୍ନୋବନସ୍ତତିଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତୃତୀୟଥର ପ୍ରାଣନ କରି । ଏ ଉଭୟର ଏତିକି ପ୍ରଭେଦ ଯେ “ଯନ୍ମଧୁନୋମଧବ୍ୟଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରକୁ ତିନିଥର ପଢ଼ି ତିନିଥର ପ୍ରାଣନ କରିବ, ଆଉ ମଧୁବାତାଦି ତିନିକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତିନିଥର ପ୍ରାଣନ କରିବ । ଅବଶିଷ୍ଟ ମଧୁପର୍କକୁ ପୂର୍ବଦିଗରେ ମନୁଷ୍ୟର ଅସ୍ତ୍ରର ଭୂମିରେ ପକାଇଦେବ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେବେ ମଧୁପର୍କରେ ଗୋରୁରୁମ ଦେଖାଯାଏ, ତେବେକନ୍ୟା ବନ୍ଧ୍ୟା ହୁଏ । ଯେବେ ମାଛି ଦେଖାଯାଏ, ତେବେ ବିଧବା ହୁଏ । ମହୁମାଛି ଦେଖାଗଲେ ବେଶ୍ୟା ହୁଏ । ଅତଏବ ମଧୁପର୍କକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବ ।

୪୩୫ (୫ଟି) ମଧୁପର୍କ ପ୍ରାଣନର ଫଳ-

ମାତୃଗର୍ଭେ ତୁ ଯଯାପଂ ମାତୃସ୍ତନପରିଗ୍ରହେ ।

ତସ୍ୟ ଚୋଦ୍ଧାରଣାର୍ଥାୟ ମଧୁପର୍କଂ ଚ ପ୍ରାଣୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମାତୃଗର୍ଭରେ ଯେ ପାପ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ମାତାର ସ୍ତନ ଗ୍ରହଣରେ ଯେ ପାପ ହୋଇଥାଏ, ତାହାର ମୋଚନ ନିମିତ୍ତ ବର ମଧୁପର୍କ ପ୍ରାଣନ କରିବ ।

୪୩୫ (୬ଟି)-ମଧୁପର୍କଭାଗ ପରିମାଣ-

ଘୃତମେକପଲଂ ଚୈବ ମଧୁଦ୍ଵିପଲମେବ ଚ ।

ଦଧିଦ୍ଵିପଲକଂ କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ନଧୁପର୍କେତ୍ୟୟଂ ବିଧିଃ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମଧୁପର୍କରେ ଘୃତ ଏକପଲ, ମହୁ ଦୁଇପଲ ଓ ଦହି ତିନିପଲ କରିବ ।

ମଧୁ ପର୍କେ ଚ ସୋମେ ଚ ଅପ୍ସୁ ପ୍ରାଣାହୁତିଷୁ ଚ ॥

ନୋହିଷ୍ଠଂ ଚ ଭବେଦ୍ବିପ୍ର ଆତ୍ରେୟ ବଚନଂ ଯଥା ।

ଶେଷମୁହିଷପାତ୍ରଂ ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ସମର୍ପୟେତ୍ ।

୪୩୭-ବରର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସ୍ବର୍ଗନ ବିଧି

ଦ୍ଵିରାତମନଂ । ତତୋବରଃ ବାମେପାଶାବୁଦକମାଦାୟ ତେନୋଦକେନ
 ଅଙ୍ଗାନ୍ୟଭିମୃଶେତ୍ ମନ୍ତ୍ରେଣ । *ଓଁ ବାହୁ ଆସ୍ୟେଃସ୍ତୁ (ଇତି ମୁଖଂ କରାଗ୍ରେଣ) । ଓଁ
 ନମୋଃ ପ୍ରାଣୋମେଃସ୍ତୁ ଇତି ତର୍ଜନ୍ୟଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଯୁଗପଦକ୍ଷିଣାଦି ନାସାରନ୍ତେ । ଓଁ
 ଅକ୍ଷଶୋଣ୍ଠକ୍ଷୁର୍ମେଃସ୍ତୁ (ଇତି ଅନାମିକାଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଚକ୍ଷୁଷୀ) । ଓଁ କର୍ଣ୍ଣୟୋ
 ଶ୍ରୋତ୍ରଂମେଃସ୍ତୁ (ଇତି ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଦକ୍ଷିଣଂ କର୍ଣ୍ଣମଭିମୃଶ୍ୟ
 ତତୋବାମମନେନୈବ ମନ୍ତ୍ରେଣ) । ଓଁ ବାହୋର୍ବଳଂମେଃସ୍ତୁ (ଇତି ଦକ୍ଷିଣବାହୁଂ
 ତତୋବାମମନେନୈବ ମନ୍ତ୍ରେଣ) । ଉର୍ବୋରୋକୋମେଃସ୍ତୁ (ଇତି ଉରୁଦ୍ଵୟଂ
 ହସ୍ତେନ) । ଓଁ ଅରିଷ୍ଟାନିମେଃଙ୍ଗାନି ତନୁସ୍ତଦାମେ ସହ ସନ୍ତୁ (ଇତି ଶିରଃ ପ୍ରତ୍ଵତାନି
 ପାଦାନ୍ତାନି ସର୍ବାଣ୍ୟଙ୍ଗାନି ଉଭାଭ୍ୟାଂ ହସ୍ତାଭ୍ୟାମାଲଭତେ ।)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବର ଦ୍ଵିରାତମନ କରି ବାମହସ୍ତରେ ଜଳ ଧରି
 ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ଵାରା ତଳଲିଙ୍ଗତ ମନ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ କ୍ରମରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ବର୍ଗ କରିବ ।
 ଯଥା-

“ବାହୁଆସ୍ୟେଃସ୍ତୁ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ଅଙ୍ଗୁଳି ଅଗ୍ରରେ
 ବାମହସ୍ତରୁ ଜଳ ନେଇ ମୁଖ ସ୍ବର୍ଗ କରିବ । “ନମୋଃ ପ୍ରାଣୋମେଃସ୍ତୁ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର
 ପଢ଼ି ତର୍ଜନୀ ଓ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠଦ୍ଵାରା ଏକକାଳେ ବାମହସ୍ତରୁ ଜଳ ନେଇ ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମ
 ନାସାରନ୍ତକୁ ସ୍ବର୍ଗ କରିବ । “ଅକ୍ଷଶୋଣ୍ଠକ୍ଷୁର୍ମେଃସ୍ତୁ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅନାମିକା
 ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠଦ୍ଵାରା ଓ ଏକକାଳରେ ବାମହସ୍ତରୁ ଜଳ ନେଇ ଦକ୍ଷିଣ ଓ ବାମ ଚକ୍ଷୁ ସ୍ବର୍ଗ
 କରିବ । “କର୍ଣ୍ଣୟୋଃଶ୍ରୋତ୍ରମେଃସ୍ତୁ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଧ୍ୟମା ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠଦ୍ଵାରା

ବରସ୍ୟ ଯା ଭବେଚ୍ଛାଶା ଦଦ୍ୟାଉଚ୍ଛାଶ୍ଚନେଽପି ତ ।

ମଧୁପର୍କଃ ପ୍ରଦାତବ୍ୟଃ କର୍ତ୍ତବିନ୍ନାନ୍ୟଶାଶ୍ବତେ ॥ (ଗୃହ୍ୟସମିତିଶିଷ୍ଟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆତ୍ରେୟ କହିଅଛନ୍ତି ମଧୁପର୍କ, ସୋମରସ, ଜଳ ଓ
 ପଞ୍ଚପ୍ରାଣାହୁତିଅନ୍ନ, ଏମାନେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ମଧୁପର୍କ ଅବଶେଷ ସହିତ ପାତ୍ର
 ନିଜ ଶାଖାଧ୍ୟାୟି ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଦେବ । ଅନ୍ୟଶାଖାଧ୍ୟାୟିକୁ ଦେବ ନାହିଁ ।

*-ହରିହରେଣ ପ୍ରାଣାୟତନସ୍ବର୍ଗଃ ସଜଳହସ୍ତେନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉତ୍ପ୍ୟକ୍ତଂ ତଦତୀବ
 ମନ୍ତଂ । ନହ୍ୟତ୍ର ସୁତେ ଜଳଗ୍ରହଣମସ୍ତି । ସର୍ବାଙ୍ଗାଳମ୍ବେ ଉଭାଭ୍ୟାଂ ଦସ୍ତାଭ୍ୟାମାଲମ୍ବଃ
 ଉକ୍ତଃ ସୋଽପି ନ ଯୁକ୍ତଃ । ଆତମେ୍ୟତି ଗ୍ରହଣଂ । ଆତାତୋଦକାୟେତି
 ବକ୍ଷ୍ୟମାଶାଦ୍ବାଦନାଚାନ୍ତସୈବ ପ୍ରାଣାୟତନସ୍ବର୍ଗନଂ ମାଭୂଦିତ୍ୟେତଦର୍ଥଂ ।

ବାମହସ୍ତରୁ ଜଳ ନେଇ ଦକ୍ଷିଣକର୍ଣ୍ଣକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ପୁନର୍ବାର ସେହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହିପରି ଜଳ ନେଇ ବାମକର୍ଣ୍ଣ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । “ବାହୋର୍ବଳଂ ମେଃସ୍ତୁ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଙ୍ଗୁଳିମାନଙ୍କ ଅଗ୍ରଦ୍ୱାରା ବାମହସ୍ତରୁ ଜଳ ନେଇ କହ୍ନୁଣୀ ନୁଆଁଇ ଦକ୍ଷିଣବାହୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । ସେହି ଜଳ ଦେଇ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବାମବାହୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । “ଉର୍ବୋରୋଜୋମେଃସ୍ତୁ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବାମହସ୍ତରେ ଥିବା ଜଳରେ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗୁଳି ବୁଢ଼ାଇନେଇ କ୍ରମେ ଉରୁ ଦ୍ୱୟକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ । “ଅରିଷ୍ଟାନିମେଃଜାନିଷ୍ଠନୁଷ୍ଠନ୍ତା ମେ ସହ ସନ୍ତୁ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଉଭୟ ହସ୍ତରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଜଳ ଲେପନ କରି ଶିରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପାଦପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ।

୪୩୭-ପୂର୍ବଜାମାତୃ ବରଣ

ତତଃ ପୂର୍ବ ଜାମାତ୍ରେ କୃତାର୍ଘ୍ୟାୟ ବସ୍ତ୍ରଦାନଂ । ଭଗବତଃ ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରୀତୟେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ଆସନଂ ଦଦାନି ଏବଂ ପାଦସନଂ, ପାଦ୍ୟଂ, ଅର୍ଘ୍ୟଂ, ଗନ୍ଧଂ, ପୁଷ୍ପଂ ଚ ଦଦାନି । ଅକ୍ଷତେନ ଅର୍ଚ୍ଚନାୟଂ କରୋମି । ଅର୍ଚ୍ଚିତଂ । ସ୍ୱର୍ଚ୍ଚିତମସ୍ତୁ । ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ନାରାୟଣସ୍ୱରୂପମୁପକଳ୍ପୟାମି । “ଉପକଳ୍ପିତୋଽସ୍ତ୍ରୀ” ଚି ପ୍ରତିବଚନଂ ଓଁ ନମୋ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟତି ପ୍ରଣମ୍ୟ-ଫଳପୁଷ୍ପାକ୍ଷତବସ୍ତ୍ରଦୟଂ ଗୃହୀତ୍ୱା । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁରଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶବ୍ଦିଶିଷ୍ୟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ ଇତ୍ୟନ୍ତଂ ବାକ୍ୟଂ କୃତ୍ୱା । ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟ ଅମୁକବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକଶାଖଶାଖୈକଦେଶାଧ୍ୟାୟିନେ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣେ ପୂର୍ବଜାମାତ୍ରେ କୃତାର୍ଘ୍ୟାୟ ଅମୁକସଗୋତ୍ର । ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟ ମମ ଦୁହିତୃରମୁକଦେବ୍ୟାଃ+କନ୍ୟାୟା ବିବାହେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ତଦଙ୍ଗତୟା ବଦଂ ବସୋଯୁଗଳଂ ଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପାକ୍ଷତନାରିକେଳଫଳସହିତଂ ବୃହସ୍ପତିଦୈବତଂ ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ । ଇଦଂ ବସ୍ତ୍ରଦୟଂ ବୃହସ୍ପତିଦୈବତଂ ପ୍ରତି ଗୃହଣାମାତି ପୂର୍ବଜାମାତା ବହବଶ୍ଚେତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକମେବଂ ବଦେୟୁଃ । ସ୍ୱସ୍ତି ୩ କୋଦାତ୍ କସ୍ତ୍ରାଦାତ୍ କାମୋଽଦାତ୍ କାମାୟାତ୍ କାମୋଦାତା କାମଃ ପ୍ରତିଗ୍ରହାତା କାମୈତରେ ଇବକାମ ସତା ଭୁନଜାମହେ । ଇତି ପଠେତ୍ ଇଦଂ ତୁ ସମାଚାରାତ୍ ।

* ଯାବନ୍ ମୂଳରେ ଦେବୀ ତାବଦେବୀ ନ କନ୍ୟାକା । କନ୍ୟାଦେବୀ ସମାଖ୍ୟାତା ଷଡ଼ର୍ଘ୍ୟାଦୌ ବିଧିଯତେ । ସ୍କୃତିରିୟଂ ପଞ୍ଚତୌ ଦୃଷ୍ଟା ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ପୂର୍ବଜାମାତାଙ୍କୁ ଆସନ, ପାଦାସନ, ପାଦ୍ୟ, ଅର୍ଘ୍ୟ, ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଅକ୍ଷତ ଦେଇ ପୂଜା କରିବ । ତତ୍ପରେ ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପାକ୍ଷତ ଓ ନାରିକେଳ ସହିତ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟକୁ ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଦେବ । ପୂର୍ବଜାମାତା ବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ସ୍ୱସ୍ତି ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରିବେ । ଏକରୁ ଆଉ ଅଧିକ ଜାମାତା ଥିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ପୂର୍ବନିୟମ ଅନୁସାରେ ବସ୍ତ୍ରାଦି ଦେଇ ପୂଜା କରିବ ।

*୪୩୮-ଦ୍ୱିତୀୟବରଣ

ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ପ୍ରଥମ ବରଣବଦ୍ୱିତୀୟବରଣଂ କରୋତି ଉପବୀତଂ ବିନା (୪୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ବାକ୍ୟେ ଅୟଂ ତୁ ବିଶେଷଃ । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁଃ ଶୁକ୍ଳାୟରଧରମିତ୍ୟାରଭ୍ୟ ଏବଂବିଧିବିଶେଷଶବିଶିଷ୍ଟାୟଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ ଇତ୍ୟନ୍ତଂ ପଠିତ୍ୱା । ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଅମୁକଦେବାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକଶାଖାଶାଖୈକଦେଶାଧ୍ୟାୟିନଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମାଣଂ ବ୍ରାହ୍ମଣମର୍ଚ୍ଚିତଂ । ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ମମ ଦୁହିତରଂ ଅମୁକଦେବଂ କନ୍ୟାଂ ବିବାହବିଧିନା ଦାତୁମନେନ ବାସୋୟୁଗଳେନ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାକ୍ଷତାନାରିକେଳଫଳକାଞ୍ଚନସହିତେନ ବୃହସ୍ପତ୍ୟାଦିଦୈବତେନ ବଦ୍ଧେନ ଦ୍ୱାମହଂ ବୃଣୋ । “ବୃତୋଽସ୍ମୀତି” ବରଃ । ପ୍ରଥମବରଣବଦ୍ଗନ୍ଧାଦୀନ୍ ଦଦ୍ୟାତ୍ “ପ୍ରାଣାପାନୌ ମେ ତର୍ପୟ” ଇତ୍ୟାରଭ୍ୟ “ଅଳଂକରଣମସି” ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଂ କୂର୍ଯ୍ୟାଦୁପବୀତଂ ବିନା ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟାପିତା ପ୍ରଥମେ ବରଣ ଅନୁସାରେ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ବ୍ୟତିରେକ ଆଉ ବସ୍ତ୍ର ଆଦି ସମସ୍ତ ସାମଗ୍ରୀ ବର ହସ୍ତରେ ଦେବେ । ବର ପ୍ରଥମବରଣ ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସମସ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବ ।

*୪୩୮-ଦୁଇଥର ବରଣ କରିବାର ପୁରାତନ ପ୍ରଥା-ବସ୍ତ୍ରଯୁଗ୍ମଂ ମାଲ୍ୟଯୁଗ୍ମଂ ନାରିକେଳଂ ସକାଞ୍ଚନଂ । ଉପବୀତଂ ବିନା ଗନ୍ଧଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ସୁସମାହିତଃ । ତ୍ରେତାୟାଂ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶେଜ୍ୟ ବଶିଷ୍ଠବଚନେନ ତ । ବିବାହେ ରାମତତ୍ତ୍ୱସ୍ୟ ଜନକୋ ବରଣଦ୍ୱୟଂ । ଉଦକଂ ଦୀୟତେ ପୂର୍ବଂ ପକ୍ଷାଦ୍ୱୟା ପ୍ରଦାୟତେ । ଏଷ ଏବ ବିଧିର୍ଲ୍ଲେୟୋ ବିବାହେ ବରଣଦ୍ୱୟଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ଗୁରୁଦେବ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ବଚନ ଅନୁସାରେ ତ୍ରେତାଯୁଗରେ ଜନକରାଜ ରାମତତ୍ତ୍ୱଙ୍କ ବିବାହ ସମୟରେ ଦୁଇଥର ବରଣ କରି ପ୍ରଥମେ ଜଳଦାନ ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାଦାନ କରିଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଥିବାରୁ ବିବାହରେ ଦୁଇଥର ବରଣ କରାଯାଏ ।

୪୩୯-ବିବାହର ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ

ତତଃ ପଞ୍ଚଭୂଷଂଞ୍ଜରାନ୍ କୃତ୍ୱା ଅଗ୍ନେଃ ସ୍ଥାପନଂ । *ଯୋଜକନାମାଗ୍ରୟେ
ନମଃ ଯୋଜକନାମାଗ୍ନିମାବାହୟାମି ଯୋଜକନାମାଗ୍ନେତ୍ରାଗଞ୍ଚ । ଏହାର ସମୁଦାୟ
ବିଧି ୧୪୬, ୧୪୭ ନମ୍ବର ଦେଖ ।

୪୪୦-ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ସମ୍ମୁଖୀକରଣ

ଅଗ୍ନେଃପକ୍ଷାତ୍ କଟଂ *ତୃଣପୁଲୀଂ ବା ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା କନ୍ୟା ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟଂ
“ଜରାଂଗଞ୍ଚ” “ଯାଅକୃତଂ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟେନାଭିମନ୍ତ୍ୟ କନ୍ୟାଂ ପରିଧାପ୍ୟ ହସ୍ତେ
ଶର୍କରାଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ବେଦ୍ୟାମାନାୟ ଅଗ୍ନେରୁତ୍ତରତଃ ପିତୁରଙ୍କେ ଉପବେଶୟେତ୍ । ଜତଃ
କନ୍ୟାପିତା ପ୍ରତ୍ୟଦ୍ଭୂଷୀଂ କନ୍ୟା ପ୍ରାଦ୍ଭୂଷଂ ବରଂ ଚ ପରସ୍ବରଂ ସମଞ୍ଜୋଥାଂ ଇତି
ବଦେତ୍ ।

*୪୩୯ (୧ଟି)-ଭୂଷଂଞ୍ଜର ହୋଇଥିବା ଆସାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଦିଗମାନଙ୍କରେ
ପକାଇବାର ପଳାପଳ-

ପୂର୍ବେ ଶତ୍ରୁ ଭୟଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦକ୍ଷିଣେ ମରଣଂ ଧ୍ରୁବଂ ।

ପକ୍ଷିମେ ରୋଗଶୋକୌ ଚ ସର୍ବସିଦ୍ଧି ତଥୋତ୍ତରେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପୂର୍ବରେ ଭୂଷଂଞ୍ଜର କୁଣ୍ଡ ପକାଇଲେ ଶତ୍ରୁ ଭୟ, ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ
ମୃତ୍ୟୁ, ପକ୍ଷିମେ ରୋଗ ଓ ଶୋକ ହୁଏ ଏବଂ ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ପକାଇଲେ ସର୍ବସିଦ୍ଧି
ହୁଏ ।

*୪୩୯ (୨ଟି) ଆସାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ସ୍ଥାନ ପରିମାଣ-

ଅଙ୍ଗୁଳିତ୍ରୟମାନେନ । (ବିଶେଷ ବିଧି ୧୪୯ ନମ୍ବର ଚିପପଣୀ ଦେଖ ।)

*୪୪୦-କଟ (ମସିଣା) ଆସନର ପ୍ରଣୟା-

ହସ୍ତମାତ୍ରଂ ମୂଳତୃଣଂ କଟଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ପ୍ରୟତ୍ତତଃ ।

ବସ୍ତ୍ରଶାଢ଼ାଦୟେକୈବମାସନଂ ଚ ପ୍ରଦାପୟେତ୍ ॥୧॥

ମଙ୍ଗଳାନି ଚ ସର୍ବାଣି କାର୍ଯ୍ୟାଣି ଚ କଟୋପରି ।

ପ୍ରକୁର୍ଯ୍ୟାଉତ୍ତୁଷଂ ଯତ୍ତୁବିଧାତ୍ରା ନିର୍ମିତଂ ପୁରା ॥୨॥

କଟଂ ପ୍ରବେଶ୍ୟ ବରକନ୍ୟୟୋଷ୍ଠ ବିବାହକାର୍ଯ୍ୟଂ କୁରୁତେ ମୁଦାତେତ୍ ।

ଆୟୁର୍ଯ୍ୟନାପତ୍ୟବିବୃଦ୍ଧି ହେତୁର୍ଭବେଦିତି ବେଦବିଦୋବଦନ୍ତି ॥୩॥

ନ କରୋତି କଟଂଯସ୍ତୁ କନ୍ୟାଦାନେ ପ୍ରୟତ୍ତତଃ ।

କନ୍ୟା ବନ୍ଧ୍ୟା ରୋଗିଣୀ ସ୍ୟାଦାତୁଃ କର୍ମ ଚ ନିଷ୍ଫଳଂ ॥୪॥

କଟଃ ପଟଃ କମ୍ବଳଃ ସୂର୍ଯ୍ୟରୌପ୍ୟାଦିପାତ୍ରକଂ ।

ନବାନବର ଏଷାଂ ତୁ ସ୍ବର୍ଗାସ୍ବର୍ଗଂ ନ ଦୋଷଭାଜ୍ ॥୫॥

ସରସ୍ୱତୀବିବାହେ ତୁ କଟରାକ୍ଷସମାରଣେ ।

କଟସ୍ୟାସ୍ତରଣଂ ଚକ୍ରେପ୍ରଶସ୍ତଂତୁକଟାସନଂ ॥୬॥ (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅଗ୍ନିର ପଶ୍ଚାତ୍ତାଗରେ ପରୁଡ଼ିମସିଣା ଅଥବା ତୃଣ ପୁଲ୍ୟ ରଖି କନ୍ୟାର ପିନ୍ଧିବା ଲୁଗା ଓ ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ରକୁ “କରାଂଗଛ” “ଯାଅକୃଷ୍ଣ” ଏ ଦୁଇ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରି କନ୍ୟାକୁ ପିନ୍ଧାଇ ଓ ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ର ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇ ଏବଂ କନ୍ୟା ହସ୍ତରେ ଶର୍କରାଦେଇ ଆଣି ବେଦୀ ଉପରେ ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତର ଭାଗରେ ପଶ୍ଚିମକୁ ମୁଖ କରି ପିତାଙ୍କ କୋଳରେ ବସାଇବ । ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ପଶ୍ଚିମାଭିମୁଖୀ କନ୍ୟା ଓ ପୂର୍ବାଭିମୁଖୀ ବରକୁ କହିବେ ତୁମ୍ଭେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରରେ ସମ୍ବୁଝାନ ହୁଅ ।

ତତଃ ସମ୍ବୁଝାତୁୟ ବରଃ ପଠତି । ତତ୍ପରେ ବର ସମ୍ବୁଝାନ ହୋଇ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବ) ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ସସଞ୍ଜନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱଦେବଃ ସମାପୋହ୍ୟଦୟାନି ନୌ । ସମ୍ନାତରିଶ୍ୱା ସଂଧାତା ସମୁଦେଷ୍ଟା ଦଧାତୁ ନୌ ।

୪୪୧-କନ୍ୟାପିତାର କାଞ୍ଚନଦାନ

ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ଲଗ୍ନବିଶୁଦ୍ଧାର୍ଥଂ ସଙ୍କଳ୍ପପୂର୍ବକଂ କିଞ୍ଚିତ ସୁବର୍ଣ୍ଣଦାନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ଲଗ୍ନବିଶୁଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ କାଞ୍ଚନଦାନ କରିବ) କୁଣ୍ଡ, ତିଳ, ତୁଳସୀପତ୍ର ସହିତ କଳଂ ଗୃହୀତା ବାକ୍ୟ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (କନ୍ୟାପିତା ଦ୍ରବ୍ୟ ପୂଜା (୧୯୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣପୂଜା (୧୪୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) କରିସାରି ହସ୍ତରେ କୁଣ୍ଡ, ଖସା, ତୁଳସୀପତ୍ର ସହିତ କଳ ଧରି ନିମ୍ନଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ିବ । ତତ୍ପରେ ଓଁ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମ ଅବ୍ୟ ଅମୁକମାସି ଅମୁକପକ୍ଷେ ଅମୁକତିଥିଐ ଅମୁକବାସରେ ଅମୁକନକ୍ଷତ୍ରେ ଅମୁକରାଶି ସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଭାସ୍କରେ ଅମୁକ ରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମସି ଏବଂ ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥି ତେଷୁ ଭୌମାଦିଗ୍ରହଯୋଗଲଗ୍ନ କରଣମୁହୂର୍ତ୍ତକାଂଶକେଷୁ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ହସ୍ତ ପରିମାଣ ମୂଳଆତୁ ତୃଣରେ କଟ (ପରୁଡ଼ି ମସିଣା) ଆସନ କରିବ ଏବଂ ତାହାକୁ ବସ୍ତ୍ରାଚ୍ଛାଦିତ କରି ତହିଁରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ବସାଇବ । ୧ । ସମସ୍ତ ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ କଟଆସନ ଉପରେ ବସି କର୍ମ କରିବା ବିଧେୟ । ଯେହେତୁ ତାହା ପୂର୍ବରୁ ବିଧାତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି । ୨ । ବେଦଞ୍ଜ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କହିଅଛନ୍ତି ଯେ କଟ (ମସିଣା) ଉପରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦରେ ବସାଇ ବିବାହ କଲେ ତାହାଙ୍କର ଆୟୁଷ, ଧନ ଓ ସନ୍ତାନ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କନ୍ୟା ଦାନରେ କଟ ଆସନ ନ କରେ ତାହାର କନ୍ୟା ବନ୍ଧ୍ୟା ହୁଏ ଓ ରୋଗିଣୀ ହୁଏ ଏବଂ ଦାତାର ଦାନକର୍ମ ମଧ୍ୟ ନିଷ୍ଫଳ ହୁଏ । ୪ । କଟ, ପଟ, କମ୍ବଳ, ସର୍ଗ, ରୌପ୍ୟଦି ପାତ୍ର ଏବଂ ନୂତନ ବର ଏମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାସର୍ଗ ଦୁଷ୍ଟଶାୟ ନୁହେଁ । ୫ । ସରସ୍ୱତୀ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସହିତ ବିବାହ ସମୟରେ କଟ ନାମକରାକ୍ଷର ମୃତ୍ୟୁ ବାଞ୍ଛା କରି କଟଆସନ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ବିଦ୍ଧବିନାଶନିମିତ୍ତ କଟାସନ ବିବାହରେ ପ୍ରଶସ୍ତ । ୬ ।

ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷେଣବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟ ଅମୁବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକଶାଖାଶାଖୈକ ଦେଶାଧ୍ୟାୟିନେ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାର୍ଜିତାୟ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟା ମମ ଦୁହିତୁରମୁକଦେବ୍ୟାଃ କନ୍ୟାୟାଃ ପାଣିଗ୍ରହଣସମୟେ ଲଗ୍ନାଦି ସର୍ବଦୋଷବ୍ୟାପୋହନାର୍ଥମିଦଂ ସୁବର୍ଣ୍ଣଂ ସଦକ୍ଷିଣମଗ୍ନିଦୈବତକଂ ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ । ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭଂ ଗର୍ଭସ୍ଥଂ ହେମବାଜଂ ବିଭାବସୋଃ । ଅନନ୍ତପୁଣ୍ୟ ଫଳଦମତଃ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟତ୍ନ ମେ । ଇତି ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । (ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତେ ଜଳ ଓ ଦକ୍ଷିଣା ସହିତ କାଞ୍ଚନ ଦେଇ ଏହି ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।)

୪୪୨-କନ୍ୟାଦାନ*

କନ୍ୟାପିତା ଶଙ୍ଖେ ଜଳଂ ପୂରିୟତ୍ । ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାକ୍ଷତଦୁର୍ବାକୁଶତ୍ରୟ-
ବାଗ୍ଦାନସମ୍ବନ୍ଧିଗୁବାକଦ୍ୟଂ ଚ ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାନନ୍ଦୁଜ୍ଞାପ୍ୟ କନ୍ୟାଦାନାର୍ଥଂ ବାଗ୍ଦାନ
ବନ୍ମହାବାକ୍ୟଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ମହାବାକ୍ୟ ୪୨୨ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

*୪୪୨ (୧ଟି)-କନ୍ୟାଦାନରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାନୁମତିର ପ୍ରମାଣ ବାକ୍ୟ-

ବ୍ୟାସାକ୍ତିରଃ ସମାବିପ୍ରାଃ ସବେ ଚ ବେଦପାରଗାଃ ।

ମମ ପ୍ରତ୍ନାବିହାହେତ ସବେ ରାଜ୍ଞା ପ୍ରଜାୟତାଂ । (ଗୃହ୍ୟ ସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆପଣ ସମସ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବେଦପାରଗ ଅକ୍ତିରାଗଷି ଓ
ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କ ତୁଲ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ଅତଏବ ମୋହର କନ୍ୟା ବିବାହରେ ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ
କରନ୍ତୁ ।

୪୪୨ (୨ଟି)-କେଉଁ କେଉଁ କର୍ମରେ ମହାବାକ୍ୟ କରାଯାଏ ତାହାର ପ୍ରମାଣ-
କନ୍ଦୁକାଶ୍ୱତିଲାନାଗଦାସାରଥମହୀମୁଗାଃ ।

କନ୍ୟା ଚ କପିଳାଧେନୁ ମହାଦାନାନି ବୈ ଦଶ (ଗୃହସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-(୧) କନକ (ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପୁରୁଷାଦି) (୨) ଅଶ୍ୱ, (୩) ତିଳ (ତିଳପୁରୁଷ
ପ୍ରଭୃତି) (୪) ଗଜ, (୫) ଦାସୀ, (୬) ରଥ, (୭) ପୃଥ୍ୱୀ, (୮) ମୃଗ, (୯)
କନ୍ୟା ଓ (୧୦) କପିଳାଧେନୁ । ଏହି ଦଶଗୋଟି ଦାନକୁ ମହାଦାନ କହନ୍ତି । ଏହି
ମହାଦାନମାନଙ୍କରେ ମହାବାକ୍ୟ ପଢ଼ିବ ।

୪୪୨ (୩ଟି) କେଉଁ କେଉଁ କର୍ମରେ ପ୍ରବରର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ ତାହାର
ପ୍ରମାଣ-

ତୁଳାପୁରୁଷଦାନେ ଚ ତଥାତ ହାଟକାତଳେ ।

କନ୍ୟାଦାନେ ତଥୋସ୍ତର୍ଗେ କାର୍ତ୍ତିୟେତ୍ପ୍ରବରାଦିକଂ । (ମତ୍ସ୍ୟପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତୁଳା ପୁରୁଷ ଦାନରେ, ଅଧିକ ପରିମାଣ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦାନରେ ଏବଂ
କନ୍ୟାଦାନ ସମୟରେ ଉତ୍ସର୍ଗରେ ପ୍ରବରାଦି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ ।

୪୪୨ (୪ଟି) ଦାନରେ ନାମ ଗୋତ୍ରାଦି ଉଚ୍ଚାରଣ ପ୍ରମାଣ-

ନାମଗୋତ୍ରେ ସମୁଦାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦଦ୍ୟାତ୍ ଶ୍ରଦ୍ଧୟାହିତଃ ।

ପରିତୁଷ୍ଟେନ ଭାବେନ ତୁଭ୍ୟଂ ସଂପ୍ରଦନେ ଇତି । (ବ୍ୟାସଃ)

ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ ୩ ଗଙ୍ଗାଦ୍ୟାଃ ସରିତ ଇତ୍ୟାଦିଦ୍ୟ ଦେବବ୍ରାହ୍ମଣାଗ୍ନିସନ୍ନିଧୌ ଇତ୍ୟନ୍ତଂ ପଠିତ୍ବା (କନ୍ୟାଂ କନକସମ୍ପନ୍ନାଂ କନକାଭରଣୈର୍ଯୁତାଂ । ଦାସ୍ୟାମି ବିଷ୍ଣବେ ତୁଭ୍ୟାଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଜିଗୀଷୟା । ବିଶ୍ୱସରଃ ସର୍ବଭୂତାଃ ସାକ୍ଷିଣ୍ୟ ସର୍ବଦେବତାଃ । ଇମାଂ କନ୍ୟାଂ ପ୍ରଦାସ୍ୟାମି ପିତୃଣାଂ ତାରଣାୟ ଚ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟଂ ଚ ଦ୍ୱୟ ଚ ପଠିତ୍ବା) । ବରପକ୍ଷେ-ଅମୁକସଗୋତ୍ରସ୍ୟ ଅମୁକପ୍ରବରସ୍ୟ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣଃପ୍ରପୌତ୍ରାୟ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମହର୍ଷି ବ୍ୟାସ କହିଅଛନ୍ତି ଯେ “ନାମଗୋତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଶୁଦ୍ଧାୟୁକ ଆନନ୍ଦିତ ଚିତ୍ତରେ ମୁଁ ତୁମକୁ ସମ୍ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛି” ଏରୂପ କହି ସମସ୍ତ ଦାନ କରିବ । ୪୪୨ (୫ଟି)-ଦାନର ଭୋଜନ ବିଚାର-

ଭୁକ୍ତା ସମୁଦ୍‌ବହେତ୍ କନ୍ୟାଂ ସାବିତ୍ରୀଗ୍ରହଣେ ତଥା ।

ଉପୋଷିତଃ ସୁତାଂ ଦଦ୍ୟାଦର୍ଚ୍ଚିତାୟ ଦ୍ୱିଜନ୍ତୁନେ । (ବ୍ୟାସଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବର ଭୋଜନ କରି କନ୍ୟା ଗ୍ରହଣ କରିପାରେ, ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ମଧ୍ୟ ଭୋଜନ କରି ସାବିତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିପାରେ; ମାତ୍ର କନ୍ୟାପିତା ଜଳାହାର ନ କରି ବରକୁ କନ୍ୟାଦାନ କରିବେ । ଏହା ବ୍ୟାସ କହିଅଛନ୍ତି ।

୪୪୨ (୬ଟି)-ଦାତା ଓ ପ୍ରତିଗ୍ରହଣର ଉପବେଶନ ନିୟମ-

ସର୍ବତ୍ର ପାତୁଂ ଖୋଦାତା ଗ୍ରହୀତା ଚ ଉଦ୍‌ଭୁଂଖଃ ।

ଏକଦାନ ବିଧୂର୍ବୃକ୍ଷୋ ବିବାହେ ତୁ ବ୍ୟତିକ୍ରମଃ ।

ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଇତି ପ୍ରତ୍ୟୁଦ୍‌ଭୁଂଖଃ ସଂପ୍ରଦାତା । ପ୍ରତିଗ୍ରହୀତା ପ୍ରାତୁଂଖଃ । ତଥାତ ସମକ୍ଷ ବିବେକେ-

ପ୍ରାତୁଂଖାୟାଭିରୂପାୟ ବରାୟ ଶୁଚିସନ୍ନିଧୌ ।

ଦଦ୍ୟାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୁଦ୍‌ଭୁଂଖଃ କନ୍ୟାଂ କ୍ଷଣେ ଲକ୍ଷଣଂସମୁଦେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସବୁଦାନରେ ଦାତା ପୂର୍ବମୁଖ ଓ ଗ୍ରହୀତା ଉତ୍ତରମୁଖ ହୋଇ ବସିବେ । ଦାନ ମାତ୍ରରେ ଏହି ବିଧି ପ୍ରଚଳିତ । କିନ୍ତୁ ବିବାହ ସମୟରେ ଏହା ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହୋଇଥାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଦାତା ପଶ୍ଚିମମୁଖ ଓ ଗ୍ରହୀତା ପୂର୍ବମୁଖ ହୋଇ ବସିବେ । ସମକ୍ଷ ବିବେକରେ କଥୂତ ଅଛି ପୂର୍ବମୁଖସ୍ଥିତ ସୁଲକ୍ଷଣ ବରକୁ ଅଗ୍ନିସମାପରେ ଶୁଭକ୍ଷଣରେ ପଶ୍ଚିମମୁଖ ହୋଇ କନ୍ୟାଦାନ କରିବ ।

୪୪୨ (୭ଟି) ବୁଢ଼ାକରଣ, ମେଖଳାବନ୍ଧନ, ସାବିତ୍ରୀପ୍ରଦାନ ଓ ବେଦପଠନ ଇତ୍ୟାଦି କର୍ମରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବସିବାର ଦିନ ନିରୂପଣ ।

ସାବିତ୍ରୀଗ୍ରହଣାଦ୍ୟବେଦପଠନେ, ସ୍ୟାନ୍ ମେଖଳାବନ୍ଧନେ ।

ବୁଢ଼ାକର୍ମଣି ଚୋପନାୟବପନେ ବୃହଣଂଷ ପ୍ରତ୍ୟୁଦ୍‌ଭୁଂଖଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସାବିତ୍ରୀମନ୍ତ୍ରଗ୍ରହଣରେ, ଆଦ୍ୟବେଦପଠନରେ, ମେଖଳା ବନ୍ଧନରେ, ବୁଢ଼ାକର୍ମରେ ଉପନୟନରେ କ୍ଷୌରରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପଶ୍ଚିମକୁ ମୁଖ କରି ବସିବ ।

ଅମୁକସଗୋତ୍ରସ୍ୟ ଅମୁକପ୍ରବରସ୍ୟ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣଃ ପୁତ୍ରାୟ । ଅମୁକସ୍ୟଗୋତ୍ରସ୍ୟ
 ଅମୁକପ୍ରବରସ୍ୟ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣଃ ପୁତ୍ରାୟ । (ଇତର ବରପକ୍ଷେ-ଅମୁକବର୍ମଣେ,
 ଅମୁକଗୁପ୍ତାୟ, ଅମୁକଦାସାୟ ଇତି ବିଶେଷଃ) । (କନ୍ୟା ପକ୍ଷେ) ଅମୁକସଗୋତ୍ରସ୍ୟ
 ଅମୁକପ୍ରବରସ୍ୟ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣଃ ପୁତ୍ରୌତ୍ରୀଂ । ଅମୁକସଗୋତ୍ରସ୍ୟ
 ଅମୁକପ୍ରବରସ୍ୟ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣଃ ପୁତ୍ରୀଂ । ଅମୁକଗୋତ୍ରସ୍ୟ ଅମୁକପ୍ରବରସ୍ୟ
 ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣଃ ପୁତ୍ରୀଂ । ଏବଂ ତ୍ରିବାରୋଜାରଣାନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟ
 ଅମୁକପ୍ରବରାୟ* ଅମୁକବେଦାନ୍ତର୍ଗତଅମୁକଶାଖାଶାଖାଣିକଦେଶ-
 ଧ୍ୟାୟିନେଅମୁକଦେବଶର୍ମଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ବରାୟାର୍ଜିତାୟା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଂ
 ଅମୁକପ୍ରବରାଂ ଅମୁକଦେବୀଂ କନ୍ୟାଂ ଯଥା-ବସ୍ତ୍ରୌତାଳଂ କୃତାଂ-
 ପ୍ରଜାପତିଦୈବାତାଂ ପ୍ରଜାପାଦନାର୍ଥଂ କନ୍ୟାଦାନଫଳପ୍ରାପ୍ତିକାମଃ ଭଗବତଃ
 ଶ୍ରୀବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରିତୟେ ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦନେ । ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ।
 ଶଙ୍ଖସ୍ଥିତଗୁବାକଦ୍ୱୟଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାକ୍ଷତକୁଶସହିତମୁଦକଂ ଦତ୍ତ୍ୱା କନ୍ୟାହସ୍ତଂ ବରହସ୍ତେ
 ଦଦ୍ୟାତ୍ । (ଗୋତ୍ରପ୍ରବର ନିୟମ ୩୭୧, ୩୭୨ ଦେଖ) ।

୪୪୨ (୮ଟି)-କନ୍ୟାଦାନଫଳ-

କୃପାରାପ୍ରପାକାରୀ ତଥା ବୃକ୍ଷାଦିରୋପକଃ ।

କନ୍ୟାପ୍ରବଃ ସେତୁକାରୀ ସ୍ୱର୍ଗମାପ୍ନୋତ୍ୟସଂଶୟଂ । (ଯମଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯମ କହିଅଛନ୍ତି, କୃପ, ଆରାମ ଓ ପ୍ରପା (ଜଳସୂତ୍ର) ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ,
 ବୃକ୍ଷରୋପଣକାରୀ, କନ୍ୟାଦାତା ଓ ସେତୁ ନିର୍ମାଣକାରୀ ଏମାନେ ନିଃସନ୍ଦେହରେ
 ସ୍ୱର୍ଗ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।

୪୪୨ (୯ଟି)-କେଉଁଠାରୁ ପୁରୁଷ ଶର୍ମାପଦବାଚ୍ୟ ହେବ ଓ କନ୍ୟା ଦେବୀ
 ପଦବାଚ୍ୟ ହେବ ତାହାର ପ୍ରମାଣବାକ୍ୟ-

ଶର୍ମାଂଶଃ ପ୍ରାସ୍ତଗାୟତ୍ରିନାମଶଃ ସ୍ୟାତ୍ତଦା ଶିଶୁଃ ।

ନାମ୍ନୀ ତୁପୁତ୍ରଗୋତ୍ରାୟା ଦେବୀ ତପ୍ତରତଃ ସ୍ମୃତା ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ଦେବ୍ୟନ୍ତାୟ ସ୍ତ୍ରୀୟଃ ସର୍ବା ଦାସ୍ୟନ୍ତାଃ ଶୂଦ୍ରଜାତୟଃ । (ବିଶ୍ୱକୋଷେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉପନୀତ ନ ହୋଇଥିବା ଶିଶୁର କେବଳ ନାମ ମାତ୍ର ଥାଏ ଏବଂ
 ଉପନୀତ ହେଲେ ତାହାର ନାମରେ ଶର୍ମାପଦ ଯୋଗହୁଏ । ସେହିପରି କନ୍ୟା
 ପିତୃଗୋତ୍ରରେ ଥିବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କନ୍ୟା ଥାଏ । ଅନ୍ୟଗୋତ୍ରକୁ ଗଲେ ଦେବୀ ବୋଲାଏ ।
 ବିବାହ ପରେ ଦ୍ୱିଜାତି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦେବୀସଂଜ୍ଞା ଓ ଶୂଦ୍ରସ୍ତ୍ରୀର ଦାସୀସଂଜ୍ଞା ହୁଏ ।

*-ଗୋତ୍ରପ୍ରବର୍ତ୍ତକମୁନି ବ୍ୟବର୍ତ୍ତକୋମୁନିଗଣଃ । (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମେ)

ଯେଉଁ ରକ୍ଷି ଯଜ୍ଞରେ ଯେଉଁ ଗୋତ୍ରରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଥିବେ ସେହି ରକ୍ଷି
 ସେହି ଗୋତ୍ରର ପ୍ରବର ।

୪୪୩-ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥି

ତତଃ ସମାଚାରାତ୍ କୁଶରଞ୍ଜା ବରକନ୍ୟା ଯୋର୍ହସ୍ତବନ୍ଧନଂ*କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ନନ୍ତେଣ ।

ଓଁ ଯନ୍ତେ ଦେବୀ ନିର୍ଗତି ରାବବନ୍ଧ ପାଶଂ ଗ୍ରାବା ସ୍ୱବିଚୂଡ଼ିତ୍ୟଂ । ତନ୍ତେ
ବିଷ୍ଣ୍ୱାମ୍ୟାୟୁଷୋ ନମସ୍କ୍ୟାଦଥୈତଂ ପିତୁମାଶି ପ୍ରସୂତଂ । ନମୋଭୂତୈଷ ଯେଦଂ
ଚକାର ।

(ତତ୍ପରେ ସମାଚାର (ଦେଶାଚାର) ମତେ ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତକୁ ମିଶାଇ କୁଶରଞ୍ଜରେ ବାନ୍ଧିବ ।)*

ତତଃ କନ୍ୟାଭରାୟବସ୍ତ୍ରାଗ୍ରେ ବରୋଭାୟବସ୍ତ୍ରମୂଳେ କ୍ରମୁକଦ୍ୱୟଂ ଦୁର୍ବାଦିକଂ
ଚ ନିକ୍ଷିପ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥିଂ ବଧ୍ନାୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବରହାତରେ ଦେଇଥିବା ଗୁଆ ଓ ଅକ୍ଷତାଦି ମଧ୍ୟରୁ
ଗୋଟିଏ ଗୁଆ ଓ ଅକ୍ଷତାଦି କନ୍ୟାର ଉତ୍ତରାୟ ବସ୍ତ୍ରର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ବାନ୍ଧିବ ।
ସେହିପରି ଅପର ଗୋଟିଏ ଗୁଆ ଓ ଅକ୍ଷତାଦି ବରର ଉତ୍ତରାୟ ବସ୍ତ୍ରର ମୂଳଭାଗରେ
ବାନ୍ଧିବ ଓ ଉଭୟ ଗଣ୍ଠିକୁ ଏକତ୍ର କରି ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠି ପକାଇଦେବ ।

୪୪୪-ବରର ସ୍ୱସ୍ତିମନ୍ତ୍ରପାଠ

ତତୋବରଂ ସ୍ୱସ୍ତି ତ୍ରିବାରଂ ପଠେତ୍ । ଗାୟତ୍ରୀଂ ତ୍ରିଃ ପଠେତ୍ । (ତତ୍ପରେ
ବର ସ୍ୱସ୍ତି ତିନିବାର ପଢ଼ି ଗାୟତ୍ରୀ ତିନିଥର ପଢ଼ିବ) ଦୈଧ୍ୟାସ୍ତ୍ୱା ଦଦାତୁ । ପୃଥିବୀ
ତ୍ୱା ପ୍ରତିଗୃହଣାତୁ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଇମାଂ କନ୍ୟାଂ ପ୍ରଜାପତି ଦୈବାତଂ ପ୍ରତିଗୃହଣାମିତି

*୪୪୩ (୧ଟି)-ରଞ୍ଜୁବନ୍ଧନର କାରଣ-

ଅପୂର୍ବେୟଂ ହରେର୍ମାୟା ତ୍ରିଗୁଣା ରଞ୍ଜୁରୂପିଣୀ ।

ତୟା ବନ୍ଧଂ ନ ଚଳତି ଚିତ୍ତଂ ଧାବତି ଧାବତି ॥

ଅପୂର୍ବା ତ୍ରିଗୁଣା ରଞ୍ଜୁ ବ୍ୟାତ୍ରା ଯା ଚ ନିର୍ମିତା ।

ସତ୍ସଂରକ୍ତସ୍ତମୟୈବ ଶୁଭବନ୍ଧନମୁଚ୍ୟତେ ॥ (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଶୁଭରକ୍ତର ନିର୍ମିତ ସତ୍, ରକ୍ତ, ତମ ଏହି ତ୍ରିଗୁଣଯୁକ୍ତ ମାୟାରୂପ
ରଞ୍ଜୁରେ ହସ୍ତବନ୍ଧନ ହେଲେ ସର୍ବଦା ଧାବମାନ ହେଉଥିବା ମନ ଆବଦ୍ଧ ହୁଏ,
ଅତଏବ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ହସ୍ତବନ୍ଧନ ଶୁଭ ବୋଲି କଥିତ ହୁଏ ।

*୪୪୩ (୨ଟି)-ହସ୍ତବନ୍ଧନ ପ୍ରାର୍ଥନା-

ଅୟେ ଅୟାଳିକେ ମାତର୍ନମସ୍ତେ ଶଙ୍କରପ୍ରିୟେ ।

ବରକନ୍ୟାଦ୍ୱୟଂ ଦେବି ରକ୍ଷ ତ୍ୱଂ ସର୍ବତୋଭୟାତ୍ ।

ବଦନ୍ତି* (ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବର କହିବ ମୁଁ କନ୍ୟା ଗ୍ରହଣ କଲି) ତତଃ
କାମସ୍ତୁତିଂ ପଠେତ୍ । ଓଁ କୋଂଦାତ୍ କସ୍ତାଦାତ୍ କାମୋଦାତ୍ କାମାୟାଦାତ୍ କାମୋଦାତା
କାମଃ ପ୍ରତିଗ୍ରହୀତାଃ କାମୈତରେ ତବ କାମ ସବା ଭୁନକାମହେ । (ତଦନନ୍ତର
ବର ହି କାମସ୍ତୁତି ପାଠ କରିବ ।)

୪୪୫-କନ୍ୟାଦାନ ଦକ୍ଷିଣାବାକ୍ୟ

କନ୍ୟାପିତା ପୁନଃ ଶଙ୍ଖୋଦକଂ ଗୃହୀତ୍ୱା କୃତେତତ୍ କନ୍ୟାଦାନକର୍ମଣଃ
ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ଇଦଂ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଗୋମିଥୁନଂ ଚ ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ଶଙ୍ଖରେ ଜଳ ଧରି ଉପଭୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଗୋମିଥୁନ (ଷଣ୍ଠ ଓ ଗାଈ) ଦକ୍ଷିଣା ବରକୁ ଦେବ ।

୪୪୬-ଯୌତୁକ ଦାନ *

ତତୋଦାତା ଜଳଭାଜନ ଭୋଜନ-ଭାଜନ-ଗୋ ମହିଷ୍ୟଂଶୁ-ଗଜ ଦାସ-
ଦାସୀ ଭୂବାହନାଳଂକାରଦି ଯଥାବିଭବସଂକଳ୍ପପୂର୍ବକଂ ବରାୟ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।
ସମାଚାରଦନ୍ୟଦପି ସୁବର୍ଣ୍ଣଂ ରଜକଂ ଧାନ୍ୟଂ ଖରୁଂ ଶଯ୍ୟାଂ ବ୍ୟଜନଂ ଛତ୍ରଂ ପାଠଂ
ଉପାନହୌ କମଣ୍ଡୁଳଂ ଚ ଯଥାସମ୍ଭବଂ ଯୌତୁକଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଅନ୍ୟେଽପି
ବାନ୍ଧବାଦୟଃ ଯଥାସମ୍ଭବଂ ଯୌତୁକଂ ଦଦ୍ୟୁଃ ।

*ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ପଠେତ୍-

ଗୌରୀଂ କନ୍ୟାମିମାଂ ବିପ୍ର ଯଥାଶକ୍ତି ବିଭୂଷିତାଂ ।

ଗୋଭ୍ରାୟ ଶର୍ମଶେ ତୁଭ୍ୟଂ ଦତ୍ତାଂ ବିପ୍ର ସମାଶ୍ରୟ ॥

କେନ୍ୟ ମମାଗ୍ରତୋ ଭୂୟଃ କେନ୍ୟ ମେ ଦେବି ପାର୍ଶ୍ବୟୋଃ ।

କେନ୍ୟ ମେ ପୃଷ୍ଠତୋ ଭୂୟା ସ୍ତଦାନାନ ମୋକ୍ଷମାପ୍ନୁୟାଂ ।

ମମ ବଂଶେ ସମୁଭୂତା ପାଳିତା ବସ୍ରାଷ୍ଟକଂ ॥

ତୁଭ୍ୟଂ ବିପ୍ର ମୟା ଦତ୍ତା ପୁତ୍ରପୌତ୍ରପୁରୁଷର୍ଚ୍ଚନା ।

ନୁନବୟସାୟାଂ ପାଳିତା ବର୍ଷସପ୍ତକମିତ୍ୟାଦୃହ୍ୟଃ ॥

(ଜତି ଗଦାଧରଃ)

*କନ୍ୟାଦାନାମାରଭ୍ୟ ତତୁର୍ଥୀ କର୍ମପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଂ ବିବାହଶବ୍ଦେନୋତ୍ୟତେ ତନ୍ମଧ୍ୟେ
କନ୍ୟାୟା ସ୍ବପିତ୍ରାଦିଭ୍ୟୋ ଯଜ୍ଞନଂ ପ୍ରାପ୍ତଂ ତଦଯୌତୁକଂ (ହରିହରଃ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟାଦାନଠାରୁ ତତୁର୍ଥୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂମୟକୁ ବିବାହ କୁହାଯାଏ ।
ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଯେକୌଣସି ପଦାର୍ଥ କନ୍ୟାକୁ ପିତ୍ରାଦିମାନେ ଦିଅନ୍ତି ତାହାକୁ ଯୌତୁକ
କହନ୍ତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦେଶାଚାର ଅନୁସାରେ କନ୍ୟାପିତା ବରକୁ ଜଳପାତ୍ର, ଭୋଜନ ପାତ୍ର, ଗୋରୁ, ମଇଁଷି, ଅଶ୍ୱ, ଗଜ, ଦାସ, ଦାସୀ, ଭୂମି, ବାହାନ, ଅଳଙ୍କାର, ସୁନା ରୂପା, ଧାନ, ତମ୍ବା, ଖଟ, ଶେଯ, ବିଛଣା, ଛତା, ପାଢ଼ା, ଯୋତା ଓ ଗଢ଼ୁ ପ୍ରଭୃତି ଉପକରଣାଦି ଯଥାଶକ୍ତି ଯୌତୁକ ଦେବେ ।

୪୪୭-ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥ ମୋଚନ

ତତଃ ସଭର୍ତ୍ତୃକା ଶ୍ରୀ ବରକନ୍ୟାୟୋହିଷ୍ଠବେଷ୍ଟିତକୁଶଗ୍ରନ୍ଥଂ ବିମୁଚ୍ୟା ତୟୋର୍ବିଷ୍ଠଗ୍ରନ୍ଥଂ ଦୃଢ଼ୀକୃର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଦୂର୍ବାବଦରାକ୍ଷତଂ ଦତ୍ତାଂ ବନ୍ଦାପନାଂ ଚ କୃର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ସଧବାସ୍ତା ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥ ମୋଚନ କରି ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର ବସ୍ତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥି ଏକତ୍ର କରି ଦୃଢ଼ରୂପେ ବାନ୍ଧିଦେବ ଓ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଉପରେ ଅକ୍ଷତ ଦୁବ ବରକୋଳିପତ୍ର ପକାଇ ସାତଦୀପରେ ବନ୍ଦାପନା କରିବେ ।

୪୪୮-କନ୍ୟାକୁ ବରସମୀପେ ଆନୟନ ଓ ନାମଗ୍ରହଣ

ତତୋବରଃ କନ୍ୟାୟା ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ପତିଗ୍ରହସ୍ଥା ନାନିଷ୍ଠାମ୍ୟ ଆମୁସମୀପମାନୟେନ୍ନୁନ୍ଦେଶ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବର କନ୍ୟାର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତକୁ ଧରି ପ୍ରତିଗ୍ରହସ୍ଥାନକୁ ଉଠାଇନେଇ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆପଣାର ସମୀପକୁ ଅଣି ଦକ୍ଷିଣଭାଗରେ କଟମସିଣା ଉପରେ ବସାଇବ ।

ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ଯଦୈଷା ମନସା ଦୂରଂ ଦିଶୋଽନ ପବମାନୋବା । ହିରଣ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟୋ ବୈ କର୍ଣ୍ଣଃ ସତ୍ୱା ମନ୍ଥନସାଂ କରୋତୁ । *ଅମୁକଦେବୀତି କନ୍ୟା ନାମଗ୍ରହଣଂ ।

(କନ୍ୟା ବରପକ୍ଷରୁ ଅମୁକଦେବୀ ନାମ ଗ୍ରହଣ କରିବ)

*୪୪୭ (୧ଟି)-ସାଦୀପରେ ବନ୍ଦାପନା କରିବାର ବିଧି ।

ଅଙ୍ଗରିଷ୍ଠପ୍ରଣାତ୍ୟର୍ଥଂ ସପ୍ତବର୍ଗିକକ୍ଷାଳତିଂ ।

ଅକ୍ଷତଂ ବଦରୀଂ ଦୂର୍ବାଂ ଦତ୍ତା ଶିରସି ତ୍ରିଃପୁନଃ ।

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅଙ୍ଗରିଷ୍ଠ ଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଅକ୍ଷତ, ଦୁବ, ବରକୋଳିପତ୍ର ମଞ୍ଚକରେ ଦେଇ ତିନିଥର ସାତଦୀପରେ ଆଳତି (ବନ୍ଦାପନା) କରିବ ।

*-ଅସାବିତି୧୫-ସୂତ୍ର-କନ୍ୟାନାମଗ୍ରହଣଂ ମନ୍ତ୍ରାତେ । (କୃତିକର୍ତ୍ତୃଃ)

୪୪୯-କନ୍ୟା ସମର୍ପଣ ବିଧି

ତତୋନାର୍ଯ୍ୟଃ କନ୍ୟାଂ ଗୃହଂ ନୀତ୍ବା ବସ୍ତ୍ରାଦିନା ସଜ୍ଜାକୃତ୍ୟ ତଣ୍ଡୁଳପୂର୍ଣ୍ଣହସ୍ତାଂ
*ତାଂ ପୁନଃ ପିତୁରଙ୍ଗେ କୁର୍ଯ୍ୟୁଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କନ୍ୟାକୁ ଗୃହକୁ ନେଇ ବସ୍ତ୍ର ଓ
ଅଳଙ୍କାରଦ୍ୱାରା ସୁସଜ୍ଜିତ କରି ଆଣି କନ୍ୟା ହସ୍ତରେ ଚାଉଳ ଆଞ୍ଜୋଳି ଦେଇ
ପିତାକୋଳରେ ଦେବେ ।

ପିତା କନ୍ୟାଂ ମନ୍ତ୍ରେଣ ସମର୍ପୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଭୂଂ ଗୌରୀ ଶଙ୍କରାୟାସ୍ତୈ
ବରାୟ ବିନିବେଦିତା । ବେସସନ୍ତତିବୃଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ କନ୍ୟେ ବାଞ୍ଛିତମସ୍ତୁ ମେ ।*

୪୫୦-ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ପରସ୍ପର ସମୀକ୍ଷଣ ବିଧି

ଅଥ ଏତୌ ବଧୂବରୌ କନ୍ୟାପିତା ପରସ୍ପରଂ ସମୀକ୍ଷେଥାମିତି ପ୍ରେଷେଣ
ସମୀକ୍ଷୟତି । ତତଃ ସମୀକ୍ଷମାଣୋ ବରଃ ପଠତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅନନ୍ତର କନ୍ୟାପିତା ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ କହିବେ ତୁମ୍ଭେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର
ଦେଖା ଦେଖୁ ହୁଅ । ତତ୍ପରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ସମୟରେ ତଳଲିଖିତ
ଚାରିକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବ । ମନ୍ତ୍ରୋପଥା-

ଓଁ ଅଘୋରଚକ୍ଷୁରପତିଘ୍ନେୟାଧି ଶିବା ପଶୁଭ୍ୟଃ ସୁବର୍ଚ୍ଚାଃ । ବୀରସୂର୍ଦ୍ଧେବକାମା
ସ୍ୟୋନା ଶନ୍ତୋ ଭବ ଦ୍ୱିପଦେଶଂ ଚତୁଷ୍ପଦେ । ସୋମଃ ପ୍ରଥମୋ ବିବିଦେ ଗନ୍ଧର୍ବୋ
ବିବିଦ ଉତ୍ତରଃ । ଭୃତୀୟେଽଗ୍ନିଷ୍ଠେ ପତିଷ୍ଠୁରୀୟସ୍ତେ ମନୁଷ୍ୟଜାଃ ।
ସୋମୋଽଦଦଦ୍‌ଗନ୍ଧର୍ବାୟ ଗନ୍ଧର୍ବୋଽଦଦଦ୍‌ଗ୍ନୟେ । ରୟିଂ ଚ ପୁତ୍ରା ଜଂ
ଶ୍ୱାଦାଦଗ୍ନିର୍ମହ୍ୟମଥୋଲମାଂ । ସାନଃ ପୁଷ୍ଟା ଶିବତମା ମୈରୟ ସାନ ଉରୁଷତି ବିହର ।
ଯଶ୍ୟାମୁଶନ୍ତଃ ପ୍ରହରାମ ଶେଫଂ ଯସ୍ୟା ମୁକାମା ବହବୋନିବିଷ୍ଠେ । ଏତସ୍ୟ
ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟାନ୍ତେ ପରସ୍ପରନିରୀକ୍ଷଣଂ ।

*୪୪୯(ଟି)-ରିକ୍ତହସ୍ତରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ନିଷେଧ-

ସ୍ୱଗୃହଂ ଯଜ୍ଞଶାଳାଂ ଚ ବିବାହଂ ସିନ୍ଧୁ ମଜ୍ଜନଂ ।

ରିକ୍ତେ ହସ୍ତେ ନ ଗନ୍ଧତି ଇଶ୍ୱରଂ ଦୈବତଂ ଗୁରୁଂ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସ୍ୱଗୃହ, ଯଜ୍ଞଶାଳା, ବିବାହ, ସମୁଦ୍ରସ୍ନାନ, ଇଶ୍ୱର, ଦେବତା ଓ
ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ରିକ୍ତ ହସ୍ତରେ ଗମନ କରିବ ନାହିଁ । ଅତଏବ ବରକନ୍ୟା ବେଦୀ
ଉପରକୁ ଆଣୁଲି ନେଇଯିବେ ।

*-ଇତି କୃତ୍ୟକୌମୁଦ୍ୟାଂ ବିଦ୍ୟତେ ନାତ୍ର ମୂଳେ ।

୪୫୧-ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ଅଗ୍ନିପ୍ରଦକ୍ଷିଣ

ତତଃ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣମଗ୍ନିଂ ପରାତ୍ୟ ପଶ୍ଚାଦଗ୍ନେଃ ପୂର୍ବସ୍ଥାପିତକଟୋପରି ଦକ୍ଷିଣପାଦଂ
ଦତ୍ତ୍ୱା ବରଉପବିଶତି । ତଦକ୍ଷିଣେ ବଧୂଭୁପବିଶତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବର କନ୍ୟା ଦୁହେଁ ବ୍ରହ୍ମା ଓ ଅଗ୍ନିଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଅଗ୍ନି
ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ଅଗ୍ନିର ପଶ୍ଚାଦ୍ ଭାଗରେ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥାପିତ କଟମସିଣା ଉପରେ ବର
ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣପାଦ ଦେଇ ବସିବ ଏବଂ କନ୍ୟା ବରର ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ବସିବ ।

୪୫୨-ପାଣିପାଦାର୍ପଣ ବିଧି

ଅଥ ଲୌକିକବ୍ୟବହାରାତ୍ କନ୍ୟାପିତା ତ ଉତ୍ତୋ ନବବସ୍ତ୍ରଂ ପରିଧାୟ
ବେଦ୍ୟାଂପୀଠୋପରି କୁମୁକଂସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା ତତ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଣଂବିଷ୍ଣୁଂମହେଶ୍ୱରଂ ଚ
ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାଦିନା ସଂପୁଜ୍ୟ ଶଙ୍ଖେ ଅର୍ଘ୍ୟଜଳଂ ଗୃହୀତ୍ୱା “ଆବ୍ରହ୍ମନ୍ତି” ଡି ମନ୍ତ୍ରେଣ
ବ୍ରହ୍ମଣେ “ତଦ୍‌ବିଷ୍ଣୋ” ରିତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବିଷ୍ଣବେ “ଭ୍ରମକ” ମିତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ମହେଶ୍ୱରାୟ
ଚଅର୍ଘ୍ୟଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ସ୍ୱ ସ୍ୱ ପୂର୍ବଶାସନସ୍ମରାହ୍ନୁଣେଭ୍ୟଃ ପୃଥକ ପୃଥକ୍ ଅର୍ଘ୍ୟଂ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟାପିତା ଓ ବରପିତା ଉଭୟେ ନବବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ବେଦୀରେ
ପାତ୍ରା ଉପରେ ଗୁଆ ରଖି ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ ଦେଇ ପୂଜା କରି
ଶଙ୍ଖରେ ଅର୍ଘ୍ୟଜଳ ଧରି “ଆବ୍ରାହ୍ମନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ବ୍ରହ୍ମବର୍ଚ୍ଚସୀ ଜାୟତା ମାରାଷ୍ଟ୍ରେ
ରାଜନ୍ୟଃ । ଶୁରଈଶ ବ୍ୟୋତି ବ୍ୟାଧି ମହାରତୋଜାୟତଂ ।” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି

*୪୫୧-ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ନିୟମ-

ଦମ୍ପତ୍ୟାର୍ଗଚ୍ଛତୋ ସ୍ତତ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନୋରଋତ୍ରା ଗୁତି । (ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବରକନ୍ୟା ଦୁହେଁ ବ୍ରହ୍ମା ଓ ଅଗ୍ନି ଏ ଦୁହିଁଙ୍କର ମଧ୍ୟଭାଗ ଦେଇ ଅଗ୍ନି
ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବେ ।

*୪୫୨ (୧ଟି)-ସମର୍ପଣ ବିଧି-ବ୍ରାହ୍ମଣେତରପକ୍ଷେ-

ଦଶ ଦୋଷଃ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟାଃ ଶରଣଂ ହୃମତଃପରା ।

ପାଳିତେୟଂ ଚ ମପୁତ୍ରୀ ଦତ୍ତା ପଥହରୀତକୀ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟାପିତା ପାଞ୍ଚଗୋଟି ହରିଡ଼ା ହାତରେ ଧରି ବରପିତାଙ୍କୁ କହିବେ
କି ମୋହର ଅତି ଯତ୍ନରେ ପାଳିତା ଏହି କନ୍ୟା ସହିତ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ହରିଡ଼କୀ
ଆପଣଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରି ଶରଣ ପଶିଲି । ଆପଣ କନ୍ୟାର ଚଳଲିଖିତ ଦୋଷ ମାର୍ଜନା
କରିବେ ।

କନ୍ୟା କନକସମ୍ପନ୍ନା କନ୍ୟାଭରଣ ଭୂଷିତା ।

ପାଳନୀୟା ଚ ହୃତ୍‌ପୁତ୍ରୀ ପଞ୍ଚପୁରୀ ପ୍ରଗୃହ୍ୟତାଂ ॥

ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ, ଓ ତଦ୍‌ବିଷେଷ ପରମଂ ପଦଂ ସଦା ପଶ୍ୟତି ସୂରୟଃ । ଦିବୀବ
ଚକ୍ଷୁରାତତଂ” । ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଏବଂ ତୁମ୍ଭକଂ ଯଜାମହେ ସୁଗନ୍ଧିଂ
ପୁଷ୍ଟିବର୍ଦ୍ଧନଂ । ଉର୍ବାରୁକମିବ ବନ୍ଧନାନ୍, ତେୟାମ୍ଭୂକ୍ଷୀୟ ମାମୃତାତ୍” । ଏହି ମନ୍ତ୍ର
ପଢ଼ି ମହେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଅର୍ଘ୍ୟଜଳ ଦେବେ । ତତ୍ପରେ “ଅମୁକଶାସନସ୍ଥିତବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ
ପାଣି ପାଦାର୍ଘ୍ୟଂ ନମଃ ଇତ୍ୟୁଚାର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱାୟମୂର୍ବ ଶାସନସ୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ପାଣି ପାଦାର୍ଘ୍ୟ
ଦଦ୍ୟାତ୍” (ଏହି ସ୍ୱନାମ ତତୁର୍ଥାନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରରେ ସ୍ୱ ୨ ପୂର୍ବଶାସନସ୍ଥ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ
ପାଣିପାଦାର୍ଘ୍ୟ ଦେବେ । ଏ ରୂପ ଲୋକବ୍ୟବହାର ଅଛି । ଏହା କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ପକ୍ଷରେ ।)

ତତଃ କନ୍ୟାପିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋଜନୋତ୍ସର୍ଗଂ ଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ ଅହିତ୍ରାବଧାରଣଂ
ଆଶୀର୍ଗ୍ବହଣଂ ଚ କୃତ୍ୱା ଗୃହଂ ଗଚ୍ଛେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାପିତା ବ୍ରାହ୍ମଣୋଜନୋତ୍ସର୍ଗ, ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ର
ଦକ୍ଷିଣାଦାନ, ଅହିତ୍ରାବଧାରଣ ଆଶୀର୍ଗ୍ବହଣ ପ୍ରଭୃତି କର୍ମ ଶେଷ କରି ବେଦୀ ଛାଡ଼ି
ଚାଲିଯିବେ ।

୪୫୩-ବରର ତିଳକାଞ୍ଚନ ଦାନ

ତତୋବରୋଲମ୍ବାଦିଦୋଷଶାନ୍ତ୍ୟର୍ଥଂ ତିଳକାଞ୍ଚନଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-
ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା-
ମମାବୟୋର୍ବରକନ୍ୟାୟୋ ବିବାହମେଳକସମୟେ ଲଗ୍ନାଦିଦୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥଂ
ତିଳକାଞ୍ଚନଦାନମହଂ କରିଷ୍ୟେ । ଇତି ସଂକଳ୍ପ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ସଂପୃକ୍ତ୍ୟ ହସ୍ତେ କୁଶଜଳଂ
ଗୃହୀତ୍ୱା ବିଷ୍ଣୁର୍ଜମ ଇତ୍ୟାଦି ପଠିତ୍ୱା ଅମୁସଗୋତ୍ରାୟ ଅମୁକ ବେଦାନ୍ତର୍ଗତ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବରପିତା ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଗୁଆ କନ୍ୟାପିତାଙ୍କୁ ଦେଇ କହିବେ ତୁମ୍ଭର
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଓ ନାନାବିଧ ଅଳଙ୍କାରଯୁକ୍ତ ଏହି କନ୍ୟା ମୋହର ପାଳନୀୟ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଛଡ଼ା
ଆଉ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ବିଧି ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି ।

୪୫୨ (୨ଟି)-ଦଶଦୋଷ ଲକ୍ଷଣ-

ନିର୍ଲଜ୍ଜା ଚୌରବୃତ୍ତିଷ୍ଠ ଡାକିନୀ ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ।

ମୁଖରା ହିଂସ୍ରକା ଦୁଷ୍ଟା ମିଥ୍ୟାବାଦିନ୍ୟତୋଷିଣୀ ॥

ପଳାୟନପରାଭୂୟେ ଦଶଦୋଷା ଇତି ସ୍ମୃତାଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-(୧) ନିର୍ଲଜ୍ଜା, (୨) ଚୋରଣୀ, (୩) ଡାଆଣୀ, (୪) ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ,
(୫) କଚ୍ଛୁଭାଷିଣୀ, (୬) ଦୁଷ୍ଟମର୍ମକାରିଣୀ, (୮) ମିଥ୍ୟାବାଦିନୀ, (୯) ସର୍ବଦା
ଅସଦୁଷ୍ଟା, (୧୦) ବାରମ୍ବାର ଶାଶୁଘରୁ ପଳାଉଥିବା । ଏହିଗୁଡ଼ିକୁ କନ୍ୟାର ଦଶଦୋଷ
କହନ୍ତି ।

ଅମୁକଶାଖାଶାଖାଶେକଦେଶାଧ୍ୟାୟିନେଅମୁକଦେବଶର୍ମଣେ ବ୍ରହ୍ମାଣାୟାର୍ଚ୍ଚିତାୟ,
ଅମୁସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ମମାବୟୋର୍ବରକନ୍ୟାୟୋର୍ବିବାହମେଳକ
ସମୟେଲଗ୍ନାଦିଦୋଷ-ବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମିଦଂ ସଦକ୍ଷିଣଠିଳକାଞ୍ଚନଂ ଗନ୍ଧାଦ୍ୟର୍ଚ୍ଚିତଂ ବିଷ୍ଣୁ
ଦୈବତକଂ ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ । ପ୍ରାର୍ଥନା-

ତ୍ରେଲୋକ୍ୟନାଥ ଦେବେଶ ଲୋକାନୁଗ୍ର କାରକ ।

ଦାନେନାନେନ ଦେବେଶ ଯଥୋଚ୍ଚଫଳଦୋଭବ ॥

୪୫୪-ବିବାହରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବରଣ *

ଆସନାଦିକଂ ଦତ୍ତା ଅର୍ଚ୍ଚିତଂ ସ୍ଵର୍ଚ୍ଚିତମସ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ନାରାୟଣସ୍ଵରୂପମୁପକନ୍ୟ
ନମୋଽସ୍ତନନ୍ତାୟେତି ପଠିତ୍ବା ବସ୍ତ୍ରାଦିକଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ ରତ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି
ପୂର୍ବୋକ୍ତବିଶେଷଣବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଂ ଅମୁକବେଦାନ୍ତର୍ଗତ
ଅମୁକଶାଖାଶାଖାଶେକଦେଶାଧ୍ୟାୟିନଂ ଅମୁଦେବଶର୍ମଣାଂବ୍ରାହ୍ମଣର୍ଚ୍ଚିତଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ
ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ମମାବୟୋର୍ବରକନ୍ୟାୟୋର୍ବି ବାହାଙ୍ଗହୋମକର୍ମଣି
ବସ୍ତ୍ରନାରିକେଳାକ୍ଷତ ଦିନା କୃତାକୃତାବେକ୍ଷକଃସ୍ତନ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଦ୍ଵାମହଂ ବୃଣେ ।
'ବୃତୋଽସ୍ମାତି' ବ୍ରହ୍ମା ବଦେତ୍ । “ଯଥାବିହିତଂ କର୍ମପଣ୍ୟ” ଯଜମାନଃ । ପଣ୍ୟାମାତି
ବ୍ରହ୍ମା । ସୁରାଶାମସୁରାଶାଂ ତେତି ପ୍ରାର୍ଥନା । (ଏହାର ବିଶେଷ ବିଧି ୧୪୯ ନମ୍ବର
ଦେଖ ।)

*-୪୫୪ (ଟି) ବ୍ରହ୍ମା କାହିଁକି ଦକ୍ଷିଣରେ ବସନ୍ତି-

ଉତ୍ତରେ ସର୍ବତାର୍ଥୀନି ଉତ୍ତରେ ସର୍ବଦେବତାଃ ।

ଉତ୍ତରେ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀପାତ୍ରଂ ବ୍ରହ୍ମା ଦକ୍ଷିଣତଃ କଥଂ ।

ଉ- ଯମୋ ବୈବସ୍ଵତୋରାଜା ବସେଦକ୍ଷିଣତୋ ଦିଶି ।

ତସ୍ୟ ଦର୍ପବିନାଶାୟ ବ୍ରହ୍ମା ବସତି ଦକ୍ଷିଣେ ॥

ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରକାଶତେ ଯତ୍ର ତ୍ରେଲୋକ୍ୟସ୍ୟ ସ୍ଥିତିଭବେତ୍ ।

ତେନାହଂ ବରୟେବ୍ରହ୍ମା ବସେଦ୍ଯଜ୍ଞସ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ଵକେ ॥

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକୀରକାୟାଂ)

କ୍ୟାଖ୍ୟା-(ପ୍ରଶ୍ନ)-ସର୍ବତାର୍ଥ, ସର୍ବଦେବତା ଓ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀ ପାତ୍ର ଏମାନେ ଅଗ୍ନିର
ଉତ୍ତରରେ ଅଛନ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମା କାହିଁକି ଦକ୍ଷିଣଦିଗରେ ବସିବେ ?

ଉ-ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପୁତ୍ର ଯମରାଜା ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ବାସ କରନ୍ତି, ତାହାଙ୍କ ଦର୍ପ
ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣରେ ଆସନ ଦିଆଯାଏ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ରହ୍ମା
ବରଣ ହୁଅନ୍ତି, ସେଠାରେ ତ୍ରେଲୋକ୍ୟର ସ୍ଥିତି ହୁଏ । ସେ ହେତୁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ବରଣ କରି
ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ଵରେ ବସାଇବେ ।

୪୫୫-ବିବାହର କୁଶାଣ୍ଡ

ଦକ୍ଷିଣତୋବ୍ରହ୍ମାସନଂ । ଉତ୍ତରେ ପ୍ରଣାତାପ୍ରଣୟନଂ । ଅଗ୍ରେଣ ମୂଳମାହାଦ୍ୟ
ପ୍ରାନ୍ୟଦିତତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍ଷୁ ପରିସ୍ତରଣଂ । ପୂର୍ବେ ଉତ୍ତରାଗ୍ରଂ । ଦକ୍ଷିଣେ ପୂର୍ବାଗ୍ରଂ । ପଶ୍ଚିମେ
ଉତ୍ତରାଗ୍ରଂ । ଉତ୍ତରେ ପୂର୍ବାଗ୍ରଂ । ଏବଂ କୁଣ୍ଡେ ପରିସ୍ତରଣଂ । ଦକ୍ଷିଣତଃ
ପାତ୍ରାସାଦନମୁତ୍ତରସଂସ୍ପଂ । ପବିତ୍ରଲେବନାନିକୁଶତୁୟବ୍ରହ୍ମଗ୍ରହି ଯୁତାନି । ପବିତ୍ରେ,
ଦେ । ପ୍ରୋକ୍ଷଣାପାତ୍ରଂ । ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳୀ । ସମ୍ମାର୍ଜନକୁଶାଃ ୧୦ । ଉପଯମନକୁଶାଃ ୧୩ ।
ତ୍ରିସ୍ରଃ ସମିଧଃ । ସୁବଃ । ଆଜ୍ୟଂ ପୁଷ୍ପପାତ୍ରାର୍ଥତଣ୍ଡୁଳାଃ । ନବରକ୍ତିକାପରିମିତସ୍ପର୍ଶଦକ୍ଷିଣା
ବରୋବା । ସୁବଃ । ଆଜ୍ୟଂ ପୁଷ୍ପପାତ୍ରାର୍ଥତଣ୍ଡୁଳାଃ । ନବରକ୍ତିକାପରିମିତସ୍ପର୍ଶଦକ୍ଷିଣା
ବରୋବା । ପାତ୍ରାସାଦନେନ୍ଦ୍ରିୟବିଶେଷଃ । (୧) ଶୂର୍ପ୍ୟଂ, (୨) ଶମାପତ୍ରମିଶ୍ରାଳାକାଃ,
(୩) ଅଶ୍ମଶ୍ମଶ୍ଚ, (୪) ଅଶ୍ମଶ୍ମଲୋହିତମାନତୁହଂ ଚର୍ମ, (୫) କୁମାର୍ଯ୍ୟାଭ୍ରାତା, (୬)
ଦୃଢ଼ପୁରୁଷଃ, (୭) ଏତାନିତ୍ତ ପ୍ରକଳ୍ପୟେତ୍ ନତୁ ପ୍ରୋକ୍ଷୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-୧ କୁଳା, (୨) ଶମାପତ୍ର ମିଶ୍ରିତ ଖଲ, (୩) ଶିଳ, (୪) ନାଲିଆ
ଅଶ୍ମିରାବାଛୁରୀର ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ଚର୍ମ, (୫) କନ୍ୟାର ଭାଲ, (୬) ବୁଲବାନ୍ ପୁରୁଷ, (୭)
ଏ ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାପନ କରିବ କିନ୍ତୁ ପ୍ରୋକ୍ଷଣ କରିବ ନାହିଁ ।

ପବିତ୍ରଲେବନୋପରି ପବିତ୍ରେ ଦତ୍ତା ପ୍ରଦକ୍ଷିଣଂ ବେଷୟିତ୍ବା ପ୍ରାଦେଶମାତ୍ରଂ
ନଖବର୍ଜଂ ପବିତ୍ରଲେବନଂ କୃତ୍ବା ପ୍ରୋକ୍ଷଣ୍ୟପରି ପବିତ୍ରେ ସ୍ଥାପୟିତ୍ବା ଦକ୍ଷିଣସ୍ୟା
ଜୁଷ୍ଟାନାମିକୟା ଭ୍ରାମୟିତ୍ବା ଉଦ୍ଧିଗଂନଂ । ତାଂ ସବ୍ୟହସ୍ତେ କୃତ୍ବା ପବିତ୍ରାଭ୍ୟାମ୍ବୁ ପ୍ରବନ୍ନଂ ।
ତତ୍ତ୍ୱଳେନାସାଦିତପାତ୍ରପ୍ରୋକ୍ଷଣଂ । ଅଗ୍ନିପ୍ରଣୀତୟେମଧ୍ୟମସଂଚରଃ,
ଅସଂଚରେପ୍ରୋକ୍ଷଣାନିଧାନଂ । ଆଜ୍ୟସ୍ଥାଳ୍ୟାମାଜ୍ୟନିର୍ବାପଃ । ଆଜ୍ୟଧୂଶ୍ରୟଣମଗ୍ନୌ
ଜ୍ୱଳକାଞ୍ଚେନ ଆଜ୍ୟସ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତିକରଣଂ ଉଦକ ସର୍ଶନଂ । ସୁବ ପ୍ରତିପନ୍ନଂ । ସମ୍ମାର୍ଜନ
କୁଣ୍ଡେ ଶୁବ ସମ୍ମାର୍ଜନଂ । ମୁଳେନ ମୂଳଂ ମଧ୍ୟେନ ମଧ୍ୟଂ ଅଗ୍ରେଣାଗ୍ରଂ ।
ପ୍ରାଣୀତୋଦକେନ ସୁବାଭ୍ୟୁକ୍ଷଣଂ । ପୁନଃଶୁବପ୍ରତିପନ୍ନଂ । ଅଧୋମୁଖତୟାଭୂମି
ନିଧାନଂ । ଆଜ୍ୟୋଦବାସନଂ ପବିତ୍ରାଭ୍ୟାମାଜ୍ୟୋପବନ୍ନଂ । ପ୍ରୋକ୍ଷଣ୍ୟୁପବନ୍ନଂ ।
ଆଜ୍ୟାବେଷଣଂ । ପ୍ରୋକ୍ଷଣବ୍ୟବେଷଣଂ । ଆଜ୍ୟେ ଶୁବନିଯୋଜନଂ ।
ଉପଯମନକୁଶାନାଦାୟ ବାମହସ୍ତେ ଗୃହୀତ୍ବା ଉଦ୍ଧିଷ୍ଟନ୍ ସମିଧଗ୍ନୌ ତୁଷ୍ଟାଂକ୍ଷିପେତ୍ ବା
ସମିଧାଗ୍ନିମିତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । ପ୍ରୋକ୍ଷଣାଳଳଂ ସପବିତ୍ରଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଅଗ୍ନେରାଶାନ କୋଣାଦାରଭ୍ୟ
ତଦନ୍ତଂ ପୂର୍ଯ୍ୟକ୍ଷଣଂ । ପ୍ରଣୀତୟାଂ ପବିତ୍ରନିଧାନଂ । ଦକ୍ଷିଣାନ୍ତୁ ଭୂମି ନିପାତ୍ୟ
ବ୍ରହ୍ମାନୁରବଧୋମଃ । *ଆଦାରାବାଜ୍ୟଭାଗି କୁହୁୟାତ୍ । ଓ ପ୍ରଜାପତିୟେ ସ୍ୱାହା ।
ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତିୟେ । ଓ ଇନ୍ଦ୍ରାୟ ସ୍ୱାହା । ଇଦମିନ୍ଦ୍ରାୟ । ଓ ଅଗ୍ନିୟେ ସ୍ୱାହା ।

*-ତତଃଶୁବମାଦାୟଦକ୍ଷିଣଂଜାନାତ୍ୟ ଆଦାରାବାଜ୍ୟଭାଗି
ମହାବ୍ୟାହୃତୟସର୍ବପ୍ରାୟଶ୍ଚିତଂବ୍ରହ୍ମାନୁରବଧୋହୁତ୍ୱାରାଷ୍ଟ୍ରଭୃଜୟାଭ୍ୟା-
ତାନାଗ୍ନିରିଦ୍ୱିତ୍ୟାଦିକାନ୍ ଅନୁରବଧୋ ଜୁହୁୟାତ୍ । ପ୍ରାଣନାନ୍ତେ ବା ପରଂମୃତ୍ୟବିତି ।
(ପାରସ୍କରଃ)

ଇଦମଗ୍ନୟେ । ଓଁ ସୋମାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସୋମାୟ । (ସମୁଦାୟ କୁଶାଣ୍ଡିନିୟମ
୧୫୫ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ ।)

ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ସ୍ୱସ୍ତି ପୁଣ୍ୟାହଂ ୩ । ଏବମସ୍ତୁ
ବିଜ୍ଞାପୟାମୁତ୍ୟତାଂ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ ଭବତୁ ରାଜ୍ଞଃ ପ୍ରଜାନାଂ ତ ଶାନ୍ତିର୍ଭବତୁ ।
ଅମୁକ ସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତା ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା
ଆବୟୋର୍ବରକନ୍ୟାୟୋର୍ବିବାହାଜ୍ଞହୋମକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି ।
(ବିଶେଷବିଧି ୧୦୦ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ) ।

୪୫୬-ବିବାହ ହୋମ

ଓଁ ଭୁଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଭୁଃ । * ସଂଶ୍ରବଧାରଣଂ । ଓଁ ଭୁବଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
ଭୁବଃ । ଓଁ ସ୍ୱଃ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ସ୍ୱଃ । ଓଁ ଦୁନ୍ନୋଅଗ୍ନେ-ଇଦମଗ୍ନାବରୁଣାଭ୍ୟାଂ । ଓଁ-
ସଦୁନ୍ନୋ ଅଗ୍ନେ-ଇଦମଗ୍ନାବରୁଣାଭ୍ୟାଂ । ଓଁ ଅୟାଶ୍ମାଗ୍ନେଇଦମଗ୍ନୟେ । ଓଁ ଯେତେ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଶ୍ରବ ଧରି ଦକ୍ଷିଣ ଜାନୁ ତଳେ ପକାଇବ ଓ ବ୍ରହ୍ମାନୁରାଷ୍ଟ୍ର
ହୋଇ ଆଘାର ଦୁଇ ଓ ଆଜ୍ୟଭାଗ ଦୁଇ, ମହାବ୍ୟାହୃତି ତିନି ଓ ସର୍ବପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପାଞ୍ଚ,
ଏରୂପ ବାର ଆହୁତି ଅଗ୍ନିରେ ଦେଇ ତତ୍ପରେ ବ୍ରହ୍ମାନୁରବଧନ ହୋଇ ନିଜେ ରାଷ୍ଟ୍ରଭୃତ୍,
ଜୟା, ଅଭ୍ୟାତାନ, ଅଗ୍ନି ରୈତୁ ପ୍ରଭୃତି ହୋମ କରିବ । ମତାନ୍ତର “ପରଂ ମୃତ୍ୟୁ”
ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାଣନ ଶେଷରେ ଆହୁତିଏ ଦେବ ।

ସର୍ବପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତଂ ପ୍ରାଜାପତ୍ୟାନ୍ତରମେତଦାବାପସ୍ତାପନଂ ବିବାହେ ॥
(ପାରସ୍କରଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କେବଳ ବିବାହରେ ସର୍ବପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ (ଦୁନ୍ନୋ ଅଗ୍ନେ ପ୍ରଭୃତି ପାଞ୍ଚ
ଆହୁତି) ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରଭୃତ୍ ହୋମଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସମସ୍ତ ବିବାହ ହୋମ ସାରି ଶେଷରେ
ପ୍ରଜାପତି ହୋମ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ହୋମର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ହୋମ ପରେ ପ୍ରଜାପତି
ହୋମ କରିବା ବିଧି ।

* ୪୫୬-ପ୍ରାଣନପାତ୍ରରେ ପାନ ଓ ସଂସ୍ରବ ଧାରଣର ନିୟମ-

ନାଗବଲ୍ଲୀଦୃଢ଼ଂ ବୈକଂ ହୋମସ୍ଥାନେ ନିଯୋଜୟେତ୍ ।

ତସ୍ୟୋପରି ଦୃତୋହିଷଂ ପ୍ରକ୍ଷିପେଦଭିବାଦୟେତ୍ ॥

ଅନ୍ୟକର୍ମଣି ଏକୈକଂ ଯାଗକର୍ମଣି ବିଂଶତିଃ ।

ବିବାହେ ଦୃଢ଼ ମାସ୍ତୀର୍ଯ୍ୟ ତତୋ ହୋମଂ ମାତରେତ୍ ॥

ନ କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ତୁ ଯଦି ତ୍ୟାଗଂ ନ ଗୃହ୍ୟନ୍ତି ସୁରାହବିଃ ।

ତାଶ୍ଚ ନିଷ୍ଠଳତାଂ ଯାତି ତୁଳାୟାମଗ୍ନି ସନ୍ନିଭଂ ॥ (ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ଶତ-ଲଦଂ ବରୁଣାୟ ସବିତ୍ରେ ବିଷ୍ଣବେ ବିଶ୍ଵେତ୍ୟା ଦେବେତ୍ୟା ମରୁତ୍ୟଃ
ସ୍ଵର୍କେତ୍ୟଃ । ଓଁ ଉଦୁତମ-ଲଦଂ ବରୁଣାୟ । (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣମନ୍ତ୍ର ୨ ୨୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

୪୫୭-ରାଷ୍ଟ୍ରଭୃତହୋମ

ଓଁ ରତାଷ୍ଟ୍ରାତୃତଧାମାଗ୍ନିର୍ଗନ୍ଧର୍ବଃ । ସନଲଦଂ ବ୍ରହ୍ମକ୍ଷତ୍ରଂ ପାତୁ ତସ୍ମୈ ସ୍ଵାହା ବାଟ୍ ।
ଲଦମୃତାସାହେ ରତଧାମେ ଅଗ୍ନୟେ ଗନ୍ଧର୍ବାୟ । ୧ । ଓଁ ରତାଷ୍ଟ୍ରାତୃତଧାମାଗ୍ନିର୍ଗନ୍ଧର୍ବଃ ।
ତସ୍ମୈ ଧାମୋଽୟଂ ସରସୋମୁଦୋନାମ ତାତ୍ୟଃ ସ୍ଵାହା ।
ଲଦମୋଷଧୈତ୍ୟାୟ ସରୋତ୍ୟା ମୁଦତ୍ୟଃ । ୨ । ଓଁ ସଂହିତୋ ବିଶ୍ଵସାମା ସୁର୍ଯ୍ୟୋ
ଗନ୍ଧର୍ବଃ । ସନଲଦଂ ବ୍ରହ୍ମକ୍ଷତ୍ରଂ ପାତୁ ତସ୍ମୈ ସ୍ଵାହା ବାଟ୍ । ଲଦଂ ସଂହିତାୟ ବିଶ୍ଵସାମେ
ସୁର୍ଯ୍ୟାୟ ଗନ୍ଧର୍ବାୟ । ୩ । ଓଁ ସଂହିତୋ ବିଶ୍ଵସାମା ସୁର୍ଯ୍ୟୋ ଗନ୍ଧର୍ବଃ । ତସ୍ୟ
ମରୀଚୟୋଽୟଂ ସରସ ଆୟୁବୋନାମ ତାତ୍ୟଃ ସ୍ଵାହା । ଲଦଂ
ମରୀଚିତ୍ୟାୟ ସରୋତ୍ୟ ଆୟୁତ୍ୟଃ । ୪ । ଓଁ ସୁଷ୍ମମ୍ନଃ ସୁର୍ଯ୍ୟରଶ୍ମିଷ୍ଟନ୍ଦ୍ରମା ଗନ୍ଧର୍ବଃ ।
ସନଲଦଂ ବ୍ରହ୍ମକ୍ଷତ୍ରଂ ପାତୁ ତସ୍ମୈ ସ୍ଵାହା ବାଟ୍ । ଲଦଂ ସୁଷ୍ମମ୍ନାୟ ସୁର୍ଯ୍ୟରଶ୍ମୟେ
ଚନ୍ଦ୍ରମସେ ଗନ୍ଧର୍ବାୟ । ୫ । ଓଁ ସୁଷ୍ମମ୍ନଃ ସୁର୍ଯ୍ୟରଶ୍ମିଷ୍ଟନ୍ଦ୍ରମା ଗନ୍ଧର୍ବଃ । ତସ୍ୟ ନକ୍ଷତ୍ରାଣ୍ୟୟଂ
ସରସୋ ଭେକୁରୟେ ନାମ ତାତ୍ୟଃ ସ୍ଵାହା । ଲଦଂ ନକ୍ଷତ୍ରେତ୍ୟାୟ ସରୋତ୍ୟାୟ
ଭେକୁରିତ୍ୟଃ । ୬ । ଲଂ ଲକ୍ଷିରୋ ବିଶ୍ଵବ୍ୟତା ବାତୋ ଗନ୍ଧର୍ବଃ । ସନଲଦଂ ବ୍ରହ୍ମକ୍ଷତ୍ରଂ
ପାତୁ ତସ୍ମୈ ସ୍ଵାହା ବାଟ୍ । ଲଦମିକ୍ଷିରାୟ ବିଶ୍ଵବ୍ୟତସେ ବାତାୟ ଗନ୍ଧର୍ବାୟ । ୭ । ଓଁ
ଲକ୍ଷିରୋବିଶ୍ଵବ୍ୟତାବାତୋ ଗନ୍ଧର୍ବଃ । ତସ୍ୟାପୋଽୟଂ ସରସଭର୍ବୋନାମ ତାତ୍ୟଃ ସ୍ଵାହା ।
ଲଦମତ୍ୟାୟ ସରୋତ୍ୟ ଉର୍ଗତ୍ୟଃ । ୮ । ଓଁ ଭୃଜ୍ୟଃ ସୁପର୍ଣ୍ଣୋ ଯଜ୍ଞୋ ଗନ୍ଧର୍ବଃ ।
ସନଲଦଂ ବ୍ରହ୍ମକ୍ଷତ୍ରଂ ପାତୁ ତସ୍ମୈ ସ୍ଵାହା ବାଟ୍ । ଲଦଂ ଭୃଜ୍ୟବେ ସୁପର୍ଣ୍ଣାୟ ଯଜ୍ଞାୟ
ଗନ୍ଧର୍ବାୟ । ୯ । ଓଁ ଭୃଜ୍ୟଃ ସୁପର୍ଣ୍ଣୋ ଯଜ୍ଞୋ ଗନ୍ଧର୍ବଃ । ତସ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣାୟ ସରସସ୍ତ୍ରାବାନାମ
ତାତ୍ୟଃ ସ୍ଵାହା । ଲଦଂ ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟାୟ ସରୋତ୍ୟାସ୍ତ୍ରାବାତ୍ୟଃ । ୧୦ । ଓଁ
ପ୍ରଜାପତିବିଶ୍ଵକର୍ମା ମନୋ ଗନ୍ଧର୍ବଃ । ଲନଲଦଂ ବ୍ରହ୍ମକ୍ଷତ୍ରଂ ପାତୁ ତସ୍ମୈ ସ୍ଵାହା
ବାଟ୍ । ଲଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ ବିଶ୍ଵକର୍ମଣୋ ମନସେ ଗନ୍ଧର୍ବାୟ । ୧୧ । ଓଁ ପ୍ରଜାପତି
ବିଶ୍ଵକର୍ମା ମନୋ ଗନ୍ଧର୍ବଃ । ତସ୍ୟ ରକ୍ଷାମାନ୍ୟୟଂ ସରସ ଏଷ୍ଠୟୋ ନାମ ତାତ୍ୟଃ
ସ୍ଵାହା । ଲଦମୃକ୍ଷାମତ୍ୟାୟ ଅପସରୋତ୍ୟ ଏଷ୍ଠିତ୍ୟଃ । ୧୨ । ଏତେ ଦ୍ଵାଦଶମନ୍ତ୍ର
ରାଷ୍ଟ୍ରଭୃତ୍ସଂଜ୍ଞକାଃ ॥

୪୫୮-ଜୟା ହୋମ

ଓଁ ଚିତ୍ରଂ ଚ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଚିତ୍ରାୟ । ୧ । ଓଁ ଚିତ୍ରିଣ୍ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଚିତ୍ରିଣ୍ୟ । ୧ ।
 ଓଁ ଆକୃତଂ ଚ ସ୍ବାହା । ଇଦମାକୃତାୟ । ୩ । ଓଁ ଆକୃତିଣ୍ ସ୍ବାହା । ଇଦମାକୃତିଣ୍ୟ । ୪ ।
 ଓଁ ବିଜ୍ଞାତଂ ଚ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବିଜ୍ଞାତାୟ । ୫ । ଓଁ ବିଜ୍ଞାତିଣ୍ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବିଜ୍ଞାତିଣ୍ୟ । ୬ ।
 ଓଁ ମନଶ୍ଚ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ମନସେ । ୭ । ଓଁ ଶକ୍ତରାଶ୍ଚ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଶକ୍ତରାଶ୍ୟଃ । ୮ ।
 ଓଁ ଦର୍ଶଣ୍ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଦର୍ଶାୟ । ୯ । ଓଁ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସଂ ଚ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପୌର୍ଣ୍ଣ
 ମାସାୟ । ୧୦ । ଓଁ ବୃହତ୍ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବୃହତେ । ୧୧ । ଓଁ ରଥକ୍ତରଂ ଚ ସ୍ବାହା ।
 ଇଦଂ ରଥକ୍ତରାୟ । ୧୨ । ଓଁ ପ୍ରଜାପତିର୍ଜ୍ୟାନିନ୍ଦ୍ରାୟ ବୃଷେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚଦୁଗ୍ରଃ ପୃତନା
 ଜୟେଷୁ । ତସ୍ମୈ ବିଶଃ ସମନମତ୍ ସର୍ବାଃସଉଗ୍ରଃ ସଜହବ୍ୟୋ ବଭୂବ ସ୍ବାହା ।
 ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ ଜ୍ୟାନିନ୍ଦ୍ରାୟ । ୧୩ । ଏତାସ୍ତ୍ରୟୋଦଶହୁତୟୋ ଜୟାସଂଜ୍ଞକାଃ ।

୪୫୯-ଅଭ୍ୟାତାନ ହୋମ ।

ଓଁ ଅଗ୍ନିର୍ଭୂତାନାୟପତିଃ । ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟସ୍ନିନ୍ ଶତ୍ରେୟମାଶିଷ୍ୟସ୍ୟାଂ
 ପୁରୋଧାୟାମସ୍ନିନ୍ କର୍ମଣସ୍ୟାଂ ଦେବହୃତ୍ୟାଙ୍ଗଂ ସ୍ବାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ
 ଭୂତାନାମାୟପତୟେ । ୧ । ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ଜ୍ୟେଷ୍ଠାନାମାୟପତିଃ ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟସ୍ନିନ୍
 ଶତ୍ରେୟମାଶିଷ୍ୟସ୍ୟାଂ ପୁରୋଧାୟାମସ୍ନିନ୍ କର୍ମଣସ୍ୟାଂ ଦେବହୃତ୍ୟାଙ୍ଗଂ ସ୍ବାହା ।
 ଇଦମିନ୍ଦ୍ରାୟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠାନାମାୟପତୟେ । ୨ । ଓଁ ଯମଃ ପୃଥ୍ବ୍ୟା ଅୟପତଃ
 ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟସ୍ନିନ୍ ଶତ୍ରେୟମାଶିଷ୍ୟସ୍ୟାଂ ପୁରୋଧାୟା ମସ୍ନିନ୍ କର୍ମଣସ୍ୟାଂ
 ଦେବହୃତ୍ୟାଙ୍ଗଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଯମାୟ ପୃଥ୍ବ୍ୟା ଅୟପତୟେ । ୩ । *ଉଦକସ୍ପର୍ଶନଂ ।
 ଓଁ ବାୟୁରନ୍ତରିକ୍ଷସ୍ୟାୟପତିଃ ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟସ୍ନିନ୍

*-ଉଦକସ୍ପର୍ଶନବିଧି-

ଯମନୈର୍ଗତ୍ୟସର୍ପାଣାଂ ଭୂତପ୍ରେତାଦିରକ୍ଷସାଂ ।

ଉଚ୍ଛିଷ୍ଠଂ ରୂଦ୍ରମୃତ୍ୟୋଃ ବିଷବଦ୍ଗର୍ହିତଂ ତ୍ୟଜେତ୍ ॥

ପିତୃରାକ୍ଷସରୂଦ୍ରାଃ ଯମୋମୃତ୍ୟୁ ସ୍ତଥୈବ ଚ ।

ଏଷାମତେଷ୍ଠପୋଃସ୍ପୃଷ୍ଟା ସଂସ୍ରବଂ ନତୁ ଧାରୟେତ୍ ॥

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯମ, ନୈର୍ଗତ; ସର୍ପ, ଭୂତ, ପ୍ରେତ, ରାକ୍ଷସ, ରୂଦ୍ର, ମୃତ୍ୟୁ ମନ୍ତ୍ରର
 ଆହୁତିଶେଷ ବିଷତୁଲ୍ୟ ଗର୍ହିତ ଅଟେ, ଅତଏବ ତାହାକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା ବିଧି । ଆଉ
 ପିତୃ, ରାକ୍ଷସ, ରୂଦ୍ର, ଯମ ଓ ମନ୍ତ୍ରର ଆହୁତି ଶେଷରେ (ଶ୍ରବଦ୍ବାରା) ଜଳସ୍ପର୍ଶ କରି
 ସଂସ୍ରବ ଧାରଣ କରିବ ।

କ୍ଷତ୍ରେୟାମାଶିଷ୍ୟସ୍ୟାଂପୁରୋଧାର୍ଯ୍ୟାମସ୍ମିନ୍ନକର୍ମଣ୍ୟସ୍ୟାଂଦେବହ୍ୟତ୍ୟାକଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ
 ବାୟବେନ୍ଦରିଷ୍ୟାଧିପତୟେ । ୪ । ଓଁ ସୂର୍ଯ୍ୟୋ ଦିବୋଧିପତିଃ ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି ।
 ଇଦଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ ଦିବୋଧିପତୟେ । ୫ । ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ରମାନକ୍ଷତ୍ରାଣାମଧିପତିଃ
 ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି । ଇଦଂ ଚନ୍ଦ୍ରମସେ ନକ୍ଷତ୍ରାଣାମଧିପତୟେ । ୬ । ଓଁ
 ବୃହସ୍ପତିର୍ବ୍ରହ୍ମଣୋଧିପତିଃସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି । ଇଦଂ ବୃହସ୍ପତୟେ
 ବ୍ରହ୍ମଣୋଧିପତୟେ । ୭ । ଓଁ ମିତ୍ର ସତ୍ୟାନାମଧିପତିଃ ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି ଇଦଂ ମିତ୍ରାୟ
 ସତ୍ୟାନାମଧିପତୟେ । ୮ । ଓଁ ବରୁଣୋଽପାମଧିପତିଃ ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି । ଇଦଂ
 ବରୁଣାୟାପାମଧିପତୟେ । ୯ । ଓଁ ସମୁଦ୍ରଃ ସ୍ରୋତ୍ୟାନାମଧିପତିଃ ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି ।
 ଇଦଂ ସମୁଦ୍ରାୟ ସ୍ରୋତ୍ୟାନାମଧିପତିଃ । ୧୦ । ଓଁ ଅନ୍ଧକଂ ସାମ୍ରାଜ୍ୟାନାମଧିପତି
 ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି । ଇଦମନ୍ଧାୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟାନାମଧିପତୟେ । ୧୧ । ଓଁ
 ସୋମଓଷଧୀନାମଧିପତି ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି ଇଦଂ
 ସୋମାୟୋଷଧୀନାମଧିପତୟେ । ୧୨ । ଓଁ ସବିତା ପ୍ରସବାନାମଧିପତିଃ
 ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି । ଇଦଂ ସବିତେ ପ୍ରସବାନାମଧିପତୟେ । ୧୩ । ଓଁ ରୁଦ୍ରଃ
 ପଶୁନାମଧିପତିଃ ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି । ଇଦଂ ରୁଦ୍ରାୟ ପଶୁନାମଧିପତୟେ । ୧୪ ।
 ଉଦକସ୍ବର୍ଗନଂ । ଓଁ ଦକ୍ଷା ରୂପାଣାମଧିପତିଃ ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି । ଇଦଂ ଦକ୍ଷେ
 ରୂପାଣାମଧିପତୟେ । ୧୫ । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁଃ ପର୍ବତାନାମଧିପତିଃ ସମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି ।
 ଇଦଂ ବିଷ୍ଣବେ ପର୍ବତାନାମଧିପତୟେ । ୧୬ । ଓଁ ମରୁତୋଗଣାନାମଧିପତୟେ
 ସ୍ତେମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି । ଇଦଂ ମରୁତେଷାଂ ଗଣାନାମଧିପତିଭ୍ୟଃ । ୧୭ । ଓଁ ପିତରଃ
 ପିତାମହଃ ପରେବରେ ତତାସ୍ତତାମହଃ ଇମାବତ୍ସ୍ନିନ୍ତିତ୍ୟାଦି । ଇଦଂ ପିତୃଭ୍ୟଃ
 ପିତାମହେଭ୍ୟଃ ପରେଭ୍ୟଃବରେଭ୍ୟସ୍ତତେଭ୍ୟ ସ୍ତତାମହେଭ୍ୟଃ । ୧୮ ।
 ଉଦକସ୍ବର୍ଗନଂ । ଏତେ ଅଷ୍ଟାଦଶମନ୍ତ୍ରା ଅଭ୍ୟାତାନସଂଜ୍ଞକା ।

୪୬୦-ଅଗ୍ନିଚୈତ୍ସାଦି ହୋମ

ଓଁ ଅଗ୍ନିଚୈତ୍ର ପ୍ରଥମୋ ଦେବତାନାକଂ ସୋଽସ୍ୟେ ପ୍ରଜାଂ ମୁଞ୍ଚତୁ ମୃତ୍ୟୁପାଶାତ୍
 ତଦୟଂ ରାଜା ମରୁଣୋଽନୁମନ୍ୟତାଂ ଯଥେୟକଂ ସ୍ବାପୌତ୍ରମନ୍ତ୍ରରୋଚାତ୍ ସ୍ବାହା ।
 ଇଦ ମଗ୍ନୟେ । ୧ । ଓଁ ଇମାମଗ୍ନିସ୍ତାୟତାଂ ଗାର୍ହପତ୍ୟଃ ପ୍ରଜାମସ୍ୟେନୟନ୍ତୁ
 ଦୀର୍ଘମାୟୁଃଅଶୁନେୟାପସ୍ତା ଜୀବତାମସ୍ତୁ ମାତା ପୌତ୍ରମାନନ୍ଦମଭିବିରୂପ୍ୟତାର୍ମୟକଂ
 ସ୍ବାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ । ୨ । ଓଁ ସ୍ବସ୍ତିନୋ ଅଗ୍ନେ ଦିବଆପୃଥ୍ବ୍ୟା
 ବିଶ୍ୱାନିଧେହ୍ୟଯଥାଯଜତୁ । ଯଦସ୍ୟାଂମହି ଦିବି ଜାତଂ ପ୍ରଶସ୍ତଂ ତଦସ୍ମାସ୍ତୁବିଶଂ

ଧେହି ଚିତ୍ରକଂ ସ୍ବାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ । ୩ ଓଁ ସୁଗନ୍ଧପଦ୍ମାଂ ପ୍ରଦିଶନ୍ ଓହି
 ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମଧ୍ୟେ ହ୍ୟଜରନ୍ ଆୟୁଃ । ଅପୈତୁ ମୃତ୍ୟୁରମୃତାଂ ମଆଗାଦ୍ବୈବସ୍ବତୋନୋ
 ଅଭୟଂ କୃଣୋତୁ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ବୈବସ୍ବତାୟ । ୪ । ଓଁ ପରଂ ମୃତ୍ୟୋଅନୁପରେହି
 ପଦ୍ମାଂ ଯସ୍ତେ ଅନ୍ୟ ଇତରୋ ଦେବଯାନାତ୍ । ଚକ୍ଷୁଷ୍ମତେ ଶୃଣ୍ବତେ ତେ ବ୍ରବୀମି
 ମାନଃ ପ୍ରଜାଜଂରାଷୋ ମୋତବାରାଂ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ମୃତ୍ୟୁଦେ । ୫ । ଉଦକସ୍ବର୍ଗନଂ ।
 ନ ସଂସ୍ରବଧାରଣଂ । ଏକେ ସଂସ୍ରବପ୍ରାଶନାନ୍ତେ ପରଂମୃତ୍ୟୁବିତି ଜୁହୁୟାଦିତୀଛନ୍ତି
 ହୋମାନ୍ତେ ପୁନରେତସ୍ୟ ସଂସ୍ରବପ୍ରାଶନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅଗ୍ନିଚୈତୁ ଆଦି ପାଞ୍ଚକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ରମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମ ଚାରିକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ରରେ
 ସଂସ୍ରବଧାରଣ କରିବ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାଶନପାତ୍ରରେ ଆହୁତି ଶେଷ ରଖୁଥିବ । ମାତ୍ର
 “ପରଂମୃତ୍ୟୋ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ସଂସ୍ରବଧାରଣ କରିବ ନାହିଁ । ଉଦକସ୍ବର୍ଗନ ଶୁବଦ୍ବାରା
 କରିବ । କେହି କେହି କହନ୍ତି ପ୍ରାଶନ ଶେଷରେ “ପରଂମୃତ୍ୟୋ” ମନ୍ତ୍ରରେ ହୋମ
 କରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଶନଶେଷରେ ହୋମ କରିବା ଅବିଧି, ହୋମଶେଷରେ ପ୍ରାଶନ
 କରାଯାଏ । ଅତଏବ “ପରଂମୃତ୍ୟୋ” ମନ୍ତ୍ରରେ ହୋମ କଲେ ଆଉ ଥରେ ପ୍ରାଶନ
 କରିବାକୁ ହେବ ।

*୪୬୧-ଲାଜାହୋମ ।

କୁମାର୍ଯ୍ୟଭ୍ରାତା ଉପକନ୍ଧିତାନ ଶମାପଲ୍ଲାଶମିଶ୍ରାନ୍ ଲାଜାନ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟକୃତାନ୍ ତ୍ରିଧା
 ବିଭଜ୍ୟ ଭାଗମେକଂ ସ୍ବେନାଞ୍ଜଳିନା ଗୃହୀତ୍ବା । କୁମାର୍ଯ୍ୟା ଅଞ୍ଜଳୌ ଆବପତି ।

*୪୬୧ (୧ତି) ବରକନ୍ୟା ଚତୁର୍ହସ୍ତ ହୋଇ ଲାଜାହୋମ କରିବାର ପ୍ରମାଣ-
 ତିଷ୍ଠନ୍ତ୍ୟା ସ୍ଥିଷ୍ଠତା ପତ୍ୟା ଗୃହୀତାଞ୍ଜଳି ନୈବ ସା ।
 ଅଞ୍ଜଳିସ୍ଥାନତ୍ରିଧା ସର୍ବାନ୍ ପ୍ରାତଃମୁଖୀ ପ୍ରତିମନ୍ତଃ ॥
 ପ୍ରାଜାପତ୍ୟେନ ତୀର୍ଥେନ ଦୈବେନୈବେତି ବହୁ ଚାଃ ।
 ଅନ୍ୟେ ଭ୍ରାତୁରଭାବେ ସ୍ୟାଦ୍ବାନ୍ଧବୋ ଜାତିରେବ ଚ ॥
 ଭ୍ରାତା ଭ୍ରାତୃସ୍ଥାନୋ ବା ଇତ୍ୟାଶ୍ଚିଲାୟନଗୃହ୍ୟେ-
 ଭ୍ରାତୃସ୍ଥାନେ ପିତୃବ୍ୟସ୍ୟ ମାତୃଲସ୍ୟ ତୁ ଯଃ ସୁତଃ ।
 ମାତୃଷ୍ଠସ୍ତଃ ସୁତସ୍ତଦ୍ବତ୍ ସୁତସ୍ତଦ୍ବତ୍ ପିତୃଷ୍ଠସ୍ତଃ ॥
 (ଇତି ବହୁ ଚକାରିକାୟାଂ)

ଦ୍ରବ୍ୟତ୍ୟାଗେ ତୁ ବରସ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃତ୍ବଂ ପ୍ରଧାନଃ ସ୍ବାମୀ ।

ଫଳଯୋଗାଦିତ୍ୟୁକ୍ତଦ୍ବିତି (ଗଦାଧରଃ) ।

କୁମାରା ପ୍ରାତଃମୁଖାତିଷ୍ଠନ୍ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵାଞ୍ଜଳିସ୍ଥାନଂ ତାନ୍ ଲାଜାନ ଅବିରଳେନାଞ୍ଜଳିନା
“ଅର୍ଯ୍ୟମଣ” ମିତ୍ୟାଦିତିଭିର୍ମନ୍ତ୍ରେ ବିବାହାଗ୍ନୌ କୁହୋତି । ମନ୍ତ୍ରତ୍ରୟଂ କନ୍ୟେବ
ପଠତି ପଠନାଶକ୍ତୌ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ ନତୁ ବରଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟାର ଭାଇ ପୂର୍ବରୁ କୁଳାରେ ଆସାଦିତ ହୋଇଥିବା ଶମୀପତ୍ର
ମିଶ୍ରିତ ଖଇକୁ ତିନିଭାଗ କରି ଭାଗେ ନିଜ ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ନେଇ କନ୍ୟାର ଆଙ୍ଗୁଳିରେ
ଦେବ । କନ୍ୟା ପୂର୍ବକୁ ମୁଖ କରି ଠିଆହେବ । ତାହା ପୃଷ୍ଠଭାଗରେ ବର ଠିଆହୋଇ
ଆପଣାର ହାତରେ କନ୍ୟାର ଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ଧରିବ । (ଏପରି ହେଲେ ଚତୁର୍ଥସ୍ଥ ହେଲା)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପୂର୍ବମୁଖୀ ହୋଇ ଖଇ ଆଙ୍ଗୁଳି ଧରି ଠିଆ ହୋଇଥିବା କନ୍ୟାର
ପୃଷ୍ଠଭାଗରେ ବର ଠିଆହୋଇ କନ୍ୟାର ଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ଦୁଇହସ୍ତରେ ତଳୁ ଧରିବ । କନ୍ୟା
ଆଙ୍ଗୁଳିସ୍ଥିତ ସମସ୍ତ ଖଇକୁ ତିନିଭାଗ କରି ପ୍ରାଜାପତ୍ୟତୀର୍ଥ (କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳି ମୂଳରେ
କିମ୍ବା ଦେବତୀର୍ଥ (ଅଙ୍ଗୁଳିଅଗ୍ରରେ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ରରେ ଭାଗେ ୨ ଅଗ୍ନିରେ ପକାଇବ ।
ଯେଉଁ କନ୍ୟାର ନିଜଭାଇ ନାହିଁ ସେ ସ୍ଥଳରେ ତାହାର ଅନ୍ୟ ଭାଇ (ଶୁଭ୍ରତାପୁଅ ଓ
ଜେତୁତାପୁଅ ଭାଇ) କିମ୍ବା ଭ୍ରାତୃସ୍ଥାନୀୟ ବାନ୍ଧବ (ମଉଳାପୁଅ, ମାଉସୀପୁଅ ଓ ପିଉସୀପୁଅ
ଭାଇ) ଖଇ ଆଙ୍ଗୁଳି କନ୍ୟା ହସ୍ତରେ ଦେବେ ।

୪୬୧ (୨ଟି)-ମତାନ୍ତରେ ଲାଜାହୋମ ବିଧି-

କନ୍ୟା ଲାଜାନ୍ ସମାଧରେ ସମାଧରେ ବରୋ ହବିଃ ।

ଆଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ତୁ ପଠେନ୍ନୁଷ୍ଠଂ ଲାଜାହୋମସ୍ୟ ଲକ୍ଷଣଂ ॥

ଉତ୍ଥାପ୍ୟଚାବପେଲ୍ଲନ୍ନୋତ୍ଥାପ୍ୟ ଚାବପେକ୍ଷବିଃ ।

ଅଞ୍ଜଳିନାଞ୍ଜଳିସ୍ଥାନାମର୍ଷଂ ଚୈ କୁହୁଯାଗତଃ ॥

ମନ୍ତ୍ରତ୍ରୟଂ ପଠେନ୍ କନ୍ୟା ଆଚାର୍ଯ୍ୟୋ ବା ବରୋ ନତୁ ।

ଅଙ୍ଗୁଲ୍ୟଗ୍ରେ ତୁ ହୋତବ୍ୟଂ ତଥୈ ବାଞ୍ଜଳିଭେଦତଃ ।

ଅଞ୍ଜଳେର୍ବାମପାର୍ଶ୍ଵେ ତୁ ଲାଜାହୋମୋ ବିଧୀୟତେ ॥

(ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରକାରିକାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟା ଆଙ୍ଗୁଳିରେ ଲାଜା ଧରିବ, ବର ଶ୍ରବଣେ ଘୃତ ଧରିବ ଏବଂ
ଆଚାର୍ଯ୍ୟ କିମ୍ବା କନ୍ୟା ମନ୍ତ୍ରତ୍ରୟ ପଢ଼ିବେ; କିନ୍ତୁ ବରର ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବା ଅବିଧି, ସେ
କେବଳ ବସି ଆହୁତି ଦେବ । କନ୍ୟା ଠିଆହୋଇ ଆଙ୍ଗୁଳିସ୍ଥିତ ଖଇ ମଧ୍ୟରୁ ତିନିଭାଗରୁ
ଏକଭାଗ ଅଙ୍ଗୁଳିର ଅଗ୍ରଭାଗଦ୍ଵାରା ହାତକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ବାମଆଡ଼କୁ ବକ୍ର କରି ଏକକାଣ୍ଡି
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ହୋମ କରିବ । ଏହିପରି ଆଉ ଦୁଇକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ରରେ
ଭାଗେ ୨ ଖଇ ହୋମ କରିବ । ଏ କାହାରି କାହାରି ମତ ।

ତତ୍ପରେ କନ୍ୟା ସେହି ଖଇ ଆଞ୍ଜୁଳିକ ତିନିଭାଗ କରି ତିନିଥର ମନ୍ତ୍ର ଶେଷରେ ହୋମ କରିବ । କନ୍ୟା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ନ ପାରିଲେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରିବେ; କିନ୍ତୁ ବରର ମନ୍ତ୍ରପାଠ କରିବା ନିଷେଧ । ଲାଜାହୋମ ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା :-

ଓଁ ଅର୍ଯ୍ୟମଣଂ ଦେବଂ କନ୍ୟା ଅଗ୍ନି ମୟକ୍ଷତ । ସନୋ ଅର୍ଯ୍ୟମା ଦେବ ପ୍ରେତୋ ମୁଞ୍ଚତୁ ମା ପତୟେ ସ୍ବାହା । ଇଦମର୍ଯ୍ୟମଣେ । ଇତ୍ୟନେବ ମନ୍ତ୍ରେଣ ଅଞ୍ଜଳିସ୍ଥିତାନାଂ ଲାଜାନାଂ ତୃତୀୟାଂଶଂ ଜୁହୋତି । ଓଁ ଇୟଂନ୍ନାର୍ଯ୍ୟପବ୍ରେତେ ଲାଜାନାବପତିକା । ଆୟୁଷ୍ମାନସ୍ତୁ ମେ ପତିରେଧତାଂ ଜାତୟୋ ମମ ସ୍ବାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ । ଇତ୍ୟନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ପୁନରଞ୍ଜଳିସ୍ଥିତଲାଜାନାଂ ଅର୍ଦ୍ଧଂ ଜୁହୋତି । ଓଁ ଇମାଂଲ୍ଲଜାନାବପାମ୍ୟଗ୍ନୌ ସମୃଦ୍ଧିକରଣଂତବ । ମମ ତୁଭ୍ୟ ତୁ ସଂବନନଂ ତଦଗ୍ନିରମନୁନ୍ୟତାମିୟକଂ ସ୍ବାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ । ଇତ୍ୟନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ସର୍ବାନ୍ ଲାଜାନ୍ ଜୁହୋତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟା ଅଞ୍ଜଳିସ୍ଥିତ ଲାଜାମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରଥମାଂଶୁ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତୃତୀୟାଂଶ ହୋମ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଦ୍ୱିତୀୟାଂଶୁ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅବଶିଷ୍ଟ ଲାଜାମଧ୍ୟରୁ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ହୋମ କରିବ ଏବଂ ତୃତୀୟାଂଶୁ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ହସ୍ତସ୍ଥିତ ସମସ୍ତ ଲାଜା ହୋମ କରିବ ।

ଅଥ କୁମାର୍ଯ୍ୟା ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତସ୍ୟାଙ୍ଗୁଷ୍ଠଂ ବରୋଗୃହ୍ଣାତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବର ତଳଲିଙ୍ଗତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କନ୍ୟାର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତର ବୁଢ଼ାଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ଧରିବ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-

ଓଁ ଗୃଭଣାମି ତେ ସୌଭଗଦ୍ୱାୟ ହସ୍ତଂ ମୟା ପତ୍ୟା ଜରଦକ୍ଷି ଯଥା ସଃ ଭଗୋଽର୍ଯ୍ୟମା ସବିତା ପୁରକ୍ଷିର୍ମହ୍ୟଂ ଦ୍ୱାଽଦୁର୍ଗାହ୍ନପତ୍ୟାୟ ଦେବାଃ । ଅମୋହମସ୍ମି ସାଦୃକଂ ସାଦୃମସ୍ୟା ମୋ ଅହଂ । ସାମାହମସ୍ମି ରକତଂ ଦୈତ୍ୟାରହଂ ପୃଥ୍ବୀ ଦଂ ତାବେହି ବିବହାବହି ସହରେଦୋ ଦଧାବହି । ପ୍ରଜାଂ ପ୍ରଜନୟାବହି ପୁତ୍ରାନ୍ ବିନ୍ୟାବହି ବହୁନତେ ସନ୍ତୁ ଜରଦକ୍ଷୟଃ । ସଂପ୍ରିୟୋ ରୋତିଷ୍ଠୁ ସୁମନସ୍ୟମାନୋ ପଶ୍ୟମ ଶରଦଃ ଶତଂ ଜାବେମ ଶରଦଃ ଶତଂ ଶୁଣୁୟାମ ଶରଦଂ ଶତଂ ।

୪୬୭-ଶିଳାରୋହଣ

ଅଥୈନାଂ ବର ଉତ୍ତରତୋଽଗ୍ନୈର୍ବ୍ୟବସ୍ଥିତମଶ୍ୱାନଂ ସ୍ୱଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେନ ବଧୂଦକ୍ଷିଣପାଦଂ ଗୃହାଦ୍ୱାରୋହୟତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । ଓଁ ଆରୋହେ ମମଶ୍ୱାନମଶ୍ନୈବଦୃକଂ ସ୍ଥିରା ଭବ । ଅଭିତିଷ୍ଠ ପୃତନ୍ୟତୋଽବବାଧସ୍ୱ ପୃତନାୟତଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-^{*} ବର ଆପଣାର ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଦ୍ୱାରା କନ୍ୟା ଦକ୍ଷିଣପାଦ ଧରି ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତର ଭାଗରେ ଥିବା ଶିଳାର ଉପରେ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆରୋହଣ କରାଇବ ।

୪୨୩-ବରର ଗାଥାଗାନ

ଅଥାଶ୍ୱନି ଆରୁଢ଼ାୟାଂ କୁମାର୍ଯ୍ୟାଂ ବରୋ ଗାଥାଂ ଗାୟତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କୁମାରୀ ଶିଳାରୋହଣ କରିବା ସମୟରେ ବର ତଳଲିଖିତ ଗାଥା ଗାନ କରିବ । ଗାଥା ଯଥା-

ଓଁ ସରସ୍ୱତୀ ପ୍ରେଦମବ ସୁଭଗେ ବାଜିନୀବତି । ଯାଂ ଦ୍ୱା ବିଶ୍ୱସ୍ୟ ଭୂତସ୍ୟ ପ୍ରଜାୟା ମସ୍ୟାଗ୍ରତଃ । ଯସ୍ୟାଂ ଭୂତଜଂ ସମଭବଦ୍‌ସ୍ୟାଂ ବିଶ୍ୱମିଦଂ ଜଗତ୍ । ତାମଦ୍ୟ ଗାଥାଂ ଗାସ୍ୟାମି ଯାସ୍ତାଶାମୁରମଂ ଯଶଃ ।

୪୨୪-ବର କନ୍ୟାର ପୁନର୍ବାର ମନ୍ତ୍ରସହିତ ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ

ଅଥ ବଧୂବରୌ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣମଗ୍ନିଂ ପରିତ୍ରାମତଃ ମନ୍ତ୍ରେଣ । (ତତ୍ପରେ ବରକନ୍ୟା ଉଭୟ ଦକ୍ଷିଣାବର୍ତ୍ତରେ ଅଗ୍ନି ଚାରିପାଖରେ ଥରେ ବୁଲିଆସିବା ସମୟରେ ବର ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରୁଥିବ ।)

ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ତୁଭ୍ୟମଗ୍ନେ ପର୍ଯ୍ୟବହନ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟାଂ ବହତୁ ନାସହ । ପୁନଃ ପତିତେୟା ଜାୟଂ ଦାଗ୍ନେ ପ୍ରଜୟା ସହ । ଇତ୍ୟନ୍ତସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ ବରପଠିତ ସ୍ୟାନ୍ତେ ଏବଂ ପୁନର୍ବାରଦ୍ୱୟଂ ଲାଜାବପନାଦିପରିକ୍ରମାଣାନ୍ତଂ କର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷଂ ଭବତି । ତତସ୍ତୃତାୟପରିକ୍ରମଣାନ୍ତରଂ କୁମାର୍ଯ୍ୟାଭ୍ରାତା ସୁପକୋଶପ୍ରଦେଶେନ ସର୍ବାଂଲ୍ଲଜାନ୍ କୁମାର୍ଯ୍ୟଞ୍ଜଳାବାବପତି । ସା ତିଷ୍ଠତୀ କୁମାରୀ ସ୍ୱୟମେବ କୁହୋତି । ମନ୍ତ୍ରେଣ ଓ

-୪୨୨ ଶିଳାରୋହଣ ନିୟମ-

ଗଡ଼େଭାବୁରରେଶାଗ୍ନିଂ ତସ୍ୟାଃ ସବ୍ୟେତରଂ କରଂ ।

ସବ୍ୟେନାଦାୟ ହସ୍ତେନ ବଧୂପାଦଂ ତୁ ଦକ୍ଷିଣଂ ।

ଶିଳାମାରୋହୟେତ୍ ପ୍ରାଗାୟତାଂ ଦକ୍ଷିଣପାଶିନୀ ।

ମନ୍ତ୍ରପାଠେ ବରସ୍ୟ ନ କୁମାର୍ଯ୍ୟା ଇତି ଗଦାଧରଃ ।

ହରୋ ବିବାହସମୟେ ଯତ୍ସିଷ୍ଠତି ପର୍ବତେ ।

ଅତଃ ପାପୈର୍ନିଲିପ୍ୟେତ ଶିଳାମାରୋହୟମନ୍ ବରଃ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯେପରି ପୂର୍ବକାଳରେ ମହାଦେବ ପର୍ବତ ଉପରେ ବସି ବିବାହ କରିଥିବାରୁ ପାପର ଲିପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ, ସେହିପରି ବର କନ୍ୟାକୁ ଶିଳାରୋହଣ କରାଇଲେ ପାପରେ ଲିପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଭଗାୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଭଗାୟ । ସମାଚାରାତ୍ ତୁଷ୍ଟୀଂ ଚତୁର୍ଥଂ ପରିକ୍ରମଣଂ କୁରୁତଃ ।
ତତଃ ସ୍ବସ୍ଥାନେ ଉପବିଶ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାନ୍ଦାରବଧେନ ଘୃତେନ କୁହୋତି । ଓଁ ପ୍ରଜାପତୟେ
ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତୟେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କୁଳାରେ ଥିବା ଦ୍ବିତୀୟ ଭାଗ ଖଇକୁ ପୂର୍ବବତ୍ ହୋମ କରି
ପୂର୍ବପରି ଶିଳାରୋହଣ ପ୍ରଭୃତି ଅଗ୍ନିପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବ । ତତ୍ପରେ କୁଳାରେ
ଥିବା ତୃତୀୟ ଭାଗ ଖଇକୁ ପୂର୍ବପରି ହୋମ ଓ ଶିଳାରୋହଣ ଅଗ୍ନିପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ଆଦି
କର୍ମମାନ କରାଇବ । ଏହିପରି ତିନିଥର ଅଗ୍ନିପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିସାରି କନ୍ୟାର ଭାଇ
କୁଳାରେ ଥିବା ଅବଶିଷ୍ଟ ଖଇକୁ ଏକକୋଣକୁ ଆଣି କନ୍ୟାହାତରେ ଅଜାଡ଼ିଦେବ ।
କନ୍ୟା “ଭଗାୟ ସ୍ବାହା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ଖଇକୁ ଅଗ୍ନିରେ ଦେବ । ତତ୍ପରେ
ବରକନ୍ୟା ଆଉଥରେ ମୌନଭାବରେ ଅଗ୍ନିପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବେ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ସ୍ବସ୍ଥାନରେ
ବସି ବର ବ୍ରହ୍ମାନ୍ଦାରବ୍ୟ ହୋଇ “ପ୍ରଜାପତୟେ ସ୍ବାହା” କହି ଆହୁତିଏ ଦେବ ।

୪୬୫-ସପ୍ତପଦୀ

ଅଥୈନାଂ ବଧୁମୁଦାତାଂ (ଉଦତ୍ତମୁଖାମିତି ହରିହରଗଦାଧରୌ) ସପ୍ତପଦାନି
ପ୍ରକ୍ରାମୟତି । ତଦ୍ଯଥା-ବରଃ କନ୍ୟାୟା ଦକ୍ଷିଣପାଦଂ ସ୍ବଦକ୍ଷିଣହସ୍ତେନ ଗୃହୀତ୍ବା
ସପ୍ତଭିର୍ମଣ୍ଡିରଗ୍ନେରୁତ୍ତରତଃ ପୂର୍ବାଗ୍ରକୁଶଦଳେଷୁ ସପ୍ତପଦାନି ପ୍ରକ୍ରାମୟତି । ମନ୍ତ୍ରୋ-
-

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉତ୍ତରମୁଖୀ ହୋଇଥିବା କନ୍ୟାର ଦକ୍ଷିଣପାଦକୁ ବର ଆପଣାର
ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଧରି ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତରଦିଗରେ ପୂର୍ବରୁ ଆସାଦିତ ହୋଇଥିବା ପୂର୍ବାଗ୍ର
ସାତଗୋଟି କୁଶଉପରେ ତଳଲିଖିତ ସାତଗୋଟି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କ୍ରମରେ ସାତଥର
କନ୍ୟାକୁ ପ୍ରକ୍ରମଣ କରାଇବ (ଚଳାଇଦେବ) । ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-

ଓଁ ଏକମିଷେ ବିଷ୍ଣୁଷ୍ଟା ନୟତୁ । ଇତି ପ୍ରଥମଂ । ଦ୍ବେ ଉର୍ଜେ ବିଷ୍ଣୁଷ୍ଟା ନୟତୁ ।
ଇତି ଦ୍ବିତୀୟଂ । ତ୍ରୀଣି ରାୟସୋଷାୟ ବିଷ୍ଣୁଷ୍ଟା ନୟତୁ । ଇତି ତୃତୀୟଂ । ଚତ୍ବୀରି
ମାୟୋ ଭବାୟ ବିଷ୍ଣୁଷ୍ଟା ନୟତୁ । ଇତି ଚତୁର୍ଥଂ । ପଞ୍ଚପଶୁଭ୍ୟୋ ବିଷ୍ଣୁଷ୍ଟା ନୟତୁ ।
ଇତି ପଞ୍ଚମଂ । ଷଡ୍ବତୁଭ୍ୟୋ ବିଷ୍ଣୁଷ୍ଟା ନୟତୁ । ଇତି ଷଷ୍ଠଂ । ସଖେ ସପ୍ତପଦା ଭବ
ସା ମାମନ୍ତୁ ବ୍ରତା ଭବ ବିଷ୍ଣୁଷ୍ଟା ନୟତୁ । ଇତି ସପ୍ତମଂ ।

୪୨୭-ବଧୂର ଅଭିଷେକ ବିଧି

*ଅଥ ବରଃ କଳସାଦୁଦକମାଦାୟ ବଧୂମୁର୍ଦ୍ଧନ୍ୟଭିଷିଞ୍ଚତି ମନ୍ତ୍ରଣେ-

(ଅନନ୍ତର ବର କଳସରୁ ଜଳ ନେଇ କନ୍ୟା ମସ୍ତକ ଉପରେ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସିଞ୍ଚିଦେବ ।)

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ଆପଃ ଶିବାଃ ଶିବତମାଃ ଶାନ୍ତାଃ ଶାନ୍ତତମାଃ । ତାସ୍ତେ କୃଣବନ୍ତୁ ଭେଷଜଂ । ଆପୋହିଷେତି ତିସ୍ତୁଭିଃ ରଗ୍ଭିର୍ମାର୍ଜୟେତ୍ ।

୪୨୭-କନ୍ୟାକୁ ବରର ସୂର୍ଯ୍ୟଦର୍ଶନ କରାଇବା ବିଧି

*-ଅଥ ବରଃ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଦାକ୍ଷୟ ଇତି ପ୍ରେକ୍ଷୟତି । (ଅନନ୍ତର ବର କନ୍ୟାକୁ କହିବ କି ତୁମ୍ଭେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ କର । ତତ୍ପରେ କନ୍ୟା ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରିବ ।)

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ତଜ୍ଜଷ୍ଟୁର୍ଦେବହିତଂ ପୁରସ୍ତାଛୁକ୍ରମୁଜରତ୍ । ପଶ୍ୟେମ ଶରଦଃ ଶତଃ ଜୀବେମ ଶରଦଃ ଶତଂ ଶୁଣୁୟାମ ଶରଦଃ ଶତଂ ।

୪୨୮-ବରଦ୍ୱାରା ବଧୂର ହୃଦୟ ଆଲମ୍ବନ ବିଧି

ତତୋବରୋବଧୂଦକ୍ଷିଣାଂସୋପରି ହସ୍ତଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ହୃଦୟମାଲଭତୋ ମନ୍ତ୍ରେଣ । (ତତ୍ପରେ ବର କନ୍ୟାର ଦକ୍ଷିଣାଂଶବାଟେ ହାତ ନେଇ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ହୃଦୟ ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ।)

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ମମ ବ୍ରତେ ତେ ହୃଦୟଂ ଦଧାମି ମମ ଚିତ୍ତମନୁଚିତ୍ତଂ ତେ ଅସ୍ତୁ । ମମ ବାଚମେକମନା କୁଷ୍ଠସ୍ୱ ପ୍ରଜାପତିଷ୍ଠା ନିୟୁନକୁ ମହ୍ୟଂ ।

୪୨୯-ବରଦ୍ୱାରା କନ୍ୟାର ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ ବିଧି

ଅଥ ହୃଦୟାଲମ୍ବନାନନ୍ତରଂ ବରୋବଧୂମଭିମନ୍ତ୍ରୟତେ ମନ୍ତ୍ରେଣ । (ତତ୍ପରେ ବର ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କନ୍ୟାକୁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବ ।)

*-କର୍ଣ୍ଣିତ୍ ପୁରୁଷଃ ଉଦକପୂର୍ଣ୍ଣଂ କୁମ୍ଭଂ ଧୃତ୍ୱେ ଗୃହୀତ୍ୱା ବିବାହାଗ୍ନେ ଦକ୍ଷିଣତୋ ବାଗ୍‌ଯତସ୍ତୁଷ୍ଠାଂ ତିଷ୍ଠେତ୍ । ଏକେଷାଂ ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଣାଂ ମତେ ଅଗ୍ନେରୁତ୍ତରତଞ୍ଚିଷ୍ଠତି । (ଗଦାଧରଃ)

*ଏତରୁ ଦିବା ବିବାହେ ନତୁ ରାତ୍ରିବିବାହେ । (ଗଦାଧରଃ)

ମନ୍ତ୍ରୋପାସ୍ୟ-ସୁମଙ୍ଗଳାରିୟଂ ବଧୂରିମା ସମେତ ପଶ୍ୟତ । ସୌଭାଗ୍ୟମସ୍ୟେ
ଦତ୍ତାତ୍ମାଥାସ୍ତଂ ବିପରେତନ ।

୪୭୦-ଆନନ୍ଦହର୍ତ୍ତା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ବସ୍ତ୍ରାଛାଦିତ ଶିଳାରୋହଣ ବିଧି ।

ଅଥାଗ୍ନେଃ ପ୍ରାଗୁଦଗ୍ଧା ପୂର୍ବକକ୍ଷିତେନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ଆଗାରେ ଉତ୍ତରଲୋମ୍ଫି
ପ୍ରାଗଗ୍ରୀବେ ଆନନ୍ଦହେ ଚର୍ମଶିତାଂ ବଧୂଂ* ଦୃଢ଼ପୁରୁଷଉତ୍ଥାପେଫାପବେଶୟତି ।
“ଇହ ଗାବଃ” ଇତ୍ୟନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅନନ୍ତର ଅଗ୍ନିର ପୂର୍ବରେ ବା ଉତ୍ତରରେ ପୂର୍ବରୁ ଆସାଦିତ
ହୋଇଥିବା ନାଲିଆ ଅଣ୍ଡିରା ବାଛୁରୀ ଚର୍ମକୁ ପୂର୍ବକୁ ଗ୍ରୀବା କରି ଓ ଉତ୍ତରକୁ
ଲୋମା କରି ବିଛାଇବ ଏବଂ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆଛାଦିତ କରିଦେବ । ତତ୍ପରେ କୌଣସି
ବଳବାନ୍ ପୁରୁଷ କିମ୍ବା ନିଜେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଉଠାଇ ତଳଲିଖିତ “ଇହ ଗାବଃ”
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ଚର୍ମ ଉପରେ ବସାଇବ । ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରର ଏହିପରି ମତ; କିନ୍ତୁ
ବ୍ୟବହାର କର ନାହିଁ; ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୀତି ପ୍ରଚଳ ଅଛି ।

ଶିଳାଂ ବରକନ୍ୟୟୋଃ ସମ୍ମୁଖେ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା ବସ୍ତ୍ରେଣାଛାଦ୍ୟ ଅକ୍ଷତଂ ଗୃହୀତ୍ୱା
“ଇହ ଗାବୋ ନିଷାଦନ୍ତିହାଶ୍ୱା ଇହ ପୁରୁଷାଃ । ଇହୋସହସ୍ରଦକ୍ଷିଣୋଯଜ୍ଞ ଇହ ପୁଷା
ନିଷାଦନ୍ତୁ” ଇତି ପଠିତ୍ୱା ଆଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ତଦୁପରି କ୍ଷିପେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଶିଳା ରଖି ତାହାକୁ ବସ୍ତ୍ରରେ
ଆଛାଦନ କରି ହସ୍ତରେ ଅକ୍ଷତ ନେଇ ଉପରଲିଖିତ “ଇହ ଗାବଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ଶିଳା ଓ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଉପରେ ପକାଇବେ ।

୪୭୧-ବରର ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତ୍ ହୋମବିଧି

ତତଃପୂର୍ବବଦୁପବିଶ୍ୟ ବର ଜୁହୋତି । ଅଗ୍ନୟେ ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତେ ସ୍ୱାହା ।
ଇଦମଗ୍ନୟେ ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତେ ।

* ୪୭୦ ଦୃଢ଼ପୁରୁଷଲକ୍ଷଣ-ଦୃଢ଼ପୁରୁଷ-କଣ୍ଠିତ୍ ବଳବାନ୍ ପୁରୁଷ ଇତି
(ହରିହରଃ)

ଦୃଢ଼ପୁରୁଷୋ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟଇତି ଉର୍ତ୍ତ୍ୱୟଜ୍ଞଃ । ଜାମାତୈବ ଦୃଢ଼ପୁରୁଷ ଇତି
ରେଣୁକଦାକ୍ଷିତ ଗଙ୍ଗାଧରୌ ॥

ଅସ୍ମାକଂ ମତେ ବର ଏବ ତସ୍ୟ ତ ଦୃଢ଼ଂ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟଭୈନ ଅନ୍ୟଥା ବଧ୍ୱା ।

ଅନୁଗୁପ୍ତାଗାରନୟନେ ମନସି ଉନ୍ମାଦୋପରେଃ ନହ୍ୟଦ୍ୟାପି
ଭାର୍ଯ୍ୟାଦ୍ଯୁମୁନ୍ନମିତି । (ଗଦାଧରଃ)

(ତତ୍ପରେ ପୂର୍ବପରି କନ୍ୟା ସହିତ ବର ଆସନରେ ବସି ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତ ହୋମ କରିବ ।)

ସଂସ୍ରବପ୍ରାଣନଂ । ମାର୍ଜନଂ । ସୁମିତ୍ରିୟାନ ଆପଞ୍ଚକ୍ଷଧୟଃସନ୍ତୁ ଦୁର୍ମିତ୍ରିୟା ସ୍ତସ୍ବୈସନ୍ତୁ । ଯୋଃସ୍ତ୍ବାଂ ଦୈଷ୍ଟିୟଞ୍ଚ ବୟଂ ଦୈଷ୍ଟଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ।

(ତତ୍ପରେ ବର ପ୍ରାଣନପାତ୍ରରୁ ଘୃତପ୍ରାଣନ କରି କୁଶଳଳ ନେଇ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ନିଜେ ନିଜର ମାର୍ଜନ କରିବ ।)

୪୭୧- (କ) ବିବାହରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣା

ତତୋଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁରଦ୍ୟେହ୍ୟତ୍ୟାଦି ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶବ୍ଦଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ ଇତ୍ୟନ୍ତଂ ପଠିତ୍ବା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଦେବଶର୍ମା ଆବୟୋର୍ବରକନ୍ୟାୟୋର୍ବିବାହଜାହୋମକର୍ମଣଃ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥଂ ବ୍ରହ୍ମଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଂ ସହିତ ବରଦକ୍ଷିଣସୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ । ବ୍ରାହ୍ମଣଝେଦଗାଂ । କ୍ଷତ୍ରିୟଝେଦଗ୍ରାମଂ ବା ଭୂମିଂ । ବୈଶ୍ୟଝେଦଶ୍ଵଂ । ଅନ୍ୟେଷାଂ ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେବ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ବର ହୋଇଥିଲେ ଗୋରୁ ଦେବ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ବର ହୋଇଥିଲେ ଗ୍ରାମ ବା ଭୂମି । ବୈଶ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ଅଶ୍ଵ । ଏତଦ୍ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନେ ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦି ଦକ୍ଷିଣା ଦେବେ ।

୪୭୨-ବର ବଧୂକୁ ଧୂବଦର୍ଶନ କରାଇବାର ବିଧି

ତତୋବରୋବଧୁମୁଭରସ୍ୟାଂ ଦିଶି ଧୂବଂ ଦର୍ଶୟତି । ଦିବାଯତେଦ୍ବିବାହ ସ୍ତବାଃସ୍ତମିତେ ଧୂବଂ ଦର୍ଶୟତି ବରୋବଧୂଂ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ଧୂବମସିଧୂବଂ ତ୍ବା ପଶ୍ୟାମି ଧୂବୈଧୂପୋଷ୍ୟ ମୟି । ମହ୍ୟଂ ତ୍ବାଦାଦ୍ ବୃହସ୍ପତିର୍ମୟା ପତ୍ୟା ପ୍ରଜାବତୀ ସଂଜାବ ଶରଦଃ ଶତଂ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦର୍ଶୟତି ।

(ତତ୍ପରେ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବର ଉଭର ଦିଗରେ ଧୂବତାରା ଦେଖାଇବ, ଦିବସବିବାହରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ହେଲେ ଧୂବ ଦର୍ଶନ କରାଇବ ।)

ପବିତ୍ର ପ୍ରତିପତ୍ତିଃ । ପ୍ରଣୀତାବିମୋକ୍ଷଃ । ବ୍ରହ୍ମନ୍ ସ୍ଵପ୍ନାନଂ ଗଚ୍ଛ । ଯାନ୍ତୁ ଦେବଗଣାଃ ସର୍ବେ ପୂଜାମାଦାୟ ପାର୍ଥିବାଂ । ଇଷ୍ଠଭୋଗପ୍ରଦାନାୟ ପୁନରାଗମନାୟ

ଚ । ଘଟପୂଜିତଦେବତାଃ ସ୍ୱପ୍ନାନଂ ଗଚ୍ଛତ । ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋତ୍ତରଃ ।
ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ । ସ୍ୱସ୍ତି ପୁଣ୍ୟାହଂ ॥ ଏବମସ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାପୟାମ୍ୟତ୍ୟତାଂ
ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ ଭବତୁ ରାଜ୍ୟଃ ପ୍ରଜାନାଂ ଚ ଶାନ୍ତିର୍ଭବତୁ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଣ
ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ଆବୟୋର୍ବରକନ୍ୟୟୋର୍ବିବାହକର୍ମ ଯଦ୍ୱୃତଂ
ତସ୍ମୈ କୃତମସ୍ତୁ ଏତନ୍ନିମିତ୍ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୈରାଶୀର୍ବାଦାରୟଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି ।

ଅଥ ବ୍ରାହ୍ମଣସଭାୟାଂ ବରକନ୍ୟାୟୋରାଶୀଃପ୍ରଦାନଂ * । ତତଃ କନ୍ୟାଂ
ଅଗ୍ରେ କୃତ୍ୱା ବରଃ ପାଞ୍ଚାଦଗଚ୍ଛତି । ଉପରି ବସ୍ତ୍ରଧାରଣଂ କୃତ୍ୱା ଗୃହଂ ନୟେତ୍ ।
ବିବାହାଦାରଭ୍ୟ ଜାୟାପତି ତ୍ରିରାତ୍ରମକ୍ଷାରଲବଣାଦିକଂ ପ୍ରାଶୟେତାଂ ।
ଖଦ୍ୱାଦିବ୍ୟତିରେକେଶ ଶୟାୟାତାଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କନ୍ୟାକୁ ଆଗରେ କରି ବରକୁ ପଛରେ କରି ମସ୍ତକ
ଉପରେ ଲୁଗା ଧରି ଘରକୁ ନେବ । ବର କନ୍ୟା ତିନିଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷୀର ଓ ଲବଣ
ଖାଇବେ ନାହିଁ । ଖଟରେ ଶୋଇବେ ନାହିଁ ।

ଇତି ଦିବ୍ୟସିଂହବାଜପେୟିକୃତବିବାହପଦ୍ଧତିଃ ସମାପ୍ତ ।

-୦-

* ୪୭୨ (ଟି) ଅବିଧବାସୂକ୍ତଂ-ବ୍ରାହ୍ମଣାଃ ପଠେୟୁଃ । (ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ
ବିବାହଶେଷରେ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲା ସମୟରେ ଏହି ଅବିଧବା ସୂକ୍ତକୁ ପଢ଼ିବେ) ।

ଓଁ ଅବିଧବା ଭୂବି ବର୍ଷଣି ଶତଂ ସାଗ୍ରଂ ତୁ ସୁବ୍ରତା ।

ତେଜସ୍ୱିନୀ ଯଶସ୍ୱିନୀ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ପତିବ୍ରତା ॥

ଜନୟେତ୍ ବହୁପୁତ୍ରାଂଷୁ ମା ଚ ଦୁଃଖଂ ଲଭେତ୍ କୃଚିତ୍ ।

ଭର୍ତ୍ତାତେ ସୋମପା ନିତ୍ୟଂ ଭବେଦ୍ଧର୍ମପରାୟଣଃ ॥

ଅଷ୍ଟପୁତ୍ରା ଭବ ତ୍ୱଂ ଚ ସୁଭଗା ଚ ପତିବ୍ରତା ।

ଭର୍ତ୍ତୁର୍ଘୈବ ପିତୂର୍ମାତୁରୁଭୟୋର୍ନନ୍ଦିନୀ ସଦା ॥

ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ତୁ ଯଥେନ୍ଦ୍ରାଣୀ ଶ୍ରୀଧରସ୍ୟ ଯଥା ରମା ।

ଶଙ୍କରସ୍ୟ ଯଥା ଗୌରୀ ତଦ୍‌ବତ୍ସମପି ଭର୍ତ୍ତରି ॥

ଅତ୍ରେୟଥାନସୂୟା ଚ ବଶିଷ୍ଠସ୍ୟାପ୍ୟରୂକ୍ଷତୀ ।

କୌଶିକସ୍ୟ ଯଥା ସତ୍ୟା ତଦ୍‌ବତ୍ସମପି ଭର୍ତ୍ତରି ॥

ଧୂବୈଧୂପୋଷ୍ୟ ମୟି ମହ୍ୟଂ ଦ୍ୱାଦାଦ୍ ବୃହସ୍ପତି-

ମୟା ପତ୍ୟା ପ୍ରଜାବତୀ ସଂଜୀବ ଶରଦଃ ଶତଂ ॥

ଇତ୍ୟଅବିଧବାସୂକ୍ତଂ ।

-୦-

ଚତୁର୍ଥୀ କର୍ମ

-୦-

୪୭୩-ଚତୁର୍ଥୀ ଦିବସରେ ଭୋଜ୍ୟାମ୍ଳ ବୃଦ୍ଧି ଶ୍ରାଦ୍ଧବିଧି
ବିବାହଜାତୁର୍ଥୀ ଦିବସେ ଆଭ୍ୟୁଦୟିକଂ ଶ୍ରାଦ୍ଧଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ।

ତତ୍ରାଦୌବରୁଣପୂଜା । (୨୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ-ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି-ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ
ଶ୍ରୀମତାଅମୁକଦେବଶର୍ମଣା ମୟା ଆବୟୋର୍ବରକନ୍ୟୟୋର୍ବିବାହାଜାତୁର୍ଥୀ ଦିବସେ
ଭୋଜ୍ୟାମ୍ଳାଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାଦ୍ଧକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରୟତେ ଯଦା ତଦା ତାରାବାରଗ୍ରହ
କ୍ଷତ୍ରାଣାମମୃତଯୋଗୋଽସ୍ତୁ ସର୍ବେ ଗ୍ରହା ଏକାଦଶସ୍ତ୍ରାଃ ଫଳଦା ଭବନ୍ତୁ ଶୁଭଂ
ଭବତୁ । ୩ । ତତଃ ସଂକଳ୍ପଃ । ତାମ୍ରପାତ୍ରେ କୁଶଳଳଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାକ୍ଷତାନ୍ୟାଦାୟ ଗଙ୍ଗେ
ତ ଯମୁନେତ୍ତିବେତ୍ୟାଦିଆର୍ଥାନ୍ୟାବାହ୍ୟା ଓ ବିଷ୍ଣୁ ୩ ଶୁକ୍ଳମ୍ବରଧରଂ ବିଷ୍ଣୁମିତ୍ୟାରତ୍ୟ
ଶରଣାଗତମିତ୍ୟନ୍ତଃ ପଠିତ୍ବା ଓ ବିଷ୍ଣୁ ୩ ଅଦ୍ୟେହ ପୁଣ୍ୟୋଽହନି ବିଶିଷ୍ଟ ଭୁପ୍ରଦେଶେ
ଅମୁକମାସି ଅମୁକପକ୍ଷେ ଅମୁକତିଥିଂ ଅମୁକବାସରେ ଅମୁକନକ୍ଷତ୍ରେ
ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଭାସ୍କରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରମସି ଏବଂ
ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥିତେଷୁ ଭୌମାଦି ଗ୍ରହଯୋଗଲଗ୍ନକରଣମୁହୂର୍ତ୍ତକାଂଶକେଷୁ ଏବଂ
ବିଧିବିଶେଷଶବ୍ଦିଶ୍ଚାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥିଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଶର୍ମା
ଆବୟୋର୍ବରକନ୍ୟୟୋର୍ବିବାହାଜାତୁର୍ଥୀଦିବସକର୍ମଣୋଽଙ୍ଗତୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ
ଶ୍ରାଦ୍ଧେପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାକ୍‌ରଣା ଶକ୍ତୌ ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ବାୟତ୍ତେନ
ବସୁସତ୍ୟସଂଜ୍ଞାକାନାଂ ବିଶ୍ୱେଷାଂଦେବାନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣା-
ମସ୍ମନ୍ନାତୃପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବୀ ୩ ନାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣମସ୍ମତ୍ପିତୃପିତାମହ ପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣାଂ
ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାମସ୍ମନ୍ନାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ
ଅମୁକଦେବଂ ଶର୍ମଣାଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଗଣପତି ପୁରଃସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୃ
ଗଣପୂଜାବସୋର୍ଜାରାୟୁଷ୍ୟମନ୍ତ୍ରପଞ୍ଚବିକଭୋଜ୍ୟଦାନମହଂ କରିଷ୍ୟେ । ଅସ୍ମିନ୍
ସଂକଳ୍ପତେ କର୍ମାଣି ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ରତ ଇତି ସୂକ୍ତଂ ପଠେତ୍ (୧୨୯ ନମ୍ବରେ
ଦେଖ) । ତତୋଽକ୍ଷତପୁଞ୍ଜେ ପୀଠୋପରି ହରିଦ୍ଭାତୃର୍ଦ୍ଧେନ ଗଣପତି ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦାନାଂ
ମଣ୍ଡଳଂ କୃତ୍ବା ଗଣପତିପୁରଃସର ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣାନୁପୂଜୟେତ୍ ।
(୨୮, ୨୯ ନମ୍ବରେ ଦେଖ) । ବସୋଽପବିତ୍ରମସାତି ମନ୍ତ୍ରଣ ପଞ୍ଚ ବା ସପ୍ତ
କୁଡ଼୍ୟଲଗ୍ନା ଅଛିନ୍ନା ବସୋର୍ଜାରା ଦଦ୍ୟାତ୍ । (୧୩୨ ନମ୍ବରେ ଦେଖ) ।
ସୋପକରଣଭୋଜ୍ୟଭୋଜନମଃ ୩ । ଏତେ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପେ ନମଃ । ଏତଦଧିପତୟେ

ପ୍ରଜାପତିୟେ ନମଃ ଇତି ଦ୍ରବ୍ୟପୂଜା । କୁଶଧବଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଜଳାନି ଗୃହୀତା ଓଁ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମଃ
 ଅଦ୍ୟେହ ପୁଣ୍ୟେହନି ବିଶିଷ୍ଟପ୍ରଦେଶେ ଅମୁକମାସି ଅମୁକପକ୍ଷେ ଅମୁକତିଥିଃ
 ଅମୁକବାସରେ ଅମୁକନକ୍ଷତ୍ରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଭାସ୍କରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ
 ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରମସି ଏବଂ ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥିତେଷୁ ଭୌମାଦି ଗ୍ରହଯୋଗଲଗ୍ନକରଣ
 ମୁହୂର୍ତ୍ତକାଂଶକେଷୁ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶାସିଶିଷ୍ୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥିଃ
 କଶ୍ୟପାଦିନାନାଗୋତ୍ତେଭ୍ୟାବ୍ରହ୍ମଣେ ଭୋନାନାବେଦନାନାଶାଖା-
 ଶାଖୈକଦେଶଧ୍ୟାୟିତ୍ୟୋନାନାନାମଶର୍ମଭ୍ୟସ୍ତେ-ଭୋମାନସାର୍ଚ୍ଚିତେଭ୍ୟଃ
 ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁସ୍ବରୂପେଭ୍ୟଃ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଶର୍ମା ।
 ଆବୋୟର୍ବରକନ୍ୟାୟୋର୍ବିବାହାଙ୍ଗତତ୍ପ୍ରୀତିବିବସକର୍ମଣୋଽଙ୍ଗତୟାଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାବେ
 ପ୍ରାପ୍ତେ ସଂପ୍ରତି ସାକ୍ଷାକ୍‌ରଣାଶକ୍ତୌ ତତ୍ପ୍ରତ୍ୟାମ୍ବାୟଦ୍‌ନ ବସୁସତ୍ୟସଂଜ୍ଞକାନାଂ
 ବିଶ୍ୱେଷାଂ ଦେବାନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ବୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାମସ୍ମନ୍ନାତୃପିତାମହାନାଂ
 ଅମୁକଦେବୀ ଗାମାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ବୟଂ
 ଅମୁକସଗୋତ୍ରାମସ୍ବତ୍ପିତୃପିତାମହପ୍ରମିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ
 ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ବୟଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣା-
 ମସ୍ମନ୍ନାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ ଗା ଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ
 ସ୍ଥାନେ ଭୋଜନଦ୍ବୟଂ ଇମାନି ସମ୍ବିଧାଂସପରିମିତାନି ଭୋଜ୍ୟାନି ପ୍ରଜାପତିଦୈବତାନି
 ତେଭ୍ୟାବ୍ରହ୍ମଣେଭ୍ୟା ଦାତୁମହମୁତ୍ସୃଜେ । ଅନ୍ନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଦେବା ଇତି ପ୍ରାର୍ଥନା ।
 ଭୋଜ୍ୟଦାନକର୍ମାହିଦ୍ରମସ୍ତୁ ।

-୦-

୪୭୪-ଶୁଦ୍ରାଦିଙ୍କର ଚତୁର୍ଥୀଶ୍ରାଦ୍ଧ ବିଧି

ଯଦି କୁଳାଚାରବ୍ୟବସ୍ଥା ଶୁଦ୍ରାଦୟଃପିଣ୍ଡଦାନମିଚ୍ଛନ୍ତି ତଦା-ହରିଦ୍ରାଚୂର୍ଣ୍ଣେନ
 ନବକୋଷ୍ଠିପିଣ୍ଡସ୍ଥାନମଣ୍ଡଳଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ପ୍ରତ୍ନମୁଖୋଭୁଦ୍ । ବିକାର୍ଣଂ ନାସ୍ତି ।
 ପିଣ୍ଡସ୍ତରଣଂନାସ୍ତି । ଦୈବତୀର୍ଥେନ ଦଧିବଦରାକ୍ଷତସହିତାନ୍ ପିଣ୍ଡାନ୍ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।
 ଶଙ୍ଖେନ ଦୁର୍ବାଗ୍ରେ କ୍ଷୀରଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ହାରିଦ୍ରାଚୂର୍ଣ୍ଣେନ ପିଣ୍ଡମିଶ୍ରଣଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଅସ୍ମନ୍ ମାତରମୁକଦେବ ନାନ୍ଦୀମୁଖ୍ୟ ଏଷପିଣ୍ଡସ୍ତସ୍ୟେ ସ୍ବାହାବୃଦ୍ଧିଃ ।
 ଦୁର୍ବାଗ୍ରେ କ୍ଷୀରଂ ସ୍ବାହା ବୃଦ୍ଧିଃ ଏବଂ ପିତାମହାପ୍ରପିତାମହୋଃ । ଅମୁକସଗୋତ୍ର
 ଅସ୍ବତ୍ପିତରମୁକଦେବଶର୍ମାନ୍ନାନ୍ଦୀମୁଖ୍ୟ ଏଷପିଣ୍ଡସ୍ବଦ୍ବୈ ସ୍ବାହା ବୃଦ୍ଧିଃ । ଦୁର୍ବାଗ୍ରେକ୍ଷୀରଂ
 ତଦ୍ବୈ ସ୍ବାହା ବୃଦ୍ଧିଃ । ଏବଂ ପିତାମହପ୍ରପିତାମହୋଃ । ଅମୁକସଗୋତ୍ରାସ୍ମନ୍ନାତାମହ

ଅମୁକଦେବଶର୍ମନ୍ନାନ୍ନାମୁଖ୍ୟ ଏଷପିଣ୍ଡସ୍ତସ୍ମୈ ସ୍ନାହା ବୃଦ୍ଧିଃ । ଦୁର୍ବାଗ୍ରେ କ୍ଷୀରଂ ତସ୍ମୈ
 ସ୍ନାହା ବୃଦ୍ଧିଃ । ଏବଂ ପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହୟୋଃ । ପିଣ୍ଡୋପରି
 ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଧୂପଦୀପଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ନମସ୍କାରଂ କୁର୍ଯ୍ୟାଦନେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ । ଓଁ
 ନମୋବୋନାନ୍ନାମୁଖ୍ୟାଃ ପିତରଃ ଶୁଷ୍ଟାୟ । ଓଁ ନମୋ ବୋନାନ୍ନାମୁଖ୍ୟାଃ ପିତରସ୍ତପସେ ।
 ଓଁ ନମୋ ବୋ ନାନ୍ନାମୁଖ୍ୟାଃ ପିତରୋଜ୍ଜୀବଂ ତସ୍ମୈ । ଓଁ ନମୋ ବୋନାନ୍ନାମୁଖ୍ୟାଃ ।
 ପିତରୋଯୋଦ୍ଧାୟ । ମନ୍ୟବେ ସ୍ବଧାୟେତ୍ୟା ବୋନାନ୍ନାମୁଖ୍ୟାଃ ପିତରୋନମଃ ।
 ଏତଦ୍ବେ ନାନ୍ନାମୁଖ୍ୟାଃପିତରୋବାସଃ । ଇତି ସୁତ୍ରଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତଃପିଣ୍ଡୋପରି
 ମୁଖବାସାଦିମୁକତାମୁଳଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଉର୍ଜଂ ବହତୀତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଜଳଧାରୟା
 ବିସର୍ଜୟେତ୍ । ତତଃପିଣ୍ଡମାଦ୍ରାୟ ପିଣ୍ଡ ମୂଢୋଲ୍ୟ ସ୍ଥାନାତ୍ତରେ ସ୍ଥାପୟେତ୍ ।
 ପୂ ଶ ୫ । ହ ବ । ତ ନ ଂ ପୂ ଶ ୫ । ହ ମି ତ ୫ । ଦି
 ଆବୟୋର୍ବିରକନ୍ୟାୟୋର୍ବିବାହଜାତତୃର୍ଥାପିଣ୍ଡାରୁକଶ୍ରୀକର୍ମ ଯକ୍ତୁତଂ ତତ୍ସୁକୃତ
 ମସ୍ତୁ । ତନ୍ମୁନିତାଦି । ଆଶୀର୍ବାଦଃ । ଯଥାଶକ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ ।

ଇତି ସାମାନ୍ୟଭୂ୍ୟଦୟିକଶ୍ରୀକର୍ମଧିୟଃ ।

-୦-

୪୭୫-ଚତୁର୍ଥୀ ଦିବସର କର୍ମ

ଆଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରୀକର୍ମରେ କୁଳଚାରବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ପିଣ୍ଡନିର୍ବପଣଂ କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ ବା କୁର୍ଯ୍ୟାନ୍ନରାଧିପ ।

ବୃଦ୍ଧିଶ୍ରୀକେ ମହାବାହୋ କୁଳଧର୍ମାନବେକ୍ଷ୍ୟ ତୁ ।

(ଭବିଷ୍ୟପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଭବିଷ୍ୟ ପୁରାଣରେ କଥିତ କିଛି ଯେ ହେ ମହାବାହୋ ନରାଧିପ !

ବୃଦ୍ଧିଶ୍ରୀକରେ କୁଳଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ପିଣ୍ଡଦାନ କରିବ ବା ନ କରିବ ।

ପିଣ୍ଡଦେୟ ଦ୍ରବ୍ୟନିର୍ଣ୍ଣୟ ।

ଦଧିକର୍ଜ୍ଜୁନିଗ୍ରାଂଞ୍ଜ ପିଣ୍ଡାନ୍ ଦଦ୍ୟାତ୍ ଯଥାକ୍ରମଂ ।

କର୍ଜ୍ଜୁର୍ବଦରୀଫଳଂ । (ବଶିଷ୍ଠ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବୃଦ୍ଧିଶ୍ରୀକରେ ଦଧି, ବରକୋଳି ମିଶ୍ରିତ ପିଣ୍ଡ ଯଥାକ୍ରମରେ
 ଦେବ ।)

ବିବାହସ୍ୟ ଚତୁର୍ଥଦିବସେ ନିତ୍ୟକର୍ମାନନ୍ତରଂ ଗୃହମଧ୍ୟେ ଶୁବୌ ଦେଶେ
ବରୋବରୁଣପୂଜାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ଏହାର ବିଧି ୧୨୦ ନମ୍ବରରେ ଦେଖ) ।

ତାପ୍ରପାତ୍ କୁଶମ୍ବଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଗୁବାକସହିତଂ ଜଳଂ ଗୃହୀତ୍ୱା ପୂର୍ବାଭିମୁଖଃ
ସଂକଳ୍ପଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଆବୟୋର୍ବର-
କନ୍ୟାୟୋର୍ବିବାହାଙ୍ଗଚତୁର୍ଥୀ କର୍ମଣି କର୍ତ୍ତବ୍ୟେ ତଦଙ୍ଗତୟା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ
ଅସ୍ମନ୍ନାତୁ ପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅସ୍ମଦ୍‌ପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବ
ଅମୁକଦେବଅମୁକଦେବାର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରାଣାଂ
ଅସ୍ମନ୍ନାତାମହପ୍ରମାତାମହ ବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାନାଂ ଅମୁକଦେବଅମୁକଦେବ-
ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣାଂନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ବସୁସତ୍ୟସଂଜ୍ଞାକାନାଂ ବିଶ୍ୱେଷାଂ ଦେବାନାଂ
ଗଣପତି ପୁରସରଗୌର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୟଃ । ଦ୍ୟୌଃ । ଦଶମାତୃ ଗଣପୂଜା -
ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାୟୁଷ୍ୟମନ୍ତ୍ରପଞ୍ଚବିଂଶତିପଞ୍ଚାମ୍ବୁଜିଶ୍ରାଦ୍ଧମହଂ କରିଷ୍ୟେ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ରତ ଇତି
ପଠିତ୍ୱା ।

(ସଂକଳ୍ପ ବିଧି ୨୪୪ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ତତଃ ପାଠେ ଗଣପତ୍ୟାଦିଷ୍ଟାଦିଶାନ୍ତଗଣାନ୍ ହରିଦ୍ରାଚୂର୍ଣ୍ଣେନ ମଣ୍ଡଳଂ ଲିଖିତ୍ୱା
ଆବାହନାଦିତାମୁଳାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ୍ । (ପୂଜା ବିଧି ୧୩୧ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

କୁତ୍ୟଲଗ୍ନା ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଃ ପଞ୍ଚ ବା ସପ୍ତ ଦଦ୍ୟାତ୍ । (ଏହାର ବିଧି ୧୩୨
ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

*୪୭୭-ପିଣ୍ଡାମୁକ ବୃଦ୍ଧି ଶ୍ରାଦ୍ଧ

କର୍ତ୍ତା ଅଷ୍ଟୌ ବ୍ରାହ୍ମଣନାହୁୟ ପ୍ରାଗଗ୍ରକୁଶୋତ୍ତରେଷାସନେଷୁ ଦକ୍ଷିଣୋ ପତ୍ରମାନ୍
ଉପବେଶ୍ୟ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରାତ୍ନୁଖଉପବିଶ୍ୟ ପ୍ରଥମବିପ୍ରୟୋର୍ଜନୁନା ସ୍ମରନ୍ ଓଁ ସ୍ୱାଗତମଃ
ସୁସ୍ୱାଗତଂ ଅଦ୍ୟାଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାଦ୍ଧାଶ୍ୟେ କର୍ମଣି ସତ୍ୟବସୁସଂଜ୍ଞକବୈଶ୍ୱଦେବକୃତ୍ୟେ
ଭବନ୍ତୌ ମୟା ନିମନ୍ତ୍ରିତୌ ଇତି ନିମନ୍ତ୍ରୟତ୍ । ନିମନ୍ତ୍ରିତୌ ସ୍ୱ ପ୍ରତିବଚନଂ ।
ତଦ୍‌ଭରଣୋ (ତପୁରବର୍ତ୍ତ ନୋଃ) ବିପ୍ର ଯୋର୍ଜନୁନା ସ୍ମରନ୍ ସ୍ୱାଗତମଃ ସୁସ୍ୱାଗତଂ

*-୪୭୭ (୧) ଆଭ୍ୟୁଦୟିକରେ ନିଷେଧ ବାକ୍ୟ-ଅତ୍ର ସତ୍ୟବସୁ ବିଶ୍ୱେ
ଦେବୌ ତୟୋଃ ସ୍ଥାନେ ଦ୍ୱୌ ବିପ୍ରୌ ମାତ୍ରାଦାନାଂ ଚ ପ୍ରତ୍ୟେକଂ ଦ୍ୱୌ ଦ୍ୱୌ ଏବଂ
ବିଂଶତିବ୍ରାହ୍ମଣାଃ । ଯଦବା ମାତ୍ରାଦାନାଂ ତ୍ରୟାଣାଂ ଦ୍ୱୌ ଦ୍ୱୌ ଏବମଷ୍ଟୌ । ଅତ୍ର
ନାପସବ୍ୟଂ । ତିଳସ୍ଥାନେ ଯବା ଏବ । ସ୍ୱଧାସ୍ଥାନେ ସ୍ୱାହାଶବଃ ।
ସବ୍ୟଜାନନିପାତାନାଭାବଃ । ସର୍ବଂ ପାତୁଖ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ଅଦ୍ୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରୀକ୍ଷାଣ୍ୟେ କର୍ମଣି ନାନ୍ଦୀମୁଖୀସ୍ମିନ୍,
ମାତୃପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାକୃତ୍ୟେ ଭବନ୍ତୋ ମୟା ନିମନ୍ତ୍ରିତୋ । ଇତି ନିମନ୍ତ୍ରିଣଂ ।
ନିମନ୍ତ୍ରିତୋ ସ୍ୱଃ ଇତି ପ୍ରଭବଚନଂ । ତଦୁତ୍ତରଯୋ ବିପ୍ରଯୋଜନୁନୀ ସ୍ୱଶନଂ ସ୍ୱାଗତମ୍ଃ
ସୁସ୍ୱାଗତଂ ଅଦ୍ୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ ଶ୍ରୀକ୍ଷାଣ୍ୟେ କର୍ମଣି ନାନ୍ଦୀମୁଖୀସ୍ମିନ୍ ପିତୃପିତାମହାକୃତ୍ୟେ
ଭବନ୍ତୋ ମୟା ନିମନ୍ତ୍ରିତୋ । ଇତି ନିମନ୍ତ୍ରିଣଂ । ନିମନ୍ତ୍ରିତୋ ସ୍ୱଃ ଇତି ପ୍ରତିବଚନଂ ।
ତଦୁତ୍ତରଯୋ ବିପ୍ର ଯୋଜନୁନୀ ସ୍ୱଶନଂ ସ୍ୱାଗତମ୍ଃ ସୁସ୍ୱାଗତଂ ଆଦ୍ୟାଭ୍ୟୁଦୟିକେ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରୀକ୍ଷରେ ଦୁଇ ବିଶ୍ୱେଦେବାଳ ସ୍ଥାନରେ ଦୁଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ବସାଇ ଆବାହନ କରିବ ଏବଂ ମାତୃତିନିପୁରୁଷ, ପିତୃତିନିପୁରୁଷ ଓ ମାତୃମହତିନିପୁରୁଷ
ଏପରି ନଅ ପୁରୁଷଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତ୍ୟେକରେ ଦୁଇ ୨ ଜଣ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୮ ଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ବସାଇ ଆବାହନ କରିବ । ଅଥବା ମାତୃତିନିପୁରୁଷରେ ଦୁଇଜଣ ପିତୃତିନିପୁରୁଷରେ
ଦୁଇଜଣ ମାତାମହତିନିପୁରୁଷରେ ଦୁଇଜଣ ଆଉ ବିଶ୍ୱେଦେବା ସ୍ଥାନରେ ଦୁଇଜଣ
ଏରୂପ ଆଠଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବସାଇ ଆବାହନ କରିବ । ଏହି ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରୀକ୍ଷରେ
ଅପସବ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ, ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସବ୍ୟ ହୋଇ କରିବ । ତିଳସ୍ଥାନରେ ଯବ
ବ୍ୟବହାର ଓ ସ୍ୱଧାସ୍ଥାନରେ ସ୍ୱାହା ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିବ । ଆଉ ପିଣ୍ଡଦାନ ସମୟରେ
ବାମଜାନୁ ପକାଇବ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ବମୁଖ ହୋଇ କରିବ । ମୋଟକ ଓ
ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ କେବଳ ସଳଖ କୁଣ୍ଡ ବ୍ୟବହାର କରିବ ।

(୨) ଯଥାକୁଳଦେଶାଚାରେଣ ସପିଣ୍ଡକମପିଣ୍ଡକଂ ବା କାର୍ଯ୍ୟଂ-

ଅଗ୍ନୌକରଣମର୍ଯ୍ୟଂ ତାବାହନଂ ତାବନେଜନଂ ।

ପିଣ୍ଡଶ୍ରୀକ୍ଷେ ପ୍ରକୃର୍ବାତ ପିଣ୍ଡହୀନେ ନିବର୍ତ୍ତତେ ।

ପିଣ୍ଡନିର୍ବାପରହିତଂ ଯତ୍ର ଶ୍ରୀକ୍ଷଂ ବିଧିମତେ ।

ସ୍ୱଧାବାଚନଲୋପଃସ୍ତ୍ରୀ ବିକିରସ୍ତୁ ନ ଲୁପ୍ୟତ୍ତ୍ୱେ ।

ଅକ୍ଷୟଂ ଦକ୍ଷିଣାସ୍ତ୍ରୀ ସୌମନସ୍ୟଂ ଯଥା ସ୍ମିତଂ । (ଗଦାଧରଭାଷ୍ୟେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦେଶ ଓ କୁଳାଚାର ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷ ଦୁଇପ୍ରକାର ହୁଏ-ସପିଣ୍ଡକ ଓ
ଅପିଣ୍ଡକ । ଯେଉଁ ଶ୍ରୀକ୍ଷରେ ପିଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ ତହିଁରେ ଅଗ୍ନୌକରଣ, ଅର୍ଘ୍ୟଦାନ,
ଆବାହନ ଓ ଅବନେଜନ ଏ ସମସ୍ତ କର୍ମ କରାଯାଏ (ଅର୍ଥାତ୍ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପିଣ୍ଡ ରଖିବା
କୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଓ ପିଣ୍ଡଉପରେ ଜଳ ସେଚନ କରିବା, ଏ ଉଭୟକୁ ଅବନେଜନ
କହନ୍ତି) । ଆଉ ଯେଉଁ ଶ୍ରୀକ୍ଷରେ ପିଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ ସେଥିରେ ଉପରୋକ୍ତ କର୍ମମାନ
ହୁଏ ନାହିଁ ଏବଂ ସ୍ୱାଧାଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ପିଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ହେବ,
ଆଉ ଅକ୍ଷୟ (ଶ୍ରୀକ୍ଷରେ ଶେଷ ଦେଇ ଗୁଡ଼ ମଧୁଯୁକ୍ତ ଜଳ), ଦକ୍ଷିଣା, ସ୍ତ୍ରୀ, ସୌମନସ୍ୟ,
ଏ ସମସ୍ତ କର୍ମ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଶ୍ରୀକ୍ଷେଷ୍ୟ କର୍ମଣି ନାନ୍ଦୀମୁଖାସ୍ଥାନାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହକୃତ୍ୟ
 ଭବନ୍ତୋ ମୟା ନିମନ୍ତ୍ରିତୋ ଇତି ନିମନ୍ତ୍ରଣଂ । ନିମନ୍ତ୍ରିତୋ ସ୍ତୁଃ ଇତି ପ୍ରତିବଚନଂ ।
 “ଅକ୍ରୋଧନୈଃ ଶୌଚପନୈଃ ସତତଂ ବ୍ରହ୍ମବାଦିର୍ଭବିତବ୍ୟଂ ଭବଭିଷ୍ଟ ମୟା ଚ
 ଶ୍ରୀକ୍ଷକର୍ମଣି । ସର୍ବତ୍ର ନିୟମାନ ଶ୍ରୀବୟେତ୍ । ସତ୍ୟ ବସୁସଂଜ୍ଞକାବିଶ୍ୱେଦେବା
 ଏସପାଦାର୍ଥ୍ୟଂ ବୋନମଃ । ଇତି ଗନ୍ଧାକ୍ଷତାଦିଯୁକ୍ତଂ ପାଦାର୍ଥ୍ୟ ଦତ୍ତ୍ୱ ।
 ଅଦ୍ୟେହାମୁକଗୋତ୍ରଃ ଅସ୍ଥାନାତୃପିତାମହାପିତାମହଃ ଅମୁକାମୁକଦେବଃ
 ନାନ୍ଦୀମୁଖଃ ଏପଦ୍ମାଦାର୍ଥ୍ୟଂ ବୋନମଃ । ଇତି ଗନ୍ଧାକ୍ଷତାଦିଯୁକ୍ତ-
 ପାଦାର୍ଥ୍ୟଂ ମାତୃବର୍ଗତ୍ରୟବ୍ରାହ୍ମଣଯୋଶ୍ୱରଣେଷୁ ଦତ୍ତ୍ୱ । ଅଦ୍ୟେହାମୁକଗୋତ୍ରଃ
 ଅସ୍ଥପିତୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହଃ ଅମୁକାମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣଃ ନାନ୍ଦୀମୁଖଃ ଏତପ୍ପାଦାର୍ଥ୍ୟଂ
 ବୋନମଃ । ଇତି ଗନ୍ଧାକ୍ଷତାଦିଯୁକ୍ତପାଦାର୍ଥ୍ୟଂ ପିତାଦିତ୍ରୟବର୍ଗବ୍ରାହ୍ମଣଯୋଶ୍ୱରଣେଷୁ
 ଦତ୍ତ୍ୱ । ଅଦ୍ୟେହାମୁକଗୋତ୍ରଃ ଅସ୍ଥାନାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହଃ
 ଅମୁକାମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣଃ ନାନ୍ଦୀମୁଖଃ ଏତତ୍ ପାଦାର୍ଥ୍ୟଂ ବୋନମଃ । ଇତି
 ମାତାମହତ୍ରୟବର୍ଗବ୍ରାହ୍ମଣଯୋଶ୍ୱରଣେଷୁ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କର୍ତ୍ତା ଆଠଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରି ପୂର୍ବକୁ ଅଗହୋଇଥିବା
 କୁଶାସନରେ ପୂର୍ବକୁ ମୁଖ କରି ଉତ୍ତରକୁ ଦକ୍ଷିଣକୁମେ ବସାଇବ । ଆପେ ଉତ୍ତରମୁଖ
 ହୋଇ ବସିବ । ତତ୍ପରେ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବରଣ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ
 ଉପରଲିଖିତ “ଅକ୍ରୋଧନୈଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଶ୍ରବଣ କରାଇବ
 ଏବଂ ବିଶ୍ୱେଦେବା, ମାତ୍ରାଦିତିନିପୁରୁଷ, ପିତ୍ରାଦିତିନିପୁରୁଷ ଓ ମାତାମହାଦିତିନିପୁରୁଷ
 ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ନାମ ଗୋତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ କ୍ରମରେ ଗନ୍ଧାଦିଯୁକ୍ତ
 ପାଦାର୍ଥ୍ୟ ଦେବ ।

ତତୋବ୍ରାହ୍ମଣାନାତାମାତର୍ଯ୍ୟ ସ୍ୱୟମପ୍ୟାତମ୍ୟ ଶ୍ରୀକ୍ଷଦେଶେ ପ୍ରଥମକ୍ଷତେଷୁ
 ଆସନେଷୁ “ଇଦମାସନମାସ୍ୟତାଂ” ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ଶ୍ରୀକ୍ଷସ୍ଥାନେ ଯବବିକିରଣଂ
 ଦୀପସ୍ଥାପନଂ । ପ୍ରଣବ ବ୍ୟାହୃତି ପୂର୍ବକାୟା ଗାୟତ୍ରୀଃ ତ୍ରିଜପଃ । ପାତେ, ଦୁର୍ବାଦଧି
 କୁଶଯବଜଳାନି ନିକ୍ଷିପ୍ୟ ବାମହସ୍ତେ ଧୃତ୍ୱା ତଦୁପରି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ଓଁ ମଧୁ ଗା
 ମଧୁବାତାରତାୟତେ ମଧୁ କ୍ଷରନ୍ତି ସିନ୍ଧବଃ । ମାଧାର୍ଜୁଃ ସନ୍ତୋଷଧୀଃ । ୧ । ମଧୁ
 ନକ୍ତମୃତୋଷସୋମଧୁମପ୍ୱାର୍ଥ ବଂରଜଃ । ମଧୁବୌରସ୍ତୁ ନଃ ପିତା । ୨ ।
 ମଧୁମାନ୍ନୋବନସ୍ତତିର୍ମଧୁ ମାଂ ଅସ୍ତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଃ । ମାଧୁର୍ଗାବୋ ଭବନ୍ତୁ ନଃ । ୩ । ଇତ୍ୟାଦି
 ରକ୍ତ ତ୍ରୟଂ ପଠିତ୍ୱା “ଓଁ ଦେବାଭ୍ୟଃ ପିତୃଭ୍ୟଃ ମହାଯୋଗିଭ୍ୟ ଏବ ଚ । ନମଃ

ସ୍ବାହାହୈ ସ୍ବାଧାୟୈ ନିତ୍ୟମେବ ନମୋନମଃ ।” ଇତି ତିର୍ତ୍ତପେତ୍ । ତେନ ଶ୍ରୀକୃତ୍ୟପ୍ରୋକ୍ତଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବରଣି ହୋଇଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଆତମନ କରାଇ ଓ ନିଜେ ଆତମନ କରି ଆପଣମାନେ ଏହି ୨ ଆସନରେ ବସନ୍ତୁ । ଏହା କହି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣାନରେ ଯବ ବୁଣିଦେଇ ଦୀପସ୍ଥାପନ କରି ଓ ପ୍ରଣବବ୍ୟାହୃତି ପୂର୍ବକ ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ତିନିଥର ଜପିବ । ତତ୍ପରେ ପାତ୍ରିରେ ଦୁର୍ବା, ଦଧି, କୁଣ୍ଡ, ଯବ ଓ ଜଳ ରଖି ବାମହସ୍ତରେ ଧରି ତାହା ଉପରେ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ଘୋଡ଼ାଇ ଉପରଲିଖିତ ମଧୁବାତାଦି ତିନିକାଣ୍ଡ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି “ଦେବତାଭ୍ୟଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରକୁ ତିନିବାର ଜପିବ । ସେହି ଜଳକୁ ନେଇ ଶ୍ରୀକୃତ୍ୟ ଉପରେ ସିଞ୍ଚିଦେବ ।

ବସୁସତ୍ୟସଂଜ୍ଞକବିଶ୍ୱେଦେବାନାନ୍ଦୀମୁଖାଃ ଇଦଂ ବୋନମଃ । ପ୍ରାଗଗ୍ରଂ ରଜୁ କୁଶତ୍ରୟଂ ସଯବଜଳଂ ଦକ୍ଷିଣତଃ ଆସନୋପରି ଦତ୍ତ୍ୱା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଅସ୍ମନ୍ନାତୁପିତାମହୀ-ପ୍ରପିତାମହଃ ଅମୁକାମୁକଦେବ୍ୟଃ ନାନ୍ଦୀମୁଖାଃ ଇଦମାସନଂ ବୋନମଃ । ଇତି ମାତୃବର୍ଗବିପ୍ରପ୍ରଦ୍ୟାସନୋପରି ବିଭାଜ୍ୟ ଦତ୍ତ୍ୱା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଅସ୍ମଦ୍ପିତୃପିତାହପ୍ରପିତାମହଃ ଅମୁକାମୁକଦେବଶର୍ମାଣଃ ନାନ୍ଦୀମୁଖାଃ ଇଦମାସନଂ ବୋନମଃ । ଇତି ପିତୃବର୍ଗାବ୍ରାହ୍ମଣଦ୍ୟାସନୋପରି ବିଭାଜ୍ୟ ଦତ୍ତ୍ୱା ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଅସ୍ମନ୍ନାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃକ୍ଷପ୍ରମାତାମହଃ ଅମୁକାମୁକଦେବଶର୍ମାଣଃ ନାନ୍ଦୀମୁଖାଃ ଇଦମାସନଂ ବୋନମଃ । ଇତି ମାତାମହବର୍ଗାବ୍ରାହ୍ମଣଦ୍ୟାସନୋପରି ପୂର୍ବବଦାସନଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

ତତଃ ଆବାହନଂ । ବିଶ୍ୱେଦେବାନାବାହୟିଷ୍ୟେ “ଆବାହୟ” ଇତି ପ୍ରତିବଚନଂ । ଓଁ ବିଶ୍ୱେଦେବାସ ଆଗତ ଶୁଶ୍ରୁତାମଲମଂ ହବଂ । ଏବଂ ବିହର୍ନିଷାଦତ । ଓଁ ବିଶ୍ୱେଦେବାଃ ଶୁଶ୍ରୁତୋମ ହବଂ ମେ ଯେ ଅନ୍ତରିକ୍ଷୋୟ ଉପଦ୍ୟବିଷ୍ । ଯେ ଅଗ୍ନିର୍ଜହ୍ନା ଉତବାୟଜତ୍ରା ଆସଦ୍ୟାସ୍ମିନ୍ ବର୍ହିଷି ମାବୟଧ୍ୱଂ । ଓଁ ଆଗଛନ୍ତୁ ମହାଭାଗା ବିଶ୍ୱେଦେବା ବରପ୍ରଦାଃ । ଯେ ଯତ୍ର ବିହିତାଃ ଶ୍ରାବେ ସାବଧାନା ଭବନ୍ତୁ ତେ ଇତି ପଠେତ୍ । ନାନ୍ଦୀମୁଖା ମାତୃରାବାହୟିଷ୍ୟେ । ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ଓଁ ଉଶନ୍ତସ୍ୱା ନିଧୀମହ୍ୟଶନ୍ତଃ ସମିଧୀମହି । ଉଷ୍ମନ୍ତଶତ ଆବହ୍ନି ପିତୃନ୍ ହବିଷେ ଅଭବେ । ଇତି ମାତୃରାବାହ୍ୟ । ଓଁ ଆୟନ୍ତୁ ନଃ ପିତରଃ ସୋମ୍ୟସୋଃଶ୍ୱିଷ୍ଟାଭାଃ ପଥୁଭିର୍ଦେବୟାନୈଃ । ଅସ୍ମିନ୍ ଯଜ୍ଞେସ୍ୱଧିୟା ମଦନ୍ତୋଽଧିବନ୍ତୁ ତେବନ୍ଦ୍ୱସ୍ମାନ୍ ଇତି ପଠେତ୍ । ଏବଂ ପିତୃନ୍ ମାତାମହାନାବାହ୍ୟ-

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତଦୁତ୍ତାରୁ ଶ୍ରୀକୃତ୍ୟ ନିଜ ଆସନରେ ଚଢ଼ି ଶ୍ରୀବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଆସନ ପାଦାସନ ଦେଇ ଦୁଇ ବିଶ୍ୱେଦେବା, ମାତୃତିନିପୁରୁଷ, ପିତୃତିନିପୁରୁଷ ଓ

ମାତାମହତିନିପୁରୁଷକୁ କ୍ରମରେ ଆବାହାନମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କଠାରେ ଆବାହନ କରିବ ।

ଅର୍ଘ୍ୟକରଣଂ । ତତୋଦେବପୂର୍ବକଂ ସର୍ବେଷୁ ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରେଷୁ “ଓଁ ପବିତ୍ରେଷ୍ଟୋ ବୈଷ୍ଣବେଽପି ସବିତୁର୍ବା ପ୍ରସବଉପୁନାମି । ଅଛିଦ୍ରେଣ ପବିତ୍ରେଣ ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ରଶ୍ମିଭିଃ ।” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ପବିତ୍ରାଣି ଦତ୍ତ୍ୱା ଓଁ ଶନ୍ନୋଦେବୀରଭିଷୟ ଆପୋଭବନ୍ତୁପାତୟେ । ଶଂଯୋରଭିସ୍ରବନ୍ତୁନଃ ।” ଇତି ସର୍ବେଷୁ ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରେଷୁ ଜଳଂଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତୋଦେବାର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରେ । “ଓଁ ଯବୋଽସିୟବୟାସ୍ତଦ୍ବୋଷୋୟବୟାରାତିଃ । ଦିବେଦ୍ୱାତରିକ୍ଷାୟ ଦ୍ୱା ପୃଥ୍ବ୍ୟୈ ଦ୍ୱା” ଇତି ଯବାନ୍ ବିକାର୍ଯ୍ୟତତଃ ମାତ୍ରାଦିପାତ୍ରେଷୁ “ଓଁ ଯବୋଽସ ସୋମଦୈବତ୍ୟାଗୋସବୋଦେବନିର୍ମିତଃ । ପ୍ରତ୍ନମିଭିଃ ପୃକ୍ତଃ ପ୍ରପୁଷ୍ୟା ନାନ୍ଦୀମୁଖାଲ୍ଲୋକାନ୍ ପ୍ରାଣାହି ନଃ ସ୍ୱାହା ।” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣଯବାନ୍ କ୍ଷିପେତ୍ । ତତଃପ୍ରତ୍ୟେକଂଗଣପୁଷ୍ପେ ତୁଷୀଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତଃ ପ୍ରଥମଦେବପାତ୍ରଂ ବାମହସ୍ତେ ଧୃତ୍ୱାତତତ୍ରସ୍ତ୍ରଂପବିତ୍ରଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସମୀପେ ନିଧାୟ ତଦୁପରି କିଞ୍ଚିଦ୍ୱଦକାନ୍ତରଂ ଦତ୍ତ୍ୱା “ଓଁ ଯାଦିବ୍ୟା ଆପଃ ପୟସାସମୃତୁର୍ଭୂର୍ଯ୍ୟା ଅନ୍ତରିକ୍ଷଂ ଉତ ପାର୍ଥିବୀର୍ଯ୍ୟାଃ । ହିରଣ୍ୟା ବର୍ଣ୍ଣାୟକିୟାସ୍ତାନ ଆପଃଶିବା ଶନଂସେଧାନଃ ସୁହବାଭବନ୍ତୁ ।” ଇତିପଠିତ୍ୱାକୁଶତ୍ରୟଯବଜଳାନ୍ୟାଦାୟ “ଓଁ ବସୁସଂଜ୍ଞକାବିଶ୍ୱେଦେବାନାନ୍ଦୀମୁଖା ଏଷବୋହସ୍ତାର୍ଘ୍ୟୋ ନମଃ” ଏବଂ ସତ୍ୟସଂଜ୍ଞକ ବିଶ୍ୱେଭ୍ୟଶ୍ଚ ହସ୍ତାର୍ଘ୍ୟଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତୋମାତୃରର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରମାଦାୟ ପୂର୍ବବଜ୍ଞତ୍ୱେ । “ଯାଦିବ୍ୟା” ଇତ୍ୟାଦି ପଠିତ୍ୱା କୁଶାଦାନ୍ୟାଦାୟ ସର୍ବଂପୂର୍ବବତ୍ କୃତ୍ୱା କୁଶାଦାନ୍ୟାଦାୟ “ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର ପିତରମୁକଶର୍ମନ୍ନାନ୍ଦୀମୁଖ ଏଷତେ ହସ୍ତାର୍ଘ୍ୟୋ ନମଃ ।” ଏବଂ ପିତାମହପ୍ରତିମହଯୋରପି ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତୋମାତାମହାର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରମାଦାୟ ସର୍ବଂ ପୂର୍ବବତ୍ କୃତ୍ୱାକୁଶାଦାନ୍ୟାଦାୟ “ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର ମାତାମହାମୁକଶର୍ମନ୍ନାନ୍ଦୀମୁଖ ଏଷତେ ହସ୍ତାର୍ଘ୍ୟୋ ନମଃ” ଏବଂ ପ୍ରମାତାମହବୃକ୍ଷପ୍ରମାତାମହଯୋରପି ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତୋଽବଶିଷ୍ଟଜଳପବିତ୍ରଂଯୁତଂ ପ୍ରଥମ ଦେବାର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରମାଦାୟ “ଓଁ ବିଶ୍ୱେଭ୍ୟାଦବେଭ୍ୟଃ ସ୍ଥାନମସୀ” ଚି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦେବାସନଦକ୍ଷିଣଭାଗେ ଉଭାନ୍ ସ୍ଥାପୟେତ୍ । ଏବଂପରଦେବାର୍ଯ୍ୟପାତ୍ରଂ ଚତୁର୍ଦାସନଦକ୍ଷିଣଭାଗେ ଉଭାନ୍ ସ୍ଥାପୟେତ୍ । ତତଃ ପିତାମହାପ୍ରତିମହାପାତ୍ରଦ୍ୱୟସ୍ଥିତଂ ପବିତ୍ରାଦି ମାତ୍ରାର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରେ ନିଧାୟ ମାତ୍ରାର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରଂ ପିତାମହ୍ୟର୍ଘ୍ୟ ପାତ୍ରୋପରି ତତ୍ରାତ୍ରଂ ପ୍ରପିତାମହ୍ୟର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରୋପରି ନିଧାୟଦକ୍ଷିଣକରେଣାଦାୟ “ଓଁ ମାତୃଭ୍ୟ ସ୍ଥାନମ” ସୀତି ମାତୃସନବାମ ଭାଗେ

ନ୍ୟୁବଜୀ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଏବମେବପିତ୍ରାଦ୍ୟର୍ଥ ପାତ୍ରାଣାଂ ମେଳନଂକୃତ୍ୱା ପିତାସନବାମଭାଗେ ଓ ପିତୃବ୍ୟଃ ସ୍ଥାନମସୀ” ତି ନ୍ୟୁବଜୀକୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଏବମେବ ମାତାମହାଦ୍ୟର୍ଥପାତ୍ରାଣାଂ ମେଳନଂ କୃତ୍ୱା ମାତାମହାସନବାମଭାଗେ “ଓ ମାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହେଭ୍ୟ ସ୍ଥାନମସୀ” ତି ନ୍ୟୁବଜୀକୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଦୁଇ ବିଶ୍ୱେଦେବାଙ୍କର ଦୁଇ ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ର, ମାତୃ ତିନିପୁରୁଷଙ୍କର ତିନି ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ର, ପିତୃତିନିପୁରୁଷଙ୍କର ତିନି ଓ ମାତାମହତିନିପୁରୁଷଙ୍କର ତିନି ଏରୂପ ଏଗାର ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ର, କ୍ରମେ ପ୍ରତ୍ୟେକର ପାଖରେ ରଖିବ । ତତ୍ପରେ ପ୍ରଥମେ ବିଶ୍ୱଦେବୀ, ତଦୁତ୍ତାରୁ ମାତୃ, ପିତୃ ଓ ମାତାମହାଦିପାତ୍ରରେ କ୍ରମେ ‘ପବିତ୍ରେସ୍ତୋ’ “ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି” ପବିତ୍ର (କୁଣ୍ଡ) ପକାଇବ ଓ ‘ଶନ୍ଦୋଦେବୀ’ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସମସ୍ତ ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରରେ ସେହିକ୍ରମେ ଜଳ ଦେବ । ତତ୍ପରେ ବିଶ୍ୱଦେବୀ ପାତ୍ରରେ “ଯବୋଃସିୟବାୟା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଯବ ପକାଇବ । ମାତୃ ପିତୃ ଓ ମାତାମହାଦିପାତ୍ରରେ “ଯବୋଃସି ସୋମଦୈବତେୟା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଯବ ପକାଇବ । ତଦନନ୍ତର ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱେଦେବୀପାତ୍ରକୁ ବାମହସ୍ତରେ ଧରି ତହିଁରେ ଥିବା ପବିତ୍ର (କୁଣ୍ଡ)କୁ ଶ୍ରୀକ୍ରତ୍ୱାହ୍ନଶସମ୍ବୁଧରେ ରଖି ସେହି କୁଣ୍ଡ ଉପରେ କିଞ୍ଚିତ ଅନ୍ୟ ଜଳ ଦେବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ “ଯାଦିବ୍ୟା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତିନୋଟି କୁଣ୍ଡ ଓ ବାମହସ୍ତସ୍ଥିତ ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରରୁ କିଞ୍ଚିତ ଯବଜଳ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ନେଇ ଉପରୋକ୍ତ “ବସୁସଂଜ୍ଞାକା” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତରେ ଦେବ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ର ଜଳକୁ ସେହିପରି ପୂର୍ବୋକ୍ତ “ସତ୍ୟ ସଂଜ୍ଞାକା” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତରେ ଦେବ । ମାତୃ, ପିତୃ ଓ ମାତାମହାଦିବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସେହିପରି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରମାନ ପଢ଼ି କ୍ରମେ ଅର୍ଘ୍ୟଜଳ ଦେବ । ତତ୍ପରେ ପ୍ରଥମରେ ଦେଇଥିବା ପବିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆଣି ସ୍ୱ ସ୍ୱ ପାତ୍ରରେ ରଖିବ । ତତ୍ପରେ ପବିତ୍ର ଓ ଅବଶିଷ୍ଟ ଜଳସହିତ ପ୍ରଥମ ବିଶ୍ୱେଦେବୀର ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରକୁ ହସ୍ତରେ ଧରି ପ୍ରଥମବ୍ରାହ୍ମଣର ଦକ୍ଷିଣଭାଗରେ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଓଳଟାଇ ରଖିବ । ସେହିପରି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦ୍ୱିତୀୟ ଅର୍ଘ୍ୟ ପ୍ରାତକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଦକ୍ଷିଣଆଡ଼େ ଓଳଟାଇ ରଖିବ । ତତ୍ପରେ ପିତାମହୀ ଓ ପ୍ରପିତାମହୀର ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରରେ ଥିବା ପବିତ୍ରକୁ ମାତାର ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରରେ ରଖିବ । ମାତାର ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରକୁ ପିତାମହୀର ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରରେ

*ଦେବପାତ୍ରେ ଦେ ପବିତ୍ରେ ପିତୃପାତ୍ରେ ତ୍ରିଣି, ତ୍ରିଣି ଭବନ୍ତି । ତତ୍ତୁକ୍ତଂ ଚତୁର୍ବିଂଶତିମତେ-

ଦେ ଦେ ଶଳାକେ ଦେବାନାଂ ତିସ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ର ପାର୍ବଣେ ।

ଏକୋଦିଷେ ଶଳାକୈକା ଶ୍ରୀକ୍ଷେଷ୍ଟର୍ଦ୍ଦେଷ୍ଟୃଷ୍ଟ ନିକ୍ଷିପେତ୍ ।

ରଖିବ । ସେହି ଦୁଇପାତ୍ରକୁ ପ୍ରପିତାମହା ଅର୍ଘ୍ୟ ପାତ୍ରରେ ରଖିବ । ତତ୍ପରେ ସେ ସମସ୍ତପାତ୍ରକୁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଧରି “ମାତୃଭ୍ୟ ସ୍ଥାନମସି” ଏହା କହି ମାତୃପକ୍ଷ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଆସନର ବାମଭାଗରେ ଓଲଟାଇ ରଖିବ । ଉପରୋକ୍ତ କ୍ରମରେ ପିତା ପିତାମହ ଓ ପ୍ରପିତାମହର ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରକୁ ପିତୃସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଆସନର ବାମଭାଗରେ “ପିତୃଭ୍ୟଃ ସ୍ଥାନମସି” କହି ଓଲଟାଇ ରଖିବ । ଏହିପରି ମଧ୍ୟ ମାତାମହାଦି ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରକୁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ ଧରି ମାତାମହସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଆସନର ବାମଭାଗରେ “ମାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃକ୍ଷପ୍ରମାତାମହେଭ୍ୟଃ ସ୍ଥାନମସି” କହି ଓଲଟାଇ ରଖିବ ।

ତତୋଗନ୍ଧାଦିଦାନଂ । ତତ୍ର କ୍ରମଃ । ଓଁ ବସୁସଦ୍ୟସଂଜ୍ଞକାବିଶ୍ୱେଦେବାନାୟା ମୁଖା ଏତାନି ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଧୂପଦୀପତାମ୍ବୁଲଯଜ୍ଞୋପବୀତବାସ୍ୟାଂସି ବୋନମଃ । ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ରେ ମାତରମୁକଦେବୀ ନାୟାମୁଖ୍ ଏତାନି ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଧୂପଦୀପାତାମ୍ବୁଲଯଜ୍ଞୋପବୀତବାସ୍ୟାଂସି ତେ ନମଃ । ଏବଂ ପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାଭ୍ୟାମପି ଗନ୍ଧାଦି ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତଃ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର ପିତରମୁକଶର୍ମ୍ମନ୍ନାୟାମୁଖ୍ ଏତାନି ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଧୂପଦୀପତାମ୍ବୁଲଯଜ୍ଞୋପବୀତବାସ୍ୟାଂସି ତେ ନମଃ ଏବଂ ପିତାମହପ୍ରପିତାମହାଭ୍ୟାମପି ଗନ୍ଧାଦି ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତଃ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର ମାତାମହାମୁକଶର୍ମ୍ମନ୍ନାୟାମୁଖ୍ ଏତାନି ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଧୂପ-ଦୀପତାମ୍ବୁଲଯଜ୍ଞୋପବୀତବାସ୍ୟାଂସି ତେ ନମଃ । ଏବଂ ପ୍ରମାତାମହବୃକ୍ଷପ୍ରମାତାମହାଭ୍ୟାମପି ଗନ୍ଧାଦି ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଦୁଇ ବିଶ୍ୱେଦେବା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ କ୍ରମରେ ଉପରଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ ଧୂପ ଦୀପ ତାମ୍ବୁଲଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଓ ବସ୍ତ୍ର ଦେବ । ଏହି କ୍ରମରେ ମାତୃସ୍ଥାନୀୟବ୍ରାହ୍ମଣଦ୍ୱୟ ଓ ପିତୃସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଦ୍ୱୟ ଏବଂ ମାତାମହସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ଉପଲିଖିତ ସ୍ୱ ୨ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ ଧୂପ ଦୀପ ତାମ୍ବୁଲ, ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଓ ବସ୍ତ୍ର ଦେବ ।

ତତୋଜଳେନ ସର୍ବାସନାନି ଭୋଜନପାତ୍ର ସହିତାନି ଚତୁଷ୍ପୋଷାମଣ୍ଡଳେନ୍ ବେଷ୍ଟୟେତ୍ । ତତଃ ସଜଳେ ପୁଟକାଦୌ ହସ୍ତେନୈବ ସନ୍ୱୃତମନ୍ତଃ “ଓଁ ଅଗ୍ନୟେ କବ୍ୟବାହନାୟ ସ୍ୱାହା” “ଓଁ ସୋମାୟପିତୃମତେ ସ୍ୱାହା” ଇତ୍ୟାହୁତିଦ୍ୱୟଂ କୁହୁୟାତ୍ । ତତୋହୃତଶେଷମନ୍ତଂ ଦେବପୂର୍ବକପାତ୍ରେଷୁକିଞ୍ଚିଦ୍ଭବ୍ । ପିଣ୍ଡାର୍ଥଂ ଚ କିଞ୍ଚିଦବଶେଷୟେତ୍ । ତତୋନ୍ୟଦନ୍ତଂ ଯଥାସମ୍ବନ୍ଧଂ ସର୍ବତ୍ର ପରିବେଷ୍ୟ ଘୃତଂ ଜଳଂ ଚ ତତ୍ରୋପନୀୟ ପାତ୍ରମାଲଭେତ । ତତ୍ର କ୍ରମଃ । ଉତ୍ତାନପାଣିଭ୍ୟାଂ ପ୍ରଥମଂ ଦେବପାତ୍ରଂ ସ୍ତୃଷ୍ଣା ଓଁ ପୃଥ୍ୱୀ ତେ ପାତ୍ରଂ ଦୈବୀରପିଧାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ଅମୃତେ

ଅମୃତଂ ଜୁହୋମି ସ୍ବାହା ।” ଇତି ପଠିତ୍ବା “ଓଁ ଇଦଂ ବିଷ୍ଣୁର୍ବିତକ୍ରମେ ତ୍ରେଧା ନିଦଧେ ପଦଂ । ସମୁଦ୍ରମସ୍ୟପାଇଂ ସୁରେ” ଇଦଂ ବିଷ୍ଣୋ ହବ୍ୟଂ ରକ୍ଷ ପତି ପଠିତ୍ବା “ଓଁ ଇଦମନ୍” ମିତ୍ୟନ୍ତେ “ଓଁ ଇମାଆପଃ” ଇତି ଜଳେ ଇଦମାଜ୍ୟମିତି ଘୃତେ ଇଦଂ ହବିରିତି ପୁରରନ୍ତୁ ଇତି ଦକ୍ଷିଣାଘ୍ନାଷ୍ଟମାରୋପ୍ୟ “ଓଁ ଯବୋଽସି” ଇତି ମନ୍ତ୍ରଂ ପଠିତ୍ବା ଯବାନଂ ବିର୍ଜିର୍ଯ୍ୟ କୁଶାଦାନ୍ୟାଦାୟ “ଓଁ ବସୁସତ୍ୟସଂଜ୍ଞାକାବିଶ୍ୱେଦେବା ନାନ୍ଦୀମୁଖା ଇଦମନ୍” ଘୃତାଦପକରଣସହିତଂ ପରିବେଷ୍ୟମାଣମମୃତରୂପଂ ବୋନମଃ । ଇତ୍ୟୁତ ସୃଜେତ୍ । ପୃଥ୍ବୀ ତେ ପାତ୍ର ମିତ୍ୟାଦିନାଂ ସର୍ବେଷାମବୃତ୍ତିଃ । ଏବମେବ ମାତ୍ରାଦିପାତ୍ରଦ୍ୱୟମାଲଭ୍ୟ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଅସ୍ମନ୍ନାତୃପିତାମହୀପ୍ରପିତାମହ୍ୟଃ ଅମୁକାମୁକଦେବ୍ୟଃ ଇଦମନ୍ଃ ଘୃତାଦ୍ୟପକରଣସହିତମମୃତରୂପଂ ବୋ ନମଃ । ଏତମେବ ପାତ୍ରାଦିପାତ୍ରଯୋଃ ମାତାମହାଦିପାତ୍ରଯୋରପି ଉତ୍ସର୍ଗଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଭୋଜନପାତ୍ର ସହିତ ସମସ୍ତ ଆସନକୁ ଜଳଦ୍ୱାରା ଚତୁଷ୍ପାଶ ମଣ୍ଡଳାକାରରେ ବେଷ୍ଟନ କରିବ । ଏହା ଉତ୍ତାରୁ ପିଣ୍ଡପାତ୍ରରେ ଅନ୍ନ ପରିବେଷଣ କରି ତହିଁରୁ ଘୃତ ସହିତ ଅନ୍ନ ଦୁଇଗୁଣା କରିବ ଏବଂ ଜଳସହିତ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ର ରଖି ତହିଁରେ ଉପରଲିଖିତ ଦୁଇଗୋଟି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଉକ୍ତ ଦୁଇଗୁଣାକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ର ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ୨ ଆହୁତି ଦେବ । ଏଥି ଉତ୍ତାରୁ ଏହି ଅଗ୍ନୌକରଣର ଅବଶିଷ୍ଟ ଅନ୍ନରୁ କିଛି ନେଇ ବିଶ୍ୱେଦେବାଙ୍କ ଉତ୍ସର୍ଗପତ୍ର ଓ ମାତ୍ରାଦି ସମସ୍ତଙ୍କ ଉତ୍ସର୍ଗପତ୍ରରେ ଦେଇ ପିଣ୍ଡନିମିତ୍ତ ଅବଶେଷ କିଛି ସେହି ପିଣ୍ଡପାତ୍ରରେ ରଖିବ । ତାହାପରେ ହାଣ୍ଡିରେ ଥିବା ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ସମସ୍ତ ଘୃତ ସହିତ ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ପରିବେଷଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଦୁଇ ହାତକୁ ଉତ୍ତାନ (ଚିତ୍ର) କରି ପ୍ରଥମରେ ଦେବପାତ୍ରକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି “ଓଁ ପୃଥ୍ବୀ ତେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବ । “ଓଁ ଯବୋଽସି” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଯବ ବୁଣିଦେବ । ତତ୍ପରେ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତରେ କୁଶ, ଜଳ, ଗନ୍ଧ ଓ ପୁଷ୍ପ ଧରି ଉପରଲିଖିତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବ । ଏହିକ୍ରମରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାତ୍ରାଦି, ପିତ୍ରାଦି ଓ ମାତାମହାଦି ପାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱ ୨ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବ ।

ଗାୟତ୍ରୀ ତ୍ରିର୍ଜସ୍ତ୍ରା ଓଁ ମଧୁ ମଧ୍ୟାତି ଜପେତ୍ । ମଧୁବାତା ଇତ୍ୟାଦି ରକ୍ତରାଂ ଜପେତ୍ * ଉଦାରତାମାଦିପିତୃମନ୍ତ୍ରାନ୍ ପୁରୁଷସୁକ୍ତାଦାବି ଚ ପଠିତ୍ବା ପିଣ୍ଡଗଠନଂ ।

*-ଓଁ ଉଦାରତାମବରଉତ୍ତରାସ ଉନ୍ମଧ୍ୟମାଃ ପିତରଃ ସୋମାସଃ । ଆସୁଂ ଯଜ୍ଞୟୁରବୃକାଂରତଞ୍ଜସ୍ତେନୋଽବନ୍ତୁ ପିତରୋ ହବେଷୁ । ୧ ।

ତତଃ ପ୍ରାଗ୍ଭକ୍ତୁଶତ୍ରୟଂ ଭୂମାବାସ୍ତୀର୍ଯ୍ୟ ଜଳେନ ପ୍ରୋକ୍ଷ୍ୟ ଜଳପ୍ରୋକ୍ଷିତସ୍ତଦ୍ଭୂତମନ୍ମ
 “ଅନଗ୍ନିଦଗ୍ଧା ଯେ ଜୀବା ଯେ ପ୍ରଦଗ୍ଧାଃ କୂଳେ ମମ । ଭୂମୌ ଦରେନ୍ ତୃପ୍ୟନ୍ତୁ
 ତୁପ୍ତାୟାନ୍ତୁ ପରାଂ ଗତିଂ” ମିତିମନ୍ତ୍ରେଣ ବିକିରେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ତିନିଥର ଗାୟତ୍ରୀ ଜପ କରି “ଓଁ ମଧୁ” ଏହା ତିନିଥର
 ଜପ କରି ମଧୁବାତାଦି ତିନିକାଣ୍ଡ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଓଁ ଉଦୀରତାଦି ପିତୃମନ୍ତ୍ର
 ଓ ପୁରୁଷସୁକ୍ତ ପଢ଼ି ପିଣ୍ଡନିର୍ମାଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଭୂମିରେ ପୂର୍ବକୁ ଅଗରଟି
 ତିନିଗୋଟି କୁଣ୍ଡ ବିଛାଇ ତହିଁରେ ଜଳ ପକାଇବ । ତତ୍ପରେ ଘୃତଯବମିଶ୍ରିତ ଗୋଟିଏ
 ଅନ୍ନପିଣ୍ଡ ଉପରଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଭୂମିଉପରେ ରଖିବ । ଏହାକୁ ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ପିଣ୍ଡ
 କହନ୍ତି ।

ତତଃ ଆତମ୍ୟଂ ହରିଂ ସ୍ମୃତ୍ବା ଗାୟତ୍ରୀଂ ତ୍ରିଜପେତ୍ । ଚତୁରସ୍ରାଂ ପିଣ୍ଡଯୋଗ୍ୟାଂ
 ଭୂମିଂ ପରିଷ୍ଠତ୍ୟ ଉତ୍ତରୋତ୍ତରକ୍ରମେଣ ସ୍ଥାନତ୍ରୟେ ପ୍ରାଦେଶମାତ୍ରଂ ପରିମାୟ
 ନବକୋଷଂ କୃତ୍ବା ପ୍ରାଗଗ୍ରାଂ ରେଖାଂ ଦର୍ଭପିଞ୍ଜୁଳୀମୁଲେନ “ଓଁ ଅପହତା ଅସୁରା
 ରକ୍ଷାଙ୍ଗସି ବେଦିଷଦ୍” ଇତି ରେଖାତ୍ରୟଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତତଃ ପ୍ରତ୍ୟେକରେଖାତ୍ରୟୋପରି
 ଓଁ ଯେ ରୂପାଣି ପ୍ରତିମୁଞ୍ଚମାନା ଅସୁରାଃ ସନ୍ତଃ ସ୍ୱଧୟାଚରନ୍ତି । ପରାପୁରୋନିପୁରୋୟେ
 ଭବତ୍ୟଗ୍ନିଷାଂ ଲ୍ଲୋକାନଂ ପ୍ରଶୁଦାତ୍ୟସ୍ମାତ୍ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଅଙ୍ଗରାନ୍ ଭ୍ରାମୟେତ୍ ।
 ତଦୁପରି ପ୍ରତ୍ୟେକଂକୁଶତ୍ରୟମାସ୍ତୀର୍ଯ୍ୟପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବନେଜନଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତ୍ର କ୍ରମଃ ।
 ଯବଜଳଗନ୍ଧପୁଷ୍ପେ ନବପାତ୍ରାଣିପୁରୟିତ୍ବା କୁଣ୍ଡାଦୀନ୍ୟାଦାୟ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ରେ
 ମାତରମୁକଦେବୀ ନାନ୍ଦୀମୁଖ୍ୟ ପିଣ୍ଡସ୍ଥାନେ ଅତ୍ରାବନେଜନେନିଷ୍ପତେ ନମଃ । ଇତି
 ସର୍ବଦକ୍ଷିଣ କୁଶତ୍ରୟମୂଳେ ମାତ୍ରେଽବନେଜନଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । କିଞ୍ଚିଦ୍ଧଳମବଶେଷତୟଃ
 ଏବଂ ପାତ୍ରାନ୍ତମାଦାୟ ତକ୍ତୁଶ ମଧ୍ୟେ ପିତାମହୈଽବନେଜନଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।
 ତତ୍ତ୍ୱଶତ୍ରୟାଗ୍ରେ ପ୍ରପିତାମହୈଽବନେଜନଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତଶ୍ଚାପରପାତ୍ରାମାଦାୟ
 କୁଣ୍ଡାଦୀ ଶାଦାୟ ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର ପିତରମୁକଶର୍ମାନନ୍ଦୀମୁଖ୍ୟ
 ପିଣ୍ଡସ୍ଥାନେଽତ୍ରାବନେଜନେନିଷ୍ପତେ ନମଃ । ଇତି ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ କୁଶତ୍ରୟମୂଳେ
 ପିତ୍ରେଽବନେଜନଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । କିଞ୍ଚିଦ୍ଧଳମବଶେଷତୟାଃ ଏବଂ
 ତତ୍ତ୍ୱକୁଶତ୍ରୟମଧ୍ୟାଗ୍ରୟୋଃ ପିତାମହପ୍ରପିତାମହୟୋରବନେଜନଦାନଂ । ତତଃ

ଓଁ ଅଙ୍ଗାରସୋନଃ ପତରୋନବଗ୍ବା ଅଥର୍ବାଣୋଭୃଗବଃ ସୋମ୍ୟାସଃ । ତେଷାଂ
 ବୟଙ୍ଗଂ ସୁମତୌ ଯଜ୍ଞିୟାନାମପି ଭଦ୍ରେ ସୌମନସେ ସ୍ୟାମ । ୨ ।

ଓଁ ଆୟନ୍ତୁ ନଃ ପିତରଃ ସୋମ୍ୟାସୋଽଗ୍ନିଷ୍ଟାଃ ପଞ୍ଚଭିର୍ଦେବୟାନୈଃ । ଅସ୍ମିନ୍ୟଜ୍ଞେ
 ସ୍ୱଧୟା ମଦନ୍ତୋଽଧିବନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁସ୍ଥାନ । ୩ ।

ସସ୍ତ୍ରମପାତ୍ର ମାଦାୟି କୁଶାଦୌ ଶ୍ଵାଦାୟ ଓ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର ମାତାମହ ଅମୁକଶର୍ମନ୍ନାନ୍ନାମୁଖ ପିଣ୍ଡସ୍ଥାନେ ଅତ୍ରାବନେଜନନିଷ୍ପତେ ନମଃ । ଇତ୍ୟପରକୁଶ ତ୍ରୟମୂଳେ ମାତାମହାୟ ଅବନେଜନଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଏବଂ ପ୍ରମାତାମହବୃକ୍ଷପ୍ରମାତାମହଯୋରପି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ବିଷ୍ଣୁସ୍ମରଣ କରି ଗାୟତ୍ରୀ ତିନିଥର ଜପିବ ଓ ପିଣ୍ଡଦାନ ନିମିତ୍ତ ଗୋଟିଏ ଚତୁରସ୍ର ମଣ୍ଡଳ କରିବ । ତାହାମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାଦେଶପରିମିତି ନଅଗୋଟି କୋଠି କରିବ । ତତ୍ପରେ ସେ ସ୍ଥାନରେ “ଅପହତା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁଶମୂଳରେ ପୁର୍ବକୁ ଅଗ କରି ତିନିଗୋଟି ରେଖା କାଟିବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ତିନିରେଖା ଉପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରେଖାରେ “ଯେରୁପାଣି” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଗ୍ନି ଧରି ବୁଲାଇବ ଓ ସେହି ରେଖାତ୍ରୟ ଉପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରେଖାରେ ତିନି ତିନିଟା କୁଶ ପକାଇ ସେହି କୁଶ ଉପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ ଗୋତ୍ର ଉଚ୍ଚାର କରି ଅବନେଜନ (ଟିକେ ୨ ଜଳ) ଦେବ ।

ତତୋଯବବଦରଘୃତମିଶ୍ରାନ୍ନେନ ପିଣ୍ଡନିର୍ମାୟ ଏକପିଣ୍ଡଂ କୁଶାଦାୟଶ୍ଵାଦାୟ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ରେ ମାତରମୁକଦେବୀ ନାନ୍ନାମୁଖା ଏଷପିଣ୍ଡସ୍ତେ ନମଃ । ଇତି ତଦବନେଜନସ୍ଥାନେ ପିଣ୍ଡଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଏବମେବ ପିତାମହାପ୍ରମିତାମହାତ୍ର୍ୟାଂ ସ୍ଵୀୟସ୍ଵୀୟାବନେଜନସ୍ଥାନେ ପିଣ୍ଡଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତଶ୍ଚତୁର୍ଥପିଣ୍ଡମାଦାୟ ଓ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର ପିତରମୁକଶର୍ମନ୍ନାନ୍ନାମୁଖ ଏଷପିଣ୍ଡସ୍ତେ ନମଃ ଇତି ପିତ୍ରବନେଜନ ସ୍ଥାନେ ପିଣ୍ଡଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଏବଂ ପିତାମହାପ୍ରମିତାମହଯୋଃ । ତତଃ ସସ୍ତ୍ରମପିଣ୍ଡମାଦାୟ ଓ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର ମାତାମହାମୁକଶର୍ମନ୍ନାନ୍ନାମୁଖ ଏଷପିଣ୍ଡସ୍ତେ ନମଃ । ଇତିମାତାମହାବନେଜନସ୍ଥାନେ ମାତାମହାୟ ପିଣ୍ଡଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଏବମେବ ପ୍ରମାତାମହବୃକ୍ଷପ୍ରମାତାମହଯୋଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଯବ, ଦଧି ବରକୋଳି ଓ ଘୃତମିଶ୍ରିତ ଅନ୍ନରେ ପିଣ୍ଡ ନିର୍ମାଣ କରି କୁଶଉପରେ ଜଳ ଦେଇଥିବା ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମଗୋତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଗୋଟିଏ ୨ ପିଣ୍ଡ ଅର୍ପାତ୍ ନଅ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ନଅ କୋଠିରେ ନଅଟି ପିଣ୍ଡ ଦେବ ।

ତତୋ ଦର୍ଭମୂଳେ କରଂ ପ୍ରୋକ୍ଷ୍ୟ ଆତମ୍ୟ ହରିଂ ସ୍ମୃତ୍ଵା “ଓ ଅତ୍ର ମାତରୋମାଦୟାଂ” ଯଥାଭାଗମାବୃଷାୟଧ୍ଵଂ ଇତି ପଠିତ୍ଵା ଉଦତ୍ତଂ ଖାତୁୟ ଶ୍ଵାସଂ

ନିୟମ୍ୟ ତେନୈବ ଯଥାସୁଖଂ ପରାବର୍ତ୍ତୟନ୍ ‘ଅମୀ
ମଦନ୍ତମାତରୋଯଥାଭାଗମାବୃଷାୟିଷତ” । ଇତି ଜପେତ୍ ୪ ଏବଂ
“ଅତ୍ରପିତରୋମାଦୟଧ୍ୱଂ ଯଥାଭାଗମାବୃଷାୟଧ୍ୱଂ” ଇତି ଜପ୍ତାପୂର୍ବବତ୍ କୃତ୍ୱା
“ଅମୀମଦନ୍ତ ପିତରୋ ଯଥା ଭାଗମାବୃଷାୟିଷତ” । ଏବମେବ ମାତାମହାଦିପକ୍ଷେ
ମନ୍ତ୍ରଜପଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କୁଶମୂଳରେ ହାତକୁ ଯୋଜି ଉତ୍ତମରୂପେ ଧୋଇ ଆତମନ
କରିବ । ତତ୍ପରେ ବିଷ୍ଣୁସ୍ମରଣ କରି “ଅତ୍ରମାତରୋମାଦୟଧ୍ୱଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ଉତ୍ତରମୁଖ ହୋଇ ନିଃଶ୍ୱାସ ରୁଦ୍ଧ କରି ମାତୃ ତିନିପୁରୁଷର ପିଣ୍ଡାବଶେଷ ଅନ୍ନକୁ
ଏକତ୍ର କରିବାବେଳେ “ଅମୀମଦନ୍ତ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଜପିବ । ଏହିପରି ପିତୃତିନିପୁରୁଷର
ପିଣ୍ଡାବଶେଷ ଅନ୍ନକୁ ଏକତ୍ର କରିବାବେଳେ “ଅତ୍ରପିତରୋମାଦୟଧ୍ୱଂ”
“ଅମୀମଦନ୍ତପିତରୋ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବ ଓ ମାତାମହାଦିତିନିପୁରୁଷଙ୍କର ପିଣ୍ଡର
ଅବଶେଷ ଅନ୍ନ ଏକତ୍ର କଲାବେଳେ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବ ।

ତତୋଽବନେଜନାବଶିଷ୍ଟଜଳେନ ପ୍ରତ୍ୟବନେଜନଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତ୍ରକ୍ରମଃ ।
ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ରେ ମାତରମୁକଦେବୀ ନାନ୍ଦୀମୁଖ ପିଣ୍ଡଂ ପ୍ରତ୍ୟବନେଜନଂ
ଅବନେନିଷ୍ପତେ ନମଃ । ଇତି ତତ୍ପିଣ୍ଡୋପରି ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଏବଂ
ପିତାମହୀପ୍ରପିତାମହୀଭ୍ୟାଂ । ତଥା-ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର
ପିତରମୁକଦେବଶର୍ମନ୍ନାନାମୁଖୀ ପିଣ୍ଡଂ ପ୍ରତ୍ୟବନେଜନଂ ଅବନେନିଷ୍ପତେ ନମଃ ।
ଇତି ପିଣ୍ଡୋପରି ପ୍ରତ୍ୟବନେ ଜଳଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଏବମେବ ତତ୍ପିଣ୍ଡୋପରି
ପିଣ୍ଡଂପ୍ରପିତାମହାଭ୍ୟାଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଓ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର ମାତାମହାମୁଖର୍ମନନାନ୍ଦୀମୁଖୀ
ପିଣ୍ଡଂ ପ୍ରତ୍ୟବନେଜନଂ ଅବନେନିଷ୍ପତେ ନମଃ । ଇତି
ପିଣ୍ଡଂପ୍ରତ୍ୟବନେଜନଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ଏବଂ ପ୍ରମାତାମହବୃଦ୍ଧପ୍ରମାତାମହାଭ୍ୟାଂ ।
ତତୋନୀବୀଂ ବିସ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଆତମ୍ୟ ହରିଂ ସ୍ମୃତ୍ୱା ସ୍ମୃତ୍ରାଣ୍ୟାଦାୟ ଓଁ
ନମୋବୋମାତରୋରସାୟ ନମୋବୋମାତରଃ ଶୋଷାୟ
ନମୋବୋମାତରୋଜୀବାୟନମୋବୋମାତରଃ ସ୍ୱଧାୟୈ
ନମୋବୋମାତରୋଘୋରାୟ ନମୋବୋମାତରୋମନ୍ୟବେ ନମୋବୋମାତରୋମ
ତରୋନମୋବୋଗୃହାନ୍ନେ ମାତରୋ ଦତ୍ତ ସତୋବୋମାତରୋଦେଷୁ
ଏତଦ୍ବୋମାତରୋବାସଃ । ଇତି ମାତୃଣାଂ ପିଣ୍ଡତ୍ରୟୋପରି ସୂତ୍ରଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତଃ
ଓଁ ନମୋବଃ ପିତରୋରସାୟ ନମୋବଃ ପିତରଃ ଶୋଷାୟ ନମୋବଃ ପିତରୋଜୀବାୟ
ନମୋବଃ ପିତରଃ ସ୍ୱଧାୟୈ ନନୋବଃ ପିତରୋଘୋରାୟ ନମୋବଃ
ପିତରୋମନ୍ୟବେ ନମୋବଃ ପିତରଃ ପିତରୋନବୋବଃ ଗୃହାନ୍ନଃ ପିତରୋଦତ୍ତ
ସତୋବଃ ପିତରୋଦେଷୁ ଏତଦ୍ବଃ ପିତରୋ ବାସଃ । ଇତ୍ୟନେନ

ପିତ୍ରାଦିପିଣ୍ଡତ୍ରୟୋପରି ସ୍ମୃତଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ମାତାମହାଦିପିଣ୍ଡତ୍ରୟୋଽପ୍ୟେବଂ । ତତଃ
 କୁଶତ୍ରୟସବଜଳାନ୍ୟାଦାୟ ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ରେ ମାତରମୁକଦେବୀ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ
 ପିଣ୍ଡେ ଏତରେ ବାସୋ ନମଃ । ଇତି ସ୍ମୃତଂ ଉତ୍ସୃଜେତ୍ । ଏବମେବ
 ପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାଭ୍ୟାଂ । ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର ପିତରମୁକଶର୍ମନ୍ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ପିଣ୍ଡେ
 ଏତରେ ବାସୋନମଃ । ଇତି ସ୍ମୃତଂ ଉତ୍ସୃଜେତ୍ । ଏବମେବ
 ପିତାମହପ୍ରପିତାମହାଭ୍ୟାଂ । ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ର ମାତାମହାମୁକଶର୍ମନ୍ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ
 ପିଣ୍ଡେ ଏତରେ ବାସୋନମଃ । ଇତି ସ୍ମୃତମୁତ୍ସୃଜେତ୍ । ଏବଂ
 ପ୍ରମାତାମହବୃକ୍ଷପ୍ରମାତାମହାଭ୍ୟାଂ । ତତୋ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପଧୂପଦୀପତାମ୍ରଳାଦିଭିଃ
 ପ୍ରତ୍ୟେକପିଣ୍ଡାନର୍ତ୍ତ୍ୟକ୍ତ୍ୟ “ଓଁ ଶିବାଆପଃ ସନ୍ତୁ” ଇତି ଜଳଂ “ଓଁ ସୌମନସ୍ୟଂ
 ଅସ୍ତୁ” ଇତି ପୁଷ୍ପଂ “ଓଁ ଅକ୍ଷତଂ ଚାରିଷ୍ୟଂ ଅସ୍ତୁ” ଇତି ତଣ୍ଡୁଲାନ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକଂ
 ପାତେଷୁ ନିକ୍ଷିପ୍ୟ କୁଷାଦୀନ୍ୟାଦାୟ ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ରାୟା
 ମାତୁରମୁକଦେବ୍ୟାନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରାବେ ଦନ୍ତେତଦନ୍ନପାନାଦିଭିର୍ମାତା
 ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ପ୍ରାୟତାଂ ଇତି ଅକ୍ଷୟୋକ୍ୟଦକଂ ଉତ୍ସୃଜେତ୍ । ଏବଂ ପିତା ମହ୍ୟାଃ
 ପ୍ରପିତାମହ୍ୟାଃସକ୍ଷୟୋଦକ ଦାନଂ । ତଥାଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ରସ୍ୟ
 ପିତୁରମୁକଶର୍ମଣୋନାନ୍ଦୀମୁଖସ୍ୟାଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାବେ ଦନ୍ତେତଦନ୍ନପାନାଦିଭିଃ ପିତା
 ନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ପ୍ରାୟତାଂ ଇତି ପିତ୍ରେ ଦଦ୍ୟାତ୍ ଏବଂ ପିତାମହସ୍ୟପ୍ରପିତାମହସ୍ୟ ଚ ।
 ତତଃ ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ରସ୍ୟ ମାତାମହସ୍ୟ ଅମୁକଶର୍ମଣୋ ନାନ୍ଦୀ
 ମୁଖସ୍ୟାଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରାବେ ଦନ୍ତେତଦନ୍ନପାନାଦିଭି ମାତାମହୋନାନ୍ଦୀମୁଖୀ ପ୍ରାୟତାଂ ।
 ଏବଂ ପ୍ରମାତାମହସ୍ୟ ବୃକ୍ଷପ୍ରମାତମହସ୍ୟତ । ତତଃ ଓଁ ଅଘୋରାମାତରଃ ସନ୍ତୁ ଇତି
 ମାତୃପିଣ୍ଡତ୍ରୟୋପରି ପୂର୍ବାଗ୍ରାଂ ଜଳଧାରାଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଓଁ ଅଘୋରଃ ପିତରଃ । ସନ୍ତୁ
 ଇତି ପତ୍ରାଦିପିଣ୍ଡତ୍ରୟମାତାମହାଦିପିଣ୍ଡତ୍ରୟୋପରି ପୂର୍ବାଗ୍ରାଂ ଜଳଧାରାଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।
 ତତଃ ଓଁ ଗୋତ୍ରୋନୋ ବର୍ଦ୍ଧତା ଦାତା ରୋନୋଽଭିବର୍ଦ୍ଧତାଂ ଦେବାଃ ସନ୍ତିତିରେବର ।
 ଶ୍ରଦ୍ଧା ତ ନୋମାବ୍ୟଗଦ୍ବହୁ ଦେୟଂ ତ ନୋଽସ୍ତୁ । ଅନ୍ନଂ ତ ନୋ ବହୁ
 ଭବେଦତିଆଂଷ୍ଟ ଲଭେମହି । ଯାତିତାରଣ୍ୟ ନଃ ସନ୍ତୁ ମା ତ ଯାତିସ୍ତୁ କଞ୍ଚନ ଏତାଃ
 ସତ୍ୟା ଆଶିଷ ସନ୍ତୁ । ଇତ୍ୟାଶିଷଃ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଅବନେଜନର ଅବଶିଷ୍ଟ ଜଳକୁ ଆଣି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରୁଷଙ୍କ
 ନାମ ଗୋତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପ୍ରତ୍ୟବନେଜନ (ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ଟିକେ ଟିକେ) ଜଳ
 ଦେବ । ତତ୍ପରେ କର୍ତ୍ତା ଖୋସଣା ଅଳ୍ପ ଖସେଇଦେଇ ଆତମନ ଓ ବିଷ୍ଣୁସ୍ମରଣ କରି
 ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିଣ୍ଡ ଉପରେ “ନମୋବଃ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ମୃତ ଦେବ । ବସ୍ତ୍ର
 ଦେବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରୁଷଙ୍କର ନାମ ଗୋତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଉତ୍ସର୍ଗ
 କରିବ । ତତ୍ପରେ “ଅଘୋରା” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସର୍ବ ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ପୂର୍ବରୁ

ଆରମ୍ଭି ଉପରକୁ ଜଳଧାରା ଦେବ “ଗୋତ୍ରୋନୋ” ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ ପଢ଼ି ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବ ।

ତତଃ ସପବିତ୍ରକୁଶତ୍ରୟାଣି ପ୍ରତ୍ୟେକଂ ମାତ୍ରାଦିପିଣ୍ଡତ୍ରୟ ପିତ୍ରାଦିପିଣ୍ଡତ୍ରୟେ ମାତାମହାଦିପିଣ୍ଡତ୍ରୟେ ଚ ଧୃତ୍ବା ଓଁ ଉର୍ଜ୍ଜଂ ବହନ୍ତାରମୃତଂ ଘୃତଂ ପୟଃ କାଳାଳଂ ପରିସୂତ୍ରଂ ସ୍ୱଧାସ୍ତୁ ତର୍ପୟତ ମେ ମାତୃରିତି ମାତ୍ରାଦିପିଣ୍ଡୋପରି ଦକ୍ଷିଣାଗ୍ରାଂ ଜଳଧାରାଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତସ୍ତଥୈବ ଓଁ ଉର୍ଜ୍ଜଂ ବହନ୍ତୀ” ଇତ୍ୟାଦି ପଠିତ୍ବା ପିତ୍ରାଦିପିଣ୍ଡକ୍ଷତ୍ କୋପରି ଜଳଧାରାଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ମାତୃରିତିସ୍ଥାନେ ପିତୃରିତି ପରିବର୍ତ୍ତୟେତ୍ । ତତଃ ପିଣ୍ଡାନାନ୍ତ୍ରାୟ ଉତଥାପ୍ୟ ପିଣ୍ଡାଧାରକୁଶାନୁଲମୁକଂ ଚ ବହ୍ନୌ କ୍ଷିପେତ୍ । ଅର୍ଘ୍ୟପାତ୍ରାଣି ଉଦାନୀକୃତ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣାଂଦଦ୍ୟାତ୍ । ଦକ୍ଷିଣାଦ୍ରବ୍ୟଂ ଚ ଫଳମୂଳେ ଫଳଂ ମୂଳଂ ବା ପ୍ରତ୍ୟେକଂ । ତତ୍ର କ୍ରମଃ । ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ରାଣାଂ ମାତୃପିତାମହାପ୍ରପିତାମହାନାମମୁକାମୁକଦେବୀନାଂ-ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାମାଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରୀକ୍ଷସମନ୍ବିନାଂ ବିଶ୍ୱେଷାଂ ଦେବୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ନିଯୁକ୍ତାଭ୍ୟାଂ ବ୍ରହ୍ମଣାଭ୍ୟାଂ ଫଳମୂଳଦକ୍ଷିଣାଂ ବନସ୍ପତିଦୈବତାଂ ଦାତୁମହମୁଷ୍ମ ଜେ ଇତି ତାନି ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ରାଣାଂ ପିତୃପିତାମହପ୍ରପିତାମହାନମମୁକା-ମୁକଦେବଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ନିଯୁକ୍ତାଭ୍ୟାଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାଭ୍ୟାଂ ଫଳମୂଳଦକ୍ଷିଣାଂ ବନସ୍ପତି ଦୈବତାଂ ଦାତୁମହମୁଷ୍ମ ଜେ । ଓଁ ଅଦ୍ୟାମୁକଗୋତ୍ରାଣାଂ ମାତାମହପ୍ରମାତାମହବୃକ୍ଷପ୍ରମାତାମହାନାମମୁକାମୁକଦେବଶର୍ମଣାଂ ନାନ୍ଦୀମୁଖୀନାଂ ସ୍ଥାନେ ନିଯୁକ୍ତାଭ୍ୟାଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାଭ୍ୟାଂ ଫଳମୂଳଦକ୍ଷିଣାଂ ବନସ୍ପତିଦୈବତାଂ ଦାତୁମହମୁଷ୍ମ ଜେ । ଓଁ ବିଶ୍ୱେଦେବାଃ ପ୍ରାୟନ୍ତାଂ ଇତି ଦେବବିସର୍ଜନଂ । ବାଜେ ବାଜେ ବତ ବାଜି ନୋନୋଧନେଷୁ ବିପ୍ରା ଅମୃତାରତଞ୍ଜଃ । ଅସ୍ୟ ମଧୁଃ ପିବତ ମାଦୟଧଂ ତୃପ୍ତାୟାତଃ ପଥୁଭିର୍ଦୈବଯାନୈଃ । ଇତିମାତ୍ରାଦିପିତ୍ରାଦିମାତାମହାଦୀନାଂ ବିସର୍ଜନଂ । ତତୋ “ଦେବତାଭ୍ୟଃ” ଇତି ତ୍ରିର୍ଜପଃ । ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋତ୍ତରଃ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ଦୀପନିର୍ବାପଣଂ । ଆଚମନଂ । ପ୍ରମାଦାତ୍ କୁର୍ବତାଂ କର୍ମ ପ୍ରାତ୍ୟବେତାଧିରେଷୁ ମତ୍ । ସ୍ମରଣାଦେବ ତଦ୍ବିଷ୍ଣୋଃ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଂ ସ୍ୟାଦିତି ସ୍ମୃତିଃ । ଯସ୍ୟ ସ୍ମୃତ୍ୟା ଚ ନାମୋକ୍ତ୍ୟ ଜପଯଜ୍ଞତ୍ରୟାଦିଷୁ । ନୂନଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତାଂ ଯାନ୍ତି ସଦ୍ୟାବୟେ ତମରୂପତଂ । ଏତକ୍ମର୍ମ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପର୍ଣମସ୍ତୁ । ଶ୍ରୀକ୍ଷୀୟବସ୍ତୁପ୍ରତିପରିଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ସପବିତ୍ର କୁଶତ୍ରୟ ଧରି “ଉର୍ଜ୍ଜଂ ବହନ୍ତୀ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପିଣ୍ଡ ଉପରେ ଜଳଧାରା ଦେବ, ମାତୃସ୍ଥାନରେ “ମାତୃଃ” ପିତୃମାତା । ମହାଦିସ୍ଥାନରେ

“ପିତୃନ୍” ବ୍ୟବହାର କରିବ । ତତ୍ପରେ ପିଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ “ଆଦ୍ରାଣ କରି” ଉଠେଇ ନେଇ ପିଣ୍ଡପାତ୍ରରେ ରଖିବ ଏବଂ ପିଣ୍ଡସ୍ଥାନକୁ ଓ ଅଗ୍ନିକରଣପିଣ୍ଡକୁ ନେଇ ଅଗ୍ନିମଧ୍ୟରେ ପକାଇବ । ତତ୍ପରେ ଦକ୍ଷିଣାବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେବ ଓ ବିସର୍ଜନ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବିସର୍ଜନ କରିବ । ତତ୍ପରେ “ଦେବତାଭ୍ୟଃ” ମନ୍ତ୍ରକୁ ତିନିଥର ଜପି ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନନୋୟାର୍, ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ, ଦୀପନିର୍ବାପଣ ଓ ଆଚମନରେ ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ମରଣ କରିବ ଏବଂ ତାଙ୍କଠରେ କର୍ମ ସମର୍ପଣ କରିବ । ଏହିପରି ଆତ୍ମ୍ୟଦୟିକା ଶ୍ରାବିଷ୍ୟ ।

ଇତ୍ୟାତ୍ମ୍ୟଦୟିକଶ୍ରାବ ପଞ୍ଚତିଃ ।

୪୭୭-ଚତୁର୍ଥାଦିନର ରାତ୍ର କର୍ମ

ତତୋରାତ୍ରେ ଛାୟାମଣ୍ଡପମଧ୍ୟେ ତଣ୍ଡୁଲେନଂ ନଗରଂ କୃତ୍ୱା ତନ୍ମଧ୍ୟେ ପୂର୍ବସ୍ଥାପିତଂ ବୃକ୍ଷଭାଜିତଂ ବୃକ୍ଷଦୁପଳଂ ବା ନିଧାୟ ତଦୁପରି ଚନ୍ଦ୍ରାତପଂ ବନ୍ଧ୍ୱାପୂର୍ବବଦ୍ ଗଣେଶାଦ୍ୟନ୍ ଗନ୍ଧାଦିପଞ୍ଚୋପଚାରୈଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତାଦିନା ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ଦତ୍ତା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । (୧୧୮ ନମ୍ବର ବରୁଣପୂଜା ଦେଖ ।)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିବାହର ଚତୁର୍ଥାଦିନ ରାତ୍ରିରେ ଛାୟାମଣ୍ଡପ ମଧ୍ୟରେ ତଣ୍ଡୁଲଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ନଗର କରି ଓ ତାହାମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବରୁ ଆସାଦିତ ବୃକ୍ଷ ଅଙ୍କିତ ପଥର ବା ଶିଳାକୁ ସ୍ଥାପନ କରି ତାହାଉପରେ ଚାନ୍ଦୁଆ ଟାଙ୍ଗିବ ।

ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ମମାବୟୋର୍ବରକନ୍ୟୟୋର୍ବିବାହାଙ୍ଗଚତୁର୍ଥାରାତ୍ରେ ନଗରସ୍ୱାକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦ୍ୟେତ୍ୟାଦି । (୧୧୯ ନମ୍ବର ଦେଖ ।)

ତତଃ ପୂର୍ବବଦ୍ବସ୍ତ୍ରାଭିମନ୍ତ୍ରଣଂ । ପରିଧାୟେ୍ୟ ଇତି । ଯଶସାମାଦ୍ୟାବା ଇତି । (୩୫୬, ୩୫୭ ନମ୍ବର ପୂର୍ଣ୍ଣମନ୍ତ୍ର ଦେଖ) ତତଃ କନ୍ୟାବସ୍ତ୍ରଂ ଜରାଂଗଚ୍ଛେତି (୪୨୯ ନମ୍ବର ପୂର୍ଣ୍ଣମନ୍ତ୍ର ଦେଖ) । ତତଃ ପୁଷ୍ପମାଳାଦ୍ୟନ୍-ଯାଆହର । ଯଦ୍ୟସୋଽକ୍ଷରସାଂ । ୩୫୭, ୩୫୮ ନମ୍ବର ପୂର୍ଣ୍ଣମନ୍ତ୍ର ଦେଖ) ।

୪୭୮-ନଗର ସ୍ଥାନ

ତତସ୍ତଣ୍ଡୁଲନଗରମଧ୍ୟେ କନ୍ୟାସହିତୋବରଉପବିଶିତି । ତତ୍ତ୍ରେବ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍ଷୁ ଚତ୍ୱାରୋବ୍ରାହ୍ମଣାସ୍ତଣ୍ଡୁଲପୁରିତଚତୁଃକଳସାନ୍ ଗୃହୀତ୍ୱା ବରକନ୍ୟାୟୋରୁପରି ଅଭିବର୍ଷଣ କୁର୍ଯ୍ୟଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସେହି ତଣ୍ଡୁଲନଗର ମଧ୍ୟରେ ଶିଳାଉପରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ବସାଇବ ଓ ତାହାଙ୍କର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଚାରିଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତଣ୍ଡୁଲପୂର୍ଣ୍ଣ ଚାରିଗୋଟି କଳସ ଧରି ଠିଆହୋଇ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଉପରେ ତଣ୍ଡୁଲ ବର୍ଷଣ କରିବେ ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ଗନ୍ଧାଦିନଦ୍ୟଃ ସରିତଃ ସମୁଦ୍ରାସ୍ତୀନି ତୋୟୈର୍ବହୁଭିର୍ଜଳେନାସ୍ମାନେ
 ସମାୟାନ୍ତୁ ସଦା ନୃଯୁଗ୍ମେ । ମୁଞ୍ଚନ୍ତୁ ମେଘାଃ କୁସୁମସ୍ୟ ବୃଷିଂ ।
 ଗନ୍ଧର୍ବଯକ୍ଷୋରଗକିନ୍ନରାଦ୍ୟା ଦିକ୍‌କୁଞ୍ଜରାୟେ ଚିରଜୀବିନଃ । ସ୍ମାନେ ସମାୟାନ୍ତୁ
 ମହର୍ଷି ସଂଘାମୁଞ୍ଚନ୍ତୁ ମେଘାଃ କୁସୁମସ୍ୟ ବୃଷିଂ । ଗ୍ରହାଣ୍ଡ ତାରାଃ
 କରଣାମୁହୂର୍ତ୍ତାୟୋଗାଣ୍ଡାଳଗ୍ନାସ୍ତିଥୟଃ ବାରାଃ ଏତେଃଶିଷେତେ ବରକନ୍ୟାୟୋଽଂ
 ମୁଞ୍ଚନ୍ତୁ ମେଘାଃ କୁସୁମସ୍ୟ ବୃଷିଂ ତ୍ରିବାରପଠନାନ୍ତରଂ ବରକନ୍ୟାୟୋରାଶୀର୍ଦାନଂ ।
 (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ତିନିଥର ପଢ଼ି ତଣ୍ଡୁଳ ସ୍ନାନ କରାଇ ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବ) ।
 ତତୋଯୁବାସୁବାସାମିତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବରକନ୍ୟାୟୋଃ ଶିରସି ପୁଷ୍ପମୁକୁଟବନ୍ଧନଂ ।
 ସିନ୍ଦୂରକଜ୍ଜଳଧାରଣଂ । ତତ୍ପରେ ଯୁବାସୁବାସା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ମସ୍ତକରେ
 ପୁଷ୍ପମୁକୁଟ (କାଠିମୁକୁଟ) ବାନ୍ଧିଦେବ ଓ ସିନ୍ଦୂର କଜ୍ଜଳ ଲଗାଇବେ ।

୪୭୯-ଚତୁର୍ଥୀ ହୋମ

ତତ ପଞ୍ଚଭୂସଂସ୍କାରେଣ ଲୌକିକାଗ୍ନେ ସ୍ଥାପନଂ ।
 ଯୋଜକନାମାଗ୍ନେରାବାହନଂ । (୨୨୨ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତୋବ୍ରହ୍ମାବରଣଂ । ନାମଗୋତ୍ରେଉଜାର୍ଯ୍ୟ ସମାବୟୋର୍ବରକନ୍ୟାୟୋ-
 ବିବାହାଙ୍ଗଚତୁର୍ଥୀରାତ୍ରୌ ହୋମକର୍ମଣି “କୃତାକୃତାବେକ୍ଷକଢେନ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଦ୍ଵାମହଂ
 ବୃଣେ ଏବଂ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବରଣଂ ।

(୧୪୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତଃ କୃଣାଣ୍ଡିବିଧିଃ । (୧୫୫ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଅତ୍ର ବିଶେଷଣ୍ଡଃ । ତତଃ
 ଆଘାରାବାଜ୍ୟଭାଗୌ ବର୍ତ୍ତେ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ମାମାବୟୋର୍ବର-
 କନ୍ୟାୟୋର୍ବିବାହାଙ୍ଗଚତୁର୍ଥୀରାତ୍ରୌ ହୋମକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି । ତତଃ
 ଆଜ୍ୟେନ ଶୁବେଶ ହୋମଃ । ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-

ଓଁ ଅଗ୍ନିପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ରେ ଦ୍ଵଂ ଦେବାନାଂ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତିରସି । ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ତ୍ଵା ନାଥ କାମ
 ଉପଧାବାମି ଯାସ୍ୟେ ପତିତ୍ଵା ତନୁସ୍ତ୍ରାମସ୍ୟେନାଶୟ ସ୍ଵାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ । ଓଁ
 ବାୟୋ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ରେ ଦ୍ଵଂ ଦେବାନାଂ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତିରସି । ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ତ୍ଵା ନାଥ କାମ
 ଉପଧାବାମି ଯାସ୍ୟେ ପ୍ରଜାତ୍ଵା ତନୁସ୍ତ୍ରାମସ୍ୟେ ନାଶୟ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ବାୟବେ । ଓଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ
 ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ରେ ଦ୍ଵଂ ଦେବାନାଂ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତିରସି । ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ତ୍ଵା ନାଥ କାମ ଉପଧାବାସି
 ଯାସ୍ୟେ ପଶୁନ୍ନାତନୁସ୍ତ୍ରାମସ୍ୟେ ନାଶୟ ସ୍ଵାହା । ଇଦଂ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ । ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ରେଦ୍ଵଂ
 ଦେବାନାଂ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତିରସି । ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ତ୍ଵା ନାଥ କାମ ଉପଧାବାମି ଯାସ୍ୟେ ଗୃହନ୍ତା

ତନ୍ମୁଷ୍ଟାମସୈ ନାଶୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଚନ୍ଦ୍ରାୟ । ଓଁ ଗନ୍ଧର୍ବ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତେ ଦ୍ଵଂ ଦେବନାଂ
ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ୍ରିବି ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ତ୍ରୀନାଥ କାମ ଉପଧାବାମି ଯାସୈ ଯଶୋଗ୍ରୀ ତନ୍ମୁଷ୍ଟାମସୈ
ନାଶୟ ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ଗନ୍ଧର୍ବାୟ । ଓ ତତ୍ତ୍ଵରୁହୋମଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଓଁ ପ୍ରଜାପତିତୟେ
ସ୍ବାହା । ଇଦଂ ପ୍ରଜାପତିତୟେ । ଓଁ ଅଗ୍ନୟେ ସ୍ଵିଷ୍ଟକୃତେ ସ୍ବାହା । ଇଦମଗ୍ନୟେ ସ୍ଵିଷ୍ଟକୃତେ ।
ଆହୂତୀନାଂ ସଂସ୍ରବଂ ପ୍ରଣୀତୋଽଗ୍ନରେ ଉଦକପାତେ ପ୍ରକ୍ଷିପେତ୍ ।
ତତୋଭୂରାଦିପ୍ରାଜପତ୍ୟାନ୍ନାନବାହୁ ତୟଃ । ତତୋହୃତଶେଷଂ ବଧୂଂ ବରଃ ପ୍ରାଶୟତେ ।
ଓଁ ସୁମିତ୍ରିୟାନ ଆପ ଓଷଧୟଃ ସନ୍ତୁ ଦୁର୍ମିତ୍ରିୟାସ୍ତସ୍ମେ ସନ୍ତୁ । ମୋଃସ୍ତ୍ଵାଂ ଦ୍ୟୈଷ୍ଠିୟଂ
ଚ ବୟଂ ଦ୍ଵିଷ୍ମଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ମାର୍ଜନଂ । ତତଉଦକପାତ୍ରସ୍ତସଂସ୍ରବଂ ବଧୂମୁର୍ଖି
ସିଞ୍ଚେନ୍ ମନ୍ତ୍ରେଣ । ଓଁ ଯା ତେ ପତିତ୍ସ୍ତ୍ଵା ପ୍ରଜାତ୍ସ୍ତ୍ଵା । ପଶୁତ୍ସ୍ତ୍ଵା ଯଶୋତ୍ସ୍ତ୍ଵା ନିନ୍ଦିତା
ତନ୍ମୁଜାରତ୍ସ୍ତ୍ଵା ତତଦନାଂ କରୋମି । ସା ଜୀର୍ଯ୍ୟା ଦ୍ଵଂ ମୟାସହ ଅମୁକଦେବୀତି
ବଧୂନାମଗ୍ରହଣଂ ବରଃ । ତତ୍ତ୍ଵରୁଶେଷଂ ବଧୂଂ ପ୍ରାଶୟେଦ୍ବରୋମନ୍ତ୍ରେଣ-ତଦ୍ଵୟଥା-
ଓଁ ପ୍ରାଣୈଷ୍ଠେ ପ୍ରାଣାନ୍ ସଂଦଧ୍ୟାମସ୍ଥିତ୍ରିବସ୍ତ୍ଵାନି ମାଂସୈର୍ମାସାନି ଦ୍ଵତା ଦ୍ଵତଂ । ତତଃ
ଶାନ୍ତିକରଣଂ । ଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ । ପବିତ୍ରପ୍ରତିପତ୍ତିଃ । ପ୍ରଣୀତାବିମୋକ୍ଷଃ ।
ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନିବିସର୍ଜନଂ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ତଦ୍ଵୟଥା-ମମାବୟୋର୍ବରକନ୍ୟାୟୋ-
ବିବାହାଞ୍ଜାଶ୍ଚତୁର୍ଥାରାତ୍ରୋ ହୋମକର୍ମ ଯଜ୍ଞତଂ ତସ୍ମୈ କୃତମସ୍ତୁ ଭଗବତଃ
ଶ୍ରୀବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରସାଦାତ୍ ସର୍ବଂ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣମଚ୍ଛିଦ୍ରମସ୍ତୁ । ତିଳକାଞ୍ଚନଦାନଂ ।
ତିଳକଗ୍ରହଣଂ ଆଶୀର୍ବାହଣଂ । ସପ୍ତବର୍ତ୍ତନ୍ୟା ସର୍ବଭୂକାଃସ୍ତ୍ରୈୟୋ ବନ୍ଦାପନାଂ କୁର୍ଯ୍ୟଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା- “ଓ ଅଗ୍ନେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କର “ଓଁ
ଗନ୍ଧର୍ବ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଞ୍ଚକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଗ୍ନିରେ ପାଞ୍ଚଆହୁତି
ଦେବ । ତତ୍ପରେ “ଓଁ ପ୍ରଜାପତି” ଓ “ଓଁ ସ୍ଵିଷ୍ଟକୃତ” ଏହି ଦୁଇ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ଚତୁର୍ଦ୍ଦାରା ଅଗ୍ନିରେ ଦୁଇ ଆହୁତି ଦେବ । ତଦନନ୍ତର ଆହୁତିର ସଂଗ୍ରହ (ଅବଶେଷ)
ପ୍ରଣୀତାର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଗୋଟିଏ ଜଳପାତ୍ରରେ ରଖିବ । ତତ୍ପରେ “ଭୂ” ଠାରୁ
ଆରମ୍ଭ “ପ୍ରଜାପତି” ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଚତୁର୍ଦ୍ଦାରା ଅଗ୍ନିରେ ନଅ ଆହୁତି ଦେବ ।
ତଦୁତ୍ତାରୁ ହୃତଶେଷକୁ ବର, କନ୍ୟାକୁ ପାଶନ ଅର୍ଥାତ୍ ଖୋଇଦେବ । “ଓଁ ସୁମିତ୍ରିୟା
ନ ଆପ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବର କୁଶଜଳରେ କନ୍ୟାକୁ ମାର୍ଜନ କରାଇବ ।
ତଦନନ୍ତର ଉଦକପାତ୍ରସ୍ଥିତ ସଂସ୍ରବ ଜଳକୁ ବର “ଓଁ ଯାତେ ପତିତ୍ସ୍ତ୍ଵା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର
ପଢ଼ି କନ୍ୟାର ମସ୍ତକରେ ସେତନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ବର ବିବାହରେ ଦିଆ
ହୋଇଥିବା କନ୍ୟାର “ଅମୁକଦେବୀ” ଏହି ନାମ ଧରି କନ୍ୟାକୁ ସନ୍ତୋଷନ
କରିବ । ତଦନନ୍ତର ବର “ଓଁ ପ୍ରାଣୈଷ୍ଠେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶେଷକୁ କନ୍ୟାକୁ
ଖୋଇଦେବ । ଏଥିଉତ୍ତାରୁ ତିଳକାଞ୍ଚନ ଦାନ, ଅଗ୍ନିର ଶାନ୍ତିକରଣ ଓ ଦକ୍ଷିଣା ଦାନ

କରିବ ଏବଂ ପବିତ୍ର, ପ୍ରଣୀତା ଓ ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନି ବିସର୍ଜନ କରି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ ଓ ତିଳକଗ୍ରହଣ ଏବଂ ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରି କର୍ମ ସମାପ୍ତ କରିବ । ତତ୍ପରେ ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସାତଦୀପଦ୍ୱାରା ବରକନ୍ୟାକୁ ବନ୍ଦାପନା କରି ଘରକୁ ନେବେ । ଇତି ଚତୁର୍ଥୀ କର୍ମ ସମାପ୍ତ ।

-୦-

୪୮୦-ସପ୍ତମଙ୍ଗଳା କର୍ମ

ଅଥ ସପ୍ତମଙ୍ଗଳାଦିବସକୃତ୍ୟଂ । ଆଦୌ ବରୁଣପୂଜା । (୧୧୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନଂ । (ମନ୍ତ୍ର ୩୫୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ମମାବୟୋର୍ବରକନ୍ୟାୟୋର୍ବିବାହାଜ୍ଞସପ୍ତମଙ୍ଗଳାଦିବସାଧିକରଣ-କୌତୁକସ୍ମୃତ୍ତୁମୋଚନକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦା ତଦା ତାରାବାରଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରାଣାମିତ୍ୟାଦି । (୧୫୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତତଃ “ଆଶୁଃ ଶିଶାନଃ” ଇତ୍ୟନ୍ତୁବାକ୍ୟଂ ପଠିତ୍ୱା (୪୨୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) କୌତୁକସ୍ମୃତ୍ତୁମୋଚନେତ୍ । ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । କୌତୁକସ୍ମୃତ୍ତୁମୋଚନକର୍ମ ଯତ୍ କୃତଂ ତତ୍ ସୁକୃତମସ୍ତୁ । ତତଆଶୀର୍ତ୍ତ୍ରହଣଂ (ମନ୍ତ୍ର ୩୬୬ (ଖ) ନମ୍ବର ଦେଖ) ଦେବତାବିସର୍ଜନଂ । (୨୦୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତତଃ ସପ୍ତବର୍ତ୍ତନ୍ୟା ସଭର୍ତ୍ତୃକାଃ ସ୍ତ୍ରୀୟୋବନ୍ଦାପନାଂ କୁର୍ଯ୍ୟୁଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସପ୍ତମଙ୍ଗଳାଦିନ ବେଦୀ ଉପରେ କନ୍ୟା ସହିତ ବର ବସି ପ୍ରଥମରେ ବରୁଣପୂଜା କରିବ । ବସ୍ତ୍ର ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ କରି ବରକନ୍ୟା ଉଭୟ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିବେ । ବର ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ “ଆଶୁଃ ଶିଶାନଃ” ଏହିଠାରୁ ଆରମ୍ଭ “ମର୍ମାଣି ତେ” ଏହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଷୋଳକାଣ୍ଡ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ହାତରୁ କୌତୁକସ୍ମୃତ୍ତୁଫିଟାଇବେ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ବର ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ ଓ ବରକନ୍ୟା ଉଭୟ ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଏବଂ ବର ଦେବତାଙ୍କୁ ବିସର୍ଜନ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସାତଦୀପଦ୍ୱାରା ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ବନ୍ଦାପନା କରି ଘରକୁ ନେବେ ।

ଇତି ସପ୍ତମଙ୍ଗଳାଦିବସକୃତ୍ୟଂ ।

-୦-

୪୮୧-ଚନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଦାପନାକୃତ୍ୟ

ଆଦୌ ବରୁଣପୂଜା । (୧୧୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତଦନନ୍ତରମର୍ତ୍ତିମନ୍ତ୍ରିତ ବସ୍ତ୍ରଧାରଣ । (୩୫୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତତଃ ପୀଠୋପରି ନୀବାରତୁଷ୍ଟେନ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ଲିଖ୍ନିତ୍ୱା ତଦୁପରି ରଜତନିର୍ମିତଚନ୍ଦ୍ରଂ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ମମାବୟୋବିରଜନ୍ୟୟୋର୍ବିବାହାଙ୍ଗଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନାକର୍ମାରମ୍ଭକ୍ରିୟାତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି । (୧୫୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତତଃ ପୂଜାମାରଭେତ । ତତୋଦୁର୍ବାକ୍ଷତପୁଷ୍ପଂ ଗୃହୀତ୍ୱାବାହୟେନମନ୍ତ୍ରେଣ । ମନ୍ତ୍ରଃ-ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ଚନ୍ଦ୍ରେଣ କ୍ରୀଣାମି ଶୁକ୍ରଂ ଶୁକ୍ରେଣାମୃତମମୃତେନ । ସଗ୍ନେତେ ଗୋରସ୍ନେତେ ଚନ୍ଦ୍ରାଣୀ ସ୍ୱାହା । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଦୁର୍ବାକ୍ଷତଂ ଦତ୍ତ୍ୱାବାହୟେତ୍ । ରୋହିଣୀ ସହିତ ବୃଷଚନ୍ଦ୍ର ଇହାଗଛ ଇହତିଷ୍ ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ତତଃପୂର୍ବୋକ୍ତମନ୍ତ୍ରେଣ ପଞ୍ଚୋପଚାରୋଽପୂଜୟେତ୍ । ତତୋବଧୂବରୌ ଚତୁର୍ହସ୍ତ ମେକାକୃତ୍ୟ ସପ୍ତବର୍ତ୍ତକନ୍ୟା ବନ୍ଦାପନାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍, ଦୁର୍ବାଯୁକ୍ତକ୍ଷୀରପୁରିତଶଙ୍ଖ ଚ ଗୃହୀତ୍ୱା ପୂର୍ବୋକ୍ତମନ୍ତ୍ରେଣ ରୋହିଣୀସହିତବୃଷଚନ୍ଦ୍ରାୟ ଏଷୋଽର୍ଘ୍ୟଃ ସ୍ୱାହା ଇତ୍ୟର୍ଘ୍ୟ ଦଦ୍ୟାତାଂ । ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ବିବାହାଙ୍ଗଚନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଦାପନାକର୍ମ ଯତ୍କୃତଂ ତଦ୍ଫଳକୃତମସ୍ତୁ । ଆର୍ଣ୍ଣାଗ୍ରହଣଂ । ଦେବତା ବିସର୍ଜନ । ଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ । ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ । ତତଃ ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ କ୍ଷୀରୋଦାର୍ଣ୍ଣବସମ୍ଭୂତ ଅତିଗୋତ୍ରସମୁଭବ । ରୋହିଣୀସହ ଭୋ ଚନ୍ଦ୍ରଗୃହାଣାର୍ଘ୍ୟଂ ନମସ୍ତୁତେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିବାହର ଅଞ୍ଚମଙ୍ଗଳାପରେ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ତୃତୀୟାରେ ବର କନ୍ୟା ଉଭୟ ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ଦାପନା କରିବେ । ବିବାହବେଦୀଉପରେ ବର କନ୍ୟା ଉଭୟ ବସି ବର ବରୁଣ ପୂଜା କରିବ । ତତ୍ପରେ ବର କନ୍ୟା ଉଭୟ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିବେ । ଏଥିଉତ୍ତାରୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପାତ୍ରାଉପରେ ବାଲୁଙ୍ଗାଧାନର ଚାଉଳତୁନାଦ୍ୱାର ଗୋଟିଏ ଚନ୍ଦ୍ର ଅଙ୍କିତ କରି ତାହା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ରୂପାର ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥାପନ କରିବେ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ବର ପୁଣ୍ୟ ହବାଚନ କରି ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପୂଜା ଆରମ୍ଭ କରିବ ଏବଂ ଦୁବ, ଅକ୍ଷତ ଓ ପୁଷ୍ପ ଧରି “ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ଚା” ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଚନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ “ରୋହିଣୀସହିତ ବୃଷ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆବାହନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ବର ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ଚା” । ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପଞ୍ଚପୋଚାରର (ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଧୂପ, ଦୀପ ନୈବେଦ୍ୟ) ଦେଇ ପୂଜା କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ବର କନ୍ୟା ଉଭୟ ଚତୁର୍ହସ୍ତ ହୋଇ ସାତଦୀପଦ୍ୱାରା ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦାପନା କରିବେ ଏବଂ କ୍ଷୀର ଓ ଦୁବପୂର୍ଣ୍ଣ ଶଙ୍ଖକୁ ଚତୁର୍ହସ୍ତ ହୋଇ ଧରି ପୂର୍ବୋକ୍ତ “ଚନ୍ଦ୍ରଂ ଚା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଓ

ରୋହିଣୀସହିତ ବୃଷ ଚନ୍ଦ୍ରାୟ ଏଷୋଃର୍ଦ୍ଦ୍ୟଃ ସ୍ୱାହା” ଏହା ପଢ଼ି ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେବେ । ତତ୍ପରେ ବର ପୁଣ୍ୟାହବତାନ କରିବ । ଆଉ ବରକନ୍ୟା ଉଭୟ ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ତଦନନ୍ତର ଦେବତାବିସର୍ଜନ, ଦକ୍ଷିଣା ଦାନ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋତ୍ସର୍ଗ କରି ପୂର୍ବୋକ୍ତ “କ୍ଷୀରୋଦାର୍ଣ୍ଣବସମୁତ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବେ ।

ଇତି ଚନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଧାପନାବିଧି ।

୪୮୨-ବର୍ଷବୃଦ୍ଧି କର୍ମ

ତଦ୍ଦିନେ ଆଦୌ ବରୁଣପୂଜା । ତଦନନ୍ତରଂ ନୂତନବସ୍ତ୍ର ଧାରଣଂ । ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବତାନାଂ ମମାବୟୋର୍ବରକନ୍ୟୟୋର୍ବସ୍ତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥୁ ମୋଚନକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି । ଓଁ ଆଶ୍ଵିନୀଶିଶାନ ଇତ୍ୟାନ୍ତୁବାକ୍ୟଂ ପଠିତ୍ୱା ବସ୍ତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥୁମୋଚୟେତ୍ । ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବତାନଂ । ବିବାହାଙ୍ଗବସ୍ତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥୁ ମୋଚନ କର୍ମ ଯତ୍ କୃତଂ ତତ୍ ସୁକୃତମସ୍ତୁ । ତତଂ ଆଶୀର୍ଗ୍ରହଣଂ । ଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ । ଦେବତାବିସର୍ଜନଂ । ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବର୍ଷବୃଦ୍ଧି ଦିବସରେ କନ୍ୟାସହିତ ବର ବରୁଣପୂଜା କରି ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧି ପୁଣ୍ୟାହବତାନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବିବାହଦିନ ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ଉତ୍ତରୀୟ ବସ୍ତ୍ରରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥୁକୁ ଓଁ ଆଶ୍ଵିନୀଶିଶାନଃ” ଏହି ଅନୁବାଦ ପଢ଼ି ଫିଟାଇଦେବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ବର ପୁଣ୍ୟାହବତାନ ଆଶୀର୍ବାଦଗ୍ରହଣ, ଦକ୍ଷିଣାଦାନ ଓ ଦେବତା ବିସର୍ଜନ କରିବ ।

ଇତି ବର୍ଷବୃଦ୍ଧି କର୍ମ ।

୪୮୩-ଜାମାତୃଗୃହେ ଭୋଜନ ନିଷେଧ

ଅପ୍ରଜାୟାଂ ତୁ କନ୍ୟାୟାଂ ନ ଭୁଞ୍ଜୀତ କଦାଚନ ।

ଦୌହିତ୍ରସ୍ୟ ମୁଖଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା କିମର୍ଥମନୁଶୋଚୟି ॥

(ଭବିଷ୍ୟ)

ବିଷ୍ଣୁଂ ଜାମାତରଂ ମନେଧ୍ୟ ତସ୍ୟ କୋପଂ ନ କାରୟେତ୍ ।

ଅପ୍ରଜାୟାଂ ତୁ କନ୍ୟାୟାଂ ନାଗ୍ନୀୟାଉସ୍ୟ ବୈଗୃହେ ।

ଯଦି ଭୁଞ୍ଜୀତ ମୋହାଦ୍ୱା ପୂୟାଶୀ ନରକଂ ବ୍ରଜେତ୍ ॥

(ଆଦିତ୍ୟପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟାପିତା ପୁତ୍ରସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରି ନ ଥିବା କନ୍ୟାର ଗୃହରେ କଦାଚ ଭୋଜନ କରିବ ନାହିଁ । ଦୌହିତ୍ର (ନାତି)ର ମୁଖ ଦର୍ଶନ କଲା ଉତ୍ତାରୁ ଭୋଜନରେ ଦୋଷ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆଦିତ୍ୟପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି-ଜାମାତାକୁ ବିଷ୍ଣୁତୁଲ୍ୟ ମଣିବ, କଦାପି ତାହାର ମନରେ କ୍ରୋଧ ଜାତ କରାଇବ ନାହିଁ । ଯଦି ମୋହବଶରୁ ଅପ୍ରସୂତା କନ୍ୟା ଗୃହରେ ଭୋଜନ କରିବ ତେବେ ପୂଜ୍ଞ ଭକ୍ଷଣ କରି ନରକରେ ପଡିତ ହେବ ।

୪୮୪-ଏକ ଦିବସରେ ପିତୃଗୃହ ଓ ଶ୍ୱଶୁରଗୃହରେ

କନ୍ୟାର ଭୋଜନ କରିବାର ନିଷେଧବାକ୍ୟ

ଭୁତ୍ୱା ପିତୃଗୃହେ କନ୍ୟା ଭୁତ୍ୱେ ସ୍ୱାମୀଗୃହେ ଯଦି ।

ଦୌର୍ଭାଗ୍ୟଂ ଜାୟତେ ତସ୍ୟାଃ ଶପତି କୁଳନାୟିକାଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କନ୍ୟା ଏକଦିବସରେ ବାପଘରେ ଓ ସ୍ୱାମୀଘରେ ଖାଇଲେ ସେ ଅଭାଗା ହୁଏ । କୁଳସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାହାକୁ ଅଭିଶାପ ଦିଅନ୍ତି ।
ବିବାହସମ୍ପର୍କୀୟ କର୍ମ ସମାପ୍ତ ।

ପରିଶିଷ୍ଟ

୧-ଦତ୍ତକପୁତ୍ରଗ୍ରହଣ ବିଧି

ଅପୁତ୍ରେଣ ସୁତଃ କାର୍ଯ୍ୟୋଯାଦୃକ୍ ତାଦୃକ ପ୍ରୟତ୍ନତଃ ।

ପିଣ୍ଡୋଦକକ୍ରିୟାହେତୋର୍ନାମସଂକୀର୍ତ୍ତନାୟ ଚ । (ମନ୍ତ୍ରଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅପୁତ୍ରିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣାର ଶ୍ରୀକ୍ଷତର୍ପଣାଦି କର୍ମ ଓ ନାମରକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ଯେକୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଦତ୍ତକ (ପୋଷ୍ୟ ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବ) ।

ସପିଣ୍ଡାପତ୍ୟକଂ ଚୈବ ସଗୋତ୍ରଜମଥାପି ବା ।

ଅପୁତ୍ରକୋଦ୍ବିଜୋଯସ୍ମାତ୍ ପୁତ୍ରତ୍ୱେ ପରିକଳ୍ପୟେତ୍ ॥

ସମାନଗୋତ୍ରଜାଭାବେ ପାଳୟେଦନ୍ୟଗୋତ୍ରଜଂ ।

ଦୌହିତ୍ରଂ ଭାଗିନେୟଂ ଚ ମାତୃଷ୍ଟସ୍ତସୁତଂ ବିନା ॥

(ବିଶ୍ୱକୋଷେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅପୁତ୍ରିକ ଦ୍ୱିଜ ସପିଣ୍ଡାଦିରୁ କିମ୍ବା ସଗୋତ୍ରରୁ ଅଥବା ଅନ୍ୟ ଗୋତ୍ରରୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବ । କିନ୍ତୁ ଦୌହିତ୍ର (ଝିଅର ପୁଅ), ଭାଗିନେୟ (ଭଉଣୀର ପୁଅ) ଓ ମାତୃଷ୍ଟସ୍ତପୁତ୍ର (ମାଉସାପୁଅ) ଏମାନଙ୍କୁ କରିବ ନାହିଁ ।

ସର୍ବେଷାମେବ ବର୍ଣ୍ଣାନାଂ ଜାତିଷ୍ଟେବ ନ ଗାନ୍ଧତଃ ।

ଦୌହିତ୍ରେଭାଗିନେୟଃ ଶୁଦ୍ଧୈଷ୍ଟକ୍ରିୟତେ ସୁତଃ ॥

(ଦତ୍ତକମାମାଂସାୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ଏମାନେ ଆପଣା ଆପଣା ବର୍ଣ୍ଣରୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଜାତିରୁ, କ୍ଷତ୍ରିୟ କ୍ଷତ୍ରିୟଜାତିରୁ, ବୈଶ୍ୟ ବୈଶ୍ୟଜାତିରୁ ଓ ଶୂଦ୍ର ଶୂଦ୍ରଜାତିରୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବେ, ଏଥୁରୁ ଅନ୍ୟଥା କରିବେ ନାହିଁ । ଶୂଦ୍ର ଦୌହିତ୍ର ଓ ଭାଗିନେୟକୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର କରିପାରିବ, କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିଜାତିମାନେ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ପିତୃଗୋତ୍ରେଣ ପୁତ୍ରଃ ସଂସ୍କୃତଃ ପୃଥ୍ବୀପତେ
ଆରୁଡ଼ାତଂ ନ ପୁତ୍ରଃ ସଂ ପୁତ୍ରତାଂ ଯାତି ତାନ୍ୟତଃ ।
*ତୃତୋପାନସଂସ୍କାରାନିଜଗୋତ୍ରେଣ ବୈ କୃତାଃ ।
ଦତ୍ତାଦ୍ୟାସ୍ତନୟାସ୍ତେ ସ୍ବପରନ୍ୟଥା ଦାସଭବ୍ୟତେ ॥

(କାଳିକା ପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ହେ ରାଜନ ! ଯେ ପୁତ୍ରର ନିଜ ପିତୃଗୋତ୍ରରେ ମୁଣ୍ଡନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂସ୍କାରକ୍ରିୟା ହୋଇଅଛି, ସେ ପୁତ୍ର ଅନ୍ୟର ଦତ୍ତକାଦି ପୁତ୍ର ହୋଇ ନ ପାରେ । ଯେଉଁ ଲୋକ ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବ ସେ ତାହାର ନିଜ ଗୋତ୍ରରେ ସେହି ପୁତ୍ରର ଚୂଡ଼ା ଓ ଉପନୟନାଦି ସଂସ୍କାର କରିବ, ନ କଲେ ସେ ପୁତ୍ର ନ ହୋଇ ଦାସ ହେବ ।

ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବତୁ ପଞ୍ଚାମବର୍ଷୀନ୍ ଦତ୍ତାଦ୍ୟାଃ ସୁତାନୃପ ।

ଗୃହୀତ୍ବା ପଞ୍ଚବର୍ଷୀୟଂ ପୁତ୍ରେଷ୍ଠି ପ୍ରଥମଂ ଚରେତ୍ ॥ (ହେମାଦ୍ରୋ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ହେ ନୃପ ! ପଞ୍ଚମବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ବୟସ୍କ ପୁତ୍ର ଦତ୍ତକାଦି ପୁତ୍ର ହୋଇ ନ ପାରେ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପୁତ୍ରେଷ୍ଠି କରି ପୁତ୍ରଗ୍ରହଣ କରିବ ।

ନୈକପୁତ୍ରେଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ପୁତ୍ରଦାନଂ କଦାଚନ ।

ବହୁପୁତ୍ରେଣ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ପୁତ୍ରଦାନଂ ପ୍ରଯତ୍ନତଃ ॥

ଦ୍ଵିପୁତ୍ରସ୍ୟାପି ପୁତ୍ରଦାନେ ଅପରପୁତ୍ରନାଶେ ବଂଶବିଚ୍ଛେଦମାଶଙ୍କ୍ୟାହ
ବହୁପୁତ୍ରେଣତି । (ଦତ୍ତକାମାସଂସାୟାଂ)

ନଭେକଂ ପୁତ୍ରଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ପ୍ରତିଗୃହଣୀୟାଦ୍ବା ନ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ରଂ ଦଦ୍ୟାତ୍
ପ୍ରତିଗୃହଣୀୟାଦ୍ବା ଉର୍ତ୍ତ୍ବରନ୍ଧ୍ରାୟା ସ୍ତ୍ରୀୟାଅପି ପ୍ରତିଗ୍ରହଃ କାର୍ଯ୍ୟଃ । (ବଶିଷ୍ଠଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯାହାର ଏକ ବା ଦୁଇପୁତ୍ର ଥିବ ସେ ତାହାକୁ କଦାପି ଦାନ କରିପାରିବ ନାହିଁ କି ଗ୍ରହୀତା ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଯାହାର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପୁତ୍ର ଥିବେ ସେ ଦାନ କରିପାରିବ; କାରଣ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଥିଲେ ଯଦି ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ନଷ୍ଟ ହୁଏ ତେବେ ଅନ୍ୟ ପୁତ୍ରଦ୍ଵାରା ତାହାର ବଂଶରକ୍ଷା ହେବ, ଯଦି ଏକପୁତ୍ର ରଖି ଅନ୍ୟଟିକୁ ଦାନ କରେ ତେବେ ନିଜରକ୍ଷିତ ପୁତ୍ର ନଷ୍ଟ ହେଲେ ତାହାର ନିଜବଂଶ ଲୋପ ହେବ । ସ୍ବାମୀର ବିନା ଅନୁଜ୍ଞାରେ ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁତ୍ର ଦେଇ କିମ୍ବା ଗ୍ରହଣ କରି ନ ପାରେ; କିନ୍ତୁ ସ୍ବାମୀର ଆଜ୍ଞା ହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବ ।

* ତୃତୋପନାୟସଂସ୍କାର ଇତି ନିର୍ଣ୍ଣୟସିନ୍ଧୁଃ ।

ଦତ୍ତକପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କର୍ମକାରିକା

ଅପୁତ୍ରୋମୃତପୁତ୍ରୋବା ପୁତ୍ରାର୍ଥଂ ସମୁପୋଷ୍ୟ ଚ ।
 ବାସସୀ କୁଣ୍ଡଳେ ଦତ୍ତା ଉଷାଷଂ ଚାଙ୍ଗୁରୀୟକଂ ॥
 ବନ୍ଧୁନନ୍ଦେନ ସଂଭୋଜ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାଂଽ ବିଶେଷତଃ ।
 ଅନ୍ୟାଧାନାଦି ଯତ୍ନତ୍ କୃତ୍ୱାଜ୍ୟୋତ୍ସବନାତ୍ମକଂ ॥
 ଦାତୁଃ ସମକ୍ଷଂ ଗତ୍ୱା ତୁ ପୁତ୍ରଂ ଦେହାତି ଯାତୟେତ୍ ।
 ଦାନେ ସମର୍ଥୋ ଦାତାସ୍ତୈ ଯେ ଯଜ୍ଞେନେତି ପଞ୍ଚଭିଃ ॥
 ଦେବସ୍ୟାଦୈତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ହସ୍ତାଭ୍ୟାଂ ପରିଗୃହ୍ୟ ଚ ।
 ଅଙ୍ଗାଦଙ୍ଗୋତ୍ପତଂ ଜସ୍ତା ଆତ୍ମାୟ ଶିଶୁମୂର୍ଦ୍ଧନି ॥
 ଗୃହମଧ୍ୟେ ତମାଧାୟ ଚରୁଂ ହୃଦ୍ୱା ବିଧାନତଃ ।
 ଯସ୍ତାହୃଦେତ୍ସତା ଚୈବ ତୁଭ୍ୟମଗ୍ନରଚୈକୟା ॥
 ସୋମୋଦଦତିତ୍ୟତାଭିଃ ପ୍ରତ୍ନତଂ ପଞ୍ଚଭିସ୍ତଥା ।
 ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତାଦିହୋମଂ ଚ କୃତ୍ୱା ଶେଷଂ ସମାପୟେତ୍ ॥

(ଶୌନକଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯାହାର ପୁତ୍ର ନାହିଁ ବା ଯାହା ପୁତ୍ର ହୋଇ ମରିଯାଇଛି ଏ ରୂପ
 ଅପୁତ୍ରିକ ବ୍ୟକ୍ତି ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ ନିମିତ୍ତ ଉପବାସ କରି ବସ୍ତ୍ରଯୁଗ୍ମ, କୁଣ୍ଡଳଦୟ, ପାଗ
 ଓ ସୁନାମୁଦି ଏସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ପୁତ୍ରର ନିମିତ୍ତ ସଂଗ୍ରହ କରି ବନ୍ଧୁ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ
 ଉତ୍ତମ ରୂପରେ ଭୋଜନ କରାଇ ଅନ୍ୟାଧାନ (ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ) ଠାରୁ ଆଜ୍ୟୋତ୍ସବନ
 ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ କୁଶାଣ୍ଡି କର୍ମ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଯାତକ ଅଳଙ୍କାର, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ
 ଏବଂ ବନ୍ଧୁବର୍ଗାଦିଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ପୁତ୍ରଦାତାର ଗୃହକୁ ଯାଇ କହିବକି ଆପଣ
 ମୋତେ ପୁତ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ । ଦାନଦେବାର ଉପଯୁକ୍ତ ଦାତା “ଯେ ଯଜ୍ଞେନ” ଏହି
 ପାଞ୍ଚକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଯାତକକୁ ପୁତ୍ରଦାନ କରିବ । ଯାତକ ପୁତ୍ରନେବା ସମୟରେ
 “ଦେବସ୍ୟ ତ୍ୱ” ଏହି ଦୁଇକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଉଭୟ ହସ୍ତରେ ପୁତ୍ରଗ୍ରହଣ କରି
 “ଅଙ୍ଗାଦଙ୍ଗା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶିଶୁର ମସ୍ତକ ଆତ୍ମାଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ପୁତ୍ରକୁ
 ଅଳଂକାରାଦି ପିନ୍ଧାଇ ମଙ୍ଗଳସୂଚକ ବାଦ୍ୟାଦି ସହିତ ଗୃହମଧ୍ୟକୁ ଆଣି “ଯସ୍ତାହୃଦା”
 ଓ “ତୁଭ୍ୟ ମଗ୍ନେ” ଏ ଦୁଇକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ଆଉ “ସୋମୋ ଦଦତ୍” ଇତ୍ୟାଦି ପାଞ୍ଚକାଣ୍ଡି
 ମନ୍ତ୍ର ଏରୂପ ସାତକାଣ୍ଡି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ରରେ ବିଧି ଅନୁସାରେ ଚରୁହୋମ
 କରିବ ଏବଂ ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତ୍ ଆଦି ହୋମ କରି କର୍ମ ସମାପ୍ତ କରିବ ।

ଦଉଳପୁତ୍ରଗ୍ରହଣ କର୍ମାରମ୍ଭ

ଗ୍ରହଣାତ୍ ପୂର୍ବଦିନେ କୃତୋପବାସଃ ପରଦିନେ କୃତନିତ୍ୟକ୍ରିୟୋ ଗ୍ରହୀତା
ଆଚମ୍ୟ କୁଶହସ୍ତଃ ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଟୋରିତି ପଠିତ୍ବା ନାରାୟଣାୟ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପେ ଦତ୍ତ୍ବା ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନଂ
କୃର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଓଁ ବିଷ୍ଣୁଃ କର୍ତ୍ତାବ୍ୟଃ ସ୍ୱିନ୍ ଗଣେଶାଦିନାଦେବତା-
ପୂଜାପୂର୍ବକଦଉଳପୁତ୍ରଗ୍ରହଣକର୍ମଣି ବ୍ରାହ୍ମଣଃ ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟାଦି ଭବତୋ ବ୍ରବନ୍ତୁ ।

ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟାଦିମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ସ୍ୱସ୍ତିନ ଲନ୍ଦ୍ରେ । ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବଃ ସ୍ୱସ୍ତିନଃ ପୁଷ୍ପା
ବିଶ୍ୱବେଦଃ । ସ୍ୱସ୍ତି ନସ୍ତାକ୍ଷୋଂଶିଷ୍ଟନେମିଃ ସ୍ୱସ୍ତି ନୋବୃହସ୍ପତିର୍ଦଧାତୁ । ସ୍ୱସ୍ତି ଗା ।

ଓଁ ରକ୍ଷାଃ କର୍ମଣ୍ୟା ଅନପାୟିନୋ ଯଥାସନ୍ । ଜୁହୋମି ତ୍ବା ଶୁଭଗଃ
ସୌଭଗାୟ ପୁରୁରମଂ ପୁରୁହୂତଃ ଶ୍ରବସ୍ୟନ୍ । କର୍ମ ରକ୍ଷ୍ୟତାଂ । ୩ ।

ଓଁ ପୁଷ୍ପାଦିତ୍ୟାଗ୍ରଦ୍ରାବସବଃ ସମିକ୍ଷତାଂ ପୂର୍ନର୍ବ୍ରହ୍ମଣୋ ବସୁନି ଥ ଯଜ୍ଞେଃ ।
ଘୃତେନ ଉଂ ତନ୍ ବର୍ଦ୍ଧୟ ସତ୍ୟାଃ ସନ୍ତୁ ଯଜମାଣସ୍ୟ କାମଃ ।

ଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁ ପୁଣ୍ୟାହଂ ୩ ଏବମସ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାପୟାମୁତ୍ୟତାଂ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ
ଭବତୁ ରାଜଃ ପ୍ରଜାନଂ ତ ଶାନ୍ତିର୍ଭବତୁ ଅସ୍ୟାଂ ବେଳାୟାଂ ଆୟମାରମ୍ଭ ଶୁଭାୟ
ଭବତୁ ।

ତତୋବରୁଣପୂଜା-ସର୍ବମଙ୍ଗଳମାଙ୍ଗଲ୍ୟଂ ବରେଣ୍ୟଂ ବରଦଂ ଶୁଭଂ ।
ନାରାୟଣଂ ନମସ୍କୃତ୍ୟଂ ସର୍ବକର୍ମାଣି କାରୟେତ୍ । ଅଭିପ୍ରେତାର୍ଥସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ପୂଜିତୋୟଃ
ସୁରାସୁରେଃ । ସର୍ବବିଘ୍ନବିନାଶାୟ ଗଣାଧିପତୟେ ନମଃ ।

ଓଁ ଭୂରସି ଭୂମିରସ୍ୟ ଦିତିରସି ବିଶ୍ୱଧାୟାବିଶ୍ୱସ୍ୟ ଭୂବନସ୍ୟ ଧର୍ତ୍ତାଂ । ପୃଥିବୀଂ
ଯଜ୍ଞ ପୃଥିବୀଂ ଦୃଢ଼ ପୃଥିବୀଂ ମହିଂସୀଃ । ଇତି ଭୂମିଂ ସ୍ମରଣେତ୍ ।

ଓଁ ଧାନ୍ୟମସି ଧନୁହି ଦେବାଂ ଧନୁହି ଯଜ୍ଞଂ ଧନୁହି ଯଜ୍ଞପତିଂ ଧନୁହି ମାଂ
ଯଜ୍ଞନ୍ୟଂ । ଇତି ଧାନ୍ୟସ୍ଥାପନଂ ।

ଓଁ ଆଜିତ୍ରକଲସଂ ମହ୍ୟାତ୍ମା ବିଶଦ୍ଭିଦବଃ । ପୁନରୁର୍ଜାନିବର୍ତ୍ତୟ ସା ନଃ ସହସ୍ରଂ
ଧୂକ୍ଷୋରୁଧାରା ପୟସ୍ୱତୀ ପୁନର୍ମା ବିଶତାଦ୍ରୟଃ । ଇତି କଲସସ୍ଥାପନଂ ।

ଓଁ ବରୁଣସ୍ୟୋତ୍ତମନସି ବରୁଣସ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭ ସର୍ଜନୀ ସ୍ଥୁଃ । ବରୁଣସ୍ୟ
ରତସଦନ୍ୟସି ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନ୍ୟସି ବରୁଣସ୍ୟ ରତସଦନ୍ ମାସୀଦ । ଇତି
କଳପୂରଣଂ ।

ଓଁ ନମଃ ପର୍ଣ୍ଣାୟ ତ ପର୍ଣ୍ଣଶଦାୟ ତ ନମଉବଗୁରମାଣାୟ ଚାବିଘ୍ନତେ ତ ।
ନମଆଶ୍ୱଦତେ ପ୍ରଶିଦତେ ତ ନମ ଇଷ୍ଟକୃତ୍ୟୋଧନୁଷ୍ଟତ୍ୟାୟ ବୋନମଃ । ନମୋବଃ
କିରିକେତ୍ୟା ଦେବାନାକ୍ ହୃଦୟେତ୍ୟୋନମୋବିଚିନ୍ଦ୍ରେତ୍ୟୋନମୋବିକ୍ଷିଣ-
କ୍ରେତ୍ୟୋନମୋନିର୍ଦ୍ଦେତ୍ୟାୟ । ଇତି ପଲ୍ଲବଂ ।

ଓଁ ଯାଃ ଫଳିନୀର୍ଯ୍ୟା ଅପଳା ଅପୁଷ୍ପାୟାଃ ପୁଷ୍ପିଣୀଃ । ବୃହସ୍ପତି ପ୍ରସୂତାସ୍ତାନୋ
ମୁଞ୍ଚନ୍ତି ହସଃ । ଇତି ଫଳଂ ।

ଓଁ ଯଦଶ୍ୱାୟ ବାସ ଉପସ୍ତୁଣତ୍ୟଧିବାସଂ ଯା ହିରଣ୍ୟାନ୍ୟସ୍ତୈ । ସନ୍ଦାନମର୍ବନ୍ତଂ
ପତ୍ରବାଣଂ ପ୍ରିୟା ଦେବେଷ୍ଟାୟାମୟନ୍ତି । ଇତି ବସଂ ।

ଓଁ ଗନ୍ଧାଦ୍ୱାରା ଦୁରାଧର୍ଷାଂ ନିତ୍ୟପୁଷ୍ପାଂ କରିଷିଣୀଂ । ଇଶ୍ୱରୀଂ ସର୍ବଭୂତାନାଂ
ଦ୍ୱାମିହୋପହ୍ୱୟେ ଶ୍ରିୟଂ । ଇତି ଗନ୍ଧଂ ।

ଓଁ ଶ୍ରୀଋତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ପଦ୍ମାବହୋରାତ୍ରେ ପାର୍ଶ୍ୱେ ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ରୂପ ମଶ୍ଚିନୌ
ବ୍ୟାଘ୍ରଂ । ଉଷନ୍ନିଷାଣାମୁଜ୍ଜଲକ୍ଷାଣ ସର୍ବଲୋକଂ ମଜ୍ଜକ୍ଷାଣ । ଇତି ପୁଷ୍ପଂ ।

ଓଁ ସିନ୍ଧୋରିବ ପ୍ରାଧୁନେଶୁ ଘନାସୋ ବାତପ୍ରମିୟଃ ପତୟନ୍ତି ଯହ୍ୱଃ । ଘୃତସ୍ୟ
ଧାରା ଅରୁଷୋନବାଜା କାଷ୍ଠାଭିନ୍ନୁର୍ମିତିଃ ପିନ୍ ମାନଃ । ଇତି ସିନ୍ଦୂରଂ । ଘଟଂ ସ୍ଥାଂ
ସ୍ଥାଂ ସ୍ଥିରୋଭବ । କଳସସ୍ୟ ମୁଖେ ରୁଦ୍ରଃ କଣ୍ଠେ ବିଷ୍ଣୁଃ ପ୍ରକାର୍ତ୍ତିତଃ । ଅଧର୍ଷେବ
ସ୍ଥିତୋ ବ୍ରହ୍ମା ମଧ୍ୟ ମାତୃଗଣାଃ ସ୍ମୃତଃ । କୁଞ୍ଚିତଂ ଚ ସାଗରଃ ସପ୍ତ ସପ୍ତ ସପ୍ତଦ୍ୱାପା
ଚ ମେଦିନୀ । ଉଦରେ ସର୍ବତାର୍ଥାନି ଚିନ୍ତୟିତ୍ୱ । ପ୍ରପୂଜୟେତ୍ । ଅତ୍ର ଘଟପୂଜି
ତଗଣପତ୍ୟାଦି ଦେବତାଭ୍ୟାମନମଃ ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋପାସନାଦିତାମ୍ବୁଜାନ୍ତଂ ପୂଜୟେତ୍ ।
ଦୁର୍ବାବଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବହ୍ମା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଆୟୁର୍ଦେହି ଯଶୋଦେହି ଶ୍ରିୟଂ ଦେହି
ଭୂମେ ବ ଚ । ପୁତ୍ରଂ ପୌତ୍ରଂ ପ୍ରପୌତ୍ରଂ ଚ ଦେହି ମେ ଗଣନାୟକ । ଇତି
ବରୁଣପୂଜା ।

ତତଂ ସଂକଳ୍ପ-ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍
ଅମୁକଶର୍ମା ଅପ୍ରଜାତ୍ୱପ୍ରଯୁକ୍ତପୈତୃକରଣାପାକରଣପୂର୍ବକପୁନ୍ନାମନରକତ୍ରାଣାର୍ଥଂ
ଶୌନକୋକ୍ତଦତ୍ତକପୁତ୍ରଗ୍ରହଣମହଂ କରିଷ୍ୟେ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ରଜ ଇତି ପଠେତ୍ ।

ତତଃ ଗୁରୁଂ ସଂପୂଜ୍ୟ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବୃଶ୍ମୟାତ୍ । ତଦୟଥା-ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ଆସନାଦିକଂ
ଦତ୍ତ୍ୱା ଦେଶକାଳୌ ସ୍ମୃତ୍ୱା ଗୋତ୍ରନାମୋକ୍ତାରଣାନନ୍ତରଂ ଦତ୍ତକପୁତ୍ରଗ୍ରହଣ କର୍ମ
କର୍ତ୍ତୁଂ ଅନେନ ବସ୍ତନାରିକେଳାକ୍ଷତେନ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱେନ ଦ୍ୱାମହଂ ବୃଣୋ ।
ବୃତୋଽସ୍ମାତ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟଃ । ପ୍ରାର୍ଥନା ଆଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ତୁ ଯଥା ସ୍ୱର୍ଗେ ଶତ୍ରୁସ୍ୟ ଚ ବୃହସ୍ପତିଃ ।
ତଥା ହି ମମ ଯଜ୍ଞେଽସ୍ମିନ୍ ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଭବ ଭୋ ଦ୍ୱିଜ ॥

ତତଃ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପଞ୍ଚଗବ୍ୟେନ ବେଦିଂ ଶୋଧୟିତ୍ୱା ଶ୍ୱେତସର୍ପପାନ୍ ଗୃହୀତ୍ୱା
ବେତାଳଃ ପିଣ୍ଡାତାଃ ରାକ୍ଷସାଃ ସରାସ୍ତପାଃ । ଅପସର୍ପନ୍ତୁ ତେ ସର୍ବେ ଯେ ଚାନ୍ୟେ
ବିଘ୍ନକାରକାଃ । ବିନାୟକାବିଘ୍ନକରାମହୋଗ୍ରାୟଜ୍ଞାଦିକେ ଯେ ପିଣ୍ଡିତାଶନାଃ ।

ସିଦ୍ଧାର୍ଥଚୈର୍ବିକ୍ରମାନକଚ୍ଚୈର୍ମୟା । ନିରସ୍ତାବିଦିଶଃ ପ୍ରୟାନ୍ତୁ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରାଭ୍ୟାଃ
ଶ୍ରେତସ୍ପର୍ଷପୈର୍ବିଦ୍ଧକରାନପସାରୟେତ୍ । ତତଥାଚାର୍ଯ୍ୟଆସନଶୁଦ୍ଧ୍ୟାଦିକଂ ବିଧାୟ
ବେଦ୍ୟଂ ପଞ୍ଚଘଟାନଂ ସଂସ୍ଥାପୟେତ୍ । ତେଷୁ ଯଥାକ୍ରମଂ * ଗଣେଶାଦୀନ୍ ଗ୍ରହାନ୍
ଦିକ୍ପାଳାନ୍ ପ୍ରଜାପତିଂ ବିଷ୍ଣୁଂ ଚ ଯଥାଶକ୍ତି ସଂପୂଜ୍ୟ ବହିଂ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ
ଚରୁଯୁକ୍ତକୁଶୁଣ୍ଡିକାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ତତୋଗ୍ରହାତା ବନ୍ଧୁନାହୁୟ ରାଜନି ନିବେଦ୍ୟ ସପ୍ତରୋହିତଃ ସବାନ୍ଧବଶ୍ଚ
ଦାତୁଃ ସମାପଂ ଗଦ୍ଦା ପୁତ୍ରଂ ଦେହାତି ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।

* (୧) ୧ଟି-ଗଣେଶଗଣ-

ବିଘ୍ନେଶୋ ୧ ବିଘ୍ନରାଜଶ୍ଚ ୨ ବିନାୟକ ୩ ଶିବୋରମୌ ୪ ବିଘ୍ନକୃଦ୍ ୫
ବିଘ୍ନହର୍ତ୍ତା ୬ ଚ ଗଣୈ ୭ କ ୮ ଦ୍ଵିସୁଦନ୍ତକାଃ ୯ ଗଜବକ୍ରତ୍ର ୧୦ ନିରଞ୍ଜନୌ ୧୧
କପର୍ଦ୍ଦୀ ୧୨ ଦୀର୍ଘଜିହ୍ଵକଃ ୧୩ ଶଙ୍କୁକର୍ଣ୍ଣ ୧୪ ଷ୍ଟ ବୃଷଭଧ୍ଵଜ ୧୫ ଷ୍ଟ ଗଣନାୟକଃ
୧୬ ଗଜେନ୍ଦ୍ରଃ ୧୭ ସୁର୍ପକର୍ଣ୍ଣ ୧୮ ଷ୍ଟ ସ୍ୟାତ୍ରି ଲୋଚନ ୧୯ ସଂଞ୍ଜକଃ ଲୟୋଦର
୨୦ ମହାନନ୍ଦୌ ୨୧ ଚତୁର୍ମୂର୍ତ୍ତି ୨୨ ସଦାଶିବୌ ୨୩ ଆମୋଦ ୨୪ ଦୁର୍ମୁଖୌ
୨୫ ଚୈବ ସୁମୁଖ ୨୬ ଷ୍ଟ ପ୍ରମୋଦକଃ ୨୭ ଏକପାଦୋ ୨୮ ଦ୍ଵିଜିହ୍ଵ ୨୯ ଷ୍ଟ
ସୁରବାରଃ ୩୦ ସକ୍ଷଣସୁଖଃ ୩୧ ବରଦୋ ୩୨ ବାମଦେବ ୩୩ ଷ୍ଟ ବକ୍ରତୁଣ୍ଡୋ
୩୪ ଦ୍ଵିରଶ୍ଵକଃ ୩୫ ସେନାନୀ ୩୬ ଗ୍ରୀମଣୀ ୩୭ ମରୋ ୩୮ ବିମରୋ ୩୯
ମଉବାହନଃ ୪୦ ଜଟୀ ୪୧ ମୁଷ୍ଟୀ ୪୨ ତଥା ଖଡ୍ଗୀ ୪୩ ବରଣ୍ୟୋ ୪୪
ବୃଷକେତନଃ ୪୫ ଭକ୍ଷପ୍ରିୟୋ ୪୬ ଗଣେଷ ୪୭ ଷ୍ଟ ମେଘନାଦକ ସଂଞ୍ଜକଃ ୪୮
ବ୍ୟାପୀ ୪୯ ଗଣେଶ୍ଵରଃ ୫୦ ପ୍ରୋକ୍ତଃ ପଞ୍ଚାଶଦ୍ଗଣପାଇମେ । (ତତ୍ତ୍ଵସାରେ)

* (୧) ୨ଟି ଗଣେଶଗଣଙ୍କର ଶକ୍ତିଗଣ-

ହ୍ରୀଃ ୧ ଶ୍ରୀ ୨ ଷ୍ଟ ପୁଷ୍ପଃ ୩ ଶାନ୍ତି ୪ ଷ୍ଟ ସ୍ଵସ୍ତି ୫ ଷ୍ଟେବ ସରସ୍ଵତୀ ୬ ସ୍ଵାହା ୭
ମେଧା ୮ କ୍ରାନ୍ତି ୯ କାମିନୀ ୧୦ ମୋହିନୀ ୧୧ ପି ବୈନଟୀ ୧୨ ପାର୍ବତୀ ୧୩
ଭୂଜିନୀ ୧୪ ନନ୍ଦା ୧୫ ସୁଯଶା ୧୬ କାମରୂପିଣୀ ୧୭ ଭମା ୧୮ ତେଜୋବତୀ
୧୯ ସତ୍ୟା ୨୦ ବିଘ୍ନେଶାନୀ ୨୧ ସୁରୂପିଣୀ ୨୨ କାମଦା ୨୩ ମଦଜିହ୍ଵା ୨୪ ଚ
ଭୂତିଃ ୨୫ ସ୍ୟା ଭୌତିକା ୨୬ ସିତା ୨୭ । ରମା ୨୮ ଚ ମହିଷୀ ୨୯ ପ୍ରୋକ୍ତା
ଶୂଳିଣୀ ୩୦ ଚ ବିକର୍ଣ୍ଣପା ୩୧ ଭୂକୃତିଃ ୩୨ ସ୍ୟାଭଥା ଲଜ୍ଜା ୩୩ ଦୀର୍ଘଘୋଷା ୩୪
ଧନୁର୍ଭରା ୩୫ ଯାମିନୀ ୩୬ ରାତ୍ରି ୩୭ ସଂଞ୍ଜା କାମାକ୍ଷୀ ୩୮ ଚ ଶଶିପ୍ରଭା ୩୯
ଲୋଳାକ୍ଷୀ ୪୦ ଚଞ୍ଚଳା ୪୧ ଦୀପ୍ତିଃ ୪୨ ସୁଭଗା ୪୩ ଦୁର୍ଭଗା ୪୪ ଶୁଭା ୪୫
ଭର୍ଗା ୪୬ ଚ ଭଗିନୀ ୪୭ ଚୈବ ଭୋଗିନୀ ୪୮ ରକ୍ଷଭିର୍ମତା କାଳରାତ୍ରିଃ ୪୯
କାଳିକା ୫୦ ଚ ପଞ୍ଚାଶଚ୍ଛନ୍ଦସଃ ସ୍ମୃତାଃ । ସର୍ବାଳଂକରଣୋଦ୍ୟୋଗଃ ପ୍ରିୟାଙ୍କସ୍ତାଃ
ସୁଶୋଭନଃ । ରକ୍ତୋପଲକିତା ଧ୍ୟେୟା ରକ୍ତମାଲ୍ୟମ୍ବରାରୁଣାଃ ॥

(ରାଘବଭକ୍ତ)

ଦାତା “ଯେଯଜ୍ଞେନ” (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ତ୍ର) ଇତ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚମନ୍ତ୍ରାନ୍ ପଠିତ୍ବା
ଦଦାନାତ୍ମ୍ୟକ୍ତା ବାଳକଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଗ୍ରହୀତା ତୁ “ଓଁ ଦେବସ୍ୟ ଧ୍ବା ସବିତୁଃ
ପ୍ରସବେଃଶ୍ଚିନୋର୍ବାହୁଭ୍ୟାଂ ପୁଷ୍ଟୋହସ୍ତାଭ୍ୟାଂ” ପ୍ରତିଗୃହଣାମି । ୧ । ଓଁ ଗୃଭଣାମି ତେ
ସୌଭାଗଦ୍ବ୍ୟାୟ ହସ୍ତଂ ମୟା ପତ୍ୟାଜରଦକ୍ଷୟଥାସଃ । ଭଗୋର୍ଯ୍ୟମାଦେବଃ ସବିତା
ପୂରକ୍ଷିର୍ମ ହ୍ୟଂ ଦ୍ବ୍ୟାଦୁର୍ଗାହପତ୍ୟାୟ ଦେବଃ । ୨ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ବୟେନ ହସ୍ତାଭ୍ୟାଂ
ପରିଗୃହ୍ୟ “ଓଁ ଧର୍ମାୟ ଧ୍ବା ପରିଗୃହଣାମି ସନ୍ତତ୍ୟେ ଧ୍ବା ପରିଗୃହଣାମି” ଇତି ବଦେତ୍ ।
“ଓଁ ଅଜ୍ଞାଦଜ୍ଞାସ୍ତମ୍ଭବସି ହୃଦୟାଦଧିଜାୟସେ ଆମ୍ବା ବୈ ପୁତ୍ରନାମାସି ସଂଜୀବ
ଶରଦଃ ଶତଂ ।” ଇତ୍ୟେକବାରଂ ପଠିତ୍ବା ଶିଶୋର୍ମୁଖନମାଜିଘ୍ନେତ୍ । ତତୋଦାତା
ଇମଂ ମନ୍ତ୍ର ପଠେତ୍ ।

ଦତ୍ତକ ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର

- (୧) ଯେ ଯଜ୍ଞେନେତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ, ନାଭାନେଦିଷ୍ଠୋ ମାନବଃ ରକ୍ଷି,
ବିଶ୍ୱେଦେବାଦେବତା, ଜଗତାଛନ୍ଦ, ଦତ୍ତକ ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ ବିନିଯୋଗଃ ।
ଯେ ଯଜ୍ଞେନ ଦକ୍ଷିଣାୟା ସମକତା ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ସକ୍ଷମ୍ ମୃତତ୍ୱ ମାନଶ ।
ତେଭ୍ୟୋ ଭଦ୍ରମଜ୍ଞିରସୋ ବୋ ଅସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଗୃଭଣାତ ମାନବଂ ସୁମେଧସଃ ।
- (୨) ଯ ଭଦ୍ରାଜନ୍ ପିତ୍ତରୋ ଗୋମୟଂ ବସ୍ତତେ ନା ଭିନ୍ଦନ୍ ପରିବସ୍ତରେ ବଳମ୍ ।
ଦୀର୍ଘାୟୁର୍ଦ୍ବାମାଜ୍ଞରସୋ ବୋ ଅସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଗୃଭଣାତ ମାନବଂ ସୁମେଧସଃ ।
- (୩) ଯ ରତଂତନ ସ୍ବୟ୍ୟାମାରୋହୟନ୍ ଦିବ୍ୟ-ପ୍ରଥୟନ୍ ପୃଥ୍ବିଂ ମାତରଂ ବି, ସୁ
ପ୍ରଜସ୍ବମାଜ୍ଞିରସୋ ବୋ ଅସ୍ତୁ ପ୍ରତି ଗୃଭଣାତ୍ ।
- (୪) ଅୟଂ ନାଭା ବଦତି ବଲଗୁ ବୋ ଗୃହେ ଦେବ ପୁତ୍ରା ରକ୍ଷୟସ୍ବଛୁଶୋତନ ।
ସୁବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟମଜ୍ଞିରସୋ ବୋ ଅସ୍ତୁ ପ୍ରତିଗୃଭଣାତ ମାନବଂ ସୁମେଧସଃ ।
- (୫) ବିଗୁପାସ ଇତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ, ନାଭାନେଦିଷ୍ଠୋ ମାନବ ରକ୍ଷି, ଅନୁଷ୍ଠ ପ୍ରଗାଥଛନ୍ଦ
ଦତ୍ତକ ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣେ ବିନିଯୋଗଃ ।
ଓଁ ବିଗୁପାସ ଇଦୁଷୟସ୍ତ ଇଦ ଗନ୍ଧୀରା ବେପସଃ । ତେ ଅଜ୍ଞିରସଃ ସୁନବଃ-
ସ୍ତେ ଅଗ୍ନୈଃ ପରି ଯଜ୍ଞରେ ।
- (ସ୍ବର୍ଣ୍ଣମେଖଣ୍ଡି ଦୁର୍ଗା ନିବାସ ଶ୍ରୀ ଗୋଦବରାଶ ଦାଶ ଦେବଭଟ୍ଟଙ୍କଦ୍ବାରା ସଂଗୃହୀତ)
ଅଜ୍ଞାଦଜ୍ଞେନ ସଂଜାତ ସଂଜୀବ ଶରଦଃ ଶତଂ ।
ଗୋତ୍ରାନ୍ତରଂ ତତଃ ପ୍ରାପ୍ୟ ସ୍ବସ୍ତିମାନ୍ ଧ୍ବଂ ସଦା ଭବ ॥
ଗ୍ରହୀତେ ତ ବୁଧାତ୍-
ପୂତ୍ରଂ ମେ ଧର୍ମତୋଦତ୍ତଂ ଧର୍ମତଃ ପରିଗୃହ୍ୟ ତ ।
ପାଳୟେନଂ ଯଥାନ୍ୟାୟଂ ବିଧିପୂର୍ବଂ ଯଥୌରସଂ ॥
ଗ୍ରହୀତା ପୁତ୍ରାୟ ବଦେତ୍-
ପିତୃଗୋତ୍ରନିବୃତ୍ତସ୍ତ ମଦଗୋତ୍ରଂ ପ୍ରାସ୍ତବାନ୍ ଭବାନ୍ ।
ସ୍ବସ୍ତି ତେଃସ୍ତୁ ସୁଖଂ ତାସୁ ଦୀର୍ଘାୟୁସ୍ତଂ ସଦା ଭବ ।

ତତଃ ପୁତ୍ରଂ ବସ୍ରକୃଷ୍ଣଳାଦିଭିରଳଂକୃତ୍ୟ ପତ୍ନେ ସମର୍ପୟେତ୍ । ତତଃ ସପୁତ୍ରଃ
ଆଚାର୍ଯ୍ୟସମାପଂ ଗତ୍ୱା ତଦ୍ଦକ୍ଷିଣେ ଅଗ୍ନ୍ୟଭିମୁଖଉପବିଶତି । ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ
ପୂର୍ବସ୍ଥାପିତଚରୁଣା ହୋମଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-

ଓଁ ଯସ୍ମା ହୃଦା ବ୍ୟାରିଣାମନ୍ୟ ମାମୋ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ମାଜ୍ୟାଜୋ ହବଂସି ଜାତବେଦୋ
ଯଶୋଽସ୍ତ୍ରାସୁଧୋହ ପ୍ରଜାଭିରଗ୍ନେରମୃତତ୍ତ୍ୱମସ୍ୟାଂ ସ୍ୱାହା । ୧ ।

ଓ ତୁଭ୍ୟମଗ୍ନେ ପର୍ଯ୍ୟବହନ୍ ସୁର୍ଯ୍ୟାଂ ବହତୁ ନା ସହ । ପୁନଃ ପତିଭ୍ୟୋ
ଜାୟାଂ ଦାଗ୍ନେ ପ୍ରଜୟା ସହ ସ୍ୱାହା । ୨ ।

ଓଁ ସୋମୋଽଦଦଦଂଗନ୍ଧର୍ବାୟ ଗନ୍ଧର୍ବୋଽବଦଦଂଗ୍ନୟେ । ରୟିଂ ଚ
ପୁତ୍ରାଂଶ୍ଚାଦାବଗ୍ନି ମହ୍ୟମଥୋଜମାଂ ସ୍ୱାହା । ୧ ।

ଓଁ ଇହୈବ ତ୍ୱଂ ଯାରିୟୌଷ୍ଠଂ ବିଶ୍ୱମାୟୁରୁପୁତ୍ରଂ । କ୍ରୀଡ଼ତୌ
ପୁତ୍ରୋର୍ନପୁତ୍ରିର୍ନୌଦମାନୌ ସ୍ୱାସ୍ତାୟେ ଗୃହେ ସ୍ୱାହା । ୨ ।

ଓ ଆନଃ ପ୍ରଜା ଜନୟତୁ ପ୍ରଜାପତି ବାଜରସାୟ ମାନଦୃର୍ଯ୍ୟମା । ଆୟୁର୍ମଜାଳଃ
ପତିଲୋକମାବିଶ ଶନ୍ନୋରବଦ୍ୱିପଦେ ଶଂ ଚତୁଷ୍ପଦେ ସ୍ୱାହା । ୩ ।

ଓଁ ଅଘୋର ଚକ୍ଷୁରପତିଗ୍ନେଽଧିଶିବା ପଶୁଭ୍ୟଃ ସମୁନାଃ ସୁବର୍ଜାଃ ।
ବାରସୂର୍ଯେବକାମା ସ୍ୟୋନା ଶନ୍ନୋ ଭବଦ୍ୱିପଦେ ଶଂ ଚତୁଷ୍ପଦେ ସ୍ୱାହା । ୪ ।

ଓ ସମାଞ୍ଜୁ ବିଶ୍ୱେଦେବାଃ ସମାପୋ ହୃଦୟାନି ନୌ । ସମ୍ନାତରିଶ୍ୱା ସନ୍ଧାତା
ସମୁଦେଷ୍ଟା ଦଧାତୁ ନୌ ସ୍ୱାହା । ୫ ।

ତତଃଶୁଣା ଶତସଂଖ୍ୟକପ୍ରଜାପତି ହୋମଂ କୁର୍ଯ୍ୟାନମନ୍ତେଣ ତଦ୍ୱୟଥା-

ଓଁ ପ୍ରଜାପତେ ନଦ୍ୱେଦତାଂନ୍ୟନେ୍ୟାବିଶ୍ୱରୂପାଣି ପରିତାବଭୁବ ।

ଯକ୍ୱାମାସ୍ତେ କୁ ହୁମସ୍ତନ୍ନୋଽସ୍ତୁ ବୟଜଂ ସ୍ୟାମ ପତୟେ ରୟାଣାଂ ସ୍ୱାହା । ୧ ।

ତତଃ ଐଦମ୍ଭରସିଧା ବିଷ୍ଣୁ ହୋମଂ କୃତ୍ୱା
ପୂଜିତଦେବତାନାଂ ପଲୀଶସମିତି ଶ୍ରି ଲାଜ୍ଜିୟର୍ବ । ହୋମଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
ତତୋବ୍ୟାହୃତିହୋମଂ ସ୍ୱିଷ୍ଟ-କୃଷ୍ଣୋମଂ * ଚ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

(୧) ୩ଟି *ବ୍ୟାହୃତିହୋମ ବିଚାର-ଯଦ୍ୱୟମନ୍ତ୍ରକହୋମସ୍ୟ ପୁତ୍ରପ୍ରତି
ଗ୍ରହାଙ୍ଗଦ୍ୱାତ୍ବ୍ୟାହୃତ୍ୟାଦିମନ୍ତ୍ରପାଠେ ଚ ସ୍ତ୍ରୀଶୁଦ୍ରଯୋରନଧିକାରାୟଭୟୋର୍ଦ୍ଭକଃ ପୁତ୍ରୋ
ନ ଭବତେବେତି ଶୁଦ୍ଧି ବିବେକେ । ତନ୍ନେତ୍ୟନ୍ତ୍ୟଭର୍ତ୍ତୁରନୁଜ୍ଞୟା ସ୍ତ୍ରୀୟା ଅପି
ପ୍ରତିଗ୍ରହୋକ୍ତେଃ ଯଦ୍ୟପି ମେଧାତିଥିନା ଭାର୍ଯ୍ୟାଦ୍ୱବଦଦୃଷ୍ଟରୂପଂ ଦତ୍ତକତ୍ୱଂ
ହୋମସାଧ୍ୟମୁକ୍ତଂ ସ୍ତ୍ରୀୟା ହୋମାସମ୍ଭବସ୍ତୁଆପିବ୍ରତାଦିବଦ୍ୱିପ୍ରଦ୍ୱାରା ହୋମଂ
କାରୟେଦିତି ହରିନାଥାଦୟଃ । ସମ୍ଭବତତ୍ତ୍ୱେଽପ୍ୟେବଂ । ଶୁଦ୍ରସ୍ୟାପି ଚୈବଂ । ସ୍ତ୍ରୀଶୁଦ୍ରାୟ
ସଧର୍ମାଣ ଇତି ସ୍ମୃତେଃ । ଅତଏବ ପରାଶରେଣ ଶୁଦ୍ରକର୍ତ୍ତୃକହୋମେ ବିପ୍ରଦ୍ୱାରେବୋକ୍ତଃ ।

ଓଁ ସୁମିତ୍ରିୟା ନ ଆପ ଓଷଧୟଃ ସବୁଦୁ ମିତ୍ରିୟାସ୍ତସ୍ମେନ୍ନୁ ଯୋଃସ୍ମାଂ ଦେଷ୍ଟି
ୟଂ ଚ ବୟଂ ଦିଷ୍ଟଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽସ୍ୟ ବାଳକସ୍ୟ ଶିରସି ଜଳ ସେଚନଂ ।

ଓଁ କସ୍ୟପସ୍ୟ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ ଜମଦଗ୍ନେଷ୍ଠାୟୁଷଂ ଯଜେବାନାଂ ତ୍ରାୟୁଷଂ ତନ୍ନେ
ଅସ୍ତୁ ତ୍ର୍ୟାୟୁଷଂ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽସ୍ୟ ବାଳକସ୍ୟ ଲଲାଟେ ତିଳକପ୍ରଦାନଂ ।

ଓଁ ଦେଘାଃ ଶାନ୍ତିରନ୍ତରିକ୍ଷଂ ଶାନ୍ତିଃ ପୃଥ୍ବୀ ଶାନ୍ତିରାପଃ ଶାନ୍ତିରୋଷଧୟଃ
ଶାନ୍ତିର୍ବନସ୍ତତୟଃ ଶାନ୍ତିର୍ବିଶ୍ଵେଦେବାଃ ଶାନ୍ତିର୍ବ୍ରହ୍ମ ଶାନ୍ତିଃ ସର୍ବଂ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିରେବ
ଶାନ୍ତିଃ ସାମା ଶାନ୍ତିରେଧଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽସ୍ୟ ଅଗ୍ନେଃ ଶାନ୍ତିକରଣଂ ।

ଓଁ ଯାନ୍ତୁ ଦେବଗଣାଃ ସର୍ବେ ପୂଜାମାଦାୟ ପାର୍ଥବୀଂ । ଇଷଭୋଗପ୍ରଦାନାୟ
ପୂନରାଗମନାୟ ଚ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽସ୍ୟ ପୂଜିତଦେବତାନାଂ ବିସର୍ଜନଂ ।
ପ୍ରଣୀତାବିମୋକ୍ଷଃ । ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣଂ । ବ୍ରହ୍ମଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ ।
ଆଶୀର୍ବାଦଂ ।

ଇତି ଦତ୍ତକପୁତ୍ରଗ୍ରହଣବିଧିଃ ।

-୦-

୨-ଜନ୍ମଦିନ ପୂଜା ପଦ୍ଧତି

ସର୍ବେଷ୍ଠ ଜନ୍ମଦିବସେ ସ୍ନାନେର୍ମଙ୍ଗଳବାରିଭିଃ ।

ଗୁରୁଦେବାଗ୍ନିବିପ୍ରାୟ ପୂଜନୀୟାଃ ପ୍ରଯତ୍ନତଃ ॥

ସ୍ଵନକ୍ଷତ୍ରଂ ଚ ପିତରସ୍ତଥା ଦେବଃ ପ୍ରଜାପତିଃ ॥

ପ୍ରତିସମ୍ବରଂ ଯତ୍ନାତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଃ ମହୋତ୍ସବଃ ॥

(ଆଦିତ୍ୟପୁରାଣ)

ସ୍ଵନକ୍ଷତ୍ରଂ-ସ୍ଵନକ୍ଷତ୍ରଦେବତା । ସ୍ଵନକ୍ଷତ୍ରଂ ବିଭପକ୍ଷେତ କୃତିତ୍ପାଠଃ ।

ତଦା ବିଭପଃ-କୁବେରଃ । ଇତି ଗୃହ୍ୟସୁତ୍ରଭାଷ୍ୟକାରୋଗଦାଧରଃ । ୧୦ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଜନ୍ମଦିବସରେ ଆପଣାର ମଙ୍ଗଳନିମିତ୍ତ ଜଳଦ୍ୱାରା
ସ୍ନାନ କରି, ଗୁରୁ, ଦେବତା ଓ ବିପ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ପୂଜା କରିବେ । ଆଉ
ମଧ୍ୟ ସ୍ଵନକ୍ଷତ୍ର ଦେବତା, ପିତୃଗଣ ଓ ପ୍ରଜାପତି ଦେବତାଙ୍କୁ ବିଶେଷରୂପେ ପୂଜା
କରି ପ୍ରତିସମ୍ବରରେ ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ମହୋତ୍ସବ କରିବା ବିହିତ ।

ସ୍ଵନକ୍ଷତ୍ର ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ-ସ୍ଵନକ୍ଷତ୍ର ଦେବତା ଏହା ଗଦାଧର କହନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ
ମତରେ ସ୍ଵନକ୍ଷତ୍ର ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବିଭପ ଅର୍ଥାତ୍ କୁବେର ।

ଯସ୍ତଦ୍ଦୟେ ଜନ୍ମିତିଥିର୍ଯଦି ସ୍ୟାତ୍ ପୂଜା ତଦା ଜନ୍ମଭବସଂଯୁତା ଚ ।
ଅସଂଯୁତା ଭେନ ଦିନଦ୍ଦୟେଽପି ପୂଜ୍ୟା ପରାହେ ଭବତାହ ଯଦ୍ଭାତ୍ ॥
(ତିଥିତତ୍ତ୍ୱେ)

ଜନ୍ମକ୍ଷତଯୁକ୍ତା ଯଦି ଜନ୍ମମାସେ ଯସ୍ୟ ଧ୍ରୁବଂ ଜନ୍ମତିଥିର୍ଭବେକ ।
ଭବନ୍ତି ତଦ୍ବସରମେବ ଯାବନ୍ତେରୁଜ୍ୟସମ୍ମାନସୁଖାନି ତସ୍ୟ ॥
କୃତାନ୍ତକୁଜଯୋର୍ବାରେ ଯସ୍ୟ ଜନ୍ମଦିନଂ ଭବତେ ।
ଅନୁକ୍ଷୟୋଗସଂପ୍ରାପ୍ତୋ ବିଘ୍ନସ୍ତସ୍ୟ ପଦେ ପଦେ ॥
ପ୍ରୟୋଜ୍ୟ ମୌଷଧିସ୍ଥାନଂ ଗ୍ରହବିପ୍ରସୁରାଚ୍ଚନ ।
ଶୌରାରୟୋର୍ଦିନେ ମୁକ୍ତା ଦେୟାନ୍ତକ୍ଷେ ତୁ କାଞ୍ଚନଂ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଜନ୍ମତିଥି ଦୁଇଦିନକୁ ପାଇଲେ ଯେଉଁଦିନ ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ ହେବ ସେହିଦିନ ପୂଜା କରିବ । ଯେବେ ଉଭୟଦିନରେ ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ନ ହୁଏ ତେବେ ପରଦିନରେ ପୂଜା କରିବ ।

ଯେଉଁବର୍ଷ ଜନ୍ମମାସରେ ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ଜନ୍ମତିଥି ଲାଭ ହୁଏ ସେବର୍ଷ ସମ୍ମାନ, ସୁଖ, ଓ ଶରୀର ସୁସ୍ଥତା ଲାଭ ହୁଏ । ଶନି କିମ୍ବା ମଙ୍ଗଳବାରରେ ଜନ୍ମତିଥି ପଡ଼ିଲେ ଓ ସେଥିରେ ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ର ଯୋଗ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ସେବର୍ଷ ତାହାର ପଦେ ପଦେ ବିଘ୍ନ ଘଟିବ । ତାହାର ଶାନ୍ତିନିମିତ୍ତ ସର୍ବୋଷଧି ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରି ଗ୍ରହ, ଦେବତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବ ଏବଂ ଦୋଷଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ମୁକ୍ତା ଓ କାଞ୍ଚନ ଦାନ କରିବ ।

ଯେଉଁ ବର୍ଷ ଜନ୍ମତିଥି ମଙ୍ଗଳମାସରେ ପଡ଼ିବ ସେହି ମଙ୍ଗଳମାସକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ଶୁକ୍ଳମାସରେ କରିବ ।

ଜନ୍ମତିଥିରେ ତିଳତୈଳ ବା ବଟାତିଳ ଦେହରେ ଲଗାଇ ତିଳଯୁକ୍ତ ଜନ୍ମଦ୍ୱାରା ସ୍ନାନ କରି ତିଳଦାନ, ତିଳହୋମ, ତିଳବପନ ଓ ତିଳଭକ୍ଷଣ କଲେ କୌଣସି ବିପଦ ଘଟେ ନାହିଁ ।

ଗୁରୁ ଗୁଳ, ନିମ୍ବପତ୍ର ଧଳାସୋରିଷ, ଦୁର୍ବା ଓ ଗୋରୋଚନା ଏମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରି ଖଣ୍ଡିଏ ନୂଆ କନାରେ ପୋତଳି ବାନ୍ଧି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁରେ ବାନ୍ଧିଲେ ତାହାକୁ ଜନ୍ମଗ୍ରନ୍ଥି ବା ରକ୍ଷାଗ୍ରନ୍ଥି ବୋଲାଯାଏ । ମନ୍ତ୍ରୋପଥା-

ତୈଲୋଜ୍ୟେ ଯାନି ଭୂତାନି ସ୍ଥାନରାଶି ଚରାଶି ଚ ।
ବ୍ରହ୍ମାବିଷ୍ଣୁ ଶିବୈଃସାର୍ଦ୍ଧଂ ରକ୍ଷାଂ କୁର୍ବନ୍ତୁ ତାନି ମେ ॥

ସ୍ବନକ୍ଷତ୍ରାଦି ପୂଜାରମ୍ଭ

ଯଜମାନଃ ପ୍ରାତରୁତଥାୟ ମାର୍କଣ୍ଡେୟାଦିଦୀର୍ଘାୟୁଷଃଷଷ୍ଠୀଂଚସ୍ମଦ୍ ପ୍ରଣମ୍ୟ ଶୁକ୍ଳତିଳାଦିନା ସର୍ବୋଧୈତ୍ତିସ୍ତୀର୍ଥୋଦକେନ ଚ ସ୍ବଦ୍ୱା ଅହତେ ଶୁଦ୍ଧେ ନବେ ବାସସୀ ପରିଧାୟ ଆଚମ୍ୟ ସ୍ନାତ୍ବାଜ୍ଞସନ୍ଧ୍ୟାପାସନତର୍ପଣାଦାନି କର୍ମାଣି ସମାପ୍ୟ କୁଙ୍କୁମେନୋର୍ଦ୍ଧ୍ବପୁଷ୍ପତିଳକଂବିଧାୟସୁରଞ୍ଜିତବସ୍ତ୍ରାଣିଭୂଷଣାନିଚଧ୍ବଦ୍ୱା ପ୍ରଦୀପିତଂ ଧୂପିତଂ ଚ ପୂଜାଗୃହଂ ଗତ୍ୱା ତତ୍ ଆସନେ ଉପବିଶ୍ୟ ତୀର୍ଥାବାହନାସନ- ପୂଜନଭୂତାପର୍ଷପଣଭୂତଶୁଦ୍ଧିପ୍ରାଣାୟାମାଦି ବିଧାୟ ଆଚମ୍ୟ ପ୍ରୟତୋଭୂତ୍ୱା ତିଳକୁଶଜଳେଷ୍ଟାମ୍ରପାତ୍ରାଦିନା ସଂକଷ୍ଟଂକୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଦେଶକାଳବାକ୍ୟ- ନନ୍ତରଂଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଶର୍ମା ଅମୁକବର୍ମା ଅମୁକଗୁପ୍ତୋବା ଅହଂ ବର୍ଷ ବୃଦ୍ଧୋ ଦୀର୍ଘାୟୁରାରୋଗ୍ୟପ୍ରତିପତ୍ତୟେ ଜନ୍ମାଙ୍ଗଭେନ କରିଷ୍ୟମାଣଶ୍ରୀଗଣପତିଗ୍ରହଲୋକପାଳକଲକ୍ଷଣୋଦ୍ଦଶମାତୃସପ୍ତବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ଚିରଜୀବୀଷଷୀ ଋଷପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନାଦିଷଟ୍କୃତ୍ତିକାଜୀବମାତୃଜନାଙ୍ଗ- ଦେବତାମସ୍ତ୍ରୀର୍ଜନମୋଚଗୁରୁପୂଜାଗୁଡ଼ତିଳ ଦୁର୍ଗଧ୍ୟାନସର୍ବଦାନାଦିକର୍ମତୟା କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥ ପୂର୍ବାଙ୍ଗଭେନ ଶ୍ରୀଗଣପତିଂ ଯଥାସମ୍ଭବୋପଚାରୈଃ ପୂଜୟିଷ୍ୟେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯଜମାନ ସକାଳୁ ଉଠି ମାର୍କଣ୍ଡେୟାଦି ଚିରଜୀବୀମାନଙ୍କୁ ଓ ଷଷ୍ଠୀଦେବୀଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ ଓ ପ୍ରଣାମ କରି ଶୁକ୍ଳତିଳ, ସର୍ବୌଷଧି ଓ ତୀର୍ଥୋଦକରେ ସ୍ନାନ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଯୋଡ଼ିଏ ଶୁଦ୍ଧ ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ଓ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧି ଆଚମନ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାତର୍ପଣାଦି ନିତ୍ୟକର୍ମ ସମାପ୍ତ କରି ଲଲାଟରେ କୁଙ୍କୁମର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବପୁଷ୍ପ ତିଳକ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ପୂର୍ବରୁ ଧୂପିତ ଓ ଦୀପିତ ହୋଇଥିବା ପୂଜାଗୃହକୁ ଯାଇ ଆସନରେ ବସି ତୀର୍ଥାବାହନ, ଆସନଶୁଦ୍ଧି; ଭୂତତାଡ଼ନ, ଭୂତଶୁଦ୍ଧି, ପ୍ରାଣାୟାମ ଓ ଆଚମନ କରି ଏକାଗ୍ରଚିତ୍ତ ହୋଇ ତାମ୍ରପାତ୍ରରେ ତିଳ, କୁଶ ଓ ଜଳ ରଖି ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ସଂକଷ୍ଟ କରିବ ।

ଇତି ସଂକଷ୍ଟଂ କୃତ୍ୱା ସ୍ବଶାଖୋକ୍ତପ୍ରକାରେଣ ପାଦ୍ୟାଦିଭିରୁପଚାରୈଃ- ସକଳବିଘ୍ନହତ୍ତୈ ଗଣାଧିପତୟେ ନମଃ । ଇତି ଗଣେଶଂସଂପୂଜ୍ୟଧ୍ୟାୟେତ୍ (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଗଣେଶଙ୍କୁ ପାଦ୍ୟାଦି ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।)

ଓଁ ଲକ୍ଷ୍ମୋଦର ମହାକାୟସର୍ବୋପଦ୍ରବନାଶନ । ଦୃତପ୍ରସାଦାଦବିଘ୍ନେନ ଦୀର୍ଘାୟୁଷ୍ୟଂଭବେନ୍ନମ । ୧ । ଆୟୁର୍ଦେହି ଯଶୋଦେହି ଶ୍ରିୟଂ ଦେହି ବଳଂ ତଥା । ପୁତ୍ରଂ ପୌତ୍ରଂ ପ୍ରପୌତ୍ରଂ ଚ ଦେହି ମେ ଗଣନାୟକ । ୨ । ବକ୍ରତୁଷ୍ଟ ମହାକାୟ

ସୂର୍ଯ୍ୟକୋଟିସମପ୍ରଭ । ଅବିଘ୍ନକୁରୁମେ ଦେବ ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟେଷୁ ସର୍ବଦା । ୩ । ତତୋ
ନବଗ୍ରହାନ୍ ପୂଜୟେତ୍ । ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ଵଃ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦିନବ ଗ୍ରହା ଇହା ଗଚ୍ଛତ ଇହତିଷ୍ଠତ
ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ ଓଁ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦିନବଗ୍ରହେତ୍ୟା ନମଃ ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ସ୍ନାନାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ
ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ନବଗ୍ରହଙ୍କୁ ସ୍ନାନାଦି ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରି
ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।)

ଓଁ ସୂର୍ଯ୍ୟଃ ସୋମୋଽଙ୍ଗାରକଞ୍ଚୌ ଗୁରୁଭୁଗୁର୍ଜିରାହବଃ । କେତୁଃଶ୍ୟାମୁଃ ପ୍ରୟଚ୍ଛନ୍ତୁ
ସାନୁକୁଳାଗ୍ରହାମମ । ୧ । “ଓଁ ଚତୁର୍ବେଦମୁର୍ତ୍ତୟେ ପୂର୍ଣ୍ଣକଲସାୟ ନମଃ” । ଇତି
ମନ୍ତ୍ରେଣ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭଂ ସଂପୂଜ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭକୁ ପାଦ୍ୟାଦି
ଉପଚାର ଦେଇ ଦେଇ ପୂଜା କରି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।)

ଓଁ ପୂର୍ଣ୍ଣାଶାଃ ପୂର୍ଣ୍ଣସଂକାଶାଃ ପୂର୍ଣ୍ଣାଶ୍ଵେବ ମନୋରଥଃ । ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭଃ ପ୍ରସାଦେନ
ଯଜ୍ଞଂ ମେ ପୂର୍ଣ୍ଣତାଂ ବ୍ରଜେତ୍ । ୧ । ସ୍ନାନଗନ୍ଧାଦିକଂ “ଓଁ ଗୌର୍ଯ୍ୟାଦି
ଷୋଡ଼ଶମାତୃକାଭ୍ୟା ନମଃ” । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଷୋଡ଼ଶମାତୃକାଙ୍କୁ
ସ୍ନାନଗନ୍ଧାଦି ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।)

ସ୍ନାନଗନ୍ଧାଦିଭିଃ ଷୋଡ଼ଶମାତୃକାଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଓଁ ଗୌରୀ ପଦ୍ମା
ଶତୀ ମେଧା ସାବିତ୍ରୀ ବିଜୟା ଜୟା । ଦେବସେନା ସ୍ଵଧା ସ୍ଵାହା
ମାତରୋଽଲୋକମାତରଃ । ହୃଷିଃ-ପୁଷ୍ଟିସ୍ତଥା ତୁଷ୍ଟିରାମ୍ବଦେବୀ ତଥାସ୍ତୁ ମେ । ୧ ।
“ଓଁ ସପ୍ତବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଭ୍ୟା ନମଃ” । ଇତି ସ୍ନାନାଦିଭିଃ ସପ୍ତବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଃ ସଂପୂଜ୍ୟ
ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ସପ୍ତବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ନାନାଦି ଉପଚାର ଦେଇ
ପୂଜା କରି ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।)

ଓଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଃଶ୍ରୀଃ ଧୃତିର୍ମୈତ୍ରୀ ପୂଜା ସ୍ଵାହା ସରସ୍ବତୀ । ସର୍ବଦା
ବୃଦ୍ଧିକାର୍ଯ୍ୟେଷୁ ପୂଜ୍ୟାଃ ଘୃତମାତରଃ । ଆୟୁରାରୋଗ୍ୟମୈଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରୟଚ୍ଛନ୍ତୁ
ଯଥେତ୍ସବିତଂ । ୧ । ଇତି ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।

ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ସଂକ୍ଷେପ ଦାନ ବିଧି

ପ୍ରଥମତୋଦ୍ରବ୍ୟପୂଜା । ଏତାନି ସ୍ନାନଗନ୍ଧାକ୍ଷତପୁଷ୍ପଦୀପନୈବେଦ୍ୟାନି
ସୋପକରଣୈତଦେୟଦ୍ରବ୍ୟାୟ ନମଃ । ଇତି ତ୍ରିଃ ପଠେତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ତିନିଥର
ପଢ଼ି ଦ୍ରବ୍ୟପୂଜା କରିବ ।) ଅମୃତଗ୍ରହପ୍ରତିକାମନୟା ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ନମଃ ଇତ୍ୟପି
ତ୍ରିବାରଂ ପଠେତ୍ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ତିନିଥର ପଢ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବ ।)
କୁଶତିଳଜଳାନ୍ୟାଦାୟ ଓଁ ଅଦ୍ୟ ସୋପକରଣମମୁକଗ୍ରହପ୍ରତିକାମନାୟ

ଏତଦ୍ଦେୟବ୍ରତ୍ୟଂ ଦଦାନି । ଦତ୍ତସ୍ୱେଦି ପ୍ରତିବଚନଂ । (ହସ୍ତରେ କୁଣ୍ଡ, ତିଳ ଓ ଜଳ ଧରି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ କହିବ ମୁଁ ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରାତିକାମନାରେ ଆପଣଙ୍କୁ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟ ଦାନ ଦେଉଅଛି, ବ୍ରାହ୍ମଣ କହିବେ ଦିଅ ।) ପୁନଃ ସଂକଳ୍ପଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ ସ୍ତସ୍ୱଦତ୍ୟ ଅମୁକରାଶିସ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ରେ ଅମୁକରାଶିଗତେ ଭାସ୍କରେ ଅମୁକମାସେ ଅମୁକପକ୍ଷେ ଅମୁକବାସରାନ୍ୱିତାରୟାଂ ଅମୁକତିଥୌ ଅମୁକଗୋତ୍ରୋପନ୍ନୋଽମୁକଶର୍ମା ବା ବର୍ମାହଂ ଏବଂ ବିଧେଃ ଶୋଭନାନୁକୂଳପୁଣ୍ୟସମୟେ ଦୀର୍ଘାୟୁରାରୋଗ୍ୟାର୍ଥଂ ଜାତଜାତସମପ୍ରାପସ୍ୟୟୁର୍ବିଜୟନୁରାଗେର୍ନାମରାଗେର୍ଜନୁରାଗାଦ୍ବା ଅମୁକସ୍ଥାନସ୍ଥିତ ଅମୁକ ଗ୍ରହକୃତାରିଷି ଦଶ୍ମାତ୍ତମାସନ୍ୟକ୍ଷତ ବର୍ଗଜନ୍ୟ ଜନିତ ଜନିଷ୍ୟମାଣ ସର୍ବାରିଷ୍ୟସ୍ୟ ଝଟିତ୍ର୍ୟପଶାତ୍ୟର୍ଥ୍ୟଂ ଏବଂ ସର୍ବତ୍ର । ସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହପ୍ରାତିକାମନୟା ଇଦଂ ରକ୍ତଂ ବାସୋ ବୃହସ୍ପତି ଦେବତାକଂ ଗୋଧୂମାନୁଂ ପ୍ରଜାପତିଦୈବତକଂ ଘୃତତାମ୍ରଂ ବହି ଦେବତାକଂ ରକ୍ତଚନ୍ଦନଂ ବନସ୍ପତି ଦୈବତଂ ଯଥାନାମଗୋତ୍ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାହଂ ଦଦେ (ଏହି ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ସଂକଳ୍ପ କରିବ ।) ଅଦ୍ୟ କୃତେତତ୍ସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହଦାନଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର୍ଥମିଦଂ ହିରଣ୍ୟମୁଲ୍ୟୋପକଳ୍ପିତଂ ତାମ୍ରଂ ବହିଦେବତାକଂ ଯଥାନାମଗୋତ୍ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାହଂ ଦଦେ । (ଏହି ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ସୂର୍ଯ୍ୟଗ୍ରହ ଶାନ୍ତିନିମିତ୍ତ ରକ୍ତବସ୍ତ୍ର, ଗୋଧୂମାନୁ, ଘୃତତାମ୍ର ବା ରକ୍ତଚନ୍ଦନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦାନ ଦେବ ।) ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ ସପ୍ତାଶ୍ୱରଥସଂଯୁକ୍ତୋ ଦ୍ୱିଭୁଜଶ୍ଚ ରଥେସ୍ଥିତଃ । ଅରୁଣଃ ସାରଥ୍ୟର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ସ ସୂର୍ଯ୍ୟଃ ପ୍ରୀୟତାଂ ମମ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।) ୧୧ । ଇତି ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ । ଏବଂ ସର୍ବତ୍ର ପୂର୍ବବତ୍ । (ଏହିପରି ଆଉ ସବୁ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ପୂର୍ବବତ୍ ସଂକଳ୍ପ ଓ ଦ୍ରବ୍ୟପୂଜା ଆଦି କରିବ ।) ଅଥ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ । ମାସପକ୍ଷାଦିସର୍ବାରିଷୋପଶାତ୍ୟର୍ଥମିତ୍ୟକ୍ତଂ ପୂର୍ବବତ୍ ସର୍ବଂ ବାଚ୍ୟଂ (ମାସ, ପକ୍ଷ ପ୍ରଭୃତି ପୂର୍ବପରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ ।) ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହପ୍ରାତିକାମନା ଇଦଂ ଶ୍ୱେତଂ ବାସୋ ବୃହସ୍ପତିଦୈବତଂ ତଶ୍ଚୁଲାନୁ ପ୍ରଜାପତିଦୈବତଂ ରୌପ୍ୟଶଙ୍ଖୌ ଚନ୍ଦ୍ରଦୈବତୌ ଘୃତଂ ବିଷ୍ଣୁଦୈବତଂ ଶ୍ୱେତଚନ୍ଦନଂ ବନସ୍ପତିଦୈବତଂ ଯଥାନାମଗୋତ୍ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାହଂ ଦଦେ । (ଏହା ପଢ଼ି ଶ୍ୱେତବସ୍ତ୍ର, ତଶ୍ଚୁଲାନୁ ରୌପ୍ୟ, ଶଙ୍ଖ, ଘୃତ ବା ଶ୍ୱେତଚନ୍ଦନ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶାନ୍ତିନିମିତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେବ ।) ପ୍ରାର୍ଥନା-ଦ୍ୱିଜରାଜୋମହାପୁଣ୍ୟସ୍ତାରାଧାଶୋନିଶାକରଃ । ଓଷଧୀଶୋଗ୍ରହେଶଶ୍ଚ ସ ସୋମଃ ପ୍ରୀୟତାଂ ମମ । ୧୨ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ତୈମସ୍ୟ । ତୈମସଗ୍ରହପ୍ରାତିକାମନୟା ଇଦଂ ରକ୍ତଂ ବାସୋବୃହସ୍ପତିଦୈବତଂ ମସୁରାନଂ

ପ୍ରଜାପତିଦୈବତକଂ ତାମ୍ର ସୁବର୍ଣ୍ଣେ ବହିଦୈବତେ ରକ୍ତତନ୍ତ୍ରନଂ ବନସ୍ପତିଦୈବତଂ
ଗୁଡ଼ଂ ବନସ୍ପତି ଦୈବତଂ ଯଥାନାମଗୋତ୍ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାହଂ ଦଦେ ।

ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ ଯେନାର୍ଜିତା ମହାକାର୍ତ୍ତୃର୍ଭୂମିପୁତ୍ରେଣ ଶାଶ୍ବତୀ । ଶତ୍ରୁବନ୍ଧୁ
ହତାୟେନ ସେ ଭୌମଃ ପ୍ରୀୟତାଂ ମମ । (ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦାନରେ ଲେଖାଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ
ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ ଦାନବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ମଙ୍ଗଳ ଗ୍ରହ ଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ
ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ ଦେବ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।) ୧୩ । ବୁଧସ୍ୟ ।
ଇଦଂ ହରିଦ୍ରାଂ ବାସୋ ବୃହସ୍ପତିଦୈବତଂ ଇଦଂ ମୁଦ୍‌ଗାନ୍ନଂ ପ୍ରଜାପତିଦୈବତଂ
ହରିଦ୍ରାଂ ବନସ୍ପତିଦୈବତଂ ସୁବର୍ଣ୍ଣଂ ବହିଦୈବତଂ ଇମାଂ ଶ୍ୱେତଶର୍କରାଂ
ସୋମଦେବତାଂ ଯଥାନାମଗୋତ୍ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାହଂ ଦଦେ । ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ
ବୁଧୋବୁଦ୍ଧିପ୍ରଦାତା ତ ସୋମୋପୁତ୍ରମହାଦ୍ୟୁତିଃ । ଆଦିତ୍ୟସ୍ୟ ରଥେ ତିଷ୍ଠନ୍ ସ
ବୁଧଃ ପ୍ରୀୟତାଂ ମମ । (ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କଦାନରେ ଲେଖାଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟପୂଜା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣପୂଜା
କରି ବୁଧ ଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ ଦେବ ଓ
ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।) ୧୪ । ଗୁରୋଃ । ଗୁରୁଗ୍ରହ ପ୍ରୀତୟେ ଇଦଂ
ପୀତଂ ବାସୋ ବନସ୍ପତିଦୈବତଂ ଇଦଂ ଚଣକାନ୍ନଂ ପ୍ରଜାପତିଦୈବତଂ ସୁବର୍ଣ୍ଣଂ
ବହିଦୈବତଂ ହରିଦ୍ରାଂ ବନସ୍ପତିଦୈବତଂ କେଶରଂ ବନସ୍ପତି ଦୈବତଂ
ଯଥାନାମଗୋତ୍ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାହଂ ଦଦେ । (ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦାନରେ ଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟପୂଜାଦିବତ୍
ଦ୍ରବ୍ୟପୂଜା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣପୂଜା କରି ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି
ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ ଦେବ ଓ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।) ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ
ମେରୁମୁଖି ସମକ୍ରାନ୍ତୋଦେବରାଜପୁରୋହିତଃ । ଜାତା ତ ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରାଣାଂ ସଗୁରୁଃ
ପ୍ରୀୟତାଂ ମମ । ୧୫ । ଶୁକ୍ରସ୍ୟ । ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରପ୍ରୀତୟେ ଇଦଂ ତଣ୍ଡୁଳାନ୍ନଂ
ପ୍ରଜାପତିଦୈବତଂ ରୌପ୍ୟାଶ୍ୱୈ ତନ୍ତ୍ରଦୈବତୌ ଦଧ୍ନ ସୋମଦୈବତଂ
ଯଥାନାମଗୋତ୍ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାହଂ ଦଦେ । (ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦାନରେ ଲେଖାଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ
ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୂଜା କରି ଶୁକ୍ରମହାଗ୍ରହ ଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ
ଦାନ ଦେଇ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।) ପ୍ରାର୍ଥନା-ସୋମତୁଲ୍ୟପ୍ରଭା
ଯସ୍ୟ ଯୋଃସୁରାଣଂ ଗୁରୁ ସ୍ମୃତଃ । ଜେତା ତ ସର୍ବ ଶତ୍ରୁଣାଂ (କାର୍ଯ୍ୟାଣାଂ) ସ ଶୁକ୍ରଃ
ସ୍ରୀୟତାଂ ମମ । ୧୬ । ଶନେଃ । ଶନିଗ୍ରହପ୍ରୀତୟେ ଇଦଂ ନୀଳବାସୋବୃହସ୍ପତିଦୈବତଂ
ମାଷାନ୍ନଂ ପ୍ରଜାପତିଦୈବତଂ ଲୋହଂଲବଣେ ଧର୍ମଦୈବତ ତୈଳଂ ବିଷ୍ଣୁ ଦୈବତଂ
ଯଥାନାମଗୋତ୍ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାହଂ ଦଦେ । ପୂର୍ବପରି ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣପୂଜା କରି
ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଶନିଗ୍ରହ ଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ ଦେଇ ତଳଲିଖିତ

ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।) ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ତି ବହୁ ସଂକାଶୋଭିନ୍ନାଞ୍ଜନସମପ୍ରଭଃ ।
 ଛାୟାମାର୍ଗିଷ୍ଠସମୁତଃ ସ ଶନିଃ ପ୍ରାୟତଃ ମମ । ୭ । ରାହୋଃ । ରାହୁଗ୍ରହପ୍ରାତଃ
 ଇଦଂ ଧୂମ୍ରଂ ବାସେ ବୃହସ୍ପତିଦୈବତଂ ସର୍ଷପାନ୍ନଂ ପ୍ରଜାପତିଦୈବତଂ ଲୋହଲବଣେ
 ଧର୍ମଦୈବତେ ତୈଳଂ ବିଷ୍ଣୁ ଦୈବତଂ ଯଥାନାମଗୋତ୍ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାହଂ ଦଦେ ।
 (ପୂର୍ବପରି ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୂଜା କରି ରାହୁଗ୍ରହଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ
 ପଢ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ ଦେଇ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।) ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ
 ରକ୍ଷାଧୈ ଧୂମ୍ରଂ ବର୍ଷାଭୋବିଜିତାରିମହାବଳଃ । ଅବାହୁଶ୍ଚାନ୍ତରିଷସ୍ତଃ ସ ରାହୁଃ ପ୍ରାୟତଃ
 ମମ । ୮ । କେତୋଃ । ଇଦଂ ନୀଳଂ ବାସୋ ବୃହସ୍ପତିଦୈବତଂ ତିଳାନ୍ନଂ
 ପ୍ରଜାପତିଦୈବତଂ ଲୋହଲବଣେ ଧର୍ମଦୈବତେ ତୈଳଂ
 ବିଷ୍ଣୁଦୈବତଂ ଯଥାନାମଗୋତ୍ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାହଂ ଦଦେ । (ପୂର୍ବପରି ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ
 ବ୍ରାହ୍ମଣପୂଜା କରି କେତୁଗ୍ରହଶାନ୍ତି ନିମିତ୍ତ ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ
 ଦେଇ ତଳଲିଖିତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।) ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ ଅଗ୍ନିପୁତୋମହା
 ତେଜଃ କେତୁଃ ସର୍ବଗ୍ରହାନ୍ତକଃ । କ୍ଷୋଭଦେବଃ ପ୍ରଜଃ ସର୍ବାଃ ସ କେତୁଃ ପ୍ରାୟତଃ
 ମମ । ୯ । ଇତି ନବଗ୍ରହଦାନଂ ।

ଷଷ୍ଠୀଦେବୀଙ୍କର କ୍ଷୋଭଶୋପଚାର ପୂଜା

ତତୋବେଦିକାୟାଂ ସ୍ଥାପିତମୃଶ୍ମୟାଦିପ୍ରତିମାୟାଂ ଷଷ୍ଠୀଭଙ୍ଗାରିକାଚିରଂଜାବିନାଂ
 ପୂଜାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ବେଦୀ ଉପରେ ମୃଶ୍ମୟାଦି ପ୍ରତିମା ସ୍ଥାପନ କରି ତହିଁରେ ଷଷ୍ଠୀ
 ଦେବୀ ଓ ଚିରଜୀବୀମାନଙ୍କର ପୂଜା କରିବ ।) ତତଃ ସଂକଳ୍ପଃ ।
 ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଥମୁକସଗୋତ୍ରୋପନ୍ନୋଽମୁକଶର୍ମ୍ମା ବା ଅମୁକବର୍ମ୍ମାହଂ
 ମମବର୍ଷବୃକ୍ଷୌ ସମ୍ବରାବହିନ୍ନ ଅତୁଳାରୋଗ୍ୟସୁଖହେତୁକଦୀର୍ଘାୟୁ-
 ବୃଦ୍ଧିକ୍ଷେଷଷ୍ଠୀପୂଜନଂ ତଥା ମାର୍କଣ୍ଡେୟାଦିପୂଜନଂ କରିଷ୍ୟେ । ଇତି ସଂକଳ୍ପ୍ୟ
 ଘଣ୍ଟାପୂଜନଂ କୃତ୍ବା ଓଁ ଜୟଧୂନିମନ୍ତ୍ରମାତଃ ସ୍ବାହା ସର୍ବନାଦମୟାୟେ ଘଣ୍ଟାୟେ ନମଃ
 (ସଂକଳ୍ପ କରି ଓ ଉପରଲିଖିତ ଜୟଧୂନିମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଘଣ୍ଟାପୂଜନ ଓ ଶଙ୍ଖସ୍ଥାପନ କରି
 ରକ୍ଷିତ୍ବ, ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଓ କରନ୍ୟାସ କରିବ) ଯଥା-ଶଙ୍ଖସ୍ଥାପନଂକୃତ୍ବା ବିନିଯୋଗଂ
 କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଓଁ ଅସ୍ୟ ଶ୍ରୀଷଷ୍ଠୀଭଙ୍ଗାରିକାମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ବ୍ରହ୍ମାରକ୍ଷିଃ, ଦୈବୀଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ,
 ଶ୍ରୀଷଷ୍ଠୀଭଙ୍ଗାରିକା ଦେବତା, ମମ ସର୍ବାଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧିକ୍ଷେ ଜପେ ପୂଜାୟାଂ ବିନିଯୋଗଃ ।
 ଶିରସି ବ୍ରହ୍ମର୍ଷିକ୍ଷେ ନମଃ । ମୁଖେ-ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦସେ ନମଃ । ହୃଦୟେ-ଷଷ୍ଠୀଭଙ୍ଗାରିକାୟେ
 ନମଃ । ଜପେ-ବିନିଯୋଗାୟ ନମଃ ।

କନ୍ୟାରସ-ଓଁ ହ୍ରୀଁ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠାଭ୍ୟାମ୍ବରାଃ । ଓଁ ଶ୍ରୀ ତର୍ଜନୀଭ୍ୟାଂ ସ୍ବାହା ।
(ସ୍ପଷ୍ଟାଭଙ୍ଗାରିକାୟୈମଧ୍ୟମାଭ୍ୟାଂବଷଟ୍ । ଓଁ ହ୍ରୀଁ ଅନାମିକାଭ୍ୟାଂ ହ୍ରୁଁ । ଓଁ ଶ୍ରୀ
କନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ । ଓଁ ହ୍ରୀଁ ଅନାମିକାଭ୍ୟାଂ ହ୍ରୁଁ । ଓଁ ଶ୍ରୀ କନିଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ବୌଷଟ୍ ।
ଓଁ ହ୍ରୀଁ ଶ୍ରୀ ସ୍ପଷ୍ଟାଭଙ୍ଗାରିକାୟୈ ନମଃ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଫଟ୍ ।

ଅଙ୍ଗନ୍ୟାସ ଯଥା-ଓଁ ହ୍ରୀଁ ହୃଦୟାୟ ନମଃ । ଓଁ ଶ୍ରୀ ଶିରସେ ସ୍ବାହା । ଓଁ
ସ୍ପଷ୍ଟାଭଙ୍ଗାରିକାୟୈ ଶିଖାୟୈ ବଷଟ୍ । ଓଁ ହ୍ରୀଁ କବଚାୟ ହ୍ରୁଁ । ଓଁ ଶ୍ରୀ ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂ
ବୌଷଟ୍ । ଓଁ ହ୍ରୀଁ ଶ୍ରୀ ସ୍ପଷ୍ଟାଭଙ୍ଗାରିକାୟୈ ନମଃ କରତଳକରପୃଷ୍ଠାଭ୍ୟାଂ ଅସ୍ତ୍ରାୟ
ଫଟ୍ । ତତଃ ପ୍ରାଣାୟାମତ୍ରୟଂ କୃତ୍ବା ଧ୍ୟାୟେତ୍ ।

(ତତ୍ପରେ ତିନିଥର ପ୍ରାଣାୟାମ କରି ଧ୍ୟାନ କରିବ) ଯଥା-ଓଁ ଚତୁର୍ଭୁଜାଂ
ମହାଦେବୀଂ ତୁଙ୍ଗପାନସ୍ତନୀ ଶିବାଂ । ମୟୂରବାହନୀଂ
ଶ୍ଳକ୍ଷ୍ମପାତକୌଶେୟବାସସଂ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲପଦ୍ମବଦନାଂ ପୁଲ୍ଲପଦ୍ମାସନସ୍ଥିତାଂ ।
ସର୍ବାଙ୍ଗଭୂଷିତାଂ ସୌମ୍ୟାଂ ନୀଳୋତ୍ପଳସଦୃକକତାଂ । ସୁବଦ୍ଧାୟୁଷବଦନାଂ
ବରାଭୟକରଦୟାଂ । ବାମେନ କୌକୁଟଂ ପାତ୍ର ଦକ୍ଷିଣେନ ଚ ଲେଖନୀଂ ।
ଋଦମଙ୍କଗତଂ ପ୍ରେମନା ପଶ୍ୟନ୍ତୀଂଚୈବ ବିଭ୍ରତାଂ । ସମସ୍ତଜୀବଜନନୀଂ-
ମହାସ୍ପଷୀଂବିଚିନ୍ତୟେତ୍ । ଇତିଧ୍ୟାନଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ପଷ୍ଟା ଦେବୀଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ
କରିବ) ମୂଳମନ୍ତ୍ର ସ୍ବରୂପଂ ଯଥା- “ଓଁ ହ୍ରୀଁ ଶ୍ରୀ ସ୍ପଷ୍ଟାଭଙ୍ଗାରିକାୟୈ ନମଃ” । ଇତି
ମୂଳମନ୍ତ୍ରଂ ପଠନ୍ ସ୍ପଷ୍ଟାଦେବୀଂ ପୂଜୟେତ୍ । (ଏହି ମୂଳମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ପଷ୍ଟାଦେବୀଙ୍କ
ପୂଜା କରିବ ।) ଯଥା-କୁଙ୍କୁମେନ ଚାମ୍ରାଦିପାତ୍ରେଷଟ୍କୋଶଯନ୍ତ୍ରଂ ସଂଲିଖ୍ୟଗନ୍ଧାଦିଭି ।
ଓଁ ମଂ ମଣ୍ଡୁକାଦିପରତତ୍ତ୍ବାନ୍ତର୍ଗତପୀଠଦେବତାଭ୍ୟାମନମଃ ଇତି ପୀଠଦେବତାଃ
ପୂଜୟେତ୍ । (କୁଙ୍କୁମଦ୍ବାରା ଚାମ୍ରାଦିପାତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଷଟ୍କୋଶଯନ୍ତ୍ର ଲେଖି
ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଗନ୍ଧାଦି ଉପଚାର ଦେଇ ପୀଠଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବ)
ତତଃ ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠା କୃତ୍ବା ଆବହୟେତ୍ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ଏହ୍ୟେହି ଦେବୀ ପଦ୍ମାକ୍ଷି
ସ୍ପଷ୍ଟା ଷଟ୍କୃତ୍ତିକାଳୟେ । ଆଗଛ ବରଦେ ମାତଃ ପଶ୍ୟ ମାଂ ସୌମ୍ୟଚକ୍ଷୁଷା । ୧ ।
ଇତ୍ୟାବାହନଂ । (ତତ୍ପରେ ପ୍ରାଣପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ପଷ୍ଟାଦେବୀଙ୍କୁ
ଆବାହନ କରିବ ।) ତତୋଽର୍ଘ୍ୟଂ । ଓଁ ଯବତଣ୍ଡୁଳସିକାର୍ଥସର୍ପିଃକୁଶଜଳାନୁତିଃ ।
ଦଧିକ୍ଷାରଯୁତୋ ମାତରଷାଙ୍ଗୋଽର୍ଘ୍ୟଃପ୍ରଗୃହ୍ୟତାଂ । ୨ । ଇତ୍ୟର୍ଘ୍ୟଂ (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେବ) ତତଃ ସ୍ନାନଂ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ଗଙ୍ଗାଦିତୀର୍ଥାନୀତେନ ମୟା ଭକ୍ତ୍ୟା
ମହେଶ୍ବରି । ସ୍ନାନଂ କୁରୁ ଜଗନ୍ନାତଃ ଶୁଦ୍ଧେନ ବାରିଣା ଶୁଭେ । ୩ । ଇତି ସ୍ନାନଂ ।
(ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ନାନ କରାଇବ) ତତୋବସ୍ତ୍ରଂ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ସ୍ନାନାଦନନ୍ତରଂ

ଦେବୀ ବା ସସୀ ପରମେ ଶୁଭେ । ତବାଜ୍ଞଯୋଗ୍ୟ ମୃଦୁଲେ ଗୃହାଣ ପରମେଶ୍ଵରି । ୪ ।
 ଇତି ବସ୍ତ୍ର । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବସ୍ତ୍ର ଦେବ) । ତତୋ ଡୋରକଂ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ
 ତନ୍ତୁଭିର୍ନିମିତଂ ଦେବୀ କୌସୁମେନ ସୁରଞ୍ଜିତଂ । ଡୋରକଂ ତେ ଦଦାମ୍ୟହ୍ୟ
 ସର୍ବଂସୌଭାଗ୍ୟଂବର୍ଦ୍ଧନଂ । ୫ । ଇତି ଡୋରକଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଡୋରକ ପ୍ରଦାନ
 କରିବ) । ତତଶ୍ଚନ୍ଦନଂ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ସୁଗନ୍ଧପରିପୂର୍ଣ୍ଣଂ ଚ ଶୀତଳଂ ଚାରୁଚିତ୍ରିତଂ ।
 ଅନୁଲେପନକଂ ମାତଶ୍ଚନ୍ଦନଂ ପ୍ରତିଗୃହ୍ୟତାଂ । ୬ । ଇତି ଚନ୍ଦନଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
 ଚନ୍ଦନ ପ୍ରଦାନ କରିବ) । ଅଥାକ୍ଷତାନଂ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ଅକ୍ଷତାନଂ । ଧବଳାନଂ
 ଶୁଦ୍ଧାନଂ କୁଙ୍କୁମେନାନୁଲେପିତାନଂ । ଗୃହାଣ କୃପୟା ଷଷ୍ଠି ସଦା ହଂ ଭକ୍ତବତ୍ସଲେ । ୭ ।
 ଇତ୍ୟକ୍ଷତାନଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅକ୍ଷତପ୍ରଦାନ କରିବ) ତତଃ ପୁଷ୍ପାଣି । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-
 ମାଳତୀ ଚମ୍ପକଂ ଜାତି ଶତବର୍ଗଂଚୟୁଥକା । ପୁଷ୍ପାଣି ତବ ପୂଜାର୍ଥମାନୀତାନିଗୃହାଣ
 ବୈ । ୮ । ଇତି ପୁଷ୍ପାଣି । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁଷ୍ପପ୍ରଦାନ କରିବ) । ଅଥ ମାଳା
 ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ରତୁକାଳସମୁଭତୈଃ ସୁଗନ୍ଧୈଃ ସୁମନୋହରୈଃ ନାନାପୁଷ୍ପୈଃ କୃତାଂ
 ମାଳା ଗୃହାଣ ପରମେଶ୍ଵରି । ୯ । ଇତି ମାଳା । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମାଳା ଦେବ) ଅଥ
 ଧୂପଂ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ବନସ୍ପତିରିସୋପ୍ତନୋଗନ୍ଧାତ୍ମ୍ୟଃ ସୁମନୋହରଃ । ଆଗ୍ନେୟଃ
 ସର୍ବଦେବୀନାଂ ଧୂପୋଽୟଂ ପ୍ରତିଗୃହ୍ୟତାଂ । ୧୦ । ଇତି ଧୂପଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
 ଧୂପ ଦେବା ।) ଅଥ ଦୀପଂ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ଆଜ୍ୟବର୍ଦ୍ଧିସମାୟୁକ୍ତଂ ବହିନୀ ଯୋଜିତଂ
 ମୟା । ଦୀପଂଗୃହାଣ ଦେବେଶି ତ୍ରେଲୋକ୍ୟ ଡିମିରାପଦଂ । ୧୧ । ଇତି ଦୀପଂ ।
 ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦୀପ ଦେବ) । ଅଥ ନୈବେଦ୍ୟଂ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ
 ମୋଦାକନିବିଚିତ୍ରାଣି ଶୁକ୍ଳତଣ୍ଡୁଳକଂ ଦଧୂ । ଅନେକବିଧପକ୍ୱାନୁମୟପବଚକାଦିକଂ ।
 ଫେଣିକାଦୃତପୁରାଦିକପୂର୍ବେଲାସୁବାସିତଂ । ନୈବେଦ୍ୟଂ ତେ ମୟା ବତ୍ସଂ ପରିଭୁଂକ୍ଷୁ
 ଯଥେଚ୍ଛୟା । ୧୨ । ଇତି ନାନାବିଧନୈବେଦ୍ୟଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ନାନାବିଧ
 ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରିବ) ଅଥାଚମନଂ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ମୁଖଦୁର୍ଗନ୍ଧନାଶାର୍ଥଂ
 ମୁଖପ୍ରକ୍ଷାଳନାୟ ଚ । ଗଣ୍ଡୁଷକରଣାୟୈବ ପୁନରାଚମନଂକୁରୁ । ୧୩ । ଇତି
 ପୁନରାଚମନଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୁନର୍ବାରଆଚମନ କରାଇବ) । ଅଥ ଫଳାନି ।
 ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ଦାଡ଼ିମାକ୍ଷୋଟକାଦାନି ଫଳାନି ବିବିଧାନିତ । ପୁରୀଫଳଂ ଶ୍ରୀଫଳ
 ତେ ପ୍ରୟତ୍ନାମି ନମୋନମଃ । ୧୪ । ଇତି ଫଳାନି । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଫଳମାନ
 ସମର୍ପଣ କରିବ) ଅର୍ଥ ଦକ୍ଷିଣା । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ମହାକ୍ଷଣୀ ମହାମାୟେ
 ଜଗଜ୍ଜନିବିଧାୟିନି । ଦକ୍ଷିଣାଂ ତେ ପ୍ରୟତ୍ନାମି ଦୀର୍ଘମାୟୁ ପ୍ରୟତ୍ନମେ । ୧୫ । ଇତି

ଦକ୍ଷିଣା । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣା ଦେବ) । ତତଃ ଆବରଣାର୍ଚ୍ଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
(ତତ୍ପରେ ଆବରଣ ଦେବତାର ଅର୍ଚ୍ଚନା କରିବ) ।

ଆବରଣ ଦେବତା ପୂଜା

ଓଁ ହ୍ରୀଁ ଶ୍ରୀଁ ହୃଦୟାୟ ନମଃ । ହୃଦୟଂ ପୂଜୟାମି । ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ହୃଦୟ
ପୂଜା କରିବ) । ଓଁ ହ୍ରୀଁ ଶ୍ରୀଁ ଶିରସେ ସ୍ନାହା । ଶିରଃ ପୂଜୟାମି (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ମସ୍ତକର ପୂଜା କରିବ) । ଓଁ ହ୍ରୀଁ ଶ୍ରୀଁ ଶିଖାୟେ ବଷଟ୍ । ଶିଖାଂ ପୂଜୟାମି । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର
ପଢ଼ି ଶିଖାର ପୂଜା କରିବ) । ଓଁ ହ୍ରୈଁ ଶୈଁ କବଚାୟ ହୁଁ । କବଚଂ ପୂଜୟାମି ।
(ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କବଚପୂଜା କରିବ) । ଓଁ ହ୍ରୌଁ ଶ୍ରୌଁ ନେତ୍ରାଭ୍ୟାଂବୌଷଟ୍ ।
ନେତ୍ରେ ପୂଜୟାମି । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ନେତ୍ରଦ୍ୱୟର ପୂଜା କରିବ) ଓଁ ହ୍ରୌଁ ଶ୍ରୌଁ ଅସ୍ତ୍ରାୟ
ଫଟ୍ ଅସ୍ତ୍ରଂ ପୂଜୟାମି । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅସ୍ତ୍ରପୂଜା କରିବ) ତତୋ ଗନ୍ଧାକ୍ଷତାଦିଭିଃ
ଷଟ୍ କୃତ୍ତିକାଃ ପୂଜୟେତ୍ । (ତଦନନ୍ତର ଗନ୍ଧଅକ୍ଷତାଦିଦ୍ୱାରା ଷଟ୍ କୃତ୍ତିକାଙ୍କର ପୂଜା
କରିବ) । ଓଁ ଶିବାୟେ ନମଃ । ଏବଂ ସମ୍ବତୈନମଃ । ପ୍ରାତୈ୍ୟ ନମଃ । ସନ୍ନତୈ୍ୟ
ନମଃ । ଅନ୍ନସୁୟାୟେ ନମଃ । ମାୟାୟେ ନମଃ । (ଏହି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ଷଟ୍ କୃତ୍ତିକାଙ୍କର ପୂଜା କରିବ) । ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ ଯୁୟଂ ଶିବାଦ୍ୟା ଷଡ୍ ଦେବ୍ୟଃ
ଋତରକ୍ଷାପରାୟଣାଃ । ଦୀର୍ଘାୟୁଷଂ ମାଂ କୁରୁଧ୍ୱଂ ପୂଜିତାଜନ୍ମବାସରେ । ୧ । (ଏହି
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଷଟ୍ କୃତ୍ତିକାଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) । ଅଥ ତଦୁପସ୍ତୋତ୍ତ୍ୱେ ଋଦ୍ରପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନୌ
ପୂଜୟେତ୍ । (ଅନନ୍ତର ଷଷ୍ଠାଦେବୀଙ୍କୁ କ୍ରୋଡ଼ରେ ଋଦ୍ର ଓ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ ଏ ଦୁହିଙ୍କର
ପୂଜା କରିବ) ଓଁ ଋଦ୍ୟାୟ ନମଃ । ଇତି ସ୍ଥାନାଦିକ ସମର୍ପୟାମି । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ଋଦ୍ରଙ୍କୁ ସ୍ଥାନଠାରୁ ଆରମ୍ଭି ସମସ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରିବ) । ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ
ସେନାପତେ ପାବକଭୂର୍ନାମୋଃସ୍ତୁ କୁପାପରାତାମଳଦିବ୍ୟମୂର୍ତ୍ତେ । କୃପାମୟୋଯଜ୍ଞଜ୍ଞ-
ବାମଳସ୍ତୁଂ ଦେବେଶ ସଷ୍ଠାଶ ନମୋନମସ୍ତେ । ୧ । କାର୍ତ୍ତିକେୟମହାଭାଗ
ଗୌରାହୃଦୟନନ୍ଦନ । ସର୍ବତୋରକ୍ଷ ମାଂ ବୀର କୁରୁ ଦୀର୍ଘାୟୁଷଂ ସଦା । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର
ପଢ଼ି ଋଦ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) । ଇତି ଋଦ୍ରପୂଜା । ଅଥ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନପୂଜା । ସ୍ଥାନାଦିକୈଃ ।
ଓଁ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନାୟ ନମଃ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ଥାନଠାରୁ ଆରମ୍ଭି ସମସ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ
ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ପୂଜା କରିବ) । ପ୍ରାର୍ଥନା-ପ୍ରକୃଷ୍ଟୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟସମ୍ପନ୍ନଃ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନସ୍ତୁ ପ୍ରକାର୍ତ୍ତିସେ ।
ତସ୍ମାଜ୍ଜନ୍ମଦିନେ ଗୁଦ୍ୟ କୁରୁମାଂ ତ୍ୱଂ ଚିରାୟୁଷଂ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କୁ
ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) । ଇତି ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନପୂଜା ।

ଜନ୍ମାଙ୍ଗ ଦେବତା ପୂଜା

ତତୋଗନ୍ଧାଦିଭିଃ ଜନ୍ମାଙ୍ଗଦେବତାଃ ପୂଜୟେତ୍ । ଓଁ ମମ ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ରାୟ ନମଃ, ଏବଂ ଜନ୍ମରାଶିୟେ ନମଃ, ଜନ୍ମତିଥିେ ନମଃ, ଜନ୍ମବାସରାୟ ନମଃ, ଜନ୍ମପକ୍ଷାୟ ନମଃ, ଜନ୍ମଲଗ୍ନାୟ ନମଃ, ଜନ୍ମସମ୍ବତ୍ସରାୟ ନମଃ, ଜନ୍ମର୍ତ୍ତବେ ନମଃ, ଜନ୍ମଯୁଗାୟ ନମଃ, ଜନ୍ମମାସାୟ ନମଃ, ଜନ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତାୟ ନମଃ, ଜନ୍ମଯୋଗାୟ ନମଃ, ଜନ୍ମାୟନାୟ ନମଃ, ଜନ୍ମକରଣାୟନମଃ, ଜନ୍ମ ସମସାୟ ନମଃ, ଜନ୍ମବସୁନ୍ଧରାୟେ ନମଃ । (ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ର, ଜନ୍ମରାଶି ପ୍ରଭୃତି ଜନ୍ମାଙ୍ଗଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା କରିବ) ।

ତତଃ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଜନ୍ମକ୍ଷରାଶିତିଥିବାସରପକ୍ଷଲଗ୍ନସମ୍ବତ୍ସରର୍ତ୍ତୟୁଗ-ମାସମୁହୂର୍ତ୍ତଯୋଗାଃ । ଜନ୍ମାୟନଂକରଣକାଳବସୁନ୍ଧରାଦ୍ୟାଃ ସଂପୂଜିତାଃ ବିତରନ୍ତୁ ସୁଦାର୍ଦ୍ଦିନାୟୁ । ୧ । (ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଜନ୍ମାଙ୍ଗଦେବତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ଇତି ଜନ୍ମାଙ୍ଗ ଦେବତାପୂଜା ।

ମାର୍କଣ୍ଡେୟାଦି ଚିରଜୀବୀ ପୂଜା

ତତୋ ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୂଜା । ତଦୁକ୍ତଂ ବାରାହସଂହିତାୟାଂ । ଧ୍ୟାନଂ । ଓଁ ଦ୍ଵିଭୁଜଂ ଜଟିଳଂ ଶ୍ୟାମଂ ସୁରୁଦ୍ଧଂ ଚିରଜୀବାନଂ । ମାର୍କଣ୍ଡେୟଂ ନରୋ ଭକ୍ତ୍ୟା ଦଣ୍ଡହସ୍ତଂ ବିଚିତ୍ରୟେତ୍ । ଇତି ଧ୍ୟାନଂ । ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମାର୍କଣ୍ଡେୟଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ କରିବ । ଓଁ ମାର୍କଣ୍ଡେୟାୟ ନମଃ । ଇତି ପାଦ୍ୟାଦିଭିରୁପଚାରୋଃ ସଂପୂଜୟେତ୍ । ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-

ଓଁ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ମହାଭାଗ ସପ୍ତକଳ୍ପାତ୍ମଜୀବନ । ଚିରଜୀବୀ ଯଥା ଦ୍ଵଂ ଭୋ ଭବିଷ୍ୟାମି ତଥାମୁନେ । ରୂପବାନ୍ ବିଭବାଂଝେବ ଶ୍ରିୟା ଯୁକ୍ତଃ ସର୍ବଦା । ଆୟୁରାରୋଗ୍ୟସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ପ୍ରସାଦ ଭଗବନମୁନେ । ଚିରଜୀବୀ ଯଥା ଦ୍ଵଂ ଭୋ ମୁନୀନାଂ ପ୍ରବରୋଦ୍ଵିଜଃ । କୁରୁଷ୍ଠ ମୁନିଶାୟିନ ତଥା ମାଂ ଚିରଜୀବାନଂ । ନବବର୍ଷାୟୁତଂ ପ୍ରାପ୍ୟ ମହତା ତପସା ପୁରା । ସପ୍ତକଳ୍ପଂ କୃତଂ ଯେନ ହ୍ୟାୟୁର୍ମୈ ସଂପ୍ରୟନ୍ତୁ । ଇତି ପ୍ରାର୍ଥ୍ୟ ତଦଗ୍ରେ ପୁଟକାଦୌ ଗୋଦୁର୍ୟଧଂ ତିଳମିଶ୍ରିତଂ ସଗୁଡ଼ଂ ପଳଦ୍ଵୟମିତଂ ସ୍ଥାପୟେତ୍ । (ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମାର୍କଣ୍ଡେୟଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ତାହାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଗୌପଦୀ ପ୍ରଭୃତିରେ ଦୁଇପଳ ପରିମାଣରେ ତିଳ ଓ ଗୁଡ଼ ସହିତ ଗାଈଦୁଧ ରଖିବ) । ଇତି ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୂଜା । ତତୋ ବ୍ୟାସମାବାହ୍ୟ ଓଁ

ବ୍ୟାୟାୟ, ନମଃ ଇତି ସ୍ନାନାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ସଂପ୍ରତ୍ୟନାଗତାତୀତ
 ଜ୍ଞାନାଧାର ତତୋନିଧେ । ନାରାୟଣାଂଶସମ୍ଭୂତ ମମାଦ୍ୟ ବରଦୋ ଭବ । ଇତି
 ବ୍ୟାସ ପୂଜା (“ଓଁ ବ୍ୟାସାୟ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ନାନାଦି ସମସ୍ତ ଉପଚାର
 ଦେଇ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) । ତତଃ
 ପରଶୁରାମମାବାହ୍ୟ “ଓଁ ପରଶୁରାମାୟ ନମଃ” ଇତି ସ୍ନାନାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ
 ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଓଁ ରେଶୁକେୟମହାବୀର୍ଯ୍ୟକାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାକୁନାତକ । ଆୟୁଃ ପ୍ରୟତ୍ନ ମେ
 ରାମ ଜମଦଗ୍ନି ନମୋଽସ୍ତୁତେ । ଇତି ପରଶୁରାମପୂଜା । (“ପରଶୁରାମାୟ ନମଃ”
 ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆବାହନ ଓ ସ୍ନାନାଦି ସମସ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ ପରଶୁରାମଙ୍କୁ ପୂଜା
 କରି ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) । ତତ ଅଶ୍ୱଥାମାନମାବାହ୍ୟ “ଓଁ
 ଅଶ୍ୱଥାମେ ନମଃ” ଇତି ସ୍ନାନାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଓଁ ଦ୍ରୋଣପୁତ୍ର ମହାଭାଗ
 ରୁଦ୍ରତେଜଃ ସମୁଭବ । ଭବାୟୁର୍ବରଦୋମେତ୍ସମଶ୍ୱତ୍ୟ ମନୁମୋଽସ୍ତୁତେ । ଇତି । (ଓଁ
 ଅଶ୍ୱଥାମେ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆବାହନ କରି ଓ ସ୍ନାନାଦି ସମସ୍ତ ଉପଚାର
 ଦେଇ ଅଶ୍ୱଥାମାଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।
 ତତଃ କୃପମାବାହ୍ୟ “ଓଁ କୃପାଚାର୍ଯ୍ୟାୟ ନମଃ ଇତି ଗନ୍ଧାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।
 ଓଁ ଦ୍ୱିଜେନ୍ଦ୍ର ଭାରତାଚାର୍ଯ୍ୟ ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରବିଶାରଦ । ଶରଣଂ ତ୍ବା ପ୍ରପନ୍ନୋଽସ୍ମି କୃପ ମାଂ
 ରକ୍ଷ ସର୍ବଦା । ଇତି କୃପପୂଜା (ଓଁ “କୃପାଚାର୍ଯ୍ୟାୟ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
 ଆବାହନ କରି ଓ ସ୍ନାନାଦି ସମସ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ କୃପାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପୂଜା କରି
 ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) । ତତୋ ବଳିମାବାହ୍ୟ “ଓଁ ବଳୟେ
 ନମଃ” ଇତି ଗନ୍ଧାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଓଁ ଦୈତ୍ୟେନ୍ଦ୍ରକୁଳସଂଭୂତ ଦାନୟଜ୍ଞ
 କ୍ରିୟାରତ । ପ୍ରସନ୍ନ ଶରଣଂ ତ୍ବାହଂ ଦୀର୍ଘମାୟୁଃ ପ୍ରୟତ୍ନମେ । ଇତି ବଳିପୂଜା । (“ଓଁ
 ବଳୟେ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆବାହନ କରି ଓ ସ୍ନାନାଦି ସମସ୍ତ ଉପଚାର
 ଦେଇ ବଳିଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ।
 ତତୋହନୁମତ୍ ପୂଜା । ଆବହ୍ୟ “ଓଁ ହନୁମତେ ନମଃ” ଇତି ଗନ୍ଧାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ
 ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଓଁ ଅଞ୍ଜନାଗର୍ଭସମ୍ଭୂତ କପିନ୍ଦ୍ର ସତୀବୋଭମ । ରାମପ୍ରିୟ ନମସ୍ତୁଭଂ
 ହନୁମନପାହି ମାଂ ସଦା । ଇତି ହନୁମତ୍ପୂଜା । (ଓଁ “ହନୁମତେ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର
 ପଢ଼ି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆବାହନ କରି ଓ ସ୍ନାନାଦି ସମସ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ ହନୁମାନଙ୍କୁ
 ପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) । ତତୋବିଭୀଷଣମାବାହ୍ୟ
 ଓଁ ବିଭୀଷଣାୟ ନମଃ । ଇତି ଗନ୍ଧାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଓଁ ବିଭୀଷଣ
 ନମସ୍ତୁଭ୍ୟଂ ରାମପାଦାବ୍ଜସେବକ । ଆୟୁରାରୋଗ୍ୟମୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଂ ଦେହି

ପୌଲସ୍ତ୍ୟନନ୍ଦନ । ଇତି ବିଭୀଷଣ ପୂଜା । (“ଓଁ ବିଭୀଷଣାୟ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆବାହନ କରି ଓ ସ୍ନାନାଦି ସମସ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ ବିଭୀଷଣ ପୂଜା କରି ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) । ତତଃ କୃତାଞ୍ଜଳିଃ ସର୍ବାନ୍ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଓଁ ଯଥା ଦୀର୍ଘାୟୁଷୋୟୁଷଂ ମାର୍କଣ୍ଡେୟମୁଖାଃ ଶୁଭାଃ । ତଥା ଚିରାୟୁଷଂ ମାଂ ଚ କୁରୁଧ୍ୱଂ ଜନ୍ମବାସରେ । ଇତି ଚିରଜୀବୀପୂଜା ।

ତତଃ ସ୍ୱନାମଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତମନ୍ତ୍ରେରନ୍ୟଦେବତା ପୂଜୟେତ୍ । ଓଁ ପ୍ରଜାପତୟେ ନମଃ ଏବଂ ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଣେ ନମଃ, ଓଁ ବିଷ୍ଣବେ ନମଃ, ଓଁ ଶିବାୟ ନମଃ, ଓଁ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟ ନମଃ, ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ରମସେ ନମଃ, ଓଁ କୁଳଦେବତାୟେ ନମଃ, ଓଁ ଗ୍ରାମଦେବତାୟେ ନମଃ, ଓଁ ଶ୍ରୀକ୍ଷେଷ୍ଟଦେବତାୟେ ନମଃ, ଓଁ କ୍ଷେତ୍ରପାଳାୟ ନମଃ, ଓଁ ବାସୁପୁରୁଷାୟ ନମଃ, ଓଁ କାଶ୍ୟପାଦିସପ୍ତର୍ଷିଭ୍ୟୋ ନମଃ, ଓଁ ପ୍ରକୃତିପୁରୁଷାଭ୍ୟାଂ ନମଃ, ଓଁ ମାତାପିତୃଭ୍ୟାଂ ନମଃ ଏବଂ ସଂପୂଜ୍ୟ ତତଉଚ୍ଚଥାୟ ଆରାତ୍ରିକଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଓଁ ରତ୍ନନୀରାଜନଂ ଶ୍ରେଷ୍ଠଂ କର୍ପୁରକ୍ୱାଳୟୋଢ୍ଘଲଂ । ଆରାତ୍ରିକଂ ଗୃହାଣେସି ଜଗନ୍ନାତନମୋଃସ୍ତୁତେ । ଇତି ନୀରାଜନଂ । (ଏହାପରେ ନିଜ ନିଜ ସ୍ୱନାମଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରଜାପତି ଓ ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ ଆଳତି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଢ଼ି ସ୍ପଷ୍ଟାଦେବୀଙ୍କୁ ଆଳତି କରିବ) । ଦାଡ଼ି ମାକ୍ଷୋଚକପୁରୀଫଳାଦିପୁଷ୍ପାକ୍ଷତାଦିକଂ ହସ୍ତେ ଗୃହୀତ୍ୱା ତ୍ରିଃ ପରିକ୍ରମେତ୍ । (ତତ୍ପରେ ଭାଲିମ୍ବ, ଅକ୍ଷୋଚକ, ଗୁଆ ପୁଷ୍ପ ଓ ଅକ୍ଷତାଦି ପ୍ରଭୃତି ହସ୍ତରେ ଧରି ସ୍ପଷ୍ଟାଦେବୀଙ୍କୁ ତିନିଥର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବ ।)

ସ୍ପଷ୍ଟାଦେବୀଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର

ତତଃ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣୀକୃତ୍ୟ ନମଃକୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-

ଓଁ ଜୟଦେବୀ ଜଗନ୍ନାତର୍ଜ୍ଜଗଦାନନ୍ଦକାରିଣୀ ।

ପ୍ରସାଦ ମମ କଲ୍ୟାଣି ମହାସଖି ନମୋଃସ୍ତୁ ତେ । ୧ ।

ସ୍ପଷ୍ଟା ଦେବୀ ନମସ୍ତୁଭ୍ୟଂ ସୂତିମାଗୃହଣାୟିନି ।

ପୂଜିତାପରୟା ଭକ୍ତ୍ୟା ଦୀର୍ଘମାୟୁଃ ପ୍ରୟତ୍ନତାତ୍ । ୨ ।

ଦୃମେବମାତାଂଦିତିରହିଜାତ୍ୱଂ ଗୌରୀଦୃମେବାସି ଧୃତିଃକ୍ଷମା ହଂ ।

କାର୍ତ୍ତିକସମୃଦ୍ଧିର୍ଭୂବନସ୍ୟଧାତ୍ରୀ ଦୃମେବ ଦେବୀ ପ୍ରଣତୋଽସ୍ମିନିତ୍ୟଂ । ୩ ।

ଯଥା ସର୍ବାଣି ଭୂତାନି ଦୃୟି ସୂତାନି ରତ୍ନବତ୍ ।

ଚରାଚରାଣି ଦେବେଶି ଦୃଢ଼ୋଜାତା ନ୍ୟନେକଶଃ । ୪ ।

ପୁମାନୁ ସାକ୍ଷୀ ଭବତ୍ୟେଷ ତେନ ସତ୍ୟେନ ବୁଦ୍ଧିମାନ ।
 ଦୀର୍ଘମାୟୁଃ ପ୍ରୟତ୍ନାଶୁ ମହାସଞ୍ଚା ନମୋଽସ୍ତୁତେ ।୫ ।
 ତ୍ଵଂ ସୃଷ୍ଟିରାଦ୍ୟା ସ୍ଵଜସେ ପ୍ରଜାସ୍ତୁଂ ସ୍ଥିତୌ ତଥୌତାଃ ସକଳାବିଭର୍ଷି ।
 ଦ୍ଵାମେବ ବାତା ମନସା ତ କର୍ମଣା ପୂଜୟାମ୍ୟାୟୁରତୀବ ମୋଽସ୍ତୁ ।୬ ।
 ଜନନୀଂ ସର୍ବଭୂତାନାଂ ବର୍ଦ୍ଧନୀଂ କୁଳସମ୍ପଦାଂ ।
 ସାଧୁନାଂ ସର୍ବସିଦ୍ଧୀନାଂ ମହାସଞ୍ଚାଂ ନତାବୟଂ ।୭ ।
 ରୁଦ୍ରାଣି ରୁଦ୍ରରୂପେଣ ମହାବିଘ୍ନବିନାଶିନି ।
 ପ୍ରାଣଦେ ବରଦେ ଦେବୀ ମହାସଞ୍ଚା ନମୋଽସ୍ତୁତେ ।୮ ।
 ରୂପଂ ଦେହି ଯଶୋଦେହି ଜୟଂ ଭବତି ଦେହି ମେ ।
 ପୁତ୍ରାନ୍ ଦେହି ଧନଂ ଦେହି ସର୍ବକାମାଂଶୁ ଦେହି ମେ ।୯ ।
 ଶକ୍ତସ୍ତୁଂ ସର୍ବଦେବାନାଂ ମାତେବ ହିତକାରିଣୀ ।
 ନାରାୟଣୀ ସ୍ଵରୂପେଣ ଦୀର୍ଘମାୟୁ ପ୍ରୟତ୍ନମେ ।୧୦ ।
 ଗୌରୀପୁତ୍ରୋ ଯଥା ସ୍ଵୟଂ ସେନାନୀରକ୍ଷିତସ୍ତୟା ।
 ତଥୈବ ମମ ରକ୍ଷାଂ ତ୍ଵଂ କୁରୁ ଦେବି ନମୋଽସ୍ତୁତେ ।୧୧ ।
 ଇତି ସଞ୍ଚା ନମସ୍କୃତ୍ୟ ତଥାନ୍ୟାନ୍ ନମସ୍କର୍ମ୍ୟାତ୍ ।

(ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କଲାଉଛାରୁ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରମାନ ପଢ଼ି ସଞ୍ଚାଦେବୀଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ଅପର ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରିବ) ।

ମତ୍ସ୍ୟପୂଜା

ତତୋମତ୍ସ୍ୟପୂଜା-ଓଁ ମତ୍ସ୍ୟାୟ ନମଃ ଇତି ସ୍ନାନାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।
 ଓଁ ପୂର୍ବଂ ଉଦୁଦରାଜାତୋଦୀର୍ଘାୟୁର୍ବିଷ୍ଣୁରତ୍ୟୁତଃ । ତସ୍ମାତ୍ ପୂଜ୍ୟସେ ମତ୍ସ୍ୟ
 ଦୀର୍ଘାୟୁସ୍ୟାୟ ତେ ନମଃ । (ତଦୁତ୍ତାରୁ “ଓଁ ମତ୍ସ୍ୟାୟ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
 ସ୍ନାନାଦି ସମସ୍ତ ଉପଚାର ଦେଇ ମତ୍ସ୍ୟଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
 ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ତତସ୍ତଂ ହସ୍ତେନ ସ୍ପର୍ଶନ୍ନୋତୟେତ୍ । ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ଅଭୟଂ
 ଭବତାମସ୍ତୁ ମତ୍ସ୍ୟ ଗଞ୍ଜ ଯଥାସୁଖଂ । ଜଳେ ବସ ସଦା ସୁସ୍ଥେ ।
 ମତ୍ସ୍ୟପ୍ରସାଦାତସୁଖୀଭବ । ମତ୍ସ୍ୟ ଜୀବ ଜଳେ ତ୍ଵଂ ହି ପ୍ରବିଶ୍ୟ ମମ ହସ୍ତତଃ । ତବ
 ମୋକ୍ଷପ୍ରଦାନେନଚାସ୍ତୁ ମେ ଚିରଜୀବିତା । ଇତି ପଠିତ୍ବା ଜଳମଧ୍ୟେ ମତ୍ସ୍ୟ
 ମୋଚୟେତ୍ । (ତତ୍ପରେ ମତ୍ସ୍ୟକୁ ହସ୍ତରେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଦ୍ଵୟ ପଢ଼ି
 ଜଳମଧ୍ୟରେ ଛାଡ଼ିଦେବ) । ଇତି ମତ୍ସ୍ୟପୂଜା । ତତଃ ପ୍ରାକ୍ ସଂସ୍ଥାପିତ ସଗୁଡ଼ିଳ

ଗୋଦୁଗ୍ଧପାତ୍ରମାଦାୟ ମନ୍ତ୍ର ପଠନ୍ ପିବେତ୍ । ମନ୍ତ୍ରୋଽଥା-ଓଁ ସତିଳଂ
ଗୁଡ଼ସଂମିଶ୍ରମଜ୍ଜାଲ୍ୟର୍ଦ୍ଧମିତଂ ପୟଃ । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ବରଂ ଲବ୍ଧ୍ୱା ପିତା
ମ୍ୟାୟୁଷ୍ୟହେତବେ । ୧ । ଇତି ଦୁଗ୍ଧପାନଂ । (ତଦୁତ୍ତାରୁ ପୂର୍ବରୁ ମାର୍କଣ୍ଡେୟଙ୍କ
ସମ୍ମୁଖରେ ରଖାହୋଇଥିବା ଗୁଡ଼ ଓ ତିଳଯୁକ୍ତ ଦୁଗ୍ଧପାତ୍ରକୁ ଆଣି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର
ପଢ଼ି ସେହି ଦୁଗ୍ଧକୁ ପାନ କରିବ) । ଅତ୍ରେବ ଶିଷ୍ୟଚାରାଦ୍ମତଲତାରସଂସହ
ଗୋଦୁଗ୍ଧଧେନୁ ମହାମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟମନ୍ତ୍ରୋଽୟମିବେତ୍ । (ଅନନ୍ତର ଶିଷ୍ୟଚାର ଅନୁସାରେ
ଅମୃତ ଲତାରସ (ଗୁଡ଼ୁଚୀ)କୁ ଗୋଦୁଗ୍ଧ ସହିତରେ ମହାମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ପାନ କରିବ) ।

ଛାଗାଦି ବଳିଦାନ ବିଧି

ତଥୈବ ଶିଷ୍ୟଚାରାଛାଗାଦି ବଳିଦାନମପି କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ତତ୍ପରେ ଶିଷ୍ୟଚାର
ଅନୁସାରେ ଛାଗାଦି ବଳିଦାନ ମଧ୍ୟ କରିବ) । ତତ୍ର ତରୁଣଂ ଶୁଭଲକ୍ଷଣଂ ପଶୁମାନାୟ
“ବଳିରୂପିଣେ ଛାଗାୟ ନମଃ” ଇତି ସ୍ମାରଣାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ । (ତତ୍ପରେ
ଶୁଭଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ଗୋଟିଏ ତରୁଣ ଛାଗ ଆଣି “ଓଁ ବଳିରୂପିଣେ ଛାଗାୟ ନମଃ”
ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ମାନାଦି ଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରିବ) । ଓଁ ଆଁ ପଶବେ ନମଃ
ପଶୁଶୁଦ୍ଧିଂ ପ୍ରେକ୍ଷୟାମି । ଇତି କୁଶଳଜଳେଷ୍ଠଂ ସଂପ୍ରେକ୍ଷ୍ୟ ତତଃ ଓଁ ବିଷ୍ଣୁରଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି
ଦେଶକାଳୌ ସଂକାର୍ତ୍ତ୍ୟ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକଶର୍ମା ବା ଅମୁକବର୍ମା
କୃତେ ତଜନ୍ମୁଦିନାଙ୍ଗଭେନ ଶ୍ରୀଗଣପତି ନବଗ୍ରହ କ୍ଷୋଡ଼ଶମାତୃକା-
ସପ୍ତବସୋଦ୍ଧାରାଦେବତାକୁଳଦେବତାଦି ସମସ୍ତଦେବତା ସହିତ
ଶ୍ରୀକ୍ଷଣାଦେବାପ୍ରାତିକାମୋଽମ୍ନଂ ଛାଗଂ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାଦ୍ୟର୍ଚ୍ଚିତଂ ବହି ଦୈବତମହଂ
ଘାତିୟିଷ୍ୟେ ଇତି ପଶୁପରି ଜଳଂ କ୍ଷିପେତ୍ । (“ଓଁ ଆଁ ପଶବେ ନମଃ” “ଓଁ
ପଶୁଶୁଦ୍ଧିଂ ପ୍ରେକ୍ଷୟାମି ନମଃ” ଏହି ଦୁଇ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଶୁ ଉପରେ କୁଶଳଜଳ
ସିଞ୍ଚିଦେବ ଓ ଉପରୋକ୍ତ ସଂକଳ୍ପବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ପଶୁ ଉପରେ ସଂକଳ୍ପଜଳ
ପକାଇଦେବ) । ତତସ୍ମାଗପ୍ରତିଷ୍ଠାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତତୋମନ୍ତ୍ରାନ୍ ପଠେତ୍ । ଓଁ ପଶୋ
ଭୃଂ ବଳିରୂପେଣ ମମଭାଗ୍ୟାଦୂପସ୍ଥିତଃ । ତୃପ୍ତା ଭବତୁ ସା ଦେବୀ
ସରକ୍ତପିଣ୍ଡିତୈଶ୍ଚବ । ୧ । ଓଁ ପଶୁରୂପଂ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ଭୃଂ ଗନ୍ଧବସ୍ବରୂପଧୁକ୍ ॥
ଗୌରୀଲୋକଂ ସମାସାଦ୍ୟ ମମକଲ୍ୟାଣଦୋଭବ । ୨ । ଛେଦ୍ୟୋଽସି ବଳିରୂପେଣ
ବଳେ ଭୃଂ ପରମାର୍ଥତଃ । ଛେଦଭେଦୋଭବଂ ଦୁଃଖଂ ନ ତ କାର୍ଯ୍ୟଂ ଦୟା
ପ୍ରଭୋ । ୩ । ଯଜ୍ଞାର୍ଥେ ପଶବଃ ସୃଷ୍ଟା ଯଜ୍ଞାର୍ଥେ ପଶୁଘାତନଂ । ଅତସ୍ମାଂ ଘାତଯାତ୍ସ୍ୟମି
ତସ୍ମାଦ୍ଯଜ୍ଞେ ବଧୋବଧଃ । ୪ । ଇତି ଗନ୍ଧାକ୍ଷତାଦିକଂ ଛାଗଶିରସି କ୍ଷିପେତ୍
(ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରମାନ ପଢ଼ି ପଶୁମସ୍ତକରେ ଗନ୍ଧ ଅକ୍ଷତାଦି ପକାଇ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି

ଦେବ) । ତତଃ ଖଡ୍ଗଂ ଗନ୍ଧାକ୍ଷତାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରଂ ଯେନ
ଧୃତା କ୍ଷୋଣୀ ହତଶ୍ଚ ମହିଷାସୁରଃ । ତାକ୍ଷଣଧାରାୟ ଶୁଦ୍ଧାୟ ତସ୍ମୈ ଖଡ୍ଗାୟ ତେ
ନମଃ । ତତ ଏକେନ ପ୍ରହାରେଣ ତଂ ଘାତୟେତ୍ । ତତଃଶାଗ୍ନିରୋନିବେଦୟେତ୍ ।
(ତତ୍ପରେ ଗନ୍ଧ ଓ ଅକ୍ଷତାଦିଦ୍ୱାରା ଖଡ୍ଗକୁ ପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଏକା ଚୋଟକରେ ହାଣିଦେଇ ପଶୁର ମଞ୍ଚକକୁ ଦେବାଙ୍କଠାରେ
ନିବଦେନ କରିବ) । ଇତି ବଳିଦାନଂ । ଅଥ ସାଙ୍ଗତାର୍ଥଂ ତିଳସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦାନଂ । (ତତ୍ପରେ
ସ୍ୱନକ୍ଷତ୍ରପୂଜାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣତା ସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ତିଳଯୁକ୍ତ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦାନ କରିବ) ।

ତିଳଯୁକ୍ତ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦାନ ବିଧି

ସୋପକରଣତିଳସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଭ୍ୟାଂ ନମଃ ଇତି ଗନ୍ଧାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ
ନମଃ ୩ ଇତି ପଠିତ୍ୱା ଆସନାଦିକଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ଓଁ ତସ୍ତଦଦ୍ୟ ସୋପକରଣତିଳ
ସୁବର୍ଣ୍ଣେଦଦାନି ଇତି ଦ୍ୱିଜହସ୍ତେ ଜଳଂ କ୍ଷିପେତ୍ । ଓଁ ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି ସମୁକ୍ତାର୍ଯ୍ୟ
ଅମୁକଶର୍ମା ବା ଅମୁକବର୍ମା କୃତୈତଦ୍ବର୍ଷବୃଦ୍ଧ୍ୟଙ୍ଗପୂଜନସାଙ୍ଗତାସିଦ୍ଧିପୂର୍ବକ ଝଟିତି
ଦୀର୍ଘାୟୁରାରୋଗ୍ୟତାବାସ୍ତିଜ୍ଞାତଜ୍ଞାତାସମସ୍ତପାପପ୍ରଶମନୋଭ ରୈତତ୍ତ୍ୱିଳ-
ସଂଖ୍ୟକକଳକୋଟିଶତାବଜ୍ଞିନୁପମସୁଖପ୍ରାପ୍ତି କାମଲମେ ତିଳସୁବର୍ଣ୍ଣେ ପ୍ରଜାପତିବହି
ଦେବତାକେ ତଥାନାଗୋତ୍ରାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟହଂ ଦଦେ । ଇତି ସଂକଳ୍ପ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ
ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଓଁ ତିଳାଃ ଶ୍ୱେତାସ୍ତ୍ରିଳାଃ କୃଷ୍ଣାସ୍ତ୍ରିଳା ଗୋମୁତ୍ରସନ୍ନିଭାଃ । ତେ ମେ ଦହନ୍ତୁ
ପାପାନି ଶରୀରେଣ କୃତାନି ଚ । ତିଳାଃ ପାପହରା ନିତ୍ୟଂ ବିଷ୍ଣୁଦେହସମୁଭବାଃ ।
ତିଳଦାନେନ ସେ ସର୍ବଂ ପାପଂ ନାଶୟ କେଶବ । ତିଳାଃ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସମାୟୁକ୍ତାଃ ପବିତ୍ରାଃ
ପାପନାଶକାଃ । ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରୀତକରାନିତ୍ୟମନଃ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟତ୍ନମେ । ଇତି ପଠିତ୍ୱା
ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । (ତତ୍ପରେ ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରରେ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୂଜା କରି ଓ ଉତ୍ସର୍ଗ
ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ) ତତୋଽନ୍ୟଦାନାକର୍ମପି କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ତତ୍ପରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ଦାନ କରିବ) । ତତଃଶ୍ୱେତ ରଜାତୟା ଗଣେଶଗ୍ରହଲୋକପାଳ-
ମାତୃବସୋର୍ଦ୍ଧାରାୟଭ୍ୟର୍ଚ୍ୟ ଯଥାକ୍ରମେଣ ପାଦ୍ୟାଦ୍ୟାଦିଭିର୍ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ଗୁରୁଂ ଚ ସଂପୂଜ୍ୟ
ନମସ୍କୃତ୍ୟ ଭୂୟସାଂ ଦକ୍ଷିଣାଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ସୁବାସିନାଭିନୀରାଜନାଦିକଂ କାରୟିତ୍ୱା
ତଳକାକ୍ଷତାରୋପଣଂ ନିର୍ମାଲଗ୍ରହଶଶିଷ୍ଟଜନନପାଦାଭିବନ୍ଦନାଦିକଂ ସର୍ବଂ
ସ୍ୱକୁଳଦେଶାଚାରବ୍ୟବସ୍ଥାୟ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ତଦୁତ୍ତାରୁ ଗଣେଶ, ନବଗ୍ରହ, ଦିକ୍ପାଳ,
ମାତୃଗଣ ଓ ବସୋର୍ଦ୍ଧାରାଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ପାଦ୍ୟ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇ ପୂଜା

କରି ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଓ ଗୁରୁଙ୍କୁ ପୂଜା ଓ ନମସ୍କାର କରି ପ୍ରଭୃତି ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ କର୍ପୁର ଆଳତି କରି ଭସ୍ମ, ଆଶୀର୍ବାଦ ଅକ୍ଷତ ଓ ନିର୍ମାଲ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କର ପାଦ ବନ୍ଧନାଦି ସମସ୍ତ ଦେଶାଚାର ଓ କୁଳାଚାର ଅନୁସାରେ କରିବ) ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂକଷ୍ଟଃ । ଓଁ ତତ୍ସଦିତି ମାସପକ୍ଷା ଦ୍ଵ୍ୟଜ୍ଞାର୍ଯ୍ୟାମୁକର୍ଣ୍ଣା ବା ବର୍ମା ଜ୍ଞାତାଜ୍ଞାତସମସ୍ତପାପପ୍ରଣମନୋଭରମଦ୍ୟାରତ୍ୟ ସମ୍ବସ୍ତ୍ରାବହିନ୍ନାରୋଗ୍ୟାଦ୍ୟାପ୍ତି କାମନୟାନୁନାତିରିକ୍ତଦୋଷାପନୋଦାର୍ଥଂ ଶ୍ରୀପରମେଶ୍ଵରପ୍ରୀତୟେ ସାଙ୍ଗପଳାପ୍ରୟେ ଚ ନାନାନାମଗୋତ୍ରାନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ସଦକ୍ଷିଣାନ୍ନେନାହଂ ଭୋଜୟିଷ୍ୟେ । ଇତି ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ ସଂକ୍ଷେପଃ ।

ବିସର୍ଜନ ମନ୍ତ୍ର

ତତୋଗନ୍ଧାକ୍ଷତାନ୍ ଗୃହୀତ୍ଵା ବିସର୍ଜୟେତ୍-

ଓଁ ଯାନ୍ତୁ ଦେବଗଣାଃ ସର୍ବେ ପୂଜାମାଦାୟ ମାମକୀଂ ।

ଅଭୀଷ୍ଟକାମସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ପୁନରାଗମନାୟ ଚ ॥

ଆଗତାୟେ ସୁରଶ୍ରେଷ୍ଠାଃ ସ୍ଵସ୍ଥାନାତ୍ ପରମେଶ୍ଵରାଃ ।

ଯେଷାଂ ଯତ୍ରାସ୍ତ୍ରିୟତ୍ ସ୍ଥାନଂ ତତ୍ର ତତ୍ର ପ୍ରୟାନ୍ତୁ ତେ ॥

ରୂପଂ ଦେହି ଜୟଂ ଦେହି ଭାଗ୍ୟୈଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟଂ ଚ ଦେହି ମେ ।

ପୁତ୍ରାନ୍ ଦେହି ଧନଂ ଦେହି ସର୍ବାନ୍ କାମାଂଶ୍ଚ ଦେହି ମେ । ଇତି

ବିସର୍ଜ୍ୟ ।

(ତତ୍ପରେ ହସ୍ତରେ ଗନ୍ଧ ଅକ୍ଷତ ଧରି ଉପରୋକ୍ତ “ଯାନ୍ତୁ ଦେବଗଣାଃ ସର୍ବେ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୂଜିତ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ବିସର୍ଜନ କରିବ ଓ ତଳଲିଖିତ “ଓଁ ନମୋଧର୍ମନିଧାନାୟ” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେବ) । ସୂର୍ଯ୍ୟାୟାର୍ଘ୍ୟଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

ଓଁ ନମୋଧର୍ମନିଧାନାୟ ନମଃ ସୁକୃତସାକ୍ଷିଣେ ।

ନମୋଯଜ୍ଞବରାହ୍ମାୟ ଭାସ୍କାରାୟ ନମୋ ନମଃ । ଇତି ।

ଯଜ୍ଞହିତ୍ରଂ ତପଃହିତ୍ରଂ ଯଜ୍ଞିତ୍ରଂ ପୂଜନେ ମମ ।

ସର୍ବଂ ତଦହିତ୍ରମସ୍ତୁ ଭାସ୍କରସ୍ୟ ପ୍ରସାଦତଃ ।

ଆବାହନଂ ନ ଜାନାମି ନୈବ ଜାନାମି ପୂଜନଂ ।

ସର୍ବ କୃତଂ ନ ଜାନାମି କ୍ଷମସ୍ଵ ପରମେଶ୍ଵର ।

ଇତି ବିସର୍ଜୟେତ୍ । ତତୋଦଦ୍ୟାଦାଶୀର୍ବାଦଂ ।

ଆରୋଗ୍ୟ ଚରଣଃ ଶଶୀ ବିମଳତାଂ ଭୌମଃ ପ୍ରତାପୋଦୟଂ ।

ବୁଦ୍ଧି ଶୀତକାରାତ୍ମକଃ ସୁରୁରୁର୍ଜ୍ଜ୍ଵା ନଂ ସୁଖଂ ଭାର୍ଗବଃ ।

ଶୌର୍ଯ୍ୟଂ ସୂର୍ଯ୍ୟଶୁଚୟ ରାହୁରଭୟଂ କେତୁଃ ପ୍ରସାଦଂ ସଦା ।

ବ୍ରହ୍ମାବିଷ୍ଣୁଶିବେଶ୍ଵରୀପ୍ରଭୃତୟୋଦେବାଃ ସଦା ପାତୁ ବଃ । ୧ ।

ମନ୍ତ୍ରାର୍ଥଃ ସଫଳଃ ସତ୍ତ୍ଵ ପୂର୍ଣ୍ଣଃ ସତ୍ତ୍ଵ ମନୋରଥଃ ।

ଶତ୍ରୁଣାଂ ବୁଦ୍ଧିନାଶୋଽସ୍ତୁ ମିତ୍ରଶାମୁଦୟସ୍ତବ । ୨ ।

(ଉପରୋକ୍ତ “ଆରୋଗ୍ୟ ଚରଣଃ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ରଦ୍ଵାରା ଆଶୀର୍ବାଦ ଅକ୍ଷତ ଗ୍ରହଣ କରିବ) ।

ଛାୟାପାତ୍ର ଦାନ ବିଧି

ଅଥ ସଂକ୍ଷେପେ ଛାୟାପାତ୍ରଦାନଂ । ଚତୁର୍ଦ୍ଧାୟାପାତ୍ରଂ ସ୍ଵପୁରତସ୍ତ୍ରିଲରାଶ୍ଵ୍ୟପରି
ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ଚତ୍ରାଘାରିତଶୁଦ୍ଧଗୋଘୃତଂ ପୁରୟେତ୍ । ଚତଃ କର୍ତ୍ତା ସ୍ଵମୁଖବଲୋକୟେତ୍ ।
ତତ୍ର ମନ୍ତ୍ରଃ ।

ଓଁ ଆଜ୍ୟ ସୁରାଶାମାହାର୍ଯ୍ୟମାଜ୍ୟଂ ପାପହରଂ ପରଂ ।

ଆଜ୍ୟମଧ୍ୟେ ମୁଖଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ଵା ସର୍ବପାପେଃ ପ୍ରମୁଚ୍ୟତେ ।

ଘୃତଂ ନାଶୟତେ ବ୍ୟାଧିଂ ଘୃତଂ ଚ ହରେତ୍ ରୁଜଂ ।

ଘୃତଂ ତେଜୋଽଧିକରଣଂ ଘୃତେନ୍ନାୟୁଃ ପ୍ରବର୍ଦ୍ଧତେ ।

ଇତି ମୁଖଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ଵା ହିରଣ୍ୟ ସିଦେତ୍ ।

ଓଁ ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭଗର୍ଭସ୍ତୁ ହେମବାଜଂ ବିଭାବସୋଃ ।

ଅନନ୍ତପୁଣ୍ୟଫଳଦମତଃ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟତ୍ନ ମେ ॥

ଚତଃ ଓଁ ଇଦଂ ସ୍ନାନଂ କାଂସପାତ୍ରୋପନ୍ୟସ୍ତଶୁଦ୍ଧଘୃତବିମ୍ବପ୍ରତିବିମ୍ବ-
ତାମ୍ବୁଛାୟାପାତ୍ରାୟ ନମଃ ଏବଂ ଗନ୍ଧାଦିଭିଃ ପୂଜୟେତ୍ ବସ୍ତ୍ରାଦିକଂ ଚାର୍ପୟେତ୍ପୂର୍ବବତ୍ ।
ଚତଃ ସୋପକରଣେକାଂସପାତ୍ରୋପନ୍ୟସ୍ତଶୁଦ୍ଧଘୃତବିମ୍ବପ୍ରତିବିମ୍ବତାମ୍ବୁଛାୟାପାତ୍ରଂ ଦଦାନି ।
ଓଁ ବିଷ୍ଣୁରଦ୍ୟୋହେତ୍ୟାଦି ମମ ଶରୀରାରୋଗ୍ୟଦୀର୍ଘାୟୁଃସୁତେଜଃସୁଭଗଦ୍ଵାପ୍ତିପୂର୍ବକ
ସର୍ବପାପପ୍ରଶମନୋରୁଦୁଷ୍ଟସ୍ଥାନସ୍ଥିତ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦି ଗ୍ରହଜନ୍ୟଜନିତଜନିଷ୍ୟମାଣ-
ସଂସ୍କୃତିତାରିକ୍ଷେପଶମନପ୍ରତିପର୍ୟାଧିବ୍ୟାଧିଦୁଃସ୍ଵପ୍ନାଦିସକଳଦୁର୍ନିମିତ୍ତୋପଶାନ୍ତ୍ୟର୍ଥଂ
କାଂସପାତ୍ରୋପନ୍ୟସ୍ତଂ ଗୋଘୃତଂ ସୁବର୍ଣ୍ଣସଂସ୍କୃତଂ ରକ୍ତବସ୍ତ୍ରାଛାଦିତଂସୁପୂଜିତଂ
ସୋପକରଣଂ ଚନ୍ଦ୍ରମୋଂଗ୍ନି ପ୍ରଜାପତିବୃହସ୍ପତିଦୈବତଂ ଯଥାନାମଗୋତ୍ରାୟ
ବ୍ରହ୍ମଶାୟହଂ ଦଦେ । ଇତି ପଠିତ୍ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତେ କୁଶଜଳଂ ଦତ୍ତ୍ଵା ।

ଓଁ ଯାନି କାନି ତ ପାପାନି ମୟା କାମ କୃତାନି ତ ।

କାଂସ୍ୟପାତ୍ରପ୍ରଦାନେନ ତାନି ନଶ୍ୟନ୍ତୁ ମେ ସଦା ॥

ଯଦ୍ଭୂତଂ ମେ ସ୍ବକାୟେନ ମନସା ବଚସ ତ୍ବୟଂ ।

ତସ୍ବର୍ଚ୍ଚଂ ନାଶମାୟାତୁ କାଂସ୍ୟପାତ୍ରପ୍ରଦାନତଃ ।

ଇତି କାଂସ୍ୟପାତ୍ରଦାନ ପ୍ରାର୍ଥନାମନ୍ତ୍ରଃ ।

କାମଧେନୋଃ ସମୁଦ୍ଭୂତଂ ଦେବାନାମୁତ୍ତମଂ ହବିଃ ।

ଆୟୁର୍ବିବର୍ଦ୍ଧତେ ଦାତୁରାଜ୍ୟଂ ପାତୁ ସଦୈବ ମାଂ । ଇତି ଘୃତସ୍ୟ ।

ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭଗର୍ଭସ୍ଥଂ ହେମବାଜଂ ବିଭାବସୋଃ ।

ଅନନ୍ତପୁଣ୍ୟଫଳଂଦମତଃ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟତ୍ନ ମେ । ଇତି ସୁବର୍ଣ୍ଣସ୍ୟ ।

ରକ୍ତବସ୍ତମିଦଂ ଯସ୍ମାଦାଦିତ୍ୟସ୍ୟ ପ୍ରିୟଂ ପରଂ ।

ପ୍ରଦାନାଦସ୍ୟ ମେ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟତ୍ନତୁ ଦିବାକରଃ । ଇତି ବସ୍ତ୍ରସ୍ୟ ।

ଏତାନ୍ ମନ୍ତ୍ରାନ୍ ପଠିତ ହସ୍ତଦ୍ବୟେନ ତପ୍ତାତ୍ରଂ ଗୃହୀତ୍ବା ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ସମର୍ପୟେତ୍ ।

ଓଁ କାଂସ୍ୟପାତ୍ରମିଦଂ ଶୁଦ୍ଧମାଦ୍ଧାରିତଘୃତାନୃତିଂ

ସ୍ବର୍ଣ୍ଣମୁଗୁତ୍ତିସଂଯୁକ୍ତଂ ରକ୍ତବସ୍ତେଶ ଚାକୃତଂ ।

ସଦକ୍ଷିଣଂ ମୟା ଦତ୍ତଂ ସ୍ବଦେହରକ୍ଷଣାୟ ତେ ।

ଛାୟାପାତ୍ର ପରଂ ପ୍ରୀତ୍ୟା ଗୃହୀଣ ଦ୍ବିଜସରମ୍ ।

ଦାନେନାନେନ ମା ସନ୍ତୁ ରୋଗଶୋକାଦୟୋମମ ।

ଆୟୁରାରୋଗ୍ୟମୈଶ୍ବର୍ଯ୍ୟଂ ପ୍ରଦାଦାତୁ ଦିବାକରଃ ।

ଇତ୍ୟୁଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ତଥ୍ୟାନ୍ୟଦାନାଦିକଂ ତସ୍ମାଜ୍ଜତାର୍ଥମପି କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କର୍ତ୍ତା ଆପଣାର ସମ୍ମୁଖରେ କିଞ୍ଚିତ ଖସା କୁଡ଼ାଇ ତା ଉପରେ କଂସାର ଛାୟାପାତ୍ର ରଖି ତହିଁରେ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ତରଳ ଗୋଘୃତ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ଉପରଲିଖିତ ଓଁ ଆଜ୍ୟଂସୁରାଣାଂ ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେଥିରେ ଆପଣାର ମୁଖ ଦେଖି “ଓଁ ହିରଣ୍ୟ ଗର୍ଭଗର୍ଭସ୍ଥଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ପାତ୍ରରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପକାଇବ । ତଦୁଦ୍ଧାରୁ “ଓଁ କାଂସ୍ୟପାତ୍ରୋପନ୍ୟସ୍ତଶୁଦ୍ଧଘୃତବିମ୍ବପ୍ରତିବିମ୍ବିତାଛାୟାପାତ୍ରାୟ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସେହି ଛାୟାପାତ୍ର କୁ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପବସ୍ତାଦି ଦେଇ ପୂଜାକରି ଓଁ ସୋପକରଣେତତ୍କାଂସ୍ୟପାତ୍ରୋପନ୍ୟସ୍ତ ଘୃତବିମ୍ବପ୍ରତିବିମ୍ବିତାଛାୟାପାତ୍ରାୟ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ତିନିଥର ପଢ଼ି ହସ୍ତରେ କୁଶଜଳ ଘେନି ଉପରଲିଖିତ ଦାନବାକ୍ୟ ପଢ଼ି

ସେହି ଜଳକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହସ୍ତରେ ଦେଇ “ଯାନି କାନି ଚ ପାପାନି” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଛାୟାପାତ୍ରକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତରେ ଦେବ ଓ “କାଂସ୍ୟପାତ୍ରମିଦଂ ଶୁଭଂ” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ । କର୍ମର ସାଙ୍ଗତାସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦାନ ମଧ୍ୟ କରିବ ।

ତତଃ ସ୍ୱସ୍ତୁତ୍ୱଗୁରୁବ୍ରାହ୍ମଣବନ୍ଧୁଜନମିତ୍ରକଳତ୍ରାଦ୍ୟନ୍ୱିତଃ ସକୃତ୍ୱଞ୍ଜୀତ ।
(ତତ୍ପରେ ଆପଣାର ସୁହୃଦ୍, ଗୁରୁ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ବନ୍ଧୁଜନ, ମିତ୍ର ଓ କଳତ୍ରାଦିଙ୍କ ସହିତ ଏକବାର ଭୋଜନ କରିବ ।)

ଇତି ସ୍ୱନକ୍ଷତ୍ରାଦିପୂଜା ସମାପ୍ତଂ

-୦-

୩-କର୍ଣ୍ଣବେଧ

କର୍ଣ୍ଣବେଧର ନକ୍ଷତ୍ର ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଚିତ୍ରାନୁରାଧାମୃଗରେବତୀଷ୍ଠ ପୁନର୍ବସୌ ପୁଷ୍ୟକରାଶ୍ୱିନୀଷ୍ଠ ।

ଶୁକ୍ରତୌ ଧନିଷ୍ଠାତିସ୍ୱଷ୍ଟଭରାସୁ ଲଗ୍ନେ ଗୁରୌ ଲାଭନୃଗେ ଶୁଭେତତ୍ ।

(ଗଦାଧରଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଚିତ୍ରା, ଅନୁରାଧା, ମୃଗଶିରା, ରେବତୀ, ପୁନର୍ବସୁ, ପୁଷ୍ୟ, ହସ୍ତା, ଅଶ୍ୱିନୀ, ଧନିଷ୍ଠା, ଭରାଣୀଲଗ୍ନୁନୀ, ଭରାଣୀଷ୍ଠା ଓ ଭରାଣୀଭାଦ୍ରପଦ ଏହି ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଏବଂ ବୃହସ୍ପତି ଲଗ୍ନରେ ଥିବେ, ଶୁଭଗ୍ରହମାନେ ଲାଭରେ ଓ ନର ରାଶିରେ ଥିବେ ଏରୂପ ସମୟରେ କର୍ଣ୍ଣବେଧ କରିବ ।

କର୍ଣ୍ଣବେଧର ତିଥି ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଦ୍ୱିତୀୟା ଦଶମୀ ଷଷ୍ଠୀ ସପ୍ତମୀ ଚ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ।

ଦ୍ୱାଦଶୀ ପଞ୍ଚମୀ ଶସ୍ତା ତୃତୀୟା କର୍ଣ୍ଣବେଧନେ ॥

(ମଦନରତ୍ନେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଦ୍ୱିତୀୟା, ଦଶମୀ, ଷଷ୍ଠୀ, ସପ୍ତମୀ, ତ୍ରୟୋଦଶୀ, ଦ୍ୱାଦଶୀ, ପଞ୍ଚମୀ ଓ ତୃତୀୟା, ଏହି ଏହି ତିଥିମାନଙ୍କରେ କର୍ଣ୍ଣବେଧ କରିବ ।

କର୍ଣ୍ଣବେଧର ମାସ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ନ ଜନ୍ମମାସେ ନ ଚ ଚୈତ୍ରପୌଷେ ନ ବର୍ଷଯୁଗ୍ମେ ନ ହରୌ ପ୍ରସୁପ୍ତେ ।
ରବୌ ଚ ଦୁଷ୍ଟେ ନ ଚଂ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷେ ନ ଜନ୍ମତେ କର୍ଣ୍ଣବିଧୁଃ ପ୍ରଶସ୍ତଃ ॥
(ରାଜମାର୍ଗଶ୍ରେ)

କର୍ଣ୍ଣବିଧୁଃ-କର୍ଣ୍ଣବେଧବିଧିରିତି ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଜନ୍ମମାସରେ, ଚୈତ୍ର ଓ ପୌଷମାସରେ, ଯୁଗ୍ମବର୍ଷରେ, ହରିଶୟନରେ, ରବି ଅଶୁଭରେ, କୃଷ୍ଣପକ୍ଷରେ ଓ ଜନ୍ମନକ୍ଷତ୍ରରେ କର୍ଣ୍ଣବେଧ କରିବ ନାହିଁ ।

କର୍ଣ୍ଣବେଧ ବିଧି

ମାସେ ଷଷ୍ଠେ ସପ୍ତମେଚାଷ୍ଟମେ ବା ବେଧ୍ୟୋ କର୍ଣ୍ଣୋଦ୍‌ଦଶୋଷୋଡ୍‌ଶୋଽହି ।
ମଧ୍ୟମାହ୍ନଃ ପୂର୍ବଭାଗେନ ରାତ୍ରୌ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଦୈ ଦୈ ତିଥି ବର୍ଜୟିତ୍ବା ॥
(ମଦନରତ୍ନେ ବଶିଷ୍ଠାଧାରୀ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଜନ୍ମକାଳରୁ ଷଷ୍ଠ, ସପ୍ତମ, ଅଷ୍ଟମ, ଦ୍ଵାଦଶ ଓ ଷୋଡ଼ଶମାସରେ ଓ ଦିବସର ମଧ୍ୟଭାଗରେ କର୍ଣ୍ଣବେଧ କରିବ; କିନ୍ତୁ ଦିବସରେ ପୂର୍ବଭାଗରେ ରାତ୍ରିରେ ଏବଂ ଦୁଇ ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ଦୁଇ ତିଥିଯୁକ୍ତ ଦିବସରେ କର୍ଣ୍ଣବେଧ କରିବ ନାହିଁ ।

କର୍ଣ୍ଣବେଧ ଛୁଞ୍ଚର ପ୍ରମାଣ

ସୌବର୍ଣ୍ଣୀ ରାଜପୁତ୍ରସ୍ୟ ରାଜତୀ ବିପ୍ରବୈଶ୍ୟଯୋଃ ।

ଶୁଦ୍ରସ୍ୟ ଚାୟସୀ ସୂତୀ ମଧ୍ୟମାଷାଙ୍ଗୁଳାମ୍ବିକା ॥ (ମଦନରତ୍ନେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କ୍ଷତ୍ରିୟର ସୁନାସୂତୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ବୈଶ୍ୟର ରୂପାସୂତୀ ଓ ଶୁଦ୍ରର ଲୁହାସୂତୀ କରିବ । ସେ ସୂତୀ ଯେପରି ମଧ୍ୟାଙ୍ଗୁଳିରେ ଆଠଆଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବା ହେବ ।

ରକ୍ତର ପ୍ରମାଣ

କର୍ଣ୍ଣେରକ୍ତେ ରବିହାୟା ନ ବିଶେଦଗ୍ରଜନ୍ମନଃ

ତଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ବାବିଲମ୍ବଂ ଯାନ୍ତିପୁଣ୍ୟୋଽପ୍ୟାୟାସଃ ପୁରାତନାଃ । (ଦେବଲଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କିନ୍ତୁ କର୍ଣ୍ଣର ଛିଦ୍ର ଏପରି ସରୁ ହେବ ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟର କିରଣ ତା ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏ ରୂପ ଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ଶିଶୁର ପୂର୍ବଜନ୍ମର ପୁଣ୍ୟମାନ କ୍ଷୟ ଯାଆନ୍ତି ।

ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠମାତ୍ର ସୁକ୍ଷିରୋ କଣ୍ଠୋ ନ ଭବତୋଯଦି ।

ତସ୍ମିନ୍ନାଙ୍ଗଂ ନ ଦାତବ୍ୟଂ ଦତ୍ତଂ ଚେଦାସୁରଂ ଭବେତ୍ । (ଶଖାଃ) ”

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱୟର ଛିଦ୍ର ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠପ୍ରମାଣ ହେବ ନାହିଁ । ଯଦି ଛିଦ୍ର ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠପ୍ରମାଣ ହୁଏ, ତେବେ ତାହାକୁ ଶ୍ରୀଞ୍ଜ ଦେବ ନାହିଁ । ଯଦି ଶ୍ରୀଞ୍ଜ ଦିଆଯାଏ ତାହା ଅସୁରମାନଙ୍କ ଭୋଜ୍ୟ ହୁଏ ।

କର୍ଣ୍ଣବେଧ କର୍ମ

ଯଥୋକ୍ତକାଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣକୂନ୍ଦ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା ସ୍ୱସ୍ତି ବାଚୟିତ୍ୱା ବରୁଣପୂଜା କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
ଦେଶକାଳୋ ସ୍ମୃତ୍ୱା ଅସ୍ୟ ଶିଶୋଃ କର୍ଣ୍ଣବେଧଂ କରିଷ୍ୟେ ଇତି ସଂକଳ୍ପ୍ୟ ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ
ଶ୍ରୀଞ୍ଜ କୃତ୍ୱା କୁମାରଂ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା ନବବସ୍ତ୍ରଂ ପରିଧାପ୍ୟ ତସ୍ମୈ ଶର୍କରାଦିମଧୁରଂ
ଦତ୍ତ୍ୱା “ଭଦ୍ରଂ କର୍ଣ୍ଣେଭିଃ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦକ୍ଷିଣକର୍ଣ୍ଣମଭିମନ୍ତ୍ର୍ୟ ‘ବକ୍ଷ୍ୟନ୍ତୀ ବେଦୋ’ ଓ
ମନ୍ତ୍ରେଣ ସବ୍ୟକର୍ଣ୍ଣସ୍ୟାଭିମନ୍ତ୍ରଣଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-

“ଓଁ ଭଦ୍ରଂ କର୍ଣ୍ଣେଭିଃ ଶୁଶ୍ରୁୟାମ ଦେବା ଭଦ୍ରଂ ପଶ୍ୟେମାକ୍ଷତ୍ରିୟଜନ୍ତ୍ରାଃ ।

ସ୍ଥିରୈରଙ୍ଗୈସ୍ତୁଷ୍ଟୁବାଜଂ ସସ୍ତ୍ରନ୍ତୁଭିର୍ବ୍ୟସେମ ହି ଦେବହିତଂ ଯଦାୟୁଃ”

“ବକ୍ଷ୍ୟନ୍ତୀ ବେଦାଗନୀଗନ୍ଧି କର୍ଣ୍ଣପ୍ରିୟଞ୍ଜଂ ସଖାୟଂ ପରିଷସ୍ୱଜାନା ।

ଯୋଷେବଶିଳ୍ପେ ବିତତାଧିଧନ୍ୱନ୍ ଯା ଇୟଞ୍ଚ ସମନେ ପ୍ରାରୟନ୍ତୀ” ॥

ତତଃ ସୂତ୍ୟା ଦକ୍ଷିଣକର୍ଣ୍ଣସ୍ୟ ବେଧଃ । ତତଃ ସବ୍ୟସ୍ୟ ।
ତତୋବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନଂ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ-ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି ଅମୁକସଗୋତ୍ରସ୍ୟାସ୍ମତ୍
ପୁତ୍ରସ୍ୟ କର୍ଣ୍ଣବେଧ କର୍ମ ଯତ୍କୃତଂ ତତ୍ ସୁକୃତମସ୍ତ୍ରିତ୍ୟାଦି ଅତ୍ରାଭ୍ୟୁଦିକଂ
କେଷାଂଚିନ୍ନତେ ନାସ୍ତି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଶୁଭଦିନ ଓ ଶୁଭବେଳାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକୂନ୍ଦ ସ୍ଥାପନ କରି
ବରୁଣପୂଜା କରିବ । (ମୂଳକର୍ମକାଣ୍ଡରେ ୧୧୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତତ୍ପରେ ସଂକଳ୍ପ
ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରୀଞ୍ଜ କରି କୁମାରକୁ ସ୍ଥାନ କରାଇ ଓ ନୂଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ତାହା
ହସ୍ତରେ ଗୁଡ଼ ପ୍ରଭୃତି ମଧୁର ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେଇ “ଭଦ୍ରଂ କର୍ଣ୍ଣେଭିଃ” ଏହି ଉପରୋକ୍ତ
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁମାରର ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣକୁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବ ଏବଂ “ବକ୍ଷ୍ୟନ୍ତୀ ବେଦୋ”
ଏହି ଉପରୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କୁମାରର ବାମକର୍ଣ୍ଣକୁ ଅଭିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବ । ସ୍ମୃତିଦ୍ୱାରା
ପ୍ରଥମେ ଦକ୍ଷିଣ କର୍ଣ୍ଣ ଓ ପରେ ବାମକର୍ଣ୍ଣବେଧ କରିବ । ଏହା ଉତ୍ତାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ
କରାଇବ ଓ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରି କର୍ମ ଶେଷ କରିବ । କାହାରି କାହାରି ମତରେ
କର୍ଣ୍ଣବେଧ କର୍ମରେ ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରୀଞ୍ଜ କରାଯାଏ ନାହିଁ ।

ଇତି କର୍ଣ୍ଣବେଧଃ ।

୪-ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ

*ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଲଘୁଚରଣିବମୂଳାଧୋମୁଖଦୃଷ୍ଟପୌଷ-

ଶଶିଷ୍ଠ ଚ ହରିବୋଧେ ଶୁକ୍ରଜାବାଜ୍ଞବାରେ ।

ଉଦିତବତି ଚ ଜୀବେ କେନ୍ଦ୍ର କୋଣେ ଚ ସୌମ୍ୟେ-

*ରପଠନଦିନବର୍ଜଂ ପାଠକ୍ଷେତ୍ର ପଞ୍ଚମେଃବଦେ । (ଜ୍ୟୋତିଷତ୍ତ୍ରେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଲଘୁଗଣ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁଷ୍ୟା, ଅଶ୍ୱିନୀ ଓ ହସ୍ତା, ଚରଗଣ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱାତି, ପୁନର୍ବସୁ, ଶ୍ରବଣା, ଧନିଷ୍ଠା, ଶତଭିଷା ଶିବ ଅର୍ଥାତ୍ ଆଦ୍ରା, ମୂଳା, ଅଧୋମୁଖ ନକ୍ଷତ୍ର ଅର୍ଥାତ୍ ଅଶ୍ଳେଷା, କୃତ୍ତିକା, ଦ୍ୱିଜା, ମଘା, ବିଶାଖା, ପୂର୍ବାଫାଲଗୁନୀ, ପୂର୍ବାଷାଢ଼ା, ପୂର୍ବଭାଦ୍ରପଦ, ଦୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥାତ୍ ଚିତ୍ରା, ପୌଷ ଅର୍ଥାତ୍ ରେବତୀ, ଶଶୀ ଅର୍ଥାତ୍ ମୃଗଶିରା ଏହି ୨ ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କରେ, ହରିଶୟନ ଭିନ୍ନ କାଳରେ ଶୁକ୍ର, ଗୁରୁ ଓ ରବିବାରରେ, ଗୁରୁଶୁକ୍ଳିରେ, ଶୁଭଗ୍ରହମାନେ ଲଗ୍ନରେ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ତ୍ରିକୋଣରେ ଥିବା ସମୟରେ, ଅନଧ୍ୟୟନ ଭିନ୍ନ ତିଥିରେ, ପଞ୍ଚମ ବର୍ଷରେ ବାଳକର ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରାଇବ ।

*ଅପଠନଦିନ ଯଥା-ଅଷ୍ଟମୀ ଚ ଗୁରୁଂ ହତି ଶିଷ୍ୟଂ ହତି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ।

ଅମାବାସ୍ୟା ଦ୍ୱୟଂ ହତି ପ୍ରତିପଦ୍ ପାଠନାଶିନୀ ॥

ହତି ପଞ୍ଚଦଶୀ ମେଧାଂ ତସ୍ମାତ୍ ପର୍ବଣି ବର୍ଜୟେତ୍ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାୟାଂ ଗର୍ଜିତେ ମେଘେ ଶାସ୍ତଚିତାଂ କରୋତି ଯଃ ॥

ଚତୁର୍ଥୀ ତସ୍ୟ ନଶ୍ୟନ୍ତି ଆୟୁଃ ପ୍ରଜ୍ଞା ଯଶୋ ବଳଂ ।

(ପଣ୍ଡିତସର୍ବସ୍ୱେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅଷ୍ଟମୀରେ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଗୁରୁ ନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ଶିଷ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୁଏ ଓ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ପ୍ରତିପଦାରେ ପାଠ ନାଶ ହୁଏ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ବୃଦ୍ଧି ନାଶ ହୁଏ । ଅତଏବ ଏମାନଙ୍କୁ ଅପଠନତିଥି କହନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାସମୟରେ ଓ ମେଘଗଜନ ସମୟରେ ଯେ ପାଠ ପଢ଼େ ତାହାର ଆୟୁ, ପ୍ରଜ୍ଞା, ଯଶ ଏବଂ ବଳ ଏସବୁ ନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ।

ଗଳଗ୍ରହତିଥି-ଆରମ୍ଭାନନ୍ଦରଂ ଯତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟାରମ୍ଭୋ ନ ଦୃଶ୍ୟତେ ।

ଗର୍ଗାଦ୍ୟେ ମୁନୟଃ ସର୍ବେ ତମେବାହୁର୍ଗଳଗ୍ରହଂ ॥ (ପଣ୍ଡିତସର୍ବସ୍ୱେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭତିଥିର ପରଦିନ ଯଦି ଅନଧ୍ୟୟନ ତିଥି ପଡ଼େ ଗର୍ଗାଦି ମୁନିମାନେ ତାହାକୁ ଗଳଗ୍ରହତିଥି କହନ୍ତି । ଏପରି ତିଥିରେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରିବ ନାହିଁ ।

ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ବାରର ପଳାପଳ

ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭେ ଗୁରୁଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠା ମଧ୍ୟମୌ ଭୁଗୁଡ଼ାୟତୌ ।

ମରଣଃ ଶନିଭୌମାଭ୍ୟାମବିଦ୍ୟା ବୁଧସୋମୟୋଃ ।

(ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭରେ ଗୁରୁବାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଶୁକ୍ରବାର ଆଉ ରବିବାର ମଧ୍ୟମ, କିନ୍ତୁ ଶନି ଓ ମଙ୍ଗଳବାରରେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କଲେ ବାଳକର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ଏବଂ ବୁଧ ଓ ସୋମବାରରେ କଲେ ବାଳକ ମୁର୍ଖ ହୁଏ ।

ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭର ତିଥି ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଷଷ୍ଠୀ ପ୍ରତିପଦଂ ଚୈବ ବର୍ଜୟିତ୍ବା ତଥାଷ୍ଟମୀଂ ।

ରିତ୍ତାଂ ପଞ୍ଚଦଶୀ ଚୈବ ଶନିଭୌମଦିନଂ ତଥା ॥

ଶୁକ୍ରେ ସୁନିଷ୍ଠିତେ କାଳେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭଃ ପ୍ରଶସ୍ୟତେ ।

(ଜ୍ୟୋତିଷ୍ଠେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଷଷ୍ଠୀ, ପ୍ରତିପଦ, ଅଷ୍ଟମୀ, ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ, ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ, ଅମାବାସ୍ୟା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଏହି ତିଥିମାନଙ୍କରେ ଓ ଶନି, ମଙ୍ଗଳବାରରେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରିବ ନାହିଁ, ଆଉ ଶୁଭକାଳରେ କରିବ ।

ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭର ନିୟମ

ପୂଜୟିତ୍ବା ହରିଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀଂ ଦେବୀଞ୍ଚୈବ ସରସ୍ବତୀଂ ।

ପ୍ରାତଃମୁଖୋ ଗୁରୁରାସାନଃ ପାଠୟେତ୍ ପଣ୍ଡିତାନନଂ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଗୁରୁ ପୂର୍ବମୁଖ ହୋଇ ଆସନରେ ବସି ବିଷ୍ଣୁ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ସରସ୍ବତୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ପଣ୍ଡିତାଭିମୁଖେ ବାଳକକୁ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରାଇବ ।

ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କର୍ମାରମ୍ଭ

ପ୍ରଥମତଃ ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନଂ । ତତ୍ପଞ୍ଚମଥା-ଓଁ ବିଷ୍ଣୁଃ କର୍ତ୍ତା ବ୍ୟୋଧ୍ମିନ୍ ଗଣପତ୍ୟାଦିନାନାଦେବତାପୂଜାପୂର୍ବକଂ ଅମୁକଶିଶୋର୍ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭକର୍ମଣି ବ୍ରାହ୍ମଣାଃ ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟାଦି ଭବତୋ ବ୍ରୁବନ୍ତୁ ।

ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟାଦିମନ୍ତ୍ରୋପଥା-ଓଁ ସ୍ୱସ୍ତି ନ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବଃ ସ୍ୱସ୍ତି ନଃ ପୁଷ୍ଟା ବିଶ୍ୱବେଦଃ ସ୍ୱସ୍ତି ନସ୍ତ୍ୟାଶ୍ୟୋଃରିଷନେମିଃ ସ୍ୱସ୍ତିନୋ ବୃହସ୍ପତିର୍ଦ୍ଧିଧାତୁ ସ୍ୱସ୍ତି ନା ।

ଓଁ ରବୀଃ କର୍ମଣ୍ୟ ଅନପାୟିନୋ ଯଥାସନ୍ କୁହୋମି ତ୍ବା ଶୁଭଗଃ ସୌଭଗାୟ ପୁରୁରମଂ ପୁରୁହୂତଃ ଶ୍ରବସ୍ୟାନ୍ । କର୍ମରୁଧ୍ୟତାଂ ନା ।

ଓଁ ପୁନଃସ୍ମୃତିତ୍ୟା ରୁଦ୍ରା ସମିକ୍ଷତାଂ ପୁନର୍ବ୍ରହ୍ମାଣୋ ବସୁନୀଥ ଯଜ୍ଞେଃ । ଘୃତେନଂ
ଦ୍ଵଂ ତନ୍ବଂ ବର୍ଜୟସ୍ଵ ସତ୍ୟାଃ ସବୁ ଯଜମାନସ୍ୟ କାମାଃ ।

ପୁଣ୍ୟାହଂ ୩ ଏବମସ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାପୟାମୁତ୍ୟତାଂ ଗୋବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟଃ ଶୁଭଂ ଭବତୁ
ତତୋ ରାଜଃ ପ୍ରଜାନଂ ଚ ଶାନ୍ତିର୍ଭବତୁ ଅସ୍ୟାଂ ବେଳାୟାଂ ଅୟମାରମ୍ଭଃ ଶୁଭାୟ
ଭବତୁ । ତତୋବରୁଣପୂଜା ଘଟସ୍ଥାପନଂ ଚ । (ମୂଳକର୍ମକାଣ୍ଡର ୧୦୧ ନମ୍ବରଠାରୁ
୧୨୫ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ତତଃ ସଙ୍କଳ୍ପଃ । ତାମ୍ରପାତ୍ରେ
ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପକ୍ରମୁକାକ୍ଷତତୁଳସୀଜଳାନି ଗୃହୀତ୍ଵା ବାମହସ୍ତେ ଧୃତ୍ଵା ତଦୁପରି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତଂ
ଦତ୍ତ୍ଵା ବିଷ୍ଣୁଂ ଧୃତ୍ଵା ତୀର୍ଥାନାବାହୟେତ୍ ।

ତଦ୍‌ଯଥା-

ଓଁ ଗଙ୍ଗାଦ୍ୟାଃ ସରିତୋଽତ୍ରାଛତ୍ । ଓଁ ଗଙ୍ଗେ ଚ ଯମୁନେ ଚୈବ ଗୋଦାବରୀ
ସରସ୍ଵତୀ । ନର୍ମଦେ ସିନ୍ଧୁ କାବେରି ଜଳେଽସ୍ମିନ୍‌ସନ୍ନିଧିଂ କୁରୁଂ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଗନ୍ଧାର୍ଗଙ୍ଗା
ପ୍ରଭାସପୁଷ୍ପରାଶି ଚ । ଏତାନି ପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥାନି ସଙ୍କଳ୍ପକାଳେ ଭବନ୍ତିହ । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ ୩
ଶୁକ୍ଳାମ୍ବରଧର ବିଷ୍ଣୁ ଶଶିବର୍ଣ୍ଣଂ ଚତୁର୍ଭୁଜଂ । ପ୍ରସନ୍ନବଦନଂ ଧ୍ୟାୟେ
ସର୍ବବିଘ୍ନୋପଶାନ୍ତୟେ । ସ୍ମୃତେ ସକଳ କଲ୍ୟାଣ ଭାଜନଂ ଯତ୍ର ଜାୟତେ । ପୁରୁଷ
ତମଜଂ ନିତ୍ୟଂ ବ୍ରଜାମି ଶରଣଂ ହରିଂ । ଶଙ୍ଖଚକ୍ର ଗଦାପାଶୋ ଦ୍ଵାରିକାନିଳୟାବୁଧ ।
ଗୋବିନ୍ଦ ପୁଣ୍ଡରିକାକ୍ଷ ରକ୍ଷ ମାଂ ଶରଣାଗତଂ ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ ୩ ଅଦ୍ୟେହ ପୁଣ୍ୟଂହନି
ବିଶିଷ୍ଟଭୂପ୍ରଦେଶେ ଅମୁକମାସି ଅମୁକପକ୍ଷେ ଅମୁକତିଥିୌ ଅମୁକବାସରେ
ଅମୁକନକ୍ଷତ୍ରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀଭାସୁରେ ଅମୁକରାଶିସ୍ଥିତେ ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମସି ଏବଂ
ଯଥାସ୍ଥାନାବସ୍ଥିତେଷୁ ଭୌମାଦିଗ୍ରହଯୋଗଲଗ୍ନକରଣମୁହୂର୍ତ୍ତକାଂଶକେଷୁ ଏବଂ
ବିଧିବିଶେଷଶିବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥିୌ ଅମୁକସଙ୍ଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଅମୁକ ଦେବଶର୍ମ୍ମା
ଅମୁକସଙ୍ଗୋତ୍ରସ୍ୟାସ୍ମତ୍ପୁତ୍ରସ୍ୟାମୁକାନାମଧ୍ୟେୟସ୍ୟ ଇହଜନ୍ମନ୍ୟବିସ୍ମରଣପୂର୍ବକ
ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭକର୍ମାହଂ କରିଷ୍ୟାମାତି ପଠିତ୍ଵା ତତ୍ତ୍ଵଲମ୍ବିଶାନ୍ତ୍ୟାଦିଶିଷ୍ଟପ୍ରାପାତ୍ରଂ
ନ୍ୟବ୍ଜାକୃତ୍ୟ ତଦୁପରି କ୍ରମୁକଂ ସ୍ଥାପୟିତ୍ଵା ।

ଓଁ ଯଜ୍ଞାଗ୍ରତୋ ଦୂରମୁଢେତି ଦୈବଂ ତଦସ୍ତସ୍ତସ୍ୟ ତଥୈବୈତି ।

ଦୂରଂ ଗମଂ ଜ୍ୟୋତିଷାଂ ଜ୍ୟୋତିରେକଂ ତନ୍ନେ ମନଃ ଶିବସଙ୍କଳ୍ପମସ୍ତୁ ॥

ଇତି ସଂକଳ୍ପସୂକ୍ତଂ ପଠିତ୍ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣହସ୍ତେ କ୍ରମୁକଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣଃ ସଙ୍କଳ୍ପିତକର୍ମଣଃ ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ ଇତି ବଦେତ୍ ॥

ବ୍ୟାଖ୍ୟା - ପ୍ରଥମରେ ବାଳକର ପିତା ତାମ୍ରପାତ୍ରରେ ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଅକ୍ଷତ
ବସ୍ତ୍ର ଓ ନଡ଼ିଆ ଗୁଆ ରଖି ତାହାକୁ ହସ୍ତରେ ଧରି ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ବିଷ୍ଣୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟେଽସ୍ମିନ୍”

ଇତ୍ୟାଦି ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ପ୍ରତ୍ୟେକ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦେବ ।
 ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସେହି ଅକ୍ଷତକୁ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟାଦି” ମନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ
 କରି କର୍ତ୍ତାହସ୍ତରେ ଦେବେ । କର୍ତ୍ତା ତାହାକୁ ତାମ୍ରପାତ୍ରରେ ରଖି ଉପରୋକ୍ତ
 ପୁଣ୍ୟାହବାଚନବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ପାତ୍ରରୁ ନେଇ ଅକ୍ଷତକୁ ତିନିଥର ଭୂମିରେ ବୁଣିଦେବ ।
 ତତ୍ପରେ କର୍ତ୍ତା ଘଟସ୍ଥାପନ ଓ ବରୁଣପୂଜା କରି ତାମ୍ର ପାତ୍ରରେ ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଗୁଆ,
 ଅକ୍ଷତ, ତୁଳସୀ, କୁଶ ଓ ଜଳ ରଖି ତାହାକୁ ବାମହସ୍ତରେ ଧରି ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତକୁ ତା
 ଉପରେ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇ ଉପରଲିଖିତ “ଓଁ ଗଣାଦ୍ୟାଃ ସରିତଃ” ଇତ୍ୟାଦି ବାକ୍ୟ
 ପଢ଼ି ତୀର୍ଥମାନଙ୍କୁ ଆବାହନ କରିବ ଓ ସେହି ଜଳକୁ ଐଶାନ୍ୟକୋଣରେ ପକାଇ
 ଦେଇ ପାତ୍ରକୁ ଓଲଟାଇ ତା’ ଉପରେ ଗୁଆ ରଖି ଦେବ । ବ୍ରାହ୍ମଣ “ସଂକଳ୍ପିତ
 କର୍ମର ସିଦ୍ଧି ହେଉ” ଏହା କହିବେ ।

ତତଃକର୍ତ୍ତା ଆସନ ଶୁଦ୍ଧି ଭୂତଶୁଦ୍ଧି ସାମାନ୍ୟାର୍ଘ୍ୟାଦିକଂ ବିଧାୟ ଗଣେଶମଣ୍ଡଳେ
 ଗଣପତିମାବାହୟେତ୍ ରକ୍ଷିଚ୍ଛନ୍ଦୋଯଥା-

ଓଁ ଗଣାନାନ୍ତେତି ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ବ୍ରହ୍ମାରଷି । ଗାୟତ୍ରୀଛନ୍ଦଃ ।
 ଶ୍ରୀଗଣେଶ୍ୱରୋଦେବତା । ଗଣପତିପୂଜାୟାଂ ବିନିଯୋଗଃ ।

ମନ୍ତ୍ରୋଯଥା-ଓଁ ଗଣାନାନ୍ତା ଗଣପତିଂ ହବାମହେ ପ୍ରିୟାଶାନ୍ତି । ପ୍ରିୟପତିଂ
 ହବାମହେ ନିଧାପତିଂ ହବାମହେ ବସୋ ମମ” ଇତି ମନ୍ତ୍ର ପଠିତ୍ୱା ଓଁ ଗଣେପତୟେ
 ନମଃ ଗଣପତିମାବାହୟାମି ଗଣପତେଃତ୍ରାଗଛ ଇହାଗଛ ଇହତିଷ୍ଠ
 ଇହସନ୍ନିହିତୋଭବ । ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ ଇତ୍ୟାବାହ୍ୟ
 ଆବାହନାଦିଦଶମୁଦ୍ରାଃ ପ୍ରଦର୍ଶୟେତ୍ । ତତ୍ପରେ-ଆବାହନଂ ସଂସ୍ଥାପନଂ ସନ୍ନିଧାନଂ,
 ସନ୍ନିରୋଧନ, ସକଳୀକରଣଂ, (ଦେବତାଙ୍କେ ଷଡ଼ଙ୍ଗସ୍ୟ ନ୍ୟାସଃ ସ୍ୟାତ
 ସକଳାକୃତିଃ) ଅବଗୁଣ୍ଡନଂ, ଧେନୁମୁଦ୍ରା-ଅମୃତିକରଣଂ ମହାମୁଦ୍ରା-ପରମୀ
 କରଣସ୍ତେତି । ତତଃ କ୍ଷୋଦ୍ଧ ଶୋପତାରେର୍ଦ୍ଧଶୋପତାରେର୍ବ ।
 ପଞ୍ଚୋପତାରେର୍ଗଣେଶପୂଜନଂ । ପଞ୍ଚୋପତାରପୂଜା ଯଥା-ଓଁ ଗଣେଶାୟ ଗନ୍ଧୋ
 ନମଃ, ଗଣେଶାୟ ପୁଷ୍ପଂ ବୌଷଟ, ଗଣେଶାୟ ମାଲ୍ୟପୁଷ୍ପଂ ବୌଷଟ, ଗଣେଶାୟ
 ଧୂପଃ ସ୍ୱାହା, ଗଣେଶାୟ ଦୀପଃ ସ୍ୱାହା, ଗଣେଶାୟ ଧୂପଦୀପାର୍ଥମାତମନାୟଂ ସ୍ୱାଧା,
 ଗଣେଶାୟ ନୈବଦ୍ୟଂ ସ୍ୱାହା, ନୈବେଦ୍ୟାର୍ଥମାତମନାୟଂ ସ୍ୱାଧା । ଓଁ ପ୍ରାଣାୟ
 ସ୍ୱାହା ଓଁ ଅପାନାୟ ସ୍ୱାହା, ଓଁ ବ୍ୟାନାୟ ସ୍ୱାହା, ଓଁ ଉଦାନାୟ ସ୍ୱାହା, ଓଁ ସମାନାୟ

ସ୍ବାହା, କ୍ରମୁକଂ ନମଃ, କ୍ରମୁକାର୍ଥମାତମନାୟଂ ସ୍ବାଧା । ଐଶାନ୍ୟେ କୁଷ୍ଠୋଦରାୟ
 ଚକ୍ଷୁନୈବେଦ୍ୟଂ ସ୍ବାହା, ଚକ୍ଷୁନୈବେଦ୍ୟାର୍ଥମାତମନାୟଂ ସ୍ବାଧା । “ଓଁ ଆୟୁର୍ଦେହି
 ଯଶୋଦେହି ଶ୍ରିୟଂ ଦେହି ଦମେବ ଚ । ପୁତ୍ରଂ ପୌତ୍ରଂ ପ୍ରପୌତ୍ରଂ ଚ ଦେହି ମେ
 ଗଣନାୟକ” ଇତି ପ୍ରାର୍ଥନାଂ କୃତ୍ବା ଗଣେଶାୟ ଦୁର୍ବାଦଦରାକ୍ଷତପୁଷ୍ପାଣି ବୌଷଟ୍ ।
 ତତଃ ଶାଳଗ୍ରାମଂ ସ୍ଥାପୟିତ୍ବା ବିଷ୍ଣୁମାବାହୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା- “ଓଁ ତଦ୍‌ବିଷ୍ଣୋଃ
 ପରମଂ ପଦଂ ସଦା ପଶ୍ୟନ୍ତି ସୁରୟଃ । ଦିବାବ ଚକ୍ଷୁରାତତଂ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରଂ ପଠିତ୍ବା
 “ଓଁ ବିଷ୍ଣବେ ନମଃ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରଣେ ଯଥାଶକ୍ତ୍ୟୁପଚାରୈଃ ସଂପୂଜ୍ୟ “ଓଁ ଭକ୍ତିହୀନଂ
 କ୍ରିୟାହୀନଂ ମନ୍ତ୍ରହୀନଂ ସୁରେଶ୍ବର । ଯତ୍‌ପୂଜିତଂ ମାୟା ଦେବ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ତଦସ୍ତୁ
 ମେ” ଇତି ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ତତ୍ତ୍ୱ ଚ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଂ ପୂଜୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା- “ଓଁ ଶ୍ରୀଶ୍ଚତେ
 ଲକ୍ଷ୍ମୀଶ୍ଚପଦ୍ମା । ଅହୋରାତ୍ରେ ପାର୍ଶ୍ବେ ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ରୂପମଶ୍ୱିନୌ ବ୍ୟାଠଂ ।
 ଇଷନ୍ନିଷାଣାମୁନ୍ନଇଷାଣ ସର୍ବଲୋକମ୍ଭଜାଣା ଇତି
 ମନ୍ତ୍ରେଣପଞ୍ଚୋପଚାରୈଃପୂଜୟେତ୍ । ତତଃ ପ୍ରାର୍ଥନା- “ନମସ୍ତେ ସର୍ବଦେବାନାଂ
 ବରଦାସି ହରିପ୍ରିୟେ । ଯା ଗତି ସ୍ବତ୍‌ପ୍ରପନ୍ନାନଂସାମେଭୂୟାତ୍‌ଦର୍ଶନାତ୍”
 ତତୋଗ୍ରହମଣ୍ଡଳେସ୍ବସ୍ବମନ୍ତେର୍ନବଗ୍ରହାନ୍ ପଞ୍ଚୋପଚାରୈ ସଂପୂଜ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ (ମୂଳ
 ୧୪୩ ନମ୍ବର ଦେଖ) । ତତୋମଣ୍ଡଳେ ଦିକ୍‌ପାଳାନ୍ ସ୍ବସ୍ବମନ୍ତେଣ ପଞ୍ଚୋପଚାରୈଃ
 ସଂପୂଜ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । (ମୂଳ ୧୪୪ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ କର୍ତ୍ତା ଆସନଶୁଦ୍ଧି, ଭୂତଶୁଦ୍ଧି; ସାମାନ୍ୟାର୍ଚ୍ଚ୍ୟସଂସ୍କାର ପ୍ରଭୃତି
 କରି (ମୂଳ ୧୨୪-ଟିପ୍‌ପଣୀ ଦେଖ) ଉପରୋକ୍ତ “ଗଣନାୟା” ମନ୍ତ୍ରର ରକ୍ଷିତ୍ବ
 କରି ସେହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଗଣେଶମଣ୍ଡଳରେ ଗଣପତିଙ୍କର ଆବାହନ କରିବ ଓ
 ଆବାହନାଦି ଦଶମୁଦ୍ରା ଦେଖାଇବ । (ମୁଦ୍ରାଲକ୍ଷଣ-ମୂଳ ୧୧୮ ନମ୍ବର ୧ ଟିପ୍‌ପଣୀ
 ଦେଖ) ତଦୁପାରୁ ପଞ୍ଚ ଉପଚାର-ଦେଇ ଗଣେଶଙ୍କ ପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ
 “ଆୟୁର୍ଦେହି” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଦୁର୍ବା, ବଦରାକ୍ଷତ ଓ ପୁଷ୍ପ ଦେବ ଏବଂ
 ଆସନ ଉପରେ ଶାଳଗ୍ରାମ ସ୍ଥାପନ କରି (ଆସନ ନିୟମ ମୂଳ ୯୧ ନମ୍ବର
 ଦେଖ) ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ତଦ୍‌ବିଷ୍ଣୋଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଆବାହନ କରିବ
 ଓ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ବିଷ୍ଣବେ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପଞ୍ଚଉପଚାର ଦେଇ
 ପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ “ଭକ୍ତିହୀନଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।
 ତତ୍ପରେ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଶ୍ରୀଶ୍ଚତେ” ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଞ୍ଚ ଉପଚାର ଦେଇ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର
 ପୂଜା କରିବ ଏବଂ ଉପରୋକ୍ତ “ନମସ୍ତେ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ । ଆଉ
 ଗ୍ରହମଣ୍ଡଳରେ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ସ୍ବସ୍ବ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଞ୍ଚଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରି

ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଦିକ୍ପାଳମଣ୍ଡଳରେ ଦିକ୍ପାଳମାନଙ୍କୁ ସ୍ବ ସ୍ବ ମନ୍ତ୍ରରେ ପଞ୍ଚଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ।

ତତଃ ସରସ୍ବତୀଂ ପୂଜୟେତ୍ । ରକ୍ଷିତ୍ବହୋଯଥା-ଓଁ ପାବକାନ ଇତ୍ୟସ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରସ୍ୟ । ବ୍ରହ୍ମା ରକ୍ଷିଃ । ଗାୟତ୍ରୀହ୍ରଦଃ । ସରସ୍ବତୀ ଦେବତା ପୂଜାୟାଂ ବିନିଯୋଗଃ । ଓଁ ପାବକାନଃ ସରସ୍ବତୀ ବାଜେଭିର୍ବାଜିନୀବତି । ଯଜ୍ଞଂ ବଞ୍ଚୁଧିରାବସୁଃ । ଓଁ ସରସ୍ବତ୍ୟେ ନମଃ ସରସ୍ବତୀମାବାହୟା ମିସରସ୍ବତୀ ଅତ୍ରାଗଚ୍ଛଇହାଗଚ୍ଛ ଇହତିଷ୍ଠ ଇହସନ୍ନିହିତା ଭବ ଅତ୍ରାଧିଷ୍ଠାନଂ କୁରୁ ମମ ପୂଜାଂ ଗୃହାଣ । ଆବହନାଦିଦଶମୁଦ୍ରାଃ ପ୍ରଦର୍ଶୟେତ୍ । ମୂଳ ନଂ ୧୧୮-୧୯ ଦେଖ) ତତଃ ପଞ୍ଚୋପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ ଭଦ୍ରକାଲ୍ୟେ ନମୋ ନିତ୍ୟଂ ସରସ୍ବତେ ନମୋନମଃ । ବେଦବେଦାନ୍ତବେଦାଙ୍ଗବିଦ୍ୟାସ୍ଥାନେଭ୍ୟ ଏବ ଚ । ତତଃ “ଓଁ ଗୁହାୟ ନମଃ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽଗ୍ରତଃ ପୂଜୟେତ୍ । ସୂକ୍ତକାରେ ଭେଦା ନମଃ” ଇତି ସୂକ୍ତକାରାନ “ସ୍ବବିଦ୍ୟାୟେ ନମଃ” ଇତି ସ୍ବବିଦ୍ୟାଂ ପୂଜୟେତ୍ । କେଷାଂଚିନ୍ମତେ ବର୍ଦ୍ଧନୀୟତଂ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ତତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣାଦିଦେବୀନାଂ ପୂଜନଂ । ତତୋବାଳକଃ ଶିଳାଖଣ୍ଡଂ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ତତ୍ର “ଓଁ ବକ୍ରତୁଣ୍ଡାୟ ନମଃ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽଗ୍ରତଃ ପାଦ୍ୟଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାଦିଭିଃ ସଂପୂଜ୍ୟ ବିଘ୍ନୋସ୍ବାରଥଂ ଓଁ ନମୋଗଣେଶ ବିଘ୍ନେଶ ଗିରିଜାନନ୍ଦନ ପ୍ରଭୋଃ ମମ ବିଘ୍ନଂ ନିହତ୍ୟାଶୁ ସର୍ବସିଦ୍ଧିଂ ପ୍ରଦୋତ୍ତବ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରଂ ପଠିତ୍ବା ଅଷ୍ଟୋତ୍ତରଶତସଂଖ୍ୟକନାରିକେଳଂ ଭଞ୍ଜିତ୍ବା “ଇମଂ ବଳିଂ ବକ୍ରତୁଣ୍ଡାୟ ଗୃହଣ ଗୃହଣ ହୁଁ ଫଟ୍ ସ୍ବାହା” ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽଗ୍ରତଃ ଭଗ୍ନ ନାରିକେଳବଳିମୁଷ୍ଟୁ ଜ୍ୟ ପ୍ରଣମେତ୍ । ନାରୀକେଳାଭାବେ ଚତୁଃପଞ୍ଚାଶତ, ଅଷ୍ଟାଦିଂଶତିଃ, ଅଷ୍ଟୋଦା । ତତୋହସ୍ତେପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ଗୃହୀତ୍ବା “ଓଁ ଏକଦନ୍ତଂ ମହାକାୟଂ କପିଳଂ ଗଜକର୍ଣ୍ଣକଂ । ଲୟୋଦରଂ ଚ ବିକଟଂ ବିଘ୍ନନାଶଂ ବିନାୟକଂ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋଽଗ୍ରତଃ ଗଣେଶାୟ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଦତ୍ତ୍ବା । ଯା କୁନ୍ଦେୟୁ ତୁଷାରହାରଧବଳା ଯା ଶ୍ଵେତପଦ୍ମାସନା ଯା ବୀଣାବରଦଣ୍ଡମଣ୍ଡିତକରା ଯା ଶୁକ୍ଳବସ୍ତ୍ରାନ୍ୱିତା । ଯା ବ୍ରହ୍ମାତ୍ମ୍ୟତଶ୍ଚକରପ୍ରଭୃତିଭିର୍ଦୈବୈଃ ସଦା ବନ୍ଧିତା । ସା ମାଂ ପାତୁ ସରସ୍ବତୀ ଭଗବତୀ ନିଶେଷକାତ୍ୟାପହା । ଇତି ପଠିତ୍ବା ସରସ୍ବତ୍ୟେ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳିଂ ଦତ୍ତ୍ବା ଲଗ୍ନାଦିଦୋଷନିବାରଣାର୍ଥଂ ତିଳକାଞ୍ଚନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତଦନ୍ୟଥା-ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାକ୍ଷତୈଃ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ସଂପୂଜା ଦ୍ରବ୍ୟପୂଜା କୃତ୍ବା ଓଁ ବିଷ୍ଣୁନର୍ମ ଇତ୍ୟାରଭ୍ୟ ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶାବିଶିଷ୍ଟାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଆବିତ୍ୟନ୍ତଂ ପଠିତ୍ବା ଅମୁକସଗୋତ୍ରାୟ ଅମୁକାବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ଅମୁକଶାଖାଶାଖୈକଦେଶାଧ୍ୟାୟିନେ ଅମୁକଦେବଶର୍ମଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣାୟାର୍ଜିତାୟ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀଅମୁକନାମଧେୟଃ

ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ସମୟେ ଲଗ୍ନାଦିବୋଷବ୍ୟପୋହନାର୍ଥମିଦଂ ଚିଳକାଞ୍ଚନଗନ୍ଧା ବ୍ୟର୍ଜିତଂ ଅଗ୍ନି
ଦୈବତକଂ ସଦକ୍ଷିଣଂ ତୁଲ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ । ତତଃ ପ୍ରାର୍ଥନା-ଓଁ ହିଣ୍ୟଗର୍ଭଗର୍ଭସ୍ତୁ
ହେମବାଜଂ ବିଭାବସୋଃ ଅନନ୍ତ ପୁଣ୍ୟପଲଦମତଃ ଶାନ୍ତିଂ ପ୍ରୟଚ୍ଛତୁ । ତତୋ
ନୂତନକଠିନୀଂ ଗୃହୀତ୍ବା ଆଚାର୍ଯ୍ୟସମୀପଂ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି । ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣା ମୟା ଅସ୍ୟ
ବାଳକସ୍ୟ ବିଦ୍ୟାପଠନାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦ୍ୟେତ୍ୟାଦି । ତତଃ ପାଠୟେତ୍ । ବ୍ରହ୍ମା
ବିଷ୍ଣୁଃ ମହେଶଃ ଇତି ବୃତ୍ତମଣ୍ଡଳତ୍ରୟେଣ ବ୍ରହ୍ମବିଷ୍ଣୁ ଶିବାନାଂ ନାମାନୁଜାର୍ଯ୍ୟ
ଅକାରାଦିକାରାତ୍ମାନ୍ ବର୍ଣ୍ଣାନ୍ ଲେଖୟେତ୍ । ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ତତୋବାଳକଃ
ଗୁରୁବେ ଦକ୍ଷିଣାଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଓଁ ବିଷ୍ଣୁର୍ନମ ଅଦ୍ୟେହେତ୍ୟାଦି ପୂର୍ବୋକ୍ତ
ଏବଂ ବିଧିବିଶେଷଶିକ୍ଷାୟାଂ ପୁଣ୍ୟତିଥୌ ଅମୁକସଗୋତ୍ରୋଽମୁକନାମଧେୟଃ
ବିଦ୍ୟାଲାଭକାମନାୟା କୃତେତଦ୍‌ଗଣେଶାଦିଦେବତାପୂଜନକର୍ମଣଃ
ସାଙ୍ଗତାସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ଦକ୍ଷିଣାମିମାଂ ଯଥାଶକ୍ତି ପରିମିତାଂ ରଜତଶଣ୍ଡାଦିକାଂ-
ଯଥାସମ୍ଭବଗୋତ୍ରନାମ୍ନେ ବ୍ରାହ୍ମଣୟାହଂ ଦଦେ । ଗୁରୁବ୍ରହ୍ମା ଗୁରୁବିଷ୍ଣୁ ଗୁରୁଦେବ
ମହେଶ୍ୱରଃ । ଗୁରୁଃ ସାକ୍ଷାତ୍ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ତସ୍ମୈ ଶ୍ରୀ ଗୁରୁବେ ନମଃ । ଇତି ଗୁରୁଂ
ପ୍ରଣମ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନୋତ୍ସର୍ଗ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତତୋଽହିତ୍ରାବଧାରଣଂ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ
ଆଶୀର୍ବାଦଃ । ତତ୍ପରଦିନେ ପ୍ରତ୍ୟାବସ୍ୟ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ପାବକାନଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରର ରକ୍ଷିତ୍ୱ
କରି, ସେହି ମନ୍ତ୍ରରେ ଶ୍ରୀ ସରସ୍ୱତୀଦେବୀଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ଓ ପଞ୍ଚଉପଚାର
ଦେଇ ପୂଜା କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଗୁରୁ, ସୂତ୍ରକାର ଓ ସୁବିଦ୍ୟା ଏମାନଙ୍କୁ ଉପରୋକ୍ତ
ସ୍ୱ ସ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ରରେ ପୂଜା କରିବ । କାହାରି ୨ ମତରେ ବର୍ଦ୍ଧନୀଘଟସ୍ଥାପନ କରି
ତହିଁରେ ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣାଦି ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବ । ତତ୍ପରେ ବାଳକ
ଶିଳପୋତା ରଖି ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ବକ୍ରତୁଣ୍ଡାୟ ନମଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ତାହାକୁ
ପାଦ୍ୟଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାଦି ଦେଇ ପୂଜା କରି ବିଘ୍ନନିବାରଣ ନିମିତ୍ତ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ
ନମୋଗଣେଶ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶହେ ଆଠ ନଡ଼ିଆ ଭାଙ୍ଗିବ ଓ ଉପରୋକ୍ତ
“ଇମଂ ବଳିଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଭଙ୍ଗା ନଡ଼ିଆକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଏବଂ ଗଣେଶଙ୍କୁ
ବଳିଦାନ କରି ନମସ୍କାର କରିବ । ଶହେ ଆଠ ନଡ଼ିଆର ଅଭାବ ପକ୍ଷରେ ଚଉବନ,
ଅଠାଇଶ ବା ଆଠଗୋଟା ଭାଙ୍ଗିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଧରି ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ
ଏକଦନ୍ତ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଗଣେଶଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଦେବ ଉପରୋକ୍ତ “ୟା କୁନ୍ଦେୟୁ

ତୁଷାରହାରଧବଳା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶ୍ରୀ ସରସ୍ବତୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ଲଗ୍ନାଦିଦୋଷ ନିବାରଣ ନିମିତ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ତିଳକାଞ୍ଚନ ଦାନ କରି ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭସ୍ତୁ” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ । ତତ୍ପରେ ବାଳକ ନୂଆ ଖଡ଼ି ଧରି ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ନମସ୍କାର କରି ପଣିମକୁ ମୁଖ କରି ଆସନରେ ବସିବ । ଗୁରୁ ପୂର୍ବମୁଖ ହୋଇ ଆସନରେ ବସି ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବେ ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱର ଏହା କହି ପ୍ରଥମେ ତିନିଗୋଟି ୦ କାଟି ତଦୁତ୍ତାରୁ ଆକାରଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କ୍ଷକାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କୁ ଲେଖାଇ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବେ । ତତ୍ପରେ ବାଳକ ଗୁରୁଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ “ଗୁରୁବ୍ରହ୍ମା” ଏହା ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ ଏବଂ ନମସ୍କାର କରିବ । ତଦନନ୍ତର ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନୋତ୍ସର୍ଗ, ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ, ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ ଓ ଆଶୀର୍ବାଦଗ୍ରହଣ କରି କର୍ମ ସମାପ୍ତ କରିବ । ତତ୍ପରେ ଦିବସରେ ପଢ଼ିଥିବା ପାଠର ପ୍ରତ୍ୟାକରଣ କରିବ ।

ଇତି ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କର୍ମ ସମାପ୍ତ ।

-୦-

୫-ଶାଖୋଟକ (ଶାହାଡ଼ା) ବିବାହ ବିଧି

(ପ୍ରଥମ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ ନଷ୍ଟ ହେଲେ ତୃତୀୟଥରକୁ ପ୍ରଥମେ ଶାହାଡ଼ାବୃକ୍ଷର ସହିତ ବିବାହ କରି ଦାରଗ୍ରହଣ କରିବ) ।

କନ୍ୟାପିତା ପ୍ରଥମେତୋବରୁଣପୂଜା କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । (ମୂଳ-୨ ୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତତୋବାଗ୍ଦାନବିଧିଃ । (ମୂଳ-୪ ୨୧ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଶାଖୋଟକନାମ୍ନା କନ୍ୟାପିତା ବିଶେଷଃ । ଗନ୍ଧାଧିବାସଃ । (ମୂଳ-୨୩୪ ନମ୍ବର ଦେଖ) ବହିଃଶାଳା ରୋପଣଂ । ହରଦ୍ରାଧିବାସଃ । (ମୂଳ ୨୩୯- ନମ୍ବର ଦେଖ) (ମୂଳମାତୃପୂଜା । ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ଭୋଜ୍ୟୋତ୍ସର୍ଗଃ (ମୂଳ-୧୩୫ ନମ୍ବରଠାରୁ ୧୩୮ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) “ଜରାଂ ଗଚ୍ଛେତି” ମନ୍ତ୍ରେଣ କନ୍ୟା ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନଂ । ମୁକୁଟବନ୍ଧନଂ “ଯୁବା ଯୁବସା” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ (ମୂଳ-୪୨୯, ୪୩୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ବରବରଣଂ । ମହାବାକ୍ୟଂ କୃତ୍ୱାବନସ୍ତତିଗୋତ୍ରସ୍ୟଶାଖୋପଶାଖାପ୍ରବରସ୍ୟ ହ୍ରାମନାମ୍ନଃ ପ୍ରଯୋତ୍ରାଂ ମହାହ୍ରାମନାମ୍ନଃ ପୌତ୍ରାଂ ସୁହ୍ରାମନାମ୍ନଃ ପୁତ୍ରାଂ ଶାଖୋଟକନାମ୍ନାଂ କନ୍ୟାଂ ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ । ମୂଳ-୪୨୨ ନମ୍ବର ଦେଖ) ନୀରାଜନଂ ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥି ବନ୍ଧନଂ । ଗ୍ରନ୍ଥିମୋଚନଂ । (ମୂଳ-୪୪୩, ୪୪୭ ନମ୍ବର ଦେଖ) ବ୍ରହ୍ମାବରଣଂ । ମୂଳ-୧୪୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) କୁଶକଣ୍ଡିକା । (ମୂଳ-୧୫୫ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ଭୂରାଦିସ୍ଥିଷ୍ଟକୃଦନ୍ତାଦଶାହୁତୟୋହୋତବ୍ୟଃ । (ମୂଳ ୧୯୫ ନମ୍ବର ଦେଖ)
 ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ । ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି ଗୋତୁନାମୋକ୍ତାରଣାନନ୍ତରଂ
 ଆବୟୋର୍ବରକନ୍ୟାୟୋବିବାହାଙ୍ଗହୋମକର୍ମ ଯତ୍କୃତଂ ତତ୍ ସ୍ବକୃତମସ୍ତୁ ।
 ଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ (ମୂଳ-୪୭୧ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତିଳକାଞ୍ଚନଦାନଂ । ମୂଳ-୪୫୩
 ନମ୍ବର ଦେଖ) ଆଶୀର୍ବାଦ । (ମୂଳ-୩୬୬ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ଇତି ଶାଖୋକବିବାହବିଧିଃ ।

-୦-

୬-ତୁଳସୀ ବିବାହ

ତୁଳସୀ ବିବାହର ଶୁଭଦିନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ସୌମ୍ୟାୟନେ ପ୍ରକର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ଗୁରୁଶୁକ୍ରୋଦୟେ ତଥା ।

ଅଥବା କାର୍ତ୍ତିକେ ମାସି ଭୀଷ୍ମ ପଞ୍ଚଦିନେଽଥବା ।

ବୈବାହିକେଷୁ ରକ୍ଷେଷୁ ପୂର୍ଣ୍ଣମାୟାଂ ବିଶେଷତଃ । (ବିଷ୍ଣୁଯାମଳେ)

ବୈଶାଖକାର୍ତ୍ତିକମାଘେଷୁ ଶୁଭେ ଦିନେ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ବିଶେଷତଃ ଉର୍ଜଶ୍ଚକ୍ରତୁର୍ଦ୍ଦଶ୍ୟାଂ ତ । (ପଦ୍ମପୁରାଣେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିଷ୍ଣୁଯାମଳମତରେ ଉତ୍ତର ଅୟନରେ, ଗୁରୁ ଶୁକ୍ରଙ୍କର
 ଉଦୟକାଳରେ, ଅଥବା କାର୍ତ୍ତିକମାସରେ କିମ୍ବା ଭୀଷ୍ମପଞ୍ଚଦିନ ଅର୍ଥାତ୍ କାର୍ତ୍ତିକ
 ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀଠାରୁ ପୂର୍ଣ୍ଣମାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ପାଞ୍ଚଦିନରେ, ବିବାହୋକ୍ତ
 ନକ୍ଷତ୍ରମାନଙ୍କରେ, ବିଶେଷତଃ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତିଥିରେ ତୁଳସୀ ବିବାହ କରିବ ।
 ପଦ୍ମପୁରାଣମତରେ ବୈଶାଖ, କାର୍ତ୍ତିକ ଓ ମାଘମାସରେ, ଶୁଭଦିନରେ, ବିଶେଷତଃ
 କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳତତୁର୍ଦ୍ଦଶୀରେ ତୁଳସୀବିବାହ କରିବ ।

ତୁଳସୀ ବିବାହକାରିକା

ଆଦାବେବାଥ ତୁଳସୀଂ ବନେ ବା ସ୍ବଗୃହେଽପିବା

ମାସମାତ୍ରେଣ ସଂବର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ତତୋ ଯଜନମାରଭେତ୍ ॥

ମଣ୍ଡପଂ କାରୟେତ୍ତତ୍ କୁଣ୍ଡଂ ବୈଦୀ ବିବାହବତ୍ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଦେଶିକଞ୍ଚେ ବ ଚତୁରଷ୍ଠ ତଥର୍ତ୍ତଜଃ ॥

ଗ୍ରହଯଜ୍ଞଂ ପୁରସ୍କୃତ୍ୟ ମାତୃଶାଂ ଯଜନଂ ତଥା ।
 କୃତ୍ୱା ନାନ୍ଦୀମୁଖଂ ଶ୍ରୀକ୍ଷଂ ସୌବର୍ଣ୍ଣଂ ସ୍ଥାପୟେନ୍ନରିଂ ।
 କୃତ୍ୱା ତୁ ରୌପ୍ୟତୁଳସୀଂ ଲଗ୍ନେହ୍ୟସ୍ତମିତେ ରବୌ ।

(ଗୋଧୂଳିକଲଗ୍ନେ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ)

ସଂପୂଜ୍ୟାଳଙ୍କୃତାଂ ତାଂ ଚ ପ୍ରଦଦ୍ୟାଦ୍ ବିଧୂତୋ ହରେଃ ।

(ହରେରିତି ଆର୍ଷଃ ହରୟେ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ)

ସମଶୁତେନ ମନ୍ତ୍ରେଣ ବସ୍ତ୍ରଯୁଗ୍ମେ ନ ବେଷ୍ଟୟେତ୍ ।

ତଦାବଧୈତି ମନ୍ତ୍ରେଣ କଙ୍କଣଂ ପାଣିପଲ୍ଲବେ ।

ଆଜଂ ଦଦାଦିତି ମନ୍ତ୍ରେଣ କରଗ୍ରହୋବିଧୂୟତେ ।

କର୍ତ୍ତବ୍ୟଃ ତତୋହୋମୋବିଶେଷାଦ୍‌ବିଧୂର୍ବକଂ ।

ଆଚାର୍ଯ୍ୟୋବେଦିକାକୁଷ୍ଠେ ଜହୁଯାଜ ନବାହୁତଃ ॥

(ଓଁ ନମୋ ଭଗବତେ ବାସୁଦେବାୟ ସ୍ୱାହା,

ଓଁ ନମୋନାରାୟଣାୟ ସ୍ୱାହେତି ବା)

ଯଜମାନଃ ସପତ୍ନୀକଃ ସହାମାତେଷ୍ଠ ଗୋତ୍ରଜୈଃ ।

ପ୍ରଦକ୍ଷିଣାଃ ପ୍ରକୂର୍ବାତ ଚତସ୍ରୋବିଷ୍ଣୁନା ସହ ॥

(ବିଷ୍ଣୁ ସହିତ ତୁଳସ୍ୟା ଇତ୍ୟର୍ଥଃ)

ପଠେୟଃ ଶାନ୍ତିକାଧ୍ୟାୟାଂସ୍ତଥା ବୈଷ୍ଣବସଂସ୍ରବାନ୍ ।

ଗାୟେୟୁର୍ମଙ୍ଗଳଂ ନାର୍ଯ୍ୟୋଭେରୀତୃୟାଦିନିଃସ୍ୱନୈଃ ।

ଗାଂ ପୀଠଂ ଚ ତଥା ଶଯ୍ୟାମାଚାର୍ଯ୍ୟାୟ ନିବେଦୟେତ୍ ।

ରତ୍ନିଗ୍ଭେୟାଦକ୍ଷିଣାଂ ଦଦ୍ୟାଦ୍ ସଦନ୍ତୈର୍ଭୋଜୟେଦ୍ଭିଜାନ୍ ।

ଏବଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତାଂ ଦେବୀଂ ବିଷ୍ଣବେ ଯଃ ସମର୍ପୟେତ୍ ।

ଆଜନ୍ତୋପାର୍ଜିତାତ୍ ପାପାନ୍ ମୃତ୍ୟୁତେ ନାତ୍ର ସଂଶୟଃ ॥

(ବିଷ୍ଣୁଯାମଳେ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତୁଳସୀବୃକ୍ଷ ବନରେ ଥାଉ କିମ୍ବା ଗୃହରେ ଥାଉ ତାକୁ ମାସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଳ ଦେଇ ଯତ୍ନରେ ବଢ଼ାଇବ । ତତ୍ପରେ ସେହି ତୁଳସୀକୁ ପୂଜା କରି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ବିବାହକ୍ରିୟା ଅନୁସାରେ ବେଦୀ, କୁଣ୍ଡ ଓ ମଣ୍ଡପ ନିର୍ମାଣ କରିବ । (ମୂଳ-୫୭, ୫୦, ୫୨ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଏମଂ ମନ୍ତ୍ର ଜାଣିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଆଉ ଚାରିଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ରତ୍ନିକ୍ ବରଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ କର୍ତ୍ତା

ଗ୍ରହପୂଜା, ଅଷ୍ଟାଦଶମାତୃଗଣପୂଜା, ବସୋର୍ଦ୍ଧାରା ଓ ନାନ୍ଦୀମୁଖଶ୍ରାଦ୍ଧ ବିବାହବିଧି ଅନୁସାରେ କରି (ମୂଳ-୧୪୨, ୧୩୧, ୧୩୨, ୨୭୭ ନମ୍ବର ଦେଖ) ସୁବର୍ଣ୍ଣର ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମା ଆଉ ରୂପାର ତୁଳସୀ ପ୍ରତିମା ନିର୍ମାଣ କରି ବେଦୀ ଉପରେ ରଖିବ । ତଦୁପାରୁ ତୁଳସୀଦେବୀଙ୍କୁ ଅଳଙ୍କୃତ ଓ ପୂଜା କରି ଗୋଧୂଳି ସମୟରେ ବିବାହବିଧି ଅନୁସାରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିବ । ତତ୍ପରେ “ଓଁ ସମଶ୍ଚିତେନ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରତିମା ଓ ତୁଳସୀବୃକ୍ଷକୁ ବସ୍ତ୍ର ଯୁଗ୍ମଦ୍ୱାରା ବେଶନ କରି “ଓଁ ଯଦାବଧ୍ୟ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତୁଳସୀପ୍ରତିମା ହସ୍ତରେ କଙ୍କଣ ପିନ୍ଧାଇ “ଓଁ ଆଜଂ ଦଦାତ୍” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତୁଳସୀପ୍ରତିମା ହସ୍ତକୁ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିମା ହସ୍ତରେ ଦେବ ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବେଦାସ୍ଥିତ କୁଣ୍ଡରେ ବିବାହବିଧି ଅନୁସାରେ ହୋମ କରି ତତ୍ପରେ “ଓଁ ନମୋଭଗବତେ ବାସୁଦେବାୟ ସ୍ୱାହା” କିମ୍ବା “ଓଁ ନମୋ ନାରାୟଣ ସ୍ୱାହା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ନଅଥର ପଢ଼ି ନଅ ଆହୁତି ଦେବ । ତଦନନ୍ତର ସପତ୍ନୀକ ଯଜମାନଅମାତ୍ୟ ଓ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ସହିତ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସହିତ ତୁଳସୀଦେବୀଙ୍କୁ ଚାରିଥର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବା ସମୟରେ ଶାନ୍ତିକ ଅଧ୍ୟାୟ ଓ ବିଷ୍ଣୁସ୍ତବ ପ୍ରଭୃତି ପାଠ କରୁଥିବେ; ବିବାହ ସମୟରେ ଭେରୀ ତୁରୀ ପ୍ରଭୃତି ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବେ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଙ୍ଗଳ ଗାନ କରିବେ । ତତ୍ପରେ କର୍ତ୍ତା ଗୋରୁ, ଆସନ ଓ ଶଯ୍ୟା ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରି ରତ୍ନିକ୍ମାନଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଭୋଜନ କରାଇବେ । ଏହିରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ତୁଳସୀଦେବୀଙ୍କୁ ଯେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ହସ୍ତରେ ପ୍ରଦାନ କରେ ସେ ଆଜନ୍ମ ପାପରୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ମୁକ୍ତ ହୁଏ ।

ତୁଳସୀ ବିବାହ ପଦ୍ଧତି

ବିବାହ ପୂର୍ବଦିନ ସପତ୍ନୀକୋଯଜମାନୋବ୍ରହ୍ମାଚାର୍ଯ୍ୟସହିତଉପବାସାଦି ନିୟମ କୃତ୍ୱା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରାୟ ନିମନ୍ତ୍ରଣଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚୋପଚାରୈଃ ସାୟଂକାଳେ ପୂଜୟିତ୍ୱା ମାଲ୍ୟଂ ଚନ୍ଦନଂ ଓ ଗୃହାତ୍ମା ପଠେତ୍-

ଆଗମ୍ୟତାଂ କୃଷ୍ଣଦେବ ସୁତିଥୌ ଶୁଭମୁଖମଂ

ଦଦାମି କନ୍ୟକାଦାନାଂ ଶୁଭେନାଗମନଂ କୁରୁ ॥

ଇତି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରାୟ ଚନ୍ଦନମାଲ୍ୟ ଦଦ୍ୟାତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବିବାହରେ ପୂର୍ବଦିବରେ ଯଜମାନ ସସ୍ତ୍ରୀକ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମା ଓ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ଉପବାସାଦି ନିୟମରେ ରହି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଆଣି

ସାୟଂକାଳରେ ପଞ୍ଚଉପଚାରେ ଦେଇ ପୂଜା କରି ହସ୍ତରେ ମାଲ୍ୟ ଓ ଚନ୍ଦନ ଧରି
ଉପରୋକ୍ତ “ଆଗମ୍ୟତା” ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ତାହା ସମର୍ପଣ
କରିବେ ।

ବିଷ୍ଣୁ ଧର୍ମୋକ୍ତତୁଳସୀ ପୂଜା ବିଧି

ତୁଳସୀମଙ୍ଗଣେ ବେଦିକାୟାଂ ରୋପୟିତ୍ୱା ପୂଜୟେତ୍ ।
ଦେଶକାଳଗୋତ୍ରନାମାଦ୍ୟୁଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ତୁଳସୀପୂଜାଂ ଇତି ସଂକ୍ଷେପଃ ।
ତତଃ କଲସଂ ସଂପୂଜ୍ୟ ଧ୍ୟାୟେତ୍-

ଧ୍ୟାୟାମି ତୁଳସୀଂ ଦେବୀଂ ଶ୍ୟାମାଂ କମଳଲୋଚନାଂ ।

ପ୍ରସନ୍ନାଂ ପଦ୍ମ କହ୍ଲାରବରାଭୟଚତୁର୍ଭୁଜାଂ ॥

କିରୀଟହରକେୟୁରକୁଣ୍ଡଳାଦିବିଭୂଷିତାଂ ।

ଧବଳାଂକୁଶସଂଯୁକ୍ତାଂ ପଦ୍ମାସନନିଷେଦୁଷୀଂ ॥ ଇତି ଧ୍ୟାନଂ ।

ଭଗବତ୍ୟେ ତୁଳସ୍ୟେ ନମଃ ଆବାହନଂ । ବିଷ୍ଣୁ ବଲ୍ଲଭାୟେ ନମଃ ଆସନଂ
ସର୍ବଦେବମୟେ ନମଃ ପାଦ୍ୟଂ । ସର୍ବତୀର୍ଥମୟେ ନମଃ ଅର୍ଘ୍ୟଂ ।
ଦୈତ୍ୟାନ୍ତକୃତପ୍ରିୟାୟେ ନମଃ ଆଚମନାୟଂ । ସର୍ବଲୋକହିତାୟେ ନମଃ ସ୍ନାନଂ ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀସହୋଦରାୟେ ନମଃ ବସ୍ତ୍ରଂ । ମହାଦେବ୍ୟେ ନମଃ ଗନ୍ଧଂ । ରମାବାସାୟେ
ନମଃ ପୁଷ୍ପଂ । ଅରୀଷ୍ଟଦାୟେ ନମଃ ଧୂପଂ । ପାପହାରିଣ୍ୟେ ନମଃ ଦୀପଂ । ଭଗବତ୍ୟେ
ନମଃ ନୈବେଦ୍ୟଂ । ଅମୃତସମୁଦାୟେ ନମଃ ନୀରାଜନଂ । ସୁଦକ୍ଷିଣାୟେ ନମଃ
ପ୍ରଦକ୍ଷିଣଂ । ପରମେଶ୍ୱରାୟେ ନମଃ ନମସ୍କାରଂ । ଅଭୀଷ୍ଟଦାୟେ ନମଃ ପ୍ରାର୍ଥନା
କୃର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

ତୁଳସୀ ମନ୍ତ୍ର ଓ ମନ୍ତ୍ରୋଧାର

ତତତୁଳସୀମନ୍ତ୍ରମଷୋଭରଣତଂ ଯଥାଶକ୍ତି ବା ଜପେତ୍ ।

ତୁଳସୀ ମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-ଶ୍ରୀ ହ୍ରୀଁ କ୍ଳାଂ ଐଁ ବୃନ୍ଦାବତ୍ୟେ ସ୍ୱାହା ।

ତୁଳସୀ ମନ୍ତ୍ରୋଦ୍ଧାରୋ ଯଥା-

ଲକ୍ଷ୍ମୀର୍ମାୟାକାମବାଣୀବାଜପୂର୍ବଂ ଦଶାକ୍ଷରଂ ।

ବୃନ୍ଦାବତୀଂ ଚତୁର୍ଥ୍ୟକ୍ତାଂ ବହିଜାୟାନ୍ୱିତାଂ ବଦେତ୍ । (ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତେ)

ତୁଳସୀ ପ୍ରାର୍ଥନା ଯଥା-

ତୁଳସୀ ଶ୍ରୀସଖୁଶୁଭେ ପାପହାରିଣି ପୁଣ୍ୟଦେ ।

ନମସ୍ତେ ନାରଦନୁତେ ନାରାୟଣମନଃପ୍ରିୟେ ।

ତୁଳସୀ କବଚ

ତତଃ ସ୍କାନ୍ଦୋକ୍ତଂ ତୁଳସୀକବଚଂ ପଠେତ୍ । ଓଁ ଅସ୍ୟ ଶ୍ରୀ
ତୁଳସୀକବଚସ୍ୟ, ବିଷ୍ଣୁରକ୍ଷିଃ, ଅନୁଷ୍ଠୁପଚ୍ଛନ୍ଦଃ, ତୁଳସୀ ଦେବତା, ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥେ
ଜପେ ବିନିଯୋଗଃ ।

ତୁଳସୀ ମେ ଶିରଃ ପାତୁ ଭାଲଂ ପଙ୍କଜଧାରିଣୀ ।
ଦୃଶୌ ମେ ପଦ୍ମନୟନା ଶ୍ରୀସଖୀ ଶ୍ରବଣେ ମମ ॥
ଦ୍ରାଶଂ ସୁଗନ୍ଧା ମେ ପାତୁ ମୁଖଂ ଚ ସୁମୁଖୀ ମମ ।
ଜିହ୍ଵାଂ ମେ ପାତୁ ସୁଭଦ୍ରା କଣ୍ଠଂ ବିଦ୍ୟାମୟୀ ମମ ॥
ସ୍ଵକ୍ଷୌ କହ୍ନୁରିଣୀ ପାତୁ ଭୃକୌ ମେ ପାପହାରିଣୀ ।
କରୌ ପଦ୍ମକରା ପାତୁହୃଦୟଂ ବିଷ୍ଣୁ ବଲ୍ଲଭା ॥
ପୁଣ୍ୟଦା ମଧ୍ୟମଂ ପାତୁ ନାଭିଂ ସୌଭାଗ୍ୟଦାୟିନୀ ।
କଟିଂ କୁଣ୍ଡଳିନୀ ପାତୁ ଉରୁ ନାରଦବନ୍ଧିତା ॥
ଜନନୀ ଜାନୁନୀ ପାତୁ ଜଘେ ସକଳବନ୍ଧିତା ।
ନାରାୟଣପ୍ରିୟା ପାତୁ ସର୍ବାଙ୍ଗଂ ସର୍ବରକ୍ଷିକା ॥
ସଙ୍କଟେ ବିଷମେ ଦୁର୍ଗେ ଭୟେ ବାଦେ ମହାହବେ ।
ନିଶ୍ୟହି ସନ୍ଧ୍ୟାୟୋଃ ପାତୁ ତୁଳସୀ ସର୍ବତଃ ସଦା ॥
ଇତୀଦଂ ପରମଂ ଗୁହ୍ୟଂ ତୁଳସ୍ୟାଃ କବଚଂ ମୁଦା ।
ତୁଳସୀକାମନେ ତିଷ୍ଠନ୍ନାସାନୋବା ଜପେଦିଦଂ ॥
ସର୍ବାନ୍ କାମାନବାପ୍ନୋତି ବିଷ୍ଣୁ ସାୟୁଜ୍ୟମୁଚ୍ଛତି ॥

ଇତି ତୁଳସୀକବଚଂ

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଅଗଣାମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଚାରିକୋଣିଆ ବେଦୀ କରି ତାମଧ୍ୟରେ
ତୁଳସୀବୃକ୍ଷ ରୋପଣ କରି ଏକମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟହ ପୂଜା କରିବ, ଯଥା-
ପ୍ରଥମରେ ସଂକଳ୍ପ, ଦ୍ଵିତୀୟରେ କଳସପୂଜା, ତତ୍ପରେ ଉପରୋକ୍ତ “ଧ୍ୟାୟାମି”
ଇତ୍ୟାଦି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଧ୍ୟାନ କରିବ “ଓଁ ଭଗବତ୍ୟେ ତୁଳସୈ ନମଃ” ଏହିଠାରୁ
ଆରମ୍ଭି “ଅଭୀଷ୍ଟଦାୟେ ନମଃ” ଏହି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରମରେ ଷୋଳଉପଚାର ଦେଇ
ପୂଜା କରିବ । ତତ୍ପରେ ଉପରୋକ୍ତ ତୁଳସୀଦେବୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଶହେ ଆଠବାର ବା
ଯଥାଶକ୍ତି ଜପ କରିବ ଏବଂ ଉପରୋକ୍ତ “ତୁଳସୀ ଶ୍ରୀସଖ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ତୁଳସୀକବଚ ପାଠ କରିବ ।

ବିବାହ ଦିବସେ ଯଥୋକ୍ତମଣ୍ଡପଂ କୃତ୍ୱା ତନ୍ମଧ୍ୟେ ମାସେନ ପୂର୍ବମାରୋପିତାୟା
ବର୍ତ୍ତତାୟାଃ ତୁଳସ୍ୟାଃ ପୁରତେ । ବିବାହବେଦୀଂ ନିର୍ମାୟ
ସୌବର୍ଣ୍ଣକୃଷ୍ଣସ୍ୟବିବାହବେଦ୍ୟାଗମନସମୟେ ମଣ୍ଡପ ସମୀପେ ବରଣମାଳାଂ ଗଳେ
ଦଦ୍ୟାତ୍ । ଯା ଆହରଜମଦଗ୍ଧିରିତି ମନ୍ତ୍ରେଣ । ତତୋ ବିବାହମଣ୍ଡପେ ତୁଳସୀପିତୃଦେନଂ
ଯଜମାନ ଆସନାଦିଭୂତଶୁଦ୍ଧି ମାତୃକାନ୍ୟାସାନ୍ କୃତ୍ୱା ସାମାନ୍ୟାର୍ଘ୍ୟଂ ବିଧାୟ
ବରୁଣପୂଜାଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ତତଃ ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନଂ । ବିଷ୍ଣୁଃ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ସ୍ତୁନି
ତୁଳସୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଯୋବିହାରକର୍ମଣି ସ୍ୱସ୍ତ୍ୟାଦି ଭବନୋ ବ୍ରହ୍ମ । ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ
ପୁଣ୍ୟାହମିତ୍ୟାଦି । ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀମତୀ ଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମଣାମୟା
ଧର୍ମାର୍ଥକାମମୋକ୍ଷପୁରୁଷାର୍ଥଚତୁଷ୍ଟୟପ୍ରାପ୍ତୟେ ପଦ୍ମପୁରାଣୋକ୍ତବିଧିନା
ସାଧୁବାସତୁଳସୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବିବାହକର୍ମାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ମାସକପୂର୍ବରୁ ଲଗାହୋଇ ଅତି ଯତ୍ନରେ ବଢ଼ିଥିବା ତୁଳସୀ ବୃକ୍ଷର
ଉପରେ ବିବାହଦିନ ଗୋଟିଏ ମଣ୍ଡପ (ମୂଳ ୫୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) କରି ତାହା
ମଧ୍ୟରେ ତୁଳସୀବୃକ୍ଷର କୃଷ୍ଣମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କୁ ବେଦୀ ଉପରକୁ ଅଣାଇବ । ତାଙ୍କ ଆସିବା
ସମୟରେ ମଣ୍ଡପ ସମୀପରେ “ଓଁ ଯା ଆହରଜମନଗ୍ଧିଃ” ଏହି ଯନ୍ତ୍ର (ମୂଳ ୪୧୮
(୯) ନଂ ଦେଖ) ପଢ଼ି ତାଙ୍କ ଗଳାରେ ବରଣମାଳା ଦେବ । ତତ୍ପରେ ଯଜମାନ
ତୁଳସୀର ପିତାସ୍ବରୂପ ହୋଇ ବିବାହମଣ୍ଡପରେ ବସି ଆସନଶୁଦ୍ଧି, ଭୂତଶୁଦ୍ଧି,
ମାତୃକାନ୍ୟାସ, ସାମାନ୍ୟାର୍ଘ୍ୟସଂସ୍କାର ଓ ବରୁଣପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି
ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନ ଏବଂ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ ।

ତତଃ ସଂକଳ୍ପଃ । ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ
ଶ୍ରୀମାନମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମା । ମମାଶ୍ଳୁକବିବିଧପାତକୋପଶମନପୂର୍ବକାଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧୟେ
ତୁଳସୀବିବାହଂ କରିଷ୍ୟେ । ଇତି ସଂକଳ୍ପ୍ୟ ଗ୍ରହଯଜ୍ଞଂ ଚ କୃତ୍ୱା ଆଚାର୍ଯ୍ୟମୃଦ୍ଧି ଜ୍ଞୋ
ବୃତ୍ତା ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଅମୁକଶର୍ମ୍ମଣା ମୟା ପଦ୍ମପୁରାଣୋକ୍ତବିଧିନା
ବନସ୍ପତିଗୋତ୍ରାୟାସ୍ତୁଳସୀଦେବ୍ୟାଃ କାଶ୍ୟପଗୋତ୍ରାୟା ଚତୁର୍ବେଦାଧ୍ୟାୟିନେ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ମଣୋ ସତ୍ୟବାକ୍ପ୍ରଦାନାରମ୍ଭଃ କ୍ରିୟତେ ଯଦେତ୍ୟାଦି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଯଜମାନ ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ସଂକଳ୍ପ କରିବ ଓ
ଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ରତ୍ନିକମାନଙ୍କୁ ବରଣ କରି ଉପରୋକ୍ତ
ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ବାଗ୍ଦାନକର୍ମର ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ ।

ତତୋବରସ୍ୟ ପାଦପ୍ରକ୍ଷାଳନଂ । ବସ୍ତ୍ରଦ୍ବୟନାରିକେଳଫଳଗୁବାକ-
ଯଜ୍ଞୋପବୀତ-ଚନ୍ଦନମାଳ୍ୟାନୀ ଗୃହୀତ୍ବା ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ
ଶ୍ରୀମାନଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମାକାଶ୍ୟପଗୋତ୍ରଂ ଚତୁର୍ବେଧ୍ୟାୟିନଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ମ୍ମଣଂ
ଦେବମର୍ଚ୍ଚିତଂ ବନସ୍ଥତି ଗୋତ୍ରାଂ ସାବିତ୍ରୀଲକ୍ଷ୍ମୀପାର୍ବତ୍ୟାମ୍ବିକାଂ ତୁଳସୀବଲ୍ଲୀଂ କନ୍ୟାଂ
ବାତାଦାତୁମନେନ ଗନ୍ଧପୁଷ୍ପାକ୍ଷତାନାରିକେଳଯଜ୍ଞୋପବୀତସହିତବାସୋ-ଯୁଗଳେନ
ବରଦେନ ଦ୍ବ୍ୟାମହଂ ବୃଣେ । ତତଃ ପ୍ରାଣାପାନୌ ମେ ତର୍ପୟେତ୍ୟାଦି । ତତୋବସ୍ତ୍ରଦ୍ବିନା
ସଂବେଷ୍ଟୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତଦନନ୍ତର ଯଜମାନ ବରର ପାଦ ଧୋଇଦେଇ ଯୋଡ଼ିଏ ଲୁଗା,
ଗୋଟିଏ ନଡ଼ିଆ, ଗୋଟିଏ ଗୁଆ, ସଙ୍ଗାଡ଼ିଏ ପଇତା, ଚନ୍ଦନ ଓ ମାଲ୍ୟପୁଷ୍ପ
ହାତରେ ଧରି ଦେଶ କାଳ ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲା ଉତ୍ତାରୁ ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହାତରେ ଛୁଆଇଁ ଦେଇ ତଳେ ରଖି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପଦାର୍ଥ ମନ୍ତ୍ର
ପଢ଼ି ତାଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କରିବ । (ସମୁଦାୟ ମନ୍ତ୍ର ମୂଳ ୪୧୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତଃ ଶଙ୍ଖେ ଜଳଗନ୍ଧାତ୍ତୁର୍ବାସହିତଂ ଗୁବାକଦ୍ବୟଂ ନିଧାୟ ଧୃତ୍ବା ମହାବାକ୍ୟଂ
କୃତ୍ବା କାଶ୍ୟପଗୋତ୍ରାୟ ଚତୁର୍ବେଧ୍ୟାୟିନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ମ୍ମଣେ ବରାୟାଚ୍ଚିତାୟ
ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନଅମୁକଦେବଶର୍ମ୍ମା । ବନସ୍ଥତି ଗୋତ୍ରାଂ
ସାବିତ୍ରୀଲକ୍ଷ୍ମୀପାର୍ବତ୍ୟାମ୍ବିକାଂ ତୁଳସୀବଲ୍ଲୀନାମ୍ବା । କନ୍ୟାଂ ଗୃହ୍ୟୋକ୍ତବେଦବିଧିନା
ତୁଭ୍ୟଂ ଦାସ୍ୟାମୀତି ସତ୍ୟାଂ ବାଚଂ ପ୍ରତିଜାନେ । ତତଃ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ ।
ବାଗ୍ଦାନକର୍ମ ଯତ୍ନଂ ତତ୍ ସୁକୃତମସ୍ତୁ ଯନ୍ତୁନମିତ୍ୟାଦି ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଯଜମାନ ଶଙ୍ଖରେ ଜଳ ପୁରାଇ ତହିଁରେ ଚନ୍ଦନ, ଅକ୍ଷତ,
ଦୁର୍ବା ଓ ଦୁଇଗୋଟି ଗୁଆ ପକାଇ ତାହାକୁ ହାତରେ ଧରି ମହାବାକ୍ୟ (ମୂଳ ୪୨୨
ନମ୍ବର ଦେଖ) କରି ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ
କରିବ ଓ ବାଗ୍ଦାନକର୍ମର ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ ଅଛିତ୍ବାବଧାରଣ କରିବ ।

ପୁନରପି ବରୁଣପୂଜାଂ କୃତ୍ବା ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ । ଅମୁକସଗୋତ୍ରେଣ-
ଶ୍ରୀମତାଅମୁଦେବଶର୍ମ୍ମାଶମୟା ତୁଳସୀବିବାହକର୍ମଣୋଽଙ୍ଗତୟାଗନ୍ଧାଧି-
ବାସବହିଃଶାଳା-ରୋପଣହରିଦ୍ରାଧିବାସାଭ୍ୟୁଦୟିକକୌତୁକସୂତକର୍ମାରମ୍ଭକ୍ରିୟତେ
ଯଦେତ୍ୟାଦି । ଅତ୍ର ବିଶେଷଃ-ବେଦ୍ୟାଂ ସର୍ବତୋଭଦ୍ରମଣ୍ଡଳେ ଓଁ ଇଦଂ
ବିଷ୍ଣୁର୍ବଚକ୍ରମେ ତ୍ରେଧା ନିଦଧେ ପଦଂ । ସମୂଳହମସ୍ୟପାଳଂ ସୁରେ ସ୍ବାହା” ଇତି

ମନ୍ତ୍ରେଣ ହୈମଂ ବିଷ୍ଣୁଂ “ଓଁ ତୁଳସୀ ଶ୍ରୀସଖା ଶୁଭେ ପାପହାରିଣୀ ପୁଣ୍ୟଦେ ।
ନମସ୍ତେନାରଦନୁତେ-ନାରାୟଣମନଃପ୍ରିୟେ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଗୌପ୍ୟମୟଂ ତୁଳସୀଂ
ଚ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ସଂପୂଜ୍ୟ ଚ ବସ୍ତ୍ରଭୂଷଣାଦିନା ଭୂଷୟିତ୍ବା “ଓଁ ବାସୁଦେବାୟ ନମଃ”
ଓଁ ଶୁଭାୟ ନମଃ, ଓଁ ଦେବକୈ ନମଃ, ଓଁ ମାରିଷାୟେ ନମଃ, ଓଁ ସୁରେଶାୟେ
ନମଃ, ଓଁ ପ୍ରସେନାୟେ ନମଃ, ଓଁ ପୁନର୍ବସବେ ନମଃ, ଓଁ ସୁଦ୍ରୁମାୟ ନମଃ, ଓଁ
ମହାରୁଦ୍ରାୟ ନମଃ, ଓଁ ଆଦିଦ୍ରୁମାୟ ନମଃ, ଓଁ ସାବିତ୍ରେୟ ନମଃ, ଓଁ ଗୌର୍ଯ୍ୟେନମଃ,
ଓଁ ହିମାଳୟାୟ ନମଃ, ଓଁ କଶ୍ୟପାୟ ନମଃ, ଓଁ ମରୀଚାୟେ ନମଃ,
ଇତ୍ୟଷ୍ଟାଦଶଦେବାନ୍ ପଞ୍ଚୋପଚାରୈଃ ପୂଜୟେତ୍ । ଅଧିବାସପୂର୍ବକାଭ୍ୟୁଦୟିକଶ୍ରୀକ୍ଷଂ
କୃତ୍ବା ବରକନ୍ୟାୟୋର୍ହସ୍ତେ କୌତୁକସ୍ମୃତଂ ବଧ୍ନୀୟାତ୍ । ପୁଣ୍ୟାହବାଚନଂ
କୌତୁକସ୍ମୃତକର୍ମ ଯକ୍ତୃତଂ ତତ୍ ସୁକୃତମସ୍ତୁ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯଜମାନ ପୁନର୍ବାର ବରୁଣପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି
ଅଧିବାସକର୍ମର ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରିବ, ତତ୍ପରେ ବେଦାଉପରେ ସର୍ବତୋଭଦ୍ରମଣ୍ଡଳ
(ମୂଳ ୭୨ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଲେଖି ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଇଦଂ ବିଷ୍ଣୁଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ସେହି ମଣ୍ଡଳ ଉପରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରତିମାମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ତୁଳସୀ
ଶ୍ରୀସଖା ଶୁଭେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ରୂପାର ତୁଳସୀ ପ୍ରତିମାମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାପନ କରି ଓ
ଉଭୟଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ବସ୍ତ୍ର ଆଉ ଅଳଙ୍କାରମାନ ପିନ୍ଧାଇଦେବ । ତଦୁକ୍ତାରୁ ବସୁଦେବ,
ଶୁଭ, ଦେବକୀ, ମାରିଷା, ସୁରେଶା, ପ୍ରସେନା, ପୁନର୍ବସୁ, ସୁଦ୍ରୁମ, ମହାଦ୍ରୁମ,
ଆଦିଦ୍ରୁମ, ସାବିତ୍ରୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଗୌରୀ, ହିମାଳୟ କଶ୍ୟପ ଓ ମରୀଚି ଏହି ଅଠରଟି
ଦେବତାଙ୍କୁ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ମନ୍ତ୍ରରେ ବେଦାଉପରେ ଆବାହନ
କରି ପଞ୍ଚଉପଚାର ଦେଇ ପୂଜା କରିବ । ତଦନନ୍ତର ଅଧିବାସ କର୍ମ (ମୂଳ ୨୩୪
ନମ୍ବର ଦେଖ) ଓ ଆଭ୍ୟୁଦୟିକ ଶ୍ରୀକ୍ଷ (ମୂଳ ୧୩୦-୧୩୮ ନମ୍ବରମାନ ଦେଖ)
କରି ବରକନ୍ୟାଙ୍କ ହସ୍ତରେ କୌତୁକସ୍ମୃତ (ମୂଳ ୪୨୫-୪୨୭ ନମ୍ବର ଦେଖ)
ବାନ୍ଧିଦେବ । ତତ୍ପରେ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ ଓ ଅଧିବାସକର୍ମର ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ କରିବ ।

ତତଃ କନ୍ୟାବସ୍ତ୍ରାଭିମନ୍ତ୍ରଣଂ । ଦ୍ଵିତୀୟବରଣଂ । ପୂର୍ବବତ୍ ବରଦେନ ଦ୍ଵାମହଂ
ବୃଣେ ଇତି ବିଶେଷଂ । ମଙ୍ଗଳାଷ୍ଟକଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାଃ ପଠେୟୁଃ ।

ଓଁ ଯଦାବଧିଦାକ୍ଷାୟଶାହିରଣ୍ୟଜଂ ଶତାନୀକାୟ ସୁମନସ୍ୟମାନାଃ ।

ତନ୍ନୁ ଆବଧ୍ନାମି ଶତଶାରଦାୟୁଷ୍ମାଞ୍ଜରଦକ୍ଷିଣ୍ୟଥାସଂ ॥

ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ତୁଳସୀଦେବ୍ୟାହସ୍ତେ କଙ୍କଣଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚଭିରଲଙ୍କାରେରଲକୃତ୍ୟ
ଅଗ୍ନିଂ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା । ମହାବାକ୍ୟଂ କୃତ୍ୱା ଅମୃକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନଅମୃକଦେବଶର୍ମା
କାସ୍ୟପସଗୋତ୍ରସ୍ୟ କାଶ୍ୟପାବସାରନୈଧୁବପ୍ରବରସ୍ୟ ହୃଦିକବର୍ମଣଃ ପ୍ରପୌତ୍ରାୟ
କାଶ୍ୟପସଗୋତ୍ରସ୍ୟ କାଶ୍ୟପାବସାର ନୈଧୁବପ୍ରବରସ୍ୟଶୂରବର୍ମଣଃ ପୌତ୍ରାୟ
କାଶ୍ୟପସଗୋତ୍ରସ୍ୟ କାଶ୍ୟପାବସାରନୈଧୁବପ୍ରବରସ୍ୟସୁଦେବଶର୍ମଣଃ ପୁତ୍ରାୟ ଏବଂ
ତ୍ରିବାରମୁଜାର୍ଯ୍ୟ ବନସ୍ତତିଗୋତ୍ରସ୍ୟ ଶାଖାପ୍ରଶାଖାପ୍ରବରସ୍ୟ ଆଦିତ୍ୱମନାମ୍ନଃ ପ୍ରପୌତ୍ରଂ
ବନସ୍ତତିଗୋତ୍ରସ୍ୟଶାଖାପ୍ରଶାଖା ପ୍ରବରସ୍ୟ ମହାତ୍ୱମନାମ୍ନଃ ପୌତ୍ରଂ ବନସ୍ତତି ଗୋତ୍ରସ୍ୟ
ଶାଖାପ୍ରଶାଖା ପ୍ରବରସ୍ୟ ସୁଦ୍ୱମନାମ୍ନଃ ପୁତ୍ରଂ ଏବଂ
ତ୍ରିବାରମୁଜାର୍ଯ୍ୟକାଶ୍ୟପସଗୋତ୍ରାୟକାଶ୍ୟପାବସାରନୈଧୁବପ୍ରବରାୟ
ଚତୁର୍ବେଦାଧ୍ୟାୟିନେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ମଣେ ବରାୟାଜିତାୟ ବନସ୍ତତିଗୋତ୍ରାଂ
ଶାଖାପ୍ରଶାଖାପ୍ରବରାଂ ସାବିତ୍ରୀଲକ୍ଷ୍ମୀପାର୍ବତ୍ୟାମ୍ବିକାଂ ଶ୍ରୀତୁଳସୀଦେବୀନାମ୍ନାଂକନ୍ୟାଂ
ଯଥାବସ୍ଥିତାଲକ୍ଷ୍ମତାଂ ଧର୍ମାର୍ଥକାମମୋକ୍ଷପୁରୁଷାର୍ଥଚତୁଷ୍ଟୟପ୍ରାପ୍ତି
ପୂର୍ବକଶ୍ରୀବାସୁଦେବସ୍ୟ ପ୍ରୀତୟେ ତୁଭ୍ୟମହଂ ସଂପ୍ରଦଦେ । “ଓଁ ଆଜଂ ଦଦ୍ୟାତ୍”
ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ କରଗ୍ରହଣଂ କାରୟିତ୍ୱା ସମର୍ପୟେତ୍ । ତତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥିବନ୍ଧନଂ
ମୁକୁଟବନ୍ଧନଂ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱୟଗ୍ରନ୍ଥି ବନ୍ଧନଂ ଚ କୁର୍ମ୍ୟାତ୍ । ତତଃକର୍ତ୍ତା ବରାୟଦକ୍ଷିଣାଂ
ଦଦ୍ୟାତ୍ । କଟୋପରିନିବେଶନଂ, ଘଂ ଗୌରାତିପଠନଂ । ତତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ
କୁଶାଣ୍ଡିବିଧିଂ କୃତ୍ୱା ଆଘାରାବାଜ୍ୟଭାଗୌ ଦତ୍ତ୍ୱା ଭୂରାଦିହୋମଂ
କୃତ୍ୱାବିବାହବିଧିବଦ୍ଧୋନଂ କୁର୍ମ୍ୟାତ୍ । ଗଣପତ୍ୟାଦିପଞ୍ଚଦେବତାଗ୍ରହ-
ଦିକ୍ପାଳହୋମଃ । ପୂର୍ବୋକ୍ତାଷ୍ଟାଦଶଦେବତାଭ୍ୟଃ ସ୍ୱନାମଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତ-
ମନ୍ତ୍ରେଣାହୂତୀର୍ଦଦ୍ୟାତ୍ । ‘ଓଁ ନମୋଭଗବତେ ବାସୁଦେବାୟ ସ୍ୱାହା ।’ ଅଥବା “ଓଁ
ନମୋନାରାୟଣାୟ ସ୍ୱାହା” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ନବାହୂତୀର୍ଦଦ୍ୟାତ୍ ଲାଜାହୋମ କୁର୍ମ୍ୟାତ୍ ।
ତତଃ ସ୍ୱିଷ୍ଟକୃତ୍ତୋମଃ । ପୂର୍ଣ୍ଣାହୂତିହୋମଃ । ସପ୍ତପଦାକରଣକଳ୍ପନଂ । ଶିଳାରୋହଣଂ ।
ପବିତ୍ରପତିପତ୍ନିଃ । ପ୍ରଣୀତାବିମୋକ୍ଷଃ । ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନିବସିର୍ଜନଂ । ଶାନ୍ତିକରଣଂ ।
ଦକ୍ଷିଣାଦାନଂ । ଗୋଭୂତିଲବସ୍ତ୍ରାଦିଦାନଂ । ବରକନ୍ୟୟୋ ପଞ୍ଚୋପଚାରୈର୍ନାନା-
ବିଧବ୍ରବୈଃ ପୂଜନଂ ବନ୍ଦାପନାଂ ଚ କୃତ୍ୱା ପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ ।

ନମସ୍ତେ ବ୍ୟକ୍ତରୂପାୟ ବିବାହେନ ଜଗଦ୍‌ପୁରୋ ।

ସର୍ବପାପଂ ନିହତ୍ୟାଶୁ ମୋକ୍ଷଂ ଦେହି ଜନାର୍ଜନ ।

ତତୋଯଜମାନଃ ସପତ୍ନୀକଃ ସପରିବାର ସାମାନ୍ୟଃ ସବାନ୍ଧବଃ ଚତସ୍ରଃ
ପ୍ରଦକ୍ଷିଣାଃ କୃତ୍ୱା ଶାନ୍ତିପାଠାଦି ପଠିତ୍ୱା ତୁର୍ଯ୍ୟାଦିଘୋଷପୂର୍ବକଂ ଯଥାବିଭବଂ ବିଷ୍ଣୁଂ

ତଳସାଞ୍ଚ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାନାନାଥାନ୍ ସତୋଷ୍ୟ ରତ୍ନିଗ୍ଧୋଦୟିଣୀଂ ଦତ୍ତା ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍
ଭୋଜୟେତ୍ ।

ଶାନ୍ତିମନ୍ତ୍ର ଯଥା-

ଓଁ ରତଂ ବାତଂ ପ୍ରପଦ୍ୟେ ମନୋ ଯଜୁଃ ପ୍ରପଦ୍ୟେ ସାମ ପ୍ରାଣଂ ପ୍ରପଦ୍ୟେ
ଚକ୍ଷୁଃ ଶ୍ରୋତଂ ପ୍ରପଦ୍ୟେ ବାଗୋଜଃ ମହୌଜୋମୟି ପ୍ରାଣାପାନୌ । ୧ ।

ଓଁ ଯଦ୍ବେ ଛିଦ୍ରଂ ଚକ୍ଷୁଃଶ୍ଚୋ ହୃଦୟସ୍ୟ ମନସୋ ବାତି ତୃଣଂ ବୃହସ୍ପତିର୍ନେ
ତଦଧାତୁ ଶନ୍ନୋଭବତୁ ଭୁବନସ୍ୟ ଯସ୍ପତି । ୨ ।

ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ୱସ୍ତସ୍ତବିତୁର୍ବଶ୍ୟଂ ଭର୍ଗୋଦେବସ୍ୟ ଧୀମହି ଧିଯୋଯୋନଃ
ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ । ୩ ।

ଓଁ କୟାନୟିତୁ ଆଭୁବ ଦୂତୀ ସଦା ବୁଧଃ ସଖା । କୟା ଶତିଷ୍ଟୟା
ବୃତା । ୪ ।

ଓଁ କସ୍ତ୍ରାସତେୟା ମଦାନାଂ ମଳଂହିଷୋ ମସ୍ତଦନ୍ୟସଃ । ଦୃଢ଼ାତିଦାରୁଜେ
ବସୁ । ୫ ।

ଓଁ ଆଭୀଷୁଣଃ ସଖୀନାମବିତା ଜରିତୃଣାଂ । ଶତମବାୟୁତିଭିଃ । ୬ ।

ଓଁ କୟାଦନ୍ ଉତ୍ୟାଭିପ୍ରେମନ୍ୟସେ ବୃଷନ୍ । କୟା ସ୍ତୋତୃଭ୍ୟ
ଆଭର । ୭ ।

ଓଁ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ବିଶ୍ୱସ୍ୟ ରାଜତି । ଶନ୍ନୋ ଅସ୍ତୁଦ୍ୱିପଦେ ଶଂ ଚତୁଷ୍ପଦେ । ୮ ।

ଓଁ ଶନ୍ନୋ ମିତ୍ରଃ ଶଂ ବରୁଣଃ ଶନ୍ନୋ ଭବତୃୟମା । ଶନ୍ନଇନ୍ଦ୍ରୋ ବୃହସ୍ପତିଃ
ଶନ୍ନୋ ବିଷ୍ଣୁ ରୁରୁକ୍ରମଃ । ୯ ।

ଓଁ ଶନ୍ନୋ ବ୍ରାତଃ ପବତାଙ୍କ ଶନ୍ନସ୍ତପତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଃ । ଶନ୍ନଃ କନିକ୍ରଦଦେବଂ
ପର୍ଜନ୍ୟୋଅଭିବର୍ଷତୁ । ୧୦ ।

ଓଁ ଅହାନି ଶଂ ଭବନ୍ତୁ ନଃ ଶଳଂ ରାତ୍ରୀଃ ପ୍ରତିଧୀୟତାଂ । ଶନ୍ନଇନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନୀ
ଭବତାମବୋଭିଃ ଶନ୍ନ ଇନ୍ଦ୍ରାବରୁଣା ରାତହବ୍ୟା । ଶନ୍ନ ଇନ୍ଦ୍ରାପୃଷଣା
ବାଜସାତୌ ଶମିନ୍ଦ୍ରାସୋମାସୁବିତାୟଂ ଶଂ ଯୋଃ । ୧୧ ।

ଓଁ ଶନ୍ନୋ ଦେବୀରଭିଷ୍ଟୟ ଆପୋ ଭବନ୍ତୁ ପୀତୟେ । ଶଂ
ଯୋରଭିସ୍ତବନ୍ତୁ ନଃ । ୧୨ ।

ଓଁ ସେ୍ୟାନାପୃଥ୍ବିନୋ ଭଦାନୁ ଶ୍ଵରାନିବେଶନୀ । ଯଜ୍ଞାନଃ ଶର୍ମ ସ
ପ୍ରଥାଃ । ୧୩ ।

ଓଁ ଆପୋହିଷା ମୟୋଭୂବସ୍ତାନ ଉର୍ଜେ ଦଧାତନ । ମହେରଣାୟ
ଚକ୍ଷୁସେ । ୧୪ ।

ଓଁ ଯୋବଃ ଶିବତମୋରସସ୍ତସ୍ୟ ଭାଜୟତେ ହନଃ ଉଶତୀରିବ
ମାତରଃ । ୧୫ ।

ଓଁ ତସ୍ମାଅରଜାମାମବ୍ୟେ ଯସ୍ୟ କ୍ଷୟାୟ ଜନ୍ମଥ । ଆପୋଜନୟଥା ଚ
ନଃ । ୧୬ ।

ଓଁ ଦେଘିଃ ଶାନ୍ତିରନ୍ତରିକ୍ଷଂ ଶାନ୍ତିଃ ପୃଥ୍ବୀ ଶାନ୍ତିରାପଃ ଶାନ୍ତିରୋଷଧୟଃ
ଶାନ୍ତିଃ । ବନସ୍ବତୟଃ ଶାନ୍ତିବିଶ୍ୱେଦେବା ଶାନ୍ତିଃ ସର୍ବଜଂ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିରେବ
ଶାନ୍ତିଃ ସାମାଶାନ୍ତିରେଧୁ । ୧୭ ।

ଓଁ ଦୃତେ ଦୃଂହ ମା ମିତ୍ରସ୍ୟ ମା ଚକ୍ଷୁଷା ସର୍ବାଶି ଭୂତାନି ସମୀକ୍ଷତାଂ ।
ମିତ୍ରସ୍ୟାହଚକ୍ଷୁଷା ସର୍ବାଶି ଭୂତାନି ସମୀକ୍ଷେ । ମିତ୍ରସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁଷା
ସମୀକ୍ଷାମହେ । ୧୮ ।

ଓଁ ଦୃତେ ଦୃଂହ ମାଜ୍ୟୋକ୍ତେ ସମୃଶି ଜାବ୍ୟାସଂ ଜ୍ୟୋକ୍ତେ ସମୃଶି
ଜାବ୍ୟାସଂ । ୧୯ ।

ଓଁ ନମସ୍ତେ ହରସେ ଶୋଚିଷେ ନମସ୍ତେ ଅସ୍ତୃକ୍ଷିଷେ । ଅନ୍ୟାଚଂସ୍ତେ
ଅସ୍ମୁତପତ୍ନୁ ହେତୟଃ । ପାବକୋ ଅସ୍ମତ୍ୟଂ ଶିବୋ ଭବ । ୨୦ ।

ଓଁ ନମସ୍ତେ ଅସ୍ତୁ ବିଦ୍ୟୁତେ ନମସ୍ତେ ସ୍ତନୟିତୃକ୍ତବେ । ନମସ୍ତେ ଭଗବନ୍ନସ୍ତୁ
ଯତଃ ସମୀହସେ । ୨୧ ।

ଓଁ ଯତୋ ଯତଃ ସମୀହସେ ତତୋ ନୋ ଅଭୟଂ କୁରୁ । ଶନ୍ନଃ କୁରୁ
ପ୍ରଜାଭ୍ୟୋଅଭୟନଃ ପଶୁଭ୍ୟଃ । ୨୨ ।

ଓଁ ସୁମିତ୍ରିୟା ନ ଆପଃ ଓଷଧୟଃ ସତ୍ତ୍ୱ ଦୁର୍ମିତ୍ରିୟାସ୍ତସ୍ତୈସତ୍ତ୍ୱ ଯୋଃସ୍ତାଦୈଷି
ୟଞ୍ଚ ବୟଂ ଦ୍ୱିଷ୍ଣୁ । ୨୩ ।

ଓଁ ତଜକ୍ଷୁ ଦୈବହିତଂ ପୁରସ୍ତାହୁକ୍ରମୁଜରତ୍ । ପଶ୍ୟେମ ଶରଦଃ ଶତଂ
ଜୀବେମ ଶରଦଃ ଶତଂ ଶୃଣୁୟାମ ଶରଦଃ ଶତଂ ପ୍ରବ୍ରବାମ ଶରଦଃ
ଶତମଦୀନାଃ ସ୍ୟାମ ଶରଦଃ ଶତଂ ଭୂୟଞ୍ଚ ଶରଦଃ ଶତାତ୍ । ୨୪ ।

ଇତି ଶାନ୍ତିମନ୍ତ୍ରାଃ-

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ତୁଳସୀଦେବୀଙ୍କୁ ବସ୍ତ୍ର ଅର୍ପିତାନ୍ତରା କରି ପିନ୍ଧାଇଦେବ
ଏବଂ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମବରଣ କରି ଦ୍ୱିତୀୟବରଣ କରିବ । (ମୂଳ ମନ୍ତ୍ରାବଳିବାହବିଧି
୪୨୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମଙ୍ଗଳାଷ୍ଟକ ପଢ଼ିବେ (ମୂଳ ୪୧୯
ନମ୍ବର ଦେଖ) । ତଦୁପାରୁ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଯଦାବଧ୍ୟଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
ତୁଳସୀଦେବୀଙ୍କ ହସ୍ତରେ କଙ୍କଣ ପିନ୍ଧାଇ ଓ ତାହାଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଅଳଙ୍କାରରେ

ଅଳଙ୍କୃତ କରି ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ (ମୂଳ ୧୪୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) କରି ମହାବାକ୍ୟ (ମୂଳ ୪୨୨ ନମ୍ବର ଦେଖ) ପଢ଼ି ଉପରୋକ୍ତ ବାକ୍ୟ ଓ ବିଧି ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗୋତ୍ର ଓ ପ୍ରବର ସହିତ ପ୍ରପିତାମହ, ପିତାମହ ଓ ପିତାଙ୍କ ନାମ ତିନିବାର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ । ସେହିପରି ମଧ୍ୟ ତୁଳସୀଦେବୀଙ୍କ ଗୋତ୍ର ଓ ପ୍ରବର ସହିତ ପ୍ରପିତାମହ, ପିତାମହ ଓ ପିତାଙ୍କ ନାମ ତିନିବାର ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ । ଏହାପରେ ପୁନର୍ବାର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗୋତ୍ର, ପ୍ରବର ଓ ନାମ ଥରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ତୁଳସୀଦେବୀଙ୍କର ନାମ, ଗୋତ୍ର ଓ ପ୍ରବର ଥରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଯଜମାନ ଶଙ୍ଖଜଳ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଆଜଂ ଦଦାତ୍” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତୁଳସୀଦେବୀଙ୍କ ହସ୍ତକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଦେବ । ଅନନ୍ତର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ତୁଳସୀଦେବୀ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ହସ୍ତଗ୍ରନ୍ଥ ବନ୍ଧନ, ମୁକୁଟବନ୍ଧନ ଓ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ବୟର ଗ୍ରନ୍ଥବନ୍ଧନ ପ୍ରଭୃତି ବିବାହକର୍ମ ମନୁଷ୍ୟ ବିବାହବିଧି ଅନୁସାରେ କରିବେ । ତତ୍ପରେ କର୍ତ୍ତା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କନ୍ୟାଦାନଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ କଟ୍ ମସିଣା ଉପରେ ବସାଇ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ର ଗୌରିଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟକୁଶାଣ୍ଡି (ମୂଳ ୧୫୫ ନମ୍ବର ଦେଖ) କରି ଆଘାର ଓ ଆଜ୍ୟଭାଗ ଅଗ୍ନିରେ ଦେଇ ଭୂରାଦି ହୋମ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ବିବାହରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତ ହୋମ କରି (ମୂଳ ୪୫୭-୪୬୦ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଗଣପତ୍ୟାଦି ପଞ୍ଚଦେବତା, ଗ୍ରହ, ଦିକ୍ପାଳ ଓ ଉପରୋକ୍ତ ବସୁଦେବ ପ୍ରଭୃତି ଅଷ୍ଟାଦଶ ଦେବତା ଏମାନଙ୍କୁ ସ୍ବନାମ ଚତୁର୍ଥ୍ୟନ୍ତ ମନ୍ତ୍ରରେ ଆହୁତି ଦେଇ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ନମୋଭଗବତେ ବାସୁଦେବାୟ ସ୍ବାହା” କିମ୍ବା “ଓଁ ନମୋନାରାୟଣାୟ ସ୍ବାହା” ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ ନଅଗୋଟି ଆହୁତି ଦେଇ ମନୁଷ୍ୟବିବାହବିଧି ଅନୁସାରେ ଲାଜାହୋମ କରିବ ଓ ସ୍ବଷ୍ଟିକୃତ୍ ହୋମ, ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି ହୋମ, ସପ୍ତପଦୀ ଶିଳାରୋହଣ ପ୍ରଭୃତି କର୍ମ କରିସାରି ପବିତ୍ରର ପ୍ରତିପତ୍ତି, ପ୍ରଣୀତାର ବିମୋକ୍ଷ, ବ୍ରହ୍ମାଗ୍ନିବିସର୍ଜନ, ଶାନ୍ତିକରଣ, ଦକ୍ଷିଣାଦାନ, ଗୋଭୂମି, ତିଳ, ବସ୍ତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ବିଷ୍ଣୁପ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ତୁଳସୀଦେବୀ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚ ଉପଚାର (ଗନ୍ଧ, ପୁଷ୍ପ, ଧୂପ ଓ ନୈବେଦ୍ୟ) ଓ ନାନାବିଧି ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେଇ ପୂଜା ଏବଂ ବନ୍ଦନା କରି ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ନମସ୍ତେ ବ୍ୟକ୍ତରୂପାୟ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ । ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ନମସ୍ତେ ବ୍ୟକ୍ତରୂପାୟ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ । ତଦନନ୍ତର ଯଜମାନ ସସ୍ଥାକହୋଇ ପରିବାର ଅମାତ୍ୟ, ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଓ ଗାତବାକ୍ୟାଦି ସହିତ ତୁଳସୀ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଚାରିଥର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବା ସମୟରେ

ଉପରୋକ୍ତ ଶାନ୍ତିମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରୁଥିବେ । ତତ୍ପରେ ଯଥାଶକ୍ତି ତୁଳସୀ ଓ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୂଜା କରି ଦରିଦ୍ର ଅନାଥମାନଙ୍କୁ ଦାନଦ୍ୱାରା ତୃପ୍ତି କରି ରତିମାନଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ଯଥାଶକ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ କରାଇବ । ୦ ।

ଇତି ତୁଳସୀବିବାହ ବିଧିଃ ।

୭-ବଟ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବିବାହ ବିଧି

ସ୍ଥାପନାଦକ୍ଷମେ ବର୍ଷେ ଦ୍ୱାଦଶୈକାଦଶୋଽପି ବା । (ଶୌନକଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ବଟ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷ ଲଗାଇବା ଦିନଠାରୁ ଆଠବର୍ଷରେ, ଏଗାରବର୍ଷରେ କିମ୍ବା ବାରବର୍ଷରେ ଉଭୟ ବୃକ୍ଷର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ବିବାହ କରାଯାଏ ।

ବଟାଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷାରୋପଣ କାଳନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଉଦଗୟନେ ସୁମୁହୂର୍ତ୍ତେ ସ୍ଥିରଲଗ୍ନେ କର୍ତ୍ତୁଃ ଚନ୍ଦ୍ରତାରାନୁକୂଳେ ଦିନେ ରମ୍ୟପ୍ରଦେଶେ ନାଭିମାତ୍ରଗର୍ଭେ ବଟାଶ୍ୱତ୍ଥପାଦପରୋପଣଂ କାର୍ଯ୍ୟଂ ।

(ବ୍ରତୋଦ୍‌ଯାପନକୌମୁଦ୍ୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉତ୍ତରାୟଣରେ, ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତରେ, ସ୍ଥିରଲଗ୍ନରେ, ତାର ଚନ୍ଦ୍ରଶୁଦ୍ଧିରେ, ରମ୍ୟସ୍ଥାନରେ ଓ ନାଭିପରିମାଣ ଗର୍ଭମଧ୍ୟରେ ବଟ ଆଉ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଏହି ଉଭୟ ବୃକ୍ଷାରୋପଣ କରିବ ।

ବଟ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବୃକ୍ଷର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏବଂ ବିବାହକାଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ

ଉତ୍ତରାୟଣେ ଗୁରୁଶୁକ୍ରାଦିଭ୍ୟାଃ ମାଘଫାଲଗୁନବୈଶାଖେଷୁ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷେ ଶୁଭେ ରକ୍ଷେ ସୁବାରତିଥିଲଗ୍ନକେ ସ୍ୱକ୍ଷପର୍ଯ୍ୟାଙ୍କୁରାନୁଦିତଯୋବିଦ୍ୟୁତା ଦାସାଗ୍ନିବାନଭିହତଯୋବଟାଶ୍ୱତ୍ଥଯୋଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠାପୂର୍ବକଂ ବିବାହଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।

(ବ୍ରତୋଦ୍‌ଯାପନକୌମୁଦ୍ୟାଂ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଉତ୍ତରାୟଣରେ, ଗୁରୁଶୁକ୍ରଙ୍କର ଉଦୟରେ, ମାଘ, ଫାଲଗୁନ ଓ ବୈଶାଖମାସରେ, ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷରେ, ଶୁଭନକ୍ଷତ୍ରରେ, ଶୁଭବାର, ଶୁଭତିଥି ଓ ଶୁଭଲଗ୍ନରେ, ସ୍ୱକ୍ଷ ପତ୍ରାଙ୍କୁରଯୁକ୍ତ ଏବଂ ବିକୁଳି ବା ବନ୍ତାଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ପୋତି ଯାଇ ନ ଥିବା ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଓ ବଟବୃକ୍ଷର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସହ ବିବାହ କରିବ ।

ତତ୍ରାଦୌ କନକକୁଣ୍ଡଳେ କନକସୁତେ କନକମୌଞ୍ଜୀ ହୋମଦ୍ରବ୍ୟାଣି
 ସର୍ବସମାରାନ୍ ଯଥାସମ୍ଭବଂ ସଚ୍ଚତ୍ୟ ଚତୁରସ୍ରାଂ ବେଦିକାଂ ବିଧାୟ ବଟାଶ୍ଚତଥ
 ମୂଳେ ବେଦିକା ବର୍ତ୍ତୁଳଂ ବା ଚତୁରସ୍ରଂ ଆଳବାଳଂ କୃତ୍ୱା ତତ୍ତ୍ୱ ତୁଳସୀଂ ପୁଷ୍ପଶାଖାଂ
 ଶମୀଂ ଦୁର୍ବାଂ ଚ ରୋପୟିତ୍ୱା ବେଦିକାୟାଂ ଚତୁରସ୍ରଂ ସମନ୍ତାକର୍ତ୍ତୃଦ୍ୱାରଂ
 ଚତୁହସ୍ତମଧିକଂ ବା ମଣ୍ଡପଂ କୃତ୍ୱାଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦାଦିଷ୍ଠେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ସଙ୍କଷ୍ଟଂ କୁର୍ଯ୍ୟାତ୍ ।
 ତଦ୍‌ଯଥା-ଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୁକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନମୁକଦେବାଶର୍ମା
 (ଅମୁକକର୍ମା ବା ଅମୁକଗୁପ୍ତାଃ) ନିଶ୍ଚଳପାପକ୍ଷୟାଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧି ପୂର୍ବକ
 ଆତ୍ମନାସହୈକବିଂଶତିପୁରୁଷାନୁକର୍ତ୍ତୂଳାମଃ ଶ୍ରୀପରମେଶ୍ୱରପ୍ରାତ୍ୟର୍ଥଂ ବଟାଶ୍ଚତଥୟୋଃ
 ପ୍ରତିଷ୍ଠାପୂର୍ବକବିବାହଂ କରିଷ୍ୟେ ତଦଙ୍ଗୀଭୂତଂ ଗଣେଶାଦି ଦେବତାପୂଜନଂ
 ପୁଣ୍ୟାହବତାନଂ ମାତୃକାପୂଜନଂ ନାନ୍ଦୀଶ୍ରାଦ୍ଧମାତାର୍ଯ୍ୟାଦିବରଣଂ ଚ କରିଷ୍ୟେ ଇତି
 ସଙ୍କ୍ଷେପଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପ୍ରଥମେ ଦୁଇଗୋଟି ସୁନାର କୁଣ୍ଡଳ, ଦୁଇଗୋଟି ସୁନାର ସୂତା,
 ଦୁଇଗୋଟି ସୁନାର ମେଖଳା, ହୋମସାମଗ୍ରୀ ଆଉ କର୍ମର ସମସ୍ତ ସାମଗ୍ରୀମାନ
 ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ସଂଗ୍ରହ କରି ବଟ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷର ମୂଳ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ
 ଚାରିକୋଣିଆ ଆଳବାଳ (ମନ୍ଦା) କରିବ । ତତ୍ପରେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ମନ୍ଦା ମଧ୍ୟରେ ତୁଳସୀ
 ଓ ଶମୀ ଡାଳ ପୋତିବ ଏବଂ ବଟ ମନ୍ଦା ମଧ୍ୟରେ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଡାଳ ଓ ଦୁବ
 ପୋତିବ । ତଦନନ୍ତର ବେଦୀ ଉପରେ ଚାରିହାତ କିମ୍ବା ତିହରୁ ଅଧିକ ଗୋଟିଏ
 ଚାରିକୋଣିଆ ମଣ୍ଡପ କରିବ, ତାହାର ଚାରିଦିଗରେ ଚାରିଗୋଟିଦ୍ୱାର ହେବ ।
 ତଦୁତ୍ତାରୁ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର ହୋଇଥିବା ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଉପରୋକ୍ତ
 ବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ସଂକ୍ଷେପ କରିବ । (ସଂକ୍ଷେପ ବିଧି ମୂଳ-୧୨୮, ୧୨୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ।

ତତଃ ପ୍ରାଗାଦିଦ୍ୱାରଚତୁଷ୍ଠୟେ ଆମ୍ରୋଦୁମ୍ବରପୁଷ୍ପାଶୋକପଲ୍ଲବକୃତାନି ଚତ୍ୱାରି
 ତୋରଣାନି ବନ୍ଧ୍ୱା ଶ୍ୱେତକୃଷ୍ଣ ହରିତପୀତବର୍ଣ୍ଣାଃ ଦ୍ୱାରୋଧିଜାଃ ପତାକାଃ ।
 ବଟାଶ୍ଚତ୍ୱଶିରସି ସର୍ବବର୍ଣ୍ଣୋଧିଜାଃ କାର୍ଯ୍ୟାଃ । ତତଃ ସର୍ଭିକ୍ ସପତ୍ନୀକୋଯଜମାନଃ
 ପୂର୍ଣ୍ଣକୃନ୍ୟହସ୍ତଃ ।

“ଓଁ ଭଦ୍ରଂ କର୍ତ୍ତେଜିଃ ଶୁଶ୍ରୁୟାମ ଦେବା ଭଦ୍ରଂ ପଶ୍ୟେୟାକ୍ଷତ୍ରିୟଜିତ୍ରାଃ ।

ସ୍ଥିରେରଜୈଷ୍ଠସୁବାଳଂ ସସ୍ତ୍ରନ୍ନୂର୍ତ୍ତବ୍ୟସେ ମହି ଦେବହିତଂ ଯଦାୟୁଃ ॥”

ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ମଙ୍ଗଳତୃତ୍ୟା ଘୋଷେଣ ସହ ବଟାଶ୍ଚତ୍ୱ ପ୍ରାଦକ୍ଷିଣ୍ୟେନ
 ମଣ୍ଡପପର୍ଷମଦ୍ୱାରମାଗତଃ “ଓଁ ଭୂରସିଦ୍ଧିମିରସ୍ୟ ଦିତିରସି ବିଶ୍ୱଧାୟା ବିଶ୍ୱସ୍ୟ

ଭୁବନସ୍ୟ ଧର୍ତ୍ତାଂ । ପୃଥିବୀଂ ଯଜ୍ଞ ପୃଥିବୀଂ ବୃହ ପୃଥିବୀଂ ମାହିଂସୀଃ” । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋପାଧାରଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମଣ୍ଡପଂ ପ୍ରବିଶ୍ୟ କଲସଂନିଧାୟ ନିର୍ଗତିବରୁଣାୟୋର୍ମଧ୍ୟେ ଉପବିଶେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତଦନନ୍ତର ମଣ୍ଡପର ଚାରିଦ୍ୱାରରେ ଆୟ, ଉଦ୍‌ୟର, ଜରିଅଶ୍ୱତଥ ଓ ଅଶୋକପତ୍ରରେ ତୋରଣ କରି ବାନ୍ଧିବ ଏବଂ ଧଳା, କଳା, ହଳଦିଆ ଓ ଶାଗୁଆ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଚାରିଗୋଟି ଧ୍ୱଜା ଓ ଚାରିଗୋଟି ପତାକା ନିର୍ମାଣ କରି ଚାରିଦ୍ୱାରରେ ପୋତିବ, ବଟ ଓ ଅଶ୍ୱତଥଗଛର ଅଗରେ ସବୁ ରଙ୍ଗରପତାକା ବାନ୍ଧିବ । ତତ୍ପରେ ପୁରୋହିତ ଓ ପଦ୍ମାସହିତ ଯଜମାନ ହାତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ଧରି ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଭଦ୍ରଂ କର୍ତ୍ତେତି” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମଙ୍ଗଳସୂଚକଗୀତାବାଦ୍ୟାଦି ସହିତ ବଟ ଓ ଅଶ୍ୱତଥବୃକ୍ଷକୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣକରିମଣ୍ଡପରପଶ୍ଚିମଦ୍ୱାରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ କଲସକୁ ରଖି ନୈର୍ଗତ କୋଣ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବକୁ ମୁଖ କରି ବସିବ ।

ତତଃ ସ୍ୱଗୃହ୍ୟେକ୍ରବେଦବିଧିନା ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଦୀନ୍ ବୃଣୁୟାତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-ଅସ୍ମିନ୍ କର୍ମଣି ଆଚାର୍ଯ୍ୟଭେଦେନ ଦ୍ୱାମହଂ ବୃଣୋ ବୃତୋଽସ୍ମାତ୍ୟାଚାର୍ଯ୍ୟଃ ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ, ସଦସ୍ୟଂ, ଉପଦ୍ରଷ୍ଟାରଂ ବୃଦ୍ଧାସର୍ବାନ୍‌ମଧୁପର୍କାଦିନିଷଂପୁଜ୍ୟପ୍ରାର୍ଥୟେତ୍ । ଅସ୍ୟ ଯାଗସ୍ୟ ନିଷ୍ପତ୍ତୌ ଭବନ୍ତୋଽଭ୍ୟର୍ଥତା ମୟା । ସୁପ୍ରସନ୍ନେଷ୍ଟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ କର୍ମେଦଂ ବିଧିପୂର୍ବକଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ନିଜ ନିଜ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ରୋକ୍ତ ବେଦବିଧି ଅନୁସାରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମା, ସଦସ୍ୟ ଓ ଉପଦ୍ରଷ୍ଟା ଏମାନଙ୍କୁ ବସ୍ତ୍ର କୁଣ୍ଡଳାଦି ଦେଇ ବରଣ କରି ଓ ମଧୁପର୍କାଦିଦ୍ୱାରା ପୂଜା କରି ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରାର୍ଥନା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବ । (ସମୁଦାୟ ବିଧି ମୂଳ-୧୪୮ ନମ୍ବରଠାରୁ ୧୫୩ ନମ୍ବର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖ) ।

ତତଃ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ ଶରୀରଶୁଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ଆସନ ଶୁଦ୍ଧ୍ୟାଦିକଂ ବିଧାୟଶୋଧୂତପଞ୍ଚଗବ୍ୟେନ କୁଣ୍ଠେଃ ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରେକ୍ଷଣଂ କୃତ୍ୱା ବେଦିକୋପରି ଅକ୍ଷତପୁଞ୍ଜମଧ୍ୟେ ସୌବର୍ଣ୍ଣବିଷ୍ଣୁପ୍ରତିମାଂ ଓଁ ଇଦଂ ବିଷ୍ଣୁର୍ବିତକ୍ରମେ ତ୍ରେଧା ନିଦଧେ ପଦଂ । ସମ୍ବୁଜହମସ୍ୟ ପାଞ୍ଚଂ ସୁରୋ” । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋପାଧାରଂ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ତଦ୍‌ବାମତୋରୁକ୍ତିଣାଂ ତଦକ୍ଷିଣେ ସତ୍ୟଭାମାଂ ସ୍ଥାପୟିତ୍ୱା ତତଃ ସରସ୍ୱତୀମାବାହ୍ୟ ବଚାଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରଯୋରଷ୍ଟଦିକ୍ଷୁ ଅଷ୍ଟୌ କଲସାନ୍ ସ୍ଥାପନପ୍ରକାରେଣ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟପୂର୍ବକଲସେ “ଓଁ ଅପୋହିଷା ମୟୋ ଭୂବସ୍ତାନ ଉର୍ଜେ ଦଧାତନ । ମହେରଣାୟ ଚକ୍ଷୁସେ । ୧ ।

ଯୋ ବାଃ ଶିବତମୋ ରସସ୍ତସ୍ୟ ଭାଜୟତ୍ତେ ହନଃ । ଉଶତୀରିବ ମାତରଃ । ୨ ।
 ତସ୍ମାଅରଂଗମାମବୋ ଯସ୍ୟ କ୍ଷୟାୟ ଜିନ୍ଦ୍ୱ । ଆପୋଜନୟଥା ଚନଃ । ୩ ।
 ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଃ ଶୁଭୋଦଳଂ । ଦ୍ୱିତୀୟ (ଆଗ୍ନେୟ) କଳସେ- “ଓଁ
 ଆନୋଭଦ୍ରାଃକ୍ରତବୋଜନ୍ତୁବିଶ୍ୱତୋଽଦବଧାସୋ ଅପରାତା ସଭଭିଦଃ । ଦେବାନୋ
 ଯଥା ସଦମିଦ୍ବୃଥେଅସନ୍ନପ୍ରାୟୁବୋ ରକ୍ଷିତାରୋଦିବେଦିବେ ।” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ
 ଗନ୍ଧୋଦକଂ । ତୃତୀୟ (ଦକ୍ଷିଣ) କଳସେ- “ଓଁ ସ୍ୱସ୍ତିନ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ବୃଦ୍ଧଶ୍ରବଃ
 ସ୍ୱସ୍ତିନଃପୁଷ୍ଟା ବିଶ୍ୱଦେବଃ । ସ୍ୱସ୍ତି ନସ୍ତାର୍ଯ୍ୟୋଽରିଷ୍ଟନେମିଃ ସ୍ୱସ୍ତିନୋବୃହସ୍ପତିର୍ଦଧାତୁ”
 ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ କ୍ଷୀରୋଦକଂ । ଚତୁର୍ଥ (ନୈରତ୍) କଳସେ- “ଓଁ ଶନ୍ନୋ
 ଦେବାରଭିଷ୍ଟ ଆପୋ ଭବନ୍ତୁ ପାତୟେ ଶଂଯୋରଭିସ୍ରବନ୍ତୁ ନଃ ।” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ
 ପଞ୍ଚଗବ୍ୟଂ । ପଞ୍ଚମ (ପଶ୍ଚିମ) କଳସେ- ଓଁ ଏତରେ ରୁଦ୍ରବସନ୍ତେନ
 ପରୋମୁକବତୋତାହି । ଅବତତଧନୁପିନାକା ବସଃ କୃତ୍ରିବାସା ଅହିଙ୍ଗଶନୁଃ
 ଶିବୋତାହି” । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ହରିଦ୍ରୋଦକଂ । ଷଷ୍ଠ (ବାୟୁକୋଣ) କଳସେ- “ଓଁ
 ସମୁଦ୍ରଃ ସ୍ରୋତ୍ୟାନାମଧିପତିଃ ସମାବତୃସ୍ନିନ୍ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟସ୍ନିନ୍ କ୍ଷତ୍ରେଽସ୍ୟାମାଶିଷ୍ୟସ୍ୟାଂ
 ପୁରୋଧାୟାମସ୍ନିନ୍କର୍ମଣ୍ୟ ସ୍ୟାଂ ଦେବହୃତ୍ୟାଂ” ସର୍ବୋଷଧ୍ୟୁଦକ, ସପ୍ତମ (ଉତ୍ତର)
 କଳସେ “ଓଁ ଯା ଦିବ୍ୟ ଆପଃ ପୟସା ସମ୍ଭୂତୁର୍ଯ୍ୟା ଅନ୍ତରିକ୍ଷା ଉତପାର୍ଥିବାର୍ଯ୍ୟାଃ ।
 ହିରଣ୍ୟବର୍ଷାୟଜ୍ଞାୟା ସ୍ଥାନ ଆପଃ ଶିବାଃ ଶଙ୍ଖଂସ୍ୟୋନାଃ ସୁହବାଭବନ୍ତୁ” ଇତି
 ମନ୍ତ୍ରେଣ କୁଶୋଦକଂ, ଅଷ୍ଟମ (ସ୍ତ୍ରୀଶାନ୍ତ୍ୟ) କଳସେ “ଓଁ ଶନ୍ନ ଆପୋଧନୁନ୍ୟାଃ
 ଶନୁଃ ସନ୍ଧୁକୁପ୍ୟାଃ ଶନୁଃ ସମୁହିୟା ଆପଃ ଶମୁନଃସନ୍ଧୁକୁପ୍ୟାଃ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ
 ଗଙ୍ଗୋଦକଂ ପ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ବାଦିକ୍ରମେଣ ଇନ୍ଦ୍ରାଦ୍ୟାଂସ୍ତ୍ରତନ୍ମନ୍ତ୍ରେରାବାହ୍ୟ । ସଂପୂଜୟେତ୍ ।

(ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ତ୍ରମୂଳ-୧୨୬ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଦେହଶୁଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଆସନଶୁଦ୍ଧି, ଭୂତଶୁଦ୍ଧି,
 ପ୍ରଣବ, ମାତୃକା ଓ ଅର୍ଘ୍ୟସଂସ୍କାରାଦି କରି କୁଶଦ୍ୱାରା ଶୋଧିତ ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ ସବୁ
 ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଏବଂ ଆପଣା ଦେହରେ ସିଞ୍ଚିଦେବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ବେଦୀ ଉପରେ
 ଅରୁଆଚାଉଳ କୁଡାଇ ତାହାର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଉପରୋକ୍ତ ‘ଓଁ ଇଦଂ ବିଷ୍ଣୁର୍ବିଚକ୍ରମେ’
 ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସୂବର୍ଣ୍ଣର ବିଷ୍ଣୁପ୍ରତିମା ସ୍ଥାପନ କରିବ ଏବଂ ତାଙ୍କର ବାମଭାଗରେ
 ଚୁକ୍ତିଶାଦେବାଙ୍କୁ ଆବାହନ କରିବ । ତଦନନ୍ତର ବଟ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷର ଆଠଦିଗରେ
 କଳସ ବିଧି ଅନୁସାରେ ସ୍ଥାପନ କରିବ । (ମୂଳ ୧୦୧ ନମ୍ବରଠାରୁ ୧୧୭

ନୟନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖା) ତଦୁତ୍ତାରୁ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଆପୋହିଷା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୂର୍ବକଳସରେ ଶୁଦ୍ଧଜଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ । ସେହିପରି ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଆନୋଭଦ୍ରାଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଆଗ୍ନେୟକଳସରେ ଚନ୍ଦନଜଳ, ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ସ୍ଵସ୍ତିନ ଇନ୍ଦ୍ରୋ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦକ୍ଷିଣ କଳସରେ କ୍ଷୀରୋଦକ, ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଶନ୍ନୋ ଦେବୀ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ନୈର୍ଋତ କଳସରେ ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ, ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଏତରେ ରୁଦ୍ରା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଶ୍ଚିମ କଳସରେ ହରିଦ୍ରାଜଳ, ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ସମୁଦ୍ରୋ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବାୟବ୍ୟକଳସରେ ସର୍ବୌଷଧିଜଳ, ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଯା ଦିବ୍ୟା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଉତ୍ତରକଳସରେ କୁଷୋଦକ, ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଅନ୍ନ ଆପୋ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଐଶାନ୍ୟକଳସରେ ଗଙ୍ଗୋଦକ କ୍ରମେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବ । ତତ୍ପରେ ପୂର୍ବକଳସଠାରୁ ଆରମ୍ଭି ଈଶାନକଳସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ମନ୍ତ୍ରରେ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଅଷ୍ଟ ଦିକ୍ପାଳମାନଙ୍କୁ ଆବାହକ କରି ପୂଜା କରିବ ।

ତତଃ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ ଅଶ୍ଵତ୍ଥସ୍ୟ ହରିଦ୍ରାଦୈଳରୋପଣାଦି ଲୌକିକଂ ବିଧାୟ ପୁରୁଷସୂକ୍ତେନ ପଞ୍ଚାମୃତଭିଷେକଞ୍ଚ କୃତ୍ଵା କଷାୟବସ୍ତ୍ରଯୁଗ୍ମେନାହ୍ଵାଦୟେତ୍ ଇତ୍ୟଧିବାସଃ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଲୌକିକ ବ୍ୟବହାରମତେ ଅଶ୍ଵତ୍ଥବୃକ୍ଷରେ ହଳଦୀ ତେଲ ଲଗାଇ ଦେଇ ପୁରୁଷସୂକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପଞ୍ଚାମୃତରେ ସ୍ନାନ କରାଇ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଗେରୁଆ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ଦେବ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗେରୁଆ ଲୁଗା ଘୋଡ଼ାଇ ଦେବ ।

ପୁରୁଷସୂକ୍ତମନ୍ତ୍ରୋ ଯଥା-

ଓଁ ସହସ୍ରଶୀର୍ଷା ପୁରୁଷଃ ସହସ୍ରାକ୍ଷଃ ସହସ୍ରପାତ୍ । ସ ଭୂମିଂ ସର୍ବତଃସ୍ପୃଷ୍ଣାତ୍ୟତିଷ୍ଠଇଶାନ୍ତୁଲଂ । ୧ ।

ପୁରୁଷ ଏବେଦଂ ସର୍ବଂ ଯଭୂତଂ ଯଜ୍ଞଭାବ୍ୟଂ । ଉତାମୃତବୃଦ୍ଧ୍ୟେଶାନୋ ଯଦନ୍ନେନାତି ରୋହତି । ୨ ।

ଏତା ବାନସ୍ୟ ମହିମାତୋ ଜ୍ୟାୟାଂଷ୍ଠ ପୁରୁଷଃ । ପାଦୋଽସ୍ୟ ବିଶ୍ଵାଭୂତାନି ତ୍ରିପାଦସ୍ୟାମୃତଂ ଦିବି । ୩ ।

ତ୍ରିପାଦୁର୍ଜ୍ଜ୍ଵ ଉଦୈପ୍ ପୁରୁଷଃ ପାଦୋଽସ୍ୟେହାଭବପ୍ତୁତଃ । ତତୋ ବିଷ୍ଠତ୍ବ୍ୟକ୍ରମସ୍ତାଶନାନଶନେ ଅଭି । ୪ ।

ତତୋ ବିରାଡ଼ଜାୟତ ବିରାଜୋ ଅଧିପୁରୁଷଃ । ସ ଜାତୋଽତ୍ୟରିଚ୍ୟତ
ପଶ୍ୟାତ୍ମନିମଥୋ ପୁରଃ ।୫ ।

ତସ୍ମାଦ୍ଯଜ୍ଞାତ୍ବହୁତଃ ସଂଭୃତଂ ପୁଷ୍ପଦାଜ୍ୟଂ । ପଶୁଜଂ ସ୍ତ୍ରୀଂଶ୍ଚକ୍ରେ
ବାୟବ୍ୟାନାରଣ୍ୟ ଗ୍ରାମ୍ୟଃ ଯେ ।୬ ।

ତସ୍ମାଦ୍ଯଜ୍ଞାତ୍ବହୁତଃ ରତଃ ସାମାନି ଜଞ୍ଜିରେ । ଛନ୍ଦାଜଂସି ଜଞ୍ଜିରେ
ତସ୍ମାଦ୍ଯଜ୍ଞସ୍ତସ୍ମାଦଜାୟତ ।୭ ।

ତସ୍ମାଦ୍ଗ୍ନା ଅଜାୟତ ଯେକେ ଚୋଭୟାଦତଃ । ଗାବୋ ହ ଜଞ୍ଜିରେ
ତସ୍ମାଉସ୍ମାଜାତାଅଜାଦୟଃ ।୮ ।

ତଂ ଯଜ୍ଞଂ ବର୍ହିଷି ପ୍ରୈକ୍ଷନ୍ନପୁରୁଷଂ ଜାତମଗ୍ରତଃ । ତେନ ଦେବା ଅୟଜନ୍ତ
ସାଧ୍ୟା ରକ୍ଷୟୟଃ ଯେ ।୯ ।

ଯତ୍ପୁରୁଷଂ ବ୍ୟଦଧୃଃ କତିଧାବ୍ୟକଚ୍ଛୟନ୍ । ମୁଖଂ କିମସ୍ୟାସୀତ୍ କିଂବାହ
କିମୁରୁ ପାଦା ଉଚ୍ୟତେ । କୌ ପାଦା ଉଚ୍ୟତେ ଇତି
ରଗବେଦୀୟପାଠଃ ।୧୦ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣୋଽସ୍ୟ ମୁଖମାସୀଦ୍ବାହୁ ରାଜନ୍ୟଃ କୃତଃ । ଉରୁ ତଦସ୍ୟ
ଯଦବୈଶ୍ୟଃ ପତ୍ୟାଜଂ ଶୂଦ୍ରୋ ଅଜାୟତ ।୧୧ ।

ଚନ୍ଦ୍ରମା ମନସୋ ଜାତଃ ଶ୍ଳୋଃ ସୂର୍ଯ୍ୟୋ ଅଜାୟତ । ଶ୍ରୋତାଦାୟୁଃ
ପ୍ରାଣଃ ମୁଖାଦଗ୍ନିରଜାୟତ ।୧୨ ।

ନାଭ୍ୟା ଆସୀଦନ୍ତରିକ୍ଷଂ ଶୀର୍ଷୋ ଦ୍ୟୌଃ ସମବର୍ତ୍ତତ । ପତ୍ୟାଂ ଭୂମିର୍ଦିଶଃ
ଶ୍ରୋତ୍ରାଉଥା ଲୋକାଂ ଅକଚ୍ଛୟନ୍ ।୧୩ ।

ଯତ୍ପୁରୁଷେଣ ହବିଷା । ଦେବା ଯଜ୍ଞମତନ୍ୱତ । ବସନ୍ତୋଽସ୍ୟାସୀଦାଜ୍ୟଂ
ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଇଧ୍ମଃ ଶରଜବିଃ ।୧୪ ।

ସସ୍ତ୍ରାସ୍ୟାସନ୍ ପରିଧୟସ୍ତ୍ରିଃ ସସ୍ତ୍ର ସମିଧଃ କୃତଃ । ଦେବା ଯଦ୍ଯଜ୍ଞଂ
ତନ୍ନାନା ଅବଧ୍ମନ୍ ପୁରୁଷଂ ପଶୁଂ ।୧୫ ।

ଯଜ୍ଞେନ ଯଜ୍ଞମୟଜନ୍ତ ଦେବାସ୍ତାନି ଧର୍ମାଣି ପ୍ରଥମାନ୍ୟାସନ୍ । ତେହ
ନାକଂ ମହିମାନଃ ସଚନ୍ତ ଯତ୍ର ପୂର୍ବେ ସାଧ୍ୟାଃ ସନ୍ତି ଦେବାଃ ।୧୬ ।

ଅଭ୍ୟଃ ସମୁତଃ ପୃଥୁବ୍ୟେ ରସାଜଂ ବିଶ୍ୱକର୍ମଣଃ ସମବର୍ତ୍ତତାଗ୍ରେ । ତସ୍ୟ
ଦୃଷ୍ଟାବିଦଧତ୍ପ୍ରମେତି ତନ୍ନିର୍ଜ୍ୟସ୍ୟ ଦେବତ୍ୱ ମାଜାନମଗ୍ରେ ।୧୭ ।

ବେଦାହମେତଂ ପୁରୁଷଂ ମହାନ୍ତମାଦିତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ତମସଃ ପରସ୍ତାତ୍ ।
ତମେବ ବିଦିତ୍ୱାତି ମୃତ୍ୟୁମେତି ନାନ୍ୟଃ ପଦ୍ମା ବିଦ୍ୟତେଽୟନାୟ । ୧୮ ।

ପ୍ରଜାପତିଃ ରତି ଗର୍ଭେ ଅନ୍ତରଜାୟମାନୋ ବହୁଧା ବିଜାୟତେ ।
ତସ୍ୟ ଯୋନିଂ ପରିପଶ୍ୟନ୍ତି ଧୀରାସ୍ତସ୍ମିନ୍ ହସ୍ତର୍ତ୍ତୁ ବନାନି ବିଶ୍ୱା । ୧୯ ।

ଯୋ ଦେବେଭ୍ୟ ଆତପତି ଯୋ ଦେବନାଂ ପୁରୋହିତଃ । ପୂର୍ବୋ
ଯୋ ଦେବେଭ୍ୟୋ ଜାତୋ ନମୋ ରୁଚାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣେ । ୨୦ ।

ରୁତଂ ବ୍ରାହ୍ମଂ ଜନୟନ୍ତୋ ଦେବା ଅଗ୍ରେ ତଦବ୍ରବନ୍ । ଯଶ୍ୱେବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ
ବିଦ୍ୟାରାସ୍ୟା ଦେବା ଅସନ୍ତୁଣୋ । ୨୧ ।

ଶ୍ରୀକ୍ଷତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀକ୍ଷ ପଦ୍ମାବହୋରାତ୍ରେ ପାର୍ଶ୍ୱେ ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ରୂପମଶ୍ୱିନୌ ବ୍ୟାଭଂ ।
ଇକ୍ଷନ୍ନିଷାଣାମୁକ୍ତଜ୍ଞାଣା ସର୍ବଲୋକଜ୍ଞଜ୍ଞାଣା ।

ତତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟୋବଚସ୍ୟ ପଶ୍ଚିମେ ଚତୁରସ୍ରବେଦିକାଂ ନିର୍ମାୟ ତତ୍ତ୍ୱ
ସର୍ବତୋଭଦ୍ରମଣ୍ଡଳେ ବ୍ରହ୍ମଦିଦେବତା ଆବାହୟେତ୍ । ତଦ୍‌ଯଥା-ବେଦିକୋପରି
ଅକ୍ଷତପୁଞ୍ଜେ କଳସତ୍ରୟଂ ଏକଂ ବା ସ୍ଥାପୟେତ୍ । ମଧ୍ୟମକୁଳେ “ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଜ୍ଞାନଂ
ପ୍ରଥମଂ ପୁରସ୍ତାଦିସାମତଃ ସୁରୁଚୋ ବେନଆବହ । ସ ବୃକ୍ଷ୍ୟା ଉପମା ଅସ୍ୟ ବିଷ୍ଣଃ
ସତତଃ ଯୋନିମସତତଃ ବିବାହ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ବ୍ରହ୍ମାଣଂ, ତଦକ୍ଷିଣେ “ଓଁ ଇଦଂ
ବିଷ୍ଣୁର୍ବିତଚକ୍ରମେକ୍ରେଧାନିଦଧେପଦଂ । ସମୁଲହମସ୍ୟାପାଳଂ ସୁରେ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ
ବିଷ୍ଣୁଂ, ଉତ୍ତରେ “ଓଁ ତ୍ରୟାକଂ ଯଜାମହେ ସୁଗନ୍ଧିଂ ପୁଷ୍ଟି ବର୍ଦ୍ଧନଂ । ଉର୍ବାରୁକମିବ
ବନ୍ଧାନାନ୍ନୁ ତେ୍ୟାମୁକ୍ଷାୟମାମୃତାତ୍” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ରୁଦ୍ରମାବାହ୍ୟ ସମ୍ପୂଜ୍ୟ ଚ ।
ମଣ୍ଡଳସ୍ୟାଗ୍ନେୟାଦିକୋଣେଷୁ । ଓଁ ଗଣାନାନ୍ଦ୍ୱାଗଣପତିଂ ହବାମହେପ୍ରିୟାଣାନ୍ଦ୍ୱା
ପ୍ରିୟପତିଂ ହବାମହେନିଧାନାଂ ଦ୍ୱା ନିଧିପତିଂ ହବାମହେ ବସୋ ମମ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ
ଗଣପତିଂ, “ଓଁ ଅମ୍ରେ ଅମ୍ରିକେ ଅମ୍ରିଲିକେ ନମାନୟତି କଶ୍ମନ । ସସସ୍ତ୍ରାୟଶ୍ଚକଃ
ସୁଭଦ୍ରିକାକ୍ଷୀଳବାସିନୀଂ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ଦୁର୍ଗାଂ, “ଓଁ ଅନାଧୃଷ୍ଟା
ପୁରସ୍ତାଦଗ୍ନେରାଧିପତ୍ୟାୟୁର୍ମୈଦାଃ ପୁତ୍ରବତୀ ଦକ୍ଷିଣତ ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟାଧିପତ୍ୟେପ୍ରଜାଂ
ମେଦାଃ ସୁଷତା ପଶ୍ଚାଦେବସ୍ୟ ସବିତୁରାଧିପତ୍ୟେ ଚକ୍ଷୁର୍ମୈଦାଆଶ୍ୱତିରୁତ୍ତରତୋ
ଧାତୁରାଧିପତ୍ୟେ ରାୟସ୍ତୋଷଂ ମେଦାଃ” ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ ମାତୃଃ
“ନହିକ୍ଷଣମବିଦନ୍ନନ୍ୟମସ୍ମାଦବୈଶ୍ୱାନରାପୁର ଏତାର ମଗ୍ନେଃ ଏମେନମବୃଧନ୍ମୁତା
ଅମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ବୈଶ୍ୱାନରଂ କ୍ଷୈତ୍ତିଜିତ୍ୟାୟ ଦେବାଃ । ଇତି ମନ୍ତ୍ରେଣ କ୍ଷେତ୍ରପାଳମାବାହ୍ୟ
ପୂଜୟେତ୍ । ପୂବାଦ୍ୟଷ୍ଟସୁ କଳେସେଷୁ ପଞ୍ଚଗବ୍ୟଂ, ସପ୍ତମୃଦଃ ପଞ୍ଚପଲ୍ଲବାନ,

ଚନ୍ଦନଂ ପଞ୍ଚରତ୍ନାନି, କ୍ଷୀରଂ ସର୍ବୋଷଧିଃ, ଗଙ୍ଗୋଦକମେବଂ କ୍ଷ୍ମିତ୍ରା
ଶୁଦ୍ଧେକଲେନାପୂର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣପାତ୍ରଂ ନିଧାୟ ଲୋକେଶାଂଶ୍ଚ ତତ୍ତ୍ୱେନ୍ଦ୍ରେଷଃ ସଂପୂଜ୍ୟ
ହରିତ୍ୱା ତୈଳରୋପଣାଦି ବଚସ୍ୟ କୃତ୍ୱା କଳସୋଦକେନ ସ୍ନାପୟିତ୍ୱା
କଷାୟବସ୍ତ୍ରପୁଗ୍ନେନାଛାଦୟେତ୍ । ଇତ୍ୟଧିବାସନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବଟଗଛରେ ପଶିମଦିଗରେ ଗୋଟିଏ
ଚାରିକୋଣିଆ ବେଦୀ କରିବେ । (ମୂଳ-୫୭ ନମ୍ବର ଦେଖ) ସେହି ବେଦୀ
ଉପରେ ଗୋଟିଏ ସର୍ବତୋଭଦ୍ରମଣ୍ଡଳ (ମୂଳ-୭୨ ନମ୍ବର ଦେଖ) ଲେଖି ତହିଁରେ
ବ୍ରହ୍ମାପ୍ରଭୃତି ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଆବାହନ କରିବେ । ଯଥା-ବେଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଅକ୍ଷତ
ପୁଞ୍ଜ ଉପରେ ତିନିଗୋଟି କଳସ ଅଥବା ଗୋଟିଏ କଳସ ସ୍ଥାପନ କରିବ ।
ତଦୁତ୍ତାରୁ ମଧ୍ୟକୁମ୍ଭରେ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ବ୍ରହ୍ମଜଞ୍ଜାନଂ” ହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ
ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ । ସେହି ମଧ୍ୟକୁମ୍ଭର ଦକ୍ଷିଣକୁମ୍ଭରେ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ
ଇନ୍ଦ୍ରଂ ବିଷ୍ଣୁଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ ଓ ସେହି
ମଧ୍ୟକୁମ୍ଭ ଉତ୍ତର କଳସରେ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ତ୍ର୍ୟମ୍ବକଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ରୁଦ୍ରଙ୍କୁ
ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ । ଯେବେ ଗୋଟିଏ କଳସ କରାଯାଏ ତେବେ ତାହା
ମଧ୍ୟରେ ବ୍ରହ୍ମା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ରୁଦ୍ର, ଅଧୋଭାଗରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବ । ତତ୍ପରେ
ସର୍ବତୋଭଦ୍ରମଣ୍ଡଳର ଆଗ୍ନେୟ କୋଣରେ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଗଣାନାଂ ଦ୍ୱାଂ” ଏହି
ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଗଣେଶଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ । ନୈରୂତକୋଣରେ ଉପରୋକ୍ତ
“ଅମ୍ବେ ଅମ୍ବିକେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ ଓ
ବାୟୁକୋଣରେ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଅନାଧୃଷ୍ଟା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମାତୃଗଣଙ୍କୁ ଆବାହନ
କରି ପୂଜା କରିବ । ଈଶାନକୋଣରେ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ନହିସ୍ୱସଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି
କ୍ଷେତ୍ରପାଳଙ୍କୁ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥାପିତ ପୂର୍ବାଦି
ଆଠଗୋଟି କଳସରେ ପଞ୍ଚଗବ୍ୟ, ସପ୍ତମୂର୍ତ୍ତିକା, ପଞ୍ଚପଲ୍ଲବ, ଚନ୍ଦନ, ପଞ୍ଚରତ୍ନ,
କ୍ଷୀର, ସର୍ବୋଷଧି ଏବଂ ଗଙ୍ଗାଜଳ ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ପକାଇ ଶୁଦ୍ଧଜଳଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ
କରି କ୍ରମରେ ଦିକ୍ପାଳମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱ ସ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରରେ ଆବାହନ କରି ପୂଜା କରିବ ।
(ପୂର୍ଣ୍ଣମନ୍ତ୍ର ୧୬୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତଦନନ୍ତର ବଟଗଛକୁ ହଳଦୀତେଲ ଲଗାଇଲେ
ଉପରୋକ୍ତ ଆଠଗୋଟି କଳସର ଜଳଦ୍ୱାରା ସ୍ନାନ କରାଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଗେରୁଆ ଲୁଗା
ପିନ୍ଧାଇ ଦେବ, ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ଗେରୁଆ ଉତ୍ତରୀ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେବ ।

ତତଃ ପୂର୍ବାଦିଦିକ୍ଷୁ ଚତୁର୍ଦି ସ୍ଥୂତିଲାନି ବିଧାୟ ତେଷୁ ହୋମାର୍ଥଂ ଚତୁର
ଆଚାର୍ଯ୍ୟାନ୍ ବୃଦ୍ଧା ତେ ଚ ସୁଗୃହ୍ୟବିଧିନାଗ୍ନିନ୍ ସ୍ଥାପୟେୟୁଃ । ଚକ୍ର ପୂର୍ବସ୍ଥୂତିଳ

ଆଦିତ୍ୟାଦି ନବଗ୍ରହାନମୁବସଙ୍ଗାୟା ଆକାଦିସମିଚ୍ଚର୍ବାଜ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟୋରଧିଦେବତାଃ ପ୍ରତ୍ୟଧିଦେବତାୟାମୁକସଙ୍ଗ୍ୟାୟା ତୈରେବ ଦ୍ରବ୍ୟୋସ୍ଥଥା “ଓଁ ଆନୋ ଭଦ୍ରୁତି” ମନ୍ତ୍ରୋ ବିଶ୍ଵନ୍ ଦେବାନ୍ ଚରୁଦ୍ରବ୍ୟୋଶୋଭରଶତସଙ୍ଗ୍ୟାୟା ତଥା ବାସୁଦେବାଦିପୀଠଦେବତାଃ ଅଶ୍ଵତଥସମିଚ୍ଚର୍ବାଦିଦ୍ରବ୍ୟୋଃ ଅଷୋଭର ଶତସଂଖ୍ୟାୟା ବ୍ରହ୍ମାଦିଦେବତା ଲୋକପାଳଂଶ୍ଚୈକୈକାୟାହୃତ୍ୟା ଯକ୍ଷେ । ଅଥ ଦକ୍ଷିଣ ସ୍ଥୁତିଲେ ଶଶପତିଂ ତିଳାଜ୍ୟଦ୍ରବେଶୋଭର ଶତସଙ୍ଗ୍ୟାୟା ଯକ୍ଷେ । ପଶ୍ଚିମସ୍ଥୁତିଲେ ଅଷୋ ଲୋକେଶାନ ବାସ୍ତୁଂ ଶମାସମିଭିରଷୋଭରଶତାଷାଦିଂ ଶତିସଙ୍ଗ୍ୟାୟା ବା ଯକ୍ଷେ । ଉତ୍ତରସ୍ଥୁତିଲେ ନାରାୟଣଂ ପୌରୁଷେଶ ଯଜୁଃ ପ୍ରତ୍ୟୁତଂ ଆଜ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟୋଶୋଭରଶତସଙ୍ଗ୍ୟାୟା ଯକ୍ଷେ । ଅଥବା ପଶ୍ଚିମେ ସ୍ଥୁତିଲେ ଅଶ୍ଵତଥସ୍ୟ ପୁଂସବନାଦିସମାବର୍ତ୍ତନାତ୍ତାନ୍ ସଂସ୍କାରାନ୍ ବ୍ୟାହୃତିଦ୍ଵାରା କରିକ୍ଷ୍ୟେ ଇତି ସକଳ୍ୟ ଅତ୍ର ପ୍ରଧାନମଗ୍ନିଂ ବାୟୁଂ ସୂର୍ଯ୍ୟଂ ପ୍ରଜାପତିଂ ଆଜ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟୋଶ ପତିସଂସ୍କାର ଚତୁଷ୍ଠତଃସଙ୍ଗ୍ୟାୟାହୃତିଭିର୍ଯକ୍ଷେ । ପ୍ରତିସଂସ୍କାରହୋମାନ୍ତେ “ଓଁ ଆରାଭେ ଅଗ୍ନିରସ୍ଵାରାପୁରଶୁରସ୍ତୁ ତେ ନିବାତେଦ୍ଵାଭିବର୍ଷତୁ । ସ୍ଵସ୍ତି ତେଃସ୍ତୁ ବନସ୍ଵତେ ସ୍ଵସ୍ତି ମେଃସ୍ତୁ ବନସ୍ଵତେ” । ଇତି ମନ୍ତ୍ରୋ ଅଶ୍ଵତଥଂ ସ୍ଵଶେତ୍ । ଏବମୁପନୟନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଂ କୃତ୍ଵା ଯଜମାନୋଃଶ୍ଵତଥାନ୍ତରାଳେ ପଟଂ ଧୃତ୍ଵା ମଙ୍ଗଳାଷ୍ଟକପାଠପୁରଃସରଂ କୌପୀନଂ ଯଜ୍ଞୋପବାତଂ କନକମୟାଂ ଦର୍ଭମୟାଂ ବା ମେଖଳାଂ ଦକ୍ଷିଣ ତତ୍ତନ୍ମୁଦୈର୍ଘ୍ୟଦ୍ଵା ସପ୍ତଶବାଂ ସବ୍ୟାହୃତିକାଂ ସଶିରସ୍କାଂ ଗାୟତ୍ରୀମପୁଦେଶପୁଠେତ୍ ଇତ୍ୟୁପନୟନଂ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ପୂର୍ବ, ପଶ୍ଚିମ, ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଏହି ଚାରି ଦିଗରେ ଚାରିଗୋଟି ସ୍ଥୁତିଳ ନିର୍ମାଣ କରି ସେହି ସ୍ଥୁତିଳମାନଙ୍କରେ ହୋମନିମିତ୍ତ ଚାରିଜଣ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବରଣ କରିବ । (ମୂଳ-୧୪୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ସୋମନେ ନିଜ ନିଜ ବେଦର ଶୃଙ୍ଘ୍ୟସୂତ୍ରବିଧି ଅନୁସାରେ ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନ କରିବେ । (ଅଗ୍ନିସ୍ଥାପନବିଧି (ମୂଳ-୧୪୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତଦୁତ୍ତାରୁ ପୂର୍ବଦିଗ ସ୍ଥୁତିଳରେ ଯେତେ ସଂଖ୍ୟକ ଆହୁତି ସଂକଳ୍ପ କରିଥାଏ ସେହି ପରିମାଣରେ ଅଧିଦେବତ ଓ ପ୍ରତ୍ୟଧିଦେବତ ସହିତ ଆଦିତ୍ୟାଦି ନବଗ୍ରହଙ୍କର ସ୍ଵ ସ୍ଵ ମନ୍ତ୍ରରେ ନିଜେ ନିଜେ ସମିଧ, ଚରୁ ଘୃତଦ୍ଵାରା ହୋମ କରିବ । (ମୂଳ-୧୬୫ ନମ୍ବର ଦେଖ) । “ଓଁ ଆନୋ ଭଦ୍ରା” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବିଶ୍ଵେଦେବାଙ୍କୁ ଚରୁରେ ଶହେ ଆଠ ଆହୁତି ଦେବ ଓ ବାସୁଦେବ ପ୍ରଭୃତି ପୀଠଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଉପରୋକ୍ତ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ମନ୍ତ୍ରରେ ଅଶ୍ଵତଥ ସମିଧ, ଚରୁ ଓ ଘୃତରେ ଶହେ ଆଠ ଆହୁତି ଦେବ । ବ୍ରହ୍ମାଦି ଦେବତା ଓ ଦିକ୍ପାଳମାନଙ୍କୁ ସ୍ଵ ସ୍ଵ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି କେବଳ ଘୃତରେ ଏକ ଏକ ଆହୁତି ଦେବ । (ମୂଳ ୧୬୬ ନମ୍ବର ଦେଖ)

ତଦନନ୍ତର ଦକ୍ଷିଣଦିଗ ସ୍ଥୂଳରେ ଗଣପତିଙ୍କୁ ସ୍ବ ମନ୍ତ୍ରରେ ତିଳ ଓ ଘୃତରେ ଶହେ ଆଠ ଆହୁତି ଦେବ । ଅନନ୍ତର ପଶ୍ଚିମଦିଗ ସ୍ଥୂଳରେ ଅଷ୍ଟଦିକ୍ପାଳ ଓ ବାସୁ ଦେବଙ୍କୁ ସ୍ବ ସ୍ବ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଶମା ସମିଧରେ ଶହେ ଆଠ କମ୍ପା ଅଠାଇଶ ଆହୁତି ଦେବ । ତତ୍ପରେ ଉତ୍ତର ଦିଗ ସ୍ଥୂଳରେ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ଉପରୋକ୍ତ ପୁରୁଷସୂକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଘୃତରେ ଶହେ ଆଠ ଆହୁତି ଦେବ । ଆଉ ପଶ୍ଚିମଦିଗ ସ୍ଥୂଳରେ “ବ୍ୟାହୁତି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଶ୍ବତ୍ଥର ପୁଂସବନଠାରୁ ଆରମ୍ଭି ସମାବର୍ତ୍ତନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦଶଗୋଟି ସଂସ୍କାରହୋମ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପରି କରିବ” ଏ ରୂପ ସଂକଳ୍ପ କରି ପ୍ରଧାନ ଦେବତା ଅଗ୍ନି, ବାୟୁ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରଜାପତି ଏହି ଚାରି ଦେବତାଙ୍କୁ ଘୃତରେ ପ୍ରତିସଂସ୍କାର କର୍ମଶେଷରେ ଚାରି ୨ ଆହୁତି ଦେବ । ପ୍ରତିସଂସ୍କାର ହୋମଶେଷରେ ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଆରାରେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଶ୍ବତ୍ଥ ବୃକ୍ଷକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିବ । ଏହିପରି ଉପନୟନ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରି ଯଜମାନ ବଟ ଓ ଅଶ୍ବତ୍ଥ ବୃକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ବସ୍ତ୍ର ଧରି ମଙ୍ଗଳାଷ୍ଟକ (ମୂଳ ୪୧୯ ନମ୍ବର ଦେଖ) ପଢ଼ି କୌପୀନ, ଯଜ୍ଞୋପବୀତ, ସୁନାର ବା କୁଶର ମେଖଳା ଓ ଦଣ୍ଡ ଏମାନଙ୍କୁ ସ୍ବ ସ୍ବ ମନ୍ତ୍ରରେ ଅଶ୍ବତ୍ଥ ବୃକ୍ଷକୁ ଅର୍ପଣ କରି (ସମୁଦାୟ ମନ୍ତ୍ର ମୂଳ ୩୧୮ ନମ୍ବର ଦେଖ) ପ୍ରଣବ, ବ୍ୟାହୁତି ଓ ତୃତୀ ସହିତ ଗାୟତ୍ରୀକୁ ସାବିତ୍ରୀପ୍ରଦାନ ଅନୁସାରେ ପାଠ କରିବ ।

ତତଃସମାବର୍ତ୍ତନାନ୍ତଃ କର୍ମକୃତ୍ବାକନକକୁଣ୍ଡଳେ ଅଳଙ୍କାରାଣ୍ଠ ଦତ୍ତ୍ବା “ଆୟୁଷ୍ୟଂ ବର୍ଜସ୍ୟ” ମିତି ପଠିତ୍ବା ମୌଞ୍ଜାବିସର୍ଜନାନ୍ତଃକୃତ୍ବା ସ୍ବିଷ୍ଟକୃଦାଦିହୋମଂ ସମାପୟେତ୍ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ତତ୍ପରେ ସମାବର୍ତ୍ତନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍ମ ଶେଷ କରି ସୁବର୍ଣ୍ଣ କୁଣ୍ଡଳାଦି ଅଳଙ୍କାରମାନ ଅଶ୍ବତ୍ଥ ବୃକ୍ଷକୁ ପିନ୍ଧାଇଦେଇ “ଓଁ ଆୟୁଷ୍ୟଂ ବର୍ଜସ୍ୟ” (ମୂଳ ୩୭୬ (ଖ) ନମ୍ବର ଦେଖ) ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ମେଖଳା ବିସର୍ଜନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ କର୍ମ କରି ସ୍ବିଷ୍ଟକୃତ୍ ହୋମ କରି ଅଶ୍ବତ୍ଥର ଦଶ ସଂସ୍କାରକର୍ମ ଶେଷ କରିବ ।

ଅଥ ବିବାହଃ-ତତ୍ରାଦୌ ଅଶ୍ବତ୍ଥସ୍ୟାଳବାଳେ ଶତକୁମ୍ଭମିତଂ ଶୁକ୍ଳଜଳଂକ୍ଷିପ୍ତ୍ବ । ଦୁଗ୍ଧମଧୁ ଘୃତକୁମ୍ଭେଷ୍ଠ ସିଞ୍ଚ୍ବା ବସ୍ତ୍ରଯୁଗ୍ମେନ ଅଶ୍ବତ୍ଥତୁଳଶାଖା ବେଷ୍ଟୟିତ୍ବା ତୁଳସ୍ୟେ କଞ୍ଚୁକୀଂ ବସ୍ତ୍ରଂ କଣ୍ଡୁଭୂଷଣଂ ମୌକ୍ତିକଂ କର୍ଣ୍ଣପାଦଭୂଷଣାନି ଚ ଦଦ୍ୟାତ୍ । ତତୋବଟଂ ଦୁର୍ବାଂ ଚ ଦୁଗଧାଦିନା ସିଞ୍ଚ୍ବା ବସ୍ତ୍ରଯୁଗ୍ମେନ ସଂବେଷ୍ୟ ବସ୍ତ୍ରଂ କଞ୍ଚୁକୀମାଭରଣାଦି ପୂର୍ବବଦଦତ୍ୟାତ୍ । ତତଃ ସଙ୍କଳ୍ପଃ । ତଦନ୍ୟଥାଦେଶକାଳବାକ୍ୟାନନ୍ତରଂ ଅମୃକସଗୋତ୍ରଃ ଶ୍ରୀମାନମୁକଶର୍ମା ଅମୃକବର୍ମା

ଅମୁକଗୁପ୍ତା ବା ମମ ସକଳପାପକ୍ଷୟକୃତକୋଟିସମୁଦ୍ଧରଣେହିକା-
ମୁଷ୍ଟିକନିରବଧୁସୁଖପ୍ରାପ୍ତିକପୂର୍ବ ବ୍ରହ୍ମପଦପ୍ରାପ୍ତ୍ୟର୍ଥଂ ବଚାଶୁଦ୍ଧୟୋର୍ବିବାହବିଧିଂ
କରିଷ୍ୟେ ଇତି ସଂକଳ୍ପ୍ୟ ସୁଷ୍ଟିଲେ ଯୋଜକନାମାଗ୍ନିଂ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ
ମହାବ୍ୟାହୃତିଭିକ୍ଷିଳାଜ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟେଣାଷୋଭରଶତସଙ୍ଖ୍ୟୟା ଯକ୍ଷ୍ୟେ । ମହାବ୍ୟାହୃତଯୋ,
ଯଥା-ଓ ଭୂରଗ୍ନୟେ ତ ପୃଥୁବ୍ୟେତ ମହତେ ତ ସ୍ବାହା ଭୂବୋ ବାୟବ୍ୟେ ଚାନ୍ଧିରିକ୍ଷାୟ
ମହତେ ତ ସ୍ବାହା ସ୍ବାରାଦିତ୍ୟାୟ ତ ଦିବେ ତ ମହତେ ତ ସ୍ବାହା ଭୂର୍ଭୁବଃ ସ୍ବ
ଋତୁମସେ ମହତେ ତ ସ୍ବାହା । ତତଃ “ଓଁ ଗୁଭ୍ୟାମି ତେ ସୌଭଗଦ୍ଭାୟ ହସ୍ତଂ ମୟା
ପତ୍ୟା ଦରଦକ୍ଷିର୍ଯ୍ୟଥା ସଃ । ଭଗୋ ଅର୍ଯ୍ୟମା ଦେବଃ ସବିତା ପୁରକ୍ଷିର୍ଯ୍ୟହ୍ୟଂ
ଦ୍ବାଦୁର୍ଗାହପତ୍ୟାୟ ଦେବଃ ଇତି” ମନ୍ତ୍ର ପଠିତ୍ବା ଅଶ୍ୱତଥତୁଳସୋର୍ବଚଦୁର୍ବୟୋଃ
ପଲ୍ଲବମୟାନ୍ ହସ୍ତାନ୍ ଯୋଜୟେତ୍ । ତତୋ ନମସ୍କାର-

ଅଶ୍ୱସ୍ତ ତ୍ୱଂ ଜଗନ୍ନାଥଃ ପୁରାଦେବେର୍ବିବିନିର୍ମିତଃ
ପାପାତ୍ ସନ୍ତାହି ନୋ ଦେବ ପୁଣ୍ୟଂ ଦେହି ମହାଫଳଂ ॥
କ୍ଷୀରୋଦଧିସମୁଦ୍ରଭୂତେ ତୁଳସି ହରିବଲ୍ଲଭେ ।
ଅଶ୍ୱତଥୋଦଫାପନଂ ପୁଣ୍ୟ ମହ୍ୟଂ ଦେହି ଶ୍ରିୟେ ନମଃ ॥
ଆଦିତୋ ବ୍ରହ୍ମରୂପାୟ ମଧ୍ୟତୋ ବିଷ୍ଣୁରୂପିଣେ ।
ଅଗ୍ରତୋ ରୁଦ୍ରରୂପାୟ ବଚବୃକ୍ଷାୟ ତେ ନମଃ ॥
ଅକାରମୂଳରୂପାୟ ଭକାରଞ୍ଜନଶାଖୁନେ ।
ମକାରଫଳପୁଷ୍ପାୟ ବଚବୃକ୍ଷାୟ ତେ ନମଃ ॥
ତ୍ୱଂ ଦୁର୍ବେଂମୃତନାମାସି ପୂଜିତାସି ସୁରାସୁରୈଃ ।
ସୌଭାଗ୍ୟସନ୍ତତିଂ ଦତ୍ତ୍ବା ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଭବ ॥
ଯଥା ଶାଖାପ୍ରଶାଞ୍ଜିର୍ବିଷ୍ଣୁତାନି ମହାତଳେ ।
ଯଥା ମମାପି ସନ୍ତାନଂ ଦେହି ତ୍ୱମଜରାମରଂ ॥

ତତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଃ କ୍ଷେତ୍ରପାଳବଳିଂ ଦତ୍ତ୍ବା ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତିଂ ହୁତ୍ବା କର୍ମ ସମାପୟେନ୍ୟୁଃ ।
ତତୋ ଯଜମାନଃ ପୀଠପୂଜାଂ ବିଧାୟ କୃତସ୍ୟାସ୍ୟ ବଚାଶୁତଥବିବାହସ୍ୟ
ସାଙ୍ଗତାସିଦ୍ଧୟେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଦିଭ୍ୟୋ ଦକ୍ଷିଣାପ୍ରଦାନମହଂ କରିଷ୍ୟେ ଇତି ସଂକଳ୍ପ୍ୟ
ପୂଜାପୂର୍ବଦକ୍ଷିଣାଂ ଦତ୍ତ୍ବା ପୁଣ୍ୟାହଂ ବାଚୟିତ୍ବା ବଚାଶୁଦ୍ଧବିବାହକର୍ମ ଯଦ୍ୱୁତଂ ତତ୍
ସୁକୃତମସ୍ତୁ । ତତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଦୟଃ ପୂର୍ବସ୍ଥାପିତାଷ୍ଟକଳସୋଦକେନ ଦୁର୍ବାପଲ୍ଲବୈ
ସପତ୍ନାକଂ ଯଜମାନଭିଷିକ୍ଷେୟଃ ସହସ୍ରାକ୍ଷମନ୍ତେଃ “ରାନୋଭଦ୍ରେ” ଚି ମନ୍ତେଶ

ଚ । (ମୂଳ ୧୯୬ ନମ୍ବର ଦେଖ) ତତୋ ଯଜମାନସ୍ତ୍ରିଳକାଦି ଗୃହୀତ୍ବା “ଯାତୁ ଦେବଗଣାଃ ସର୍ବେ ପୂଜାମାଦାୟ ପାର୍ଥିବୀଂ । ଇଷଭୋଗପ୍ରଦାନାୟ ପୁନରାଗମନାୟ ଚ ।” ଇତି ପୂଜିତଦେବତା ବିସର୍ଜନଂ କୃତ୍ବା ସୋପକରଣଂ ପୀଠମାଚାର୍ଯ୍ୟାୟ ଦତ୍ତ୍ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତାସିଦ୍ଧିମ୍ନେ ଗାଂ ଚ ଦତ୍ତ୍ବା ବୃତବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ସନ୍ତୋଷ୍ୟ କର୍ମୋଶ୍ୱରାର୍ପଣଂ କୃତ୍ବା ଶତାଧିକାନ୍ ବ୍ରାହ୍ମଣାନ୍ ସମୋଜ୍ୟ ତେଷାମଶିଷୋ ଗୃହୀତ୍ବା ଇଷଜନେଃ ସହ ଭୂଞ୍ଜାତ । ଏବଂ ଯଃ କରୁତେ ତସ୍ୟ ବର୍ଷତେ ହି ସ୍ତରାୟୁଷଂ । କୁଳକୋଟୀଃ ସମୁଚ୍ଚୃତ୍ୟ ବିଷ୍ଣୁଲୋନେ ମହୀୟେତ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ପ୍ରଥମେ ଅଶ୍ୱତଥବୃକ୍ଷର ଆଳବାଳ (ମନ୍ଦା)ରେ ଶହେ ମାଠିଆ ଶୁଦ୍ଧ ଜଳ ତା’ ଉପରେ ଏକକୂସ ଦୁଗ୍ଧ, ମଧୁ ଓ ଘୃତ ମିଶାଇ ସିଞ୍ଚିଦେବ ଓ ଯୋଡ଼ିଏ ଲୁଗା ଅଶ୍ୱତଥ ଓ ତୁଳସୀ ବୃକ୍ଷର ଶାଖାରେ ବେଢ଼ାଇ ଦେବ । ତତ୍ପରେ ତୁଳସୀବୃକ୍ଷରେ କାଞ୍ଚୁକୀ (କାଞ୍ଚୁଳା) ପିନ୍ଧାଇ ଦେଇ ହାର, କର୍ଣ୍ଣ ଭୂଷଣ ଓ ପାଦଭୂଷଣ ଯଥାସ୍ଥାନରେ ପିନ୍ଧାଇ ଦେବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ସେହିପରି ବଟ ଓ ଦୁର୍ବା ଏ ଉଭୟଙ୍କର ଉପରେ ଦୁଗ୍ଧ, ମଧୁ ଘୃତ ଓ ଜଳ ସିଞ୍ଚିଦେଇ ବସ୍ତ୍ର ଯୁଗ୍ମ ବେଢ଼ାଇ ଦେଇ କାଞ୍ଚୁକୀ ଓ ଆଭାରଣାଦି ପିନ୍ଧାଇ ଦେବ । ତଦୁତ୍ତାରୁ ଉପରୋକ୍ତ ସଂକଳ୍ପବାକ୍ୟ ପଢ଼ି ସଂକଳ୍ପ କରିବ । ସ୍ଥୂଳରେ ଯୋଜକନାମାଗ୍ନି ସ୍ଥାପନ କରି ଉପରୋକ୍ତ ମହାବ୍ୟାହୃତି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତିଳ ଓ ଘୃତରେ ଶହେ ଆଠ ଆହୁତି ଦେବ । ତଦନନ୍ତର ଉପରୋକ୍ତ “ଗୃଭ୍ନାମି ତେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ସହିତ ତୁଳସୀ ଓ ବଟର ସହିତ ଦୁର୍ବା ପଲ୍ଲବକୁ ଯୋଗ କରିଦେବ । ଅନନ୍ତର ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଅଶ୍ୱତଥ ଚ୍ଵଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ସହିତ ତୁଳସୀ ଓ ବଟର ସହିତ ଦୁର୍ବା ପଲ୍ଲବକୁ ଯୋଗ କରିଦେବ । ଅନନ୍ତର ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଚ୍ଵଂ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଅଶ୍ୱତଥକୁ “ଓଁ କ୍ଷୀରୋବଧୁସମୁଭୂତେ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ତୁଳସୀଦେବୀଙ୍କୁ ଓ ଆଦିତୋ ବ୍ରହ୍ମରୂପାୟ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବଟବୃକ୍ଷକୁ ଏବଂ “ଓଁ ଦୁର୍ବେଽମୃତନାମାସ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ଦୁର୍ବାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରିବ । ତତ୍ପରେ ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାନେ କ୍ଷେତ୍ରପାଳବଳି ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣାହୁତି

ଦେଇ କର୍ମ ସମାପ୍ତି କରିବେ । ତଦୁତ୍ତରୁ ଯଜମାନ ପାଠପୂଜା କରି ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ପୁଣ୍ୟାହବାଚନ କରି ଅଛିଦ୍ରାବଧାରଣ କରିବ । ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଦି ପୂର୍ବସ୍ଥାପିତ ଆଠଗୋଟି କୁମ୍ଭର ଜଳ ଦୁବରେ ଦେଇ ସସ୍ଥାକ ଯଜମାନକୁ ସହସ୍ରାକ୍ଷ ମନ୍ତ୍ର ଓ ଆନୋଭଦ୍ରା ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ସ୍ନାନ କରାଇ ଦେବେ । ତତ୍ପରେ ଯଜମାନ ତିଳକ ଓ ଆଶୀର୍ବାଦକ୍ଷତ ଗ୍ରହଣ କରି ଉପରୋକ୍ତ “ଓଁ ଯାନ୍ତୁ ଦେବଗଣାଃ” ଏହି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ପୂଜିତ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ବିସର୍ଜନ କରିବ ଓ ଉପକରଣ ସହିତ ପାଠକୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ଗୋଦାନ କରି ଦୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣାଦ୍ୱାରା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ କର୍ମ ସମର୍ପଣ କରି ଶହେରୁ ଅଧିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଭୋଜନ କରାଇ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଗ୍ରହଣ କରି ନିଜେ ଜ୍ଞାତି ବନ୍ଧୁ ସହିତ ଭୋଜନ କରିବ । ଏହି ବିଧି ଅନୁସାରେ ଯେ ବଟ ଓ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ବିବାହ କରେ ଯେ କୋଟିଏ କୁଳ ଉଦ୍ଧାର କରି ବିଷ୍ଣୁଲୋକରେ ପୂଜା ପାଏ । ତାହାର ଆୟୁଷ ଓ ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼େ । ଇତି ଶୌନକୋକ୍ରବଟାଶ୍ୱତ୍ଥପ୍ରତିଷ୍ଠାବିବାହବିଧିଃ ସମାପ୍ତଃ ।

-୦-

୮-ଶୂଦ୍ରର ସଂସ୍କାର

ଶୂଦ୍ରୋଽପେୟବଂବିଧଃ କାର୍ଯ୍ୟା ବିନା ମନ୍ତ୍ରେଣ ସଂସ୍କୃତଃ ।
 ନ କେନଚିତ୍ ସମସ୍ତଜତ୍ ଛନ୍ଦସା (ମନ୍ତ୍ରେଣ) ତଂ ପ୍ରଜାପତିଃ । (ଯମ)
 ଗର୍ଭାଧାନଂ ପୁଷଂବନଂ ସୀମନ୍ତୋ ଜାତକର୍ମ ଚ ।
 ନାମକ୍ରିୟା ନିଷ୍ପ୍ରମୋଽପ୍ରାଣନଂ ବପନକ୍ରିୟାଂ ॥
 କର୍ଣ୍ଣବେଧୋ ବ୍ରତାଦେଶୋ ବେଦାରମ୍ଭକ୍ରିୟାବିଧିଃ ।
 କେଶାନ୍ତସ୍ନାନମୁଦ୍‌ବାହୋ ବିବାହାଗ୍ନି ପରିଗ୍ରହଃ ॥
 କ୍ରେତାଗ୍ନି ସଂଗ୍ରହଝୈବ ସଂସ୍କାରାଃ ଷୋଡ଼ଶ ସ୍ମୃତାଃ । (ବ୍ୟାସଃ)
 ନବୈତାଃ କର୍ମବେଧାନ୍ତା ମନ୍ତ୍ରବର୍ଜଂ କ୍ରିୟାଃ ସ୍ତ୍ରିୟାଃ ॥
 ବିବାହୋ ମନ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ୱସ୍ୟା ଶୂଦ୍ରସ୍ୟାମନ୍ତତୋ ଦଶ । (ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣୋ)

ଶୁଦ୍ରସ୍ୟଗର୍ଭା ଧନାପୁଂସବନସାମନ୍ତଜାତକର୍ମନାମଧେୟନିଷ୍ପ୍ରମଣାତପ୍ରାଶନ
ତୃତୀକରଣବିବାହାନ୍ତାନବଂସଞ୍ଜରାବିନ୍ତିତାସ୍ତେ ଚ ତୁଷ୍ଟୀମିତି ହରିହରଃ ।

ଦ୍ଵିଜାନଂ ସୋଡ଼ଶେବ ସୁଧଃ ଶୁଦ୍ରାଣାଂ ଦ୍ଵାଦଶୈବ ହି ।

ପଞ୍ଚୈବ ମିଶ୍ରଜାତୀତାଂ ସଂସ୍କାରାଂ କୁଳଧର୍ମତଃ ॥ (ଶାରଙ୍ଗଧରଃ)

ବିବାହମାତ୍ରଂ ସଂସ୍କାରଂ ଶୁଦ୍ରୋଽପିଲଭତାଂ ସଦା (ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣେ)

ଶୁଦ୍ରୋ ବର୍ଣ୍ଣତୁର୍ଥୋଽପି ବର୍ଣ୍ଣତତ୍ତ୍ଵାର୍ଜନମର୍ଷତି ॥

ବେଦମନ୍ତ ସ୍ଵଧା ସ୍ଵାହା ବସନ୍ତରାଦିଭିର୍ବିନା । (ବ୍ୟାସଃ)

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଯମ କହିଅଛନ୍ତି ସଂସ୍କାରସମୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଶୁଦ୍ରମାନେ
ବିନାମନ୍ତରେ ସଂସ୍କାର କରିବେ । କାରଣ ବ୍ରହ୍ମା ତାଙ୍କପାଇଁ କୌଣସି ବେଦରେ
ମନ୍ତ ରଚନା କରିନାହାନ୍ତି । ବ୍ୟାସ କହିଅଛନ୍ତି ଗର୍ଭାଧାନ, ପୁଂସବନ, ସାମନ୍ତ,
ଜାତକର୍ମ, ନାମକରଣ, ନିଷ୍ପ୍ରମଣ, ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ, ମୁଣ୍ଡନ, କର୍ଣ୍ଣବେଧ,
ଯଜ୍ଞୋପବୀତଗ୍ରହଣ, ବେଦାରମ୍ଭ, ସମାବର୍ତ୍ତନ ସ୍ନାନ, ବିବାହ, ବିବାହାଗ୍ନି ଓ
କ୍ଳେତାଗ୍ନିର ସଂଗ୍ରହ ଏହି ଷୋଳଗୋଟି ସଂସ୍କାର ଦ୍ଵିଜାତିମାନଙ୍କର ମନ୍ତ ସହିତ
କରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଗର୍ଭାଧାନଠାରୁ କର୍ଣ୍ଣବେଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ନଅଗୋଟି ସଂସ୍କାର
ସ୍ରାମାନଙ୍କର ବିନାମନ୍ତରେ କରାଯାଏ; କେବଳ ବିବାହ ମନ୍ତସହିତ କରାଯାଏ ।
ଆଉ ଶୁଦ୍ରମାନଙ୍କର ଉପରୋକ୍ତ ନଅକର୍ମ ଓ ବିବାହ ଏ ରୂପ ଦଶକର୍ମ ବିନାମନ୍ତରେ
କରାଯାଏ । ହରିହରଙ୍କ ମତରେ ଶୁଦ୍ରମାନଙ୍କର ଗର୍ଭାଧାନ, ପୁଂସବନ, ସାମନ୍ତ,
ଜାତକର୍ମ, ନାମକରଣ, ନିଷ୍ପ୍ରମଣ, ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ, ତୃତୀକରଣ ଓ ବିବାହ ଏହି
ନଅଗୋଟି ସଂସ୍କାର ବିନାମନ୍ତରେ କରାଯାଏ । ଶାରଙ୍ଗଧରଙ୍କ ମତରେ-କୁଳଧର୍ମ
ଅନୁସାରେ ଦ୍ଵିଜାତିମାନଙ୍କର ପାଞ୍ଚଗୋଟି ସଂସ୍କାର କରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମପୁରାଣ
ମତରେ ଶୁଦ୍ରର ବିବାହମାତ୍ର ସଂସ୍କାର । ବ୍ୟାସ କହିଛି ଶୁଦ୍ର ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ
ବେଦମନ୍ତ, ସ୍ଵଧା ସ୍ଵାହା, ବସନ୍ତକାର ପ୍ରଭୃତି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କର୍ମର ଅଧିକାରୀ ହେବ ।

ଆର୍ଷକ୍ରମେଣସର୍ବତ୍ର ଶୁଦ୍ରା ବାଜସବେୟିନଃ ।

ତସ୍ମାନ୍ନୁଦ୍ରଃ ସ୍ଵୟଂ ଯଜୁର୍ବେଦୀବ କାରୟେତ୍ ॥

ଆର୍ଷକ୍ରମେଣ ମୁନ୍ୟନ୍ତ ଯଜୁର୍ବେଦିସମ୍ବନ୍ଧିଗୃହ୍ୟାଦିନା ।

ତଥାଚ ମରୀଚିଃ-ଅମନ୍ତସ୍ୟ ତୁ ଶୂଦ୍ରସ୍ୟବିପ୍ରୋମନ୍ତେଣ ଗୃହ୍ୟତେ ।

ବ୍ୟାଖ୍ୟା-ଶୂଦ୍ରମାନେ ଯଜୁର୍ବେଦୀଙ୍କ ପରି ବିବାହାଦି ସଂସ୍କାର କର୍ମ କରିବେ ।
ସେ ନିଜେ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବେ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବିପ୍ର ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବେ । କିନ୍ତୁ ଯଜୁର୍ବେଦ
ମନ୍ତ୍ର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବେଦୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିବେ ନାହିଁ । ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ବିବାହରେ
ଷଡ଼ର୍ଘ୍ୟାରମ୍ଭ, କନିଷ୍ଠବେଦୀକର୍ମ, କନ୍ୟାବାସପରିଧାନ, ବର୍ଷ ବୃଦ୍ଧି, ସପ୍ତମଙ୍ଗଳା
କର୍ମ ଛଡ଼ା ବିବାହର ସମସ୍ତ କର୍ମ ପରସ୍ପର ଗୃହ୍ୟବିଧି ଅନୁସାରେ କରାଯାଏ ।

ଇତି ଶୂଦ୍ରାଦିସଂସ୍କାରବିଧିଃ ।

ବିହାରୀ କର୍ମକାଣ୍ଡଃ ସମାପ୍ତଃ ।

୪୧୩ ପୃଷ୍ଠା ଦତ୍ତକ ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ ମନ୍ତ୍ର ୧ମଠାରୁ ୫ମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ଳୋକ

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଖେମନ୍ତି ଦୁର୍ଗ ନିବାସୀ ଶ୍ରୀ ଗୋଦାବରୀଶ ଦାସ୍

ବେଦଭଟ୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଂଗୃହୀତ)

